OPUSCULA POSTHUMA,

Hactenùs in-edita & edita,

AUTHORE

ADM. REVERENDO AC EXIMIO

PATRE MAGISTRO,

F. CHRISTIANO LUPO, IPRENSI,

Sacræ Theologiæ Doctore, & Regio Primario Lovanii Professore, Provinciæ Belgicæ Ord. FF. Erem. S. Augustini quondam Priore Provinciali,

Cura et Opera

REV. PATRIS F. GUILIELMI WYNANTS,

EJUSDEM ORDINIS ET VOTI;

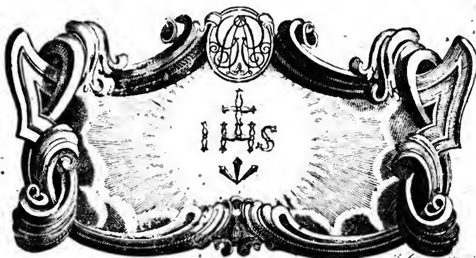
Per Flandro-Belgicam Provinciam Diffinitoris, S. T. B.

PARS PRIMA.

EJUS OPERUM TOMUS UNDECIMUS,

Studio, ac Labore

F. THOMÆ PHILIPPINI RAVENNATENSIS EJUSDEM ORDINIS.

VENETIIS, MDCCXXIX.

Prostant { Apud Jo: Baptistam Albritium Hieron. F. et Sebastianum Coleti.

CUM GRATIA, ET PRIVILEGIO.

ILLUSTRISSIMO DOMINO DOMINO
JOANNI DE BRUCHOVEN
COMITI DE BERGEYCK,

Baroni de Leefdael, Regi in Hispaniis, ac Belgicis Provinciis a Consiliis Status, Dominiorum ac Finantiarum per Belgium Thesaurario Generali, &c.

ILLUSTRISSIME DOMINE, Lovaniensis Academiæ magnum Decus & ornamentum, atque ipsius S. Romanæ Sedis sub Summis quatuor Pontificibus, Alexandro VII. Clemente IX. Clemente X. ac jam recenter defuncto, sanctissimo Papa Innocentio XI. Eximius Defensor, totiusque Orthodoxiæ verbo magnificatus Doctor, ac sacræ Theologiæ Regius Lovanii Professor, Admodum Reverendus & Eximius Pater Christianus Lupus, fidei meæ commiserat quasdam publicæ luci ac usuræ dandas Dogmaticas Lucubrationes, quas ad magnorum Virorum, in utroque foro præstantium postulationem digesserat; & ipse si morte non abreptus, feliciùs evulgare potuerat. Has inter doctrinales Dissertationes sunt Tractatus tres, præsenti temporum calamitati, & ingeniorum luxuriantium novitati ad occurrendum apprimè opportuni & utiles. Hodie namque de Probabilium sententiarum usu: De Regularis & Secularis Cleri simoniaca lepra: De militaris disciplinæ jure & justitia, tot & tanta in utramque partem reproducuntur argumenta, ut firmi viri fatigentur, infirmi capiantur, & medii cum scrupulo dimittantur.

Studuit laudatus Doctor glíscentibus hisce malis adferre quædam sanæ doctrinæ antidota, & ipsa, sine cujuspiam injuria, humiliter propinare. Præfatis Tractatibus accedunt Scholia in antiqua Africanæ Ecclesiæ de Gratia Dei Decreta. Accedit solemnis illa Dissertatio, qua evincitur quàm universalis Ecclesiæ usui conformis sit illa Belgicæ Ecclesiæ pia & inconcussa consuetudo, qua SS. Eucharistiæ Sacramentum fideli populo sæpiùs adorandum publicè exponitur, & cum sacris Sanctorum Reliquiis ac Imaginibus in Processionibus circumfertur. Accedunt Dogmaticæ Quæstiones & Resolutiones de Christiana, in pœnitentiæ Sacramento, attritione & contritione. Accedunt Exhibitiones Canonum, quibus docentur jura Sæcularibus & Regularibus servari Ecclesiis.

Hæc sunt, Illustrissime Comes, quæ hoc primo Opusculorum tomo concluduntur. Sunt illa Capita, ad quorum editionem me hortati sunt Amplissimi ex Alma urbe viri, me constrinxit Reverendissimus Magister, Fulgentius Travalloni, totius Ordinis nostri Prior Generalis. Atque dum immoror præstandæ huic obedientiæ, & jam ad umbilicum deduxeram impositum Opus, Cœlo propitio accidit, ut micam gratiæ invenerim in Oculis Vestris. Necesse etenim erat requirere Virum, cui pretiosas hasce merces in tutelam deponerem. Placuit itaque Illustrissimæ Vestræ Dignitati per R. D. Petrum Horickium, Regiarum Finantiarum Sacellanum, de hujus Operis Authore benemeritum, mihi renuntiare se velle pati ut ipsum sibi inscribatur ac nuncupetur.

Videre quidem videor quòd Christiana hæc Esca, quam rapax, cæteroquin Christianus Lupus, in annexis hisce Dissertationibus ex irretractabili SS. Patrum penu, & inexhauribili sanctarum Scripturarum fundo, sacrorumque Canonum irrefragabilibus Regulis per longas annorum vesperas ardenti Lampade rapuit, infirmis quorumdam stomachis solidior forsan sit futurus cibus; atque ita super ipso nauseabunt: Attamen & videre videor quod hæc ipsa taliter ex Christianæ Antiquitatis ruderibus rapta Esca, tam robusto sale condita sit, ut inimicam salsuginem, si aspergatur, suo sapore dulcorabit: Morsus quosdam jam præsensimus; verùm præter dentium stuporem retulerunt nihil. Divisit Christianus Lupus in tempore matutino hæc sua spolia, suumque Opus alloquitur hac voce:

Ito Liber, verbisque meis loca grata saluta. Loca, inquam, grata in quibus sunt studium & amor castæ doctrinæ: Doctrina castæ charitatis: Charitas, quæ non cogitet malum, patiens, benigna; quæ opere complet quod verbo docet. Locum exigit, Illustrissime Comes, in tuo lectissimo Musæo, & postulat tuis quandoque teri manibus, dum per negotia finunt otia. Distenderis, fateor, publicis pro Deo, Rege, & Patria Curis; eundem namque in Re politica locum amat tua pro ipsis fidelitas, quem fides in re Christiana: Reddidisti huic virtuti locum dum fecisti Fidelitatem cardinem vitæ tuæ; hi enim sunt duo cardines actionum tuarum, Deus, & Catholicus Rex Carolus: Immò nec duo Cardines, quos eodem oculo spectas, vides unum in altero; utrique servis dum uni; nec diversum exigit uterque obsequium, quia commune est utriusque præceptum: Distenderis, fateor, maximis Actorum Agendorumque fortibus; & ipsa harum Lucubrationum studiosa pervolutatio curarum tuarum pondus aut alleviabit aut minuet. Solent viri, qui Patriæ patrocinantur, quandoque transire in doctorum virorum castra, non tamquam transfugæ, sed tamquam exploratores. Docet præsens Liber in dubiis rebus quæ sit via tutior: Quæ pro Regularis & Secularis Cleri sanctimonia sint servandæ contra simoniacam hæresim regulæ: Quæ belli justitia debeat vestire Reges

Supremosque Principes, & armare Militem: Quæ gratiæ Dei, *qua sumus omne quod sumus*, in Africana Ecclesia fuerit Imago: Quæ peccantis fidelis Populi sit necessaria ad reconciliationem Pœnitentia: Quæ ipsi Deo, in sacratissimo Eucharistiæ Sacramento, debeatur reverentia, pietas, ac sedula Populi devotio: Quæ jura Regularibus ac Secularibus servari oporteat Ecclesiis. *Et quis neget quin & hæc sint, quædam pars Ministerii tui? Patere igitur hoc Opus Musæum tuum subeat, locumque sibi sumat inter domesticos, quos colis,* Doctores. *Porrò in Reipublicæ negotiis assumere Theologos Doctores, est res per omnem Ecclesiam vetustissima. Scribit in Annalibus Constantinopolitanis Georgius Cedrenus:* Apud Regiam cisternam erat palatium venerabile, in quo juxta antiquam formam œcumenicus Magister sedebat duodecim habens discipulos, eruditione & vita graves. Hi cùm omnem dicendi scientiam celeritate & amplitudine ingenii percepissent, Ecclesiasticam divinarum rerum sapientiam acri studio tractabant. Absque horum
Fol. 42. consilio quidquam agi, ipsis quoque Imperatoribus nefas putabatur. *Et in Originalibus Constantinopolitanis Georgius Codinus:* Erant omnium scientiarum Doctores, quos semper Imperatores in Consilium adhibebant, neque fiebat quidquam absque eorum consensu. *Viguit hæc laudabilissima consuetudo & in Latina & Græca Ecclesia.*

Laudum virtutumque tuarum, Illustrissime Comes, *contexere seriem humilis tua vetat Magnitudo, atque altum, præter me, requirit Oratorem. Sufficit votis meis quòd sub tuo* Generosissimo Patrocinio *prodeat in publicam Christianæ Reipublicæ fructuosam usuram hic* posthumorum Opusculorum *Tomus Primus: Atque Deum Opt. Max. interpellabo pro Longæva Incolumitate Vestra, & seros in annos in hoc Alto* Ærarii Regii *Ministerio Patriæ præsit & prosit.*

Illustrissimæ Vestræ Gratiæ,

Minimus Famulus,

FR. GUILIELMUS WYNANTS,
Augustinianæ Belgicæ Provinciæ Diffinitor.

Dat. Bruxellis die 30. Novembris 1689.

A D

AD ADMODUM REVERENDUM AC PER-ERUDITUM PATREM

F. GUILELMUM WYNANTS,

ORD. EREM. S. AUGUSTINI S. T. B. PROVINCIÆ FLANDRO-BELGICÆ DIFFINITOREM,

EXIMII VIRI AC MAGISTRI SUI

CHRISTIANI LUPI

Opuſcula tam quædam ante hac edita quàm poſthuma primo Volumine poſteros tranſcribentem.

E P O S.

TEmporis ærugo terræ pulcherrima quævis
Exedit, & ſenſim duriſſima quæque Metalla
Mollit & erodit; Non eſt à dentibus hujus
Quod jactet ſe immune: Dolent Tritonidos arces
Huic ſua compelli ſuccumbere pignora ſorti;
Et Doctum Monumenta Virum, vix nata nefando
Funere proſterni, fugituraque poſtera deinceps
Ingenia, æternæ caligine noctis humari.
Quantos theſauros Doctus deſiderat Orbis
In tabulas miſſos olim, quos flamma, vel atrox
Temporis obliti virtutem abſorbuit æras!
Hinc peccem, GUILELME, tuæ præconia famæ
Ni Cælo extollam; Peccent quoque poſtera ſæcla,
Si, Charite invita triplice, immortalibus auſis
Juge negent ingrata Tuis ſine funere Nomen,
Detrectentque pio Decus immortale labori.
Quantus enim LUPUS eſt Sol Ordinis atque Lycæi
Numquam occaſurus; Quantum eſt ſcripſiſſe peritè,
Utiliterque etiam Doctoribus erudiendis,
Formandæque Scholæ, ſacræ pandiſſe theatra
Plena Vetuſtatis, luſtraſſe an ſæcula prima
Chriſtiadum, ac illis collata hodierna ſub *omnium*
Miſiſſe aſpectum, quid diſtent æra lupatis:
Quantum eſt deſignaſſe viam, veſtigia Sanctum
Quam trivere Patrum: (1) Quantum eſt docuiſſe nepotes
Quid valeant aut non valeant Saniſque Boniſque
Senſa probabilia? (2) Et Monachalibus abditus antris
Num lateat fors quis Simon qui ſancta profanet?
(3) Qua Lege & Methodo primis exercita CHRISTI
Temporibus Bellona fuit? (4) Qui gramine Cæli
Paſcendis ovibus ſint cuſi antiquitus Afris
Præſulibus Canones? (5) Luctus formidine pœnæ
Crimina num tollat, modò ſint Myſteria præſtò,
An dolor ex puro ducendus amore Tonantis?
(6) Quidve ad Doctorem confirmet Epiſtola NORIS
Dogmatis ejuſdem? (7) Quam Templa Monaſtica ſanis
Æquentur Paroches per privilegia Petri,
Invidia Claro Demonſtratore crepante,
(8) Exitioque ſuo curam arceſſente ſecundam
Doctoris nimis armati, ac ad ſingula prompti.
(9) Quam bene ſacratis hodiernus collocet uſus
Sub ſpecie panis Venerandum Numen in aris.
Quamque fiet par Angelicis per compita Pompis,
Vota inter mediaſque preces MYSTERIA TANTA
Ad ſponſæ Chriſti circumgeſtare triumphos.
(10) Quantum eſt hæreticos per flumina prodigiorum,

Voce

(1) *Opuſculum de Opinione Probabili.* (2) *De Simonia Monaſteriorum.* (3) *De antiqua diſciplina Chriſtianæ militiæ.* (4) *De antiquis Canonibus Eccleſiæ Africanæ.* (5) *Quæſtio Dogmatica de contritione.* (6) *Epiſtola familiaris ad eximium Mag. Noris.* (7) *Exhibitio Canonum pro Regularium Eccleſiis.* (8) *Exhibitio eadem ſtabilita contra philaletham.* (9) *De expoſitione & circumgeſtatione venerabilis Sacramenti, ſeu de Proceſſionibus.*
(10) *Oratio Panegyrica in Jubilæo Vener. Sacramenti Miraculoſi Lovanii.*

Voce Panægyrica centena Oſtenta docente,
Detruſiſſe ſuis ſtagnis, ac lumina veri,
Poſt obtruncatos Myſteria ſumma negantes
Effeciſſe Dei, toto ſplendeſcere Mundo?
Cuncta iſthæc quanti faciant Doctique Probique
Ingenio compoſta LUPI, atque volucribus auſis
Mundo parta, tuos tanti cenſere labores
Arbiter æquus amat: tantum non ante Magiſtrum
Ponere diſcipulum compulſus, Nomina quorum
Poſteritas celebranda gradu ſignabit eodem.
Perge modò, & reliquos quos abdita Scrinia condunt,
Erue de tenebris Fœtus, & lumine dona
Ingenium quidquid liquet elucubraſſe LUPINUM;
Non minor eſt etenim virtus, quæ Scripta Parentum
Vivere perpetuo meritorum in mente nepotum
Vindicat interitu; quàm quæ feliciter Orbi
Hæc eadem eduxit, fortaſſis præcoce Fato
Amiſſura diem, niſi dextram porrigat æquus
Quis ſimiliſque tui Vindex. Hac utique fama
Ne dubita, GUILELME, per immortalia vives
Secula. Donec enim Doctrinæ lampade magnum
Nomen in Orbe LUPI cluat, inclamabere magnus.

Fraterno affectu auguratur, F. ALBERTUS LE ROY, *ejuſdem Ordinis Hiſtoriographus Generalis*.

ADMODUM REVERENDO DOCTISSIMOQUE PATRI.

GUILIELMO VVYNANTS,

Auguſtinianæ Flandro-Belgicæ Provinciæ Diffinitori, &c.

ERgo iterum poſt fata LUPUS redivivus, humique
Spirat, & in libros poſthuma fama redit?
O reddeat, videatque diem, qui funere, & ipſa
Invidia major, vivere dignus erat.
Qui libros inter vixit, jam ſurgat iiſdem,
Dum Tomus hic lucem non periturus habet.
Sic Phænix redivivus adeſt, cinerique ſuperſtes
Emittit buſto ſemina viva ſuo.
Qui Canonum memores Faſtos, memorandus & illis,
Deſcripſit notas Conciliiſque *Notas*.
Hoc eſt Scriptoris, cedrinis dare nomina Faſtis,
Nec totum tumulo poſt ſua fata tegi.
Scribere non ſolùm, ſed Scripta relicta tenebris
Eruere, & luci reddere, grande decus.
Per te, *docte Pater*, LUPUS eſt redivivus in Orbe,
Dum ſua Scripta tuus prodidit arte labor.
Ne tenebris latitaret, habet te vindice lucem,
Quod Scriptis liquit poſt ſua fata LUPUS.
Hic Tomus ingenii præfert monumenta LUPINI,
Quæ nemo invidiæ rodere dente valet.
Ingenii eſt illuſtris Opus, quod vindice penna
Fert varias Sophiæ non morientis opes.
Hinc Scriptis nati lætabitur umbra Magiſtri,
Se rurſus calamo vivere poſſe tuo.
Eſt doctum, dignumque cedro tam illuſtre Volumen,
Quo tua, & Authoris fama perennis erit.
Quæ celebret fauſto victurum Carmine nomen,
Te circum penna remige Fama volet.

In veræ veteriſque amicitiæ teſſeram F. JOANNES HUYSSENS *ejuſdem Ordinis, Marianæ Sodalitatis apud Lovanienſes Orator*.

EPI-

EPISTOLA FAMILIARIS.

Adm. R. ac Doctissimo Patri Guilielmo VVynants *Ord. Erem. S. P. Aug. S. Th. B. Diffinitori*, &c. *Fr.* Bernardus Desiderant *S. D.*

BEnevolentissimas Reverendissimi Patris nostri Generalis litteras, tuo Nomini inscriptas suscepi lætus, non quia judicium, quod tenue est, nominatim videbam requiri meum; sed potiùs quòd stimulari te ac muniri suprema quæ apud nos extat, talis ac tanti Viri Authoritate, ut tandem faceres id quod dudum in bono pectore gestas. Macte ergò animo: videant per Te Eruditi Nostrates Exterique, totum non sic Belgio excidisse LUPUM nostrum, quin gloriosi adhucdum cineres numquam perituri Senis post funera superſint. Gratulor autem Magni Viri piis Manibus, cujus suscitabitur dulcis Memoria, quæ nos toties recreat, quoties vel cusi aliàs typi rursùs sudant, vel creantur novi, ut sudores *Posthumi* publicos odores spirent. Tua verò, Doctissime Pater, quæ putas pars est? erit profectò gloriæ loci aliquid tuæ: qui desideratissimo Authore suo orbatis Libris, ceu Liberis supponis obstetricantes manus; in hoc imitatus, quotidianas Almæ Telluris vices, quæ recedentis Solis diurnos radios parco recondit sinu, dispensatura noctu calores *Posthumos*, ut latentia semina resurgant assurgantque in ortus pristinos & campis redeant rursùs amœnis, æmulo frigore nequicquam novercante. O! si Sidus illud quondam tuum has Plagas repetat! Quibus Te Luminibus collustraturum, quibus Te nutibus, verbis inquam, compellaturum est? Nondum ergò, inquiet, fidelissime rerum, nondum te molestiarum tædium habet, quibus non tam usus nuper cum fulgerem, quam fruitus sum. Post evictas tot mecum & pro me, erro, pro Deo dicere debui & Ecclesia curas, sive dum Flandro-Belgicæ tenebam, te mihi Socio & à Secretis assumpto, Provinciæ Clavum, sive dum te itineris comite superabam Alpes, iterùm Æternam Urbem petens, sive dum te sæpius moderante typos, quæ pro Dei & Apostolicæ Majestatis juribus dictaveram, curabam imprimi; sive denique dum adstitisti moribundo, penè immortuus mortuo; post isthæc omnia, etiam aliquid post Fata restat, ut servatus post Me, Memet per Memetipsum non Mihi sed Orbi reddas, Me-ipso nihil amodò curante, qui Me nolim Orbi reddere. Perge Tu interea: Sic Reipublicæ Litterariæ bene sit. Opusculorum Tomum primum edes, mox additurus alterum, curaturus dein ut augustiori folio Sacrorum *Canonum Scholia* refulgeant, adjectis nihilominùs & intermixtis, quæ Testamenti loco, Eruditis addenda dedi. Utantur illi, & te collaudent, Manibusque meis felicia comprecentur. His & non aliis, aut fallor equidem, Te Vir Eximius ac Magister tuus, meusque conveniret vocibus, quibus, ut referre solitus es, jugiter quodammodò aures Tibi tinniunt. Ausculta precor pietati, neque hoc committe ut de Te Publicum jure conqueratur. Erit olim undè gaudeas. Quamque à me requiris offero juvantem manum, seu dum Opusculorum Posthumorum Tomus alter spirabit lucem, seu dum per verè Ornatissimum Virum *Eugenium Henricum Fricxium* Typographum Regium, *in folio* respirabunt *Canones*, adjectis, ut jubebat moribundus Author, iis quæ *de Apparatù ad magnum Concilium Nicænum* commentatus est, seu quæ *de Symbolo*, seu quæ *de Appellationibus Germanicis & Anglicanis* ad Sedem Apostolicam, seu aliis quæ conjuncta in Tomos excrescerent. Operam meam, quam spondeo, ut agnoscas futuram, præmitto, ecce, quem in Tomum hunc primum concinnavi Indicem. Judicium meum addo de toto Opere; Deum rogans ut Paternitatem Vestram secuturis laboribus servet incolumem, Dabam Lovani Kalendis Octobris 1689.

Doctissimæ Paternitatis Tuæ,

Servus humillimus

Fr. Bernardus Desirant.

JUDICIUM

Eximii Patris ac Magiſtri Noſtri Bernardi Desirant, Ord. Erem. S. P. Auguſtini, in Univerſitate Lovan. S. T. Doctoris, Hiſtoriographi Regii & Profeſſoris Publici, &c.

EX Commiſſione mihi data à Reverendiſſimo Patre Magiſtro noſtro Generali, evolvi Tomum primum, cui titulus: *Opuſcula Poſthuma*, &c. De quibus hoc meum judicium eſto. *De Opinione Probabili* Eximius Author tam certa ſtatuit, ut Probabilitatem ſuperet, ſic probat, ut Probabiliſta non ſit. Obſerves tamen ut ne incautus proberis erraſſe: *Probabile* enim vocat, non quod probari poſſe à paucis putes, ſed quod *probatum* à pluribus omni, hac in parte, exceptione Majoribus: & ne tunc quidem hoc indulget, ut ſi à juris naturæ tramite recedere te contigerit, culpa omni ſolutus ſis. Porro *de Simonia Monaſteriorum*, jus Divinum ſecernit ab Humano, Humanum in variorum temporum locorum ſtatutorumque Claſſes dividit, ut nec Laxoni ſuppetat unde crimen palliet, nec Stringoni unde in innocentes neceſſitates exurgat. In *Militia Chriſtiana*, mitis Lupus & Cicuris ſine noxa diſcurrit inter arma, Belli, & Pacis jura librans & pondera, militum ſtipendia tractans, juſtaque ſpolia à Rapinis vendicans, & Principum inter ſe Bellantium æmula ſtudia, in gentilia diſpeſcens & Chriſtiana, cunctos inſtruens ut bellandum ſit ex antiquæ militiæ Chriſtianæ diſciplina. *Antiquos* deinde *Eccleſiæ Africanæ Canones* exhibens, abſtruſa & doloſa ſemper Pelagianæ Hæreſis ſecreta ſcrutatur, aperit & Mundo exhibet ut facilè diſcat quouſque error ludere & abludere cum pertinacia poſſit. Succedit *Quæſtio Dogmatica de Contritione*, & quæ parilis argumenti eſt, *Epiſtola Familiaris ad* virum prorsùs Eximium *Henricum Noris*. Pura utrobique & puta Charitas loquitur: cætera taceant. Poſtea *Exhibitio Canonum* ſequitur *pro Regularium Eccleſiis*, & hæc eadem denuò *ſtabilitur*. Nihil illic novi, totum antiquum eſt, & hoc antiqua, & ſi quæ nova eſt, Catholica hoc ſervat & profitetur Eccleſia. *Expoſitio* autem *Sancti Sanctorum*, ejuſdemque cum Imaginibus non in Altari tantùm, de quo nemo Catholicus ambigit, ſed & in Proceſſionibus, de quo pauci ſcrupuloſiùs dubitant, ſubordinatum conſortium mirificè commendat, transſcribens vetera, quibus nova non præſcribunt. *Oratio* denique de Miraculis Sacroſancti ejuſdem, quod præſertim Lovani colitur, imponit Coronidem. Legat hanc Orthodoxus, Lutheius demiretur, Calvinus frendeat & debacchetur. Reliquum eſt ut dicam, quod Tomus totus Lupinus eſt, Eximius eſt, Chriſtianus oppidò & Catholicus: in lucem exeat. Ita cenſebam Lovani Kalendis Octob. 1689.

Fr. Bernardus Desirant
S. Theol. Doctor, &c.

NOI REFFORMATORI DELLO STUDIO DI PADOVA.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed approbazione del P. F. Tomaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro Intitolato: *Opera Poſthuma &c. Auctore Chriſtiano Lupo, &c.* non v'eſſer cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Secretario Noſtro; niente contro Principi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza a Sebaſtian Coleti Stampatore, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gli Ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 11. Giugno 1728.

(Gio: Franceſco Moroſini Cav. Ref.
(Alviſe Piſani Cav. Proc. Ref.
(

Agoſtino Gadaldini Seg.

1728. 6. Novembre.
Regiſtrato nel Magiſtrato Eccellentiſſimo degli Eſſecutori Contro la Beſtemmia.

Antonio Canal Nod.

DIS-

DISSERTATIO
DE ANTIQUITATE, AUCTORITATE, AC LEGITIMO USU
SENTENTIÆ PROBABILIS.

NTER varias vocum novitates, quibus miserè vexatur, & à Divina justitia flagellatur hoc infelix sæculum, sunt quæstiones de Opinione probabili. Præsertim in materia Juris Divini aut naturalis. Quidam omnem, licet veraciter probabili sententia fulciatur, ex istius juris ignorantia lapsum, censent esse ex suo genere mortalem. Censent, quòd nunquam possimus sine gravi delicto operari ex sententia probabili. Quòd pœnitentiæ præfectus Presbyter se nunquam accommodare possit ad probabile judicium pœnitentis. Alii volunt à quavis probabili sententia plenè dilui omnem reatum. Et alia Id genùs varia. Perniciosa aut periculosa. Et quibus infirmorum fratrum conscientia graviter percutitur. Hæc elucidari rogantibus, & aliquem Indè fructum spondentibus, judicavi obediendum.

CAPUT I.

Ostenditur quòd juris naturalis ignorantia sit pars originalis peccati, ideoque durum nostræ animæ vulnus.

QUòd sanctus Augustinus originalis peccati essentiam constituat in quibusdam vitiis, ac ipsorum reatibus; quòd item horum vitiorum alterum tradat esse concupiscentiam, est omnibus exploratum. Alterum vitium est naturalis juris ignorantia. Ita idem Augustinus manifestè docet in sexto libro contra Julianum Eclanensem Episcopum. Demonstrat duo. Primò, quod per gratiam, quam nobis in præsenti sæculo impartit Christianum Baptisma, aboleantur non originalia vitia, sed soli eorum reatus. Secundò, quòd inter ista vitia sint concupiscentia & ignorantia. Et hinc concludit: *Horum itaque malorum præteritus omnis reatus sacro fonte remittitur.* Disertè affirmat, non solummodo concupiscentiam, sed & naturalis, de quo solo istic agitur, juris ignorantiam esse non qualecumque, sed adnexum, qui Baptismate remitti debeat, reatum habens vitium, ideoque partem originalis peccati. Etenim peccatum hoc non in quibuscumque consistit malis, sed dumtaxat in istis, quæ sunt animæ vitia, ideoque habent adnexum reatum. Originalium malorum quædam sunt dumtaxat supplicia, quædam sunt & supplicia & simul animæ vitia, ideoque & peccata. Originale peccatum debuit vitiare ac inquinare totam animam: voluntatem per concupiscentiam, intellectum per ignorantiam.

Cap. 16.

Hinc & in libris de libero Arbitrio idem Augustinus affirmat ista esse non recti naturalia, sed damnati hominis vitiosa ac pœnalia exordia, & adjungit in primo libro Retractationum: *Ad quam miseriam justæ damnationis pertinent ignorantia & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis suæ, nec ab isto malo, nisi Dei gratia quisquam liberatur.* Ab eorum dominatu per victricem JESU Christi gratiam, ab ipsorum reatu per Baptismale donum remissionis peccatorum. *Quam miseriam Pelagiani nolunt ex justa damnatione descendere, negantes originale peccatum. Quamvis ignorantia & difficultas, etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus esset Deus, sed laudandus.* Adversùm famosas præfati Juliani calumnias affirmat hæc miseranda hominis exordia non esse Manichæa duplicis Divinitatis & duarum animarum dogmata: Illa adeò ab his distare, ut nec ipsa incidamus, si dixerimus ista esse naturalia. Ita in libris de Genesi ad litteram scribit quorumdam, censentium Diabolum esse in sua perversa voluntate creatum, seu in primo suæ creationis exordio peccasse, opinionem esse quidem deviam, attamen non incidere in Manichæum. Cap: 9. Ibidem.

Et in Encheridio docet primum humani generis malum fuisse Proto-Plastorum primum peccatum, atque prosequitur: *Hoc primum est creaturæ rationalis malum, prima privatio boni. Deindè etiam jam nolentibus subintrant ignorantia rerum agendarum, & concupiscentia noxiarum, quibus comites subinferuntur error & dolor. Ex his malorum non ubertatis, sed indigentiæ, tanquam fontibus omnis miseria naturæ rationalis emanat.* Omnia nostra actualia peccata. *Duabus ex causis peccamus: aut non videndo quid facere debeamus; aut non faciendo, quod debere fieri jam videmus. Quorum duorum illud ignorantiæ malum est, hoc infirmitatis.* Augustinus adjungit se hæc in multis suorum librorum locis docuisse. Insignis locus est in primo libro ad sanctum Pontificem Bonifacium: *Non agit in hominibus etiam qui suadet & decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo, & cæcitatis & infirmitatis.* Affirmat quædam per ignorantiam simul & per concupiscien- Cap. 24. Cap. 81. Cap. 3.

scientiam, quædam peccata patrari per solam ignorantiam. Est locus ad varia utilis, ideoque benè notandus.

Quæ omnia intelligenda sunt de sola legis naturalis ignorantia. Etenim positivarum legum, factorum, naturalium rerum, ac istiusmodi aliorum ignorantia est nobis imperfectio, non vitium longè minùs originale peccatum. Quia licèt sint carentia, non tamen sunt privatio boni. Sunt negatio. Ista bona non sunt nobis ad naturalis rectitudinis integritatem necessaria: non sunt debita inesse. Aliud est error, aliud ignorantia. Omnis error est nobis vitium, varia ignorantia est simplex imperfectio. Nullus item est originale, varius error est actuale peccatum. Et error, licèt mortale etiam peccatum sit, non semper est cæcitas mentis. Hocce tremendum & miserandum Divinæ vindictæ supplicium non cadit, nisi in Paganos, perfidos Judæos, Hæreticos, Schismaticos, & alios istiusmodi gravissimos peccatores. Originalis ignorantia est reverà horrendum vitium. Ipsum compendio exaggerat in libro de gratia Christi sanctus Augustinus: *Pelagius confiteatur esse miserabiles tenebras in animo humano, qui scit quemadmodum debeat domare leonem, & nescit quemadmodum vivere*. Per concupiscentiam assimilati, per ignorantiam sumus facti inferiores bestiis. Etenim nulla bestia nascitur sine notitia ac idæis rerum sibi competentium. Homo est rasa, ideoque & nebulosa tabula, nudus, ideoque & cæcus intellectus, nonnisi Divina gratia ac Baptismali justitia rediturus ad visum. Homo justus, licèt plura naturalis etiam legis capita ignoret, nullo pacto est mente cæcus. Etenim baptizatos sanctus Paulus Apostolus, & ex ipso antiqui passim Ecclesiæ Patres appellant Illuminatos: Et inter avitos Christianæ Regenerationis titulos est & *Lumen*. Omnis illuminatus videt, adeoque non est cæcus. Videt omnia æternæ saluti necessaria. Quare qui omnem naturalis legis ignorantiam existimant esse mentis cæcitatem, omninò hallucinantur. Fateor pro illis hinc indè adduci posse quædam Patrum testimonia. Sunt cum sale intelligenda.

Hallucinantur & illi, qui omnem in hac vita hominem censent semper laborare aliqua istius juris ignorantia. Qui censent nullum in hac vita perduci ad plenam ejus notitiam. Etenim palàm adversantur sancto Augustino, qui in sexto adversùs Julianum Eclanensem Episcopum libro affirmat originalem concupiscentiam esse originali ignorantia pejorem, & adducit causam: *Sana* Cap. 16. *accedente doctrina minuetur ignorantiæ malum. Credamus etiam non tantùm minui, verùm etiam in hac vita posse consumi. Tamen post Baptismum. Numquid in Baptismo? Concupiscentiam verò quis ambigat in hac vita posse minui, non posse consumi?* Et omnem istam ignorantiam in Apostolis fuisse absumptam non est dubitandum. Datus in Pentecoste Spiritus sanctus deduxit illos in omnem veritatem. In omnem veritatem Evangelicæ legis, adeoque & naturalis. Etenim Evangelica lex non est aliud, quàm naturalis lex vestita paucissimis novi Testamenti Sacramentis. Quòd Apostoli nihil Evangelicæ legis ignoraverint, est amplè demonstratum in Scholiis ad Præscriptiones Tertulliani. Et plures primitivi fideles habuerunt eandem gratiam. Etenim inter primitiva Ecclesiæ Charismata erant etiam scientia & sapientia: quæ esse non possint sine plena notitia legis naturalis. Et hæc dona, licèt apud paucos, semper manserunt, ac semper manebunt in Ecclesia.

Rectè dico: *Apud paucos*. Etenim quis sancto Augustino doctior, quis sanctior? Et tamen quòd plurimas circa naturale jus quæstiones definire nequiverit, lachrimosè profitetur, ac multis exemplis demonstrat in litteris ad sanctum Paulinum, atque concludit: *Quis in his omnibus* Ep. 250. *tremor, mi Pauline, sancte homo Dei? Quis tremor, quæ tenebræ? Nonne putamus de his dictum esse, timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ?* Nos sumus homines corde immundi, ideoque patimur tenebras longè plures atque majores. Etiam Propheta David sibi a Domino Deo ignosci supplicavit non dumtaxat suæ juventutis delicta, sed & varias ignorantias: non Mosaicæ, quam plenè calluit, sed omninò legis naturalis. Et istos ejus Psalmos non ex sola humilitate, sed ex veraci professione omnis semper decantavit Ecclesia, ideoque judicavit suis membris per omnia convenire. Omnes sumus *vir, cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris*. Quæ sancti Prophetæ Job verba insigniter commentatur in sexto Moralium libro magnus Gregorius: *Nonnunquam ea ipsa, quæ re-* Cap. 6. *ctè nos agere credimus, an in districti judicis examine recta sint, ignoramus. Sæpè enim opus nostrum causa damnationis est, quod & profectus putatur esse virtutis. Sæpè undè placari Judex creditur, indè ad irascendum placidus instigatur*. Et firmat hoc ex Sapientis verbo: *Est via, quæ videtur homini recta, novissima autem ejus ducunt ad mortem.*

CAPUT II.

Quænam sententia sit censenda verè probabilis?

OMnis sententiarum probabilitas oritur ex dictis ignorantiæ tenebris. Insigniter hoc tradit in secundo ad nationes libro Tertullianus: Cap. 2. *Sanè mera sapientia Philosophorum, cujus infirmitatem prima hæc contestatur varietas opinionum, veniens de ignorantia veritatis*. Quod ipsum tradit largiùs in libro Apologetico. Variis item in locis Lactantius Firmianus. Et certè ubi non est ignorantia, est scientia, ideoque & certitudo, atque ita nulla probabilitas. Probabilitas est similis famæ, de qua idem Tertullianus in laudato Apologetico libro: *Fama, nomen incerti.* Cap. 7. *Locum non habet, ubi certum. An verò famæ credit, nisi inconsideratus? Quia sapiens non credit incerto. Omnium erit æstimare, quantacumque illa ambitione diffusa sit, quantacumque asseveratione constructa, quod ab uno aliquando principio exorta sit, necesse est exindè in traduces linguarum & aurium serpat. Et ita modici seminis vitium cætera rumoris obscurat, ut nemo recogitet, ne primum illud os mendacium seminaverit. Quòd sæpè fit aut ingenio æmulationis, aut arbitrio suspicionis, aut non nova, sed ingenita quadam mentiendi voluptate*. Etiam probabilis sententia est nomen incerti. Ubi certum est, illa non habet locum. Oritur

frequenter ab uno, & sic serpit per scholas, provincias, gentes. Etiam oritur ex vario hominum ingenio, vario arbitrio.

Quòd ab uno oriatur, non est novum. Etenim sancti Cypriani de rebaptizandis hæreticis sententia, licèt erronea, isto tamen tempore fuit omninò probabilis, & originem duxit ab uno Agrippino, Archi-Episcopo Ecclesiæ Carthaginensis. Immò forsitan ab unico ejus Presbytero Tertulliano. Plures existimant istam novitatem Agrippino fuisse à Septimio impressam. Quisquis fuerit exordium, error pedetentim pervasit omnem Parochiam Carthaginensem, Pro-Consularem Provinciam, Numidiam, cunctam Africam, Ægyptum, Cappadociam, omnem Pontum, ac alias regiones. Etenim sententiam istam amplexi sunt, & constanter tenuerunt sanctus Cyprianus, sanctus Firmilianus Cappadociæ Archi-Episcopus, sanctus Dionysius Patriarcha Alexandrinus, ejus Successor magnus Athanasius, magnus Basilius, sanctus Cyrillus Hierosolymæ Episcopus, istorum omnium Provinciales aut Diœcesanæ Synodi, & alii plures. Et ista sententia apud tantos Patres atque Ecclesias firma permansit, etiam post Nicænam Synodum, usque ad Concilium Constantinopolitanum. Hoc suo Symbolo adversùs istam sententiam inseruit: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*. Ita probabilem sententiam fecit obmutire.

Et hinc oritur quæstio, an unicus Doctor possit facere sententiam probabilem? An ipsam non dumtaxat inchoare possit, sed etiam solus constituere & firmare? Plures hodiè affirmant. Ejusdem sententiæ fuit Hæresiarchæ Pelagii collega Celestius. Etenim in Carthaginensi Synodo, cum dixisset circa originale peccatum utramque contradictionis partem esse probabilem, & negativam probari variis Catholicæ Ecclesiæ Doctoribus, à sancto Paulino Diacono rogatus ipsorum nomina, respondit: *Sanctus Presbyter Ruffinus, Romæ qui mansit cum sancto Pammachio. Ego audivi illum dicentem, qui tradux peccati non sit*. Et rogatus alios, nec valens adducere plures, denuò reposuit: *Non tibi sufficit unus Sacerdos?* Ad Cap. 3. statuendam probabilem sententiam volebat solum Ruffinum sufficere. Ita habes apud sanctum Augustinum in libro de peccato originali.

Respondeo hanc quæstionem in libris de Baptismo insigniter definiri ab eodem Augustino. Etenim Donatistis, sancti Cypriani auctoritatem pro Rebaptismo objicientibus, respondet: Lib. 3. cap. 4. *Quid ad Jubajanum scripserit Cyprianus, jam legi. Et profectò issem in eandem sententiam, nisi me ad diligentiorem considerationem revocaret tanta auctoritas aliorum, quos vel pares gratia doctrinæ, vel etiam fortasse doctiores per tot gentes Latinas, Græcas, Barbaras, & ipsam Hebræam, Ecclesia toto orbe diffusa parere potuit, qua ipsum quoque pepererat, qui mihi quoque nullo modo videri possunt frustra noluisse istam sententiam, non quia fieri non potuit, ut in obscurissima quæstione veriùs pluribus unus, paucive sentirent, sed quia non facilè pro uno vel pro paucis adversùs innumerabiles ejusdem religionis & unitatis viros, & magno ingenio & uberi doctrina præditos, nisi pertractatis pro viribus atque perspectis rebus ferenda sententia est*. Affirmat unius magni Doctoris sententiam quandoque posse esse probabilem, ast id esse rarissimum: & non facilè præsumendum.

Ex dictis lucet authenticum fidei articulum aliquando posse pedetentim per deviantia magnorum virorum ingenia degenerare in sententiam probabilem. Etenim quæ magis authentica veritas, quàm datum apud hæreses aut schismata Baptismum esse validum ac ratum? Et tamen Agrippini Carthaginensis Episcopi Commenta effecerunt id, quod in canonicis ad sanctum Amphilochium litteris scribit magnus Basilius: *Si* Cap. 47. *autem probibita est apud vos, sicut & à Romanis, alicujus œconomiæ gratia, hæc Rebaptizatio, nostra tamen oratio vires obtineat*. Palàm affirmat hanc rem esse oeconomiæ, & variæ apud varias Ecclesias consuetudinis. Hoc est, esse utrimque probabilem, ideoque Ecclesias posse in suo sensu liberè abundare. Quod ipsum constanter sensit, & à sua Synodo sentiendum jussit sanctus Cyprianus. Hinc enim ad ipsam fuit præfatus: *Neminem judicantes, aut à jure Communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes*. Ex eodem principio frequenter dixit: *Habet sui arbitrii potestatem quisque Episcopus, sui actus rationem Domino redditurus*. Et sanctum Stephanum Pontificem culpavit, non quòd Romæ ac per omnem Italiam vetaret rebaptizari, sed quod rebaptizantes Ecclesias, sectantes probabilem sententiam, minaretur proscribere & damnare.

Hoc ipsum patet ex Catholica veritate, quæ asserit remissionem peccatorum in nobis fieri per intrinsecam habitualem gratiam, & ipsam infundi etiam parvulis. Quòd sit Catholica veritas, disertè tradit in primo de peccatorum meritis ac remissionibus libro sanctus Augustinus: *Sicut ille,* Cap. 9. *in quo omnes vivificabuntur, præterquam quod se ad justitiam exemplum imitantibus præbuit, dat etiam sui Spiritus fidelibus occultissimam gratiam, quam latenter infundit & parvulis; sic & ille, in quo omnes moriuntur, præterquam quod eis, qui Præceptum Domini voluntate transgrediuntur, imitationis exemplum est, occulta etiam tabe carnalis concupiscentiæ suæ tabificavit in se omnes de sua stirpe venientes*. Habitualis gratiæ à Christo Domino, & carnalis concupiscentiæ ab Adamo etiam in parvulos traducem affirmat apud Ecclesias esse paris certitudinis. At verò longè aliter posterioribus sæculis scripsit hac de re ad Michaelem Arelatensem Archi-Episcopum Innocentius tertius Pontifex: *Illud quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliasque virtutes parvulis, utpotè non consentientibus, non infundi, à plerisque non conceditur absolutè, cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæstio referatur, aliis asserentibus per virtutem Baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri, nonnullis dicentibus dimitti peccatum, & virtutes infundi, habentibus illas quoad habitum, non quoad usum, donec perveniant ad ætatem adultam*. Ecce veritatem, quam sanctus Augustinus certam atque authenticam, Innocentius affirmat esse utrimque probabilem. Ita factum fuit per disputationes Scholasticorum Doctorum. Et probabilitas, licet diminui cœperit, adhuc permansit tempore Viennensis Concilii.

lii. Etenim adducta Innocentii verba laudat in primo Capitulo ad Titulum de summa Trinitate & fide Catholica Clemens quintus, atque adjungit: *Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quae per Baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quae dicit tam parvulis, quàm adultis conferri in Baptismo informantem gratiam & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum & Doctorum modernorum Theologiae magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam.* Deo laus, nos altiùs profecimus. Sacra Tridentina Synodus avitam sancti Augustini & totius tunc Ecclesiae sententiam reposuit in fidei Canonem, & denuò fecit esse fidei articulum.

Hoc item contigit articulo, qui asserit matrimonium esse verum ac propriè dictum novi Testamenti Sacramentum. Est Evangelica veritas. Et tamen in Occidentalis Ecclesiae historia scribit Jacobus Cardinalis de Vitriaco. *Sunt Ecclesiae septem principalia Sacramenta. Scilicet Baptismus,*
Cap. 36. *Confirmatio, Eucharistia, Poenitentia, Matrimonium, Extrema-Unctio, & Consecratio. Omnia ista, praeter Matrimonium, quantùm in se est, efficiunt quod signant, & augmentum gratiae praestant, nisi ab indignè suscipientibus impediantur, ut finem in altero non consequantur. Instituta enim sunt ad significandum & sanctificandum. In Sacramento autem matrimonii non confertur cumulus vel augmentum gratiae. Quia fit tantùm ad remedium contra carnis lapsum, quemadmodum comedere carnes conceditur Monacho, & balnea aegroto.* Quod ipsum tunc docuerunt Robertus Cardinalis Pullus, ac Petrus Pictaviensis. Quòd item dati per haereticum, simoniacum, aut intrusum Episcopum Ordines sint validi ac firmi, & hodiè est & olim fuit dogma certum atque immobile: quòd tamen post laici Constantini intrusionem in Sedem Apostolicam, & praesertim post sexti Gregorii tempora, fuerit graviter de hac re dubitatum apud Ecclesias, & utraque contradictionis pars fuerit probabilis, amplè demonstravi in Scholis ad Acta sancti Leonis noni. Plura sunt istiusmodi exempla.

Nolim praeterire duo insignia, quae in libro de fide & operibus adducit sanctus Augustinus: *Quoniam malorum Christianorum mores, qui fuerunt antea etiam pessimi, habuisse non videntur hoc ma-*
Cap. 19. *lum, ut alienas uxores ducerent viri, aut alienis viris foeminae nuberent, indè fortassis apud quasdam Ecclesias negligentia ista surrepsit, ut in cathechismis competentium nec quaererentur nec repercuterentur haec vitia. Atque indè factum est, ut inciperent & defendi. Quae tamen in baptizatis rara sunt adhuc, si ea nos negligendo non defensa faciamus. Talem quippè in quibusdam negligentiam, in aliis imperitiam, in aliis ignorantiam probabiliter Dominus somni nomine significasse intelligitur, ubi ait:* cùm dormirent homines, venit inimicus, & superseminavit zizania. *Hinc autem existimandum est, non ea primùm apparuisse in moribus, quamvis malorum Christianorum, quoniam beatus Cyprianus in Epistola de Lapsis, cùm deplorando & arguendo multa commemoraret, quibus meritò dicit indignationem Dei fuisse commotam, ut intolerabili persecutione Ecclesiam suam sineret flagellari, haec ibi omninò non nominat. Cùm etiam illud non taceat, & ad eosdem mores malos pertinere confirmet, jungere cum infidelibus vincula matrimonii, nihil aliud esse asserens, quàm prostituere gentibus membra Christi. Quae nostris temporibus jam non putantur esse peccata. Quamvis reverà in novo Testamento nihil indè praeceptum est, & ideò haec licere creditum est, aut velut dubium derelictum.*

Agit de sui saeculi consuetudine, ex qua multae Ecclesiae ob alterius conjugis adulterium censebant solvi vinculum matrimonii, atque ita innocenti permittebant novum conjugium. Affirmat plura. Primò, quòd haec licentia olim fuerit adeò ignota, ut nec à pessimis attentaretur Christianis. Hinc concludit esse adversam Evangelio. Quod in hac fide Augustinus fuerit constantissimus, lucet ex ejus libris de adulterinis conjugiis, & ex quibusdam Canonibus Africanis, conditis ad ejus consilium. Quòd olim pessimi etiam Christiani istam licentiam nec cogitaverint, probat ex sancti Cypriani sermone de Lapsis, ubi gloriosus Martyr omnia sui saeculi vitia enumerat atque castigat, & tamen istius licentiae nullam penitùs facit memoriam. Hinc Augustinus infert istam licentiam postmodò coepisse, ac pedetentim in probabilem sententiam profecisse per negligentiam, imperitiam, ac ignorantiam quorumdam Episcoporum. Quod ipsum in libris de Laica Institutione demonstrat venerabilis Jonas Episcopus Aurelianensis: Et rectè dicunt. Ista enim est ordinaria origo plu- l.2.c.7.
rium probabilium opinionum. Alia porta est quorumdam Scholasticorum Doctorum nimia subtilizandi, atque ita quidlibet docendi audacia. Istud ergò est primum exemplum, in quo Augustinus docet certam veritatem declinasse in probabilem sententiam.

Secundum exemplum est veritas, quae asserit disparis cultus conjugium esse & naturali, & Divino juri adversum. Certè antiqui Patres hunc in sensum constanter intellexerunt Apostoli verba: *Cui vult nubat, tantùm in Domino.* Non solus Cyprianus, sed etiam Tertullianus, aliique veteres ità intellexerunt. Et nos ipsorum vestigiis hodiè firmi insistimus. Verùm de suo saeculo sanctus Augustinus scribit: *Quae nostris temporibus jam non putantur esse peccata.* Utique per inductam ab adversa consuetudine sententiam probabilem. Et hanc Augustinus non fuit ausus improbare. Hinc subjungit: *Quoniam reverà in novo Testamento nihil indè praeceptum est. Et ideò aut licere creditum est, aut velut dubium derelictum.* Quod ipsum scribit in primo libro de adulterinis Conjugiis. Laudata Apostoli verba, *Cui vult nubat, tantùm in Domino,* commentatur in hunc modum: *Quod duobus modis accipi potest; Aut Christiana permanens, aut Christiano nubens. Non enim tempore revelati Testamenti novi, in Evangelio, vel ullis Apostolicis litteris sine ambiguitate declaratum esse recolo, utrùm Dominus prohibuerit fideles infidelibus jungi.* Et certè etiam sancta Monica nupserat viro gentili.

Sanctus Augustinus in laudato de fide ac operibus libro pergit de suo priori exemplo: *Quisquis uxorem in adulterio deprehensam dimiserit, & aliam duxerit, non videtur aequandus eis, qui excepta causa adulterii dimittunt & ducunt. Et in ipsis Di-*

vinis sententiis ita obscurum est, utrum & iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alteram duxerit, ut quantùm existimo, venialiter ibi quisque fallatur. Affirmat duo. Primò, quòd suo tempore ista sententia fuerit reverà probabilis. Nec eam, licèt ipse contrarium senserit, fuit ausus damnare. Deindè nobis insigniter ostendit, quænam sententia sit reverà probabilis. Hanc quidam ita definiunt: *Probabilis opinio est, quæ certitudinem non habens, vel gravi authoritate, vel non modica ratione nititur. Authoritas gravis censeri debet, quæ est saltem unius viri docti & probi*. Longè aliter sanctus Augustinus: veraciter probabilem opinionem vult in sacris Litteris, adeoque & in sacris Canonibus, sanctis Ecclesiæ Patribus, aliisque Theologicis locis esse adeò obscuram, ut utraque contradictionis pars in ipsis fundamenta habeat, & ad veritatis fundum sine singulari Divinæ gratiæ lumine non possit pertingi.

Hinc fieri potest, ut inter contradictorias opiniones utraque sit dubia, neutra probabilis. Insigniter hoc idem sanctus Augustinus tradit in septimo libro de Baptismate contra Donatistas. Proponit quæstionem: an mimicè ac joculatoriè datum atque acceptum Baptisma sit validum ac
Cap. 53. ratum? Et prosequitur: *Nobis tutum est in ea non progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata sunt; id autem fiducia securæ vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri, universalis Ecclesiæ consensione roboratum est*. Et statim infra: *Ubi neque societas ulla esset ita credentium, neque ille qui ita acciperet, ita crederet, sed totum ludicrè, & mimicè, & joculatoriè ageretur, utrùm approbandus esset Baptismus, qui sic daretur, Divinum judicium per alicujus revelationis oraculum, concordi oratione, & impensis supplici devotione gemitibus, implorandum esse censerem, ita sanè ut post me dicturos sententiam, ne quid jam exploratum & cognitum adferrent, humiliter exspectarem*. Agit de casu, quo ipsum in tali Synodo constitutum non præcederent tales Suffragatores Episcopi, quorum judicium comprobaret. Opinionem, ut sit probabilis, vult esse probatam saltem ab aliquo, non dumtaxat Provinciali, sed Regionali, id est, Diœcesano, Catholico Concilio: quod judicare non possit, nisi ex sacris litteris, prioribus Canonibus, sanctis Ecclesiæ Patribus, aut aliis similibus Christianæ doctrinæ fontibus. Quò usque talia non suffragentur fundamenta, censet neutram partem esse probabilem, ideoque quæstionis fundum à Divina Clementia expostulandum. Et hoc sancti Augustini judicium in sua Romana Synodo, de exsufflandis Simoniacorum Ordinationibus tractante, probavit sanctus Leo nonus, de quo in litteris ad Henricum Ravennæ Archi-Episcopum scribit sanctus Petrus Damiani: *Venerabilis Papa in postrema Synodo omnes Episcopos ex Divina obtestatione rogavit, quatenùs Dei misericordiam in commune deposcerent, ut quid super hoc scrupuloso negotio decernendum esset, mutantibus revelaret*. Hæc Epistola est præfatio ad librum *Gratissimum*.

CAPUT III.

Ostenditur quod Ecclesia Catholica circa humanas Leges semper permiserit uti sententia probabili.

HUmanarum legum præcipuæ sunt Canones Apostolici. Et inter hos magnus ac manifestus est hic: *Oportet Episcopum ac Diaconum esse unius uxoris virum*. Pleræque sub cælo Ecclesiæ ipsum semper intellexerunt non dumtaxat adversùm simultaneè, sed etiam adversùm successivè Bigamos. Attamen Theodoretus, Cyri in Euphratesia Provincia Episcopus, cùm quibusdam aliis sensit contrarium. Etenim adducta Apostoli ad Timotheum verba commentatur: *Olim consueverant & Judæi & Græci cum duabus, & tribus, & pluribus etiam uxoribus simul jungi lege matrimonii. Quidam ergò dixerunt Divinum Apostolum dixisse eum, qui cum una sola uxore pudicè cohabitat, dignum esse, qui ordinetur Episcopus. Neque enim secundum, inquiunt, rejecit matrimonium*. Demonstrat secundas successivè nuptias esse innoxias, ac permitti ab Evangelio, atque concludit: *Hæc & alia id genùs considerans, admitto eorum interpretationem, qui sic intellexerunt*. Nec dumtaxat speculativè hæc Theodoretus defendit, sed & opere explevit. Etenim successivè Bigamum Irenæum propriis manibus consecravit in Metropolitam Tyriorum. Et in litteris ad Domnum Antiochiæ Patriarcham edicit magnos patronos istius suæ sententiæ: *Quod ad Irenæi Bigamiam attinet, dicimus Majorum vestigiis nos inhæsisse. Nam & beatæ ac sanctæ memoriæ Alexander, qui Apostolicam hanc Sedem rexit, unà cum beatissimo Acacio BerrϾ Episcopo beatæ memoriæ Diogenem bigamum ordinavit. Eodemque modo beatus Praylius Domninum Cæsareæ, qui bigamus item erat. Consuetudinem ergò secuti sumus, & viros illustres, scientiaque & vita celeberrimos. Et multa etiam alia hujusmodi minimè ignorans beatæ memoriæ Proclus, Constantinopolitanorum Episcopus, & Ordinationem ipse admisit, & laudans atque admirans rescripsit, similiter etiam Ponticæ Diœcesios primarii Deo carissimi Episcopi: & Palæstini omnes. Neque ulla orta est hac de re controversia. Et iniquum ducimus virum damnare multis ac variis egregiis facinoribus illustrem*. Ep. 110

Hic Irenæus est ille Comes, qui in Ephesino Concilio favit factioni & violentiis Joannis Patriarchæ Antiocheni, visus est favisse & Nestorio, ideoque ab Imperatore Theodosio, quem in eundem favorem circumscripserat, post detectas fraudes fuit privatus cingulo, & Regia ejectus. Et tunc à primæ Phœniciæ Episcopis fuit electus in Metropolitam, & ab amico Theodoreto consecratus. Verùm indignatus Princeps jussit ejici hominem, ac degradari ob duas causas. Primò, quòd Nestorium fœveret. Secundò, quòd *post secundas nuptias esset contra Apostolicos Canones consecratus*. Hoc Edictum impugnat in adductis litteris, & non solius Irenæi, sed & proprii operis apologum agit Theodoretus, & constanter asseverat se recta egisse. Eò quod egisset ex sententia veraciter probabili. Et ipsam esse

esse talem multis demonstrat. Primò, quòd sit doctrina Majorum: Et quidem magnorum virorum. Nempè sancti Alexandri, nuper Antiocheni Patriarchæ, itemque Praylii laudatissimi Episcopi Hierosolymitani. Affirmat ipsos non dumtaxat ita sensisse, sed & practicasse. Item suum factum affirmat non solummodò non displicuisse, sed omninò placuisse etiam sancto Proclo Constantinopolitano Episcopo. Item primariis Ponticorum Episcopis, & omnibus Palæstinis. Hinc concludit se non ex temeraria, sed egisse ex plenè probabili sententia. Et videtur toti Ecclesiæ persuasisse. Etenim Irenæus videtur mansisse Episcopus, & apud Tyrum Episcopus decessisse. Ejus regradati aut ejecti nulla exstat memoria. Istud Theodosii edictum exstat post Ephesinam Synodum.

Theodoretus rectè affirmat suum opus placuisse etiam sancto Proclo. Etenim sanctus Proclus fuit discipulus ac Diaconus sancti Joannis Chrysostomi, qui ad Apostoli verba, *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum*, scribit in decima homilia super istam epistolam: *Apostolus non veluti hoc sanciens scribit, quasi non liceat absque uxore Episcopum fieri, sed ejus rei modum constituit. Judæis quippè licitum erat etiam secundo matrimonio jungi, & duas itidem habere simul uxores. Quidam verò ita intelligunt, ut ad Episcopatum assumatur is, qui fuerit vir unius uxoris.* Qui simultaneè non fuerit bigamus. Et sententiam omninò censet probabilem. Nempè sanctus Joannes unà cum laudato Patriarcha Alexandro fuerat Patriarchæ Flaviani Presbyter in Antiochena Ecclesia, atque ita istic didicerat illam sententiam. Eandem istic didicerat Theodoretus. Istius Ecclesiæ Doctores omninò respicit in litteris ad Oceanum etiam sanctus Hieronymus, scribens istum Apostolicum Canonem exponi variè à variis, & pergens: *Ex Judæis erat Apostolus. Prima Christi Ecclesia de Israel reliquiis congregabatur. Sciebat lege concessum, & exemplo Patriarcharum ac Moysi familiare populo noverat in multis uxoribus liberos spargere. Ipsis quoque Sacerdotibus hujus licentiæ patebat arbitrium. Præcipit ergò, ne eandem licentiam Ecclesiæ sibi vendicent Sacerdotes: ne bina pariter & trina conjugia sortiantur, sed ut singulas uno tempore uxores habeant.* Eadem de re scribit in commentario Apostolicæ ad Titum epistolæ: *Quidam de hoc loco ita sentiunt. Judaicæ, inquiunt, consuetudinis fuit vel binas habere uxores, vel plures. Quod etiam in veteri lege de Abraham & Jacob legimus. Et hoc volunt esse præceptum, ne is qui Episcopus eligendus est, uno tempore duas pariter habeat uxores.* Sanctus Hieronymus etiam vixit in Antiochena Ecclesia: Ejus ergò respicit sententiam. Et omninò censet probabilem. Hinc addit in litteris ad Oceanum: *Ne contentiosum clames esse, quod diximus, &c.* Hoc est, parùm refert, quòd hæc expositio multis non placeat. Et certè fateor oppositam, quæ nunc certa est, sententiam etiam tunc fuisse probabiliorem ac tutiorem. Ex quo lucet, quòd sanctus Alexander, Praylius, Theodoretus, aliique plures istius notæ viri & docuerint & practicaverint, probabiliori & tutiori relicta, sententiam minùs probabilem ac tutam. Interim verè tutam, vereque probabilem.

Ep. 83. cap. 2.

Apud antiquos Ecclesiæ Patres, qui istum Apostolicum Canonem censebant intelligendum etiam de successiva bigamia, fuit & alia quæstio. Quidam censebant à solis post Baptisma iteratis nuptiis quem fieri irregularem, alii censebant fieri à quibuscumque: præsertim si alteræ saltem fuissent initæ post sacrum Lavacrum. Et hanc sententiam constantissimè tenuit Romana Ecclesia. Et plures Latinæ. Est res omnibus eruditis exploratissima. Ast Hispaniarum Ecclesia tenuit oppositum. Et plures ipsi adsenserunt. Etenim hac de re scribit in adducta ad Oceanum epistola sanctus Hieronymus: *Carterius, Hispaniæ Episcopus, homo & ætate vetus & Sacerdotio, unam antequam baptizaretur, alteram post Lavacrum, priore mortua, duxit uxorem, & arbitraris eum contra Apostoli fecisse sententiam, qui in catalogo virtutum Episcopum unius uxoris virum præceperit ordinandum. Miror autem te unum protraxisse in medium, cùm omnis mundus his Ordinationibus plenus sit. Non dico de Presbyteris, non de inferiori gradu, ad Episcopos venio: quos si singulatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, ut Ariminensis Synodi multitudo superetur.* Et adversùs istam Hispaniæ opinionem Siricius Pontifex scripsit suas ad Himerium Tarraconensem Archi-Episcopum Decretales litteras, quæ & hæc habent: *Didicimus licenter ac liberè inexploratæ vitæ homines, quibus etiam fuerunt numerosa conjugia, ad præfatas* Episcopi *dignitates adspirare*. Affirmat esse contra Apostolicum Canonem: *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Omninò agit adversùs unum Baptismo prius, aliud ipso posterius conjugium. Lucet ex sancti Innocentii primi ad Toletanam Synodum similibus litteris, palàm asserentibus istam solam Bigamiam in Hispanis reprobari. Nempè omnis Hispania profitebatur ex bino post Baptismum conjugio contrahi irregularitatem.

Ep. 23. cap. 6.

Interim his omnibus non commotus sanctus Hieronymus permansit firmus in sua sententia. Etenim de hac re scripsit etiam in commentario Apostolicæ ad Titum epistolæ: *Multi superstitiosiùs magis quàm veriùs, etiam eos qui cùm Gentiles fuerint, & unam uxorem habuerint, qua amissa post Baptismum Christi alteram duxerint, putant in Sacerdotio non legendos. Cùm utique si hoc observandum sit, illi magis ab Episcopatu arceri debeant, qui vagam per meretrices ante exercentes libidinem, unicam Regenerati uxorem acceperunt, & multò detestabiliùs sit fornicatum esse cum pluribus, quàm Bigamum reperiri.* Ecce communem sententiam constanter affirmat esse superstitiosam potiùs, quàm veram. Quod ipsum docuit firmius etiam in aliis locis. Ejusdem sententiæ fuisse Illyricianam Ecclesiam lucet ex laudati Innocentii litteris ad Rufum Archi-Episcopum Thessalonicensem. Et nescio cui Chrysogono, Ruffini discipulo, istam doctrinam culpanti, in libris adversùs Ruffinum laudatus Hieronymus respondet: *Audio præterea objici mihi à Chrysogono, Sectatore Ruffini, cur in Baptismate dixerim universa peccata dimitti, & mortuo bimarito novum virum in Christo resurgere, atque istiusmodi Sacerdotes in Ecclesiis esse nonnullos. Cui brevi sermone respondebo: habent libellum, quem in crimen vocant. Ille respondeat.*

Ep. 22.

Lib. 1. cap. 7.

deat. Hunc sua disputatione subvertat. Et scripta scriptis arguat. Quid austeritate frontis, & contractis rugatisque naribus concava verba trutinatur, & sanctitatem apud vulgus ignobile simulato rigore mentitur? Audiat nos iterùm proclamantes veterem Adam in Lavacro totum mori, & novum cum Christo in Baptismate suscitari: perire Choicum, & nasci supercœlestem. Hæc dicimus, non quod ipsi, propitio Christo, hac quæstione teneamur, sed interrogati à fratribus, quid nobis videretur, respondimus, nulli præjudicantes sequi quod velit, nec alterius Decretum nostra sententia subvertentes.

Maturè notanda sunt hæc verba: *Quid austeritate frontis, & contractis rugatisque naribus concava verba trutinatur, & sanctitatem apud vulgus ignobile simulato rigore mentitur?* Etenim quadrant & in nostra tempora. Notanda sunt & hæc verba: *Nulli præjudicantes sequi quod velit.* Sunt desumpta ex erratica sancti Cypriani Synodo. Notanda sunt item hæc: *Nec alterius Decretum nostra sententia subvertentes.* Uti sanctus Cyprianus in sancti Stephani Pontificis, ita sanctus Hieronymus in Siricii contra Hispanos Decretum ista dixit. Hinc sequitur: *Neque enim ambimus Sacerdotium, qui latemus in cellulis. Nec humilitate damnata, Episcopatum auro redimere festinamus. Nec electum Pontificem à Deo, rebelli cupimus mente jugulare.* Inter Siricium Pontificem ac sanctum Hieronymum intercessit aliquid humani dici; hinc quædam hujus dicta sunt veneranda quidem, attamen admiranda potiùs, quàm imitanda. Interim constanter docuit probabilem sententiam esse securam ac tutam. Etiam minùs probabilem. Quis enim non videat præsentem illius sententiam fuisse hujusmodi?

CAPUT IV.

Ostenditur quòd Catholica Ecclesia etiam circa Divini juris materiam semper nos permiserit uti sententia probabili.

Quòd istiusmodi errantes ac operantes, dummodo tamen ex sententia verè probabili errent ac operentur, Catholica Mater Ecclesia semper censuerit esse extra æternæ damnationis, adeoque & gravis peccati periculum, manifestè patet ex sancti Cypriani errore & lapsu circa Rebaptismum. Quod Cyprianus, etiam post sibi opposita sancti Stephani Pontificis Edicta, non nisi venialiter deliquerit, constanter ac defertè docet sanctus Augustinus. In primo de Baptismate contra Donatistas libro amplè exaggerat magnam pacifici Cypriani charitatem, istius à Divina Providentia permissi in ipso lapsus
Cap. 18. adducit varias rationes, atque concludit: *Quod ergò ille vir sanctus de Baptismo aliter sentiens, quàm se res habebat, in Catholica unitate permansit, & charitatis ubertate compensatum est, & passionis falce purgatum.* Affirmat istum errorem sanctitati & charitatis ubertati fuisse conjunctum, adeoque non fuisse, nisi veniale peccatum. Hinc & in sequenti capite scribit: *Illum nævum in candore sanctæ animæ charitatis ubera contegebant.* Affirmat errorem istum fuisse *non tartareæ fœditatis fuliginem*, sed quempiam *nævum in candore sanctæ animæ*. Et in quinto libro scribit: *Cypriani Erratum cooperiebat unitatis charitas, quamdiu inerat ista, non diabolica dissensio, sed humana tentatio, donec eis, sicut dicit Apostolus, si quid aliter sapiebant, Dominus revelaret.* Per humanam, ab Apostolo memoratam in epistola ad Philippenses, tentationem sanctus Augustinus passim intelligit veniale peccatum. Eodem in libro adducit ferè integras sancti Cypriani litteras ad Jubajanum Episcopum, atque adjungit: *In his verbis multa consideranda sunt, quibus in hoc viro, qui dilexit decorem domus Domini, & locum tabernaculi habitationis ejus, Christianæ charitatis fulgur eluxit. Primò, quia id, quod sensit, non tacuit. Deindè, quia tam manifestè & pacificè protulit. Quia cum his, qui aliud sentiebant, Ecclesiasticam pacem tenuit. Quia in unitatis vinculo tantam salubritatem esse intellexit. Quia eam tantùm dilexit, & sobriè custodivit. Quia vidit & sensit etiam diversa sentientes posse salva charitate sentire. Neque enim cum malis tenere se diceret Divinam concordiam & Dominicam pacem. Bonus quippè habere cum malis pacem potest; tenere autem cum eis pacem non potest, cum ipsi non tenent. Postremò quia nemini præscribens, neque præjudicans, quò minùs quisque Episcoporum quod putat faciat, habens arbitrii sui liberam potestatem, etiam nobis qualibuscumque locum dedit pacificè secum ista tractandi. Præsens est enim, non solùm per litteras suas, sed etiam per ipsam, quæ in ipso maximè viguit, & mori nunquam potuit, charitatem. Huic ergò inhærere & conglutinari desiderans, si non impediar inconvenientia peccatorum meorum, orationibus ejus adjutus discam, si potero, per litteras ejus, quanta pace per eum Dominus Ecclesiam suam, & quanto solatio gubernaverit. Et per ejus sermonis affectum visceribus humilitatis indutus, si quid verum sentio cum orbe terrarum, non ei præponam cor meum, nec in eo ipso, quod aliter sentiens, non tamen diremptus est ab orbe terrarum. Majus quippè in eo virtutis robur eminuit, cùm ista quæstio necdum discussa nutaret, quod aliter sentiens quàm multi Collegæ, tantam moderationem obtinuit, ut Ecclesiæ Dei sanctam societatem nulla schismatis labe truncarit, quàm si omnia non solùm veraciter, sed etiam pariter sine ista virtute sentiret.* Hæc verba omninò videntur sanctum Cyprianum non dumtaxat à mortali, sed insuper ab omni veniali peccato expurgare. Et hunc sensum sanctus Augustinus repetit atque inculcat in multis etiam aliis locis. Cap. 2.

In adducto testimonio sunt quædam notanda. Præsertim hæc verba: *Quia nemini præscribens, neque præjudicans. &c.* laudant sancti Cypriani præfationem ad suam erraticam Synodum: *Superest ut de hac ipsa re singuli quid sentiamus, proferamus, neminem judicantes, aut à jure Communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit, quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non possit, quàm nec ipse potest alium judicare. Sed exspectamus universi judicium Domini* JESU *Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro judi-*

judicandi. Hæc optimi atque pacifici Cypriani verba omnes orthodoxos Doctores docent, quòd mutuas sententias, licèt improbent, judicare non possint, longè minùs damnare. Nec sese mutuò onerare elogiis. Servanda est, quam sanctus Augustinus commendat, fraternæ charitatis moderatio. Quòd omnes ex casto Divinæ veritatis amore doceant, debemus de Collegis præsumere, ideoque nisi manifestè devient, non damnare. Etenim nec privatus Doctor, immò nec quis singularis Episcopus, sed sola Apostolica sancti Petri Cathedra potest dogmaticas quæstiones dirimere. Quousque illa utramque partem sustinet, neutra potest alteram proscindere.

Et præsentis opinionis probabilitas non solùm cum sua Synodo Cyprianum, ac plures tunc aliarum etiam Diœceseon Episcopos, sed etiam post Nicænæ Synodi Decreta sanctum Athanasium, magnum Basilium, sanctum Cyrillum Hierosolymitanum, sanctum Optatum Milevitanum, aliosque plures Ægypti, Ponti, Syriæ, ac Africæ Episcopos purgavit à mortali peccato. Planè enim existimo, quod Ægyptii cum suo Patriarcha Athanasio, Pontici cum suo primate Basilio, quidam Palæstini cum sancto Cyrillo, quidam Africani Episcopi senserint cum sancto Optato. Quòd aliqui insuper Asiatici cum sancto Basilio senserint, evincunt propositæ huic quæstiones per sanctum Amphilochium Metropolitam Iconiensem. Quinimmò sanctus Cyprianus constanter censuit etiam Agrippinum, primum istius erroris auctorem, non peccasse. Etenim ipsum
Ep. 71. in litteris ad quintum Mauritaniæ Episcopum appellat *bonæ memoriæ virum*. Hoc ipsum repetit in litteris ad Jubajanum Episcopum. Quod ipsum
Ep. 73. videtur in libro de unico Baptismo sentire sanctus Augustinus, docens Agrippinum ad ejus Synodales Collegas perstitisse in Catholica unitate, ubi charitas operit multitudinem peccatorum. Interim Agrippinum nullibi laudat, nec ornat encomiis. Et certè primi similium novitatum auctores solent graviter delinquere. Castus quærendæ veritatis amor, & adjuncta Africanæ Synodi auctoritas possint Agrippinum à gravi delicto excusasse.

Quòd Divina Evangelii lex non minùs Reordinationes, quàm Rebaptizationes vetet ac damnet, est constans Ecclesiæ fides, firmata per plures Synodos. Et tamen post laici Constantini intrusionem in Cathedram Apostolicam summi doctrina & sanctitate viri datas ab intrusis, hæreticis, ac simoniacis Episcopis Consecrationes exsufflarunt atque iterarunt. Etiam Romani Pontifices. Et certum est ipsos graviter non peccasse. Quòd nempè probabilis tunc esset ista sententia. Pluribus hæc ostendi in Scholiis ad Acta sancti Leonis noni ac sancti Gregorii septimi. Vice versa sanctum Extremæ Unctionis Sacramentum semper iteravit Ecclesia. Ex jure Divino. Attamen undecimo ac duodecimo Christi Domini sæculo quidam docuerunt contrarium. Et præsertim apud Monachos sententia adeò invaluit, ut consuetudo vetaret iterari. Nec Goffredo Vin-
Lib. 2. Epist. 19. 20. docinensi Abbati, viro doctissimo, contraria clamanti, voluerunt illi acquiescere. Hinc ipse quæstionem retulit ad sanctum Ivonem Carnutensem Episcopum, & ab ipso recepit eruditum Rescriptum, cui Monachi videntur acquievisse. Infirmos, qui in alia infirmitate istud Sacramentum acceperant, sine ipso deserere erat gravis error, dura injuria. Interim nec Goffredus, nec Ep. 255.
sanctus Ivo istos Monachos damnavit de gravi delicto. Quòd consuetudo tunc esset probabilis. Etiam hodiè est intricata, & utrimque probabilis quæstio, an fidelis lapsus, qui neque in ullam pœnitentiæ classem se dedit, nec ullum conversi cordis manifestativum, ac verbalis confessionis vicarium signum protulit, possit sacramentaliter absolvi. Et certum est alteram partem in Divinum jus impingere. Etiam æquè certum est, neutram mortaliter peccare. Ob probabilia utriusque opinionis fundamenta.

CAPUT V.

Præcedens assertio demonstratur per alia insuper exempla.

An fidele conjugium per naturalem, an per Evangelicam legem sit indissolubile, est quæstio inter Doctores. Quòd tamen aut utraque, aut certè posterior lex ipsum vetet dissolvi, jam pridem non dubitavit Latina Ecclesia. Et hanc doctrinam constantissimus semper tenuit sanctus Augustinus. Lucet ex ejus libris de adulterinis conjugiis. Ejusdem opus est hic secundi Milevitani Concilii Canon: *Placuit ut secundùm* Can. 17.
Evangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa à marito, alteri conjungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur. In qua causa legem Imperialem petendam promulgari. Nempè opposita, quæ per adulterium censebat solvi conjugale vinculum, sententia erat tunc etiam apud Afros adeò communis atque probabilis, ut sanctus Augustinus ac omnis ista Synodus citra Imperialem legem desperarent executionem ac obedientiam sui Canonis. Et legem non impetrarunt. Etenim ad quinti sæculi annum decimum sextum facta est ista Synodus: & regnans tunc per Occidentem Honorius noluit isti Canoni adversam magni Constantini legem abrogare aut circumducere. Immò ipse quinto post anno novam eadem de re legem scripsit ad Palladium Prætorio Præfectum, & Constantini Sancita confirmavit. Habes has leges in tertio Theodosiani Codicis libro ad titulum de Repudiis. Hac de causa sanctus Augustinus scripsit Tit. 16.
laudatos libros de adulterinis conjugiis. *Scripsi*, cap. 12.
inquit in secundo Retractationum libro, *duos li-* Cap. 57.
bros de adulterinis conjugiis, quantùm potui secundùm scripturas, cupiens solvere difficillimam quæstionem. Quam non potuit per Imperialem legem, conatus est solvere per Divinas scripturas. Et meritò appellat difficillimam quæstionem. Quod
ipsum repetit in laudatis libris: *His ita pro meo* Lib. 1. cap. 25.
modulo pertractatis atque discussis, quæstionem tamen de conjugiis obscurissimam & implicatissimam esse non nescio. Nec audeo profiteri omnes sinus ejus vel in hoc opere, vel in alio me adhuc explicasse, vel jam posse, si urgear, explicare. Profitetur oppositam sententiam esse probabilem.

Hoc

Hoc ipsum profitetur in libro de fide & operi-
Cap. 19. bus: *De concubina, si professa fuerit nullum se alium cognituram, etiamsi ab illo, cui subdita est, dimittatur, meritò dubitatur, utrùm ad percipiendum Baptismum non debeat admitti. Quisquis etiam uxorem in adulterio deprehensam dimiserit, & aliam duxerit, non videtur æquandus eis, qui excepta causa adulterii dimittunt & ducunt. Et in ipsis Divinis sententiis ita obscurum est, utrum & iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alteram duxerit, ut quantùm existimo, venialiter ibi quisque fallatur. Quamobrem quæ manifesta sunt impudicitiæ crimina, omni modo à Baptismo prohibenda sunt, nisi mutatione voluntatis & pœnitentia corrigantur; quæ autem dubia, omni modo conandum est, ne fiant tales conjunctiones. Quid enim opus est in tantum discrimen ambiguitatis caput mittere? Si autem factæ fuerint, nescio utrùm ii qui fecerint, similiter ad Baptismum non videantur debere admitti.* Palàm profitetur hanc rem esse adeò dubiam, ut circa ipsam venialiter erretur.

Et docet varia. Primò, quod illi, qui excepta fornicationis causa legitimas uxores dimittunt, & alias ducunt, sint palam adulteri, ideoque sine pœnitentia admitti non possint ad Sacramenta Baptismatis aut Reconciliationis. Quod ipsum docet postremo capite primi libri de adulterinis conjugiis. Docet adversùm præfatas Romani Imperii leges, quæ ex aliis insuper causis permittebant & dimitti & duci. Secundò docet illorum, qui ex fornicationis causa dimittunt & ducunt, rationem esse dubiam. Eos interim istis aliis nullo modo esse æquandos. Tertiò docet tales conjunctiones non fieri sine gravi peccato. Fundat se in communi regula: *In dubiis eligenda est pars securior. Qui amat periculum, peribit in illo.* Quartò docet eos, qui talia conjugia bona fide jam inierunt, & nolunt ipsa dimittere, non debere repelli à Baptismate, adeoque nec à Reconciliatione. De istis conjugiis docet istud ipsum, quod Tertullianus & alii antiqui ante Constantini Imperium Patres docuerunt de militia: docuerunt fidelem sub infideli Principe non posse fieri militem, antea tamen susceptam militiam non debere dimitti. Augustinus ita docuit, quòd suam sententiam duceret firmam, ideoque oppositam censeret non esse tutam in praxi. Et hinc lucet, quòd Doctor rem non sibi, sed aliis probabilem non possit suadere, immò nec permittere contra proprium judicium. At verò tales bona ac simplici fide conjugatos sanctus Augustinus permisit admitti ad Sacramenta. Licet invitus. Ex quo vides, quòd pœnitentem, qui probabili, licet nostro judicio contraria, sententia fulcitur, & ab ipsa non vult recedere, possimus admittere ad salutis Sacramenta, immò & debeamus. Et ratio est manifesta. Quia probabilem in Ecclesia sententiam, licet improbare possimus, damnare tamen non possumus, ideoque nec ejus Doctores aut Sectatores. Sequi debemus laudatam sancti Cypriani regulam: *Nemine, qui contrarium senserit, judicantes, aut à communione*, adeoque & Sacramentis, *removentes*. Sanctus Augustinus palàm docet istius matrimonii retentionem non esse, nisi veniale peccatum.

Magni tunc viri, immò magnæ Synodi docuerunt etiam inchoationem talis matrimonii non esse peccatum. Quòd Græci passim ita docuerint, lucet ex Imperatoris Justiniani legibus, legibus Leonis sapientis, & variis Decretis existentibus in jure Græco Romano. Etiam ex variis ipsorum authenticis Patribus. Inter hos sanctus Asterius, Amasenus Episcopus, Heleno-Ponti Metropolita, in erudita super decimum nonum sancti Matthæi caput homilia graviter invehitur in illos, qui civili lege fulti uxores mutabant uti vestes, atque concludit: *Hoc ratum, & omninò persuasum habete, excepta morte ac adulterio, nulla ex causa matrimonium dirimi.* Quin & inter articulos, de quibus in Florentino Concilio Latini post conclusam unionem postularunt à Græcis rationem ac expurgationem, fuit & hic: *Quare conjugia dirimitis, dicente Domino, quod Deus conjuxit, homo non separet?* Et Synodalia Acta adjungunt: *hæc à Latinis objecta Mitylenensis Canonicè omnia, legitimeque dissolvit, præterquam duo, de quibus Papa significavit Imperatori.* Horum unum erat: *Cur matrimonia dirimantur. Latinis contradicentibus legem nihil valere adversùs Domini vocem, quod Deus conjunxit, homo non separet.* Nempè Dorotheus Mitylenensis Metropolita adduxerat præfatas Romanorum leges, & Latini reposuerunt ipsas non prævalere Evangelio. Interim Eugenius Pontifex duxit unionem ob istum articulum non esse circumducendam aut suspendendam. Permisit Græcos cum suo avito more abire.

Quòd plures Latinorum authentici Patres eandem sententiam docuerint, est omnibus notum. Nam & prima, certè numerosissima, Arelatensis Synodus habet: *De his qui conjuges suas in* Can. 10. *adulterio deprehendunt, & iidem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere, placuit ut in quantùm possit, consilium eis detur, ne viventibus uxoribus suis, licèt adulteris, alias accipiant.* Quidam Episcopi istos conjuges, licèt adolescentes, vetabant deinceps nubere. Hæc magna Synodus censuit ipsos non præcepto, sed solo consilio esse inducendos. Non ad abrumpendas istiusmodi jam initas nuptias, sed ad ipsas non inchoandas. De ipsis inchoandis censuit longè mitiùs quàm sanctus Augustinus. Venetica Synodus fuit longè liberalior: *Eos quoque, quos relictis uxoribus* Cant. 3. *suis, sicut in Evangelio dicitur, excepta causa fornicationis, sine adulterii probatione, alias duxerint, statuimus à communione similiter arcendos, ne per negligentiam nostram prætermissa peccata alios ad licentiam erroris invitent.* Quidam juxta Romanas leges dimittebant & ducebant ex variis causis: Synodus circumcidit leges, & affirmat istud non posse fieri, nisi ob causam fornicationis. Et hunc Canonem omninò respexit in litteris ad illustrem virum Ansemondum sanctus Avi- Ep. 49. tus Archi-Episcopus Viennensis: *Propter solum adulterium Deus separari virum permittit à conjuge.* Etiam quoad vinculum. Eruditus namque Dionysius Petavius rectè interpreratur: *Hinc patet persuasum adhuc illis temporibus in Gallia fuisse, propter fornicationem separari virum ab uxore, & aliam ducere, Christi permissu licuisse.* Certum ac eruditis manifestum est quosdam Gallicanæ Ec-

clesiæ

clesiæ Antistites atque Doctores non fuisse istius sententiæ. Erant divisi, atque ita utraque contradictionis pars erat verè probabilis.

Eadem probabilitas permansit etiam post sancti Martyris Bonifacii Apostolatum. Lucet ex magni Imperatoris Caroli Capitularibus: *Si quis homo habens mulierem legitimam, si frater ejus adulteraverit cum ea, ille frater vel illa fœmina, qui aut quæ adulterium perpetraverunt, interim quoad vivunt, nunquam ampliùs habeant conjugium; ille verò, cujus uxor fuit, si vult, potestatem habeat uxorem accipere aliam.* Est octavus Canon Synodi Compendiensis, sub Rege Pippino celebratæ per sanctum Apostolum nostrum Bonifacium, aut sanè per Georgium Episcopum, Legatum Sedis Apostolicæ. Simile Decretum habemus apud Gratianum Monachum. Et dicitur esse Zachariæ Pontificis. Possit sanctus Bonifacius ab ipso accepisse. Etenim selecta sancti Bonifacii Capitula etiam habent: *Secundùm Domini mandatum, legitimum conjugium nequaquam potest ulla ratione separari, excepta causa fornicationis.* Et hoc suis etiam Capitularibus, adeoque & sui populi moribus inseruit magnus Carolus. Quod per istum incæstum solvatur vinculum, censuit etiam Triburiensis Synodus, ac inflictam mulieri pœnam est moderata: *Quia humana fragilitas proclivis est ad labendum, aliquo modo muniatur ad standum. Idcircò Episcopus, considerata mentis eorum imbecillitate, post pœnitentiam sua institutione peractam, si se continere non possint, legitimo eos consoletur matrimonio. Ne dum sperantur ad alta sublevari, corruant in cœnum.* Et nocenti & innocenti permittit novum matrimonium.

(Lib. 5. cap. 19.) (Cap. 35.) (Lib. 6. cap. 188.) (Cap. 41.)

Selecta item sancti Theodori Cantuariensis Archi-Episcopi Capitula habent: *Cujus uxor fornicatur, licet eam dimittere, & aliam accipere.* Quare Theodorus istum morem plantavit in Anglicana Ecclesia. Ex isto Capitulo insigniter elucidatur decimus, à quibusdam in oppositum penitùs sensum acceptus, Canon Anglicanæ per Theodorum celebratæ Synodi, nec non & ex ipso desumpta lex Regis Edgari. Synodus exstat apud Anglicanam historiam venerabilis Bedæ. Antiquæ item Wisi-Gothorum leges sanciunt de innocua Sodomitæ conjuge: *Nubendi cui voluerit, indubitata illi manebit & absoluta licentia.* Quod ipsum ibidem confirmat alia lex, & extendit ad illam uxorem, quam flagitiosus maritus invitam tradiderit alteri adulterandam. Et Theodorici, Gothorum in Italia Regis, Edictum ex variis causis permittit divortia, & quibusdam permittit licentiam denuò nubendi. Adduci possint hujusmodi plures & Romanorum & Barbarorum leges. Omnia ista conjugia palàm delinquebant in legem Divinam. Palàm item non peccabant graviter. Agebant enim ex regulis Ecclesiasticis, adeoque ex verè probabili sententia. Nec desunt alii istiusmodi Canones. Etenim Suessionensis, sub Pippino Rege celebrata Synodus habet: *Nec marito vivente mulierem suam alius accipiat, nec mulier vivente suo viro alium accipiat. Quia maritus suam non debet dimittere, excepta causa fornicationis deprehensæ.* Et sub eodem Rege celebrata Vermeriensis Synodus: *Si aliquis cum filiastra sua manet, nec matrem nec filiam ipsius potest habere. Nec ille nec illa aliis se poterunt conjungere ullo unquam tempore. Attamen uxor ejus, si ita voluerit, si se continere non potest, si posteaquam cognovit, quod cum filia sua vir ejus fuit in adulterio, carnale commercium cum eo non habet, nisi voluntate abstinet, potest alii nubere.* Et rursùm: *Si qua mulier mortem viri sui consiliavit aliis hominibus, & ipse vir ipsius homines se defendendo occiderit, & hoc probare potest, ille vir potest ipsam uxorem dimittere, & si voluerit, aliam accipiat.* Et hunc Canonem Regino Prumiensium Abbas inseruit secundo libro suorum Capitularium. Et supplevit: *Ipsa autem insidiatrix, pœnitentiæ subacta, absque spe conjugii maneat.* Habemus longè plures istiusmodi Gallicanos Canones. Et juxta ipsos nostri Majores omninò vixerunt. Item speramus illos jam cum Christo Domino vivere. Et tamen relicta probabiliori vixerunt juxta probabilem sententiam.

(Cap. 116.) (Lib. 4. cap. 5.) (Lib. 3. tit. 5. cap. 5.) (Tit. 6. cap. 2.) (Cap. 9.) (Cap. 2.) (Cap. 5.) (Cap. 118.)

Adductum sancti Bonifacii Capitulum, quoniam ad rem nostram facit, est integrè exhibendum: *Secundùm Domini mandatum, legitimum conjugium nequaquam potest ulla ratione separari, excepta causa fornicationis, nisi cum consensu amborum, & hoc propter servitium Dei.* Et ita ipsum habes etiam inter magni Caroli Capitularia. Elucidat antiqua apud Monachum Marculphum formula: *Dum inter illum & conjugem suam illam non charitas secundùm Deum, sed discordia regnat, & ob hoc pariter conversari minimè possunt, placuit utriusque voluntate, ut se à consortio separare deberent. Quod ita & fecerunt. Propterea has epistolas inter se uno tenore conscriptas fieri, & affirmare decreverunt, ut unusquisque ex ipsis sive ad servitium Dei in Monasterio, aut copulæ matrimonii sociare se voluerit, licentiam habeat, & nullam requisitionem ex hoc de parte proximi sui habere debeat.* Similem formulam habemus inter veteres Romanas. Et Hieronymus Bignonius commentatur: *Est exemplum divortii, consensu conjugum facti, quod aliquando licuit. Quod legi Evangelicæ adversum Conciliorum Decretis reprobatum est. Et à Justiniano quoque. Tamen usum ejusmodi divortii etiam inter Christianos invaluisse, hæc formula ostendit.* Ostendit quòd sub Francico Merovingiorum Regum jugo Gallicana Ecclesia ita vixerit. Ad hæc verba, *sive ad servitium Dei in Monasterio*, pergit dictus Hieronymus: *Ex hac causa, mutuo consensu, olim divertebant. Et pluribus probatur à Gratiano. Sed tandem receptum est, ut non aliter id ratum esset, nisi uterque continentiam profitetur.* Merovingia disciplina & dimitti & duci permittebat duobus modis: per simplicem bonam gratiam, & ob unius ingressum in Monasterium. Prior modus repugnat novellis legibus Imperatoris Justiniani. Et per sanctum Asterium damnatæ, quæ uxores mutat ut vestes, licentiæ aperit omnem portam. Hinc ipsam reprobarunt etiam Martyr Bonifacius, Rex Pippinus, ac ejus filius Carolus magnus, atque voluerunt deinceps valere solum posteriorem modum. Merovingiam legem ita correxerunt. Non sine causa adjungo Regem Pippinum. Etenim sub ipso celebrata Compendiensis Synodus sanxit: *Si quis vir mulierem suam dimiserit, & dederit commeatum pro Religionis causa intra Monasterium deservire, aut*

(Cap. 30.) (Cap. 19.) (Cap. 13.)

foras

foras Monasterium dederit licentiam velare, sicut diximus, propter Deum, vir illius accipiat uxorem legitimam. Similiter & mulier faciat. Georgius consensit. Erat hic *Episcopus Romanus*. Id est, à Romana Ecclesia Legatus in Gallias, & Præses istius Synodi. Et hæc forma fuit tunc per Galliam adeò constans, ut undecimo etiam sæculo præcipuus Gallicanæ Ecclesiæ Doctor, sanctus Fulbertus, Carnutensis Episcopus, eandem fuerit secutus, & suis Collegis suaserit sequendam.

Adduco ejus epistolam ad Robertum Archi-Episcopum Rothomagensem: *Procacitas G. cujus mihi mentionem fecistis, satis superque fatigavit me de novis connubiis expetendis. Sed ego semper obstiti, dicens non licere ei, sua uxore vivente, aliam usurpare. Nunc ergò tandem rogavit me, seu callidè, sive simpliciter, ut sibi aut uxorem suam fugitivam redderem, aut eam, si reniteretur, excommunicarem. Alioquin diceret, quòd ego & illa faceremus eum mœchari. Conventa igitur de hac causa mulier respondit mihi nunquam se redituram ad illum. Et quia certò noverat mores suos cum moribus G. convenire non posse, velle se potiùs renuntiare sæculo, & Monacham devenire: tantùm Galerenus sibi vel centum libras nummorum Carnutensium ferendas ad Monasterium daret. Ego autem inter hæc Monacham illam nec fieri probibeo, nec compello; sed nec ut ad virum odientem peritura redeat, coarctare præsumo. G. autem sæpè mittit ad me, licentiam ineundi novi connubii petens, illam se gurpisse, suamque pecuniam recepisse, licèt verè, potestans. Ego verò ei interdico licentiam istam, donec uxor ejus aut Monacha facta sit, aut defuncta. Quorum utrùm priùs futurum sit, nescio. Si ergò de hac causa meum consilium vultis, quod ego facio, idem vos facere suadeo: Hoc adjiciens, ut si causam hanc acri censura pertractare velitis, ex mea parte non contradictionem, sed suffragium vos habere sciatis. Capitula Canonum ad hanc causam pertinentia nobis subscribere non vacavit ad præsens, hostium persecutione turbatis. Scribemus autem & hæc & alia libenter in obsequium vestrum, si Deus concesserit nobis salutem & pacem.*

Sanctus Fulbertus affirmat varia. Primò, quòd isto tempore uxor virum, à quo crudeliter tractabatur, posset deserere, & ipso etiam invito profiteri vitam monasticam. Secundò, quòd ista professio esset valida. Tertiò, quòd per istam professionem solveretur matrimonii vinculum, adeoque crudelis maritus tunc posset aliam uxorem accipere. Quartò, quòd ista sententia fundaretur in Capitulis sacrorum Canonum. Hinc ipsam & secutus est in Episcopali praxi sanctus Fulbertus, & sequendam suasit aliis etiam Episcopis Nec dubito, quin & Robertus Metropolita fuerit ipsam secutus. Et certum est, nec hunc, nec illum, adeoque nec ipsis obedientes subditos graviter peccasse. Et tamen egerunt contra legem Evangelicam. Nempè & sententiæ probabilitas, & simplex bonæ intentionis charitas istud peccatum cooperuerunt atque purgarunt. Porrò *Gurpire*, seu *Werpire* est barbarum istius sæculi vocabulum, quod Latinè dicimus, *Dimittere*. Francus igitur ille sancto Fulberto dixit, quòd suam uxorem dimisisset, ac ipsi restituisset suam dotem, ideoque illa jam liberè posset intrare Monasterium.

CAPUT VI.

Ostenditur quòd Romani etiam Pontifices sua quandoque Rescripta forment ex istiusmodi probabilibus sententiis.

PRimum hujusmodi rescriptum est Deus-dedit Papæ ad Gordianum Archi-Episcopum Hispalensem: *Pervenit ad nos Diaconus vester, vestræ Sanctitatis epistolam ferens, quòd quidam viri etiam & mulieres, præterito Sabbatho Paschali die, pro magno populorum incursu, nescientes proprios suos filios suscepissent ex Lavacro sancto. Cupis ergò scire, si pro tali accidente ratione debeant viri & mulieres ad suum proprium redire usum, an non. Nos enim ex hoc mœsti, inquisivimus priorum Patrum nostrorum Dicta. Invenimus autem in Archivis hujus Apostolicæ Sedis jam talia contigisse Ecclesiæ Isauriæ, & Ephesiorum, simulque Hierosolymæ, & etiam aliarum civitatum. Episcopis autem earum civitatum, ab hac Apostolica Sede volentibus scire, si viri & mulieres redirent ad proprium thorum, beatæ memoriæ sanctissimi Patres, Julius, Innocentius, & Celestinus, cum Episcoporum plurimorum & Sacerdotum conventu in Ecclesia beati Apostolorum Principis, probibentes talia perscripserunt & confirmaverunt, ut nullò modo jam in conjugio se reciperent mulieres aut viri, qui quacumque ratione suos susceperunt Natos, sed separent se, ne suadente Diabolo tale vitium peccati inolescat per mundum, & universorum error accrescat. Mulieres verò, cùm separatæ fuerint pro hac illicita re à propriis viris, totam præcipimus recipere dotem. Et post expletum annum recipiant alium virum. Similiter & vir uxorem.*

Ad hunc contextum rectè scribit in septimo Theologicæ Eruditionis Tractatu venerabilis Hugo de sancto Victore: *Hæc Papa Deus-dedit.* Cap. 20.
Sed non est ei in hoc accedendum: cùm prohibeat Dominus virum dimittere uxorem, nisi causa fornicationis. Et etiam Innocentius & alii Authores, quos ipse induxit ad suam sententiam corroborandam, de illis tantùm agere videntur, qui ante Compatres & Commatres fuerunt, quàm conjuges essent: quos jure probibuerunt, ne se conjugio reciperent. Proindè optimus Pontifex fuit circumscriptus. Nullo tamen modo prævaricatus. Quia rescripsit ex probabili sui temporis sententia. Probabilitatis fundamentum aliquod edicit magni Imperatoris Caroli Capitulum: *Sciendum est omnibus, quod conjunctio spiritualis Commatris sit maximum peccatum,* Lib. 6.
& divortio separandum, atque capitali sententia cap. 316.
mulctandum, vel peregrinatione perpetua delendum. Uti nunc cum carnali Matre, ita olim cum spirituali Commatre congressus erat crimen capitale. Palmaris incœstus credebatur plenum locum habere etiam in commaternitate superveniente, ideoque & per ipsam esse dirimendum prius conjugium. Ex hoc Capitulo item vides, quod perpetua peregrinatio, frequens apud antiquos pœnitentia, æquivaluerit capitali supplicio. Nec sine rationibus.

Secundum istiusmodi rescriptum habemus à sancto Gregorio secundo Pontifice ad nostrum Apostolum ac Martyrem Bonifacium: *Quod proposuisti, quid si mulier infirmitate correpta non valuerit* Ep. 9. c. 2.

fuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret. Sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis. Non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, cui infirmitas præpedit, & non detestabilis culpa excludit. Et inter responsa, quæ Stephanus secundus Francorum Episcopis dedit in Villa Carisiaco, hoc est secundum: *Si quis se conjugio copulaverit, & uni eorum contigerit, ut debitum reddere non possit, non liceat eos separare. Nec pro alia infirmitate. Excepto si Dæmonis infirmitas, aut lepræ macula supervenerit.* Agit de separatio-
Can. 16. ne vinculi. Lucet ex Compendiensi Synodo: *Si vir leprosus mulierem habeat sanam, si vult ei dare commeatum, ut accipiat virum, ipsa fœmina, si vult, accipiat. Similiter & vir,*

Archi-Episcopo Salernitano roganti, An ratum matrimonium solvatur per subsequens consummatum, Alexander tertius rectè respondit
Cap. 3. non solvi, atque adjunxit: *Quamvis aliter à quibusdam Prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.* Exstat rescriptum apud Gregorii noni Decretalia sub titulo de Sponsa duorum. Qui fuerint isti Pontifices, ignoro. Ipsorum interim judicatum fuerit tertium istorum rescriptorum, de quibus hic agimus. Quartum emisit Clemens tertius, de quo Robertus Corzan in summa Theologica ad quæstionem de impedimentis matrimonii: *Uxor, relicta fide, manet libera à matrimonio. Non enim Uxor gentilis aut Judæi debet esse melioris conditionis, ut possit liberè transire ad secunda vota, quàm uxor hæretici conversa ad fidem, quod concessit Clemens in illa Decretali,* Laudabilem. *Nec dicit hæc ad paria esse judicanda. Sed Innocentius, qui modo præsidet, hæc revocavit.* Quod ipsum scribit in tertio articulo de Ministro Confirmationis Adrianus sextus Pontifex: verùm adjungit illud rescriptum non Clementis tertii fuisse, sed tertii Celestini. Clemens itaque tertius rescripsit ac censuit non minùs per hæretici, quàm per gentilis aut Judæi conjugis conversionem nutare matrimonium, & conversum, si alter pertinax nolit cohabitare sine fidei injuria, posse transire ad alias nuptias.

Huc etiam referri debent rescripta dispensationum, quibus Romani Pontifices jam ab aliquot sæculis dispensant in ratis, sed necdum consummatis matrimoniis. Elapsi sæculi anno quinquagesimo septimo Paulus quartus Pontifex fuit rogatus dispensare in simili conjugio Francisci Mommorantii & Joannæ Halluynæ Piennææ: & insignem Pontificis de hac re interlocutionem refert Joannes Haya, Doctor Parisinus, testis auritus & oculatus. Ejus in Latinum traducta verba adduco. *Pontifex incepit, & argumentum rei proposuit in hunc ferè modum: Fratres & filii mei, ego sanè vos congregare volui, ut ex vobis id cognoscam, quod exigui non est momenti ac ponderis. Num videlicet matrimonium per verba de præsenti contractum possit nostra authoritate dissolvi. Et notato diligenter, quod ego dico. Hic enim non agitur quæstio de verbis futuri temporis, aut de simplici promissione. Nos quærimus, num matrimonium, per verba de presenti contractum, quod est verum matrimonium & verum Sacramentum juxta sanctiorum Theologorum sententiam, authoritate nostra dissolvi possit. Intelligo, cùm carnalis nulla intercessit conjunctio. Deindè addidit hoc: ne quæso vos teneant Decessorum meorum facta & exempla, quæ eatenus sequi volo, quatenus Scripturæ authoritas, & Theologorum rationes vos ad illud agendum adducent. Dixit adhuc quod sequitur: non dubito, quin ego & Decessores mei errare aliquando potuerimus, non solùm in hoc, sed etiam in pluribus aliis rerum generibus; & tamen condemnandi planè non sumus. Nam Deus suam ita regit Ecclesiam, ut illi ad certum tempus abscondat multa, quæ tum inde patefacit. Quod Christus ipse satis innuit, cum beato Petro dicebat:* Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem posteà. *Et in alio loco ajebat:* Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cùm autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. *Quis igitur scit modò, num quæ reliquis circa indissolubile matrimonii vinculum ante fuerant incognita, per nos Deus apertam in lucem nunc prodi velit? Quamobrem fratres & filii mei omni studio incumbite in illud auxilium, quod à vobis hac in causa expecto. Nec rationem habet ullam exempli, quod hic vel ille Decessor meus posteris reliquerit: ut jam admonui, perspicite, an Decessores nostri id satis intellexerint, quod de indissolubili vinculo matrimonii disquirimus. His confectis, ad Consentinum Archi-Episcopum, aliàs Apostolicum Nuntium apud Imperatorem, sermonem convertit, & ut deliberaret præcepit.*

Consentinus ingenii ac industriæ suæ nervos omnes contendit, ut persuadeat Matrimonium, de quo agitur, dissolvi nullo pacto posse. Pontifex sententiam hanc gratam sibi atque acceptam esse, indiciis pluribus ostendit. Consentinum opinando excepit Episcopus nomine Antoniellus, vir admodùm senex & veneratione dignus, qui contrariam in sententiam discessit, & paucis decidit Pontificem posse dissolvere istiusmodi matrimonium. Cui Pontifex respondit, se pro tanta sibi attributa potestate nullas gratias agere; sed quia Episcopus hic nonnullis Beati Thomæ testimoniis usus fuerat, Pontifex subjunxit beatum Thomam potuisse, cùm esset junior, multa dicere, quæ factus cum ætate doctior revocaverat. Insuper beatum Paulum induxit dicentem: Cùm essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando autem factus sum vir, evacuavi ea quæ erant parvuli. *Deindè addidit: ego non sine causa vos hac de re moneo, sed ut ex iis, qui deliberaturi sunt, nullus fundamentum in jis rebus, quas sanctus Thomas, cùm esset junior, docuerit, constituat.*

Etiam Adrianus sextus dicitur istiusmodi dispensationes constanter refutasse, asseverans sibi non esse talem potestatem. Est quæstio obscura. Utraque contradictionis pars habet sua fundamenta. Quisque istic venialiter errat. Quare certum est nec Romanos Pontifices, qui talia rescripserunt, nec pios fideles, qui impetratis istiusmodi rescriptis fuerunt usi, deliquisse graviter, aut esse passos æternæ salutis aut Christianæ justitiæ dispendium. Alioquin cogemur non dumtaxat sanctum Cyprianum ac sanctum Firmilianum, sed etiam magnum Athanasium, magnum Basilium, aliosque tales Christianæ doctrinæ Heroes atque Gigantes, quoniam constat ipsos de suo circa hæreticorum Batisma lapsu non pœnituisse,

nituisse, proscribere ad inferos. Quod absit ut cogitetur. Fuit error innocuus. Et quem tanti Christianæ Religionis Principes potuerunt docere sine crimine, fidelis populus longè magis potuit sine crimine sequi. Etiam vana est venatio Joannis Launoy, qui ex istiusmodi Rescriptis studet evertere infallibilitatem Apostolicæ Cathedræ. Etenim ipsa Rescripta non sunt diffinitiva judicia. Ad summum habent vim interlocutoriæ sententiæ. Præterea non sunt Romanæ Cathedræ, sed solius Papalis personæ Acta: & inter hanc personam ac istam Cathedram esse grande discrimen, est demonstratum in Scholiis ad Dictatum sancti Gregorii septimi.

Hæc omnia sanctus Cyprianus validè confirmat in litteris ad Jubajanum Episcopum: *Sed dicit aliquis, quid ergo fiet de his, qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes, sine Baptismo admissi sunt? Potens est Dominus misericordia sua indulgentiam dare, & eos qui ab Ecclesia simpliciter admissi, in Ecclesia dormierunt, ab Ecclesiæ suæ muneribus non separare. Non tamen quia aliquando erratum est, ideò semper errandum est.* Datum apud hæreticos Baptisma sanctus Cyprianus constantissimè censebat irritum, ideòque ejus iterationem esse rigidi Præcepti, ac sine salutis dispendio non posse præteriri. Et tamen Africanos Episcopos, qui istud ante Agrippini tempora non repetiverant, censuit non peccasse: nec item illos, qui ex hæresi redeuntes erant sine iteratione intromissi in Ecclesiam, esse passos ullum dispendium. Quia nempè ex simplici ac bona fide egerant, juxta probabilem tunc ac in Ecclesia liberè ambulantem sententiam. Pacificus Cyprianus ita sensit non solummodo de illis, qui ante Agrippini tempora, sed etiam de cunctis, qui suo tempore per plurimas extra Africam Ecclesias, ac in ipsa item Africa erant taliter mortui, ac in dies moriebantur. Nam & in ipsa Africa quidam Episcopi istum Rebaptismum constantissimè tunc aversabantur. Romana Ecclesia insuper damnabat. Attamen à Stephani Pontificis, in quem non sine stomacho invehebatur, communione Cyprianus se non discrevit, & ab ipso citra Rebaptismum admissos hæreticos non censuit transgressores, nec exclusit à Dei Regno. Quod nempè ex simplici ob probabilem sententiam corde obedirent judicio suorum Præpositorum. Etiam ipsos Præpositos, licet censeret plurimùm deviare, nec à Regno Dei exclusit, nec à sua Catholica Fraterninate. Et hanc sancti Cypriani doctrinam probat, laudat, atque elucidat in quinto de Baptismate contra Donatistas libro sanctus Augustinus.

Ep. 73.

Cap. 1. 2. 3. 4.

CAPUT VII.

Ostenditur quod Catholica Ecclesia semper admiserit probabiles sententias etiam circa jus naturale.

An novæ post dimissam adulteram nuptiæ naturalibus adversentur legibus, quidam censent esse ambiguum. Non est ambiguum. Et Divinis adversantur & naturalibus. Involvunt duo: & legitimæ conjugis abjectionem, & simultaneam digamiam. Ista Evangelicis, hæc adversatur naturalibus legibus. Etenim Evangelica lex in nullo unquam eventu, ex nulla causa permisit solvi istud vinculum, adeòque qui ipsum ob superveniens adulterium, ac præsertim ob supervenientem morbum aut affinitatem, ac item ob superductam Monasticam professionem permiserunt solvi, aut etiam solverunt, manifestè impegerunt in legem Divinam. Forsitan & in naturalem. Etenim primitiva Divinæ Majestatis in paradiso verba, *Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*, edicunt naturalem legem. Quidam censent edici plenam conjugii indissolubilitatem. Nec sine fundamento. Quidquid sit, simultanea per sceleratum Lamech inducta digamia palàm adversatur naturæ legibus. Est constantissima Ecclesiæ sententia. Proindè qui abjectæ adulteræ aliam uxorem superduci permiserunt, aut ex quovis titulo superduxerunt, palàm impegerunt in istas leges. Et tamen hæc olim permisit omnis Gallicana Ecclesia. Et cunctus ejus populus vixit ex isto Canone. Etiam aliæ Ecclesiæ ac alii populi. Et certum est illos, quod probabilem tunc sequerentur sententiam, ex ista causa non fuisse alienatos à Dei regno, ideoque mortaliter non peccasse. Recti cordis simplicitas, ac simplex in Divinam legem charitas ista omnia cooperuerunt atque purgarunt.

In trigesima prima Oratione sanctus Gregorius Nazianzenus adducit locum Proverbiorum: *Mulge lac, & erit butyrum.* Et commendatur: *Sedulo exquire, & fortasse in eis succulentius aliquid invenies. Hac enim oratione secundas nuptias mihi deprecari videtur. Si enim duo Christi sunt, duo quoque viri sunt, & duæ uxores. Si autem unus Christus, unum Ecclesiæ caput, una etiam caro sit, secunda autem respuatur. Quod si secundam prohibeat, de tertia quid dicendum est? Primum lex est, secundum venia & indulgentia, tertium iniquitas. Qui autem hunc numerum excedit, porcinus planè est, utpotè ne multa qui[d]em vitii exempla habens.* Quartum conjugium affirmat esse porcinam vitam, adeoque adversam naturæ legibus. Etenim rectè scribit sanctus Augustinus: *Natura pecoris est vitium hominis.* Hinc naturalibus legibus palàm adversatur. Gregorio consonat in Canonicis ad sanctum Amphilochium litteris magnus Basilius: *Trigamorum & Polygamorum eundem Canonem definimus, quem in digamis, pro proportione. Annum enim in digamis; alii vero duos annos. Trigamos autem sæpè tribus & quatuor annis segregant. Id autem non amplius conjugium, sed polygamiam appellant, vel potiùs castigatam fornicationem. Et ideò Dominus Samaritanæ, quæ quinque maritos jam habuerat, inquit:* Quem nunc habes, non est maritus. *Nempè quòd digni non sint qui a digamiæ mensura exciderunt, ut vel mariti, vel uxoris nomine appellentur. Consuetudine autem accepimus in trigamis quinquennii segregationem, non à Canone, sed ab eorum, qui præoccuparunt, consequentia. Oportet autem eos non omninò arcere ab Ecclesia, sed dignari Auditione duobus vel tribus annis: Et posteà permitti quidem Consistere, seu in fidelium esse congregatione; à Boni tamen communione abstinere. Et sic postquam pœnitentiæ fructum ostenderint, communionis loco restituere.*

Cap. 3.

Cap. 4.

Loquitur de tertiis nuptiis, & asserit varia. Primò, ipsas esse grande peccatum. Utpotè quòd non sola substratione castigari debeat, sed insuper dejici ad Auditionem, ideoque & ad Fletum. Pœnitentialem gravissimorum criminum stationem. Secundò asserit tales nuptias non esse nuptias, sed castigatam fornicationem. Tertiò asserit hanc esse non positivam Evangelii legem, sed omninò naturalem. Ex hac enim, non ex ista Dominus fuit locutus ad Samaritanam mulierem. Quartò asserit hunc esse constantem sensum Patrum atque Canonum. Quintò adjungit istiusmodi nuptias post expletam pœnitentiam dispensatoriè tolerari. At verò de quartis nuptiis loquitur longè duriùs: *Patres Polygamiam silentio prætermiserunt, ut belluinam, & ab* Can. 79. *omni hominum genere alienam. Nobis autem probatur eam esse peccatum majus fornicatione. Et ideò consentaneum est, ut ji Canonibus subjiciantur. Ut scilicet postquam anno Fleverint, & tribus annis Substrati fuerint, sic suscipiantur*. Rursùm nos docet plura. Primò, quòd Patres adversùm quartas nuptias nullum ediderint Canonem, eò quòd censuerint esse belluinas, ac ab omni humano genere penitùs alienas, adeoque palàm adversas generalibus naturæ legibus: & quæ proindè à fidelibus cogitari non possent, longè minùs attentari. Secundò dicit ipsas esse non castigatam aut castigabilem fornicationem, sed omni fornicatione majores. Et hic est perpetuus & constans sensus totius Orientalis Ecclesiæ. Hinc & Romani Clementis Apostolicæ, continentes antiquam istius Ecclesiæ disciplinam, Constitu-
Lib. 3. tiones disertè scribunt: *Tertium conjugium osten-*
cap. 2. *dit intemperantiæ judicium, quartum verò & deinceps est planè libido, & manifesta impudicitia. Deus enim unam uxorem dedit viro, cum crearit, & dixit: erunt duo in carne una*. Dominus Deus istic positivam non dedit legem, sed edixit naturalem, adeoque istarum Constitutionum Author censuit quartas nuptias huic adversari. Hæc omnia etiam docent sanctus Athenagoras, sanctus Clemens Alexandrinus, sanctus Epiphanius, sanctus Joannes Chrysostomus, ac alii Græcorum Patres.

Et hinc antiquas, ac per Imperatorem Justinianum probatas, gentilium Romanorum Principum leges, quæ quartas indulserunt nuptias, non dumtaxat circumduxit, sed insuper ut prævaricatrices damnavit Imperator Basilius Macedo: *Jam olim à Priscis scripta lex est, eademque à piissimo Justiniano confirmata, per quam usque ad quartas etiam nuptias iis, qui volunt, matrimonia permittuntur. Fortassis hoc respiciente, quòd usu venire plerisque soleat, ut citò matrimonii consortem amittant. Vel ut juvenibus hoc accidat, qui naturæ cupiditatibus obsistere nequeunt, ideoque ipsis contingere, ut à castis quidem nuptiis divertantur, ad prohibitos autem concubitus sese conferant. Oportebat verò nos quoque, velut ejusdem tam naturæ, quam imbecillitatis consortes, priscis legibus in hoc adquiescere. Sed à lege Divina nos præpediri cernimus. Propterea Serenitas nostra solutis amantium cupiditatibus frænum injicere volens, usque adeò quenquam ad quartum matrimonium progredi vetat, ut etiam tertium contrahentes ablegat ad Ecclesiasticos Canones. Ideoque ut eadem jura procedant in tertio quoque conjugio, quæ & in quarto, manifestum omnibus esto futurum, ut si quis ausus fuerit ad quartas nuptias, non nuptias, accedere, non solùm pro nullis habeantur hæ nuptiæ, nec Liberi ex eis procreati pro legitimis agnoscantur; verùm etiam ut ipsæ pœnis pollutorum scortationis sordibus subjiciatur, ejusmodi videlicet personis à se invicem separatis*. Manifestè & constanter affirmat has nuptias adversari Evangelicis, adeoque & naturalibus legibus. Etenim Evangelium, præter paucissima Sacramenta, nullas nobis posuit leges. Basilii Edictum exstat in jure Græco Romano. Neque ipse primus aut solus invasit istam Justiniani legem. Etenim sanctus Martyr Theophanes inter alia Imperatoris Constantini Caballini crimina ponit tertias nuptias. Hinc videmus hanc legem Orientali Ecclesiæ semper displicuisse,

Basilii filius ac in Imperio Successor Leo Sapiens post tres sine prole nuptias inivit quartas cum Zoe, & ex ipsa suscepit filium. Verùm cum omni sua Synodo Patriarcha Nicolaus fuit adeò indignatus, ut puerum solemni Baptismo privaverit, Principem Ecclesiastica communione. Hinc ille provocavit ad Sergium tertium Pontificem, supplicans mitti Legatos, discussuros causam, & impedimentum dispensaturos. Latinæ disciplinæ peritus Leo, voluit legem istam esse dumtaxat Orientalem Canonem, ideoque dispensabilem. Photii schisma ille penitùs extinxerat, & sceleratum hominem incluserat perpetuo carceri: hinc offendi non poterat, ne forsan schisma revivisceret. Quare Legatos misit Apostolica Sedes, & nuptias dispensavit. Et constanter nolentem parere Nicolaum Princeps ejecit Cathedra, ac misit in exilium, ejusque in locum suffecit Euthymium Syncellum. Verùm deportatus Patriarcha pro suo ac suæ Synodi judicio potenter intercessit: *At facto dispensationis nomen, ut audio, prætenditur. Quasi verò per ullam dispensationem liceat fidei dignitatem, Ecclesiæ disciplinam imminuere, effractisque Canonum repagulis fornicationem introducere in Sancta*. Et adfirmat hæc ex laudatis magni Basilii ac Nazianzeni Gregorii testimoniis: *Cur eos, qui hujusmodi culpæ succubuere, sacri Canones ab Ecclesia ejiciunt? Cur brutalem hanc luxuriam, & humanos fines supergressam vocant?* Constanter persistit quartas nuptias repugnare fidei, esse bestialem fornicationem, ideoque nulla dispensatione posse levari in validum conjugium. Et Latinæ, quæ etiam quintas ac ulteriores permittit nuptias, consuetudini opponit laudatum Apostolicarum Constitutionum testimonium, affirmans trigamiam esse intemperantiæ indicium, quadrigamiam esse apertam fornicationem. Et hic omninò est avitus sensus Orientalis Ecclesiæ. Hinc in mortis lecto ad mentem reductus Imperator Leo fecit, quod idem Patriarcha scripsit ad Joannem decimum Pontificem: *Leo Imperator, antequam hinc migraret, agnovit flebiliter errorem suum, veniamque à Deo petiit, me inter primos hortatore, ac deprecatore. Aderam enim tunc fortè ab exilio reversus, ab eoque Ecclesiæ gubernationi restitutus*. Ex quo lucet, quòd non Successor ac frater Alexander, sed ipse Leo Nicolaum restituerit. Ale-

xander ejecit Euthymium. Et Nicolao addicti Episcopi ac alius Clerus eundem, de quibus in ejus funebri elogio lamentatur Arethas Metropolita Cæsaræensis, horrendis contumeliis atque injuriis affecerunt. Etiam Euthymius habuit in majori ac minori Clero suos defensores. Hinc inter hos & istos fuit dissociata communio, & lacerata Ecclesia. Quin Nicolai pars Romani Pontificis, uti prævaricatoris, nomen rasit è sacris Tabulis, atque ita Photianum schisma fuit in via ad plenum reditum. Et tunc forsitan Nicolaus ad Armeniæ Principem scripsit istas litteras, in quibus Photium appellat suum *Præstantissimum Prædecessorem*.

Interim Nicolaus erat vir germanè orthodoxus. Et Sergii tertii Acta ac nomen noverat fœtere apud Romanam Ecclesiam. Hinc omnia retulit ad Joannem decimum, supplicavit circumduci omnia, ac Ecclesias uniri, Pontifici Sergio ac Augusto Leoni, quòd defuncti essent, & hic insuper in exitu pœnituisset, supplicavit parci, atque adjunxit: *In eos animadvertendum, Beatissime Pater, qui supersunt, qui tot in me, tantasque turbas criminationibus falsis excitarunt. Hæ tuæ erunt partes. Id à te primùm Dignitas tua, Romanæque Sedis decus exigit: id qui nunc rerum potitur Imperator, misso ad te Palatii Magistro, nosque omnes obnixè petimus atque obsecramus.* Orientalis Ecclesiæ hanc sententiam ac disciplinam tanti fecit Imperator Alexander secundus, ut ad ipsam Apostolicæ Sedis judicio firmandam legaverit suum Magistrum Officiorum. Censebat esse Dogma Fidei, legem naturæ. Hinc enim de Leone Sapiente scribit Leo Grammaticus: *Imperator volebat hæresim & legem ponere, qua virum tres aut quatuor uxores ducere liceret.* Has Principis ideas etiam in Nicolai locum intrusus Euthymius fuit adeò aversatus, ut de ipso scribat Georgius Cedrenus: *Euthymius omni studio impedivit, ne Imperator legem, ad quod multi Illustres viri operam ipsi navabant, ferret, qua liceret viro tres aut quatuor uxores ducere.* Hæreticus Cedreni Interpres Alexander Xilander adjunxit: *Simul.* Et hoc hæreticum facinus nescio qui Parisini Doctores in Regia Byzantinæ historiæ editione non correxerunt. Sunt istic plura istiusmodi. Ex alia parte Romana ac omnis Latina Ecclesia censebat ista non spectare ad dogma aut naturæ jus: Esse variam disciplinam. Sergii judicium noluit vel circumducere.

Fol.484.

Fol.602.

Hinc Imperator Constantinus octavus ac Nicolaus Patriarcha Romam denuò legarunt Basilium Proto-Spatharium, ac Aurei Triclinii Præfectum, atque Eulogium Presbyterum, cum hisce litteris: *Quia vestram fraternam Dilectionem, cujus erga nos officia temporum difficultatibus intermissa sunt, expetimus, & consuetam Ecclesiis unionem exoptamus, ideò has ad vos dare litteras decrevimus, ut omni offensionis memoria deposita, Sanctitatem vestram ac sinceram amicitiam, atque conjunctionem animorum, pastoribus populorum debitam, provocaremus. Quæ tunc demum missis, hinc indè Legatis coalescet, cùm judicatum fuerit concorditer quartum connubium, quod dissensiones & scandala in Ecclesiam invexit, non rei ipsius, sed personæ causa permissum esse, suadente tunc occasione lenitatem atque affectum erga Principem indulgentiorem, ne repulsa ipsius animus offensus deteriora moliretur. Sic enim & Sanctitatis tuæ nomen ex sacro Constantinopolitanæ Ecclesiæ Albo, ut mos olim erat, uno cum nostro rursus celebrabitur, & nos ex omni parte gaudio repleti, jucunditate pacis perfruemur.* Rogarunt à Romana Ecclesia admitti ac declarari, quòd Sergii factum non vera ob ipsius rei justitiam dispensatio, sed ob Augustæ personæ metum fuisset mera permissio, conniventia, atque dissimulatio. Sic utriusque Ecclesiæ sensum fore salvum, salvam communionem & pacem.

Et conditiones placuerunt Romanæ Ecclesiæ. Hinc Joannes Pontifex Constantinopolim legavit Theophylactum atque Carum Episcopos, & de ipsorum Actis Patriarcha Nicolaus scripsit ad Simeonem Regem Bulgarorum: *Romanæ Legationis adventu scandalis, quæ ob tetragamiam apud nos omnia turbaverant, impositus est finis, pax Clero reddita, sacri cœtus mira animorum conspiratione habiti, & ut verbo dicam, Romana & Constantinopolitana Ecclesia in unam eamdemque coalita est fidem & consensionem, ut nihil ampliùs vetet, quò minùs nos optatissima illorum communione & sanctificatione perfruamur.* Non in unam disciplinam, sed in unam fidem. Quia nempè utraque Ecclesia probavit utriusque sententiam: utraque permisit utramque in suo sensu abundare. Utraque sensit utriusque sententiam esse boni meriti, probabilem, ac tutam. Unionis Diploma exstat in jure Græco-Romano. Et adversùs ipsum quidam, Latinam disciplinam probare nolentes, dudum recalcitrarunt. Lis duravit per nonaginta annos. Tandem plenè composita per Sisinnium secundum. Hinc Photiani schismatis resuscitator Michael Cerularius nullam ipsius fecit mentionem: Latinos non arguit de quartis nuptiis. Prima in nos calumnia apparuit in schismatico Tractatu reperto apud PP. Prædicatorum Conventum Constantinopolitanum. Laudatas Patriarchæ Nicolai litteras ab Aloysio Lollino, Bellunensi Episcopo, accepit Dominus Cardinalis Cæsar Baronius, & vulgavit in appendice ad undecimum tomum suorum Annalium.

Et hunc fuisse perpetuum Latinæ Ecclesiæ sensum, palàm profitetur in libro de Bono viduitatis sanctus Augustinus. Amplè demonstrat secundas nuptias non damnari ab Evangelio, atque prosequitur: *De tertiis, & de quartis, & de ultrà pluribus nuptiis solent homines movere quæstionem. Undè, ut breviter respondeam, nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre. Sed ne cuiquam brevitas hujus responsionis meæ fortè displiceat, uberiùs disputantem reprehensorem meum audire paratus sum. Fortassis enim afferet aliquam rationem, quare secundæ nuptiæ non damnentur, tertiæ damnentur. Nam & ego, sicut in exordio sermonis hujus admonui, non audeo plus sapere, quàm oportet sapere. Quis enim sum, qui putem definiendum, quod nec Apostolum video definivisse?* Adducit Latinæ sententiæ fundamenta, & concludit: *Quapropter nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, ut quoties voluerit, viris mortuis, nubat fœmina, nec ex meo corde præter Scripturæ sanctæ authoritatem quantaslibet nuptias* Cap. 12.

audeo condemnare. Omninò respicit sententiam ac disciplinam Orientalis Ecclesiæ. Etenim inter Latinas Ecclesias numquam fuit ista quæstio. Neutram partem audet damnare: utramque censet probabilem. Ecclesia utraque semper admisit, aut certè indulsit secundas nuptias: Tertias & quartas permisit & damnari & probari. Et juxta hoc judicium Joannes decimus Pontifex, & Nicolaus Patriarcha Occidentalem ac Orientalem Ecclesiam unierunt.

Et ita mansit usque ad Lugdunensis sub Gregorio decimo Concilii tempora. Tunc Joannes Veccus, Orthodoxus Constantinopolitanorum Patriarcha, ad Joannem vigesimum primum Pontificem misit solemnem fidei professionem, in qua fuit hic Articulus: *Confitemur & recipimus matrimonium, de quo tenet ipsa Romana Ecclesia, quod nec unus vir plures uxores, similiter nec una mulier simul habere permittitur plures viros; soluta verò lege per mortem alterutrius conjugum, secundas & tertias, & deinceps nuptias legitimè factas successivè, licitas esse dicit, si impedimentum Canonicum ex alia causa non obsistat. Recipimus eodem modo, & de ipso eadem dicimus nos*. Professio exstat
Lib. 2. apud Leonem Allatium in opere de Concordia
cap. 15. Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ. Præfatus ille Tractatus prodiit sub Pontificatu Innocentii tertii, dum Flandri nostri tenuerunt Constantinopolim. Hinc Schismatici Græci quæcumque in ipsos vomuerunt. Damnare cœperunt & nostrum avitum judicium de quartis nuptiis. Hinc ipsum non solummodò probari, sed solemni insuper Græcorum Episcoporum professione firmari jussit dictus Pontifex Joannes. Et Patriarcha Joannes obedivit. Hæc egent majori expositione. Verùm non facit ad præsentem materiam. Interim lucet quòd utraque Ecclesia circa hunc articulum permiserit utramque abundare in suo sensu. Utraque utriusque sententiam judicavit boni meriti, ac omni exceptione majorem. Et certè quis dicat non probabile, cui tanta adsistebat authoritas? Quis dicat hanc aut istam Ecclesiam mortaliter deliquisse? Et tamen altera deviabat à jure naturali.

CAPUT VIII.

Hæc firmantur aliis exemplis.

IN priori ad sanctum Amphilochium Iconiensem Episcopum Decretali Epistola magnus Basilius habet hunc Canonem: *Qui jurant se Ordinationem non admittere, ejurantes ne cogantur pejerare. Etsi enim videatur esse aliquis Canon, qui eis concedit, experientia tamen cognovimus eos, qui pejerarunt, non recta via ingredi. Consideranda autem sunt & forma & verba jurisjurandi, & affectio, & res pro qua jurarunt, & quæ subtiliter in verbis facta sunt additamenta. Nam si nulla sit penitùs excusatio, ii sunt omninò dimittendi*. Quod non sola Canonica electio, sed etiam violentus populi ac Episcoporum raptus quosdam ad Episcopatum ac alios sacros Ordines olim evexerit, est Eruditis exploratum. Et de electis, præsertim Episcopis, ad Donatum Donatistarum Presbyterum scribit sanctus Augustinus: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus concupiscit. Et tamen tam multi, ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti,* Ep. 240.
perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni. Quidam semetipsos truncarunt pollice: imò & auribus. Alii jurarunt Episcopatum aut Clericatum nunquam suscipere. Et de his sanctus Amphilochius quæsivit, an tale juramentum esset licitum, obligatorium, ac venerandum? Et magnus Basilius respondit affirmativè. Addit tamen juramenti formam, verba, finem, modum, aliasque circumstantias maturè discutienda. Discutiendum, an nihil Herodianæ impietatis, quæ juramentum inquinet ac exsufflet, sit admixtum. Si nil tale admisceatur, censuit juramentum esse obligatorium, ideoque à cunctis venerandum.

Ejusdem sententiæ fuit in Dialogo cum Theodoro Romanæ Ecclesiæ Diacono Palladius Helenopolitanus Episcopus, scribens de Arsacio, Nectarii Constantinopolitani Episcopi germano fratre, quem Theophili Patriarchæ Alexandrini factio pro expulso sancto Joanne Chrysostomo intrusit in sedem: *Arsacius, Nectarii frater,* Cap. 12.
Joannis substituitur loco. Qui cum anno uno & duobus mensibus vixisset, mortuus est, ipsa Dei Evangelia in vitæ fine contestatus, se fratri Nectario sub jurejurando fuisse pollicitum, nunquam se Ordinationem Episcopatus admissurum, cum illi exprobraret, quod noluisset Tarsensi Ecclesiæ præfici. Fuit illi perjurii causa primùm quidem vanitas sua, per quam despondebat sibi, ut sic dicam, uxorem sui fratris. Asserit varia. Primò, quod Nectarius fratrem Arsacium voluerit creare Tarsensem Episcopum, Metropolitam primæ Ciliciæ. Secundò, quod Arsacius se excusaverit, & indignanti fratri opposuerit Religionem juramenti, quo jurarat nunquam Episcopatum admittere. Tertiò, quod Nectarius excusationem admiserit. Quartò, quod Arsacius postmodo admiserit Episcopatum Constantinopolitanum, corruptus Regiæ civitatis cupiditate & ambitu. Quintò, quod ita patraverit perjurium. Ex quo vides etiam Nectarium sensisse cum magno Basilio. Ejusdem sententiæ fuit Marinus Pontifex, qui Formosum Portuensem Episcopum, à Joanne octavo degradatum, reparans coegit ad juramentum de nunquam admittendo Episcopatu Romanæ Ecclesiæ. Etiam illi, qui postmodo Formosum Pontificem, uti perjurum, degradarunt. Et quidem defunctum.

Verùm magnus Basilius adjunxit: *Etsi videatur esse aliquis canon, &c.* Profitetur se sancire adversùs alium canonem. Utique canonem, quem sanctus Athanasius sanxit, aut certè laudat in litteris ad Dracontium Monachum, qui juraverat numquam Episcopatum admittere, ideoque ipsum volenti imponere Patriarchæ Athanasio constanter resistebat: *Delecte Draconti, an forsitan ideò tibi consilium suppeditant tui occultandi, quod dixeris atque juraveris non futurum ut fies, si constituaris Episcopus? Istiusmodi enim vocibus audio illos circumstrepere tuas aures, & in ea re se velle cautos videri. Essent illi verè quidem cauti, si ministerio tibi injuncto cautum voluissent. Quod si legissent*

sent sacras Scripturas, non contra illas consilium darent. Quin jam tempus est, ut Hieremiam culpent, & magnum illum Moysem accusent, quod ipsorum consilium non audierint, sed Deum veriti officium Ministerii perfecerint, & prophetando adimpleverint. Siquidem illi ipsi missi, & accipientes Prophetiæ gratiam, ab initio recusabant quidem, sed tamen postea timuerunt, neque Emissorem suum vilipenderunt. Quod si verbum locutus es, verbum Sanctis pro juramento est. Reminiscere quæso Hieremiæ, quomodo ipse qui dixerat, non nominabo nomen Domini, *postea metuens illum, qui in se erat, ignem, non pro iis, quæ dixerat, fecit, neque ut præoccupatus erat juramento, se in tenebras abdidit, sed Mandatorem veritus, suam Prophetiam absolvit.* Hoc ipsum confirmat exemplo Jonæ Prophetæ. Et ex ipsis firmè concludit istud Dracontii, quod Prophetico verbo nequaquam est firmius, juramentum non obligare. Ab adversæ sententiæ patronis affirmat non intelligi sacras litteras. Proindè uti Pontica Basilium, ita Ægyptiaca Diœcesis fuit secuta Athanasium, & juxta ejus sententiam operata. Hac de re non est dubitandum. Etenim subjecta Diœcesis in opere sequi debuit canones sui Patriarchæ aut Exarchi. Asiatica Diœcesis videtur fuisse divisa. Hinc enim prodiit Amphilochii ad Basilium Relatio. Et uti isti Heroes adversa sentiendo, docendo, ac imperando; ita ipsorum populi adversa per obedientiam operando non peccarunt. Saltem graviter. Et tamen aut hi aut isti deviarunt à jure naturæ.

Adduco aliud exemplum. Sanctus Augustinus in libris de libero arbitrio constanter docet, quod injustum vitæ nostræ aggressorem non liceat occidere. Quod mortem tunc tolerare obligemur, & citra naturalis legis prævaricationem non possimus inferre. Quod ipsum tradit in litteris ad no-
Ep. 153. bilem virum Publicolam. Ad hanc hujus quæstionem: *Si Christianus videat se à Barbaro vel Romano velle interfici, debet eos ipse Christianus interficere, ne ab illis interficiatur; vel si licet sine interfectione eos repellere, vel impugnare, quia dictum est, Non resistere malo?* Ad hanc, inquam, quæstionem sanctus Augustinus respondit: *De
Ep. 154. occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruat personæ.* Palam affirmat injustum vitæ aggressorem à privatis hominibus in propriæ vitæ tutelam non posse interfici. Hoc fieri non posse, nisi per milites aut alios Reipublicæ ministros ob bonum publicæ pacis. Primitivi Christiani fuerunt tenacissimi hujus sententiæ. Etenim Paganis, nobis Thyesteas epulas improperantibus, respondit sanctus Athenagoras: *Quomodo quisquam vel homicidii, vel humanarum carnium epulationis insimularet illos, quos ne justè quidem occidendi hominis supplicium intueri velle aut posse cognoverit?* Quod ipsum ad eandem calumniam reposuit Minutius Felix. Certè qui extrema latronum supplicia intueri non poterant, longè minùs poterant patrare. Et in litteris ad sanctum Papam Cornelium sanctus Cyprianus affirmat gentiles tyrannos à nostris Martyribus non posse occidi, & adjungit hanc generalem rationem: *Innocentibus nec licet nocentem* Ep. 157.
occidere. Utique nocentem invasorem. Hoc ipsum docuerunt Lactantius Firmianus, & alii antiqui. Et certè hanc sententiam sibi placere, frequenter demonstravit Divina Clementia, quæ similis aggressionis ac mortis patientes toleratores fecit subitis clarere miraculis. Hos inter sunt sanctus Engelbertus Coloniensis, & sanctus Albertus Leodiensis Episcopus, filius Henrici Ducis Brabantiæ. Quin & ipsos omnis Ecclesia veneratur ut Martyres. Eodem honore afficit plures patienter occisos ab inimicis. Quæ omnia hanc sententiam validè confirmant.

Quidam censent sanctum Augustinum fuisse in contraria sententia. Et firmant ex duobus locis. Primus est in quæstionibus super librum Exodi: *Intelligitur non pertinere ad homicidium, si* Qu. 54.
fur nocturnus occiditur; si autem diurnus, pertinere. Hoc est enim quod ait lex: si oriatur super eum Sol. *Poterat quippe discerni, quod ad furandum, non ad occidendum venisset, & ideò non deberet occidi*. Alter locus est in litteris ad Comitem Mace- Ep. 54.
donium: *Cum homo ab homine occiditur, multùm distat, utrum fiat nocendi cupiditate, vel injustè aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut à latrone. An ulciscendi vel obediendi ordine, sicut à judice, sicut à carnifice. An evadendi vel subveniendi necessitate, sicut interimitur latro à viatore, hostis à milite*. Hæc duo postrema homicidia æquiparat: & certum est patratum à milite non esse damnabile peccatum. Respondeo tamen hæc non convincere. Etenim in priori loco sanctus Augustinus adjungit: *Hoc & in legibus antiquis sæcularibus, quibus tamen ista est antiquior, invenitur. Impunè occidi nocturnum furem quoquo modo; diurnum autem, si se cum telo defenderit: jam enim plus est quàm fur*. Manifestè affirmat aliud à Mosaica lege non permitti, quàm quod permittitur à Romanis legibus: nempè civilem impunitatem istius homicidii. Posterior locus habet aliquid coloris, sed non est firmus.

Attamen & opposita sententia non caret fundamentis. Etenim Theodorici, Gothorum in Italia Regis, Edictum habet: *Qui percussorem* Cap. 15.
ad se venientem repulerit ferro, non habetur homicida. Quia defensor propriæ salutis videtur in nullo peccasse. Et levita Benedictus refert hoc Capitu- Lib. 1.
lum magni Imperatoris Caroli: *Si quis ad facien-* cap. 122.
dam rapinam aggreditur, aut iter agentem in prædiis adsederit, aut domum alterius nocturnus spoliator intraverit, & occisus fuerit, mors latronis ipsius à nemine requiratur. Mosaicæ, quæ nocturnum furem occidi permisit, legis Canonem Gregorius etiam nonus inseruit suis Decretalibus, atque adjunxit: *Intelligitur ad eum*, utique sui defen- Lib. 5.
sorem, *non pertinere homicidium, si fur nocturnus* Tit. 12.
occidatur; si autem diurnus fuerit, ad homicidium cap. 5.
pertinere. Hæc sunt sancti Augustini verba in laudatis super Exodi librum quæstionibus: ea nonus Gregorius censuit etiam ad conscientiæ forum posse extendi. Et de nescio quo Presbytero, qui vitæ suæ invasorem occiderat, ad Meldenbergengem Abbatem rescripsit Innocentius tertius: *Si Sacerdos ille, priùs ab isto percussus sa-* Cap. 18.
crilego, mox eum cum ligone in capite repercussit, quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura

permittant, quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam, non videtur idem Sacerdos à pœna homicidii penitùs excusari. Affirmat tale homicidium, dummodo cum inculpatæ tutelæ moderamine fiat, permitti per omnes leges, per omnia jura. Utique humana, Divina, naturalia. Ibidem edicit præcipuas istius moderaminis conditiones. Et ex hoc Rescripto Clemens quintus videtur sanxisse, ut per patratum cum tali moderamine homicidium non incurratur irregularitas. Eandam sententiam constanter docet doctor Angelicus, & cuncta ejus Schola. Habet & plurimos alios Sectatores. Et optimæ memoriæ Pontifex Alexander septimus nuperrimè edixit istius dogmata esse tutissima. Quare sunt & probabilia. Hinc & eorum, licèt forsan devient, Sectatores sunt tutissimi. Quod ipsum sensit & sanctus Augustinus. Etenim in adductis litteris Publicolæ sententiam non damnavit. Solummodò dixit: *Non mihi placet consilium*. Improbavit istam sententiam, attamen Publicolam permisit in suo sensu abundare.

Hæc quæstio est una ex præsentium temporum controversiis. Hinc quæret quis, quid mihi de ipsa videatur? Respondeo mihi omninò probari sancti Augustini sententiam. Est antiquus sensus etiam Gallicanę Ecclesię. Etenim in prima ad Reginonis Prumiensis Abbatis Capitularia Appendice habemus hunc Canonem: *Si fur aut latro in præda absque occisione potest comprehendi, & tamen interficitur, quia ad imaginem Dei creati, & in ejus nomine baptizati sunt, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent Ecclesiam.* His Canon præfigit duram pœnitentiam, atque prosequitur: *Sin autem à veridicis comprobatur testibus, quod sine odii meditatione, se suaque liberando, Diaboli membra interficiunt, secundùm indulgentiam quadraginta diebus ab Ecclesia, carne, vino, conjugio, eleemosynam largiter faciendo, abstineant.* Notanda sunt verba: *Se suaque defendendo.* Palàm edicunt se agere de invasore fortunarum ac vitæ. Et tamen ejus occisori imponunt pœnitentiam, quæ palàm imponi non possit, nisi ob mortale peccatum. Quod ipsum evincunt verba sequentia: *Et si Presbyter est, non deponatur, cunctis tamen vitæ suæ diebus pœnitentiam agat.*

Can. 28.

Insignem legem tulit Guilielmus, Conquæstor Anglicani Regni, in Ecclesiasticæ pacis violatores, id est, in sceleratos homines, qui vetitis tunc per Ecclesiam diebus attentarent privata bella, adeoque suos adversarios rapinis ac violentis armis invaderent: *Si quis pacem sanctæ Ecclesiæ fregerit violenter, Episcoporum est justitia. Quod si nocens sententiam eorum defugiendo vel arroganter contemnendo despexerit, clamor de eo deferatur ad Regem per quadraginta dies, & Regis justitia ponet eum per vadium & plegium, si habere poterit, usque Deo primitus, & posteà Regi satisfaciat. Qui si infra triginta & unum diem, sive per amicos & notos, sive per justitiam Regis inveniri non poterit, utlagabit eum Rex verbo oris sui. Si verò posteà repertus fuerit, & poterit teneri vivus, Regi reddetur, vel caput ejus, si se defenderit. Lupinum enim gerit caput à die utlagationis suæ, quod Anglicè Wulluesheved dicitur. Hæc est lex de omnibus utlagiis.* Etiam hos latrones occidi vetat, nisi postquam Rex eos exlegaverit, & ipsis lupinum imposuerit caput: hoc est, posuerit extra protectionem Regiam, & ab omni homine permiserit occidi ad instar lupi. Exindè omnis homo adversùm istos est miles. Exstant hæ leges apud Rogerum Hovedensem. Palàm supponunt etiam tales, ideoque nullos latrones privata posse authoritate occidi. Eas Guilielmus ex Gallia portavit in Angliam.

Eadem de re sanctus Hidelbertus Turonensis Archi-Episcopus ad sanctum Ivonem Carnutensem Episcopum scribit eruditam epistolam: *Sicut Parvitatem meam vestra docuit pagina, cùm latro quidam portitorem præsentium Sacerdotem invaderet, & pannis ejus lancea perforatis eùm vellet occidere, Sacerdos latronem lapide percussit, & ictus ipsius percussione & occasione latro mortuus esse putatur. Pro quo scilicet delicto jam per septennium ab officio Dominicæ mensæ Providentia vestra eundem suspendit Sacerdotem. Sanè super hoc dignati estis meum quærere consilium. Nisi fallor, & id vestram rescribi ad inquisitionem, si Sacerdoti ad sacrum liceat redire officium, quod ei medicinaliter abstulistis. Consideranti igitur mihi, quanta in Sacerdote postuletur innocentia, & maximè quòd immunis esse debeat à sanguine, non videtur Sacerdotem reum sanguinis oportere deinceps ministrare: quamvis tuendæ salutis necessitate homicidium occurrerit. Quòd enim vir Christianus quærere sibi vitam aliena morte non debeat, Ambrosius his ostendit verbis:* Quæris aliquis, Si Sapiens, in naufragio positus, Insipienti naufrago tabulam extorquere possit? Utrùm debeat? Mihi quidem, etsi præstabilius communiter videatur usui Sapientem de naufragio, quàm Insipientem evadere, non tamen videtur quòd vir verè Christianus, sapiens & justus, quærere sibi vitam aliena morte debeat: utpotè qui etsi in latronem armatum inciderit, ferientem referire non possit, ne dum salutem defenderit, pietatem contaminet. *De reformatione igitur Sacerdotis, mihi rem intuenti, nihil aliud quàm quod suprà dictum est, videtur: quod etiamsi liceat, non tamen expedit. Quoniam & exemplo offendit, & ulciscendi securitatem adducit. Si autem simile aliquid in commissa mihi Parochia contigisset, reum ad Apostolicam misissem audientiam, quatenùs ex consilio illius & ego instruerer, & peccator de reformatione sententiam susciperet certiorem.* Per omnia consonat adducto jam per Reginonem Canoni.

Ep. 60.

Quidam censent priorem sub Merovingiis Regibus Gallicanam Ecclesiam fuisse alterius sententiæ. Et probant ex formula, qua quis tunc de homicidio, quod in vitæ suæ defensionem asseverabat patratum, debuit solemniter coram sacrosancto Altari & Sanctorum Reliquiis semetipsum expurgare: *Hic juro per hunc locum sanctum, & Deum Altissimum, & virtutes Sancti illius, quòd homo aliquis nomine ille, ita factus, cum armis suis super me venit, & colpus super me misit, & sic mihi Dominus directum dedit. Ego ipsum de armis meis percussi, & tales colpus ei dedi, pro quibus ipse mortuus est. Et quod feci, super me fecit.* Exstat & similis lex Ribuariorum. Lucidè agunt de invasoris

vasoris occisione, facta cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et ipsum plenè purgant atque absolvunt. Respondeo quòd purgent atque absolvant in solo humano judicio, non in Divino. Etenim istam formulam respicit ac exponit hoc magni Caroli Capitulum: *Fur nocturno tempore captus in furto, dum res furtivas secum portat, si fuerit occisus, nulla ex hoc homicidio querela nascatur.* Hoc est, nulla apud publicum judicem accusatio. Quod ipsum videtur velle aliud ejusdem Caroli suprà adductum Capitulum. Hoc enim ipsum sanciunt Romanæ item Leges. Lib. 5. cap. 190.

Interim adversam sententiam non ausim damnare. Etenim ipsi favet etiam Synodus Constantini Chliareni, Patriarchæ Constantinopolitani. Hanc quæstionem versat in utramque partem, ac tandem concludit: *Synodo visum est; ut quod ad leges Ecclesiæ attinet, & qui se defendentes, & qui propter publicam utilitatem, deprecatione interposita, latrones interfecerunt, puniantur quemadmodum puniuntur, qui in bello occiderunt.* Ad inculpatæ tutelæ moderamen requirit interpositam deprecationem; qua scilicet invasus invasorem deprecetur, ut cesset à violentia. Addit & aliam conditionem: *Is autem qui latronem interficit, quando poterat suum latrocinium effugere, ampliùs puniatur.* Istam occisionem æquiparat non solummodò illi, qua quis publicum latronem ex publica potestate, sed etiam illi, qua miles hostem interficit in justo bello. Respicit magni Basilii Canonem in Canonicis ad sanctum Amphilochium litteris: *Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non reputaverunt, ut mihi videtur ignoscentes iis, qui pro pietate & pudicitia decertant. Rectè autem fortè habet consulere, ut qui sunt manibus non puris, sola trium annorum communione abstineant.* Laudat milites, quòd decertent pro pietate ac pudicitia. Eos tamen qui humanum sanguinem fuderint, hortatur ut triennio se abstineant à communione. Utique à communione perfecta & plena, à susceptione Eucharistiæ. Ut triennio sint contenti sola Consistentia. Supponit ipsos non indigere Sacramentali absolutione, ideoque non peccasse mortaliter. Eundem in sensum accipio sancti Isidori Pelusiotæ litteras ad Ophelium Grammaticum. Illos, qui pro inculpata suæ vitæ tutela patrarunt homicidium, his comparat adducta Constantinopolitana Synodus, adeoque affirmat & ipsos mortaliter non deliquisse. Istud Decretum exstat apud Joannem Leunclavium in jure Græco-Romano. Cap. 13. Lib. 4. Ep. 200. Fol. 210.

Notanda sunt magni Basilii de militum in bello homicidiis verba: *Pro pudicitia & pietate decertant.* Etiam sanctus Ivo Carnutensis Episcopus suo Decreto inseruit hunc Moguntinensis Synodi Canonem: *Oportet diligentiùs eos admonere, qui homicidia in bello perpetrata de nihilo ducunt, excusantes se non ideò necesse habere de singulis facere pœnitentiam, eò quòd jussu Principum peractum sit, & Dei judicio ita finitum. Scimus enim quod Dei judicium semper justum est, & nulla reprehensione dignum. Sed tamen oportet eos considerare, qui hanc necem nefariam cupiunt, utrùm se coram oculis Dei quasi innoxios excusare possint, qui propter avaritiam, atque propter favorem Dominorum suorum temporalium æternum Dominum contempserunt, & mandata ejus spernentes, non casu, sed per industriam homicidium fecerunt.* Canon demonstrat casualia etiam homicidia non esse innoxia, & concludit: *Sed inter hæc sciendum est, quod magna distantia est inter legitimum Principem & seditiosum tyrannum; inter eum qui subvertere nititur Christianæ pacis tranquillitatem, & illum qui armis contra iniquitatem certat defendere æquitatem.* Distinguit duplicia bella: alia quæ ad æquitatis necessariam defensionem, alia quæ fiunt propter avaritiam. Ad invadenda aut turbanda aliena regna. Hujusmodi bellorum gestores Reges affirmat esse non legitimos Principes, sed seditiosos tyrannos, Christianæ quietis subversores. Omnes istic patratas cædes esse plena homicidia. Part. 10. cap. 152.

Ista Moguntina Synodus fuit Metropolitæ Rabani Mauri. Integrum Canonem habes in ejus litteris ad Heriboldum Episcopum Antissiodorensem. Sanctus Ivo videtur non vidisse epistolam: etenim non plenum Decretum, sed solum ejus compendium nobis adduxit ex Capitulari Reginonis Abbatis, aut cujuscumque alterius. Dico, *Cujuscumque alterius.* Etenim Ivo addidit hæc verba: *Inter eum qui subvertere nititur*, &c. Quæ non sunt apud Reginonem. Porrò Regino Canoni dedit hunc titulum: *De his qui pro nihilo ducunt homicidium in bello perpetratum. Ex epistola Rabani ad Heriboldum Antissiodorensem Episcopum de prælio ad Fontaniacum gesto.* Est famosum ac infame illud prælium, in quo Ludovici Pii tres in Regnum successores filii sese mutuò invaserunt, & Francicam gentem atrociùs, quàm quivis hostes, abraserunt. Et Moguntina Synodus definivit omnes istic patratas cædes esse plena homicidia. Quoniam patrata non ob pietatis, pudicitiæ, aut publicæ tranquillitatis defensionem, sed ob avaritiam ac fraternam invidiam. Sanè crudelia, quibus jam per multos annos omnis Europa laceratur, bella sunt penitùs similia. Et Reges & milites maturè considerent. Lib. 2 cap. 50.

CAPUT IX.

An omnia per naturalis juris ignorantiam patrata iniqua opera sint peccata?

Quod per facti ignorantiam patrata adversùs naturalem etiam legem opera sint quandoque immunia ab omni apud Divinam justitiam macula, nemo possit inficiari. Hinc in libris de civitate Dei sanctus Augustinus humanæ ignorantiæ miseriam, ex qua judex innocentes testes quandoque cogitur torquere, & falsò accusatos reos damnat ad mortem, insigniter exaggerat, atque concludit: *Hæc tot & tanta mala judex non deputat esse peccata. Non enim hæc facit sapiens judex nocendi voluntate, sed necessitate nesciendi. Et tamen quia cogit humana societas, necessitate etiam judicandi.* Affirmat hanc esse miseriam, non iniquitatem. Quia nempè judex, dum errat, errat in facto. Et in libris contra Faustum Manichæum idem Augustinus scribit de Patriarcha Juda, qui cum nuru Thamar, tanquam cum publico scorto, per ignorantiam concubuit: *Judas, etsi graviùs peccasset, si nurum sciens cum ea concumbere voluisset, tamen eum, quantùm in* Lib. 19. cap. 6. Lib. 22. cap. 61.

tium in ipso erat, deformiter cum meretrice cubasse, non dubium est. Affirmat ab ipso simplicem fornicationem fuisse patratam, non incæstum. Quod nempè vulgare scortum crederet, nesciens nurum. Erroris causam exponit in quarto contra
Fol.206 Celsum libro Origenes: *Primùm extra urbes, & personatæ meretrices prosternebant se libidini prætereuntium. Deindè unà cum pudore deponebant personas, foris tamen manserunt, arcentibus legibus. Postremò, disciplina in dies depravatiore, intra urbes penetrare sunt ausæ*. Tempore Judæ & Thamar vivebat adhuc prima verecundia, atque ita illius in facto error fuit innocuus. Etiam de Propheta, qui à Domino Deo ad damnandam Jeroboam Regis Idololatriam missus in Bethel, ab alio Propheta circumventus in ista terra contra Domini mandatum comederat, atque ideò fuit à leone occisus, sanctus Augustinus scribit in libro
Cap. 7. de cura agenda pro mortuis: *Hactenus voluit Dominus servum suum plectere, qui non sua contumacia spreverat Præceptum ejus implere, sed aliena decipiente fallacia obedire se credidit, quando non obedivit. Neque enim putandum est ita fuisse interemptum morsu bestiæ, ut ad supplicium tartareum ejus deindè anima raperetur, quandoquidem ipsum ejus corpus idem leo, qui occiderat, custodivit, jumento etiam, quo vehebatur, illæso, & simul cum illa immani fera, intrepida præsentia ad sui Domini funus adstante. Quo mirabili signo apparet hominem Dei coercitum potiùs temporaliter usque ad mortem, quàm punitum esse post mortem*. Quia nempè ex innoxio facti errore fuerat lapsus. Hoc ipsum Augustinus docet & aliis locis.

Etiam innocua humani juris ignorantia nostros in illud lapsus purgat atque excusat ab omni peccato. Ita docet in litteris ad venerabilem Hugonem de sancto Victore sanctus Bernardus. Constanter affirmat omnem positivam, etiam Divinam, legem indigere promulgatione atque notitia, & probat ex Apostoli verbis: *Quomodo credent in Deum, quem non audierunt? Quomodo verò audient sine Prædicante?* Et
Ep. 77. prosequitur: *Necdum injuncta, necdum vulgata, necdum audita Prædicatio est, & juxta pigri ac nequam servi sententiam tam durus est Dominus, ut necdum sata jam metere velit, & non sparsa colligere? Absit*. Affirmat Divinam justitiam, quæ tollit etiam quod non posuit, & metit etiam ubi non seminavit, non habere locum in positivis legibus. Affirmat hic requiri promulgationem, devulgationem, atque auditionem. Et adjungit generalem causam: *Valde injustè exigitur obeditio, ubi non præcesserit auditio*. Vera interim est & hæc antiqua regula: *Nulli Sacerdoti licet Canones ignorare*. Hi ex officio scire debent;
Lib. 5. ideoque ignorantia in ipsis non potest esse inno-
cap. 32. cens. Est singulare peccatum. Et istam regulam, dum lapsam Gallicanæ Ecclesiæ Christianitatem reparavit, magnus Imperator Carolus meritò inseruit suis Capitularibus. Est desumpta
Ep. cap. 2. ex magni Papæ Leonis epistola ad cunctos suburbicariarum Provinciarum Episcopos: *Ignorare numquam licuit Sacerdotem, quod Canonum fuerat regulis definitum*.

Sanctus Bernardus agit etiam de Divini atque Evangelici juris ignorantia. Etiam hanc affirmat excusare ab omni peccato. Et rectè. Etenim sanctus quoque Augustinus ad istum finem adducit Domini verbum apud sanctum Joannem: *Si non venissem, & locutus non fuissem, peccatum non haberent*. Et in Tractatibus super istud Evangelium Cap. 15.
commentatur: *Numquid sine peccato erant Judæi, antequam Christus ad eos in carne venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum quasi sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata, quod unusquisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata. Hoc est autem quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit, ut crederetur in eum*. Et in litteris ad Comitem Bonifacium: *Utique non omne peccatum intelligi voluit Dominus, quandoquidem pleni erant multis magnisque peccatis, sed aliquod proprium peccatum, quod si non haberent, possent illis dimitti omnia, quæ habebant. Id est, quod in eum venientem non crediderunt. Hoc enim non haberent peccatum, si non veniret*. Et in litteris ad Xixtum Romanæ Ecclesiæ Presbyterum: *Non utique peccatum nullum haberent, qui pleni erant aliis multis, magnisque peccatis, sed hoc peccatum vult intelligi illos habituros non fuisse, si non venisset, quo cum audissent eum, non crediderunt in eum. Hanc eos excusationem non habere asserit, qua possint dicere: Non audivimus, ideò non credimus*. Distinguit duplicia peccata: Alia contra naturalem legem patrata, alia contra Evangelicam prædicationem. Et hæc affirmat evacuari per innocuam ac plenam ignorantiam. Est ejus constantissima, & manifestissima doctrina. Et hinc beatus Papa Pius quintus articulum, qui asserit purè negativam infidelitatem esse peccatum, rectè ac meritò damnavit. Proindè Evangelica fides est necessarium salutis medium, ipsa tamen carere possumus sine novo peccato. Ita carent quotquot ipsam non audiverunt.

Tract. 89.

Ep. 50.

Ep. 105.

His obstare videtur sanctus Augustinus in primo libro de Baptismate contra Donatistas: *Illi qui per ignorantiam in Donati parte baptizantur, arbitrantes ipsam esse Ecclesiam Christi, in istorum* qui scienter neglecta Matre Catholica istam partem eligunt, *quidem comparatione minùs peccant, sacrilegio tamen Schismatis vulnerantur. Non ideò non graviter, quod alii graviùs*. Etiam illos, qui per Divinæ legis ignorantiam rebaptizant aut rebaptizantur, affirmat esse graviter sacrilegos. Respondeo Augustinum loqui de habitantibus intra aut propè Romanum Imperium Gentilibus. Uti naturalis legis, ita Catholicæ Ecclesiæ splendorem affirmat illis non posse penitùs esse ignotum, ideoque ad Schismata ab ipsis non posse sine crimine declinari. Ita Russos seu Moscovitas, qui à Photii potiùs apud Constantinopolim parte, quàm à Romana Ecclesia postularunt & acceperunt Baptisma, cuncti novimus semper fuisse schismaticos. Interim ad quosdam Donatistarum Episcopos scribit idem Augustinus: *Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia præsumptionis suæ pepererunt, sed à seductis atque in errorem lapsis Parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cùm invenerint, nequaquam*

Cap. 5.

Ep. 162.

sunt

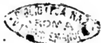
sunt inter hæreticos deputandi. Longè potiùs quis possit apud hæresim Christianus fieri, & non esse hæreticus. Certè à Romano Imperio remotissimos Indos, quos Eusebii Nicomediensis Episcopi Legatus Theophilus deduxit ad Arium potiùs quàm ad Christum, nemo dicit fuisse hæreticos, nisi postquam fuere meliora edocti à sancto Frumentio. Prior sancti Augustini locus agit de illis, *qui in Donatistas imprudenter incurrunt*, *ipsam esse Christi Ecclesiam existimantes*. Circumscripti dolosis ipsorum sermonibus. Palàm agit de Paganis intra Romanum Imperium degentibus. Cap. 4.

Omnis quæstio est de naturalium legum ignorantia. Hac de re scribit in laudata epistola sanctus Bernardus: *Jam contra Assertionem tertiam non multùm nobis arbitror laborandum. Tum quòd manifestam nimis præferat falsitatem, tum quòd ipse ejus Inventor in sua superiori sententia ipsam per se satis impugnet, sibimetipsi contrarius. Cum enim de nocturno illo, privatoque susurrio Domini cum Nicodemo laqueum nectat publicæ damnationis per totum orbem ignorantibus, arbitrans videlicet neminem ex illa hora potuisse salvari, qui non fuerit baptizatus, nonne apertè peccatum ignorantiæ, & peccatum damnabile confitetur? Nisi fortè tam protervus sit, ut Deum homines sine culpa damnare existimet, Verendum tamen est, ne si vel breviter non respondeatur stulto juxta stultitiam suam, putans fortè sapientiam, securiùs spargat seminarium vecordiæ in auribus insipientium, & jam ita insipientiæ ejus non sit numerus. Veritatis proindè testimoniis paucis & manifestis manifestum mendacium confutetur. Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, numquam pro suis ignorantiis deprecatur, sed potiùs Prophetam irrideat deprecantem, ac dicentem: delicta juventutis meæ ac ignorantias ne memineris*. Pluribus sacrarum Litterarum testimoniis demonstrat dari ignorantiæ peccata, atque concludit: *Nunquid non ex his satis apparet, in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari interdum posse per ignorantiam?* Palàm agit de naturalis juris ignorantia. Lucet ex præcedentibus verbis. Et postquam demonstrasset nos per Divini juris ignorantiam excusari à peccato, prosequitur: *Neque enim tale est hoc, quod & absque promulgatione naturalis lex ignorari non sineret, quale v. g. illud, quod tibi non vis fieri, alii ne feceris. Factitium enim magis quodammodo est, & non naturale mandatum*. Utique Evangelicum mandatum de suscipiendo Baptismo. Distinguit mandata naturalia, & mandata factitia: affirmat hæc sola, non ista indigere promulgatione. Quòd sint naturaliter scripta in omnium cordibus.

Ep. 188. Videtur agere in Petrum Abaelardum, de quo scribit etiam in litteris ad Episcopos Cardinales Romanæ Ecclesiæ: *Videte quid Petrus censeat de peccato ignorantiæ*. Aut agere possit in Roscelinum Compendiensem, à quo Magistro Petrus discipulus hausit errores, & ad quem scribens sanctus Ivo Carnutensis Episcopus suæ epistolæ dedit hanc Epigraphen: *Roscelino non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Sanctus Bernardus asserit varia. Primò, quòd Petrus docuerit omnem, etiam naturalis juris, ignorantiam excusare à peccato. Secundò, quòd aut Petrus aut Roscelinus fuerit primus Inventor istius dogmatis. Primus inter Catholicos Doctores. Est enim antiquus Pelagianorum error, copiosissimè expugnatus à sancto Hieronymo, sancto Augustino, aliisque Patribus. Bernardus tertiò affirmat, quòd istud dogma sit manifesta falsitas, manifestum mendacium. Quartò, quòd iste Erro sibi-ipsi contradicat. Etenim nocturna Domini ad Nicodemum de Baptismatis necessitate verba, licèt ignorata, & non promulgata, voluit obligare per totum mundum, & exindè neminem sub cœlo potuisse salvari sine sacrosancto Lavacro. Ita admisit peccata ignorantiæ. Quintò Bernardus censuit hunc errorem esse perniciosissimum, timuit ne serperet apud imperitos, ideoque duxit stulto respondendum juxta ejus stultitiam. Censuit esse stultum errorem. (Ep. 7.)

Et rectè censuit. Etenim adversùm Pelagianos ita censuit etiam sanctus Augustinus. Generaliter scripsit ad nobilem virum Publicolam: *Si quis bonum esse putaverit, quod malum est, & fecerit, hoc putando utique peccat. Et ea sunt omnia peccata ignorantiæ, quando quisque benè fieri putat, quod malè sit*. Et in posteriori adversùs Julianum Eclanensem Episcopum opere: *Multùm erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam, quod nulla necessitate commissum est. Cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit in agenda vita, quanto labore discatur. Qui autem nesciunt, ipsam boni appetendi, malique vitandi ignorantiam patiuntur peccandi necessitatem. Necesse est enim ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quod non debet facere, facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur*: Delicta juventutis meæ, & ignorantiæ meæ ne memineris. *Quod genus delictorum, si non imputaret Deus justus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis*. Et in primo Retractationum libro ad hæc in sua in libro de vera Religione verba, *usque adeò peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*, scripsit: *potest videri falsa hæc definitio; sed si diligenter discutiatur, invenietur esse verissima. Peccatum quippè illud cogitandum est, quod tantummodò peccatum est, non quod etiam pœna peccati. Quamvis & illa, quæ non immeritò non voluntaria peccata dicuntur, quia à nescientibus perpetrantur, non omninò possint sine voluntate committi. Quoniam & ille, qui peccat ignorans, voluntate utique facit, quod cùm faciendum non sit, putat esse faciendum*. Et in alio ejusdem libri capite: *Qui nesciens peccavit, non incongruenter nolens peccasse dici potest, quamvis & ipse, quod nesciens fecit, volens tamen fecit. Ita nec ipsius potuit esse sine voluntate peccatum. Quia voluit ergò fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit; sed voluntate facti, non voluntate peccati. Quod tamen factum est, peccatum fuit. Hoc enim factum est, quod fieri non debuit*. Hæc doctrina est Augustino frequentissima & constantissima. Ejus radicem aperit in Epistola ad Xystum Romanæ Ecclesiæ Presbyterum. Quia nempè ignorantia, non minùs quàm concupiscentia, est primi peccati pœna, est originale vitium atque peccatum, ideoque quidquid ex ipsa

Ep. 154. Lib. 1. cap. 107. Cap. 13. Cap. 15.

ipsa erramus ac operamur, non potest non esse vitiosum atque peccatum. Palàm loquitur de sola naturalis juris ignorantia. Hæc namque sola est nobis originale vitium atque peccatum.

Est communis omnium Patrum doctrina. Etenim in Admonitione ad Gentes scribit sanctus Clemens Alexandrinus: *Lapides & ligna sunt insipientes. Præterea autem lapidibus quoque est insensibilior homo, qui est tinctus ignorantia. Testis nobis accedat vox Prophetica, veritati concinens, quæ miseretur eorum, qui sunt contriti in ignorantia & amentia. Potens est enim Deus ex his lapidibus suscitare filios Abrahæ. Qui miseratus multam inscitiam, & cordis duritiem eorum, qui lapidaverunt adversùs veritatem, excitavit semen pietatis in Deum, quod virtutem sentiret, ex lapidibus istis, nempè gentibus, quæ crediderunt lapidibus.* Quinimmò est lucida doctrina Evangelii atque Apostoli. Etenim Evangelium manifestè affirmat Dominum metere etiam illic, ubi non seminavit. Hoc est, ubi non dedit legem, per quam est cognitio peccati. Idem Evangelium affirmat Dominicæ voluntatis conscium multis, istius autem ignarum servum vapulare paucis. Exponit in Tractatu de Virginum habitu sanctus Cyprianus: *Minor culpa est deliquisse ante fidem & Baptisma, cùm necdum noscis disciplinam Dei.* Eodem modo constanter exponit sanctus Augustinus.
Cap. 7. Et Apostolus scribit ad Romanos: *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces.* Hilarus Romanæ Ecclesiæ Diaconus exponit: *Simplex videbatur causa, concupiscere aliquid proximi. Hoc autem Lex prodidit esse peccatum.*
Cap. 7. Et nihilominùs quisquis ante hanc proditionem concupivit, omninò peccavit. Idem est constantissimus sensus beati Augustini. Laudata item in epi-
Cap. 2. stola scribit Apostolus: *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Adjungit quòd Gentiles legem naturaliter faciant, ideoque sibiipsi sint lex. Ad quæ verba rectè scribit in primo contra Celsum libro Origenes: *Introducentes justum Dei judicium exploderentur unà cum ipsis peccatorum pœnis, nisi communis omnium sensus præsumptionem de morali disciplina haberet insitam. Quapropter non est mirandum, Deum eorum, quæ per Prophetas & Servatorem docuit, semina indidisse omnium mortalium animis, ut in Divino Judicio sit inexcusabilis, habens mandatum Legis scriptum in suo corde.* Affirmat nullam, utique naturalis legis, ignorantiam esse innoxiam, ideoque nos per ipsam à peccato non excusari. Et certè uti nulla concupiscentia, ita nulla istiusmodi ignorantia est invincibilis. Hinc uti quidquid per istam, ita quidquid per hanc fit, est omninò peccatum. Quisquis contra ipsam docet, suadet, operatur, omninò delinquit. Nulla excusat sententia probabilis, nullus Canon, nullius Patris authoritas, nullius Præpositi mandatum.

Verùm his obstant varia. Etenim ad sanctum
Ep. 15. cap. 2. Hieronymum scribit sanctus Augustinus: *Si ea in me reprehenderis, quæ reprehendenda non sunt, te lædis magis quàm me. Quod absit à moribus & sancto Proposito tuo, ut hoc facias voluntate lædendi, culpans in me aliquid dente maledico, quod mente veridica esse scis non culpandum. Ac per hoc aut benevolo corde arguas, etiamsi caret delicto, quem arguendum putas; aut paterno affectu mulceas, quem adjicere nequeas. Potest enim fieri, ut tibi aliud videatur, quàm veritas habet, dum tamen abs te aliud non fiat, quàm charitas habet.* Affirmat reprehensionem, quæ ex dogmatico circa Divinum jus errore procedit, posse ex charitate fieri, ideoque esse immunem ab omni peccato. Etenim charitas nec peccat, nec peccare potest. Et istud ipsum habet locum circa jus naturæ. Hinc idem Augustinus scribit in quarto de Baptismate contra Donatistas libro: *Quid quod etiam mirum est, quod accidere posse invenit, qui diligenter advertit, quosdam salva charitate docere aliquid inutile, sicut Petrus gentes cogebat judaizare, sicut ipse Cyprianus hæreticos denuò baptizari. Undè talibus bonis membris in charitate radicatis, & in aliquo non rectè ingredientibus, dicit Apostolus: Si quid aliter sapitis, id quoque vobis Deus revelabit.* Cap. 11.
Rursùm agit de ignorantia circa jus Divinum. Et sanctum Cyprianum, qui ex istiusmodi errore operatus est, affirmat fuisse in charitate radicatum, ideoque non peccasse. Quod istud ipsum de sancto Petro dicit, non est probandum. Etenim Apostoli delictum non Prædicationis fuisse, sed solius conversationis, abundè monstratum est in Scholiis ad præscriptiones Tertulliani. Idem Augustinus in libro de fide ac operibus affirmat illum, qui ex simili errore est lapsus in adulterinum conjugium, non posse repelli à Baptismo, ideoque supponit esse in actuali, quæ ad Sacramenti effectum sufficiat, Dei & proximi charitate.

Nec desunt similia exempla circa jus naturæ. Etenim aut magnus Athanasius aut magnus Basilius, dum circa memorati superiùs juramenti obligationem sanxerunt, & observari jusserunt contraria, impegit in jus naturæ. Quod præsertim verum est de magno Athanasio. Etenim Dracontium Monachum contra propriam ipsius sententiam compulit ad suscipiendum Episcopatum. Admisit ille Episcopatum parvæ Hermopolis. Lucet ex Athanasii litteris ad Antiochenses. Et quin omnes tres ex charitate egerint, non est dubitandum. Præsertim Dracontius. Egit enim jussus ex obedientia. Quod ipsum videre est in probabilis dumtaxat justitiæ bello. Etenim in omnes suos Vassallos statuit olim magnus Imperator Carolus: *Placuit ut omnis, qui aut in expeditionem exercitus absque gravi necessitate non progreditur, aut de exercitu fugit, testimonio dignitatis suæ sit irrevocabiliter carens, ita ut in quibusdam villulis, seu territoriis, seu vicis, pestis hujus infamationis habitatores ipsorum locorum sint degeneres, & testificandi & accusandi nullam habeant licentiam.* Lib. 6. cap. 253.
Eos proscribit ad infames pestes. Est lex communis omnium Regnorum. Et quod etiam in probabilis justitiæ bello subditos adstringat, est unanimis & certa doctrina. Etenim generatim cuicumque Superiori, circa probabilem naturalis etiam juris materiam jubenti, est omninò obtemperandum. Alioquin & Ecclesiam & Rempublicam implebimus contumacia, rebellione, violentia, discordia, scandalis. Et ista obedientia omninò fit ex charitate, qua mandat Apostolus nos non dumtaxat Præpositis, sed etiam Regibus obedire, ac subjacere.

Respon-

Respondeo traditam assertionem esse certissimam. Hæc omnia non obstare. Etenim repeto superiùs laudatam sancti Augustini doctrinam, qui in primo ad sanctum Bonifacium Pontificem libro affirmat peccata nostra esse triplicia; alia per ignorantiam simul & concupiscentiam, alia per solam ignorantiam. Et in alio scribit ejusdem libri capite: *Hæc sunt quæ secundùm carnis concupiscentiam vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Peccata fiunt, sive in concupiscentiæ consensionibus, cum ab eo, quod libet, vincitur quod placet, sive cùm per ignorantiam malum quasi bonum placet. Fiunt autem operando, loquendo, cogitando.* Quod ipsum docet in libro de spiritu & littera. Docet omnem nostram justitiam non esse aliud, quàm Dei & proximi plenam charitatem, atque subjungit: *Veruntamen qui hoc attendit, etiam illud attendat, quàm in multis offendamus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere vel non displicere quod facimus, & posteà per Scripturam ejus, sive certa & perspicua ratione commoniti, cùm didicerimus quòd ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus.* Peccatis solius ignorantiæ. Proindè hæc, licèt in aliquo deficientia, opera fiunt per charitatem. Etenim ubi non est cupiditas, non potest non esse charitas, hoc est recta & pia in Deum voluntas. Aliud est opus esse pravum ac peccatum, aliud in ipso peccari. Peccare possumus etiam in bono opere. Est constantissima sancti Augustini, magni Gregorii, ac aliorum Patrum doctrina. Nam & Divina Lex mandat, ut non aremus in bove & asino. Et Dominus in Evangelio jubet, ut nostra sinistra nesciat quid faciat dextera. Est idem penitùs mandatum. Præcipit ut bonis & sanctis per dexteram charitatem factis operibus nihil admisceamus vanæ gloriæ, proprii commodi, aut cujuscumque alterius sinistræ cupiditatis. Et ex hac doctrina adversùm nostri temporis hæreticos
Sess. 6. Can. 25. definivit sacra Tridentina Synodus: *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut, quod intolerabilius est, mortaliter, atque ideò pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem, anathema sit.* Et in alio loco:
Cap. 13. *Constat eos Orthodoxæ Religionis doctrinæ adversari, qui dicunt justum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut, quod intolerabilius est, pœnas æternas mereri.* Damnat non illos qui dicunt justum in quibusdam, sed dumtaxat eos qui dicunt illum peccare venialiter in cunctis bonis operibus. Et rectè. Etenim, uti certum est nos non in omnibus, ita certum est nos in quibusdam bonis operibus venialiter peccare. Et ita fit in peccatis solius ignorantiæ. Hæc, quoniam per charitatem fiunt, non possunt esse peccata mortalia; quia ex originali ignorantiæ vitio procedunt, non possunt non esse peccata. Et hinc hodierni Doctores, qui censent ad naturalis juris ignorantiam aut errorem non posse enasci veram charitatem, insigniter labuntur. Et istud est palmare fundamentum contra sententias probabiles.

Verùm his videtur ipse Augustinus obstare. Etenim in quinto contra Faustum libro demonstrat nullum opus plenè bonum posse esse sine vera charitate, & adjungit: *Finis Præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Undè ergò habere potestis veram charitatem ex fide ficta surgentem?* Quod ipsum docet in plurimis locis. Et est manifesta doctrina Apostoli. Cap. 5.
Etenim justus ex fide vivit. Et quidquid non est ex fide, est peccatum. At verò omnis, licèt probabili sententia fultus, circà naturæ legem error est fides ficta: ergò ex ipso non possit nasci charitas, aut bona voluntas. Respondeo aliud esse, bonam voluntatem nasci ex errore, aliud ipsam nasci ad errorem. Aliud est vera & verè luminosa, aliud perfectè luminosa, seu ut in epistola ad Anastasium sanctus Augustinus loquitur, luminosissima charitas. Quævis imperfecta, Ep. 144.
immò & pleraque hujus vitæ perfecta charitas, uti quosdam concupiscentiæ assensus, ita secum patitur quosdam ignorantiæ errores & nævos. Etiam circa leges naturales. Etenim necdum est plena ex toto corde. Nec omnem voluntatem inflammat, nec omnem intellectum illuminat. Eadem est ratio fidei. Proindè licèt charitas nasci non possit nisi ex fide, attamen fides errores compatitur, atque ita licet non ex his, tamen ad ipsos potest vera charitas exoriri. Et per talem charitatem facta opera sunt sancta & bona; ita tamen ut in ipsis venialiter delinquamus.

CAPUT X.

An per naturalis juris ignorantiam patrata opera sint semper peccata mortalia?

Respondeo aliquando esse peccata mortalia. Etenim de Gentilibus disertè scribit ad Romanos sanctus Paulus: *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Utique in sempiternas Cap. 2.
gehennas. Gentiles habent nudum ac inerme voluntatis arbitrium, nihil fidei aut charitatis habent, ideoque viget in illis hæc sancti Augustini regula: *Ubi non est Dei charitas, regnat mundi cupiditas.* Omnia per mundi cupiditatem volunt illi & agunt, atque ita omnis eorum volitio in creaturis hæret, uti in ultimo fine. Hinc & omnes ipsorum Philosophi ultimum finem in aliqua creatura, aut aliquibus creaturis fixerunt. Porrò uti Dei charitas luminosissima, ita mundi cupiditas est tenebrosissima, ideoque omnis gentilium circa naturæ leges ignorantia & error fuerunt cæcitas mentis. Ignorantia fuit per adjunctum æternæ mortis reatum vivens originale peccatum, error fuit per istas plusquam Ægyptiacas tenebras pœnalis cespitatio, lapsus, ac deviatio. Et supremus justitiæ Sol nullos in ipsas immisit Divinæ charitatis radios. Hinc quidquid illi per errorem egerunt, egerunt etiam per cupiditatem: nulla solius ignorantiæ, sed omnia ipsorum peccata fuerunt ignorantiæ simul & concupiscentiæ, atque ita, licèt forsitan non in cunctis, certè in plurimis istiusmodi operibus omninò mortaliter deliquerunt. Videatur Cardinalis Robertus Pullus. Quæ omnia sunt vera Part. 6. cap. 5.
etiam in perfidis Judæis, hæreticis, atque schismaticis. Nam & hi nihil habent charitatis. Si quid haberent, non lacerarent corpus Christi, quod est Ecclesia.

Etiam

Etiam multa à fidelibus per naturalis juris ignorantiam patrata opera sunt omninò mortalia peccata. Insigniter hoc docet sanctus Augustinus in undecimo per Parisinos Doctores olim adjecto sermone, agens de Tuto-Lymeni, cive Hipponensi. Tutus-Lymeni, vir fidelis & gravis, nescio cui Depositum neganti detulit juramentum, & hic pejeravit. Reliqua audiamus à sancto Augustino: *Tutus-Lymeni ipsa nocte fuit exhibitus ad Judicem, & cum magno impetu atque terrore pervenit ad Præsidentem Excelsum quendam & admirabilem virum, cui parebat Officium similiter Excelsorum. Fuit perturbatus retrò revocari, & interrogatus his verbis: quare provocasti hominem ad jurationem, quem sciebas falsum esse juraturum? Respondit ille: negavit mihi rem meam. Et responsum est illi: & nonne melius erat, ut rem tuam, quam exigebas, perderes, quam animam istius hominis falsa juratione perimeres? Prostratus jussus est cædi. Cæsus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparerent. Sed dictum est illi, posteaquam emendatus est: parcitur innocentiæ tuæ. De cætero cave ne facias. Fecit quidem ille magnum peccatum, & emendatus est. Sed multò gravius peccatum faciet, qui post istum meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem, tale quid fecerit.* Verba, *parcitur innocentiæ tuæ*, Edicunt Tutum-Lymeni peccasse ex ignorantia. Hæc verba: *Multò gravius peccatum faciet, &c.* Edicunt Hipponensis populi plures fuisse in eodem errore. Et quid miri? Hodie quidam ita docent Doctores Scholastici. Verba, *Fecit ille magnum peccatum*, evincunt ipsum peccasse mortaliter. Cap. 5.

Eadem est ratio carnalium peccatorum. Non soli nescio qui libidinosi, sed etiam nescio qui Doctores Scholastici non ita olim crediderunt ac docuerunt simplicem de partium consensu factam fornicationem non esse ex suo genere lethale peccatum. Etiam nuper quidam docuerunt ex carnali delectatione, dummodò ulterioris fœditatis abesset animus, fixum osculum esse liberum à mortali reatu. Et quorumdam prima pubertas istud ipsum per ignorantiam censet de proprii corporis immunditia. Et qualia quidam hodie docent ac permittunt inter conjuges? Quæ omnia acriter damnavit Hincmarus Remensis Episcopus in libris de divortio Regis Lotharii. Reliqua damnarunt Pius quintus, ac Alexander septimus: naturale jus declararunt. Quare cunctos, qui nunc ex istarum Apostolicarum Constitutionum ignorantia peccant, aut ante ipsas, licèt quorumdam Scholasticorum sententiam secuti, peccaverunt, firmus existimo peccasse mortaliter. Istiusmodi enim opiniones nec unquam fuerunt, nec possint esse veraciter probabiles. Istiusmodi item actus fieri non possint per solam ignorantiam: omninò fiunt etiam per concupiscentiam. Sanctus Augustinus hæc insigniter tradit in inchoata expositione super epistolam ad Romanos: *Quid agimus de iis, qui cum Baptismi Sacramenta pueri vel infantes perceperunt, postcà negligenter educati, per ignorantiæ tenebras vitam turpissimam ducunt, nescientes omninò quid Christiana disciplina jubeat aut vetet; quid polliceatur, & quid minetur; quid credendum, quid sperandum, quid diligendum sit. An audebimus peccata eorum propterea non ignorantiæ peccato deputare, quia baptizati peccaverunt, cùm omninò ignorantes, & omninò, quemadmodum dicitur, ubi caput haberent nescientes, in magno errore peccaverint?* Agit in quosdam adserentes in baptizatis nulla posse esse peccata ignorantiæ. Et ipsos revincit per ignorantem impudicitiam quorumdam indisciplinatè educatorum juvenculorum. Affirmat ipsam omninò procedere ex ignorantia, & tamen per pœnitentiæ Sacramentum debere deleri, ideoque esse peccata mortalia. Et certè istiusmodi nebulunculi suis immunditiis quærunt latebras, erubescunt de ipsis, ideoque naturaliter vident esse turpia monstra. Pleraque item alia contra naturæ legem flagitia atque facinora non posse hominem plenè latere, Augustinus ibidem demonstrat ex hoc omnibus notissimo principio: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Generalia naturalis legis principia sunt nostris animabus naturaliter inscripta: per peccatorum tenebras possunt obduci, non penitùs abradi. Hinc talis ignorantia, quia semper discendi ac proficiendi negligentiam involvit, nec firmat nec purgat à gravi lapsu.

Quod tamen peccata diminuat, constantissimè docet idem Augustinus. Etiam alii Patres: est res manifesta. Quæstio est, An hæc diminutio possit esse tanta, ut mortale ex suo genere delictum faciat esse veniale? Respondeo posse. Etenim firma est hæc per sanctum Augustinum in libro de utilitate credendi tradita regula: *Nemini dubium est, omnes homines aut stultos esse aut sapientes.* Cap. 12. 15. *Nunc autem sapientes voco non cordatos & ingeniosos homines, sed eos quibus inest, quanta inesse homini potest, ipsius hominis Deique firmissimè precepta cognitio, atque huic cognitioni vita moresque congruentes. Cæteros autem, cujusque modi artibus inertiisque adfecti sint, quolibet victu probandi sive improbandi, stultorum in numero deputaverim. Quæ cum ita sint, quis mediocriter intelligens non planè videat stultis utilius atque salubrius esse Præceptis obtemperare Sapientum, quàm suo judicio vitam degere?* Per Sapientes intelligit Doctores. Stultos accipit pro omni plebe ac populo. Eandem regulam tradit in libris de Ordine. Affirmat alios per rationem, alios per auctoritatem duci ad veritatem, addit priores esse paucos in hac vita, ac pergit de posterioribus: *Qui autem sola auctoritate contenti, bonis tantùm moribus, rectisque votis constanter operam dederint, aut contemnentes aut* Lib. 2. cap. 9. *non valentes disciplinis liberalibus atque optimis erudiri, beatos eos quidem, cum inter homines vivunt, nescio quomodo appellem; tamen inconcussè credo, mox ut hoc corpus reliquerint, eos quò bene magis minusvè vixerint, eò faciliùs aut difficiliùs liberari.* Auctoritatem, ex qua fidelis populus debeat vivere, affirmat esse duplicem: Divinam ac humanam. Et post expositam Divinæ auctoritatis irrefragabilitatem, prosequitur de humana: *Humana verò auctoritas plerumque fallit. In eis tamen jure videtur excellere, qui quantum imperitorum sensus capit, multa dat indicia doctrinarum suarum, & non vivunt aliter quàm vivendum esse præcipiunt. Quibus si aliqua etiam fortunæ munera accesserint, quorum appareant usu magni, contemptuque majores,*

res, difficillimum omninò est, ut eis quisque vivendi Praecepta dantibus credens, rectè vituperetur. Palam docet istiusmodi auctoritati datam sequelam ac obedientiam esse legitimam atque irreprehensibilem. At verò talis auctoritas sunt Romanorum Pontificum Rescripta, Diœcesanarum aut Provincialium Synodorum Constituta, Patriarcharum aut Exarchorum Edicta, magnorum Patrum Sancita, aliaque id genùs. Adduxi plura exempla. Proindè qui illis obedit, obedit per charitatem, adeoque non agit perperàm, nec graviter peccat.

Quæstio est de talia docentibus, constituentibus, rescribentibus. Quomodo non impingant in Domini verbum: *Qui solverit unum de Mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum?* Respondeo non impegisse. Etenim sanctum Cyprianum, sanctum Athanasium, sanctum Basilium, aliosque similes Christianæ Religionis Gigantes quis dicat esse in cęlesti Regno minimos, id est, non esse? Quis dicat prævaricatos aut solvisse Divinam legem? Aliud est ipsam solvere, aliud ab ipsa per hujus vitæ tenebras in aliquo deviare. Isti Patres sunt secuti regulam, quam inter magni Caroli Capitularia laudat Levita Benedictus: *In his quæ dubia vel obscura fuerint, id noverimus sequendum, quod nec Præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum invenitur adversum.* Recto & simplici corde crediderunt à se teneri hanc regulam. Apud gloriosum Martyrem Justinum exstant antiquæ quæstiones, quarum hæc est quarta: *Si viribus omnibus in hoc incubuerunt hæretici, ut doctrinarum cognoscerent ac retinerent veritatem, id autem adsequi non valuerunt, quomodo iniquum non est eos, qui vero hallucinantes exciderunt, pœnis subdere?* Et ipsarum Auctor respondet: *Tantùm abest ut hæretici viribus omnibus veritatem inquisierint, ut etiam per illos, qui eam invenerunt, ipsis demonstratam suscipere neque potuerint, neque sustinuerint. Ac si quidem vera esset hæc defensio, oporteret & ipsos ignoscere alios aliis invicem lapsus, tanquam qui virium imbecillitate, non maligna mentis declinatione hæreses & Sectas instituerint, sibi ipsis & veritati repugnantes. Nunc autem pro eo quod alios de aliena sententia condemnant, manifestò constat, gloriæ captandæ, aut Hæresiarcharum, Sectarumque Principum adversùs alios propugnandorum studium, hæreses omnes, ut instituantur, causam habere. Quamobrem hæreseon Duces sunt lupi graves ab Apostolis nominati.* Non ex fœda humani diei cupiditate, sed ex casta Divinæ gloriæ dilectione laudati Patres quæsierunt veritatem. Nec damnatos ab Ecclesia hæreticos, sed sanctissimos suarum Ecclesiarum Fundatores aut Doctores censuerunt defendendos atque sequendos. Sanctus Cyprianus Agrippinum, sanctus Basilius sanctum Firmilianum, eorumque Synodos crediderunt non errasse, ideoque etiam noluerunt deserere. Quæsierunt per charitatem; sed quia plenum ejus lumen necdum acceperant, à recta linea nonnihil declinarunt. Fuerunt peccata solius ignorantiæ: hinc prævalens charitas illa cooperuit, ac fecit venialia. Ea carent omnes hæretici: hinc ipsorum errores sunt lethales. Præfatus Auctor prosequitur: *Quòd autem fieri nequeat, quin veritatem inveniat, qui toto eam corde, Dei implorata gratia, pro virili sua quærat, testatur Dominus dicens; quisquis petit, accipit; & qui quærit, invenit; & pulsanti aperietur.* Hinc quæstio est, An laudati Patres omnibus viribus non quæsiverint veritatem? Levita Benedictus magni Caroli Capitularibus inseruit & hanc regulam: *Non est temerè judicandum de his, qui ad Dominum migraverunt.* Hoc præsertim verum est de tantis Ecclesiæ Patribus. Quin implorata Dei gratia, & grandi studio veritatem quæsierint, non est dubitandum. Attamen notanda sunt istius Authoris verba: *Qui toto corde eam quærit.* Dominum Deum, adeoque & veritatem nemo hic ex toto corde diligit aut quærit. Hæc est futuræ vitæ gratia. Quare ipsam nec sancti Patres habuerunt. Hinc uti per concupiscentiam, ita & per ignorantiam venialia deliquerunt. Etenim non ad plebeos, sed ad Philippensis Ecclesiæ ac totius Achaicæ Provinciæ Episcopos scripsit sanctus Paulus: *Quicumque perfecti sumus, hoc sentiamus, & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit.* Suo tempore. *Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, in eadem permaneamus regula.* Fraternæ ac indivisæ charitatis & veritatis.

Lib. 7. cap. 4. (left margin, beside "Capitularia laudat Levita Benedictus")

Lib. 7. cap. 52. (right margin, beside "hanc regulam: Non est temerè judicandum")

Hæc in duodecimo de sanctissima Trinitate libro insigniter confirmat sanctus Augustinus, scribens de viro perfecto: *Cum bona voluntate ad interiora & superiora percipienda, quæ non privatim, sed communiter ab omnibus, qui talia diligunt, sine ulla angustia vel invidia, casto possidentur complexu, vel sibi vel aliis consulit, etsi fallatur in aliquo per ignorantiam temporalium, quia & hoc temporaliter gerit, & modum agendi non teneat, quem debebat, humana tentatio est. Et magnum est hanc vitam sic degere, quam velut viam redeuntes carpimus, ut tentatio nos non apprehendat, nisi humana. Hoc enim peccatum extra corpus est, nec fornicationi deputatur, & propterea facillimè ignoscitur. Cùm verò propter adipiscenda ea, quæ per corpus sentiuntur, propter experiendi, vel excellendi, vel contrectandi cupiditatem, ut in his finem boni sui ponat, aliquid agit, turpiter agit. Et fornicatur in corpus proprium peccans, & corporearum rerum fallacia simulacra introrsus rapiens, & vana meditatione componens, ut ei nec Divinum aliquid placeat, nisi tale videatur, privatim avara fœdatur erroribus, & privatim prodiga inanitur viribus. Nec ad tam turpem & miserabilem fornicationem semel ab exordio prosiliret, sed sicut scriptum est, Qui modica spernit, paulatim decidet.*

Augustinus nequaquam agit de corporea fornicatione. Hæc enim fit per solam contrectandi libidinem. Per concupiscentiam carnis. Agit de fornicatione, quæ fit per libidinem contrectandi, experiendi, aut excellendi. Hoc est, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, aut superbiam vitæ. Agit de illa, quæ fit per quamvis libidinem. De cunctis peccatis per concupiscentiam, quæ boni finem ponit in concupita creatura. Et omne istud peccatum affirmat esse fornicationem. Non utique corporis cum corpore, sed animæ cum quavis creatura. Distinguit solius ignorantiæ peccata, & peccata concupiscentiæ. Ignorantiam affirmat esse duplicem. Aliam circa æterna, utique Divinam Ma-

jestatem, ac ejus æterna Mandata; aliam circa temporalia: qua quis *modum agendi non tenet, quem debebat*. Etiam is qui *vel sibi vel aliis consulit*. Palàm agit de naturalis juris ignorantia, juxta quod Doctor debet & proprias & alienas actiones dirigere. Et in illis, qui casto Dei amore ista quærunt & agere student, eam ignorantiam affirmat esse non fornicationem, sed humanam dumtaxat tentationem, quæ facillimè ignoscitur: hoc est, veniale peccatum. Ita quæsierunt atque errarunt quidam sancti Patres, & quædam ipsorum Synodi: hinc fornicati non sunt, sed humano more tentati.

Hoc ipsum in tertio libro de vita contemplativa docet venerabilis Julianus Pomerius: *Hi qui prudentiæ participatione prudentes effecti, Deo suo non pedibus, sed sanctis moribus appropinquant; ex ea parte, qua sunt dono Dei prudentes, nec suo perire possunt, nec alieno peccato. Ex eo autem, quod necdum ita est eorum perfecta prudentia, sicut in illa vita erit, ubi perfectè viventibus nullus error obrepere omninò poterit, etiam prudentes aliquoties peccatis fallentibus acquiescunt, non voluntate depravati, sed humano errore, ut homines, lapsi, nec adhuc tota prudentiæ ac sapientiæ perceptione perfecti, sicut ibi erunt, ubi nec ignorare aliquid, nec peccare jam poterunt. Hic verò si potuisset à peccato rectè factum perfectè discerni, nunquam ab occultis suis oraret ille mundari, qui ait; Ab occultis meis munda me.* Affirmat prudentiam seu sapientiam esse duplicem: perfectam ac imperfectam. Hujus vitæ omnem esse imperfectam, ideoque etiam in justis reperiri peccata ignorantiæ. Etiam solius ignorantiæ. Et hæc fieri non depravata voluntate. Proindè in ita peccantibus voluntas in Dominum Deum manet recta, ideoque libera à mortali peccato. Omnia adducta Patrum ac Synodorum testimonia palàm agunt de innocuo errore: fundato in veraciter probabili sententia. Absque fundamento ille non possit esse innocuus. Quare multas, quæ hodiè hinc indè traduntur, liberiores sententias, certum est esse noxias, & homines per ipsas non excusari à gravi peccato.

CAPUT XI.

An semper & ubique sit observanda hæc Regula: In dubiis pars tutior est eligenda?

HAc regula usus est apud Gregorii noni Decretalia ad titulum de homicidio Clemens tertius. Quidam Presbyter, dum famulum incondité castigat, incurrit periculum ac suspicionem casualis homicidii ex re illicita, ideoque & irregularitatis. Hinc consultus Pontifex rescripsit: *Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministret.* Ex eadem Regula ad similem facti speciem rescripsit Abbati Meldenbergensi Innocentius tertius: *Quod si discerni non possit, ex cujus ictu percussus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos. Et si fortè homicida non sit, à Sacerdotali officio abstinere debet. Cùm in hoc casu cessare sit tutius, quàm temerè celebrare, proindè quod in altero nullum, in reliquo magnum periculum timeatur.* Etiam Pelagio Presbytero, qui de occiso à se sui castri invasore Saraceno dubitabat, rescripsit Honorius tertius: *Mandamus, quatenùs si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia remordet, ministerio Altaris abstineas reverenter, cùm sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare.* Omnes tres Pontifices non suadent, sed mandant observari Regulam, ideoque censent ipsam esse rigidè obligatoriam. Ex jure naturæ. Eadem regula usus fuit in libro de Fide & Operibus sanctus Augustinus, scribens de novis post abjectam adulteram nuptiis: *Quid opus est in tantum discrimen ambiguitatis caput mittere?* Sancti Augustini tempore quidam, licèt non Donatistæ, sed Catholici vellent fieri, malebant apud istos baptizari, ac dein ad hos transire. Nec deerat rationis fucus: *Illic accipere malui, ubi Baptismum Christi esse utrique consentiunt.* Etenim Catholici fatebantur apud Donatistas, hi negabant apud istos validè baptizari. Verùm sanctus Augustinus respondit: *Sed illic non rectè accipi illi, ad quos migraturus es, dicunt. Rectè verò illic accipi illi, à quibus migraturus es, dicunt. Istud itaque quod hi dicunt, quos pòstponis contradicentibus illis, quos ipse anteponis, aut falsum est, aut, ut mitiùs dicatur, incertum. Vera ergò falsis, aut incertis certa præpone. Illic enim, quò migraturus es, cùm alibi acceperis, rectè posse accipi quod desideras, non illi tantùm ad quos transiturus es, sed tu ipse qui transiturus es, confiteris. Si enim utrùm rectè illic accipi possit dubitares, etiam illuc transeundum esse dubitares. Accipere itaque in parte Donati, si incertum est esse peccatum, quis dubitet certum esse peccatum non ibi potiùs accipere, ubi certum est non esse peccatum?* Affirmat incerta certis sine gravi peccato non posse anteponi, ideoque tutiorem partem oportere semper eligi. Et Spiritus sanctus dicit: *Qui amat periculum, peribit in illo.*

Ex eadem Regula ad Stephani Tornacensis Episcopi de casuali per abortum homicidio relationem rescripsit Alexander tertius. Et Stephanus reposuit: *In dubiis, Pater sancte, benigniorem & humaniorem sententiam sequi debere proclamant Jura, quæ semper ad absolvendum proniora sunt, quàm ad condemnandum. De manifestis autem, non de occultis dubiis solet Ecclesia judicare.* Apostolico Rescripto Stephanus obedivit. Presbyterum suspendit à ministerio, ac Romam misit, à Pontifice discutiendum, solvendum, aut alligandum. Et adjunxit istud suum judicium. De ista regula censuit duo. Primò, quòd eam quisque servare deberet in foro propriæ conscientiæ. Quòd casualis homicida deberet se apud Dominum Deum censere irregularem, & dispensationem petere saltem ad cautelam. Secundò censet, quòd in externo foro possit omnem irregularitatem abnegare, ac se gerere ut regularem. Et quòd Ecclesiæ Præpositi debeant istud ipsum sentire. Etenim jura sunt faciliora ad absolvendum, quàm ad damnandum. Nemo damnari possit, nisi convictus. Et convinci non potest, nisi per lucidas probationes. Quia Actore non probante absolvitur Reus. Stephanus censuit in externo foro non esse locum isti Regulæ. Et certè in-

Marginalia: Cap. 12. — Cap. 18. — Cap. 24. — Cap. 19. — Lib. 1. de Bap. cap. 5. — Ep. 177.

tè inter magni Caroli Capitularia habemus etiam hanc Regulam: *Placuit inter pares sententias, clementior semper severiori præferatur.*
Lib. 5. Cap. 160.

Hæc quæstio quibusdam videtur nodosa. Famosa olim fuit quæstio, An quod vis, casuale præsertim, sine culpa patratum homicidium induceret irregularitatem? Quidam negaverunt. Hinc pro isto suo Presbytero scripsit Stephanus Tornacensis: *Voluntatem, non opus Dominum attendere, sancti Doctores scripserunt, dicentes peccatum usque adeò esse voluntarium, ut si non sit voluntarium, non sit peccatum.* Romana tamen Ecclesia constanter judicavit oppositum. Hinc non solummodò laudatus Stephanus istum suum Presbyterum, sed etiam sanctus Hildebertus Turonensis Archi-Episcopus suum, qui vitæ aggressorem occiderat, debuit Romam mittere discutiendum ac judicandum. Res ita mansit usque ad Clementem quintum Pontificem, à quo accepimus hunc mitiorem Canonem: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.* Romana olim Ecclesia istam irregularitatem adeò extendit, ut Henrico tertio Anglorum Regi, necessaria belli adversùm Francos adjutoria postulanti, Cistercienses Abbates responderint: *Non licet nobis juvare quemquam ad bellum gerendum, per quod sanguis effunditur, præcipuè Christianus, ne juvantes ad hoc, propter horrorem sanguinis irregulares efficiamur.* Ita habes apud Matthæum Parisiensem. Responderunt ex communi tunc sensu Romanæ Ecclesiæ. Hinc illos, quibus aderat vel minima casualis etiam homicidii suspicio, eadem Ecclesia censebat irregulares. Etiam furiosos, dormientes, ac infantes. Et se fundabat in laudata Regula per tres suprà memoratos Pontifices.
Anno 1242.

Quare ipsa non est amplianda ad omnes nostras actiones. Moderanda est per laudatam magni Caroli Regulam. Notanda sunt ejus verba: *Inter pares sententias.* Hoc est, æquè probabiles, licèt altera sit tutior, sanctior, aut rigidior, possumus oppositam eligere. Quia nempè & hæc est tuta, ac sancta, quia immunis à periculo labendi mortaliter. Res manifesta est ex supra adductis exemplis. Nec aliud censuit sanctus Augustinus. Egit juxta sua rectissima principia. Sententiam illam, quæ asserebat per adulterium solvi conjugale vinculum, falsam censuit, & modicè probabilem. Et rectè censuit. Hinc omnibus suasit, ne quis per novas nuptias se præcipitaret in periculum. Quod ipsum in libris de laicali Institutione fecit venerabilis Jonas Episcopus Aurelianensis: *Hoc igitur tantum nefas contra Præceptum Domini, & Salvatoris nostri* JESU *Christi, de dimittendis uxoribus & aliis ducendis, ideò inolevisse non dubium est, quoniam nefandi tanti criminis operatores severissima canonica censura, ut oportet, non percelluntur.* Sanctus Augustinus fuit longè mitior. Istiusmodi matrimonia inchoari non penitùs vetuit, sed dumtaxat dissuasit; per bonam fidem contracta permisit impartiri Sacramentis Ecclesiæ. Eodem modo sanctus Cyprianus suum Rebaptismum, quòd securum ac firmum crederet, omnibus suasit; oppositam tamen sententiam, licèt improbaret, non damnavit, nec removit à Catholica Sacramentorum Communione. Sententias, quas censebant pariter probabiles, censebant & pariter tutas: permittebant quemque in suo sensu abundare. Censebant utraque in parte vigere ac operari, quæ ista ignorantiæ peccata cooperit, Dei ac proximi charitatem.
Lib. 2. Cap. 13.

Aliud est probabilis sententia, aliud sententia dubia. De hac scribit idem Augustinus in litteris ad nobilem virum Publicolam: *Si quis dubitat de aliqua carne, utrùm immolatitia sit, & non est immolatitia, si eam tenuerit cogitationem, quòd immolatitia non sit, & ea vescatur, non utique peccat. Quia jam nec est, nec putatur immolatitia, etsi anteà putabatur.* Perstante dubio nullus possit operari. Hic verum est: *Qui amat periculum peribit in illo.* Tutior istic est eligenda sententia. Et in facti dubio, & in dubio juris. Et hæc sanctus Augustinus amplè confirmat in tertio libro contra Academicos. Horum enim vitium fuit ita hæsitare, & nihil definire. Audiamus quid in Commentario ad suprà adductum Clementis tertii Capitulum scribat Augustinus Barbosa: *In dubio facti homicidii, quando scilicet certum est irregularitatem esse jure inductam, ac dubium est, an hic in eum casum inciderit, in utroque foro censendus est quis irregularis, cum secùs sit in dubio juris. Multi existimant idem sentiendum esse in quolibet dubio facti, eò quòd ratio Pontificis, videlicet in dubio facti tutiorem partem amplectendam esse, in omni dubio locum habere videatur. Sed alii probabiliùs existimant tantummodo in dubio homicidii aliquem esse judicandum irregularem. Ex quibus infertur eum, qui dubitat, an aliquem mutilaverit, non teneri se tanquam irregularem gerere, si facta diligenti inquisitione adhuc dubitat, an mutilaverit. Non enim versatur in dubio facti homicidii, sed in dubio mutilationis, quæ non est propriè homicidium.* Et in Commentario ad adductum Honorii tertii capitulum scribit: *Intelligi debet de dubio practico. Et tunc non est consilium, sed verè Præceptum.* Affirmat tria. Primò quod ista regula locum non habeat, nisi in dubio facti homicidii. Secundò, quod extendi non possit ad omne facti dubium. Tertiò, quod dubium, ad quod ista regula possit extendi, esse debeat dubium practicum. Hoc est, dubium Academicum, quo homo se nequeat in ullam partem inflectere, atque ita hæret in bivio, & se projicit in fortuitum eventum. Sanè tum sub gravi peccato eligenda est via tutior. Quia qui amat istiusmodi periculum, non potest non in ipso perire.
Ep. 154.

Et hic omninò fuit sensus etiam sancti Augustini. Sanè in isto, de quo ipse, dubio quis non videat eligendam esse viam tutiorem? Quod in probabili sententia id censeat non vincere, lucet ex libro de Fide & operibus, ubi docet illum, qui post dimissam adulteram bona fide contraxit novas nuptias, posse admitti ad Baptismum, adeoque etiam posse manere in parte minùs tuta. Quia & hæc est tuta. Sanctus Augustinus fuit largior circa disparis cultus conjugium. Quin ipsum naturalis lex vetet, nemo possit hodie dubitare. Dubitavit sanctus Augustinus. Et haud dubiè non solus. Ita non fuisset probabilis sen-

tentia. Qualiumcumque & quantorumcumque fuerit, fuit falsa, & minùs tuta. Et tamen ejus usum sanctus Augustinus liberè permisit. Nullum ejus sequacem vocavit vel in minimum dubium æternæ salutis. Etiam dubitavit de tertiis & quartis nuptiis, & ipsas tamen permisit liberè ambulare.

Addit. 3. cap. 32. Insignem regulam habet in suis Capitularibus imperator Ludovicus Pius: *Quia, teste Apostolo, non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus judiciis cavenda est, multò magis in Pœnitentiæ judicio præcaveri debet, ut nullus Sacerdotum unquam aut gratia aut odio alicujus personæ secùs judicet, quàm quod in Canonibus sacris invenerit, aut quod illi secundùm sanctarum Scripturarum auctoritatem & Ecclesiasticam consuetudinem rectiùs visum fuerit. Si ergo Medici, qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter personæ cujuslibet acceptationem his quos sanare cupiunt, cauterio aut ferro, aut duris aliis quibuslibet rebus parcunt, multò magis his observandum est, qui non corporum, sed animarum Medici existunt.* Facere debent non semper quod est tutius, sed quod secundùm Divinas litteras, sacros Canones, ac Ecclesiasticam consuetudinem apparet rectiùs. Eandem Regulam probat in Secunda Secundæ sanctus Thomas: *Aliud est judicare de rebus, aliud de hominibus. In judicio enim, in quo de rebus judicamus, non attenditur bonum vel malum ex parte ipsius rei, de qua judicamus, cui nihil nocet qualitercumque judicemus de ipsa, sed attenditur ibi solum bonum judicantis, si verè judicet; vel malum, si falsò. Quia verum est bonum intellectus, falsum autem est malum ipsius. Et ideò unusquisque debet niti ad hoc, quod de rebus judicat secundùm quod sunt.* Ut judicet quod sit verius, non quod tutius. Adulterinas nuptias solvere erat tutius quàm non solvere: & tamen plures tunc Patres censuerunt non esse solvendas. Etiam sanctus Augustinus, licet apud se sentiret posse ac debere solvi, permisit non solvi, quia judicavit esse rectius juxta vigentem tunc Ecclesiæ consuetudinem. Relicto tutiori, tutum permisit. Ob sententiam probabilem. Hæc licet non ab omni veniali cespitatione, tamen ab omni mortali lapsu est tuta ac secura. Hinc qui in ipsa simpliciter ambulat, ambulat confidenter, securus de vita æterna. Omnem cespitationem quis in hujus mundi tenebris valeat evadere? Nec justissimus, ac in charitate perfectus. Adversùm pendentes, *Illumina tenebras meas*, adversùm incursos assiduè clamamus. *Dimitte nobis debita nostra*.

Quòd probabilis sententia nos purget à mortali lapsu, evincit ipsa vox, *Probabile*. Ejus expositio docebit plura. Post Constantinopolitanam Synodum magnus Imperator Theodosius per omnem Orientalem Ecclesiam certos Episcopos fixit in Catholicæ Communionis radices. Et dixit: *Ex Communione & consortio probabilium Episcoporum*. Hoc est, omni exceptione majorum. Cap. 3. Exstat lex, ad Auxonium Asiæ Pro-Consulem scripta, in Theodosiano Codice ad titulum de fide Catholica. In lege ad Palladium Prætorio Præfectum Theodosius junior Clericalem statum appellat *probabilem sæculi disciplinam*. Cap. 44. Hoc est, cui nemo possit aut debeat detrahere. Est sub titulo de Episcopis, Ecclesiis, & Clericis. In lege ad Julianum Africæ Pro-Consulem Valentinianus primus de Scenicarum filiabus, quæ se rectè gesserint, sancit: *Ut probabiles habeantur*. Id est, immunes ab omni nota infamiæ. Est sub titulo de Scenicis. In lege ad Messalam Prætorio Præfectum Imperator Honorius scribit contra certum genus litigantium: *Nec repetendæ actionis, etiamsi ei vel probabilis negotii merita suffragentur, habeat facultatem*. Antiquus Interpres exponit: *Boni meriti negotium*. Est ad titulum de his qui Potentum nomina in lite prætendunt. Cap. 1. In lege ad Bassum Prætorio Præfectum Theodosius secundus mandat, ut elogio, sub quo Parentes possint filium exhæredare, suffragentur *probabilia & manifesta documenta*. Hoc est, documenta seu causæ quæ per leges probentur. Est sub titulo de Judæis, Cælicolis, ac Samaritanis. Cap. 28. In lege ad Claudium Africæ Pro-Consulem primus Valentinianus vetat ad sacras suas aures deferri, nisi *desideria probabilia*. In lege ad Provinciales Imperator Gratianus exponit: *Quæ probabiliter Principibus adserantur*. Hoc est, quæ fulciantur rationibus, ob quas à Principe mereantur exaudiri. In lege ad Mamertinum Prætorio Præfectum idem Imperator laudat *probabilem cunctationem*. Utique cunctationem Præfecti ad preces Provincialium. Hoc est, cunctationem quæ fulciatur legitimis fundamentis. Proindè etiam probabilis sententia est omni exceptione major, est talis cui nullus possit ex fundamento detrahere, est immunis à laxitatis nota, est boni meriti, est fulcita firmis anchoris, apud supremæ Majestatis Principem est probabile humanæ infirmitatis desiderium, ac istic probabiliter asseritur. Est fulcita auctoritate sacrarum Litterarum, sacrorum Canonum, sanctorum Patrum, aut aliorum summorum in Ecclesia virorum. Quia nempè servare studet hoc suprà laudatum magni Caroli Capitulum: *In his quæ dubia vel obscura fuerint, id noverimus sequendum, quod nec Præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum invenitur adversum*. Lib. 7. cap. 40. Hæc omnia altè clamant ipsam esse viam securam & tutam. Nempè à lapsu extra vitam æternam. Tres postremæ leges exstant ad titulum de Legatis & Decretis legationum. Cap. 3. 6. 9.

CAPUT XII.

Demonstratur quod inter probabiles sententias vera quandoque videatur, immò & sit minùs tuta.

Sancti Augustini sententia, quæ injustum vitæ aggressorem negat posse occidi, est opposita Angelici Doctoris opinione omninò tutior. Etiam sententia, quæ Reum per allegata & probata convictum ad mortem, quem ex privata scientia Judex novit innocentem, negat posse damnari, est palàm tutior sua adversaria. Eadem est ratio de quibusdam hujusmodi aliis sancti Thomæ assertionibus. Et tamen Alexander septimus etiam has declaravit tutissimas. Porrò de Romanorum Pontificum dogmaticis judiciis atque Rescriptis olim dixit noster sanctissimus Apostolus atque Martyr Bonifacius: *Reverà*

rà tanta reverentia apicem Apostolicæ Sedis omnes suscipiunt, ut nonnullam sanctorum Canonum disciplinam, & antiquam Christianæ Religionis institutionem magis ab ore Præcessoris ejus, quàm à sacris Paginis & paternis Traditionibus expetant. Illius velle, illius nolle tantùm explorant, ut ad ejus arbitrium suam conversationem & ipsi remittant aut intendant. Proindè qui tantæ authoritatis judicio munitas Angelici Doctoris sententias probant, & juxta ipsas operantur, quis dicat amare periculum, aut posse in ipso perire? Si à naturalium legum tramite devient, est venialis deviatio.

Et quandoque fit, ut falsa inter probabiles sententia humano judicio videatur tutior. Certè & sanctus Cyprianus, & omnes ipsi consonantes Episcopi constanter de suo errore ita censuerunt. Nec sine coloribus. Etenim antiqua Ecclesiæ regula habet: *Placuit ut infantes, quando non inveniuntur certissimi testes, qui eos sine dubitatione baptizatos esse testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere, absque ullo scrupulo legitimo baptizari. Quoniam quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum.* Hoc ipsum, quod nos de facti dubio, illi censuerunt de dubio juris, atque ita in hæresi baptizatos crediderunt tutiùs rebaptizari. Ex eodem principio Francorum olim Episcopi cunctos, quos Chor-Episcopi confirmaverant, aut sacris Ordinibus insigniverant, duxerunt denuò initiandos. Existimarunt esse tutius. Ex eadem regula operati sunt, qui reordinarunt Ordinatos à Simoniacis. Et his quidam Romani Pontifices, istis Leo tertius fuit suffragatus. Etiam hodiè illi, qui nullum pœnitentiæ signum dare valentibus infirmis impendunt Sacramentalem Reconciliationem, existimant suam sententiam esse tutiorem. Et sanè tutiùs est æternæ hominis saluti prospicere, quàm plenæ reverentiæ Sacramenti. Et tamen hi forsitan errant non minus, quàm sanctus Cyprianus. Et certum est Simoniacorum Reordinatores pariter errasse. Quod ipsum apparet de Adversariis Chor-Episcoporum. Etenim caduco fuerunt nixi fundamento: quòd nempè Episcopi consecratio, nisi à tribus fiat Episcopis, sit irrita. Et sanctus Nicolaus primus Leonis tertii judicium circumduxit. Proindè licèt omnis & sola sententia vera sit veraciter ac plenè tuta, tamen illa, quæ inter probabiles humanis oculis videtur tutior, non est semper vicinior vero, ideoque nec semper eligenda.

Est antiqua quæstio: an quis non baptizatus possit validè baptizare? Ea de re scribit in secundo contra Parmenianum libro sanctus Augusti-
Cap. 13. nus: *Et hæc quidem alia quæstio est, utrum & ab iis, qui numquam fuerunt Christiani, possit Baptismus dari. Nec aliquid indè temerè affirmandum est sine authoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit.* Et Compendiensis, sub Pippini regno
Cap: 9. celebrata, Synodus edixit: *Si quis baptizatus est à Presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso Baptismo invocata fuerit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit. Impositione tamen manuum Episcopi indiget. Georgius Episcopus Romanus, & Joannes Sacellarius sic censuerunt.* Legati in Franciam à Paulo Papa primo sic non jusserunt, sed senserunt. Quòd nempè fuisset solius Sergii Rescriptum, non Decretum Apostolicæ Cathedræ. Hinc sanctus Ivo in suo Decreto habet hunc Canonem: *Si quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati rebaptizari. Et ipse non ordinetur.* Hoc est, sit irregularis. Parte 1. cap. 294.
Sed Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam credit Baptismi, licèt Paganus sit qui baptizat. Eumdem Canonem suo Decreto inseruit Monachus Gratianus. Sensus est: licèt Romanus Pontifex aliud sentiat. Est Gallicanus Canon. Edicit aliud tunc sensisse Italicam, aliud Ecclesiam Gallicanam. Causa 1. q. 1. cap. 59.
Et Francorum Episcopi manserunt firmi in sua consuetudine. Etenim ediderunt hos posteriores Canones, quibus in sua Capitularia relatis magnus Imperator Carolus addidit vim legis, ac plenam executionem: *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, & ordinetur iterùm, & omnes quos priùs baptizavit.* Lib. 6. cap. 93.
Utique iterùm baptizentur. *Præcipimus ut qui à Paganis baptizati sunt, denuò à Christi Sacerdotibus in nomine sanctæ Trinitatis baptizentur. Quod hi qui dubitant, utrùm sint baptizati, an non, vel à Presbytero Diis mactanti, vel immolatitiis carnibus vescenti, fuerint baptizati, ut baptizentur, præceptum est.* Lib. 7. cap. 137. & 1323.
Tutioris semper sententiæ eligendæ cura Majores nostros ita circumscripsit ac seduxit. Circumscribere studuit etiam Bulgaros, referentes ad Apostolicam Sedem: *A quodam Judæo, nescitis Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptizatos esse asseritis. Et quid de his sit agendum consulitis.* Hærebant an essent rebaptizandi. Verùm sanctus Papa Nicolaus intercessit hoc Rescripto: *Hi profectò, si in Christi nomine baptizati sint, constat eos non esse denuò baptizandos.* Ep. 71. cap. 140.
Rescripsit ex Rescripto Sergii primi, & antiqua consuetudine Romanæ Ecclesiæ. Omnibus istis & Francis & Bulgaris Rebaptismus videbatur esse via securior: & tamen non erat.

Quinimmò vera inter probabiles sententia quandoque non dumtaxat videtur humano judicio, sed etiam veraciter est minùs tuta. Hinc Regula, *In dubio tutior pars est eligenda*, si non dumtaxat in suspensis dubiis, sed etiam in probabilibus judiciis virtutem obtineat, cogit nos insigniter deviare. Sententia vera non potest non esse tuta, potest tamen esse minùs tuta. Etenim magni Basilii, sancti Gregorii Nazianzeni, & totius Orientalis Ecclesiæ sententia, quæ quartas nuptias censuit esse belluinam vitam, fuit omninò falsa, & tamen adversa & vera Occidentalis Ecclesiæ sententia fuit palàm tutior. Quis enim non videt pendente isto dubio esse tutius abstinere à quartis nuptiis, quàm ipsas inire? Ipsas ineundo peccari potest, abstinendo non potest. Certè istius Regulæ Assertores coguntur profiteri, quod usque ad Lugdunensem Synodum aut ipsi vicina sæcula omnis Latina Christianitas hæserit in communi mortali peccato. Quæ omnia militant etiam circa tertias nuptias. Nam & has, licèt non ad porcos proscripserit, graviter tamen damnavit omnis Oriens. Et ipsarum justitiam non plenè perspexit sanctus Augustinus. De ipsa formidavit. Quare omninò erat tutius ab ipsis abstinere.

Famosa item est quæstio, An prægnante uxore uti

re uti sit mortale peccatum? Esse veniale peccatum docet constanter sanctus Augustinus. Sanctus item Hieronymus, & alii Patres. Et Latini & Græci. Hac de re non est dubitandum. Quæstio est de mortali peccato. Et pars affirmativa est multùm probabilis. Etenim in secundo Christiani Pædagogi libro sanctus Clemens Alexandrinus extollit hoc è Moyse facti Philosophi Dictum: *Non est in petris aut lapidibus seminandum*. Philosophus hic est Plato, sub ista allegoria affirmans etiam hominibus non esse seminandum, nisi ubi semina possint radicari & germinare. Sanctus Clemens exponit: *Semen generationis degenerat, ineptumque redditur, si matricis sulcis privetur. Neque verò ullum unquam Moyses induxit veterum Hebræorum, coeuntem cum sua uxore prægnante. Sola enim voluptas, si quis ea utatur etiam in conjugio, est præter leges, & injusta & aliena à ratione. Rursùs autem Moyses abducit viros à prægnantibus, quousque pepererint. Reverà enim matrix sub vesica quidem collocata, super intestinum autem, quod rectum appellatur, posita extendit collum inter humeros in vesica, & os colli, in quod venit semen, impletum occluditur, rursusque inane redditur, partu purgato. Fructu autem deposito, deinde semen suscipit. Neque verò nobis turpe est, ad Auditorum utilitatem nominare partes, in quibus fit fœtus conceptio: quæ quidem Deum fabricare non puduit. Matrix itaque sitiens filiorum procreationem, semen suscipit, probrosumque & vituperandum negat congressum, post sationem ore clauso jam omninò excludens libidinem. Ejus autem appetitiones, quæ priùs in amicis versabantur complexibus, intrò conversæ, in procreatione sobolis occupatæ, operantur unà cum Opifice. Nefas est ergò operantem jam naturam adhuc molestia afficere, superfluè ad petulantem prorumpendo libidinem*. Hunc congressum affirmat esse probrosum, vituperandum, nefarium, petulantem, non dumtaxat à Moyse vetitum, sed insuper à Platone. Quæ omnia sunt manifesta elogia solius mortalis peccati. Et sanè iste congressus nihil operari potest, nisi operantem vexare naturam, profundere humanum semen, & per ipsum mutua corpora maculare. Hinc Clemens pergit: *Et soli, qui uxorem duxit, ut qui tunc sit agricola, serere permissum est, quando tempus sementem admittit*. Etiam in tertio Stromatum libro scribit: *Veterum neminem ex Scriptura ostenderis, qui cum prægnante habuerit commercium, sed postquam uterum gestavit, & postquam editum fœtum à lacte depulit, rursum à viris cognitas fuisse uxores*. Denuò adjungit ita juberi non dumtaxat à Moyse, sed etiam à melioribus Gentilium Philosophis, adeoque & ab ipsis legibus naturæ.

Ejusdem sententiæ videtur esse in commentario prioris ad Corinthios epistolæ Hilarus Romanæ
Cap. 7. Ecclesiæ Diaconus: *Si causa creandorum filiorum ducitur uxor, non multum temporis concessum videtur ad ipsum usum. Quia & dies festi, & dies Processionis, & ipsa ratio conceptus & partus juxta legem cessari temporibus his debere demonstrant*. Affirmat Mosaicam legem, quæ à prægnante atque puerpera mandabat contineri, etiam à Christianis servandam. Et inter sancti Augustini de
Serm. 4. 24 tempore sermones quidam hæc declamat. *Reverà, Fratres, si animalia sine intellectu non se contingunt, nisi certo & legitimo tempore, quantò magis homines, qui ad Dei imaginem facti sunt, hoc observare deberent? Sed quod pejus est, sunt aliqui ita luxuriosi vel ebriosi, qui aliquoties nec prægnantibus uxoribus parcunt. Et ideò si se non emendaverint, ipsi videant si non pejores animalibus judicandi sint*. Non est sancti Augustini sermo, sed cujusdam Gallicani Episcopi. Et hi omnes docuerunt ex communi sententia suarum Ecclesiarum. Nam istud ipsum docere videtur in secundo libro de Laicali Institutione Venerabilis Jonas Episcopus Aurelianensis. Septimum caput est *contra eos, qui à coitu uxorum prægnantium se minimè abstinere debere contendunt*. Hæc omnia demonstrant hanc sententiam esse insigniter probabilem. Et est manifestè tutior. Ergò si inter probabiles hæc sit semper eligenda, ista Alexandrini Clementis sententia etiamnum omnes obligat: & quisquis mitiorem sancti Augustini sententiam fuerit secutus, peccabit mortaliter.

Laudatus Aureliæ Episcopus suæ conclusioni addit hanc moderationem: *Certè qui dicunt se causa Reipublicæ & generis humani uxoribus jungi, & liberos tollere, imitetur saltem pecudes. Et postquam uxorum venter intumuerit, non perdant filios: nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos*. Affirmat prægnanti, saltem dum fœtus vivere ac maturescere incipit, esse parcendum. Et hoc ut non perdant filios. Meminerint se non fornicarios amatores esse, sed maritos & Patres. Quæ omnia palàm important obligationem sub gravi peccato. Hinc & antiqui Hibernorum Canones habent ad titulum de temporibus, in quibus contineri se debent conjugati: *In illis diebus, quibus uxor prægnans, hoc est, à die quo filius in ejus utero motum fecerit, usque ad partus sui diem*. Et hanc moderationem existimo certissimam. Existimo à tali corpore esse omninò sub gravi peccato abstinendum. Sanctus Clemens Alexandrinus extendit ad quævis à conceptu tempora. Existimat conjugale commercium nunquam licere, nisi adsit prolis bonum, seu spes fructificandi. Libidinem, quam ista spes comitatur & purgat, venialem; omnem ab ista spe destitutam censet esse damnabilem. Est sententia insigniter probabilis, ac palàm & longè tutior. Et opposita, licèt sanctus Augustinus opinetur ipsam esse Apostoli, non est nisi probabilis. Proindè si tutior sit semper sequenda sub mortali peccato, Augustinianæ erit penitùs renuntiandum. Porrò sanctus Augustinus suam sententiam abundè exponit in tertio libro contra Julianum, ac in libro Cap. 21.
de bono conjugali.

Antiqua item quæstio est, An effœti ac alii steriles possint inire validum ac legitimum conjugium? Laudatus Alexandrinæ Ecclesiæ Doctor Clemens in laudato Christiani Pædagogi libro constanter negat: *Cæterùm introducatur quidem & admittatur matrimonium. Vult enim Dominus humanum genus repleri. Sed non dicit: Estote libidinosi. Nec vos tanquam ad coitum natos voluit dedere voluptati. Pudore autem nos affecerit Pædagogus clamans per Ezechielem*. Circumcidamini fornicationem vestram. *Etiam rationis expertia animalia habent aliquod tempus opportunum ad seminandum*.

nandum. *Coire autem non ad liberorum procreationem est facere injuriam naturæ, qua quidem oportet magistra, quas prudenter introducit, temporis commoditates diligenter observare. Senectutem, inquam, & puerilem ætatem. His enim nondum concessit, illos autem non vult amplius uxores ducere.* Quia nempè deinceps non ad fructum, sed dumtaxat ad libidinem possint seminare. Sunt similes fœdo seni, de quo sanctus Augustinus in tertio libro contra Julianum: *Cùm hoc opus in manibus haberem, annuntiatus est nobis senex octoginta & quatuor agens annos, qui religiosè cum conjuge religiosa jam viginti quinque annis vixerat continenter, ad libidinem sibi emisse lyristiam.* Clementis sententiam docent & alii Patres. Et firmè sequitur ex priori ejus sententia. Hinc etiam est insigniter probabilis. Nam & antiquæ Gentilium Romanorum leges non permittunt scribi matrimoniales tabulas, nisi ad causam procreandorum liberorum. Attamen & hodierna & antiqua plurium Ecclesiarum praxis adversatur. Praxis Romanæ Ecclesiæ, ac omnis Latinæ. Etiam effœtos admittit ad matrimonium: ad remedium incontinentiæ. Proindè si tutior pars sit semper eligenda, renunciandum est huic consuetudini, & omnem Ecclesiam accedere oportet ad sententiam sancti Clementis Alexandrini. Ista igitur regula est omninò vera: at non in veraciter probabili sententia, sed in suspenso, seu practico dubio.

Cap. 11.

Et hoc ipsum in octavo Quodlibeto tradit Doctor Angelicus. Proponit hanc quæstionem: *An ille, qui habet plures Præbendas, peccet ex hoc ipso, quòd opiniones Magistrorum sint in contrarium?* Et pro parte affirmativa ponit hoc argumentum: *Quicumque committit se discrimini in his quæ sunt ad salutem, peccat, sed iste committit se discrimini, ut videtur, cùm faciat contra multorum Peritorum sententiam. Ergò videtur quòd peccet.* Affirmat peccari duobus modis: peccando contra legem Divinam, & peccando contra conscientiam. Exponit utrumque modum, atque concludit: *Dicendum est ergò, quod quando sunt duæ opiniones contrariæ de eodem, oportet esse alteram veram, alteram falsam. Aut ergò ille, qui facit contra opinionem Magistrorum, utpotè habendo plures Præbendas, facit contra veram opinionem, & sic cùm faciat contra legem Dei, non excusatur à peccato, quamvis non faciat contra conscientiam. Sic enim contra legem Dei facit. Aut illa opinio non est vera, sed magis contraria, quam iste sequitur, ita quod verè licet habere plures Præbendas. Et tunc distinguendum est. Quia aut talis habet conscientiam de contrario, & sic iterum peccat, contra conscientiam faciens, quamvis non contra legem. Aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem. Sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum. Et sic, si manente tali dubitatione plures Præbendas habet, periculo se committit: & sic procul dubio peccat. Utpotè magis amans beneficium temporale, quàm propriam salutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur: & sic non committit se discrimini, nec peccat.* Agit non de formidine, quæ omni opinioni intrinseca per solam scientiam aut Divinam fidem excluditur, sed de dubio practico atque suspenso. Agit de dubio, ex quo quis, licèt secundùm legem, tamen contra conscientiam agit, uti ille qui levari festucam censet esse peccatum. Agit de dubitatione, quæ priorem evertat certitudinem, atque ita conscientiam faciat nutare. Etenim uti sanctus Augustinus, ita & sanctus Thomas de pluribus, quas docuit, veritatibus non habuit certitudinem, nec ideò se exposuit periculo, aut graviter deliquit. Ego sanè sanctum Augustinum, dum per adulterium non solvi conjugale vinculum, & dum disparis cultus conjugia docuit vetita, & quartas admisit nuptias, & tamen oppositas non improbavit aut damnavit sententias, adeoque de sua veritate non fuit certus, firmus credo graviter non deliquisse. Quin dici posset nec deliquisse venialiter. Eadem est ratio Synodorum & Patrum, quorum hucusque adduxi testimonia.

Quodlib. 8. Art. 13.

Sancti Thomæ locus est elucidandus. Affirmat illos qui Scholasticorum Doctorum opinione fulti plures Præbendas tenebant sine scrupulo, si quidem illa opinio deviaverit, mortaliter peccasse. Quia licèt non contra conscientiam, agebant tamen contra Divinam legem. Videtur asserere, quòd nulla ignorantia, nulla probabilis sententia ab ista lege excuset. Respondeo sanctum Thomam esse ab his alienissimum. Dominus Jacobus Cardinalis de Vitriaco in Occidentalis Ecclesiæ historia exponit sui sæculi vitia, atque ita transit etiam ad vitia scholæ Parisiensis. Exponit scandalosam studentium vitam, atque pergit ad Magistros nostros: *Theologiæ Doctores, supra Cathedram Moysi sedentes, scientia inflabat, quos charitas non ædificabat. Docentes enim, & non facientes, facti sunt velut æs sonans, & cymbalum tinniens, & velut canale lapideum, quod siccum in se remanens mittit aquas in areas aromatum. Non solùm autem sibi invidebant, & aliorum Scholares blanditiis attrahebant, gloriam propriam quærentes, de fructu autem animarum non curantes, sed illud Apostolicum auribus non surdis attendentes. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, præbendas sibi multiplicabant, & venabantur dignitates.* Eadem de re in compendiosa sancti Prophetæ Job expositione scribit Petrus Blesensis: *Quid videtur de Clericis, qui infinitas animas in cura suscipiunt, & de illarum salute non curant? Plerique sunt, qui non dicam animarum, de quibus respondere tenentur in die tremendi judicii, sed vix Ecclesiarum suarum numerum cognoverunt. Adjungunt Ecclesiam Ecclesiæ, præbendam præbendæ, domum domui, agrum agro.* Similia, immò & graviora habent alii istorum temporum authentici Scriptores. Alexander tertius ac Innocentius tertius ista damnarant in suis Lateranensibus ac numerosissimis Synodis. Et ipsorum Canones Gregorius nonus inseruerat suo Decretalium Codici. At Magistrorum quosdam non permoverant. Pergebant hi defendere beneficiorum pluralitatem, cæci cæcos ducere in infernalem foveam. Ipsorum doctrina non erat probabilis sententia, sed contumax pravæ mentis cæcitas. Hinc sanctus Thomas scripsit per istas opiniones excusari neminem, sed omnem sequacem impingere in Divinam legem. Et rectissimè scripsit. Theodorus Balsamon in Canonicis

Cap. 7.

Q. 21.

pieis ad Marcum Alexandriæ Patriarcham Responsis demonstrat istam pluralitatem non soli Evangelio adversari, sed insuper naturæ legibus. Sanctus Thomas Quodlibeta scripsit juvenis. Hinc ne Magistros nostros offenderet, sub disjunctione locutus est: *Aut ergò ille, qui facit contra opinionem Magistrorum, &c.*

CAPUT XIII.

Resolvuntur aliquot quæstiones.

LActantius Firmianus scribit omnem Gentilium Philosophiam fuisse non certam scientiam, sed incertas opiniones, atque concludit: *Sciant igitur errare se, qui Philosophiam putant esse sapientiam. Non trahantur auctoritate cujusquam, sed veritati potiùs faveant & accedant. Nullus hic temeritati locus est. In æternùm stultitiæ pœna subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit.* Addit omnem hominem esse inanem atque mendacem, ideoque nemini credendum. Quod ipsum scribit atque exaggerat in plurimis locis. Hinc prima quæstio est, An hæc ejus doctrina exauthoret omnem probabilem sententiam, adeò ut nec inter probabiles probabilissimam, si falsa fuerit, possimus sequi citra peccatum mortale? Quidam affirmant. Respondeo quod pessimè. Etenim Lactantius invadit gentilem de Christiana Religione sententiam, de qua scribit in Apologetico libro Tertullianus: *Sed interim incredulitas, dum de bono Sectæ hujus obducitur, quod usu jam & de commercio innotuit, non utique Divinum negotium existimat, sed magis Philosophiæ genus. Eadem, inquit, & Philosophi monent atque profitentur: innocentiam, justitiam, patientiam, sobrietatem, pudicitiam.* Hinc factum est, quod in Tractatibus super sancti Joannis Evangelium scribit beatus Augustinus: *Dicant ergò Pagani, Benè vivimus, Si per ostium non intrant, quid potest eis undè glorientur?* Demonstrat Christianam fidem esse unicam salutis viam, atque prosequitur: *Quærunt ergò plerumque tales homines etiam persuadere hominibus, ut Christiani non sint. Per aliam partem volunt adscendere, rapere, & occidere. Fuerunt ergo quidam Philosophi de virtutibus & vitiis subtilia multa tractantes, dividentes, definientes, ratiocinationes acutissimas concludentes, libros implentes, suam sapientiam buccis crepantibus ventilantes, qui etiam dicere auderent hominibus: nos sequimini, Sectam nostram tenete si vultis beatè vivere.* Christianam Religionem credebant esse novum humanæ Philosophiæ genus, ideoque vetustis generibus non prævalere. Hunc pessimum errorem invadit Lactantius. Affirmat Christianam Religionem esse Divinam sapientiam, non humanam opinionem: esse certissimam atque unicam veræ justitiæ ac sempiternæ vitæ viam, ideoque ab omnibus renuntiandum cunctis Philosophorum opinionibus ac Sectis, & hanc amplectendam. Adjungit omnes contumaces ab inani persona aut falsa opinione decipi, ideoque & expectari ab æterna pœna stultitiæ. Proindè per inanes personas intelligit Gentiles variarum opinionum auctores Philosophos, non Christianas integrarum Provinciarum aut Diœceseon Ecclesias, non ipsarum Synodos, non omnem Occidentalem aut Orientalem Christianitatem, non sanctum Athanasium, non sanctum Basilium, non sanctum Cyprianum, aut similes Heroes atque Gigantes Catholici dogmatis. Præfata magni Athanasii de juramento sententia videtur deviasse. Si igitur hunc errorem sequi nemo possit sine reatu æternæ mortis, sanctus Athanasius non solummodo semetipsum, sed etiam sanctum Dracontium demersit ad inferos. Etiam suam Synodum, quæ adjuvit edi istum Canonem. Si vera sit ista regula, quotquot olim ex variis causis solverunt conjugale vinculum, & non egerunt pœnitentiam, non possunt apud inferos jam non ardere. Ac præsertim Episcopi, qui talia sanxerunt, permiserunt, approbarunt; quinimmò tota Orientalis Ecclesia, quæ tertias, ac præsertim quartas damnavit nuptias, ac ex ista sententia jussit vivere suum populum, hæsit in assiduis peccatis mortalibus. Quare etiam sanctus Clemens Alexandrinus, sanctus Athenagoras, sanctus Basilius, sanctus Gregorius Nazianzenus, aliique nostræ Religionis Principes, qui ad ista adegerunt populum, & de sua doctrina nequaquam pœnituerunt, sunt in numero illorum, de quibus dicitur: *Laudantur ubi non sunt, torquentur ubi sunt.* Absint, absint hæc omnia. Isti Patres, istæ Synodi, istæ Ecclesiæ sunt secutæ Apostolicam regulam: *Quicumque perfecti sumus, hoc sentiamus. Et si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit. Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, in eadem permaneamus regula.* In fraterna charitate, ex qua ad suam erroneam Synodum dixit pacificus Cyprianus: *Proferamus singuli quid sentiamus, neminem judicantes, aut à jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes.*

Lib. 3. cap. 13.

Cap. 46.

Tract. 45.

Ad Philip. 3.

Secunda quæstio est, An ille, qui veram, at non certam, ideoque dumtaxat probabilem sententiam sequitur, peccet? Quidam affirmant. Et favere videtur in libro de Anima Tertullianus: *Planè non negabimus aliquando Philosophos juxta nostra sensisse. Testimonium est veritatis etiam eventus ipsius. Nonnumquam & in procella, confusis vestigiis cœli & freti, aliquis portus offenditur, prospero errore. Nonnumquam & in tenebris aditus quidam & exitus deprehenduntur, cæca felicitate.* Consonat in primo Stromatum libro sanctus Clemens Alexandrinus: *Jam illud quoque considerenus, an quando rectè vivunt qui nesciunt benè facere, accidit enim ut benè faciant. Nonnulli autem per intelligentiam ad veritatis verbum feruntur tanquam ad scopum. Abraham autem non ex operibus justificatus est, sed ex fide. Nihil ergò eis post vitæ finem proderit, etiamsi nunc rectè operentur, nisi fidem habeant.* Recta Gentilium Dogmata ac opera uterque Doctor affirmat non esse plenè recta, eò quòd non fiant ex firma scientia. Respondeo hæc non habere locum in fidelibus. Etenim de his dictum est: *Spiritus sanctus docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixi vobis.* Quare illi non prospero, ad instar fluctuabundæ navis, errore aut cæca felicitate, sed omninò à Divino Charismate deducuntur in illas etiam veritates, quas necdum firmè tenent, sed eum aliqua formidine. Etenim sanctus Augustinus, dum

Cap. 23.

Fol. 288.

dum tertias & quartas probavit nuptias, non probavit firmus. Nec item veritatem de non solvendo per adulterium conjugali vinculo. Nec magnus Basilius veritatem de firmitate suptà memorati juramenti. Quis dicat hæc illis fuisse cœcam felicitatem? Aut istas veritates cum formidine tradendo peccasse? Absit. Divina gratia nos pedetentim illuminat. Et quandoque mentis nostræ oculos, licèt jam videant, palpitare permittit ad tempus, non statim firmat. Et hæc est nobis infirmitas, non semper culpa. Certè in tantis viris nullatenùs fuit culpa lethalis.

Quæstio tertia est, An probabiles docere sententias sit grave peccatum? Quidam affirmant. Ajunt esse gravius, quàm ipsas practicare. Eò quód istiusmodi Doctor plurimas animas ducat in foveam æternæ mortis. Respondeo hinc palàm sequi, quod magnus Athanasius, magnus Basilius, sanctus Gregorius Nazianzenus, sanctus Cyprianus, sanctus Firmilianus, sanctus Optatus Milevitanus, aliique similes Christianæ justitiæ, ac doctrinæ Coryphæi fuerint Ecclesiæ seductores, atque ita non solummodo semetipsos, sed etiam creditas sibi Ecclesias circumscripserint in gehennas. Etenim docuerunt sententias probabiles. Et quidem tales, quibus se opponebat Romana, immò omnis Occidentalis Ecclesia, & quas generales Synodi postmodò damnaverunt. Imitemur pacificum Cyprianum, cujus ad suam Synodum verba rursùs adduco: *Proferamus de hac re singuli quid sentiamus, neminem judicantes, aut à jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit, quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquam judicari ab alio non possit, quàm nec ipse potest alterum judicare.* Hæc verba probat atque laudat sanctus Augustinus. Interim certum est quosdam variarum probabilium sententiarum authores graviter peccasse.

Quarta quæstio est, An verus Christianorum Doctor potiùs obligetur omne judicium suspendere, quàm prorumpere in probabilem sententiam? Quidam affirmant. Et favere videtur in libro de credendi utilitate sanctus Augustinus: *Tria sunt velut finitima sibimet in animis hominum distinctione dignissima, intelligere, credere, opinari. Quæ si per seipsa considerentur, primum semper sine vitio est, secundum aliquando cum vitio, tertium numquam sine vitio est.* At verò probabilem docere sententiam est opinari. Respondeo sanctum Augustinum istic à semetipso palàm exponi: *Duæ personæ in Religione sunt laudabiles. Una eorum qui jam invenerunt: quos etiam beatissimos judicare necesse est. Alia eorum qui studiosissimè & rectissimè inquirunt. Primi sunt etiam in ipsa possessione, alteri in via, qua tamen certissimè perveniuntur. Tria sunt alia hominum genera, profectò improbanda ac detestanda. Unum est opinantium, id est, eorum qui arbitrantur se scire quod nesciunt.* Et infià: *opinari ob duas res est turpissimum. Quod edіscere non potest, qui sibi jam se scire persuasit, si modò illud disci potest. Et per se ipsa temeritas non*

Cap. 11.

benè affecti animi signum est. Et iterùm: *eorum qui opinantur se scire quod nesciunt, est profectò vitiosa credulitas.* Non quamvis, sed sine formidine præsumptivam opinionem damnat. Superbiam gentilium Philosophorum. Opinionem sancti Firmiliani, qui suam de Rebaptismo sententiam non solummodo censuit probabilem, sed solam certam & veram, atque ita præsumpsit damnare morem Romanæ Ecclesiæ. Hinc item Patriarcha Nicolaus à Sergio tertio fuit jussus ejici, non quód quartas improbaret nuptias, sed quód oppositam Latinæ Ecclesiæ disciplinam damnaret. Dum utramque sententiam professus est probabilem, & utramque Ecclesiam permisit in suo abundare sensu, fuit à Joanne decimo repositus in Cathedram. Eodem modo de Rebaptismo sanctus Cyprianus ac sanctus Basilius, & alii adducti Patres de aliis quæstionibus senserunt. Et sanè si de tertiis & quartis nuptiis Ecclesia, nonnisi consecuta certitudinem, aliquid judicare potuit, omnis sub cœlo, & Occidentalis & Orientalis Ecclesia egit temerariè, & graviter deliquit. Scire velim, An probabilis judicii hostes sint semper certi de suis judiciis? An istam ipsam certitudinem habeant, quam Protoplasti in Paradiso? An aliis in casibus sint semper Pyrrhones? De ipsis in adducto loco rectè scribit sanctus Augustinus: *Quanquam in illis etiam, qui se in agendo probabilia sequi dicunt, scire potiùs nihil posse, quàm nihil credere volunt videre. Quis enim quod probat, non credit? Aut quomodo est illud quod sequitur, si non probatur, probabile?* Affirmat ab ipsis etiam antiquis Academicis non semper suspensum, sed frequenter omninò impensum fuisse judicium. Sed cum formidine. Aliter non potest vivi in hoc per peccata vitiato ac tenebrato sæculo. Nos Christiani nostris probabilibus morum judiciis addimus studiosissimam ac rectissimam veritatis inquisitionem, atque ita lethaliter non peccamus.

Quæstio quinta est, An quis liberè sine gravi peccato sequi contra proprium judicium possit sententiam aliis probabilem? Respondeo posse, dum cogit aliqua dispensatoria necessitas. Ita sanctus Dracontius obedivit judicio sancti Athanasii contra proprium. Et quisque subditus similiter imperanti Prælato aut Principi debet obedire. Ita & sanctus Augustinus bona fide contractis post dimissam adulteram nuptiis permisit dari Ecclesiæ Sacramenta: dum nempè illi, fulti probabili sententia, nollent separari. Nec dubito quin Augustinus istud ipsum aliquando fecerit, atque ita dispensatoriè egerit contra propriam sententiam. Ecclesiarum Præpositi ob graves causas possint, immò debeant quandoque decernere ac operari ex alieno judicio. Nam & quidam Romani Pontifices dicuntur ob similes rationes contra propriam sententiam dispensasse in rato matrimonio. Locum tunc obtinet sancti Cypriani Regula: *Arbitrii sui potestatem habet quisque Præpositus actus sui rationem Domino redditurus.* Et quin ipsas Divina Clementia sit admissura, existimo non dubitandum. At verò ex propria citra necessitatem electione nemo possit operari contra propriam sententiam. Etenim propria sententia est quasi quædam conscientiæ species,

species, quam nemo possit prævaricari. Et qui nunc ex hac, nunc ex ista sententia citra necessitatem operantur, sunt palàm vertumni, & haud dubiè venantur proprium commodum, adeoque non ex sola tunc ignorantia peccant, sed insuper ex concupiscentia. Si materia fuerit capax, erunt peccata mortalia.

CAPUT XIV.

An omnes sanctorum Patrum sententiæ sint verè probabiles?

HAnc quæstionem nuperrimè quis proposuit. Et ad ipsam respondeo negativè. Etenim magnorum Patrum sententiam sanctus Augustinus exponit in exordio libri de fide & operibus:
Cap. 1. *Quibusdam videtur indiscretè omnes admittendos esse ad Lavacrum Regenerationis, quæ est in Christo* JESU *Domino nostro, etiamsi malam turpemque vitam, facinoribus & flagitiis evidentissimè notam, mutare noluerint, atque in ea se perseveraturos aperta etiam professione declaraverint. Verbi gratia, si quis meretrici adhæret, non ei priùs præcipiatur ut ab ea decedat, & tunc veniat ad Baptismum, sed etiam cum ea manens, mansurumque se confitens, seu etiam profitens, dimittatur & baptizetur, nec impediatur fieri membrum Christi, etiamsi membrum meretricis esse perstiterit; sed posteà doceatur, quàm sit hoc malum, jamque baptizatus de mutandis in meliùs moribus instruatur. Perversum enim putant atque præposterum, priùs docere quemadmodùm debeat vivere Christianus, & deindè baptizari, sed censent præcedere debere Baptismi Sacramentum, ut deindè sequatur vitæ morumque doctrina, quam si tenere & custodire voluerit, utiliter fecerit; si autem noluerit, & retenta fide Christiana, sine qua in æternùm periret, in quolibet scelere immunditiaque permanserit, salvum eum futurum tanquam per ignem, velut qui ædificaverit supra fundamentum, quod est Christus, non aurum, argentum, lapides pretiosos, sed ligna, fœnum, stipulam: Id est, non justos castosque mores, sed iniquos & impudicos.* Ista sententia nequaquam hæreticorum fuit, sed omninò Catholicorum. Hinc Augustinus de istius sui scribendi libri occasione habet in secundo libro Retractationum: *Missa sunt*
Cap. 38. *mihi à quibusdam Fratribus, laicis quidem, sed Divinorum eloquiorum studiosis, scripta nonnulla, quæ ita distinguerent à bonis operibus Christianam fidem, ut sine hac non posse, sine illis autem posse perveniri suaderetur ad æternam vitam.* Cujus vel quorum hæc scripta fuerint, ignoratur.

Ejusdem interim sententiæ sanctus Augustinus meminit in primo libro de adulterinis conjugiis:
Cap. 28. *Ego non solùm alios Catechumenos, verùm etiam ipsos, qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore in his permanentes non admittimus ad Baptismum, tamen si desperati, & intra se pœnitentes jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum cæteris Lavacro Regenerationis abluatur. Quis enim novit, utrùm fortassis adulterinæ carnis illecebra usque ad Baptismum statuerint detineri? Si autem ab illa desperatione recreati potuerint vivere, aut facient quod statuerant, aut edocti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet quod fieri etiam de baptizatis talibus debet. Quæ autem Baptismatis, eadem Reconciliationis est causa, si fortè Pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ Pacis exire velle debet Mater Ecclesia.*

Affirmat varia. Primò, quòd Mater Ecclesia olim quosvis, licet necdum ex pectore essent contriti de suis criminibus, passim admiserit ad Catechumenatum, ac inferiores classes Pœnitentium. Admittebat enim apertos ac pertinaces Professores adulterinorum conjugiorum. Eos concipiebat intra maternum suum uterum, pedetentim istic formandos in veram Christianitatem. Et hinc hodiè quidam rectè docent, quòd istiusmodi fructuosè admittantur, immò & invitentur ad Sacramentalem suorum criminum Confessionem. Etenim Confessio potest esse informis. Et etiam hæc incipit disponere ad veram conversionem cordis, adeoque & ad Pacem Divinæ Reconciliationis. Secundò sanctus Augustinus dicit, quòd quædam Catholicæ Ecclesiæ admitterent tales etiam ad Baptismum. Nullam exigebant præparationem, nisi plenum Catechismum, professionem integræ Christianæ fidei. Sanctus Augustinus tertiò affirmat istius opinionis fundamentum fuisse Apostolicum locum in priori epistola ad Corinthios: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus* JESUS. *Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulas, uniuscujusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit. Quia in igne revelabitur. Et uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet; si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit. Sic tamen quasi per ignem.* Hoc quemcumque hominem salvans fundamentum quædam Ecclesiæ censuerunt esse solam fidem. Superædificata ligna, fœnum, stipulas censuerunt esse qualiacumque etiam facinora ac flagitia. Hæc in Fidelibus crediderunt exurenda per futuri sæculi ignes, ita ut illi postmodò essent plenè purgati, ac fierent salvi. An istæ Ecclesiæ Baptismum istiusmodi censerent formatum, an dumtaxat informem, non possim demonstrare. Cap. 3.

Opinio originem sumpsit ex commiseratione erga adulterina conjugia: præsertim erga illos, qui dimissis etiam citra fornicationis causam uxoribus duxerant alias. Antiqui per Romanum Imperium Gentiles mutabant uxores, ut vestes. Etiam Christianis temporibus. Ita suprà audivimus à sancto Asterio. Et istum morem Christianæ magni Constantini leges non plenè damnarunt, nec aboleverunt. Etenim in data ad Ablavium Prætorio Præfectum lege magnus Constantinus vetat conjugia deinceps solvi ex quavis causa, atque adjungit: *In repudio mittendo à fœmina placet hæc sola crimina inquiri, si homicidam, vel medicamentarium, vel sepulchrorum dissolutorem maritum suum esse probaverit, ut ita demùm laudata dotem omnem recipiat. Nam si præter hæc tria crimina repudium marito miserit, oportet eam usque ad acuculam capitis in domo mariti deponere, & pro tam magna sui confidentia in insulam deportari. In*

mascu-

masculis etiam, si repudium mittunt, hæc tria crimina inquiri conveniet: si mœcham, si medicamentariam, vel conciliatricem repudiare voluerit. Conciliatrix est læna, productrix, pretio conducta Saga. Lex data est Basso & Ablavio Consulibus anno trigesimo primo quarti Christiani sæculi. Constantinus ergò tunc erat plenè Christianus. Hinc legem suo Codici ad titulum de Repudiis inseruit junior Theodosius. Et ibidem extat similis lex Imperatoris Honorii, impartientis disertam facultatem novarum post repudia nuptiarum. Hujusmodi adulteros commiseratæ quædam Ecclesiæ crediderunt istas, quibus tantorum Principum leges præbebant fomenta, infirmitates posse purgari in futuro sæculo, ideoque & admittebant ad Baptismum. Præcipua commiseratio fuit erga patrata ob fornicationis causam repudia ac adulteria. His enim non solæ hominum leges, sed & ipsa favere videbantur Evangelia. Hinc longè plures ipsa non dumtaxat miserebantur, sed & plenè purgabant. Et horum opinionem, licèt omninò improbarit, sanctus Augustinus non præsumpsit damnare.

Lib. 3. tit. 16.

Quænam verò fuerint istæ commiserantes Ecclesiæ, Augustinus non edixit. Haud dubiè ipsarum aliquæ fuerint in Africa. Et ipsarum sententiam constanter tenuit Ruffinus, qui passim creditur Palæstinæ Presbyter. Etenim in sua, per Jacobum Sirmondum vulgata, fidei professione ponit hunc primum articulum: *Qui dicunt Diabolo & Dæmonibus, & impiis, hoc est, Gentilibus, Judæis, Samaritanis, omnibusque hæreticis (exceptis Christianis, qui rectam fidem sequuntur, & peccatores sunt) aliquando parcendum, & pœnas eorum non esse perpetuas, anathema sit.* Anathematizat Origenem, qui istam Dæmonum ac impiorum hominum reparationem à Platone mutuatus tentavit inducere in Ecclesiam. Et excipit Christianos, qui rectam sequuntur fidem, & sunt peccatores. Utique graves. His post longos in futuro sæculo ignes promittit expurgationem ac vitam æternam. Ista ætas habuit tres Ruffinos: omnes Presbyteros, omnes eruditos, omnes de recta fide suspectos. Primus fuit famosus sancti Hieronymi Adversarius, Presbyter Aquilejensis Ecclesiæ. Secundus fuit sancti Hieronymi amicus, utpotè ab ipso ex Syria missus in Occidentem ad res maximas, homo Latinus, & Presbyter nescio cujus in Palæstina Ecclesiæ. Et hujus quibusdam videtur esse jam dicta professio atque opinio. Tertius fuit homo Syrus, Presbyter Mopsuestiensis in secunda Cilicia Ecclesiæ, ac scelerati Theodori ibidem Episcopi. Hunc in Commonitorio, postquam Celestianam de originali peccato hæresim affirmavit ortam ab isto Theodoro, notat Marius Mercator: *Hanc ineptam quæstionem sub sanctæ recordationis Anastasio, Romanæ Ecclesiæ summo Pontifice, Ruffinus quidam natione Syrus Romam primus invexit, & ut erat argutus, se quidem ab ejus invidia muniens, & per se proferre non ausus, Pelagium Monachum decepit.* Pelagius eandem impietatem impressit Celestio. Hic est Ruffinus, quem idem Celestius in Carthaginensi Synodo opposuit sancto Diacono Paulino, & laudavit esse suæ opinionis auctorem. Proindè graviter deviant, qui omne istud crimen hucusque imposuerunt Ruffino Aquilejensi. Porrò de adducto Ruffini Palæstini anathematismo rectè scribit Joannes Garnerius: *Illorum pœnæ perpetuæ dicuntur, quod omninò Catholicum est; istorum temporales, quod etsi magnis olim viris placitum est, ab aliis tamen erroris damnatur.*

Inter istos magnos viros fuit sanctus Hieronymus. Etenim in primo adversùm Pelagianos Dialogo dicit ad Hæresiarcham Pelagium: *Illud verò, quod in sequenti ponis Capitulo,* in die judicii iniquis & peccatoribus non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos, *ferre quis potest, & interdicere te misericordiam Dei, & ante diem judicii de sententia Judicis judicare, ut si voluerit iniquis & peccatoribus parcere, te præscribente non possit?* Hieronymus improbabat, quod iniquos Fideles, seu Catholicos peccatores Pelagius damnaret ad sempiternas gehennas. Hunc Prophetæ Isajæ locum, *Comburentur peccatores & iniqui simul*, objicienti respondit: *Non addidit, In æternum.* Et ad consequentia Prophetæ verba, *& qui relinquunt Deum, consummabuntur*, reposuit: *Propriè hoc de hæreticis loquitur, qui rectum fidei tramitem relinquentes consummabuntur, si noluerint ad Dominum reverti, quem dereliquerunt. Quæ sententia & tibi parata est, si neglexeris ad meliora converti. Deindè, cujus est temeritatis iniquos & peccatores impiis jungere?* Impios definit esse illos, *qui notitiam Dei non habent, vel cognitam transgressione mutarunt.* Affirmat ipsos à Fidelibus iniquis distare plurimùm. Amplè hæc confirmat, atque concludit: *Si autem Origenes omnes rationales creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit pœnitentiam, quid ad nos, qui & Diabolum & Satellites ejus, omnesque impios & prævaricatores dicimus perire perpetuò, & Christianos, si in peccato præventi fuerint, salvandos esse post pœnas?* Palàm profitetur se quoad Catholicos peccatores sentire cum Origene. Et notanda sunt verba: *Ferre quis potest?* Edicunt Hieronymum in hac sententia fuisse constantissimum. Nam & Pelagium non increpasset, nisi ex firma sua sententia. Et præfatus Ruffinus omninò ex ipso formavit suum præfatum anathematismum.

Cap. 9.

Cap. 1.

Marianus Victorius Reatinus Episcopus censet sanctum Hieronymum agere de pœnis in futuro sæculo purgatoriis. Et Franciscus à Messana, qui difficiliora sancti Hieronymi loca digessit in alphabeticum ordinem, præsenti loco dedit hoc marginale Scholion: *Impius hic Hieronymo dicitur infidelis, & hæreticus, & apostata à fide, propriè loquendo; peccator verò, qui firmus in fide peccatum aliquod commisit, cujus si eum pœniteat, post pœnas salvabitur.* Habet hæc sub verbo, *Purgatorium.* Respondeo sanctum Hieronymum omninò agere de igne purgatorio: verùm de illo, qui non sola venialia, sed qui purget insuper mortalia peccata. Et hoc citra pœnitentiam. Etenim opinio, quæ mortalibus peccatis post pœnitentiam promittit purgationem & veniam, non est singularis. Non est opinio, sed immobile Evangelii dogma. Plures scholæ Doctores docuerunt, & quidam etiamnum docent illos, qui in hac vita de venialibus pœnitere, aut de remissis peccatis mortalibus nolunt satisfacere, nec à Sacerdote Sacramentale admittere judicium, posse

posse ac debere absolvi, atque ad futurum dimitti sæculum, istic plenè usque ad novissimum quadrantem satispassuros. Sententia ista docet hanc satis-passionem posse à nobis eligi, & ex fiducia in ipsam negligi satisfactiones. Istud ipsum sanctus Hieronymus docuit de mortalibus Fidelium peccatis.

Ejusdem sententiæ fuit nescio quis Paulinus Benedictus, qui varias quæstiones retulit ad Faustum Rejensem Episcopum. Semetipsum iste Paulinum, Faustus ipsum inscribit Paulinum Benedictum. Proindè *Benedictus* videtur non ejus nomen, sed fuisse titulus. Hic enim Antiquis fuit usitatus. Et usque tunc possit permansisse in Gallia. Præfatarum igitur quæstionum una fuit hæc: *Dominus meus Marinus, Eremita, vir sanctus, & nimia districtione metuendus, ita me sub Sacramenti etiam interpositione conterruit, quod qui corporalibus vitiis occumberet, nullam possit veniam promereri, sed in eisdem servatur ipsa Resurrectione suppliciis. Nec possit expiare infernalibus tormentis, quod corporalibus vitiis anima concreta contraxerit. Tamen ita miserrimus credo, quòd qui semel susceptum signum Divini nominis, & infixum fronti characterem Domini nostri, numquam mali sibi conscius vel subdolus fraudator infregerit, susceptis leviter pro expiando errore tormentis, purum aerium sensum & simplicis animæ ignem dies consumpta producat. Nam si universa hæc, quæ interminatur Dominus meus Marinus, excipimus peccatores, quid magis impii mereantur, ignoro.* Affirmat distinguendum inter iniquos & impios: ipsos in futuri sæculi suppliciis non posse æquari. Hinc hosce solos æternis cruciandos, istos esse purgandos temporalibus gehennis. Profitetur se ita sentire, & oppositam Venerabilis Marini opinionem esse nimiæ districtionis. Paulini sententiam Antistes Faustus exponit paucis verbis: *Quæsivisti, utrùm sola proficiat ad salutem unitæ scientia Trinitatis?* Sine operibus. Præcipua quæstio erat de carnalibus flagitiis. Ista Fidelium fragilitas videbatur Divina miseratione digna, ideoque non tradenda sempiternis tormentis. Et hinc vides istam sententiam viguisse etiam in Gallicana Ecclesia. Ibidem viguit adhuc nono Christi Domini sæculo. Etenim in libris de Laicali Institutione scribit Venerabilis Jonas Episcopus Aurelianensis:
Lib. 1. cap. 19. *Dici solet à nonnullis Christianis, quod hi qui in Christo renati sunt, quanquam sceleratè vivant, & in malis operibus diem claudant extremum, diuturno atque purgatorio, non tamen perpetuo igne sint puniendi.*

Eadem sententia decimo sæculo viguit in Italia. Eam quippè memorat atque impugnat in primo sermone de Quadragesima Ratherius Episcopus Veronensis: *De illis verò purgatoriis post obitum pœnis nemo sibi blandiatur. Quia non sunt statutæ criminibus, sed peccatis levioribus, quæ utique per ligna, fœnum, stipulam designantur.* Cap. 22.
Videtur fuisse etiam Marii Mercatoris sententia. Etenim hic in suo, quod Constantinopolitanæ Ecclesiæ ac Imperatori Theodosio obtulit super nomine Celestii, Commonitorio scribit: *Manifestum est secundùm Pelagium, quia si sub eodem, vel simili adhuc sumus, utique Mosaicæ legis, vinculo etiam sub Evangelii tempore, & si quid tanquam homines erraverimus, aut unum de Præceptis Evangelii non impleverimus, esse non maledictos.* Manifestè loquitur ex sancto Hieronymo. Et cum ipso reprehendit Pelagium, quòd doceret omnem Fidelem, qui vel unum Evangelii articulum neglexisset, citra purgationis spem damnari ad sempiternas gehennas. Et hinc patet ratio, ex qua idem Hieronymus fuerit adeò anxius de intellectu Apostolici verbi: *Qui delinquit in uno, factus est omnium reus.* Ex qua ejusdem loci interpretationem flagitaverit à sancto Augustino. Nempè videbat suam clementem de Fidelium peccatorum purgatione sententiam isti loco non aptè cohærere.

Eadem sententia placuit quibusdam Græcis. Etenim in homilia, quam in secunda Adventus Dominica dixit, & in qua Apostoli verbum, *Omnes stabimus ante tribunal Christi*; exposuit, sanctus Joannes Chrysostomus refert suo tempore quosdam dixisse: *Gehennam quidem esse, cuivis compertum est. At infideles tantùm in eam incident.* Et illi addebant causam: *Quoniam Fideles Dominum suum agnoverunt.* Homilia exstat in sexto tomo. Ejusdem sententiæ idem Doctor meminit in trigesima homilia super Evangelium sancti Joannis. Quòd hujus sententiæ patroni nequaquam hæretici, sed omninò Catholici fuerint, disertè testatur sanctus Augustinus in Encheiridio: *Creduntur à quibusdam etiam hi, qui* Cap. 67.
nomen Christi non relinquunt, & ejus Lavacro in Ecclesia abluuntur, nec ab ea ullo schismate vel hæresi præciduntur, in quantislibet sceleribus vivant, quæ nec diluant pœnitendo, ac eleemosynis redimant sed in his usque ad hujus vitæ ultimum finem pertinacissimè perseverent, salvi futuri per ignem, licet pro magnitudine facinorum flagitiorumque diuturno, non tamen perpetuo igne puniri. Sed qui hoc credunt, & tamen Catholici sunt, humana quadam benevolentia mihi falli videntur. Notanda sunt verba; *Facinorum flagitiorumque.* Palàm agunt de peccatis mortalibus. Notanda sunt & hæc verba: *Nec diluant pœnitendo.* Palàm exponunt sententiam sancti Hieronymi. Et evincunt Mariani Victorii, & Francisci à Messana, quibus adhærent etiam Sixtus Senensis & Leonardus Cocquæus, commentarium non subsistere. Et quod istic in sancti Hieronymi, quem ex reverentia non exprimit, sententiam sanctus Augustinus agat, non est dubitandum. Eandem refert, exponit, Lib. 21.
atque impugnat in libris de Civitate Dei. De- cap. 20.
monstrat ejus Defensores non fuisse per omnia 21. 22.
consonos, & varios varia docuisse. Omnis error consuevit sibi ipsi non consonare.

Porrò hæc sententia, ac ejus defensores longissimè recedunt ac distant à Simone Mago, Valentino, cunctis Gnosticis, blaterantibus prava & bona opera differre sola hominum opinione, ideoque spirituales, qui ex aurea constant materia, per facinora aut flagitia non maculari. Distant etiam à scelerato Eunomio, de quo scribit sanctus Gregorius Nyssenus Episcopus: *Euno-* Tom. 2.
mius docet nihil molestiæ inferendum naturæ, quan- Fol. 306.
do immoderatis corporis cupiditatibus ad libita fertur, neque resistendum voluptatibus. Neque etiam asperam vitæ disciplinam sectandam. Neque enim animam detrimenti quidquam capere ex voluptatum

usu,

usu, sed ad perfectionem homini sufficere solam hæreticam fidem. De ejus Sectatoribus scribit etiam sanctus Epiphanius: *Nulla apud illos cura sanctitatis est, aut jejuniorum, aut mandatorum Dei, cæterarumvè rerum, quæ hominibus sunt Divino mandato præscriptæ. Cùm occurrens eis aliquis Divinorum Præceptorum mentionem injiciunt, subjiciunt nihil à nobis aliud flagitare Deum, quàm ut cognoscamus ipsum, quemadmodum Christus declaravit his verbis:* Hæc est vita, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti JESUM Christum. *Nam & nonnullos referentes audivimus, quod de Ætio palàm se audivisse testificarentur. Cùm quidam ob illatum fœminæ stuprum accusarentur, & ab aliis damnarentur, nihil illum commotum, sed factum illud risu ac ludibrio prosequentem dixisse, nullius hoc momenti esse. Corporis hanc esse necessitatem ac functionem. Quemadmodùm autem nonnunquam scalpimus, sed pennula vel festuca scalpimus, atque hoc modo pruritus desinit; sic & id naturaliter nobis evenit. Neque quisquam ea re facienda peccat.* Et Eunomius & Ætius, eodem ferè sensu cum Gnosticis, censuerunt peccata non esse peccata. Nec displicere Deo, & hominem per ipsa non maculari. Et hinc sancti Gregorii Nysseni translator adducto testimonio non malè dedit hoc marginale Scholion: *Eunomius est Lutheranus.* Lutherus etiam cum Ætio effutivit non minùs renes esse purgandos, quàm alvum.

Hæref. 76. cap. 4.

At verò sanctus Hieronymus, & alii præfatæ opinionis defensores orthodoxè crediderunt & docuerunt peccata esse verè peccata, veram Divinæ Majestatis offensam, veras maculas humanæ naturæ. Et cunctis deberi gehennas. Omnis quæstio fuit de istorum per has expurgatione. Et præsertim de expurgatione carnalium libidinum. Sententia ista docuit has compensari ac emundari duobus modis. Per eleemosynas aut alia bona opera in hac vita, vel in futura per longi temporis gehennales flammas. Est doctrina etiam Lactantii Firmiani, qui in septimo Divinarum Institutionum libro docet impios omnes, quòd in Unigeniti nomen non crediderint, esse jam judicatos, ideoque in extremo die solos Catholicos fore judicandos, atque adjungit: *Judicabuntur ergò, qui Deum sciverunt, & facinora eorum, id est, mala opera cum bonis collata ponderabuntur, ut si plura & graviora fuerint bona justaque, dentur ad vitam beatam; sin autem mala superaverint, condemnentur ad pœnam.*

Cap. 20.

Eandem ponderationem laudat in oratione pro defunctis sanctus Joannes Damascenus: *Dominus Deus id, quod manibus suis effinxit, in vitam æternam conservabit, nisi quis perspicuè deploratæ improbitatis fuerit, rectamque fidem contempserit, in eoque causa sit, ut sinistra ipsius lanx deorsùm præ gravitate majorem in modum propendeat. Narrant enim viri quidam, divinitùs illustrati, hominum actiones in extremo vitæ spiritu, non secùs atque in trutina, perpendi. Ac si quidem dextra lanx supra alteram efferatur, non esse dubitandum, quin, quisquis ille est, inter dexteros Angelos animam exhalet. Si autem paria utriusque lancis momenta sint, Dei clementiam procul dubio victoriam obtinere. Quin, ut à sanctissimis viris proditum est, etiamsi trutina nonnihil ad lævam vergat, tum tamen Dei misericordia etiam supplet id quod desideratur. Habes jam tres Divinas Domini sententias. Quarum prima justa est, altera benigna atque humanitatis plena, tertia bonitatem omnem excedit. Sequitur quarta, quæ quidem tum denique locum habet, cùm improbæ & flagitiosæ actiones nimiùm præponderant. Eheu, Fratres. Nam etiam hæc professò est justissima, ut quæ damnatis non nisi justa pronuntiet.*

Eandem trutinationem laudat in sua Dioptra antiquus ac eruditus apud Græcos Scriptor, Philippus Solitarius: *Quis vel sermo exprimet, vel intellectus tandem capiet, quam calamitatem necessariò subitura est anima, quando instabit à corpore separatio? Dæmones malè feriati cum tumultu advenient, chyrographa & peccatorum acervos apportantes; Angeli humaniter ea per trutinam examinabunt, quibus Dæmones graviora tua crimina adjicient. Si jurasti, si calumniam struxisti, si fornicationes & adulteria perpetrasti, si aversus impudicus fuisti, si te supra fratres extulisti, si contra amicos mentitus es: totum denique & simpliciter peccatorum tuorum catalogum, seu sciens, seu nesciens, seu sentiens seu non sentiens illa commiseris, in humeris gestabunt; & apportabunt omnia maleficia, festinabuntque ut hominum exitio lætantes, & num peccatorum lanx deorsùm vergat, observabunt. Boni verò Angeli in alteram lancem decenti specie bonas actiones imponent. Nempè si misericors fuisti, si fratribus pepercisti, si cibo esurientem refecisti, si sitienti potum præbuisti, si nudum tegumentis operuisti, si carceri mandatos & ægrotos invisisti, si peregrinos & hospitio carentes in ædes tuas induxisti, si pauperibus & egentibus opem attulisti, si aliud humanitatis officium humaniter cuipiam præstitisti. Hæc te in hora extrema tuebuntur. Quando igitur actiones tuas in medium protulerint, profanas quidem Dæmones, Angeli autem bonas, lucidi lucidas, tenebrosi tenebrosas, & his lances oneraverint, utrorum pars præponderaverit, illos voluptas & gaudium incesset, tanquam victores scilicet, & victi contristabuntur vehementissimè, ut testantur Gregorius magnus in Dialogis, magnusque, & omnimodis magnus, & Divinus Antonius, Magistrorum reverendissimus & Sanctorum decus.*

Insigne hujus trutinationis exemplum refert in suæ Ecclesiæ Annalibus Eutychius Patriarcha Alexandrinus. Cujusdam sub Mauritii Imperio famosissimi latronis facinora, comprehensionem, correctionem, ac in mortis lecto pœnitentiam exponit, atque prosequitur: *Fuit Constantinopoli vir quidem è Principibus Medicorum, eximius atque egregius, qui quotidiè ægrotos solebat visitare.* Lib. 2. fol. 196. *Hic inter dormiendum domi suæ in insomnio, eadem hora qua mortuus est latro, vidit Nigratorum turbam, qui ad latronis lectum accedentes haberent secum chartas, quibus inscripta erant ejus peccata. Deindè & duos viros, quorum vultus splendescebant, candore nivi, pulchritudine soli similes, libram tenentes. Et accedentes Nigritæ chartas istas omnes in libram conjicere, adeò ut lancium altera, altera depressa, adscenderet. Dixisse ergò alterum virorum candidorum suo socio: non est nobis hic aliquid. Respondente autem altero, quid nobis hic esset, cùm nondum decem dies sint, ex quo conversus est ab exercendo latrocinio? Cùm lectum perscrutari cœpissent, ibi sudarium, quo oculos suos absterserat,*

invenisse. Quod cùm in lancem alteram misissent, descendisse illam quæ priùs minùs habuerat, sublata altera in qua chartæ fuerant, ipsasque omnes fuisse dispersas. Exclamantes ergò dixisse: vicit Dei misericordia. Et acceptam animam secum abstulisse, fugientibus Nigritis, pudore & tristitia affectis.

Istiusmodi exemplum habemus item in Græcorum Menæo, ac in vita sancti Joannis Eleemosynarii, Patriarchæ Alexandrini. Sub Justiniani Imperio erat quidam telonarius, nomine Petrus, sordidissimus, ac nullius misericordiæ in pauperes. Mendicus quidam, hominis ingenium tentaturus, ejus ædes accessit, postulavit stipem importunissimè, & pergit Menæum: *Petrus telonarius arreptum panem, nam tum fortè fortuna Pistor panes adferebat, irato animo tanquam lapidem in mendicum jecit. Nondum duo dies abierant, cum Patricius*, utique Petrus, *in gravem morbum delapsus vidit se actionum suarum rationes dare. Videbatur quoque libra adesse, qua utriusque generis facta trutinabantur & examinabantur. Ad cujus lævam lancem atros quosdam cernebat, qui multa ejus malefacta lanci imponebant; à dextra verò parte intuebatur candida veste indutos, sed adspectu terrificos, qui quòd ponderarent, nihil inveniebant præter panem illum, quem iratus post pauperem projecerat. Statim ergò exurgens omnes facultates suas egenis distribuit, & vestimentis suis mendicum vestivit, quibus posteà Christum indutum in quiete conspexit.* Eandem Apocalypsim laudat in Oratione de Defunctis sanctus Joannes Damascenus. Proponit hanc quæstionem: *Potestne reperiri homo ejusmodi, qui cum opibus circumfluat, pauperum tamen calamitate minimè commoveatur?* Et respondet: *Ita certè inveniri potest. Quemadmodum cum multis aliis temporibus, tum clarissimi quoque ac sanctissimi illius Joannis Eleemosynarii tempestate inventus est Petrus quondam Publicanus, qui ex summa inhumanitate ac morum truculentia ad summam ac numeris omnibus absolutam erga pauperes misericordiam, sanctitatemque se convertit. Cùm enim aliquando extra se raptus fuisset, suaque opera ad lancem expendi videret, siligineum unum panem, quem etiam ipsum ira percitus in pauperis cujusdam faciem saxi loco conjecerat, in dextra trutinæ lance conspexisse dicitur. Atque hac visione commotus, ad ingentem pietatis magnitudinem beatus hic vir fertur evasisse.*

Simile exemplum refert antiqua & authentica vita sancti Imperatoris Henrici: *Sub ipsa hora* Cap. 28. *exitus sancti Henrici cuidam servo Dei, in solitudine commoranti, Diabolus sub humana specie traditur apparuisse. Quem vir Dei per Spiritum protinùs agnovit. Et ait: Quò vadis? Cui ille inquit: Ad exequias Principis pergo. At ille respondit: vade, & comple negotium tuum, in quantum tibi à Domino permittitur. Veruntamen, consummato officio tuo adjuratus per Deum vivum, ad me revertere, ut per te cognoscam rei exitum. Post modicum verò reversus, coram servo Dei gemebundus adstitit, & voce querula ac ingenti ululatu dixit; heu, heu, heu, delusi sumus. Invanum laboravimus. Quin etiam ab Angelis Dei confusi discessimus. Assistentibus enim hinc & inde nobis & spiritibus Angelicis, animæ merita justè in statera appensa sunt, & fasciculis peccatorum deprimentibus jam penè pars nostra præponderaverat. Tunc subitò Adustus quidam superveniens cum catino aureo, partis dexteræ lancem oneravit, mirumque in modum parti nostræ adeò præponderavit, ut & ipso catino ad terram collapso ruina collisionis signum impresserit. Itaque victores Angeli animam nobis ereptam gaudentes in suum consortium abduxerunt.* Hujus vitæ Scriptor etiam exponit visionem: *Hæc tametsi corporaliter gesta referantur, necesse tamen est, ut virtute spirituali completa intelligantur. Res enim spirituales per corporales exprimuntur imagines. Cumque aliud foris agitur aut dicitur, intus aliud geri significatur, Henricus Dei famulus calicem aureum in honore Dei & commemorationem sancti Laurentii Martyris Mersburgensi Ecclesiæ contulerat, cujus speciali patrocinio coram Deo adjutus, & in ipsa sui exitus hora creditur liberatus. Omni verò veneratione & admiratione dignum esse perpenditur, quod eadem hora calix, qui in certa custodia clausus habebatur, nec minùs tamen prædictæ collisionis materiale signum excepit.* Imperator Henricus fuit addictissimus sancto Laurentio. Hunc ergò Diabolus per iram & blasphemiam appellavit Adustum. Similia exempla authenticè scribuntur contigisse in morte sancti Dagoberti Francorum Regis, in morte magni Caroli Imperatoris, & Successoris Ludovici Pii. Ad dexteram, dum in exordio elevaretur, lancem deprimendam defensores Angeli adjecerunt totas Basilicas.

Albertus Crantzius in quarto suæ Metropoleos libro ad hæc respondet: *Non habet apud me fidem* Cap. 9. *fabula, quam Mersburgensis Ecclesia prædicat de calice aureo, cui ansa sit detracta, cùm in trutina meritorum ac demeritorum Imperatoris Henrici à Laurentio Divo Martyre injiceretur calix iste, qui merita faceret præponderari demeritis. Non solent in Sanctos referri, quorum de virtutibus tam ambiguum est judicium. Nec tam levi momento pendebat sanctissimi Regis æterna salus, ut unius pondere calicis trutina illa librans in unam decideret partem. Ego sanctissimi Imperatoris meritis indignam esse judico fabulationem. Potest ex aliis causis ansa esse calici detracta.* Respondeo eundem Albertum eadem Lib. 4 hac de re aliter scribere in sua Saxonia: *Mersburgi servant calicem, quem libræ ferunt injecisse sanctum Laurentium, cum Imperatoris jam mortui trutinarentur bona cum malis. Ansam ferunt tum indignantem humani generis Inimicum defregisse, quando nihil suum reperit in moriente.* Existimo ipsum calicem non fuisse in visione. Illius absentis fractura firmavit hujus veritatem. Nec ejus sola donatio salvavit in extremo periculo optimum Principem, sed ejus in libram injectio sancto Monacho repræsentavit potentem intercessionem sancti Laurentii. Intercessionem, cujus virtutem laudavit in Evangelio Dominus: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Albertus Crantzius non satis attendit ad sancti Petri Apostoli verba: *Si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* Et ad verba Psalmi: *Qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Non Psalm. 102. intellexit præsentem sancti Hieronymi sententiam.

(cap. 35.)

Hanc sententiam insigniter exponit in sancti Augustini Appendice auctor quinquagesimi noni sermo-

sermonis: *Certum est, quia qui ad futurum sæculum fert secum plura opera bona & plura opera mala, in ipsis pœnis habebit aliquid refrigerii. Qui autem bonorum operum nihil habet, malorum autem secum defert multam copiam, quid eum maneat, non opus est dicere. Erit enim ibi sine dubio compensatio bonorum malorumque, & velut in statera posita utraque pars, quæ demerserit, illa sibi eorum, quò momentum vergitur, operarium vindicabit. Si ergò malorum multitudo supervincit, operarium suum pertrahit ad gehennam; si verò majora fuerint opera bonorum, summa vi obsistent & repugnabunt malis, atque operatorem suum ad Regnum vivorum ex ipso etiam gehennæ confinio revocabunt.* Hoc ipsum videntur velle antiquæ picturæ, in Belgarum etiam Basilicis repræsentantes extremum judicium, ac in ipso sanctum Archangelum Michaelem, qui per bilancem examinat opera omnium Christianorum. Proindè sanctus Hieronymus nequaquam cum Gnosticis aut Eunomianis contempsit, sed cum Catholica Ecclesia constantissimè prædicavit bona opera, & credidit atque docuit necessaria ad vitam æternam. Verùm insuper credidit unum, aut etiam plura mortalia peccata non sufficere ad condemnationem æternam. Fideles, qui cum quibusdam criminibus habent quædam bona opera, credidit esse auri, argenti, lapidum pretiosorum, ac simul ligni, fœni, ac stipularum superædificatores, ideoque fundamenti, nempè integræ fidei, merito salvandos. Attamen per ignem, qui exurat ista fragilia, per longas post extremum judicium gehennas. Hæc insigniter elucidantur à suprà adductis sancti Joannis Damasceni verbis: *Nisi quis perspicuè deploratæ improbitatis fuerit, rectamque fidem contempserit. Cùm improbæ ac flagitiosæ actiones nimiùm præponderant.* Sanctus Doctor affirmat duplex hominum genus esse æternaliter damnandum. Omnes infideles: & istos fideles, quorum crimina nimiùm præponderant. Hinc Ecclesiæ, quibus placuit ista clementia, etiam apertos flagitiorum, præsertim adulterinorum conjugiorum professores admittebant ad Baptismum. Credebant ipsos à se transmitti, licèt non proximè ad Regnum, tamen ad purgationem. Eodem ferè modo, quo quidam Scholæ Magistri illos, qui hac in vita nolunt satisfactiones agere, admittunt ad Reconciliationis gratiam, & credunt ipsos à se transmitti ad Purgatorium.

Hujus Almæ Lovaniensis scholæ Doctor Theologus Joannes Molanus in secundo de Sa-
Cap. 23. cris Imaginibus libro hæc scribit: *Michaelem Archangelum pingunt nonnulli cum libra, ponderantem in una statera animam, in altera verò ejus virtutes. Ad stateram, in qua est anima, appingunt Diabolum, qui eam conatur deprimere, quantùm potest. In altera verò statera Michael signo suo Crucis impedit conatum Diaboli, & ex merito Passionis & Crucis Christi videtur aliquid illi stateræ superaddere. Ex hac autem pictura facilè nonnulli colligerent, quòd ji consequantur vitam æternam, in quibus bona opera præponderant malis; illi verò relinquantur Diabolo, in quibus mala bonis præponderant. Quale qui habere videtur apud Augustinum recentioris cujusdam hominis sermo, qui est primus in vigilia Pentecostes.* Hujusmodi imagines improbat, censetque periculosas populo, ac scandalosas. At verò de jisdem prosequitur in tertio libro: Can. 39.
Michael Archangelus cum libra pingitur, ut simplices, inquit Joannes Echius, intelligant eum potestatem habere animas hominum suscipiendi, eorumque merita ponderandi. Quod quidem non ita intelligendum est, quasi ji consequantur vitam æternam, in quibus bona opera præponderant. Quale quid habere videtur incerti Scriptoris sermo in Appendice tomi decimi Augustini. Hæc enim absurdissimè dicerentur: cùm nihil coinquinatum introire possit in Regnum Cœlorum. Et qui offenderit in uno, factus sit omnium reus. Sed significatur hac pictura, quod debeamus deposuisse omne pondus & circumstans nos peccatum, ut Signifer sanctus Michael repræsentet nos in lucem sanctam, quæ olim Abrahæ promissa est, & ejus semini. Ad adductum præfati sermonis locum etiam alii Majores nostri, dum revideruntsancti Augustini opera, apposuerunt hoc marginale Scholion: *Cautè legatur.* Respondeo picturam esse legitimam, ac fundari in sacris Litteris. Etenim ad Babylonis Regem Balthazar olim fuit dictum à Domino Deo: *Appensus es in statera, & inventus es minùs habens.* Et sanctus Propheta Job dixit: *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hæc gravior appareret.* Et ad illum locum magnus Gregorius scribit, quòd Divina justitia omnes totius humani generis iniquitates posuerint in bilance, & quòd hæc plurimùm præponderent. In Apocalypsi item nigri equi insessor habet stateram in manu. An Majores nostri per sancti Michaelis stateram voluerint populis prædicare sancti Hieronymi sententiam, quis dicat? Existimo quasdam Ecclesias voluisse. Aliæ prædicarunt necessitatem plenæ ac adæquatæ satisfactionis. Etenim satisfactio esse debet non rasus, non scalptus, non adulter, ac insuper pleni ponderis nummus, quo à Divina justitia emamus remissionem peccatorum. Et hic recta sentientium Ecclesiarum scopus abundè lucet ex adducto testimonio Eutychii Patriarchæ Alexandrini.

Cap. 6.

Lib. 7. moral. cap. 2.

Sancti Hieronymi sententia à multis usque huc non fuit perspecta. Hinc duxi elucidandam. Et adjungo ipsam non fuisse probabilem, ideoque ejus sectatores non evasisse sempiternas gehennas. Hinc ipsam acriter invaserunt sanctus Augustinus, sanctus Joannes Chrysostomus, Faustus Rejensis Episcopus, Jonas Antistes Aurelianensis, ac plures alii. Omnes demonstrarunt palàm adversari Evangelio ac aliis sacris Litteris. Adversùs ipsam sanctus Augustinus scripsit librum de Fide & Operibus. Eandem invadit in Encheiridio, in libris de Civitate Dei, ac aliis in locis. Constanter affirmat unicum etiam mortale peccatum sufficere ad sempiternam damnationem. Sancti Hieronymi nomen reticuit ex reverentia. Et hinc Majores nostri ad adductum in sancti Augustini Appendice sermonem rectè apposuerunt: *Cautè legatur.* Etenim jam dudum à Domino Deo est circa hunc articulum instructa Ecclesia. Novit esse gravem ac pravum errorem. Divina sapientia tantum Doctorem, ac plures item Ecclesias permisit ita cespitare. Quid igitur

nos peccatores non timeamus? Proindè cujusvis Doctoris, immò & plurium hodiè Doctorum sententia nequaquam semper est verè probabilis, nec tuta in opere. Hæc opinio est penitùs devia, à fidelis populi auribus & mentibus longissimè proscribenda.

Quin istiusmodi opinionum primi auctores, aut etiam promotores quandoque graviter peccent, non est dubitandum. Etenim Dei legem solvunt, & sic docent homines, ideòque minimi sunt in Regno Cœlorum. Verumtamen istiusmodi judicium nec faciliter est nec universaliter præcipitandum. Quis enim sanctum Hieronymum dicat aut credat jam dictam opinionem docendo peccasse mortaliter, aut esse exclusum à Dei Regno? Charitas ac recta intentio cooperuerunt peccatum istud, ac reddiderunt veniale. Etiam alii quidam Patres docuerunt & practicarunt quasdam paradoxas, ac palàm devias sententias: & tamen absit, ut ipsos damnemus. De sancto Synesio, Ptolomaidis in Pentapolitana Provincia Episcopo, ac Theophilo Alexandriæ

Lib. 26. Patriarcha scribit in Bibliotheca Photius: *Synesius prodiit ex Gentilium Philosophorum schola, quem ajunt ad Divinum Christianorum dogma inclinantem, alia quidem facilè recepisse, sed Resurrectionis doctrinam suscipere noluisse. Verùm ita sentiens nostris tamen Sacris est initiatus, immò etiam summo Sacerdotio dignus habitus, cum ad aliam viri probitatem, pariterque actam vitam respectu habito, tum quod non posset, qui sic vitam instituisset, Resurrectionis lumine non illustrari. Nec ea spes fefellit. Facillimè enim, simul atque Episcopus creatus est, etiam admisit doctrinam Resurrectionis.* Hæc eadem ipse Synesius refert in litteris ad Patriarcham Theophilum. Quidam existimant ipsum ista ad evadendum Episcopatum simulasse. Verùm quid dicemus de taliter suscepto Baptismo? Crediderim quòd sacrosancta JESU Christi Sacramenta in ipso non suum dumtaxat effectum, sed & omnem dispositionem ad hunc fuerint operata, uti fecit & Baptismus ille, quem nescio quis Episcopus, à sancto Augustino laudatus in

Cap. 4. quarto libro Confessionum, largitus est cuidam pertinaci Manichæo. Abolevit pertinaciam, infudit charitatem, ac dedit gratiam remissionis peccatorum. Nec istum Episcopum, nec Patriarcham Theophilum crediderim istic peccasse.

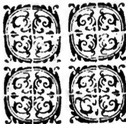
Paradoxam quorumdam suo tempore Episcoporum opinionem refert in sancti Isajæ Prophetæ Commentariis beatus Hieronymus: *Plerique nostrorum Cheirotoniam, id est, ordinationem Clericorum, quæ non solùm ad imprecationem vocis, sed ad impositionem impletur manus, ne scilicet, ut in quibusdam risimus, vocis imprecatio clandestina Clericos ordinet nescientes, sic intelligunt, ut assumant testimonium Pauli scribentis ad Timotheum, Manus citò nemini imposueris.* Est opinio verè ridicula, ipsam tamen tenuerunt magni viri. Etenim sanctus Phædimus, Amasenus Episcopus, totius tunc Ponti Metropolita, paganis Neo-Cæsariensibus volens imponere Episcopum, dudum & frequenter venatus fuit sanctum Gregorium Thaumaturgum. Verùm ille perstitit fugere per saltus & latebras, & non potuit comprehendi. Hinc in ipsius Encomio scribit sanctus Gregorius Nyssenus Episcopus: *Posteà quàm nihil non intentatum relinquens ille vir magnus Phædimus, & omni machinatione atque solertia utens non poterat virum ad Sacerdotium adducere, innumeris oculis præcaventem, ne quando Sacerdotis manu caperetur, atque utrique inter se studio certarent, illo quidem capere, hoc verò persequentis manus effugere cupiente, idcircò impetu quodam Divino Phædimus ad propositum studium provectus, nihil curans interjectum spatium, quo à Gregorio dirimebatur, quippè ille aberat itinere tridui, sed ad Deum suspiciens, precatusque ut & ipse & ille pariter in illa hora à Deo respicerentur, loco manus impositionis adhibet Gregorio sermonem, Deo ipsum consecrans, qui corpore præsens non adesset. Et illam ei civitatem destinans atque attribuens, &c.* Hanc sibi intimatam consecrationem admisit Gregorius, nec fuit denuò consecratus. Ejusdem sententiæ fuit nescio quis Agabrensis in Hispania Episcopus, qui ordinatis à se Clericis, quòd oculis laborans non posset legere, manus imposuit, consecrationis formulam jussit à Presbytero recitari. Videtur graviter deliquisse. Etenim secunda Hispalensis Synodus affirmat illum ob tantæ præsumptionis audaciam fuisse dignum degradari. Cap. 5. Verùm quòd sanctus Phædimus peccarit mortaliter, quis audeat vel cogitare? Palàm contradicet sancto Gregorio Nysseno. Distinguenda sunt tempora: veritas pedetentim elucidatur.

Similem, sanè nullo modo probandam, sententiam docuit in sancti Matthæi commentario sanctus Hilarius Pictaviensis Episcopus, extrema Domini in cruce verba, *Deus Deus meus, quare me dereliquisti*, exponens: *Clamor ad Deum corporis vox est, recedentis à se verbi Dei, contestata discidium.* Can. 33. Affirmat Dominum per ista verba prædixisse suum corpus mox moriturum, & tunc non à sola anima, sed etiam à Deo Verbo fore separandum. Quod ipsum in Apostolici Symboli expositione docuit sanctus Ambrosius: Cap. 13. *Beata Domini anima in cruce ad Divinitatem clamavit dicens*, Deus Deus meus, quare me dereliquisti? *Clamavit homo Divinitatis separatione moriturus. Nam cùm Divinitas mortis libera sit, utique mors esse non poterat, nisi vita discederet. Quia vita Divinitas est.* Et sanctus Epiphanius scribit Hæres. de Resurgente Domino *Dominus suum corpus, ne-* 20. cap. 2. *que dissolvendum ampliùs, neque passurum, neque sub mortis dominatum posteà cessurum, cum sua Divinitate conjunxit.* Quod nempè ab hac istud per mortem fuisset separatum. Et in alio loco scribit Dominicam Personam ex plena Divinitate ac plena humanitate fuisse compositam, atque adjungit: *Quæ cùm Divinitatem cum anima in procinctu quodam esse videret, ut sanctissimum corpus relinqueret, ex humanæ naturæ persona ad conjunctam Divinitatem est edita vox, Deus Deus meus, quare me dereliquisti?* Hæres. 69. cap. 62. Et secundæ Narbonensis Galliæ Monachus Leporius in sua, qua suos recantavit errores, & Orthodoxam professus est fidem, epistola scripsit ad Proculum Massiliensem & Cilinium Episcopum Aquensem: *Dominus clamavit*, Deus Deus meus, quare me dereliquisti? *Et in ligno Crucis pendens hanc vocem primò morti emisit, non ut humanam perfectamque in se patientiam demonstra-*

monstraret, quæ sine testimonio vocis, causis ipsis & rebus evidentibus probaretur, sed ut verè manifestèque Filius Dei secundùm carnem se ostenderet moriturum. Et velut carnis ipsius voce utens, ponens præteritum pro futuro, quia per mortem Crucis necessario terrenum corpus erat à Deo pro tempore relinquendum, non solùm à Deo, verùm etiam ab anima sua, quæ erat unita cum Deo, hoc ipsum, priusquam fieret, nobis moriens testaretur. Et infrà: *Corpus in morte Divinitas cum unita sibi anima reliquit*. Hæc epistola est summæ auctoritatis. Ipsam quippè laudant Joannes secundus Pontifex, Joannes Cassianus, Facundus Hermianensis Episcopus, ac Gennadius Massiliensis. Cassianus eam appellat *Catholicorum omnium fidem*. Licèt Leporii nomen præferat, quibusdam videtur esse composita à sancto Augustino. Et adducunt non infirma indicia. Quidquid sit, epistolam probavit Carthaginensis Synodus, & ipsi subscripserunt laudatus Augustinus, Aurelius Primas Carthaginensis, Florentius Hipponensis Diarrytorum, ac Secundus Episcopus Aquensis, seu Mogarmitanæ. Et vulgata fuit per omnes Gallias, ac probata cunctis Episcopis. Horum quispiam ob rectam ejus doctrinam postmodò Leporium promovit in Presbyterum.

Non dico hunc epistolæ articulum fuisse probatum ab omnibus, aut omnes ita sensisse. Absit. Dumtaxat dico istum articulum, licèt omninò deviantem, ab ipsorum nullo fuisse damnatum, projectum, notatum. Quòd nempe esset, quamvis non verè probabilis, tamen magnorum Doctorum. Et quin ex ipsorum populis multi sint secuti istam opinionem, non est dubitandum. Et tamen nunquam credidero vel hos vel istos per hunc errorem deliquisse mortaliter. Quis enim istud credat de sancto Hilario, aut sancto Ambrosio? Quis dicat ipsis credentem populum cecidisse in crimen? Hæc quidem materia, licèt speculativa, est tamen dogmatica, ideoque omnis circa ipsam lapsus est gravis ac momentosus. Et ex his concludo tria. Primò, quod etiam magni Patres sint quandoque lapsi in malè fundatas sententias. Secundò, quòd etiam tales, dummodò liberè ambulent per Ecclesiam, opiniones nemo damnare possit, nec quempiam ejus sequacem à Sacramentis excludere. Tertiò, quòd cuncti probabilium, licèt solum probabilitatis fucum habeant, opinionum auctores aut patroni non sint universaliter arguendi de gravi peccato. Locum omninò hic habet antiqua regula: *Facta vident homines, intentio judicat omnes*. Sincera mentis simplicitas excusat multa peccata.

Grassantes hodiè libertinas sententias absit à me ut defendam. Memoria teneo verba, quæ Eminentissimus ac Eruditissimus Ecclesiæ Princeps Franciscus Cardinalis Barberinus quibusdam per Illustrissimum Lucam Holstenium collectis antiquæ disciplinæ Decretis præfixit in Inscriptione ad optimæ memoriæ Pontificem Alexandrum septimum: *Eruditorum, qui hæc viderunt, Beatissime Pater, concors opinio est, multa in hac collectione reperiri, quæ orthodoxum Dogma sanciant, quæ jura vetera Sedis Apostolicæ illustrent, quæ laxitatem obrepentem hodiernis moribus cinctu quasi severioris disciplinæ veteris adstringant, quæ denique plerisque inquieti hujus & factiosi sæculi malis, maximè autem prurigini novitatum, quæ cæterarum ferè pestium fons est, aptissimum remedium esse possint*. Impeti debet & alia species, quæ omnem contra naturales præsertim leges probabilem sententiam, ac omnia ab ipso procedentia opera censet esse peccata mortalia. Confido esse abundè revictam. Et adversùs ipsam adduci possint adhuc multa alia.

DISSERTATIO
DE
SIMONIA MONASTERIORUM.

SIMONIA Est horrendum crimen ex quo Divinæ Majestatis Ira horrendas quandoque plagas misit in Ecclesiam. Est prima per ipsos Apostolos damnata & castigata hæresis, fœdior blasphemia Macedoniana. Eam quæ in Sacrosanctorum Sacramentorum administratione, Ecclesiasticorum Beneficiorum distributione, ac aliis ad ista spectantibus patratur, utcumque exposui in præviis Dissertationibus ad Acta sancti Leonis IX. Eam quæ à Cœnobiis admitti possit, tetigi in Scholiis ad septimam Synodum. Est famosa unà & clamosa hodiè quæstio. Et utraque pars excedit veri ac recti limites. Hinc quidam postularunt hæc ad quædam Monasteria corrigenda, ac sistendos aliorum excessus elucidari. Et sanè Monasteria ab hac scabie fuerunt olim longè mundissima. Etenim Chalcedonensis Synodus, quæ prima adversùs hanc impietatem edidit Canonem, in solos Clericos sanxit, non in Monachos. Monachalis Simoniæ prima, si rectè memini, mentio est apud magnum Gregorium. Primus in ipsam Canon est à septimo Concilio. Etiam sancti Romualdi Abbatis, ac sancti Leonis IX. Pontificis tempore Simonia, licet omnem ferè macularet Ecclesiam, non invaserat Monasteria. Horum puritati humanum sanctus Petrus Damiani Ostiensis Antistes, Divinum testimonium perhibuit sanctus Petrus Igneus Episcopus Albanensis. Et certè ipsa singularissimo studio obligantur istam lepram devitare.

CAPUT I.

Opulenti olim fideles, suscipientes vitam Monasticam solebant suarum facultatum aliquid largiri Monasterio.

ANtiqua Christianitas Monachis dedit varia nomina, varios titulos. Inter cætera appellavit *Renunciantes*. Quod nempe non soli diabolo, ejusque pompis & operibus, quod omnes in Baptismo facimus, sed etiam cunctis possessionibus ac temporalibus bonis nuncium mitterent, & ipsorum jura plenè abdicarent. A sua persona, non à Monasterio. Hinc passim ipsum, antequam profiterentur, aut sua bona omnia, aut ipsorum portionem transcribebant. Ita apud sanctum Hieronymum dicit de semetipso Malchus Monachus: *Venumdata possessiuncula partem erogavi pauperibus, partem Monasterio constitui*. Et de Monachismum amplectente sancto Epiphanio scribit in ejus vita Joannes Monachus: *Epiphanius cum omnia vendidisset, dedit indigentibus, relictis sibi quadraginta nummis ad divinos ac utiles libros comparandos*. Et ad sanctum Paulinum Monachum scribit sanctus Hieronymus: *nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur, & sub prætextu Eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus?* Etiam scribit ad sacram Virginem Demetriadem: *solent miseri Parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inveniunt, Virginitati tradere. Tanti, ut dicitur, vitrum, quanti & margaritum. Certè qui Religiosiores sibi videntur, parvo sumptu, & qui vix ad alimenta sufficiat virginibus dato, omnem censum in utroque sexu sæcularibus Liberis largiuntur*. Notat duplicem excessum. Quidam omnia bona, quidam ipsorum nihil, aut sanè non nisi modica alimenta donabant Monasterio. Ambos reprehendit Hieronymus, & censet aliqua pauperibus, aliqua Monasterio donanda largiter, nec omnia sæcularibus filiis aut fratribus relinquenda. Hanc avaritiam damnat in Profitentium Parentibus, adeoque longè amplius in ipsis Profitentibus. Præsertim arguit Parentes, qui deformes proles studebant sine dote trudere in Monasteria. Omnia sua largiri pauperibus quis inficietur esse laudabile? Ita fecerunt sanctus omnium Cœnobitarum Patriarcha Antonius, ejus discipulus sanctus Hilarion, sanctus Paulinus, & alii plures. Verùm Monasticæ disciplinæ Principes maluerunt Profitentis bona, partim in pauperes dividi, partim in Monasterium. Insignem hac de re inter breviores Regulam habet sanctus Basilius: *Omninò iis, qui ad Dominum accedunt necessariò quæ ad ipsos pertinent, reddere illorum propinqui debent, neque prorsus quidquam subtrahere, ne sacrilegii judicium incurrant. Verumtamen hæc ipsa in illorum oculis, ad quos pertinere visa sunt, consumi nihil necesse est. Si quidem hoc facere plerumque illis ipsis causam præbet sese efferendi, & e contrariò pauperibus, qui ad eandem vitam se contulerunt dolendi. Ex quo illud sequitur quod vitio datur Corinthiis ab Apostolo, cum ait: Confunditis eos qui non habent. Quam ob rem cui credita est singularum Ecclesiarum procuratio, is si fidelis sit, & dispensare prudenter possit, hac in re imitetur consuetudinem illorum, de quibus est in Actis, quod scientes ponebant ante pedes Apostolorum. Quod si quæ hujusmodi sunt, dispensare non est omnium, sed eorum tantummodo, quibus adhibita diligenti circumspectione sit demandata hujusceemodi administratio, etiam quod ab hujusmodi, quos diximus, hominibus datum fuerit, hic de eo ita statuet, quemadmodum ipse rectum esse judicarit*. Affirmat varia, & quidem bene notanda. Primo, quod omnia Professi Monachi bona per Professionem devolvantur, & pleno jure spectent ad Monasterium. Hinc secundò dixit Professi consanguineos, qui illa occultaverint

Marginalia: Cap. 8. (beside "nio scribit in ejus vita Joannes Monachus"); Ep. 13. (beside "Monachum scribit sanctus Hieronymus"); Ep. 8. (beside "stra timidè reservamus? Etiam scribit ad sacram"); Cap. 187. (beside "pinqui debent, neque prorsus quidquam subtrahere").

aut defraudaverint, esse non solummodo fures, sed insuper sacrilegos. Quod nempe detineant res Monasterii. Tertio supponit, quod horum bonorum distributio fieri non debeat per ipsum Professum Monachum. Quia videlicet hic jam excidit omni jure translato in Monasterium. Quarto suadet hanc distributionem non fieri in præsentia istius Monachi. Quia nempe hinc illi possit nasci occasio superbiæ, qua se efferat supra illos, qui ex sæculi paupertate ad istam sanctam societatem venerunt. Addit elationem hanc esse similem Corinthiorum delicto, de quo sanctus Paulus: *Confunditis eos, qui non habent*. Quinto mandat istam distributionem fieri per Præfectum Monasterii, Dummodo tamen fuerit peritus administrare temporalia. Palam supponit omnia Professi bona, non esse retinenda a Monasterio, sed aliqua distribuenda in pauperes.

Eandem formam secutus est in sua Regula Sanctus Augustinus: *Fratres studeant non de Parentum divitum dignitate, sed de pauperum fratrum societate gloriari. Nec extollantur si communi vitæ de suis facultatibus aliquid contulerint: Nec de suis divitiis magis superbiant quia eas Monasterio partiuntur, quam si eas in sæculo fruerentur*. Notanda sunt verba: *Aliquid contulerint*.
Cap. 25. *Eas Monasterio partiuntur*. Laudavit illos non qui totum, sed qui aliquid dederint Monasterio. Et in libro de Monachorum opere affirmat aliquos ex sæculi inopia, aliquos *relicta vel distributa, sive ampla, sive qualicunque opulenta facultate*, conrroverti ad Monasteria, & addit omnes suo modo obligari ad manibus operandum, & infra subjungit: *Nec attendendum est in quibus Monasteriis, vel in quo loco indigentibus fratribus quisque id, quod habebat, impenderit*. Affirmare videtur, quod Professurus non dumtaxat sæculi pauperibus, sed aliis etiam Monasteriis possit elargiri. Dico, *videtur*. Alii enim censent ab illo asseri, quod ista elargitio non debeat in proprium, sed fieri possit in quodcumque Monasterium. Et certe hunc sensum videtur tradere etiam in literis ad Sanctum Alipium Episcopum Tagastensem. Quidquid sit, de hac consuetudine scribit etiam in Psalmorum commentariis: *Laborant manibus suis, inde se transigunt, non avare aliquid petunt. Quidquid eis infertur a piis fratribus cum sufficientia & charitate utuntur*. Agit de *vita communi fratrum, quæ est im Monasterio*. Laudat res illatas a Profitentibus. Psal. 99.

Ejusdem mentis fuit Sanctus Cæsarius Archiepiscopus Arelatensis. Ejus in Regula hoc est primum caput: *ad conversionem venienti vestimenta laica non mutentur, nisi antea de facultate sua chartas venditionis faciat, sicut Dominus præcepit dicens*, si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus, & veni, sequere me. *Certè si non vult vendere, donationis chartas aut Parentibus aut Monasterio faciat: dummodò liber sit. Si vero Pater ejus aut Mater vivat & non habet potestatem faciendi, quando illi migraverint, cogatur facere*. Venerabilis Benedictus Anianensis in Gallia Cœnobii nono Christi sæculo Abbas hanc Regulam Sancto Cæsario, alii adscribunt ejus nepoti ac Presbytero Terradio: Ambo recte. Eam enim ille creditur huic dictasse. Et sanè Cæsarius istud ipsum reperit in sanctimonialium Regula: *Quæ ad Monasterium veniunt, non excipiantur, nisi ante de omni facultatula sua, cui voluerint chartas, aut donationes, aut venditiones faciant*. Et in sua Monachorum Regula Sanctus Isidorus Archiepiscopus Hispalensis: *qui relicto sæculo ad militiam Christi pia & salubri humilitate convertuntur, omnia sua primum, aut indigentibus dividant, aut Monasterio conferant*. Et infra: *qui aliquid habentes in sæculo convertuntur, non extollantur, si de suis facultatibus quodcunque Monasterio contulerint, sed potius timeant, ne per hæc in superbiam labantur, & pereant, quibus melius esset, si divitiis cum humilitate in sæculo perfruerentur, quam ut pauperes effecti de earum distributione, elatione superbiæ extollantur*. Hæc, uti & plura suæ Regulæ alia Sanctus Isidorus est mutuatus ex Regula Sancti Augustini. Etiam in sua Regula Sanctus Benedictus statuit: *Professurus res, si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta solemniter Donatione conferat Monasterio nihil sibi reservans ex omnibus*. Et Nobilibus, filios suos Monasterio tradentibus seriò mandat, ne illis unquam aliquid donent, atque ita faciant Proprietarios, & adjungit: *Vel certe si hoc facere noluerint, & aliquid offerre volunt in eleemosynam Monasterio pro mercede sua, faciant ex rebus, quas dare volunt Monasterio Donationem, reservato sibi, si ita voluerint, usufructuario*. Pallam supponit, quod aliquid dent Monasterio.

Cap. 4. Cap. 4. Cap. 58. Cap. 59.

Sanctus tamen Pachomius suis Monasteriis fixit aliam formam. Ipsam in secundo Monasticarum institutionum libro exponit Joannes Cassianus. Demonstrat Proprietatis vitium esse pessimam nostræ Professionis scabiem, addit à Pachomianis nec unum obulum suis permitti, atque prosequitur: *Sciunt enim eum sub Monasterii disciplina diuturnum esse non posse, sed ne humilitatis quidem aut obedientiæ apprehensurum esse virtutem, nec illa Cœnobii paupertate ac districtione contentum fore, si in conscientia ejus pecuniæ quantulumcunque latitaverit; sed ubi primùm exorta fuerit qualibet occasione commotio, fiducia stipis illius animatum, continuò de Monasterio, velut funda rotante, fugiturum. Et idcircò ne usibus quidem Cœnobii profuturas suscipere ab eo pecunias acquiescunt. Primùm ne confidentia hujus oblationis inflatus nequaquam se Pauperculis fratribus coæquare dignetur. Tum ne per hanc elationem nullatenùs ad humilitatem Christi descendens cum sub Cœnobii disciplina non potuerit perdurare, egressus exinde ea, quæ in principio Renuntiationis suæ spiritali fervore succensus intulerat, tepefactus postea non sine injuria Monasterii, sacrilego spiritu recipere atque exigere moliatur. Quod omnimodis observari debere multis sunt experimentis frequenter edocti. Nam per alia minus cauta Monasteria simpliciter quidam suscepti, eorum quæ intulerant, quæque in Dei opere fuerant dispensata, cum ingenti post blasphemia redhibitionem poscere tentaverunt*. Cap. 3.

Eandem sanctitatem sectatus fuit venerabilis An-

Andreas, ad duodecimi sæculi exordium Abbas apud sanctum Petrum Casalis Benedicti, de quo ejus post mortem filii scripserunt ad omnes suos per Ecclesiam confratres: *Andreas Clericos tam pauperes quam Divites, & Laicos, prædicando ut mundum cum suis delectationibus derelinquerent, & Religionis habitum susciperent, hortabantur. Quibus si rerum deesset copia, unde vestimenta sibi non possent emere ad Religionem pertinentia, libenter & gratulanter properabat administrare propria.* Erat Monasterium modicarum facultatum: hinc pergit laudata epistola: *Sæpè etiam cum fratres paupertatis onere nimium gravarentur, non habentes unde humanam naturam, ut deceret, reparare valerent, Andreas non admodum Mercenarii, sed ad similitudinem pii & boni Pastoris, semetipsum periculo mortis tradens, pro eorum utilitate non solùm per loca vicina mendicando ibat, sed etiam mare transiens in Anglicam terram pergebat. Unde gratia Dei cum ornamentis pluribus, & marcis argenti redibat: quibus Ecclesiam & fratrum suorum inopiam sustentabat.* Extat Epistola in Spicilegio Domini Lucæ Dacherii. Monastica mendicitas est adeo antiqua.

CAPUT II.

Exponuntur aliquot antiqui Ecclesiarum ac Monasteriorum abusus.

QUod Clerici & Monachi passim avaritia laborent, est nimis exploratum. Insignem rationem dat in libro de sancta viduitate beatus Augustinus. Vitium invalescere cœpit ad media Christi Domini sæcula, dum sanctus Rigobertus, sancti Benedicti Ordinis Remensis, sanctus Ledradus Lugdunensis, sanctus Crodogangus Metensis atque alii similes Episcopi, nec non Imperator Carolus Magnus, ejus successor ac filius Ludovicus, ac id genus optimi Principes Clerum coegerunt ad communem in Claustro sub Episcopi oculis vitam. Carolus Martellus plerasque Ecclesias ac Monasteria expilarat, ac ex ipsorum possessionibus ditarat milites. Hinc inopia, & acquirendi necessitas. Verùm cupiditas nescit, ubi necessitas finiatur. Hinc avaritia. Quorumdam Episcoporum avaritiam notat ac damnat secunda Cabilonensis Synodus: *Imputatur quibusdam Fratribus, eò quòd avaritiæ causa hominibus persuadeant, ut abrenunciantes sæculo res suas Ecclesiæ conferant. Quod penitus est ab omnibus mentibus eradicandum. Animarum quippe salutem inquirere Sacerdos, non lucra terrena debet. Quoniam fideles ad res suas dandas non sunt cogendi, neque circumveniendi. Oblatio namque spontanea esse debet, juxta illud quod ait Scriptura:* Voluntariè sacrificabo tibi. *Ecclesia verò sancta non solùm fideles spoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & cæteri necessitatem patientes, à sancta Ecclesia, utpote pia matre, & omnium gubernatrice, subsidium accipiant. Quia res Ecclesiæ quibus Episcopi non ut propriis, sed ut commendatitiis uti debent, pretia sunt peccatorum, patrimonia pauperum, stipendia fratrum in communi viventium.* Cap. 6.
Carolus Magnus Canonem redegit in hocce compendium: *Statutum est ut nullus in Canonica aut Regulari Professione constitutus aliquem tonsurari propter res adipiscendas deinceps persuadeat. Et qui hoc facere tentaverit, Synodali vel Imperiali sententia modis omnibus feriatur.* Extat in quinto libro Capitularium. Quidam Episcopi & Canonici opulentos homines invitabant ad suum Collegium: & ipsorum omnia artificiosè emungebant ac absordebant. Cap. 137.

Eandem artem eadem Cabilonensis Synodus damnat in Monachis: *Constituit sacer iste Conventus, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum sed in avaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines illectos circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione non solum acceperunt, sed potius subripuerunt, pœnitentiæ Canonicæ sive Regulari, utpote turpis lucri sectatores, subjaceant. Hi vero qui variis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, mentis inopes effecti, rerum suarum domini esse nescientes comam deposuerint, in eo quod cœperunt perseverare cogantur. Res namque quæ ab illectis & negligentibus datæ, ab avaris & cupidis non solum acceptæ, sed raptæ noscuntur, hæredibus reddantur, qui dementia Parentum & avaritia incentorum exhæredati esse noscuntur. Si verò nescientibus Episcopis aut Abbatibus Ministri eorum, quilibet videlicet in Clero hoc fecisse convincantur, Episcopi & Abbates desidia, illi verò rapacitate, & avaritia judicentur, hoc verò quod quisque Deo justè & rationabiliter de suis rebus offert firmiter Ecclesia tenere debet.* Canon communiter agit de Episcopis & Abbatibus, de Ecclesiis & Monasteriis. Ipsum suo Decreto inseruit sanctus Ivo Carnotensis Episcopus. Cap. 7.

Eadem de re habemus & alia magni Caroli Capitularia: *Ut liber homo, qui in Monasterio Regulari comam deposuerit & res suas ibidem delegaverit, promissionem factam secundùm Regulam firmiter teneat.* Per liberum hominem intelligit nobilem, legitimè ab illo factas in Monasterium donationes probat ac firmat: At verò aliud capitulum habet: *De liberis hominibus, qui ad servitium Dei se tradere volunt, ut prius hoc non faciant, quam à nobis Licentiam postulent. Hoc ideo quia audimus aliquos ex illis non tam causa devotionis hoc fecisse, quam pro exercitu, seu defunctione Regali fugienda. Quosdam verò cupiditatis causa ab his qui res illorum concupiscunt circumventos audimus. Et hoc ideo prohibemus.* Eandem regulam idem Carolus posuit in Legibus Longobardorum. Quod nempe vitium etiam istic grassaretur. Regulæ causam largiùs exponit aliud capitulum: *De oppressione pauperum liberorum hominum, ut non fiant à Potentioribus per aliquod malum ingenium contra Justitiam oppressi, ita ut coacti res eorum vendant aut tradant. Ideo hæc & suprà, & hic de liberis hominibus diximus, ne forte Parentes eorum contra justitiam fiant exhæredati, & Regale obsequium minuatur. Et ipsi hæredes propter indigentiàm mendici, vel latrones, vel malefactores efficiantur.* Lib. I. cap. 143. Cap. 120. Lib. 3. tit. I. cap. 13. Lib. I. cap. 121.

Occurrunt aliquot quæstiones. Prima est: An hoccè vitium fuerit Simonia? Fuit avaritia, turpe lucrum, fraus, rapacitas, injustitia. Quæstio omnis est, an & Simonia fuerit? Respondeo fuisse. Etenim in finali de Simonia Capitulo

pitulo Gregorius Nonus declarat omnes Beneficii resignationes, quæ licet nullo pacto, tamen præcedente animi erga temporalia affectu utrimque fiunt, esse Simoniacas. Eadem est ratio Monasticæ Professionis. Et sane præfati Episcopi, Abbates, Clerici, aut Monachi non animarum salutem, sed temporales possessiones venantur, & harum causa circumscriptis à se hominibus imponunt Clericatum aut Monachatum, ideoque palam habent animum Simoniacum. Est tamen dumtaxat mentalis Simonia, ideoque licet grave peccatum sit, secundùm hodiernam disciplinam nullas incurrit Canonum pœnas. Disertè ita statuit idem Gregorius. Item est solius dolosi atque avari circumscriptoris Simonia. De Romana Lucretia ac ejus Stupratore rectè scribit sanctus Augustinus: *Duo fuerunt, & unus commisit adulterium*. Eodem modo frequenter sunt duo, & unus committit Simoniam. Etiamsi quis dives jactet suas opes, & ex prava intentione spondeat Monasterio, hoc verò illum castè suscipiat ob rationes alias, solus ille incurrit lepram.

Secunda quæstio est, quare Cabilonensis Synodus aliter de circumscriptorum Clericorum, aliter sanciat de bonis istiusmodi Monachorum? De his statuit: *Res quæ ab avaris & cupidis, non solùm acceptæ, sed raptæ noscuntur, hæredibus reddantur*. Quod non edixit de Clericorum bonis. Respondeo rationem esse obviam. Clericorum ad Ecclesiam, Monachorum hæreditas devolvitur ad Monasterium. At verò Ecclesia est mater pauperum. Ejus omnia bona sunt pari jure obstricta non solis Episcopis & Clero, sed insuper Viduis, Orphanis, cunctis pauperibus. Monasteria, licet juxta vires singulariter obligentur ad eleemosynas, non habent istud onus. Excipe tamen Decimas, & alia bona, quæ devenerunt ad ipsa ab Ecclesiis. Hinc igitur laudata Synodus circumscriptorum bona censuit Ecclesiis potius permittenda, quàm Monasteriis. Nihilominus istarum Ecclesiarum Episcopos, licet ex sola negligentia circumscriptionem non impedivissent, castigavit non minùs quàm Abbates.

Quæstio tertia est, an Magnus Carolus, dum homines liberos seu nobiles sine sua venia tonsurari vetuit, non inciderit in crimen Imperatoris Mauritii, qui similem emisit legem, rejectam & circumductam à Magno Papa Gregorio? Respondeo non incidisse. Etenim istos suos subditos non simpliciter vetuit tonsurari: dumtaxat discutere voluit, an de suis possessionibus ex judicio citra circumscriptionem tonsurandi disponerent. Rectè disponentes permisit suo arbitrio. Antiqua & famosa Romani Imperii Lex habuit, ut nemo Curialis fieret Clericus aut Monachus, nisi prius composuisset cum Curia, & omne ejus decrementum prævenisset ac supplesset. Multos, qui hæc neglexerant, suo tempore fuisse etiam ex Presbyterii gradu retractos ad Curiam, apud Imperatorem Valentinianum lamentatur S. Ambrosius, & flagitat corrigi. Eodem ex principio Magnus Carolus suæ militiæ ac alterius ministerii numerum noluit graviter decrescere, ideoquè nec omnium Tonsurandorum bona devolvi ad Monasteria. Præsertim dum istis essent consanguinei pauperes. His voluit portionem relinqui, atque ita ipsos non compelli ad mendicandum, furandum, aut latrocinandum, sed potiùs invitari ad supplenda Imperii servitia. Sanxit ex Cabilonensi Synodo. Censuit hoc prævium examen esse mitius quam postmodum à Monasterio faciendam bonorum redhibitionem. Ex simili consideratione Tridentinum Concilium sanxit omnium Virginum, antequam profiteantur, vocationem & libertatem examinari per Episcopum. Quin tamen ista Caroli Lex impegerit in Ecclesiæ libertatem, nemo possit inficiari. Illius mali correctio spectabat ad Episcopos. Unde & lex nunquam fuit usu recepta.

Ita affirmat, & rationem dat in litteris ad Carolum Calvum, Francorum Regem, Hincmarus Metropolita Rhemensis. Regem, qui quibusdam Avi sui, Magni Imperatoris Caroli, circumductis capitulis circumscriptus Ecclesiasticam libertatem offendebat, instruit atque deducit ad recta, & adjungit: *Potest fieri, ut alicui Principi antè vos hinc subreptum ad modicum fuerit, & iterùm æterna lege correctum, sicut Julianus, & postea Imperator Mauritius decreverunt, ut ei qui semel in terrena militia signatus fuerit, nisi aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulsus fuerit in Monasterium recipi, & Christo eum militare non liceat. Quod religiosi Imperatores, & sanctus Gregorius Apostolica authoritate & generali Episcoporum consensu, Ecclesiastico rigore ac Christianæ Reipublicæ cohibente religione destruxerunt, velut in ejus epistolis ad Mauritium Imperatorem, & ad plurimos Archi-Episcopos directis ostenditur, quod & divæ memoriæ Avo vestro Carolo subriputt, sicut Majorum traditione, & verbis, & scriptis didicimus. Et in primo libro Capitulorum demonstratur, de liberis hominibus ad servitium Dei sine sua licentia non convertendis.* Cap. 112. *Quod Ecclesia & Respublica non consensit, quodque postea correxit, sicut in eodem libro Capitulorum monstratur.* Adducit Capitulum. Cap. 134. At ipsum hodie non extat in Codice Abbatis Ansegisi. Et Capitum numerus non concordat. Proinde Hincmari ætas habuit codicem diversum à nostro. Interim hinc discimus plura. Primò, quòd istud Caroli Capitulum impegerit in jura Ecclesiæ. Secundò, quòd & Episcopi & Proceres contrà ipsum intercesserint. Tertiò, quòd ipsum Carolus circumduxerit. Quartò, quòd numquam fuerit usu receptum. Istas Hincmari litteras in secundo Spicilegii tomo vulgavit eruditus Lucas Dacherius. Fecit Ecclesiæ non mediocre beneficium.

CAPUT III.

Exponitur varia pœna Monasticæ Simoniæ.

PRima hujus Simoniæ pœna est divina. Ipsam in Occidentalis Ecclesiæ historia exponit Jacobus Cardinalis de Vitriaco: *Ad tantam corruptionem & defectum claustrales mulieres ubique ferè devenerant, quod converti volentes tutum ad eas refugium non habebant. Passim & publicè pro miserabili Monasteriorum ingressu pecuniam exigebant, allegantes suam paupertatem, & de Simonia commune* Cap. 15

p ssimo non curantes, domum orationis in forum negotiationis convertebant. Sed & proprium retinere ferè omnes non timebant, cum Anania & Saphira à Domino reprobatæ. Addit easdem etiam circa castitatem non bene audivisse. Affirmat divinam istius Simoniæ pœnam fuisse lapsum omnis Disciplinæ. Etiam substantialium votorum. Sancti Apostoli Petri in Simonem maledictio, *pecunia tua sit tecum in perditionem,* transit ac semper transibit in omnes hujus sectatores. Injusta, præsertim Simoniaca, bona invadunt justa, rodunt, lacerant, absumunt. Hinc istiusmodi Monasteria rediguntur in pauperiem, atque ita quisque suis necessitatibus cogitur venari proprium, pestem ac exitium Regularis vitæ. Ex proprio sequitur Præpositorum contemptus, privata intemperantia, pericula ac vulnera castitatis. Et similium Monasteriorum ingressum Jacobus Cardinalis rectè ac meritò appellavit *miserabilem*.

Addit illa Monasteria tunc devenisse in solemnem Christiani populi contemptum, ac sanctissima Cistercienfium Monialium Cœnobia divinitùs profecisse: *Multiplicata est sicut stellæ cœli, & excrevit in immensum Cisterciensis Ordinis Religio Sanctimonialium, benedicente Domino, & dicente eis, crescite & multiplicamini, & replete domum. Fundabantur Cœnobia, ædificabantur Monasteria, replebantur claustra, confluebant Virgines, concurrebant Viduæ, & mulieres conjugatæ de consensu maritorum suorum carnale conjugium in spirituale commutabant. Ex aliis Monasteriis Moniales mutato habitu ad fructum melioris vitæ, & arctioris viæ advolabant. Matronæ nobiles & potentes in sæculo, relictis hæreditatibus terrenis, & immensis possessionibus, præeligebant abjectæ esse in domo Domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Illustris Prosapiæ Virgines, oblata matrimonia contemnentes, relictis ingenuis parentibus, & blandientis sæculi deliciis, projectis ornamentis & vestibus pretiosis, Christo sponso Virginum jungebantur in paupertate & humilitate: & vitæ durioris asperitate Domino devotissimè servientes, temporales divitias pro spiritualibus sapienter permutantes. Ut enim de aliis hujus Ordinis Monasteriis & Congregationibus Sanctimonialium, quæ in aliis locis passim ædificabantur, taceamus, in una Diœcesi Leodiensis regione septem hujus Ordinis & Professionis Abbatias Monialium tempore modico fundari & construi vidimus, & sanctis Monialibus, tanquam liliis & violis, exornari.* Tenacia veræ disciplinæ Cœnobia à Domino Deo ita benedicuntur. Falli non potest hæc Dominica Regula: *Quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

Etiam Hospitalariorum varia vitia enumerat, atque deplorat idem Cardinalis, & prosequitur:
Cap. 29. *De regularibus Institutis, & Ordinis puritate nihil præter externum habitum retinentes, omnes ferè per Simoniam recipiunt. Qui turpiter ingressi, turpissimè ad aliorum imitationem, ibidem commorantur, in murmure & dissensione, in jurgiis & seditionibus, in otio & dissolutione, in loculis & proprii retentione, in cubilibus & immunditiis, & omnimoda fœditate, sine affectione, absque misericordia, sine fœdere.* Simoniacorum vita non possit esse alia. A Spiritu sancto, quem pejus tractant quàm Macedoniani, nec inhabitantur, nec reguntur, nec benedicuntur. Nescio quis Episcopus, quem ob Simoniam degradavit Apostolicæ Sedis Legatus Hildebrandus postmodo sanctus Papa Gregorius VII. Spiritum sanctum nunquam nominare valuit. In glorificationis hymno aliud dicere non potuit, quàm priora verba: *Gloria Patri, & Filio.* Hoc ipsum agitur in cordibus omnium Simoniacorum. Et Hospitalis Ordinem, olim longè sanctissimum, quod se reformare ac expugnare neglexerit, divina Justitia ferè redegit in nihilum. Quod solius etiam Abbatis Simoniaca promotio evertat omnem disciplinam, ac destruat opulentissima Monasteria, A. 1071.
demonstrat Lambertus Schafnaburgensis.

Hanc Simoniam sacri etiam Canones durè persequuntur. Primam ab eis inflictam pœnam exponit in litteris ad Jerosolymæ Patriarcham Innocentius III. Templariorum Ordinem, militiam, ac merita extollit, atque prosequitur:
Ipsam quoque domum militiæ Templi, ad quam oculi respiciunt plurimorum, quosdam intelleximus Simoniacè introjisse, simplicitate tamen potius, quam malitia, prout ex litteris tuæ fraternitatis accepimus. Simplicitate occasionem præstante delicto. Ad excludendum igitur talis simplicitatis periculum, fraternitati tuæ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus Magistro & fratribus Militiæ Templi ex parte nostra distinctè prohibeas, & ab eis facias per omnes domos sui Ordinis firmiter inhiberi, ne pro alicujus receptione aliquid exigatur. Nec etiam sub prætextu subventionis ad exactionem procedatur hujusmodi, cum superficies nominis reatum criminis non immutet. Si quis autem de cætero quenquam taliter admiserit ad Ordinem supra dictum, ut tam admittens quàm admissus puniatur, in quo deliquit, ab eo sine spe restitutionis perpetuò expellatur, ad alium districtioris regulæ Ordinem transferendus, in quo tam execrabilis culpæ reatum pœnitentia condigna deploret. Cum iis autem, qui hactenus simplicitate peccarunt, si urgens necessitas aut evidens utilitas postularit, mitiùs agere poteris, prout discretionis tuæ prudentia viderit expedire. Istius ergo criminis pœna est triplex. Perpetua relegatio à proprio Monasterio, Traductio ad aliud strictius, & perpetua istic Pœnitentia. Omnes obligant & admittentem & admissum. Et ipsarum nulla dispensari aut mitigari possit, nisi per Romanum Pontificem. Ac non nisi ob urgentem necessitatem, aut evidentem utilitatem.

Lib. 4. Ep. 90.

Innocentius hæc rescripsit ex sexagesimo quarto Canone sui Lateranensis Concilii: *Quoniam simoniaca labes adeò plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare, ne id de cætero fiat, penitùs prohibemus, statuentes ut quæcumque de cætero talem pravitatem commiserit, tam recipiens quàm recepta, sive sit subdita sive Prælata, sine spe restitutionis de suo Monasterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc Synodale Statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de Monasteriis quæ perperàm sunt ingressæ, in aliis locis ejusdem Ordinis collocentur. Quod si propter nimiam multitudinem alibi fortè nequiverint commodè collocari, ne*

fortè

fortè damnabiliter in sæculo evagentur, recipiantur in eodem Monasterio dispensativè de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, & alios Regulares discernimus observandum. Verùm ne per simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus ut Diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas Diœceses publicari. Canon prodiit adversùs abusum, quem nobis suprà retulit Cardinalis de Vitriaco. Etenim ipse Concilio adfuit, unus è Canonis auctoribus. Erat tunc Acconensis Episcopus, id est, Ptolomaidis in prima Phœnicia.

Aliam insuper pœnam inflixit Lateranensis Synodus Alexandri III. *Monachi pretio non recipiantur in Monasterium. Si quis autem exactus prò sua receptione aliquid dederit, ad Sacros Ordines non ascendat. Is autem qui acceperit, officii sui privatione mulctetur.* Taliter admissum facit irregularem ad suscipiendos Sacros Ordines, adeoque in jam susceptis permittit ministrare. Eundem Canonem idem Pontifex anteà ediderat in Turonensi Concilio: *Probibemus ne ab iis, qui ad Religionem transire voluerint, aliqua pecunia exigatur.* Cap. 2. *Hoc Simoniam esse, Sanctorum Patrum auctoritas manifestè declarat. Undè quisquis hoc de cætero præsumpserit attentare, partem se cum Simone non dubitet habiturum.* Duriorem pœnam adjecit in sua Londoniensi Synodo Richardus Cantuariensis Archi-Episcopus, successor sancti Thomæ Martyris: *Nullus Prælatus in recipiendo Monacho, vel Sanctimoniali pretium sumere vel exigere ab his, qui ad conversionem veniunt, aliqua pacti occasione* Fol. 543. *præsumat. Si quis hoc fecerit, anathema sit.* Anathematizat solum Prælatum exigentem. Synodus extat apud Rogerum Hovedensem. Obstrinxit solam Angliam. Marginale Scholion addit: Cap. 7. *Ex Decreto Urbani Papæ.* Etenim Urbanus II. in Melphitano Concilio statuit: *Nullus Abbas pretium exigere ab eis, qui ad conversionem veniunt, aliqua Placiti occasione præsumat.* Eundem Canonem postmodò innovavit in Romana sua Synodo. Verùm istic omisit vocem, *Placiti*. Ipsam in Melphitana Synodo firmant etiam eruditi viri, Philippus Labbæus, & Gabriel Cossartius. Est manifestum mendum. Retinenda ac firmanda est lectio Rogerii Hovedensis: *Aliqua pacti occasione.*

Easdem pœnas confirmant & alii Canones. Quidam Presbyter nescio quem Abbatem ac ejus Conventum apud Apostolicam Sedem de Simoniaca Confratris admissione accusavit, & ad utriusque Episcopum, ac suum Legatum rescripsit Alexander III. *Quoniam factum bujusmodi perniciosum videtur, mandamus quatenùs, si ita esse* L. 5, tit. 3. c. 19. *inveneris, Abbatem & Monachos ad restituendam pecuniam, præfato F. tam indignè acceptam, compellas, & abbatem ac majores personas Monasterii pro tantæ pravitatis excessu ab officii executione suspendas. Præcipiat dicto F. ut in alio Monasterio in habitu Monastico, Domino studeat deservire.* Imponit tres pœnas. Abbati ac ejus majoribus Officialibus suspensionem ab officio, ac simoniaci pretii plenam restitutionem. Quæ pœna obligat ante omnem Judicis sententiam. Etenim sacræ rei venditor sceleratum pretium non facit suum. Quæstio est, cui sit restituendum? Alexander videtur asserere, quod ipsi simoniacè admisso Monacho. Respondeo hoc planè esse devium. Textus est manifestè mendosus. Legendum est: *à præfato F. tam indignè acceptam.* Proindè restitutio facienda est in pauperes, aut alias pias causas, vel etiam in simoniacè admissi hæredes: si sint inscii pravitatis, ac innocentes. Est antiqua pœna inflicta etiam per secundam Synodum Cabilonensem. Desumpta est ex septima generali Synodo. Ejus namque Canon decimus-nonus habet: *Porrò quæ filiis à parentibus donantur more dotis, vel si qua ex propriis rebus acquisita offeruntur, profitentibus bis, qui ea offerunt dicanda Deo, diffinimus illa manere in Monasterio, secundùm repromissionem illorum.* Legitimè donata seu oblata permittit manere Monasterio, adeoque aliud censet de pretio simoniaco. Laudatus Alexander simoniacè admisso imponit, ut transferatur ad aliud Monasterium: utique strictius, ad agendam perpetuam pœnitentiam.

Hinc Alexandri Successor Clemens III. istud crimen etiam exaggerat, & prosequitur: *Cùm super hoc authoritates multæ reperiantur expressæ,* Cap. 25. *non aliter quàm statutum est, respondemus, ut locum, quem taliter adepti sunt, omninò dimittant, & solitudines seu alia Monasteria districtiora adeant, in quibus tam execrabilem excessum sine intermissione deplorent. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renuntiandum loco eidem: & post modò in ipsum reducere si absque scandalo potuerint remanere, vel in alio, qui sit de Ordine ipso, ad serviendum Deo, poteris collocare.* Simoniaca in Ecclesiastica beneficia intrusio quandoque procuratur ab ipsis intrusis, quandoque ab ipsorum parentibus. Et de hac specie statuit in sua Romana Synodo Urbanus II. *Quicumque sanè cupidi-* Can. 5. *tate parentum, cùm adhuc essent parvuli, Ecclesias vel Ecclesiarum beneficia per pecunias adepti sunt, postquam eas omninò dimiserint, si Canonicè in eis vivere voluerint, pro magna misericordia ibidem eos esse concedimus, neque pro hoc facto à sanctis Ordinibus removemus, si aliàs digni inveniantur.* Istiusmodi promotio est nullius ponderis: est penitùs irrita. Hinc ita promotus obligatur beneficium dimittere citra omnem judicis sententiam. Quia Ecclesiasticum beneficium nunquam possidere potuit sine Canonico titulo. Ille tamen innocens potest ad suum beneficium reassumi: habiturus tunc in Choro & alibi locum, non juxta primam, sed juxta secundam admissionem. Etenim ad similem intrusum, qui Præbendam suam spontè dimiserat, Canonicum rescripsit idem Clemens: *Sed Præpositus & Confratres ibi* Cap. 26. *compatientes de novo te in Canonicum elegerunt, ita videlicet, ut per electionem istam postremum locum in Choro, & in aliis obtineres. Respondemus, ut indulgentia, quam Fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione prioris receptionis nihil audeas in ipsa Ecclesia vindicare.* Istud Collegium omninò egit, & Clemens omninò rescripsit ex laudato Urbani Canone. Et ipsum idem Pontifex hic extendit ad similes Monachos. Mandat duo. Primò, ut à suo, quod ipsorum parentes simonia maculaverant, Monasterio omninò removeantur. Deindè permittit eos in ipsum reponi, si fieri possit sine scandalo fidelis populi.

Eadem

Eadem de re insigniter ad Stephanum Cantuariensem Archi-Episcopum rescripsit Innocentius III. *Nuntius tuus pro parte tua proposuit, quod cùm Cantuariensem Diœcesim visitans, in Monasteriis & Religiosis locis pullulasse reperetis simoniacam pravitatem, ita quod in eis multi pretio sint recepti, qui potiùs gratis recipi debuissent, imò etiam ad Religionis observantiam invitari. Dubitas igitur, an quia multitudo reperitur in culpa, severitati sit aliquid detrahendum. Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod si adversùm eos, qui labe hujusmodi fuerint maculati, accusatio coram te canonicè instituta sit, postquam crimen ordine fuerit judiciario comprobatum, tam in dantes quàm in recipientes canonicæ severitatis exerceas ultionem. Quod si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos qui per simoniacam pravitatem in locis talibus sunt accepti, ab illis amotos ad agendam pœnitentiam in Monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & Abbatissis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & Officialibus eorumdem injungas, pœnitentiam competentem. Et donec illam peregerint, eos à Sacrorum Ordinum executione suspendas, injungens Episcopis tuis, ut hanc formam per suas Diœceses studeant observare.* Admissi detrusionem in arctius Monasterium, ac Admittentis à Sacris Ordinibus suspensionem affirmat esse pœnam Canonum rigore mitiorem: quis igitur est iste rigor? Respondeo esse Admittentis insuper suspensionem ab officio, & Admissi ad recipiendos Sacros Ordines irregularitatem. Forsitan & anathema inflictum à Richardo Archi-Episcopo. Pontifex enim rescripsit pro sola Anglicana Ecclesia, ideoque possit ad ejus etiam singulares Canones respexisse.

Durissimas huic crimini pœnas imposuit etiam septima Synodus: *In tantum inolevit avaritiæ facinus in Rectores Ecclesiarum, ut etiam quidam eorum, qui dicuntur religiosi, viri ac mulieres, obliviscentes mandatorum Domini decipiantur, & per aurum introitus accedentium, tam ad Sacratum Ordinem, quàm ad Monasticam vitam efficiant. Undè fit, ut quorum initium improbabile est, omnia sint projicienda, ut magnus ait Basilius. Neque enim Deo pro mammona servire licet. Si quis ergò inventus fuerit hoc faciens, siquidem Episcopus aut Abbas extiterit, vel quilibet de sacrato Collegio, aut desinat aut deponatur, juxta secundam regulam Sancti Chalcedonensis Concilii. Abbatissa verò ejiciatur de Monasterio, & tradatur in alio Monasterio ad subjectionem. Similiter & Abbas, qui non habuerit manus impositionem Presbyteri.* Affirmat ac sancit varia. Primò, quòd in Sacro Ordine aut Ecclesiastico beneficio, necnon in Monasterii ingressu patratæ Simoniæ sint ejusdem reatus ac pœnæ. Secundò, quòd illi, quorum exordium est improbabile, sint juxta magnum Basilium projicienda omnia: quòd eorum promotio aut professio non possit à Divina benedictione nancisci felicem exitum: etenim à Simonis maligno corde incipiunt, ideoque ipsorum omnia vergunt in perditionem. Tertiò, Canon distinguit inter Abbates Presbyteros & Abbates adhuc laicos, aut certè positos in inferiori gradu. Quartò, Episcopum aut Abbatem Presbyterum cogit ad cessandum ab officio: quod si non obedierit, jubet per Superiorem ejici. Et hoc juxta secundum Canonem Chalcedonensem. Agit hic de solis gradibus Ecclesiasticis, ac simul in solos ipsorum Collatores Episcopos: noster Canon ipsum ampliat ad Professionem monasticam, & Abbates Presbyteros. Istius verba sunt: *Gradus sui periculo subjacebit*. Mandat deponendum. Noster Canon adjicit, quod ante omnem Judicis sententiam obligetur cessare. Quintò, mandat non dumtaxat admissum Monachum, sed etiam admittentem, qui Presbyter non sit, Abbatem, itemque Abbatissam deportari in aliud Monasterium, & subdi perpetuæ pœnitentiæ. Verùm istos Canones nunquam probavit Romana Ecclesia, ideoque hunc in Abbates rigorem nos Latini nunquam agnovimus. Laudata Innocentii III. Synodus ipsum admittit in Abbatissas.

Cap. 19.

CAPUT IV.

Ostenditur quòd Religiosæ professioni nullum possit apponi temporale pactum.

Est res exploratissima. Abundè lucet ex adductis testimoniis. Eandem confirmat Francofordiensis Synodus: *Audimus quòd quidam Abbates, cupiditate ducti, præmia pro introeuntibus in Monasterium requirant, Ideò placuit nobis & Sanctæ Synodo, ut pro suscipiendis in sancto Ordine Fratribus nequaquam pecunia requiratur, sed secundùm regulam sancti Benedicti suscipiantur.* Hæc vetat quidquam exigi, permittit admitti spontè oblata. Et Magni Caroli ad Monachos Capitula habent: *Ut nullus Abbas pro susceptione Monachi præmium quærat.* Sancti Benedicti regulam insigniter exponit in litteris ad Hervæum inclusum Hoffredus Abbas Vindocinensis; *Plus in hominibus diligimus honoratam paupertatem, quàm superbas eorum divitias. Quas si habuerint, respuendæ non sunt. Habent enim & illa locum suum. Nihil tamen pro faciendis Monachis quærimus: sed si quid oblatum fuerit, quia illud Regula suscipi jubet, suscipimus. Ordo siquidem noster exigit, ut tales simus, qui non lucris temporalibus, sed lucrandis animabus operam demus.* Laudata Regula non solùmmodò permittit, sed omninò jubet suscipi oblata. Censet Renuntiantium opes non esse contemnendas. Ad quartum-decimum decimi tertii sæculi annum Petrus, Romanæ Ecclesiæ ad sanctum Stephanum in monte Cœlio Presbyter Cardinalis, ac Innocentii III. per Galliam Legatus, in celebrata apud montem Pessulum Synodo emisit hunc Canonem: *Præcipimus ut nullus in Canonicum aut Monachum admittatur cum aliqua conditione vel pacto, per quod aliquid debeat pro ejus receptione dari.* Hanc Synodum nuper vulgavit Stephanus Baluzius. Ad ejusdem sæculi annum trigesimum octavum Otto Cardinalis, Gregorii IX. Legatus per Angliam, omnibus istic Abbatibus imposuit Lateranensem Canonem laudati Innocentii. Ita habes apud Matthæum Parisiensem. Ipse item Innocentius suis, quas suprà adduxi, ad Stephanum Cantuariensem Archiepiscopum litteris addidit hanc clausulam: *Illud tamen gratanter accipi poterit, quòd fuerit, sine taxatione gratis oblatum.* Notanda sunt verba: *Sine taxatione.* Ad quinti-decimi sæculi finem

Cap. 16.

Cap. 15.

Lib. 4. Ep. 49.

Cap. 17.

finem etiam Tristandus de Salazar, Archi-Episcopus Senonensis, in sua Synodo edidit insignem Canonem: *Quia Canonicæ institutiones, quæ de Simonia loquuntur, distinctè prohibent pro ingressu Religionis ab ipsis ingredientibus, vel eorum nomine quidquam exigi, etiam prætextu cujuscumque consuetudinis, quæ potiùs dici debet corruptela, omnibus Abbatibus & Abbatissis, Prioribus, & Priorissis, & aliis quibuscumque suademus, quò jura de hac materia loquentia diligenter observent, sic scilicet quòd pro ingressu Religionis pro se vel Monasteriis suis ex pacto vel conventione nihil recipiant; si autem post ipsum Religionis ingressum aliquid fuerit ab ipsis ingredientibus, vel ab ipsorum parentibus Monasterio ex devotione oblatum, illud recipi minimè prohibemus.*

Hæc Synodus rectè dicit: *Prætextu cujuscumque consuetudinis.* Imitatur Alexandrum III. qui de Simonia damnavit consuetudinem, ex qua nescio qui Monachi triginta, Abbas decem, Familia postulabat duodecim solidos, *adserentes hoc esse de consuetudine Monasterii.* De cunctis Simoniacis tam sæcularis quàm regularis Cleri exactionibus rectè dixit idem Alexander in Turonensi Synodo: neque sub obtentu alicujus consuetudinis reatum suum aliquis tueatur. *Quia*
Can. 1. *diuturnitas temporis non minuit peccata, sed auget.* Senonensis Synodus etiam rectè addit: *Pro se vel Monasteriis suis.* Nam & laudatus Alexander damnat istam Consuetudinem, ex qua & Monachi & Abbas aliquid pro se exigebant. Ista exactio illis cedebat in jocalia. Erat fœdissima consuetudo. Penitùs damnanda. Notanda sunt & hæc istius Synodi verba: *Si autem post ipsum Religionis ingressum, &c.* Est sanctum ac in sacris Canonibus laudatum consilium. Verùm repugnat Regulæ sancti Benedicti, ideoque non est authenticum. Etenim de adulto Novitio sanxit
Cap. 58. Regula: *Res si quas habet, aut eroget priùs, aut conferat Monasterio.* Ante professionem. Et de Parentibus parvulum filium ad professionem offerentibus scribit: *Cum oblatione petitionem faciant parentes, & manum pueri involvant in palla Altaris, & sic eum offerant.* Et hęc agendi forma apud omnes antiquos Monachos fuit solemnissima.

Laudata Innocentii III. ad Hierosolymæ Patriarcham epistola, quæ Templi milites de Simonia notavit, rectè addidit etiam *sub subventionis prætextu* nihil posse exigi. Etiam hanc exactionem esse simoniacam. Per subventionem intelligit terræ Sanctæ, ac præsertim Sacræ Templi Militiæ præstanda nummaria subsidia. Et certè videbatur justissimus titulus. Interim doctissimus ille Pontifex affirmat esse inhabilem prætextum. Et rectè. Etenim quod neque ad dotandas Episcopales Cathedras, neque ad fundanda Xenodochia, neque ad faciendas eleemosynas quidquam possit à consecrandis Clericis exigi, & quod omnis istiusmodi exactio per tales pietatis fucos non abluatur à lepra, abundè ostendi in præviis Dissertationibus ad Acta S. Leonis IX. Adduxi authentica testimonia: præsertim magni Basilii, ac magni Papæ Gregorii. Repetamus aliquid ex
Lib. 7. Indict. 2. Epist. 111. hujus litteris ad Syagrium Augustodunensem, & quosdam alios Galliæ Episcopos: *Suadet forsan diabolus debere ab habentibus accipi, ut sit quod possit non habentibus erogari, dummodò vel sic venena mortifera eleemosynæ celata obumbratione transfundat. Nam nec venator feram, nec avem auceps deciperet, vel piscem piscator caperet, si aut illi laqueum in apertò proponerent, aut ille hamum esca absconditum non haberet.... Unde etiam illud certum est, quia etsi Monasteria vel Xenodochia aut quid aliud de pecunia, quæ pro sacris Ordinibus datur, constituantur, mercedi non proficit.* Eadem omnia militant in Monastica professione. Quare nihil exigi possit etiam pro ornamentis Ecclesiæ. Ex nulla penitus causa.

De antiquis Baptismi ritibus scribit in illius encomio S. Gregorius Nazianzenus: *Turpe est dicere, ubi est munus, quod propter Baptisma offeram? Ubi splendida vestis, in qua exsplendescam? Ubi ea quæ ad initiatores meos excipiendos requiruntur? Ut in his quoque rebus nominis celebritatem consequar. Valde enim, uti vides, hæc necessaria sunt.* Est invectiva in eos, qui ex istiusmodi causis Baptisma differebant. Ex ipsa discimus plura. Primò, quod quisque olim baptizatus baptizanti aut ejus Ecclesiæ offerret amplum munus. Quisque juxta vires suarum facultatum. Secundò, quod quisque suis initiatoribus, nempe baptizanti, ejus ministris, suis susceptoribus, ac aliis amicis exhiberet solemne convivium. Tertiò, quod hæc omnia passim censerentur necessaria: utique ad popularem honestatem. Quin etiam ex his rebus quisque venabatur celebritatem sui nominis. Hinc qui ista non habebant ad manum, differebant Baptismum. Gregorius adjungit & consuetudinis originem: *Salutem nostram lætitia prosequi convenit. Ac multò quidem magis, quàm carnis amici dies illos quotannis celebrant, quibus vel nati, vel matrimonio juncti sunt, vel nomen acceperunt, vel certè inter juvenes censeri cœperunt, vel locum aliquem primò incoluerunt, vel quacumque tandem alia de causa mortales diem festum agunt.* Hi sunt antiqui mores totius Romani Imperii. Primitivi Christiani primum suæ salutis, seu divinæ suæ Regenerationis diem censuerunt longè digniorem. Hinc honorarunt solemni convivio. Qui mos viguit etiam apud Latinas Ecclesias. Extat enim Gallicanus Canon: *Ut tanto mysterio debita omninò reverentia exhibeatur, Parochos & Ecclesiarum Ministros sedulò monemus, ut manè intra Officia divina, aut mox post ea peracta, cum multa sobrietate & accurata devotione Baptismum administrent; comessationes verò & parùm sobria convivia, quæ quibusdam in locis post Baptismum fiunt, per cunctos Magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam reduci volumus.* Orat. 40.

Quidam Episcopi ac Presbyteri videntur istam conviviorum consuetudinem vertisse in jus ac debitum, atque à populis exegisse. Quod enim quidam ipsa etiam à consecratis Episcopis, Abbatibus, & Clericis, item à missis in possessionem Beneficiatis exegerint, est omnibus Canonum peritis exploratum. Et istas exactiones Romana Magni Gregorii, ac aliæ plures Synodi damnarunt de Simonia, ac proscripserunt. Certè ista Baptismalia convivia admittere noluit magnus Basilius. Nec admisit à Neophytis, nec tamen extinxit: sed ipse in Baptizatis exhibuit. Etenim de Josepho Judæo, arte medico, ideòque & opulento, nec non de ejus familia, per magnum hunc Antistitem baptizatis, scribit in ejus vita sanctus Amphilochius, vel quis alter anti-

antiquus Scriptor: *Basilius eum adsumpsit, & reduxit ad cubiculum suum, ciboque apposito docuit quæ spectant ad vitam æternam, suo Ovili adjungens novum militem cum uxore & filiis*. Et de S. Episcopo, qui sanctum Epiphanium ac ejus sororem baptizavit, scribit in illius vita Joannes
Cap. 8. Monachus: *Cùm essent participes divinorum ac immortalium Sacramentorum, jussit Episcopus eos prandere, similiter & septem dies manere in Episcopatu*. Et de Sabbathi Sancti apud Mediolanensem Ecclesiam consueto officio scribit Beroldus: *Sciendum præterea, quia illi duo custodes, qui porrexerunt aquam & manutergium Episcopo ad fontes ad lavandum pedes puerorum & ad extergendum eosdem, & tres Custodes majores, qui dederunt Cardinalibus pueros in frontibus, & Ostiarius hebdomadarius, qui in Processione portat crucem auream, & Candelarius, omnes isti debent prandere cum Episcopo*. Ad quem locum advertit Josephus Vice-Comes: *Verba*, debent prandere, *pro*, prandent, *à viro Latinæ Linguæ parùm perito posita sunt*. Quidquid sit, omnes per Orientem & Occidentem meliores Episcopi recusarunt hæc prandia à baptizatis accipere: ipsi illa exhibuerunt.

Religiosa Professio est secundus Baptismus. Hocce Elogio decoratur ab antiquissimis utriusque Ecclesiæ Patribus. Hinc variæ gentes Baptismale convivium etiam in ipsam traduxerunt. Et spontaneam consuetudinem quædam Monasteria verterunt in debitum ac necessitatem. A professuris aut ipsorum parentibus exegerunt. Testatur hoc in supra adductis, & apud Gregorium IX. sub titulo de Simonia extantibus, litteris Ale-
Cap. 19. xander III. *Familia duodecim solidos pro pastu, asserens hoc esse de consuetudine Monasterii, postulavit*. Et istam consuetudinem Pontifex damnavit de Simonia. Attamen non exstirpavit. Aut certè illa postmodò revixit. Hinc Urbanus IV. emisit hunc Canonem: *Sanè multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & aliis locis religiosis, tam virorum quàm mulierum, Ordinum, Regionum, & partium diversarum, detestabilis & à Canonibus reprobata servatur abusio, quod cùm personæ aliquæ recipiuntur ab eis ad observantiam Regularem, ipsæ temeritate præsumptuosa pastus seu prandia Capitulis & Conventibus ipsarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratuum, & locorum, aut pecuniam aut jocalia, seu res alias ipsis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & locis, seu Residentibus, ex statuto vel consuetudine, quæ corruptela est potiùs dicenda, tribuere compelluntur. Ex quibus decori Ecclesiasticæ & immaculatæ Religionis detrahitur. Quamplures etiam, tam execratione hujusmodi criminis, quàm expensarum onere, à sacræ Religionis Proposito retrahuntur. Ipsæque Ecclesiæ, Monasteria, & loca famulantium Deo consuetis numeris manent destituta. Et in multorum fidelium mentibus scandalum generatur*. Hunc *pestiferum morbum* Pontifex variè exagitat, & concludit: *Apostolica authoritate districtiùs inhibemus, ne tam à maribus quàm à mulieribus, volentibus ingredi Religionem, Ecclesias, Monasteria, Prioratus, domus, seu loca, in earundem personarum receptione, aut ante vel post illam, quocumque pastus, prandia, seu cœnas, pecunias, jocalia, aut res alas, etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis piumisum alium deputata vel deputanda, directè vel indirectè petere, vel exigere quoquo modo præsumant, sed eos potiùs cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu & vestitu, sicut alias personas suarum domorum & locorum, sincera charitate pertractent. Illa dumtaxat, quæ personæ illæ ingredientes purè & spontè, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare & offerre voluerint, cum gratiarum actione licitè recepturi*.

Pontifex prohibet varia. Primò, quosvis pastus ac convivia. Deindè quævis jocalia. Tertiò quascumque exactiones. Etiam illas, quæ fiunt non pro Monasterio, sed in gratiam Præfecti. Etiam quæ fiunt ad ornatum Ecclesię, aut quemvis pium usum. Addit: *Quamvis sit eis à jure prohibitum*. Affirmat hanc suam Sanctionem non esse novam, sed haustam ex antiquis Canonibus, Ad ipsos innovandos. Et adducit varias suæ Constitutionis rationes. Prima est, quod per istas exactiones detrahatur decori Ecclesiasticæ ac immaculatæ Religionis. Secunda, quòd quidam veri fideles istud crimen detestentur, quidam reperire nequeant tantas impensas, ideoque ab ingressu Religionis divertantur. Hæc posterior ratio quosdam olim retraxit à baptismo. Ita jam audivimus à sancto Gregorio Nazianzeno. Tertia ratio est, quòd ex hoc fonte quædam Monasteria non habeant competentem numerum, ideoque ab ipsis non expleantur debita Officia. Addi possent & aliæ rationes. Prima est, quòd ista exactio frequenter faciat impingi in Apostolicum Canonem: *Et confunditis eos qui non habent*. Uti olim in Baptismo, ita hodie in Regulari professione quisque vult *consequi celebritatem nominis*: suam famam non lædere. Hinc etiam modici cives nolunt istud prætermittere, ideoque se exhauriunt. Et dum ambiunt servare, impelluntur lacerare famam Monasteriorum. Secunda ratio est, quòd neophytus Regularis diem suæ professionis, quem totum Domino Deo per serventissimam pietatem oportet consecrari, per ista convivia quandoque prophanet, maculetque suos novos natales. Tertia ratio est, quòd ista exactio inutiles ac ineptas quandoque personas inducat in Monasteria, quæ ipsorum in matrem Ecclesiam onera non possint explere. Quæ postmodò laxent omnem disciplinam.

Interim Urbanus etiam Pontifex istam diem non vetat exhilarari. Solummodò mandat hoc fieri secundùm faciem Sanctorum regulari cum temperantia, & citrà omnem exactionem. Hanc damnat de Simonia, & variè ac durè castigat. Prima pœna est: *Si sint singulares personæ, tam dantes quàm accipientes, excommunicationis sententiæ subjacere decernimus*. Si sit Capitulum aut Conventus, eos supponit suspensioni. Excommunicationem accepit à septima Synodo. Secunda pœna has censuras reservat Sedi Apostolicæ, ac in solo mortis articulo permittit ab aliis relaxari. Quòd omnem hanc Simoniam sibi absolvendam semper reservaverit Romana Ecclesia, lucet ex finali Capitulo ad istum titulum. Est enim species hæresis, cujus absolutionem antiquissimi etiam Canones reservant Sedi Apostolicæ. Urbanus Pontifex adjungit aliquas gratias. Primò permittit, ut omnes ista Simonia usque tunc maculati absolvantur per Episcopum. Supponit ipsos esse excommunicatos, aut suspensos.

Secun-

Secundò permittit, ut etiam dispensari possint ad permanendum in suo Monasterio. Affirmat etiam per hanc Simoniam incurri reatum expulsionis ex proprio Monasterio. Tertiò permittit, ut omnia usque tunc exacta ac recepta permaneant Monasterio, dummodò tamen communi usui sint applicata, aut applicentur. Proindè Abbas, & quivis alius, quæ pro se acceperant, debebant traducere in communem usum. Pontifex supponit ista omnia esse obnoxia restitutioni. Utique in pauperes, aut alias pias causas.

CAPUT V.

An nullo in casu liceat aliquid ab ingredientibus exigere?

PRima quæstio est, an ob Monasterii inopiam non liceat quidquam exigere? Rationem dubitandi facit suprà adductus Innocentii III. in Lateranensi Synodo Canon: *Paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare*. Respondeo, Canonem exponi à Jacobo Cardinale de Vitriaco, uno ex Patribus istius Concilii. Laudat Cistercienſem Ordinem, deplorat depravatos sui sæculi mores, atque prosequitur: *Deo devotæ virgines, & sanctæ mulieres, fervore Spiritus & desiderio fœmineum animum exuentes, evadentes mundi naufragium, ad tranquillum Cisterciensis Ordinis portum, assumpto regulariter habitu transierunt. Aliis enim Monialium Congregationibus, propter nimiam vitæ dissolutionem, securè se committere non audebant. Ad tantam enim corruptionem & defectum claustrales mulieres ubique ferè devenerant, quòd ad eas tutum refugium non habebant. Quàm enim periculosum sit & difficile, inter impudicas castitatem conservare, nemo dubitat, qui talium mulierum mille artes & maleficia non ignorat. Sed & passim & publicè pro miserabili Monasteriorum ingressu pecuniam exigebant, allegantes suam paupertatem, & de Simonis crimine pessimo non curantes Domum orationis in negotiationis forum convertebant*. Istæ Moniales vivebant sine disciplina, ideoque omnia ipsarum bona cadebant in pertuſum sæculum. Et talem paupertatem Simonia non levat, sed auget. Hinc laudata Lateranensis Synodus rectè dixit istis exactionibus non esse titulum, sed prætextum, ideoque ipsas esse plenè simoniacas. Lib. 2. cap. 15.

Hinc superest quæstio, an vera disciplinati Monasterii paupertas sit legitimus titulus ad aliquid exigendum? Respondit in sua Oxoniensi Synodo Stephanus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, & Archi-Episcopus Cantuariensis: *Statuimus ut de cætero pro receptione alicujus in domum Religionis, pecuniam aut quidquid aliud extorquere non præsumant, adeò ut si præ paupertate domus debeat vestire seipsum, prætextu vestium ultra justum pretium earum ab eo penitùs nihil recipiatur*. Et Ludovicus à Guysia, Cardinalis item Presbyter, & Rhemensium Archi-Episcopus statuit in sua Rhemensi Synodo: *Qui pro Religionis seu Monasterii ingressu aliquid extorserit, Simoniacus esse censeatur. Nam licet opes Monasterii sint adeò tenues, ut vix ingredientem alere queant, cumque oporteat aliquando pro alimentis & vestibus aliquid Monasterio conferre, tuta conscientia, modò id non fiat ante votorum emissionem; tamen ut deinceps omnis nequitiæ amputetur occasio, Synodi Tridentinæ Decretis admoniti statuimus, ne deinceps in quibuscumque Monasteriis major Monachorum vel Monialium numerus admittatur, quàm qui ex propriis reditibus Monasterii, vel eleemosynis assuetis educari queat. Approbamus tamen & laudamus eleemosynas, etiam copiosas, ab ingredientibus spontè oblatas*.

Affirmat primò, quòd ob Monasterii paupertatem exigi possint non tantummodò prima vestimenta, sed & perpetua alimenta. Quod ipsum docuit Magnus Papa Gregorius in litteris ad Sabinianum, suum Constantinopoli Diaconum Apocrysiarium: *Domino Romano etiam dicendum est, quia Catellus Palatinus substantiam ejus, quantum Virigantinus dicit, malè exterminet. Cui vix potui imponere, ut expensas eidem Virigantino in Monasterio, in quo lectioni vacat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia Matris suæ dare debuisset*. Virigantinus videtur more consueto fuisse ingressus Monasterium: videlicet ad laborandum, atque ita victum suum lucrandum. Verùm professus maluit litteris vacare, ideoque manibus operari non potuit. Hinc ipsi ex materna hæreditate Magnus Gregorius jussit dari alimenta. Et quidem violenta juris via per Illustriss. Romanum, sub Imperatore Mauritio, Magistrum officiorum. Præfata Rhemensis Synodus secundò affirmat istiusmodi exactionem fieri tuta conscientia. Etenim uti Episcopus, antequam ad Clerum admittat & consecret, ita & Abbas, antequam suo pauperi profitentem Cœnobio incorporet, potest exigere patrimonialem titulum, seu alimenta. Quod etiam verum est, dum pro certo numero dotatum Monasterium admittit supernumerarios. Attamen horum alimentatio est temporalis: quousque ex supernumerariis fiant numerarii. Ita se habet rei natura. Verùm Tridentina Synodus sanxit aliud, mox exponendum. Rhemensis Synodus affirmat tertiò: *Modò id fiat ante votorum emissionem*. Ita legunt non dumtaxat Ludovicus Odespun, sed etiam Philippus Labbeus & Gabriel Cossartius. Est lectio suspecta. Videtur legendum: *Modò id non fiat ante votorum emissionem*. Videtur hæc Synodus ista sumpsisse ex Synodo Tristandi de Salazar, Archi-Episcopi Senonensis: *Si autem post ipsum Religionis ingressum fuerit aliquid ab ipsis ingredientibus, vel eorum parentibus, Monasterio ex devotione oblatum, illud recipi minimè prohibemus*. Et quidem quod post professionem aliquid ab opulento recipi, & à paupere Cœnobio possit exigi, docet adductum exemplum ex Magno Gregorio. Et fateor istam oblationem ac receptionem esse magis liberam, minusque suspectam. Ut tamen & anteà fiat, disertè permittit, imò mandat Regula sancti Benedicti. Eadem est ratio istius exactionis. Expedit ipsam fieri ante professionem. Nam & Episcopi patrimonialem titulum non à consecratis exigunt Clericis, sed à consecrandis. Quartò affirmat istiusmodi exactiones interdici à Tridentina Synodo, ideoque deinceps non licere. Affirmat licere ex naturali ac Divino jure, verùm isto Ecclesiastico prohiberi. Et adjungit prohibitionis causam: *Ut deinceps omnis nequitiæ amputetur occasio*. Nempe ne quis Monasterii Præfectus habeat ansam, ex qua paupertatem prætexat in titulum, atque ita patret Simoniam. Ex simili causa Eliberinum Concilium Lib. 7. Ep. 1.

cilium vetuit Baptismi tempore nummos in Sacrum fontem conjici à baptizatis, susceptoribus, aut assistentibus. Eadem de causa Annatas fuisse sublatas à Basileensi Concilio ad Eugenium IV. Pontificem scripsit Julianus Cardinalis Cæsarinus.

Cap. 3. Audiamus Tridentinum Decretum: *In Monasteriis & domibus, tam virorum quàm mulierum, bona immobilia possidentibus, tantus numerus constituatur, ac imposterùm conservetur qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum vel ex consuetis eleemosynis commodè sustentari possint*. Est Decretum desumptum ex Bonifacii VIII. sexto Libro ad titulum de Regularibus: *Districtiùs inhibemus, ne in Monasteriis non mendicantium, aliquæ recipiantur de cætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum Monasteriorum bonis seu proventibus absque penuria sustentari. Si secùs actum fuerit, irritum decernentes*. Tridentina Synodus hoc Decretum partim extendit, partim contraxit. Extendit ad omnia generatim Monasteria: etiam Virorum. Etiam Mendicantium. Hinc adjunxit *ex reditibus propriis Monasteriorum, vel consuetis eleemosynis*, Contraxit & circumduxit adjectam à Bonifacio professionis nullitatem. Adversus Tridentino Concilio professiones nemo jam censet nullas. Bonifaciani Decreti virtus aut nunquam recepta fuit in mores, aut jam pridem evanuit. Galliæ Regnum istas Constitutiones nunquam admisit.

Tridentinum Decretum nititur ac fulcitur antiquissimis Canonibus. Etenim noster sanctissimus Apostolus ac Martyr Bonifacius habet in suis selectis Capitulis:
Cap. 15. *Ut plùs non mittantur in Monasteria Canonicorum atque Monachorum, sive Puellarum, quàm sufficere possint*. Et hanc Constitutionem innovavit tertia Turonensis Synodus: *Ut in Monasteriis Canonicorum, Monachorum, seu*
Can. 31. *Puellarum, majorum hominum numerus non admittatur, quàm facultas Monasterii possit sufficere*. Ipsam etiam Magnus Imperator Carolus admisit in
Lib. 1. cap. 112. sua Capitularia: *De congregationibus superfluis, ut nullatenùs fiant, sed tantos congreget quis, quantis consilium dare potest*. Et Gerardus Comes inter alias fundati à se Vizeliacensis Monasterii conditiones posuit & hanc: *Sed & rerum quantitas in suscipiendis Fratribus, seu Sororibus semper attendatur, ne superfluo numero Congregationes ipsæ (quod absit) fortè gravatæ dilabantur*. Et Nicolaus I. Pontifex Confirmationis Diplomati adjecit: *Sed & modus in numero Congregationis adeò conservetur ut nec pluralitas penuriam, nec paucitas inhabitantium destitutionem loci inducere valeat*. Habes hæc apud Hugonem Pictavinum in Chronico istius Monasterii. Decreti sensum insigniter aperit ac tradit Aquisgranense sub Ludovici pii Imperio Concilium:
Lib. 1. cap. 118. *Cavendum summoperè præpositis Ecclesiarum est, ut in Ecclesiis sibi commissis non plures admittant Clericos, quàm ratio sinit, & facultas Ecclesiæ suppetit. Ne si indiscretè & extraordinariè plures aggregaverint, nec ipsos gubernare, nec cæteris Ecclesiæ necessitatibus, ut oportet, valeant adminiculari. Sunt namque nonnulli, vanam gloriam ab hominibus captantes, qui numerosam Cleri Congregationem volunt habere, cui nec animæ nec corporis curans solatia exhibere. Hi namque taliter aggregati, dum à Prælatis stipendia necessaria non accipiunt, neque Canonicum servant ordinem, nec Divinis Officiis insistunt. Claustra, Societatemque cæterorum relinquentes efficiuntur vagi & lascivi, gulæ & ebrietati, & cæteris suis voluptatibus dediti. Quidquid sibi libitum est, licitum faciunt. Proindè Præpositis solerter providendum est, ut in hoc negotio modum discretionis teneant. Scilicet, ut nec plus quàm oportet, & possibilitas Ecclesiæ suppetit, in Congregationem admittant, nec eos, quos rationabiliter gubernare possunt, causa avaritiæ abjiciant*. Certè in Monasteriis ubi Fratribus non dantur necessaria ac sufficientia, & ista vitia, & omnium ipsorum radix proprietas non possint non grassari. Hæc ipsum Decretum voluit evulsa. Ipsum innovavit Tridentina Synodus, ideoque habuit eundem scopum. Hunc præfata Rhemensis Synodus non plenè attigit.

Hinc Augustinus Barbosa circa Tridentinum Decretum proponit hanc quæstionem: *Cùm expletus est numerus personarum Religiosarum, quæ ali possunt ex annuis reditibus Monasterii, an possit aliqua sufficienter dotata cum sua dote supra illum numerum admitti?* Et respondet partem affirmativam defendi à Martino Navarro, aliisque scholæ Doctoribus. Et in Collectaneis adducit tres insignes Eminentissimorum Dominorum Declarationes. Prima est: *Moniales, Velatæ, aut Conversæ, supra numerum non recipiantur, nisi obtenta Sacræ Congregationis licentia. Et quoad Velatas supernumerarias servari debent conditiones in Licentiis contentæ*. Secunda est: *Moniales, quæ de licentia Sacræ Congregationis recipiuntur supra numerum in quolibet Monasterio constitutum, non subrogantur in locum earumdem decedentium intra numerum. Nec impediunt, quin aliæ in locum earumdem demortuarum intra numerum recipi possunt. Imò eædem sic supra numerum receptæ, ad hunc effectum ne impediant hujusmodi loca, remanent semper supernumerariæ, licet in cæteris nihil ab aliis differant, & in omnibus æquales esse debeant, juxta cujuslibet Monasterii institutum*. Tertia est: *Monialium in singulis Monasteriis, etiam curæ Regularium, seu Militarium subjectis, ordinarii debent certum numerum juxta cujusque Monasterii facultates præscribere. Et si quæ suprà statutum numerum recipiantur, duplicem eleemosynam adferre. Duplicis autem eleemosynæ nomine intelligi semper debet duplicata summa ejus, quæ in receptione cujusque Monialis intra numerum in quolibet Monasterio constitutum erogari pro tempore consueverit*.

Ex his discimus plura. Primò, quòd Tridentina Sanctio non vetet admitti supernumerarios. Secundò, quod etiam numerariæ Moniales soleant conferre eleemosynam. Tertiò, quòd supernumerariæ debeant conferre eleemosynam duplicem. Quartò, quòd ista eleemosyna seu alimentitia dos, quoniam supernumeraria Monialis non transit in numerariam, debeat esse census ad totam vitam. Quintò, quòd possit exigi. Etenim sine ipsa Monialis non possit admitti. Tridentina Synodus Regulares personas, uti noluit premi inopia, ita nequaquam noluit augeri. Hinc & præfata Rhemensis Synodus probavit ac laudavit copiosas etiam eleemosynas conferri ab ingredientibus: utiquè ad Monasterii substantiam, ideoque & ad numerum augendum. Ista postulandæ à sacra Congregatione facultatis necessitas non viget in Gallia aut Belgio. Nec item rigidus

rigidus fratrum aut sororum numerus. Et hinc calamitosis hiscè bellorum temporibus, dum opulentorum etiam Cœnobiorum facultates sunt abrasæ, possint item ab his exigi dotalia alimenta. Necessarius enim numerus non potest diminui. Ita clamant cuncti Canones. Attamen Præfecti debent ex fide agere. Etenim avaritiæ iniquitas possit sibi ipsi faciliter mentiri.

A Tridentina Synodo habemus & aliud huc Cap. 16. spectans Decretum: *Sed neque ante professionem, excepto victu & vestitu, Novitii vel Novitiæ, illius temporis, quo in probatione est, quocumque prætextu, à parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat; nec facilè, si discesserit, id recuperare possit. Quin potiùs præcipit sancta Synodus sub anathematis pœna dantibus & recipientibus ne hoc ullo modo fiat. Et ut abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erant.* Non dumtaxat pauperibus, sed & opulentis Monasteriis permittit, ut à Novitiis, adeoque & à professuris exigant vestitum, & victum Novitiatus. Etenim Novitius necdum est incorporatus Monasterio, ideoque necdum habet jus istorum accipiendorum. Est antiqua disciplina. Etenim Pachomianorum, qui nec vestitum exigebant, imò nec admittebant à Novitiis, disciplinam Joannes Cassianus, aliique notant fuisse singularem. Horum interim omnium exactio, licet legitima sit, misceri non possit cum ipsa admissione ad Monasterium. Exactio est quid disparatum adinstar contractus antenuptialis. Persona, si apta judicetur ad divinæ Majestatis ac Monasterii officia, debet purè admitti: postmodò dispici de ejus vestimentis ac alimentis. Hinc Tristandus de Salazar Archi-Episcopus Senonensis, & Ludovicus à Guysia Archi-Episcopus Rhemensis statuerunt hæc fieri post professionem. Notanda est superiùs laudata Magni Gregorii jussio circa Viriganinum Monachum. Ipsius quod studere quàm laborare mallet, hæredes sanctissimus Pontifex coegit ad alimenta. Mendicantium Ordines obligantur ad studia; obligantur, utpotè novissimum militantis Ecclesiæ subsidium, ardere ac lucere. Et quædam ipsorum Cœnobia juniores fratres præ inopia non possint in studiis alere. Consuevit enim esse aliquis numerus. Hinc pro studiorum tempore possint exigere alimenta. Attamen & hic videndum est, ne iniquitas sibi ipsi mentiatur.

CAPUT VI.

Discutitur Doctrina Theodori Balsamonis, Patriarchæ Antiocheni,

Licet Schismaticus, tamen magnus hic ac eruditus Græcorum Doctor scribit ad quintum Canonem septimi Concilii; *Quando quispiam sua spontè in Ecclesiam res aliquas tulerit, quas & qui accipiunt, &c. citra ullum præjudicium accipiunt, & qui dant, in pœnam non incidunt. Si quis autem ab initio non ita liberali & spontè suscepta voluntate, sed ut ordinetur, vel in Clerum admittatur, vel aliquo alio modo in Ecclesia eligatur, oblationem fecerit, is qui talis est, puniatur.* Affirmat quod Episcopi in eligendis & consecrandis Clericis, itemque Ecclesia in eligendis Episcopis non possint spem & oculos dirigere in ipsorum temporalia, nec eligendi ipsa ex ambitu promittere: hanc promissionem esse omninò Simoniam. Nempè tunc quidam omnes suas possessiones promittebant Ecclesiæ, atque ita evehebantur. Ex his Theodorus prosequitur: *Nota hæc propter eos, qui tondentur in Monasteriis cum pecuniarum largitione, & propter eos qui Deo sua sponte oblationem faciunt. Eos autem, qui pecuniis in externis Monasteriis jus fraternitatis acquirunt, Canonibus non teneri existimo, quod non sit vituperanda alimentorum acquisitio.* Per fraternitatis jus seu Adelphata intelligit translationem ad aliud Monasterium. Antiqui omnes ante fratrum Mendicantium ingressum Monachi profitebantur stabilitatem in loco: & Græci & Latini. Quandoque autem ex causis oportebat transferri quempiam. Fiebat duobus modis. Primò, per incardinationem seu adfiliationem in Matriculam alterius Monasterii. Secundò, per solam commorationem. Nempè Prælatus suum subditum faciebat commensalem in alieno Monasterio, ac illic emebat ipsius alimenta. Aut parentes id faciebant pro filio. Hujusmodi translationem Theodorus appellat Adelphata. Et affirmat posse emi ac vendi. Rectè. Etenim hæc fraternitas non est Monachale Beneficium: est mera habitatio, & præstatio alimentorum. Est merum temporale, ideoque palam cadit in pacta.

Eadem de re idem Theodorus scribit ad decimum nonum istius Concilii Canonem: *Dixerunt quidam hæc*, Monasticam Simoniam, ac ejus pœnas, *locum habere in Monasteriis, ubi communiter vivitur, quæ cœnobia dicuntur, sed non in Cellulariis, eò quòd in fraternitatem recepti victum emant, non tamen jus Tonsuræ vel Clericatus. Audierunt autem id in omnibus Monachis intelligi, eò quòd Monachorum & Monasteriorum non sit differentia ex Canone.* Nos Latini habemus triplicis generis Monasteria: Abbatias, Prioratus, & Cellas. Eadem habent & Græci. Eorum Præfectos appellant Archi-mandritas, Heghumenos, Martyrarios. Habuerunt & Prioris titulum: Eundem cum titulo Archimandritæ. Habuerunt & Exarchos, quos nos Latini appellamus Præfectos Generales aut Provinciales. Mediis Ecclesiæ sæculis inter ista Græcorum Monasteria fuerunt plures differentiæ. Harum una fuit, quòd Majorum, quibus Archi-mandrita aut Heghumenus præerat, Cœnobiorum fratres possent; cellularum incolæ non possent initiari sacris Ordinibus. Hinc Theodori Balsamonis tempore quidam censuerunt istorum dumtaxat, non horum admissionem esse capacem Simoniæ. Quod nempè soli isti per professionem acquirerent jus Tonsuræ seu Clericatus. Eorum opinio fuit discussa per nescio quam Synodum, & damnata. Et optimo jure. Etenim ipsa citra quemvis ad sacros gradus respectum professio est res sacra: est species Ecclesiastici Beneficii. Hinc est etiam materia Simoniæ. Et hic manifestè est sensus septimi Concilii. Etenim Simoniam patrari ac omnes ejus pœnas incurri

curri affirmat etiam in admissione sanctimonialium. Proinde professio non sunt simpliciter adelphata seu alimenta, sed est ipsum radicale ac Ecclesiasticum jus: res spiritualis. Theodorus hic denuò affirmat Adelphata posse emi & vendi.

Et hinc oritur quæstio de plena Monachi translatione, qua non dumtaxat ad alimenta, sed transfertur etiam ad filiationem alterius Monasterii: An tunc illa, quæ vel ipse, vel ejus parentes obtulerunt primo Cœnobio, cum ipso transeant ad secundum? Etenim quòd omnia profitentis bona & jura cum ipso per professionem traducantur plenissimè in Monasterium, est res certissima: antiquissimus Ecclesiæ mos & Canon. Quæstio est, an hæc obtineant etiam in jam dicta translatione, seu secunda professione? Respondeo de hac, aut sanè simili re fuisse duram quæstionem inter sanctum Augustinum, ac S. Alipium Episcopum Tagastensem. Au-
Ep. 239. diamus istius ad hunc litteras: *Tristitia Thyanensis Ecclesiæ cor meum conquiescere non permittit, donec eos tecum audiam in pristinum animum restitutos. Quod citò faciendum est. Si enim de homine uno tantùm fategit Apostolus dicens,* Ne majori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est, *quantò magis nos oportet vigilanter agere, ne hoc in toto grege plangamus. Et maximè in eis, qui jam Catholicæ paci accesserunt, & quos nullo modo relinquere possum. Sed quia temporis non finit angustia, ut simul indè nobis diligenter deliberatam liceret eliquare sententiam, quid mihi post digressum nostrum diu cogitanti placuerit, accipiat Sanctitas tua. Et si tibi quoque placet, jam litteræ, quas ad eos communi nomine scripsi, sine dilatione mittantur. Dixisti ut dimidium habeant, & alterum dimidium eis à me undecumque provideretur: ego autem puto, quia si totum eis auferetur, esset quod diceremur non de pecunia nos, sed de justitia tantopere laborasse. Cùm verò dimidium eis concedimus, & eo modo cum eis pacem quandoque componimus, satis apparebit nostram curam nihil aliud quàm pecuniariam fuisse. Et vides quæ pernicies consequatur. Et illis enim videbimur alienam rem dimidiam tulisse, & illi videbuntur nobis inhonestè & iniquè se passos fuisse, ut adjuvarentur de dimidio, quod totum pauperum fuerat. Nam quod dixisti, cavendum est, ne cum rem dubiam emendari volumus, majora vulnera faciamus. Tantundem valebit, si eis dimidium concedatur. Propter ipsum quippe dimidium illi, quorum conversioni volumus ut hoc exemplo secum agatur, rerum suarum venditionem per moras illas excusatorias dilaturi sunt. Deindè mirum, si de re dubia est totius plebis tam grande scandalum, cùm Episcopos suos, quos pro magno habent, sordida avaritia maculatos putant, dum maligna species non vitatur. Nam cum quisque ad Monasterium convertitur, si veraci corde convertatur illud non cogitat, maximè admonitus, quantum malum sit. Si autem fallax est & sua quærit, non quæ* JESU CHRISTI, *non habet utique charitatem. Et quid ei prodest, si distribuerit omnia sua pauperibus, & tradiderit corpus suum, ut ardeat? Huc accedit quia illud, sicut jam collocuti sumus, deinceps vitari potest, & agi cum eo qui convertitur, si non potest admitti ad societatem fratrum antequam omnibus illis impedimentis se exuerit, & ex otio tendatur cùm ejus res esse destiterit. Hæc autem mors infirmorum, & tantum impedimentum salutis eorum, pro quibus tantoperè laboramus, ut eos Catholicæ paci lucremur, aliter vitari non potest, nisi ut apertissimè intelligant nullo modo nos de pecunia satagere in talibus causis. Quod nullo modo intellecturi sunt, nisi illam rem, quam semper Presbyteri esse putaverunt, eorum usibus relinquamus. Quia etsi ejus non erat, hoc ab initio scire debuerant. Videtur itaque mihi hæc regula esse in hujuscemodi rebus retinenda, ut quidquid eo jure, quo talia possidentur, ejus fuerit qui alicubi Clericus ordinatur, ad eam pertineat Ecclesiam, in qua ordinatur. Usque adeò autem eodem jure Presbyteri Honorati est illud de quo agitur, ut non solùm alibi ordinatus, sed adhuc in Tagastensi Monasterio constitutus, si re sua non vendita, nec per manifestam donationem in quempiam translata moreretur, nonnisi hæredes ejus in eam succederent, sicut Frater Æmilianus in illos triginta solidos Fratri Privato successit,*

Pœnales, quas post Carthaginensem collationem emisit Imperator Honorius, leges non fuerunt sine fructu. Non singulares dumtaxat personas, sed etiam integras Donatistarum Civitates atque Ecclesias reduxerunt ad Matrem Catholicam. Et hæ pro sua instructione quæsierunt ac elegerunt Eruditos, ex eadem Matre Clericos. Ita Thyanensis Ecclesia sibi è Tagastensi sancti Alipii Monasterio in Presbyterum elegit Fratrem Honoratum. Porrò pleræque tunc Afrorum Ecclesiæ colebant institutam à sancto Augustino communem vitam, atque ita erant Clericorum Monasteria. Et istam formam etiam Thyanensis, dum ad unitatem rediit, Ecclesia admisit, utpotè instructa ac permota per sanctum Augustinum. Et hinc inter ipsum & sanctum Alipium nata est quæstio de Honorati bonis. Alipius voluit spectare ad primum Monachale Cœnobium, esse illi affixa per primam professionem, ideoque cum transeunte non debere transire; at verò sanctus Augustinus censuit oppositum. Censuit debere transire: & quidem omnia. Hoc ipsum sensit Ecclesia Thyanensis. Hinc acriter certavit in Alipium. Nec sine aliquo fraternæ charitatis vulnere. Sanctus Augustinns exponit suum fundamentum: *Usque adeò autem eodem jure Presbyteri Honorati est illud, &c.* Quæ verba nos docent plura. Primò, quòd professum in Cœnobio Clericum aut Monachum tunc sequerentur omnia bona, spectatura ad usum Monasterii. Secundò, quod ista bona per solam professionem tunc certò non transitent in Monasterii proprietatem. Multis videbantur permanere in dominio professi.

Etenim quibusdam in locis morienti istiusmodi professo succedebant non Monasterium, sed sui hæredes. Quartò, quod hoc tunc intelligendum esset non de quibuscumque istius professi bonis, sed de solis quæ ille per venditionem aut manifestam donationem non transcripsisset in alium. Hujusmodi facta in Monasterium donatio transferebat perpetuam proprietatem. Presbyter Honoratus de suis bonis non disposuerat: hinc Augustinus censuit ipsa debere sequi personam, ideoque cum transeunte debere transire. Et non malè sensit. Attamen in sua opinione

non

non fuit firmus. Lucet ex his verbis: *Ego puto, quia si totum eis auferretur, esset quod diceremur non de pecunia, sed de justitia tantoperè laborasse.* Et ex his verbis: *Ne quid fortè ipse fallerer, sicut fieri solet, dum in sententiam meam proclivior erro.* Hinc adjungit de Alipio: *Si fortè illud justum apertissimè pervides, &c.* Hæc verba edicunt Alipium fuisse constantissimum in sua sententia. Constanter censebat omnia professi bona non quoad solum usum, sed etiam quoad proprietatem transire ac figi in Monasterium. Fundamenta inferiùs exponentur.

Hac de re Augustinus & Alipius dudum disceptarunt, & tandem consenserunt in hoc pactum: *Dixisti ut dimidium habeant, & alterum dimidium eis à me undecumque provideatur.* Quod jus utrimque esset dubium, censuerunt ex æquo dividendum. Verùm cur supplendæ alterius medietatis onus fuit sancto Augustino injectum? Quid Augustino cum Thyanensi Ecclesia? Respondeo horum radicem edici à sancto Augustino: *Quantò magis oportet nos vigilanter agere, ne hoc in toto grege plangamus, & maximè in eis, qui Catholicæ paci accesserunt, & quos nullo modo relinquere possum. Hæc autem mors infirmorum, & tantum impedimentum salutis eorum, pro quibus tantoperè laboramus, ut eos Catholicæ paci lucremur, aliter vitari non potest, nisi ut apertissimè intelligant nullo modo nos de pecunia satagere in talibus causis. Quod nullo modo intellecturi sunt, nisi illam rem, quam semper Presbyteri esse putaverunt, eorum usibus relinquamus.* Hanc Thyanensium infirmitatem operosè exaggerat, ideoque censet sine gravi peccato non fore scandalizandam. Demonstrat non dumtaxat Paulum Apostolum, sed & ipsum Christum Dominum ad evitanda pusillorum scandala abstinuisse à licitis functionibus. Hinc concludit Thyanensibus, licèt forsan non essent fundati, integrum Honorati Patrimonium esse cedendum. Nempè Thyanenses magnis ipse laboribus deduxerat ad Catholicam pacem: hinc ipsos deserere non poterat, longè minùs scandalizare. Hæc omnia probavit & admisit Alipius: attamen onus censuit dividendum. Mediam ex Honorati bonis portionem permisit decedere suo Monasterio, aliam medietatem voluit à sancto Augustino suppleri: ab Hipponensi ejus Monasterio. Istam medietatem censuit à se donari, ideoque tantundem præstari voluit à sancto Augustino. Et hic consensit in omnia.

Verùm post digressum cœpit ruminare ac re-
Ep. 168. tractare hæc sua Acta. Et contulit cum Collega Samsucio, Turrensi Episcopo, viro licèt non eruditissimo, tamen optimo: *Excepta eorum tristitia, quam experti sumus, nequid fortè ipse fallerer, sicut fieri solet, dum in sententiam meam proclivior erro, narravi causam Fratri & Collegæ nostro Samsucio, nondum dicens quid mihi modò videtur, sed illud potiùs adjungens, quòd utrique nostrum visum sit, cum illis resisteremus. Vehementer exhorruit, & nobis hoc visum esse miratus est, nulla re alia permotus, nisi ipsa specie fœda, non nostra sed cujuslibet vita ac moribus indignissima.* Notanda sunt verba: *Excepta illorum tristitia. Cum illis resisteremus.* Edicunt cunctos Thyanenses in sua, quæ Monachi bona negat per professionem devolvi in proprietatem Monasterii, sententia fuisse firmissimos, ac pro ipsa non soli Alipio, sed & Augustino constanter restitisse. Ejusdem sententiæ fuit Samsucius: & adversam Alipii sententiam duxit scandalosam, & non solorum Episcoporum, sed cujusvis Christiani vita indignam. Scandalosam de avaritia.

Notanda sunt & hæc verba: *Ne quid fortè ipse fallerer, &c.* Edicunt plura. Primò, quòd sanctus Augustinus suarum opinionum, licèt verissima censeret, non fuerit defensor pertinax. Secundò, quòd ipsas docuerit cum formidine de opposito. Tertiò, quòd ipsas conferret cum aliis, licèt inferioris doctrinæ, Episcopis ac Doctoribus. Quartò quòd ipsorum judicium summi faceret, ac se ad ipsum inclinaret. Quintò, quòd Alipium, licèt ejus improbaret sententiam, non damnaverit gravis peccati. Sequebatur sancti Cypriani regulam: *Neminem judicantes, si diversum senserit.* Hinc subdidit ad Alipium: *Et si fortè illud justum apertissimè pervides, non cogantur infirmi modò discere, quod ego nondum intelligo, ut hoc circa eos in hac causa servetur, quod Dominus ait; Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modò.* Rursùm docet nos varia. Primò, quòd sibi opposita Alipii sententia posset esse verissima ac apertissima. Secundò fatetur eam à se necdum intelligi, ideoque adhuc improbari. Hinc & ipsam & ejus sectatores profitetur probabiles ac tutos. Tertiò adjungit eam, licet veram ac manifestam, necdum esse imponendam Thyanensibus. Causa scandali. Quæ Augustini regulæ palam firmant variis in casibus authoritatem ac securitatem sententiæ veraciter probabilis.

Elucidanda sunt & hæc verba: *Postremò, quia omnia timeo, & memini in digressu nostro quod proposueris, quòd me Fratres Tagastenses teneant debitorem in dimidio illius pretii, si hoc justum esse liquidò perspicis, ea dumtaxat conditione non abnuo, ut cum habuero reddam. Id est, cùm aliquid tantùm obvenerit Hipponensi Monasterio, ubi hoc sine angustia fieri possit, ut tanta ibi summa detracta, non minùs quàm æqualis pro numero cohabitantium pars ad nostros perveniat.* Iterum habemus varia. Primò, quòd Augustinus fateatur Alipii sententiam posse fieri ac esse liquidam. Secundò, quod inter ipsos facta transactio contigerit Tagastense Eremitarum Monasterium. Honoratus enim fuerat apud ipsos professus. Tertiò, quòd Augustinus alteram, dandam Thyanensibus, medietatem spoponderit addere non ex suæ Ecclesiæ, sed ex bonis sui Monachalis Cœnobii. Non ex bonis jam habitis, sed acquirendis. Ex collationibus aut dotibus ingressurorum. Quartò, quòd Augustinus adstringi noluerit ad summam hanc unica vice solvendam. Ex quavis futura oblatione seu dote voluit medietatem manere Hipponensi Monasterio. Et sic forsan per unicam, forsan per plures vices & partes expungi istud debitum.

Et per ipsum noluit Thyanensibus adstringi, sed Tagastensi Monasterio. Voluit Honoratum ad istos transire cum omnibus suis facultatibus. Priorem transactionem censuit sordidam & scandalo-

dalosam, ideoque penitùs circumducendam. Lucet ex hisce verbis: *Quid mihi post digressum nostrum diu cogitanti placuerit accipiat Sanctitas Tua. Et si tibi quoque placet, jam litteræ, quas ad eos communi nomine scripsi, sine dilatione mittantur.* Et rursum ex his verbis: *Proindè, obsecro te, ut epistolam, quam eis communi nomine scripsi, subscriptam non differas mittere.* Huc faciunt & hæc verba: *Nam cum quisque ad Monasterium convertitur, si veraci corde convertitur, illud non cogitat, maximè admonitus, quantum malum sit. Si autem fallax est, & sua quærit, non quæ J. C. non habet utique charitatem.* Est obscura oratio. Existimo hunc esse sensum: qui Monasteria intrant, simpliciter intrant, & passim non cogitant de suis bonis. Præsertim non cogitant de sua evectione in Clerum. Quia ipsa cupiditas est pessimum virus Monasticæ humilitatis. Longè minùs cogitant, an in Clerum evectus sua bona relicturus suo Monasterio, an secum traducturus. Qui talia cogitant, sunt carnales, & non habent charitatem. Huc tendunt etiam sequentia verba: *Huc accedit, quia illud, sicut jam collocuti sumus, deinceps vitari potest, & agi cum eo qui convertitur, si non putat admitti ad societatem Fratrum, antequam se omnibus illis impedimentis exuerit, & ex otio tendatur, cùm ejus res esse destiterit.* Sensus est: sanciri poterit, ut deinceps nemo profiteatur, nisi priùs de suis rebus, & quidem ex otio, seu maturo consilio disposuerit. Sic nullus restabit locus istiusmodi quæstionibus. Hinc intelliges & hæc verba: *Propter ipsum dimidium illi, quorum conversionis volumus ut hoc exemplo secum agatur, rerum suarum venditionem per moras illas excusatorias dilaturi sunt.* Alipius ex Augustini sententia dixerat sequi & fieri, ut Conversi passim ante professionem de suis rebus non disponerent. Quia nempè sciebant sibi remanere dominium. Et ita omninò erat. Augustinus reponit istud ipsum sequi ex Alipii sententia, quæ volebat solum dimidium transire in Monasterium. Sic enim ille sensit. Notanda sunt & hæc Alipii verba: *Cavendum est, ne cùm rem dubiam emendari volumus, majora vulnera faciamus.* Et hoc Augustini responsum: *Mirum si de re dubia est totius plebis tam grande scandalum, &c.* Ambo profitentur utramque dubiæ seu probabilis opinionis partem posse adsumi in praxim, nisi aliud mandet scandalum pusillorum.

Sanctus Augustinus rectè dixit sancti Alipii sententiam posse evadere liquidam & apertissimam. Etenim jam talis evasit. Imperator Justinianus jam pridem sanxit, & omnis sub cœlo Ecclesia admisit omnia Conversorum bona per professionem transire in plenam ac liberam proprietatem Monasterii. Hinc illa, etiam dum Professus transit aut transfertur ad aliud, seu ejusdem seu diversi Ordinis, Monasterium, firma maneant ad primum. Ita disertè sanxit præfatus Imperator in scripta ad Epiphanium Patriarcham Constantinopolitanum Novella Lege: *Si relinquens Monasterium, in quo conversionem habuerit, ad aliud transeat Monasterium, etiam sic quidem ejus substantia maneat, & vindicetur à primo Monasterio, ubi abrenuntians hanc reliquit.*

Lib. 5. cap. 7.

Vulgaris lectio habet: *In quo conversationem habuerit.* Est manifestum mendum. Legendum est, *Conversionem*. Eadem lex Monachorum translationes rigidissimè vetat, ac impediri jubet per quosvis Archimandritas atque Episcopos, ideoque quibusdam videtur hæc sanxisse in pœnam.

Eandem Constitutionem firmat in Novella Lege ad Petrum Officiorum Magistrum: *Si Monachus reliquerit suum Monasterium, & in aliud ingrediatur, quascumque res tempore, quo Monasterium dereliquerit, habere videbitur, proprio Monasterio, in quod ab initio conversus est, eas competere jubemus.* Quod ipsum valere jubet dum apostata Monachus ad pœnitentiam detruditur in aliud Monasterium. Et adjungit: *Res, quas postea*, utique post apostasiam aut translationem, *habuisse probatus fuerit, Monasterio, in quod mittitur, jubemus competere.* Istud ipsum in Basilicarum Legum Synopsi habet Michael Attaliates: *Si Monachus reliquerit Monasterium suum, & in aliud abierit, si quas res id temporis, quo Monasterium reliquit, habere potuerit, eas ad primum illud Monasterium, quod ab initio fuit ingressus, pertinere jubemus.* Etiam Leo & Constantinus, Sapientes Augusti habent in selectarum legum compendio: *Si Monachus, relicto proprio Monasterio, ad aliud se contulerit, si qua bona illo tempore, quo Monasterium reliquerit, habuisse compertus fuerit, ea Monasterio, in quo ab initio fuit, tradi jubemus.* Septima Synodus de apostatantibus adjungit: *Nisi fuerit culpa Prælati.*

Lib. 123. cap. 42.

Tit. 3.

Tit. 9.

Can. 19.

Est antiqua etiam Latinæ Ecclesiæ Regula, ex qua magnus Imperator Carolus formavit hoc Capitulum: *Si Monachus Monasterium suum dimiserit, omnia bona ipsius, & quæ in Monasterium introducit & quæ non introduxit, dominio Monasterii sint, & ipse officio Præsidis servire cogatur. Si verò Monachus ad aliud Monasterium migraverit, substantiam ejus prius Monasterium possideat: & in alio Monasterio ipse non recipiatur.* Prior in apostatas, posterior Capituli pars sancit in transeuntes. Et sancit in utriusque pœnam. Videtur non sancire in translatos. Quidquid sit, Regulam de translatis etiam intellexit, & ipsam in longè alia ratione fundavit Venerabilis Stephanus, sanctæ Genovefæ Abbas apud Parisienses, ac postmodò Tornacensium Episcopus, scribens ad Abbatem sancti Dionysii: *Desiderium Fratris H. Canonici nostri, cupientis ad Monasterium vestrum transire, nec commendare volumus, nec reprehendere audemus, illi omnia reservantes, qui tempore retributionis appendet merita singulorum in pondere & statera, sed ut vestræ petitioni & ardentissimæ illius satisfaciamus voluntati, liberum & absolutum vobis eum concedimus, salva nobis eleemosyna domus, quam ipse & mater sua Ecclesiæ nostræ contulerunt, ut vobiscum in habitu Monastico deserviat, & ex eo fructum capiat Beatus Benedictus, cui sacræ Religionis primitias sanctus contulit Augustinus.* Prioris Monasterii jus fundat in datis primæ conversioni primis institutionibus.

Lib. 5. cap. 226.

Ep. 151.

Aliud fundamentum adducit sanctus Anselmus, adhuc Abbas Beccensis, de nescio quo

Cle-

Clerico, qui ex alterius Monasterii novitiatu adductus Beccum, ac ibidem professus repetebatur à priori Monasterio, scripsit ad ejus Abbatem: *si prædictus Clericus nobiscum manserit, & res ejus, quas prius, sicut seipsum, nobis dedit, quam apud vos petitionem & votum Monachi faceret, retinere volueritis, nullam à nobismet calumniam sustinebitis.* Nempe Monasterium illud in fratris, qui dumtaxat Novitius fuerat, bona nullum jus acquisiverat: hinc Anselmus illa licet omnia remitteret dixit ad suum Cœnobium spectare. Quia huic per professionem ille, & se & sua dederat. Hæ donationes sunt distinctæ, ideòque licet per professi translationem prima solvatur, solvi non debet & secunda. Hanc leges & Canones, ut & primæ solutioni impedirent, noluerunt solvi.

Idem censuerunt & sanxerunt antiqui Hybernorum Canones: *Si quis commendaverit animam suam, & corpus, & omnia quæ habet, Deo & Principi, id est, Abbati sancto, & si postea exierit ad alterum Abbatem, & commendaverit illi animam suam, & omnia quæ possidet, cujus erunt hæc omnia? Prioris utique Abbatis omnia sua. Si tamen votum ejus illo vivente non tacuit. Novissimo verò Abbati relinquitur & corpus ejus, & vestimentum, & equus, & vacca. Vel si tanti honoris fuerit, duo equi cum curru, & ornamentum sui lectuli, & vas de quo biberat. Tamen prior Abbas offerre pro anima sui Monachi discedentis ab eo debet.* Hic memorati Hybernorum mores sunt suo loco exponendi. Hæc verba, *si tamen votum ejus &c.* edicunt quod prior Abbas debuerit secundò suum jus ante transeuntis Monachi mortem insinuare. Spectat hoc ad solos Hybernorum mores, qui numquam subfuerunt Romano Imperio, ideoque ejus leges ignoraverunt. Lib. 18. cap. 6.

CAPUT VII.

An antiquus Ecclesiæ Canon aut mos omnia professi Monachi bona per professionem devolveret in firmam proprietatem Monasterii?

Respondeo circa hoc olim fuisse varios variarum Regionum ac Ecclesiarum mores. Etenim partem affirmativam cònstanter docuit Magnus Basilius. Ejus verba adduxi superiùs. Quare videtur non dubitandum, quin ista consuetudo obtinuerit per omnem Ponticam Diœcesim. Eadem viguit apud alias Ecclesias, & Latinas & Græcas, verùm cum aliqua formidine, & plurium contradictione. Ita fuisse in Africa, abundè nos docet jam exposita contentio inter sanctum Augustinum ac sanctum Alipium. Alipius constans tuebatur sancti Basilii sententiam, & ipsam Augustinus non damnabat, sed tamen censebat dubiam. Etiam multi censebant oppositum: & his ille in praxi se conformabat. Hinc permisit Privato Monacho Fratrem Æmilianum succedere. Quod ipsum volebat etiam à Fratris Honorati hæredibus, & generatim à cunctis fieri. Quæ ejus mens lucidissimè patet etiam ex secundo sermone de communi vita Clericorum. Omnes suos, licèt jam professos, Regulares Clericos istic donat libera facultate, imò & cogit ad disponendum de suis bonis: *Sunt qui de sua qualicumque paupertate, quod statuerant, necdum fecerunt. Hi sunt Valens Diaconus, & Patricius nepos meus Subdiaconus. Matris vita impediebat, quia indè vivebat. Expectabatur in illo etiam legitimæ ætatis accessus, ut quod faceret, firmissimè faceret. Nondum autem fecit, quia ipsos agellos habet cum suo Fratre communes, & sub indiviso eos possident.* Proindè professus tunc Clericus aut Monachus solum suarum possessionum usum transferebat in Monasterium, proprietatem pleno sibi jure retinebat. Transferebat usum: quia vitam communem ac paupertatem professus nequit administrare. Poterat tamen de proprietate disponere: & inter vivos, & per extremam voluntatem. Etiam excludere proprium Monasterium. Hinc Augustinus scribit de suo Presbytero Leporio: *Vobis dico qui fortè nescitis. Nam vestrum plurimi sciunt presbyterum Leporium, quamvis sæculi natalibus clarum, & apud suos honestissimo loco natum, tamen jam Deo servientem, cunctis quæ habebat relictis, inopem suscepi. Non quia nihil habuit, sed quia jam fecerat quod lectio ista persuadet. Hic non fecit, sed nos scimus ubi fecit. Unitas Christi & Ecclesiæ una est, ubicumque fecit bonum opus, pertinet ad nos, ut sibi congaudeamus. Hortus est unus, ubi novistis, ibi Monasterium suis constituit, quia & ipsi Deo serviunt. Ille hortus ad Ecclesiam non pertinet, nec ad ipsum. Et dixerit aliquis, Ad quem? Ad illud, quod ibi est, Monasterium.* Tom. 10. Hom. 50. de diverſ.

Hinc discimus plura. Primò, quod Leporius jam Monachus de suis possessionibus disposuerit. Erat enim tunc Deo serviens. Hic titulus erat tunc consuetus Monastico Proposito. Secundò discimus, quod ex suis bonis fundaverit novum Monasterium. Tertiò quod ipsum fundaverit in horto. Hoc est, in aliquo Suburbano. Ita tunc solebat. Quartò discimus, quod istiusmodi Monasteriorum bona ex tunc non spectarent ad Ecclesiam, adeoque nec ad administrationem Episcopi. Et hinc lucet ista Monasteria fuisse non Clericalia in domo Episcopi, sed Monachalia in agris. Illustrissimus Lucas Holstenius in proemiali ad Monasticum Venerabilis Benedicti Anianensis Abbatis codicem Dissertatione affirmat prima Cœnobiticæ vitæ exordia fuisse in Ægypto plantata per sanctum Antonium, ab aliis fuisse traducta per omnes sub cœlo Ecclesias, atque adjungit. *E Capraria Insula, ubi greges fuisse Monachorum indicat Rutilius Numantinus, missi ad Augustinum Monachi id Institutum in Africam intulerunt. Quod ibi receptum est, nequidquam Donatistis obsistentibus. Monasteria Carthagine, Thagastæ, Hipponæ fuisse testatur Paulinus.* Primum est verum, postremum apertè deviat. Etenim manifestum est apud Afros fuisse Monasteria ante Gildoniana tempora ac adventum Fratrum Caprariensium. Nempè sanctus Augustinus, juxta consuetum istius temporis morem, cum Baptismo suscepit & Monachismum, ipsum portavit ex Italia in Africam, plantavit apud Thagastàm, & varii per omnes Africanas Provincias traduxerunt. Hinc Petilianus, Constantinensis Donatistarum Episcopus, & ex ista factione plures clamarunt ipsum esse Monachismi Cap. 2.

apud

apud Afros authorem & plantatorem. Hæc sunt alterius loci. Quinto discimus, quod Leporius è Monacho fuerit factus Regularis Presbyter Hipponensis Ecclesiæ. Istud fuit tunc frequentissimum in Africa, ac omni Ecclesia. Et hinc aliqui existimant istum Leporium esse illum ipsum qui ob Nestorianam hæresim è Gallia Narbonensi ejectus fugit in Africam, atque illic à sancto Augustino fuit reductus ad Catholicam mentem, & postmodò evectus in Presbyterum. Existimant evectum ab ipso Augustino ac incardinatum Hipponensi Ecclesiæ. Verùm multa suadent oppositum. Est alterius loci. Interim morem, qui Monachos in Clerum evehit, Magnus Athanasius, licet non induxerit, insigniter tamen ampliavit atque firmavit. Et omnes Ecclesiæ comprobarunt. Sextò discimus, quod sanctus Augustinus, qui fratis Honorati bona constanter censuit spectare ad Thyanensem Ecclesiam, Leporii bona non flagitarit pro Ecclesia Hipponensi. Neque impegit in suæ Ecclesiæ jura. Etenim Leporius ante suam translationem jam disposuerat de suis bonis, & ipsorum proprietatem per solemnem donationem transtulerat in Monasterium: quod nondum fecerat Honoratus. Ad evadendas istiusmodi quæstiones Augustinus judicavit expedire ut quisque professurus Clericus aut Monachus ante professionem disponeret.

Hoc ipsum dubium, ac ex ipso natæ quæstiones fuerunt etiam apud Ægyptios. Lucet ex supra adductis, & hic repetendis verbis Joannis Cassiani. Demonstrat propietatis vitium esse pessimam Monasteriorum lepram, firmumque incentivum ad apostasiam, atque adjungit de Sanctissimis Beati Pachomii Monachis: *Et idcircò nec usibus quidem Cœnobii profecturas suscipere ab ingrediente pecunias acquiescunt. Primùm, ne confidentia hujus oblationis inflatus nequaquam se pauperioribus fratribus coæquare dignetur. Tum ne per hanc elationem nullatenus ad humilitatem* CHRISTI *descendens, cum sub disciplina Cœnobii non potuerit perdurare, egressus exindè ea, quæ in principio renunciationis suæ spiritali fervore succensus intulerat, tepefactus postea non sine injuria Monasterii, Sacrilego Spiritu recipere atque exigere moliatur. Quod omnimodis observari debere, multis sunt experimentis frequenter edocti. Nam per alia minùs cauta Monasteria simpliciter quidam suscepti eorum, quæ intulerant, quæque in Dei opere fuerant dispensata cum ingenti post blasphemia redhibitionem poscere tentaverunt.* Agit de illis, qui sua non per solemnem donationem, sed per solam professionem intulerant in Monasterium. Affirmat quod quidam postmodò apostatantes ista omnia repetiverint. Et adjungit: *Cum ingenti blasphemia*. Nempe istam repetitionem aliqui justitiam censebant, aliqui damnabant de blasphemia. Erant diversæ sententiæ. Et ad ista litigia ac ex ipsis nascentia incommoda evitanda Pachomienses Monachi non permittebant à professuris aliquid inferri. Existimo quod inferri permiserint per præviam ac solemnem donationem. Hæc enim non poterant repeti.

Ad has quæstiones evellendas Imperatores Theodosius II. ac Valentinianus III. ad Taurum Orientis Prætorio-Præfectum scripserunt hanc legem: *Si quis Presbyter aut Diaconus, aut Diaconissa, aut Subdiaconus, aut cujuslibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut mulier, quæ solitariæ vitæ dedita est, nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utriusque sexus, vel liberi, vel qui agnationis cognationisque jure junguntur, vel uxor extiterit, bona quæ ad eum vel ad eam pertinuerint, Sacrosanctæ Ecclesiæ vel Monasterio, cui fortè fuerit destinatus aut destinata, omnifariàm socientur, exceptis his facultatibus, quas fortè lentibus adscripti, vel Juri patronatus subjecti, vel Curiali conditioni obnoxii Clerici vel Monachi, cujuscumque sint sexus, relinquunt.* Sanciunt varia. Primò, utriusque sexus & Clericis & Monachis permittunt libertatem testandi. Nempè omnes isti tunc usque ad mortem retinebant suorum bonorum proprietatem. Secundò volunt, ut intestatis succedant sui hæredes. Tertiò addunt, ut his deficientibus succedat vel Monasterium. Quartò hoc restringunt ad bona libera, alieno juri non obnoxia. Crediderunt omnes istas lites hac via extinguendas. Et multæ fuerunt extinctæ. Lex data est sub Consulatu Ariobindi & Asparis, quinti sæculi trigesimo quarto, quarto anno post mortem sancti Augustini. Quòd tunc istæ lites incaluerint lucet ex adductis usque huc testimoniis atque exemplis. Extat lex in Codice Justiniani. Lib. 1. tit. 3. cap. 20.

Lex sanxit de solis morientibus, non de apostatis. Et de his erat major quæstio. Hinc Imperatores Leo & Anthemius legem suppleverunt: *Qui sua Monasteria relinquunt, non recipiunt quas attulerunt ad ea res mobiles, cujuscumque quantitatis sint, etiamsi non sint confecta monimentorum gesta super ipsis. In donationibus autem immobilium oportet jura servari, quando non adimitur ei, qui donavit evictio earum.* Res immobiles, nisi solemniter donatas, permittit repeti ab apostatis. Et insuper circa solemniter donatas indulget legalem evictionem. Lex extat in eodem Codice. Cap. 39. Et nec ipsa præcidit omnes lites. Hinc Magni Monasteriorum Patres alio modo providerunt. Probarunt, ac in executionem miserunt Sancti Augustini consilium: per suas regulas sanxerunt, ut quisque Renuntians ante professionem de omni sua substantia solemniter ac firmè disponeret. Sanctus Cæsarius Arelatensis Archi-Episcopus statim in ipso suæ Regulæ exordio laudat Dominicum verbum, *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me*, atque subjungit: *Certè si Renuntians non vult vendere, donationis chartas aut parentibus aut Monasterio faciat, dummodò sit liber. Et nihil habeat proprium. Si verò Pater ejus aut Mater vivat, & non habet potestatem faciendi, quando illi migraverint, cogatur facere.* Quod ipsum traductæ ad Sanctimoniales Regulæ inseruit Venerabilis Tetradius. Et sanctus Isidorus Hispalensis Archi-Episcopus posuit in sua Regula: *Qui relicto sæculo ad militiam Christi pia & salubri humilitate convertuntur, omnia sua primùm aut indigentibus dividant, aut Monasterio conferant. Tunc enim servi Christi liberum animum Divinæ militiæ offerunt, quando à se cuncta spei sæcularis vincula præcidunt.* Ep. 13. Et gloriosus Monachorum Patriar-

triarcha Benedictus: *Res si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta solemniter donatione ferat Monasterio. Quippè ex illo die nec proprii corporis potestatem se habiturum sciat.* Notanda sunt verba: *Facta solemniter donatione.* Etiam sancti Cæsarii verba: *Donationis carthas.* Mandant fieri dispositionem, quæ omnes quæstiones præcidat atque excludat, ideoque illam volunt vestiri omnibus legum solemnitatibus. Et tales, quæ Imperatoris Justiniani leges præcesserunt, Monachalium Regularum sanctiones habemus plures. Hinc item vides, quòd magnus Patriarcha Benedictus ante istas leges scripserit suam Regulam. Ista tamen optima disciplina ubique non viguit. Hinc fuit opus istis legibus.

Egregiam, sed singularem, doctrinam ad sanctum Paulinum, novellum tunc Monachum, Cap. 98. scribere videtur Beatus Hieronymus: *Jam non sunt tua quæ possides, sed dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ & Sapphiræ. Illi sua timidè servaverunt, tu considera ne CHRISTI substantiam impudenter effundas. Id est, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus, & secundùm dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat.* Sanctus Paulinus non fuit Cœnobita, sed cum venerabili uxore sua Tharasia, & modicissima familia egit privatam in Solitudine vitam, non penitus absimilem Anachoreticæ. Solam paupertatem & castitatem videtur vovisse, nulli obedientiam. Eorum & personæ & bona in nullius transierunt potestatem. Et tamen Hieronymus affirmat duo. Primò, quod suorum bonorum nullam deinceps proprietatem habeant, sed solam administrationem. Deindè, quod illa spectet ad pauperes, ideoquè suo tempore sit in ipsos dividenda: quibusdam videtur docere, quod Anachoretica professio omnia profitentis bona transcribat in pauperes. Respondeo istam transcriptionem in nullo Canone, in nulla fundari consuetudine, neque tradi à Sancto Hieronymo. Radicem, ex qua Paulino nata fuit ista obligatio, exponit in litteris ad Sabinum Placentinum Episcopum sanctus Ambrosius. Admirabilem Illustrissimi ac Nobilissimi Paulini Ep. 30. conversionem exponit, & adjungit: *Matrona quoque virtuti & studio ejus proximè accedit, neque à Proposito viri discrepat. Denique transcriptis in aliorum jura suis prædiis virum sequitur: & exiguo illic conjugis contenta cespite, solabitur se religionis & Charitatis divitiis.* Ambo omnia sua pauperibus addixerant. Et istud suo tempore insigniter expleverunt.

Hocce Monasteriorum jus fundamentum habet in Actis, quæ nobis esse adinstar Canonum rectè scribit sanctus Joannes Chrysostomus, Beatorum Apostolorum: *Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Vir autem quidam nomine Ananias cum Sapphyra uxore sua vendidit agrum, & fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua. Et adferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens manebat tibi, & venumdatum erat in tua potestate? Quare posuisti hanc rem in corde tuo?* Sensus est: hanc sanctam societatem ingredi erat tui arbitrii, at verò ingrediens debuisti tua tecum portare omnia. Ob hanc prævaricationem Apostolus ipsum horrendè percussit.

CAPUT VIII.

Exponuntur Imperatoris Justiniani de hac re Leges.

Imperator Justinianus, ut præfatis quæstionibus succideret omnem radicem, emisit insignes Leges. In primo Codicis libro extat ejus ad Joannem Prætorio-Præfectum lex, quæ varia Renuntiaturis contra priores Leges aut mores dat privilegia, inter quæ est & hoc: *Ut non liceat* Tit. 3. *parentibus impedire, quo minùs liberi eorum volentes Monachi aut Clerici fiant, aut eam ob solam causam exhæredare, sed si ipsi testamentum condant necessè habento quadrantem illis relinquere. Sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato. Quod si illi Monasteria aut Ecclesias relinquunt, omne ipsorum jus ad Monasterium aut Ecclesiam pertinet.* cap. 35. Largiùs hæc exponit in consequenti lege: *Hoc etiam cognitum nobis correctione nostra dignum esse judicamus, ut si quis in Parentum potestate constitutus vel constituta, vel forsan ejusmodi jure absolutus vel absoluta, elegerit se Monasterio vel Clero sociare, & reliquum vitæ suæ tempus sanctimonialiter degere voluerit, non liceat parentibus eosdem vel easdem quocumque modo abstrahere, vel propter hanc tantummodò causam, quasi ingratum vel ingratam, à sua hæreditate vel successione repellere, sed necessè sit eis omnimodò, cùm ultimam voluntatem suam, sive per Scripturam, sive alio legitimo modo perficiunt, quartam quidem portionem secundùm Leges nostras eis relinquere. Sin autem & ampliùs voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati concedimus. Sin verò ultimam voluntatem parentes, neque testamento, neque alio ultimo elogio declarasse monstrati fuerint, omnem parentum substantiam hæredes, quibus ab intestato competit, secundùm leges nostras sibi defendent: nullo eis impedimento ex sanctimoniali conversatione generando sive soli, sive cum aliis ad successionem vocentur. Hujus autem perpetuæ legis nostræ beneficia eos volumus obtinere, qui in Monasterio vel Clericatu perseveraverint. Nam si qui eorum, de quibus præsentem legem posuimus, sanctimonialem vitam elegerint, ad sæcularem autem conversationem posteà remearint, jubemus omnes eorum res ad jura ejusdem Ecclesiæ vel Monasterii, a quo recesserint, pertinere.* Hoc ipsum repetit in Novella Lege ad Petrum Officiorum Magistrum: *Nullam licentiam damus aut Parentibus filios, aut* L. 123. *filiis Parentes, sæcularem vitam sectantes & relinquentes, velut ingratos à sua excludere hæreditate, Monasterium aut monasticam vitam subsecutos.* cap. 41.

Ex his addiscimus varia. Primò, quod quidam usque tunc parentes suas utriusque sexus proles ob Clericatus aut Monachismi assumptionem exhæredarint. Leges, quæ hoc permittunt ob præcoces aut indignas nuptias, censebant obtinere etiam in his spiritualibus nuptiis. Etiam tunc non soli gentiles, sed & quidam Christiani vilipendebant statum Clericalem ac Monasticum:

cum: hæreditarias præsertim successiones Ecclesiis ac Monasteriis invidebant. Lucet ex variis scriptis sancti Hieronymi, sancti Joannis Chrysostomi, ac aliorum Patrum. Adduco unum S. Hieronymi locum ex litteris ad sacram Virginem Demetriadem: *Solent miseri Parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inveniunt, virginitati tradere. Certè qui religiosiores sibi videntur, parco sumptu, & qui vix ad alimenta sufficiat, virginibus dato, omnem censum in utroque sexu sæcularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac urbe dives quidam fecit Presbyter, ut duas filias in proposito virginali inopes relinqueret, & aliorum ad omnem copiam filiorum luxuriæ atque deliciis provideret. Fecerunt hoc multæ, pro dolor! nostri Propositi fœminæ; atque utinam rarum esset exemplum. Quod quanto crebrius est, tantò istæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla secutæ sunt. Fertur, & omnium Christianorum laude celebratur, quidquid fuerat nuptiis præparatum, à sancta Christi Lynoride Virgini traditum, ne sponso fieret injuria. Imò ut dotata pristinis opibus veniret ad sponsum: & quod in rebus mundi periturum erat, domesticorum Dei sustentaret inopiam.* Notanda atque verissima sunt sancti Hieronymi verba: *Ne sponso fieret injuria:* utique Christo Domino. Hinc adversùs istum suo adhuc tempore grassantem abusum Imperator Justinianus sanxit varia. Primò, ut utriusque sexus proles possit etiam invitis parentibus profiteri in Monasterio. Etiam proles adhuc posita sub patria potestate. Secundò, quòd proles ob talem professionem non possit exhæredari. Tertiò, quòd parentes obligentur illis relinquere legitimam, seu quartam portionem totius hæreditatis. Quartò, quòd illi intestatis parentibus plenè succedant. Et quidem si unica fuerit proles, in omnem omninò substantiam. Quintò, hoc jure exuit Apostatas. Eorum omne jus devolvit ad Monasterium. Quod ipsum repetit in præfata Novella Lege ad Petrum Magistrum officiorum.

Ep. 8.

Cap. 43.

Hæc omnia Justinianus innovavit ac ampliavit in Novella Lege scripta ad Epiphanium Patriarcham Constantinopolitanum: *Illud quoque decernimus, qui in Monasterium introire voluerit, antequam Monasterium ingrediatur, licentiam habere suis uti, quo voluerit modo. Ingredientem namque simul sequuntur omnes omninò res: Licèt non expressim, qui introduxerit eas, dixerit. Et non erit dominus earum ulteriùs ullo modo. Si verò filios habuerit, si quidem contigerit jam eum res aliquas donasse eis, aut per antenuptialem donationem, aut per dotis occasionem contulisse, & faciunt hæc quartam ab intestato ejus substantiæ, nullum in reliquis rebus habeant participium filii, sin autem nihil eis donaverit, aut minùs quarta, postquam abrenuntiant consociatùs fuerit inter Monachos, nihilominùs quarta debeatur filiis, aut supplementum, si contigit eos jam aliquid accepisse, aut etiam quatenùs totum eis detur. Si autem uxorem habens, deindè eam relinquens, in Monasterium ingrediatur, & dos mulieri servetur, & ex morte pactum, quod in alia nostra sancimus Constitutione, omnibus quæ super Monachis de his dicta sunt, & in mulieribus in Monasterium ingredientibus valituris. Si verò relinquens Monasterium ad quandam veniat militiam, aut ad aliam vitæ figuram, substantia ejus etiam sic in Monasterio, secundùm quod à nobis prius dictum est, remanente, ipse inter Officiales Clarissimi Provinciæ Judicis statuetur. Et tunc habebit mutationis fructum, ut qui sacrum ministerium despexit, Tribunalis terreni observet servitium.* Adjungit translati etiam Monachi bona remanere primo Monasterio.

L. 5. cap. 5. 6. 7.

Superioribus Sanctionibus adjicit varia. Primò, quòd Renuntians ante professionem possit liberè de suis bonis disponere. Secundò, quòd cuncta non disponentis bona pleno jure devolvantur ad proprietatem Monasterii. Per solam sine quavis donatione aut dispositione professionem. Nullum ipsi in illis manet dominium aut jus. Tertiò, quòd omnia hæc obtineant etiam in Profitentibus, qui habent filios. Quartò, quòd filiis tamen debeatur legitima: præstanda sive ante, sive etiam post professionem. Attamen post professionem non à professo postulanda erit aut præstanda, sed à Monasterio. Hoc enim acquisivit omne dominium ac proprietatem: & res transeunt cum suis oneribus. Et ista constitutio est longè justissima, dudum antè probata per Sanctum Augustinum, ac venerabilem Carthaginensis Ecclesiæ Primatem Aurelium. Etenim de suo regulari Presbytero Januario, qui condito in Ecclesiæ favorem testamento filium Monachum ac Monialem filiam excluserat, sanctus Augustinus in primo sermone de communi Clericorum vita dixit ad suum populum: *Magnus mihi dolor est. Dico Charitati Vestræ, propter hunc dolorem statui hæreditatem ipsam in Ecclesia non suscipere. Filiorum ipsius sit, qui reliquit. Ipsi indè faciant quòd voluerint. Videtur enim mihi, quia si eam suscepero, in isto facto, quod mihi displicet, & de quo doleo, ejus particeps ero. Commendavi Ecclesiæ, ut non suscipiat ipsas portiunculas, quæ pertinent ad exhæredatos, nisi cum ad legitimam ætatem pervenerint. Hoc eis reservat Ecclesia.*

Non mireris Augustinum hæc declamasse ad populum. Audi populi murmura: *Ecce, quare nemo donat Ecclesiæ Hipponensi aliquid. Ecce, quare non eam faciunt, qui moriuntur, hæredem. Quia Episcopus Augustinus de bonitate sua donat totum, non suscipit.* Adversùm hæc optimus Antistes adjunxit: *Planè suscipio. Profiteor me suscipere oblationes: oblationes sanctas. Si quis autem irascitur filio suo, & moriens exhæredat eum, si viveret, non eum placarem? Non ei filium suum reconciliare deberem? Quomodo ergò cum filio suo volo ut habet pacem, cujus appeto hæreditatem? Planè quando donavi filio, quòd iratus pater moriens abstulit, benè feci. Laudent qui volunt, parcant qui laudare nolunt. Quid plura, Fratres mei? Quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum. Imò, Deo propitio, neminem inveniat.* Et ad hæc firmanda adducit exemplum laudati Aurelii: *Quàm laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis? Quomodo implevit omnes, qui sciunt, laudibus Dei. Quidam enim cum filios, non haberet, neque speraret, res suas omnes, retento sibi usufructu, donavit Ecclesiæ. Nati sunt isti filii. Et reddidit Episcopus nec opinanti,*

nanti, quæ ille donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere: sed jure fori, non jure poli. Hæ rationes permoverunt etiam Imperatorem Justinianum, ut Parentum in Monasterio profitentium filios non permitteret orbari legitima. Etiam sanctus Augustinus videtur istorum filiorum legitimam refutasse. Id suadent hæc verba: *Commendavi Ecclesiæ, ut non susciperet ipsas portiunculas, quæ pertinerent ad exhæredator.*

Hæ optimæ Leges non clauserunt aditum omnibus litibus. Lucet ex præfatione Novellæ Legis ad Joannem Præfectum Orientalis Prætorii: Lib. 67. *Cognovimus quia mulier quædam, habens filium sibi ex nuptiis legitimis procreatum, voluit quidem segregare se à communi ista conversatione, & in quodam mulierum Monasterio commanere, plurima bona faciens mulieribus reverendissimis ibidem congregatis. Et quoniam nostræ Pietatis Lex vult eos, qui se Monasteriis dederint, seu viros seu mulieres, antequam ingrediantur Monasterium, eo quo voluerint modo quæ sua sunt disponere, nec posse postquam ingrediuntur Monasterium, ulterius quidquam agere de propriis, utpote Domini rerum non existentes ulteriùs, eò quod sanciverimus nos hujusmodi viros & mulieres cum corpore & anima ipso ingressu ad Monasterium dedicare se suasque substantias. Et si quidem discesserint, manere etiam sic eorum substantias in Monasterium, eò quod Domini harum ulteriùs non existant. Hinc autem metuere, ne fortè, quamvis nostra Constitutio multò posterior sit, quàm quod in prædictam venerabilem domum ingressa est, aliqui prohibeant eam prospicere suo filio: & oportere propter prædictum metum hæc interpretari, & lege nostra fieri manifestum, quia nihil læsa sit, aut filius ejus circa ejus successionem ex memorata Constitutione.* Est casus non absimilis illi, quem sanctus Augustinus nobis jam dixit evenisse Venerabili Aurelio. Istic parentum testamento aut donationi filiis, hic filiali juri supervenit adversa Constitutio.

Hinc Imperator Justinianus est insecutus Aurelii vestigia, & ad istam Relationem rescripsit: *Propterea sancimus, si quis Monasterium habitaverit vir aut mulier ante prædictam nostram Constitutionem, aut hactenùs habitet, & maximè filiis existentibus, nullam habere necessitatem nunc eorum substantiam in Monasterium, sed filio aut filiæ transmittere aut totum aut etiam partem suæ substantiæ, aut etiam quo voluerit modo res suas disponere, ut potè primam illam legem alia nostra hac Constitutione interpretante (eos enim qui semel ante memoratam dudùm nostram legem Monasteria intraverint, in nullo postea posita lex contristatura est, aut ablatura eorum quæ priùs eis ut liceat, data sunt) neque priùs nostræ legi impedimentum penitùs faciente, eò quod neque possibile sit hoc fieri, ut oportuisset priùs disponere, & ita ingredi in Monasterium. Si verò nulla tunc tali lege posita, in Monasterium ingressa est, quomodo fieri potuerit converti ordinem legis, & exigere eos, qui priùs ingressi sunt Monasterium, illa facere, quæ priùs ignorata, posteà per Sacram nostram Constitutionem sunt innovata? Sed unumquemque competit secundùm sua tempora expectare, & ea quidem quæ post legem sunt, ita quærere fieri, sicut lex vult. Si quid autem ante legem subsecutum est, hoc non commovere, neque perscrutari, sed in priori figura relinquere. Hæc igitur lex pro interpretatione utili posita sit nostræ prioris illius Constitutionis, ut illa in posterioribus temporibus, ex quo facta est, locum habeat, & iis qui postea convertentur, viris ac mulieribus posita sit, sibique potestatem in illis custodiat, nihil horum, quæ antea fuerunt, perscrutando, cùm licentia sit prioribus viris ac mulieribus, qui habitaverint, aut etiam hactenùs habitant in Monasteriis, & maximè filiis existentibus, suas res quo volunt disponere modo.*

Plura hinc discimus, primò, quod quisque olim professus, nisi antea se solemni & legitima via exuisset, retineret plenam proprietatem omnis suæ substantiæ, nec ipsam per professionem devolveret in Monasterium. Secundò, quod de ista proprietate posset semper disponere: Etiam per testamentum. Tertiò, quod testamentum posset condere non dumtaxat in filios, sed etiam in extraneos. Quartò, quod posset vel in suos vel in extraneos legare aut donare etiam omnem substantiam, ac nihil relinquere Monasterio. Quintò, quod Imperator Justinianus hæc omnia mutaverit. Etenim statuit, quod professio omnem de qua professurus non disposuit, substantiam transferat in plenam Monasterii proprietatem, ac professum omni dominio exuat, ideoque & incapacem reddat ad quovis modo aut via de ipsa disponendum. Sextò, quod ista, uti & quævis alia Imperatoris Lex solis futuris figat modum, non præteritis. His nullum inferat, intulerit, aut illatura sit præjudicium. Et hinc usque ad istam legem professi poterant ista omnia. De tota substantia disponere etiam in extraneos. Etiam in proles aut cœlibes. Hoc evincunt bis repetita verba: *Et maximè filiis existentibus.* His præsertim Justinianus noluit præjudicare.

Eandem gratiam Justinianus postmodò ampliavit atque extendit in Novella lege ad Petrum Magistrum Officiorum: *Si qua mulier aut vir Monasticam elegerit vitam, & intraverit Monasterium, filiis non extantibus, Monasterio quod ingreditur, res ejus competere jubemus. Si verò talis persona filios habeat, & non antequam intret Monasterium de suis rebus fecerit dispositionem, & legitimam partem filiis deputaverit, etiam sic liceat ei postquam Monasterium ingreditur, suam facultatem in proprios dividere filios, ita tamen ut nulli filiorum suorum minuat legitimam partem: quam verò non dederit filiis partem, Monasterio competat. Si verò omnem substantiam inter filios dividere voluerit, propria persona filiis connumerata, unam sibi partem omnibus modis retineat, quæ debeat juri Monasterii competere. Si verò in Monasterio degens moriatur, antequam inter filios suos proprias distribuat res, legitimam partem filii percipiant. Reliqua verò substantiæ pars Monasterio competat.* Quidam conjugati, dum converterentur, omnem substantiam suam inferebant Monasterio. Etiam exclusis filiis. Hoc Imperatori Justiniano, ac præsertim Episcopis, ex quorum adsessu & judicio ille condidit hujusmodi leges, visum est devium. Et jure merito. Hinc adjecta sunt plura. Primò, ut tales Parentes, qui tamen antea legitimè non disposuissent, etiam post professionem possent disponere in filios. Secundò, quod disponere possent in solos filios. Tertiò, quod illis omnibus & singulis obstringerentur præstare legitimam. Quartò, quod ipsis possent relinquere omnem suam substantiam. Quintò, quod tunc non possent penitùs Cap. 38.

excludere Monasterium, sed obligarentur ipsum adjungere in numerum filiorum, atque ita & ipsi relinquere legitimam. Sextò, quod nolentibus disponere, ideoque intestatis filii succederent in solam legitimam. Reliqua manerent Monasterio. Denumerando in filiorum sortem Monasterio regulam frequenter probat S. Augustinus. Omnibus opulentis fidelibus suadet, ut in suo testamento istud semper præstent Ecclesiæ aut pauperibus.

Ex huc usque dictis nascitur quæstio, ex quo fundamento laudatus Augustinus de suo supra memorato Presbytero Januario declamarit ad suum populum: *Ecce, quomodo vivimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium. Sed fortè aliqui habent. Nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet. Benè autem sentio de fratribus meis: & benè semper credens, ab hac inquisitione dissimulavi. Quia & ista quærere, quasi malè sentire videbatur. Noveram enim, & novi omnes, qui mecum viverent, nosse Propositum nostrum: nosse legem vitæ nostræ. Venit etiam ad nos Presbyter Januarius, qui videbatur sua honestè erogando quasi consumpsisse. Sed non consumpsit. Remansit illi quædam pars pecuniæ, id est, argentum, quod diceret esse filiæ suæ. Filia ipsius, Deo propitio, in Monasterio fœminarum, & bonæ spei est. Et quia infra annos erat, & de sua pecunia nihil facere poterat, factum est ut ipsum argentum quasi puellæ servaretur ut cum ad legitimos annos veniret, faceret indè quod Virginem* CHRISTI *deceret, quando optimè jam facere posset. Dum hæc expectantur, cœpit ille morti propinquare, qui diu tanquam de suo vivens, quia ipsius erat, non filiæ, testamentum fecit. Testamentum, inquam fecit Presbyter, socius noster, nobiscum manens, & de Ecclesiæ vivens, communem vitam profitens, testamentum fecit. Hæredem instituit. O dolor istius societatis! Sed Ecclesiam scripsit hæredem. Nolo munera ista: non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, societatem professus erat, hanc teneret, nihil haberet, testamentum non faceret.* S. Augustinus hocce testamentum in utroque isto sermone constanter ac assiduè affirmat fuisse sacrilegum ac sceleratum, atque ita palam contradicit Imperat. Justiniano.

Respondeo hos sermones esse superiori ejus ad S. Alipium Epistola longè posteriores. Ista statim post Carthaginensem, quinti sæculi anno undecimo factam, collationem scripta est, hi dicti sunt paucis annis ante optimi Patris mortem. Lucet ex fine primi sermonis: *Ego, sicut videtis, per ætatem jam senui, sed per infirmitatem corporis olim senex fui*. Etiam in secundo sermone dicit: *Homo sum senex*. Et iterum: *Non decet hos canos*. Dico, *Paucis annis ante mortem*. Ad minùs quinque. Etenim hoc tempore Eradius, quem S. Augustinus sibi postmodò creavit Coadjutorem & successorem, erat adhuc Diaconus. Lucet ex secundo sermone. Ast verò ad duodecimum secundi Theodosii, & secundum tertii Valentiniani Consulatum, id est, ad istius sæculi annum vigesimum sextum, quo facta est ista electio, idem Eradius erat junior Hipponensium Presbyterorum. Porrò Augustinus è vivis abiit anno istius sæculi trigesimo. Inter istam Epistolam ac hosce sermones medio tempore conceptum suum, quem ad præcidendas de Professorum substantia lites S. Alipio proposuerat, est executus, ac redegit in mores. Sanxit ut deinceps in suis, seu Clericorum seu Monachorum, Cœnobiis nemo profiteretur, nisi antea de sua substantia disposuisset. Sanxit omnium deinceps sine dispositione Professurorum bona pleno jure spectare ad Monasterium. Omnem Professum voluit esse non solo usu ac administratione, sed etiam proprietate pauperem. Hinc dicit in primo sermone: *Nemo me reprehendat, quia Januarii hæreditatem nolo suscipiat Ecclesia. Primò, quia factum illius detestor. Deindè, quia Institutum meum est*. Audi Institutum: *Sanè etiam hoc noverit Charitas vestra, dixisse me fratribus meis, qui mecum manent, ut quicumque habet aliquid, aut vendat & eroget, aut donet & commune illud faciat. Ecclesiam habet per quam Deus nos pascit*. Et infra scribit: *si paratus est pasci à Deo per Ecclesiam ipsius, non habere debet aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat mecum*. Et in secundo sermone legi fecit per Lazarum Diaconum, & ipsemet legit Apostolica Acta, quę primæ Hierosolymorum Ecclesiæ affirmant omnia fuisse communia, & adjunxit omnes suos obstringi ad id, *quod ista professio, & ista exigit lectio*. Et professionem & lectionem prævaricatus fuerat Januarius: hinc ipsius, & cujuscumque alterius sui Clerici testamentum Augustinus censuit nefarium atque sacrilegum. Hinc & de ipso Augustino scribit Beatus Possidius: *Testamentum nullum fecit, quia undè faceret, pauper* CHRISTI *non habuit*. Quia nempè primus ipse omnium istam professionem emiserat. Proindè ista non fuit tunc omnium Ecclesiarum lex, sed singulare Institutum S. Augustini.

Eadem singularis forma tunc viguit etiam in aliis Monasteriis. Etenim de universæ Ægypti ac Thebaidos Cœnobiis in secundo Monasticarum Institutionum libro Joannes Cassianus: *Non quisquam conventiculo Fratrum, sed ne sibi quidem ipsi præesse conceditur, priusquam non solùm universis facultatibus suis reddatur extraneus, sed ne sui quidem ipsius se esse dominum, vel potestatem habere cognoscat*. Cap. 3 Uti apud nobiles, quæ solemne Castitatis votum non emittunt, Belgarum Canonicas nulla nisi emisso istiusmodi voto potest evehi in Abbatissam, ita apud istos Monachos nemo, nisi facta sui plena expropriatione poterat promoveri in Præfectum. S. Augustinus hanc legem extendit ad omnes suos & Clericos & Monachos. Hinc ipsorum nullus condere testamentum poterat, aut quovis modo disponere, & ex his lucet eximia S. Augustini sanctimonia. Etenim omnia Januarii Presbyteri bona spectabant ad Ecclesiæ Monasterium, ideoque & ista ejus hæreditas. Augustinus istam iniquitatis Mammonam fuit aversatus, & projecit. Magnus Gregorius similes sordes jussit cum proprietario Monacho sepeliri.

Attamen S. Augustinus admisit quasdam exceptiones. Hæc est prima: *Sunt qui de qualicumque sua paupertate, quod statuerant, nondum fecerunt. Hi sunt Valens Diaconus, & Nepos meus Patricius Subdiaconus. Matris ejus vita impediebat, quia indè vivebat. Exspectabatur in illo etiam legitimæ ætatis accessus ut quod faceret, firmissimè faceret. Nondum autem fecit, quia ipsos agellos habet cum Fratre suo communes, & sub indiviso eos possidet*. Hic sunt tres exceptiones: Matris usus-fructus, minor

minor ætas, ac bonorum indivisio. Primam Augustinus exponit: *Nepos meus impediebatur aliquid de agellis suis agere invita Usufructuaria, Matre sua, quæ hoc anno defuncta est*. Et adjungit. *Inter ipsum & Sororem ejus sunt quædam causæ, in* CHRISTI *adjutorio cito finiendæ, ut & ipse faciat, quod Dei servum decet*. Hæc est quarta exceptio. Augustinus adducit & quasdam alias. Ex hisce fontibus Imperator Justinianus suas hausit laudatas leges, laudatque ipsarum moderamina. Ex his item vides inter utriusque scripta nullam intercedere antilogiam.

Omittere nolim & aliam Justiniani de hac re Legem, scriptam ad Joannem Prætorio Præfectum: *Ad hæc sancimus, sive vir ad solitariam vitam venire voluerit, sive mulier viro relicto ad exercitationem Monasticam venerit, ne hoc damni causam præbeat, sed ut sua omnimodò recipiat, ita ut liceat uxori & dotem recipere suam, & propter nuptias donationem ei, qui cum ipsa cohabitaverat, & quod indè venit lucrum, non secundùm eam, quæ per repudium fit, disjunctionem vindicare aut manere apud eum, qui non divertit, sed secundùm, quod in casu mortis factum est pactum, qua si videatur is, qui divertit à communi alterius convictu, mortuus esse in alterius contubernio, cum cohabitanti sit omnino inutilis. Quidquid autem in dotalibus instrumentis receptum fuerit ex pactis in casum mortis, id debitum intelligatur. Non audente muliere ante anni lapsum in aliud respicere Matrimonium, propter generationis aut seminis incertitudinem*. In sæculo relictam non cogit more latino ad similiter ingrediendum Monasterium, sed permittit respicere ad novas nuptias. Quæ licentia dudum viguit etiam in Gallicana Ecclesia. Exstat lex in primo libro Codicis. Et ex ipsa discimus causam,
Titul. 3. cap. 53. ob quam Romanæ leges Viduæ ante expletum annum non permittant novum Matrimonium.

Cap. 39. & 40. Eadem de re Justinianus sanxit in Novella Lege ad Petrum Officiorum Magistrum: *Sponsalibus secundùm leges factis inter aliquos, sive Sponsus Monasterium ingrediatur, recipiat quæ pro Sponsalibus arrharum nomine sunt data; sive Monasticam vitam elegerit, illa solummodò reddat, quæ similiter arrharum nomine accepit. Pœna utrique parti concedenda. Si verò constante adhuc matrimonio, aut vir solus, aut uxor sola intraverit Monasterium, solvatur matrimonium. Et citra repudium. Postquam tamen persona pergens ad Monasterium scema perceperit. Et si quidem vir elegerit Monasticam vitam, restituat priùs mulieri dotem: & si quid aliud ab ea receperit: & super hoc ex nuptiali donatione tantam partem, quanta ex morte viri competebat mulieri secundùm pactum dotalibus instrumentis insertum. Si verò mulier fuerit Monasterium ingressa, simili modo vir retineat nuptialem donationem: & casum dotis ex morte mulieris placitum. Reliquum verò dotis mulieri restitui præcipimus, & si quid aliud ex rebus mulieris apud eum inveniatur. Ambobus autem Monasticam vitam eligentibus, jubemus vacantibus dotalibus Placitis, virum retinere donationem ante-nuptialem, & mulierem propriam accipere dotem, & quidquid aliud viro dedisse probatur: ut unusquisque citra damnum suis fruatur rebus: nisi fortè sponsus sponsæ, aut sponsa sponso, aut maritus uxori, aut uxor marito aliquid donare, aut cedere voluerit. Quoniam neque ex pactis nuptialibus viro aut mulieri lucrari aliquid conceditur*.

CAPUT IX.

Demonstratur quod hasce Imperatoris Justiniani Leges non sola Orientalis, sed etiam cuncta Occidentalis, Romana præsertim, Ecclesia semper probaverit atque admiserit.

Adductæ leges, licèt solius Justiniani nomen præferant, sunt etiam Ecclesiastici Canones. Sunt avita Ecclesiarum disciplina, per adsidentes isti Principi Episcopos probata ac firmata, & per Augustam authoritatem admissa etiam in legis vigorem. Juxta eam omnis semper vixit Ecclesia. Etiam Occidentalis. Variis hoc in locis testatur ac profitetur magnus Papa Gregorius. Ad Candidum, Romani in Scauri Clivo apud S. Andream Monasterii Abbatem, hæc scribit: *Quoniam inter te Candidum, Abbatem Monasterii S. Andreæ Apostoli, positi in hac urbe Romana in Clivo Scauri, agentem utilitates ejusdem Monasterii, & Maurentium gloriosum Magistrum militiæ, causa successionis hæreditatisque Joannis, fratris consanguinei prædicti viri, qui in suprascripto Monasterio conversus est ac defunctus, cum nostro quoque consensu commodæ sollicitæque transactionis paginæ interveniente, decisa est; denique quia cum fidei memorati gloriosissimi Magistri militiæ sinceritas olim nobis veraciter nota sit, & benè comperta, ut satisfactionem possit omninò sufficere, etiam dato corporaliter Sacramento firmaret nihil se in fraude versatum, aut aliquid occultasse, sed omnia integrè prodidisse, idcircò hujus Decreti, Præceptique nostri serie transactionem decisionemque inter se & præfatum Maurentium gloriosum habitam, ratam habentes per omnia confirmamus, nec in totum partemve aliqua ratione convelli, sed eam habere perpetuam decernimus firmitatem*. Gloriosi Maurentii frater, in S. Andreæ Monasterio professus, ac defunctus, quædam bona apud fratrem reliquerat. Ea Candidus Abbas repetivit. Et Maurentius reddidit. Attamen expectationi non satisfecit. Hinc se corporali juramento purgavit. Et quia nec sic explevit omnem Monasterii spem, inita est transactio. Et ipsam Pontifex firmavit. Quæ omnia palam fundantur in adductis Justiniani Legibus, ac in superiùs laudata regula Magni Basilii. Etiam hęc sanxit omnia defuncti Monachi bona spectare ad Cœnobium, & ab hæredibus nihil posse occultari.

Lib. 7. indict. 1. Ep. 13.

Idem sanctus Gregorius primo septimi sæculi, duodecimo sui Pontificatus anno celebravit numerosam Synodum, cui Probus Abbas obtulit has preces: *Ea quæ nunc Beatitudini Vestræ intimare desidero, olim Domino meo benè comperta sunt, vestramque mihi conscientiam testem esse scio quæ suggero. Quoniam dum ante hos annos ex laico ad religiosum migrassem officium, disposueram in cellula mea super me solitarius habitare, ibique ipsis paucis diebus, qui supersunt, vitam transigere. Propter quod nec aliquid de substantiola mea antè ordinavi sive disposui, sciens tam ab intestato quàm ex testamento filium mihi posse succedere. Quadam autem die dum inter alios ad obsequia Domini mei fuissem ingressus, subitò atque inopinatò introire in Monasterium, atque ut onera Abbatis deberem suscipere præcepistis. Statimque surgentes, non indulto ad deliberandum vel tractandum*

Lib. 9. Ep. 22.

dum mihi spatio, ad Monasterium jam cum Monachis ambulare coactus sum. Unde quia nihil antea, quod de substantiola mea occurrit, potui ordinare, idcirco lachrymabiliter supplico, ut concessa per Constitutionem vestri Decreti licentia, fas mihi sit de omnibus rebus meis voluntatem meam disponere, quatenùs nec mihi obedientia mea officiat, nec filio pauperi possit esse damnosa. Nam cunctis notum est, quia illos Legalis Sanctio quidquam de substantia sua probibet, postquam Monasterium ingressi fuerint, ordinare, quibus disponendarum rerum suarum suppetit ante licentia, non autem eos quos adhuc quod nunquam tractaverant, Præpositorum suorum parere cogit instantia. Quia sicut Legis voluntas hoc ex deliberatione facientibus contradicit, ita eis qui compelluntur, majori providentia succurrit.

Hæ preces palam fundantur in laudatis Justiniani Legibus, & nos docent varia. Primò, quod solitarium extra Cœnobia Monachorum professi retineant plenam & proprietatem & administrationem suæ substantiæ. Secundò, quod possint condere testamentum. Tertiò, quod ipsis intestatis neque Ecclesia, neque quodvis Cœnobium succedat, sed filii, aut alii sui hæredes. Quartò, quod laudatæ Leges de istis nihil disponant. Et hinc intellige laudati Gregorii Rescriptum ad Petrum Subdiaconum, Rectorem Apostolici in Sicilia Patrimonii: *Fantinum Defensorem Joannes Monachus quidam moriens in sex uncias hæredem dimisit. Cui hoc quidem quod dimissum est trade, sed contestare eum, ut hoc facere ulterius non præsumat. Sed pro labore suo statue quid accipiat, ut ei vacuus labor suus esse non debeat, & hoc meminerit, ut qui Ecclesiæ stipendiis subsistit, ad lucra propria non anhelet.* Rescriptum agit de solitario Monacho. Et Romanæ Ecclesiæ Defensoribus præscribit, ne ab istiusmodi venentur legata aut testamenta. Proindè Justiniani Leges sanciunt ac disponunt de solis Cœnobitis. Quintò discimus, quod Probus Abbas censuerit adversùm istas Leges dari locum exceptionis, dispensationis aut epykejæ. Dispensationis locum esse illis, qui per Romanum Pontificem essent abrepti, & quasi detrusi in Cœnobium, & quidem in officium ac Sedem Abbatis. Præsertim si haberent filios. Etiam horum substantiam Probus admisit spectare ad Cœnobium, addidit tamen esse dignos quibus deberetur, aut dispensatoriè impartiretur plena facultas testandi. Saltem in gratiam filiorum. Nec dubium est quin Probus hanc gratiam ab optimo Pontifice extra Synodum poposcerit. Verùm erat implicata quæstio. Etenim circa istam facti speciem Justinianus nihil sanxerat. Hinc sibi soli non fidens Pontifex, quæstionem retulit ad Synodum. Hic Probus videtur fuisse successor Candidi. Etenim fuit Abbas Urbici ad Sanctum Andream Monasterii, quod Gregorius appellat suum, utpote à se erectum & fundatum in propria domo. Ejus item precibus Pontifex plenè annuit. Et adduxit varias rationes. Quod nempè plenum vigorem haberent istæ Leges, ideoque sine firmis fundamentis non possent dispensari. Synodus est integrè legenda.

Lib. 1. Ep. 42.

Hæc omnia Gregorius insigniter confirmat in litteris ad Januarium Calaritanum Episcopum, Metropolitam Sardiniæ: *Quia ingredientibus Monasterium convertendi gratia, ulteriùs nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem Monasterii juris fiant, aperta Legis definitione decretum est: quod cùm penè omnibus notum sit, in magnam nos Gravinæ Abbatissæ Monasterii Sanctorum Gravini & Luxorii, insinuatio admirationem perduxit. Quæ Siricam Monasterii sui Abbatissam, postquam regendi suscepit officium, condito testamento, legata quibusdam asseruit reliquisse. Et cùm de Sanctitatis vestræ solicitudine quæreremus, cur res Monasterio competentes ab aliis pertulerit detineri communis filius Epiphanius, Archi Presbyter vester, præsens inventus respondit præmemoratam Abbatissam usque ad diem obitus indui se Monachica veste noluisse, sed in vestibus, quibus illius loci utuntur Presbyteræ, permansisse. Ad hæc replicabat prædicta Gravina hoc penè ex consuetudine licuisse, adeò ut Abbatissam, quæ ante supradictam Siricam fuerat, talibus usam fuisse vestibus allegaret. Cùm ergo de qualitate vestium nec nos mediocriter cœpissemus ambigere, necessarium visum est nobis, tam cum Consiliariis nostris, quàm cum aliis hujus Civitatis doctis viris, quid esset agendum, de Lege tractare. Qui tractantes responderunt: postquam solemni more Abbatissa ab Episcopo ordinata est, & in Monasterii regimine per annos plurimos usque ad vitæ suæ transitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam fortè Episcopi respicere, qui eam sic esse permiserit, non tamen potuisse Monasterio præjudicium irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex eo quo illuc ingressa & Abbatissa constituta est, manifesto jure competere. Et ideò quia ex dimissis illicitè rebus Xenodochium possessionem asserit indebitè retinere, his vos hortamur affatibus, ut quia & Monasterium & Xenodochium ipsum in vestra est Civitate positum, omni cura ac studio providere debeatis, quatenus si possessio ipsa ex nullo præcedenti contractu, sed ex eo memoratæ Siricæ legato descendit, antedicto Monasterio, postposito strepitu vel excusatione, reddatur. Si verò ex alio fortè dicitur obvenisse contractu, ut Fraternitas vestra inter partes cognita veritate, quod Legalis suaserit ordo, definiat aut mutuo sibi consensu arbitros eligant, qui eorum valeant allegationes discutere. A quibus quidquid fuerit statutum ita vestra provisione servetur, ut nullum inter venerabilia loca jurgium remaneat, quæ magnoperè alterna pacis sunt fovenda concordia. Alia igitur omnia, quæ ex testamento præfatæ Siricæ detinentur, quippè quod nullum esse legali sanctione permittitur, necessè est ut juri Monasterii, Fraternitatis vestræ sollicitudine, Sacerdotali per omnia studio reparentur: quia Imperiali Constitutione apertè sancitum est, ut ea quæ contra Leges fiunt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.* Notanda sunt verba: *Aperta legis definitione decretum est. Quid esset agendum, de Lege tractare. Quid legalis suaserit ordo, definiat. Legali sanctione permittitur. Imperiali Constitutione apertè sancitum est.* Altè clamant laudatas Leges tunc fuisse solemnissimam Latinæ Ecclesiæ Regulam.

Lib. 7. indict. 2. Ep. 7.

Trajanus in Valeria Provincia, ac in fundato per suum patrem Cœnobio Monachus & Abbas, à Paganis ac Barbaris Longobardis fuit ejectus cum suis Fratribus, ac fugit ad Melitenses. Et varia Monasterii secum abstulit. Tandem assumptus fuit in istius Insulæ Episcopum, atque

ita

ita omnia ista retinuit. Licere sibi credidit ex duplici capite. Primò, quòd ista servasset à rapina Barbarorum. Deindè, quòd ejus Parens fundasset Monasterium. Ast istud postmodò liberatum à Barbaris, ac restitutum intercessit. Hinc Gregorius ad Romanum Siciliæ Defensorem rescripsit inter cætera: *Sed & hoc quod Trajanus de Monasterio illo, in quo conversus est, quod in Provincia Valeria in possessione juris sui patrem ejus manifestum est construxisse, pellente hostilitate, decedens abstulit, secumque detulit, sine aliqua dubietate ei reddendum est. Quia alterius acquisitionis jus efficit quod semel Monasterii fuerit dominio sociatum.* Hæc est ipsa facti species, de qua olim disceptarunt sanctus Augustinus ac sanctus Alipius: nempè an Monachi ad Episcopatum aut Clericatum promoti bona debeant aut possint cum ipso migrare ex Monasterio ad Ecclesiam? Et magnus Gregorius sensit cum sancto Alipio. Ob Leges Justiniani. Ex jisdem principiis nostri Ordinis Constitutiones mandant, ut ad Episcopatum assumptus frater nihil secum auferat, nisi unicum habitum: & ut de ejus usui concessa supellectile disponatur per Conventus Priorem, uti consuevit disponi de supellectile Fratrum defunctorum.

Lib. 8. Ep. 1.

Insigne Rescriptum Gregorius transmisit etiam ad Adeodatum Monachum: *Quia priusquam in Monasterio Sancti Adriani, ubi es conversus, intrares, rerumque tuarum illic donationem emitteres, domos & hortos intra Civitatem, seu terras sationales, vel vineas in fundo fulloniaco, vel ex aliquibus mancipiis tuis, quibus antè concessa à te libertas est, verbo largitus es, ipsa quoque donatio, licèt possit jure subsistere, præcipuè in hoc quod ab illis tribuitur, qui cum pompis suis sæculum relinquentes, ad Dei se eligunt conferre servitium, tamen ne quid futurum tempus oblivionis nubilo huic derogare quidquam valeat largitati, Scripturæ hoc desideras tradere monimentis. Quod ut queat robustum existere, à nobis tibi poscis dare licentiam. Idcircò hujus Præcepti nostri pagina liberam tibi hoc faciendi concedimus facultatem, quatenùs dum omnia à te fuerint diligenter expressa, & designatione tua noverint esse suum, quod cunctis modò commune est, & ipsi sine contentione donata possideant, & voluntas tua, quid ad quem pertinere voluerit, esse non possit ambigua. Quidquid enim hujusmodi Scriptura interveniente feceris, firmum stabileque, & ex rei ipsius veritate, & hac nostra authoritate, non dubites. Quippè qui non novum aliquid facere, quod Lege est vetitum, sed dudum factum videns exprimere, & salubriter, amputandi causa litigii, litterarum memoriæ servanda reponere.* Professurus Adeodatus varia donaverat variis: omnia solo verbo, citra solemnem Scripturam. Hinc post ejus mortem nasci lites potuerant: Monasterium potuisset omnia postulare ac invadere. Hinc dispositionis suæ in solemnem Scripturam redigendæ facultatem poposcit Adeodatus, & Gregorius donavit. Notanda sunt verba: *Quod lege est vetitum*: edicunt duo. Primò, quòd hoc Apostolicum Rescriptum fundetur in laudatis Justiniani legibus. Secundò, quòd Romana Ecclesia tunc istas Leges venerararetur ut rigidissimos Canones, ideoque in ipsis non dispensaret.

Huc item spectant duo Articuli in Gregorii Rescripto ad Petrum Subdiaconum, Apostolici in Sicilia patrimonii Rectorem: *De lapsis Sacerdotibus vel Levitis, vel quolibet ex Clero, observare te volumus, ut in rebus eorum nulla contaminatione misciearis, sed pauperrima regularia Monasteria require, quæ secundùm Deum vivere sciuntur, & in jisdem Monasteriis ad pœnitentiam lapsos trade, ut res lapsorum in eodem loco proficiant in quo agere pœnitentiam traduntur, quatenus ipsi ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correptione eorum subsidium gerunt. Si verò Parentes habent, res eorum legitimis Parentibus dentur, ita tamen ut eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. Si qui verò ex familia Ecclesiastica Sacerdotes, vel Levitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alii lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus, sed res eorum Ecclesiastico juri non subtrahi. Ad usum tamen suum accipient; undè ad pœnitentiam subsistant. Ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint. Si qui Parentes in possessione habent, ipsis res eorum tradendæ sunt, ut in ipsis Jura Ecclesiæ conserventur.* Et infrà: *Donationem Ancillæ Dei, quæ lapsa est, & in Monasterio data, omni postposita tarditate restitue, quatenùs ipse locus rerum ejus stipendia habeat, qui ejus sollicitudinis labores portat. Sed & quidquid ab aliis ex ejus substantia tenetur, recollige, & Monasterio præfato trade.* Gregorius etiam hæc rescripsit ex Justiniani Legibus, quæ à Gratiani Augusti Lege sancitam degradati Episcopi aut Clerici ad centum à sua Civitate milliaria relegationem mutarunt in perpetuam clausuram ac pœnitentiam in Monasterio. Et rescribit ac docet varia. Primò, quòd quidam Romanæ Ecclesiæ Defensores similium Episcoporum & Clericorum bona invaderent, tanquam Apostolicæ Sedi debita spolia. Secundò, quòd magnus Gregorius, istam praxim improbarit ac proscripserit. Tertiò, quòd istiusmodi Episcopos & Clericos ju∫∫erit pauperibus & Regularis disciplinæ tenacibus Monasteriis tradi in pœnitentiam. Quartò, quòd omnia istorum bona voluerit spectare ad hocce Monasterium. Quintò, quòd tamen voluerit præferri parentes: utique suos hæredes. Sextò, quòd hoc etiam casu istorum Episcoporum & Clericorum bona, durante ipsorum vita, cederent ad usum dicti Monasterii. Septimò, quòd hoc obtinere debuerit etiam in Episcopis & Clericis promotis ex Ecclesiarum familia. Octavò, quòd hoc locum habuerit in promotis ex simili familia Monachis.

Lib. 1. Ep. 42.

At verò aliud statuit de lapsa Ancilla Dei. Omnia ipsius bona mandat tradi Monasterio, non dumtaxat ad vitalitium usum, sed in perpetuam proprietatem. Hinc quæstio: quod sit fundamentum hujus discriminis? Respondeo agi de Sacra extra Cœnobium Virgine, quæ fuit Monasterio tradita non dumtaxat ad pœnitentiam sed insuper ad profitendam Monasticam vitam. Videtur quod ex propria ejus electione. Et ante professionem ipsa dederat quædam Monasterio. Hinc Pontifex mandat, ut & hæc, & quævis alia

alia eidem Monasterio tradantur. Ista ob factam donationem, cætera ob factam professionem. Ex quo vides Regulam, quæ lapsis Episcopis aut Clericis interdixit suæ substantiæ alienationem, non obtinuisse respectu istius, in quo pœnitendum erat, Monasterii. Etiam vides, de qualibus Monachis fuerit suprà locutus Pontifex. Locutus est de Solitariis extra Cœnobium. Hi enim soli tunc habebant propriam substantiam. Hinc discimus & alia duo. Primò, quòd tunc Ecclesiæ suis mancipiis facultatem ac libertatem darent non dumtaxat ad intranda Cœnobia, sed etiam ad ducendam vitam solitariam. Secundò, quòd hæc libertas habuerit adnexum onus, ex quo omnia per ipsos acquirenda postmodò devolverentur ad Ecclesiam. Magnus Gregorius permisit in acquisitam per hujusmodi Monachos, dum ob lapsum detrusi in Cœnobio morerentur, substantiam præferri parentes ante Ecclesiam. Et adjungit causam: ut in ipsis jura Ecclesiæ conserventur: hi parentes erant Ecclesiæ mancipia, ideoque quidquid acquirebant, acquirebant Ecclesiæ. Hæc statim largiùs elucidabuntur.

CAPUT X.

Demonstratur quòd omnis Ecclesia semper perrexerit laudatas Justiniani leges probare & observare.

ISTas Leges Orientalis Ecclesia constanter perrexit probare atque admittere. Etenim septima Synodus post damnatam pro Monasterii ingressu Simoniam prosequitur:
Can. 19. *Porrò quæ filiis à parentibus dantur more dotis, vel si qua ex propriis rebus acquisita offeruntur, profitentibus his qui ea offerunt Deo dicanda definimus, sive perseveraverint, sive exierint, manere illa in Monasterio secundum repromissionem ipsorum, nisi fuerit culpa Prælati.* Synodus ad Justiniani Legem addidit istud moderamen. Existimo intelligendum non de apostatante ob Prælati culpam Monacho, sed de transferente se ad aliud Monasterium. Et tamen nec ita intellectum moderamen videtur umquam admissum in mores Ecclesiarum Orientalium. Eadem de re sanxit in sua Synodo Photius Patriarcha Constantinopolitanus: *Monachi nihil debent habere proprium, sed omnia ipsorum Monasterio adscribi. Dicit enim Beatus Lucas de iis qui credunt in Christum, & Monachorum institutionem describunt, quòd nemo quidquam eorum quæ aderant, proprium esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et ideò iis, qui Monachi esse volunt, priùs datur facultas de suis rebus testandi ac disponendi, & quibuscumque velint personis, lege scilicet non prohibitis, sua transmittendi. Postquam enim Monachi facti fuerint, omnium bonorum dominium Monasterium habebit, & nullam de rebus propriis curam gerere, vel disponere eis permissum est. Si quis autem deprehensus fuerit possessionem aliquam, quæ Monasterio non adscripta fuerit, sibi privatim attribuere, & acquirendarum possessionum cupiditati servire, ea quidem ab Episcopo seu Præfecto recipiatur, & in multorum præsentia vendita pauperibus & mendicis distribuatur.* Scio hanc Synodum, utpotè schismaticam & latrocinalem, esse nullius momenti: ex ipsa tamen discimus antiquam disciplinam Orientalis Ecclesiæ. Quin & noster Gratianus integrum ejus Canonem Decreto suo inseruit. Præsentem Canonem Codici suo inseruit etiam Constantinus Harmenopolus, atque ita testatur ipsum suo adhuc tempore vixisse in Græcorum moribus.

In jure Græco-Romano extat Codex cum hac epigraphe: *Delectus legum compendiarius, factus à Leone & Constantino, Sapientibus Augustis, ex Institutionibus, & Digestis, & Codice, & Novellis Magni illius Justiniani Constitutionibus, atque etiam correctio in id quod æquius & melius est.* Et sub nono titulo habentur hæc: *Monasterium intratus de omnibus rebus suis ante introitum disponat.* Can. 8. 9.
Quia Monasterio dedicatus omnia sua, tametsi id verbis expressum non fuerit, secum infert. Neque ampliùs ulla ratione existit Dominus illorum. Monachus factus, qui liberos habet, potest etiam postquam factus est, facultates suas dividere filiis suis, reservans sibi unam partem, quæ & Monasterio competit. Si verò intestatus discesserit, tunc quidem liberi ejus ab intestato capient nimirum Falcidiam, & reliquum debetur Monasterio. Obligatur sibi reservare unam partem: Monasterium computare in numerum filiorum. Etiam Constantinus Porphyro-genitus statuit: *Si homicida motu proprio, vel ipsum in viam revocantium consilio & approbatione, commisso priùs scelere deposito, Monasticam ad vitam transierit, tertiam bonorum ejus partem Monasterium accipiet, reliquo triente uxori & liberis interfecti, ad exiguum calamitatis eorum solatium, reservato. Quod si nulli sint interfecti liberi, pars hæc tertia bonorum uxori & ascendentibus ex æquo dividetur, &c.* Extat Rescriptum in secundo libro Juris Græco-Romani. Et Michael Cerularius Patriarcha Constantinopolitanus hæc Fol. 111.
rescripsit: *Sacerdos, qui noverit uxorem suam adulterio pollutam, si ipsam expulerit, à munere suo non arcetur; sin receperit, Sacerdotium amittat. Dotis autem, quam adultera marito attulit, duo trientes pro nato utrique filio retinebuntur; reliquus ipsi conceditur, ei tribuendus Monasterio, in quo tondebitur.* Extat Rescriptum in quarto libro Fol. 263.
prælati Juris.

Eadem de re extat insignis novella Lex Imperatoris Leonis Philosophi, directa ad ejus Fratrem Stephanum, Patriarcham Constantinopolitanum. Confirmat hæc omnia, ita tamen ut adjiciat duas moderationes. Prima est de bonis Monacho post professionem advenientibus, quæ ex Justiniani Legibus palam spectant ad Monasterium: Lib. 5.
Statuimus ut si quis, quo tempore Monasticam vitam suscepit, Ecclesiæ quidquam consecrarit, illi circa res postmodò comparatas liberum ratumque judicium sit quomodocumque de illis statuere velit; sin nihil omninò ab initio in Monasterium sit allatum, tum ut bifariam substantia dividatur, ita ut una pars in bessem, altera verò in trientem circumscribatur, ac Monachus, quomodocumque ipsi visum fuerit de besse testamento statuat, triens autem applicetur Monasterio. Altera moderatio est circa Monachos impuberes quibus per Leges non permittitur conditio Testamenti. Magnus Basilius contra plurimarum Ecclesiarum, quæ

etiam

etiam infantes atque pueros permittebant offerri aut profiteri in Monasteria, morem sanxit neminem ista oblatione aut professione adstringi, nisi post ætatis annum sextum-decimum aut decimum-septimum. Et ejus Canonem firmavit, ac ad omnem Orientem extendit Trullana Synodus. Verùm plures Episcopi atque Archi-mandritæ intercesserunt. Hinc Imperator Leo permisit professionem fieri anno decimo, atque in alia ad fratrem Patriarcham directa Lege adjunxit. *Puer decennis, ne quomodò istiusmodi vitam ineundi, sic etiam de rebus suis testandi facultatem accipiat, sed donec illud tempus, quo legitimam plenamque ad testandum ætas potestatem capit, advenerit, à disponendis rebus inhibeatur. Quod si, ut sunt res humanæ, antè illius temporis expletionem è vita excesserit, servi ejus omnes à servitute liberentur, reliqua verò bona bifariàm dividantur in bessem & trientem, ac bessem quidem Monasterium auferat, triens autem defuncti cognatis detur. Quorum si nulli suppetunt, quò bes processit, eò triens quoque abeat.* Verùm & hæ moderationes etiam à Græcis vix fuerunt admissæ.

In Commentario ad supra adductum Photianæ Synodi Canonem Theodorus Balsamon adducit insigne ad Justiniani Leges additamentum: *Exorta est aliquando controversia in judicio circa Monachi jura incorporalia, quæ ab eo ante tonsuram non fuerunt dispensata. Cum enim Monachus quidam pro mutuo aliquem in jus traxisset, quæsitum est, An Monachus posset agere? Et visus est non esse admittendus. Cum autem Monasterium ad Judicium venisset, & proponeret Jura ipsa tanquam ex Canone ad se pertinere, quod ante tonsuram de iis non disposuerit, dicebant qui Reos defendebant, quod neque Monasterium neque Monachi possent agere. Monachus enim, qui jam ut mortuus ne res quidem habet, ad litem movendam admitti non debet. Monasterium verò, cui jus actionis incorporale cessum non est, actionem intendit cujus non est particeps. Meminerunt autem & Legis, quæ dicit: jus incorporale, si cessum non fuerit, non transit ad alterum. Et volebant rem in jus non esse trahendam, quod eo modo extincta fuerit actio. Hæc tamen dicentes non placuerunt. Statutum enim est, quod quoniam non ex Proposito Monachi, qui habet jus incorporale, bona ejus ad Monasterium transeunt, sed à Legis authoritate, ritè etiam sinè cessione ipsum sibi actionem attribuet. Prætereà dicebant nonnulli, quod hæc quidem locum habeant in Cœnobitis, non autem in Cellulariis Monasteriis. Audiverunt autem eos non rectè dicere. Quoniam nulla est differentia Monachorum & Monasteriorum ex Legibus & Canonibus.* Hoc posterius est verum de Cellulariis intra Monasterium: quales apud nos sunt Monachi Carthusienses. Simplices solitarios Justinianus palam distinxit à quibusvis Cœnobitis.

Quod Latina Ecclesia istas Justiniani Leges probare ac servare perrexerit etiam posterioribus sæculis, demonstrant multa testimonia. Attamen cum quibusdam moderationibus. Antiquæ Gothorum in Hispania Leges habent: *Clerici vel Monachi, sive Sanctimoniales, qui usque ad septimum gradum non reliquerint hæredes, & sic moriuntur, ut nihil de facultatibus suis ordinent, Ecclesia sibi, cui deservierint, eorum substantiam vindicabit.* (Lib. 4. tit. 2. cap. 12.) In antiquis Longobardorum Legibus statuit Rex Luitprandus: *Si qua mulier Religionis velamen induta fuerit, & Monasterium intrare voluerit, si filios aut filias habuerit, in quorum mundio esse inveniatur, cum tertia portione de propriis suis rebus intret in Monasterio. Et post obitum ejus remaneat in ipso Monasterio. Si verò filios aut filias non habuerit, cum medio de rebus suis intret. Et post ejus decessum remaneat ipsa medietas in potestate Monasterii.* (Lib. 2. tit. 37. cap. 4.) In filiorum aut filiarum mundio inveniri, est ipsos habere in sua cura, arbitrio, potestate. Proindè fœmina filios emancipatos habens poterat secum deferre medietatem suæ substantiæ. Et magni Caroli ac Ludovici Pii Capitularia habent: *Si Monachus Monasterium suum dimiserit, omnia bona ipsius, & quæ in Monasterium introduxit, & quæ non introduxit, dominio Monasterii sunt. Et ipse officio Præsidis servire cogatur. Si Monachus laicus factus fuerit, honore & cingulo spolietur, & res ejus Monasterio adjiciantur. Si quis incognitus in Monasterium ingredi voluerit, ante triennium Monachi habitus ei non præstetur. Si intra tres annos servus, aut colonus, aut libertus quæratur, domino suo reddatur cum omnibus quæ attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requisitus non fuerit, posteà quæri non poterit, sed tantum ea, quæ in Monasterium adduxit, dominus servi accipiat.* (Lib. 5. cap. 226. 228. C. 227.) Quia nempè ista sunt Domini, ideoque sequi non possunt servi personam. *Si quis rapuerit, vel sollicitaverit vel corruperit religiosam fœminam, bona amborum Ecclesia vindicet, in qua talis mulier habitavit. Ipsi tamen capitali periculo subjiciantur. Quod si hæc mulier consensit, cum suis rebus Monasticæ cautioni tradatur. Si verò liberos habet, pars legitima eis reservetur. Quod si intra annum post cognitum tale scelus à religiosis locis non vendicetur, Comes loci illius hæc nostro fisco addicat.* (C. 232.) Eandem regulam habes in sequenti libro. Et sic sonat: *Quod si mulier non consensit, cum suis rebus Monasterii ditionibus tradatur.* (Cap. 99.) Et hæc lectio est omninò retinenda. Habetur & hæc Regula; *Quicumque Monachus vel Monacha in Monasterium sunt ingressi, nihil de rebus suis habeant potestatem faciendi, quamvis liberos habeant; sed omnia eorum sint Monasterii, quæ eadem die justè possidebant, quando ingressi sunt Monasterium.* (C. 108.) Quæ omnia sunt manifestè desumpta atque fundata ex Justiniani Legibus. (C. 102.) Etenim licèt Franci eas abjecerint, de eisdem tamen in quarto ad Capitularia additamento scripsit Ludovicus Pius: *Lex Romana est omnium humanarum mater Legum.* Easdem suo adhuc tempore viguisse demonstrat in litteris ad Robertum Rotho-magensem Archi-Episcopum Sanctus Fulbertus Episcopus Carnutensis. Etenim mulieri, quæ volebat intrare Cœnobium, jussit reddi dotem, quò posset in Monasterium recipi. Et ejus marito fecit facultatem transeundi ad novum conjugium. Istæ Leges, non minus quàm magni Gregorii Rescripta etiamum vivunt per omnem Ecclesiam. Demptis tamen quibusdam articulis, quos idem Gregorius hinc indè correxit.

C A-

CAPUT XI.

An Monasticam vitam professuri substantia non solummodò possit, sed etiam debeat devolvi in Monasterium.

REspondeo hic miseri duas quæstiones. Prima est. An filius-familias, parentes vivos habens, adeoque nihil adhuc possidens substantiæ, possit suo ad Legitimam juri renuntiare, atque ita excludere & Monasterium? Respondeo non posse. Etenim Justinianus suo Codici ad titulum de Transactionibus inseruit hanc Legem Imperatoris Gordiani: *De alimentis præteritis si quæstio deferatur, transigi potest; de futuris autem sine Prætore seu Præside interposita transactio nulla authoritate juris censetur.* Qui transigit, aliquid accipit: Proindè si de futuris alimentis non possit transigi, longè minùs ipsa possunt renuntiari, aut donari. Quod ipsum locum habet in Legitima. Etenim ipsa non est aliud, quàm alimenta. Et hinc in quarta Lege ad titulum de Collationibus sanxit Imperator Alexander: *Pactum dotali Instrumento comprehensum, ut contenta dote, quæ in matrimonio collocabatur, nullum ad bona paterna regressum haberet, Juris authoritate improbatur, nec intestato Patri succedere filia ea ratione prohibetur. Dotem sanè, quam accepit, fratribus qui in potestate manserunt, conferre debet.* Dionysius Gothofredus apponit hunc Commentarium: *Pactum ut filia contenta sit dote, cæterisque bonis renuntiet, Jure Civili non valet, nisi fortè Dos data Legitimæ portioni satis sit ac sufficiat.* Et inscripta ad Julianum Prætorio-præfectum Lege, extante sub titulo de Inofficioso Testamento, sanxit ipse Imperator Justinianus: *Si quis à Patre certas res vel pecunias accepisset, & pactus fuisset, quatenus de inofficioso querela adversus Testamentum paternum minimè ab eo moveretur, & post Patris obitum filius, cognito paterno Testamento, non agnoverit ejus judicium, sed oppugnandum putaverit, vetere jurgio exploso, hujusmodi pacto filium minimè gravari, secundùm Papiniani Responsum, meritis magis filios ad Patrum obsequia provocandos, quam pactionibus adstringendos.* Adeò fœda & per omnes Leges damnata est hæc renuntiatio, ut nullo, nequidem dotali, pacto possit firmari. Quare gratuita est longè absurdior, longè magis cassa atque damnata. Præsertim si fiat ad excludendum Monasterium, hac in parte tantopere Privilegiatum per ipsas Leges Justiniani.

Lib. 2. tit. 4. cap. 8.

Lib. 6. tit. 20.

Lib. 3. tit. 28. cap. 35.

Objici possit Bonifacii VIII. Constitutio ad titulum de Pactis: *Quamvis pactum Patri factum à filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet Lex Civilis, si tamen juramento, nec vi nec dolo præstito, firmatum fuerit ab eadem, omninò servari debebit, cum non vergat in salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.* Respondeo hæc nostræ Assertioni non obesse, sed plurimùm favere. Etenim Pontifex Civiles Leges non circumducit, nec istud pactum validat, sed solum ipsi adjectum liberum juramentum, juxta suam Regulam: *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum Juramentum.* Ex contrario sensu concludit, omne, quod bonis moribus non adversatur, obligare. Audienda est glossa: *Nota primò, quod quis non potest renuntiare futuræ successioni. Nota ultimò, quod filia non potest cum patre pacisci, ut sit contenta sola dote sibi data, ut renuntiet aliis bonis Patris. Nota insuper, quod Juramentum præstitum super tali pacto non est illicitum, ideoque est servandum. Et sciendum secundum Archidiaconum, quod oportet ponderari verbum,* omninò, *hic positum. Nam excludit dispensationem, ita quod filia non potest habere relaxationem juramenti ab Episcopo.* Glossa rectè distinguit inter gratuitam Legitimæ renuntiationem, ac inter renuntiationem sub dotali pactò & onere: rectè affirmat Bonifacium sancire de sola posteriori renuntiatione. Proindè prior, licet juramento confirmetur, manet vacua, vacuumque est istud juramentum. Est enim de re non licita: Quia de omnimoda abjectione alimentorum, quam nemo possit præsumere. An nullo casu istud liceat, nolim disquirere. Quidquid sit, de tali juramento nihil sanxit Bonifacius. Et ut istud, de quo sanxit, juramentum stringat, debet fieri sine metu & dolo, & citrà præjudicium tertii. Ad quæ verba rectè Glossator: *Posset ibi detrimentum reperiri filiis, vel viro, vel venientibus ab intestato, vel similibus personis.* Proindè tale juramentum fieri nequit sine consensu sponsi. Quæ omnia per argumentum à matrimonio carnali ad spirituale, locum obtinent etiam in Religiosa Professione. Et sequuntur plura. Primò, quòd absoluta ante professionem facta legitimę successionis renuntiatio sit omnibus modis nulla. Secundò, quòd non firmetur juramento. Tertiò, quòd etiam ob constitutam Monasterio dotem facta sit irrita & vacua. Quartò, quòd tamen firmari possit per juramentum. Quintò, quòd istud juramentum fieri ac valere non possit in præjudicium tertii. Hoc est, sine interventu & consensu Monasterii. Archidiaconi opinio, asserens istud juramentum non posse relaxari per Episcopum, est valdè ambigua. Est enim implexa quæstio, An irritata per Leges pacta ratificentur atque firmentur per adjectum Sacramentum? Certè magni Doctores censent solum juramentum valere, ideoque jurantem sola religione constringi, non justitia. Et hæc sententia est longè verior. Ipsa insuper censet talia juramenta posse relaxari per Episcopos.

Cap. 2.

Secunda quæstio est, an emancipatus, adultus, ac propria bona habens possit ante professionem condere tale testamentum, aut tales facere donationes, ut penitùs excludat Monasterium? Partem affirmativam videtur sanxisse Imperator Justinianus. Etenim in scripta ad Epiphanium Patriarcham Novella lege professuris permittit liberrimam disponendi potestatem. Ad aliud non adstringit, quàm ut propriis filiis relinquant Legitimam, & Uxori restituant dotem. Lib. 5. cap. 5.
Et in scripta ad Joannem Orientalis Prætorii-Præfectum lege similem facultatem facit cunctis ante priorem Legem professis: Ipsos non adstringit ad quidquam relinquendum Monasterio. Lib. 76.
Ad quæstionem tamen respondeo negativè. Etenim

nim in scripta ad Petrum Officiorum Magistrum Lege sancit de illis, qui nullo in filios condito
L. 123. Testamento fuerant professi: *Si omnem substan-*
cap. 38. *tiam inter filios dividere voluerit, propria sua persona filiis connumerata, unam sibi partem omnibus modis retineat, quæ debeat juri Monasterii competere.* Hæc Lex istiusmodi professis non injicit novum vinculum, sed impartit novum privilegium: eis concedit, ut etiam post professionem possint sua bona disponere in filios. Verùm sub onere, quo cogantur Monasterium assumere in numerum & sortem filiorum. Proindè istud onus etiam ante professionem disponentibus inerat. A prioribus legibus, licet non expressum, fuit omninò suppositum. Quis enim idoneus Monasterium, in quo & vivere & mori disponat, à sua substantia penitùs excludat? Hac de re certus Justinianus nihil hic sanciendum duxit: sanciendum solummodò duxit, quid esset relinquendum aliis. Ejus vestigia secutus est Imperator Leo Sapiens in Lege, qua professos Monachos testari permisit de bonis postmodò acquisitis. Etiam permittit, ut non condito in filios
L. 5. testamento professus possit id post professionem facere, mandat ut semetipsum numeret in sortem filiorum, & adjungit: *Quæ verò pars ad ipsum respicit, in ea testamenti factio deficiat. Quippe quæ integra ad Monasterium pertineat.* Pergit de bonis post Professionem acquisitis: *Statuimus, ut si quis, quo tempore monasticam vitam suscepit, Ecclesiæ quidquam consecraverit, illi circa res postmodò comparatas liberum sit ratumque judicium, quomodocumque de illis statuere velit. Sin nihil omninò ab initio in Monasterium sit illatum, tum bifariàm substantia dividatur, ita ut una pars in bessem, altera verò in trientem circumscribatur, ac Monachus, quomodocumque ipsi visum fuerit, de besse testamento statuat, triens autem applicetur Monasterio.*

Ejusdem sententiæ fuit Imperator Constantinus Porphyro-genitus. Etenim in Lege, quà homicidarum pœnas mitigavit, statuit hæc sequentia. Primò, homicidam privat omni substantia, adeoque & omni facultate disponendi. Deindè ejus innoxiæ uxori reddit dotem, donationem propter nuptias, & quævis istiusmodi alia. Tertiò ejus innoxiis filiis donat trientem. Quartò bessem donat uxori & filiis interfecti. Fiscum penitùs excludit. Et adjungit: *Si homicida motu proprio, vel ipsum in viam revocantium consilio & approbatione, commisso priùs scelere deposito, monasticam ad vitam transierit, tertiam bonorum ejus partem Monasterium accipiat, reliquo triente uxori & liberis interfecti, ad exiguum calamitatis eorum solatium, reservato.* Uxorem istam & filios ob Monasterii jus excludit à triente. Quòd nempè ipsi ex cunctorum intrantium bonis triens, aut certè legitima debeatur. Et adulteram Presbyteri uxorem claudi in Monasterio jussit Patriarcha Constantinopolitanus Michael Cerularius, atque adjunxit: *Dotis, quam marito attulit, duo trientes pro filio retinebuntur, reliquus ipsi concedetur, et tribuendus Monasterio, in quo tondebitur.* Hæc omnia desumpta sunt ex Legibus Imperatoris Justiniani. Definiunt Monasterio debitam portionem, quam illæ leges apertè non expresserunt. Et sanè Monasterium, dum quem ad professionem admittit, unà admittit durum onus: ipsum perpetuò alimentandi, docendi, tolerandi. Si fiat cœcus, fatuus, scandalosus, aut etiam apostata, fit ad perpetuum onus Monasterii. Quare ipsum sine crudelitate excludi non possit à legitima.

Hæc omnia in suo ad quintam Imperatoris Justiniani Novellam Legem insigniter elucidat & confirmat Jacobus Cujacius. Cœnobiticæ vitæ statum ac professionem exponit, atque prosequitur: *Tractemus, an verum sit, quod Accursius notat, Monachismum esse capitis minutionem. Equidem puto non esse. Quia nec civitatem, nec familiam adimit. Non omnis status mutatio est capitis minutio. Manumissio non est capitis minutio; Senatu-motio non est capitis minutio; Monachismus non est capitis minutio. Nam & jus legitimarum hæreditatum Monachi habent. Et ante hanc Novellam habuerunt bona propria, & testamenti factionem, quasi Cives. Et irritum testamentum non fit Monachismo: quod tamen constat irritum fieri capitis minutione, etiam minima. Idque hæc Novella probat. Sed si ante Monachismum testamentum non fecerit, ex hac Novella non potest Monachus posteà facere testamentum. Omnia enim, quæ ejus fuerant propria, tacito jure ad Monasterium transeunt, excepta Falcidia debitæ successionis, quæ liberis servatur. In quam tamen imputare oportet dotem, & donationem propter nuptias, secundùm jus commune. Excepta etiam uxoris dote, & lucro nuptiali ex casu mortis. Atque ita casus mortis ducitur ad casum Monachismi. Et Monachismo solvitur matrimonium. Hodie ex Novella 123. Monachus testamentum facere potest inter liberos, virili portione Monasterio relicta. Et ex quinta Leonis Novella de his, quæ post Monachismum acquisivit, testamentum facere potest, vel in assem, si quid rerum suarum in ingressu Monasterio contulerit, vel si nihil contulerit, in bessem, triente Monasterio relicto.* Anteà pauper per Monachismum quandoque fit dives. Quòd nempè eminenti ejus scientiæ, aut aliis virtutibus quidam ampla donent, aut legent, vel fiant aliæ accessiones. Ex his testari istum Monachum permisit ad fratris sui Patriarchæ Stephani ac aliorum Episcoporum consilia & preces Leo Sapiens, verùm illa conditione, ut Monasterio impartiretur trientem. Quia nempè Monasterium habebat istud jus etiam ab ingredientibus. Non ex solis Justiniani Legibus, sed ex antiquissima consuetudine multarum Ecclesiarum.

CAPUT XII.

Exponitur nova quorundam Regnorum consuetudo, quam appellant amortisationem, seu manum mortuam.

MAnus mortua est duplex, Primam exponit magnum Belgii Chronicon: *Hoc tempore*, sub Episcopatu Alberonis I. *maxima pax Leodiensium fuit. Unde de nocte dicitur orare solitos hic Episcopus pro grege sibi commisso ante fores diversarum Ecclesiarum, ubi semel audivit mulierem flentem mortem mariti sui, & præsertim propter mortuum maritum auferri ab Episcopo suam culcitram.*

tram. Quapropter Episcopus iste, anno sui Pontificatus tertio, primus omnium inter prædecessores suos juri suo vel servituti, quæ dicitur mortua manus, quæ adhuc in quibusdam partibus exhibetur An.1123. *dominis temporalibus à suis subditis, ex super-affluentia misericordiæ sibi innatæ, in tota terra Episcopatus Leodiensis renuntiavit, & hanc abusionem abstulit. Quæ quidem servitus conditioni humanæ, quam liberam in exordio Deus condidit, penitùs adversatur.. In ea verò consistebat jus, ut quandocumque aliquis pater familias, qui hanc debebat servitutem, moreretur, in signum servitutis præteritæ optimum pignus vel jocale, quod in ipsius domo reperiri contigerit, à dominis exigeretur; sin autem nihil esset, ut tum defuncti dextera manus abscissa dominis exhiberetur.*

Ejusdem juris ac servitutis meminerunt pii Imperatoris Ludovici Capitularia: *Ubicumque commutationes, legitimæ & rationabiles atque utiles Ecclesiis Dei factæ sunt, permaneant, ubicumque verò inutiles & incommodæ, atque irrationabiles factæ sunt, dissolvantur. Et recipiat unusquisque quod dedit. Ubi verò mortua manus interjacet, aut alia quælibet causa, quæ rationabilis esse videatur, interventa fuerit, diligenter describatur, & ad nostram notitiam deferatur.* Per interjacentem manum mortuam omninò intelligitur jam dictum Regium jus. Ita de factis ad Dei casas injustis commutationibus habet Caroli Calvi admonitio apud Pistas: *Si mortua manus vel præceptum Regium super eis interjacet, discutiatur diligenter, qualiter factæ sint.* Et Philippi Augusti Regis Diploma habet: *Neque nos, neque alius super hominem de communia mortuam manum clamabimus.* Hæc consuetudo videtur obstrinxisse solos servos, libertos, adscriptos ad glebam, aut alios Principum conditionarios. Servilis conditionis solutio semper fuit appellata manumissio, missio extra domini potestatem. Apud Francos fiebat cum onere istius Beneficii agnoscendi ac profitendi etiam post mortem. Hoc erat jus & obligatio manus mortuæ. An jam dicta manus abscissio ubique viguerit, non possim affirmare. Quidquid sit, erat crudelis barbaries.

Lib. 5. cap. 47.

Altera mortuæ manus species sunt Ecclesiæ, Monasteria, Xenodochia, aliaque id genus pia loca: in ordine ad acquirendas vel possidendas temporales possessiones. Quidam dant hanc nomenclaturæ rationem: *Sicut semel mortuus denuò non moritur, ita quoque corpus ejusmodi, etiamsi omnes personæ, ex quibus constat, rebus humanis eximantur, & mutentur, immutatum permanet.* Verùm ob hanc rationem tale corpus deberet potiùs appellari manus viva. Hinc in Tractatu de bonorum amortisatione Petrus Peckius dat aliam vocabuli causam: *Mihi sanè visum semper fuit, ideò manum mortuam dici, quod quemadmodùm morientis hominis manus id, quod comprehendit, firmissimè conclusum tenet, neque facilè remittit, sic etiam quidquid Ecclesia, seu corpus istiusmodi semel acquirit, & in manum, hoc est, in potestatem suam accipit, nonnisi magna cum difficultate & solemnitate in commune hominum commercium post deindè remittit, sed accumulando conservat.* Alii manum mortuam & vivam discernunt ex idoneitate apprehendendi ac retinendi temporales possessiones. Ecclesias, Monasteria, aliaque id genus sacra corpora, quidam Reges ad dictam apprehensionem & retentionem fecerunt incapacia, atque ita quodammodò mortificarunt. Hinc dici cœperunt manus mortua. Hæc ethymologia apparet verior. Quidquid sit, omnes rem intelligimus: parum est de nomine. Petrus Peckius consequenter nobis exponit naturam amortisationis: *Quemadmodùm lis mortua dicitur, quæ in disceptatione judiciali esse desiit, Monachus mortuus, qui communi hominum consuetudini exemptus est, excommunicatus & deportatus mortuus, quia à cœtu & frequentia hominum excluditur, exhæredatus mortuus, qui inter hæredes ampliùs non est, ab hostibus captus, qui inter Cives esse non potest; eodem quoque modo eam rem mortuam non absurdè dici existimo, quæ ampliùs de una manu in alteram manum viventium non transit, sed communi hominum commercio eximitur. Cujusmodi sunt hæc bona, quæ dicimus amortisata. Nam & in simili Accursius id mortuum dici putat, ex quo nemo fit locupletior. Ita quoque ea bona immobilia, quæ Principis authoritate in manum mortuam transferuntur, & per hoc hominum commercio & alienationis conditione eximuntur, ducta à Gallis voce, amortisari vulgò dicimus.*

Cap. 2.

Quæstio est, Quænam sit prima hujus mortificationis origo? Petrus Peckius in præfato Tractatu respondet: *Ejusmodi Leges jam indè à multis sæculis in Italia, locisque aliis Romano Imperio subditis viguisse, cùm Divus Hieronymus in Epistola ad Nepotianum, tum Divus Ambrosius evidenter ostendunt.* At certum est eruditum in Romano ac Belgico jure virum labi. Audiamus utriusque Patris verba. Sanctus Ambrosius hæc scribit ad Imperatorem Valentinianum I. *Nobis etiam privatæ successionis emolumenta recentibus legibus denegantur, & nemo conqueritur. Non enim putamus injuriam, quia dispendium non dolemus. Scribuntur testamenta templorum Ministris, nullus excipitur profanus, nullus ultimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ; soli ex omnibus Clerico commune jus clauditur, à quo solo pro omnibus votum commune suscipitur, officium commune defertur: nulla legata vel gravium viduarum, nulla donatio. Et ubi in moribus culpa non deprehenditur, tamen officio mulcta præscribitur. Quòd Sacerdotibus Fani legaverit Christiana vidua, valet. Quòd ego non ut querar, sed ut sciant quod non querar, comprehendi. Malo enim nos pecunia minores esse, quàm gratia. Sed referunt, ea, quæ vel donata vel relicta sunt Ecclesiæ, non esse temerata.* Sanctus Hieronymus Nepotianum Clericum gravissimè dehortatur ab omni cum mulieribus, Sacris præsertim, familiaritate, atque adjungit: *Pudet dicere, Sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & scorta hæreditates capiunt, solis Clericis & Monachis hoc Lege prohibetur. Et prohibetur non à persecutoribus, sed à Principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo cur meruerimus hanc Legem. Cauterium bonum est, sed quò mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Provida severaque Legis cautio, & tamen nec sic refrænatur avaritia. Per fidei commissa Legibus illudimus: & quasi majora sint Imperatorum Scita, quàm Christi, Leges timemus, Evangelia contemnimus. Sit hæres, sed mater filiorum, id est,*

Lib. 12. Ep. 12.

Ep. 2.

gregis

gregis sui Ecclesia, quæ illos genuit, nutrivit, & pavit.

Ista Valentiniani ad sanctum Damasum Pontificem scripta, ac in omnibus Romanæ urbis lecta & publicata Basilicis, Lex extat in sexto-decimo libro Codicis Theodosiani: *Ecclesiastici, vel ex Ecclesiasticis, vel qui Continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillarum domos non adeant, sed publicis exterminentur judiciis, si postbac eos ad fines earum vel Propinqui putaverint deferendos. Censemus etiam ut memorati nihil de ejus mulieris, cui se privatim sub prætextu religionis adjunxerint liberalitate quacumque, vel extremo juditio possint adipisci. Et omne in tantum inefficax sit quòd alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per subjectam personam valeant aliquid vel donatione vel testamento percipere. Quin etiam si fortè post admonitionem Legis nostræ aliquid eisdem eæ fœminæ vel extremo judicio putaverint relinquendum, id Fiscus usurpet. Cæterùm si earum aliqui voluntate percipiunt, ad quarum successionem vel bona jure civili vel Edicti beneficio adjuvantur, capiant ut Propinqui.* Tit. 2. cap. 20.

Lex sanxit varia. Primò, ut Clerici, ipsorum domestici, aut Monachi non adeant domos viduarum aut pupillarum. Secundò, ut ab isto aditu prohibeantur & arceantur, si opus fuerit, per publicas Potestates. Tertiò, ut ad istas domos ne quidem deferri vel deduci possint per dictarum personarum Cognatos vel Affines. Quartò, ut in Clericorum aut Monachorum domos introductæ, seu Agapetæ mulieres istis Clericis aut Monachis nihil donare possint, ne quidem per ultimam voluntatem. Hæ enim sunt mulieres, quibus se Clerici, & extra Cœnobium degentes istorum temporum Monachi sub religionis prætextu adjungebant. Ipsarum formam & qualitatem spero amplè demonstrare in augmentis Scholiorum ad Canones Nicænos. Quintò Lex sanxit, ut omnis istiusmodi donatio, aut etiam extrema dispositio, sit penitus inefficax & nulla. Sextò, hunc rigorem extendit ad artificiosas etiam donationes ac dispositiones, quæ fiebant per interpositam personam. Septimò, eundem rigorem extendit ad jam factas donationes, testamenta, ac Legata, quæ tamen necdum erant deducta in plenam executionem. Octavò, post hæc faciendas donationes & quasvis dispositiones addicit Fisco. Nonò, permittit ut sui hæredes in suam suarum Agapetarum portionem succedant ab intestato. Insuper ut ab istiusmodi Agapetis accipere possint singularia beneficia. Et per donationem inter vivos, & per extremum oraculum.

Legis radicem prodit Sanctus Hieronymus. Agapetarum Secta locum habuit in utroque sexu. Quandoque Clericus Agapetam, quandoque Sacra Virgo aut vidua in suam domum introducebat Clericum aut Monachum Agapetum. Hocce contubernium Sanctus Hieronymus largè exponit: affirmat germanum etiam Fratrem è germanæ Sororis domo quandoque ab istis Agapetis fuisse seclusum, atque prosequitur: *Frater dolet sibi prælatum juvenem, non quidem comatum, non vestium sericarum, sed torosulum, & in sordibus delicatum, qui ipse sacculum signet, textrinum teneat, pensa distribuat, regat familiam, emat quidquid de publico necessarium est, dispensator & dominus, & præveniens officia servulorum, quem omnes rogent famuli, & quidquid domina non dederit, illum clamitant subtraxisse. Querulum servulorum genus est, & quantumcumque dederis, semper eis minus est. Non enim considerant de quanto, sed quantum dederis: doloremque suum solis, quod possunt, obtrectationibus consolantur. Ille parasytum, iste impostorem, hic hæredipetam, alius novo quolibet appellat vocabulo. Ipsum jactant adsidere lectulo, obstetrices adhibere languenti, portare matulam, calefacere linea, plicare fasciolas. Facilius mala credunt homines, & quodcumque domi fingitur, rumor in publico fit.* Hæc epistola videtur esse scripta ante adductam Legem. Etenim post ipsam Agapetus non poterat hæredipetæ elogio impeti. Erat enim incapax capessendæ hæreditatis. Eandem antè Legem Sanctus Ambrosius scripsit in tertio libro Officiorum: *Nihil deformius, quàm nullum habere amorem honestatis, & usu quodam degeneris mercaturæ, quæstu sollicitari ignobili, avaro æstuari corde, diebus & noctibus inhiare in alieni detrimenta patrimonii, non elevare animum ad honestatis nitorem, non considerare veræ laudis pulchritudinem. Hinc nascuntur aucupia quæsitæ hæreditatis, continentiæ atque gravitatis simulatione captatæ, quod abhorret à Proposito Christiani viri. Omne enim quod arte elicitum, & fraude compositum est, caret merito simplicitatis. In ipsis qui nullum Ecclesiastici ordinis officium receperint, incongrua judicatur affectatæ ambitio hæreditatis. In supremo fine vitæ positos suum habere judicium ut liberè testentur quod sentiunt, qui postea non sunt emendaturi: cùm honestum non sit compendia aliis, vel debita vel parata avertere, cùm vel Sacerdotii vel Ministri sit prodesse, si fieri potest, omnibus, obesse nemini.* Eadem repetit in alio ejusdem libri capite, atque adjungit: *De illo quid loquar, qui de eo testamento, quod ab aliis licet factum, falsum tamen cognoverit, hæreditatem sibi aut legatum vendicet, & lucrum quærat alieno crimine, cum etiam Leges publicæ eum, qui sciens falsò utitur, tanquam reum adstringat facinoris?* Eodem tempore ad populum declamavit de Episcopis & Clericis: *Licèt dicere possimus: nemo nos invasionis arguit, violentiæ nullus accusat; quasi non interdum Majorem prædam à viduis blandimenta eliciant, quam tormenta. Non interest apud Deum, utrum vi, an circumventione quis res alienas occupet, dummodò quo pacto teneat alienum.* Adversum talia quorumdam nequissimorum Clericorum & Monachorum facinora constanter & acriter declamarunt & alii Episcopi atque Doctores: verùm ipsis non persuaserunt. Hinc tandem prodiit adducta Lex Valentiniani.

Ep. 47. Cap. 9. Cap. 11. Serm. 7.

Sanxit in solos Agapetos & Agapetas. Præsertim in Agapetos. Hi se sacris mulieribus sub pietatis prætextu adjungebant: Agapetas adjungebant sibi, non se istis. Interim Lex in utrosque loquitur. His donare, legare, ac testari; istis vetuit quidquam ex istarum quavis dispositione percipere. Hinc & Clericis & Monachis interdixit omnem aditionem ad viduas aut pupillas, & quidem tanto rigore, ut ipsos arceri jusserit per publicas etiam Potestates. Res terribilis.

lis. Quia nempè aditiones istæ erant via & venatio ad conciliandam introductionem agapeticam. Eadem Legis verba videntur ipsum introductionis commercium proscribere: utpotè ad formam & limites, quos ipsi præscripsit Nicæna Synodus. Porrò Lex sancit in solos Clericos, non in ipsorum Ecclesias. Hinc supra dixit Sanctus Ambrosius: *Quod Sacerdotibus Fani legaverit Christiana vidua, valet; quod ministris Dei, non valet*. Hoc ipsum iterat: semper queritur excludi solos ministros, non Ecclesias. Ex eodem principio scripsit Sanctus Hieronymus: *Sacerdotes Idolorum, mimi, aurigæ, & scorta hæreditates capiunt, solis Clericis ac Monachis hoc Lege prohibetur*. Et adjungit: *Sit hæres, sed mater filiorum, id est, gregis sui Ecclesia. Quid nos inserimus inter matrem & liberos?* Hoc est, quid nos Clerici aut Monachi venamur nobis legata & Testamenta Agapetarum? Si quid pietatis titulo legatum velint, legent Ecclesiæ. Quod nempè Lex ipsum non vetaret. Quare rectè ad ipsam scribit Jacobus Gothofredus: *Mulieres Ecclesiasticis & Continentibus aliquid donare vel relinquere hac Lege prohibetur, non ideò tamen prohibitæ ipsis Ecclesiis aliquid relinquere, quod tamen perperam viri docti nonnulli putarunt*.

Notanda sunt & hæc verba Sancti Hieronymi: per fidei-commissa Legibus illudimus. Adversùm easdem fraudes Legem ampliarunt, ac variè extenderunt Imperatores Valentinianus II. Magnus Theodosius, atque Arcadius. In data ad Tatianum Prætorio-Præfectum Lege sanciunt, ut vidua deinceps in Diaconissam consecranda debeat explesse sexaginta annos, item ut neque ex immobilibus, neque ex primariis mobilibus bonis possit quidpiam alienare, atque adjungunt:

Cap. 27. *Ac si quando diem obierit, nullam Ecclesiam, nullum Clericum, nullum pauperem scribat hæredem. Careat namque necessè est viribus, si quid contra vetitum circa personas specialiter comprehensas fuerit à moriente confectum. Imò si quid ab his morienti fuerit extortum, nec tacito fideicommisso aliquid Clericis in fraudem venerabilis Sanctionis, callida arte, aut probrosa cujuspiam conhibentia defertur, Extorres sint ab omnibus, quibus inhiaverint, bonis. Et si quid fortè per Epistolam, Codicillum, donationem, testamentum, quolibet denique detegitur genere, conscriptum erga eos, quos hac Sanctione submovimus, id nec in Judicium devocetur, sed vel ex intestato is, qui sibi competere intelligit, stabili hujus definitione succedat*. Hæc Lex quibusdam videtur à priori esse disparata. Etenim non de Agapetis statuit, sed de Diaconissis: quas inter est multa differentia. Diaconissa enim posſit esse & non esse Agapeta: item habere & non habere Agapetum. Deindè hæc Lex non solos Clericos excludit, sed insuper Ecclesiam & pauperes. Quod nempè quidam Clerici horum nomine hæreditates venarentur. Et non excludit Monachos. Respondeo Leges has non esse disparatas: Priorem per hanc ampliari & extendi. In duobus Articulis. Prima extensio est ad quasvis Diaconissas. Etenim & hæ, licèt agapetico commercio non obstringerentur, erant obnoxiæ dolosis Clericorum circumscriptionibus. Hac de causa Lex non loquitur de Monachis. Etenim inter Diaconissas & Monachos nullum, nisi ex agapetica introductione, poterat esse familiare commercium. Secunda extensio est ad Ecclesias ac pauperes. Extensio tertia est ad memoratas à Sancto Hieronymo fraudes per fidei-commissa.

Hanc Legem in suo ad ipsam commentatio Jacobus Gothofredus affirmat esse priori quadantenus similem, & dat rationes: *Nam illa vigesima Lex est de omnibus mulieribus, atque ex his de omnibus viduis; Hæc verò de Diaconissis tantum. Illa prohibentur Monachi & Clerici quidquam ex mulieris alicujus bonis aut donatione aut ultima voluntate consequi; hac verò etiam Ecclesiæ, etiam pauperibus ex ultima Diaconissæ voluntate capiendi, jus adimitur. Illa relictum Clerico vel Monacho à muliere caducum fit, seu in fiscum cadit; hac verò inutiliter relictum jubetur esse pro non scripto, & sic hæredibus quibuscumque, imò his deficientibus, & legatariis & fidei-commissariis proficit, seu relinquitur. Quod singulare admodùm est: ut hac velut auctoramento fraudibus obviàm iretur. Cùm alioquin commune hoc sit utrique Legi, ut tacitis fidei-commissis in fraudem Legis, quantum potest, occurrat*. Miscet vera falsis. Penitùs falsum est, quod Primi Valentiniani Lex sanxerit de omnibus mulieribus, ideòque & de cunctis viduis. Etenim disertè ipsa dicit se sancire in solas viduas ac pupillas. Nec in omnes, sed in solas istas, quibus se quis Clericus aut Monachus privatim sub religionis prætextu conjunxerit. Hoc est, in solas agapetas. Si de cunctis generatim mulieribus Lex sanxisset, non erat necessè ipsam extendi ad Diaconissas. Etiam quod Doctor ille de fidei-commisso docet, non est plenè verum.

De hac posteriori Lege pius Imperator Theodosius statim erubuit, ideoque ipsam circumduxit, aut sanè plurimùm castravit. Lex data est Mediolani, quarti Christiani sæculi anno nonagesimo, undecimo Kalendas Julias. At verò optimus Princeps eodem anno, decimo Kalendas Septembris, Veronæ ad eundem Prætorio-Præfectum Tatianum scripsit hanc Legem: *Legem, quæ Diaconissis vel viduis nuper est promulgata, ne quis videlicet Clericus, nevè sub Ecclesiæ nomine mancipia, supellectilem, prædia, velut infirmi sexus despoliator, invaderet, & remotis affinibus & propinquis, ipse sub prætextu Catholicæ disciplinæ se ageret viventis hæredem, eatenus animadvertat esse revocatam, ut de omnium carthis, si jam nota est, auferatur, neque quisquam aut litigator ea sibi utendum, aut Judex noverit exequendam*. Cap. 28. Præfatus Gothofredus refutat vocem, *Prædia*, & substituit vocem, *Prædam*. Nempe Legem quoad immobiles possessiones vult non esse temperatam. Verùm pessimè. Etenim vox, *Prædam* nullum reddit sensum. Prior Lex sanxerat plura. Primò, ut nullum prædium fœmina istiusmodi alienare posset vel donatione inter vivos, vel extremo judicio. Secundò, ut utroque modo liberè posset disponere de prædiorum fructibus. Tertiò, ut etiam nihil alienare posset de monilibus, supellectile, auro, argento, cæterisque claræ domus insignibus. Sub quibus præsens Lex comprehendit & mancipia. Quartò ut nec ulli Clerico, nec Ecclesiæ, nec pauperibus

ribus posset aliquid per extremam voluntatem relinquere. Præsens Lex adjungit causam: *Sub prætextu Catholicæ disciplinæ*. Nempè uti Clerici & Monachi Agapetas, ita Clerici Diaconissas captabant & capiebant sub Catholicæ disciplinæ seu instructionis fuco, atque ita proficiebant in hæredes & viventium & morientium. Erat dura Constitutio. Dominus Cardinalis Baronius existimat ipsam graviter displicuisse Sancto Ambrosio, ideoque ipsum adversùs eam potenter intercessisse. Et certè data illa fuit Mediolani; & adeò properè circumducta, ut plurimis necdum *nota esset*. Circumducta est statim post mensem. Quod opus omninò videtur fuisse Sancti Ambrosii. Hæc ergo Lex ipsam firmat quoad ultimas voluntates, quoad donationes inter vivos circumducit. Istas permittit à Diaconissis deinceps fieri etiam in Clericos, Ecclesias, & pauperes. Etiam de prædiis. Sic ipsam post-modò, interpretatus fuit in sua ad Palladium Prætorio-Præfectum de Clericorum testamentis Novella Lege Imperator Martianus. Et sanè tanto, qui Magnum Theodosium videre possit, Principi est potius credendum, quàm Jacobo Gothofredo. Interim hæ ambæ, & circumducta & circumducens, Leges statuunt de solis Diaconissis, quæ non erant agapetæ. Quoad has firma mansit lex primi Valentiniani.

Emergunt aliquot quæstiones. Prima est, An Primus Valentinianus suam Legem postmodò extenderit etiam ad Episcopos & Sacras Virgines? De his enim prior ejus lex non loquitur, sed de solis Clericis ac Monachis. Jacobus Gothofredus affirmat. Et censet extensionem fuisse factam ab hac ad Paulum novæ Epiri Præ-
Lege 32. sidem scripta Lege: *Forma præcedentis Consulti etiam circa Episcoporum Virginumque personas, & circa alias, quarum statuto præcedenti facta complexio est, valeat ac porrigatur*. Prior quarti sæculi septuagesimo, hæc Lex data est anno septuagesimo secundo. Est Lex extendens, & est ejusdem Principis: hinc videtur non extendere aliam, quàm istam. Respondeo tamen hanc ab illa non extendi. Etenim & Sanctus Ambrosius, & Sanctus Hieronymus de sola in Clericos & Monachos exercita duritia sunt questi, nusquam de Episcopis aut Sacris Virginibus. Certè non tacuissent. Et Sacræ Virgines de captatis agapetarum hæreditatibus nunquam fuerunt suspectæ. Nullum apud Antiquos extat istius suspicionis vestigium. Præterea hæc Lex non ad sanctum Damasum Pontificem directa, nec jussa est legi in Romanis Basilicis, sed scripta est ad Præsidem Epiri. Certè si de Episcopis & Sacris Virginibus sanxisset, dirigi debebat ad Romanam Ecclesiam ac per omnes ubique Basilicas divulgari. Augustas de Ecclesiastica Disciplina Leges antiqua Christianitas ita honorabat: ostendi id possit variis exemplis. Porrò quam Legem ista Lex extendat ad Episcopos & Sacras Virgines, fateor me ignorare.

Secunda quæstio est, An hæ omnes Leges semper viguerint in Ecclesia, & nunquam fuerint circumductæ? Respondeo fuisse circumductas ab Imperatore Martiano. Circumductionis radicem audiamus ab ejus jam laudata Lege: *Nuper cum de testamento Clarissimæ memoriæ Hypatiæ, quæ inter alios virum religiosum Anatolium Presbyterum in portione manifesta bonorum suorum scripsit hæredem, amplissimo senatu præsente tractaret Pietas mea, & dubium videretur, An verè esse deberent hæ voluntates viduarum, quæ testamento suo aliquid his Clericis relinquunt, qui sub prætextu religionis hujusmodi fœminarum domos adeunt. Cum Lex Divæ memoriæ Valentiniani, & Valentis, & Gratiani, Ecclesiasticos, vel eos qui Continentium se volunt nomine nuncupari, nihil quacumque liberalitate viduarum extremo judicio permittat adipisci. Contra hæc autem Divæ memoriæ Valentiniani, Theodosii, & Arcadii Constitutio legeretur, inspicientibus & æstimantibus nobis latoris animum, visum est justa & rationabili pœnitentia priorum Constitutionum vigorem antiquare voluisse. Nam cùm in prima viduarum tantummodò mentio facta sit, in secunda autem tantummodò Diaconissarum; intelligitur eam Constitutionem, quæ viduarum & Diaconissarum meminit, de Lege utraque dixisse*. Illustris Hypatia extremo suo judicio multa Ecclesiis, multa pauperibus, multa redimendis captivis, multa Monachis, multa suis libertis, quædam donarat Anatolio Presbytero. Et hanc præsertim testamenti partem aliqui per adductam primi Valentiniani Legem studebant evertere. Alii firmabant, afferentes non Secundi dumtaxat jam adductam, sed & istam primi Valentiniani Legem fuisse ab istius secunda circumductam. Et hanc sententiam Imperator Marcianus, vel potius ipsi assistentes Jurisconsulti comprobabant. Adducta ejus præfatio memorat tres superiores Leges. Prima est Valentiniani I. Valentis, & Gratiani, sanciens de solis viduis. Et est prima jam à nobis adducta, in Sexto-decimo Theodosiani Codicis libro ad secundum titulum vigesima. Secunda est Valentiniani II. Theodosii, ac Gratiani, sanciens de solis Diaconissis, ejusdem tituli vigesima-septima, inter adductas à me secunda. Tertia est eorumdem Principum, sanciens de Diaconissis simul ac viduis, præfati tituli vigesima octava, etiam inter adductas à me tertia. Et Marcianus censet ab hac utramque priorem fuisse circumductam, ideoque Hypatiæ in Anatolium beneficia fuisse rata ac firma.

Est res digna examine. Certum est Martianum, aut potius Adsessores ejus in quibusdam fuisse circumscriptos & lapsos. Primus lapsus est in his verbis: *Dubium videretur, An verè esse deberent hæ voluntates viduarum, quæ testamento suo aliquid Clericis relinquunt, qui sub prætextu Religionis hujusmodi fœminarum domos adeunt*. Etenim de istiusmodi voluntatibus nullum erat dubium. Erant palam verè legitimæ, validæ. Primi namque Valentiniani Lex, licèt istas aditiones proscripserit, adeuntes tamen Monachos aut Clericos non proscripsit ab extremi Judicii beneficiis, Solos Agapetos proscripsit à talibus beneficiis Agapetarum. Sola aditio, licèt frequentissima, non complebat agapeticum commercium. Secundus lapsus est, quod Primi Valentiniani Lex proscribat Clericum ab extremo beneficio cujuscumque viduæ. Etenim proscribit à beneficio solius Agapetæ. Tertius lapsus est, quod revocatrix Valentini ac Theodosii

dosii Lex sanciat non de solis Diaconissis, sed de quibuscumque viduis. Labendi occasio sunt hæc ejus verba: *Diaconissis vel viduis*. At clarum est, quod sanciat de solis Diaconissis. Et quidem non de cunctis, sed de solis, quæ non erant Agapetæ. Agapetæ spectabant ad Primi Valentiniani Legem. Revocatrix Lex addit, *vel viduis*: Quod Diaconissæ, de quibus agit, essent ex viduis. Quartus lapsus est, quod hæc Lex non solam priorem Secundi, sed etiam Primi Valentiniani Legem revocet aut temperet. Etenim revocat solam nuper promulgatam Legem, & quidem adeò nuper, ut plurimis vix esset nota: quod non cadit nisi in Legem Secundi Valentiniani. Quintus lapsus est dubitatio de valore memorati testamenti. Etenim illustris Hypatia non erat Apageta, nec Presbyter Anatolius ipsi jungebatur isto commercio, atque ita nullum erat fundamentum istius dubitationis.

Quidquid sit, Imperator Marcianus & Primi & secundi Valentiniani Legem penitus abrogavit, & sanxit in hunc modum: *Securitati vel fiduciæ morientium providentes, generali perpetuoque victura hac Lege sancimus, ut sive vidua, sive Diaconissa, seu virgo Deo dicata, vel Sanctimonialis mulier, sive quocumque alio nomine religiosi honoris vel dignitatis fœmina nuncupetur, testamento vel Codicillo suo, quod tamen alia omni Juris ratione munitum sit, Ecclesiæ, vel Martyrio, vel Clerico, vel Monacho, vel pauperibus aliquid, vel ex integro vel ex parte, in quacumque re vel specie crediderit relinquendum, id modis omnibus ratum firmumque consistat; sive hoc institutione, sive substitutione, sive legato, sive fidei-commisso, per universitatem vel specialiter, sive scripta sive non scripta voluntate fuerit derelictum, omni imposterum de hoc negotio ambiguitate submota, donationibus etiam vel qualibet liberalitate tam viduarum quàm Diaconissarum, sive Virginum quæ Deo dicatæ sunt, vel Sanctimonialium quæcumque in Ecclesiam, vel Martyrium, vel Clericum, vel Monachum, vel pauperes conlata fuerint pari robore firma esse præcipio*. Est amplissima utriusque Legis cassatio. Verùm cur nulla memoria de Agapetis? Existimo secundi Theodosii & Constantii Legem, quæ istud commercium rigidissimè proscripsit, tunc ubique locorum viguisse. Extat legis pars in Theodosiani Codicis sexto-decimo libro: integram vulgavit Jacobus Sirmondus in Appendice ejusdem Codicis. Etenim Theodosio proximè successit Martianus. Attamen quod istud commercium post-modò revixerit, aut forsan hinc indè permanserit, docent Leges Imperatoris Justiniani. Non spectat ad rem præsentem.

Tit. 2. cap. 44 Cap. 10

Quæstio tertia est, An D. Petrus Peckius rectè scribat ab adducta Primi Valentiniani Lege Ecclesias, Monasteria, Xenodochia, aliaque id genus pia loca esse facta manus mortuas, inductamque amortisationis necessitatem? Respondeo negativè. Etenim ista lex nullam Ecclesiam, nullumque Cœnobium exclusit ab extremæ voluntatis beneficio, sed solos Clericos & Monachos. Non Cœnobitas, sed solos degentes extra Cœnobia. Solos Agapetos. Nec ipsos ab omni istiusmodi beneficio exclusit, sed à solis liberalitatibus propriarum Agapetarum. Quare ab alienis Agapetis omninò poterant capere. Et forsan huc respiciunt Sancti Hieronymi verba: *Per fidei-commissa Legibus illudimus*. Quòd nempè proprius Agapetus curaret se transmitti ad fidem alieni. Ad alias successiones omnis Clericus, omnisque Monachus permansit plenè idoneus. Etiam Secundi Valentiniani Lex Ecclesias aut pauperes non demutavit in manum mortuam. Eis clausit solas manus Diaconissarum: quavis alia via permisit acquirere. Interim hæc erant quædam mortificandæ Ecclesiasticæ manus exordia. Et hæc quadantenùs ipse Valentinianus, aut certè Magnus Theodosius; plenè abstulit ac evulsit optimus Martianus.

Senior Valentinianus videtur istorum exordiorum non fuisse primus author. Ea cœpisse videtur Imperator ac Apostata Julianus. Etenim Sancto Tito Bostrensi Episcopo, Arabum Metropolitæ, ac ejus subditis offensus, hæc scripsit ad omnem istam Civitatem: *Qui ad id usque tempus tyrannidem gesserunt, non hoc ipso contenti sunt, quòd præteritorum criminum pœnas nullas luant, sed prioris dominationis cupidi, quoniam neque jus dicere ampliùs illis permittitur, neque testamenta scribere, aut alienas hæreditates intervertere, & ad sese omnia transferre, omnes, ut ita dicam, petulantiæ rudentes, explicant, & quod est in Proverbio, ignem in ignem derivare, ac priora mala majoribus cumulare non dubitant, dum Civitatum populos seditionibus invicem committunt*. Loquitur adversùm Episcopos & Clericos. Per præterita ipsorum crimina intelligit Arianas sub Constantii Imperio cum Catholicis lites, & varias hinc natas turbulentias. Affirmat quòd has miseratus non vindicarit, variè tamen frœnarit. Primò quòd eis omnem civilem in Christianos populos jurisdictionem abstulerit: Secundò, quòd eis conscribi vetuerit testamenta aut legata. Lex periit aut latet. Videtur non dubitandum, quin & Monachos comprehenderit. Etenim summus Juliani Encomiastes Comes Zozymus hæc de istis scribit: *Monachi legitimis nuptiis abstinent, & tam in urbibus quàm in vicis populosa Collegia complent hominibus innuptis, nec ad bellum nec alium Reipublicæ necessarium usum idoneis, nisi quòd via quadam progressi ab eo tempore in hanc usque diem, magnam terræ partem ad se transtulerint, & sub prætextu, quasi cum pauperibus omnia communicent, omnes, propè dixerim, ad inopiam redegerint*. Eisdem haud dubiè rationibus Julianus super ædificaverit suam Legem. Ejus partem resuscitavit primus Valentinianus, hanc verò Magnus Theodosius ac optimus Martianus circumduxerunt.

Lib. 5. fol. 97.

CAPUT XIII.

Exponuntur vera apud Græcos exordia manus mortuæ, atque amortisationis.

PRima harum rerum exordia sunt à posterioribus Græcorum Imperatoribus. Ab Imperatore

ratore Romano I. qui ad decimi sæculi annum vigesimum-primum proscripsit ac exsufflavit varias, pauperibus onerosas, alienationum species, inter quas fuit & hæc: *Per occasionem alicujus, qui Monachus factus est, aut fieri vult, & prædium suum Scholæ Sacræ addixit, rectè Decreta confusionem aliquam recipere per dijudicationem præsentem minimè debent. Nimirùm ut justum æstimationis pretium recipiat. Siquidem hoc ab eo reverà salutis causa, non dolo, non præstigiis, non astu factum est fraudulento. Id verò non minùs ad sacrarum domuum, quàm pauperum utilitatem spectare putabitur, dum rixis & contentionibus, & illiberali acquisitione liberantur, & inventiones ac detentiones vitant, & non incurrunt quæ negotiis molestis occasiones præbent.* Et iterùm ad ejusdem sæculi annum vigesimum octavum: *Ut Monasteria prædiorum, quæ ipsis titulo renuntiationis mundo factæ dantur, æstimationes & pretia, non ipsos fundos accipiant.* Eadem Novella Lex habet hunc Articulum: *Nullus imposterum nec Illustrium Magistrorum, aut Patriciorum, nec Magistratibus, aut Præturis, aut Civilibus vel militaribus dignitatibus honoratorum, nec eorum omninò qui Senatorum numero censentur, nec Provincialium Præsidum vel Ex-Præsidum, nec amantissimorum Dei Metropolitarum, vel Archi-Episcoporum, vel Episcoporum, vel Abbatum sive Priorum, vel Ecclesiasticorum Præsidum, vel eorum qui religiosis Ædibus, aut augustæ alicui domui cum potestate præsunt; in persona sua, vel nomine patrimonii Principis, vel Ecclesiæ, per se aut per subjectam personam audeat ampliùs in prædium vel agrum, in solidum vel ex parte succedere, vel emptionis, vel donationis, vel hæreditatis, vel occasionis alterius cujuscumque titulo.* Omnem qualiscumque acquisitionis speciem exsufflat, & acquirentem cogit, etiam non recepto pretio, ad restitutionem. Dura fames fuerat grassata, atque ita multi in pauperiem acti cogebantur sua prædia distrahere: in horum gratiam Imperator Romanus emisit istas Leges. Attamen Monasteriis quoad unam acquisitionis speciem fecit aliquid gratiæ: permisit ab illis fundorum, quos profitentes inferebant, acquiri pretia. Quòd nempè ista acquisitio haberet authenticum titulum, & nullius fraudis periculo esset obnoxia. Extant hæc omnia in Jure Lib. 1. Fol. 157. Græco-Romano.

Hæ Leges videntur non fuisse à populis admissæ in mores, aut certè non perseverasse. Etenim Imperatorem Nicephorum Phocam, qui ad ejusdem sæculi finem regnavit, de avaritia ac insulsis Constitutionibus graviter arguit Georgius Cedrenus, atque adjungit: Fol. 658. *Neque hoc tantùm, sed & donationes Monasteriis atque Ecclesiis legatas à quibusdam piis Imperatoribus prorsùs abolevit, Lege etiam lata ne Ecclesiæ immobilibus locupletarentur bonis, causatus Episcopos malè prodigere ea, quæ pauperibus darentur, militibus interim deficientibus.* Affirmat ipsum ob istiusmodi Edicta fuisse cunctis *invisum ac detestabilem.* Et infrà prosequitur: *Patriarcha Polyeuctus jussit conscindi Libellum Edicti, quòd ad confundendas res Ecclesiasticas Nicephorus ediderat.* Statim post Nicephori mortem. Et ejus in Imperium successor Joannes Tzemisces Patriarchæ factum confirmavit. Disertè hoc scribit Michael Glycas. Part. 4. Fol. 308. Edictum exponit, ac adjungit: *Tzemisces etiam libellum illum dilacerat, quem Phocas ad perturbandam Ecclesiam conscribi curaverat. Has ob res à Polyeucto diademate ungitur.* Nempè Polyeuctus illum, nisi Ecclesiæ suam libertatem repararet, noluit coronare. Consonat compendiaria Joelis Chronologia: *Joannes Tzemisces à Polyeucto Patriarcha Imperatoris insignibus donatur, cùm prius illi obtemperasset, tomumque quem Nicephorus Phocas, ut res Ecclesiasticas transversas ageret, conscripserat, dilacerasset.* Laudatus Cedrenus de eodem novo Imperatore adjungit; *Reditus etiam decretus iis, quos Nicephorus solum vertere jusserat, Pontificibus præsertim primariis, quibus ostendimus id evenisse, quod Constitutioni ab eo, spoliandæ, & contumelia afficiendæ Ecclesiæ causa factæ, noluissent subscribere.* Primates Episcopi Edictum Nicephori adeò improbabant, ut relegari maluerint, quàm ipsum admittere.

Integrum Nicephori Edictum nobis in Jure Græco-Romano custodivit Joannes Leunclavius. Et istud dicit varia. Primò, quòd divitiæ sint Christianæ perfectioni magnus obex, Lib. 2. Fol. 113. remora, ac impedimentum. Etenim Christus Dominus nobis interdixit non solummodò baculum, manticam, & secundam tunicam; sed insuper omnem curam crastini, licèt necessarii victus. Secundò graviter queritur de Monachorum avaritia. Affirmat antiquos ab illo vitio fuisse remotissimos, hodiernos esse ipsi penitùs involutos. Etenim *infinita terræ jugera, Structuras ambitiosas, greges equorum, boum, camelorum, jumentorum aliorum innumerabilium singulis horis acquirere student, totamque animi curam in hæc intendunt, adeò quidem ut ista studia Monastica nihil à vita mundana, multis sollicitudinibus æstuante, differant.* Tertiò, hanc avaritiam mordacissimè insectatur. Quartò affirmat jam in Romano Imperio esse sufficientissima Monasteria, ideoque vetat nova instrui aut fundari. Opulentis hominibus, ipsa fundare volentibus, mandat ut superfluas opes fundant in pauperes. Quintò, omnia antiqua Monasteria mandat restaurari, & ad opulentos fideles, qui nova fundare ambiunt, scribit: *Jubemus ut curam priorum & opis indigentium Monasteriorum suscipiant, non agros eis donando, nec loca quædam & ædificia; quippè jam ante data sufficiunt, & quæ ab initio possident, sed hæc neglecta, nec elaborata, & inculta propter opum defectum jacentia, quibusvis mundanis vendendo fundos, & loca quæ possident, convenienti cura ac provisione dignentur servos eis & mancipia suppeditantes, & boves, & greges, & alia quæ jumentorum numero continentur. Nam si eos ipsos fundos, eaque loca quæ habemus, eis largiamur, quandoquidem bona Religiosarum domuum & Ecclesiarum distrahi lex prohibet, in idem cum priore incommodum incurremus, & malè adfecta ac ruinosa relinquemus inculta, & opis expertia, cùm pecuniæ non adsint, nec ea manus quæ aliquid eorum habeat, quæ requiruntur, & præstare quidpiam possit. Itaque ab hoc tempore nemini liceat nec fundos aut agros, nec loca Monasteriis, aut Gerocomiis, aut Xenodochiis quocum-*

quocumque modo transmittere, adeoque nec alicui Metropoli, vel Episcopatui. Nec enim hæc illis quidquam conducunt. Si verò quæpiam ex factis jam antea religiosis domibus aut Monasteriis tam ignaram nacta sint manum & curam, ut expertia fundorum relicta sint, ea non impedientur, quominùs de Imperatoris sententia & approbatione sibi comparent quantum satis est. Ascellis verò & lauris, quas vocant, construendis in desertis locis, ut ad possessiones & fundos alios non porrigantur, sed complexu dumtaxat suo terminentur, tantùm abest ut eos arceamus, qui facere id volunt, sed potiùs in laude eam rem ponamus. Hæc est summa Edicti.

Sancit varia. Primò, ut deinceps nulla nova fundentur Monasteria. Secundò, ut omnia antiqua in honestam formam restaurentur. Tertiò, ut ipsis nulla deinceps donari, aut quavis via accedere possint bona immobilia. Quartò, hæc Lex item adstringit Ecclesias; etiam Cathedrales. Imò & Metropolitanas. Patriarchalem videtur non includere. Quintò, ut eadem Lege stringantur Xenodochia, aliaque id genus pia loca. Sextò, ut usque huc fundata, & nihil aut parùm immobilium habentia Monasteria possint aliquid acquirere: verùm ex notitia, consensu, & authoritate Principis. Septimò, quòd unicus ac palmaris hujus Legis scopus sit impedire, ne bona immobilia deinceps devolvantur ad manum mortuam. Hinc octavò permittit, imò & hortatur, ut in desertis multiplicentur nova Monasteria: quòd istic acquiri non possint novæ possessiones aut fundi. Et tandem Nicephorus adjunxit: *Hæc præcipiens equidem & sanciens sat scio futurum, ut plerisque molesta & gravia dicere videar, & ab ipsorum judicio discrepantia. Sed eorum mihi non erit habenda ratio. Si quidem secundùm Paulum, non hominibus, sed Deo placere velint. At mente ac intelligentia præditis, & adsuefactis ad res non ita de superficie inspiciendas, ut quidquid semet obtulerit, simpliciter eorum animo perturbationem adferat, sed ultrà penetrantibus, & rerum profunditatem intueri valentibus, non solùm expedientia videbimur, sed etiam utilia tam secundùm Deum viventibus, quàm Reipublicæ toti, protulisse.* Verùm Patriarcha Polyeuctus & ejus cuncta Synodus censuit longè aliud.

Ejusdem Edicti partem suo ad primum primæ-secundæ Synodi Canonem Commentario inseruit Theodorus Balsamon, & adjungit: *Quam quidem Novellam Porphyro-genitus Dominus Basilius novus sua Novella sustulit, mense Aprili edita, indictione prima anno sexies millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.* Est Christi Domini annus nongentesimus octogesimus septimus, Basilii & Constantini, filiorum Romani Junioris, qui occiso Joanni Tzemisci successerunt, duodecimus. Ipsorum Edictum est hujus tenoris: *Imperium nostrum, quod à Deo profectum est, cum & à Monachis, quorum pietas & virtus est testata, & à multis aliis Legem de Dei Ecclesiis & sanctis domibus, vel potius contra Dei Ecclesias & sanctas eorum domos, à Domino Nicephoro, qui Imperio excessit, conditam, præsentium malorum causam fuisse & radicem, & universalis hujus subversionis & confusionis, ut quæ ad injuriam & contumeliam non solùm Ecclesiarum, & sanctarum domorum, sed etiam Dei ipsius facta sit, intellexisset, & maximè cum id re ipsa expertum esset. (Ex quo enim hæc Lex est observata, nihil boni penitus in hodiernum usque diem vitæ nostræ occurrit; sed contrà nullum penitus calamitatis genus defuit.) Per præsentem auream Bullam statuit, ut Lex prædicta ab hoc præsente die cesset, & deinceps infirma ac irrita permaneat, & locum habeant, & in usu sint, quæ de Dei Ecclesiis, & sanctis ac religiosis domibus factæ sunt Leges.* Utique Justiniani ac Leonis Philosophi Leges, aliæque id genus.

Hæc libertas ambulavit usque ad Imperium Isaaci Comneni, primi regnantis ex ista familia, de quo in supplemento ad Georgium Cedrenum scribit Joannes Schylitza Curo-palates: *Parcimonia quoque Isaacio curæ fuit, necnon ut Imperio agros adderet. Et idcircò multos privatos homines possessionibus spoliavit, neglectis ipsorum aureis bullis. Quibusdam etiam Monasteriis multas possessiones ademit, & relictis Monachis idoneis sumptibus ad victum, quos computari jusserat, id quod supererat, publico vindicavit. Quod quidem jis, qui inconsiderate & temerè judicarint, ab impietate ac iniquitate ad sacrilegium tendere videri queat, sed tamen nihil absurdi eo molimine perficiebat, ut eis videbatur, qui rem graviter acque spiritualiter considerabant. Nempè eo pacto ad paupertatem illos qui ipsam professi essent, adducebat, & molles ac Sybariticas delicias auferebat, nec tamen eis, quæ ad usum essent necessaria, privabat: & finitimos, id est, qui propinquos agros haberent, à Monachorum molestia & avaritia liberabat. Quod utinam ad exitum ipse feliciter perduxisset, non solùm in Monasteriis, sed in omnibus omninò rebus ad Ecclesiam spectantibus.* Proindè Isaacius sola Monasteria, non verò Ecclesias transmutarit in manum mortuam. Et de ista transmutatione plerique Laici consueverunt sentire cum Schylitza. Hic interim pergit: *Vita functo Imperatore, conspecta sepultura ejus humoris plena suspicionem multis dedit illam rem esse ultionem, ac indicium supplicii, quo afficeretur ob intestinum bellum ac cædem, & ea quæ post usurpatum Imperium commiserat in privando Senatu jis bonis quæ ei antiquitus concessa fuerant, & adimendis sacris templis ac delubris facultatibus, quas diximus, id curans ut nihil ipsis superesset, sed ea tantummodò haberent, quæ ad victum satis essent, mediocrem adhibens Reipublicæ consolationem. Alii autem fluentem humorem interpretabantur sanctitatis indicium, quod purè ac sine ulla controversia eum factorum pœnituisset. Amborum ego sententiam laudo & approbo: quod altera prohibeat futura mala, altera à deterioribus ad meliora adhortetur ac revocet.* Quod Isaacius egerit dignam pro criminibus pœnitentiam, existimo non dubitandum. Etenim Imperium deposuit, Monasticen professus est in Studii Cœnobio, & adeò obedienter se gessit atque humiliter, ut quandoque egerit domus janitorem. Et fuit semper adeò castus, ut etiam valetudinis periculum subire maluerit, quàm ex medicorum consilio facere pudicitiæ jacturam.

Fol. 808.

Audiamus quid hac de re scribat ex Cardinale Cæsa-

Cæsare Baronio Dominus Henricus Spondanus Episcopus Apameensis: *Isaacius à Patriarcha Michaele Cerulario solemni ritu coronatus est Imperator. Qui quidem illud laude dignum tunc præstitit, ut Ecclesiam Constantinopolitanam, quæ tum in sacris muneribus, tum in thesauri dispensatione Præfectos ab Imperatoribus delectos pati cogebatur, in pristinam vindicaverit libertatem, Patriarchæ potestati ac curæ omnimodam ejus relinquens administrationem. Idem tamen post modò aliam impiam sanctionem edidit, qua plurium Monasteriorum bona addixit fisco, relicta tantummodò stipe Deo servientibus Monachis.* Adjungit Joannis Schylitzæ de ista Sanctione judicium fuisse penitus fatuum. Michael Cerularius agebat tunc non tantummodò Patriarcham, sed & Papam: utpote vir superbus ac nequam, sceleratus resuscitator Photiani Schismatis. Erat tamen constans vindex libertatis Ecclesiasticæ. Et quia ex Monacho fuerat evectus, favebat Monasteriis. Quod ipse istam Legem exsuflaverit, videtur non dubitandum. Magnæ Ecclesiæ ab Isaacio datam libertatem exponit præfatus Curo-Palates. *Isaacius Magnæ Ecclesiæ permittit Sacras suas res administrare, interdicta prorsus administratione Imperio, ita ut neque ad obeunda sacra munera, neque ad habendam sacri thesauri rationem aliquis ab Imperatore delectus adesset; verùm à Patriarchæ potestate omnia penderent, & personarum delectus, & rerum administratio.*

Isthæc libertas viguit usque ad Imperium Emmanuelis Comneni, de quo scribit Nicetas Choniates: *Emmanuel Monasterium in Ponti faucibus, loco qui Catascepe dicitur, Archi-ducis Michaelis nomine exstruxit, in quo celeberrimos quosque & præstantissimos Monachos collocavit, ea ratione ut solitariam & quietam vitam sine ulla sollicitudine possent degere. Cum enim Monachos possessionibus & negotiis turbatos, & tranquillitate animi, & Dei cultu excidere intelligeret, nullas eis possessiones, quas nec eorum professio admittit, adsignavit, sed ex fisco tantum pendi jussit, quantum ad victum ac cultum opus esset. Nimirum videtur immodicam Monasteria struendi cupiditatem improbasse, & exemplum posteris prodere voluisse, quo pacto templa condenda, & quæ vivendi ratio Eremitis, pauperibus, & se abstrahentibus à rebus terrenis sit proponenda. Tantùm autem abfuit ut eorum laudaret Institutum, qui Monasticam vitam professi & opibus affluunt, & multitudine curarum magis distrahuntur, quàm illi qui hujus vitæ deliciis occupantur, ut Sanctionem Nicephori Phocæ, fortissimi & cordatissimi Imperatoris, olim abolitam, de non augendis Monasteriorum latifundiis, quasi post-liminiò revocarit, neque patrem, avum, cæterosque cognatos suos omnes, qui Monasteriis amplissima prædia donaverant, incusare destiterit, non quod de suis opibus aliquid Deo consecrassent, sed quod rem bonam malè administrassent. Nam cum Monachis habitationes in abditis & desertis locis, in antris & montium cacuminibus assignandæ essent, & Constantinopolis, tanquam Syrenum cantus, vitanda, gloriola ductos, incrustata sua sepulchra, & vario marmore exornata, iis qui templa ingrediantur spectanda proposuisse, & mortuos quoque coronari se, & hilari ac splendido vultu conspici voluisse, & in foro ac triviis Monasteria ædificasse; & ibi nullo cum delectu virtutis, velut in cavea conclusisse eos, qui Monachos non ultra tonsum capillum, & mutatum habitum, promissamque barbam exprimerent. His igitur de causis, sive ut Monasticam sanctimoniam nutantem, ac potius humi ferè prostratam fulciret, sive metuens, ne ea ipse facere diceretur, quæ reprehenderet, rationem à suis majoribus diversam est secutus.* Etenim omnis Comnena familia Monasticæ sanctitati fuit singulariter addicta. Et hinc in superius adducto Commentario prosequitur Theodorus Balsamon: *Præterea scias, quod etiam Beatissimus Imperator, Dominus Emmanuel Comnenus, per jussionem, mense Septembri indictione septima, editam definiit, ne liceret ullis, qui immobilium donationes ab Imperatore accepissent vel acciperent, ad alios transmittere, quàm ad personas Senatorii Ordinis, vel numeri militaris. Si autem præter hæc factum fuerit, immobilia ad publicum redeant. Similiter & mense Februario indictionis tertiæ, nova quoque ejusdem rei Constitutio edita est, quæ eadem fermè complectitur. Quæ quidem omnia sublata sunt per posteriorem auream Bullam filii ejus Porphyro-geniti, & Imperatoris Domini Alexii Comneni, mense Februario editam primæ indictionis, anni sexies millesimi sexcentesimi nonagesimi primi.* Erat Domini post millesimum centesimus octogesimus tertius, tertius & ultimus dicti Alexii annus, optimi pueri, ejecti & trucidati per sceleratum Andronicum. Qui Patris Legem haud dubiè circumduxit ad Consilia & preces Patriarchæ Theodosii.

Lib. 7. Cap. 3.

Theodorus Balsamon memorat duas Emmanuelis Constitutiones: Posteriorem integram refert jus Græco-Romanum, ac item affirmat editam mense Februario, verùm indictione undecima, anno mundi post sexies millesimum sexcentesimo quinquagesimo sexto: Et rectè dicit. Fuit enim Domini post millesimum centesimum quadragesimus octavus, regnantis Emmanuelis annus sextus. Aurea ista Bulla fuit appellata *Medicatrix*. Utique prioris, quæ fuit omninò durior. Et hinc aliqui existimant hanc ab ista fuisse circumductam. Et certè posterior est omninò edita per pœnitentiam. Etenim *Occidentalis Draco, qui in Sicilia exercebat tyrannidem*, tunc imminebat orientali Imperio, atque ita Emmanuelem compulit ad mitiora in Ecclesiam consilia. Ita ipse per contumeliam appellabat Rogerium Guiscardum, Siciliæ Principem, cujus conatus tunc parum absuerunt ab invasa Constantinopoli. Hanc pœnitentiam aliqui putarunt fuisse tantam, ut primam Sanctionem circumduxerit. At rectè scribit præfatus Theodorus: *Nova Constitutio eadem fermè complectebatur.* Primum ejus caput Ecclesiis ac Monasteriis confirmat omnia usque tunc acquisita bona immobilia: & ipsa ex nullo titulo vult per quempiam inquietari. Et ita judicari apud quævis Tribunalia. Et hocce caput in quarto Comnenæ historiæ libro laudat Joannes Cinnamus. *Emmanuel Edicto vetuit Sacris apud Byzantium locis vel Monasteriis negotium exhiberi de ulla re, quam ubi demum cumque possiderent.* Eamque Fol. 300.

quo donationem confirmavit libello, quem, quia in aurofigillum Imperatoris subnexum habet, auream Bullam appellari mos est. Ex eo tempore neminem Monachum Judicum fores pulsantem videas, quia nihil habent quod lictum calumnia sit obnoxium. Rectè dicit gratiam fuisse factam solis Constantinopoli vicinis Monasteriis. Lex singulas regiones exprimit. Ejus secundum caput cuncta, ubicumque locorum sita, magnæ Constantinopolitanę Ecclesię immobilia bona solvit ac liberat ab omni actione fiscali. Harum variæ vexabant istorum varia. Tertium caput easdem Ecclesias eximit ab Imperiali violentia potiùs, quàm à jure in morientium Episcoporum spolia. Quartum caput hæc omnia exponit largius, & tandem adjungit: *Nec enim licentiam habebunt Monasteria augendi & amplificandi ea, quæ ab ipsis hodie possidentur, sive Paroeci sint, sive loci, sive auturgia.* Pauca verba, sed grande venenum. Hujus clausulæ Cinnamus nullam fecit memoriam. Forsitan quod improbaret. Quidquid sit, ipsam abscidit ac abolevit Emmanuelis successor ac filius Alexius.

Alexius erat puer, & vix triennio regnavit, occisus à nefandissimo cognato Andronico Comneno. Quomodo hic Andronicus Edictum tractarit, ignoro. Certè Emmanuelis Sanctio videtur permansisse, aut sanè non fuisse penitus suppressa. Etenim ad Henricum, è Flandriæ Comitibus Imperatorem Constantinopolitanum, anno sui Pontificatus decimo tertio scripsit Innocentius Tertius: *Gravem Venerabilium Fratrum nostrorum Archi-Episcoporum & Episcoporum, & dilectorum Filiorum Prælatorum Imperii tui, recepimus quæstionem, quod Tu & Barones tui in eorum inhibuisti gravissimum detrimentum, ne quis de possessionibus suis in vita sua conferat, vel in extremo articulo condat Ecclesiis testamentum. Cùm igitur ex inhibitione ejusmodi & Ecclesiarum dispendium, & inhibentium interitus procuretur, Excellentiam tuam monemus, attentius & hortamur, quatenus ejusmodi pravam inhibitionem & Tu ipse relaxes, & à tuis Baronibus facias potestate tibi tradita relaxari.* Istorum Baronum unus fuit Otto de Rocca, Athenarum Princeps, de quo idem Pontifex eodem anno scripsit ad Metropolitam Thebanum, ac Davaliensem Episcopum & Sithoniensem: *Venerabilium Fratrum nostrorum Archi-Episcoporum, & Episcoporum, ac dilectorum Filiorum aliorum Prælatorum Constantinopolitani Imperii, gravem nuper accepimus quæstionem, quòd nobilis vir Otto de Rocca, Dominus Athenarum, & alii Barones ac milites ipsius Imperii, communiter inhibuerunt in eorum gravissimum detrimentum, ne quis de possessionibus suis in vita sua conferat, vel in extremo articulo condat Ecclesiis testamentum. Cùm igitur ex inhibitione hujusmodi, & Ecclesiarum dispendium, & inhibentium interitus procuretur, Fraternitati vestræ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus illos, ut eandem inhibitionem relaxent, moneatis attentius, & efficaciter inducatis, ipsos ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, sicut justum fuerit, compellentes.* Pariformia adversùm Achajæ Proceres Mandata scripsit Matonensi Episcopo & Amiclensi. Et quia obedientiam spontaneam obtinere non potuit, tandem quinto decimo sui Pontificatus anno scripsit ad Cardicensem & Sithioniensem Episcopos, & ad Archi-Diaconum Davaliensem: *Ad nostram noveritis Audientiam pervenisse, quòd carissimus in Christo Filius noster, Henricus Constantinopolitanus Imperator illustris, constitutionem cum suis Baronibus edidit, quæ vergit in periculum animarum, & est contraria prorsus libertati Ecclesiasticæ, videlicet ut nullus possit de suis possessionibus in vita sua, vel ultimo testamento aliquid Ecclesiis elargiri. Cùm igitur constitutio hujusmodi tam divinis quàm humanis sit Legibus inimica, Discretioni vestræ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus ipsam auctoritate nostra, decernatis frivolam & inanem, & penitus non servandam.* Ipse Pontifex iniquam Legem circumduxit. An Flandri nostri morem istum, secum è Gallia delatum, intulerint Constantinopolitano Imperio, an verò ipsum jam antea ab Emmanuele Comneno plantatum stabiliverint, non possim certus affirmare. Quidquid sit, audivimus Innocentii Tertii de ipso Apostolicum Judicium. Franciscus Bosquetus secundam epistolam ponit inscriptam Episcopo Sidoniensi. Est manifestum mendum. Etenim Sidoniensis Ecclesia est in maritima Phœnicia, ideoque nihil commercii habet cum Metropolita Thebarum. Proindè legendum est, *Episcopo Sithoniensi.* Hæc enim Ecclesia est in Macedonia, ad oram maris Ægæi. Et hic fuerunt istæ Leges Flandrorum.

Lib. 1. Epist. 98.

Ep. 110.

Ep. 174.

Lib. 3. Ep. 74.

CAPUT XIV.

Exponitur mortuæ manus & amortisationis exordium apud nos Latinos.

PRima hujus rei apud Francos exordia sunt à Chilperico Rege, quem Sanctus Gregorius Turonensis Episcopus appellat Herodem ac Neronem sui temporis, atque prosequitur: *Chilpericus non aliundè magis, dum secretus esset, exercebat ridicula vel jocos, quàm de Ecclesiarum Episcopis. Illum ferebat levem, alium superbum, illum abundantem, istum luxuriosum, illum asserebat elatum, hunc tumidum, nullam rem plus odio habens, quàm Ecclesias. Ajebat enim plerumque: Ecce pauper remansit Fiscus noster, ecce divitiæ nostræ ad Ecclesias sunt translatæ. Nulli penitus, nisi soli Episcopi regnant. Periit honos noster, & translatus est ad Episcopos civitatum. Hæc agens assiduè, testamenta quæ Ecclesiis conscripta erant, plerumque disrupit, ipsasque Patris sui Præceptiones, putans quod non remaneret qui voluntatem ejus servaret, sæpè cassavit.* Consonat in Chronico Venerabilis Hugo Abbas Flaviniacensis: *Chilpericus, Nerone pejor & Herode, Episcopos execrabatur, testamenta Ecclesiarum multa disrupit.* Etiam Paterno Præcepto firmata. Etenim facta Ecclesiis testamenta, licet nulla tunc Francorum Lege cassarentur, a Procerum tamen violenta avaritia sæpè sustinebant istam injuriam. Hinc providi testatores ipsa muniebant impetrato Regio Præcepto, seu Regia per solemne Scriptum auctoritate. Plurima sunt istiusmodi post eversum in Europa Romanum Imperium exem-

Lib. 6. cap. 46.

Fol. 588.

exempla. Hinc de Rege Suntramno, qui Chilperici regnum, & Filium Clotarium, puellum quadrimestrem, in suam tutelam acceperat, pergit laudatus Gregorius: *Suntramnus Rex omnia, quæ fideles Regis Chilperici non rectè diversis abstulerant, justitia intercedente restituit. Multa & ipse Ecclesiis conferens, testamenta quoque defunctorum, qui Ecclesias hæredes instituerant, & à Chilperico compressa fuerant, restauravit.*

Hæc Ecclesiarum libertas diu permansit in Gallia. Etenim neque per successores Merovingiæ, Carolinæ, aut Capetinæ familiæ Reges fuit ullatenus læsa, & sanctus Ludovicus Rex in sua Pragmatica Sanctione posuit hunc articulum: *Libertates, Franchigias, Immunitates, Prærogativas, jura, & Privilegia, per inclytæ recordationis Francorum Reges, prædecessores nostros, & successivè per nos Ecclesiis, Monasteriis, atque locis piis religiosis, necnon personis Ecclesiasticis Regni nostri, concessas & concessa, laudamus, approbamus, & confirmamus per præsentes.* Sanctio prodiit decimi-tertii Christiani sæculi anno sexagesimo-octavo. Verùm uti Romana à Domini Incarnatione, quædam à Kalendis Januarii, ita tunc Gallicanæ Ecclesiæ computabant à Dominica Resurrectione. Qui mos duravit usque ad elapsi sæculi annum sexagesimum-tertium. Rustinonensis tunc declaratio jussit computari à capite anni. Sanctio prodiit adversùm tunc erumpentes quarundam in Gallia Provinciarum novitates, in quas ad Philippum Augustum Regem rescripsit Innocentius III. *Ad nostram noveris Audientiam, referente venerabili Fratre nostro Rothomagensi Archi-Episcopo, pervenisse, quod Justitiarii tui per Normandiam constituti, & quidam alii Regiæ ditioni subjecti, postponentes penitus zelum Dei, præpediunt laicos ægritudine laborantes, ne de terris vel suis hæreditatibus aliquid in eleemosynam alicui largiantur, sive pro suarum animarum salute secundum Ecclesiasticam sanctionem, vel condant testamentum ex indè in ultima voluntate. Imponentes illis post obitum crimen usurarum, qui pœnitentes, judicio Ecclesiæ satisfactione præmissa, viam sunt universæ carnis ingressi, ut prætextu criminis usurarum, decedentium bona fisco Regio, in detrimentum juris Ecclesiastici, applicentur.* Quod usuræ crimen tunc horrendè fœdaret Galliam, est res notissima. Eo enim tempore adversùs ipsum prædicavit Venerabilis Fulco, Presbyter Parisiensis. Ad ejus prædicationem plurimi fuerunt Zachæum imitati, & saltem in extremis multa donarunt Ecclesiis, Monasteriis, Pauperibus. Hinc Regii per Normandiam Ministri cunctos istiusmodi donatores censuerunt usurarios, ideoque ipsorum testamenta ac legata ruperunt ac invaserunt. Usuræ enim in Gallia, etiam in nostro Belgio, non pauperibus applicantur aut piis causis, sed Regio Fisco. Notanda sunt verba: *De terris vel suis hæreditatibus.* Donata extremo judicio mobilia videntur non fuisse invasa. Erat exordium manus mortuæ. Et profecit ulteriùs. Hinc inter jura & libertates, quæ Bellæ Villæ incolis dederunt Toparcha Hombertus, ejusque filius Guichardus, posuerunt hunc Articulum. *Si quis pro sepultura legaverit Ecclesiæ vel Sacerdoti domum vel pedam infra villam, benè poterit hoc facere, & intra annum & diem debet vendi laico homini, qui possit & debeat domino tanquam Burgenses alii, respondere.* Edictum prodiit tertii-decimi sæculi anno trigesimo tertio. Extat in Spicilegio Domini Lucæ Dacherii. Ad ejusdem sæculi annum septuagesimum tertium Ludovicus Belli Joci Dominus inter datas Tysiancensibus libertates posuit hoc caput: *Quicumque possessionem habuerit, cuicumque voluerit possit vendere. Solummodò Ecclesiæ vel militi non vendatur.* Hæc aliaque id genus hinc indè Edicta ac Statuta Sanctus Ludovicus circumduxit. Verùm non plenè obtinuit. Etenim hoc postremum Edictum est pragmatica Sanctione posterius. Et mos assiduè processit. Etenim omnes per Galliam Ecclesiæ, Monasteria, ac pia loca jam pridem habent manus mortuas.

Lib. 2. Ep. 1. 31.

Tom. 9. Fol. 181.

Fol. 261.

Mortuæ manus prima apud Anglos exordia sunt à Richardo Cantuariensi Archi-Episcopo, proximo successore sancti Thomæ, gloriosi Martyris. Novellus tunc Cisterciensis, qui à summa paupertate duxit sanctitatis originem, ordo cœperat opulentiam induere. Amplos fundos admittere ex testamentis ac legatis, imò & emere; & ad ipsos Apostolicum, quòd paucissimos propriis eorum manibus excultos à decimis exemerat, privilegium extendere. Hinc plurima Ecclesiarum & Abbatialium Monasteriorum querimonia. Etenim ad Guilielmum Rhemensem Archi-Episcopum scripsit etiam Stephanus Episcopus Tornacensis: *Credo quia Cistercienses de numero sunt eorum, qui violentè diripiunt cælum, sed utrùm violenter eis terram,* hoc est, terrarum decimas, *rapere liceat, nondum legi.* Adversùs eandem igitur violentiam iratus scripsit præfatus Archi-Antistes ad Fratres Cistercienses: *Quod si pertinaces vos & inflexibiles exhibetis, vinculo anathematis innodabimus universos, qui aliquid vobis dederint aut vendiderint, undè jus decimationis obveniat, atque in cœlum clamabimus, & ad thronum summi Judicis appellabimus, ne quis hujus vinculum Excommunicationis absolvat. Principum etiam favorem in hoc plenissimè obtinebimus, ut gladio spirituali manus civilis assistat, & quidquid contra spirituale oraculum fuerit vobis venditum, aut donatum, confiscetur.* Extat Epistola in Regesto Petri Blesensis. Res variè cucurrit usque ad Regnum Eduardi è Nortmannis primi, de quo ad decimi-tertii sæculi annum septuagesimum sextum scribit Thomas Walsingamensis: *Hoc anno coactum est Parliamentum Londoniis, in quo Eduardus Rex Statuta edidit contra manum mortuam, ne de cætero possessiones terrarum seu redituum sine speciali Regis licentia ad manum mortuam devolvantur.* Et in Neustiræ hypodigmate adjungit ad annum octogesimum quintum: *Quia Rex priùs statuerat, ne Religiosæ personæ in secularibus possessionibus crescerent, nunc statuit ut priùs habitas non minorarent.* Suum simile Edictum Imperator Emmanuel Comnenus appellavit prioris medicinale. Eadem de re ad annum septuagesimum quintum scribit Nicolaus Trivettus: *Rex Londonias Parliamentum convocat, in quo inter alia multa, quæ ad utilitatem Regni de assensu Prælatorum, Comitum & Baronum statuta sunt, inhibitum est ne de cætero possessiones terrarum seu redi-*

Ep. 71.

Ep. 82.

redituum sine speciali Regis licentia ad manum mortuam devolvantur.

Longiùs hæc describit Guilielmus Thorne apud Cantuariam Monachus sancti Augustini: *Eduardus Rex, æmulorum Sanctæ Ecclesiæ instigatione circumventus, statuit & consilio Procerum suorum ordinavit, quod nullus Religiosus aliqua tenumenta emere vel vendere, vel ex dono alicujus aliquid percipere, aut alio qualicumque modo, arte, vel ingenio quidquam acquirere posset, & si secus à quoquam Religioso fuerit attentatum, liceret Domino Regi illud sic acquisitum, emptum, vel datum per Escaetorem suum ingredi, & in perpetuum tenere in feudo & hæreditate. Heu, heu, pro dolor, quomodò non solùm perit nunc liberalitas illa Deo grata, qua devoti Reges, Proceres, cæterique fideles pro magno desiderio habuerant Religiosos fundare, prædia & possessiones in honorem Dei liberalissimè conferre, & ipsos tueri. Verùm ex tunc opere hujus Charitatis palam tabescente, & unoquoque manum suam à talibus beneficiis retrahente, non solùm non possunt religiosi quidquam novum acquirere, quin etiam nec antiquis suis possessionibus, propter oppressionem laicorum, ne dicam Magnatum, prosperè ut laici gaudere, sed his novissimis temporibus sapientes hujus sæculi horum prosperitati invidentes, suæque fraudi consulentes, universos Religiosos, ne sic oblata acceptarent, & quod nequius est, sibi quidquam appropriarent, per decretum & Seniorum judicium coarctarunt. Et de iis veraciter posset dici, quod egressa sit iniquitas à senioribus Judicibus, qui filiam Israel, puta Ecclesiam, nequiter condemnaverunt.*

Anno 1293.

Plura adducit Henricus Cnyghtonus, Canonicus Leesestrensis: *Rex Eduardus cum Proceribus suis edidit Statutum contrà manum mortuam, ita ut nullus deinceps terras, tenumenta, redditus daret, venderet, legaret, aut permutaret, seu quovis titulo viris religiosis assignaret sine licentia Regis.* Eduardus habuit dura cum Francis Bella, ideoque ab Ecclesiis ac Monasteriis plurima & rapuit & extorsit. Hæc omnia exponit memoratus Scriptor, & prosequitur: *Quia immunitas Ecclesiæ, ut supra dictum est, læsa fuit & violata, petiit Clerus à Rege quosdam Articulos, Rege jubente. Jussit Rex, postquam votis ipsius paruerunt, ut & ipsi ab eo peterent remedia quæ vellent. Et petierunt imprimis, ut Statutum de manu mortua, quod in præjudicium sanctæ Matris Ecclesiæ fuit editum, deleretur. Cui quidem Articulo Rex, quod idem Statutum de consilio Magnatum suorum fuerat editum ac ordinatum, & absque eorum consilio non erat revocandum; Ceteris autem Articulis respondit de facili, ita quod frustrati ac delusi sint reversi ad propria.* Attamen tunc emanasse videtur medicinale Edictum, supra laudatum à Thoma Walsingamensi.

Lib. 3. cap. 1. Anno 1278.

Cap. 7. Anno 1294.

Denuò res variè cucurrit usque ad sequentis sæculi annum nonagesimum primum, & Regnum Richardi II. de quo idem Scriptor Henricus: *Ricardus Rex celebravit Parliamentum apud West-Monasterium, in crastino animarum. In isto Parliamento editum est prophanum Statutum contra Ecclesiam & Ecclesiæ personas, videlicet ne quævis personæ Ecclesiasticæ possideant maneria, domos, glebas, possessiones, terras, redditus, quoscumque proventus per manus Feoffatoris absque licentia Regis & capitalium dominorum. Et istud Statutum extendit se tam ad Ecclesias Parochiales, Capellas, Cantarias, quam ad Abbatias, Prioratus, seu quæcumque alia Monasteria. Similiter ad Cives Civitatum, & villicanos, atque Burgenses, Burgorum & villarum hujusmodi redditus, hujusmodi vel possessiones pro communi utilitate habentes. Nam homines in illis diebus, qui volebant conferre redditus vel possessiones alicui Ecclesiæ vel cuiquam communitati, nec expensas possent effundere, ut eos in manum mortuam reducerent sub licentia Regis & Capitalium Dominorum, solebant Feoffare certos homines, in quibus habebant fiduciam, sub quorum nomine & defensione Ecclesiasticæ personæ vel hujusmodi Communitas rei commodo gauderent, & utilitatem eorum possiderent. Et cautum est in eodem statuto, quod omnes & singuli, tam personæ Ecclesiasticæ, quam Parochiales, & Cives atque Burgenses, & villicani, seu quicumque alii, habentes hujusmodi redditus, possessiones, maneria seu quoscumque Prioratus, in manibus talium Feoffatorum sine licentia Regis & talium Capitalium Dominorum, quoad aut licentiam à Rege & Capitalibus Dominis impetrarent, in manum mortuam redigere, vel venditioni talia exponere, & suum commodum indè facere citra festum sancti Michaelis primò sequens, vel illo festo peracto Rex & Capitales Domini in sic non præordinatis & dispositis intrare, & Saegire, & ad suum placitum obtinere.*

Lib. 5. Anno 1371.

Plura hic involvuntur. Primò, quòd quædam Ecclesiæ maneria, glebas, domos, possessiones, terras, redditus, ac alios proventus possiderent per Feoffatores absque licentia Regis. Feoffator est ex Anglico barbarum vocabulum, ac ipsum in suo Glossario exponit Guilielmus Somnerus: *Feoffare nostratibus est feudum dare, aut in aliquem conferre. Jus prædiorum concedere, possessionem tradere, investire, donare. Hinc Feoffator. Ille scilicet, qui alium feudo donat, seu investit. Is autem qui sic investitur, appellatur Feoffatus.* Igitur ad circumscribendum Eduardi I. Edictum quædam Ecclesiæ fundos aut alia immobilia tenebant per intermedias personas, quibuscum habebant secretam intelligentiam. Et has artes Richardus II. circumduxit. Secundò habemus, quòd Eduardi Edictum non solummodò fundos ac domos comprehenderet, sed insuper census. Quòd nempè hi apud Anglos sint bona immobilia. Tertiò habemus, quòd Edictum non dumtaxat Ecclesias, Monasteria, ac alia pia loca, sed insuper quasvis laicas Communitates fecerit esse manus mortuas. Quòd videlicet etiam hæ consueverint sua bona non alienare, ideoque ipsa subtrahant communi commercio. Porrò quid sit Cantaria, exponit præfatus Guilielmus: *Cantaria est Ædes sacra, ideò instituta & dotata prædiis, ut Missa ibidem cantaretur pro anima Fundatoris & propinquorum ejus.* Franci appellant Capellas. Richardus Rex omnes istas fraudes abolevit: vetuit ab Ecclesiis, ac aliis piis locis, itemque a laicis Communitatibus quid possideri per subornatam personam. Attamen possessa & taliter acquisita bona non redegit in Fiscum, sed unicuique possidenda permisit, dummodò tamen facultas impetraretur

retur à Rege ac Dominis Capitalibus. Hoc eſt, dummodò impetraretur privilegium amortiſationis. Aſt iſtud Privilegium Rex tanti voluit vendere, ut quidam maluerint perdere omnia. His Rex juſſit, ut ſua ante proximum Sancti Michaelis feſtum diſtraherent: tunc non diſtracta ſaeſibat diſponenda ad ſuum placitum. Saeſire eſt Regiam manum immittere, ſeu ponere ſub arreſto. Proindè Richardus Eduardi Legem non ſolummodò innovavit & confirmavit, ſed inſuper omnes antea toleratas illius circumſcriptiones abolevit.

Eadem conſuetudo quibuſdam videtur apud Hybernos eſſe antiquiſſima. Etenim antiqua, quam Eruditus Lucas Dacherius cenſet eſſe octavi ſæculi, Hybernenſium Canonicum collectio ad titulum de Eccleſia & mundo, habet: *Nullum oportet fraudare filios, aut fratres, aut propinquos. Eccleſia nonniſi partem Dei accipiat. Cum enim hæres mundi venerit, retrahet ea quæ mundi ſunt*. Eſt obſcurus Canon. Sanctus Auguſtinus teſtamenta, quæ excluſis filiis aut aliis ſuis hæredibus ditabant Eccleſiam, conſtans improbavit. Ipſis volebat relinqui non ſolam legitimam, item volebat non penitus excludi Eccleſiam: hanc volebat computari in partem filiorum. Et dumtaxat in hanc partem. Ab illo, qui ſex habebat proles, Eccleſiam ſuadebat adſumi in ſeptimam. Quæ pietas placuit pluribus Eccleſiæ Patribus. Porrò Sanctus Patricius, è cujus diſciplina manarunt iſti Canones, fuit Auguſtinianæ doctrinæ peritiſſimus ac obſervantiſſimus: hinc Canon per Dei partem videtur intelligere jam dictam filialem portionem. Proindè non de cunctis, ſed loquitur de ſolis teſtamentis habentium filios. Et eſt Eccleſiaſticus Canon, non Regia Conſtitutio. Hinc non facit ad præſentem materiam.

Tit.41.

Romanæ Eccleſiæ Schiſmata ſemper fuerunt omni Chriſtianitati pernicioſiſſima. Plures per ipſa irrepſerunt abuſus, plura ſcandala. Per nullum plura, quàm per illud quod averſus Urbanum VI. concitavit Robertus Gebennenſis Epiſcopus, à ſua factione appellatus Clemens VII. Chriſtianitas nunquam vidit aliquid inclementius. Quod ſub ipſius Pſeudo-papatu dicta conſuetudo tentaverit occupare Germaniam, diſertè teſtatur Baſileenſis Synodus in litteris ad Adrienſem Epiſcopum, Decanos Eccleſiarum Zoenxenſis & Moſæ Trajectenſis. Rei exordium exponit Mindenſis Eccleſia in precibus exhibitis Imperatori Carolo IV.: *Seculares quidam in poteſtatibus & officiis publicis conſtituti, videlicet Duces, Comites, Barones, Milites, Sculteti, & alii Domini temporales, necnon Conſules Civitatum, oppidorum, villarum, & locorum Rectores Mindenſis Diœceſis, Dei timore poſtpoſito, ſtatuta ſingularia, iniquas ordinationes, motu proprio ac temeritate præſumptuoſa de facto contra perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum, & locorum religioſorum libertates & Privilegia condiderunt, & condunt, jiſdemque publicè & de facto inſiſtere præſumpſerunt, & præſumunt auſu temerario & nefando quotidie contra legitimas Civiles & Canonicas Sanctiones, utpotè quòd nulla bona temporalia in poteſtatem Eccleſiaſticam transferantur*. Ita habes in Chronico Mindenſis Eccleſiæ. Eaſdem preces eidem Imperatori exhibuerunt Eccleſiæ, Moguntina, Colonienſis, ac Magdeburgenſis. Ita habes in Diplomate, quo Bonifacius IX. firmavit ejuſdem Principis, necnon & Frederici II. Edicta reſtituentia ſuam libertatem Eccleſiis. Earumdem precum, licèt non omnia penitùs verba, tamen ſenſa refert Conſtantienſis Synodus in Diplomate, quo firmavit laudata Edicta præfatorum Principum. Baſileenſis Synodus adjungit eaſdem preces & querimonias fuiſſe ſibi oblatas à Zoenxenſi ſancti Livini apud Ultratrajectinos, à ſancti Servatii Trajectenſi, ac a Sancti Petri Lovanienſi Eccleſia, itemque à Sancti Bavonis Gandavenſi, necnon à Sanctorum Cornelii & Cypriani Ninivenſi Monaſterio. Ex quo lucet iſtud Schiſma eſſe primam mortuæ manus originem etiam apud nos Belgas. Item iſta exordia fuiſſe damnata ac evulſa à Bonifacio IX. Pontifice, à Conſtantienſi Concilio, à Conventu Baſileenſi, ac ab Imperatore Carolo IV. Eadem poſt Conſtantienſem Synodum damnavit, ac repullulantia averruncavit in ſuæ provinciæ Synodo venerabilis Eberrhardus Archiepiſcopus Saliſburgenſis. Celebrata fuit hæc Synodus anno vigeſimo decimi-quinti ſæculi. Et videtur iſtam conſuetudinem radicitùs evulſiſſe.

Ep.50.

CAPUT XV.

An hodiè in regionibus, ubi viget manus mortua, Monaſteria validè ac legitimè ſtipulentur de hæreditatibus debitis profeſſuro apud ſe Monacho?

Dico, *in regionibus, ubi viget manus mortua*. Etenim in regionibus, apud quas ſacri Canones, & Imperatoris Juſtiniani Leges vivunt, iſtiuſmodi ſtipulationes ſunt omninò nullius ponderis. Etenim quòd omnis, non ſolùm gratuita, ſed etiam per dotis ſtipulationem onerosa, futuræ ſucceſſionis renuntiatio per Leges & Canones improbetur ac exſuffletur, eſt ſuprà abundè demonſtratum. Proindè hoc, per locum à carnali ad ſpirituale matrimonium, omninò locum obtinet etiam in profeſſuro Monacho. Hinc quæſtio devolvitur ad iſtas regiones, in quibus non dumtaxat profeſſus Monachus, ſed & ipſum ejus Monaſterium eſt manus mortua. Quæſtio eſt, An Monaſterium, quoniam cunctis ſui futuri filii ſucceſſionibus, ac ipſi etiam legitimæ portioni debet renuntiare, non poſſit cum profeſſuri parentibus, fratribus, aut tutoribus ante iſtius profeſſionem ſtipulari de certa dote, atque ita ſibi utcumque conſulere? An iſta ſtipulatio ſit valida & caſta? Reſpondeo eſſe. Etenim Eccleſiæ ac Monaſteria per manus mortuæ Legem nequaquam exuuntur avito ſuo jure ad profitentium bona, ſed dumtaxat facta ſunt incapacia ad fundos, aliaque immobilia. Hinc profeſſurus, qui ſui juris eſt, poſſit omnes ſuos fundos divendere, & omne pretium transferre in Monaſterium. Hoc ipſum faciendum poſt ſuam profeſſionem poteſt in ſuo ante ipſam teſtamento diſponere ac jubere. Plures hodie parentes ſunt ſimiles illis, de quibus ſcripſit

ſanctus

sanctus Hieronymus ad Sacram Virginem Demetriadem: *Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inveniunt, virginitati tradere. Certè qui religiosiores sibi videntur, parvo sumptu, & qui vix ad alimenta sufficiat, virginibus dato, omnem censum in utroque sexus sæcularibus liberis largiuntur.* Hanc irreligiosam sorditiem nostri pientissimi Belgarum Principes absit ut probent, aut ipsi dent ulla somenta. Omnia, quæ Regularem vitam professuris ac ipsorum Cœnobiis dant Leges & Canones, jura volunt salva & integra, dummodò salventur sine damno Reipublicæ, cui non expedit, ut nimia fundorum massa devolvatur ad Ecclesias aut Monasteria. Cum Imperatore Justiniano penitùs nolunt, ut quis ob Monasticam sanctimoniam exhæredetur. Hinc dictas stipulationes probant, stabiliunt ac defendi mandant in suis tribunalibus. Et nulla hic Simoniacæ lepræ apparet species. Nec enim de professione, aut ad Monasterium vel ejus spiritualia jura & vincula admissionem fit stipulatio, sed de solis temporalibus juribus Monasterii.

Ep 8.

Et hujusmodi stipulationes sunt apud Ecclesiam antiquissimæ. Insigne ejus exemplum habemus à venerabili Geraldo Caturcensi Episcopo, qui sub Urbani II. Pontificatu istam rexit Ecclesiam, & suos Cathedrales Clericos reduxit ad regularem in claustra vitam. Inter ejus Ecclesiam & illustrem virum Gansbertum Deltalium de Castro Novo dura fuit quæstio de quibusdam fundis ac juribus. Est tandem inita transactio, ex cujus apud Domini Lucæ Dacherii Spicilegium extante instrumento quædam adduco: *Est taliter hujusmodi discussum negotium. Priùs dimisit prædictus Ganibertus quidquid in honore Sanctuarii nostri justè vel injustè, sive aliquo ingenio vel quacumque calliditate expetere potuisset. Postea verò quasi pro obedientia commendavimus et exteriorem honorem Secretariæ nostræ, nimiis precibus Domini Pontificis obstricti, exceptis Ecclesiis & decimis, & excepta turre, quæ in superiori parte Civitatis nostræ sita est, cum appositis domibus, & furno, hoc tenore tamen & convenientia, ut det nobis filium suum unicum è duobus, quos priùs illi genuit uxor sua, ut fiat Canonicus-Regularis in nostra Ecclesia, & cum eo relinquat nobis cum omni pace totum honorem pertinentem ad Secretariam nostram, in perpetuum possidendum cum omni pace & dilectione nominatus Gansbertus. Fiat verò concessio & pueri & honoris usque ad expletionem decem annorum, ita tamen ut eo die, quo puer Canonicalem induerit habitum, dimittat nobis totum omninò honorem ad Sanctuarium pertinentem, & ad jus Ecclesiæ nostræ, ubicumque inventus fuerit, & infra terminum decem annorum disposuerit nobis tradere infantem. Si autem nec expletis decem annis, aliqua confisus calliditate, noluerit nobis tradere filium, ut Canonicus fiat Regularis, sicut pactum est, honorem tamen liberum sine omni inquietudine, sive cum filio, sive sine filio, consummato termino in pace nobis relinquet.* Verba sunt lucidissima. Geraldus ille fuit Summus Episcopus. Nec ipse solus, sed & omnis ejus Ecclesia hæc pepigit. Quis præsumat damnare? Ex his etiam vides hanc complexam vocem, *Canonicus-Regularis*, non esse hesternam.

Tom. 8.

Elapsi sæculi annus vigesimus secundus fuit Catholicæ Ecclesiæ infelicissimus. Turcorum Imperator Solimannus arctissimè cingebat, & tandem cœpit Rhodum, Metropolim Provinciæ Insularum. Martinus Lutherus invalescebat per omnem Germaniam, ac omnis ferè Europa flagrabat intestinis bellis. Hinc optimus Princeps Ferdinandus, Imperatoris Caroli Quinti germanus frater, ac Imperii Vicarius, omnes Germanorum Episcopos & Proceres convocavit Nurembergam, consultaturus de remediis. Optimus Pontifex Adrianus VI. ad eundem Conventum legavit eruditum virum Franciscum Cheregatum, Aprutinæ Ecclesiæ Electum, postulans varia, quorum palmare caput erat suppressio ac extinctio factionis Lutheranæ. Hujus exordium fuit Ecclesiasticæ disciplinæ prævaricatio, & libertina Cleri vita. Istam hujus pœnam à divina justitia irrogandam jam olim Basileensis Synodi tempore prædixerat, & ad Quartum Eugenium scripserat magnus ille Cardinalis Julianus Cæsarinus. Hinc dictus Conventus laudato Legato, ac per ipsum Summo Pontifici, vice versa proposuit centum gravamina, quæ Germania partim à Romana Ecclesia, partim ab omni statu Ecclesiastico sustinebat, & postulavit corrigi. Postremum gravamen fuit hoc: *Utriusque sexus Religiosi in suorum Monasteriorum, clausurarum, fundationum, aliorumque Conventuum commodum succedunt sæcularibus, cùm ipsi vicissim ab illis ad hæreditates, neque vocentur, neque admittantur. Neque hoc Germanicorum gravaminum postremum est, quamvis ultimum hic sortiatur locum. Mos non ampliùs ferendus, hactenùs inolevit, pauloque altiùs, quàm par est, radices egit. Videlicet quòd Monachi, Moniales, Beginæ, Begardæ, Nolhardi, Conventus, & quicumque tandem sint, qui se Religiosos & à sæcularibus segregatos profitentur, parentibus, consanguineis, agnatis, & cæteris amicis, in hæreditariis bonis, aliquando in partem, nonnumquam in totum succedant. At vicissim eorum cognati, seu necessarii Laici, à præfatis Religiosis ad ipsorum hæreditates adeundas, non solùm non vocantur, sed nec admittatur quidem. Quod Germanis & grave, & molestum, injustum etiam, ac non diutiùs tolerandum onus est. Eapropter necessariò, ac summa prudentia curandum est, ut deinceps nemo se memoratorum Religiosorum votis adstringat, vel addicat, nisi priùs ea de re civiles Magistratus certiores fecerit, quorum præsentia, auctoritate, & Consilio Religionem ingredi volentibus, à parentibus & amicis, juxta cujusque fortunam & facultates, mediocriter provideri debet, ut habeant undè commodè in Monasteriis vivere possint. Ea tamen lege, eo pacto, & conditione, ut omnibus hæreditatibus, omnibusque parentum, fratrum, sororum, cognatorum, cohæredum, & quorumcumque aliorum successionibus renuntient, in animumque nequaquam inducant suum, se in posterum hæreditario jure quidquam nedum sperare; tantum abest, ut consequi se posse putare queant. Idemque cum his, qui jam olim Religiosorum regulis sese subjecerunt, fieri à Sacri Romani Imperii Statibus & petitur & censetur.*

Hinc discimus varia. Primò, quod Bonifacii noni,

noni, Caroli quarti, Constantiensis Synodi, & Basiliensis Concilii adversus mortuæ manus Legem aut consuetudinem Edicta fuerint apud Germanos admissa in plenum vigorem. Secundò, quod Justiniani Leges, sancientes Monasterium in omnia profitentis Monachi bona ac jura succedere, usque ad illud tempus istic etiam plenissime viguerint. Tertiò, quod non dumtaxat vera Cœnobia, sed etiam Beginagia, aliaque id genus pia loca fuerint gavisa isto Privilegio. Quartò, quod Germani apud se voluerint deinceps induci manum mortuam, ex qua profitens, ac ejus Monasterium renuntiarent omni spei suarum hæreditatum. Quintò, quòd noluerint penitus omni fructu privari Monasteria. Etenim ipsis voluerunt per profitentium parentes & amicos constitui certas dotes ad honesta alimenta. Et hoc ea Lege, pacto & conditione, ut illa plenè renuntiarent omnibus successionibus. Quæ verba manifestè stabiliunt stipulationem de dote. Quintò discimus, quod iste Conventus voluerit hanc stipulationem fieri coram laico Magistratu. Quod nempè esset contractus laicus & civilis, non minus quam in carnali conjugio contractus ante-nuptialis. Reduci voluit supra-memoratum magni Caroli Capitulum, sanciens liberum hominem deinceps non tonsurari sine venia Principis. Utique quò Princeps arbitraretur de tonsurandi dote seu facultatibus. Isti Conventui præsedit laudatissimus Princeps, post modò Imperator, Ferdinandus Austriacus: adfuerunt doctissimi ac piissimi Antistites & Proceres. Nec dubitandum quin ipse Imperator Carolus omnia anteà viderit, ac per suum Consilium probaverit. Proindè quisquis istas stipulationes de Simonia damnaverit, damnabit & istum omnem Conventum.

Conventus Orthodoxa pietas lucet vel ex eo, quod hocce mortuæ manus remedium postulaverit à Sede Apostolica. Etenim manum mortuam, licet variè ac durè damnari jam audiverimus, non ab uno nostris novissimis Ecclesiæ temporibus esse utilem, imò forsitan & necessariam. Etenim quod Episcopi ex Ecclesiastico dum nimiùm increscit, patrimonio quædam possint, imò & debeant Laicis militibus dare in feudum, atque ita ad Ecclesiarum defensionem augere sæcularem militiam, insigniter demonstrat in litteris ad Ludovicum Germaniæ Regem Carisiacus Episcoporum conventus, ac in litteris ad Carolum Calvum Galliæ Regem, quas integras nuper edidit Petrus de la Lande, Hincmarus metropolita Remensis. Certè nisi figatur modus, omnis terræ orbis deveniet ad Ecclesiam, & scelerati Comitis Zozimi calumnia vertetur in veritatem, etenim videmus & Ecclesias & Monasteria non saturari, sed quotidiè ab illis jungi domum ad domum, fundum ad fundum. Et optima ac validissima figendi modi via est lex de mortua manu. Præsertim illa, qualis apud nos Belgas est, quæ Ecclesiarum manus ad solos fundos, aliasque possessiones apprehendendas mortificat, non ad census, & alia istiusmodi incorporalia. In duodecimo de tribus Chalcedonensis Synodi capitibus libro Facundus Hermianensis Episcopus Imperatorem Justinianum, quædam Ecclesiasticæ Jurisdictionis officia quasi ex medicinali pietate invadentem, rectè comparat Ozæ titubantem Dei Arcam sustentanti, ideoque percusso per Dominum Deum, atque adjungit: *Prædicatoribus veritatis, quasi bobus, de quibus dicitur*, non infrænabis os Bovi trituranti, *non-nunquam contra stimulum calcitrantibus, videtur Ecclesia, cujus illi Rectores Doctoresque, velut Arca illa nutare, sed non est Ozæ officii continere. Præcedit illam suus David, qui deducit exultans. Ipse manu fortis invisibiliter eam regit, per quos eam regi constituit. Et ideò nutare quidem potest, cadere numquam potest. Nihil igitur habes Oza, quod simulatione piæ sollicitudinis excuseris, quia Divino Judicio pro temeritate percuteris.* Dum Ecclesiarum Prælati, qui omnia sibi de suis superflua deberent effundere in pauperes, ampliandis latifundiis incubant, boves calcitrant, Dei Arca nutat, debetque contra lapsum sustineri. Verùm non per Oza, seu per laicos Principes id fieri possit: fieri debet per verum David, per ipsos Episcopos, ad arcæ custodiam ab illo ordinatos. Laici Principes, dum istas Leges condiderunt, licèt justa statuerint, perperàm egerunt. Quia Ozam imitati. Hoc noverant optimus Ferdinandus, ipsique adsidentes Episcopi & Principes: hinc manum mortuam ipsi facere non attentarunt, sed faciendam supplicarunt à Romana Ecclesia. Et ubicumque illa viget, per hujus ratificationem aut conniventiam viget. Alia via non possit vigere. Cap. 3.

Quæstio est, An istius manus Lex obliget Ecclesiæ conscientiam? Respondeo illam esse ab Ecclesia reverendam & observandam. Etenim Sanctus Hieronymus illos qui similem Primi Valentiniani Legem per varias olim artes circumscribebant, omnino arguit. Etiam Sanctus Ambrosius ipsam veneratus est, & omnibus Clericis ac Monachis jussit venerandam. Attamen est purè pœnalis, ideoque conscientiam non adstringit, nisi ad pœnam. Illa omninò est mens Christianorum Principum. Hinc Anglorum Rex Richardus II. illos fundos, quos quædam Ecclesiæ & Monasteria post & contra Eduardi I. Legem emerant ac possederant per subornatas Personas, non redegit in Fiscum, sed dumtaxat jussit intra certum tempus divendi, aut quavis legitima via reduci in manum vivam, tunc in contumaciæ pœnam donandos fisco. Qui mos etiam viget in nostro Belgio. Piissimi nostri Principes servant piissimam Legem, quam eorum proavus Rex Recesvinthus publicavit in octava Toletana Synodo: Priorum Regum morem, qui in subditorum fortunas solebant plenum exercere imperium, circumduxit ac abolevit, cunctisque jussit esse securum dominium. Hanc pietatem, uti in populum, ita longè magis exercent in Ecclesiam. Hinc manui mortuæ, dum malè acquisitas possessiones mandant reduci in manum vivam, permittunt integrum pretium.

Principalis Assertio nostra lucidum fundamentum habet etiam in Instituto Societatis Jesu. Hujus Religiosi per primam professionem non fiunt manus mortua. Hinc si Justiniani Leges

Leges attendas, suis successionibus non possunt renunciare. An juxta hodiernos Latinæ Ecclesiæ mores possint, sunt adversæ sententiæ. Et communior affirmat. Hinc & professurus, & professus, adeoque & ipsorum nomine Societas omninò possint de ipsis stipulari. Quare possint, & alii Ordines. Etenim manus mortuæ Lex nullatenus exsufflavit ipsorum avita Jura. Firmum etiam fundamentum est Innocentii IV. Epistola ad Cistercienses ordinem: *Indulgemus ut possessiones, & alia bona, mobilia ac immobilia, exceptis feudalibus, quæ personas Fratrum, ad Monasteria vestra à sæculo fugientium, & professionem facientium in jisdem, si remansissent in sæculo, ratione successionis, vel quocumque alio justo titulo contigissent, petere ac retinere valeatis, contraria consuetudine non obstante.* Universalem Ecclesiæ Canonem ac Reipublicæ Legem dat eis in Privilegium. Et exsufflat adversam consuetudinem. Rationes adduxi in Scholio ad decimum-nonum Canonem septimi Concilii. Feudorum Exceptio fundatur in singulari ipsorum indole. Et ex hoc Indulto lucet manum mortuam isto tempore necdum fuisse in Gallia. Proindè Cistercienses de rebus quas post sui Monachi professionem petere poterant, poterant & transigere. Etiam ante devolutionem poterant de suo ad ipsas jure. Et si post professionem, cur non & antè? Cur nequeat quid modicum in præsenti accipere pro grandi futuro? Non de Monastici ingressus aut professionis pretio, sed de spectanre ad ipsos futuræ hæreditatis jure erat ista transactio. Hinc casta & immaculata.

CAPUT XVI.

Præcedens Assertio stabilitur ex aliis Principiis.

INsignem Canonem suo Decreto inseruit sanctus Ivo Carnutensis Episcopus: *Statutum, & rationabiliter secundùm Sanctos Patres à Synodo est confirmatum, ut Monachus, quem Canonica electio à jugo regulari monasticæ professionis absolvit, & Sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam hæreditatem posteà jure vendicandi potestatem habeat. Sed quidquid acquisierat, vel habere jussus fuerat, Monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerat, secundùm regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad altare, ad quod sanctificatur, & titulatur secundùm sanctos Canones, quod acquirere poterit, restituet.* Eundem Canonem suo Decreto inseruerunt Burchardus Episcopus, & Monachus Gratianus. Sanctus Ivo affirmat esse Canonem Alteimensis Synodi, celebratæ coram Imperatore Conrardo, utique Salico. Quidquid sit, celebrata fuit ista Synodus eo tempore, quo Clerus in Claustro adhuc servabat communem sub Episcopi oculis vitam. Constituit varia. Primò, quòd omnia profitentis Monachi bona per professionem pleno jure devolvantur in Monasterii dominium. Secundò, quod eadem sit ratio bonorum, quæ ex aliqua post professionem successione spectant ad istum Monachum. Tertiò, quòd istud Monasterii jus cesset per Monachi promotionem ad Episcopatum. Hæc illum è Monachali Claustro transfert in Clericale & Cathedrale Monasterium, atque ita omnis ipsi deinceps adveniens successio spectabit ad istam Ecclesiam. Ex quibus Sylvester, magnus Theologus ex Prædicatorum Ordine, ac Apostolici Palatii Magister, in Summa ad Verbum, *Religio*, infert hæc sequentia. Primò, quod talis Episcopus succedere debeat non solummodò in bona parentum, aut aliorum consanguineorum adhuc viventium, sed etiam in jam aditas ac divisas hæreditates defunctorum. Deindè, quod hoc locum habeat non dumtaxat in sancti Benedicti Monachis, aut aliis habentibus possessiones in communi, sed etiam in Fratribus Minoribus. Et quòd ita decisum fuerit in quibusdam Supremis Tribunalibus. Porrò fieri possit, ut talem Episcopum accipiens Ecclesia prævideat quæstiones & lites: præsertim circa hæreditates aditas ac divisas. Fieri item possit, ut ex causis sui Episcopi parentelam nolit offendere. Hinc transigere poterit & stipulari. Non solummodò post consecrationem, sed etiam statim post electionem. Stipulari poterit etiam de pendentibus ac futuris successionibus. Nec ullam patrabit Simoniam. At verò Monasterium habet istud ipsum jus in bona sui professuri, quod Ecclesia in bona sui electi Episcopi: hinc & istud poterit eodem modo castè stipulari.

Part. 5. Cap. 343

Et quoniam doctissimi Sylvestri incidit mentio, placet ejus de his quæstionibus judicium exponere. Ad verbum, *Simonia*, hæc scribit: *Quæritur, quid juris de Simonia quoad Religionis ingressum? Et dico multa. Primum. Si receptio ad habitum, quæ est quædam promotio ad gradum spiritualem, esset divisa à sustentatione Recepti, sicut olim aliqui Religiosi recipiebant ad habitum Religionis in eremo, & tamen non erant obligati alimentare Receptum, sed illum tantummodò docebant, sicut Romanus recipiebat Beatum Benedictum, & Macarius duos adolescentes, & nunc etiam Canonici elevant aliquem ad dignitatem vel gradum Canonicatus, quem tamen non alunt, ista quæstio non haberet difficultatem. Quia planè esset Simonia, si quid exigeretur aut reciperetur pro receptione; & planè non esset, si quid acciperetur pro victu, sicut nunc licitè à Religiosis recipiuntur hospites. Sed quia nunc ista regulariter sunt conjuncta, & jura clamant contra eos, qui verè aut præsumptivè aliquid exigunt gratia receptionis, aliqui ea existimant loqui de alimentatione. Et Canonistæ, se in Juris præsumptione fundantes, implent quaternos, & materiam aliquando non benè resolvunt.* Similes quorumdam clamores etiam hodie perstrepunt. Similiter ex præsumptione.

Pergit Sylvester: *Secundum. Quidam, ut etiam refert Archidiaconus, dicunt quòd ingresso Monasterium competat Jus duplex: scilicet spirituale, quo habet dignitatem Clericatus, & vocem in Capitulo, & participat bona sibi facta, & hujusmodi. Et corporale: scilicet quo debetur ei victus & vestitus à Monasterio. Quæ jura nunc regulariter conjunguntur de facto, sed per intentionem possunt dividi. Et dicit ista opinio, quòd pro secundo jure licèt pacisci, non pro primo, ubi Monasterium ad victum non sufficit. Et ista opinio est Sancti Thomæ. Nam dicit in Secunda Secundæ, quòd pro ingres-*

ingressu Monasterii non licet aliquid accipere vel exigere quasi pretium: si tamen Monasterium sit tenue, non sufficiens ad tot personas nutriendas, licet exhibere ingressum quidem gratis, sed accipere aliquid pro victu personæ recipiendæ, si ad hoc non sufficiant opes Monasterii. Hæc ex illo. Et intellige quòd liceat accipere, id est, exigere. Undè in quartum dicit, quod tunc potest exigi ab eo, qui in loco illo vult Deo servire, non quasi pretium Religionis, sed ut habeat Monasterium, undè possit illi providere. Si autem sine gravamine Ecclesiæ possit recipi, Simoniacum est aliquid pro receptione exigere. Hæc ille. Et sic potest secundùm eum, stante rectitudine intentionis, pacisci pro victu. Sylvester adducit plures istius opinionis magnos defensores. Et rectè. Etenim uti Episcopus legitimè neminem ordinat in majorem Clericum, nisi adfuerit ad honestam ejus sustentationem sufficiens Beneficium aut patrimonium.; ita inopis Cœnobii Præfectus rectè non admittit, nisi qui attulerit eidem sustentationi sufficientem dotem. Uti recta Episcopi intentio non pro Sacro Ordine, ita recta Præfecti intentio non exigit pro Monastica admissione. Prudens Præfectus olim admittebat in hæc verba: *Nos libenter & gratis recipimus te ad consortium spirituale, sed cùm bona nostra non sufficiant nobis & tibi, porta tecum undè possis vivere.* Et Sylvester adjungit: *Quæ verba in effectu, & coram Deo sonant, nisi adferas tecum tantum unde vivas, te non recipiemus. Quod est pacisci.*

Sylvester pergit: *Si autem Monasterium esset opulentum, secundùm omnes prædictos esset Simonia, sed intellige præsumptivè. Sicut semper fecerunt, & faciunt quædam Moniales, quæ ex divitiis superbientes, quantò sunt ditiores, volunt dotes majores. Ita de statu Religionis, quasi de statu mundani sponsi judicantes.* Et talis exactio est manifestè pessima Simonia. Et omnia ab opulento Monasterio facta exactio præsumitur istiusmodi, nisi palàm adsit legitimè purgans titulus. Hinc pergit Sylvester: *Circa ingressum Religionis, & etiam circa promotionem ad Ecclesiasticam dignitatem multa sunt Simoniaca secundùm Doctores, quæ intelliguntur vel præsumptivè quantùm ad forum contentiosum, vel in conscientia, si habeatur respectus non ad victum, sed ad ipsum ingressum, sive elevationem ad Clericatum.* Purgantem titulum adducit ad verbum, *Religio*, hæc scribens: *Si quis Monasterium ingreditur condito testamento, in quo nihil reliquit Monasterio, sed hæredem extraneum instituit, est distinguendum. Nam si tempore ingressus, nulla facta mentione de testamento, expressè contulit Monasterio bona sua in continenti post testamentum, non revocat illud, nec illa bona erunt Monasterii, sed præsumitur illa collatio facta ad tempus vitæ suæ. Quia non videtur quis incontinenti animum mutare. Si verò hoc fecit ex intervallo post conditum Testamentum, præsumitur mutasse animum favore Religionis: & sic rumpitur testamentum. Et illa bona erunt Monasterii. Si verò non contulit expressè, remanebit testamentum, & Monasterium solummodò petet suam portionem, aliter quàm rumpendo testamentum.* Ita docet ex Antonio de Burrio. Et rectè. Quod enim homo opulentus, dum ingreditur Monasterium, obligetur ipsi suam legitimam relinquere, est suprà demonstratum ex variis authenticis fontibus. Hanc quodvis, etiam opulentum, Monasterium potest exigere, atque ita de ipsa etiam transigere ac stipulari. Pergit Sylvester: *Religiosi succedunt in bona parentum. Et hujusmodi nec exhæredari possunt propter admissum crimen ingratitudinis in sæculo.* Omne istiusmodi crimen censet purgari per professionem Monasticam. Et censet ita sanciri à Justiniani Legibus. Hodierna manus mortuæ Lex istud Monasteriorum jus expungit, aut potiùs sistit. Hinc quodvis Monasteriorum possit de ipso stipulari. Et huc lucidè tendunt omnia Sylvestri principia. Verumtamen ab istiusmodi Monasteriis servanda est Apostoli regula: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Hæc omnia Sylvester repetit etiam in alio loco: *Jura dicunt, quòd ingressi religionem se & sua dedicent Deo ita quòd omnia eorum bona Monasterio intelligantur esse collata. Et hoc intelligitur de ingressu professionis. Et nisi ipsi aliter deposuerint ante professionem. Et si à patre vel matre filius vel filia poterat exhæredari propter vitium ingratitudinis, jam non poterunt: quia hoc vitium tollitur per religionis ingressum. Alicubi tamen est consuetudo, quòd Propinqui occupent bona immobilia ingressi: nisi si qua dedit Monasterio. Et alibi etiam mobilia. Quæ secundùm Raymundum valet, si est obtenta quadraginta annis, quo tempore præscribitur contra Ecclesiam. Sed puto quòd non valeat ratione præscriptionis. Tum quia in rebus invasis aut furtivis non currit præscriptio. Tum quia Ecclesia, quæ hic spoliatur, non est digna pœna, cùm non sit in mora negligentiæ, sed violentiæ. Nec quocumque modo. Quia est contra legem naturalem, privant hominem facultate disponendi de suis bonis.* Palàm scribit in Legem manus mortuæ, quæ tunc in quibusdam regionibus nasci cœperat. Affirmat Ecclesias ac Monasteria per ipsam non privari suis juribus: hinc de ipsis, ne penitùs excidant, possit transigi & stipulari.

Eadem de re scribit in alio loco: *Quæritur, utrùm bona ingredientis Monasterium pertineant ad illud? Et quo jure? Et dico quod pertinent. Quo verò jure pertineant, est magna controversia inter Doctores & Glossatores Juris Civilis. Dic verius esse, quod jure successionis. Tamen si læsum fuerit Monasterium, poterit restitui, ad similitudinem minoris.* Quod omninò verum est etiam de transactionibus super professuri hæreditate, quas ob manus mortuæ Legem cogimur inire. Verùm in Regionibus, ubi istiusmodi quæstiones dirimuntur per Regia Tribunalia, erit difficile perduci ad felicem sententiam. Notandum est, & ad hoc verbum, *Simonia*, Sylvestri documentum: *Et reverà, si intentio sit pura, laudabile est exigere à volentibus ingredi, victum, quando Monasterium majorem numerum non potest commodè sustentare. Quia dilatatur Dei cultus, & servorum ejus numerus augetur.* Agit de Canonibus, mandantibus ad Monasterium non recipi supra numerum, qui possit ab ipsis honestè alimentari. Affirmat plures supernumerarios posse admitti cum exactione dotis. Et istam exactionem esse non dumta-

dumtaxat puram, sed insuper laudabilem. Et rectè. Etenim explet solemnes Ecclesiæ preces: *Ut populus tibi serviens & merito & numero augeatur*.

Eadem omnia comprobat inter Prædicatorii Ordinis Doctores, ac Tridentini Concilii Theologos Magnum Lumen, Dominicus Soto, in
Lib. 6. qu. 6. art. 2. opere de Justitia & Jure hæc scribens: *Ubi Monasterium est tenue, nec ad tantum numerum nutriendum sufficiens, nulla est Simonia aliquid pro victu & vestitu recipere. Exemplum qualecumque possumus in Matrimonio ponere. Pro illo enim, quatenus est Sacramentum, nihil potest vir ab uxore recipere, potest tamen id admittere ad sustinenda ejus onera. Dubia exurgunt exigua. Primum; Utrum quando Monasterium est locuples, ut possit personas, quæ recipiuntur, alere, simoniacum sit pretium exigere? Extat enim à parte affirmativa argumentum, quod cùm non alia ratione istiusmodi exactio justa sit, quàm propter Monialium alimentum, ubi illud aliundè suppetit, apparet pretium pro ingressu Religionis exigi. Respondetur nihilominus, opulentiam Monasterii nihil prorsus facere, ut quæ in paupere non erat Simonia, sit in divite. Et ratio est patentissima. Nam Simonia ex objecto speciem sortitur: nempè quia spirituale venditur, puta Professio ipsa, & locus in religione. Si autem illud cavetur, & pecunia nonnisi pro victu recipitur, etiamsi Monasterium illo subsidio nulla tenus egeat, poterit quidem esse peccatum avaritiæ, non tamen Simoniæ*. Existimo, nisi adsit titulus, esse Simoniam. Porrò lucidissimus titulus est, dum dos exigitur pro cessione futurarum hæreditatum. Hunc titulum in Consiliis
Conf. 30 ad titulum de Regularibus agnovit Martinus Navarrus: *Bernardina, cùm malè tractaretur à matre, ingressa Monasterium, convenit cum illo, quod loco dotis haberet hæreditatem, quæ ei contingebat post mortem matris, quam tamen antè ingressum matre petente, occultè renuntiaverat*. Circa quam facti speciem resolvit ille varia. Et in quibusdam labitur. Præsertim quod supponat istam renuntiationem valuisse. Etenim res videtur acta in loco, ubi non viguit Lex manus mortuæ, ideoque manifestum est istam cessionem fuisse nullius ponderis. Et non erat opus ista conventione. Etenim Monasterium per Bernardinæ professionem erat successurum in omnia ejus jura. Interim quædam etiam Laica Tribunalia, apud quæ viget præfata lex, probant atque admittunt istiusmodi conventiones. Admitti item olim poterant, ac etiam hodiè possint, ubi non fuit aut non est manus mortua. Etenim competens mihi jus possim per pacta & stipulationes firmare. Et nulla istic est vel diluta simoniæ umbra. Quare etiam probandæ sunt conventiones, quæ pro futura hæreditate exigunt aliquam dotem. Nec dubitandum est, quin hæc sit prima Monasticarum dotium origo. Et hanc nostri Majores censuerunt innoxiam.

CAPUT XVII.

Expediuntur aliquot Quæstiones.

Quæstio prima est, An probandus sit quorumdam Monasteriorum mos, aut etiam Statutum, quæ neminem admittunt sine certa dote? Respondeo morem esse abominabilem. Etenim excludit omnes pauperes, de quibus rectè scribit in libro de Monachorum opere sanctus Augustinus: *Veniunt plerumque ad hanc professionem servitutis Dei & ex conditione servili, vel etiam liberti, vel propter hoc à Dominis liberati sive liberandi, & ex vita rusticana, & ex opificum exercitatione, & plebejo labore tantò utique feliciùs, quantò fortiùs educati, qui si non admittantur, grave peccatum est. Multi enim ex eo numero verè magni & imitandi extiterunt. Nam propterea & infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia: & stulta mundi elegit, ut confunderet sapientes*. Cap. 22.
Et infrà: *Ex illorum numero, qui vitam labore corporis transigebant, plures ad Monasteria veniunt, quia & in ipso humano genere plures sunt*. Et in Cap. 25.
suorum Monachorum Regula scribit sanctus Isidorus Archi-Episcopus Hispalensis: *Hi qui de paupertate in Monasterio convertuntur, non sunt despiciendi ab eis, qui sæculi divitias reliquerunt, quia apud Deum unius ordinis habentur omnes, qui convertuntur ad Christum. Neque enim differt, utrùm ex inopi vel servili conditione ad servitium Dei quisque venerit, an ex generosa & locuplete vita. Multi enim ex plebejo censu documentis virtutum eximiis enitentes, prælatiores nobilibus facti sunt, eosque virtutum excellentia prævenerunt, & qui erant conditione infirmi, virtutis merito facti sunt primi. Nam propterea infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortes*. Ex infima plebis fæce pauperum, qui in Monasterio ad eximias virtutes ac supremas Ecclesiæ dignitates profecerunt, sunt innumera exempla. Etenim & ipsi sancti Apostoli fuerunt pauperculi piscatores. Cap. 4.

Hinc antiqua magni Imperatoris Constantini Lex habet: *Nullum deinceps Decurionem, vel ex Decurione progenitum, vel etiam instructum idoneis Facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum ad Clericorum nomen obsequiumque confugere, sed eos de cætero in defunctorum dumtaxat Clericorum loca subrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus civilibus sunt obstricti*. Hanc Legem optimus Princeps confirmat in alia ad Bassum Prætorio-Præfectum, ac in Lege scripta ad ejusdem dignitatis Ablavium, & adjungit causam: *Opulentos sæculi subire necessitates oportet, pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari*. Extant hæc in sexto-decimo libro Theodosiani Codicis ad secundum titulum. Et hinc lucet plurimos primorum sæculorum Episcopos & Clericos fuisse ex pauperibus. Et fuerunt sanctissimi atque doctissimi. Attamen ista Lex non diu plenè vixit, successit alia, ex cujus imitatione Imperator Julianus Apostata scripsit ad Gentilium Pontifices: *Placet Sacerdotes ex omnibus constitui, qui in Civitatibus optimi sunt, & imprimis quidem Dei, deindè verò hominum amantissimos quosque, sive pauperes sint, sive divites. Nec enim ullum, quod ad eam rem attinet, inter obscuros & illustres debet esse discrimen. Nam qui propter animi mansuetudinem latet, nequaquam propter obscuritatem & ignobilitatem arcendus est. Igitur etsi pauper sit aliquis aut plebejus, si duobus hisce præditus sit ornamentis, religione erga Deum, & in homines benignitate,* L. 3 l. 3.

tate, Sacerdos nihilominus eligatur. Porrò religionis quidem in Deum argumentum est; ut propinquos omnes ad pietatem erga Deum capessendam alliciat. Hæc postrema verba respiciunt antiqnum Ecclesiæ Canonem, quem de Gentilium conversione sancitum tertia Carthaginensis Synodus extendit ad
Can. 18. conversionem hæreticorum: *Episcopi, Presbyteri, & Diaconi non ordinentur, priusquam omnes, qui sunt in domo eorum, Christianos Catholicos fecerint.* Est Apostolicus Canon, mandans neminem promoveri in Episcopum, Presbyterum aut Diaconum, nisi qui habuerit filios subditos in omni castitate. Versipellis Julianus Ecclesiasticam, cujus splendor plurimos Gentiles cogebat ad Evangelium, disciplinam tentavit in gentilem vitam traducere, atque ita Evangelium isto adjutorio spoliare. Etiam Canonem, qui non solos nobiles aut opulentos, sed etiam plebejos ac pauperes jubebat admitti in Clerum. Ex eodem Canone sanctus Joannes Chrysostomus in libris de Sacerdotio affirmat sui, utpotè viri opulenti ac nobilis, consecrationem
Lib. 2. cap. 7. fuisse expositam obloquiis: *Tum siminus omnes, certè qui maledicentia delectantur, potuissent pleraque tum suspicari, tum eloqui, partim de me qui ordinatus sum, partim de illis qui me elegerunt. Verbi gratia, quòd solas illi divitias spectent, quòd generis splendorem admirentur, quòd à nobis adulatione victi eum nobis honorem mandassent. Nam quod & pecunia abducti & corrupti, dicere non habeo, si quis & ipsum hoc suspicetur.* Et prosequitur: *Prætereà Christus quidem piscatores, ac tabernaculorum texendorum artifices, itemque publicanos ad ejusmodi Magistratum advocavit; Hi autem eos respuunt ac despiciunt, qui sibi quotidiano opere victum parant.* In istud vitium durè invehitur. Et in litteris ad Theodosium Episcopum sanctu Isidorus Pelusiotes sordidam ac variam Eusebii Pelusiensis Metropolitæ avaritiam acri-
Lib. 3. Ep. 17. ter increpat, atque adjungit: *Quòd nunc abs te indicatum est, ac multorum fide dignorum virorum testimonio confirmatur, atque incredibile posteris fortasse videbitur, ejusmodi est, ut nihil atrociùs fingi possit. Quis enim adduci facilè queat, ut credat Eusebium illos quidem, qui paupertatem colunt, atque omni alio Philosophiæ genere fulgent, ut qui ad quæstum faciendum haudquaquam ipsi sint utiles, velut nullius usus homines adspernari, ac Sacerdotio indignos judicare; divites contra, quod eorum opes devorat, quamvis omni scelere coopertos, ad Sacerdotium proferre? Perindè atque non virtuti, sed divitiis Sacerdotium deberi existimet.* Adjungit omnes Episcopos non esse Eusebio similes, & gratulatur Theodosio, quòd illum ac ejus Congerrones non dumtaxat non imitetur, sed etiam oderit. Ipsum appellat *Delubrum odii improborum.* Quæ omnia locum habent etiam in admissione ad Monasteria.

Excipe tamen ista Monasteria, quorum fundatio non admittit nisi solos nobiles. Talis apud nos Lovanii est illustris Abbatia Sanctæ Gertrudis. De simili Benedictini Ordinis apud Lunenburgenses Cœnobio scribit in Zitizensis
An. 1370. Ecclesiæ Chronico Paulus Lanzius: *Wenceslaus & Albertus, Duces Lunenburgenses, Sancti Michaelis Archangeli in monte propè Lunenburgum insigne Monasterium erexerunt. Ejus Monachi omnes existunt nobiles secundùm carnem: nec in eo nisi ingenui suscipiuntur. Vivunt sine proprio sub bona & competenti Regularis vitæ disciplina: viri reverà perhumani, & multùm Hospitales.* Apud Germanos sunt plura similis fundationis Monasteria. Res videtur antiqua, usitata etiam apud Græcos, idque in medio flore Romani Imperii. Etenim in litteris ac precibus ad Ephesinum Latrocinium directis, & in Chalcedonensi Synodo relectis, Constantinopolitani sub Eutychete Abbate Monachi ita præfantur: *Promissa à misericorde Deo in eum credentibus dona, ex Divinis edocti litteris, & cognationes, & pecunias, & quibus unusquisque nostrum decorabatur dignitates, & diversas militias, & semel omnia, quæ videntur, bona humana despicientes, quibus fruebamur, fruique adhuc sperabamus, in unam omnes Monachorum conversionem & continentiam concurrimus, trecentorum numerum jam complentes.* Omne Monasterium fuit ex solis nobilibus. Et possit esse, ut sic oportuerit. Attamen istiusmodi etiam Monasteria non possint pauperes excludere. Quin imò videntur fundata in solatium Nobilium, ac pauperum familiarum. E contrario quicumque pauperes nec admitti debent, nec possunt. Non minùs in hac admissione, quàm in adscriptione ad Ecclesiasticum cardinem, attendenda est personæ ad Monasterii Officia & onera capacitas. Quod præsertim obtinet in Monasteriis mendicantium. Et singularissimè in Ordine Sancti Francisci. Ibi enim plenè vivunt ex fidelium eleemosynis, ideoqne non ad solum admittuntur Monasterium, sed insuper ad onus populi. Hinc curandum, ne ad ejusdem populi sacrum ministerium inutiles nimiùm multiplicentur.

Secunda quæstio est, An Monasteria, quæ solos opulentos, idque cum stipulata dote, admittunt, sint Simoniaca, ac in singulis admissionibus patrent Simoniam? Respondeo in quibusdam casibus patrare. Etenim quandoque contingit, ut Monasterium sollicitans nulla habeat bona, nec in re, nec in certæ successionis Spe: & tunc si admitti velit, fixam dotem compellitur ab opulentis amicis quærere & obtinere. Et in simili casu certum est committi plenam Simoniam. Etenim hujus exactionis, nullus præter Monasterii ingressum est titulus, ideòque manifesta est ejus lepra. Loquor de fixa dote. De primis vestimentis, ac novitiatus impensis est alia ratio. Interim ista Monasteria, quæ capaces, licèt pauperrimas, personas etiam primis vestimentis donant, sunt omni laude dignissima. Et compleri consueverunt omni Divina benedictione. E contrario etiam non expedit, ut admittantur soli plebeii, solique pauperes. Etenim in suis Capitularibus optimè statuit Magnus Imperator Lib. 1.
Carolus: *Monachi Propositum consecrationis observent. Obsecramus ut bonam & probabilem vitam & conversationem habeant, ut eorum bona conversatione multi attrahantur ad servitium Dei, & non solùm servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios aggregent, sibique socient.* Omnimoda, aut nimia vilium personarum copia fa- cap. 72.

cit non dumtaxat vilescere Monasteria, sed insuper corrumpit disciplinam.

Servanda est & hæc optima Regula, quam in præfatione ad antiquiores Cluniacensis Monasterii consuetudines, scripta ad Guilielmum Abbatem Hirgaugiensem, præfixit Udalricus Monachus: *Accedit admodum grata & jucunda memoria pollicitationis tuæ de cavendo ingenio quorumdam hominum sæcularium, qui nimirum non magnoperè curantes de alio, quàm de hac sola temporali vita, postquam domum habuerint, ut ita dicam, plenam filiorum & filiarum, aut siquis eorundem claudus jerit aut mancus, surdaster aut cæcus, gibbosus aut leprosus, vel aliud quid hujusmodi, quod eum aliquo modo facit sæculo minus acceptum, hunc quidem impensissimo voto, ut Monachus fiat, offerunt Deo, quanquam planè non propter Deum, sed propter hoc tantum, ut se ipsos expediant ab eis educandis & pascendis, vel aliis suis liberis possit esse magis consultum.* Addit per hanc pessimam radicem esse corrupta plurima Monasteria, atque concludit: *Ad cautelam & meram religionis soliditatem, hanc Monasterii tui Legem promulgasti, ut opus sit præfatis sæcularibus alium sibi nidum providere, ubi reponant pullos suos abortivos, velut exhæredatos.* Eadem supra audivimus à sancto Hieronymo: Et locum habent etiam in pauperibus. Sunt maturissimè discutiendi de scopo suæ vocationis: utpoté obnoxii suspicionibus, ne Monasterium petant ob sola vitæ necessaria. Et tales, ubi divites humiliantur & parcè vivunt, non rarò inflantur, fiuntque enerves ac delicati.

Præsens ergo quæstio est, An solos opulentos, idque stipulata dote admittere, sit continua Simonia? Respondeo esse turpissimam avaritiam, fœdissimumque quæstum. Ita jam audivimus à Sancto Joanne Chrysostomo, sanctoque Isidoro Pelusiota. Et hic rectè adjungit, quod istiusmodi Episcopi, adeoque & Monasteriorum præfecti passim virtutes negligant, admittantque etiam criminosos ac ineptos, dummodò opulentos. Etenim fundos venantur aut nummos. Hinc Petrus, Sancti Stephani in monte Cœlio Presbyter Cardinalis, ac Innocentii tertii per Galliam Legatus, in sua apud montem Pessulum Synodo est questus: *Adeo invaluit quorumdam Religiosorum cupiditas, ut usurarios recipiant ad Religionem.* Cant.25.
Et palam est mentalis simonia. Etenim admittentis Prælati oculi diriguntur in quæstum, adeoque in scopum Simonis. Attamen existimo non esse lepram realem. Etenim locum hic habet Gregorii IX. finale sub titulo de Simonia Decretum, asserens simoniam illam, quæ solo animi patratur affectu, esse dumtaxat mentalem. Dum nempè externum opus est istiusmodi, quod perfici possit rectò animo. Nihilominus tanta continuorum Actuum, præsertim per Statutum, consuetudo pessimè olet. Proscribenda est atque damnanda. Hinc patet nova Monialium, quæ sine dote eriguntur, & ex solis Professurarum collationibus sperant subsistere, Monasteria nullatenus esse admittenda. Istiusmodi Moniales passim volunt solas opulentas admittere, atque ita omnis earum cogitatio propendet in terram. Et sanè sacri canones nullum sine competenti ac plena dote fundari permittunt novum Monasterium. Excipe tamen Mendicantium Moniales, quæ partim ex eleemosynis, partim ex suis laboribus possunt vivere. Et certè manuum opus est cunctis Monialibus sanctissimum ac utilissimum.

Quæstio tertia est, An omnia generatim Monasteria citra Simoniam possint hæc circa hæreditatis renuntiationem pacta inire? Respondeo quædam non posse. Etenim Sanctissima Sancti Francisci familia, quoniam nulla etiam in communi potest immobilia possidere, ista attentare nequit sine manifesto lapsu in lepram. Per sanctissimam sui Patris Regulam est manus mortua, ideoque ad profitentium Fratrum successiones nihil habet juris. Hinc pro ipsarum cessione nihil possit exigere, stipulari, transigere. Eadem est ratio Monasteriorum, quæ pii Principes aut alii Fideles fundarunt ac dotarunt cum isto onere, ut nihil ab ingredientibus prætendant, sed cunctis eorum, quos ad fixum à fundatore numerum admiserint, successionibus cedant atque renuntient: & tales fundationes sunt piissimæ ac fundatissimæ. Est singulare onus: hinc præsumi non possit, nisi demonstretur. Et per ipsum Monasteria non adstringuntur ad se cohibenda intra istum numerum. Admittere possint super-numerarios, & cum illis procedere juxta Leges & Canones. Inter antiquos quorumdam Episcoporum in Monasteria excessus, Gregorius IX. Pontifex ponit & hunc: *Volunt, utique quidam Episcopi, in domibus eorum, Regularium, præsertim Mendicantium, certum numerum Fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum pro sua voluntate taxare.* Cap. 16.
Episcopi ne quidem in taliter fundata Monasteria habent istam potestatem. Attamen optandum foret, ut omnia Monasteria servarent supra-laudatam normam Sancti Pachomii. Et certè opulenta ad illam obligantur. Nec sponte oblata deberent admittere. Interim dum præfato modo exigunt, solam avaritiam patrant, non Simoniam.

CAPUT XVIII.

Quædam supplementa ad dissertationem de Simonia.

Quæ in prævia ad Sancti Leonis IX. Pontificis Acta Dissertatione de Simonia docui, sunt valida & firma. Nihil retractandum est, quædam sunt addenda. Dixi in Sacramentorum aut Sacramentalium administratione nihil posse exigi: omnem exactionem esse à natura ac Ecclesia damnatam Simoniam. Quidam censent me impegisse in jura eorum, qui possunt ex Altari vivere. Quibus passim adscribuntur jura Stolæ, ex quibus, licet non pro, tamen in Sacrorum administratione possint ordinariam consuetudinem exigere. Inter articulos, quos Galliæ Rex Carolus IX. Trident. Concilio proposuit, & pro reformanda Ecclesiæ disciplina stabi-

stabiliri postulavit, hic fuit decimus sextus: *Ut à Sacerdotali Ordine sordes omnes, & omnis avaritiæ labes procul expellantur, nec ullo prætextu pro rebus Divinis quidquam exigatur, curet Episcopus, aut per unionem Beneficiorum, aut Decimarum assignationem, & si hoc fieri non poterit commodè, Principes provideant, ut per Parochianorum Symbola & Collectas Plebanus, & cum eo duo aut plures Clerici habeant undè vitam congruè traducant, & Hospitalitatem præbeant.* Sacra Tridentina Synodus omnibus & singulis non potuit providere. Etenim in variis regionibus Ecclesiæ temporalia habent varium statum, ideoque multa fieri non possint nisi per Principes & Episcopos. Hinc è Sacro-Sancto Concilio domum redux Venerabilis Dominus Carolus à Lotharingia, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Rhemensium Archi-Episcopus, celebravit suæ Provinciæ Synodum, & de ipso scribunt hujus Synodalia Acta: *Retulit Illustrissimus Cardinalis Metropolita ad Sanctam Synodum de Paræcorum querelis, qui propter Edictum Comitiorum Aurelianensium nihil possint percipere ex rerum Sacrarum administratione.* Carolus Rex Edictum suum quoad priorem partem statim misit in plenam executionem: in Sacramentorum administratione nihil deinceps permisit exigi. At verò alteram partem, nempè Beneficiorum unionem, Decimarum assignationem, aut populi collationem, postulavit decerni ac ordinari à Tridentino Concilio. Hinc post hoc, quoniam non providerat, Parochiales Presbyteri adversùs dictam executionem intercesserunt: allegarunt secundam Regii Edicti partem, sibi favorabilem, esse Tridenti neglectam, ideoque novum à Rege injectum de non exigendo onus jam esse circumductum. Postularunt juxtà priscum morem exigere. Intercessio non carebat fundamentis. Hinc ipsam Optimus Cardinalis Metropolita retulit ad suam Synodum.

Et varii varia senserunt. *Nicolaus Grivellus, Decanus Ambianensis, Procurator Reverendissimi Ambianensis Episcopi, dixit manendum esse in finibus, quos constituerunt nobis Patres nostri. Per Edicta Comitiorum Aurelianensium ablatum esse Sacerdotibus id, quod debebant percipere. Huic rei adferendum esse remedium, & principiis obsistendum. Quod ad victum attinet paræcorum, esse sequendum Concilium Coloniense.* Stabilivit Parochorum intercessionem. *Richardus à Prato, Theologus, Procurator Capituli Rhemensis, censuit debere Curiones omnia gratis administrare; Eis autem esse providendum à Canonicis. Intereà autem abolenda esse quæ fuerant constituta in Comitiis Aurelianensibus, & permittendum Curionibus, ut percipiant quæ antè percipiebant. Joannes Spalardus, Procurator Capituli Suessionensis, censuit pro Sacramentis quidem nihil esse accipiendum, sed pro sepulturis mortuorum, & cæteris hujusmodi. Providendum Ecclesiis Cathedralibus: & paucos esse proventus Ecclesiarum Parœcialium. Consultius esse ut fiant uniones Ecclesiarum. Et si quid à populo Curioni spontè ex pietate offeratur, id ab eo non recusandum, nec ei hoc esse auferendum. Cagnetus, Procurator Capituli Ambianensis, censuit ita esse providendum Curionibus, ut non destruantur Canonicatus. Furnius, alter ex Procuratoribus Reverendissimi Ambianensis, censuit personales decimas esse solvendas Curionibus. Reverendus Abbas sancti Joannis Suessionensis dixit Curionibus esse providendum prudenti arbitrio Episcoporum. Reverendus Abbas Vallis-Claræ censuit esse permittendum Curionibus, ut accipiant non pro Sacramentis, sed pro labore. Sed & si quid eis offeratur, non recusent. Reverendus Abbas Victoriæ censuit Curiones non esse frustrando iis, quæ dari consueverunt pro sepulturis & anniversariis. Reverendus Prior sancti Remigii censuit esse servandas laudabiles consuetudines.* Nihil fuit definitum. Certè Regis Caroli prohibitio fuit fundatissima ac sanctissima. Etenim in Sacramentorum administratione nihil posse, nisi per Simoniam, exigi à Clero, una voce clamant omnes antiqui Canones. Etiam clamant quartam Decimarum partem deberi Parochialibus Clericis. Verùm Episcopi, Abbates, Capitula nolunt incorporatas sibi Decimas dimittere aut diminuere. Existimant fore sui destructionem. Hinc ista Synodus nihil potuit definire.

Mota fuit & alia singularis difficultas de exactionibus in Sacramento Ordinis. Sacrosancta Tridentina Synodus hæc statuit: *Quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumvis Ordinum,* Sess. 21. cap. 1. *etiam Clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, aut alia quacumque de causa, etiam spontè oblatum, Episcopi & alii Ordinum Collatores, aut eorum Ministri, quovis prætextu accipiant. Notarii verò in iis tantùm locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis litteris dimissoriis aut testimonialibus decimam tantùm unius Aurei partem accipere possint, dummodò eis nullum salarium sit constitutum pro exercendo officio. Nec Episcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex iisdem Ordinum collationibus, directè vel indirectè, provenire possit.* Omnem aliam formam damnat de Simonia. Est sanctissimum Decretum, desumptum ex primitiva disciplina Ecclesiæ. Etenim quòd prima Ecclesiæ sanctitas etiam spontè oblata proscripserit à nostrorum Sacramentorum administratione, istorumque admissionem damnaverit de Simonia, abundè demonstravit præfata Dissertatio. Hanc sanctitatem Tridentini Patres reduxerunt ad Sacramentum Ordinis, & ad cuncta ipsi annexa. Etiam ad Examen. Hæc Decreta laudatus Cardinalis Metropolita voluit publicare, ac in executionem mittere, verùm quidam intercesserunt. Etenim *Nicolaus Grivellus, Ambianensium Decanus, existimavit esse durum in eo Decreto, quo* Sess. 16. *statuitur Ordines Sacros gratis esse conferendos, pro Ordinibus Sacris nihil accipi. Censuit itaque esse relinquendum judicio Episcoporum, quidnam sint accepturi pro Ordinibus Sacris. Richardus à Prato Theologus, Procurator Capituli Rhemensis, dixit Examinatores, si ab examinandis aliquid acceperint, debere quidem subjici pœnæ Simoniacorum, sed non posse dici Simoniacos.* Etiam circa hæc nihil fuit decisum.

Hinc quæritur, An quorumdam sententia, asserens à Parochialibus Presbyteris, qui aliundè plenam ac honestam non habent sustentationem, posse hic aliquid exigi, sit tolerabilis? Respondeo non esse. Est certò Simoniaca. Etenim venerabilis Alexander Canigianus, Archi-Episcopus Aquensis, ad octogesimum-quintum elapsi sæculi annum optimè sanxit in suæ Provinciæ Synodo: *Illud præterea Parochi diligenter caveant, ne pro Sacramentis administrandis ab ullo, vel omnium rerum inope Sacerdote, verbis aut etiam signis quidquam prorsùs vel minimum quovis modo petatur aut exigatur. Quod si quis contra fecerit, is graviter ab Episcopo pro culpæ ratione puniatur, non avaritiæ tantùm labe notatus, sed etiam Simoniacæ pravitatis reus. Quod si laici homines, eleemosynas dare consuetas, impendereque renuant, eos Episcopus ex Canonum Jure ad piè introductam consuetudinem perpetuò retinendam cogat atque compellat.* Sanctum est istud Decretum. Sanctiùs edidit ad ejusdem sæculi annum nonagesimum Venerabilis Franciscus de Jojosa, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Archi-Episcopus Tholosanus: *Nec verò quispiam aliquid, vel directè, vel indirectè, in confessionis, sed nec in aliorum Sacramentorum administratione mercedem exigat. Pro Communione aliquid accipiens, juxta Sacros Canones graviter puniatur. Si tamen post præstitum liberè Sacramentum aliquid pro eleemosyna à Christi fidelibus spontè oblatum fuerit, tunc accipere liceat.* Et ad præsentis sæculi annum nonum Venerabilis Ludovicus Vervinus, Archi-Episcopus Narbonensis: *Ad hæc noverint Rectores animarum, cùm* Cap.105. *Sacramenta sint dona Dei, liberaliter & gratis concessa, non solùm sine Simoniæ labe, verùm etiam sine Simoniæ suspicione esse exhibenda, ac propterea maximè caveant, ne in eorum administratione quid* Cap.108. *quam prorsùs verbis, aut etiam signis, vel minimum quovis modo petatur aut exigatur. Sub pœna Excommunicationis prohibemus Sacerdotibus Sacram Eucharistiam administrantibus, quoquomodo à suscipientibus Sacramentum aliquid quæritare.* Est avita ac necessaria cunctæ sub cælo, Gallicanæ præsertim, Ecclesiæ Disciplina. Cui & hæc sunt addenda. Quintus Capitularium liber habet: *Nemo Presbyterorum pro Baptismo pretium accipere præsumat. Quod si fecerit, sciat se Canonica regula esse damnandum.* Et sextus liber: *Nulla pretia de baptizandis, consignandisque fidelibus exigantur. Quòd qui perpetraverint, honoris sui periculum sunt subituri.* Prumiensium Abbas Regino suo Capitulari inseruit hanc Episcopalis visitationis formam, & inquisitio habet hunc Articulum: *Si Presbyter pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, vel mortuis sepeliendis præmium, vel munus exigat.* Inseruit & hunc Canonem Triburiensem: *Dictum est in quibusdam locis pro perceptione Chrismatis nummos dari solere, pro Baptismo, pro Communione. Hoc Simoniacæ hæresis semen detestata est sancta Synodus, & anathematizavit, & ut de cætero nec pro Chrismate, vel Baptismo, nec pro sepultura, vel Communione quidquam exigatur, sed gratis dona Christi gratuita dispensentur.* Stephanus Baluzius adjecit Episcopale ad Parochiales Presbyteros Edictum, in quo est & hic Articulus. *Nullus vestrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis præmium vel munus exigat.* Plura sunt similia antiquorum Episcoporum Edicta.

Ad decimi-tertii sæculi annum nonagesimum Guilielmus Major est promotus in Episcopum Andegavensem. Vir per omnia eximius. Inter ejus prima Acta habemus hæc: *Loquendum est cum Magistro Guilielmo Baril, Rectore Ecclesiæ de Bagosiis super hoc quod ejus Capellanus de novo exigit, & extorquere nititur linteamina à Parochianis, quando recipiunt Extremam Unctionem. Necnon & cum aliis Rectoribus super simili facto est loquendum.* Videlicet ad eliminandum abusum. Extant hæc apud Eruditum Lucam Dacherium in decimo tomo Spicilegii. Undecimus Tomus habet Nicolai Gellentii, qui Guilielmo in Episcopatu proximè præcessit, hæc Synodalia Decreta: *Sunt plures Rectores Ecclesiarum & Sacerdotes, qui pravitatem Simoniacam non timentes, benedictiones nuptiales, defunctorum sepulturas, mulierum purificationes celebrare non volunt, nisi priùs certa pecuniæ quantitas, vel aliud quòd jisdem placeat, solvatur vel firmiter promittatur. Quod etiam circa Sacramentorum exhibitionem committere non formidant. Circa quæ inquirendum, Archi Diaconos, Archi-Presbyteros, & Decanos præcipimus diligenter vigilare: & quos in istis reos invenerint, ab Officio & beneficio suspendant, & denuntient esse suspensos, eisdem coram nobis certos dies assignantes, ut si Rectores sint vel Curati, eos beneficiis suis privemus; si verò Sacerdotes non curati, ab Andegavis perpetuò excludamus. Alia eisdem nihilominùs pœna injungenda secundùm Canonicam Sanctionem.* Nicolaus hæc sanxit in sua octava Synodo. Et adjecit in nona: *Sacris Canonibus est statutum, & à nobis diu est in Sancta Synodo innovatum, ne pro Sacramentis ministrandis seu impendendis aliquid exigatur, verùm intelleximus novum genus exactionis exortum. Quia si aliquis Parochianus in aliena Parochia matrimonium contrahat in nostra Diœcesi, vel etiam aliena, & à Sacerdote suo postulet, qui status ipsius habet notitiam, litteras sibi concedi, quibus persona sua sit libera ad contrahendum, nunquam Sacerdotes concedere volunt, nisi priùs pro data littera concedenda, eis à postulante aliquid conferatur, vel certissimè promittatur. Insuper dum contrahentes matrimonium à suis Sacerdotibus priùs petunt certum diem præfigi ad suas benedictiones nuptiales celebrandas, numquam diem possunt certum à suis Sacerdotibus obtinere, nisi priùs certum jis aliquid promittatur vel donetur. Quæ manifestè ex avaritiæ radice procedunt. Propter quod prohibemus, nec ob dictas causas aliquid ab aliquo de cætero exigatur vel petatur, sed liberè prædictæ litteræ concedantur: & dies purè & simpliciter assignetur. Si quem verò contra hæc venire noverimus, ipsum tanquam inobedientem animadversione debita puniemus.* Proindè circa hæc omnia Presbyteri aut ipsorum Clerici nulla habent jura. Eis non est, nisi spontanea oblatio.

Dissertatio laudavit Edictum Venerabilis Gualonis, sub Paschale II. Parisiensis Episcopi, & apud Romanam Ecclesiam Cardinalis: *Prohibemus sub Excommunicatione, ne Sacerdotes, vel Cleri-*

Clerici occasione alicujus consuetudinis, pro Baptismo, Sepultura, Benedictione, aliisque Sacramentis Ecclesiasticis aliquid exigere vel extorquere præsumant, sed ea liberaliter & sine difficultate studeant canonicè ministrare; moneantur tamen Laici diligenter, ne quod pro reverentia Sacramentorum devotio fidelium introduxit, ex avaritia velint aliqualiter revocare. Hæc est antiqua, secundi tamen ordinis & temporis Disciplina. Ipsam quippè, uti suo tempore usitatam, laudat S. Gregorius Nazianzenus, declamans ad populum Constantinopolitanum: *Quosdam ex his, qui Altari ministrant, & pulchrè inopes sunt, pro viribus recreastis, ut animis minùs distractis Altari magis adsideant, ac bonorum vestrorum participes facti sua quoque vicissim vobis conferant. Turpe sanè est hæc & nos exposcere, & vos non elargiri. Nec verò ideò hanc admonitionem habui, ut ita in me fiat; verùm eò hæc oratio spectat, ut de Christo benè mereri discatis.*

Orat. 28.

Cur semet-ipsum non commendaverit Gregorius adjungit: *Meliùs est mihi mori, quàm ut gloriatio mea evacuetur, ac mihi prædicati Evangelii merces pereat, si hic laborum messem fecero. Evangelii enim prædicatio necessitatis est; munificentia autem & laus in eo sita est, ut gratis hoc munus obeamus.* Gregorius Constantinopoli usque ad Theodosii imperium non fuit Cardinalis, sed missionarius Episcopus: & maluit in conducto cubiculo pauperculus ad omnium Missionariorum exemplum vivere, quàm semet-ipsum populo commendare. Quod pauper Parochus ad servandam in Sacramentorum perceptione consuetudinem hortetur suum populum, atque ita semet-ipsum commendet, nullatenùs est reprehendendum: attamen longè magis convenit id fieri per Episcopum. Sic fiet cum majori authoritate. Et suprà audivimus ita factum à venerabili Alexandro Canigiano, Archi-Episcopo Aquensi: *Quod si laici homines eleemosynas dare consuetas, impendereque renuerint, eos Episcopus ex Canonum jure ad piè introductam consuetudinem perpetuò retinendam, cogat atque compellat.* Loquitur ex Lateranensi Canone Innocentii III. qui cunctas hujusmodi, præsertim in funeribus & nuptiis, exactiones rigidissimè damnat, atque adjungit: *E contrà quidam Laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam, pia fidelium devotione introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere sub prætextu Canonicæ pietatis. Quapropter & pravas exactiones super his fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari, statuentes ut liberè conferantur Ecclesiastica Sacramenta, sed per Episcopum loci, veritate cognita, compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare.* Innocentii III. tempora fuerunt infelicia: fœdata per Petrum Brussium, Albigenses, aliosque Calvinistarum Præcursores. Hi, quò Clerum populo invisum redderent, atque ita everterent per paupertatem, non solas in Sacrorum administratione exactiones, sed etiam liberas oblationes damnarunt de Simonia. Et multis, licèt non plenum errorem, ipsius tamen maculosum fermentum adfricuerunt. Et hi sub pietatis prætextu consuetas oblationes studebant infringere: laudabilem consuetudinem nequiter immutare. Hos compesci mandat laudatus Canon, & avitam fidelium consuetudinem declarat esse piam, mandatque perpetuari. Faciendam oblationem permittit cujusque arbitrio, neminem in singulari vult compelli. Quare laudatus Alexander, ne videatur excessisse limites, est hoc etiam modo intelligendus.

Dissertatio dixit etiam pro Missæ Sacrificio nihil posse exigi: omnem sordis speciem hic singularissimè vitandam. Oportere nos esse contentos spontanea postulantis eleemosyna. Antiquam Ecclesiæ castitatem ac pietatem abundè exposui. Fœdum abusum refert ac damnat in quarta-decima sua Synodo Guilielmus Major Episcopus Andegavensis: *Usus quidam in nostra Diœcesi inolevit, quod singuli Sacerdotes, Missam in exequiis discedentium celebrantes, quatuordecim denarios exigunt ab hæredibus vel executoribus defunctorum. Undè nonnulli Capellani, & etiam Ecclesiarum Rectores nostræ Diœcesis, intelligentes istum usum, si usus dici debet nimis largè, dimissis sine custode Ecclesiis, non sine gravi periculo animarum, sicut corvi vel vultures de longè cadavera sentientes, de quinque vel sex leucis catervatim adfluunt ad funera mortuorum, & quandoque cum gravi scandalo populi, quæstus prædicti gratia verbis contendunt quis celebrabit, & interdum unus alteri excutit ornamenta. Nos autem præsentis authoritate Statuti, usum ipsum declarantes tantummodò debere intelligi, quoties Presbyteri in talibus exequiis celebrantes, ad hoc ex parte hæredum vel Executorum invitati fuerint, vel rogati. At periculis animarum, cupiditatique effrenatæ talium Sacerdotum, qui se contra suæ dignitatis honorem venales exponunt, obviare volentes, prohibemus omnibus & singulis Ecclesiarum Rectoribus & Capellanis nostræ Diœcesis, ne de cætero Ecclesias, quarum Custodes existunt, dimittant sine Presbytero, talium exequiarum obtentu, nec pro Missis celebratis ab eis in hujusmodi funeribus præter voluntatem & requisitionem expressam defunctorum, aut hæredum & Executorum ipsorum, aliquid petant, exigant vel recipiant ab invitis.* Permittit admitti ac exigi solam voluntariè destinatam oblationem.

Hujusmodi excessus ante Tridentinam Synodum, dum Presbyteri sine titulo ordinabantur, fuerunt plures. Pauperies ad illos adigebat. Hinc ad suam Synodum dixit Dominus Cardinalis Carolus à Lotharingia Archi-Episcopus Rhemensis: *Fuerunt quidem in illis Comitiis Aurelianensibus speciosæ factæ Leges, cujusmodi est qua cavetur, ne pro celebranda re Divina dentur Sacerdoti plusquam duo solidi & dimidius.* Verùm ipse circa hæc nihil sanxit, nihil definivit. Gallicani Cleri apud Melodunum Conventus elapsi sæculi anno nonagesimo septimo hæc compendio edixit: *Omnis turpis ex Missarum celebratione abarceatur quæstus.* Et laudati Caroli in Episcopatum successor, Dominus Cardinalis Ludovicus à Guisia statuit in sua Synodo: *Sacerdotes, qui de pretio paciscuntur ut Missas celebrent, habeantur Simoniaci.* Non autem si spontè oblata recipiant. Et in sua Synodo Dominus Ludo-

Ludovicus Vervinus Archi-Episcopus Narbonensis: *Pacta & conditiones sordidas, quæ Simoniam sapiunt, pro Missarum celebratione vitabunt.* Utique Presbyteri. Et iterùm: *Quod ex devotione pro Missarum celebratione per fideles Sacerdoti in eleemosynam erogatur, ipse recipiat, à pluribus idem non petiturus sub pœna Excommunicationis*. Quòd Episcopus eleemosynam taxare possit, demonstrat hodierna Ecclesiarum praxis, confirmata per varias declarationes Dominorum Cardinalium. Notanda est hæc apud Augustinum Barbosa: *Missarum stipendium minus congruum accipientes, quàm illud quòd præscripserit Ordinarius juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum, nihilominùs tenentur eas Missas illis ab Offerente præscriptas celebrare*. Omnes studeamus in hac summa re esse immaculati. Recordemur filiorum Heli, qui Dei populum retrahebant à Sacrificio Domini, & ipsius Sacrosanctam Arcam per sua demerita præcipitarunt in Gentilem captivitatem.

Eadem est ratio exactionum funeralium. Quare Spalardus, Suessionensis Capituli Procurator, in Rhemensi Synodo dicens pro Sacramentis quidem nihil esse accipiendum, sed pro sepulturis mortuorum & hujusmodi posse exigi & accipi, nullo modo est probandus. Rectiùs censuit Rhemensis Synodus Ludovici à Guisia: *Parocci, qui pro Sacramentorum administratione, vel funere, vel sepulturis aliquid exigunt præter ea, quæ de jure, lege, vel consuetudine laudabili conferuntur, habeantur Simoniaci, non autem si spontè oblata recipiant*. Idem in laudati Caroli Synodo censuerunt Reverendus Abbas Victoriæ, ac Reverendus Prior Sancti Remigii: *Curiones non frustrentur jis, quæ dari consueverunt pro sepulturis & Anniversariis. Serventur laudabiles consuetudines*. Domini Ludovici Synodus repetit, ut sint *contenti consueta & honesta mercede*, atque adjungit: *Pauperes, quibus adeò tenues fuere facultates, ut propriis impensis humari nequeant, gratis, & honestè tamen, sepeliant, alioquin pœnas arbitrarias exsoluturi*. Consonat Melodunensis Gallicani Cleri Conventus: *Pauperibus, quibus hac peracta vita aut parum aut nihil est unde sepeliri possint, Ecclesiæ sumptibus, pro illius facultatibus, misericorditer sepultura largiatur*. Hoc Domini Cardinalis de Jojosa, Archi-Episcopi Tholosani, Decretum est longè sanctissimum: *Funus ab hæredibus, vel à liberis, cognatisque mortui ducatur. Qui si in ea rei familiaris tenuitate decesserit, quæ exequiis satis esse non possit, ei vel amicorum liberalitate, vel denique Ecclesiæ sumptibus justa funerum persolvantur. Pecuniarias super funere exequiisque defunctorum pactiones fieri non permittant. Et si quæ factæ fuerint, irritas declarent Episcopi: & si opus fuerit, mandatoque minùs parentes Presbyteros nacti fuerint, eos qua decet severitate puniant*. Quod ipsum in sua Synodo sanxit Ludovicus Vervinus Archi-Episcopus Narbonensis.

Est antiqua omnium Ecclesiarum Disciplina. Etenim Episcopalis, quam in suorum Canonum capite posuit Abbas Regino, visitationis methodus habet hunc circa Parochiales Presbyteros inquirendum articulum: *An pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis præmium vel munus exigat*. Non discernit inter Sepulturam & Sacramenta. Etiam duo, per Stephanum Baluzium ad Reginonis appendicem vulgata, Episcoporum ad Presbyteros antiqua Capitularia habent: *Nullus vestrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis præmium vel munus exigat*. Idem Stephanus vulgavit insignem Paschalis II. Pontificis epistolam ad Norigandum Augustodunensem Episcopum, quæ habet inter cætera: *Statuimus ut pro sepulturæ quidem loco, vel spatio nullum penitùs ab aliquo pretium exigatur. Pro redemptione verò peccatorum, morientes in Ecclesia, in qua fidei Sacramenta acceperunt, eleemosynam dare juxta Apostolica Decreta, statuimus omninò & confirmamus*. Certè quorumdam mores, qui in Choro Ecclesiæ, navi, aut cœmiterio sepulturam diverso pretio taxant, qui pro Altaris ac Ministrorum in Sacrificio ornamentis, pro argentea vel ærea cruce, pro feretro, ac istiusmodi aliis variè exigunt, ego non possim purgare. Non alligo os bovi trituranti. Nihil me magis affligit, quàm nimia quorumdam pagensium Presbyterorum inopia, ex qua etiam inviti coguntur ad sordes. Et ex his ipsorum inops quoque plebs cogitur ad murmura, aliaque non bona.

Antiqua Ecclesiæ Disciplina non fuit his obnoxia. Etenim Decimæ habebant rectum usum & regimen. Majores nostri adeò dilexerunt Ecclesiam, Clerum & pauperes, ut illis dederint decimam partem totius Mundi. Admiranda certè liberalitas. Dividebatur in quatuor portiones: Episcopis, Clero, fabricæ, pauperibus. Omnibus quatuor nulla exactio erat necessaria. Et ita fuit usque ad Carolum Martellum, qui decimas invadere cæpit, ac distribuere in suos milites. Divinitùs tacta Posterorum conscientia ipsas reddidit. Verùm non originalibus possessoribus, sed transtulit in regularia Clericorum Collegia, ac item in Monasteria. Eis donavit Altaria. Hinc Altaris Custos & Rector amisit avita alimenta, & ex ipsis nihil nancisci potuit, nisi modicum pensionis, aut Canonicæ portionis. Et quasi per gratiam. Quæ qui considerat, certè non miratur istum Carolum cum corpore & anima esse projectum ad Inferos. Dicti Presbyteri suum in Decimas jus nec potuerunt, nec possunt perdere. Episcopi, Capitula, Monasteria, quotquot Decimas possident, istos obligantur alere. Ex nullo titulo possint excutere istud vinculum. Ut Decimæ reponantur in antiquam formam, scio vix posse fieri. Interim justitia rigidissimè mandat, ut in ipsis non patretur crimen, de quo Apostolus: *Alius quidem esurit, alius autem ebrius est*. Presbyteris præstari debet plena alimonia, qua suas plebes gravare non teneantur, nec cogi ad pravas exactiones, sordesque alias. Ex jisdem Decimis provideri debet proprii pagi pauperibus: nisi

forsan

forsan sufficiat mensa Sancti Spiritus. Hic est unicus, & profectò necessarius, modus nos plenè castificandi. Certè fidelis Populus, qui Ecclesiæ decimam mundi partem dedit, sine fundamento gravatur exactionibus. Largiùs hæc deduxi in Scholiis ad Acta Sancti Gregorii VII. Et paro adhuc latiùs deducere. Divina Clementia Matri nostræ Catholicæ custodiat tres suas avitas dotes, de quibus in sexto Opusculo Venerabilis Goffredus Abbas Vindocinensis: *Ecclesia semper Catholica, libera, & casta esse debet. Catholica, quia nec vendi debet nec emi. Libera, quia sæculari Potestati non debet subdi. Casta, quia nullatenùs debet muneribus corrumpi. Tunc Ecclesiæ castitas omninò periclitatur, cùm corrumpitur ipsa muneribus: & ex casta & virgine sponsa Domini, quasi mulier publica veraciter facta dignoscitur. Hoc enim est proprium meretricis, ut semper sub pretio redigatur.* Hanc castitatem commendavit & Timotheo Beatus Paulus: *Te ipsum castum custodi.* Easdem dotes Goffredus laudat in secundo Opusculo, ac in litteris ad Raynaldum Andegavensem Episcopum, & concludit: *Hæc tria semper Ecclesia habere debet. Quorum si vel unum defuerit, velut paralytica jacet.* Lib. 3. Ep. 11.

FINIS.

DIS-

DISSERTATIO
DE
ANTIQUA DISCIPLINA
CHRISTIANÆ MILITIÆ.

QUIDAM Hodiè censent jure belli licere omnia: gerentibus bella Principibus esse plenam potestatem in fortunas & Hostium & Subditorum. Est devia, crudelis, à Majorum nostrorum pietate, ac à Christianis Legibus penitùs aliena doctrina. Hinc avitam Christianorum Principum ac Militum sensa ac Disciplinam volo paucis exponere. Lamentandis, ac nimiùm diuturnis nostris calamitatibus forsitan adferam aliquid medicinæ.

CAPUT I.

Exponitur prima bellorum Origo.

NEophytis Bulgaris, quasdam circa bellum quæstiones referentibus, rectè respondit
Ep. 71. cap. 46. Sanctissimus Pontifex Nicolaus Primus: *Bellorum ac præliorum certamina, necnon omnium jurgiorum initia, diabolicæ fraudis arte sunt profectò reperta, & dilatandi Regni cupidus, vel iræ, vel invidiæ, vel alia, cujuspiam vitii dilector tantùm his intendere, seu delectari convincitur.* Quàm hæc sint horrenda primi peccati pœna, in libris de Dei Civitate insigniter demonstrat Sanctus
Lib. 12. cap. 22. Augustinus: *Eò progressi sunt peccandi immanitate Mortales, ut tutius atque pacatius inter se rationalis voluntatis expertes bestiæ sui generis viverent, quarum ex aquis & terris plurium pullulavit exordium, quàm homines, quorum genus ex uno est ad commendandam concordiam propagatum. Neque enim unquam inter se Leones, aut inter se Dracones, qualia homines inter se bella gesserunt.* Largius hæc exponit in præcedenti capite: *Non est arduum videre multò fuisse melius quod factum est, ut ex uno homine, quem primum condidit, Deus multiplicaret genus humanum, quàm si inchoasset à pluribus. Nam cum animantes alias solitarias, & quodammodo soli vagas, alias con-greges instituerit, quæ congregatæ atque in gregibus malunt vivere: utrumque tamen genus non ex singulis congregavit, sed plura simul jussit existere. Hominem verò unum ac singulum creavit, non utique solum sine humana societate deserendum, sed ut eo modo vehementius commendaretur ipsius Societatis unitas, vinculumque concordiæ, si non tantùm inter se naturæ similitudine, verum etiam cognationis affectu homines necterentur, quando nec ipsam quidem fœminam, copulandam viro, sicut ipsum creare illi placuit, sed ex ipso, ut omnes ex uno diffunderetur genus humanum.* Eandem Divinam providentiam laudant, ac in iisdem rationibus fundant S. Joannes Chrysostomus, Theodoretus, ac alii Patres. Etiam in habita apud Athenienses concione Sanctus Paulus Apostolus. Et hinc Act. 17.
firmavit varios variarum gentium Deos adversari naturæ. Uti enim cuncti non dumtaxat ab uno Domino Deo, sed insuper ex uno Patre Adamo prodiimus; ita omnes adstringimur colere & adorare eandem divinam Majestatem. Ad istud cognationis & unitatis vinculum stabiliendum Dominus Deus extinctum diluvio genus denuò reparavit ex uno Noe. Hinc bella palàm evincunt, & altissimè clamant, homines per primum peccatum esse non solùmmodò comparatos jumentis, sed etiam leonibus, tigridibus, ac draconibus factos pejores. Leo in leonem, tigris in tigridem, draco in draconem duella quidem tentat; verùm Exercitus aggregare, & ita invicem destruere, est scelerata iniquitas solorum hominum. Theodoretus in septima-decima super Genesim quæstione adjungit de animantibus: *Bruta animalia Deus bina creavit. Undè meritò benedictionem eis largitus est, ut per multiplicationem quædam replerent maria, lacus, & fluvios, quædam aerem, nonnulla verò terram.* Videtur deviare. Sancti Augustini doctrina lucidè supponit in quavis specie fuisse plura paria. Nam & diluvio Dominus Deus è mundis servavit septena & septena. Sex ad generandum, septimum ad immolandum.

Quod ante diluvium fuerint patrata homicidia, omnes novimus. Bella videntur non fuisse. Certè Cain & Abel erant summi Principes. Discordiæ inter ipsos originem exponit S. Irenæus: *Cain, cum accepisset consilium à Domino, ut* Lib. 3. cap. 36.
quiesceret in eo, quod non rectè divisisset eam, quæ erga Fratrem erat, communicationem, sed cum zelo & malitia suspicatus est posse dominari ei, non solùm non acquievit, sed & adjecit peccatum super peccatum, manifestans sententiam suam per operationem suam. Quod enim cogitavit, hoc & operatus est: dominatus est, & interfecit eum, subjiciente Deo justum injusto. Et infra: *Ab initio respexit* Lib. 4. cap. 34.
Deus ad munera Abel, quoniam cum simplicitate & justitia offerebat; super Sacrificium autem Cain non respexit, quoniam cum zelo & malitia, quæ erat adversùs Fratrem, divisionem habebat in corde, quemadmodum occulta ejus arguens Deus ait, Nonne si rectè offeras, rectè autem non dividas, peccasti? quiesce, quoniam non sacrificio placatur Deus. Illi ait, Quiesce, & non assensit. Quiescere autem quid est aliud, quàm desinere à proposito impetus?

dum

dum Fratris sacrificia placere vidit Cain, iratus est vehementer, & concidit vultus ejus. Judicavit Primogeniti jura esse translata in juniorem. Hinc Dominus: *Quare iratus es? Et cur concidit facies tua? Nonne si benè egeris, recipies? Sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit. Sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Non peccati, sed Fratris appetitus: permanebis illius Princeps & Dominus. Hucusque non te privavi Primatu, nec privabo nisi ob peccatum, quod jam incipit ad fores accedere. Istum Genesis locum eodem modo constanter exponit Sanctus Joannes Chrysostomus. Quare Sanctus Philastrius istam expositionem sine fundamento proscribit ad hæreses. Divinæ assertioni Cain non credidit, sed solus solum Fratrem seduxit in agrum, & istic trucidavit. Omninò habebat sibi subditas turmas. Etenim à Divina justitia proscriptus abiit cum illis in regionem aliam, & ipsis atque cum ipsis ædificavit civitatem, è filii Enoch nomine appellatam Enochiam. Item adversùm Fratris successores nec collegit, nec duxit exercitum, nec movit bellum. Certè superbo ac iniquo animo occasio non deerat, & aderant vires. Apud istos primitivos generis nostri Principes nulla est memoria ullius belli. Ne quidem à Gigantibus.

Etiam diu post diluvium ignorata mansit ista iniquitas, ista calamitas. In laudatis de Dei Civitate libris rectè scribit sanctus Augustinus:
Lib. 4. cap. 6. *Justinus, qui Græcam, vel potiùs peregrinam, Trogum Pompejum secutus, non Latinè tantùm, sicut ille, verùm etiam breviter scripsit historiam, Opus librorum suorum sic incipit. Principio rerum, Gentium Nationumque Imperium penes Reges erat, quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populi nullis legibus tenebantur: arbitria Principum pro Legibus erant. Fines Imperii tueri magis, quàm proferre mos erat. Intra suam cuique Patriam Regna finiebantur. Primus omnium Ninus, Rex Assyriorum, veterem & quasi avitum Gentibus morem nova imperandi cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos ad terminos usque Libyæ perdomuit.* Et paulò post, inquit: *Ninus magnitudinem quæsitæ Dominationis continua possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quæque victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. Qualibet autem fide vel ipse, vel Trogus scripserit (nam quædam illos fuisse mentitos aliæ fideliores litteræ ostendunt) constat tamen & inter alios Scriptores, Regnum Assyriorum à Nino Rege fuisse longè latèque porrectum.* Et in alio ejusdem operis libro: *Ninus*
Lib. 18. cap. 2. *Rex, Beli filius, universam Asiam, quæ totius Orbis ad numerum partium tertia, ad magnitudinem verò dimidia reperitur, usque ad Libyæ fines subivisse traditur: solis quippè Indis in partibus Orientis non dominabatur, quos tamen eo defuncto Semiramis uxor ejus aggressa est.* Idem scribit in Chronico Sanctus Isidorus Archi-Episcopus Hispalensis: *Thare annorum septuaginta genuit Abraham. Per idem tempus Ninus Rex Assyriorum regnavit, qui primus bella instituit, & armorum instrumenta invenit.* Eadem repetit in decimo octavo libro Originum. Theodoricus Gothorum in Italia Rex in litteris ad Senatum adjungit: *Inter ipsos quoque adversarios, ut scitis, non* Lib. 1. *erant priùs armata certamina, sed pugnis se,* Ep. 30. *quamvis fervida, lacessebat intentio. Undè & pugna nomen accepit. Posteà Belus ferreum gladium primus produxit, à quo & bellum placuit nominari. Consilium atrox, crudele præsidium, Ferina contentio.* Quod usque tunc per solos pugnos luctatum fuerit, in laudato Originum libro scribit etiam sanctus Isidorus. Proindè Belus arma invenit: utique ad finium defensionem. Quod aliqui illos jam cœpissent tentare. Successor & filius Ninus illis uti cœpit ad vicinos turbatores compescendos, & quoniam forsan compesci nolebant, insuper invadendos ac supprimendos, tandemque ad dilatandum Imperium. Ita victoria fuit incitamentum ac instrumentum novi ausus & belli.

An tamen Belus ferrea arma invenerit, non caret scrupulo. Etenim in primo Stromatum libro Sanctus Clemens Alexandrinus scribit non solam Philosophiam, sed & omnes ferè artes esse inventas à Barbaris, atque adjungit: *Cel-*
Fol. 306. & 307. *mis & Damnaneus, Idæi Dactyli, ferrum primi invenerunt in Cypro. Alius autem Idæus ferri invenit temperaturam, ut ait Hesiodus Scytha. Ac Thraces quidem primi eam, quæ Arpe vocatur, invenerunt. Est autem incurvus gladius.* Et Eusebius Cæsaræensis scribit in Chronico: *Glaucus Chius primus ferri inter se temperaturam excogitavit & junxit.* Convixit is Manassæ Regi Juda. Et Georgius Cedrenus scribit: *A morte Mercurii Vulcanus regnum Ægypti per annos quatuor cum semisse tenuit. Ferunt hunc bellatorem fuisse, & cum equo corruentem fregisse pedem, undè ad mortem usque claudus permanserit. Eum Ægyptii in Deorum numerum retulerunt, quod eis, ut Plato vult, bellicorum & rusticorum instrumentorum ex ferro fabricationem demonstrasset. Ante ipsum enim lapidibus & fustibus præliabantur. Hunc mystica quadam precatione ex aere forcipem impetrasse, atque ita Ægyptiis æris fabricandi artem tradidisse.* Et in prima adversus Imperatorem Julianum invectiva Sanctus Gregorius Nazianzenus: *Aciei instructio, & res militaris, cujus sunt? Nonne Eubejorum? Si modò Eubejus* Orat. 3. *erat ille multarum rerum inventor Palamedes.* Hic vixit diu post Ninum: tempore belli Trojani. Etiam alii omnes sunt Nino longè juniores. Respondeo hæc omnia non obesse. Etenim ferri conflationem, & varia ex ipso opera esse diluvio longè antiquiora, disertè affirmat Sacra Genesis, scribens de Tubalcain, Lamech ex Sella filio: *Fuit Malleator, & Faber in cuncta opera æris & ferri.* Hanc artem etiam Noe ac ejus filii noverant, ideoque & traduxerunt in suos Posteros. Adducta exempla sunt partim Gentilium figmenta, partim laudant inventionem novarum specierum artificialium, quæ non desinent usque ad finem sæculi. Ista singula elucidare non est præsentis loci.

Assertionem nostram tradit etiam Paulus Orosius: *Ante annos Urbis conditæ mille trecentos Ninus Rex Assyriorum, primus, ut ipsi volunt, propagan-*

pagandæ Dominationis libidine, arma foras extulit, cruentamque vitam quinquaginta annis per totam Asiam bellis egit. A meridie atque è rubro mari surgens, sub ultimo Septentrione Euxinum Pontum vastando perdomuit: Scythicamque barbariem, adhuc tunc & imbellem, & innocentem, torpentemque excitare, sævitiæ suæ vires nosse, & non lac jam pecudum, sed sanguinem hominum bibere, ad postremum vincere, dum vincitur, edocuit. Novissimè Zoroastrem Bactrianorum Regem, eundemque magicæ artis, ut ferunt, repertorem, pugna oppressum, interfecit. Post ipse, dum deficientem à se oppugnat urbem, sagittæ ictu interiit. Huic mortuo Semiramis uxor successit, virum animo, & habitu filium gerens: avidosque jam usu sanguinis populos per quadraginta annos cædibus Gentium exercuit. Non contenta terminis mulier, quos à viro suo, tunc solo bellatore, quinquaginta annis acquisitos susceperat; Æthiopiam bello oppressam, sanguine inter litam, Imperio adjecit. Indis quoque bellum intulit, quos præter illam & Alexandrum Magnum nemo intravit. Consonat Fabius Pictor: *Primus omnium Ninus, Rex Assyriorum hos* prioris pacis *aureos mores nova regnandi cupiditate mutavit, & primus limites transgressus, bella finitimis movit, & totius Asiæ populos perdomuit.* Diodorus Siculus ex Ctesia affirmat ipsi fuisse decies septies centena millia peditum, equitum ducenta millia, falcatorum curruum ferè decem millia & sexcentos. Adjungit devicto per ipsum Zoroastri fuisse quadrigenta militum millia.

His adversari videtur in quinto Divinarum Institutionum libro Lactantius Firmianus. Laudat aurea sub Saturni Regno sæcula, atque adjungit: *Quod quidem non pro Poetica fictione, sed pro vero habendum est. Saturno enim regnante, nondum Deorum cultibus institutis, nec adhuc ulla gente ad divinitatis opinionem consecrata, Deus utiquè colebatur. Et ideò non erant neque dissensiones, neque inimicitiæ, neque bella.* Per Saturni filium Jovem affirmat cœpisse idololatriam, avaritiam, dolum, invidiam, aliaque vitia, & concludit ex Virgilio: *Tum belli rabies, & amor successit habendi.* Et exponit: *Neque immeritò. Sublata enim Dei Religione, boni quoque ac mali scientiam homines perdiderunt. Sic illis intercidit communitas vitæ, & diremptum est fœdus societatis humanæ. Tunc inter se manus conserere cœperunt, & insidiari, & gloriam sibi ex humano sanguine comparare.* Quæ omnia frequenter repetit & confirmat. Et adjungit: *Jupiter ante annos mille septingentos natus est.* At verò in primo primi libri capite affirmat istud opus esse scriptum à se jam sene. Et in illustrium Virorum catalogo scribit Sanctus Hieronymus: *Lactantius extrema senectute Magister Cæsaris Crispi in Gallia fuit, qui posteà à patre interfectus est.* Nempè anno vigesimo quarto quarti Christiani sæculi. Quare circa idem tempus prodiit hoc opus. Igitur Lactantius affirmat Jovem non nisi mille quadringentis annis præcessisse sacrosanctum partum Deiparæ Virginis, ideoque fuisse coævum Judicibus electi populi. Hinc etiam scribit de ejus patre Saturno: *Ex hac temporum ratione manifestum est, ante annos non ampliùs quàm mille octingentos natum esse Saturnum, qui & sator omnium Deorum fuit.* Respondeo Lactantium à nobis non discordare quoad substantiam. Etenim in posteriori loco adjungit: *Nunc quoniam variarum superstitionum originem deprehendimus, superest, ut etiam tempora colligamus per quæ fuerunt illi, quorum memoria colitur. Theophilus in libro de temporibus ad Autolycum scripto, ait in historia sua Thalum dicere, quod Belus, quem Assyrii & Babylonii colunt, antiquior Trojano bello fuisse invenitur trecentis viginti duobus annis. Belum autem Saturno æqualem fuisse, & utrumque eodem tempore adolevisse. Quod adeò verum est, ut ratione ipsa colligi possit.* Proindè uti Belus & Saturnus, ita Ninus & Jupiter fuerunt coætanei, atque ita quoad nati belli tempus Lactantius nobiscum sentit. Dumtaxat dissentit de Auctoris persona. Verùm ejus computus non subsistit. Etenim Thalum, ac ex ipso sanctum Theophilum labi, multis demonstrat Benedictus Pererius in Commentariis Danielis Prophetæ. Gravissimi Scriptores Belum confundunt cum Saturno. Nec tamen Jovem cum Nino. Nempè plures fuere Saturni. Jovis patrem constat à Belo distingui persona, loco, tempore. Et hunc esse juniorem. Hæc sunt alterius loci. Proindè primus belli auctor videtur fuisse Ninus. Interim in libro de Pallio Tertullianus adjungit: *Si tamen Ninus regnare primus cœperit, ut autumat Superiorum prophanitas. Fermè apud vos ultra stylus non solet. Ab Assyriis, si fortè, ævi historiæ patescunt.*

De Nini ætate scribit in laudatis de Dei civitate libris S. Augustinus: *Ninus jam secundus Rex erat Assyriorum, qui patri suo Belo successerat, regni illius primo Regi, quando in terra Chaldæorum natus est Abraham.* Et infrà: *Abraham in eo Regno apud Chaldæos Nini tempore natus est.* Belum sacra Genesis appellat Memrod. Ejus filius Ninus regnare cœpit anno Mundi millesimo nongentesimo nonagesimo sexto, trecentesimo quadragesimo post diluvium. Ille populis imperare, hic ipsos cœpit subjugare armis, atque ita augere Imperium. Et hoc est Assyriorum Imperium, primum totius mundi. De ipsius auctore sacra Genesis addit: *Chus genuit Memrod, ipse cœpit esse potens in terra. Et erat robustus venator coram Domino. Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, in terra Senaar.* Fuit robustus venator, non ferarum, sed hominum. Et per istam venationem cœpit esse potens in terra. Primus sibi Fratres suos subegit in regnum. Fuit non dolosus aut astutus venator, sed robustus. Quare videtur non sola arte, sed & armis sibi efformasse regnum. Interim à communi, quæ Ninum facit primum belli auctorem, sententia non est facilè recedendum.

Justinus adjungit: *Fuere quidam temporibus antiquiores, Sesostris Rex Ægypti, & Scythiæ Rex Tanais, quorum alter in Pontum, alter usque Ægyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant. Nec Imperium sibi sed populis suis gloriam quærebant, contentique victoria, Imperio abstinebat.* Hoc ipsum refert latius in secundo libro. Est gentilis fabula. Etenim omnis post diluvium populus erat labii unius ac sermonum eorum-

Cap. 5. Lib. 2. Cap. 5. Lib. 1. Cap. 23. Cap. 2. Lib. 18. Cap. 2. Cap. 10.

eorumdem. Etiam aurea Saturni sæcula sunt figmenta gentilis cœcitatis. Etenim à primis nascentium vagitibus usque ad extremos morientium gemitus statim à primo peccato fuit grave multæ calamitatis jugum super filios Adæ. Attamen primæva post diluvium sæcula fuerunt posterioribus mitiora. Uti unum tunc omnibus labium, ita unus fuit utcumque animus, major communio, charitas, justitia. Nulla tunc fuere Regna, sed sola paterna Potestas in filios ac nepotes. Linguarum divisio putatur facta anno post Cataclysmum ducentesimo septuagesimo quinto: tunc genus nostrum est juxta suas linguas dispersum in varias mundi regiones, in varias gentes, ac pedetentim in varia regna. Nemrod seu Belus mansit in terra Sennaar apud Babylonem, & statim illic proximo anno venari cœpit, ac esse potens in terra. Per robur ac violentiam erexit se in Regem. Primus inter omnes. An Sesostris apud Ægyptios, & Tanais apud Scythas regnaverint primi, est res incerta. Si regnaverint, in Sacro Textu habuerunt alia nomina. Quod ante Ninum aut Belum bella gesserint, est gentilis fabula. Similis fabula videtur, quod Ninus omnem subegerit Asiam. Etenim dum Patriarcha Abraham è Mesopotamia venit in Syriam, plures istic invenit Reges, quorum nullus dependebat ab Assyrio. Et tunc post Ninum ac Semiramim regnabat Ninyas. Etiam ejus successores numquam arguerunt Judæos, quod ex Ægypto reduces invasissent ipsorum provincias. Proindè Ninus istas vicinas provincias aut nunquam invasit, aut ejus successor, quod non videtur, amisit.

CAPUT II.

Exponuntur bellorum commoda & incommoda.

Bellorum incommoda & calamitates describere quid juverit? Omnes, pro dolor! illa nimiùm novimus. Utinam ignoraremus. Magnus Papa Nicolaus rectè scripsit neminem bellis studere posse aut delectari, nisi qui dilatandi Regni cupidus, aut iræ vel invidiæ, similisque libidinis fuerit dilector. Ita de Parthis scribit Ammianus Marcellinus: *Feroces sunt illic habitatores pagorum omnium, atque pugnaces, eosque ita certamina juvant & bella, ut judicetur inter alios omnes beatus, qui in prælio fuderit animam. Excedentes enim è vita morte fortuita, conviciis insectantur ut degeneres & ignavos.* Idem scribit de Alanis: *ut hominibus quietis & placidis otium est voluptabile, ita Alanos pericula juvant & bella, judicatur ibi beatus, qui in prælio profuderit animam. Senescentes enim, & fortuitis mortibus mundo digressos, ut degeneres & ignavos, conviciis insectantur. Nec quidquam est quod elatiùs jactant quàm hominem quemlibet occisum. Proque exuviis gloriosis, interfectorum avulsis capitibus detractas pelles pro phaleris jumentis accommodant bellatoris.* Et de Gallis: *Galli sunt omnes penè rutili, luminumque torvitate terribiles, avidi jurgiorum, & sublatiùs insolescentes. Ad militandum omnis ætas aptissima. Et pari pectoris robore senex ad procinctum ducitur & adultus, gelu duratis artubus & labore assiduo multa contempturus & formidanda. Nec eorum aliquando quisquam, ut in Italia, munus Martium pertimescens, pollicem sibi præcidit, quos jocaliter Murcos appellant.* Barbaro vocabulo nos hodie appellamus Poltronos. Hoc est pollice truncos. Quos Sacri etiam Canones ad Clericatum, spiritualem militiam, fecerunt irregulares. Ammianum forsitan respexit in libro adversùs Vigilantium sanctus Hieronymus, scribens Galliam semper abundasse viris fortissimis. Et in prima Decade habet Titus Livius: *Galli sunt inter ferrum & arma nati, feroces suoptè ingenio.* Et in tertia Decade: *Gallicæ Gentes sunt semper armorum avidæ.* Utique ad rapiendum & invadendum. Gallicana bellandi libido etiam ipsas, quas Divina Providentia clauserat impervias, pervasit Alpes, nec solam Italiam, ipsamque Romam, sed insuper ipsam penetravit Asiam, & istic condidit Gallo-Græciam, seu Græco-Galliam. Alani una cum Hunnis, Francis, Wandalis, aliisque Romanum lacerarunt Imperium, & viam pararunt Nortmannis, Sarracenis, ac Turcis, pessimis totius mundi destructoribus, ac præcursoribus Anti Christi, nec non & Gog & Magog, quos in sæculorum fine solutus diabolus ducet super latitudinem terræ, per ipsos cinget castra Sanctorum, & novissimam JESU-CHRISTI Ecclesiam studebit seducere.

Lib. 23. cap. 24.

Lib. 31. cap. 7.

Lib. 15. cap. 29.

Lib. 10. cap. 16.

Lib. .. cap. 16.

Quòd omnes injustorum bellorum auctores atque gestores agantur à diabolo, non est dubitandum. Spectant ad abyssum, in quam Angelus ligatum diabolum misit, & clausit, & signavit super illum. Etenim hæc abyssus sunt scelerata impiorum & iniquorum hominum corda: omni mari turbulentiora ac salsiora. Dæmones, dum se cœcæ gentilitati persuaserunt Deos, non dumtaxat incitarunt ad bella, sed & ipsa à se ac inter se geri finxerunt. Exempla habemus apud sanctum Augustinum in libris de Civitate Dei. Hinc in litteris ad Alphium Monachum scribit sanctus Isidorus Pelusiota: *Bella ferè ob alienas conflantur possessiones & bona. Ac ne omnes quidem bella gerentes sunt accusandi, sed qui injuriæ ac rapiendi causa, hi perniciosi velut dæmones habendi.* Et de Bohemis in Francos olim belligerantibus scribit Sigebertus Gemblacensis: *Franci à Bohemanis gravi prælio vincuntur. Cui Bello spiritus malignus se præfuisse per os Arreptitii publicè protestatus est. Et per se & per suos socios. Spiritus scilicet superbiæ & discordiæ egisse, ut Franci terga verterent.* Nempè diabolus, quoniam humanum genus non permittitur per semet-ipsum turbare atque extinguere, sceleratos homines ad bella concitat, atque ita suæ invidiæ consequitur effectum. Etiam de Clotharii ac Theodorici, Francorum Regum bello scribit idem Sigebertus: *Clotharius & Theodoricus prælio inter se colliduntur, in quo plusquam triginta millia cæsa referuntur. Theodoricus tamen victoria potitur. Hoc in prælio Angelus Domini, evaginatum gladium super populum tenens, visus est.* Ita prædicavit istud bellum fuisse divinam vindictam. Etiam Ottonis IV. Imperatoris & Lotharii Francorum Regis bella exponit idem Scriptor, atque adjungit: *De his quidam* Riclu-

Lib. 5. Ep. 386.

An. 850.

An. 605.

An. 978.

Reclusus prædixit, quòd omnes bujus mali incentores ante septennium morerentur. Et infrà: *Theodoricus Metensium Episcopus obiit, & secundùm Prophetiam viri Dei vix aliquis Principum, qui in Calabrico bello evasit, diu supervixit*. Scelerati bellorum incentores, utpotè divinæ vindictæ carnifices, sunt virga Assur: ipsam expleto officio eadem tremenda Justitia projicit, utinam non in sempiternas gehennas. Hæc à Regum Consiliariis sunt maturè consideranda.

Omnium nefandissima sunt bella civilia, cum detestatione & lacrymis per ipsos etiam Paganos damnata. In secundo historiarum libro Cornelius Tacitus describit Imperatoris Vitellii adversùs Ottonem prælia, conclusamque victoriam, & adjungit: *Mox remissa legatione patuit vallum.* Cap. 45. *Tum victi victoresque in lacrymas effusi, sortem civilium armorum misera lætitia detestantes. Eisdem tentoriis alii fratrum, alii propinquorum vulnera fovebant. Spes & præmia in ambiguo; certa funera & luctus. Nec quisquam adeò mali expers, qui non aliquam mortem mereret*. In sequenti libro describit Galbæ adversùs Vitellium bella & victoriam atque adjungit: *Eò notabilior cædes fuit,* Cap. 25. *quia filius patrem interfecit. Rem nominaque, auctore Vipsanio Messalla, tradam. Julius Mansuetus, ex Hispania, Rapaci legioni additus, impuberem filium domi liquerat. Is mox adultus inter Septimanos à Galba conscriptus, oblatum fortè patrem, & vulnere stratum, dum Semianimem scrutatur, agnitus agnoscensque, & exanguem amplexus, voce flebili precabatur placatos patris manes, neve se ut parricidam aversaretur. Publicum id facinus. Et unum militem, quotam civilium armorum partem? simul attollere corpus, aperire humum, supremo erga parentem officio fungi; ad vertere proximi, deindè plures. Hinc per omnem aciem miraculum, & questus & sævissimi belli execratio. Nec eò segniùs propinquos, adfines, fratres trucidatos spoliant. Factum esse scelus loquuntur, faciuntque*. Etiam infrà scribit de civili in Galbam bello: *Celeberrimos auctores habeo, tan-* Cap. 51. *tam victoribus adversùs fas nefasque irreverentiam fuisse, ut gregarius eques, occisum à se proxima acie fratrem professus, præmium à Ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cædem jus hominum, aut ulcisci ratio belli permittebat. Distulerunt tamquam majora meritum, quàm quæ statim exolverentur. Nec quidquam ultrà traditur*. Bellicus furor, ac ejus auctor diabolus adeò excæcant humanos animos. Quid dicam de fraternis bellis? Nihil possit esse sceleratius. Etenim inter facinora, quæ ab Eusebiana Arianorum factione seductus Imperator Constantius imposuit magno Athanasio, præcipuum fuit, quod ille inter ipsum & fratrem Constantem bella concitasset. Ita arguebatur arietasse totum Romanum Imperium. Et certè si vera fuisset, erat horrenda accusatio. Christiani per Europam Reges constituunt eamdem Rempublicam. Sunt partes Romani Imperii, significati per digitos pedum in Statua ostensa Regi Nabuchodonosor. Etiam constituunt eamdem Ecclesiam, eamdem Dei civitatem. Summum profectò vinculum. Ipsorum insuper quidam per variam affinitatem sunt multifariàm fratres. Quare hodierna inter ipsos bella sunt deflenda sanguineis lacrymis.

Divina bonitas, uti nullius mali potest esse auctor, ita omnibus malis benè utitur. Maluit de malis benefacere, quàm nulla mala permittere. Nullum permittit, nisi ad majus bonum. Hinc etiam ex bellis, licet sceleratissimis, trahit nobis utilitates. Primam utilitatem exponit in libro de Anima Tertullianus: *Jam nec insulæ horrent, nec scopuli terrent, ubique domus, ubique populus, ubique Respublica, ubique vita. Summum testimonium frequentiæ bu-* Cap. 30. *manæ. Onerosi sumus mundo, vix nobis elementa sufficiunt. Et necessitates arctiores, & querelæ apud omnes, dum jam nos natura non sustinet. Reverà lues, & fames & bella, & voragines civitatum pro remedio deputanda, tanquam tonsura insolescentis generis bumani*. Horrenda tonsura. Etenim pestilentia quandoque omnem terræ orbem pervagata est, & è decem hominibus abstulit novem. Et non raró est fructus ac sequela belli. Et ipsum bellum facit non minores strages. Et tamen mundus perseverat plenus hominibus. Est admiranda & adoranda Divinæ Majestatis providentia. Huc in libris contra Faustum respicit etiam sanctus Augustinus: *Bellum, quod gerendum Deo auctore suscipitur, rectè suscipi* Lib. 22. *dubitare fas non est, vel ad terendam, vel ad obte-* cap. 75. *rendam, vel ad subjugandam mortalium superbiam, quando nec illud quidem quod humana cupiditate geritur, non solùm incorruptibili Deo, sed nec Sanctis ejus obesse aliquid potest, quibus potiùs ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendamque paternam disciplinam etiam prodesse invenitur*. Verùm Divina Providentia est longè secretissima. Hinc Augustinus pergit: *Quis hominum novit, cui prosit, aut obsit in pace regnare, vel servire, vel vacare, vel mori; in bello autem vel superare, vel pugnare, vel vincere, vel occidi? Cùm hoc tamen constet, & cui prodest, non nisi per divinum prodesse beneficium, & cui obest, non nisi per divinum obesse judicium*. Eodem bello divina providentia probos exercet, malos castigat. Etiam per victoriam. Hæc enim, dum improbis conceditur, est horrenda pœna divinæ justitiæ.

Aliam ex bellis utilitatem exponit in libris de vocatione Gentium Sanctus Prosper: *Ex omni gente, ex omni conditione adoptantur quotidie. Millia senum, millia juvenum, millia parvulorum. Et effectibus gratiæ Christianæ etiam ipsa, quibus mundus atteritur, arma famulantur. Quàm multos enim, qui in tranquillitate pacis Sacramentum Baptismatis suscipere differebant, ad aquam Regenerationis confugere instantis periculi metus impulit, & lentis tepidisque animis, quod diu cohortatio quieta non suasit, vivax subitò terror extorsit. Quidam Ecclesiæ filii ab hostibus capti Dominos suos* CHRISTI *Evangelio manciparunt, & quibus conditione bellica serviebant, eisdem fidei magisterio præfuerunt. At alii Barbari, dum Romanis auxiliantur, quod suis locis nosse non poterant, in nostris didicere regionibus, & ad Sedes suas cum Christianæ Religionis institutione redierunt. Ita nihil obsistere divinæ gratiæ potest, quo minus id quod voluerit impleatur, dum etiam discordiæ ad*

unita-

unitatem trabunt, & plagæ in remedia vertuntur, ut Ecclesia, undè metuit periculum, inde sumat augmentum. Consonat Hermias Zozomenus: *Cum ad hunc modum*, utique per magni Constantini pietatem, *per universum Imperium Romanum se dilataret Ecclesia, Christiana Religio ad ipsos etiam Barbaros pervasit. Nam Gentes circa Rhenum accolentes, fidei Christianæ se dediderunt. Celtæ item, & populi Gallicæ ultimi, qui proximè ad Oceanum habitant*. Utique Morini & Flandri. *Gothi etiam ac gentes illis finitimæ, quæ ante ad ripas Istri habitaverant, jampridem Fide in* CHRISTUM *recepta, se ad cultum & humanitatem civiliorem converterant. Causa autem, cur omnes ferè Barbari Christianam Religionem amplecti cœperint, fuerunt bella, variis temporibus, utpotè regnante Gallieno, & Imperatoribus, à quibus ei successum est, à Romanis & exteris hominibus administrata. Nam cum infinita ferè, & promiscua Gentium multitudo ex Thracia in Asiam trajecisset, eamque incursionibus factis occupasset, aliique Barbari in aliis locis idem Romanis sibi finitimis præstitissent, multi Sacerdotes Christi pariter captivi à Barbaris abducebantur. Qui quidem cùm homines in illis locis afflictatos morbis sanarent, & dæmonibus occupatos solo nomine Christi Filii Dei invocato liberarent, & sincerum prætereà ac pium vitæ genus colere, & virtutum præstantia Obtrectatorum ora penitùs obturare viderentur, Barbari eos, tum vitæ, tum factorum admirabilium causa magnoperè admirati, & ipsos valdè prudentes esse, & se, si tam præstabiles hominum mores imitarentur, numenque divinum ad eorum exemplum colerent, Deum sibi propitium habituros. Itaque ab illis, quid sibi agendum sit, doceri constituunt: discunt fidei præcepta, Baptismum accipiunt, & Christianorum more conventus celebrant*. Sunt plura hujusmodi exempla. Quin imò Iberi non à captivo Sacerdote, sed à captiva ancilla Christianam fidem didicerunt.

Lib. 2. cap. 5.

Hinc oritur quæstio, An liceat fidem plantare & propagare per arma? An liceat Gentilibus, ex sola istius plantationis & propagationis causa, inferre bellum? Partem affirmativam videtur tradere in Apologetico pro Imperatoris Ludovici Pii filiis adversus Patrem libro, Sanctus Agobardus Lugdunensis Archi Episcopus: *Cum deberent exercitus mitti adversùm exteras gentes, & ipse Imperator adversùm Barbaras nationes dimicare, ut eas fidei subjugaret ad dilatandum terminum Regni fidelium (sic namque orat universalis Ecclesia in solemnibus illis orationibus, diebus Dominicæ Passionis, pro Imperatoribus, ut Deus illis subditas faciat omnes Barbaras nationes) nunc è contrario omne Regnum cum extremitatibus suis conglobatur in medio sui, &c.* Suos Francos hortatur, non ut Sarracenos, quos omninò justissimè poterant, sed ut invadant conterminos Borealium regionum Barbaros, in quos nihil habebant juris. Uti hodiè nos optamus, & Dominum Deum oramus, ut Christianos Reges dignetur à mutuis bellis in sceleratos Turcos convertere, ita Agobardus suos Francos hortatus est à fraternis bellis transferri in Septentrionis gentiles Barbaros, idque ad Christianam Fidem, & Orthodoxum Imperium propaganda. Ejusdem mentis videtur fuisse Eugenius tertius Pontifex, de quo sacrum bellum restaurante scribit Saxo Grammaticus: *Per eadem tempora Romanus Antistes Barbaricæ tempestatis procellis rem divinam penè obrutam, eversamque conspiciens, datis per Europam epistolis universos Christianæ credulitatis Hostes ab ejus cultoribus oppugnari præcepit. Singulæ autem Catholicorum Provinciæ confinem sibi Barbariem incessere jubebantur*. Edicti radicem tradit Otto Frisingensis Episcopus: *Saxones, quia quasdam gentes, spurcitiis idolorum deditas, vicinas habent, ad Orientem proficisci abnuentes, cruces itidem easdem gentes bello attentaturi, assumpserunt, à nostris in hoc distantes, quod non simpliciter vestibus adsutæ, sed à rota subter posita in altum protrudebantur*. Proindè & ista militia est non dumtaxat judicata licita, sed & sacra, ideoque & Sacrosancto Crucis signaculo exornata.

Lib. 14.

Respondeo tamen istam belli causam non esse legitimam: istud bellum non licere. Etenim in Sancti Babylæ, Patriarchæ & Martyris Antiocheni, vita declamat ad Gentiles Sanctus Joannes Chrysostomus: *Adversùm vos nullus unquam bellum gessit. Neque enim Christianis fas est necessitate ac violentia illata errorem subvertere, sed tum suadela, tum ratione, tum mansuetudine hominum salus est concilianda. Quo nomine nullus omnino Rex ex eis, qui à* CHRISTO *steterunt, talia contra Vos Edicta sanxit, qualia adversùm nos excogitarunt, qui dæmonum cultum sunt secuti*. Videtur non de offensivo dumtaxat, sed etiam agere de defensivo bello. Videtur loqui cum Apologetico Septimii Tertulliani libro, declamante ad Romanum Imperium ac Senatum: *Quoties enim in Christianos desævitis, partim animis propriis, partim Legibus obsequentes?* Hasce persecutiones exaggerat, & prosequitur: *Quid tamen umquam denotastis de tam conspiratis de tam animatis ad mortem usque, pro injuria repensatum? Quando vel una nox pauculis faculis largitatem ultionis posset operari, si malum malo dispungi penes nos liceret. Sed absit ut aut igni humano vindicetur Divina secta, aut doleat pati in quo probatur. Si enim & hostes exertos, non tantum vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis Numerorum & copiarum? Plures nimirum Mauri, Marco-manni, ipsique Parthi, vel quantæcumque, unius tamen loci & suorum finium, gentes, quam totius orbis. Hesterni sumus, & vestra omnia implevimus; Urbes, Insulas, Castella, Municipia, Conciliabula, Castra ipsa, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum, forum. Sola vobis relinquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam Disciplinam magis occidi liceret, quàm occidere?* Contextus est integrè legendus. Fideles subditos, licèt persecutionibus vexentur usque ad mortem, docet non posse legitimo Principi rebellare. Quod omninò verum est etiam in hæreticis. Fideles Orthodoxi qui in Oriente sub Turcis aut Saracenis, & qui in Occidente aut Septentrione degunt sub hæreticis Principibus aut Magistratibus, omnem illis debent reverentiam ac obedientiam. Juxta Jeremiæ Prophetæ ac Sancti Pauli Apostoli Edicta obstringimur pro ipsis clamare ad Dominum,

Cap. 37.

ut aut illuminentur, aut certè nos permittant quietos vivere, ac non soli communi Domino, sed & ipsis fideliter famulari. Adversùm extraneos infideles, dum nos bello lacessunt, quid ni possimus defensiva arma sumere? Sanctus Joannes Chrysostomus omninò loquitur de bello offensivo.

Istud ipsum docet in libro adversùs Auxentium Mediolanensem, ac alios Arianorum Episcopos, suam hæresim per Imperatoris Constantii Edicta & arma tueri ac propagare satagentes, Sanctus Hilarius Episcopus Pictaviensis: *Primum miserari licet nostræ ætatis laborem, & præsentium temporum stultas opiniones congemiscere, quibus patrocinari humana Deo creduntur, & ad tuendam Christi Ecclesiam ambitione sæculari laboratur. Oro vos Episcopi, qui hoc vos esse creditis, quibusnam suffragiis ad prædicandum Evangelium Apostoli usi sunt? Quibus adjuti Potestatibus Christum prædicaverunt, gentesque ferè omnes ex Idolis ad Deum transtulerunt? An nè aliquam sibi assumebant è Palatio Dignitatem, hymnum Deo in carcere inter catenas & post flagella cantantes? Edictisnè Regis Paulus, cum in Theatro spectaculum ipse esset, Christo Ecclesiam congregabat? Nerone se, credo, aut Vespasiano, aut Decio patrocinantibus tuebatur, quorum in nos odiis confessio Divinæ prædicationis effloruit*. De Christo Domino Sanctus Augustinus frequenter scribit: *Domuit mundum, non ferro, sed ligno*. Et ad Oldericum Firmanum Episcopum, Ecclesiæ suæ possessiones per privati belli arma defendere parantem, multa de-hortamenta scripsit Sanctus Petrus Damiani ac tandem conclusit: *Per Charitatem Dei Filius* Lib. 4.
Ep. 9. *de Cœlo descendit, per patientiam verò diabolum superavit. His muniti virtutibus & fundatores Apostoli Sanctam Ecclesiam condiderunt, & propugnatores ejus Sancti Martyres diversa mortium supplicia triumphaliter pertulerunt. Si ergo pro fide, qua universalis vivit Ecclesia, nusquam ferrea arma corripi conceditur, quomodo pro terrenis ac transitoriis Ecclesiæ facultatibus loricatæ acies in gladios debacchantur? Porrò Sancti Viri, cum prævalent, hæreticos ac Idolorum cultores nequaquam perimunt, sed potiùs ab eis pro fide Catholica perimi non refugiunt*. Est constans doctrina Sanctorum Patrum. Proindè talis Infidelium conversio nec inter legitimas belli causas numerari potest, nec inter utilitates. Per Infideles intelligo Gentiles. Etenim alia est ratio illorum qui subsunt Ecclesiæ, ideoque per legitimam, Romani præsertim Episcopi potestatem ac jussionem possunt armata manu compelli ad reditum. Alia item est ratio Turcorum & Sarracenorum, Hi enim Christianorum terras per injustam violentiam detinent, ideoque possint expelli per arma.

Justa tamen adversùm Gentiles atque Paganos bella habent magnam utilitatem, quam laudat in libro ad Palatii Proceres de Judaicorum mancipiorum Baptismo Sanctus Agobardus: *Sed & illud putamus esse considerandum, quia si religiosus Imperator adversùm Gentes, quæ à Christi nomine alienæ sunt, arma movet, & victor effectus subjicit eos Christo, & sociat religioni, opus est pietatis, & laude dignum*. Alludit ad magnum Imperatorem Carolum, de quo in Annalibus scribit Abbas Eginhardus: *Cùm Rex* An. 700.
in Villa Caresiaco hyemaret, consilium iniit ut Saxonum gentem bello aggrederetur, & eò usque perseveraret, dum aut victi Christianæ Religioni subjicerentur, aut omninò tollerentur. Et in præcepto, quo cunctos sibi subditos gentiles jussit ad fidem accedere, habet Ludovicus Pius: *Genitor noster gloriosæ memoriæ Carolus omnem Saxoniam Ecclesiasticæ religioni subdidit, jugumque Christi usque ad terminos Danorum atque Sclavorum, corda ferocia ferro perdomans, docuit*. Caroli in subjugatos Saxones Edictum vulgavit Illustrissimus Lucas Holstenius: *Si quis deinceps in gente Saxonum inter eos latens non bap-* Cap. 7.
tizatus se abscondere voluerit, & ad Baptismum venire contempserit, paganusque permanere voluerit, morte moriatur. Magnus Imperator Constantinus Idolorum templa clausit, Magnus Theodosius evertit: ambo capitale supplicium sanxerunt in Idololatriæ actitatores, neuter in recusantes venire ad CHRISTUM Dominum. Magni Caroli Edictum habuit rationes: An firmas, permitto sapientioribus judicandum. Quidquid sit, è taliter subjugatis Barbaris plurimi fuerunt etiam spontè conversi. Item Barbari victores. Ita contigit Nortmannis in Gallia. Sunt & plura exempla.

CAPUT III.

An bellum in Novo Testamento sit licitum?

Loquor de bello offensivo. Quin defensivum liceat, non est locus dubitandi. Dico, *In Novo Testamento*. Etenim offensiva, utpotè per Divinam Majestatem probata, imò & jussa, Hebraici populi bella nemo, nisi Marcionita aut quis similis, multifariæ Divinitatis fabulo possit damnare. Nostræ quæstionis partem negativam docet in Sexto Divinarum Institutionum libro Lactantius Firmianus: *Non enim* Cap. 20.
cum occidere Deus vetat, latrocinari nos tantum prohibet, quod ne per publicas quidem leges licet, sed ea quoque ne fiant, monet, quæ apud homines pro licitis habentur. Ita neque militare justo licebit, cujus militia est in ipsa justitia: Neque verò accusare quemquam crimine capitali: quia nihil distat, utrumnè ferro an verbo potius occidas: quoniam occisio ipsa prohibetur. Itaque in hoc Dei præcepto nullam prorsus exceptionem fieri oportet, quin occidere hominem sit semper nefas, quem Deus sanctum animal esse voluit. Etiam in quinto libro scribit: *Cur justus belligeret, aut se alienis furoribus misceat, in cujus animo pax cum hominibus per-* Cap. 18.
petua versatur? Notanda sunt verba: *Neque accusare quenquam crimine capitali*. Ex eodem principio censuit Capitalia judicia Christianis non licere: *Quæro, an possint pii ac justi homines, qui constitutos sub ictu mortis, ac misericordiam deprecantes, non tantùm patiuntur occidi, sed efflagitant, feruntque ad mortem crudelia & inhumana suffragia, nec vulneribus satiati, nec cruore contenti*. Et certè ad mortem damnare est ampliùs, quàm de capitali crimine accusare. Ejusdem circa hoc sententiæ fuit Tertullianus, & quidam alii. Lactantius adjungit: *Qui hominem, quamvis ob merita damnatum, in con-*

in conspectu suo jugulari pro voluptate computat, conscientiam suam polluit, tam scilicet quàm si homicidii, quod fit occultè, spectator & particeps fiat. Affirmat extrema supplicia à Christianis nec posse spectari. Adeò ipsos esse alienos ab omni penitùs homicidio. Quod ipsum tradunt Tertullianus, ac Sanctus Athenagoras. Hinc igitur Lactantius concludit armatam militiam Christianis penitùs non licere.

Tertullianus ipsam Christianis non plenè interdicit. Etenim Gentilibus nos humano generi infructuosos clamantibus respondet in libro Apologitico: *Navigamus & nos vobiscum, & vobiscum militamus, & rusticamur, & mercamur.* Sensum suum exponit in libro de Idololatria: *Posset in isto Capitulo etiam de militia definitum videri, quæ inter dignitatem & potestatem est. At nunc de isto queritur an fidelis ad militiam converti possit, & an militia ad fidem admitti: etiam caligata, vel inferior quoque, cui non sit necessitas immolationum, vel Capitalium Judiciorum. Non convenit Sacramento Divino & humano; signo Christi & signo diaboli; Castris lucis & Castris tenebrarum: non potest una anima duobus deberi: Deo & Cæsari. Et virgam portavit Moyses, fibulam & Aaron; cingitur loro & Joannes; agmen agit & Jesus Nave, bellavit & populus: si placet ludere. Quomodo autem bellabit, imò quomodò etiam in pace militabit sine gladio, quem Dominus abstulit? Nam etsi adierant milites ad Joannem, & formam observationis acceperant, si etiam Centurio crediderat; omnem posteà militem Dominus in Petro exarmando discinxit. Nullus habitus licitus est apud nos illicito actui adscriptus.* Præcedenti in capite Septimius docuerat nullam Romani Imperii Dignitatem, Præfecturam, aut Magistratum, adeoque nec ipsum Imperium posse à Christianis admitti aut retineri. Ob duas præsertim causas. Quod nempè ista munia haberent adnexam obligationem Præliorum & Capitalium judiciorum, ac insuper Idololatricarum Immolationum. Etenim & Imperator, & Consules, & Provinciarum Rectores, aliæque sublimes Romanorum Potestates suis temporibus & vicibus obstringebantur ad Munera, habentia adnexam scabiem variæ Idololatriæ. Hinc Septimius pergit ad militiam. Et duo præmittit. Primò, aliud esse bellare seu præliari, aliud in pace militare. Deindè distinguit Caligatam, ac aliam inferiorem, cui nulla sit immolationum aut Capitalium Judiciorum obligatio, à Superiori militia, seu à superioribus inter milites gradibus, quibus utraque ista aut altera adsit obligatio. Quid sit caligata militia, discere possis ex Svetonio Tranquillo, exponente artes, quibus se Vitellius intrusit, aut certè firmavit in Imperio: *Veterem, utique optimam, de se persuasionem Vitellius recentibus etiam de se experimentis auxerat, tota via caligatorum quosque militum obvios exosculans, perque stabula ad diversoria mulionibus ac viatoribus præter modum comis, ut manè singulos, jamne jentassent sciscitaretur.* Caligata militia erat mulionibus ac viatoribus proxima: infimus militum gradus. Habebat nomen à Caliga: militari calceamento, suffixo & firmato clavis. Ita calceari solent cursores & pauperes. Ita calceati, utpotè pauperes Galilæi, fuerunt & sancti Apostoli, ad quorum Principem dixit sanctus Angelus: *Calcea te caligas tuas.* Omnem militarem præfecturam, imò omnem superiorem, cui erat vel altera jam dicta necessitas, militiam Tertullianus supponit nobis non licere, ideoque quærit de sola caligata, aut quavis alia ad istas functiones non adstricta. Quærit tria. Primò, An fidelis possit converti, seu nomen dare in istam militiam? Deindè, An istiusmodi milites possint admitti ad Baptismum? Tertiò, An nobis, quamvis non bellare, liceat tamen in pace militare? Nempè in præsidiis, in stationibus, in limitibus, in palatio. Et quidam tunc Episcopi constanter hæc affirmabant. Ex vario fundamento. Primò, quod etiam Moyses ac Josuè non militassent solummodò, sed insuper bellassent. Deindè, quod Christus Dominus Romani Centurionis laudasset fidem ac vitam, & ipsam miraculo honorasset. Tertiò, quòd sanctus Joannes Baptista militibus præscripsisset vivendi formam, ideoque ipsorum professionem probasset.

Cap. 42.

Cap. 9.

Cap. 7.

Attamen Tertullianus ad omnes has quæstiones respondet negativè. Ex vario etiam fundamento. Primò, quia non convenit Sacramento divino & humano. Secundò, quia Christi signum non est compatibile cum signo diaboli. Tertiò, quia nemo potest esse simul miles in Castris lucis, & in castris tenebrarum. Quartò, quia eadem anima nequit Deo deberi & Cæsari. Quintò, quia Christianus gestare nequit vestem adscriptam illicito actui. Militarem vestem censet esse istiusmodi. Et ad contraria argumenta respondet: *Omnem postea militem Dominus in Petro exarmando discinxit.* Nempè dum Petro dixit: *Mitte gladium in vaginam: omnis qui gladio percusserit, gladio peribit.* Septimius censet militiam tunc à Christo Domino fuisse damnatam. Antiqui testamenti militiam transcripsit ad Divinas, Judaicæ duritiæ factas, permissiones. Hæc videtur hic esse ejus sententia. Eamdem largiùs docet, ac elucidat in libro de Corona Militis: *Conquirendum est, an in totum Christianis militia conveniat. Credimus nè humanum Sacramentum Divino superduci licere, & in aliam Dominum respondere post Christum? Et ejerare patrem ac matrem, & omnem proximum, quos & lex honorari, & post Deum diligi præcipit, quos & Evangelium solo Christo pluris non faciens, sic quoque honoravit? Licebit in gladio conversari, Domino pronuntiante, gladio periturum, qui gladio fuerit usus? Et prælio operabitur filius pacis, cui nec litigare conveniat? & vincula, & carcerem, & tormenta, & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum? Jam stationes, aut aliis magis faciet quàm Christo? Aut & in Dominico die, quando nec Christo? Et excubabit pro templis, quibus renuntiavit? Et cænabit illic, ubi Apostolo non placet? Et quos interdiu exorcismis fugavit, noctibus defensabit, incumbens & requiescens super pilum, quo perfossum est latus Christi? Vexillum quoque portabit æmulum Christi? Et signum postulabit à Principe, qui jam à Deo accepit? Mortuus etiam* Cap. 11.

tuba inquietabitur Eneatatoris, qui excitari à tuba Angeli expectat? Et cremabitur ex disciplina Castrensi Christianus, cui cremare non licuit, cui Christus merita ignis indulsit? Quanta alia in delictis circumspici possunt Castrensium munium, trangressioni interpretanda? Ipsum de Castris lucis in castra tenebrarum nomen deferre, transgressio est.

Singulæ rationes sunt compendio illustrandæ. Prima est, quòd humanum Sacramentum non liceat superduci Divino, nec post Christum possit responderi in alium Dominum. Laudat Baptismale Sacramentum, quo nos Christo Domino obstrinximus, quo professi sumus nos credere in Sacrosanctam Divinæ Majestatis unitatem ac Trinitatem, quo spopondimus sobriè, justè, ac piè vivere in hoc sæculo. Huic Sacramento Tertullianus censet non posse superduci aliud humanum. In libro de Idololatria dixit divino ac humano Sacramento non convenire, hic contractiùs dicit hoc isti non posse superduci. Nempè hic solummodò docet militiam Baptismo superduci non posse, istic verò videtur docere, quòd militia Christianæ professioni per omnia repugnet. Secunda ratio affirmat patrem, matrem, aliosque consanguineos ejerari non posse, nisi propter Dominum Deum. Et ita est. Etenim Dominus dixit: *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.* Præferri jussit solum semet-ipsum. Ita Evangelium ipsos jubet mirificè honorari. Hinc Tertullianus infert Christianum non posse adscribi in militiam. Quod nempè militare apud Romanos Sacramentum juberet non dumtaxat Rempublicam, sed & Imperatorem diligi supra patrem & matrem: etiam hos, dum Reipublicæ aut Principi expediret, relinqui atque invadi. Tertia ratio est, quod Christianus nequeat versari in gladio. Utique ob jam adducta Domini verba ad gladiatum Petrum. Quarta ratio est, quod pacis filium, nec litigare conveniat, ideoque oporteat non præliari. Quinta ratio est, quòd Christianus, cui nec proprias licet vindicare injurias, longè minùs possit vindicare alienas, ideoque nec administrare carcerem, vincula, tormenta, supplicia, præsertim extrema. Sexta ratio est, quod Christianus nulli possit debere stationes, seu stata jejunia, nisi Christo Domino. Ex quo discimus Romanos milites, dum stationes agerent, debuisse esse sobrios ac jejunos. Et sanè sic expedit. Septima ratio est, quòd Christianus ad ista jejunia obstringi non possit diebus Dominicis: quia Apostolicus Canon tunc vetat jejunari. Octava ratio est, quòd Christianus Gentilium Deorum simulacra aut fana, quæ solemnissimè ejuravit in Baptismo, defendere nequeat aut custodire. Et certè dum idololatriam ejuravimus, ejuravimus etiam simulachra & fana. Nona ratio est, quod Christianus in istis fanis non possit cœnare. Etenim in prima ad Corinthios epistola scribit Sanctus Paulus: *Si quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem;* Cap. 8. *nonne conscientia ejus, cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?* Et hinc denuò discimus, quod Stationarii Romanorum milites quandoque usque ad vesperam debuerint jejunare. Deinde, quòd Stationarii fanorum custodes cœnaverint aut in fano, aut ejus vestibulo. Decima ratio est, quòd Christianus longè minùs possit ipsos Gentilium Deos noctu defendere aut custodire. Ita enim Romani solebant contra nocturnos fanorum fures. Audi causam: *Quos interdiu exorcismis fugavit.* Ipse miles. Nempè apud primitivam Christianitatem nullus fuit Exorcistarum ordo: Quisque tunc fidelis, laicus etiam ac miles, dæmones exorcizabat atque fugabat. Pluribus hoc monstravi in Scholiis ad Præscriptiones Tertulliani. Undecima ratio est, quòd Christianus nequeat super pilum incumbere, atque ita diuturnæ stationis fatigationem sustentare: quia pilo fuit percussum latus Domini. Exponit hæc Titus Livius: *Milites scuto præ se erecto stant galeati: Deindè ubi fessi sunt, innixi pilo, capite super marginem scuti posito, sopiti stant.* Romanorum pila erant hastæ genus, habentia latum mucronem. Hinc Virgilius scribit de Turno: *Bina manu lato crispans hastilia ferro.* Hoc ipso Domini latus rectè dicitur fuisse perfossum. Erat fossura adeò larga, ut Thomas Apostolus integram manum in ipsam miserit. Duodecima ratio est, quòd Christianus portare nequeat vexillum Christo æmulum. Nempè Romanorum vexilla erant insignita imaginibus idolorum. Decima-tertia ratio est, quòd Christianus militare signum jam à Christo acceperit, ideoque aliud nequeat à gentili Principe postulare. Per acceptum à Christo Domino signum existimo intelligi Christianam confirmationem. Hanc antiquissimi Patres passim appellant *Christi signum.* Hinc & sancta Agnes dixit de Christo Domino: *Posuit signum in faciem meam, ut nullum præter eum, amatorem admittam.* Decima-quarta ratio est, quòd Christianus defunctus, ab Angeli tuba excitandus ad extremum judicium, nequeat ad militarem tubam cremari. Etiam hodie milites ad tubam sepeliuntur. Decima-quinta ratio est, quòd defunctus Christianus, qui ne quidem thus cremare potuit, utique idolis, nequeat cremari. Cadaverum crematio est Gentilium desperatio. Nos sepelimus defunctos, ob spem resurrectionis. Postrema ratio est, quòd Christianus à castris lucis transire nequeat ad castra tenebrarum. Harum rationum quædam sunt firmæ, quædam parùm aut nihil habent ponderis.

Hinc Tertullianus suam assertionem mitigat & moderatur: *Planè si quos militia præventos fides posterior invenit, alia conditio est, ut illorum, quos Joannes admittebat ad Lavacrum; ut Centurionum fidelissimorum, quem Christus probat, & quem Petrus catechizat. Dum tamen suscepta fide atque signata aut deserendum statim sit, ut à multis actum, aut omnibus modis cavillandum, ne quid adversùs Deum committatur, quæ nec ex militia permittuntur, aut novissimè perpetiendum pro Deo, quod æquè fides pagana condixit. Nec enim delictorum impunitatem, aut martyriorum immunitatem militia promittit. Nusquam Christianus aliud est. Unum Evangelium, & unus* JESUS: *negaturus omnem negatorem, & confessurus omnem Confessorem Dei, & salvam facturus animam pro nomine ejus amissam, perditurus autem de contrario adversùs nomen ejus lucri habitam. Apud hunc tam milès est pa-*

est paganus fidelis, quàm paganus est miles infidelis. Quædam verba sunt elucidanda. Primò hæc: *Suscepta fide atque signata.* Est phrasis Septimio familiarissima. In libro de Pœnitentia: *Lavacrum illud*, utique Baptismale, *obsignatio est fidei.* Et in libro de Baptismo: *Fides obsignata in Patre, & Filio, & Spiritu sancto.* Et in libro de Idololatria: *Post fidem obsignatam.* Palàm intelligit Baptismum. Exponenda sunt hæc verba: *Fides pagana condixit. Tam miles est paganus fidelis, quàm paganus est miles infidelis.* Exponit Tertullianus in libro de Pallio: *Libertinos in equestribus, sub-verbustos in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus: vespillo, leno, lanista tecum vestiuntur.* Sunt exempla hominum gestantium sibi non competentia vestimenta. Proindè paganus opponitur militari. Est homo non miles. Ita in Oratione pro sua Domo Tullius: *Nulli in hac urbe pagani.* Et de Octaviano Augusto scribit Svetonius Tranquillus: *Pinianum Equitem Romanum, cum concionante se, admissa turba paganorum, apud milites subscribere quædam animadvertisset, curiosum & speculatorem ratus, coram se confodi imperavit.* Et in Galba scribit: *Equites per publicum, dimota paganorum turba, equos adigebant.* Et in primo Historiarum libro Cornelius Tacitus: *Inter paganos corruptior miles.* Et in secundo libro: *Cùm simul à latere Saxis urgeret apta ad jaciendum etiam paganorum manus, qui sparsi inter milites, strenui ignavique id victoriæ audebant.* Plura sunt istiusmodi testimonia. Et secundùm ipsa Tertullianus omninò loquitur.

Cap. 6.
Cap. 12.
Cap. 4.
Cap. 27.
Cap. 19.
Cap. 53.
Cap. 14.

His obstat Jornandes in Chronico. Etenim Eucherium, Stiliconis Consulis filium, & omninò militem appellat, *Paganum, & Christianis molientem insidias.* Et in libro de Monachorum opere scribit sanctus Augustinus: *Gentiles, quos paganos dicimus.* Et infrà: *Græcos, quos Paganos dicimus.* Cuncti istius sæculi Patres gentilem passim appellant Græcum & Paganum. Et apud sanctum Optatum Episcopum Milevitanum Donatistarum Episcopi dicunt ad nostrum fidelem populum: *Caj, Lej, aut Caja, Leja, adhuc es paganus, aut pagana?* Et laudatus Episcopus respondet: *Eum qui ad Deum esse se conversum professus est, paganum vocas?* Hoc est, gentilem. Ex quibus lucet sanctum Optatum non esse istius significationis authorem, aut primum usurpatorem. Etenim ante ipsum Donatistæ fuerunt ita locuti. Forsan ab exordio sui schismatis. Et in Theodosiano Codice extat integer titulus de paganis sacrificiis, ac templis. Attamen primus istic istius significationis assumptor est Imperator Arcadius. Ejus filius Theodosius vocem exposuit: *Qui prophano pagani ritus errore seu crimine polluuntur, hoc est, gentiles*

Cap. 11.
Cap. 3.
Lib. 16. tit. 10.
Cap. 16.

Respondeo vocem istam diverso tempore diversum apud Romanos significasse. Gentiles acceperunt ipsam pro homine non militari. Qua significatione usus est etiam Christianus Imperator Constantius in lege ad nescio quem Prætorio-præfectum: *Si quis de Paganis vel Decurionibus ambierit ad honores præfectoriæ dignitatis.* Jacobus Gothofredus rectè commentatur: *De paganis, id est, non militibus. Quo sensu passim in jure, pagani.* Utique in Legibus gentilium Principum. Imperator Constantinus omnia fana clausit, & omnia sacrilega sacrificia interdixit sub pœna capitis. Ejus filius Constans addidit hanc moderationem: *Quanquam omnis superstitio penitùs eruenda sit, tamen volumus, ut ædes templorum, quæ extra muros sunt positæ, intactæ incorruptæque consistant.* Hinc pagensia præsertim fana permanserunt. Hinc ipsa Idololatriæ cœperunt frequentare. Ita enim solent damnatæ superstitionis, ac etiam prohibitæ Religionis cultores. Hinc fidelis populus cœpit istos appellare paganos. Haud dubiè id cœpit sub Magno Constantino. Et pedetentim crevit. Hinc sub Constantio utraque significatio viguit: & antiqua gentilis, & ista nova Christiana. Et hæc illam plenè tandem absorbuit. Ita patet ex adductis testimoniis sancti Augustini, & laudata lege secundi Theodosii. Hinc probandus non est in octavo Originum libro sanctus Isidorus Episcopus Hispalensis: *Pagani ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus & pagis gentiles lucos idolaque statuerunt, & à tali initio vocabulum Pagani sortiti sunt.* Labitur item sanctus Philastrius, affirmans Paganum fuisse Deucalionis & Pyrrhæ filium, & ab ipso in Deum consecrato dictos esse paganos. Nostram assertionem confirmat in hymno de sancto Romano Martyre Aurelius Prudentius, canens in gentiles: *Non erubescis stulte, pago dedite.* Rectè marginale Scholion: *Pagani quod in pago idolis sacrificarent.* Consonat in primo Historiarum libro Paulus Orosius: *Alieni à Civitate Dei, ex locorum agrestium compitis & pagis pagani vocantur, sive gentiles.*

Cap. 21.
Lib. 7. tit. 21. cap. 2.
Cap. 3.
Cap. 10.
verf. 509
Cap. 1.

Tertullianus ergo affirmat varia. Primò, quòd militia admitti possit ad Baptismum. Hinc palàm profitetur ipsam non esse peccatum. Secundò docet, quòd post Baptisma debeat statim dimitti. Et ita esse factum à multis. Quod posteriùs verum est etiam post Tertulliani tempora. Etenim sub Diocletiano ita fecisse sanctum Tharacium, testantur ejus Acta apud Dominum Cardinalem Cæsarem Baronium. Et de sancto Ursatio, qui sub Licinio militavit, scribit in Martyrologio sanctus Ado Episcopus Viennensis: *Ursatius, derelicta militia, solitariam vitam in quadam turre egit.* Et de sancto Victricio Romanum Martyrologium: *Victricius adhuc miles sub Juliano, pro Christo abjiciens cingulum, à Tribuno multis suppliciis afficitur, & capitis damnatur; sed carnifice, qui ad eum cædendum missus fuerat, cæcitate percusso, ipse vinculis solutis, liber evasit.* Postmodò factus est Episcopus Nerviorum & Moriorum; Rothomagensis. Deposuit in pace cingulum. Rem largè narrat in scriptis ad ipsum litteris sanctus Paulinus. Et in Sancti Martini vita scribit Sanctus Sulpicius Severus: *Martinus, cùm esset annorum duo-de viginti, ad Baptismum convolavit. Nec tamen statim militiæ renuntiavit, Tribuni sui precibus evictus, cui contubernium familiare præstabat. Etenim transacto Tribunatus sui tempore renuntiaturum se sæculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione suspensus, per biennium ferè, postquam est Baptismum consecutus,*

An. 290.
Aug. 16.
Aug. 7.
Ep. 28.

cutus, solo scilicet nomine, militavit. Quæ verba altissimè clamant Martinum hæc dispensatoriè egisse præter consuetum morem Christianorum. Neque impegit in tertium primæ Arelatensis Synodi Canonem: *De his qui arma projiciunt in pace, placuit abstineri eos à Communione.* Etenim Canon in Magni Constantini, qui tunc licèt non baptizatus, tamen cathecumenus, aut in proxima erat via, gratiam est editus, ideoque nulli gentili, licèt non persequeretur nos, Principi favit. Præterea aliud est arma projicere, aliud deponere cingulum, & militiæ renuntiare. Discrimen suo loco exponetur. Sub gentilibus mereri est obnoxium plurimis labendi & prævaricandi periculis: hinc istiusmodi militia baptizatis meritò suadetur deserenda.

Tertullianus adjungit moderamen: *Aut omnibus modis cavillandum, ne quid adversùs Deum committatur.* Baptizatos non compellit ad valedicendum militiæ, sed dumtaxat aut ad valedicendum, aut ad isto modo cavillandum. Et dat duas præsertim causas. Primò, quòd adversùs Deum, ac Divinam naturæ aut Evangelii legem, nec militia permittat aliquid committere. Quòd militare Sacramentum non sit licentia quidlibet patrandi. Ex quo vides hodiernum quorumdam sceleratissimum errorem etiam tunc fuisse grassatum inter Romanos milites. Secunda causa est, quod apud Dominum Deum, uti inter Judæum & Græcum, ita inter militem & paganum, hoc est, inter militem & civem nulla sit distinctio, ideoque ambo iisdem legibus obstringantur. Etenim per militiæ professionem nemo desinit esse Christianus.

De casu, quo Christianus miles cavillari, seu sacrilega Principis jussa per cavillationem evadere non possit, Tertullianus prosequitur: *Aut novissimè perpetiendum pro Deo.* Tunc arma sunt omninò projicienda. Ita fecit sanctus Martyr & Centurio Gordius. Ejus in encomio Licinii junioris persecutionem describit Magnus Basilius, atque adjungit: *Hæc exempla crudelia cum Centurio generosus conspiceret, judiciorum necessitatem antevertens, abjecto militiæ cingulo, sponte sua exilium delegit.* Projecit arma, & semet ipsum creavit Martyrii, certè illustrissimi, candidatum. Et ad quintam Septembris diem scribit Romanum Martyrologium: *Melitinæ in Armenia Sancti Milites, Eudoxius, Zeno, Macarius, & Socii mille centum & quatuor, abjicientes militiæ cingulum in persecutione Diocletiani, pro confessione Christi necati sunt.* Et ad decimam octavam diem Novembris: *Antiochiæ sanctus Hesychius Martyr, cùm esset miles, & præceptum audisset, ut quisquis non sacrificaret Idolis, cingulum militiæ deponeret, repentè cingulum solvit. Ob quam causam ligato in dextera ejus ingenti saxo, in fluvium præcipitari jussus est.* Plurima sunt istiusmodi exempla. Et certè dum cœpit persecutio, Romani milites debuerunt ad variam iniquitatem cooperari. Hinc qui non poterant cavillari, debuerunt arma projicere. Et hanc suam doctrinam Tertullianus in præfato libro de Corona Militis extendit etiam ad Palatinam militiam: *Est & alia militia Regiarum familiarum. Nam & Castrenses appellantur. Munificæ & ipsæ solemnium Cæsarianorum. Sed & tu proindè miles ac servus alterius es: & si duorum, Dei & Cæsaris, certè tunc non Cæsaris, cum te Deo debes, etiam in omnibus, credo, potiori.* Hos Castrenses Romani passim appellarunt domesticos Protectores. Etiam ipsi ad persecutiones non potuerunt non cooperari. Hinc Arelatensis Canon agere possit etiam de gentili militia. Possit præcipere, ut Christianus miles extra persecutionem non projiciat arma, atque ita sine causa offendat Imperium, & excitet ad nos persequendos. Et hinc docemur, quomodò Catholicus possit militare hæreticis. Nequit se dare in talem militiam. Præsertim si ejus Principi non sit subditus. Etenim hic locum habet per sanctum Augustinum fixa in simili casu regula: *Quid opus est in tantum discrimen ambiguitatis caput mittere?* Lib. de fide & oper. cap. 19. Jam inscriptus permanere potest, usque dum opportuna deponendi cinguli captetur occasio: & interim, dum vel minima adversùs Catholicam professionem agendi occurrit necessitas, debet cavillari. Quod si non possit, rigidè obstringitur projicere arma, ac etiam in infami ligno subire martyrium. Hæc est certissima doctrina.

Tertulliani sententiam firmat atque illustrat Origenes in octavo libro contra Celsum, Epicuri sectatorem. Suum opus Celsus conclusit hortando, ut opem feramus Imperatori totis viribus, & ejus auspiciis geramus justa ac pia bella, nevè detrectemus militiam, si res ità postulet. Et Origenes respondit: *Respondemus ferre nos Imperatori auxilia suo tempore, sed Divina, ut ita loquar, nimirùm armatura fretos, non humana. Idque facimus Apostoli monitis obedientes, cujus hæc verba sunt:* „ Obsecro primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus; pro Regibus, & omnibus qui in Sublimitate sunt. *Et quò cujusque insignior est pietas, cò majorem opem Imperatori fert, magis quàm stantes in procinctu milites, & occidentes quotquot possunt ex hostibus. Possumus etiam sic respondere alienis à nostra fide, & ad militiam pro Republica, cædisque hominum nos urgentibus. Ecce vestrorum quoque Numinum Sacerdotes, & delubrorum custodes dexteras servant puras à sanguine, causa Sacrorum, ut incruentis ac impollutis cæde manibus victimas offerant solemnes iis, quos habetis pro Diis, nec ullo bello delectus habetis è Sacrificorum ordine. Hujus moris si vobis constat ratio, quantò magis, cæteris militantibus, non contemnenda est nostrorum hominum militia, manus quidem puras servantium, decertantium autem fusis ad Deum precibus pro legitimo Imperatore, & pium justumque bellum gerente milite, ut destruatur quidquid est justè facientibus adversarium. Itaque precibus nostris profligantes omnes bellorum excitatores dæmonas, & perturbatores pacis ac fœderum, plus conferimus Regibus, quàm qui arma gestant pro Republica.* Et in quarto libro exponit variam apum industriam, & adjungit: *Fortassis etiam earum bella docent nos justè bellum gerere, si res ita postulet.* Docet varia. Primò, quod Christiani detrectaverint militiam. Secundò, quod gentiles ea de causa nos odissent, tanquam inimicos, aut certè inutiles Romano Imperio. Eamdem calumniam suprà audivimus à Tertulliano.

Tertiò

Tertiò docet bellum posse esse justum ac licitum. Ex justis & piis causis. Quartò, quod Christianis non liceat, propter annexam necessitatem effundendi sanguinis. Quintò, quod Christiani Imperio nec adversarii sint, nec inutiles, sed fructuosissimi: per arma suarum precum. Sextò, quòd gentiles suos Sacerdotes non cogerent ad militiam. Sacerdotii reverentia est naturæ humanæ adeò quasi ingenita. Palàm docet Christianum non posse accedere ad militiam. Quin docuerit milites posse ad Baptisma admitti, non est dubitandum. Proindè docuit cum Tertulliano.

Ep. 2. Eamdem sententiam omninò docet in litteris ad Donatum Sanctus Cyprianus: *Cerne itinera latronibus clausa, maria obsessa prædonibus, cruento horrore Castrorum bella ubique divisa. Madet orbis mutuo sanguine. Et homicidium, cum admittunt singuli, crimen est; virtus vocatur, cum publicè geritur. Impunitatem sceleribus acquirit, non innocentiæ ratio, sed sævitiæ magnitudo.* Jacobus Pamelius censet Cyprianum loqui de solis injustis bellis. At manifestum est ipsum loqui generatim de cunctis. Etenim bella numerat inter crimina hujus mundi. Affirmat ipsa esse unum istorum, ex quorum horrore vale dixerit gentilitati, & se subjecerit Christo Domino. Eidem doctrinæ innituntur gesta Sancti Theognis Martyris, de quo ad Imperatori Licinio militandum comprehenso, & ad Zilicentium Tribunum perducto, habent apud Joannem Bolandum & Godefridum Henschenium authentica

3. Januarii. Acta: *Ille fidelissimus miles veri Dei, plenus Spiritu Sancto, constanter in medio legionis dixit; Ego Christianus sum, & milito meo Regi, qui est Rex Regum. Illi militans, alii militare non possum. Tribunus Zilicentius dixit: Magis accipe chlamydem & balteum, & omnia arma felicia, & milita Licinio magno Imperatori. Theognes dixit: jam tibi dixi, Milito ego meo Regi, alii militare non possum. Tribunus dixit: non placet tibi Licinius Imperator? Theognes dixit: non novi, ego Christianus sum, & non convenit mihi huic sæculo militare, cui abrenuntiavi. Sed neque possum negare Regem esse æternum, cui milito. Tribunus dixit: ecce & isti omnes, qui adstant milites, Christiani sunt, & tamen militant. Theognes dixit: unusquisque scit quomodò militet, ego etiam novi, cui militem Regi.* Adducit duas causas, ex quibus non poterat militiam adsumere. Prima & palmaris erat, quod esset Christi miles, ideoque nequiret divino Sacramento humanum superponere. Quæ manifestè est fundamentalis ratio etiam Tertulliani. Altera ratio erat, quod Licinius esset paganus. Christianos ejus milites Theognes damnare noluit: quod nempe non militiam Fidei, sed fidem militiæ superduxissent. Etiam S. Adonis

3. Januarii. Martyrologium habet: *Tres Fratres, Argæus, Narcissus, & Marcellinus puer, sub Licinio inter tyrones comprehensi, cum nollent militare, cæsi ad mortem, & diu in carcere macerati, in mare mersi, martyrium consummarunt.* Ita habet antiqua lectio. Non solam Licinii idololatriam, sed omnem post Baptisma adsumendam militiam fuerunt aversati.

CAPUT IV.

Quid de bellorum justitia senserint Patres, qui Ecclesiam docuerunt sub Christianis Imperatoribus?

Inter omnia Christiana sæcula doctissimum fuit quintum sæculum. Et Occidentalis & Orientalis Ecclesia tunc habuit summos & plurimos Doctores. Sanctus Paulinus videtur permansisse in sententia Tertulliani, Origenis, ac S. Cypriani. Etenim nescio quem militem, juvenem Christianum, multis hortatur ad deponendum cingulum, ac suscipiendam vitam Monasticam, & scribit inter cætera: *Nihil est, Benedicte fili, quod possit aut debeat præferri ei, qui* Ep. 391. *est verus Dominus, & verus Pater, & Imperator æternus. Si in hoc sæculo illi militaverimus, tunc ad ipsum transire merebimur. Quod si magis dilexerimus hoc sæculum, & maluerimus Cæsari militare quàm Christo, posteà non ad Christum, sed ad gehennam transferremur, ubi Principum hujus sæculi vertitur causa. Ideò nec affectum, nec patriam, nec honores, nec divitias Deo præferre debemus. Noli ergo diutiùs diligere hunc mundum, neque militiam ejus, quia secundùm Scripturæ auctoritatem, inimicus Dei est, quicumque est amicus sæculi. Et qui militat gladio, mortis minister est. Qui autem suum vel alienum sanguinem fundit, hic recipiet fructum stipendiorum. Aut enim exitu mortis tenebitur reus, aut crimine. Quia necesse est, ut miles in bello, in quo tamen non tam pro se, quàm pro alio dimicat, aut suam mortem victus inveniat, aut mortis causam victor acquirat. Quia victor esse non poterit, si effusor sanguinis ante non fuerit.* Hæc multis exaggerat, affirmat Christum Dominum esse supremum Imperatorem, ac prosequitur. *Hunc sequamur, huic militemus, qui militantibus sibi gloriam vitæ æternæ, honorem Regni cœlestis, divitias hæreditatis suæ, & divinæ cognitionis consortium perenne largitur.* Et infra: *Sed te forsitan ætatis tuæ fiducia, & stipes dignitatum, & divitiarum augmenta sollicitant, ut dicas, adhuc juvenis sum, est nunc tempus ut parumper militem, & uxorem ducam, & filios habeam, & postea Deo serviam. Ad hæc tibi respondet, non ego, sed Dominus: ne tardes converti ad Dominum &c.* Affirmat cœleste Regnum esse violenter invadendum, & concludit: *Talis violentia Deo grata est, quæ neminem concutit, nullius damno committitur. In hanc rapinam manus tuas verte, quæ crimen non habet, & confert salutem. Et quæ tibi militarium stipendiorum curationes cum violentiæ invidia curare, cum forsan pro tua honestate etiam debitorum moderatior exactor sis?* Palam censet militiam Christianis interdictam. Ob varias rationes. Prima & palmaris est militibus incumbens fundendi humani Sanguinis necessitas, quæ nullo casu sit permissa. Altera est, quod militia passim geratur ex cupiditate consequendi divitias aut honores. Tertia est, quòd sit obnoxia periculo patrandarum concussionum. Quarta ratio est, quòd debeat violenta, & non raro parùm justa à Provincialibus extorquere stipendia. Voces, *Benedicte fili*, dirigi non possint in paganum.

num. Evincunt hæc scribi ad juvenem Christianum. Est titulus familiaris etiam Tertulliano.

Longè aliud sensit Sanctus Augustinus. Etenim in Psalmorum commentario demonstrat per Baptisma non solvi priorem sub infideli etiam
Ps. 124. Domino servitutem, atque adjungit: *Quod dixi de Domino & servo, hoc intelligite de Potestatibus & Regibus, & de omnibus Culminibus hujus sæculi. Aliquando enim Potestates bonæ sunt, & timent Deum, aliquando non timent Deum. Julianus extitit infidelis Imperator. Nonnè extitit Apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani servierunt Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum qui in cœlo erat. Quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, Producite aciem, Ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum à Domino temporali. Tamen propter Dominum æternum erant subditi etiam Domino temporali.* Palam agit non de assumenda, sed dumtaxat de retinenda istiusmodi militia. Christianos milites obligat non ad deponendum cingulum, sed dumtaxat ad cavillandum pro Christo Domino. Porrò militia, quæ retineri potest, possit & assumi. Est modica differentia.

Hoc ipsum Augustinus tradit in pluribus locis. In litteris ad sanctum Comitem & Martyrem Marcellinum scribit adversùm Paganos, garrientes Christianam Religionem esse perniciosam Romano Imperio, & hoc ab ista periclitari
Epist. 5. de ruina: *Si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus, consilium salutis petentibus, in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque omnino militiæ subtraherent. Dictum est autem eis: neminem concusseritis, nemini calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit. Proindè qui doctrinam Christi adversam dicunt esse Reipublicæ, dent exercitum talem, quales doctrina Christi esse milites jussit, dent tales Provinciales, tales maritos, tales conjuges, tales parentes, tales filios, tales Dominos, tales servos, tales Reges, tales Judices, tales denique debitorum redditores, & exactores ipsius Fisci, quales esse præcepit doctrina Christiana, & audiant eam dicere adversam esse Reipublicæ, imò verò dubitent eam confiteri magnam, si obtemperetur, salutem esse Reipublicæ.* Etenim tunc *etiam bella misericorditer gerentur. Gerentur à bonis, ut licentiosis cupiditatibus domitis hæc vitia perdantur, quæ justo imperio vel extirpari, vel deprimi debent.* Christiana religio, uti omnem alium mortalis vitæ statum, ita & militarem vitam non damnat, sed regit ac corrigit. Militaris vita, si secundum Christianas leges expleatur, est adeò sancta, ut de semeripso ac Sancto Alipio ad Comitem Bonifacium scribat idem Augustinus: *Omnes actus publicos, quibus*
Ep. 70. *occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium Sanctum conferre, atque in ea vita vivere, in qua servi Dei Monachi vivunt. Ut autem non faceres, quid te revocavit, nisi quia considerasti, ostendentibus nobis, quantùm prodesset Christi Ecclesiis, si ea sola intentione ageres, ut defensæ ab infestationibus Barbarorum quietam & tranquillam vitam agerent, sicut dicit Apostolus, in omni pietate & castitate? Tu autem ex hoc mundo nihil quæreres, nisi ea, quæ necessaria essent huic vitæ sustentandæ, tuæ ac tuorum, accinctus balteo castissimæ continentiæ, & inter arma corporalia spiritualibus armis tutiùs fortiusque munitus.* Bonifacius erat magnus Romanorum Dux: hinc Augustinus sensit ejus militarem, dummodò promissam castitatem servaret, quàm Monachalem vitam fore & Reipublicæ & Ecclesiæ utiliorem. Ad eundem Bonifacium scribit in alia epistola: *Hoc primùm cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua, etiam corporalis, donum est Dei. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere contra Deum. Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus à necessitate, & conservet in pace. Non enim pax quæritur, ut bellum excitetur; sed bellum geritur ut pax acquiratur. Esto ergo etiam bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis utilitatem vincendo perducas. Itaque hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti & resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia jam debetur, maximè in quo pacis perturbatio non timetur. Ornet mores tuos pudicitia conjugalis, ornet sobrietas & frugalitas. Valdè enim turpe est, ut quem non vincit homo, vincat libido; Et obruatur vino, qui non vincitur ferro.* Ep. 205.
Pergit Augustinus in libris ad Comitem Darium: *Magni quidem sunt, & habent gloriam suam, non solùm fortissimi, sed etiam, quod verioris genus est laudis, fidelissimi bellatores, quorum laboribus atque periculis, Dei protegentis atque opitulantis auxilio, hostis indomitus vincitur, & quies Reipublicæ, pacatisque Provinciis comparatur. Sed majoris est gloriæ, ipsa bella verbo occidere, quàm homines ferro: & acquirere vel obtinere pacem pace, non bello. Nam & hi qui pugnant, si boni sint, procul dubio pacem, sed tamen per sanguinem quærunt.* Ep. 262.

Hæc eadem Augustinus elegantissimè docet in libris contra Faustum Manichæum. Per Moysen, & alios antiqui Testamenti justos gesta, ac per ipsum Dominum Deum tùnc imperata, bella demonstrat fuisse innoxia, ac pergit ad justitiam novi Testamenti: *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis* Lib. 22.
animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & cap. 74.
si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur, quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse constringit. Alioquin Joannes, cum ad eum baptizandi milites venirent, dicentes „ Et nos quid faciemus, *responderet eis*, „ Arma abjicite, militiam istam „ deserite, neminem percutite, vulnerate, „ prosternite. *Sed quia sciebat eos, cum hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis, & non ultores injuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores, respondit eis*: „ Neminem „ concusseritis, nulli calumniam feceritis, „ sufficiat vobis stipendium vestrum. *Sed quia Manichæi Joannem apertè blasphemare consueverunt, ipsum Dominum* JESUM CHRISTUM

audiant

audiant hoc stipendium jubentem reddi Cæsari, quod Joannes dixit debere sufficere militi. „ Reddite, „ *inquit*, Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ „ Dei sunt. *Ad hoc enim tributa præstantur, ut propter bella necessario militi stipendium præbeatur. Meritò & illius Centurionis dicentis*, Et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, *fidem laudavit, non illius militiæ desertionem imperavit*. Et Fausto, Domini verbum, *Non resistere malo*, objicienti respondit: *Intelligant hanc præparationem non esse in corpore, sed in corde. Ibi est enim Sanctum cubile virtutis*. Vicina istius libri capita sunt integrè legenda. Demonstrant bella, si juxta Christianas leges gerantur, esse Sancta Opera. Omittere non possim verba sancti Augustini ad suum populum lamentantem de militum insolentia: *Sed tanta mihi fecit miles iste*. His querimoniis Augustinus respondet: *Vellem nosse, si militares, utrùm similia non faceres. Nec volumus talia fieri à militibus, quibus pauperes opprimuntur. Volumus & ipsos audire Evangelium. Non enim benefacere prohibet à militia, sed à malitia. Venientes autem ad Baptismum Joannis milites dixerunt:* & quid nos faciemus? *Ait illis Joannes:* neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis. Sufficiat vobis stipendium vestrum. *Et verè si tales essent milites, felix esset Respublica.* Officia, quæ tales faciunt milites, conabor exponere.

Cap. 76.

Serm. III. de diversis. cap. 14.

Sanctus tamen Augustinus adjungit militiam esse professionem mirè periculosam. Ejus pericula insigniter describit in priori epistola ad Bonifacium, Domesticorum & Africæ Comitem: *De quibus, ut unum aliquid dicam, quis non videat, quòd multi homines tibi cohæreant ad tuendam tuam potentiam vel salutem, qui etiamsi omnes tibi fideles sint, nec ab eorum aliquo ullæ timeantur insidiæ, nempè tamen ad ea bona, quæ ipsi quoque non secundùm Deum, sed secundùm sæculum diligunt; per se cupiunt pervenire, ac per hoc qui refrænare & compescere debuisti cupiditates tuas, explere cogeris alienas. Quod ut fiat, necessè est ut multa, quæ Deo displicent, fiant. Nec sic tamen explentur tales cupiditates. Nam faciliùs resecantur in eis, qui Deum diligunt, quàm in eis, qui mundum diligunt, aliquando satientur. Quando ergò poteris tot hominum armatorum, quorum sovenda est cupiditas, timetur auctoritas; quando, inquam, poteris eorum concupiscentiam, qui diligunt mundum, non dico satiare, quod fieri nullo modo potest, sed aliqua ex parte pascere, ne universa plus pereant, nisi tu facias quæ Deus prohibet, & facientibus comminatur?* Omnes militum Duces, præsertim Reges, sunt obnoxii his periculis. Etenim collectitius militum grex raro consuevit non diligere mundum. Hinc Sacri Canones pœnitentibus meritò interdicunt militiam. Attamen & inter milites habemus ac veneramur multos sanctissimos Martyres, castissimosque ac justissimos Confessores. Ex eodem principio Augustinus docet aliis agriculturam, aliis Advocati officium, aliis placere militiam, atque prosequitur: *Alius dixit, magna res est militare. Omnes agricolæ formidant eos qui militant. Obsequuntur eis. Timent eos. Si fuero agricola, timebo militarem; si fuero militaris, timebor ab agricola. O insane, in altum te Babylonis fluvium præcipitasti, turbulentiorem & rapaciorem.* Babylonis fluvios affirmat esse omnia, quæ in hoc sæculo amantur & transeunt. Et horum fluviorum nullum esse turbulentiorem, ac animarum nostrarum in sempiternas gehennas rapaciorem, quàm vitam militarem. Hanc ejus doctrinam respicit sanctus Possidius: *Augustinus servandum in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in Institutis sanctæ memoriæ Ambrosii compererat, ut militare volentem numquam ad hoc commendaret.* Nempè propter multa istius professionis pericula.

Ep. 70.

cap. 27.

Hanc veram doctrinam insigniter elucidat sanctus Isidorus Pelusiotes. Etenim ad Ædesium militiæ Rectorem hæc scribit: *Numquam te molestæ immittas pugnæ, præsertim cum pietatis ac virtutis non agitur negotium. In his etenim ad sanguinem usque pugnandum est, ne hæc aut illa prodatur.* Et in litteris ad Alphium Monachum: *Bella ferè ob alienas conflantur possessiones & bona. Ac ne omnes quidem bella gerentes sunt accusandi, sed qui suscipiunt vel injuriæ, vel rapiendi causa, hi perniciosi, velut dæmones, sunt habendi. At qui modestè vindicant, ac moderatè ulciscuntur injurias illatas, non sunt, ut injusti, reprehendendi. Ex Legum enim Præscripto rem gerunt. Neque eos veluti Philosophos admirari oportet, nec deprædicare quasi vitam cœlo dignam ducentes: non in rependendis injuriis, quas perpessi sunt, sed quòd viriliter & constanter illas perferant, inertiam culpantes. Qui verò justè quidem se vindicant, modum tamen excedunt; ii ut injusti sunt accusandi. Qui enim immoderatè ulciscuntur, secundam & novam ordiuntur injuriam. Pœnas enim delictis esse pares oportet, non majores: ne justum & æquum transgressi, & justitiæ fines excedendo gloriam dehonestantes, inter Alastores referantur, excedere videaris. Gloriam enim dehonestant justitiæ fines excedendo, utque Diris execrandi sunt habendi.*

Lib 5. Ep. 14.

Ep. 386.

Compendio tradit & magna & multa documenta. Primò, quod offensiva bella non liceant, nisi ad tuitionem pietatis, aut alterius virtutis. Secundò, quod ipsa passim indicantur ac suscipiantur ob temporales possessiones, aut alia istius generis bona. Tertiò, quod talium etiam bellorum auctores ac gestores non sint generatim damnandi. Quartò, quod isti, qui ex rapiendi vel vindicandæ injuriæ animo suscipiunt, sint fratres dæmonum, æqualiter perniciosi. Quintò, quod illi, qui ipsa ad meram & æqualem illatarum sibi injuriarum compensationem suscipiunt, non sint damnandi de injustitia. Sextò, quod ipsos tamen non oporteat fovere aut laudare. Sunt dumtaxat toleran-di. Satius namque esset constanter & viriliter sufferre injurias, quam armis vindicare. Septimò docet illos, qui justæ vindictæ aut compensationis modum excedunt, esse gravissimè injustos. Excessus hic est nova injuria. Censet bella etiam Christianis Principibus, licèt semper dissuadenda, ex causis tamen licere. Omnis quæstio est de bello offensivo. Et inter istas causas ponit non solam pietatem aut religionem, sed omnem virtutem. Quod ipsum in litteris ad Rusticum Narbonæ Metropolitam suppo[...]it magnus Leo: *Contrarium est Ecclesiasticis regulis post pœni-*

Cap. [...]

pœnitentiæ actionem redire ad militiam sæcularem, cùm Apostolus dicat, Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. Undè non est liber à diaboli laqueis, qui se militia mundana voluerit implicare. Agit in solos pœnitentes, ideoque integros Fideles permittit & accingi in milites.

An sanctus Isidorus, sanctusque Leo agant de solo Christianorum in paganos aut hæreticos bello, an insuper de bellis Catholicorum in Catholicos, non constat. Hinc quæstio est, an etiam hæc posteriora ex causis liceant? Loquor de bellis offensivis. Audiamus Georgium Pachymerem. De Imperatore Michaele Palæologo, adversùs Michaelem, Theodori Lascaris ex fratre nepotem, Occidentis Despotam belli-gerante, ac interim à barbaris Tocharis fœdè excepto, ac infeliciter Constantinopolim reverso hæc scribit: Cæterùm priusquam hæc fierent, opportunè occasionem arripuerat Imperatoris objurgandi Patriarcha. Multus is dudum fuerat in dehortando Imperatore ab Expeditionibus adversùs Christianos suscipiendis, non successuras feliciter eas ipsi denuntians: neque enim civili contra ejusdem Religionis professores bello Deum adjutorem fore. Talia frustrà sæpè à se monitum videns tunc, non ut Imperatore dignum fuerat; sed indecora fuga vix salvum sese recipientem Constantinopolim, ubi primùm is à reditu magnum in templum se contulit, Dei adorandi & pro evitato summo discrimine gratias agendi causa, cominùs accedens increpavit palàm verbis haud mollibus, id tantùm intermiscens deliniment, ut gratulari se simul ipsi salutem insperatò servatam, reddendis Deo pro ea gratiis, significaret. Deo gratias, inquiens, quòd salvus evasisti, & non es traditus manibus Hostium, quærentium animam tuam. Ecquid autem eorum meministi, quæ sæpè apud Te egi, expeditiones istiusmodi dissuadens ut prorsùs noxias? non dixi & seriò denunciavi tibi, ne bella civilia susciperes? Cur ergò Te tuasque copias Michaelis Despotæ, exercituique ejus in aciem progressus objecisti? Nonne & tu nomine Christi signatus es, & ille Christum agnoscit Dominum? Inter tales, ajebam, prælio commisso pro quibus orabimus? utris victoriam, utris cladem impetrare conabimur à Deo, dum Sacris operamur? Neutros Hostium numero habere possumus, utriusque adstricti communi fœdere Religionis, quas pro vobis preces offerimus, eædem pro illis valent: quandoquidem ad unum æquè ambo pertinetis ovile Pastoris Christi. Nunc autem benedictus Dominus qui liberavit te ab Hostibus à Lege Christi alienis, quos immisit in te ut admoneret; non justè à te illos hostiliter impeti quos Hostes tibi quæsisti: exhiberet autem & tuis objiceret oculis veros Hostes, quasi diceret: en in quos fas piumque sit, si pugnare libet, omnem belli vim effundere: quos ipsos tamen frustrà debellare prælio adorsus conaberis, nisi ego volens & propitius adfuero. Ostendit igitur tibi Hostes, & terruisse contentus eorum à Te vim arcuit, è periculis insidiarum in tutum ac incolumem transferens. Sic agere novit Dominus judicia faciens. Hæc loquentem Patriarcham placidè audivit Imperator, reprehensionique acquievit obnixè, ultrò comprobans, & meruisse confitens. Quid enim contra opponeret veris & palam justis, non habebat. Illud tantùm ad quamdam excusationem subjecit: Atqui ad pacem, inquiens, cum Christianis sanciendam ista, qua sum periclitatus via, properabam. Huc enim ferebar ut fœdus jam ictum cum illis, quos me habere Hostes vetas, etiam affinitatis necessitudine adstringerem, firmitate in posterum certiori. Proindè non solummodò Arsenius Patriarcha ac Georgius Pachymeres, sed ipse etiam Imperator Michael, ideoque cuncta Orientalis Ecclesia fuerint istius sententiæ.

Lib. 3. cap. 26.

Ejusdem sententiæ fuit Gregorius decimus Pontifex, haud dubiè ex judicio Romane Ecclesiæ. Audiamus denuò laudatum Pachymerem: Cæterùm Imperator expeditos ac instructos Legatos mittit ad Papam, simul significaturos perpetratum jam negotium, & executioni Conventa mandata. Utique Conventa pacis definitæ à Synodo Lugdunensi. Simul etiam sciscitaturos, quid rerum moliretur Carolus Andegavensis Siculorum Rex, & ecquid adhuc dimisisset animum, fero illo, quo in Græcos anteà incitabatur, impetu remisso. Appulsi Legati nuntiaverunt consummatam pacem. Et excepti sunt perbenevolè. Invenerunt autem ibi Carolum, minas spirantem, & omni precum contentione incumbentem ad exorandum Papam, ut sibi permitteret expeditionem in urbem Constantinopolim. Videbant igitur quotidie advolventem se Papæ pedibus, & eò subindè furoris inquietissimi prorumpentem, ut quod manibus, more Italicorum Principum, gestabat sceptrum, commorderet rabiosè admotis dentibus, indignans sibi negari, quam instantissimè petebat, facultatem exequendi quod constituerat, paratum scilicet exercitum adversùs Imperatorem educendi, juribus ad id frustrà commemoratis suis, haud persuaso ut id bellum approbaret, & surdo ad preces omnes tales Papa persistente. Qui vicissim Carolo allegabat Græcorum jura, placidè admonens possessam ab illis dudum Constantinopolim, iterùm ad antiquos dominos relapsam. Eas esse rerum humanarum vices: & Urbes & opes demum cæteras esse præmia belli. Eique legi acquiescendum. Præsertim cùm Græci quoque sint Ecclesiæ filii, & Christiani. Ajebat: non possumus Christianos cum Christianis committere, ne Dei iram in nos provocemus. Fateor Caroli in Græcos prætensionem non fuisse fundatam: nihilominus præcipua Pontificis ratio fuit, quod citra divinam offensam committi non possent Christiani in Christianos. Utique Orthodoxi in Orthodoxos.

Lib. 5. cap. 26.

Eandem sententiam constanter tenuit Michael, primus Bulgarorum Christianus Rex, ita haud dubiè in Catechismo edoctus à Legatis utriusque Ecclesiæ, & Romanæ & Constantinopolitanæ. Item sic edoctus in Monasterio. Etenim optimus Princeps, ubi gentem suam firmaverat in Christiana doctrina ac vita, semetipsum abdicavit regno, & clausit intra Monasterium. Audiamus hæc à Fuldensibus Francorum Annalibus: Pacem Græci cum Avaris, qui dicuntur Hungari, fecerunt quod eorum concives Bulgari in pravum vertentes, hostili expeditione contra eos insurgunt, & omnem regionem illorum usque ad portam Constantinopolitanam devastando insequuntur. Ad quod ulciscendum Græci astutia sua naves illorum contra Avaros mittunt, & eas in regnum Bulgarorum ultra Danubium transponunt. Illi transpositi manu cum valida gentem Bulgarorum ingressi, maximam

An. 895.

ximam partem cædendo neci tradiderunt. Hoc audientes positi in expeditione Bulgari, cum omni festinatione deliberare primùm ab infesto hoste recurrunt, concitoque illicò prælio victi sunt. Item pari tenore recuperare nitentes, secundò caruere victoria. Tandem miseri, inscii quam consolationis causam & remedii potuissent invenire, currunt omnes ad vestigia veteris illorum Regis Michaelis, qui eos primum ad Christianæ Religionis veritatem convertit, inquirentes quid eis ad ab imminenti periculo evadendum consuleret. Qui indicto triduano jejunio pœnitentiam de illata Christianis injuria agere, dein auxilium à Deo quærendum esse præmonuit. Graviter improbavit, quod Christiani Christianis bellum intulissent. Etiam magnus ille, ac verè Christianus Epirotarum Despota Alexander numquam apud nos Latinos voluit misceri nostris bellis, nec sumere arma in Christianos. Haud dubiè ita acceperat in Catechismo. Et antiqua Waldensium hæreticorum discussio habuit & hos articulos: *Potest homo occidi sine peccato mortali? Peccatne Papa mittendo exercitus contra Sarracenos, & dando Crucem contra rebelles alios? Peccantne Imperatores & Reges condendo leges de occisione? Peccantne Judices & Jurati condemnando impios morte, vel condemnando maleficos morti?* Nempè errones hi cum Lactantio, & Tertulliano, & aliis quibusdam antiquissimis damnabant capitalia judicia & omne bellum, ideoque inquirebatur, An bella non licerent contra infideles? Quod nempè hæc sola tunc passim censerentur divinitùs permissa. Et reverà Christiani Principes obligantur suas quæstiones Episcopali, Papali præsertim, judicio subjicere. Hæc est antiqua forma. Istorum bella sunt fraterna, ideoque nequiora civilibus.

Eandem sententiam fortiter suadet antiqua, per magnum Belgii Chronicon adducta ac laudata, creandi militis forma, in qua initiandus faciebat hanc solemnem professionem: *Pro Fide Catholica corpus audacter exponere*. Nulla alia militandi causa exponitur. Et hodiernus Romanæ Ecclesiæ Pontificalis liber militarem gladium benedicit in hæc verba: *Exaudi, quæsumus Domine, preces nostras, & hunc ensem, quo hic famulus tuus circumcingi desiderat, Majestatis tuæ dextera digneris benedicere, quatenùs esse possit defensor Ecclesiarum, viduarum, orphanorum, omniumque Deo servientium, contra sævitiam paganorum atque hæreticorum, aliisque sibi insidiantibus sit terror & formido.* Et alia ibidem Oratio habet: *Domine Deus, qui ad coercendam malitiam reproborum, & tuendam justitiam, usum gladii in terris hominibus permisisti, & militarem ordinem ad populi protectionem institui voluisti, huic famulo tuo, qui noviter jugo militiæ colla supponit, pietate cœlesti vires & audaciam ad fidei & justitiæ defensionem tribuas.* Rogat novum militem impartiri virtute Davidis contra Goliath, & Judæ Machabæi contra feritatem Gentium. Etiam solemnis armorum benedictio habet: *Concede famulo tuo, hæc arma gestare cupienti, ut ad munimen ac defensionem sanctæ Matris Ecclesiæ, pupillorum, ac viduarum, ipsis liberè ac victoriosè utatur.* Et dum benedictum ensem militi porrigit, Episcopus fatur: *Accipe ensem, & utaris eo ad defensionem tuam, ac sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad confusionem inimicorum Crucis Christi, ac fidei Christianæ.* Et vexilli benedictio dicit ad Dominum Deum: *Hoc vexillum cœlesti benedictione sanctifica, ut contra adversarias & rebelles nationes sit validum, sitque inimicis Christiani populi terribile, atque in te confidentibus solidamentum, & certa fiducia victoriæ.* Et ipsum porrigens Episcopus dicit ad militem: *Sit inimicis populi Christiani terribile.* Quæ omnia altè clamant sola, licèt reliqua omnia forsan non damnentur, pro Catholica fide assumpta bella probari ac benedici à Romana Ecclesia. Desumpta hæc sunt ex antiquo istius Ecclesiæ Ordine, quo olim usa fuit omnis etiam Gallicana Ecclesia.

Iterùm repeto hæc omnia esse intelligenda de bello offensivo. Etenim Christiani adversùm quoscumque, licèt Catholicos, iniquos invasores possunt, imò debent arma sumere, ac patriam Regionem defendere. Ista mors est non dumtaxat gloriosa, sed & pia. Insigniter hoc in oratione, qua suos ac Regis Stephani subditos ad generosè contra invasores Scotos in Standardico bello pugnandum fuit exhortatus, demonstravit Venerabilis Turstinus Archi-Episcopus Eboracensis. Audiamus rem à Venerabili Richardo, Hagustaldensis Cœnobii Priore, in libro de Gestis Stephani Regis ac bello Standardico. Affirmat Anglorum paucos fuisse armis instructos, plures de proditione suspectos, & Regem alibi occupatum, ideoque omnem spem fuisse in Turstino Archi-Episcopo magnæ probitatis & constantiæ viro, atque prosequitur: *Turstinus, tùm esset Pastor animarum illorum, non more mercenarii, infestante lupo de fuga sibi præsidium sperabat, sed potiùs super gregis sui dispersione ac pernicie, atque patriæ suæ destructione, gravissimo compassionis vulnere sauciatus, omni studio & conatu tantis malis remedium quærebat. Undè & divina auctoritate, quæ ei commissa fuerat, & ex Regia potestate, quæ illi tunc in hoc negotio tradita erat, & de illorum fidelitate ac probitate illos fideliter admonuit, ne à pessima barbarie per ignaviam se omnes una die prosterni sinerent, sed potiùs cuncti pariter cùm suis per veram pœnitentiam Deo reconciliati, & ad eum toto corde conversi, cujus iram se promeruisse tot ac tanta mala testabantur, fiducialiter ac viriliter pro tanta necessitate agerent. Quod si devotè facerent, de misericordia Dei præsumens, eos victores fore prænuntiabat. Namque illa pessima gens potiùs Deo & sanctæ Ecclesiæ, quàm ipsis, quantum poterat, adversabatur: & idcò injustam, imò sceleratam pugnandi causam habebat. Ipsorum verò causa erat justa ac piissima. Quippè pro sanctæ Ecclesiæ & suæ patriæ defensione se periculo abjiciebant. Et si fortè Deo placuit sine aliquorum illorum occasu hoc discrimen non posse peragi, tali intentione pugnantibus non mors formidanda, sed potiùs optanda erat. Promisit etiam eis, quòd suæ Diœcesis Presbyteros singulos cum Crucibus & Parochianis suis pariter cum illis in bellum procedere faciet, & quod ipse cum suis bello interesse Deo disponente cogitabat.* Et post quædam Richardus prosequitur: *Post modicum unusquisque cum suis munitis & bellicis armis instructi iterùm Eboracum conveniunt. Itaque post acceptam*

privatam pœnitentiam, illis pariter & omni populo Archi-Præsul triduanum cum eleemosynis indixit jejunium, ac deindè absolutionem ac benedictionem Dei & suam eis solemniter tribuit: & quamvis præ nimia infirmitatis & ætatis debilitate, ubi necesse erat, in lecto gestaretur gestatorio, ipse tamen ad animos eorum accendendos, in prælium cum illis ire voluit. At ipsum remanere fecerunt, obsecrantes, ut in orationibus & eleemosynis, vigiliis & jejuniis, & cæteris quæ ad Deum pertinet, pro eis intercedere satageret; ipsi verò pro Ecclesia Dei, & illo qui ejus minister erat, prout ipse eos adjuvare dignaretur, & sicut illorum ordo exigebat, libenter contra hostes pugnarent. Tunc crucem suam, & sancti Petri vexillum, & suos homines tradidit eis. Quin & Standardo, seu militari vexillo imponi jussit Sacrosanctam Eucharistiam, atque ita ipsum Christum Dominum nostrum esse ducem istius belli. Etenim illi, qui Christianos injusto bello vexant, non solis fortunæ bonis, sed etiam Ecclesiæ ac ipsi Divinæ Majestati inferunt summam injuriam. Eandem rem in singulari libro describit Venerabilis Ethelredus Abbas Rie-vallensis, & de Anglis jam pugnaturis adjungit: *Intereà Radulphus Orcadensis Episcopus, quem eò miserat Archi-Episcopus Turstinus, stans in eminentiori loco, cum populo præliandi necessitatem in peccatorum remissionem indixisset, tundentes pectora, erectis manibus divinum auxilium precabantur. Factaque super eos absolutione Episcopus benedictionem solemni voce adjecit, cunctis alta voce respondentibus: Amen, Amen.* Hujusmodi armis oportet iniquos invasores repellere, ac defendere patriam.

CAPUT V.

Qua potestate, & quo modo debeat indici bellum?

AGimus non de privato, sed de generali bello. Quod nemo, nisi qui supremam in terris potestatem obtinet, possit ipsum indicere, est constans & manifesta omnium doctrina. Hac de re scribit sanctus Augustinus in quæstionibus super librum Josue: *Homo justus nihil ita præcipuè cogitare debet in his rebus, nisi ut justum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est.* Et in libris contra Faustum Manichæum: *Sive Deo, sive legitimo aliquo imperio jubente gerenda bella suscipiuntur à bonis.* At verò legitimum ad hæc imperium non est nisi supremum. Proindè Comites, Duces, ipsique etiam Reges. Imperatorem aut Regem habentes sibi superiorem, uti nequeunt ista violentia. Debent sui Superioris stare judicio, & per ipsum suas quæstiones terminare. Hinc apud primam Titi Livii Decadem Quintius Cincinnatus Consul concionatur: *Qui ante Latinos, ne pro se quidem ipsis, cum in finibus hostem haberent, attingere arma passi sumus, nunc nisi Latini sua sponte arma sumpsissent, capti & deleti eramus.* Nempè Latini erant Romanorum clientes, ideoque sine ipsis nec defensivum poterant bellum incipere. Quin imò & Supremi Principes istam potestatem non habent in suo arbitrio. Etenim idem Scriptor adjungit de Tarquinii Superbi, ultimi Romanorum Regis, violentia ac tyrannide: *Hic Regum primus tradi-* Lib. 1. cap 49.

tum à prioribus morem de omnibus Senatum consulendi solvit: Domesticis consiliis Rempublicam administravit: Bellum, pacem, fœdera, societates per se ipse, cum quibus voluit, injussu populi ac Senatus fecit, diremitque. Proindè Romanorum Rex sine Senatus ac populi consensu nequibat bellum indicere. Hinc ejecto Tarquinio avitam sibi potestatem illi statim repararunt. Hinc idem Scriptor pergit in quinta Decade: *Prætor novo, maloque exemplo rem ingressus erat, quod ante non consulto Senatu, non Consulibus certioribus factis, de sua unius sententia rogationem ferret, vellent juberentve Rhodiis bellum indici, cùm anteà semper priùs Senatus de bello consultus esset, deindè latum ad populum.* Et Curius Manlius Consul quod citra Senatus ac populi consensum intulisset Galatis bellum, victor summas Romæ est passus difficultates, & ægrè se potuit expurgare. Idem Livius edisserit rei seriem. Plura sunt istiusmodi exempla. Et sanè bellum est totius populi gravissima ac periculosissima concussio, ideoque sine Primatum assensu non debeat inchoari. Lib. 5. cap.21. Decad.4. lib.8.cap. 45. 46.

Reges præsertim audire debent suos Episcopos. Hæc est antiqua Francorum Regum pietas ac disciplina, laudata per sanctum Gregorium Episcopum Turonensem: *Cùm contentio inter Guntramnum & Sigebertum Reges verteretur, Guntramnus Rex apud Parisios omnes Episcopos Regni sui congregat, ut inter utrosque quid veritas haberet, edicerent. Sed ut bellum civile in majori pernicitate cresceret, eos audire, peccatis facientibus, distulerunt.* Nota voces: *Peccatis facientibus.* Edicunt istum Episcoporum neglectum fuisse pœnalem iniquarum mentium cœcitatem. Quæ forma etiam mansit apud Reges Carolini stemmatis. Quis ignoret horrenda bella, quæ tres Ludovici Pii Imperatoris successores ac filii, Lotharius, Ludovicus, & Carolus, de paterni testamenti inæqualitate litigantes, crudelissimè gesserunt? De ipsis tamen in secundo libro scribit Nithardus: *Cum alteruter, quæ, quantave, & qualia passi à fratre fuerant, referre desiissent, universis visum unanimiter, parique consensu, tam ex Sacrosancto Ordine Episcoporum, quàm & Laicorum viros nobiles, prædivites, benevolos deligunt, per quos, quæ Pater inter illos statuerat, & quæ post obitum patris ab illo passi sint, mandant. Insuper obsecrant, ut memor sit Dei Omnipotentis, & concedat pacem fratribus suis, universæque Ecclesiæ Dei: cederet cuique, quod Patris fratrumque consensu justè debebatur. Insuper etiam ut justis precibus acquiesceret, offerunt illi quidquid absque equis & armis in universo exercitu habere videbantur. Et si his monitis ac obsecrationibus acquiescere vellet, placere; sin aliter, ajebant se divino ex munere suffragium absque dubio sperare posse, si omne quod justum est vellent, & hoc fratri offerre humiliter studerent, quæ quoniam meritò rata videbantur, protinùs expleta sunt.* Hæc fuerunt consilia & acta Ludovici & Caroli adversùs seniorem Lotharium. Qui quia sprevit hæc omnes novimus rei exitum. Lib.4. cap.42.

Episcopalem circa hæc potestatem insigniter exponit Joannes VIII. Pontifex in litteris ad Episcopos Germaniæ. Præfatus Ludovicus Germa-

Germaniæ Rex præfati Caroli, fratris sui ac Imperatoris, invadebat regnum, aut certè disponebat invadere. Hinc ejus Episcopos laudatus Pontifex arguit ut canes mutos, eis in memoriam revocat Ezechielis Prophetæ verbum, *Non adscendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini*, atque prosequitur: *Ex adverso quippè adscendere est pro defensione gregis libera voce hujusmodi Potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est pravis decertantibus ex justitiæ amore resistere. Quod rursùs per eumdem Prophetam deterret inquiens*: „ Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus „ de manu tua requiram: *Quid ad hæc dicemus, Fratres? forsitan ideò Vos excusabiles creditis, quia Regem non arguendum dicitis, sed monendum. Aut persecutionem quamlibet præcavistis, aut mortem, quæ omnibus ultima pœna est, timuistis. Sed Redemptor noster in Evangelio nos hortatus est, dicens*: „ Nolite timere eos qui occidunt corpus, „ animam autem non possunt occidere. *Verùm quia nihil horum, quia nec inferendum ab aliquo fuerat, timuistis, restat procul dubio, quia non solùm secundùm prohibitionem Apostolicæ Sedis compatriotas vestros ab invasione Regni alterius sacerdotaliter non vetuistis, imò cupiditati eorum vestri favoris conniventiam sociantes, quasi pulvillos sub cubito eorum manuum consuistis. Quasi enim pulvillo cubitus, vel cervicalibus caput jacentis excipitur, dum correctionis duritia peccanti subtrahitur, eique mollities favoris adhibetur, ut in errore molliter jaceat, quem nulla contradictionis auctoritas pulsat. Sed hæc Rectores, qui semet-ipsos diligunt, his procul dubio, juxta quod beatus Prædecessor noster Gregorius meminit, exhibent, à quibus se minùs posse studio temporalis gloriæ timent*. Affirmat plura. Primò, quod ad Episcopale officium omninò spectet Reges suos ab iniquis bellis, non dumtaxat monendo, sed insuper arguendo ac minando deterrere. Secundò, quod ab hoc officio per nullum prætextum excusentur. Tertiò, quòd Regibus, iniqua bella parantibus aut gerentibus, adulari sit manifestum iniquitatis fomentum, atque in Episcopo horrendum crimen. Hæc omnia Pontifex pluribus confirmat.

Ep. 3. Ex eadem regula adversùs eundem Ludovicum, Pontigonensi, cui Apostolica Joannis VIII. Legatio aderat, Synodo supplicavit Remensis Ecclesia. Non solius Ecclesiæ, sed etiam Reipublicæ majores causas affirmat ex Innocentii I. ad sanctum Victricium Rothomagensem Episcopum Rescripto spectare ad Romanam Ecclesiam, ideoque pergit ad ejus Legatos, ac item ad Imperatorem Carolum: *Quia Imperialem Excellentiam vestram Synodo præesse, & Vicarios Sedis Apostolicæ presiò nobis adesse gaudemus, calamitates & miserias Ecclesiæ nostræ, ac filiorum nostrorum, quas hoc anno à Ludovico Rege, itemque Ludovico filio ejus, & complicibus eorum, cædes videlicet, & homicidia, adulteria, fornicationes, rapinas, sacrilegia, & cætera flagitia, quæ nullus enumerare potest, Ecclesia nostra perpessa est, vestræ Serenitati innotescimus; obsecrantes ut pro Dei Omnipotentis amore, & pro ingenita vobis benignitate, ac pro ministerio imposito, nobis & Ecclesiæ nostræ, & filiis nostris, secundùm promulgatam omnibus vobis sapientiam, consulatis pariter & succurratis, ne de cætero talia ac tanta mala Ecclesia nostra ac Regnum patiatur, qualia hactenus passum est*. Rogant Imperatorem, ut cum suis Episcopis, Apostolicis præsertim Legatis, dignetur hoc bellum terminare. Et certè horrenda, bellis consueta, facinora & flagitia impedire ac punire spectat omninò ad Episcopos, ideoque Reges in istiusmodi negotiis obligantur non minùs hos audire, quàm suos Proceres.

Eximiè hæc servavit Rex Ludovicus Transmarinus. Ab Hugone Comite, quem sibi subditum justissimè poterat armis compescere, vexatus, Engelheimensi Synodo & Apostolicis ibidem Legatis porrexit has preces: *Dehinc ex sessionis suæ loco se subrigens inclytus Rex Ludovicus, ad præsentiam Serenissimi Regis Otthonis*, primi Imperatoris, *totiusque sanctissimi Concilii unanimitatem, satis lacrymosi conquestus protulit querimoniam. Videlicet quod Regia privaretur potestate à quodam Principe Hugone nominato, quondamque sibi subjecto, cujus anxietati & multimodæ reclamationi condolentes in unitate Spiritus coadunati sanctissimi Patres, ejusmodi super hac re sententiam protulere. Nullus deinceps Regiam. Potestatem præsumat populari, seu aliquam perfidiæ maculam sibi fallaciter exhibere. Decrevimus enim, Tolesani Concilii judicium exequendo, Hugonem Regis Ludovici regni invasorem & raptorem excommunicationis gladio feriendum, nisi fortè tempore statuto ad Synodale Concilium veniat, & à tam nefaria protervitate satisfaciendo resipiscat*. Quòd bellum possit esse justius, quàm domare perduelles, & publicam pacem per sumpta adversùm illos arma reparare? Et tamen Ludovicus Rex Hugonem per Episcopos priùs emolliri voluit, & spirituali gladio invadi, quàm ad bellum prosilire. Etenim bellum paucissimos noxios, innumeros innocentes adigit in extremas calamitates, atque ita ad boni Principis officium spectat nonnisi post alia omnia tentata compelli ad istam terribilem medicinam. Non Populus propter Regem, sed Rex est propter Populum: hinc ille in inchoando bello potiùs hujus quàm sua debet jura ac injurias attendere. Nec enim exercitum producere, est procedere ad venationem.

Inita sine suo judicio bella, licet justa, Gallicani Episcopi olim durè castigarunt. Quòd initum inter tres Ludovici Pii successores ac filios bellum damnaverint, & omnia in Fontiniaco prælio patrata utrimque homicidia ad solemnem pœnitentiam coegerint, discere potes ex litteris Rabani Mauri Archi-Episcopi Moguntini ad Heribaldum Episcopum Antisiodorensem. Carolus Simplex erat manifestè legitimus Francorum Rex. Ipsum verò degradarunt Proceres, ac ejus in Thronum intruserunt Ducem Robertum. Et hunc Herivæus Remensis Archi-Episcopus solemniter coronavit. Verùm divina benedictio non adfuit. Etenim Herivæus tertio post die extinctus, Robertus intra annum est occisus in prælio. Carolus sine Episcopali judicio bellum

cœperat, & paganos Nortmannos denuò vocaverat in auxilium. Hinc factum est quod refert antiquus Codex, extans in Remensi Monasterio sancti Remigii: *Anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo vigesimo tertio, Episcopatus autem Domini Seulphi secundo, convenientes sancti Patres Seulphus scilicet Remorum Archi-Episcopus, Abbo Suessionicæ Urbis Episcopus, Adelelmus Laudunensis, Stephanus Cameracensis, item Adelelmus Sylvanectensis, Airardus tunc inibi ordinatus Noviomagensis, cum cæterorum ejusdem Remensis Diœceseos Episcoporum Legatis decreverunt hanc pœnitentiam his, qui bello Suessione inter Robertum & Carolum acto interfuerant, injungendam.* Pœnitentia exprimitur: Satis dura. Imponitur utriusque partis militibus. Et quidem Seulphus, non minùs quam Herivæus, favebat Roberto. Etenim ejus sororem Emmam, quæ fratris Regnum devolvit in maritum Rudolphum, postmodò solemniter coronavit. Nec dubitandum, quin & Carolus inter Episcopos habuerit suos fautores. Verùm Episcopi tunc sine suo judicio nolebant bellis infestari Christianum populum, ideoque aliter inchoata bella durè flagellabant.

Hanc reverentiam Francorum olim Reges singulariter detulerunt Sedi Apostolicæ. Salomon Britonum Dux, Majores suos imitatus, vexabat non solummodò Turonensem Metropolim, sed & rebellabat Galliæ Regibus, negans consuetos census, aliaque id genus, ex quibus hodiè consuevit prorumpi ad arma. Verum longè aliter egit Francorum Rex Carolus Calvus. Suas querimonias deposuit apud tertiam Suessionensem Synodum, hæc ad Nicolaum I. Pontificem legavit Sanctum Arctandum Namnetensem Episcopum cum litteris habentibus & hunc articulum: *Intereà, ut more Prædecessorum suorum Auctor Britonum fidentissimo filio vestro, Domino & Seniori Carolo, in cunctis obtemperet, eique omni humiliatione debita colla submittat, annuosque census persolvat, quia idem vester specialis filius diverso undè secus Nortmannorum, aliorumve agitatur incommodo, vestris suasionibus, & ut expedit redargutionibus, quæsumus, decernite. Qui si contra hortamenta salubria Præcellentiæ vestræ demum adspirare nititur, gladio sancti Apostolatus vestri se percellendum debito cognoscat libramine.* Salomonem, quod sibi esset contumax, Synodus supplicavit, priùs moneri à Domino Papa, & non obedientem excommunicari, quòd tunc adversùs eum procedant, uti adversùs ethnicum & publicanum. Erant tunc certi de victoria. Etenim similes justitiæ & Christianæ disciplinæ contemptores divina justitia passim facit imbelles ac enerves. Hanc esse unam ex effectibus excommunicationis pluribus demonstravi in Scholiis ad Acta Sancti Gregorii VII. Et hinc Dux Salomon Apostolicis mandatis omninò obedivit. Ita habes apud Annales Francorum Bertinianos.

Defuncto Lothario Lotharingiæ Rege, quòd improlis esset, orta est de successione quæstio inter fratrem ejus Ludovicum II. Imperatorem, & patruum Carolum Calvum, Francorum Regem. Ludovici jus erat clarum. Ipsum Adrianus II. Pontifex exponit in litteris ad Hincmarum Archi-Episcopum Remensem: *Quis meliùs Te novit, quòd filii quondam Ludovici Imperatoris, in unum convenientes, regnum inter se diviserint, jureque-jurando sibi invicem promiserunt, ut nullus eorum regnum alterius fratris sibi usurparet, aut omninò pervaderet.* Laudat inita & jurata pacta post prælium apud Fontiniacum Burgundiæ. Verùm Hincmarus ad hæc rescripsit: Ep. 41. *Reverentiæ vestræ debita humilitate respondebo, quoniam etsi ita esse, ut scribitis, scirem, cùm ipse Rex Carolus ita esse non confiteatur, nec vel legali vel regulari judicio indè convictus appareat, multis attestantibus fateatur hanc Regni partem sibi à Patre Ludovico Augusto, consensu tam Episcoporum, quàm cæterorum Procerum totius Imperii traditam, & à fratre Lothario Sacramento publicè confirmatam, &c.* Accessit & alia ratio. Gentiles ac Barbari Nortmanni tunc vastabant omnem Galliam: & Imperator Ludovicus distrahebatur bello contra Sarracenos. Hinc Lotharingi, quò Nortmannos evaderent, maluerunt vicinum Carolum, quàm distantem Ludovicum, atque ita illum sibi elegerunt in Regem. Certè Carolus ita affirmabat. Quidquid fuerit, ex istis rationibus invasit Lotharingiam, & armis subegit. Hinc ad ipsum scripsit Adrianus Pontifex: *Quod si cunctis Pastoribus Dominici gregis Dominus pro desidia, væ, generaliter dicit, tantò magis nos illam sententiam formidare debemus, quantò præ omnibus, & pro omnibus non solùm honoris, sed etiam oneris in humeris nostris pondera quoque gestamus. An non pro te, Rex, rationem coram Domino ponere compellemur, si, ut illud interim sileamus, quod Missos Apostolicæ Sedis more Regali recipere contempsisti, factum tuum non reprehendimus, & spiritali zelo redarguere desistimus, quando contra Divinam, sanctorumque Patrum auctoritatem, atque contra propriæ fidei sponsionem, qua jurejurando pollicitus es, ne aliena, & præcipuè fratrum tuorum, Regna concupisceres aut invaderes, regnum quondam Lotharii Imperatoris, quod spirituali filio nostro, Domino Ludovico Augusto, filio ejus, juxta divinas & humanas leges debetur, præsumpsisti invadere, & in reatum perjurii incidere non formidasti. Numquid a mente excidit, quod vestra vestrorumque juramenta Sedi Apostolicæ destinata discussimus, roboravimus, & in archivo nostro hodie illa recondita retinemus? Quod si nec ista tibi sufficiunt, nunc ad majoris reprehensionis tuæ cumulum tuis te specialibus sententiis convenimus, & ut ad cor redeas, ex oris tui professionibus incitamus. Quando igitur Ludovici, fratris tui filii, viribus superatus regnum perdidisti, numquid non epistolam, quam habemus præ manibus, Sedi Apostolicæ direxisti? in qua, inter cætera, confessus fuisti dicens:* Cum fratribus nostris post Fontaniacum bellum in unum convenimus, & inter nos, divisione Regnorum facta, pacem fecimus, & jurejurando juravimus, quòd nemo nostrum Regni alterius metas invaderet. Nunc autem regno meo, spretis juramentis, invaso atque sublato misereatur vester Apostolatus, & ne nomen Christi blasphemetur in gentibus, sine vindicante facinus non relinquatur. *Ecce qualiter aliena concupiscere*

piscere tibi minimè convenit. Ecce tibi ostensum est, quòd juramenta publicè facta contempta sint. Postremò ad fortioris tuæ reprehensionis indicium aliquantisper monstratum est, quod & te impunitum dimittere non debeamus. Qui quod alii facere precabaris, nunc in simili opere tibi facere justo Nos oportet judicio, & te de tuis actibus increpare. Præcipuè, cùm apertiùs demonstraris, quòd labiis tantùm, & non corde devotum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ te jactitaris esse filium.

Pontifex hæc amplificat, & tandem concludit: *His succinctè prolatis, quoniam sicut omnium pondera in humeris nostris gestamus, ita omnium actus prævidere debemus, ne pro humanis favoribus nos hæc dicere quis existimet, si fortè acciderit, ut Principes nostri, quibus à te pervasum regnum jure debetur, sibi illatas injurias non vindicarint, nos usque ad veram emendationem, quia omnes salvare volumus, perjuria illa, atque invasionum tyrannides impunita nullo modo dimitteremus, quia non ambitione regni, sed justitia commovemur, & non terrarum spacia quærimus, sed ex debito vitiis ac pravitatibus quibuscumque resistere vigilamus. Igitur ut interim perpaucis Gloriam vestram conveniamus, monemus, & auctoritate Apostolica, quibus possumus modis spiritaliter suademus, paternoque affectu præcipimus, ut jam tertiò monitus ab invasione Regni spiritualis filii nostri Christianissimi Principis te penitùs subtrahas & compescas, aliena non concupiscas, & quod tibi non vis fieri, illi non facias. Noli justis tuis, competentibùsque tibi rebus injustè captas tyrannicè sociare, ne & justè possessas amittas, & injustè pervasas justo Dei judicio te ambisse pœniteat. Nos etenim, quoniam salvum te consistere cupimus, & ut animæ corporisque fælici successu polleas anhelamus, nisi saltem nunc nostris, aliisve salubribus parueris monitis, ut & priùs inobediens nostræ spirituali censuræ consisteris, nullo pacto, nulloque prætermittemus ingenio, quo minùs, Deo juvante, nosmet ipsi partes illas petamus, & quod nostri est ministerii penitùs peragamus.* Quid verò Pontifex in Lotharingiam advectus facere disponeret, exponit in litteris ad Ludovicum Francorum in Germania Regem, Caroli Calvi fratrem: *Si Carolus Rex ab invasione illa cessaverit, & suæ tyrannidi cesserit, ecce bene: sin autem, scitote quia per nos illuc iter veniendi accelerabimus, & velut in contemptorem Dei & Apostolicarum monitionum, ultionem debitam inferemus, ne nobis imputetur, si ille impunitus remanserit, & si se à pravis actibus, perjuriis scilicet & concupiscentiis, aliisque nefandis sceleribus non correxerit, venturus Judex eum de manibus nostris requirat, & pro desidia meritò reprehendat.*

Pontifex docet varia. Primò, quod Apostolica Sedes habeat non solummodò universalis honoris, sed etiam oneris Primatum: ideoque obligetur bella & inchoanda impedire, & inchoata succidere. Ex variis fundamentis. Etenim ad Apostolicam Curam primo loco spectant Christiani Reges. Quòd sint non dumtaxat oves Christi, sed etiam istarum ovium Principes. Et Petro dictum est inter cætera: *Confirma fratres tuos*. Hinc & ejus Successor obligatur fidelem populum à facinorosis ac flagitiosis bellorum injuriis custodire. Et ipsorum quoque militum animas in rectas Evangelii vias cogere. Secundò, Pontifex docet, quod injusto bello vexatus à Christiano Christianus Rex possit invocare sanctum Petrum Apostolum, ac injustum invasorem ad ejus Cathedram proclamare. Ita in præsenti casu fecit Imperator Ludovicus. Et ipse non ita pridem fecerat Carolus Calvus. Etenim olim cum fratre Ludovico contra fratrem Lotharium, & nuperrimè adversùs Ludovicum nepotem invocavit non solos utriusque regni Episcopos, sed insuper sanctum Petrum. Et laudatus Imperator, licèt contra Sarracenos in Italia distentus, omninò potuerat suam tueri Lotharingiam; at Patruum, antequam Christianum populum calamitatibus involveret, monendum duxit per Sedem Apostolicam, & compescendum. Et Adrianus Pontifex Carolum, nisi arma deponeret, minatus est percutere sancti Petri gladio, & infligere excommunicationem. Carolum arguit, quod sine Papali judicio hæc injusta bella inchoasset.

Etenim quòd sine Episcopali judicio non processerit, demonstrant Papales litteræ ad Gallicanos Episcopos, præsertim ad Hincmarum Metropolitam Remensem, & intimum Caroli Consiliarium. Item hæc Hincmari pro Rege ad Pontificem apologetica verba: *Et computant*, utique hujus regni Proceres, *quanta iste*, Rex Carolus, *ab Episcopis & populo* Lotharingiæ *in regnum, quod Lotharius habuit, invitatus ex ordinata ordinaverit, & dicunt sæcularem Scripturam dicere, quia omne regnum sæculi hujus bellis quæritur, victoriis propagatur, non Apostolici vel Episcoporum excommunicationibus obtinetur*. Hincmarus affirmat præsertim duo. Primò, quod Carolus Rex ad hanc expeditionem non sola Episcoporum consilia expetierit, sed insuper acceperit invitamenta. Secundò docet Regnorum jura esse in armis ac victoriis, ideoque nullum hic esse locum Episcopalibus, aut etiam Papalibus excommunicationibus. Compendio affirmat Regum ac bellorum negotia nec ad Episcopos spectare, nec ad Papam. Est insigne principium: minimè Christianum. Adversùs ipsum dixit sanctus Augustinus: *Tolle justitiam, quid sunt regna, nisi magna latrocinia?* Hinc Metropolita Hincmarus istud principium non asseruit, sed scripsit adferi à Proceribus Francorum. Plura sunt exempla Christianorum Principum, qui sine Episcopali, imò & sine Papali judicio non præsumpserunt in bella prorumpere. Et certè Christianus populus non minùs ad Episcopos, quàm ad Reges spectat: & ad nullum strictiori jure, quàm ad summum Pontificem.

Est antiquissima Regum pietas & lex, inducta per ipsum Magnum Constantinum. Etenim de ipso in Persas moturo scribit in ejus vita Eusebius Episcopus Cæsaræensis: *Constantinus, cùm id plenè secum statuisset, militares Ordines eduxit, & de expeditione cum Episcopis, quos secum habebat, communicabat, existimans oportere ex his aliquos, ad pietatis officia maximè idoneos, perpetuò sibi adesse*. Et de Homeritarum Rege, coram quo gloriosè disputaverat cum Herbano Lib. 4. cap. 86.

Judæo, scribit sanctus Gregentius Archi-Episcopus Tephrensis: *Rex consilia de pace & bello, & de quacumque re alia, primùm per sanctum Gregentium Dominum interrogans capiebat, mandata sibi promptè & alacriter exequebatur, neque umquam aberrabat ab officio, ut potè qui à Deo imperata aggrederetur.* Disputatio ista est quidem facta per sanctum Gregentium, videtur tamen conscripta per alium. Plures hoc suadent rationes.

Secundam belli rectè indicendi conditionem exponit in tertia Decade Titus Livius, agens de Romanorum ad Carthaginenses Legato, & illius ad horum Senatum Oratione: *Romanus, sinu ex toga facto, Hic, inquit, vobis bellum portamus aut pacem. Utrum placet sumite. Sub hanc vocem haud minùs ferociter, daret utrùm vellet, succlamatum est. Et cùm is iterùm sinu effuso bellum dare dixisset, accipere se omnes responderunt, & quibus acciperent animis, eisdem se gesturos.* Ambo erant gentiles: animalia gloriæ. Certè & Legatus & Senatus debuerant pacem eligere. Ita omninò mandat Lex Christiana. Hinc in litteris ad Comitem Darium sanctus Augustinus post prædicatam militaris fortitudinis gloriam adjungit: *Majoris gloriæ est ipsa bella verbo occidere, quàm homines ferro, & acquirere vel obtinere pacem pace, non bello. Nam & hi qui pugnant, si boni sint, procul dubio pacem, sed tamen per sanguinem quærunt.* Et in litteris ad Comitem Bonifacium: *Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus à necessitate, & conservet in pace.* Affirmat ante belli indictionem esse ad pacem tentanda omnia, & citrà extremam necessitatem non posse in ipsum prorumpi. Ex hac regula scribit in Francorum historia sanctus Gregorius Episcopus Turonensis: *Apud pontem Urbiensem civitatis Parisiacæ Chilpericus Rex custodes posuerat, ut insidiatores de regno fratris sui, ne nocerent aliquid, arcerentur. Quo Asclepius ex Duce præcognito nocte irruens interfecit omnes, pagumque ponti proximum graviter depopulatus est. Cumque hæc Regi Chilperico nuntiata fuissent, mittit nuntios Comitibus, Ducibusque, & reliquis Agentibus, ut collecto exercitu in regnum Germani sui irruerent. Sed prohibitus est consilio bonorum, ne faceret, dicentium sibi: illi perversè egerunt. Tu verò sapienter age. Mitte fratri tuo nuntios, & si injuriam tuam emendare voluerit, nihil mali quæras; si verò noluerit, tractabis deinceps quid sequaris. Et sic ratione accepta, prohibito exercitu, legationem fratri dirigit. Sed ille cuncta emendans, fratris quæsivit integrè charitatem.* Eandem regulam secutus est Rex Clotarius Primus. Etenim suis Ducibus in Saxones, injuriarum satisfactionem offerentes, movere volentibus reposuit: *Benè loquuntur hi homines, non incedamus super eos, ne fortè peccemus in Deum.* Et iterùm: *Desistite, quæso, desistite ab hac intentione. Verbum enim directum,* hoc est, justum, *non habemus. Nolite ad bellum ire, quo disperdamini. Tamen si eò ire volueritis spontanea voluntate, ego non sequor.* Ita refert idem Gregorius, & adjungit Francos tunc fuisse miserrimè cæsos, compulsosque ad postulationem pacis. Rex læsus ante omnia debet satisfactionem petere, & ipsa oblata esse contentus. Injuriæ enim reparatio est unicus finis belli. Hinc & sanctus Nicolaus primus Pontifex ad Neophytos ac bellicosissimos Bulgaros scripsit bella esse diaboli inventum, ideoque ab illis, nisi cogat necessitas, esse penitùs abstinendum.

Lib. 1. cap. 18.
Ep. 263.
Lib. 6. cap. 19.
Lib. 4. cap. 14.

Tertia rectè indicendi belli conditio sunt Fæciales, quos Titus Livius scribit institutos ab Anco Martio, Rege Romanorum. Exindè justitia vetuit quemquam ex improviso aggredi: Primò debuit solemniter moneri per Fæciales. Cujus conditionis Christiani Principes semper fuerunt observantissimi. Hinc de Richardo, Comite Pictaviensi, Henrici II. Anglorum Regis filio, & Ludovico VII. Francorum Rege, scribit Radulphus de Diceto, Decanus Londinensis: *Rex Francorum tulit indignè, quòd Comes Pictavorum Richardus regnum suum hostiliter impugnaverat, eo non diffidato, nec certiorato.* Hinc & ipse leges belli infregit. Et de Ottocaro, Bohemorum Rege, adversùs Rudolphum Imperatorem insurgente, scribit Australis historia: *Rex Bohemiæ, collecto exercitu magno, cum machinis & diversis instrumentis, & armis bellicis, manu valida Austriam ingreditur, quamvis quod dictu nefas est, numquam litteras diffidentiæ Regi Romanorum præmisisset.* Addit fuisse punitum Divinitùs, ac à modico Rudolphi milite turpiter superatum. Quæ Lex Regem obligat etiam respectu suorum feudalium Procerum. Etenim post extinctum in Avenionensi obsidione Ludovicum VIII. Regem, Proceres Francorum postularunt reparari varia, inter quæ fuit & hic articulus: *Nec aliquis bello præveniatur, nisi priùs denuntietur per annum, & præmuniatur.* Ita habes apud Matthæum Parisiensem. Nec dumtaxat ad se muniendum datur istud tempus, sed etiam ad deliberandum de justitia belli, ad cogitandum de mutua satisfactione & pace.

An. 1188.
Anno 1278.

CAPUT VI.

De intentione requisita ad justè bellandum.

Intentio nequit esse recta, nisi dirigatur per rectam rationem. Hinc ante omnia videndum est, qualis notitia requiratur de belli justitia. Ipsam exponit in libris contra Faustum Manichæum sanctus Augustinus: *Interest quibus causis, quibusque Auctoribus homines gerenda bella suscipiant: Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium penes Principem sit, exequendi autem jussa bellica ministerium milites debeant paci salutique communi. Bellum autem, quod gerendum Deo auctore suscipitur, rectè suscipi, dubitari fas non est, vel ad terrendam, vel ad obterendam, vel ad subjugandam mortalium superbiam, quando ne illud quidem, quod humana cupiditate geritur, non solùm incorruptibili Deo, sed nec Sanctis ejus obesse aliquid potest, quibus potiùs ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendamque paternam disciplinam etiam prodesse invenitur. Neque enim habet in eos quisquam ullam potestatem, nisi cui data fuerit desuper.*

Lib. 22. cap. 78.

Non

Non est enim potestas nisi à Deo, sive jubente, sive sinente. Cùm ergò vir justus, si sub Rege homine etiam sacrilego militet, rectè possit illo jubente bellare, civicæ pacis ordinem servans, cui quod jubetur vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel utrùm sit, certum non est, ita ut fortasse Regem faciat iniquitas imperandi nocentem, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi; quantò magis in administratione bellorum innocentissimè diversatur, qui Deo jubente belligerat, quem malè aliquid jubere non posse, nemo, qui ei servit, ignorat.

Docemur hic multa & magna. Primò, quod ad indicendum ac gerendum bellum requiratur legitima causa, ac legitima auctoritas. Secundò, quod ista auctoritas sit solùm penes solum supremum Principem. Tertiò, quod prima hæc auctoritas sit penes Dominum Deum, ideoque de jussorum ab ipso bellorum justitia nullatenus sit dubitandum. Quartò, quod in istiusmodi bellis homo justus innocentissimè versetur, ideoque ipsorum gestores antiqui Patres à Manichæis sine fundamento damnentur aut arguantur. Quintò, quod Dominus Deus sceleratis gentibus mandarit inferri bellum ad earum superbiam terrendam, obterendam, aut subjugandam. Hæc est palmaris istorum bellorum utilitas. Sextò, quod etiam bella ista, quæ per injustitiam, aut certè humanam cupiditatem pravi homines gerunt, non careant suo fructu. Hominibus justis non solummodò non nocent, sed insuper prosunt. Nempè ad exercendam patientiam, humiliandam animam, & ferendam paternam disciplinam. Proindè bella istiusmodi sunt paterna Domini Dei disciplina, ideoque numquam videntur permitti nisi ob grandia multorum peccata. Omne regnum, omnis provincia, omnis civitas sunt mixta ex justis ac injustis habitatoribus: hinc idem bellum alios probat, purgat, ac perficit, alios damnat, facit sordidiores, ac evertit. In varios operatur varia, uti fornax in paleam & aurum. Et nemini nocet ultra suum meritum. Etenim sub justo Deo nemo potest esse miser, nisi mereatur. Et nemo est ultra meritum. Licet injusti bellorum gestores agant injustè omnia, in nullum tamen permittuntur attentare plura, quàm juxta illius merita. Adeò accurata est divinæ Providentiæ justitia. Nemo habet etiam malè faciendi potestatem, nisi à bono Deo. Licèt non omnis voluntas, ab ipso tamen est omnis potestas. Et hanc non dat extra limites nostrorum meritorum. Quam certissimam ac manifestissimam Sancti Augustini doctrinam quisquis intelligit, habet in suis calamitatibus multam consolationem.

Septimò discimus, quòd homo justus militare possit non tantùm sub justo Rege, sed insuper sub injusto, imò & sub sacrilego. Verùm ut hoc liceat, opus est duabus conditionibus. Prima est, ut sit certus de justitia belli, vel certè de injustitia non sit certus. Hoc est, dummodò justitia sit illi probabilis. Quia nempè rem probabilem imperanti Principi, aut cuivis Superiori, est promptè obediendum. Aurea sunt sancti Bernardi verba in libro de Præcepto ac dispensatione: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod tamen non sit certum displicere Deo, haud secùs omninò accipiendum est, quàm si præcipiat Deus.* (Cap. 12.) Quod ipsum sanctus Bernardus firmat, ac latiùs exponit in litteris ad Adam Monachum. (Ep. 7.) Consonat in commentario ad octavum caput primi libri Regum magnus Gregorius: *Vera obedientia nec Præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit, quia qui omne vitæ suæ judicium Majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operetur. Nescit enim judicare, quisquis perfectè didicerit obedire. Quia hoc tantùm bonum putat, si præceptis obediat.* (Lib. 2. cap. 39.) Est doctrina omnium Patrum. Regum ac omnium Præpositorum consilia sunt secretissima mysteria, quæ subditi penetrare non valent, nec possint curiosè rimari: hinc quidquid jusserint, nisi manifesta sit rei jussæ iniquitas, est promptè admittendum ac exequendum. Sanctus Augustinus adjungit magnam regulam: *Ita ut fortasè Regem faciat iniquitas imperandi nocentem, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.* Ad bellum justè indicendum nullatenùs sufficit probabilis justitia: esse debet certissima. Etenim Christianus populus sine firmissimis fundamentis non possit projici in miserandas animæ & corporis calamitates. Quare Rex, dum ex probabili dumtaxat justitia bellum indicit, peccat gravissimè, & tamen miles obligatur obedire. Duo idem opus faciunt, & unicus est nocens. Altera tali militi necessaria conditio est, *ut paci & saluti communi serviat, servetque ordinem civicæ pacis.*

Maturè notanda sunt sancti Augustini verba: *Cum ergò vir justus, si fortè sub Rege sacrilego militet, rectè possit illo jubente bellare.* Aliud est militare, aliud bellare, seu præliari. Augustinus agit de illo, qui jam adscriptus est in militiam, & obstrictus Sacramento. Proindè alia est ratio illius, qui se vult dare in militiam. Hic cogi non potest, sed spontaneè eligit, ideoque uti Rex ex probabili dumtaxat causa non potest bellum indicere, ita neque hic Sacramentum adsumere. Erit Sacramentum manifestè herodianum. Probabili sententiæ nullus hic est locus. Etenim bellorum in humanum genus vulnera sunt tanta, ut infligi nequeant, nisi ex manifesta justitia, imò ex manifesta necessitate. Bellum indicere aut militiam assumere, non est inchoare litem, nec procedere venatum. Inconcussa est juris regula: *Actore non probante absolvitur reus.* Locum habet præsertim in capitalibus judiciis. Hinc nequaquam ex probabili, sed ex sola certa ac plenè probata scientia potest quis damnari ad mortem. At verò bellum indicere, aut militiam assumere est semet ipsum ad capitales, & qui quidem plurimorum hominum ac alias terribiles executiones obstringere: quare fieri non possit, nisi ex firmis ac manifestis fundamentis. Porrò quinam sint jam obstricti, & quibus modis quis astringatur militari Sacramento, suo loco exponetur. Attamen & hi, dum ad expeditionem evocantur, evocationis causam obligantur discutere. Etenim hic locum habet Apostolicus Canon: *Omnia probate, quod bonum est tenete.* Et Evangelica Lex: *Estote pru-*

prudentes sicut serpentes. Et si ad injustitiæ fundum penetraverint, obligantur projicere arma, & occidi potiùs quàm prœliari. Dum causa dubia est ac probabilis, possint deponere dubia, ac obedire.

Quin imo ut milites Principis sui causam censeant justam, aut certè probabilem, deponantque omnem cespitationem, non sufficit sola belli indictio, nec sola Principis auctoritas, sed ipse debet armorum suorum justitiam edicere, prædicare, pro viribus demonstrare. Ita Mediolanum expugnaturus Imperator Fredericus I. est ad suum Exercitum hæc solemniter concionatus: *Nemo nos pro libitu nostro bella gerere putaverit, quorum & eventus varius est, & quæ comitum suorum videlicet fame, siti, vigiliis, denique diversis mortibus horrenda & formidolosa non ignoramus. Non ad prælium nos accendit libido dominandi, sed særitas rebellandi. Mediolanum est, quod patriis vos laribus excivit, quod charis liberorum & conjugum vos amplexibus abstraxit, quod omnes hos labores sua irreverentia ac temeritate capitibus vestris induxit. Justam vobis belli causam fecerunt, qui legitimo imperio rebelles inveniuntur. Suscipietis itaque bella ipsa non cupiditate vel crudelitate, sed pacis studio, ut malorum audacia coerceatur, & boni disciplinæ suæ debitum fructum inveniant. Ministri ergò justitiæ suffragium vestrum justè postulamus, ut temeritas adversariorum careat effectu, & Imperii status ad nostra deductus tempora nostro ministerio debitum sortiatur honorem*. Ita
Lib. 1. cap. 27. habes apud Radevicum Presbyterum Frisingensis Ecclesiæ. Causam suam ita declaranti ac adseveranti Principi oportet credi à subditis, & obediri. Aliter indicta bella sunt obnoxia justis suspicionibus, ac sancti Augustini assertio forsan in ipsis non habet locum. Videtur mihi non habere.

De Christiani militis intentione jam nobis dixit idem Augustinus: *Ut paci & saluti communi*
Ep. 70. *serviat, servetque ordinem civicæ pacis*. Et in litteris ad Comitem Bonifacium scribit: *Christianus miles ea sola intentione debet agere, ut defensæ ab infestationibus Barbarorum Ecclesiæ quietam & tranquillam vitam agant. Et in hoc mundo nihil quærere, nisi ea quæ necessaria sunt huic vitæ sustentandæ*. Et infrà: *Deum diligas, non diligas mundum, in ipsis bellis fidem teneas, pacem quæras, ex mundi bonis facias bona opera, & propter mundi bona non facias opera mala*. Et in alia ad
Ep. 205. eumdem Comitem epistola: *Hoc primùm cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua etiam corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere contra Deum. Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas: ut liberet Deus à necessitate, & conservet in pace. Non enim pax quæritur, ut bellum excitetur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergò etiam bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis utilitatem vincendo perducas. Itaque hostem pugnantem neces-*
Ep. 263. *sitas perimat, non voluntas*. Et in litteris ad Comitem Darium: *Magni quidem sunt, & habent gloriam suam, non solùm fortissimi, sed etiam, quod verioris laudis genus est, fidelissimi bellatores, quorum laboribus atque periculis, Dei protegentis atque opitulantis auxilio, hostis indomitus vincitur, & quies Reipublicæ, pacatisque Provinciis comparatur. Nam & hi qui pugnant, si boni sunt, procul dubio pacem, sed tamen per sanguinem quærunt*.
Et in populari de Diversis sermone: *Volumus & milites audire Evangelium. Venientes autem ad Baptismum Joannis dixerunt: & nos quid faciemus? Ait illis Joannes: neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum*. Proinde miles, dum militare Sacramentum accipit, habere debet firmam voluntatem, qua nihil quærat quàm cooperari ad impetrandam ac procurandam Reipublicæ pacem, neminem concutere aut calumniari, nihil quærere nisi necessaria alimenta, esse contentus suis stipendiis. Credere debet etiam bellicam fortitudinem esse Dei donum, ideoque se in justo precio protegendum à Domino Deo, & roborandum. Omnia nostra opera, ut plenè recta sint, ex Fide, Spe, & Charitate debent procedere: nec enim fructus est bonus, qui de ista radice non surgit. Proindè ista Regula locum præsertim habet in summi momenti negotio, à quo pendet salus animæ tuæ, tuique corporis, item salus & quies tot tuorum proximorum. Quæ omnia longè maximè obtinent in ipsis Regibus. Hinc rebelles Mediolanenses expugnaturus Imperator Fredericus, est concionatus ad exercitum: *Suscipietis itaque bella ipsa non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio, ut malorum audacia coerceatur, & boni disciplinæ suæ debitum fructum inveniant*. Ita habes apud laudatum Radevicum. Serm. 111. cap. 16. Lib. 1. cap. 26.

Apud sanctum Augustinum in decimi Tomi Appendice extat Sermo, hæc scribens: *Nonnulli qui militiæ cingulo detinentur, cùm peccant graviter, hac solent à peccatis suis prima se voce excusare, quod militent. Et ne benè aliquando faciant, occupatos se malis actibus conqueruntur. Perindè quasi militia, non hominum voluntas in culpa sit, ita quod ipsi gerunt, officiis suis adscribunt. Non enim militare delictum est, sed propter prædam militare, peccatum est. Propterea enim providentia quadam sunt militantibus constituta stipendia, ne dum sumptus quæritur, præda grassetur*. Lucidè docet assumptam ex prædarum amore militiam esse grave peccatum. In litteris ad Alphium Monachum scribit etiam sanctus Isidorus Pelusiotes: *Bella ferè ob alienas conflantur possessiones. Et omnes bella gerentes non sunt accusandi. At qui vel injuriæ vel rapiendi causa suscipiuntur, sunt perniciosi velut dæmones habendi*. Et in litteris ad Isaiam militem: *Eum qui pugnis gaudet, & tumultibus delectatur, atque id studet ut omnibus sit odio, quonam ipsum nomine aptiùs, & commodiùs quisquam appellet, quàm si illum nequam ac improbum dæmonem vocet, ut qui voluntate ac animi instituto naturam mutaverit? Quoniam igitur Christus, & hic ante tempus dæmones torquet, & in altero ævo sempiternum ipsis ignem una cum ipsorum patre promisit, aut tumultuariam vitam consectari desine, aut istud scito, te & hic flagris obnoxium esse, & illic vindictam minimè à te vitandam*. Lucidissimè docet omnes istos, qui non ex procurandæ publicæ pacis ac reparandæ justitiæ casta charitate, sed ex rapiendi, se de quovis vindicandi, aut tumultuosam seu libertinam vitam ducen- Serm. 3. Lib 5. Ep. 356.

ducendi cupiditate prælia aut militiam suscipiunt, esse torquendos cum dæmonibus, imò ipsis esse nequiores. Istiusmodi hominum congeries non est Christianus exercitus, sed legio dæmoniorum. Quod ipsum notent Reges, ac ipsorum Consiliarii. Reges qui non ad reparandam justitiam, sed ad captandam victoriæ & triumphi gloriam, ad dilatandum Imperium, ad diminuendas adversarii vires, aut ad similes causas in bella prosiliunt, versantur in formidolosis militaris professionis periculis. Scio castam tuendæ justitię intentionem esse tantæ hominum turmæ difficilem. Ex variis principiis. Hinc suprà dixi militiam esse periculosam professionem.

Quam meam assertionem amplè confirmat in litteris ad Quintinianum sanctus Isidorus Pelusiotes: *Durus me rumor perturbavit, infausta* Lib. 1. *quædam ac detestanda annuntians. Ajunt nonnulli* Ep. 390. *ita te insanire, ac mentis errore affici, ut puerum illum, quem Deus omnis eruditionis capacem fecit, ad arma, & vilem ac despuendam, mortisque ludum existentem, militiam ducere velis. Quamobrem, nisi bonæ mentis jacturam prorsùs feceris, absiste ab hoc præpostero consilio. Ne lucernam, quæ egregiè accendi studet, extinguas, sed eum, qui ratione utitur, litterarum studiis assiduam operam dare permitte. Illam autem dignitatem, imò pœnam & cruciatum, aliis quibusdam circulatoribus, quibus communis vecordia & litterarum inscitia connexa est, concilia.* Affirmat plura. Primò, quòd militia sit vilis ac despuenda professio. Secundò quod sit mortis ludus. Nec de caligata aut gregaria militia loquitur, sed etiam de nobili ac Prætoriana. Hinc tertiò affirmat ipsam non esse dignitatem, sed pœnam & cruciatum. Quartò, quod illa non nobilibus, aut aliis bonæ indolis ac talenti juvenibus concilianda sit, sed circulatoribus, quibus inest vecordia, ac inscitia litterarum. Censet ad bellum non ducendos, nisi tales, quales in tertia oratione describit magnus Basilius: *Alius quidem eo peccavit, quod à puero perperàm educatus sit, & ab injustis parentibus in lucem editus, ac enutritus in pravis tum verbis, tum factis. Alius verò, quamvis multa illi suppeterent, quæ ipsum ad virtutem excitarent, nempè educatio honesta ac liberalis, exhortatio parentum, perfectio ac præstantia quædam naturæ, auscultatio divinorum sermonum, victus moderatus, & alia quibus animus ad virtutem institui ac informari solet, tamen & ipse peccata ac scelere se obstrinxit.* Ex his principiis sanctus Isidorus nobilem virum dehortatur, ne filium suum, bono talento ornatum ac litterarum studio deditum adolescentem, permittat inscribi militiæ. Nec est simplex dehortatio. Affirmat delatum sibi nuntium esse infaustum ac detestandum. Quintinianum insanire, ac mentis errore affici. Fecisse jacturam bonæ mentis. Quæ omnia Christiani, nobiles præsertim, bene advertant, ac imprimant memoriæ.

Hinc ad Comitem Bonifacium verè scripsit S. Augustinus: *Quis non videat, quòd multi homines tibi cohæreant ad tuendam tuam potentiam vel* Ep. 70. *salutem, qui etiamsi omnes tibi fideles sint, nec ab aliquo eorum ullæ timeantur insidiæ, nempè tamen ad ea bona, quæ ipsi non secundùm Deum, sed secundùm sæculum diligunt, per te cupiant pervenire, ac per hoc qui refrænare & compescere debuisti cupiditates tuas, explere cogeris alienas. Quod ut fiat, necessè est multa, quæ Deo displicent, fiant: nec tamen explentur cupiditates. Nam faciliùs resecantur in eis, qui Deum diligunt, quàm in eis, qui mundum diligunt, aliquando satientur. Quando ergò poteris tot hominum armatorum, quorum fovenda est cupiditas, timetur atrocitas: quando, inquam, eorum poteris concupiscentiam, qui diligunt mundum, non dico satiare, quod fieri nullo modo potest, sed aliqua ex parte pascere, ne universa plus pereant, nisi tu facias quæ Deus prohibet, & facientibus comminatur? Propter quod vides tam multa contrita, ut jam vile aliquid, quod rapiatur, vix inveniatur.* Tot turbidorum & animalium hominum turmas regere & continere est magnum reverà opus. Ut rectè & Christianè fiat, est singularissima gratia Spiritus sancti. Hinc necessè est, ut ipsorum Magistri sint magni Christianæ justitiæ Gigantes, qualem idem Augustinus mandat esse eundem Comitem Bonifacium: *Ornet mores tuos pudicitia conjugalis, ornet sobrietas & frugalitas. Valdè enim turpe est,* Ep. 205. *ut quem non vincit homo, vincat libido: & obruatur vino, qui non vincitur ferro. Divitiæ sæculares, si desint, per mala opera non quærantur in mundo; si autem adsint, per bona opera serventur in cœlo. Animum virilem & Christianum non debent, si accedunt, attollere; nec debent frangere, si recedunt. Illud potiùs cogitemus quod Dominus ait: ubi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit.* Militum magistri sunt non solius exercitus, sed & totius Reipublicæ, imò & Ecclesiæ ossa, firmamenta, antemuralia: hinc non solummodo in corporali robore ac humana prudentia, sed insuper in omni Christiana justitia debent esse valida & firma.

Propter hæc & similia suos olim, martyrium dissuadentes, amicos interrogavit sanctus Gordius, militum Centurio: *Nam militans ordo desperatam habet salutem? Nullusque Centurio plus? Et respondit: recordor primi Centurionis, qui Cruci Salvatoris assistens, ejus Divinitatem per prodigia facta cognoscens, non est veritus, adhuc Judæis in cæde furentibus, nomen ejus palam fateri. Quod enim animo sensit, id ore subitò manifestavit:* Verè Dei Filius erat iste: *Alius item Centurio Christum adhuc in carne existentem esse Deum, & Regem virtutum agnovit, qui posset solo verbo opem suam per Ministros spiritus egentibus adferre: Cujus & fidem Dominus Israeli universo prætulit. Cornelius item Centurio Angelum Domini videre, & per Petrum salvus fieri meruit, cujus Dominus preces simul ac eleemosynas respexit. Horum igitur Centurionum discipulus ac imitator esse cupio.* Habes hæc apud Magnum Basilium in encomio laudati Martyris. Et istiusmodi non dumtaxat Centuriones aut Tribunos, sed & gregarios milites Ecclesia semper habuit plurimos. Quare militum professio, licèt periculosa, si tamen rectè expleatur, sancta est, ac Ecclesiæ per-necessaria.

CAPUT VII.

Rectæ intentionis in milite qualitas ac necessitas demonstrantur ex antiqua forma creandi militis.

SOlemnis ac pomposa militis creatio est res antiquissima. Etenim in libro de Germanorum moribus scribit Cornelius Tacitus: *Arma sumere non ante cuiquam moris, quàm civitas suffecturum probaverit. Tum in ipso Concilio vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus scuto frameaque juvenem ornat. Hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos. Ante hoc domus pars videtur, non Reipublicæ. Insignis nobilitas, aut magna Patrum merita Principis dignationem etiam adolescentulis adsignant.* Ut nempè non in juventute, sed in prima statim adolescentia creentur milites. Qui mos viguit etiam apud Romanos. Etenim de Imperatoris Constantii in se actis scribit ad Senatum ac populum Atheniensem Imperator ac Apostata Julianus: *Cùm adversùs Sylvanum bellum fuisset, ingressus mihi in aulam permittitur, & Thessalica cum necessitate persuasio, quam vocant, inducitur. Nam cum ego aulicam illam consuetudinem constanter repudiarem, isti quasi in tonsoris officina coeuntes barbam mihi tundent, & injecto amiculo in militem me valdè, ut putabant tunc, ridiculum subornant. Nullus enim istorum sceleratorum cultus mihi congruebat.* Et ad nescio quem Leontium scribit: *Te semper virum intellexi, ac in agendo pedibus & manibus ita contendere, ut te ipsum superare videaris. Quare armorum usum tibi permittimus, armaque universa mittimus, quibus adhuc pedites utuntur, teque Domesticorum numero adscribimus, qui ex iis delecti sunt, qui arma gestant, ac bellis intersunt.* Ipsum creat militem. Et quidem per codicillum. Creationis morem nec Constantius induxit, nec Magnus Constantinus. Haud dubiè ipsum accepere à suis Antecessoribus.

Cap. 13.

Eadem forma manavit ad omnia Christiana Regna, probata per Ecclesiam, ornata sanctissimis ritibus, ac erecta in Sacramentalem ceremoniam. Etenim in antiquo Romanæ Ecclesiæ Ordine extat hic titulus: *Ordo ad armandum Ecclesiæ defensorem, vel alium militem.* Habes istic solemnem benedictionem vexilli, scuti, gladii, aliorumque armorum. Et in hodierno Romanæ Ecclesiæ Pontificali libro habemus hosce titulos: *De benedictione novi militis. De creatione militis regularis. De benedictione & impositione Crucis proficiscentibus in subsidium & defensionem fidei Christianæ, seu recuperationem Terræ sanctæ. De benedictione armorum. De benedictione ensis. De benedictione & traditione vexilli bellici.* Hæc omnia Romanus Ordo olim conjunxit, ex ipso formatus Pontificalis liber distinxit in varia capita, & actus. Nec solum sacrum aut regularem benedixit militem, sed & laicum. Romanus Ordo sacros aut regulares, utpotè tunc necdum natos, milites penitùs ignoravit. Eadem pietas viguit semper apud Græcos. Ipsorum namque Euchologium habet hosce titulos: *Oratio ad compingendam navem. Officium in Barbarorum adventum, ac Gentilium incursum. Canon supplex ad sanctissimam Deiparam in rumore belli. Oratio in Imperatorem, ac ejus excercitum. Oratio in celocem pro classe ad aliquam Urbem missa. Oratio in promotione Procerum, vel etiam Patriciorum. Oratio in eum qui ministerium, sive officium aliquod est subiturus.* Est antiquissima apud ipsos pietas. Etenim de Persis Mesopotamiæ Theodosiopolim obsidentibus, & quodam inter ipsos Rege Divinam Majestatem blasphemante, scribit in Ecclesiastica historia Theodoretus: *Rabiem hanc non ferens divinus ille vir,* Eunomius præfatæ civitatis Episcopus, *balistam, cui nomen à Thoma Apostolo erat, in muri pinna statui jussit, lapidemque ingentem imponi, atque in ejus, quem blasphemarat, nomine emitti jussit. Qui rectà in illum impium Regem est directus.* Ex tunc Græci non solos milites, aut ipsorum arma benedicebant, sed & ipsas balistas, aliaque bellica tormenta. Pietas haud dubiè cœpit cum Magni Constantini Imperio.

Lib. 5. cap. 36.

Latina Ecclesia non statim donavit dignitatem ac benedictionem militis, sed per gradus. Primò creavit Armigeros, deindè ex armigero militem. Armigerorum apud antiquos Scriptores est frequens mentio. Magnum Belgii Chronicon scribit de bellantibus inter se Hollandis ac Frisionibus: *Per recentes armigeros crudele bellum inhorruit.* Et infrà de Brabantia agens distinguit: *Nobiles, Milites, Scabinos, Armigeros.* Et de Adriano Hollandiæ Bastardo scribit: *Cum multo satellitio Armigerorum in præsidio viriliter permansit.* Et de Frederico I. scribit in Sclavorum Chronico Arnoldus Abbas Lubecensis: *Ex abundanti lætitia, quam Dominus Imperator super tanta exercitus conceperat multitudine, militiæ ludum gaudens in propria persona ordinavit, & sexaginta juvenes nobiles, qui Armigeri nuncupantur, ad militarem habitum & cultum militiæ transtulit.* Et de Boleslao Bohemorum Duce, ac sancto Henrico Imperatore scribit in sexto sui Chronici libro Ditmarus Episcopus Merseburgensis: *In Pentecostes vigilia Boleslaus cum securitate obsidum apud se relictorum venit Merseburgum, & optimè suscipitur. In die sancto manibus applicatis miles efficitur: & post Sacramenta Regi ad Ecclesiam ornato incedenti Armiger habetur.* Licet esset evectus in militem, non est dedignatus Imperatori exhibere Armigeri officium. De præfato Imperatore Frederico scribit Godefridus, Coloniæ apud sanctum Pantaleonem Monachus: *Filius Imperatoris Henricus, adhuc quingennis, unctus est in Regem à Philippo Coloniensi Archi-Episcopo, die Assumptionis Beatæ Mariæ.* Et infrà: *Imperator Curiam adeò celebrem, & omni Romano orbi famosam in civitate Moguntinensi habuit, ut nulla comparatione Antecessorum ejus Curiæ huic comparari possint. Non solùm enim ex Romano Imperio, verùm & ex multis aliis regnis Honorati illic adunati fuerant, liberalissimè eis Imperatore per triduum copiam impartiente; Causa tantæ frequentiæ fuit, quod filius Imperatoris Rex Henricus Ense militiæ accingendus erat.* Nempè per saltum erat promotus in Regem, priusquam in militem: hinc intermissa ante Imperialem promotionem debuerunt suppleri. Ex eodem

Fol. 252. Fol. 360. Fol. 363. Lib. 3. cap. 27. Fol. 81. An. 1169.

eodem principio idem Gofridus infrà scribit. *Comes Provinciæ quinquagenarius ideò tunc primum* An.1235 *ab Imperatore ad gradum militiæ est provectus, quod Comites suæ parentelæ se credunt non diu posse vivere, postquam gradum militiæ sunt adepti.* Et ad Joannem Archi-Diaconum scribit Petrus Ep. 94. Blesensis: *Milites olim se juramenti vinculo obligabant, quòd starent pro Reipublicæ statu, quòd in acie non fugerent, quòd vitæ propriæ utilitatem publicam præhaberent. Sed & hodie Tyrones enses suos recipiunt de Altari, ut profiteantur se filios Ecclesiæ, atque ad honorem Sacerdotii, ad tuitionem pauperum, ad vindictam malefactorum, & ad patriæ liberationem gladium accepisse.* Per Tyrones omninò intelligit Armigeros. Armiger ac miles sunt subordinati gradus: prior est dispositio ac via ad posteriorem.

Uterque olim dari consuevit per multam solemnitatem. Consuetas in militis creatione solemnitates laudant quædam jam adducta testimonia. Eadem de re scribit Ludovici Imperatoris Pii Annalista ac Astrologus: *In hoc conventu Imperator filium Carolum armis virilibus, id est, ense accinxit, corona Regali caput insignivit, partemque regni attribuit.* Et præfatus Abbas Arnol- Lib. 3. cap. 9. dus: *Fredericus Imperator indixit Curiam famosissimam, & celeberrimam apud Moguntiam, quæ celebrata est in Pentecoste, anno Incarnati Verbi millesimo centesimo octogesimo secundo, Imperii autem sui anno trigesimo sexto, ut filium suum Henricum Regem declararet militem, & gladio militiæ super femur ejus potentissimum accingeret. Venit igitur illuc omnis Dignitas Potestatis & Principatus, Sublimitas Archi-Episcoporum, & Episcoporum, gloria Regum, jucunditas Principum, & multitudo Nobilium, Imperatori certatim placere volentium.* Quod ipsum jam audivimus à Godefrido Monacho. Et de An.1086. Guilielmo Anglicani Regni Conquestore scribit Simeon Monachus Dunelmensis: *Guilielmus in hebdomada Pentecostes filium suum Henricum apud West-Monasterium, ubi Curiam suam tenuit, armis militaribus honoravit.* Et iterùm: *Guilielmus Rex Ulfum, Haroldi quondam Anglorum Regis filium, & Dunechaldum Regis Scotorum Macholmi* An.1087 *filium, à custodia liberatos, & armis militaribus honoratos, abire permisit.* Carceris tædia per collatam militis dignitatem est solatus in ipsis, & quasi abolevit. Et de Ladislao Hungariæ Rege, An.1438 Alberti II. Imperatoris filio, scribit Conrardi Abbatis Hufpergensis Supplementum: *Ladislaus posthumus nascitur, qui mox ut in lucem prodiit, apud Albam Regalem & Baptismum Christianæ fidei signaculum, & militiæ cingulum, & sacram Hungariæ coronam eadem die accepit.* Plura sunt istiusmodi exempla.

Omnem creationis ritum insigniter exponit Fol.244. magnum Belgii Chronicon. Demonstrat Guilielmum Hollandiæ Comitem fuisse electum in Imperatorem, & prosequitur: *Electus vigesimum agens annum adhuc fuit imberbis, robore decorus, cute candidus, crine nigerrimus, statura procerus, ac incorporis dispositione collaudandus. Sed quoniam idem adolescens electionis suæ tempore fuit Armiger, cum festinatione præparata sunt omnia, quæcumque fuerunt necessaria, ut secundùm ritum Christicolarum Imperatorum miles fieret, antequam Aquisgrani diadema Regni susciperet. Verùm quia plerique milites moderni temporis, patrimoniis intendentes, omissis sumptuosis solemnitatibus, saltem per impactum colaphum consequuntur militarem dignitatem, ideoque multi regulam ejusdem Ordinis ignorantes, debitè militare nesciunt, visum nobis fuit in præsenti Chronographia paulò fusiùs annotare, quem in modum hic Wilhelmus secundum Christianam institutionem, miles effectus, & regulam Militaris Ordinis cum summa festivitate professus sit, ut ex eo discant moderni milites, cujusmodi jugum in Ordine suo susceperint, aut certè quale votum in professione suæ regulæ emiserint. Itaque præparatis in Ecclesia Coloniensi omnibus, post Evangelium Solemnis Missæ, prædictus Wilhelmus Armiger coram Cardinale Legato productus est per Regem Bohemiæ, dicentem in hunc modum: Vestræ Reverentiæ, Pater Almifiue, præsentamus hunc electum Armigerum, devotissimè supplicantes, ut Vestra Paternitas votivam ejus professionem suscipiat, quo militari nostro Collegio dignè adscribi possit. Dominus autem Cardinalis, in Pontificalibus assistens ornamentis, eidem Armigero dixit, secundùm etimologiam ejusdem nominis, quod est miles, oportet unumquemque militare volentem esse magnanimum, ingenuum, largifluum, egregium, & strenuum. Magnanimum quidem in adversitate, ingenuum in consanguinitate, largifluum in honestate, egregium in curialitate, & strenuum in virili probitate. Sed antequam votum tuæ professionis facias, cum matura deliberatione jugum Regulæ priùs audias. Ista itaque Regula est militaris Ordinis, in primis cum devota recordatione Dominicæ Passionis Missam quotidie audire. Pro fide Catholica corpus audacter exponere. Sanctam Ecclesiam cum Ministris ejus à quibuscumque grassatoribus liberare. Viduas, pupillos, & orphanos in eorum necessitate protegere. Injusta bella vitare. Iniqua stipendia renuere. Pro liberatione cujuslibet innocentis duellum inire. Tyrocinia non nisi causa militaris exercitii frequentare. Romanorum Imperatori, seu ejus Patricio reverenter in temporalibus obedire. Rempublicam illibatam in vigore suo permittere. Bona feudalia Regni vel Imperii nequaquam alienare. Ac irreprehensibiliter apud Deum ac homines in hoc mundo vivere. Hæc Statuta militaris Regulæ si devotè custodieris, & pro virili diligenter adimpleveris, scias temporalem te honorem in terris, & post hanc vitam requiem æternam in cœlis mereri. Quibus expletis, Dominus Cardinalis conjunctas manus ejusdem Tyronis clausit in Missali supra lectum Evangelium, ita dicens: Vis ergò militarem Ordinem devotè in Domino suscipere, & regulam tibi verbotenùs explicatam, quantùm potes, perficere? Cui respondit Armiger: volo. Et tum Dominus Cardinalis subsequentem professionem Armigero dedit, quam idem Armiger palam omnibus in hunc modum legit: ego Wilhelmus Comes Hollandiæ, Militiæ Princeps, Sacrique Imperii Vasallus liber, jurando profiteor militaris regulæ observantiam, in præsentia Domini mei Petri, ad Velum Aureum Diaconi Cardinalis, & Apostolicæ Sedis Legati, per hoc sacrosanctum Evangelium, quod manu tango. Cui Cardinalis: hæc devota professio peccatorum tuorum sit vera remissio. Amen. Istis itaque dictis, Rex Bohemiæ illum impegit in*

collum

collum Tyronis, ita dicens: ad honorem Dei Omnipotentis Te in militem ordino, ac in nostrum Collegium gratanter accipio. Sed memento, quoniam Salvator mundi coram Anna Pontifice pro Te colaphizatus, & illusus coram Pilato Præside, & flagellis cæsus, ac spinis coronatus, coram Herode Rege vestitus chlamide, & derisus, & coram omni populo nudus, & vulneratus in cruce suspensus est, cujus opprobria meminisse Te suadeo, cujus crucem acceptare Te consulo, cujus etiam mortem ulcisci Te moneo. Quibus ita solemniter adimpletis, novus Tyro post dictam Missam cum stridentibus buccinis, perstrepentibus tympanis, & tinnientibus cymbalis contra filium Regis Bohemiæ tribus vicibus concurrit in hastiludio, & ex inde cum gladiis enitentibus dimicationis tyrocinium fecit.

Hujus Chronici Auctor fuit apud Novesium Canonicus Regularis. Ei summas debemus gratias, quòd hæc omnia nobis custodierit, & Scripto ad nos transmiserit. Docet varia benè notanda. Primò, quod antiqui Christianorum Armigeri descendant ex antiquis Romanorum Tyronibus. Sunt nostri Tyrones. Secundò docet, quòd quis antequam evehatur in militem, debeat esse promotus in Armigerum. Tertiò, quod militis creatio fuerit functio mixta partim ad Sacerdotium spectans, partim ad Regnum. Quartò, quod fuerit actus multæ solemnitatis. Quintò, quod fuerit evectio in Dignitatem & Statum. Sextò, quòd fuerit professio & votum: & quidem solemne: consuetum acceptari per Ecclesiam. Septimo, quod istius voti materia & obligatio fuerint quotidie audire Missam, pro fide Catholica corpus audacter exponere, & alia superiùs memorata. Octavò, quòd militis creatio fuerit sumptuosa solemnitas. Nonò, quod inter ejus ritos fuerit impactus colaphus. Propter adductas per Regem Bohemiæ rationes. Decimò, quod quidam ad evitandos sumptus impetrarint creari per solum colaphum. Undecimò, quod ista creatio fuerit obnoxia incommodis. Quocirca hæc creandi militis forma est penitùs diversa ab illa, quam habet Romanum Pontificale & antiquus Ordo Romanus. Etenim in hac forma nullum votum emittitur, nulla acceptatur Professio, nullum imponitur onus audiendæ in-dies Missæ, nullus colaphus impingitur. Quare hic fuit singularis & proprius mos inclytæ Nationis Germanicæ: ob eximiam pietatem admodum probandus & laudandus. Ista professio successit antiquo militum Sacramento, de quo Petrus Blesensis in litteris ad Joannem Epist. 95. Archidiaconum: *Militaris hodie disciplina prorsùs evanuit, & se in quandam delinquendi libertatem & scurrilitatis speciem deformavit. Olim se juramenti vinculo milites obligabant quòd starent pro Reipublicæ statu, quod in acie non fugerent, & quòd vitæ propriæ utilitatem publicam præhaberent. Sed & hodie Tyrones enses suos recipiunt de Altari ut profiteantur se filios Ecclesiæ, atque ad honorem Sacerdotii, ad tuitionem pauperum, ad patriæ liberationem gladium accepisse.* Loquitur ex Romano Pontificali, atque ita affirmat quod etiam per istud fieri consueta Militis creatio non sit vacua omnis professionis.

Romanum Pontificale Episcopo post impressum Christianæ Confirmationis Sacramentum hæc mandat: *Deinde leviter eum in maxilla cædit, dicens, pax tecum.* Hodierni Calvinistæ ritum exsibilant, & ipsorum quidam nuperrimè scripsit: *Ridiculum esset, nisi quod in re seria ludere nefas, quod de alapa, qua manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur Confirmatus, nugatur Catechismus Romanus: ut meminerit se tamquam fortem Athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda. Quasi verò ludrica illa actio, si quidquam significaret, non aptior esset ad contrarium repræsentandum, nisi velint Episcopum suum tum personam induere Caiphæ, & aliorum Christi persecutorum, qui propter Christi nomen injurias Christianis inferunt. Quod à veritate non esset prorsùs alienum.* Respondeo, Fideles per sacrosanctum Christianæ Confirmationis Signaculum creari Christi milites, ideoque Latinam Ecclesiam uti istis ritibus, quibus in creandis mundi militibus usum olim fuit Romanum Imperium. Et inter hos fuit inflicta alapa. Non per tortorem aut vilem hominem, sed per ipsum Imperatorem, aut alium Regem, Creatorem novi militis. Uti igitur hic non repræsentavit Caipham, Neronem aut Decium, ita nec nostri Episcopi. Ritus fundamentis nititur, ideoque improbari non possit nisi per cæcos Calvinistas. Et sanè impacti colaphi injuria est Christiano congruentissima. Etenim illi servanda est Apostolica Regula: *Libenter suffertis insipientes, cùm sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis accipit, si quis devorat, si quis in servitutem redigit, si quis in faciem vos cædit.* Porrò militis professio spondebat etiam *pro liberatione cujuslibet innocentis duellum inire.* Hoc est, ex Judicis mandato Campionem agere, & innocentem Divino judicio defendere. Horum duellorum modus est dignus sciri à Christianis militibus. Absit tamen ut ullatenus faveat hodiernis Duellistis. Suo loco exponetur.

Quæstio prima est, ad quem spectet creare militem? An ad Regem, An ad Episcopum? Respondeo creationem istam quandoque illi, quandoque huic adscribi. Etenim de sancto Lib. 2. cap. 8. Lanfranco Cantuariensi Archi-Episcopo scribit Henricus Cnyghtonus: *Guilielmus Rufus coronatus est in Regem ab Archi-Episcopo Lanfranco, qui eum nutriverat, ac militem fecerat.* Consonat Matthæus Parisiensis, affirmans Lanfrancum ad Guilielmi evectionem fuisse strenuè cooperatum, An.1087 atque adjungens causam: *Eò quod illum nutriverat, & militem fecerat, patre adhuc vivente.* Quod Adelbertus Bremensis Archi-Episcopus Imperatorem Henricum IV. inter Missarum solemnia apud Wormatiam creaverit militem & armorum licentia donarit, testatur Lam- An.1065 bertus Schafnaburgensis. Istud ipsum aliis fecis- An.1298 se Henricum Basileensem Episcopum referunt Annales Prædicatorum Colmarienses. Nempè hæc creatio erat actus mixti fori, debebat ab utraque Potestate fieri: ideò huic aliquando adscribitur, aliquando isti. Hinc Ordo Romanus sic format suum titulum: *Ordo ad armandum Ecclesiæ defensorem, vel alium militem.* Et Romanum Pontificale habet: *De Benedictione novi Militis.* Nempè Episcopi milites non creant,

sed

sed creatos dumtaxat benedicunt, ac benedictos induunt armis. Ex his intelliges Bertholdum Constantiensis Ecclesiæ Presbyterum, qui à sancti Gregorii VII. per Germaniam Legato, dum Henricus IV. degradatus, & Hermannus Imperator erat defunctus, affirmat fuisse creatos milites. Nempè vacantis Imperii Papa est Administrator & Vicarius, ideoque tunc solus, etiam per Legatum potest creare milites. Et hæc Potestas non soli Imperatori quadrat aut Regibus. Etenim de Philippo Alsatio Flandrensium Comite scribit Robertus Abbas Montensis: *Mat-*

An.1173. *thæus Comes Boloniæ frater Philippi Comitis Flandrensis, ex vulnere mortuus est. Undè Comes Flandrensis dolens accinxit militaribus armis Petrum fratrem suum, qui electus erat ad Episcopatum Came-*

Fol.252. *racensem*. De Florentio V. Hollandiæ Comite scribit magnum Belgii Chronicon: *Fuit miles ordinatus feria tertia post festum Epiphaniæ à Duce Brabantiæ*. Et in Diplomate quo Castrutium creavit Ducem Lucensium Imperator Ludovicus IV. scribit inter cætera: *Milites quoque in dicto Ducatu & extra constituendi, & militari cingulo donandi authoritatem & potestatem plenariam indulgemus*. Et antiqua Lantgraviorum Historia scri-

Cap. 76. bit ad annum 1290. *Albertus Lantgravius Thuringiæ in festo Dedicationis Beatæ Mariæ in Monte sancti Petri Herfordiæ, præsente Rudolpho Rege creavit sedecim novos milites, ac singulis singulos gladiis & cingulis deauratis procingente*. Videtur non Albertus, sed Imperator Rudolphus novos milites accinxisse, atque ita præsente Principe plena authoritas non erat penes Lantgravium. Etenim quilibet Comites aut Duces non habent istam potestatem.

Secunda quæstio est, quale hominum genus possit elevari in milites? Ottho Frisingensis Episcopus in secundo de Imperatoris Frederici gestis libro describit Mediolanensis civitatis mores, &

Cap. 13. ponit etiam hunc: *Ut ad comprimendos vicinos materia non careant, inferioris conditionis juvenes vel quoslibet contemptibilium etiam mechanicarum artium opifices, quos cæteræ gentes ab honestioribus studiis tanquam pestem propellunt, ad militiæ cingulum vel Dignitatum gradus assumere non dedignantur: ex quo factum est, ut cæteris orbis civitatibus, divitiis & potentia præemineant*. Et infrà de quodam Stratore, Terdonensis Civitatis impugna-

Cap. 18. tionem promovente, scribit: *Quidam Strator longæ obsidionis tædio affectus, cum cæteris adsiliendi arcem exemplum dare vellet, gladio tantum & clypeo parvaque securi, qua sellæ ab eis alligatæ portantur, usus, aggerem aggreditur, viamque securi, quà pedem figeret, faciens, montem ascendit: non illum crebri lapidum ictus deterrere, non eorum jaculorum aut saxorum ab arce, ad modum imbrium, non interpolati jactus revocare poterant. Ad turrim usque jam semi-dirutam processit, ibique viriliter dimicando, militem etiam armatum ad terram ictibus dejecit, atque inter tot periculorum discrimina illæsus ad castra redire potuit. Quem Rex ad se vocatum militari cingulo ob tam præclarum facinus honorandum decrevit. At ille cum se plebeum diceret, in eodemque Ordine velle remanere, sufficere sibi conditionem suam, honestè donatum ad propria redire permisit contubernia*. Proindè militaris dignitas adeò quadrat solis nobilibus, ut plebeus miles etiam ab Imperatore delatam non præsumpsit admittere. Hinc intellige magnum Belgii Chronicum dicens in Christiano, qui sub Philippo Augusto Francorum ac sub Ri- Fol.197.
chardo I. Anglorum Rege processit in terram Sanctam, exercitu fuisse trecenta millia hominum, & triginta millia militum. Per milites intelligit nobiles ac Principes donatos militari dignitate. Ita & Prædicatorum Colmariensium Annales primo Milites, secundo loco ponunt honestiores Cives. Hanc dignitatem tanti olim fecit Germanicum Imperium, ut de Græcorum ad Fredericum I. Legatis scribat Radevicus Presbyter Frisingensis: *Legati indulgentiam & gra-* Lib. 1.
tiam consecuti Fredericum Sueviæ Ducem, filium cap. 6.
Conrardi Regis, adhuc adolescentulum in præsentia sua gladio accingi, & militem profiteri postulant & impetrant. Amita siquidem sua Iræna, Imperatrix Constantinopolitana, id Legatis in mandatis dedisse traditur. Nempè hi milites sunt isti quos hodie vulgus appellat *Equites auratos*. Ita rectè affirmat Joannes Cuspinianus. Porrò de ipsorum ætate scribit Luitprandus Diaconus Ticinensis:
Saxonum mos est laudandus atque imitandus, qua- Lib. 2.
tenùs annum post unum atque duodecimum nemini militum bello deesse contingat. Proindè dignitatem illi dant etiam pueris, sed ante expletum dictum ætatis annum non cogunt ad ejus usum.
Aulus Gellius scribit quod Romani non-nisi an- Lib. 10.
no decimo-septimo admitterent ad militiæ ty- cap. 18.
rocinium.

Quæstio tertia est, An etiam Ecclesiastica Militis & Armorum benedictio possint impendi solis Nobilibus? Respondeo affirmativè. Hoc evincunt hæc verba de novo milite: *Sicut ipse de minore gradu ad novum militiæ promovetur honorem*. Et hinc ista benedictio dari nequit, nisi per Episcopum, cui popularium benedictiones non solent reservari. Possiunt pro gregariis etiam militibus ordinari Presbyterales benedictiones. Etenim Catholica Mater Ecclesia, uti quo-ad Sacramenta, ita quo ad Sacramentalia non discernit inter personas. Omnes æqualiter habet pro filiis. Et optandum esset, ut omnes milites istis benedictionibus donarentur. Etenim ex ipsis suæ professionis legem ac finem addiscerent: & ad ipsum explendum divinitùs adjuvarentur. Quem finem & qualem intentionem habere debeat Christianus miles, demonstrat benedictio ensis. *Hunc ensem, Domine Deus, benedicere digneris, quatenus hic famulus tuus esse possit defensor Ecclesiarum, viduarum, orphanorum, omniumque Deo servientium contra sævitiam Paganorum atque Hæreticorum*. Et hæc Benedictio militis: *Domine Deus, qui militarem ordinem ad populi protectionem institui voluisti, huic famulo tuo, qui noviter jugo militiæ colla supponit, pietate cælesti vires & audaciam ad fidei & justitiæ defensionem tribuas; & præsta ei Fidei, Spei & Charitatis augmentum; Et da tui timorem pariter & amorem, humilitatem, perseverantiam, obedientiam, & patientiam; bona & cuncta in eo rectè disponas, ut neminem cum gladio isto vel alio injustè lædat, & omnia eo justa & recta defendat. Et sicut ipse de minori gradu*

ad novum militiæ promovetur honorem, ita veterem hominem deponens cum actibus suis, novum induat hominem, ut te timeat, & rectè colat, perfidorum consortia vitet, & suam in proximum charitatem extendat, & suum in cunctis justè officium exequatur. Et traditio gladii habet: *Accipe gladium istum & utaris eo ad defensionem tuam, ac Sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad confusionem inimicorum Crucis Christi, ac Fidei Christianæ, & cum eo neminem injustè lædas.* Quæ omnia repetuntur in benedictione aliorum armorum. Aliè clamant quòd Christiani militis intentio esse debeant Fides, Spes & Charitas ad defendendam justitiam, ac neminem injustè lædendum.

Ista benedictio habet & alium effectum, comprehensum his verbis: *Ut hic famulus tuus visibiles inimicos conculcet, victoriaque per omnia potitus semper maneat illæsus.* Et his verbis: *Omnipotens sempiterne Deus super hunc famulum tuum, qui hoc eminenti mucrone præcingi desiderat, gratiam tuæ benedictionis infunde, & eum dexteræ tuæ virtute fretum fac contra omnia adversantia cælestibus armari præsidiis, quo nullis in hoc sæculo tempestatibus bellorum turbetur.* Et his verbis: *Accipe vexillum cælesti benedictione sanctificatum, sitque inimicis Christiani populi terribile, & det tibi Dominus gratiam, ut ad ipsius nomen & honorem cum illo hostium cuneos potenter penetres incolumis & securus.* Proindè ista benedictio militem reddebat fortem, audacem, securum, & quasi invulnerabilem. Ejusdem benedictionis causa gladius appellatur *eminens.* Quod Sancti Sergii Martyris Reliquiæ
Lib. 7. militem reddant invulnerabile authenticis exem-
cap. 13. plis demonstrat in Francorum historia sanctus Gregorius Episcopus Turonensis. Adjungit quod Gundebaldus Burgundiæ Rex omni modo studuerit ipsarum aliquid acquirere. Insigne de
An.1015. ipsis exemplum refert Sigebertus Gemblacensis: *Godefridus Lotharingiæ Dux Comitatum Montensem depopulatur, quem Ragnerius Comes cum patruo suo Lamberto Lovaniensi insecutus, apud Florinas pugnam conseruit, ubi plusquam quadringenti viri occisi sunt, & ipse Lambertus occubuit. Ubi res mira contigit. Cùm Lambertus spem victoriæ jam haberet (habebat namque Phylacterium à collo usque ad pectus pendens, Sanctorum Reliquiis refertum, quorum patrocinio se in periculis tutum fore credebat) instante ei termino vitæ, phylacterium illud ei à collo exiliens super tumulum campi exilivit, & mox Comes anteà invictus perimitur.* Baldericus Tornacensis Episcopus in Cameracensis Ecclesiæ Chronico affirmat fuisse Reliquias Sancti Sergii: & exiliisse per Divinam vindictam in pœnam hesternæ fornicationis. Diabolica phylacteria horreant Christiani milites, & accipiant ista Divina: Reliquias alicujus sancti Martyris, aut certè suorum armorum, suæque personæ Sacerdotalem benedictionem. Et dicant cum sancto Martino adhuc milite: *Ego signo Crucis non clypeo protectus aut galea, hostium cuneos penetrabo securus.* Imò & clypeo protectus & galea: Verùm per Ecclesiam sanctificatis atque munitis. Equites Aurati, id est, Nobiles, ac generosi milites, qui jam dudum creantur per solos codicillos, deberent juxta avitam formam creari ab Episcopo & Principe: aut certè ab hujus Delegato. Nam & hodie ita creantur Sacri Milites, ac etiam Regulares.

CAPUT VIII.

Quinam Principem, dum ex probabili duntaxat causa indicit bellum, obligantur sequi?

ANtiquis Gallis consuetum colligendi Militis morem edicit in libris de bello Gallico
Julius Cæsar: *Hoc more Gallorum est initium belli, quo lege communi, omnes puberes armati convenire coguntur. Et qui ex iis novissimus venit, in conspectu multitudinis omnibus cruciatibus affectus necatur.* Omnis pubertas etiam invita, compellitur ad bellum. Adversum morem habuerunt Germani, de quo idem Julius: *Cum bellum civitas aut illatum defendit, aut infert, Magistratus qui eo bello præsint, ut vitæ necisque habeant potestatem, deliguntur: Ubi quis ex Principibus in Concilio se dixit Ducem fore: & qui sequi velint, profiteantur; consurgunt ii & caussam & hominem probant, suumque auxilium pollicentur, atque à multitudine collaudantur. Qui ex iis secuti non sunt, in Desertorum ac Proditorum numero ducuntur, omniumque rerum iis, posteà fides abrogatur.* Eadem de re scribit in libello de Germanorum moribus Cornelius Tacitus: *Germani pedites ex omni juventute delectos ante aciem locant. Definitus est numerus. Centeni ex singulis pagis sunt.* Germani neminem cogebant ad bellum: a quovis pago exigebant centum, eosque spontaneos & delectos. Similem ferè formam servant etiamnum hodiè Hungari, de quibus Ottho Episcopus Frisingensis: *Si quando exercitum Rex ducere voluerit, cuncti sine contradictione quasi in unum corpus adunantur. Coloni quidem, qui in vicis morantur, novem-decimum vel etiam septem-octavum, vel infra, si necessè fuerit, cum supellectili ad bellum necessaria instruunt, cæteris pro terræ cultura domi relictis. Qui verò de militum Ordine sunt, nulla occasione, nisi gravissima, domi remanere audebunt. At in ipsa Regis acie Hospites, quorum ibi magna copia est, & qui apud ipsos Principes dicuntur, latus Principis ad muniendum ambiunt. Omnes penè tetri, tetris in armis procedunt, nisi quod jam ab Hospitibus, quos jam Solidarios dicimus, educati, vel ab iisdem etiam geniti, quandam non innatam sed quasi extrinsecùs affixam trahentes virtutem, Principes tantum & Hospites nostros in pugnandi peritia, armorumque splendore imitentur.* Eorum exercitus constat tribus membris: militibus, Rusticis, & Hospitibus Solidariis. Rustici mittendos suo modo eligunt.

Lib. 5. cap. 34.
Lib. 6. cap. 143.
cap. 6.

Francorum etiam Reges licet & Gallis dominentur, tamen Germani sunt origine, ideoque neminem consueverunt cogere ad bellum: nec unquam habuerunt istam potestatem. Hinc de Rege Chilperico, qui filiam suam Gothorum in Hispania Regi desponderat, scribit in Francorum Historia Sanctus Gregorius Episcopus Turonensis: *Gothorum magna legatio ad Regem Chilpericum accedit. Ipse verò jam regressus Parisios, familias multas de domibus Fiscalibus auferri*

auferri præcepit, & in plaustris componi. Multos quoque flentes & nolentes abire, in custodiam retrudi jussit, ut eos facilius cum filia transmittere posset. Nam ferunt multos sibi ob hanc amaritudinem vitam laqueo extorsisse, dum de parentibus propriis auferri metuebant. Separabatur enim filius à patre, & mater à filia, & cum gravi gemitu & maledictionibus discedebant. Tantusque planctus in urbe Parisiaca erat, ut planctui compararetur Ægyptio, multi verò majores natu, qui vi compellebantur abire, testamenta condiderunt, resque suas Ecclesiis deputantes, atque petentes, ut cum puella in Hispanias introisset, statim testamenta illa, tanquam si jam essent sepulti, reserarentur. Quod ipsum scribit Monachus Aimoinus. Propter istam & quasdam alias in populum violentias, ambo Chilpericum appellant secundum Herodem ac novum Neronem. Et hinc discimus, quod Francorum Reges non dumtaxat homines liberos, sed nec suos Fiscalinos servos possint ad honorificum & pacificum regni exitum cogere, longè minùs ad arma & bellum. At verò hodiè omnis servitus, etiam apud Francos, est dudum exstincta, ideoque nulla superest vel umbra istius potestatis. Etiam Imperator Henricus III. dum ad sibi ac Romanæ Ecclesiæ rebelles in Sicilia Nortmannos domandos eguit milite, coactos à Dominis armavit servos, ac expeditionem fuisse infelicissimi
An.1053 successus advertit Hermannus Contractus.

Proindè Rex ad arma cogere non potest, nisi suos milites Armigeros & Feudales. Militum obligatio est manifesta, lucetque ex ipsorum
An. 635. professione ac benedictione. De Armigeris scribit Sigebertus Gemblacensis: *Rex Henricus Auceps Agrarios Milites recensens, ut octo eorum in agris, nonus verò in urbe moraretur, ut octo in agris & sibi & nono laborarent; nonus verò in urbe tertiam partem omnium frugum illorum reservaret in ædibus à se adhoc extructis, ut in bello nihil alicui eorum deesset, urbesque rebus & viris essent plenæ.* Et de
An.1160 Henrico secundo Anglorum Rege scribit Robertus Abbas Montensis: *Rex Henricus iturus in expeditionem, & considerans longitudinem & difficultatem viæ, nolens vexare Agrarios Milites, nec Burgensium ac Rusticorum multitudinem, sumptis sexaginta solidis Andegavensibus in Nortmandia de feudo uniuscujusque loricæ, & de reliquis omnibus, tam in Normandia quàm in Anglia, sive etiam aliis terris suis, secundùm hoc quod ei visum fuit, Capitales Barones suos cum paucis secum duxit, Solidarios verò milites innumeros.* Distinguit Burgenses, Rusticos, Agrarios milites, Capitales Barones, & milites Solidarios. Hi sunt stipendiarii, qui solidos accipiunt in stipendia. Etiam
cap. 152. 154. antiqua Lantgraviorum historia distinguit Comites, Barones, Milites, ac Militares. Et magnum
Fol.409. Belgii Chronicon scribit: *Dux Gueldriæ Adolphus præoccupare anticipavit cum Vasallis & Armigeris suis consuetis, & quibusdam Civibus ac*
Fol.408. *Agrariis territorii sui.* Distinguit Agrarios & Armigeros. Rursum distinguit Vasallos & Armigeros, ac adjungit: *Quidam plebejæ originis Armiger ob animositatem & in armis strenuitatem Nobilioribus genere præferebatur.* Et Bruno Merseburgensis
Fol. 103. Ecclesiæ Presbyter in libro de bello Saxonico scribit de illustri juvene Conrardo, Henrici quarti Imperatoris Palatino: *Rex jubet ut Conrardus ad se citissimè veniat, & nullum præter Armigerum suum, qui se comitetur, adsumat.* Proinde vox, *Armiger*, apud Mediorum sæculorum Scriptores habuit varias significationes. Quandoque armatum militis famulum, quandoque illustris militiæ seu militaris dignitatis Candidatum, quandoquè significavit militiæ obstrictum plebejum. Etenim & in nostro Belgio non soli Aurati Equites, sed etiam plures è plebe sunt variis titulis obligati ad militiam. Eos appellamus turmas Ordinantiæ, aut Provinciæ vexillum. Et quidam Urbani sunt, quidam Agrarii. Lib. 3.

Regiorum feudalium ad militiam & arma obligationem frequenter laudant ac stabiliunt Francorum Regum Capitularia: cap. 27. *De Armentatura in exercitu sic servetur. Omnis homo de duodecim mansis Bruniam habeat. Qui verò bruniam habens eam non secum tulerit, omne beneficium cum brunia pariter perdat.* Brunia laurica, mansus seu mansum significat terram duodecim jugerum. Hinc Longobardorum lex habet: *Mansus*, seu mansio aut habitatio, *cum duodecim bonariis de terra arabili.* Capitulum est desumptum ex duodecima formula apud Marculphum: *Ut omnis homo de duodecim mansis bruniam habeat.* Et Caroli Crassi Imperatoris feudalis Constitutio habet: *Qui decem Mansos in beneficio possident, tot brunias cum duodecim scutariis accipiant.* Capitulum sanxit, ut quisquis ex Regio beneficio duodecim mansos possidet, ipse in bello loricatus compareat. Carolus Crassus contraxit ad decem mansos, & addidit duo: Primò, ut istiusmodi possessor sibi adjungat duos Scutarios: deinde, ut quisquis bis aut ter denos mansos possidet, compareat cum tot loricatis, quorum quisque habeat duos scutarios. Cap. 67. Aliud capitulum habet: *Quicumque liber homo in hostem bannitus fuerit, & venire contempserit, plenum Heribannum, id est, solidos sexaginta persolvat. Aut si non habuerit unde illam summam persolvat, semet-ipsum pro Wadio in servitio Principis tradat, donec per tempora ipse bannus ab eo fiat persolutus. Et tunc iterum ad statum suæ libertatis revertatur.* Severa pœna eò tendit, ut quisque fœudalis sit semper paratus ad expeditionem. Lib. 6. En aliud rigidum capitulum: *Placuit ut omnis,* cap.326. *qui aut in expeditionem exercitus absque gravi necessitate non progreditur, aut de exercitu fugit, testimonio Dignitatis suæ sit irrevocabiliter carens, ita ut in quibusdam villulis seu territoriis, sive vicis pestis hujus infamationis habitatores ipsorum locorum sint degeneres, & testificandi vel accusandi nullam habeant licentiam.* Nempe quidam integri pagi constabat ex solis feudalibus. Erat tamen ex- Lib. 4. ceptioni locus: *Ut Vassi nostri, & Vassi Episcopo-* cap. 70. *rum, Abbatum, Abbatissarum & Comitum, qui anno præsenti in hoste non fuerunt, Herribannum rewadient. Exceptis his qui propter necessarias causas domi dimissi fuerunt. Id est, qui à Comite propter pacem conservandam, & propter conjugem ac domum ejus custodiendam, & ab Episcopo, vel Abbate, vel Abbatissa similiter propter pacem conservandam & propter fruges colligendas, & familiam constringendam, & missos recipiendos dimissi fuerunt.*

Hinc discimus non solos Regis, sed insuper Episcoporum, Abbatum, ac Abbatissarum feudales

dales obligari ad bellum. Nempe illos, quorum Episcopi, Abbates, aut Abbatissæ erant Vassi Regii. Omnes hi erant Regii Vasalli, id est, mediati fœudales. Exstat antiqua apud Francos notitia de Monasteriis, quæ Regi militiam, vel dona, vel solas orationes debent, & hoc est ejus exordium: *Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo decimo septimo Ludovicus Serenissimus Augustus Conventum fecit apud Aquis-Regiam Sedem Episcoporum, Abbatum, seu totius Senatus Francorum, ubi inter cæteras Dispositiones Imperii statuit, atque Constitutum scribere fecit, quæ Monasteria in Regno vel Imperio suo dona & militiam facere possint, quæ sola dona sine militia, quæ verò nec dona nec militiam, sed solas orationes pro salute Imperatoris, vel filiorum ejus, & stabilitate Imperii*. Singula enumerantur atque subtexitur: *His prædictis Monasteriis præfatus Imperator Statutum scribi fecit, & manu sua firmavit, & annulo suo Imperiali sigillare fecit*. Erant Monasteria quæ vel ab ipso Rege, vel ab ejus Vassis aut Vasallis erant fundata ex bonis feudalibus, atque ita istas res acceperant cum suis oneribus. Attamen optimus Ludovicus non omnia & singula, sed sola opulenta Cœnobia obligavit ad præstandam militiam. Nempe illa, quæ habebant feudales milites. Media ad nummariam Collationem, tenuia obstrinxit ad solas preces. Eadem fuit ratio Cathedralium Ecclesiarum. Pleræque habebant feudalem militiam, ideoque Principi obligabantur ad arma. Et quidem cum hiscè armatis ipse debebat adesse ductor Episcopus, ac item Abbas. Hæc largè exposui in Scholiis ad Acta sancti Leonis IX. Omnes hucusque enumerati dominum Regem, licet probabilem dumtaxat haberet belli causam, debebant sequi, & in armis obedire. Etiam illi qui jam liberè nomen dederant. Verùm nullus de novo possit dare nomen, nisi cui manifesta sit Regis justitia. Nemo possit animam suam in tanta pericula conjicere. Quare illi, qui ad omnem belli partem parati sunt, & nunc hanc sequuntur aut illam, sunt palàm sceleratissimi.

Porrò ad colligendam Volonum multitudinem gentiles etiam Romani fuerunt tardissimi. Nonnisi ab extrema necessitate permiserunt se compelli. Et in ipsa ordinanda fuerunt districtissimi. Magnus Constantinus, dum Christianam suscepit Religionem, adjecit hanc ab Alexandro Monacho, in libro de Sacro-sanctæ Crucis Inventione, laudatam legem: *Constantinus legem scripsit, ut Christianis solis militare liceret, ipsique in Gentes ac milites haberent Imperium*. Eandem pietatem in scripta ad Amatium Galliæ prætorio Præfectum lege innovarunt ac stabilierunt magnus Theodosius ac Valentinianus II. *Judæis quoque & paganis militandi licentiam denegamus. Quibus Christianæ Legis nolumus servire personas: ne occasione Domini sectam venerandæ Religionis* immutent: etiam Arcadius & Honorius in scripta ad Theodorum Prætorio Præfectum lege edicunt de degradatis Clericis & Laicis Apostatis: *Omnis hominibus improbissimis ab omnibus Officiis, militiæ aditus obstruatur*. Ambæ Leges exstant apud
Cap. 69. Jacobum Sirmondum in Appendice Theodosiani Codicis. Videntur solam, qualemcumque tamen, militiæ præfecturam interdicere. Largiores sunt leges, quas contra Eutychianistas ad Palladium Prætorio-Præfectum scripsit Imperator Martianus. Eutychianistis infligunt cunctas generatim pœnas, quas priores Augusti inflixerant Apollinaristis, & subjungunt: *Eutychianistas ad nullam patimur adspirare militiam, nisi fortè ad Cohortalitiam, vel Limitaneam. Si quis autem extra prædictam militiam inventus fuerit militare, vel quia ignorabatur ejus in religione perversitas, vel quia post adeptum cingulum ad hunc devenit errorem, solutus militia, infidelitatis suæ fructum hunc habeat, ut optimorum hominum & Palatii communione privetur, nec alibi, quàm in quo natus est vico, vel civitate versetur*. Extant leges in tertia parte Cap. 12.
19. Actorum Synodi Chalcedonensis Ista exceptio est antiqua. Etenim de Montanistis & Manichæis, quos Romana Lex etiam proscribit à militia, Antenio Prætorii Præfecto scripserunt Augusti Honorius & Theodosius Secundus: *Si quos ex his Curialis origo, vel Ordinum nexus aut Cohortalitiæ inligat obsequiis & functionibus, his adstringi præcipimus, ne sub colore damnatæ Religionis eliciant vacationis cupitæ sibi suffragia*. Et ad Asclepiodotum Prætorio Præfectum: *Quòd lex quæ super Eunomianis militare prohibitis, cæterisque execrabilium Religionum & Professionum ritibus promulgata agnoscitur, nihil ad eos, qui Cohortalini sunt, pertinet. Hi enim sunt apparitionibus obligati, in quibus emensis militiæ stipendiis, Veterani primi pili munus sustinere cogunt*. Leges exstant in Theodosiano Codice ad titulum de Hæreticis.

Proindè omnes olim Hæretici fuerunt per leges Romanas proscripti à militia. Non à sola Præfectura, sed etiam ab ipso Cingulo & Sacramento. Excepta dumtaxat Cohortalina militia. Porrò Cohortalini dicuntur à Cohorte, de qua in Evangelio scribit S. Joannes Apostolus: *Judas ergo cùm accepisset Cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis Ministros, venit illuc cum laternis & facibus, & armis*. Eadem de re scribit S. Mat- Cap. 18.
thæus: *Judas venit & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, missi à Principibus Sacerdotum, & senioribus populi*. Simili modo loquuntur S. Marcus & S. Lucas. Utuntur generali compendio. Cap. 26.
At verò S. Joannes ipsum ex Romanæ Monarchiæ forma distinxit. Affirmat Judæ ad faciendam istam terribilem executionem fuisse à Præside Pilato Cohortem, à Judæorum Præfectis datos esse Ministros: multam turbam. Et hi non solis militaribus armis, sed erant insuper instructi fustibus & aliis lignis. Nempe uti solet ad capiendum latronem. Quare Cohortales seu Cohortalini erant Cohors seu militia Præfecti Provinciæ. Non ejus Apparitura, sed militia. Militia vilis & dura. Utpotè etiam apparitionibus obstricta: insuper criminosorum pervestigationibus, capturis, & capitalibus executionibus. Item pro emensi sui gradus stipendio, habentes transitum ad periculosissimum gradum primi pili. Proindè istiusmodi militia erat mirum onus, infame ministerium, nullus honor. S. Paulinus Nolensis Episcopus in litteris ad Severum legit: *Curtbalini*. Nempe Romana lingua tunc corrumpi cœperat. Et hinc posterior ætas istam cohortem dixit Curtem. Etiamnùm hodie Galli &

Itali

Itali Regiorum Præfectorum militiam appellant *la Corte*. Paribus periculis & laboribus obnoxia est Limitanea militia. Hinc Martianus & ipsam excepit. Similes leges habemus & ab aliis Christianis Regibus.

Eadem est ratio pravorum Christianorum. Hinc de sancto Leone Papa IX. tenentibus Siciliam Nortmannis bellum illaturo, scribit
An.1055 Hermannus Contractus: *Papa ab Imperatore Romam reversurus digreditur. Secuti sunt autem eum plurimi Teutonicorum, partim jussa Dominorum, partim quæstu adducti, multi etiam scelerati & protervi diversasque ob causas patria pulsi. Quos ille omnes tum consuetæ nimiæ misericordiæ compassione, tum etiam quia eorum opera ad imminens videbatur bellum indigere, clementer & gratanter suscipiebat*. Verùm pugna infelicissimè successit. *Occulto Dei judicio*. Hermannus adjungit causam: *Sive quia tantum Sacerdotem spiritualis potiùs, quàm pro caducis rebus carnalis pugna decebat, sive quod nefarios homines quàm multos, ad se ob impunitatem scelerum vel quæstum avarum confluentes, contra itidem sceleratos oppugnandos secum ducebat, sive divina Justitia alias, quas ipsa novit, ob causas nostros plectente*. Habemus plura istiusmodi exempla. Quare Reges dum ad bella procedunt, studere debent, ut habeant probos milites, aut sanè ut ex improbis probos faciant, atque ita ipsis à divina clementia impetrent Angelicum comitatum & protectionem.

CAPUT IX.

Quænam causæ sufficiant ad indicendum bellum?

Certum ac manifestum est hanc, ex qua integrum Regnum aut Regio cogatur ad horrendas calamitates, causam debere esse longe gravissimam. Audiamus quid sancti Ecclesiæ Patres docuerint. Primam belli causam adducit in litteris ad Ædesium sanctus Isidorus Pe-
Lib. 5. lusiotes: *Numquam te molestæ immittas pugnæ,
Ep. 14. præsertim cum pietatis & virtutis non agitur negotium. In hoc etenim ad sanguinem usque pugnandum est, ne hæc aut illa prodatur*. Omne pro virtutis ac pietatis, Christianæ præsertim Religionis, defensione susceptum bellum affirmat esse justum. Omne aliud videtur improbare. Istud
Cap. 23. ipsum in Canonicis ad sanctum Amphilochium litteris tradit Magnus Basilius: *Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non reputaverunt, ut mihi videtur, ignoscentes iis qui pro pudicitia & pietate decertant*. Affirmat istud bellum probari ab omnibus Patribus. Et hunc ejus Canonem probat omnis Ecclesia. Eandem causam probat in libris contra Petilianum, Constantinensem Donatistarum Episcopum, sanctus Augusti-
Lib. 2. nus. Etenim homini improperanti, *Bello quæ-
cap.68. ritis unitatem*, reposuit: *Si Bello quærimus unitatem, non potuit laudari præclariùs Bellum nostrum*. Agit de Bello quo Schisma eliminatur, & reparatur Catholica unitas. Et in libris contra Faustum Manichæum affirmat antiqui testamenti Reges ac Patres in suis adversùm Gentiles bellis fuisse à Divina gratia armatos atque
Lib. 22. adjutos, & adjungit: *Christiani quoque Impera-
cap.76. tores, plenam gerentes fiduciam pietatis in Christo, de inimicis Sacrilegis, qui spem suam in Sacramentis Idolorum dæmonumquè posuerant, gloriosissimam victoriam perceperant, cum apertissimis notissimisquè documentis, de quibus nonnulli jam scriptum memoriæ commendarunt, illo fallerent vaticinia Dæmoniorum, hos firmarent Prædicta Sanctorum*. Laudat magni Imperatoris Theodosii contra Gentilem tyrannum Eusenium bella & victorias, quæ omnes scimus fuisse manifesta Dei beneficia. Laudat ejusdem Principis contra similem in Africa tyrannum Gildonem arma, quæ jam defunctus, & vivis apparens direxit sanctus Ambrosius. Alia ejus bella direxit sanctus Anachoreta Joannes. Hæc sunt Prædicta Sanctorum. Eadem bella semper adeò probavit Ecclesia, ut ad illa non Cruce-signatos dumtaxat, sed & Regulares creaverit milites, obstrictos quarto solemni voto. Nempe Templarios, Hospitularios, Equites Teutonicos, Sancti Jacobi, & plures alios. Et sacram Crucem non solummòdo contra Saracenos & Turcas publicavit, sed etiam contra Hæreticos atque Schismaticos.

Sunt tamen & aliæ justæ Bellorum causæ. Etenim Propheta David Ammonitis intulit bellum, quod eorum Rex suos Legatos contumeliosè tractasset. Quæ causa etiamnum hodie explet belli justitiam. Et ad Alphium Monachum scribit sanctus Isidorus Pelusiotes: *Bella ferè ob alienas conflantur possessiones & bona. Ac ne omnes* Lib. 5.
quidem bella gerentes sunt accusandi, sed qui susci- Ep. 386.
piunt vel injuriæ vel rapiendi causa, hi perniciosi velut dæmones habendi. At qui modestè vindicant, ac moderatè ulciscuntur illatas injurias, non sunt ut injusti reprehendendi. Suprà addaxi integrum contextum Epistolæ. Palam affirmat etiam temporalium injuriarum reparationem esse justam belli causam, ideoquè talium armorum gestores Principes, dummodò reparationis modum non excedant, nec esse laudandos ut Philosophos, nec uti injustos reprehendendos. Quod ipsum in variis locis docet sanctus Augustinus. In libris de civitate Dei: *Iniquitas eorum, cum quibus* Lib. 4.
justa bella gesta sunt, regnum adjuvit ut cresceret. cap.15.
Quod utique parvum esset, si quies & justitia finitimorum contra se bellum geri nulla provocaret injuria, ac felicioribus sic rebus humanis omnia regna parva essent concordi vicinitate lætantia. Et ita essent in mundo regna plurima gentium, ut sunt in urbe Domus plurimæ Civium. Proinde belligerare, & perdomitis gentibus dilatare regnum, malis videtur felicitas, bonis necessitas. Sed quia pejus esset, ut injuriosi justioribus dominarentur, ideo non incongruè dicitur etiam ista felicitas. Sed procul dubio felicitas major est, vicinum bonum habere concordem, quam vicinum malum subjugare bellantem. Mala vota sunt, optare habere quem oderis, vel quem timeas, ut possit esse quem vincas. Et in alio ejusdem operis libro: *Iniquitas partis adversæ* Lib. 19.
justa bella ingerit gerenda Sapienti: quæ iniquitas cap.7.
utique homini est dolenda, quia hominum est, etsi nulla ex ea bellandi necessitas nasceretur. Et in litteris ad sanctum Comitem ac Martyrem Marcel-
linum: *Misericorditer si fieri posset, etiam bella ge-* Ep. 5.
rerentur à bonis, ut licentiosis cupiditatibus domitis hæc vitia perderentur, quæ justo imperio vel extirpari vel deprimi debuerunt. Bella quæ istiusmodi vitia extirpant aut deprimunt, affirmat non culpa-

culpari à Christiana disciplina. Et in quæstionibus super librum Josue: *Homo justus nihil præcipuè cogitare debet in his rebus, nisi ut bellum justum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est. Justa autem bella definiri solent, quæ ulciscuntur injurias, si qua gens vel civitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod à suis improbè factum est, vel reddere quod per injurias ablatum est.* Hæc omnia altè clamant etiam temporales hominum injurias esse justam belli causam. Et certè non solius Sancti Augustini, sed etiam Sancti Isidori doctrina est summæ auctoritatis apud omnes Ecclesias. Magnus item Basilius inter istas causas ponit non solius pietatis, sed & lege pudicitiæ tutelam. At quæstio est, quanta & qualis debeat esse injuria? Certum estquod debeat esse publica & magna. Etenim integram gentem aut Provinciam ob levem aut privatam injuriam conjicere in bellicam calamitatem, est manifestè summum crimen. Respublica concuti non potest, nisi ob publicum crimen. Duo hujusmodi crimina edicit sanctus Augustinus. Primum in quæstionibus super librum Numerorum: *Notandum est sanè, quemadmodum ab Hebræis justa bella gerebantur. Innoxius enim transitus negabatur, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debebat.* Hac de causa Hebræi Sehon Regem Amorrhæorum invaserunt, & sibi appropriarunt ejus Regnum. Et Augustinus affirmat causam fuisse sufficientem. Secundum istiusmodi crimen sanctus Augustinus edicit in libris adversùs Faustum: *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bellis jure culpantur. Quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam resistentium gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis.* Hoc igitur crimen est, Feritas rebellandi. Augustinus addit etiam hæc bella non posse esse crudelia, nec impacata aut implacabilia, nec facta ex animo nocendi. Tertium crimen est superiùs adducta Legatorum violatio. Possint esse & aliæ causæ. Verùm debent esse tales, quæ non nisi per bellum possint reparari. Necesse est ut Reges habeant matura & sana consilia, & non nisi coacti prorumpant in calamitatem Christiani populi.

Quæst. 10.

Quæst. 44.

Lib. 22. cap. 74.

Reges hæc debent non dumtaxat in offensivo sed etiam in defensivo bello attendere. Nam & hæc possunt esse injusta. Quare qui alienas Provincias, Civitates, aut Terras invaserunt aut detinent, obligantur ipsas restituere, prævenire bellum, & propriis finibus esse contenti. Etenim Reges non habent aliud Evangelium, quàm privati fideles. Hinc Carolum Calvum Francorum Regem ad Lotharingiæ Regnum, quod nepoti suo Imperatori Ludovico II. eripuerat, plenè reponendum Adrianus II. Pontifex compulit per minas anathematis. Posterioribus Græcis familiare fuit ejicere Principem, ac invadere Imperium: quod istos invasores ad renunciandum, publicam agendam pœnitentiam, aut etiam se intra Monasterium claudendos Episcopi adstrinxerint, docent plura exempla. Censuerunt illis non esse aliam viam ad vitam æternam. De Michaele Palæologo scribit Michael Glycas: *Michael Imperator delictum suum per omnem vitam deplorare non desinebat, ac Deum bonis operibus, Monasteriis condendis, benignitate in egentes placabat. Ea verò profuissent illi, si quidem abjecisset Imperium, cujus gratia molitus ea facinora fuerat, & adulteram repudiata, privatus peccatum suum deplorasset. Nunc ille nihil horum agens, sed Zoæ consuetudine utens, Imperium mordicùs retinens de publicis bonis in speciem beneficia quædam præstans, eoque pacto veniam se consecuturum sperans, Numen divinum & mentis expers & injustum esse putabat, quod alienis opibus redimi pœnitentiam pateretur.* Reges qui alienas Ditiones non timent invadere, & sua ac aliena etiam conjugia consueverunt temerare, hæc benè considerent. Ita Michael Augusti Romani & conjugem rapuit & Imperium. Hinc Synodus ipsum censuit à Christiana spe alienum, nisi utrumque dimittens, ageret perpetuam in Monasterio pœnitentiam. Isaacum Comnenum, qui ex ista familia primus invasit Imperium, in venatu fuisse à Dæmone sub apri specie vexatum scribit idem Glycas atque adjungit: *Inde Isaacius conjectus in quandam piscatoriam naviculam salvus in Regiam delatus est, atque hoc modo graviter afflictus & ante actorum pœnitentia ductus, Imperio quod injustè occuparat, sponte sua cessit, alterum sibi substituit, lacernam induit, in Studii Monasterium se contulit.* Et sanctè vixit. Latius hæc scribit Joannes Schylitza Curopalatis. De patre suo Alexio, quod istud ipsum facere voluerit, sed Episcopi suaserint aliud, amplè scribit Anna Comnena. Nempe deerat legitimus Imperii hæres. Interim Synodus & Alexium, & omne Palatium, & omnes istius adjutores coegit ad publicam pœnitentiam. Justior ac divinæ Legis observantior fuit Arsenius Patriarcha Constantinopolitanus. Etenim Michaelem Palæologum, qui ob invasum Joannis Lascaris Imperium postulabat similem pœnitentiam, non exaudivit, sed excommunicatum communioni reddere noluit, nisi Imperium deponeret & arma. Et benè sensit. Rei seriem amplè exponit Georgius Pachymeres. Ita Sanctus Francorum Rex Ludovicus Regnum, quoniam ex ejus Avis Hugo Capetus invaserat, frequenter dixit non spectare ad se, ideoque dimittendum. Verùm præscriptionis tempora jam dudum erant expleta: & quidam asserebant Hugonem fuisse ex magni Caroli genere. Hinc Episcopi quietarunt Regis conscientiam. Guilielmi Nortmanni, qui Angliæ acquisivit Regnum, filius Guilielmus nullam unquam habuit pacem, nullam felicitatem. Adducuntur variæ causæ. Inter palmares est, quod ille fratrem primo-genitum Robertum, Sacro apud Palæstinos bello distentum Regno exclusisset. Et tamen magni Episcopi favebant Guilielmo, & Robertum Divina vindicta persequebatur. Etenim laboriosum quod ipsi in Sabbatho sancto divinitùs accensa candela detulerat, Jerosolymæ Regnum ex Anglicani cupiditate, refutarat, atque ita divina Justitia ipsum privavit utroque. Plurima sunt hujusmodi exempla.

Parte 4. 315.

Fol. 324.

Lib. 3. cap. 14. 19.

Lib. 4. cap. 1.

An. 895.

Eadem est ratio Legitimorum Principum qui alienas Ditiones retinent. De Henrico Lyn-

conien-

conienſi Epiſcopo ſcribit Thomas Walſinghamenſis: *Henricus cupidus & avarus apud prædium ſuum de Tyngurſt parcum fecerat, & ſuorum terras contiguas ipſis junctis eidem parco adjecerat, & ſepibus ac foſſatis incluſerat, nec ſine duris illorum increpationibus ademerat terras ſuas. Poſt mortem verò ſuam apparuit cuidam ex Armigeris ſuis quondam, cum pharetra & arcu, ſagittis & cornu, indutus brevi tunica, & ipſa viridi, & ait: noſti quod non ſine Dei offenſa, & injuria pauperum clauſerim iſtum Parcum. Datus igitur ſum non ſine pœna ad cuſtodiam hujus Parci, prout vides, quouſque terræ iſtic incluſæ priſtinis poſſeſſoribus reſtituantur. Vade ergò ad fratres meos Lynconienſes Canonicos, & roga eos ex parte mea, ut hæc omnia pauperibus poſſeſſoribus redonentur, à quibus cum injuria ea tuli. Canonici verò hæc audientes, & prælibatam injuriam non ignorantes, miſerunt unum de Canonicis Wilhelmum Bacheler appellatum ad reſtituendum ſua ſingulis, & ſepes extirpandas, foſſataque complananda. Qui rediens per Abbatem de Sancto Albano Michaelem, ei narravit hæc omnia ſpeciatim.* Quod Auguſta Arcadii Imperatoris uxor Eudoxia ob invaſum viduæ agrum fuerit non dumtaxat à ſancto Joanne Chryſoſtomo, ſed etiam ab omnipotente Deo caſtigata, eſt omnibus notum. Ob unicam Waluthæ vineam Rex Achab regnum amiſit, uxor Jezabel fuit canibus præcipitata in eſcam. Proindè Reges alienas, quas non niſi effuſo plurimo Chriſtiano ſanguine, & per miſerandas totius populi calamitates invadunt terras, omninò obſtringuntur reſtituere: alioquin nulla illis ſpes vitæ æternæ. Et iſtud terribile onus omninò tranſit in ipſorum filios ac alios ſucceſſores.

Et hinc lucet etiam defenſivum bellum eſſe quandoque injuſtiſſimum. Iſta Regni augmenta defendere eſt latrocinio addere latrocinium. In quarto de Dei civitate libro veriſſimè ſcribit Sanctus Auguſtinus: *Remota juſtitia quid ſunt regna, niſi magna latrocinia? Quia & ipſa latrocinia quid ſunt niſi parva Regna? Manus etenim ipſa hominum eſt, cum Imperio Principis regitur, pacto ſocietatis adſtringitur, placiti lege præda dividitur. Hoc malum ſi in tantum perditorum hominum acceſſibus creſcit, ut & loca teneat, ſedes conſtituat, civitates occupet, populos ſubjuget; evidentius Regni nomen aſſumit, quod ei jam in manifeſto confert non adempta cupiditas, ſed addita impunitas. Eleganter enim & veraciter Alexandro illi magno quidam comprehenſus Pirata reſpondit: nam cùm idem Rex hominem interrogaſſet, quid ei videretur, ut mare haberet infeſtum, ille libera contumacia inquit: qui tibi, ut orbem terrarum? Sed quia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; Quia tu magna claſſe, Imperator.* Cap. 4. De Philippo Macedone ac ejus filio hoc Alexandro rectè ſcribit in tertio naturalium quæſtionum libro Seneca: *Qui exitio gentium clari, non minores fuere peſtes mortalium quàm inundatio, qua planum omne perfuſum eſt; quàm conflagratio qua magna pars animantium exaruit.* Qua nocte Epheſiæ Dianæ templum conflagravit, natus eſt magnus iſte Alexander. Et ubi lucere cœpiſſet, Epheſiorum Magi clamitarunt iſta nocte natam eſſe totius Aſiæ peſtem ac perniciem. Quare Chriſtiani Principes, qui ſibi iſtum Alexandrum alioſque Gentiles militiæ Duces figunt in imitationis exempla, attendant ad præfatum Senecæ aliorumque judicium.

Quæſtio eſt, an bellum ex utraque parte poſſit eſſe injuſtum? Reſpondeo poſſe. Etenim de facto inter tres Ludovici Pii Imperatoris filios bello, & commiſſo apud Fontiniacum crudeliſſimo prælio Rabanus Maurus Archi-Epiſcopus Moguntinus ſcripſit ad Heribaldum Epiſcopum Antiſiodorenſem: *Quod quidam homicidium quod nuper in ſeditione & prælio Principum noſtrorum perpetratum eſt, excuſent, quaſi non neceſſè ſit pro hoc cuilibet agere pœnitentiam, eò quòd juſſu Principum noſtrorum peractum ſit, & Dei judicio ita finitum. Scimus enim quòd Dei judicium ſemper ſit juſtum, & nulla reprehenſione dignum. Sed nemo judicia Dei penetrare poteſt. Undè oportet eos conſiderare, qui hanc necem nefariam defendere cupiunt, utrùm illos coram oculis Dei quaſi innoxios excuſare poſſint, qui propter avaritiam, quæ omnium malorum radix eſt, atque propter favorem Dominorum ſuorum temporalium æternum Dominum contempſerunt, & mandata illius ſpernentes non caſu, ſed induſtria homicidium perfecerunt.* Cap. 4. Pluribus hoc confirmat, & concludit: *Qui ergò malorum, ſine condigna pœnitentia quemquam veniam à Deo percipere dixerit, penitùs errat. Et cùm deceptus alios decipere feſtinat, duplici noxa conſtringitur: hoc eſt, proprii erroris & alienæ deceptionis. Sed inter hæc ſciendum eſt, quod magna diſtantia eſt, inter legitimum Principem & ſeditioſum Tyrannum; inter eum qui ſubvertere nititur Chriſtianæ pacis tranquillitatem, & illum qui armis contra iniquitatem certat defendere æquitatem.*

Hujus belli radicem exponit Sigebertus Gemblacenſis: *Carolus & Ludovicus, Filii Imperatoris Pii, dolentes ſe à Fratre Lothario debita regni parte privari, contra eum inſurgere parant. Tribus Fratribus de regni partitione diſcordantibus, conſeritur inter eos pugna in Pago Antiſiodorenſi apud Villam Fontanenam, & tanta cædes utrimque facta eſt, ut nulla ætas meminerit tantam hominum ſtragem fuiſſe factam in gente Francorum. Et ita eorum vires ibi attenuatæ ſunt, ut jam nec ſuos terminos ab externis tueri poſſent. Victoria tamen Ludovico & Carolo provenit.* An. 847. Eadem ſcribunt Abbas Regino, Hermannus Contractus, Marianus Scotus, ac præſertim Nitaridus. Omnes tres Fratres de Paterno Teſtamento fuerunt queſti, præſertim Ludovicus & Carolus quibus ſenior Lotharius partem invadebat: hinc omnes tres exarſerunt in crudeliſſimum bellum. Quin omnes tres graviſſimè deliquerint, nemo Epiſcopus aut Doctor dubitavit. Omnes enim tres inflammavit avaritia, ideoque erant de numero iſtorum, quos ſanctus Iſidorus Peluſiotes notavit. Fraterna iſta quæſtio debebat pacificè componi per Epiſcopos & Proceres, atque ita bellum, utpotè ex furore & odio natum, erat ex omni parte injuſtum. Etenim populos in bella præcipitare, non eſt venatum procedere. At dubium fuit de Feudalibus, aliiſque Subditis, quos Regia juſſio adegit ad bellum, & patranda tot Fratrum homicidia. Et quidam ipſos per dictam juſſionem ſtuduerunt purgare. Purgare ſtuduerunt

duerunt præsertim Ludovici & Caroli milites. Isti enim videbantur à Fratre Lothario passi injuriam, & ipsis faverat victoria, atque ita videbatur favere & Divinum judicium. Isto enim sæculo plures judicabant ex eventu, ideoque non generale dumtaxat prælium, sed etiam quodcumque victoriosum duellum accipiebant uti Divinum judicium. Ita largè habes apud Nitardum. Verùm Rabanus Maurus, cæterique doctiores Episcopi censuerunt cunctos esse homicidas, & gravissimè reos, ideoque & compulerunt ad publicam homicidarum pœnitentiam. Et Rabanus dat firmas rationes. Primò, quod istud non fuerit bellum, sed Fraterna Seditio. Secundò, quòd Feudales palàm viderent ista omnia utrimque agi per invidiam & avaritiam, ideoque istis suorum Principum mandatis non potuerint obedire. Tertiò, quòd omnes tres Reges in isto suo furore non legitimum egerint Principem, sed seditiosum Tyrannum, cujus studium est Christianæ pacis tranquillitatem subvertere. Hoc enim omninò faciunt quotquot sine plena necessitate prorumpunt in arma. Rabanus rectè addit divina judicia esse secretissima, ideoque victoriam aut alios eventus non esse viam ad ipsa penetranda.

Lib. 2. cap. 1.5.

Ejusdem sententiæ fuerunt Episcopi in Rhemensi Synodo Sculphi Archi-Episcopi, de quibus scribit antiquus Codex, apud Rhemenses repertus in Monasterio sancti Remigii: *Anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo vigesimo tertio, Episcopatus autem Domini Sculphi secundo, convenientes sancti Patres, Sculphus scilicet Rhemorum Archi Episcopus, Abbo Suessionicæ Urbis Episcopus, Adelmus Laudunensis, Stephanus Cameracensis; Item Adelmus Sylvanectensis, Airardus tunc inibi Ordinatus Noviomagensis cum cæterorum ejusdem Rhemensis Diœcesis Episcoporum Legatis, decreverunt hanc pœnitentiam his, qui bello Suessionis inter Robertum & Carolum acto interfuerant, injungendam; videlicet ut tribus Quadragesimis per tres annos agant pœnitentiam: ita ut prima Quadragesima sint extra Ecclesiam, & in Cœna Domini reconcilientur. Omnibus verò his tribus Quadragesimis, secunda, quarta & sexta feria in pane, sale, & aqua abstineant, aut redimant. Similiter quindecim diebus ante nativitatem sancti Joannis Baptistæ, & quindecim diebus ante nativitatem Domini Salvatoris. Omni quoque feria sexta per annum, nisi redemerit, aut festivitas celebris ipsa die acciderit, vel eum infirmitate sive militia detentum esse contigerit.* Ad Decimi sæculi annum vigesimum secundum Francorum proceres Carolum Simplicem, suum Regem ejecerunt, & in ejus thronum levarunt Comitem Robertum, unctum & coronatum ab Herinæo Archi-Episcopo Rhemensi. Et ad pacandum Regnum inter Carolum & Robertum fuerant stabilita quædam Induciarum Pacta. At eccè sequenti anno Carolus resumpsit animos, collegit militem, ex improviso aggressus est Robertum, & occidit in prælio. Et certè invasit sibi perduellem tyrannum. Nihilominus præfata Synodus istud bellum judicavit utrimque injustum, & factas hinc inde cædes punivit ut homicidia. Et rectè. Etenim Carolus suam fidem prævaricatus fuerat. Robertus verò suam tyrannidem studuerat stabilire, ideoque uterque sine legitimo titulo turbarat & afflixerat Christianum populum.

Quæstio secunda est, an bellum possit etiam utraque ex parte esse justum? Quidam affirmant: etenim Lis potest utrimque esse justa: utriusque partis fundamenta possint esse probabilia. Respondeo aliud esse bellum, aliud judicialem litem. Ad istud inchoandum, aut etiam continuandum non sufficit probabilis, sed omnimodò requiritur certa & manifesta causæ justitia atque necessitas: sine his Christianus populus nequit à Regum affectibus aut cupiditatibus præcipitari in istas calamitates. Etenim non populus propter Regem, sed Rex est propter populum. Hinc ille ante omnia debet hunc tueri & custodire. Quare manifestum est, quod bellum, quoad ipsos saltem Principes, nullatenus possit utrimque esse justum. Alia possit esse ratio subditorum militum. Etenim Regi ex probabili dumtaxat, ideoq; & falsa causa indicenti bellum, subditi obedire debent, ideoque justè bellant adversùm illos qui justè se tuentur. Locum tunc habet, quod in libris contra Faustum scribit S. Augustinus: *Regem reum facit iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendit ordo serviendi.* Dico, *Alia possit esse ratio subditorum militum.* Etenim Rabanus Maurus & ei consentientes plures Episcopi, ac præfata Rhemensis Synodus omninò videntur damnare etiam milites, qui Regi ob probabilem dumtaxat causam obediunt. Certè Ludovicus & Carolus Reges adversùs fratrem Lotharium habuerunt causam, licet non necessariam, tamen manifestè probabilem. Etiam Carolus Simplex adversùs Robertum Comitem. Nam perduellem Dominus etiam inopinatum potest invadere, nec opus est ipsum diffiduciare per Fæciales. Episcopi igitur illi ad legitimum bellum censuerunt etiam in subditis requiri, non probabilem dumtaxat, sed insuper manifestam ac necessariam justitiam. Et sanè subditi videntur ad bella, quorum justitiam non habent manifestam, non posse consentire. Etenim bella gerere non est ludere aut venari. Sancti Augustini authoritas est summa, nescio tamen, an hac in parte sit irrefragabilis.

Lib. 22. cap. 75.

Quidam cum sancto Augustino sensisse putant etiam sanctum Joannem Baptistam, de quo scribit in Evangelio sanctus Lucas: *Interrogabant eum & milites, dicentes: quid faciemus & nos? Et ait illis: neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.* Non jussit ut militiæ valedicerent. At verò illi erant Romani Imperii milites, cui nullum erat jus in Judaicam terram, nisi libido dilatandi Imperii. Eorum istic arma nullum poterant habere titulum, nisi aliquot annorum possessionem: Titulum vix probabilem. Respondeo istos milites palàm fuisse non gentiles, sed Judæos. An Romanis militaverint, non plenè constat: possint fuisse Herodiani, militantes Herodi Tetrarchæ. Interim res cadit in idem. Etenim & Herodes iste, utpote Herodis magni filius, nullum habebat jus ad Judaicum Regnum. Hinc quæstio est, quomodo sanctus Joannes istos milites non jusserit deponere iniquum Cingulum & Arma? Respondeo arma ista, licet per iniquos Princi- Cap. 3.

pes ge-

pes gererentur fuisse justissima. Etenim Dei Electus, humani generis Redemptor, jam advenerat, ideoque Judaicum Regnum tunc debebat disponi ad ruinam, & administrari per Alienigenas. Erat Divina dispensatio prædicta per Prophetas, notissima sancto Joanni. Hinc ille milites permisit sub simplici fide permanere in istis armis. In illius Evangelii commentario Theophylactus hæc scribit: *Joannes admonet & adhortatur tres ordines, Turbas, Publicanos, & Milites. Et turbas quidem admonet, ut eleemosynæ vacent, præcipiens habenti duas vestes, communicare ei qui non habet. Publicanos verò, non plus quam constitutum est ipsis, extorquere. Milites autem, non rapere, sed contentos esse obsoniis, hoc est his, quæ à Rege juxta consuetam liberalitatem erogantur. Vide autem quomodo Turbis, velut innocentibus dicit, exhortans ut bonum faciant, hoc est, ut communicent: Publicanis verò ac Militibus, ut abstineant à malo. Neque enim capaces illi erant, neque bonum quippiam facere poterant, sed sufficiebat eis non facere malum.* Publicanis & Militibus non omnia salutis media, sed sola edixit justitiæ exordia: cavere à gravioribus peccatis. Eos non introduxit, sed solummodò disposuit ad rectas vias. Hinc de belli justitia non meminit. Et non expediebat ut Joannes notaret Romanum Imperium, aut milites ab ipso diverteret.

CAPUT X.

Exponitur necessitas militaris disciplinæ.

QUod non dumtaxat injusta, sed etiam citra necessitatem edicta bella non sit aliud, quàm magna latrocinia, est abundè demonstratum. Hinc inter articulos, ob quos Gallicani olim Episcopi Imperatorem Ludovicum Pium degradarunt, fuit & hic: *De diversis expeditionibus, quas in Regno sibi commisso non solùm inutiliter, sed etiam noxiè sine consilio ac utilitate fecit. In quibus nimirum multa & innumerabilia sunt in populo Christiano flagitia perpetrata, in homicidiis, & perjuriis, in adulteriis, in rapinis, in incendiis, sive in Ecclesiis Dei, sive in aliis diversis locis factis, in direptionibus & oppressionibus pauperum, in miserabili & penè apud Christianos inaudita patratu. Quæ omnia ad authorem reflectuntur.* Hæc cuncta sunt omninò delicta Principis. Hinc sine extrema necessitate non possit procedi ad bellum. Quod ipsum etiam gentiles agnoverunt. Etenim in Augustæ Historiæ Epitome scribit de Augusto Cæsare Aurelius Victor: *Augustus adeò turbas, bella, simultates aversatus est, ut nisi justis de causis numquam Genti cuiquam bellum intulerit. Jactantis esse ingenii & levissimi dicebat, ardore triumphandi & ob lauream coronam, id est, folia infructuosa, in discrimen per incertos eventus certaminum, securitatem civium præcipitare. Neque Imperatori bono quidquam minùs, quàm temeritatem congruere. Satis celeriter fieri, quidquid commodè geritur. Arma, nisi majoris emolumenti causa, nequaquam movenda esse: ne compendio tenui, jactura gravi petita victoria similis sit hamo aureo piscantibus: cujus abrupti amissique detrimentum nullo captura lucro pensari possit.* Et de Romanorum Duce Pompejo scribit Eutropius. *Tigrani Pompejus bellum intulit, ille se ei dedidit, ac diadema, cum procubuisset ad genua Pompei, in manus ejus collocavit, quod ei Pompejus reposuit. Regni tamen parte mulctavit & grandi pecunia. Quia bellum sine causa Romanis commovisset.* Lib. 6.

Etiam sine Disciplina Exercitus non est aliud quàm turba Latronum. Hinc & Gentiles summo studio curarunt disciplinam: ipsius custodes exaltarunt, neglectores Duces rigidè castigarunt. Etenim de Metello Duce scribit Crispus Salustius: *Ubi in Africam venit, exercitus ei traditur, ab Albino Proconsule, iners, imbellis, neque periculi neque laboris patiens, lingua quàm manu promptior, prædator ex sociis, & ipse præda hostium, sine imperio & modestia habitus. Ita Imperatori novo plus ex malis moribus sollicitudinis, quàm ex copia militum auxilii aut spei bonæ accedebat. Statuit Metellus non priùs bellum attingere, quàm Majorum disciplina milites laborare coegisset.* Notanda sunt verba: *Prædator ex sociis, ipse præda hostium.* Etenim milites, qui in rusticos ac alios inermes socios agunt leonem, in hostili congressu consueverunt esse cervi. Salustii textus est plenè audiendus: *More militari vigiliæ non ducebantur. Uti cuique libebat, à signis aberat. Lixæ cum militibus permixti die noctuque vagabantur: & palantes agros vastare, villas expugnare, pecoris & mancipiorum prædas certatim agere, eaque mutare cum mercatoribus vino advectitio & aliis talibus. Prætereà frumentum publicè datum vendere, panem in dies mercari, postremò quæcumque dici aut fingi queunt ignaviæ, luxuriæque probra, in illo exercitu conjuncta fuere. Et alia ampliùs.* At verò Metellus *suo Edicto primùm adjumenta ignaviæ sustulisse dicitur, ne quisquam in castris, nevè in agmine, panem, aut quem alium cibum coctum venderet; ne Lixæ exercitum sequerentur; ne miles gregarius in castris, nevè in agmine servum aut jumentum haberet: cæteris arctè modum statuisse.* Etiam Cæsarem Augustum laudat Svetonius Tranquillus: *Augustus in re militari & commutavit multa, & instituit, atque etiam ad antiquum morem nonnulla revocavit. Disciplinam severissimè rexit, ne Legatorum quidem cuiquam, nisi gravatè hibernisque demùm mensibus permisit uxorem invisere.* Cap. 24. Et de Tiberio scribit: *Disciplinam acerrimè exegit, animadversionum & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis. Atque etiam Legato Legionis, quod paucos milites cum Liberto suo trans ripam venatum misisset, ignominia notato.* Et de Vespasiano: *Milites, pars victoriæ fiducia, pars ignominiæ dolore ad omnem licentiam audaciamque processerant. Quare Vespasianus, qui nihil antiquiùs habuit, quàm nutantem & afflictam stabilire atque ornare Rempublicam, Vitellianorum quidem exauthoravit plurimos, & coercuit, participibus autem victoriæ adeò nihil extra ordinem indulsit, ut etiam legitima præmia nonnisi serò persolverit. Et ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret, adolescentulum fragrantem unguento, cum sibi pro impetrata Præfectura gratias ageret, nutu adspernatus, voce etiam gravissima increpuit: maluissem allium oboluisses; litterasque revocavit.* Et de Imperatore Adriano scribit Eutropius:

Non

Lib. 8. cap. 2. *Non magnam clementiæ gloriam habuit, diligentissimus tamen fuit circa militum disciplinam.* Plura adduci possunt istiusmodi exempla.

Decade 3. Lib. 9. cap. 21. E contrario Scipionem Africanum summum militem, licet in multis laudet Titius Livius, graviter tamen notat *desoluta militiæ disciplina*. Et in Catiliniano bello scribit de Sylla Crispus Salustius: *Sylla exercitum quem duxaverat in Asia, quò sibi fidum faceret, contra morem Majorum luxuriosè, nimisquè liberaliter habuerat, loca amœna, voluptuaria facilè in otio feroces militum animos molliverant. Ita primùm insuevit Exercitus populi Romani amare, potare, signa, tabulas pictas, vasa cælata mirari, ea privatim ac publicè rapere, delubra spoliare, Sacra profanaque omnia polluere. Igitur hi milites postquam victoriam sunt adepti, nihil reliqui victis fecere.* Et de Imperatore Vitellio scribit Svetonius Tranquillus: *Vitellius, nactus Imperium, per medias civitates ritu Triumphantium vectus est, perquè flumina delicatissimis navigiis, & variarum coronarum genere redimitis, inter profusissimos obsoniorum apparatus, nulla familiæ aut militis disciplina, rapinas ac petulantiam omnium in jocum vertens, qui non contenti epulo ubique publicè præstito, quoscumque libuisset, in libertatem adserebant, verbera & plagas, sæpè vulnera, nonnumquam necem repræsentantes adversantibus.* Ita solent dissoluti milites. Hinc discimus non solius militis, sed etiam familiæ, & suæ ante omnia personæ disciplinam esse curandam à bono Principe aut Duce. Quæ Vitellii omnia latiùs exponit ac arguit in historiarum libris Cornelius Tacitus. De Christiano Imperatoris Constantii exercitu scribit etiam homo gen-

Lib. 22. cap. 6. tilis Ammianus Marcellinus: *Accessere flagitia disciplinæ Castrensis, cum miles cantilenas meditatur pro jubilo molliores. Et non saxum erat, ut ante hac, armato cubile, sed pluma, & flexiles lectuli. Et graviora gladiis pocula. Testa enim bibere jam pudebat. Et quærebantur ædes marmoreæ, cum scriptum sit in antiquitatibus, Spartanum militem coercitum acriter, quod procinctus tempore ausus sit videri sub tecto. Adeò autem ferox erat in suos illis temporibus miles & rapax, ignavus verò in hostes & fractus, ut per ambitionem otiumque opibus partis, auri & lapillorum varietates discerneret scientissimè, contra quam recens memoria tradidit. Notum enim est, sub Maximiano Cæsare vallo Regis Persarum direpto, gregarium quemdam post saccum Particum, in quo erant margaritæ, repertum, projectis imperitia gemmis abjisse pellis nitore solo contentum.*

Militarem disciplinam à Christianis longè magis Mater Ecclesia semper exegit, ac damnavit ejus neglectum. Etenim Christiani milites, præsertim Reges ac Duces debent ex Evangelii Regula vivere. Hinc in quadraginta Martyrum elogio scribit Sanctus Gregorius Episcopus Nyssenus: *Est ad me pertinens vicus, in quo Beatissimorum Martyrum Reliquiæ requiescunt. Non procul abest parva civitas, quam Iboram vocant. In hac, cum ex recepta Romanorum consuetudine, census militum institueretur, quidam ex militibus ad prædictum vicum venit, à Tribuno ad vici custodiam destinatus, ut commilitonum suorum invasiones & injurias propulsaret, quas milites rusticanis audacter inferre solent.* Adeò antiquæ sunt hæ Custodiæ. Et iste miles fuit probus ac pius. Etenim ejus pes, quo incurabiliter claudicabat, fuit ab apparente sibi uno Martyrum miraculosè sanatus. Interim Gregorius queritur Romanum tunc & Christianum militem fuisse adeò licentiosum, ut vicini vici indigerent tali custodia. Hinc & de Belisario, Imperatoris Justiniani Duce, ereptam Wandalis Carthaginem gloriosè intranti, scribit in libris de Wandalico bello Procopius Cæsaræensis: *Qua die Belisarius laudem consecutus est tantam, ut gloriam non eorum modò qui tunc vivebant, sed veterum etiam obscuraverit. Cùm enim Romanis militibus solemne sit nunquam sine tumultu urbem sibi subditam ingredi, si vel tantum quingenti sint, præsertim quando est profectio subitanea; ille suos omnes ita continuit in officio, ut nec contumeliæ, nec minæ usquam jactæ fuerint, non impeditum civitatis commercium, sed in urbe capta, quæ regimen ac dominum mutaverat, tabernæ usque patuerunt. Scribæ, datis libellis hospitalibus, in domos pro more induxerunt milites; hi emptis, quæ quisque voluit, cibariis quievere.* Laudanda profectò disciplina. Lib. 1. cap. 21.

Adversùm milites, ausos spoliare Ecclesias insigne capitulum edidit Carolus Magnus. Affirmat eos omnes esse anathematizatos, atque prosequitur: *Scimus anathematizatos homines & in præsenti sæculo infames esse ac perditos, & à consortio fidelium in omnibus absque pane & aqua fieri alienos, atque si absque Ecclesiæ satisfactione de hac vita recesserint, à regno Dei fore extorres. Quam foveam cavere dissimulans vel recusans, nostra se sciat per omnia carere societate. Quia non solùm qui faciunt, sed & qui facientibus prava consentiunt, sunt rei. Satiùs enim nobis est Regnum non habere terrenum, quàm æternum perdere. Plus verò me credo Deum posse per Sanctorum suorum merita adjuvare, quàm omnem militem sæcularem. Quapropter omnes scire cupimus, si super his, quibus fruimur bonis, universum Mundum lucrari potuissemus, nostras vestrasque animas perdere noluissemus, nec se pro prædictis cupiditatibus perdere volentibus assentire.* Est autem Regula, quam omnes Christiani Reges, Duces, ac milites deberent suis mentibus memoriter inscribere; præsertim Reges ac Duces. Etenim omnia gregariæ turbæ facinora ac flagitia, quæ ipsi impedire non student plena cura, fiunt illis propria. Hinc Magni Caroli filium & successorem Ludovicum Gallicana Synodus degradavit ob hunc etiam articulum: *In expeditionibus, multa & innumerabilia sunt in populo Christiano flagitia perpetrata, in homicidiis & perjuriis, in sacrilegiis, in adulteriis, in rapinis, in incendiis, sive in Ecclesiis sive in aliis locis, in direptionibus & oppressionibus pauperum, in miserabili ac penè apud Christianos inaudito patratu. Quæ omnia ad authorem refleAuntur.* Ex eadem regula adversùm Carolum Calvum, Ludovici filium ac in Galliæ regno successorem statuit Meldensis Synodus: *Quia hactenus propter diversas necessitatum incommoditates aliter per vos fieri incompetentia compulit, quàm salubritas poposcisset, & honestas atque utilitas postulasset, vestra studebit Magnitudo obnixius observare, ut civitates per Regis transitum non deprædentur;* 27.

Lib. 7. cap. 188.

dentur; ut quando transitus vester juxta civitates acciderit, immunes & liberas vestra Dominatio jubeat à deprædationum exactionibus fieri mansiones intra civitatem. Quia omnes qui sua ad civitates deferebant, ut & salva ibi quæque haberent, & illa plus pacificè venderent, jam & hoc refugiunt: & pristinæ immunitates & confirmationes infringuntur, cùm & Cives ab Hospitibus opprimuntur, & ab his à quibus non solùm opprimuntur, verùm & deprimuntur, sua solùm vendere prohibentur, sed & propter direptionem post eos cum gemitu clamare cogunt.

Ep. 94. De læsa, immò & eversa militari Disciplina in litteris ad Joannem Archi-Diaconum gravissimè queritur etiam Petrus Blesensis. Demonstrat quòd milites sint Ecclesiæ filii, ideoque ab Ecclesia ad Sacerdotii honorem, tuitionem pauperum, vindictam malefactorum, & ad Patriæ liberationem accipiant gladium; atque prosequitur: *Porrò res in contrarium versa est. Nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, statim insurgunt in Christos Domini, & desæviunt in patrimonium Crucifixi. Spoliant & deprædantur subjectos Christi pauperes, & miserabiliter atque immisericorditer affligunt miseros, ut in doloribus alienis illicitos appetitus, & extra-ordinarias impleant voluptates. Refert Lucas, quod milites accedentes ad Joannem Baptistam, interrogaverunt eum, dicentes: Magister, quid faciemus & nos? Neminem, inquit, concusseritis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendiis vestris. Qui contra inimicos crucis Christi vires suas exercere debuerant, potibus & ebrietatibus pugnant, vacant otio, marcent crapula, vitamque degenerem in immunditiis transigentes, nomen & officium militiæ dehonestant. Nihil damnabilius in milite est quàm otium, per quod usus armorum dediscitur, nutritur pusillanimitas, vires fatiscunt, obrepit inertia, & ad immunditiæ actus animus occupatur.* Amplè hoc demonstrat, atque pergit: *Hodie in deliciis nutritur, & tota ad carnis delicias se relaxat Philosymbola nostra, in cute curanda plus æquo operosa juventus. Quod si milites nostros ire in expeditionem quandoque oporteat, Summarii eorum non ferro, sed vino; non lanceis, sed caseis; non ensibus, sed utribus; non hastis, sed verubus onerantur. Credas eos ire ad domum convivii, non ad bellum. Clypeos deferunt optimè deauratos, prædam potiùs hostium cupientes, quàm certamen ab hostibus; Et eos referunt, ut ita loquar, virgines & intactos. Bella tamen & conflictus equestres depingi faciunt in sellis & clypeis, ut se quadam imaginaria visione delectent in pugnis, quas actualiter ingredi aut videre non audent.* Et rursùm: *Porrò cùm nostri milites ab expeditione sine vulnere & cicatrice, sanis etiam & integris armis, per Dei gratiam revertuntur, curritur ad bibendi conflictum. Crateras igitur læti statuunt & vina coronant, atque exhausta canunt prælia Marte gravi. Illic Æacides, illic tendebat Ulysses; Et pingunt fluido Pergama tota mero. Garriunt igitur & laxant procaces linguas in detractionem hominum innocentium, desæviunt in Christo Domini, referuntque & conferunt labores suos & otia Sacerdotum.* Has ob rationes Petrus isti Archi-Diacono dissuadet ne suum Nepotem permittat adscribi inter milites. Imitatur sanctum Isidorum Pelusiotem.

Per istiusmodi milites nullam posse obtineri victoriam censuit & prædicavit magnus ille Imperatoris Justiniani Dux Belisarius. Ejus Concionem, quam ad suos milites dixit in Africa, audiamus à Procopio Cæsaræensi: *Inferre vim, & rapto ac alieno vivere, scelus aliàs ideò videtur* Lib. 1. cap. 16. *esse, quia jus violatur. Nunc autem tantam habet offensionem, ut posthabita æquitate, nihil aliud, nisi quantum ex hac licentia periculum proficiscitur, attendere nos oporteat. Ego sanè vos in terram exposui, hoc uno fretus, quod Afri, qui Romani ex stirpe sunt, in fide erga Wandalos claudicent, sintque illis infensi. Propterea nobis nec deficere commeatum, nec hostem ullo incursu nociturum existimabam. At nunc vestra illa intemperantia res partem in contrariam vertit. Nam Afrorum benevolentiam Wandalis, odium vobis modò conciliastis, adjuvante natura, quæ injustam vim patientes ab inferentibus alienat. Eoque cupiditatis præposteræ deventum est, ut pro argenteis pauculis, quos servastis, vestram securitatem & bonorum copiam abjeceritis, cum cibaria à volentibus dominis coemendo, injustitiæ notam vitare, eorumque amicitiam colligere promptum esset. Igitur Hostes simul Wandalos, simul Afros patiemur; Addo, quòd Deum ipsum; qui nemini injuriam facienti opitulatur. Agite dum: in aliena involare nolite ampliùs, & quæstum periculosissimum amovete, quando ex abstinentia & moderatione salus maximè pendet, effrænata autem licentia ad interitum ducit, nam si dicta sanctè curabitis, Deum propitium, Afros amicos; Wandalos aditu faciles experiemini.* Quidam miles modica cibaria, quæ pauculis argenteis comparari potuerant, cuidam Afro Rustico rapuerat. Et de ista rapina tantus Dux est concinatus varia & vera. Quod esset quæstus furtivus, injustus, periculosissimus. Utpotè qui addictos Romanis, & à Wandalis aversos Afrorum animos alienaret: ac insuper divinam advocaret vindictam, adeoque omnem victoriam diverteret. Et concio quadrat nostro tempori.

CAPUT XI.

De Militari Clero, custode disciplinæ.

Antiquam nostrorum principum pietatem bellicam exponit magnum Belgii Chronicon, agens de Carolo Burgundiæ Duce, quem passim appellamus Carolum Audacem. *Carolus* Fol 415. & 416. *Princeps in magna armatorum multitudine & frequentia, Divina in Ecclesia audiebat, cui etiam ante summum Altare in loco Peristylii vel Sacrario ex cortinis tendebatur tabernaculum, quod non exivit, nisi oblationis tempore, & Benedictionis, quæ in medio Altaris super ipsum legebatur, principe in genibus residente, & Pontificis facies versa erat ad populum, qui etiam assiduè coram ipso Principe celebrabat, quam Missam cantores Principis solemniter cum discentu psallebant. Sed & diversarum Facultatum plures in exercitu habebat Doctores, & excellentes Theologos, qui etiam coram ipso sæpius sermocinabantur. Opulentissimi etiam in exercitu erant Domini. Et Princeps cum ipsis, & Consiliariis suis, unusquisque cum suo Capellano quotidiè horas persolvebat*

vebat Canonicas secundum Ordinarium Fratrum Prædicatorum. Et omnes devotissimè Missas assiduè audiebant, & Celebrantibus largiter de præsentia providebant. Propter quod non exigua Sacerdotum multitudo Exercitum sequebatur Fratrum Mendicantium. Omnes & singuli Proceres Presbyterum, Princeps secum in Exercitu habebat Episcopum: & omnes quotidiè audiebant Missam, aliaque divina Officia. Quin & omnes cum suo Presbytero in dies recitabant Canonicum Officium. In his magis fidebant, quàm in Armis: & ita procedebant ad prælia.

Est antiquissima omnium Christianorum Regum ac militum pietas. Etenim de magno Imperatore Constantino, Licinianum bellum inchoaturo, scribit in ejus vita Eusebius Episcopus Cæsaræensis: *Constantinus Servatori suo preces* Lib. 2. cap. 12. *fundendi tempus vacuum & solutum dicavit, & Crucis tabernaculo extra castra etiam longissimè fixo, ibi synceræ & piæ meditationi se dedens, more veteris illius Dei Prophetæ, quem extra castra Tabernaculum fixisse divina confirmant Oracula, Deum orare cœpit. Nonnulli etiam, quos ipse ob fidei & pietatis studium satis spectatos habuit, in idem munus cum eo incumbebant. Et hoc etiam aliàs exequi erat ei in more positum, dum bello cum hoste decertare constitueret. Nam sicut propter securitatem tardior in rebus gerendis fuit, sic Dei consilio omnia administrare consultum statuit. Et cum jam vacuo animo attentè Deo preces adhibebat, semper divina aliqua visione donatus fuit: ac post illud tanquam divino instinctu impulsus, exiliit è tabernaculo, & de repentè Exercitum incitare cœpit, mandavitque ut nulla interposita mora ipsam gladiorum aciem experirentur. Qui ex improviso hostes adorsi, homines cujuscumque ætatis ciderunt, atque interdum puncto ferè temporis parta victoria, Trophæa contra hostes insignia statuerunt.* In hunc modum Imperator etiam jam antea in præliis committendis, & seipsum gerere, & Exercitum regere consuevit: quin etiam Deum *suæ ipsius animæ præponere, & illius consiliis omnia transigere.* Pergit Lib. 4. cap. 56. Eusebius de eodem Principe profecturo ad Persicum bellum: *Constantinus militares Ordines eduxit, & de expeditione cum Episcopis, quos secum habebat, communicabat, existimans oportere ex his aliquos ad pietatis officia maximè idoneos perpetuò sibi adesse. Illi verò libenter quidem se secuturos, nec vestigium ab eo discessuros, sed unà militiam obituros, & apud Deum supplicibus votis se pugnaturos recipiebant. Hac ille voluntatum & studiorum professione vehementer delectatus, totius expeditionis quasi vestigia eis expressit. Ac ad bellum istud suscipiendum interim curavit Tabernaculum, ad Ecclesiæ similitudinem magnificentia faciendum, in quo victoriarum Datori ipse cum Episcopis supplicaret.*

Lib. 1. cap. 14. Eadem de re scribit Socrates: *Constantinus tanto desiderio ac studio erga Christianam religionem inflammatus erat, ut cum esset bellum contra Persas gesturus, Tabernaculum, quod Ecclesiæ formam & effigiem exprimeret, sicut Moyses in Deserto fecerat, ex velamine variato confecerit, illudque secum portandum curavit, quo in locis etiam desertissimis Ædem Sacram ad orandum decorè paratam haberet.*

Lib. 1. cap. 8. Et Hermias Zozomenus: *Constantinus in Palatio item exstruxit Ecclesiam. Et tabernaculum Ecclesiæ figuram exprimens, cum contra hostes prælio contenderet, secum circumferre consuevit ad eum finem, ut neque sibi in solitudine vitam agenti, neque Exercitui deesset Ædes Sacra, in qua quidem deberent Deum laudibus efferre, precibus sollicitare, & Sacra Mysteria percipere. Nam Sacerdotes & Diaconi, qui secundum Ecclesiæ Institutum ista munera obirent, sunt Tabernaculum assiduè secuti. Ex eo tempore militares Romanorum Ordines, qui jam vocantur Numeri, singuli sibi Tabernaculum separatum construxerunt, habueruntque secum Sacerdotes & Diaconos, ad rem Divinam faciendum destinatos.* Quisque Numerus habebat suam Castrensem Ecclesiam, suumque non unicum Capellanum, sed plenum Clerum. Et quidem non quævis Legio, aut Cohors, sed Numerus; Legio erat peditum, & dividebatur in Cohortes & Numeros.

Eandem pietatem laudat in Additamento ad Eutropium Paulus Diaconus, agens de Comite Mascezil, progressuro in paganum, ac Romano Imperio perduellem, fratrem suum Gildonem: *Mascezil, jam ab Imperatore Theodosio sciens,* Lib. 3. cap. 2. *quantum viribus desperatissimis Oratio hominis per fidem Christi, Clementiam Dei impetraret, Caprariam insulam adiit, indè secum Sanctos viros istius Cœnobii Monachos, adducens, cum quibus orationibus ac jejuniis aliquot dies continuavit & noctes.* Nempè Mascezil, licet Maurus, erat à Magno Theodosio evectus in Romani imperii comitem, atque ita & istam pietatem didicerat. Etiam Gothorum Exercitui fuisse Castrensem Ecclesiam, eamque Asyli jure gavisam scribit Lib. 6. cap. 37. Hermias Zozomenus. Et de tempore, quo Sanctus Germanus Antisiodorensis, ac Sanctus Lupus Trecensis Episcopus apud Britones prædicarunt, scribit in Anglorum Historia venerabilis Beda: *Interea Saxones, Pictique bellum ad-* Lib. 1. cap. 20. *versùs Britones junctis viribus susceperunt, quos eadem necessitas in Castra contraxerat. Et cum trepidi partes suas penè impares judicarent, Sanctorum Antistitum auxilium petierunt. Qui promissum maturantes adventum, tantùm paventibus fiduciæ contulerunt, ut accessisse maximus crederetur exercitus. Itaque Apostolicis Ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiam Quadragesimæ venerabiles dies, quas religiosiores reddebat præsentia Sacerdotum: in tantum ut quotidianis prædicationibus instituti, certatim populi ad gratiam Baptismatis convolarent. Nam maxima Exercitus multitudo undam Lavacri salutaris expetit, & Ecclesia ad diem Resurrectionis Dominicæ frondibus contexta componitur, atque in Expeditione campestri instar civitatis aptatur. Madidus Baptismate procedit Exercitus, fides fervet in populo, & conterrito armatorum præsidio, Divinitatis exspectatur auxilium.* Et advenit. *Etenim non tubas aut tympana inflarunt, sed præcinentibus Episcopis, Paschale Alleluja cantarunt milites, atque ita hostile agmen terrore prosternitur, & ruisse super se non solùm rupes circumdatas, sed etiam ipsam Cœli machinam contremiscunt, trepidationique injectæ vix sufficere pedum pernicitas credebatur. Passim fugiunt, arma projiciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuisse discrimini. Plures etiam timore præcipites flumen, quod transierant, devoravit.* Prætermittere non possum

possum lepidum, nescio cujus Anglicani Ministri, Scholion: *Britanni veteres, Ecclesiæ primitivæ discipuli, Quadragesimam non superstitiosè quidem quasi dierum discrimini nimiùm tribuentes, sed ut Parasceven & præparationem ad Festum Paschæ sequentis celebrandum, jejunio, lacbrymis, Confessioni peccatorum, ac Resipiscentiæ veræ studio dicabant, ut hinc verè bilares, plenique lætitia ad solemnitatem Paschæ, Sacramentorum delicias cælestes percepturi, accederent.* Homo hæreticus nos arguit, quod Quadragesimam servemus superstitiosè, tanquam ab Apostolo damnati dierum ac temporum observatores. Est ridicula calumnia. Etenim quod una ex servandæ Quadragesimæ rationibus sit pia ad Paschalem Solemnitatem ac Eucharistiam præparatio, frequenter tradit Sanctus Joannes Chrysostomus. Et ab illo nos non recedimus.

Eandem pietatem retinuit, & à priori, quo Episcopi propriis etiam manibus pugnare consueverant, abusu purgatam stabilivit lapsæ apud Francos Christianitatis reparator Carolus Magnus: *Apostolica authoritate, & multorum Sanctorum Episcoporum instructi, Sanctorumque Canonum Regulis edocti, consultu videlicet omnium Nobilium nostrorum nos met ipsos corrigentes, Posterisque nostris exemplum dantes, volumus ut nullus Sacerdos in hostem pergat, nisi duo aut tres tantùm Episcopi electione cæterorum, propter benedictionem & prædicationem, populique reconciliationem, & cum illis electi Sacerdotes, qui benè sciant populis pœnitentias dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, Sacratique Olei cum sacris precibus unctionem impendere, & hoc maximè providere, ne sine Viatico quis de sæculo recedat.* Et aliud Capitulum habet: *Nobiscum ad Bella non pergant nisi duo aut tres bene docti Episcopi, electione videlicet cæterorum, ad benedictionem dandam, & ad periclitantium Reconciliationem faciendam, ut eorum precibus fulciamur. Quam formam & de Sacerdotibus tenere optamus: id est, ut nec illi in hostem, nisi benedicti, & ipsi electione atque permissione propriorum Episcoporum. Qui tamen tales sint, de quorum scientia & vita ac conversatione omnes securi esse possimus.* Desumpta hæc sunt ex ... Synodo, celebrari jussa per Caroli Patrem Pippinum: *servis Dei in hostem pergere omninò probibuimus, nisi illis tantum, qui propter Divinum Ministerium, Missarum scilicet solemnia celebranda, & Sanctorum Patrocinia, utique Sacras Reliquias, portanda, ad hoc electi sunt: id est, unum vel duos Episcopos, cum Capellano & Presbyteris eorum, Princeps secum habeat. Et unusquisque Prælatus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus, judicare & indicare pœnitentiam possit.* Antiquus Ecclesiæ Canon Missæ Sacrificium aliaque divina officia vetat fieri in privatis ac profanis domibus. Hinc Marcus, Alexandriæ Patriarcha proposuit hanc quæstionem: *An sine periculo sacrificabit quispiam, aut divina faciet Baptismata in Navi, vel domo non sacra?* Et Theodorus Balsamon, Patriarcha Antiochenus pro certis casibus respondit affirmativè, & adjunxit: *Sic enim & Clerici, qui sunt in Imperatorum comitatu in campis solitariis Sacra rite facere censentur sub solo Bombicino, quod est Ecclesiæ destinatum, tentorio.* Proindè posteriores etiam Græcorum Imperatores habuerunt Castrensem Clerum & Ecclesiam: factam ex Bombycino: & variè Privilegiatam.

Lib. 7. cap. 123.

Lib. 6. cap. 285.

13.

Hujus Cleri Officium jam aliundè audivimus ex adductis testimoniis. Addit Meldensis Synodus de domesticis Magnatum Capellanis: *Provideant viri potentes, & maximè potentes fœminæ, ut in suis domibus adulteria, & luxuriæ concubinaticæ, & incæsta adulteria non vigeant. Et suos Presbyteros, qui cum eis in Capellam vadunt, hujusmodi virtutem habere faciant, quatenus omnia vitia in domibus suis resecent: & Orationem Dominicam & Symbolum cunctos tenere frequenter compellant. Quia Parochiani Presbyteri & Episcoporum Ministri de minoribus & villioribus Personis hoc providere studebunt.* Iste Clerus habet omninò animarum curam: laboriosam ac ex vario capite periculosam. Hinc de ipso rectè edixit Carolus Magnus: *qui tales sint, de quorum scientia, & vita, & conversatione omnes securi esse possimus.* Libertini Clerici aut Monachi sunt ab isto officio longissimè proscribendi. Licentiosos militum animos nec verbo alligare norunt, & exemplo faciunt pejores. Divinam protectionem fugant ab Exercitu. Hinc omninò expedit ut quis Episcopus, aut certè quis magnæ scientiæ & probitatis Presbyter comitetur Principem, qui ejus latere & authoritate fultus reliquum Clerum Episcopaliter regat & contineat in officio.

cap. 74.

CAPUT XII.

Quibus diebus præliari liceat.

Antiqua Ecclesiæ Disciplina diebus Dominicis ac festivis interdixit omne prælium. Ita olim & Latini constanter servarunt & Græci. Pietas à magno Imperatore Constantino ducit originem, qui ad trecentis & octodecim Patribus de feliciter expleta Nicæna Synodo gratificandum emisit tria piissima Edicta, quorum hoc fuit tertium: *Ut die Passionis Dominicæ & ipsum sequenti die ab omni opere abstinerent homines, nevè in eisdem prælium ullum committeretur.* Ita habes in Annalibus Eutychii Patriarchæ Alexandrini. Loquitur ex quarto Cæsaræensis Eusebii de magni Constantini vita libro. *Cum Constantinus hunc salutarem diem Dominicum docuisset universum Exercitum omni studio colere, his qui divino instinctu fidem secuti erant, otium fecit, ut liberè possent Ecclesiam Dei frequentare, quo sine ullo impedimento preces Deo persolverent. Sed aliis, qui nondum Divinam degustaverant Doctrinam, alia quadam lege mandavit ut Dominicis diebus in patentes Suburbiorum Campos exirent, atque ut ibi eadem Precationis forma, dato per unum aliquo signo, omnes simul ad Deum uterentur. Non enim oportere, ajebat, hastis uti, & rerum suarum spem in armis aut corporum viribus ponere; sed Universitatis Deum, rerum omnium bonarum, & ipsius victoriæ Authorem agnoscere: Cui oporteret pansis in cœlum manibus, & sublatis altissimè ad Cœlestem Regem mentis oculis constitutas preces reddere, ut illum victoriæ Largitorem, Conservatorem, custodem nobis, Adjutoremque precibus imploremus.*

1451.

cap. 8.9.

ploremus. Formulam verò precandi ipse omnibus militibus præscripsit, mandavitque ut *Romana lingua omnes ita precarentur*. Etiam Pagani. Communi & unanimi voce. In Suburbano Campo. Audiamus formulam. *Te solum Deum*
20. *agnoscimus, te Regem profitemur, te adjutorem invocamus, per te victorias consecuti sumus, per te hostes superavimus, abs te & præsentem felicitatem consecutos fatemur, & futuram adepturos speramus. Tui omnes supplices sumus. Abs te petimus, ut Constantinum Imperatorem nostrum unà cum piis ejus Liberis quàm diutissimè nobis salvum & victorem conserves*. Hujusmodi preces ad Christianitatem præparatorias Constantinus omni Dominica jubebat fieri à militibus Paganis. Christiani jubebantur omnem istum diem in Ecclesiasticis Conventibus, ac aliis veræ pietatis officiis exigere.

Pietatem omnes Successores constantissimè observarunt. Scribit Ammianus Macellinus:
Lib. 27 *Sub idem ferè tempus Valentiniano ad expeditionem*
cap. 21. *cautè, ut rebatur, profecto, Alemanus Recalis, Ravido nomine, diu præstruens quod cogitabat, Moguntiacum præsidiis vacuum cum expeditis adlatenter irrepsit. Et quoniam casu Christiani ritus invenit celebrari solemnitatem, impræpeditè cujusquemodi fortunæ virilem & muliebrem sexum cum supellectile non parva indefensum abduxit*. Quòd omnis Civitas esset Christiana, ideoque ob festi reverentiam nemo paratus ad arma. Et hinc de Stiliconis, cui filii Honorii & Occidentalis Imperii curam testamento delegarat magnus Theodosius, excessibus, in septimo Historia-
Cap. 37. rum libro scribit Paulus Orosius: *Taceo de infelicibus illis apud Polentiam Gestis, cum barbaro & pagano Duci, hoc est, Sauli summa belli commissa est, cujus improbitate reverentissimi dies, & Sanctum Pascha violatum est, cedentique hosti propter Religionem, ut pugnaret extortum est. Cùm quidem, ostendente in brevi judicio Dei, & quid favor ejus possit, & quid ultio exigeret, pugnantes vicimus, victores victi sumus*. Et de Persarum Duce, parante Philippicum Mauritii Imperatoris Ducem die Dominica invadere scribit Theo-
Lib. 2. phylactus Simocata: *Erat dierum hebdomadis*
cap. 2. *septimus, qui Sabbathum nominatur. Quod ubi Romani resciverunt, suspicio Ducem incessit, hostes die crastina ipsis invadendis fortunam experturos. Romanis nempè propter dies Dominici venerationem & Numinis excolendi reverentiam ferias acturis*. Et infrà scribit de Chagano Turcorum Principe, belligerante adversùs eumdem Imperatorem Mauritium: *Solemnia mortis & resurrectionis Salvatoris in foribus erant. Caganus à Prisco Mauritii Duce aromata petit. Cui ille morem gerens, piper, folium indicum, casiam, & costum mittit. Barbarus donis Romanorum acceptis, & aromatibus delinitus, incredibiliter lætatur, & armis temperat, quoad publica illa & præcipua Solemnitas præterit*. Quò nempè Romanis, tunc vetitis præliari, gratificaretur. Et ad quintum annum post Basilii Consulatum scribit in Chronico Victor Tonnonensis Episcopus: *Stuza Tyrannus apud Africam Joannis Romanæ militiæ Ducis jaculo percussus est, parique vice & Joannes Stuzæ. Qui confestim alterutro utrique gladio ceciderunt*, *& Dominico die, quo pugna facta est, moriuntur*. Utique in pœnam violati Festi. Et Idacius Lemovicensis Episcopus scribit in suo Chronico: *Per Suevos luco habitantes in diebus Paschæ Romani cum Rectore suo, repentino, securi de reverentia dierum, occiduntur incursu*. Credebant se Christianos à Christianis tali die non invadendos. Verùm Suevi erant barbari. Isti Infidelium incursus fuerunt olim frequentissimi, præsertim in festis Paschalibus. Nam & per istum fuisse tur- Ep. 38.
batum suum Pascha, ejusque lætitiam obnubila- 39.40.51.
tam in variis litteris queritur Theodoretus Episcopus Cyrensis. Hinc Neophytis Bulgaris quærentibus, *Si quando nuntius venerit, ut ad præliandum pergatur, deberent mox proficisci? An sit aliqua dies in qua non oporteat ad præliandum exi-*
re? Omninò agebant de die Dominica aliisque 9.34. 36.
Festis. Lucet ex alia quæstione: si die Dominico, vel cæteris festis diebus, quando necessitas urget liceat ad bellandum procedere? Ad has Consultationes S. Nicolaus primus Pontifex rescripsit: *Non est ulla dies in quibuscumque negotiis incipiendis vel exercendis penitùs observanda, præter, si nimia non urgeat necessitas, supra memoratos dies celeberrimos, & omnibus venerabiles Christianis. Non quò vel in his tale quid fieri prohibeatur, cum non sit in diebus spes nostra ponenda, nec a diebus, sed à solo Deo vivo & vero salus omnis penitùs exspectanda; sed quò, si inevitabilis necessitas non est, vacandum est in his, solità studiosius orationi, & tantæ festivitatis mysteria frequentanda. Nam cùm Hebræi quondam Sabbathum observantes noluissent contra hostes suos die Sabbathorum arma sustollere, & Deus omnipotens, quod in se tantùm, non in observantia dierum spes esset, & fortitudo locanda, voluisset ostendere, ocesi sunt ex eis mille viri, ita ut superstites pœnitentia ducti invicem dicerent: si omnes fecerimus, sicut fratres nostri fecere, & non pugnaverimus adversùm gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris, alieni disperdent à terra*. Supra-memorati dies sunt Solemnitates Beatæ Mariæ Virginis, SS. duodecim Apostolorum, ac Evangelistarum, Præcursoris Domini Joannis, S. Stephani primi Martyris, propria Bulgarorum festa, ac omnes Dominicæ. Pontifex adfirmat istis diebus non licere bellum, nempè offensivum: quòd Pagani, Hæretici, ac etiam mali Catholici nos in istis diebus invaderent, atque ita trucidarent, Machabæorum exemplo, Ecclesia suam Legem est interpretata, edixitque defensivum bellum tunc omninò licere. Et hæc exceptio est S. Nicolao antiquior. Etenim
ipsam secutus fuit & Imperator Ludovicus Pius. 841.
De ipso, dum filius Ludovicus turbaret Germaniam, scribit Annalista Astrologus: *Invictus Ludovici animus, dum turbari tali peste Ecclesiam Dei, populumque Christianum vexari comperit, nec labori cessit, nec dolore fractus succubuit, sed Quadragesimali jejunio inchoato, adversùs hanc vim se obicem objecit. Et qui solitus erat hoc tempus Psalmorum Decantationi, orationum instantiæ, Eleemosynarum liberalitati totum dare, ita ut vix uno aut duobus diebus propter exercitationem equitationi indulgeret, nunc propter discordiam fugandam, pacemque revocandam, nullum diem voluit*

habe-

habere servatum. Quin imò Philippicum Imperatoris Mauritii Ducem, dum Dominico die à Persis invaditur, se armasse, & fuisse præliatum testatur S. Martyr Theophanes. Ejus verba adducam inferius. Hinc lucet exceptionem hanc esse antiquissimam.

Ex adductis Astrologi verbis discimus istam pietatem apud Majores nostros fuisse adeò largam, ut etiam per omnem Quadragesimam non bellaretur. Non erat voluntaria, sed per Ecclesiam jussa, ac præcepta pietas. Lucet ex laudati Pontificis Nicolai Rescripto ad præfatos Bulgaros:
46. *Jam verò si Quadragesimali tempore liceat, si necessitas exigit, vel si non exigit ulla necessitas, ad bella procedere, non vobis est necessarium exponendum, cum ex priorum propositionum solutionibus, quid vos conveniat agere, etiam nobis tacentibus, jam ipsi colligatis. Bellorum quippè & præliorum certamina nec non omnium jurgiorum initia, diabolicæ fraudis sunt arte profectò reperta, & dilatandi regni cupidus, vel iræ, vel invidiæ, vel alius cujuspiam vitii dilector tantum his intendere, seu delectari convincitur. Et ideo, si nulla urgeat necessitas, non solum Quadragesimali tempore, sed omni est præliis abstinendum. Si autem inevitabilis urget opportunitas, nec Quagragesimali est tempore, pro defensione tam sua quam patriæ, seu legum paternarum, bellorum procul dubio præparationi parcendum: Ne videlicet Deum videatur homo tentare, si habet quod faciat, & suæ ac aliorum saluti consulere non procurat, & sanctæ Religionis detrimenta non cavet.* Adfirmat non quodvis, sed defensivum dumtaxat bellum licere in Quadragesima, & quidem non nisi ob inevitabilem necessitatem. Et adjungit tunc solummodo non esse licitum, sed etiam debitum ac obligatorium. Quod nempè tunc torpere sub Religionis specie, & necessaria auxilia negligere, sit species Divinæ tentationis. Ex eadem Regula sanctus Gerardus Chœnodiensis in Hungaria Episcopus, ad Ivonem Tyrannum Regni invasorem, est publicè concionatus: *Observatio sanctæ Quadragesimæ peccatoribus pro venia, justis pro præmio est constituta, quam tu Rex cum cædibus pollueris, nullam hodie veniam mereris.* Ita habes in vita laudati Episcopi, exstante apud Laurentium Surium. Hæc reve-
23. Sep. rentia est haud dubiè à Magno Constantino. Etenim & ipse singulas ferias sextas, ob Dominicæ Passionis reverentiam jussit esse ferias à bello & præliis. Pietas hæc, licet deficere inciperet, adhuc perseverabat tempore Eugenii III. Pontificis. Lucet ex generali Historia Ottonis Episcopi Frisingensis: *Apud nos tam te-*
Lib. 6. *tra videtur confusio, ut non solum reliquo anni cir-*
cap. 34. *culo præda & incendio cuncta permisceant, sed & in ipso Quadragesimali & Pœnitentiali tempore, contra Divinas & humanas leges, desævire non pertimescant.* Laudat antiquissimos Canones, qui pœnitentes personas, adeoque & pœnitentialia tempora mandat vacare ab armis. Sunt antiquissimi Canones, ideoque palam nati ex Lege Magni Constantini. Adfirmat esse Divinam Legem: Quod nempè Ecclesiæ Canon a Divina Lege habeat originem & fomentum.

Item Episcopus Otto scribit in secundo libro de Gestis Imperatoris Friderici Primi, obsidentis civitatem Terdonensem: *Appropinqua-* cap. 18.
bat Paschale festum, & Princeps Religionis intuitu quatuor diebus, id est quinta Cœnæ Domini feria usque ad proximæ Paschalis hebdomadæ secundam feriam, ab arcis impugnatione cessandum statuit. Itaque proxima de hinc feria, id est, die qua Passio Domini in Parasceve à cunctis Christicolis celebratur, Clerici & Monachi cum Oppidanis inclusi, vestibus Sacris induti, cum Crucibus, Thuribulis, cæterisque Christiani ritus ornamentis, portis apertis, egressi ad Tentoria Principis venire cupiebant, Liberationem & pacem supplicaturi. Ex quibus discimus tria: Primò, quod avita in Quadragesima reverentia tunc apud nos Latinos vacillaret. Etenim jam ante hos sanctissimos dies Fridericus Terdonam & obsederat, & impugnarat. Secundò, quod istorum principalium dierum reverentia tunc esset in pleno adhuc vigore. Tertiò, quod Christiani Principes ob istam reverentiam cessarent non dumtaxat à præliis, sed & hostibus plenam pacem darent. Et de Reinaldo Coloniensi Archi-Episcopo, ejusdem Friderici Confessario & Consiliario, scribit Godefredus ad S. Pantaleonem Coloniæ Monachus: *Romani con-*
tractis copiis sata & vineas Tusculanorum vastare 1167.
cœperunt, & Rainaldum Episcopum obsidione arctare. Ipse autem ob reverentiam Sacræ diei intra muros se continuit. Erat vigilia Pentecostes. Et in tanto die Reinaldus noluit vel defensivè præliari. Et de Saxonibus adversum Henricum IV. Imperatorem in Dominicæ Nativitatis vigilia præliantibus, scribit in ejus Apologia Wernerus Vercellensis Episcopus: *Ecce quid faciunt hæreses & schismata? dicit in corde suo cognatio eorum simul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.* Urget hunc esse diem, in quo Sancti Angeli cantaverunt; *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus*; & adjungit: *Ea tam festiva solemnitate Angelorum atque hominum factus est luctus ingens, mœror, atque tristitia, & effusio humani sanguinis.* Et de Francis Vernolium in Nortmandia obsidentibus, ac in Pentecostes die impugnanti-
bus, cum amaro stomacho scribit Radulphus 1194.
Dicetensis: *Tunc temporis instabat dies ille magnus, celebris ille dies, Majestati dies altissimæ dedicatus, dies optabilis toti Mundo, dies Pentecostes, populo Christiano per orbem terrarum venerandus ubique.* Et de Stephano Anglorum Rege habet Joannes Bromptonus Abbas Jornalensis: *Stephanus Rex ante Nativitatem Domini in Angliam rediit; & per totum Natale, incipiens ab ipsa Vigilia, Bedfordiam obsedit. Et de tanta Solemnitate non curans ab obsidione non cessabat, donec Castrum sibi adversum cœpisset.* Habemus longè plura istiusmodi exempla, demonstrantia Festorum dierum per offensiva prælia violationem fuisse olim summum crimen. Et sanè si tunc servilia non licent opera, quomodo liceant homicidia, aliæque Præliorum violentiæ?

Godefridus Lotharingiæ Dux, dum ad Sacrum pro Terra Sancta bellum Constantinopo-

lim advenit circa Pascha, & Schismaticos Græcos sibi denegantes transitum, fuit compulsus armis adgredi, & ad justissimis postulatis annuendum compellere. Hinc de Patre suo & Imperatore Alexio Comneno scribit in decimo Alexiados libro Anna Comnena: *Alexius primum vetuit prodire ullum in Latinos armatum, aut hostile in ipsos quidquam moliri. Duplici ex causa id constituerat. Nam & diei Religio, quæ tunc erat feria quinta maximæ sanctæque Hebdomadis, colenda ipsi tali cessatione videbatur, & à civili bello, fundendoque Christiano sanguine pio abhorrens animo, quidvis experiendum ferendo putabat priùs, quam ut in istam extremam nefandi mali necessitatem veniretur. Crebris ergo & blandis missitandis ad Latinos Nuntiis rogabat illos incœpto intempestivo desisterent, inquiens: Sacram lucem & cæsum hodie pro nobis omnibus revereamini Dominum, neque ei tantillum concessisse dedignemini, qui Deus cùm esset, nec Crucem, nec clavos, nec lanceam, supplicia maleficis debita, sustinere nostræ salutis causa recusaverit. Quod si pugnæ tanta cupido est, sustinete usque post instantem Dominicæ Resurrectionis diem: tunc & nos ad prælium prodibimus. His adeò non flexi aut moti Latini, ut nihilominùs densarent Ordines, jactusque telorum frequentarent, &c.* Existimo narrationem subsistere. Hinc oritur quæstio, ex quo fundamento piissimus Dux Godefridus censuerit Sanctissimos dies offensivo prœlio maculandos? Respondeo fundamentum illi fuisse authoritatem Sancti Gregorii VII. Pontificis, de Siculorum Duce scribentis ad Desiderium Abbatem Cassinensem: *Roberti voluntatem in his agnoscere diligenter te cupimus, scilicet si necessaria vobis expeditio fuerit post Pascha, an per se an per filium suum se decenter succursurum fiducialiter polliceatur. Si verò hoc non potuerit, quod mittes post Paschale Festum, ut in familiari militia Beati Petri sint, se destinaturum indubitanter promittat. Hoc etiam solerter procures advertere, in illos dies, videlicet Quadragesimales, quibus Nortmanni solent pugna vacare, præfatus Dux assentiat hoc pacto offerre Deo ut una vel nobiscum, vel cum nostro Legato ad aliquas terras Beati Petri, quo invitatus fuerit, competenter instructus accedat, quatenus hoc sui obsequii studio & bonos in Apostolica fidelitate confirmet, & rebelles ac contumaces ad debitam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ reverentiam atque servitium vel terrore revocet vel vi, talique modo suæ Deo militiæ munus gratuitum offerat.* Gregorius loquitur de Henriciani ac Guibertini Schismatis fautoribus, quos parabat armis invadere. Scripsit hæc in Quadragesima, aut proximè ante ipsam. Et ex ista Epistola addiscimus plura. Primò, quod tunc Nortmanni non dumtaxat in diebus Festis ac Dominicis, sed etiam per omnem Quadragesimam adhuc abstinerent ab omni bello. Secundò, quod eadem pietas tum plenè vigeret etiam in Gallia: Etenim Nortmanni non ita pridem indè venerant in Italiam ac Siciliam, adeoque istam pietatem secum detulerant. Tertiò discimus, quòd ista pietas tunc apud alios vacillaret: Etenim Gregorius adfirmat ipsam fuisse Nortmannis singularem. Quartò discimus, quòd Gregorius censeret illam non obligare adversus Schismaticos, adeoque ipsos quovis tempore invadendos: aut certè censuit eam in hoccè casu esse dispensabilem. Et hoc est verius. Hinc enim Robertum Ducem, non violento imperio, sed gratiosa desiderii intercessione judicavit ad istius dispensationis obedientiam & executionem esse permovendum. Quidquid sit, Godefridus Dux probavit istud Gregorii placitum, & ipso fuit usus adversùs Græcos.

Fol.298. [margin, beside "Imperatore Alexio Comneno…"]

Ep. 94 [margin, beside "batem Cassinensem"]

Et ex isto Gregorii indulto avita pietas cœpit apud nos Latinos decrescere, atque ita tandem plenè evanuit. Latini Principes cœperunt Indultum paulatim etiam ad Catholicos hostes, & ad qualibet Festa extendere; ipsum tandem transmutare in Legem, atque ita quovis indiscriminatim die bellare & præliari. Extensionis exordia abundè patent ex jam adductis testimoniis. His adjungo aliam relationem laudati Joannis Bromptoni, scribentis de Ludovico VI. Francorum Rege, obsidente civitatem Rothomagensem: *Cùm per dies plurimos sic certaretur, ut neque hi, neque alii in aliquo remissius agerent, Beati adfuit Laurentii festivus dies. Rex autem Franciæ, pro ejusdem Festi reverentia, quo dictum Sanctum specialiter consueverat venerari, requiem ipso die Civitati indultam voce præconis jussit publicari. Quam gratiam Cives gratè amplexi, otio brevissimo jucundissimè fruebantur. Juvenes & Virgines, senes cum junioribus Deo & Sancto Laurentio pro diei lætitia, choreas ducentes, gratias exsolverunt, militibus civitatem exeuntibus, super ripam fluminis in conspectu hostium ad laudem bastiludia exercentibus. Comes ergò Flandrensis mox Regem Franciæ, ut dicitur, adiens, sic ait: Ecce Civitas pro qua multum sudamus, his intùs choros ducentibus, illis foris securè ludentibus, sponte nobis offertur. Exercitus ergò in silentio arma sumat, scalisque repentè muro adjunctis civitatem obtinebimus, antequam in civitatem regredi valeant qui pro irritatione nostra exteriùs vacant. Absit, inquit, Rex, absit. Mosti enim me pro reverentia Beati Laurentii indulsisse hujus diei requiem civitati. Tunc universi Proceres qui aderant, familiari ausu Regis mollitiem increpantes, dixerunt: Dolus an virtus, quid nunc exerceri debeat, quis enim veritatem in hoste requirat! Victus sic tandem Rex acquievit. Itaque non per vocem tubæ seu præconis, sed solis Ducum susurris Exercitus præparatur.* Proindè pietas primùm diminuta fuit & contracta ad solemnissimos dies, tandem penitùs exstincta. Utinam per Episcopos reparetur. Et est necesse.

1174 [margin, beside "VI. Francorum Rege, obsidente civitatem Ro-"]

CAPUT XIII.

De pia Militum ad Prælium præparatione.

Optimi Majores nostri ad committenda prælia se piissimè præpararunt, tanquam morituri, & pro Justitia profecturi ad Dominum Deum. De Ottocaro Bohemorum Rege, profecturo ad bellum contra Rudolphum primum Imperatorem, scribit Australis Historia: *Rex* An.1278

Pragæ à suis licentiatur, & ab omni Clero ac Populo universo cum multis gemitibus processionaliter de Civitate educitur. Et de Erfurtensibus contra Fredericum Marchionem Misiensem bellantibus scribit Lantgravianorum Historia.
cap. 84. *Erfurtenses processionaliter ab omni Clero civitatis & Religiosis antè portam civitatis deducti cum magna civium turba exiverunt, & Marchionem cedere compulerunt.* Et de Anglis cum Rege suo Stephano ad Standardicum contra Scotos bellum proficiscentibus, & venerabili Eboracensium Archi-Antistite Turstino scribit Richardus Prior Monasterii Hagustal-
1139. densis: *Omnes cùm suis munitis & bellicis armis instructi Eboracum conveniunt. Itaque post acceptam privatam pœnitentiam, illis pariter & omni Populo Archi-Præsul triduanum cum eleemosynis indixit jejunium, ac deinde absolutionem, ac benedictionem Dei & suam eis solemniter tribuit.* Ita munivit ac armavit. Et infrà: *Tunc Crucem suam, & S. Petri vexillum, ac suos homines tradidit eis.* Sic misit in hostem. Est antiquissima pietas. Etenim de Imperatoris Justiniani Classe in Africam contra Wandalos profectura, in libris de isto
Lib. 1. c. 12. bello scribit Procopius Cæsaræensis. *Justinianus majorem Prætoriam ad littus, quod Imperatoris aulæ præjacet, applicari jussit. Huc Epiphanius urbis Archi-Episcopus sese contulit, ac ritè Deum precatus, militem quemdam à Baptismo recentem, & modò consortem factum nominis Christiani, in navem immisit.* Antiqua ergò nostrorum Majorum pietas omnes ante expeditionem milites coegit ad Sacramentalem pœnitentiam, munivit Episcopali benedictione, expurgavit jejuniis ac aliis satisfactionibus, voluitque esse plenissimè mundos, similes recentissimis à Sacro Fonte infantibus. Hinc Epiphanius Patriarcha Constantinopolitanus primum, quem in benedictam à se navem immisit, militem voluit esse istiusmodi Neophytum, declarans ac mandans omnes ingressuros esse paris munditiæ. Et sanè ita oportet. Nam milites abeunt quasi ad mortem. Et per hujusmodi Exercitum est à Divina Clementia sperandum auxilium, directio, atque victoria. Et Epiphanius non solos milites benedixit, sed & Classem. Ita disertè scribit Nicephorus Calixtus. Eximiam, qua se ad bellum Persicum adcinxit Imperator Heraclius, pietatem describit Georgius Cedrenus: *Cæterùm Heraclius in Persidem iturus ita compellat Patriarcham: In manibus Dei, Deiparæ, & tuis relinquo urbem hanc, & filium meum. Indè magnum templum ingressus, atratis calceis pronus procubuit, itaque precatus est: Domine Deus, & JESU-CHRISTE, ne nos propter peccata nostra hostibus nostris irridendos præbeas; sed intuere nos, ac miserere nostri, & victoriam de hostibus tuis concede, ne glorientur scelerati, & tuæ insultent hæreditati. Hunc ita animo demisso orantem videns Georgius Pisidensis est ita allocutus: Nigrum, Imperator nunc indute calceum rubefacies, tinctum cruore Persico.* Et res ita evenit. Græcorum Augusti gestabant purpureos Compages. Eos exuit Heraclius, & tanquam privatus adivit supplex Divinam Majestatem.

Quanta sit benedictionis Episcopalis virtus, expertus fuit Clodovæus, seu Ludovicus primus Francorum Rex, de quo in Gothos moturo bellum scribit in Remensis Ecclesiæ historia Flodoardus Presbyter: *Ludovicus accipiens à Beato Remigio benedictionem, redditur de victoriæ perceptione securus.* Lib. 1. c. 18. *Cui vir quoque Sanctus, ut & pridem fecerat, vas quod vulgò Flasconem vocant, vini à se benedicti plenum dedit, hoc idem, quod anteà, mandans ut eò usque ad bellum procederet, donec sibi suisque, quibus ex indè dare vellet, hoc vinum de prædicto flascone non deficeret. Bibit igitur Rex ex eo, pluresque suorum; vas tamen vini non patitur detrimentum. Bellum verò cum Gothis conserens, eos in fugam vertit, & ipse, Beato Remigio suffragante, victor exstitit. In qua pugna dum duo Gothi contis eum in latera feriunt, hujus patroni sui se prosequentibus meritis, illum cædere nequiverunt. Multis autem Civitatibus Ditioni suæ subactis usque Tholosam perrexit, & Alarici Gothorum Regis thesauros accipiens, per Engolismam civitatem, cujus ante conspectum ipsius muri corruerunt, interfectis Gothis qui erant intùs, ad propria cum gloriosa redit victoria, vino flasconis non deficiente, donec reversus est in sua.* Episcopalis Militum benedictio fecit non solummodò civitates capi, sed & muros sine tormentis corruere. Benedictum vinum erat quasi sigillum istius benedictionis. Et ejus virtutem demonstrant plura authentica exempla. Per ista arma pii milites frequenter fecerunt, quod à se faciendum S. Martinus obtulit Imperatori Juliano. *Crastina die ante aciem inermis adstabo, & in nomine Domini Jesu, signo Crucis, non Clypeo protectus aut galea, hostium cuneos penetrabo securus.* Ita in tertio libro de S. Martini vita habet S. Sulpitius Severus. Flodoardus adfirmat ritum benedicti vini, aut alterius Eulogiæ adjungendæ morem fuisse Sancto Remigio familiarem.

Quæ omnia insigniter confirmat in vita S. Petri Thomasii, ex Carmelitarum Ordine Patriarchæ Constantinopolitani, & ab Innocentio Sexto Pontifice ad Sacrum Bellum Legati, Philippus Mazzerius Cyprii Regni Cancellarius: *Petrus Legatus, personis Ecclesiasticis totius exercitus* 155
associatus, in Galæam Regis ascendit pro benedictione generali Exercitus Dei ferenda. Erat hic Petrus Cypri Rex, procedens in Ægyptum & Palæstinam. Et adscenso in loco eminentiori Galææ, ut ab omni exercitu videri posset, Rege propè ipsum stante, & omnibus stantibus, ac Legatum respicientibus, omnibus signis & vexillis Galæarum & aliorum Navigiorum depositis, Legatus quamdam largam, & inauditam, atque pulcherrimam benedictionem à Spiritu Sancto incæpit, antiquum Testamentum & novum in benedictione allegando, modò Navigia, modo arma, modò personas, modò mare, modò totum exercitum benedicendo in honorem Crucis, & destructionem Saracenorum, auxilium Dei invocando. Rex verò & omnis exercitus, Legato devotissimè ad omnes benedictiones, capitibus inclinatis, respondebant, & in magna devotione erant. Episcopalis benedictio militibus Sanctam vitam, Christiana vita illis impetravit victoriam. Etiam milites docuit utrumque esse Dei donum. Libertinus & criminosus Exercitus non est aliud quàm scelerata dæmonum tritura, ideoque per ipsam Divina Clementia non consuevit pacare, sed turbare & flagellare Regna: Operari suæ vin-

dictæ in nostra peccata immissiones per Angelos malos, suæ justitiæ carnifices.

Aliam Gallicanæ Militiæ antiquam pietatem edicit in Regis Ludovici Crassi vita Sugerus Abbas S. Dionysii. In Remensi Synodo Calixtus secundus Pontifex Henricum V. Imperatorem, quod Laicas Antistitum Investituras nollet dimittere, excommunicavit. Et hic in Ludovicum Regem, qui Synodo adstiterat, & favere pergebat, offensus paravit Regnum invadere: Hinc ergò de parante se ad defensionem Ludovico scribit Sugerus: *Ludovicus, quoniam Beatum Dionysium specialem Patronum & singularem post Deum Regni protectorem, & multorum relatione & crebro cognoverat experimento, ad eum festinans, tam precibus quàm beneficiis præcordialiter pulsat, ut Regnum defendat, Personam conservet, hostibus more solito resistat. Et quoniam hanc ab eo habet prærogativam, ut si Regum alius Regnum Francorum invadere audeat, ipse beatus & admirabilis Defensor cum sociis suis, tamquam ad defendendum, Altari suo superponatur. Eo præsente fit tam gloriosè quàm devotè. Rex autem vexillum ab Altari votivè tamquam à Domino suo suscipiens, pauca manu contra hostes, ut sibi provideat, evolat, ut eum tota Francia sequatur, potenter invitat*. Et pauca manu ferocissimum hostem dejecit & superavit. Et de Ludovico VII Francorum Rege, ad Sacrum bellum profecturo, scri-
cap. 4. bit ejus vita: *Rex venit, ut moris est, ad Ecclesiam Beati Dionysii, à Martyribus licentiam accepturus, & ibi post celebrationem Missarum, vexillum Beati Dionysii, quod Oriflambe Gallicè dicitur, valdè reverenter accepit, sicut moris est antiquorum Regum, quando debent ad bella procedere*. Quem morem in Sancti Ludovici Lectionibus laudat & Romanum Breviarum: *Rex vexillum ab Episcopo Parisiensi accepit. Deindè mare cum ingenti exercitu trajiciens, primo prœlio Saracenos fugavit*.
1315. Etiam de Ludovico X in nos Flandros profecturo scribit Continuator Guilielmi Nangiasensis: *Ludovicus Rex Franciæ, accepto vexillo apud Sanctum Dionysium, quod dicitur Auri flamma, & Domino Henrico de Herqueri tradito, profectus est in Flandriam*. Et de ejus fratre Philippo Comite Pictaviensi, Regnique ac Infantis Regis Rectore, profecturo in Robertum Comitem Artesiæ; *Comes Philippus contra ipsum arma corri-
1316. piens, apud Sanctum Dionysium vexillum accepit, Episcopo Sancti Machorii Missam celebrante, & ipsum benedicente. Sanctis tamen Martyribus non extractis, aut super Altare positis, nec ipso vexillo, ut alias fieri solet, eisdem contacto*. Ex quo vides istam Regis, exercitus, ac vexilli benedictionem fuisse insigniter solemnem, multis vestitam Sacris ritibus. Pergit idem Scriptor de
1328. profecturo in nos Flandros Philippo VI. *Rex apud Sanctum Dionysium revertitur, & extractis corporibus Beatorum Martyrum, Dionysii, Rustici, & Eleutherii, de locis propriis ubi positi requiescunt, capucio & cuculla depositis, usque ad eorum Altare propriis manibus vectavit, & ibidem ea devotione collocavit, ut per ipsum juxta posito corpore Beati Ludovici, & audita Missa, ab Abbate S. Dionysii super Altare Sanctorum Martyrum solemniter celebrata, vexillum quod Auri-flammeum dicitur, ab eodem Abbate super dictum Altare benedictum, in præsentia Prælatorum & Baronum de ejusdem Abbatis manu recepit, & Domino Miloni de Nucheriso, viro utique in cunctis bonis actionibus strenuo & probato, ad portandum tradidit ac servandum. Quibus strenuè peractis, Rex Sanctorum Martyrum corpora propriis manibus usque ad cryptam eorum reportavit devotissimè; Et quod nullum Prædecessorum legimus antea fecisse, ipse etiam personaliter Cryptam eorumdem intravit humiliter, non sine lachrymis, ut notabiliter videri potuit, implorans auxilium, quorum Patrocinio post Deum ac Beatam Virginem Mariam indubitanter sperabat de Adversariis suis obtinere victoriam. Die verò sequenti post sumptionem Sacri vexilli Rex iter suum versus Flandriam aggreditur, & exspectans aliquamdiu Baronum suorum exercitus, multis aliis ad ejus auxilium continuò confluentibus, transiens Atrebatum, derelictis paludibus, quæ aliquando Prædecessorum suorum aliqualiter fuerant occasio scandali & ruinæ, versus Castrum Flammingorum, quod dicitur Casellum, iter arripuit, fixisque contra dictum Castrum tentoriis, terras undique deprædans multipliciter devastavit*. Hic Philippus & in Dominum Deum, & in Matrem Ecclesiam fuit longè piissimus. Hinc Episcopi decorarunt ipsum his titulis: Rex Felix, benè fortunatus, Optimus Christicola.

Eadem pietas olim viguit apud Anglos. Testem adduco Simeonem Dunelmensem in histo- Lib. 2.
ria suæ Ecclesiæ: *Ethelstanus Rex, dum in Sco-* cap. 18.
tiam tenderet, cùm totius Britanniæ exercitu, Sancti Cuthberti Patrocinia quærens, ejus Sepulchrum expetiit, suffragia postulavit, eique de diversis speciebus in Ecclesiæ ornamentum multa, quæ Regem decerent, donaria contulit. Exercitus quoque jussu Regis Sepulchrum Sancti Confessoris nonaginta sex & eò amplius libris argenti honoravit. Ita se suisque Sancti Confessoris patrocinio commendatis, disposito itinere profectus est, fratrem Eadmundum multùm obtestatus, ut si quid sinistri sibi in hac expeditione obveniret, corpus suum in Ecclesiam S. Cuthberti sepeliendum referret. Ubi sanctus Dionysius Francorum, ita sanctus Cuthbertus semper fuit inter præcipuos Patronos Anglorum. Etiam de sancto Imperatore Henrico, in Barbaros Schlavos, movente, scribit in ejus vita Author antiquus & eruditus: *Henricus congregato exercitu, contra prædictas Nationes aciem direxit, & faciens transitum per locum, qui Walbeek dicitur, gladium Sancti Adriani Martyris, qui pro Reliquiis multo tempore ibi servabatur, accepit. Quo accinctus ex toto corde clamavit, & dixit: judica Domine nocentes me, expugna impugnantes me. Apprehende arma & scutum, & exurge in adjutorium mihi. Inde progressus, castrametatus est in Campo, ubi Mersburgensis Ecclesia sita est, & videns locum desolatum, & in nihilum redactum, ingemuit, & ait: Beate Laurenti Martyr Christi, si tuo interventu has Barbaras Nationes, ad quas pergo, Romano Imperio & Christianæ Religioni subjugavero, hunc locum desolatum, tuo Nomini consecratum, Divina favente gratia, in pristinæ dignitatis statum reformabo*.

Aliam pietatis speciem refert in Francorum historia S. Gregorius Turonensis Episcopus, scri-

Lib. 2. c. 37. scribens de Clodovæo Rege, movente in Arianos Gothos: *Rex direxit nuntios ad Beatam Sancti Martini Basilicam, dicens, ite, & forsan aliquod victoriæ auspicium ab Æde sancta suscipietis. Tunc datis muneribus, quæ loco sancto exhiberent, ait: Si tu Domine adjutor mihi es, & gentem hanc incredulam, semperque æmulam tibi, meis manibus tradere decrevisti, in ingressu Basilicæ Sancti Martini dignare propitius revelare, ut cognoscam, quia propitius dignaberis esse famulo tuo. Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus juxta imperium Regis, dum sanctam ingrederentur Basilicam, hanc Antiphonam ex improviso Primicerius incœpit; Præcinxisti me Domine virtutum ad bellum, supplantasti insurgentes in me subtus me, & inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti. Quod Satellites audientes, & Domino gratias agentes, & vota Beato Confessori promittentes, læti nuntiaverunt Regi.* Etiam de
Lib. 4. c. 16. Chramno pessimo Francorum Rege, movente in Saxones scribit idem Gregorius: *Chramnus usque Divionense Castrum pertendit: Erat tunc ibi Sanctus Petrus, Lingonensis Episcopus. Clerici positis tribus libris super Altarium, id est, Prophetiæ, Apostoli, & Evangeliorum, oraverunt ad Dominum, ut Chramno, quid eveniret, ostenderet, Aut si ei felicitas succederet, aut certè si regnare posset, Divina Potentia declararet. Simulque unam habentes conniventiam, ut unusquisque in libro quod primò aperiebat, hoc ad Missam etiam legeret. Apertò igitur omnium primo Prophetarum libro repererunt: Auferam maceriam ejus, & erit in desolationem, pro eo quod debuit facere Uvam, fecit autem Labruscam. Et paria etiam Apostoli & Evangelii apertus textus renuntiavit.* Et de Merovæo Principe, adversus Guilpericum Patrem & Regem
Lib. 5. c. 24. rebellante, scribit idem Gregorius: *Merovæus tres libros super Sepulchrum Sancti Martini posuit, id est, Psalterii, Regum, & Evangeliorum. Et vigilans tota nocte, petiit ut sibi Beatus Confessor, quid eveniret, ostenderet, & utrùm posset Regem capere, an non, ut Domino indicante cognosceret. Post hæc continuato triduo in jejuniis, vigiliis atque Orationibus, ad Beatum tumulum iterum accedens, revolvit librum, qui erat Regum. Versus autem primus paginæ quam reseravit, hic erat: Pro eo quod dereliquistis Dominum Deum vestrum, & ambulastis post Deos alienos, nec fecistis rectum ante conspectum ejus, ideò tradidit vos Dominus Deus vester in manibus inimicorum vestrorum.* Similia nunciaverunt Psalterium & Evangelium. Et nuntiata evenerunt: Istam prophetandi, ac Divini judicii explorandi & cognoscendi formam latius exposui in Scholiis ad octavam Synodum.

Hæc fuere antiqua Majorum nostrorum præparamenta ad expeditionem. Qualiter se ad Prælia præpararint, edicit laudatus Author in vita S. Imperatoris Henrici: *Ut Principes Poloniæ, Bohemiæ, cæterarumque Sclavicarum gentium Primates, Romanum Imperatorem cum exercitu ad debellandos eos advenire cognoverunt, innumerabili multitudine collecta, in bellum ei obviam processerunt. Quod Regi pio per suos speculatores citò innotuit: Et sicut in omnibus angustiis suis solebat, ad orationis arma confugit. Invocatoque super se Nomine Domini; Beato Laurentio, Sancto Georgio, ac Beato Adriano, Martyribus se suumque exercitum protegendum cum summa devotione commisit. Et cum omnes perceptione Corporis & Sanguinis Domini confortati fuissent, ad locum certaminis venerunt. Ubi cum Rex Beatus verbis exhortatoriis ad viriliter agendum singulorum animos erexisset, videns innumerabilem Adversariorum multitudinem, clamavit ad Dominum, & ait: Deus qui conteris bella ab initio, eleva brachium tuum super gentes, qui cogitant servis tuis mala: Disperge illos in virtute tua, & destrue eos Protector meus. Pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Hæc dicens, aperti sunt oculi ejus, & vidit gloriosos Martyres, Georgium videlicet, Laurentium, Adrianum, cum Angelo percutiente, exercitum suum præcedentes, & hostium cuneos ad fugam propellentes. Et sicut exercitus Sennacherib ab Angelo percutiente contritus est, & periit, ita & omnis illa Barbarorum multitudo per Dei virtutem conterrita, projectis armis, sine effusione Sanguinis Christianorum, fugæ præsidium quæsivit. Quo viso Rex Sanctus, elevatis oculis ac manibus in cœlum, benedixit Deo cœli, & ait; Benedico te Rex Cœli & terræ, qui superbis resistis, & humilibus das gratiam, qui custodis diligentes te, & glorificatus es in gentibus, propter datam nobis de cœlo victoriam. Victis ergo Barbaris, & quæ ad futuram pacem prodesse poterant, firmissima pactione stabilitis, vir Beatus cum suis in sua redierunt cum pace, glorificantes & laudantes Deum, qui salvat sperantes in se.* Omnem Exercitum ante pugnam coegit ad Sacramentalem pœnitentiam, & perceptionem Eucharistici viatici ac roboris. Insuper ipsum piissimis ad Deum precibus communivit.

Eandem pietatem fuisse servatam ab Imperatore Carolo Magno, testatur in ejus Actis Joannes Tilpinus Archi-Episcopus Remensis. De 23.
ejus Duce Rolando ac omni exercitu scribit: *Accepit ipse Rolandus eadem die Eucharistiam, & delictorum suorum confessionem à quibusdam Sacerdotibus, antequam ad bellum properaret. Erat enim mos ut omnes pugnatores Eucharistia & Confessione per manus Sacerdotum, Episcoporum & Monachorum, qui ibi aderant, munirentur, antequam pugnam aut bellum iniret.* Etiam de Stephano Anglorum Rege ac ejus exercitu contra Scotos pugnaturo, scribit in libro de bello Standardico Richardus Prior Ecclesiæ Hagustaldensis: *Turstinus Eboracensis Archi-Episcopus illis post acceptam* 1138.
privatam Pœnitentiam indixit triduanum cum Eleemosynis jejunium, ac deindè absolutionem & benedictionem Dei ac suam solemniter tribuit. Et infrà; *Eodem tempore misit Archi-Episcopus eis Radulphum cognomento Novellum, Orcadensem Episcopum, cùm quodam de Archi-diaconis suis ac aliis Clericis, qui Populis quotidie ad eos catervatim confluentibus, vice sua pœnitentiam injungeret & absolutionem daret.* Ac insuper Eucharistiam. Etenim isti bellatores hoc Sacro-Sanctum Sacramentum sibi etiam in vexillo, seu Standardo prætulerunt, ac indè appellarunt bellum Standardicum. Est antiquis etiam Christianis nota ac usitata pietas, verùm à nostris temporibus veneranda, neutiquam imitanda.

Aliam ad prælia præparatricem pietatis speciem laudat in secundo Chronicorum libro Venera-

nerabilis Regino Abbas Prumiensis, de magno Imperatore Carolo contra Avaros pugnaturo scribens: *Carolus cum Exercitu venit usque ad Anisim fluvium, ubi triduanum jejunium cum Litaniis fecerunt, postulantes pro salute Exercitus, & adjutorium Dei, & vindictam inimicorum.* Ex inde disposuit Exercitum. Et Abbas pergit: *Itaque Avari cùm ex utraque ripæ parte vidissent Exercitum, & Classem per medium fluvium venientem, tantus terror, Deo faciente, illos invasit, ut dimissis præsidiis munitionum, fugæ latibula quærerent, & sic, Christo duce, uterque Exercitus, absque læsione Pannoniam introivit.* Et de capta à se Hierosolyma Godefridus Lotharingiæ Dux scribit ad Paschalem II. Pontificem, ac omnem Occidentalem Ecclesiam: *Usque Hierusalem pervenimus; cumque in obsidione Exercitus multùm laboraret, maximè propter inopiam aquæ, habito Consilio, Episcopi & Principes circumeundam esse civitatem nudis pedibus prædicaverunt, ut ille qui pro nobis eam humiliter ingressus est, per humilitatem nostram pro se ad judicium de suis hostibus faciendum nobis eam aperiret. Placatus itaque Dominus hac humilitate, octavo die post humiliationem, cum suis hostibus civitatem nobis tradidit.* Exstat Epistola apud Venerabilem
199. Dodechinum Abbatem S. Dysibodi, in Appendice ad Marianum Scotum. Et de Arnulpho Im-
811. peratore, Normannos propè Lovanium superante, scribunt Annales Francorum Fuldenses: *Eodem in loco Litanias Rex celebrare præcepit. Ipse cum omni Exercitu laudes Deo canendo præcessit, qui talem victoriam suis tribuit, ut unico homine tantùm occiso ex parte Christianorum, quod compertum est, tanta hominum millia ex altera parte perierunt.* Eadem pietate fiebat Supplicatio ante conflictum. Et hæc sunt exordia Dedicationis Lovaniensis. Ea enim victoria contigit Kalendis Septembris.

Eandem pietatem coluerunt & Græci. Etenim de Philippico, Imperatoris Mauritii Duce, post dispositas utrimque acies jam prompto ad præliandum in Persas, scribit Theophylactus Simocata: *Ubi hostes appropinquare pulverea nubes*
Lib. 2. c. 3. *indicio fuit, Philippicus Dei-hominis* JESU-CHRISTI *effigiem circumfert. Jam olim fama emanavit, & usque hodie durat, eam effigiem non textentis manu comparatam, aut pictoris arte, coloribusque variatam; sed divinitùs efformatam esse. Quocirca etiam apud Romanos non hominis manu confecta celebratur, & sacris divinisque honoribus colitur. Habent enim Archetypum Romani, & ut Sacro sanctum quiddam venerantur.* Est illa venerabilis imago, quam applicato ad suam faciem mundissimo linteo impressisse, ac Abagaro Edessæ Principi misisse creditur ipse Dominus. *Hanc effigiem sacra veste nudatam gestans, exercitum obibat, indeque audendi generosam & inexpugnabilem militibus alacritatem injiciebat.* Et pietas meruit gloriosissimam victoriam. Idem Scriptor pergit de Prisco, Philippici in Ducatum Successore, patiente rebellionem totius offensi Exercitus: *Prisco sudor ire per corpus, & artus tremor occupare cœpit, animo hæsitanti quid ageret. Ergò Ilipbredæ Dei-hominis*
Lib. 3. c. 2. *effigiem, quam non mortali manu confectam Romani appellant, ... per media castra circumferendam committit, quò ad rei adorandæ conspectum excitata reverentia furorem comprimeret, ac in modestiam & quietem rerum perturbatio transiret.* Eandem rem laudat in Ecclesiastica historia Anastasius, Romanæ Ecclesiæ Cardinalis & Bibliothecarius: *Philippicus tribus Phalangibus occurrit ad prælium, ipseque assumpta Deivirili forma, quam Romani non manu-factam prædicant, discurrens per acies, armatis Divinam impertiebatur virtutem, & stans post aciem, hæc retinens arma, lachrymis multis Deum placabat, qui cœlestium Ordinum Principes bellatores adsumpsit.* Sanctus Martyr Theophanes addit Romanos die Dominico fuisse invasos à Fol. 218.
Persis, & prosequitur: *Philippicus summo manè, composito exercitu, eoque in tria agmina distributo, in pugnam processit. Ipse verò Christi Dei & hominis imaginem brachiis amplexus, singulos armatorum Ordines præcurrebat, & cujusque animo Divinum robur inspirabat, ac impartiebatur. Eo propugnaculo manibus gestato, extremam tenens aciem, largo lachrymarum imbre Divinum Numen demulcens, cœlestium acies in auxilium dimissas excipiebat.*

Idem gloriosus Martyr adjungit de Imperatore Heraclio, pugnaturo adversus Chrosroen Persarum Regem: *Imperator mox làta manibus Dei &* Fol. 254.
hominis effigie, hominis manu vel penicillo non effecta, sed quam in imagine, quod cuncta formavit & configuravit Divinum Verbum, absque colorum delineatione, ut absque semine fœtum, in lucem eduxit. Ejusmodi, inquam, figura divinitùs exarata planè fidens, & oppignorata exercitui fide, cum eis usque ad mortem decertaturum, & ut propriis filiis semper eis devinciendum & copulandum pollicitus, ad bellicos conflictus descendit. Quod & scribit Georgius Fol. 410.
Cedrenus: Nata indè victoria, uti fuit gloriosissima, ita est omnibus notissima. De eodem Heraclio, necdum Imperatore, sed Africæ dumtaxat Duce, adversus Imperatoris Phocæ Tyranni- Fol. 416.
dem veniente scribit præfatus Cedrenus: *Heraclius cum magna & armata classe Constantinopolim appellit, secum ferens etiam Servatoris nostri imaginem, nullo manus ministerio factam. In Sophiæ portu inter Heraclium & Phocam commisso navali prælio, flagitiosus Phocas superatus in Regiam confugit.* Ex quibus discimus plura. Primò, quòd Christiani in die Dominico præliari nequiverint, ideoque gentiles Persæ ipsos tunc invaderent. Secundò, quòd invasi Christiani etiam isto die solerent se tunc defendere. Tertiò, quòd ista sacrosancta imago fuerit tunc totius Exercitus propugnaculum. Quartò, quod hac de causa passim deportaretur ad exercitum. Quintò, quòd circa illam exercita pietas exercitui impartiret Divinum robur, atque fiduciam. Sextò, quòd Philippicus Dux per istam pietatem à Divina clementia obtinuerit auxilia cælestis exercitus, Sanctorum Angelorum. Laudatus Sicomata adjungit, quod à rebelli in priscum Ducem exercitu patrata in reverendam imaginem irreverentia, fuerit ruina totius Orientis.

Hæc felicissima Pietas est in Romanum Imperium inducta per magnum Imperatorem Con- Lib. 2. c.
stantinum, de quo in Licinium Tyrannum præ- 12. 13.
liaturo scribit in ejus vita Eusebius Episcopus 14.
Cæsareensis: *Constantinus de more suo ante initum prælium, in Tabernaculo separato tempus precibus ad Deum fundendis, liberum addixit, ab omni licentia, & vitæ ratione luxu diffluente se revocavit,* ina-

inedia, & corporis afflictione seipsum coercuit, ut Deum sibi precationibus supplicibus placatum, & benignum adjutorem haberet, eaque perageret, quæ Deus esset illius animo inspiraturus. Porro autem, utpote natura vigilans & attentus, permagnam Reipublicæ curam suscepit, nec magis pro suorum, quam hostium salute precatus est. Etenim hostis etiam in bello nequit hostem odisse, neque ex odio præliari; Præliari debet ex reparandæ justitiæ & pacis amore, ideoque justi belli gestor debet injustum invasorem, ut meliora doceatur a divina gratia, divinæ miserationi commendare. Quidam gentiles magnum Constantinum incuriæ & moræ arguunt: Eum purgat Eusebius: *sicut propter securitatem tardior in rebus gerendis fuit, sic Dei consilio omnia ad-*
Fol. 176 *ministrare consultum statuit.* Erat tardior propter
177.178 suas ad Dominum Deum preces, & inde sibi infusam à Divina Clementia fiduciam. Attamen istam Sacro-Sanctam Imaginem non circumtulit. Rationem dat laudatus Cedrenus. Affirmat laudatam Imaginem a rege Abagaro fuisse suæ Civitatis portæ superpositam, istic mansisse usque ad Nepotis Regnum, tunc ab Edessæ Episcopo fuisse occultatam, & in occulto mansisse usque ad Justiniani Imperium. Cedrenus exponit omnem Imaginis originem & seriem. De Duce Philippico adjungit Evagrius Epiphaniensis: *Philippicus à Gregorio, Patriar-*
Lib. 1. cha Antiocheno, *efflagitavit, ut Sanctorum Re-*
cap. 13. *liquiæ, quò tutius in Orientem expeditiones militares faceret, ad ipsum mitterentur.* Et accepit Reliquias. Sancti Simeonis Stylitæ. Hiscè armis profectus est in Persas, ac ipsos superavit.

Græcorum Imperatores habuerunt & aliam istiusmodi Sacro-Sanctam Deiparæ Imaginem, de qua scribit in Alexio Duce Murzuflo Nicetas Choniates: *Cùm Imperator contra Balduinum Flandriæ Comitem exiret, atque uterque alteri occurrissent, Romanis perterritis & trepidè fugientibus, solus derelictus penè periisset. Et Genitricis Dei imago, quam Græcorum Imperatores bello sociam adsciscunt, ab hostibus capta est.* Sicuti à Philistæis Arca Judæis, ita ista à Flandris capta imago fuit Græcis exordium plenæ ruinæ. Etenim Balduinus Comes tandem cepit & ipsam Constantinopolim, factusque Imperator Græcorum. Eadem de re Imperator ipse Balduinus scripsit ad Adolphum Archi-Episcopum Coloniensem: *Perfidus Græcorum Imperator nos attentat. Primo congressu dissipatur, omnibus cæsis, captisque non paucis, sine damno nostrorum, fuga ignominiosa sibi consulens clypeum abjicit, arma deponit, & nostris vexillum Imperiale dimittit, nobilemque, quam sibi præferri fe-*
Lib. 6. *cerat, Iconem: Quam Ordini Cisterciensi nostri de-*
cap. 20. *dicavere victores.* Epistola exstat apud Annales Godefridi ad sanctum Pantaleonem Coloniensis Monachi, & apud Arnoldum Abbatem Lu-
Fol. 705. becensem in Chronico Schlavorum. Hanc Imaginem uti divinæ protectionis Symbolum, publicæ calamitatis tempore fuisse positam in palatio testatur in tertio suæ historiæ libro Imperator Joannes Cantacuzenus. Etenim Imperatrix Anna, Andronici Palæologi junioris vidua dum à dicto Cantacuzeno expelli ac in ordinem redigi timuit, ad istam in palatio imaginem confugit uti ad asylum. Nisi tamen tunc fuerit Paschale tempus. Quod enim imago ista à Palmarum Dominica usque ad Paschale Festum consueverat quotannis in palatio exponi, Cap. 12.
testatur in libro de Ecclesiæ & Aulæ Constantinopolitanæ officiis Georgius Codinus. Consuetus illi locus erat Hodegorum Monasterium, olim exstructum ab Imperatrice Pulcheria. Eam Græci appellavere *Hodegetriam*, *seu viæ Ducem*. Vide plura apud Jacobum Goar, & Jacobum Gretzerum in Scholiis ad Georgium Codinum. Lib. 4.

Aliam antiquissimam Christianæ militiæ pie- cap. 21.
tatem edicit in Magni Constantini vita Eusebius Cæsareensis Episcopus: *Constantinus etiam in ipsis armis, Salutaris trophæi signum insculpi, armatoque exercitui præferri fecit, & ut solum hoc salutare Trophæum, non ullam, ut ante consueverant, inauratam statuam sequerentur.* Induxit duplicem pietatem: Ut Romani exercitus Labarum, & ut singulorum militum omnia arma sacrosancto Crucis signo ornarentur ac munirentur. Quam pietatem impius Imperator Julianus proscripsit; at cuncti successores plenè repararunt. Hinc de insigni Stiliconis adversùm Barbaros Gothos in Pollentinis campis victoria scribit Prudentius: *Cecinere tubæ, prima hasta Draconis præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert: Illic ter denis Gens exitiabilis annis Pannoniæ, pœnas tandem deleta pependit.* Per Christi-feram Draconis hastam intelligit Christi Domini cruce & nomine insignitum Labarum, ipsique adscripsit admirandam illam victoriam. Ita de Imperatore Heraclio adversùs Persas pugnaturo, canit Georgius Pisides, Constantinopolitanæ Ecclesiæ Diaconus & Chartophylax: *Corrobora ipsos mysticis Hastilibus, compinge & ipsis Crucigeras imagines.* Et ad Neophytos Bulgaros rescripsit Sanctus Papa Nicolaus I. *Quando prælium inire soliti eratis, indicatis vos hactenus in Signo militari Caudam equinam portasse; & sciscitamini quid nunc vice illius portare debeatis? Quid aliud utique, nisi Signum Sanctæ Crucis? Ipsum enim est quo Moyses mare divisit, & Amalech interfecit; Quo Gedeon Madianitas superavit, & Christus noster diabolum, qui habebat mortis imperium, non solùm superavit, sed & prostravit. Ipsum est Signum quod portamus in frontibus nostris: ipso à cunctis defendimur hostibus, & ab omnibus inimicis incursionibus: Hoc est Signum fidei, est ingens horror Diaboli, quo Christiani Principes in necessitatibus suis semper utuntur, & Reges, veram Religionem sectantes, sæpè celebres, Christo propitio, triumphos de hostibus operantur.* Et hæc omnia confirmat per laudatum Institutum Magni Constantini. Et sunt plurima istiusmodi pietatis, ac variarum per ipsam victoriarum exempla. Pietas profitetur duo: Primò, quòd vera etiam in bellis fortitudo, omnisque per ipsam victoria sint Domini Dei per JESUM-CHRISTUM beneficia: Deindè quòd Christiani non nisi adversùm Infideles debeant belligerare. Hinc Urbanus II. & ejus in Pontificatu successores censuerunt omnem istiusmodi, etiam adversùs Hæreticos & Schismaticos, exercitum esse sacra Cruce signandum.

CAPUT XIV.

Quænam homicidia in bello sint licita.

Quæstio est, an directa innocentium occisio sit quandoque licita? Partem affirmativam suadet Godefridi Optimi Lotagringarum Ducis, in civitatis Assur obsidione, opus & exemplum, de quo scribit in Sacri Belli Histo-
Lib. 7. cap. 2. ria Albertus Canonicus Aquensis: *Christiani applicatis tandem muro machinis fortiter cives oppugnabant. Illi verò non segnius pro vita resistebant à turrita arce & mœnibus. Sed frustrà videntes se in defensione desudare, malum navalem proceræ altitudinis, qui in media urbe jacebat, funibus & catenis adstrictum, levaverunt in altum, in quo unum de obsidibus Ducis Gebardum, ortum de genere Hamaicorum de præsidio Avennis, militem egregium, affixerunt in modum Crucifixi, manus & pedes illius extendentes funibus, quem jam diu pejùs consumptum à carnificibus arbitrabantur Christiani. Sed erectus & affixus in culmine Mali idem Gebardus, in hanc miserabilem vocem cum lacbrymis erupit, ac Ducem alloquitur: ò Dux illustrissime, nunc reminiscere quomodo tuo præcepto huc obses & exul inter barbaras Nationes, & viros impios transmissus sum. Ideoque peto ut aliqua misericordia vel humanitate super me movearis, & tam gravi & sævo martyrio me perire non patiaris. Cui Dux: Nequaquam, ò Gebarde, miles acerrime, tui misereri possum, & tot homines avertere à vindicta Civitatis hujus. Et ideò si frater meus uterinus esses, ut Eustachius, hac conditione liberari non posses, ut Urbs illæsa permaneat. Mori siquidem habes: Et utilius est, ut tu solus moriaris, quàm Decretum & jusjurandum nostrorum violetur, & urbs hæc semper Peregrinis habeatur infesta. Si enim præsenti vita moriaris; vivere habes cum Christo in cœlestibus. Hæc Gebardus intelligens, & nulla se lacbrymarum prece videns proficere, summoperè Ducem exorat, ut equum & arma sua Sancto præsentaret Sepulchro, quæ illic Deo famulantibus pro remedio animæ suæ largiatur. Ad hæc Dux & universa multitudo Christianorum fortiter adsiliunt urbem, in Confratre Gebardo totius pietatis & misericordiæ obliti, urbis defensores in sagittis, & fundibulis, & mangenellis circumquaque impugnantes. Et jam inter plurimas sagittas, incautè emissas, decem sagittis ejusdem Gebardi corpus confixum & vulneratum est. Gentiles autem cernentes, quia vir strenuus, omni pietate à suorum cordibus exclusa, vulneraretur, sic Duci & omni Populo Christiano magnis blasphemiis improperabant, dicentes: Gens impia & crudelis, qui minimè fratri & Con christiano vestro parcere curastis, sed acrius, illo viso, & ejus perditione, urbem & civet oppugnastis. Hoc dicto, ab intùs Mangenellis, Balistis & Sagittis viriliter resistentes, urbem in machina expugnantes, Ducis milites nitebantur repellere.* Et depulerunt; Et quidem cum gravissima jactura Christianorum: Notanda sunt verba: *Sagittas incautè emissas*. Adfirmant Christianos milites cavisse crucifixo Gehardo, & sub hac cautela porrexisse in murorum expugnatione. Et talis expugnatio videtur licuisse.

Respondeo non licuisse. Etenim post relatam Godefridi Ducis, qui acceptam istic Stragem referebat in suorum carnalia flagitia, ideoque omnes hortatus ad pœnitentiæ opera, concionem, pergit præfatus Albertus: *Crastina luce primùm exorta, Arnulphus Cancellarius Sepulchri Dominici, Clericus illustris & Deo devotus, ipsum Ducem & universos, magnos, & parvos, cœpit redarguere de perfidia & duritia cordis, qua in fratres suos, Gebardum & Lambertum, malo affixos, & apud Assur obsides derelictos peccaverunt. Idcircò omnes de hac impietate, cunctorumque fæditate delictorum, ad confessionem & correctionem paternè cobortatus est.* Et omnes obedierunt. Ex his verbis discimus duo. Primò, quòd non solus Gehardus Avennensis, sed etiam alius quidam Lambertus fuerit in muro à Saracenis crucifixus. Deindè, quòd Pœnitentiæ Sacramentum non à paucis post exstinctam publicam pœnitentiam sæculis, sed ex tunc fuerit appellatum *Sacramentum Confessionis*. Eadem phrasi utitur in libro de Magni Caroli Gestis Tilpinus Remensium Archi Episcopus, aliique 23.
antiqui. Evertunt hodierna quorumdam Novantium somnia. Et quidem Gehardus, licèt gravissimè læsus, evasit mortem. Etenim Godefridus Dux postmodò cum Palæstinis Saracenis pacem iniit, & Albertus prosequitur: *Cùm hæc pax tantùm cresceret, & amicitiæ magis & magis jungerentur, quadam die Præses & Admiraldus Ascalonis Gebardum de Præsidio Avennis, ab omni plaga curatum, honorificè vestibus indutum, & equo optimo impositum, Duci* CHRISTIANISSIMO *Hierusalem dono remisit, quem multis jam diebus in Assur objisse Dux & universi Christiani existimabant, nescientes quòd à Malo depositus, ab Assur eidem Admiraldo missus fuisset. Dux itaque viso, & incolumi recepto Gebardo, dilecto milite suo, & egregio adolescente, gavisus est vehementer. Cui statim in remunerationem sui magni laboris maxima terræ beneficia centum Marcarum cum Castello, quod dicitur ad Sanctum Abraham, in præsentia omnium fidelium, qui aderant, largitus est.*

Eandem sententiam docuit Radevicus, Presbyter Ecclesiæ Frisingensis. Etenim varias Imperatoris Frederici Primi & obsessæ Cremensis civitatis barbaricas in se mutuò crudelitates refert, atque prosequitur: *Jamque ad civitatis perniciem machinæ plurimæ admovebantur; jam turres in altum exstructæ applicari cœperant. Tum illi summa vi atque pertinacia resistere, atque à muris turres arcere, suisque instrumentis, validis saxorum ictibus nostras machinas impellere. Effrænatis verò animis Princeps obsistendum putans, obsides eorum machinis alligatos, ad eorum tormenta, quæ vulgò Mangas vocant, & intra civitatem novem habebantur, decrevit objiciendos. Seditiosi, quòd etiam apud Barbaros incognitum, & dictum quidem horrendum, auditu verò incredibile, non minùs crebris ictibus turres impellebant. Neque eos sanguinis & naturalis vinculi communio, neque ætatis movebat miseratio. Sicque aliquot ex pueris, lapidibus icti, miserabiliter interierunt. Alii miserabilius adhuc vivi, superstites crudelissimam necem & diræ calamitatis horrorem penduli exspe-* Lib. 2. cap. 15.

exspectabant, O facinus! Rectè affirmat esse barbaricum facinus. Nam ipsum etiam Saraceni in nostris militibus damnarunt & horruerunt. Nec sola Expositorum invasio atque occisio, sed & ipsa istiusmodi expositio est omninò tale facinus. Etenim de scelerato Imperatore Andronico Comneno, Nicæam civitatem oppugnante, rectè scribit Nicetas Choniates: *Andronicus cum sua consilia successu carere videret, inhumanum facinus molitur, à paucis antea usurpatum, Matrem Isaacii Angeli Euphrosynam, Byzantio accersitam, nunc ut propugnaculum machinis opponit, nunc ea arieti imposita mœnia ferit, ut eodem tempore & spectaculi novitas, & iracundiæ immanitas à nullo scelere abhorrens miserationem, & mulierculæ tolerantia, non ipso motu exanimatæ, in tanto & tam periculoso impetu admirationem haberet. Ac tum primùm videre mortales, teneram mulierculam defensionis ergò ferro præpositam, ac mirabiliter inverso ordine, fragile corpus hominis firmissimis machinis adjunctum, ut qui ex iis pugnabant, incolumes manerent. Tela verò è mœnibus æquè ac priùs, sed tanta cautione jaciebantur, ut illæsa nobili muliere, quasi illa nutibus & manibus jacula à se aversa in hostium corda defigeret, hostes & ferirent & terrerent. Immane illud facinus adeò nihil Andronico profuit, ut Nicæenses facta noctu eruptione, & machinas incenderent, & muliere per funem in urbem attracta, eum tanquam Phinejum ab Harpiis spoliatum, plorare finerent, non habentem quo famem suæ iracundiæ expleret.* Nicæenses cum Duce Godefrido censuerunt, ab impugnatione, dummodò cautela adhiberetur, non esse cessandum. At malè. Interim ista Innocentis expositio est horribilius facinus, quàm dicta expugnatio. Longè horrendior fuit Germanicarum fæminarum crudelitas, de quibus in Romanos pugnantibus scribit Paulus Orosius: *Germanorum ex eo considerari virtus & feritas potest, quòd mulieres quoque eorum, si quando præventu Romanorum inter Plaustra sua concludebantur, deficientibus telis, vel qualibet re, qua velut telo uti furor posset, parvulos filios collisos humi in hostium ora jactabant, in singulis filiorum necibus bis parricidæ.*

Lib. 1. cap. 2.

Lib 6. cap. 21.

Ex eodem principio Imperator Julianus de accepto in pacis obsidem Regio filio dixit ad ejus Patrem Germanorum Regem omnesque Barbaros: *Quod si conabimini à conventionibus initis & fœdere discedere, omnium jacturam facietis. Hoc dico, non quod sæviam in obsidem, quem apud me habeo, non tanquam pignus pacis & fœderis, sed à vobis meæ virtutis documentum & exemplar. Est enim impium & minimè Deo gratum, eos qui nihil commeruerunt, pro his qui deliquerunt, morsu appetere & laniare, ut feræ bestiæ, quidquid occurrit & obvium est, non eos qui has persequuntur.* Ità habes inter Excerpta ex historia Eunapii Sardiani. Julianus hunc juvenem non à Patre acceperat, sed bello antea captum verterat in obsidem: hinc dixit: *Quem apud me habeo, non tanquam pignus pacis & fœderis, sed à vobis meæ virtutis documentum & exemplar.* Impius Julianus censuit etiam tales obsides ob suorum Principalium crimina non posse occidi. Rem insignem refert in tertio Dialogorum libro Magnus Gregorius, *Venerabilis è Nursiæ Provincia Presbyter Sanctulus à gentilibus & crudelibus Longobardis, quempiam captivum, & morti ab ipsis destinatum Diaconum in custodiam acceperat sub hac conditione, ut si iste fugerit, pro eo ipse moriatur.* Et Sanctus Diaconum non solummodò permisit, sed etiam compulit fugere. Hinc ipsum Barbari damnaverunt ad mortem. Quia tamen vir bonus erat, & illis gratus, sine gravi cruciatu voluerunt occidere, capite truncare. Verùm Divina Clementia carnificis manum fecit obrigescere, & optimum Sanctulum in vita servavit. Demonstravit Innocentem nec in tali casu posse occidi. Et hanc Divinam legem observavit Imperator Mauritius, ut de patrata in ipsum & ejus filios per Tyrannum Phocam cæde scribat Sanctus Martyr Theophanes: *Sub Imperatoris ipsius oculos liberi ejus masculi quinque necantur, qui in summis ærumnis summæ virtutis specimen exhibuit. Cum enim Nutrix unum ex Imperatoris filiis suffurata, proprium ejus loco substituisset, non est passus Mauritius, sed suum requisivit. Ex jugulati pueri corpusculo lac emanasse quidam ferunt. Quod spectatoribus omnibus acerbissimas lachrymas excussit.* Hoc ipsum scribit Ecclesiastica historia Anastasii Cardinalis Bibliothecarii. Mauritius censuit Innocentem pro reo non posse occidi. Verùm & ejus filius erat innocens. Hinc divina Justitia fecit ex ejus vulneribus lac effluere.

37.

Fol. 243.

Altera quæstio est, an in quovis bello patrata homicidia sint licita & innoxia? Rabanus Maurus, Archi-Episcopus Moguntinus in litteris ad Heribaldum Antisiodorensem Episcopum ponit & hunc titulum: *De homicidiis non spontè commissis, & de his qui quemlibet occidunt jussu Principis.* Adducit Ancyranæ Synodi Canonem, qui casualia homicidia damnat ad quinquennalem pœnitentiam, & prosequitur: *Quod autem quidam homicidium, quod nuper in seditione & prælio Principum nostrorum perpetratum est, excusant, quasi non necessè sit pro hoc cuilibet agere pœnitentiam, eo quod jussu Principum nostrorum peractum sit, & Dei judicio ita finitum. Scimus enim quod Dei judicium semper justum est, & nulla reprehensione dignum. Sed nemo judicia Dei penetrare potest. Undè oportet eos considerare qui hanc necem nefariam defendere captunt, Utrùm illos coram oculis Dei quasi innoxios excusare possint, qui propter avaritiam, atque propter favorem Dominorum suorum temporalium, æternum Dominum contempserunt, & mandata illius spernentes, non casu, sed industria homicidium perfecerunt.* Et infrà: *Sed inter hæc sciendum est, quod magna distantia est inter legitimum Principem & seditiosum Tyrannum; inter eum qui subvertere nititur Christianæ pacis tranquillitatem, & illum qui armis contra iniquitatem certat defendere æquitatem.* Agit de Fontiniaco inter tres Ludovici Pii Imperatoris filios prælio, patratisque illic cædibus, & affirmat ipsas fuisse vera & criminalia utrimque homicidia; ideòque punienda per solemnem & publicam Pœnitentiam. Sanctus Augustinus affirmat Principi ad bellum, cujus injustitia non liquet, cogenti & procedenti esse obtemperandum, ideòque & patratas istic cædes non esse homicidia. Ex hac regula quidam tunc tentabant

Epist. 4.

istos

istos utrimque bellatores purgare & defendere. Verùm Rabanus censuit istud bellum fuisse Civile, Fraternum, Tyrannicum, Reipublicæ turbativum, aut certè utrimque ambiguum, ideòque patratas istic cædes nulla via posse purgari. Et Rabani Sententia tandem placuit toti Galliæ. Etenim hoc ejus Rescriptum & Abbas Regino, & Sanctus Jvo Carnutensis Episcopus suis Capitularibus aut Decretis inseruerunt. Hoc ipsum Gallicana Ecclesia censuit de Suessionensi inter Carolum Simplicem Regem & Robertum Comitem prælio. Remensis Synodi Decretum habes in Gallicanis Synodis Jacobi Sirmondi. Quod ipsum an locum non habeat in hodierno inter Fratres Reges bello, permitto nostris Episcopis judicandum. Res non caret grandi periculo.

Tom. 3.

Quæstio tertia est, quænam cædes liceant in bello manifestè justo? Respondeo veram & omninò sequendam esse Magni Imperatoris Constantini sententiam, quam in libris de ejus vita laudabat Eusebius Cæsaræensis: *Constantinus consuevit Deum suæ ipsius animæ præponere, & illius consiliis omnia transigere, diligentemque adhibere cautionem nè inter dimicandum fieret multorum cædes. Undè non magis suorum quàm hostium saluti prospexit. Quapropter suos, cùm fuissent in pugna victoriam adepti, hortari solebat, ut captivorum misererentur, & cùm homines essent, naturæ humanæ eos nequaquam caperet oblivio. Et si aliquando militum animos ferociores cerneret, auri munusculo eos refrænaret: præcipuèque ut qui aliquem ex hostium numero vivum cepisset, aliqua certi auri summa remuneraretur. Hanc velut illecebram ad hominum conservationem Imperatoris excogitavit Prudentia. Adeò ut infiniti etiam ex Barbaris incolumes evaserint, Imperatore ipsorum vitam auro redimente.* Constantinus fecit, ac facienda censuit varia. Primò, in civitatum expugnationibus, aliisque præliis cavit ac studuit ut paucissimi exponerentur ac occiderentur. Secundò, in Prælio captos hostes vetuit occidi. Longè magis id sanxit de fortuitò extrà prælium obviantibus. Tertiò, ferociores militum animos mitigabat non solùm verbis, sed & dato auro. Quartò, omni militi, qui hostem non occidisset, sed vivum cepisset, sanxit certum in auro præmium. Ita plurimas amputavit cædes, etiam Barbarorum. Quam Doctrinam in litteris ad Bonifacium Comitem insigniter probat & adfirmat Sanctus Augustinus: *Hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti ac resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia jam debetur. Maximè in quo Pacis perturbatio non timetur.* Docet plura. Primò, quod in prælio liceat hostes occidere. Secundò, quod id fieri nequeat ex voluntate, sed dumtaxat ex necessitate. Quod occidere non liceat ultra victoriæ necessitatem. Tertiò, quod captum vel victum hostem occidere non liceat. Nisi tamen sit talis, in quo timeatur nova Reipublicæ perturbatio. Nemo ob solum futuri criminis periculum occidi possit: at tali periculo adjuncta prior rebellio aut alia inquietudo est omninò caussa sufficiens.

Lib. 2. cap. 13.

Ep. 205.

Quæstio quarta est, an hujusmodi cædes sint penitùs justæ, ac puræ ob omni macula? Partem adfirmativam tuetur Sanctus Augustinus. Etenim ad hanc nobilis viri Publicolæ quæstionem, *Si Christianus videat se à Barbaro vel Romano velle interfici debet eos ipse Christianus interficere, ne ab illis interficiatur?* Respondet; *De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruit Personæ.* At verò negativam Partem docet in litteris ad Ophelium Grammaticum Sanctus Isidorus Pelusiotes; *Si cædes illæ, quæ aliter committuntur, non sunt puræ atque innocentes;* Lib. 4. *à bellis autem scelus abest, quam ob rem, inquis,* Ep. 200. *Moyses eos, qui ex bello revertebantur, extra Castra purgandos relegavit? Ajo igitur, quamvis legitimæ esse videantur hostium in bellis cædes, & Columnæ victorum erigantur, præclara ipsorum facinora prædicantes; tamen si accuratæ ac supremæ cognationis, quæ inter homines est, ratio habeatur, nè has quidem planè innoxias esse. Quam ob caussam ipsis præcepit ut purgationibus & aspersionibus uterentur.* Exponit in Canonicis ad Sanctum Amphilochium Iconiensem Episcopum, Lycaoniæ Metropolitam literis, Magnus Basilius: *Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non reputavere, ut mihi videtur, ignoscentes eis, qui pro justitia & æquitate decertant. Rectè autem fortè habet consulere, ut qui sunt manibus non puris, sola trium annorum communione abstineant.* Adfirmat cædes istas non esse homicidia; adjungit tamen istiusmodi militibus suadendum, ut tribus annis se cohibeant inter Consistentes, abstinentes à perfectione, à Perceptione Sanctæ Eucharistiæ: Quod nempè manus impuras haberent, infestas humano sanguine. Quod passim istæ cædes non carerent aliquo peccato. Consistentia erat gradus Sacramentaliter Reconciliatorum, qui tamen necdum admittebantur ad oblationem ac Participationem Mysterii. Erat Gradus in quem perfecti ob venialia peccata retrudebantur. Basilius adfirmat hos milites ad hanc retrusionem non cogendos, sed suadendos. Et adjungit: *fortè*; Quod nempè quidam Episcopi ac Doctores hanc retrusionem improbarent. Hinc discimus omnes Sacramentaliter reconciliatos semper non esse statim admittendos ad Eucharistiam.

Can. 13.

CAPUT XV.

Exponitur varia Christianorum Militum Disciplina.

PLures & insignes militaris Disciplinæ milites describit in litteris ad Tubam militem S. Isidorus Pelusiotes: *In pace arma gestare minimè decet, nec bellicum habitum in medio foro circumferre,* Lib. 1. *nec in civitate cum ense versari: verùm & terrorem,* Ep. 40. *ex ejusmodi experimentum in bello adversum hostes exercere. Quare, si bellico habitu delectaris, ac præconis voce celebrari, Statuasque consequi cupis, ad exercitum, qui cum Barbaris pugnat, te confer: Ac non militiæ fugam pecuniis redimens, domique desidens, bellum illic debitum, hic tamquam per ludum adumbra.*

Docet

Docet nos plura. Primò, quod Romani milites pacis tempore nec bellica arma, nec bellicum habitum possent gestare. Secundò, quod nec belli tempore possent per quietas civitates gladiati discurrere. Tertiò, quod quidam timidi ac imbelles campum à suis Centurionibus aut Tribunis pecunia redimerent, atque interim Domi generosum virum simularent. Quæ omnia Isidorus graviter improbat. Loquitur ex Arcadii ac Honorii ad Theophilum Asiæ Vicarium lege: *Si quos milites per Provincias, relictis propriis Numeris, passim vagari cognoveris, correptos facias custodiri, donec de his Clementiæ nostræ auribus intimetur, & quid fieri oporteat, decernamus. Ita ut si quis miles in Provincia sine suo Numero repertus fuerit, ac post elapsus esse nuntiabitur, facultatum suarum, periculo totius officii, condemnatione gra-*
Lib. 7. tit. 1. cap. 16. *vissimè vindicetur*. Exstat lex in Theodosiano Codice ad Titulum de re militari. Vagos istos milites omnibus exui facultatibus Lex adeò severè mandat, ut ob Vicarii conniventiam sanciat omne ejus officium periclitari. Est optima lex. Viguit plenissimè apud Barbaros. Obligat præsertim Feudales milites. Plura adversum ipsos Capitula sanxerunt Imperatores Carolus Magnus ac Ludovicus Pius. Hoc est rigidissimum:
Lib. 4. c. 76. *Quicumque absque licentia vel permissione Principis de hoste reversus fuerit, volumus ut antiqua Constitutio, id est, capitalis sententia erga illum puniendum custodiatur*. Et aliud Capitulum habet:
Lib. 4. c. 70. *Ut Vassi nostri & Vassi Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & Comitum, qui anno præsente in hoste non fuerunt, Heribannum Revadient, exceptis his qui propter necessarias causas à Domno ac Genitore nostro Carolo constitutas, domi dimissi fuerunt. Id est, qui à Comite propter pacem conservandam, & propter conjugem, ac Domum ejus custodiendam, & ab Episcopo, vel Abbate, vel Abbatissa similiter propter pacem conservandam, & propter fruges colligendas, & familiam constringendam, & Missos recipiendos, dimissi fuerunt*.

Ep. 94. Alias militaris Disciplinæ species exponit in litteris ad Joannem Archi Diaconum Petrus Blesensis; *Nihil damnabilius est in milite, quàm otium, per quod usus armorum dediscitur, nutritur pusillanimitas, vires fatiscunt, obrepit inertia, & ad immunditiæ actus animus occupatur. Ideò P. Nasica cùm exercitum in hybernis regeret, licet usu classium non egeret, ne tamen miles corrumperetur desidia, seu crapula, vel per otii libertatem superbiret, naves ædificari instituit. Legitur Trajanus Imperator milites suos quoties vacabant à præliis, exercuisse in cursu, in saltu, in usu natandi, in studio cæsim vel punctim feriendi, mittendique lapides manu vel funda, & missilia jaciendi: Eos ad omnes modos erudiens, quibus bellum sustineri debeat, aut inferri. De magno Pompejo refert Salustius, quod cum alacribus saltu, cum velocibus cursu, cum validis vecte certabat. Verumtamen, ex quo ipse, & Senatus, ac Populus Romanus otio ac quieti vacare cœperunt, qui quandoque in remotissimis Nationibus hostiles insultus modico agmine propulsabant, superveniente Cæsarea paucitate reliquerunt prædia fortissimæ urbis, & in sola fuga sibi fiduciam posuerunt. Sed & hoc præcipuè Cæsaris excitabat audaciam, quia res ei erat adversus odiosum militem, Ducemque emeritum, & qui longa pace, dedidicerat Ducem. Refert Trogus Pompejus, quòd novissimus Rex Assyriorum, Sardanapalus propter otium & mollitiem vitæ, à Regali Solio turpiter est dejectus. Quid Romanos extulit? aut undè habuerunt super omnes populos Principatum? Eis nomen ac gloriam acquisivit armorum usus, & exercitatio præliorum. Vegetii Renati testimonio, inutilis est omninò militiæ, nutritus tenerè & delitiis assuetus: Eum autem censet præliis aptiorem, qui sub Divo & Sole nutritur, laboris patiens, umbræ negligens, balneorum nescius, æquè ferens frigoris injurias & caloris, rudis in causis, simplex in actibus, cibo moderatiore contentus; qui non erubescit fossam ducere, reparare aggeres, ferre lapides & cæmentum, lignorumque materiam comportare. Ideò, teste eodem authore, Romana Juventus quondam abluebat in Tyberi sudorem, quem cursu vel exercitio campestri collegerat; nec minus balnea, quàm effæminatrices aquas Salmacis abhorrebat. Sed etiam in temporibus Judicum, Gedeon, ut figuralium mysteria taceantur, Domino mandante prohibitus est in multitudine delicata, atque inexercitata & timida, Madianitis occurrere. Cumque clamaret Gedeon, cunctis audientibus: Qui formidolosus est & timidus, revertatur, recesserunt ab eo viginti & duo millia, & tantùm decem millia remanserunt. Sed & de illis tamquam ad bellum expeditiores dumtaxat elegit, qui in siti sua velut canes lamberent, & festinantiùs aquam ad os mitterent: Illis prorsus abjectis, qui se ad bibendum flexo poplite inclinabant. In trecentis itaque facta est liberatio Populi, quos non crediderim inter delicatiores epulas, & exquisita convivia didicisse aquam lambere. Quos ideo præ-elegit Dominus, quia necessitati satisfecerunt in humilitate naturæ. Hodiè in deliciis nutritur, & tota ad carnis delicias se relaxat Philosymbola nostra, in cute curanda plus æquo operosa Juventus. Quod si milites nostros ire in expeditionem quandoque oporteat, Summarii eorum non ferro, sed vino, non lanceis, sed caseis, non ensibus, sed utribus, non hastis, sed verubus onerantur*.

Degentibus in præsidio, in hybernis, aut etiam in campo militibus, nihil revera est perniciosiùs otio. Hinc de Claudio Imperatore scri- Lib. 11. cap. 18.
bit in Annalium libris Cornelius Tacitus: *Claudius Legiones operum & laboris ignaras, populationibus lætantes, veterem ad morem reduxit. Ferunt militem, quia vallum non accinctus foderet, atque alium, quia pugione tantùm accinctus foderet, morte punitos*. Et certè otiosus miles non potest non gaudere populationibus. Attamen ista exempla fuerunt nimiùm severa. Et de Cæsare scribit in Augustorum Epitome Aurelius Victor: *Augustus ut Ægyptum, annonæ urbis copiosam efficeret, fossas injuria vetustatis limo clausas, labo-* 1.
re militum patefecit. Et de Probo Imperatore Flavius Vopiscus: *Probus milites otiosos esse nunquam est passus. Exstant apud Ægyptum ejus Ope-* 9.
ra, quæ per milites struxit in plurimis civitatibus. Pontes, Templa, Porticus, Basilicas labore militum struxit: Et infra: *Multa opera militari manu* 20.
perfecit, dicens annonam gratuitam militem comedere non debere. Scio illum à quibusdam seditiosis, continuum laborem pertæsis, fuisse inva-

21. sum ac trucidatum; At scio etiam addi ab eodem Scriptore: *Posteà tamen ingens ei Sepulchrum elatis aggeribus omnes pariter Milites fecerunt*. Et marmori inciderunt hoc Epitaphium: *Hic Probus Imperator, & verè probus situs est. Victor omnium gentium Barbararum: Victor etiam Tyranno-*
8. *rum*. Et hanc Regulam omnes boni Imperatores custodierunt, Attamen primus Maximinus non nihil immutavit. Exponit Julius Capitolinus: *Nunquam fuit qui in exercitu faber, aut alterius rei, ut plerique sunt, artifex esset; solis venationibus Legiones frequenter exercebat*. Erat natura & origine Barbarus; hinc plus venationibus gaudebat, quàm laboribus. Et de Avidio
6. Cassio Imperatore scribit Vulcatius Gallicanus. *Cassius delicias omnes de castris submovit, jussitque milites hyemem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores; Et egissent, nisi honestius vixissent. Exercitium septimi diei fuit omnium militum, ita ut sagittas mitterent, & armis luderent. Dicebat enim miserum esse, cùm exercerentur Athletæ, venatores & gladiatores, non exerceri milites, quibus minor esset futurus labor, si consuetus esset*. Militare exercitium miscebat, & alternabat laboribus. Et rectè.

Notanda sunt verba: *Delicias omnes è Castris submovit*. Nec enim sola ebrietas & intemperantia, sed quivis delicatus victus sunt pessimum
5. Militiæ vitium. Hinc de præfato Imperatore adjungit idem Vulcatius: *Præter laridum, & buccellatum, atque acetum, Militem in expeditione quidquam portare probibuit: Et si aliud quidpiam reperit, Luxuriem non levi supplicio adfecit*. Quà virtute viguit ante Imperium. Etenim de ipso, enervatis per delicias Syriacis Legionibus, Imperator Marcus Aurelius scripsit ad Præfectum: *Avidio Cassio Legiones Syriacas dedi, defluentes luxuria, & Daphnicis moribus agentes, quas totas excaldantes se reperisse Cæsonius Victalianus scripsit. Et puto me non errasse. Siquidem & tu notum habes Cassium; hominem Cassianæ severitatis & Disciplinæ. Neque enim Milites regi possunt, nisi vetere disciplina. Tu tantum fac adsint Legionibus abundè commeatus: Quos, si benè Avidium novi, scio non perituros*. Et spes non fefellit Principem: Etenim Præfectus rescripsit: *Rectè consuluisti, mi Domine, quod Cassium præfecistis Syriacis Legionibus. Ille sanè omnes exealdationes, omnes flores de capite, collo, & sinu Militi excutiet*. Et ad Rogonium, Galliæ Rectorem scripsit Imperator Severus: *Milites tui vagantur, Tribuni medio die lavant, pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis meritoria. Saltant, bibunt, cantant: Et mensuris conviviorum vacant, cùm sine mensura potent. Hæc, si ulla vena paternæ Disciplinæ in nobis viveret, fierent? Emenda igitur primùm Tribunos, deinde Militem*. Exstat Epistola apud
5. Ælium Spartianum in Pescennio Nigro. Et de ipso jam Imperatore Pescennio scribit idem Ælius: *hic erga Milites fuit tanta censura, ut cum apud Ægyptum ab eo Limitanei milites vinum peterent, responderit, Nilum habetis, & vinum quæritis? siquidem tanta illius fluminis dulcedo est, ut*
7. *accolæ vina non quærant. Idem tumultuantibus iis, qui à Saracenis victi fuerant, & dicentibus, Vinum non accepimus, pugnare non possumus: Erubescite, inquit, illi qui vos vincunt, aquam bibunt*. Spartianus pergit: *hic tantæ fuit severitatis, ut cum milites quosdam in crænio argenteo ex-* 10.
peditionis tempore bibere vidisset, jusserit omne argentum submoveri, addito eo, ut ligneis vasis uterentur: Dicebat enim posse evenire, ut Sarcinæ Militares in potestatem hostium venirent, nè se Barbaræ Nationes Argento nostro gloriosiores facerent. Idem jussit vinum neminem in expeditione bibere, sed aceto Universos esse contentos. Idem Pistores sequi expeditionem prohibuit: Buccellato jubens milites & omnes contentos esse. Et Pescennius præivit exemplo. *Etenim in concione juravit se, quamdiu in expeditionibus fuisset, essetque adhuc futurus, non alium se acturum, quàm militem*. Et de corrupta sub Imperatore Constantio disciplina scribit Ammianus Marcellinus: *Accessere flagitia* Lib. 22. *disciplinæ castrensis, cum miles cantilenas medita-* cap. 6. *retur pro jubilo molliores, & non saxum erat, ut ante-hac, Armato cubile, sed pluma & flexiles lectuli. Et graviora gladiis pocula. Testa enim bibere jam pudebat. Et quærebantur ædes marmoreæ, cum scriptum sit in Antiquitatibus, Spartanum militem coercitum acriter, quod Procinctus tempore ausus sit videri sub tecto*.

Militum ebrietatem adeò detestatus fuit Imperatoris Justiniani Dux Belisarius, ut de ipso in Lib. 1. c. 12. Africam contra Wandalos tendente scribat Procopius Cæsaræensis: *Messagetæ duo inter potandum cavillis à quodam sodali suo proritati, ipsum peremerunt jam ebrii, ut sunt mero bibi super mortales Universos Messagetæ. Extemplo Belisarius in colle percussorem utrumque arbore infelici suspendit*. Non dumtaxat propter homicidium, sed & propter ebrietatem. Hinc & ipsis Messagetis, & quibusdam criminum impunitatem diligentibus, ideoque de supplicio murmurantibus Romanis Belisarius reposuit: *Neque enim cuiquam fas est, maximè verò si Castra sequatur, ita inebriari, ut vel amicissimos jugulare non dubitet. Immò etiam ipsa per se temulentia, quamvis cædes absit, pœnam meretur. Nihil negligam ex hac parte. Nec quemquam vestrum, quantumvis hosti formidabilis videatur, commilitonem agnoscam meum, nisi puras manus in hostem ferat. Neque enim fieri potest, ut vincat fortitudo, quæ in eadem non stat acie cum justitia*. Notanda sunt & hæc ejus verba: *Quod si Barbarus aliquis, ideò quia propinquum occidit ebrius, Dicam, quæ ipsi impingitur, venialem esse contendit, eo ipso, quo crimen dilui adseverat, causam suam pejorem facit. Et quidem meritò*. Ex hoc fonte optimus Princeps noster ac Imperator noster Carolus V. hausit suam optimam Legem, qua sanxit homicidium per ebrietatem non excusari, sed adgravari. Optima est & hæc Magni Caroli Lex: *Ut in hoste nemo parem suum, vel quemlibet alterum hominem bibere roget. Et quicumque in exercitu ebrius inventus fuerit, ita excommunicetur, ut in bibendo sola aqua utatur, quousque se malè fecisse cognoscat*. Pro verbo, *roget*, forsitan ponendum est: *cogat*. Præsertim hoc locum habet in hoste, dum Exercitus versatur in hostili terra aut limite. Hinc lamentatur Jornandes: *Præcipuus Hunnorum Rex Attila, fortissimarum gentium Domitor, qui inaudita ante se potentia solus Scythica & Germanica Regna posse-*

dit,

dit, nec non utraque Romanæ Urbis Imperia captis Civitatibus terruit, & ne præda reliquas subderet, placatus precibus annuum vectigal accepit. Cumque hæc omnia proventu felicitatis egerit, non vulnere hostium, non fraude suorum, sed gente incolumi inter gaudia lætus, sine sensu doloris occubuit. Extinctus per ebrietatem.

Longè magis à Christiano exercitu sunt proscribenda omnia scorta, fornicationes, flagitia & libidines. Nam & Gentiles proscripserunt. Noverant esse enervationem militaris disciplinæ & virtutis, ruinam militis. De Hannibale, qui Capuanam Urbem & agrum suis concessit in hyberna, scribit in tertia Decade Titus Livius: *Somnus enim & vinum, & epulæ, & scorta, bal-* Lib. 3. cap. 18. *neaque, & otium consuetudine in dies blandiens ita enervaverunt corpora, animosque, ut magis deindè præteritæ eos victoriæ, quàm præsentes tutarentur vires; majusque id peccatum Ducis apud peritos artium militarium haberetur, quàm quod non ex Cannensi acie protinùs ad Urbem Romam duxisset. Illa enim cunctatio distulisse modò victoriam videri potuit; hic error vires ademisse ad vincendum. Itaque herculè, velut si cum alio exercitu à Capua exi-* Lib. 7. *ret, nihil usquam pristinæ Disciplinæ tenuit. Nam redierunt plerique scortis impliciti.* Et in Sextæ Decadis Epitome scribit: *Scipio Africanus Numantiam obsedit, & corruptum licentia, luxuriaque exercitum ad generosissimam militiæ disciplinam revocavit. Omnia enim deliciarum instrumenta reci-* 7. *dit: Duo millia Scortorum à castris rejecit.* Et de Imperatore Aureliano scribit Flavianus Vopiscus: *Aurelianus militem, qui adulterium cum hospitis uxore commiserat, ita punivit, ut duarum arborum capita inflecteret, quæ ad pedes militis deligaret, eademque subitò dimitteret, ut scissus ille utrimque penderet.* Plura sunt istiusmodi exem- Lib. 3. c. 8. pla Gentilium. De Totila Gothorum Rege, qui Romanam cepit Urbem, scribit in libris de Gothico Imperatoris Justiniani bello Procopius Cæsaræensis: *Romanus quidam Totilam adiit, & à quodam ex ejus Prætorianis stuprum filiæ suæ Virgini renitenti illatum questus est. Hominem flagitium non diffitentem in carcerem inclusit Totilas, id sedulò agens ut is culpam lueret.* Erat impiger ac bellicosus miles: Hinc omnes Gothorum Excellentissimi sunt illius precati vitam & veniam. Ad illos insignem concionem dixit Rex, demonstrans per talia paucorum crimina puniri à Domino Deo ac deleri Gentes integras, totosque exercitus; & Procopius pergit: *Quibus assensi Gothorum Proceres abstiterunt ab eo deprecari Prætorianum, ac ipsius arbitrio permiserunt. Nec multò post ille morte mulctavit hominem, atque ejus fortunas omnes compressæ Virgini adjudicavit.* Elegantissima Totilæ Oratio militarem Disciplinam germanè commendat. Est integrè legenda. De Ludovico VII. Francorum Rege, militante in Terra Sancta scribit Joannes Bromptonus Abbas ad An. 1135. Jornalensis: *Cum ex diutina continentia & coitus defectu, prout Medici dicebant, ægritudinem in redeundo incurreret, per Medicos & Prælatos suasum ei erat, ut ob nimiam Reginæ distantiam puella aliqua uteretur: Qui respondit: Malo mori castus, quàm vivere adulter. Et sic totum se Deo committens, citò convaluit.* Non desunt alia similium sanctissimorum Militum ac Regum exempla. Et hi non possint non obtinere victorias.

Tertia militum Disciplina est rigidissima obedientia. Hinc de Avidio Cassio, Antonini Imperatoris Duce scribit Vulcatius Gallicanus: 6. *Cùm Avidius exercitum duceret, & inscio ipso Manus auxiliaria, Centurionibus suis authoribus, tria millia Sarmatarum negligentiùs agentium in Danubii ripis occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent, sperantibus Centurionibus præmium, quod perparva manu tantùm hostium segnius agentibus Tribunis & ignorantibus, occidissent, rapi eos jussit, & in crucem tolli, servilique supplicio adfici, quod exemplum non exstabat, dicens evenire potuisse ut essent insidiæ, ac periret Romani Imperii reverentia. Quæ res tantùm Disciplinæ Romanis addidit, tantùm terroris Barbaris injecit, ut pacem annorum centum ab Antonino absente peterent. Siquidem viderant damnatos Romani Ducis judicio etiam eos, qui contra fas viverent.* Plura istiusmodi exempla habes apud Titum Livium, Florum, Salustium, Aurelium Victorem, Eutropium, ac alios Romanos Historicos. Avidius Cassius similes victores primus egit in servilem crucem. Hoc est exemplum, quod Vulcatius adfirmat usque tunc apud Romanos non exstitisse. Et adjungit de Cassio: *Idem multis desertoribus manus excidit, aliis crura incidit ac poplites, dicens majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi, quàm occisi.* Et quidem desertio est omninò gravissima bellicæ obedientiæ prævaricatio. Verùm an mortem aut mutilationem mereatur, non est parva quæstio. Et quidem loqui oportet de facta citra caussam desertione. Nam militem, cui non præstatur annona, quis neget posse fugere? Prævaricatoria etiam desertio passim à Doctoribus censetur non esse crimen capitale.

Hinc & neophytis Bulgaris rescripsit Sanctus Ep. 40. Nicolaus primus Pontifex: *Consuetudinem Patriæ vestræ perhibetis inesse, ut priusquam ad pugnam progrediamini, mittatur à Dominatione vestra fidelissimus & prudentissimus vir, qui cuncta arma & caballos, & quæ necessaria pugnæ existunt, consideret, & apud quem inutiliter præparata inveniuntur, capite punitur; nunc autem nosse cupitis, quid nos hinc fieri decernamus. Hæc nos cuncta vobis ad spiritualis apparatus armaturam convertere suademus, & tantæ severitatis rigorem ad pietatis exercitium inclinare monemus.* Suadet milites potiùs spiritaliter per bona opera, quàm corporaliter armandos. Capitalem istam severitatem dissuadet, non tamen damnat. Ejusdem formæ sunt hæc Responsa: *Circa hos, qui quan-* Ep. 22. *do ad pugnam contra hostes proceditis, fugam arripiunt, si non misericorditer præveniat compassio,* Ep. 23. *saltem Legum temperetur severitas. De his, quibus jussum est contra hostes progredi, & jussioni parere contemnunt, eadem suademus.* De fugientibus à prælio fuit varia olim apud Romanos Disciplina. Primi Romani ipsos non punierunt capite. Est antiqua Samnitum Lex. Omnem militem cogebat jurare, quòd quisque suum fugientem socium mox occideret. Legem de iniquitate ac nimia severitate damnat Titus Li- Lib. 2. c. 38. vius; & adjungit in tertia Decade: *Milites tunc, quod*

quod nunquam anteà factum erat, jure-jurando à Tribunis militum adacti, jussu Consulum conventuros, neque injussu abituros. Nam & ad eam diem nihil præter Sacramentum fuerat. Et ubi ad Decuriatum aut Centuriatum convenissent, sua voluntate ipsi inter se Equites decuriati, & centuriati pedites conjurabant sese fugæ atque formidinis ergò non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi, aut petendi, aut hostis feriendi, aut ejus servandi caussa. Id ex voluntario inter ipsos fœdere à Tribunis ad legitimam jurisjurandi adactionem translatum. Ex indè è prælio fuga cœpit apud Romanos esse crimen Capitale. Decretum id fuit ex Africani belli occasione, & deinceps cum incremento servatum. Et quandoque possit esse justum.

Porrò militum Lustratio fieri debet non dumtaxat ad pœnam, sed etiam ad solatium. Hinc
6. de Avidio Cassio scribit Vulcatius Gallicanus: *Avidius arma militum septima die semper respexit. Vestimenta etiam, & calceamenta*. Et de Imperatore Maximino, adhuc Tribuno, Julius Capitolinus: *Maximinus jubebat gladios, loricas,*
6. *galeas, scuta, tunicas, & omnia arma militum*
28. *quotidie circumspicere. Calceamenta quin etiam ipse prospiciebat*. Et de Misitheo Prætorii Præfecto scribit in Gordiano: *Arma militum semper inspe-*
8. *xit*. Et de Imperatore Probo Flavius Vopiscus: *Ille singulos Manipulos adiit, vestes & calceamenta*
50. *prospexit*. Et de Imperatore Alexandro Ælius Lampridius: *Milites juvenem Imperatorem sic amabant, ut fratrem, ut filium, ut parentem. Vestiti honestè, calceati etiam ad decorem, armati nobiliter, equis etiam instructi, & ephippiis, & frænis decentibus; Prorsùs ut Romanam Rempublicam intelligeret, quicumque Alexandri vidisset exercitum*.
47. Et iterùm: *Ægrotantes milites ipse visitavit per Tentoria, etiam ultimos, & carpentes vexit, & omnibus necessariis adjuvit. Et si fortè graviùs laborassent, per civitates & agros Patribus-familias hominibus, & sanctioribus Matronis eos distribuebat, reddens impendia quæ fecissent, sive convaluissent illi, sive periissent. Ejus familiare dictum erat: Milites se magis servare, quàm se-ipsum, quod salus publica in his esset*. Hæc Lustratio, hoc Principis officium reddit milites promptissimos ad plenam obedientiam.

CAPUT XVI.

Exponuntur Militum Stipendia.

Orat.9. AD Domini verba: *Militis contenti estote vestris stipendiis*, scribit sanctus Gregorius Nazianzenus: *Stipendii nomine, Regiam annonam significat, eaque munera, quæ iis, qui Dignitates obtinent, Lege constituta sunt; quod autem superfluum est, cujusnam sit, ipse quidem vereor dicere, ne quid sinistri ominis hic sermo habeat; sed ipsi certè per vos satis intelligetis, quamvis dicere supersedeam*. Docet tria. Primò, quod Romana Stipendia consisterent in duobus: in Annona, & nummario Donativo. Porrò Annona erant laridum, frumentum, buccella, oleum, vinum, fœnum, aliique castrenses cibi, variorum varii. Secundò Gregorius docet; non solis militibus, sed & cunctis majoribus Dignitatibus fuisse sua apud Romanos stipendia. Tertiò docet illa debuisse esse sufficientia, non superflua. Locum hic habere Domini verbum: *Quod amplius est, à malo est*. Hinc intellige mandata, quæ germano suo fratri ac militum Duci fuisse ab Imperatore Mauritio data scribit Theophylactus Simocata: *Horum unum reddendæ militaris annonæ* L.7. c.1.
formam continebat, nempè ut tripartitè, in veste, in armis, & nummis aureis erogaretur. Addit contra hunc articulum milites fuisse tumultuatos. Græca vox, *Epidosis*, non Annonam significat, sed Donativum, seu nummarium Stipendium. Sanctus Martyr Theophanes utitur voce, *Roga*, & scribit: *Imperator Petro Duci suis mandatis si-* Fol.231.
gnificavit, ut Rogæ tertiam partem, nummis aureis persolvendam, Romani milites acciperent, partem aliam sibi armis concessis, ultimam denique data ad vestes qualibet materia sibi repensam prosiserentur. Quod ubi resciverunt, se ad rebellionem converterunt. Consonat Anastasius Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius: *Quarto decimo Imperii sui anno jussit Mauritius Petro Prætori ut tertiam partem Rogæ in auro à Romanis acciperet, & tertiam in armis, & aliam tertiam in diversis vestimentis. Itaque, Romani hoc audito, ad tyrannidem vertebantur*. Erat justissima Constitutio: Etenim milites consueverunt sua nummaria Stipendia in sua passim desideria expendere, atque interim indecorè vestiri, inconcinnè armari. Et istud congruentissimum frænum illis displicuit.

Sanctus Gregorius rectè scribit Militum ac etiam Dignitatum stipendia non posse esse justo majora. Hinc in sua ad Imperatorem Constantium Panegyri declamavit Imperator Julianus: *In ea rerum omnium copia milites habuisti, ut neque satietate insolentes essent, neque inopia quidquam peccare cogerentur*. At longè aliud de eodem Constantio scribit Ammianus Marcellinus: *Evenerat iisdem diebus ut ad demendum Imperatoris capillum tonsor venire præceptus, introiret quidam ambitiosè vestitus*: Nempè defuncti Constantii tonsor, vocatus ad tondendum successorem Julianum. *Quo viso, Julianus obstupuit: Ego, inquit, non Rationalem jussi, sed tonsorem acciri. Interrogatus tamen ille, quid haberet ex arte compendii, vicenas diurnas respondit annonas, totidemque pabula jumentorum, quæ vulgò dictitant capita, & annuum stipendium grave, absque fructuosis petitionibus multis. Undè motus omnes hujusmodi cum coquis, similibusque aliis, eadem accipere penè consuetos, & data quò vellent eundi potestate, projecit*. Et de Antonino Pio Imperatore scribit Julius Capitolinus: *Antoninus Salaria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens nihil esse sordidiùs, immò crudeliùs, quàm si Rempublicam ii arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent. Undè etiam Mesomedi Lyrico salarium imminuit*. Ex eodem principio suadendum est Principi, ut paucos habeat majores Officiales, paucos Tribunos, plenas Legiones. Etenim Magnus Constantinus & Magnus Theodosius, quod varias Provincias diviserant, atque ita Dignitates & Stipendia multiplicarant, à quibusdam roduntur, & carpuntur.

Sufficientia & honesta Stipendia nullatenus possint

possint militibus substrahi. Hæc substractio est omnium rerum ruina. Hinc de Imperatoris... extrema apud Persas clade scribit Ammianus
Lib.25. Marcellinus: *Cùm Civitatem, nomine Daram, adventaremus, fatigatis jumentis, vectores eorum novissimi pedibus incedentes, à Saracena multitudine circumsepti, protinùs interiissent, ni expeditiores turmæ nostrorum opem laborantibus attulissent. Hos autem Saracenos ideò patiebantur infestos, quod salaria numeraque plurima à Juliano, ad similitudinem præteriti temporis, accipere vetiti, questique apud eum, solùm audierant Imperatorem bellicosum & vigilantem, ferrum habere, non aurum.* Eadem de caussa Saraceni postmodò defecerunt ab Imperatore Heraclio, & ita tandem ad Mahometis impietatem devoluti destruxerunt omne Orientis Imperium. Et de Imperatore Justiniano scribit in Arcana Historia Procopius Cæsarænsis:
Cap. 24. *Olim Romani Imperatores passim in extremis oris frequentes militum manipulos constituerunt, qui Romani Imperii limites, præcipuè per Orientis Provincias tuerentur, indeque Persarum atque Saracenorum incursiones & vim arcerent, quos & Limitaneos appellavere. Hos Justinianus statim adeò despicatui duxit, ut quadriennalia & quingennalia stipendia illis a Quæstoribus differrentur. Romanis verò ac Persis inducias agitantibus, miseris illis commodo pacis fruituris certa erant ex Ærario concedenda Stipendia. Tandem eos Cæsar per injuriam ex Albo militum expungit. Ita demùm Romanorum fines præsidio destituti. Miles Limitaneus ex piorum manibus & largitate pendebat.* Et infrà: *Ex prisca Lege Imperator quinquennali Donativo, certaque auri summa exercitum prosequi consuevit. Ergò per urbes Romanæ ditionis quinto quoque anno Quæstores mittebantur, qui singulis militibus Stateres aureos quinque penderent. Idque rato ac inviolato usu receptum erat. Ex quo autem ad Rempublicam Justinianus accessit, indè duo jam & triginta excurrunt anni, ita hujus rei curam abjecit, ut ejus penè cœperit mortales oblivio.* Procopius Justinianum arguit de istiusmodi pluribus in milites injuriis. Et hoc Imperatoris Mauritii
Lib. 3. cap. 1. 2. Decretum, *ut de Demenso sive Annona militari quarta pars detraheretur*; Theophylactus Simocata scribit fuisse adeò exosum ac infelix, ut non solùm ejus executorem Ducem, sed & ipsius Principis imagines impetierint lapidibus, & nullorum precibus aut sponsionibus voluerint acquiescere. De eodem Principe scribit Sanctus Mar-
Fol. 24. tyr Theophanes: *Mauritius per litteras molestè jussitabat Exercitum trans Istrum duci, & ex Sclavicorum agris annonam in hyemem ei subministrari, ne ipse ex publico commeatum præbere cogeretur.*
Lib. 8. cap. 6. 7. Ex avaritia. Consonat præfatus Simocata: *Autumno adventante Mauritius Petro duci molestiam exhibet super copiis in Sclavorum Regione per hyemem retinendis: Copiæ autem magnopere ab eo adhorrent, propter prædæ spem exiguam.* Exponit
Lib. 4. cap. 3. in Francorum historia Aimoinus Monachus: *Mauritius in terra hostili constitutus, cum milites furto & rapinis abstinere compelleret, nec tamen largiretur consueta stipendia, sed insuper in Desertis transire hyperna cogeret tempora, non minimùm in se excitavit seditionis. Hac enim acerbitate offensi veteres viri milites, conferre secum cœperunt, & indignè ferre Imperatorem, qui nullo Romanæ stirpis nobilitaretur parente, tam nequiter ipsos opprimere velle. Nec se diutius perpeti posse extraneum Tyrannum, cum haberent in exercitu dignum Romani generis Gubernatorem.* Hæc clamantes & vociferantes, sceleratum Phocam ex simplici Centurione evexerunt in Augustum Principem, & cum omni sua domo Mauritium barbaricè trucidarunt. Eundem Imperatorem Mauritium notat Magnus
Papa Gregorius, Joannem Ravennæ Archi-Episcopum urget ad pacem inter ipsum & Longobardos conciliandam, atque adjungit; *Miles de Romana urbe ablatus est. Theodosiani verò qui hic remanserunt, Rogam non accipientes, vix ad murorum custodiam se accommodant. Et destituta ab omnibus civitas, si pacem non habet, quomodò subsistet? Huc respicit & Apostolus: Quis suis stipendiis militat unquam?* 2. 23.

Egregia in hanc rem documenta scribit, agens Lib. 7.
de Imperatore Emmanuele Comneno Nicetas cap.4.
Choniates: *Jam quia Romanis, ac Barbaris etiam est in more positum, ut stipendia militibus solvantur, & illi sæpe in medium producantur, ut exquiratur, an armis instructi sint, an equos probè curatos habeant; item ut Tyrones, priusquam in Catalogos referantur, explorentur, an corporibus valeant, an sagittare sciant, an vibranda hasta se exercuerint; Hic Imperator stipendia militaria in Fiscum, tanquam in cisternam aquas coegit, & exercituum cupiditatem Donativis, quæ incolarum dicuntur, levavit, abusus re à veteribus Imperatoribus inventa, & rarò usurpata in eos, qui hostes sæpè ceciderant. Hinc factum est, ut & milites enervarentur, & maximum pecuniæ flumen in ignavos ventres effunderetur, & Romanæ Provinciæ malè tractarentur. Nam & strenui milites, cum non amplius id exspectarent, quo peculiariter ad virtutem bellicam excitabantur, quod tam promiscuè omnibus idem præmium propositum erat, alacritatem illam in adeundis periculis abjecerunt. Et Provinciales, qui olim Fisco pecuniam numerabant, à militari avaritia sunt pessimè tractati, erepta non tantùm pecunia, sed & intima tunica; aliquando etiam à liberis & uxoribus avulsi. Proindè quilibet militiæ nomen dabat, & multi ignavissimi & sordidissimi opifices, vel equo Persico donato, vel paucis aureis datis, nullo delectu acto in militum Catalogos relati, litteris Imperialibus irrigua prata & rura fertilia; & Romanos tributarios accipiebant, ut eis aliquando servili habitu ministrarent; & vir Romanus gravi vultu, militaris rei peritus, & tantò excellentior, ut illis comparatus Achilles videretur, aut duabus manibus armatus cum eo compararetur, qui neutram incolumen haberet, tributum penderet homunctoni semi-barbaro, qui instructam aciem nunquam viderat. Enim verò Romanæ Provinciæ graves hujus perturbationis pœnas dederunt, quarum aliæ ante oculos nostros à Barbaris spoliatæ & occupatæ sunt, aliæ à nostris, tanquam alienæ, vastatæ & eversæ. Sed quò usque Domine! hæreditatis tuæ oblivisceris, aversaquè à nobis facie locum iræ tuæ dabis? Quando ex Sancta Æde tua prospectans, nostras ærumnas & calamitates intueberis? malisquè nos urgentibus liberabis? Eaquè avertes, quæ longè graviora impendere videntur?* Adeò expedit ut Princeps propria manu dispenset militum stipendia, & illud onus non transfundat in Provincias.

Theophylactus Simocata, de Persis loquens, est denuò audiendus: *Nec enim Persæ, Romanorum instituto, è Prytaneo annonam accipiunt, quoties militatum eunt, neque ex Agris & vicis conscribuntur; verùm quadam frugalitatis lege apud eos Rex illam distribuere solitus est, qua ad vitam quomodocumque sustentandam utuntur. Hinc ipsi & jumenta vivere coguntur, donec aliena fortè populabundi invaserint.* Hinc & in hostem sunt rapacissimi & crudelissimi; Et ad prædandum impatientissimè anhelant: Et dum frænantur aut sistuntur, sunt contumacissimi etiam in Principem. De eadem gente scribit Ammianus Marcellinus? *Militari cultu ac disciplina, præludiisque continuis Rei castrensis & armaturæ metuendi sunt vel exercitibus maximis, Equitatus virtute confisi, ubi desudat Nobilitas omnis & Splendor. Pedites enim in speciem mirmillonum contecti, jussa faciunt ut calones. Sequiturque semper hæc turma; tanquam addicta perenni servitio, nec stipendiis aliquando fulta nec donis.* Est Barbara in miseros Pedites crudelitas. Recte tamen in arcana Imperatoris Justiniani historia scribit Procopius Cæsareensis: *Usu & Lege castrensi receptum est, ut non omnibus æquè stipendia numerentur; sed Tyronibus tenuiora, exercitatis autem Rotariis, & medio ferè jam Albo receptis, majora; Postremò Veteranis, & quibus Missio indulgenda sit, longè munificentiora, ut iis privatim agentibus ad vitam necessaria suppeterent, & naturæ cedentes aliquid solatii ex peculio Castrensi domesticis relinqueret.* Et de Imperatore Alexandro, in Parthos movente habet Ælius Lampridius: *Alexander fecit Phalangem triginta millium hominum, quos Phalangarios vocari jussit, & cum quibus multum fecit in Perside. Quæ quidem erat ex sex Legionibus similium armorum: Stipendiorum verò post Persicum bellum majorum.* Ob magna istic in præliis merita. Et de magno Alexandro, postquam suis militibus ex causa permisit Uxores, scribit Justinus: *Igitur & alimenta Pueris statuta, & instrumenta armorum equorumque Juvenibus data, & Patribus pro numero filiorum præmia statuta.* Æquissima Constitutio. Nihil enim est inope, præsertim mendico, milite miserabilius.

Lib. 23. Cap. 24. 50. Lib. 12. cap. 4.

Justinus addit & hoc insigne Alexandri in Veteranos facinus: *Alexander ad Concionem Exercitus vocat, & promittit se Æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam præmiaque integra domos ferant.* Etiam titulo insignis hæc munificentia muneris fuit, nec à debitoribus magis, quam à creditoribus gratiùs accepta. Quoniam utrisque exactio pariter & solutio difficilis erat. Viginti millia talentum in hos sumptus expensa. Etiam Imperatorem Pertinacem merito laudat Julius Capitolinus: *Pertinax præmia militantibus posuit, stipendia plurimis retrò debita exsolvit.* Variam Justiniani circa hæc iniquitatem exponit in Arcana historia Procopius: *Emeritis morte vel Missione abeuntibus militia, Ordinis inferioris, qui gradatim in locum succedunt, pro temporis ratione stipendia ex publico merentur. Verum Censitores probibuerunt militum nomina passim, licet in præliis occisorum, ex Albo deleri, aut Album à longo tempore instaurari.* Undè *Respublica eò devenerat, ut exercitus numero exiguus esset; miles superstes, extinctis emeritis, præter dignitatem in inferioribus detineretur Ordinibus; stipendia quam pro loco & gradu acciperet minora, reliqua castrensis pecunia Justiniani à Censitoribus toto hoc tempore corrogaretur; damnis præterea perquam multis aliis milites adficerentur, ita compensatis periculis, quæ per sua corpora in prælio subirent, Græcumque nomen ut probrum aliis objectaretur, quasi nullum Græcia ferret strenuum militem; Pars respueretur, ut quæ injussu Principis militaret, ejus prolata Diplomata factò in suspensionem vocarentur; demum alii, ut qui frequenter à Commilitonibus & castris abessent. Post hæc quidam è Prætorianis militibus in universam Romanorum Ditionem destinantur, ex Albo militiæ nimirum exploraturi, quicumque bello apti essent. Non nulli exacta ætate, quasi minimè idonei, cingulo spoliati, propalam in foro stipem à Religiosis viris emendicare, & obviis quibusque acerbum ac lacbrymabile spectaculum præbere, alii, ne eadem ipsi paterentur se à Conquisitoribus grandi pecunia redimebant. Ità miles multifariam debilitatus, ac destitutus necessariis, animo sic abhorruit à militia, ut Romanorum ac Italiæ res omnino dilaberentur.* Dum hæc à Centurionibus, Tribunis, Militum Magistris, aut Provinciarum Præfectis patrantur, sunt crimen longè grandiùs: sunt furtum, & dolus in Dominum Regem. Posterius crimen ab illis patratur, dum Cohortes aut Legiones sine fundamento dissolvunt, ac aliis uniunt. Aliud Principis circa hæc crimen edicit Ammianus Marcellinus Imperatorem Constantium arguens, Lib. 17. quod militanti in Galliis Juliano Cæsari stipendia cap. 19. militum, aliaque necessaria non miserit: Non tenacitate; sed fraude ac invidia: Quò Juliani successus impediret, ipsumque exercitui redderet odiosum.

11. 9.

Insignem Magni Alexandri in militum filios Lib. 12. ac viduas liberalitatem habemus apud Justinum: cap. 4. *Si quorum Patres occidissent, Pupilli stipendia Patrum trahebant, quorum pueritia inter varias expeditiones, militia erat.* Hujus pietatis adeo tenax fuit Imperator Probus, ut ipsam etiam Bonoso Duci qui post invasum Imperium superatus seipsum laqueo suspenderat, fuisse impensam scribat in Bonoso Flavius Vopiscus: *Bonosus duos filios reliquit, quibus ambobus Probus pepercit,* 15. *uxore quoque ejus in bonore habita, et usque ad mortem Salario præstito.* Est res militibus gratissima. Etenim Mauritii Imperatoris exercitui, ob alterata stipendia tumultuanti, Petrus Dux mox proposuit aliud Edictum hujus tenoris: *Placet Romanos fortiter dimicantes, & ex magnitudine animi ad pericula subeunda in calamitatem delapsos, de cætero vacationem habere, eosque expeditionum immunes per civitates sumptibus Imperatoris sustentari. Filios autem eorum qui militarunt, & in pugna interierunt, pro ipsis parentibus in Album referri.* Ipsos etiam emeritos milites, dum pauperes essent, promisit alimentare. Et Theophylactus Simocata adjungit: *His è sublimi suggestu recitatis, Milites Petrus in viam revocavit. & persuadendo fregit, ac mœrore fugato unusquisque Imperatori Mauritio animum reddidit.* Consonat sanctus Martyr Theophanes: *Deterritus Militum rebellione Dux, factum,* stipendiorum alterativum Fol. 231. Edictum, *apud milites excusavit, nequaquam id verum esse adseverans. Quin & alias literas ostendit,*

dit, quibus jubebat Imperator, ut milites qui in bello fortiter sese gesserunt, & è gravibus periculis incolumes evaserunt, in urbibus data vocatione, & publicis sumptibus inter cæteros senes alerentur. Ampliùs ut militum liberi in proprium Parentum locum adscriberentur. Quod ipsum in Ecclesiastica historia scribit Anastasius Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius. Et de Michaele Paleologo, Imperium ambiente scribit Georgius Pachymeres; *Michael eximiam erga militarem Ordinem charitatem promittebat, stipendiis in-diem numerandis, Donativis repræsentandis. Eorum verò qui in bello cecidissent, & in Reipublicæ obsequio vitam profudissent, liberis, si quos reliquissent, debita Patri præmia reddendo; in eoque tam diligens fuit, ut si cujus occisi militis uxor prægnans superesset, fœtus in ea concepti providentiam gereret, eique servari mortui Parentis honoraria curaret.* His, dum veritatem sortiuntur, promissis Milites animantur.

CAPUT XVII.

Exponitur Provincialium erga Milites obligatio.

Quod Milites & in expeditionibus, & in transitu aliquid accipere possint ac debeant à Provincialibus, ac ipsum sit quasi inter ipsorum stipendia numerandum, profitetur in quadragesima quinta super Apostolicos Actus homilia sanctus Joannes Chrysostomus: *Si milites venerint, ut habeant nobiscum ordinata domicilia, multam facitis curam, & omnia suppeditantur eis, quoniam juvant nos in sensibili bello.* Et in trigesima tertia Homilia supra tertium-decimum Caput Epistolæ primæ ad Corinthios: *Milites pro nobis arma sumunt. Propter nos enim pericula adeunt. Nos pro illis laboramus: à nobis enim sunt eis alimenta.* Et in undecima Homilia super Epistolam ad Philippenses: *Eis qui in exercitu sunt, ac bellum gerunt, ab eis, qui domi in pace vivunt, debentur cibaria, & quiquid illis necessarium est in sumptum. Illi enim pro his in acie stant.* Ex antiqua Romani Imperii forma. Hinc in Gordiano tertio Imperatore scribit de Misitheo Prætorii Præfecto Julius Capitolinus. *Hujus viri tanta in Rempublicam dispensatio fuit, ut nulla esset unquam Civitas Limitanea potior, quæ non posset Exercitum Populi Romani ac Principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & larido, atque hordeo, & paleis condita non haberet; minores verò urbes, aliæ triginta dierum, aliæ quadraginta, nonnullæ duorum mensium, quæ minimum, quindecim dierum.* Quò nempè Sara & fruges à militibus non lænderentur. Etiam de Balista, ante arreptam tyrannidem adhuc Præfecto, scribit Trebellius Pol-
18. lio: *Balista fuit vir insignis, eruditus ad gerendam Rempublicam, in consiliis vehemens, in expeditionibus clarus, in Provisione annonaria singularis.*

Hujus provisionis modum exponit in literis ad Rogonium Clarium, Illyrici & Galliæ Præfectum, Balistæ Successorem, Imperator Valerianus: *Si quid in te bonæ frugis est, quam esse scio, dispensationem Balistæ prosequere. Hac in forma Rempublicam vides, ut nec ille Provinciales gravet, ut illic equos contineat, ubi sunt pabula, illic annonas militum mandet, ubi sunt frumenta; non Provincialem, non possessorem cogat illic frumenta, ubi non habet, dare; illic equum, ubi non potest, pascere; nec est ulla alia provisio melior, quàm ut in locis suis erogentur, quæ nascuntur, ne aut vehiculis aut sumptibus Rempublicam gravent. Galatia frumentis abundat, referta est Thracia: plenum est Illyricum. Illic Pedites collocentur. Quamquam in Thracia etiam Equites sine noxa Provincialium hyemare possent. Multùm enim ex campis fœni colligetur. Jam ubi laridum, ubi cæteræ species, in his dandæ sunt locis, in quibus affatim redundant. Quæ omnia sunt Balistæ consilia, qui ex quaque Provincia unam tantùm speciem præberi jussit, quà ea redundaret, atque ad ea milites submoveris. Id qoud publicitùs est decretum.* Exstat Epistola apud eundem Pollionem. Et docet plura. Primò, quod solæ abundantes Regiones cogerentur ad alendum militem. Secundò, quod conferre non deberent, nisi illa, quibus abundabant. Tertiò, quod sine necessitate non gravarentur. Quod milites ab illis singulariter amoverentur.

Hanc optimam ac justissimam Regulam insigniter elucidat Imperator Aurelianus. *Sextæ Gallicanæ Legionis Tribunus apud Moguntiam agebat contra Francos, ex tunc per omnem Galliam vagantes, & scripsit ad suum Vicarium: Si vis Tribunus esse, immò si vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum raptat, ovem nemo contingat, uvam nullus auferat, segetem nemo deterat: Oleum, sal, lignum nemo exigat: Annona sua contentus sit. De præda hostis, non de lacrymis Provincialium habeat. Stipendium in Baltheo, non in popina habeat. In hospitiis castè se agant. Qui litem fecerit, vapulet.* Exstat Epistola apud Flavium Vopiscum in Aureliano. Docet plura. 7.
Quod milites non tantummodò à levissimis etiam furtis, sed à quibuscumque etiam exactionibus deberent esse purissimi, & sua Annona contenti. Et videtur dandam non à Provincialibus, sed à Principe Annonam laudare. Quidquid sit, præter ipsam nihil penitùs poterat miles exigere: ne quidem ligna, oleum, salem. In suo hospitio debebat esse modestissimus. Et fruges aut sata nec minimùm lædere. Etiam de Theodosio Lib. 29.
Imperatore, adhuc Duce in bello Gildoniano cap. 23.
scribit Ammianus Marcellinus: *Inter residua autem multa & clara id amorem ejus auxerat in immensum, quod à Provincialibus commeatum Exercitui prohibuit dari; messes & condita hostium, virtutis nostrorum horrea esse fiducia memorans speciosa.* Omnem laudem excessit Imperator Alexan-
der, de quo Ælius Lampridius: *Cùm talis ac tantus Imperator domi ac foris esset, iniit Parthicam expeditionem, quam tanta disciplina, tanta reverentia sui egit, ut non milites sed Senatores transire dicerentur. Quocumque iter Legiones faciebant, Tribuni accincti, Centuriones verecundi, Milites amabiles erant. Ipsum verò ob hæc tot & tanta bona Provinciales, ut Deum, suscipiebant.* Jure merito. Erat Princeps gentilis. 50.

Hinc ad Carolum Calvum rectè scripsit Synodus Meldensis: *Quia hactenus propter diversas necessitatum incommoditates, aliter fieri vos incompetentia compulit, quàm salubritas poposcisset, & honestas atque utilitas; vestra studebit Magnitudo obnixius observare, ut Civitates per Regis transitum* 27.

tum non deprædentur; ut quando transitus vester juxta civitates acciderit, immunes & liberas Vestra Dominatio jubeat à deprædationum exactionibus fieri mansiones intra civitatem. Qui omnes huc sua ad civitates deferebant, ut & salva quæque ibi haberent, & illa plus pacificè venderent, jam & hoc refugiunt. Et pristinæ immunitates & confirmationes infringuntur, dum & cives ab hospitibus opprimuntur, & ab his, à quibus non solùm opprimuntur, sed & depriminuntur, sua non solùm vendere prohibentur, sed & propter direptionem post eos cum gemitu clamare coguntur. Adversùs hanc violentiam plura olim scripsit Hincmarus, Remensis Episcopus, nec non & Synodus Carisiaca. Adfirmant Regi esse sua certa & justa stipendia, hæc deberi ab eo prudenter dispensari, ideoque ita geri etiam bellum, ut populus tunc nimiis militum exactionibus non gravetur. Est crimen in quod olim scripsit Paulus Orosius: *Constans Imperator, Magni Constantini filius, intolerandis vitiis se dedit, ac pœna Provincialium favorem militum comparavit.* Adfirmat Divinam justitiam hisce de caussis permisisse, ut Maxentii Tyranni dolis opprimeretur ac interficeretur.

Lib. 7. cap. 29.

Antiquam Francorum Regum justitiam ac modestiam exponit in ipsorum historia Sanctus Gregorius, Turonensis Episcopus, scribens de Rege Clodovæo primo, movente in Alaricum, Arianum Gothorum Regem: *Quoniam pars hostium per Territorium Turonicum transibat, Rex pro reverentia Beati Martini dedit Edictum, ut nullus de regione aliud, quàm herbarum alimenta, aquamque præsumeret. Quidam autem de Exercitu, invento cujusdam pauperis fæno, ait: Nonne Rex herbam tantùm præsumi mandavit, & nihil aliud? Et hoc herba est. Non enim erimus transgressores præcepti ejus, si eam præsumimus. Cumque vim faciens pauperi, fænum vi abstulisset, factum pervenit ad Regem. Quo, dicto citius, gladio perempto, ait; Et ubi erit spes victoriæ, si Beatus Martinus offendatur? Satisque fuit exercitui nihil ulterius ab hac Regione præsumere.* Pergit Gregorius: *Veniens autem Rex apud Pictavos, contestatus est omni exercitui, ut nec ibi quidem, aut in via aliquid spoliarent, aut rei cujuspiam diriperent.* Aliis in locis haud quaquam permisit aliquid exigi præter herbas & aquam. Uti non permisit, ita nec interdixit sub pœna capitis. Hanc pœnam adjecit in solis locis Sancti Martini & Sancti Hilarii. Et de Chilperici Regis facinoribus scribit Gregorius: *Post hæc Chilpericus Rex de Pauperibus vel Junioribus Ecclesiæ Bannos jussit exigi pro eo quod in exercitu non ambulassent. Non enim erat consuetudo, ut hi ullam exsolverent publicam functionem.* Nec ad aliquid pendendum transeunti aut hibernanti militi. Dum Ludovicus VII. Francorum Rex se pararet ad Sacrum bellum Terræ Sanctæ, insignes literas ad Petrum Aurelianensem Episcopum scripsit Petrus Blesensis. Ipsum hortatur ad Episcopalem, citrà peccatoris oleum, oris libertatem, & adjungit: *Si Rex proposuit iteratò iter hujus peregrinationis arripere, non de spoliis Ecclesiarum, non de sudoribus pauperum, viaticum sibi & suis exhibeat, sed de reditibus propriis, aut de præda hostili bella Christi conficiat.* Etiam ad Joannem Rothomagensis Ecclesiæ Decanum scripsit:

Lib. 2. cap. 37.

Lib. 5. cap. 27.

Ep. 112.

Si Principes vestri novæ Peregrinationis obtentu velint orbem describere, & Ecclesiæ Christi tributariis functionibus characterem servitutis inurere, qui filius Ecclesiæ est, ex adverso ascendat, mori potiùs eligat quàm servire. A Seneca arguuntur Catilina & Sylla, quia pax eorum fuit bello deterior, subjectumque sibi populum plus exactionibus tyrannicis, quàm hostes præliis afflixerunt. Uti quisque suas lites, ita Rex suis impensis debet sua bella gerere. Quod præsertim verum est in bellis, quæ in solis Regum prætensionibus fundantur, non in peccatis populi. Etiam in his bellis contributio populi & in Regem & in militem debet esse moderata. Juxta antiquas consuetudines, antiqua pacta inter populum & Regem. Ep. 21.

Hæc omnia firmat in literis ad Cruce-signatos Milites, in Terram Sanctam proficiscentes. Innocentius III. Pontifex: *Ne autem victualia vobis desint, charissimo in Christo filio nostro, Imperatori Constantinopolitano scribemus, ut juxtà quod per literas suas nobis promisit, victualia vobis faciat exhiberi, eorundem, si forsan ea vobis contingeret denegari; cùm tamen vos devoveritis ad commune obsequium Crucifixi, cujus est terra & plenitudo ejus Orbis terrarum, & Universi qui habitant in eo, posset utique non absurdum videri, ad similitudinem Imperatoris terræ, de quo cautum est in jure civili, quod si ejus Exercitus indiguerit alimentis, ea possit accipere undecumque; possitis & vos cum timore Domini, sub satisfaciendi proposito, ad necessitatem tantùm ea sine personarum accipere læsione. In libro namque Judicum reperitur quod cum Gedeon, Zebee & Salmana Reges Madian persequeretur instanter, & primò à viris Soccoth, & secundò ab habitatoribus Phanuel panes pro populo, qui secum venerat, & jam quasi defecerat, postulasset, quia ei, quod postulaverat, denegarunt, victor reversus tulit Seniores Civitatis Soccoth, & spinas deserti ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit Soccoth. Turrim quoque Phanuel subvertit, occisis habitatoribus Civitatis. Necessitas enim, maximè cum insistitur operi necessario, & in multis excusat. Cum enim Dominus sabbathò per Sata transiret, & vellerent Discipuli ejus spicas, ac manducarent manibus confricantes, quidam Pharisæorum ad Discipulos, quid facitis, quod non licet in Sabbathis, proclamarent, Jesus eis legitur respondisse: Nec hoc legistis quid fecit David, cùm esuriret ipse, & qui cum eo erant, quod venit in domum Dei, & panes Propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his qui eum ipso erant, quos non licebat, nisi tantùm Sacerdotibus, manducare. Et consequenter adjecit, quod Filius hominis Dominus est etiam Sabbathi. Sed & hoc negotium Filii hominis est, & prælium Domini, quod intenditis præliari. Hæc autem exempla de Scripturis Sanctis induximus, non ut concedamus rapinam, sed ut toleremus quod ex gravi necessitate sine grandi dispendio vitari non posset.*

Exstat Epistola in laudati Pontificis vita, vulgata per Franciscum Bosquettum, Episcopum Montis Pessuli. Et docet varia. Primò, quod ad justa prælia proficiscens, etiam Crucesignatus, Exercitus in alienis, per quas transit Provinciis, habeat jus postulandi victualia. Verùm per emptionem. Secundò, quòd Provinciarum istarum Princeps teneatur istud forum 80.

pro-

procurare ac dirigere. Tertiò, quòd in hujus defectus casum exercitus gaudeat jure Principis terræ. Nempè Cruce-signatus Exercitus. Rationes sunt manifestæ. Quæ quia non militant pro alio quovis exercitu, non ausim ipsas ad alios extendere. Quartò docet, quòd in propria terra degens aut transiens cum exercitu Princeps habeat jus, ut victualia, si emptio denegetur, possit à quovis violenter accipere, verùm cum duabus conditionibus. Prima est, ut illa accipiantur sub proposito satisfaciendi. Ex quo lucet, quòd Princeps quælibet gratis extorquere non possit, sed debet multa emere. Nec enim Princeps habet dominium, aut liberam dispositionem in fortunas subditorum. Pontifex quintò docet hæc sanciri à jure civili. His enim de rebus sunt variæ Leges, tam in Theodosiano Codice, quàm in Justinianæo. Sextò Pontifex eadem confirmat ex Sacris utriusque Testamenti Literis. Et Antiqui Testamenti testimonia lucidè evincunt Provinciales, dum proprius Exercitus in offensivum hostem tendit, obligari ad ejus alimentitia adjutoria. Et Pontifex tandem concludit se hæc scribere, non ut rapiendi ansam præbeat aut fomenta, sed ut succurrat fidelis Exercitus necessitatibus.

CAPUT XVIII.

Exponuatur justa militum spolia.

Ex spoliorum & prædarum amore ad bella procedere, immò & bella diligere, fuit commune quibusdam gentilibus. In libro de Germanorum moribus Cornelius Tacitus affirmat ipsorum Principes fuisse magni comitatus ac familiæ dilectores, ac in familiam fuisse eximiè mu-
12. 13. 14. nificos, atque adjungit: *Materia munificentiæ per bella & raptus. Nec arare terram, aut exspectare annum tam facilè persuaseris, quàm vocare hostes, & vulnera mereri. Pigrum, quin immò & iners videtur sudore acquirere, quod posses sanguine parare.* Et Imperator Maximinus, non solorum Afrorum, sed & Romani Senatus rebellione vexatus, ac ipsius Imperii declaratus hostis, dixit ad sibi fideles milites: *Ergo, si viri estis, si vires habetis, eamus contra Senatum & Afros, quorum omnium bona vos habebitis.* Ejus integram concionem refert
8. Julius Capitolinus. Et de Agathocle, Siculorum Rege cum Afris belligerante, scribit Justinus: *Agathocles in Africam reversus seditione mili-*
Lib 22. cap. 8. *tum excipitur. Nam stipendiorum solutio in adventum Patris dilata fuerat à filio. Igitur ad Concionem vocatos blandis verbis permulsit, stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda, communem victoriam, communem prædam futuram.* Quin & tales milites habemus inter Christianos. Etenim ad suos milites, belli pertæsos, ac prælia detrectantes dixit olim Theodoricus I. Francorum Rex: *Me sequamini, & vos inducam in Patriam, ubi aurum & argentum accipiatis, quantùm vestra potest desiderare cupiditas, de qua pecora, de qua mancipia, de qua vestimenta in abundantiam adsumatis: Tantùm me sequamini.* Ita refert Sanctus Gregorius Turonensis Episcopus, & adjungit: *His promissionibus hi illecti, ejus voluntatem facere promittunt. Ille verò illuc, in Arvernos, transire disponit, promittens iterum atque iterum Exercitui cunctam Regionis prædam cum hominibus in suas Regiones transferri permittere.* Sunt plura istiusmodi similia pravorum Christianorum Exempla.

Non sine fundamento scribo istiusmodi milites esse pravos Christianos. Etenim in Sancti Augustini appendice eruditus Sermo declamat: *Non militare delictum est, sed propter prædam militare peccatum est. Nec Rempublicam gerere criminosum est; sed ideo agere Rempublicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim Providentia quadam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quæritur, præda grassetur. Illud autem quale est, quod cum ob errorem aliquem à Senioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis, cur ebrius fueris, cur res alienas pervaserit, cædem cur turbulentus admiserit, statim respondeat: Quid habebam facere, homo sæcularis aut miles? nunquid Monachum professus sum aut Clericum?* Laudat Sancti Joannis Baptistæ de militum stipendiis judicium, & concludit: *Quicumque stipendia sibi publicè decreta consequitur, si amplius quærit, tanquam calumniator & concussor Joannis sententia condemnatur.* Quæ omnis Doctrina est benè notanda. Hæc præsertim verba: *Ideò agere Rempublicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile.* De quo puncto quidquid sit; de illis, qui non nisi ex prædarum amore dant nomen militiæ rectè scribit ad Esaiam Sanctus Isidorus Pelusiotes: *Eum qui pugnis gaudet,* Lib. 1.
ac tumultibus delectatur, atque id studet ut omnibus Ep. 167.
odio sit, quonam eum nomine aptiùs & commodiùs quispiam appellat, quam si ipsum nequam atque improbum Dæmonem vocet, ut qui voluntate ac animi instituto naturam mutavit? Quoniam igitur Christus & hic ante tempus Dæmones torquet, & in altero ævo sempiternum ipsis ignem unà cum ipsorum Patre promisit, aut tumultuariam vitam consectari desine, aut illud scito te & hic flagris obnoxium esse, & illic vindictam minimè esse vitaturum. Et in litteris ad Alphium Monachum scripsit: *Qui bella suscipiunt*
rapienti caussa, sunt velut perniciosi Dæmones habendi. Lib. 5.
Quod ipsum scripserunt etiam meliores Pagani. Ep. 386.

Nihilominus in justo bello milites habent jus ad varia Spolia. Etenim & Patriarcha Abraham, dum in quatuor victores Reges processit, reportavit opima Spolia, & ad ipsum dixit Sodomorum Rex. *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Et Gen.
de Propheta David, Amalecitas persequente, cap. 14.
scribit primus Regum liber: *Quæcumque rapuerant Amalecitæ, reduxit David. Et tulit universos*
greges & armenta, & minavit ante faciem suam; Cap. 30.
dixeruntque: hæc est Præda David. Venit autem David ad ducentos viros, qui lassi subsliterant, nec sequi potuerant David, & residere eos jusserat in torrente Besor: qui egressi sunt obviàm David, & Populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacificè. Respondensque omnis vir pessimus & iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de Præda, quam eruimus: sed sufficiat unicuique uxor sua & filii: quos cum acceperint, recedant. Dixit autem David, non sic facietis Fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodivit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant adversùm nos, in manus nostras: nec audiet vos quisquam super sermone hoc. Æqua enim pars erit descen-

descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas: Et similiter divident. Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israel usque in diem hanc. Ad quæ verba scribunt apud Sanctum Hieronymum quæstiones seu traditiones Hebraicæ: *cum in Latinis Codicibus legatur lassos quosdam substitisse ad sarcinas, & in Hebræo habeatur jussos fuisse ut residerent ad Sarcinas: Locus hic monstrat Hebraicam veritatem hoc loco sequi debere, quæ non lassos, sed jussos remanere ad Sarcinas dicit fuisse. Ait enim ita: Æqua pars erit descendentis ad Prælium & remanentis ad Sarcinas. Non ait, qui Lassi remanserunt ad Sarcinas, sed absolutè, remanentis ad Sarcinas. Quia si lassi remansissent, nulla eis deberetur de prædis portio.* Et

Quæst. 65. in Quæstionibus ad librum primum Regum scribit Theodoretus: *ducentos viros, qui ex itineris cursu erant infirmi, mansisse dicit Aquila, quibus quidam improbi noluerunt tribuere partem convenientem. Sed Rex justissimus, non solùm tunc dedit, sed etiam legem constituit, ut qui ferunt Sarcinas ac impedimenta, & apud ea manent, æqualem habeant partem cum eis qui sunt in acie.*

Theodoretus adfirmat duo. Primò; quòd non soli per Regiam jussionem, sed etiam ob lassitudinem aut infirmitatem remanentes ad Sarcinas debeant ex Davidis Edicto habere æqualem spoliorum partem. Secundò, quòd idem jus David sanxerit portantibus Sarcinas aut alia impedimenta. At verò Sanctus Hieronymus, vel alius quicumque Scriptor, censet Davidem sanxisse pro solis remanentibus per Regiam jussionem. Theodoreti sententia est omninò vero-similior. Etenim Davidis Edictum ex lassis militibus sumpsit originem, & sanxit de cunctis, nisi forsan sine jussione aut venia per ignaviam remanentibus. Quidquid sit, Spoliorum justitia est de omni gentium jure & consuetudine. Et ipsa etiam probavit Ecclesia. Etenim de Ascalonitanæ Civitatis per Sacros Milites expugnatione scribit

Lib. 17. cap. 27. Guilielmus Tyriorum Archi-Episcopus: *Magister Militiæ templi, Bernardus de Trennelai, cùm fratribus suis, alios ante multò prævenientes aditum occupaverant, neminem nisi de suis intrare permittentes. Eos autem hac intentione dicebantur arcere, quatenus primi ingredientes spolia majora, & manubias obtinerent uberiores. Nam in violenter effractis urbibus id hactenus apud nos pro lege obtinuit consuetudo, ut quod quisque ingrediens sibi rapit, id sibi & hæredibus suis perpetuo jure possideat.*

Notanda sunt verba: *In violenter effractis urbibus, &c.* Est antiqua consuetudo, etiam Gentilium Romanorum. Hinc Imperatoris Vespasiani Milites adversantem sibi Cremonam violenter de nocte irrumpere ambientes, Cornelius Tacitus in tertio historiarum libro inducit hoc modo col-

Cap. 19. loquentes: *Posse Coloniam planò sitam impetu capi. Idem audaciæ per tenebras irrumpentibus, & majorem rapiendi licentiam. Quod si lucem opperiantur, jam pacem, jam preces, & pro labore & vulneribus clementiam & gloriam inania laturos. Sed opes Cremonensium in sinu Præfectorum Legatorumque fore. Expugnatæ urbis prædam ad milites, deditæ ad Duces pertinere.* Quia nempè expugnata datur militi in rapinam, dedita Civitas paciscitur, ac se redimit, & omne illud pretium spe-ctat ad solos Duces. Expugnata, adeoque & miserrimè exspoliata fuit bellis civilibus infelix Cremona, atque ideò de exercitus Duce pergit idem Historicus: *Antonius pudore flagitii, crebrescente invidia, edixit, ne quis Cremonenses captivos detineret. Irritamque militibus prædam effecerat Italiæ consensus, emptionem talium mancipiorum adspernantis. Occidi cœpere. Quod ubi enotuit, à Propinquis, Affinibusque occultè redemptabantur.* Nempè ista Spoliorum Lex obtinebat in solas Civitates barbaras, non in Romanas. Animabat sola justa bella, non Civilia, aliaque injusta. Quod notent Christiani Principes, quorum bella sunt civilia. Et vide Paganorum justitiam & æquam conscientiam. Injustas prædas nemo Italus voluit emere. Et de Imperatore Severo, Ctisiphontem apud Parthos expugnante, scribit Ælius Lampridius: *Severus oppidum cepit, Regem fugavit, plurimos interemit, Donativum militibus largissimum dedit, concessa omni præda Oppidi Parthici, quod milites quærebant.* Et de Romanis Capsensem in Numidia Urbem cingentibus, ac tandem deditione occupantibus, scribit in Jurgurthino bello Crispus Salustius; *Oppidum incensum, Numidæ puberes interfecti, alii omnes venumdati, præda militibus divisa. Id facinus contra jus belli, &c.* Nempè quod hostiles etiam Barbarorum civitates, dum se dedunt, spolientur. Et inter Julii Cæsaris crimina Svetonius Tranquillus hæc scribit: *Lusitanorum quædam Oppida, quamquam nec* Lib. 1.
imperata detrectarent, & adventanti portas patefacerent, diripuit hostiliter. In Gallia fana templaque Deum donis referta expilavit, Urbes diremit: Sæpiùs ob prædam, quàm ob delictum. Proindè dedentes se urbes destruere, aut muris orbare est longè gravius crimen, quàm ipsas spoliare. Et de Neronis facinoribus habet idem Scriptor: *Nero Neapoli de motu Galliarum cognovit, adeoque* cap. 54. 40.
lentè & severè tulit, ut gaudentis etiam suspicionem præberet, tanquam occasione nata spoliandarum jure belli opulentissimarum Provinciarum. Rebellantes ergò etiam Provinciæ à Romanis spoliabantur; nempè dum violenter deberent reduci ad obedientiam.

Et hinc oritur prima quæstio an tales Civitatis exspoliationes liceant Christianis in Christianos? Dico *Christiani in Christianos*. Præsertim *Catholicis in Catholicos*. Etenim quod Christianis in Saracenos ac Turcos liceant, jam audivimus à Guilielmo Tyrio. Et jure merito. Etenim Barbari isti ita tractant Christianas civitates. Quia immò ipsorum Lex habet: *Quæcumque Civitas oppugnata, ferro capta sit, in ea Græcam Ecclesiam omninò nullam relinqui, aut exstare debere.* Hinc sub Jeremiæ Patriarchatu & Solimanni Imperio quidam omnes Constantinopolitanæ civitatis Ecclesias Christianas, ipsumque Patriarchale palatium censuerunt diruenda, quando urbem dicerent à Mahomete Rege fuisse vi interceptam. Quam cladem ut Christiani evaderent, post octoginta quatuor à re facta annos debuerunt probare, quod *humili deditione, non violenta expugnatione* venissent in servitutem. Ità habes in Patriarcharum Constantinopolitanorum Ecclesiastica post expugnatam Urbem historia, vulgata per Martinum Crusium. At verò Christiani om- Cap. 21.

nes,

nes, præsertim Catholici, sunt fratres, & ipsorum bella sunt plusquam civilia. Et in violenter etiam captis civitatibus sunt semper longè plurimi innocentes. Hinc nec illæ possint expilari. Agnovit hoc, licèt barbarus ac Arianus,
cap. 39. Gothorum Rex Alaricus, de quo Romanam urbem violenter irrumpente, scribit in septimo Historiæ libro Paulus Orosius: *Alaricus trepidam Romam obsidet, turbat, irrumpit. Dato tamen præcepto priùs, ut si qui in Sancta Loca, præcipueque in Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicas confugissent, hos imprimis inviolatos securosque esse finerent. Tum deindè in quantum possent prædæ inhiantes, à sanguine temperarent.* Edixit duo. Primò, ut cunctis Romanis permitteretur spatium fugiendi cum suis rebus ad Christianas Basilicas, fugientibus nulla fieret injuria aut violentia. Deindè, ut post elapsum istud spatium esset militi facultas reliquos spoliandi. Attamen citra cædem. Nemo poterat occidi. Nempe Alaricus noverat innocentes nec spoliari posse. Omnes ad Christiana templa confugituros censuit innocentes, ideoque & res ipsorum vetuit invadi. Orosius Edictum elucidat: *Personat latè in excidio Urbis salutis tuba, omnesque etiam in abditis latentes, invitat & pulsat. Concurrunt undique ad vasa Petri, vasa Christi. Plurimi etiam Pagani, Christianis professione, si non fide admiscentur. Et per hoc tamen ad tempus quò magis confundantur, evadunt. Quantò copiosius aggregantur Romani confugientes, tantò avidius circumfunduntur Barbari defensores.* Alaricus Edictum suum jussit in jam capta Urbe per tubam publicari, & omnes Confugientes, per suos Barbaros milites, à petulantiarum violentia defendi. Edixit pro solis Christianis: Attamen & Paganos, qui se Christianos mentirentur, adjungi permisit, eademque gaudere tutela. Quod ipsum in libris de Civitate Dei adfirmat, ac indè varia deducit Sanctus Augustinus. Alaricus nullum Christianum spoliari voluit. Etenim omnem veraciter Christianum credidit ad Sacras Basilicas confugiturum. Quare Christiani Principes, qui Christianas, licet violenter expugnatas, Civitates jubent, aut permittunt diripi, sunt isto Barbaro longè Barbariores.

Hæc sua verba: *Concurrunt undiquè ad vasa Petri, vasa Christi.* Orosius exponit: *Discurrentibus per Urbem Barbaris, fortè unus Gothorum, idem potens & Christianus, Sacram Deo Virginem jam ætate provectam in quadam Ecclesiastica domo reperit, cumque ab ea aurum argentumque honestè exposceret, illa fideli constantia esse apud se plurimum, & mox proferendum spopondit, ac protulit.* Acta hæc sunt, dum Barbari in captam Urbem plena licentia grassarentur. Acta sunt non in aliqua Ecclesia, sed in aliqua Ecclesiastica domo. Ecclesiam Barbarus nec præsumpsisset ingredi. Et isti Domui detulit tantùm reverentiæ, ut aurum & argentum non extorqueret, sed honestè exposceret. *Dumque expositis opibus, attonitum Barbarum magnitudine, & pondere, ac pulchritudine, ignota etiam vasorum qualitate videret, Virgo Christi ad Barbarum ait: Hæc Petri Apostoli Sacra Ministeria sunt: Præsume, si audes: de facto tu videris. Ego quia defendere nequeo, contendere non audeo. Barbarus verò ad reverentiam Religionis timore Dei & fide Virginis motus, ad Alaricum hæc per nuntium retulit, qui continuò reportari ad Apostoli Basilicam universa, ut erant, vasa imperavit. Virginem etiam, simulque omnes, qui se adjungerent, Christianos eadem cum defensione deduci. Ea domus à Sanctis Sedibus longè, ut ferunt, & medio interjectu Urbis aberat. Itaque magno spectaculo omnium disposita per singulos singula, & super capita elata palàm aurea atque argentea Vasa portantur, exertis undique ad defensionem gladiis, pia pompa munitur. Hymnus Deo, Romanis Barbarisque concurrentibus, publicè canitur, personat latè in excidio Urbis salutis tuba. &c.* Proindè hoc fuit secundum Edictum, quo Alaricus etiam illis, qui ad Sanctorum Basilicas necdum confugerant cum suis rebus, novam fecit facultatem ad Vaticanam Basilicam confugiendi. Et hoc ob reportandorum, quæ, pia Sanctimonialis obsessæ Urbis tempore in sua domo absconderat, Sacrorum Vasorum reverentiam. Quantum nos hodie Romani & Catholici ab ista pietate distamus!

Quæstio secunda est, quomodò tractandæ sint Civitates se dedentes? Respondeo tractandas esse ad eum modum, quo captam Carthaginem fuisse ab Imperatoris Justiniani Duce Belisario tractatam scribit in libris de Bello Wandalico Procopius Cæsaræensis: *Hoc die Belisarius laudem consecutus est tantam, ut gloriam non eorum modò, qui tum vivebant, sed & veterum etiam obscuraverit. Cùm enim Romanis militibus solemne sit, nunquam sine tumultu urbem sibi subditam ingredi, si vel tantum quingenti sint, præsertim quando est profectio subitaria; ille suos omnes ita continuit in officio, ut nec contumeliæ, nec minæ usquam jactæ fuerit, nec impeditum civitatis commercium, sed in Urbe capta, quæ regimen dominiumque mutaverat, tabernæ ubique patuerunt. Scribæ datis Libellis Hospitalibus, in domos pro more induxerunt milites; hi, coemptis, quæ quisque voluit, cibariis quievere. Post Wandalis, qui in templa confugerant, fidem publicam Belisarius dedit, animumque ad Urbis muros instaurandos adjecit, cùm adeò neglecti fuissent, ut passim pervii aditum cuivis facilem præberent.* Proindè dedita Civitas victori militi nihil debet nisi hospitium: Ipse sibi debet emere cibaria. Et defensor ac hostilis miles, præsertim si ad Sacra Loca confugit, debet liber dimitti sub fide publica. Hujus singularis in Carthaginenses Disciplinæ & Clementiæ caussas exponit idem Procopius. *Belisarius iter Carthaginem versus dirigit. Ubi proximè ventum est, multus fuit in commemorandis militi successibus prosperis, quos exhibita Afris moderatio peperisset. Plurimùm hortatus est, ut Disciplinam præsertim Carthagine servarent, ac meminissent olim Afros, cùm omnes essent Romani, invitos jugum Wandalorum subjisse, & à Barbaris iniquissimè fuisse habitos: Propterea Imperatorem arma movisse. Nefas esse molestiam illis facescere, quorum libertatis caussa bellum hoc suscepissent. Hac usus cohortatione Carthaginem ingreditur, ac nihil usquam hostile nactus, Palatium adscendit, ubi sedit in Gilimeris Solio. Huc Mercatores, aliique Carthaginenses, quorum ædes mare prætexebant, facto agmine vociferantes conveniunt Belisarium, & se à nautis superiori nocte expilatos*

Lib. 1. cap. 21.

cap. 20.

pilatos queruntur. Ille Calomynum jurejurando obstringit ut bona fide in medium proferat quidquid raptum est. Juravit Calomynus, & perjurio pecunias tum quidem abstulit, verùm aliquantò post Byzantii pœnas luit. Nam Apoplexia correptus, & alienatus mente, abesa dentibus lingua, animam edidit. Notent hæc Reges, qui perditas suas Civitates & Provincias amant recuperare, ac liberare à servitute & tyrannidé. Hic est unicus recuperandi legitimus modus. Ipsas expilare est flagella flagellis addere. Durissimo servitutis flagello durius flagellum expilationis à proprio Domino. Porrò Calomynus erat vir Alexandrinus, Augustæ Classis Præfectus. Perjuri fures notent ejus finale supplicium.

Quæstio tertia est, an Rex victor captas alterius Regis civitates ac Provincias, dum deserit, possit destruere aut expilare? Quomodo ex ipsis debeat excedere? Respondeo, illis excedendum ad eum modum, quo ex occupata Romanorum Antiochia, aliisque Syriæ ac Mesopotamiæ Civitatibus excessisse Saporem Persarum Regem scribit in Gordiano tertio Julius Capi-
26. 7. tolinus: *Rex sanè Persarum tantùm Gordianum Principem timuit, ut cum instructus esset & suis Copiis & nostris, tamen Civitatibus ipse præsidia sponte deduceret, easque integras suis civibus redderet, ita ut nihil, quod ad eorum fortunas pertineret, attaminaret.* Longè minus ipsarum destruxit muros, portas, balnea, aut alia publica vel privata ædificia. Imperator Michael Palæologus cum Barbaris Æthiopibus iniit fœdus, ipsis per Pontum Euxinum permisit transitum ad Scythas, & innumerorum istic mancipiorum emptionem. Hoc valdè improbat Georgius Pachymeres, &
Lib. 3. c. 5. adjungit caussam: *Experientia docuit avitos & corroboratos Æthiopes isto liberè concesso commeatu Puerorum è Borealibus Tractibus, qui deindè cælo mitiori affluente victus copia in acres bellatores adolescerent formidabiles evasisse, consumptis exercitibus invictis, nec jam virium conscios suarum sese intra cancellos olim fixos tenuisse, aut secura possessione propriorum contentos domi acquievisse; verùm ausos erumpere, ac sæpe finitimis bella inferre, sicque magno Rei Christianæ damno famam sibi pacisci bellicæ virtutis. Italis enim Oram Syriæ maritimam universam obtinentibus, Imperantibus etiam Phœniciæ, & ipsi urbium olim Principi Antiochiæ dominantibus, & eductis indè validis Copiis prosperè subindè certare solitis de possessione locorum Palæstinæ, antiquà sanctitatis fama meritò inclytorum, quod in iis versatus, passus, & mira operatus fuerit Deus factus homo; illi de quibus agimus, Æthiopes exercitibus freti ex juventute, ut diximus, Scythica conflatis, erumpentes è suis latebris, istas Regiones universas Latrociniorum & prædarum campum habuerunt; ... Et tanquam de Mysis, quod dici solet, impunè spolia raptantes. Donec paulatim, Italis abhorrentibus à fœdere cum ipsis icendo, utpote venerandæ Crucis notissimis & implacabilibus hostibus, quoad, inquam, paulatim post ejectos Christianos ex maximis urbibus, ipsa Solo æquarint. Et nunc jacet quidem illustris illa Antiochia, jacet & Apamæa. Destructa est Tyrus & Berytus. Sidon quoque similia patitur. Alia ex parte luget Laodicæa. Tripolis & Ptolomais, magnæ Italorum urbes, ac si nunquam fuissent, reputantur. Pulcherrima etiam Damascus, terminus olim Romanæ ad Orientem Ditionis, eversa funditus est. Et omninò præter vectigales Armeniis Regiones, nihil ibi subsistit.* Post ejectos ex terra Sancta Francos & Flandros, civitates Itali aut tenuerunt, aut recuperarunt. Eos jam dicto modo ejecerunt scelerati Æthiopes. Et omnes illas aut destruxerunt aut dehonestarunt. Quod pariter scelerati Saraceni & Turci nunquam tentarunt. Quare Christiani Principes qui paria actitant hoc nostro sæculo, æmulantur Æthiopes, & sunt Saracenis & Turcis barbariores.

Quæstio quarta est, an omnia hostium bona cedant Militi in Spolia? Respondeo negativè. Etenim insignem de hac re legem habemus in magni Imperatoris Caroli Capitularibus: *Si quis* Lib. 3.
Messes aut Annonas in hoste super bannum Dominicum cap. 66.
rapuerit, aut furaverit, vel paverit, aut cùm caballis vastaverit, æstimato damno secundùm legem in triplum componat. Et si liber homo hoc fecerit, bannum Dominicum pro hac re componere cogatur. Servus verò secundùm suam Legem tripla compositione damnum in loco restituat, & pro damno disciplinæ Corporali subjaceat. Annonæ & Messes nec in hostili terra possunt rapi, furto auferri, vastari per equos: Imò nec accipi in equorum pasturam. Et jure merito; Etenim Annonæ & Messes passim ad privatos, adeòque ad innocentes spectant; ac proindè rapi nequeunt ac devastari. Deindè, etiam hostes debent vivere, nec possit Mundus redigi in solitudinem, ideoque sementis aut Messis nequit impediri per milites, longè minùs invadi. Tertiò, Messes ac fruges sunt summum Divinæ benignitatis miraculum ac beneficium: hinc sinè summo crimine non destruuntur. Præsertim per Christianos. Eisdem de caussis invadi nequeunt armenta & pecora. Armenta ad agriculturam, pecudes sunt necessariæ ad pastum humani generis. Ad Milites spectare videtur & hæc laudati Caroli Lex: *Si quis do-* 65.
mum alienam cujuslibet infregerit, quidquid exindè per vim abstulerit, aut rapuerit, vel furaverit, secundùm Legem & Erram illi, cujus domus fuerit infracta aut spoliata, in triplum componat, & insuper bannum Dominicum solvat. Si servus hoc fecerit, sententiam Superiorum accipiat, & insuper secundùm suam Legem compositionem faciat. Si quis homo liber aliquod tale damnum cuilibet fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum in Wadio pro servo dare studeat, usque dum plenam satisfactionem adimpleat. Uti Reges Civitatum muros & publica ornamenta, ita Milites Rusticorum ac præsertim nobilium, nisi fortè apud Regem in reatu sint, Domos non possunt evertere. Bella fiunt non ad evertendum hunc mundum, sed ad injurias reparandas. Et reorum Nobilium Domus destrui non possint, sine singulari Regis mandato. Omnis hæc prævaricatio obligat ad plenam restitutionem.

Quod Rusticorum armenta & pecora nequeant Dec. 3.
ab inimicis militibus invadi, quidam probant Lib. 4.
ex Tito Livio, scribente de cæso & spoliato cap. 16.
per Romanos Hannibale: *Præda omnis, præterquam hominum Captivorum, Militi concessa est. Et Pecus exceptum est, quod intrà dies triginta Domini cogno-*

cognovissent. Respondeo testimonium non facere ad propositum, sed spectare ad aliam facti speciem. Romani enim non in Africa, sed intra Italiam, propriam Regionem, militabant, & gloriosè pugnarant, ideòque proprios Rusticos non poterant spoliare. Eorum Rusticos Afri spoliarant, & hæc spolia ipsi receperant. Hinc decretum à Victoribus, ut pecudes suis Dominis, qui intra triginta dies reclamassent & cognovissent, restituerentur. Hæc est Doctrina Livii. Et est benè notanda. Eam Romani constanter servaverunt. Et Gentiles & Christiani. Etenim de Imperatore Marco Antonino Philo-
21. sopho scribit Julius Capitolinus: *Antoninus Marcomannos in ipso transitu Danubii delevit. Et prædam Provincialibus reddidit*. Et de devictis, qui Gallias incursarant ac spoliarant, Germanis,
15. scripsit ad Senatum Probus Imperator: *Præda omnis recepta est; capta etiam alia, & quidem major quàm fuerat antè direpta. Arantur Gallicana rura Barbaris bobus, & juga Germanica captiva præbent nostris colla cultoribus. Pascuntur ad nostram alimoniam gentium Pecora diversarum. Equinum pecus nostro jam fœcundatur equitatui. Frumento Barbarico plena sunt borrea. Quid plura, illis sola reliquimus Sola, nos eorum omnia possidemus*.
14. Exstat Epistola apud Flavium Vopiscum. Et de devictis ab Imperatore Alexio, qui Romanos spoliarant, Comanis scribit in decimo Alexiados li-
Fol.280. bro Anna Comnena: *Cum omni Præda, quam Barbari corraserant, potiti essent Romani, haud est passus eam Imperator, ut moris est, inter Victores dividi, quod ex vicis ac finitimis agris raptam sciret à Barbaris; sed illam decrevit Dominis reddendam. Dispersa est volucri celeritate tam justi Edicti fama per circumjacentem Regionem. Et collecti ad castra viginti numero, ii qui passi rapinam à Comanis fuerant, sua quique ritè agnita recipiebant, tundentes pectora, & supplicibus in altum manibus sublatis, fausta omnia tam humano, tam benefico Imperatori precantes, adsurgente ad cœlum usque, mixtis virorum ac mulierum votis ac vocibus, sono murmuris, aut potius vociferationis ingentis*. Quæ justitia est planè ab omni Christiano Rege ac milite servanda. Hinc ista militum spolia nemo possit emere, nec empta retinere. Fundantur hæc in Sacris Literis. Etenim Patriarcha Abraham omnia inimicis Regibus erepta spolia reddidit suis Dominis. Etiam Propheta David omnia quæ eripuit Amalecitis. Sunt res furtivæ & raptæ: Et neque furtum, neque rapina transferunt Dominium.

Adducta Probi Imperatoris Epistola docet nos quædam insuper alia. Primò, Quod Gentiles Romani suis Barbaris hostibus eriperent armenta & pecora. Etiam equos. Secundò, quod illis etiam frumenta & collectas Messes eriperent. Tertiò, quod eriperent omnia, ideòque nuda illis Sola relinquerent. Quartò, quod hæc omnia censerent legitima spolia. Sata tamen & stantes Messes videntur non destruxisse. Erant Gentiles. Hinc longè aliud esse à Christianis observandum audivimus supra à Magno Imperatore Carolo. Verùm ista Justitia nequiit persuaderi omnibus. Hinc introductas existimo Exactiones & Contributiones, quibus infelices Rustici sua bona quasi redimunt ab hostibus. Has, quia jam communi Gentium jure quasi firmantur, uti probare nolim, ita nec damnare. Dominus Deus suo tempore judicabit. Certè durum est quod Christiani Reges ac ipsorum militares Ministri ditescant ac luxurientur de pauperum Rusticorum sanguine, & ex ipso bibant fomenta bellorum. Quod injusti belli Gestor ista nequeat percipere, ideoque ad plenam restitutionem obstringatur, est certum & manifestum. Quæstio est de proprio Rege, vexato per bellum injustum. Huc respicere videntur verba Clotharii II. Francorum Regis in Edicto confirmatorio quintæ Parisiensis Synodi: *Et quæ unus de fidelibus, seu Leodibus, suam fidem servando Domino legitimo, Inter-Regno faciente visus est perdidisse, generaliter absque aliquo incommodo de rebus sibi justè debitis præcipimus revestiri*. Mandat omnia damna, quæ Subditis ex bellos sustinent, facta pace, debere per Regem reparari. Loquitur de bellis, quæ non ob populi delictum, sed ob Regum quæstiones geruntur. Et recta loquitur. Etenim Rex sua à populo stipendia habet, ex ipsis debet explere suum officium, suasque caussas agere & defendere, ac populum servare indemnem. Boni ac justi Reges consueverunt istiusmodi populos ad annos aliquot liberare à vectigalibus, aliisque exactionibus. Proindè justa militum spolia sumi debent ex ipsorum ultrò citroque bellica supellectile, non ex Civium aut Rusticorum bonis.

Quæstio quinta est, an Spolia sint indifferenter cujusque rapientis? Respondeo negativè. Etenim quòd Sanctissimus Rex ac Propheta David sanxerit omnia spolia in unum conferri, & ex æquo non in solos prælìantes, sed etiam in Sarcinarum ac aliorum impedimentorum Custodes jusserit dividi, suprà audivimus à Sacro Textu, sancto Hieronymo, ac erudito Cyrensium Episcopo Theodoreto. Antiquam Romanorum Disciplinam exponit de Probo Imperatore scribens, Flavius Vopiscus: *Si quid prædæ fuit, ita divi-* 8.
sit, ut sibi nihil præter tela & arma servarent. Quin etiam cum de Prædato repertus esset equus non decorus, neque ingens, qui quantum captivi loquebantur, centum ad diem milliaria currere diceretur, ita ut per dies octo vel decem continuaret, & omnes crederent Probum tale animal sibimet servaturum, jam primùm dixit: fugitivo militi potiùs quàm forti Duci equus convenit. Deindè in urnam Militares jussit nomen suum mittere, ut aliquis eum sorte ductus acciperet. Probus tunc adhuc Dux erat, necdum Imperator. Hinc ex spoliis pro se accepit tela & arma, nempè distribuenda in milites, qui ipsis egerent. Christiani Imperatores aliquid immutarunt. Exponit in libro de Aulæ Constantinopolitanæ officiis Georgius Codinus: Ex spoliis Cap. 16.
primùm quidem quinta pars datur Imperatori. Secundò, ab universo Fossato, Magno Domestico. Tertiò, particularibus Capitaneis seu Ducibus à particularibus turmis, quibus quilibet præest. Et de summa Imperatoris Andronici II. Palæologi contra Albanos victoria ac præda scribit Imperator Joannes Cantacuzenus: *Consuerat an-* Lib. 2.
teà exercitus, aliqua præda capta, quantacumque cap. 32.
foret, quintam partem Imperatori in fortitudinis præmium seu honorarium offerre; ac secundùm illam æquè tantum Magno Domestico, veluti pari summo

totius Exercitus. Hanc consuetudinem tunc penitùs omisit. Neque fuit qui de quinta parte non reddita conquereretur, sed quasi è perennibus fluviis cuivis, quantùm sibi pro peculio vellet, tollere integrum erat. Præfatus Scriptor erat tunc magnus Domesticus: Ex more prædicat seipsum.

Novellæ Leonis Sapientis & Constantini Leges habent diversam utcumque Sanctionem: *Sextam partem spoliorum Fisco consecrari oportet, & quidquid omninò superat, id populum universum ex æqua & in æquam portionem partiri, sive quis magnus, sive parvus sit. Sufficit enim Præfectis incrementum stipendiorum suorum. Quodsi reperti quidam Præfecti fuerint, qui viriliter in hostem ferantur, eis Prætor exercitus aliquid de judicata sexta parte Fisci largiatur, & ipsos ex ratione decorè sustentet. Cæterùm pro ratione portionis eorum, qui pugnæ intersunt, erit & illorum portio, qui ad Fuldorum sive impedimentorum custodiam sese conferunt.* Exstat Sanctio tit. 74. 2. apud secundam juris Græco-Romani partem in compendiario Delectu Legum editarum à laudatis Imperatoribus. Sanxit plura. Primò, ut omnis spoliorum massa dividatur in sex partes, quarum una Fisco cedat, reliquæ omnes dividantur æquis portionibus in exercitum: in magnos, & in parvos. Secundò, ut majores militiæ Præfecti sint contenti majoribus suis stipendiis, ideoque in nullum hic admittantur Participium. Tertiò, ut hisce Præfectis, qui singularem in prælio virtutem præstiterunt, ideoque & singulare sint meriti præmium, aliquid donetur ex parte Fiscali. Quartò, ut illi qui ad Sarcinas ac alia impedimenta manserunt, æqualem partem habeant cum præliantibus. Juxta Leges Regis David. Fuit optima Sanctio. Proindè Græcorum mos vario tempore fuit varius.

Lib. 1. cap. 13. Antiquum Francorum morem exponit in Remensis Ecclesiæ historia Presbyter Flodoardus. Adfirmat à Rege Clodovæo, licèt adhuc gentili, sanctum Remigium fuisse dilectum, ac prosequitur: *Clodovæo quondam secùs urbem Remorum transitum faciente, à quibusdam militibus ejus agminis ablata quædam Remensis Ecclesiæ vasa referuntur; Ea inter Urceus etiam magnus Argenteus, & decora pulchritudine comptus, pro quo Beatus Remigius Legatos ad eum direxisse traditur, ut illum saltem recipere mereretur. Ast ubi ad locum divisionis prædæ ventum est, rogat Rex milites suos, ut ipsum sibi dare non renuant Urceum. Pluribus igitur annuentibus, quidam Francus bipenni percutiens Urceum, nihil hinc à Rege, nisi forte, tollendum proclamat. Obstupefactis hac temeritate cæteris, Rex injuriam patienter ad tempus tolerans, apprehensum, plurimis faventibus, vasculum Ecclesiastico reddidit Misso, iram suo corde tectam reservans.* Quod ipsum pluribus refert in Francorum historia sanctus Gregorius Episcopus Turonensis. Lib. 2. c. 27. Et hinc plura discimus. Primò, quòd Francis novum non sit expilare Ecclesias. Secundò, quod suas tunc prædas sorte dividerent. Tertiò, quòd hac in re etiam Rex nullam haberet præferentiam. Quartò, quòd Clodovæus audacem militem postmodò propria manu occiderit, ideoque & videatur morem mutasse. Selecta sancti Theodori Archi-Episcopi Cantuariensis Capitula habent hunc Canonem: *Qui pecuniam in prædam duxerit, tertiam partem eroget, & quadraginta dies jejunet.* 70. Eroget in pauperes. Antiqui Canones mandant ex omni præda pendi Decimas, quadrifariàm ex more distribuendas. Omnis prædatio vix fieri solet sine peccato. Præsertim pecuniaria. Hinc illi, licèt justæ, Theodorus imposuit quadraginta dierum in jejunio pœnitentiam. Omnis injusta est obnoxia plenæ restitutioni.

CAPUT XIX.

De Militum Furtis, Rapinis, aliisque Facinoribus.

AD milites rectè dixit Sanctus Joannes Baptista: *Neminem concusseritis.* Etenim concutere & excutere sunt apud milites antiquissima. De ipsis scripsit ad Tarsensem Ecclesiam gloriosus Martyr Ignatius: *A Syria Romam usque cum bestiis depugno. Non quòd à feris devorer, sed à feris humanam gerentibus formam, in quibus immitis illa fera cubat, quæ me quotidie pungit & vulnerat.* Epist. 7. Et in Epistola ad Romanam Ecclesiam: *A Syria usque ad Romam pugno ad bestias in mari & in terra, nocte dieque ligatus cum decem Leopardis, hoc est militibus, qui me custodiunt. Quibus & cum bene-feceris, pejores fiunt.* Epist. 4. Talis erat apud multos ferocissima Gentilium Romanorum militia. Et de ipsa jam Christiana scribit in Psalmorum Commentariis Sanctus Augustinus: *Omnes agricolæ formidant eos qui militant. Obsequuntur eis, tremunt eos. Hinc isto tempore quidam apud se deliberant: Si fuero Agricola, timebo Militarem: Si fuero Militaris, timebor ab Agricola.* Ps. 136. Et ad nescio quem inordinatè agentem Militem scripsit Sanctus Isidorus Pelusiotes: *Si gladiorum cuspides, & galeam, ac thoracem præsidio tibi ad benè vivendum esse existimas, prædas agens ac vias desertas reddens, hoc scito, multos firmius se septos & armatos miserrimam mortem retulisse.* Et demonstrat hoc multis Sacris & prophanis exemplis. Lib. 1. Ep. 167. Quod quidam milites sint nequam & improbi dæmones, scribit ad Esaiam militem. Et in litteris ad illustrem Virum Calliopium: *Nos Urbes, ut tumultibus laborantes fugimus: atque in solitudine tumultus invenimus. Etenim Reipublicæ Duces, qui pro suo munere Urbibus tranquillitatem conciliare debent, nunc solitudines in Urbes commutant, earum videlicet incolas in exules convertentes, nobisque lugubres voces infundentes.* Ep. 191. Exponit hæc in litteris ad Joannem Militem: *Singulari tuæ audaciæ, ò Joannes, finem jam impone, ingentem atque circumactu difficilem operum tuorum improbitatem mentis oculis intuere, atque vel ut Miles ad conferenda cum Barbaris prælia te instrue; aut ut modestus Plebejus Urbi te ostende, atque ut par est, tegere. Monachorum ædiculas subis atque Agricolarum manipulos rapis, ut eos deprædéris. Ac prætereà improbum Dogma ipsorum auribus instillas, illudque firmo animo tueris.* Ep. 326. Ep. 327. Joannes hic erat hæreticus; atque ita non tantum Rusticorum corpora vexabat, sed & animas. Et Monachos ejiciebat è suis Cellulis. Apud quemdam in Sancti Augustini appendice Sermonem Latrones isti adferunt se non esse Monachos, sed Milites, atque ita existimant omnia sua purgari 3.

faci-

facinora : Vanissimè. Etenim Decalogus, & omnis Lex Divina plenè obstringunt omnem hominem. Etiam Milites & Reges.

Insignem ac fundamentalem contra Militum furta Legem habemus in Francorum Regum Capitularibus: *Si quis in Exercitu infra Regnum sine jussione Dominica per vim hostilem aliquid prædare voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, sive pecora majora vel minora, domosque infringere, vel incendere; hæc nè fiant, omninò prohibemus. Quod si ab aliquo præsumptuoso factum fuerit, sexaginta solidos, si liber est, sit culpabilis, & omnia similia restituat, aut cum duodecim testibus se purget. Si verò servus hoc fecerit, Capitali crimini subjaceat: Et Dominus omnia similia restituat, quia servum suum non correxit, nec custodivit, ut talia non perpetraret. Quoniam si nos ipsos comedimus, citò deficiemus. Unusquisque tamen custodiat exercitum suum, ne aliqua deprædatio infra Regnum fiat.* Istiusmodi rapinæ meritò dicuntur per hostilem vim fieri. Etenim ita tractare proprium Regnum, est non defensorem militem agere, sed hostem ac latronem. Et certè dum nos met-ipsos ità mordemus, non possumus non absumi ac perire. Capitulum desumptum est ex facto Primi Clodovæi, qui à suo intra Regnum milite nihil permisit accipi, nisi pro equis alimenta herbarum. Ita scribit Sanctus Gregorius, Episcopus Turonensis. Et omnis injusta ablatio ex naturali ac Divino jure obligat ad Restitutionem. Per minora pecora intelliguntur Gallinæ. Et propter istiusmodi leviora etiam furta Capitulum decernit pœnam Capitalem.

Lib. 5. cap. 189.

Lib. 2. cap. 37.

Nec solus furis Dominus, Dux, aut Tribunus, sed etiam ipse dum talia non impedit aut castigat, Rex obstringitur ad plenam restitutionem. Agnovit hoc Theodoricus Gothorum in Italia Rex, scribens ad nescio quem Episcopum: *Quis melius ad æquitatis jura deligitur, quàm qui Sacerdotio decoratur? qui amore justitiæ personaliter sciat judicare, & diligens cunctos in commune, locum non relinquit invidiæ. Proindè aptam considerantes vestris meritis actionem, significamus nos per Montanuarium Sanctitati vestræ mille quingentos solidos destinasse, quos Provincialibus, pro ut quemque præsenti anno, Exercitu nostro transeunte, dispendium pertulisse cognoveris, habita læsionis æstimatione, distribuas. Ut nullus à nostra Munificentia reddatur alienus, quem sua damna gravaverunt. Nolumus enim sub confusione largiri, quod decet sub ratione distribui. Nè quod necessariò nos transmisisse constat afflictis, superfluò tribuatur illæsis.* Notanda sunt verba: *Necessariò transmisisse*. Profitentur rigidam obligationem. Notanda sunt & verba: *Nolumus sub confusione largiri*. Edicunt hanc restitutionem juxta damni mensuram esse unicuique faciendam, ideòque istam obligationem denuò profitentur. Hinc providus Rex distributionem commisit Episcopo. Exstat Epistola apud Aurelium Cassiodorum. Exstat ibidem alia ejusdem Regis Epistola ad Faustum Præpositum: *Melius est præsentia damna contemnere, quàm exiguo quæstu perpetua commoda non habere. Atque ita illustris Magnificentia tua Provincialibus Alpium Cottiarum assem publicum per tertiam Indictionem nos relaxasse cognoscat, quos transiens noster Exercitus, more fluminis, dum irrigat, oppressit. Nam licet pro generali securitate frementi adundatione proruperit, præteriens tamen istorum culta vastavit. Radit enim semper fluvius alveum suum, & licèt molliter egrediens vicina fœcundet, illud tamen reddit sterile, quò collectus influxerit. Undè necessè fuit civica vastatione dejectis porrigere dexteram salutarem, ne ingrati dicant se periisse solos pro defensione cunctorum. Misceantur potiùs lætitiæ, qui viam Italiæ defensoribus præstiterunt.* Rex Theodoricus, licèt Arianus & Barbarus, omnia quæ transeuntes Milites Provincialium Satis ac aliis rebus intulerant, damna censuit à se reparanda. Quæ intulerant, & quæ non inferri tunc vix non possent, Milites Provinciæ defensores. Notanda sunt verba: *Melius est præsentia damna contemnere, quàm exiguo quæstu perpetua commoda non habere*. Profitentur hanc Regibus obligationem esse sub reatu sempiternæ damnationis. Ejusdem sententiæ fuit Imperator Alexius Comnenus. Filia ejus Anna in primo Alexiados libro demonstrat Divinæ gratiæ auxilia nulli mortali magis esse necessaria quàm Regibus, & prosequitur de suo Patre: *Harum tristi cogitationum occursu Alexius intimis mærens sensibus, formidansque & æstuans animo, tanquam mox incubitura in caput ipsius vindicta Dei severissima, quippè ob tantum & tam multiplex crimen expilatæ & deformatæ Civitatis. Nam quidquid illa colluvies mixtæ multitudinis fædum ac improbum per victoriæ licentiam in capta Urbe designarat ac fecerat, imputabat ipse sibi, & tanquam proprius atque unus auctor & actor omnium talium. Sic convulnerabatur & urebatur imis præcordiis ingenti vi pœnitentiæ, quam non Imperium, non Purpura, non Diadema gemmarum contextu afflorescens, non vestis auro collucens & unionibus, ulla ex parte consolabatur.* Constantinopolitanam civitatem milites, dum Alexius invasit Imperium, spoliarant ac deformarant. Hæc peccata ille censuit sua, ideòque suam nequiit pacare conscientiam, usque dum à Cosma Patriarcha publicam & sibi & omni Aulæ supplicavit pœnitentiam, & humillimè peregit. Supposuit quòd Rex in Subditorum bona nihil habet juris, & uti quisque privatus aut subditus, ita & Rex obligatur suis impensis officium explere. Et pacis & belli officium: Hinc quidquid propter ipsum fuerint ab ejus milite, sive ab hoste passi, obligatur resarcire.

Lib. 2. Ep. 8.

Lib. 4. Ep. 36.

80.

Quod etiam in illatis per hostem damnis hoc habeat locum, est supra demonstratum. Et profitetur Rex Theodoricus. Audi ejus litteras ad Gemellium: *Arelatensibus, qui nostris Partibus perdurantem gloriosæ obsidionis penuriam pertulerunt, per Indictionem quartam Fiscalia tributa relaxat humanitas, ita ut futuro tempore ad solitam redeant sanctionem. Quatenus & nos bene meritis vicissitudinem reddidisse videamur, & ab illis, cum res poposcerit, solita devotio non negetur. Satientur in libertate, qui pro nobis in angustiis esurire maluerunt. Sint læti, qui tristitiam fideliter pertulerunt. Non decet statim de Tributis esse sollicitum, qui pro nostra fidelitate casum vix potuit declinare supremum. A quietis ista, non ab obsessis inquirimus. Quid enim à Domino Agri exigas, quem eum non coluisse cognoscas? Pretiosum vectigal iam nobis dede-* 3. 32.

runt suæ fidei. Injustum est, ut viles pecunias exigamus ab illis, qui gloriosas conscientias obtulerunt. Eadem de re idem Rex scripsit ad omnes Galliæ
40. Provinciales: *Vobis hostili ferocitate vastatis pro qualitate læsionis per Indictionem quartam relaxatam agnoscite tributariam functionem. Quia non gratulamur exigere, quod tristis noscitur solutor offerre. Ita tamen ut de illis, quæ constat intacta, exercituales juventur expensæ. Quia illos in totum devotio non debet deserere, quos pro se laborare cognoscit. Invalidus si quidem est jejunus defensor, Nec animus ministrat audaciam, cum virtus corporis fuerit destituta.* Notanda sunt verba. *Quid à Domino agri exigas, quem eum non coluisse cognoscas.* Altè clamant vacantes bellica ex violentia agros non posse compelli ad Regias exactiones. Quæ omnia utinam Reges, & supremi Regum Ministri maturè considerarent. Illud restitutionis onus est admodùm terribile. Quem non deterreret à gerendis, & præsertim ab inchoandis bellis? Etiam exactiones, quas ad iniqua bella inchoanda aut sustinenda Reges faciunt à suis Populis, sunt iniquæ, carent fundamento, & habent rapinæ speciem: hinc etiam omninò obligant ad plenam restitutionem. Esse Regem non est ludus.

Lib. 8. cap. 192. Insignem circa militum rapinas Legem habent Francorum Capitularia: *Siquis de fure nesciens aliquid comparaverit, quærat accepto spatio venditorem. Quem si non potuerit invenire, probet se cum Sacramento & testibus innocentem: Et quod apud eum cognoscitur, restituat, & furem quærere non desistat. Quod si furem celare voluerit, & perjurans posteà detectus fuerit, tanquam fur, ità iste in crimine damnetur.* Emptor ille jubetur furem venditorem quærere ob tres causas. Primò, ut constet de ejus simplicitate & bona fide. Secundò, ut fur puniatur. Tertiò ut à fure queat repetere pretium. Interim quidquid evenerit, tenetur emptor rem reddere Domino, nec ab ipso sperare aut repetere pretium. Hinc & alia Lex habet: *Universam*
Lib. 6. cap. 272. *rem nulli jugi jure liceat de incognito homine comparare nisi certe fidei jussorem adhibeat, cui credi possit, ut excusatio ignorantiæ auferatur. Quod si aliter fecerit, qui comparaverit, à judice districtus auctorem præsentet infra tempus sufficienter à judice constitutum. Quem si non potuerit invenire, adprobet se aut Sacramento, aut testibus innocentem, quod eum furem nescierit. Et quod apud eum agnoscitur, accepta pretii medietate, restituat, atque ambo datis invicèm Sacramentis promittant, quod furem fideliter quærent. Quod si omninò furem invenire nequiverint, rem tantum, quantùm empta est, Domino rei emptor ex integritate reformet. Si verò Dominus rei furem noverit, & eum publicare noluerit, rem ex toto amittat, quam emptor quietè possideat.* Hæc Lex moderatur priorem. Primò mandat, ut nullus ab ignoto homine aliquid emat, nisi accepto fide-jussore. Quod præsertim locum habet in Militibus, quorum mores cuncti novimus. Secundò, Lex mandat ut qui rem sine tali forma emerit, cogatur suis impensis furem quærere ac repræsentare; Et dum invenire nequiverit, se purgare Sacramento aut testibus. Reliqua Legis sunt lucida. Et hæc omnia sunt nostris Populis benè inculcanda.

Sub Sancti Gregorii Thaumaturgi Episcopatu Boiadi & Gothi incurrerunt Ponticam Regionem, & expilarunt; Et multos fideles præcipitarunt etiam in animæ mortem. Hinc laudatus Pater post ejectos Barbaros emisit Canonicam & Pastoralem Epistolam, cujus aliquot capita docere possint & nostrum Sæculum. Hoc est primum. *Quidam se ipsos seducunt, pro propriis, quæ* cap. 5. *perierunt, aliena, quæ invenerunt, detinentes. Ut quoniam Boiadi & Gothi eis hostilia fecerunt, ipsi sunt aliis Boiadi & Gothi. Propterea ergo fratrem & Consenem nostrum Euphrosinum ad vos misimus, ut secundam formam, quæ hic est ei similis, det, & quorum excusationes admittere oporteat, & quos à precibus abdicare.* Hic est secundus Canon: *De iis, qui in agro vel in ædibus ea, quæ à Barbaris relicta sunt, invenerunt: Eos autem qui in campo aliquid invenerunt, vel in suis ædibus à Barbaris relictum, si accusati quidem convicti fuerint, sint similiter in eis qui substernuntur. Si autem se ipsos enunciaverint, & reddiderint, etiam precibus digni habeantur.* Postrema hæc verba singu-
cap. 9. lariter faciunt ad nostri sæculi ingenium. Verba: *Si autem se ipsos enuntiaverint, &c.* Omninò laudant Sacramentalem Confessionem. Spontaneos suorum furtorum Confessores & Restitutores statim admittunt ad Consistentiam, ad Communionem precum, ad Communionem sive oblationem. Nullam ab illis exigunt Pœnitentiam seu satisfactionem. Utique præviam. Illos sine istiusmodi pœnitentia mox admittunt ad Sacramentalem Reconciliationem, atque ita transmittunt ad Consistentes. Ex quo lucet, quod spontaneos & auriculares quorundam Mortalium peccatorum confessores statim ad Sacramentalem pacem sine prævia satisfactione admittere, sit antiquissima Ecclesiarum Lex & consuetudo.

CAPUT XX.

Quæstiones circa initam à Regibus Pacem.

QUæstio prima est, an Romanus Pontifex habeat jus se miscendi Regum Pacificationibus? Dominus Petrus de Marca, Archi-Episcopus Parisiensis, hac de re scribit in quarto libro de concordia Sacerdotii & Imperii: *Admini-*
Cap. 14. *strandi Regni sui Communionem denegavit Philippus Augustus Romano Pontifici, cum ab Joanne Anagnino Cardinale ad Pacem cum Henrico Rege Angliæ ineundam ex authoritate Sedis Apostolicæ invitatus, legati minas, qui interdicto lato in universum Regnum, Regis contumaciam se castigaturum minabatur, hac responsione repulit, ut referunt Rogerius Hovedensis, & Matthæus Paris. Audi verba Rogerii: Quod sententiam suam non timeret, nec teneret, cum nulla æquitate niteretur. Dicebat enim, quod non pertinet ad Ecclesiam Romanam in Regnum Franciæ per sententiam vel alio modo animadvertere, si Rex Franciæ in homines suos demeritos, & Regno Rebelles, caussa injurias suas & Coronæ dedecus ulciscendi, insurgit.* Sunt verba Philippi Regis ad Joannem Cardinalem. Pergit Petrus Archi-Episcopus: *Cum idem Philippus anno 1203. ad Pacis fædus amplectendum cum Joanne Rege Angliæ ab Innocentio urgeretur, Odo Dux Burgundiæ & Proceres*

gni

Regni alienum à Dignitate Regis esse rati, ut Rex Pontificis Imperio ad paciscendum de pace aut induciis cum Anglo cogeretur, consilio suo Philippum monuerunt; ne se ad illa obsequia dimitteret, seque totis viribus, si quid contra tentaretur, obstituros. Vestigia Decessorum suorum premens Philippus IV. Anno 1297. *prudenti responsione Dignitati suæ cavit, cum indictis à Bonifacio VIII. ad biennium induciis inter ipsum Regem, & Romanorum, Angliæque Reges, & Excommunicationis sententiis, adversùm refragantes latis, non acquievit. Administrationem Regni sui, quæ à suo solius arbitrio quoad temporalia penderet, nemini concessurum, aut submissurum professus, sed jura Regni sui fortiter tuiturum adversus hostes, quos sententiæ Excommunicationis potius implicent, quam Regem. In iis verò quæ spiritualia contingunt, se more Decessorum suorum, ut devotum Sedis Apostolicæ, & Ecclesiæ Filium, in quantum tenetur & debet, monitionibus & Præceptis Pontificis pariturum.*

Dominus Archi-Episcopus subjungit: *Quin plures futuri sint, qui has induciarum indictiones audaciæ adscribant, non dubito. Attamen si quis Mores illius sæculi investigaverit, ut Regum Caussa favebit, ità prætextu satis probabili Romanos Pontifices non omninò fuisse destitutos inveniet.* Etenim Romani Pontifices privatis mediorum sæculorum bellis indixerunt inducias, Treguas & Pacem. Et ad ipsarum plenam observantiam per Censuras compulerunt & alias pœnas. Eandem Potestatem exercuerunt Provinciales Synodi. Et nemo ipsas unquam arguit de Attentato. Proindè & publicis Regum bellis Romanus Pontifex, immò & Provinciales Synodi se immiscere possint, ipsosque per Sancti Petri Gladium cogere ad pa em. Proindè Dominus Archi-Episcopus cespitat; & Pontificiam jussionem & Regum refragationem censet probabili fundamento niti, adeoque esse æquas & justas. Quæ doctrina an plenè cohæreat, permitto aliis judicandum. Et constanter adsero istam Potestatem semper fuisse Romanis Pontificibus. Hinc Eduardus I. Anglorum Rex, dum Philippum Pulchrum Francorum Regem nulla posset via ad pacem traducere, ad ipsum legavit Richardum Londinensem Episcopum, post varias conditiones hæc propositurum: *Quod si nec istud Rex Francorum acceptaverit, in summum Pontificem, cujus est inter Reges & Regna pacem fovere, transferatur de consensu mutuo negotium, ut litis & discordiæ submota materia, pax inter eos & eorum Populos refloreat; ut solebat.* Ità scribit Thomas Monachus Walsingamensis, & subjungit de eisdem

Ad ann. 1294. Regibus ac Bonifacio VIII. Pontifice: *Eduardus fuit in Flandria apud Gandavum, ad quem venerunt Magister Ordinis Prædicatorum, & Minister Generalis Fratrum Minorum, qui ex parte Domini Papæ rogaverunt supplicantes, quatenus Nun-*

Ad ann. 1299. *tios solemnes ad Curiam Romanam, concessa eis potestate plena tractandi, ordinandi, & perficiendi omnia, quæ pacis reformationem tangerent, destinarent, & ipse Apostolicus, non tanquam judex, sed ut bonus pacis mediator in nullius præjudicium satageret ad pacem & tranquillitatem Regnorum, Regum amicitiam in statum pristinum reformare. Et quia hoc absque Treguis fieri non posse judicavit Dominus Papa, ideo per nos Nuntios, biennales inducias quas per Cardinales imploraverat, indixit de novo sub pœna Excommunicationis & interdicti terrarum suarum.* Et post quædam: *Transmittunt Reges utrique solemnes Nuntios cum plena potestate ad Curiam Romanam, ut per mediationem Apostolici non tanquam Judicis sed amicabilis Compositoris, discussis negotiis, Pax inter Reges & concordia reformetur.* Quod Pontifex non sit Regiarum quæstionum judex, est manifestum, & ab omnibus profitendum. Quod verò non solas Inducias indicere, sed etiam ad pacem possit per Censuras compellere, item est non ambigendum. Quod Gregorius IV. Imperatoris Ludovici Pii Filios ad ineundam cum Patre pacem compulerit per censuras, est omnibus notum. Istos eosdem filios ad inter se mutuò concordandum compulerunt Gallicani Episcopi. Etiam Carolum Calvum ad concordandum cum nepote & Imperatore Ludovico II. Et certè à bellis privatis ad publica ducitur legitima consequentia. Et Episcopalis authoritas potest per censuras compellere ad cessandum à quibuslibet injuriis.

Adducta à Domino Archi-Episcopo exempla non faciunt ad rem. Audiamus Matthæum Parisiensem: *Cardinalis, Clementis III. Legatus, constanter adserebat, quod nisi Rex Franciæ & Comes Richardus cum Rege Anglorum ad plenum componerent, omnes terras eorundem sub Interdicto concluderet. Cui Rex Francorum respondit: Se ipsius sententiam nullatenus formidare, cum nulla æquitate fulciretur. Addidit etiam ad Ecclesiam Romanam minimè pertinere, in Regem aliquem, maximè Francorum, per sententiam animadvertere, si Rex idem in homines suos demeritos, indomitos, & Regno suo rebelles, ulciscendi caussa insurgere disposuerit. Adjunxit insuper, quòd Cardinalis jam desiderabiles Esterlingas Regis Angliæ olfecerat, quorum odore attractus, ipsi plus æquo, Romanorum more, exstitit favorabilis. Undè ipsum Judicem suspectum habebat.* ad Ann. 1189. Proindè Ludovicus Rex non de Potestate excepit, sed de causa atque persona. Causam incompetentem, personam dixit corruptam. Et reverà Regem, dum suos rebelles insequitur puniendos, Pontifex cohibere non potest. Ea cohibitio in destructionem tendit, non in ædificationem. Eadem eisdem ferè verbis scribit Rogerius Hovedensis. Cardinalis ille erat Joannes Anagninus. Philippi Pulchri Regis Acta sunt parvi ponderis. Ejus in Romanæ Ecclesiæ Dignitates violentia est omnibus abundè nota.

Quæstio secunda est, An Reges alienas captas bello Civitates aut Regiones teneantur in pacis Tractatu restituere? Respondeo teneri. Etenim Reges tenentur communi naturæ & Evangelii Regula: Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, dum restitui potest. Insigne exemplum refert Thomas Walsingamensis: *Henricus Lincolniensis Episcopus, cupidus & avarus, apud prædium suum de Tyngurst Parcum fecerat, & suorum terras contiguas ipsis junctis eidem Parco adjecerat, & sepibus & fossatis inclusera t, non sine diris illorum increpationibus ademerat* 161. *terras suas. Post mortem suam apparuit cuidam ex armigeris suis quondam, cum pharetra & arcu, & sagittis, & cornu, indutus brevi tunica, & ipsa*

viridi, & *ait*: *Nosti quod non sine Dei offensa & injuria pauperum clauserim istum Parcum. Datus sum igitur non sine pœna ad custodiam hujus Parci, prout vides, quousque terræ istic inclusæ pristinis possessoribus restituantur. Vade ergò ad Fratres meos Lincolnienses Canonicos, & roga eos ex parte mea, ut hæc omnia pauperibus Possessoribus redonentur, à quibus ea cum injuria tuli. Canonici verò hæc audientes, & injuriam prælibatam non ignorantes, miserunt unum de Canonicis ad restituendum sua singulis, & sepes exstirpandas, fossataque complananda*. Plura sunt authentica istiusmodi exempla. Eadem est ratio de acquisitis per injusta arma.

Hinc de inita per Imperatorem Henricum VI. & Richardum Primum Anglorum Regem pace scribit Radulphus Dicetanus Decanus Londinensis Ecclesiæ. *Pactiones initæ sunt plures inter Imperatorem & Regem ad persolvendam non spectantes pecuniam, sed ad Statum Regis intervertendum. Inter quas quidquid insertum est ab initio vitiosum, quidquid contra Leges, contra Canones, contra bonos mores indubitanter conceptum, licet ex parte Regis & suorum fidelium ad hoc observandum fuerit jusjurandum adactum, emissa licet patentia Scripta, licèt in mundum universitatis recepta, licèt à particularibus absoluta, quia tamen contra Jus elicita robur firmitatis obtinere non debent imposterum, nec ullo tractu temporis convalescere*. Richardus, è Terra Sancta per Illyricum rediens, Viennæ fuerat agnitus, & captus à Duce Austriæ. Et quo se ex hisce vinculis solveret, iniquam pacem inierat cum Henrico, injuriosam Regno suo: Pacem juratam, firmatam validissimis solemnitatibus. Ipsam, quia metu extortam, Radulphus affirmat fuisse nullius ponderis. Et rectè. Etenim loquitur ex Celestino III. Pontifice, qui cassarat ista omnia, & ob ipsa Austriam supposuerat Ecclesiastico Interdicto. Ex quo discimus pacificatoria Regum pacta posse cassari per Romanum Pontificem: Imò oportere, ut per ipsum confirmentur. Hinc pax quam Eduardus III. Anglorum, & Joannes Valesius Francorum Rex inierunt, habent hanc finalem clausulam: *Et supponent se coercitioni & correctioni Domini Papæ*. Utique pacis violatores. Ejus instrumentum & Acta refert Thomas Walsingamensis, & adjungit: *His ita gestis, confestim mittuntur Nuntii Summo Pontifici pro pace, & pactis mutuis confirmandis*. Ad an. 1360.

Eduardus ille prætendit sibi ex matre, Philippi Pulchri Regis Filia, competere Regnum Franciæ, atque ita ipsam vastavit multis cladibus, & plures civitates invasit. Et se scripsit Galliæ & Angliæ Regem. Et assumpsit utriusque Regni insignia. Et Joannem Regem cepit prælio. Afflictissima tunc erat Gallia. Nam Regni pro captivo Rege Rectores, ipsum tractarunt non ex officio, atque ita flagella flagellis addidere. Hinc afflicti Franci impetrarunt sordidissimam pacem. Grandem Regni partem cesserunt Anglis. Et cessionem confirmarunt horrendis juramentis. Et tamen pacem statim post censuerunt nullius ponderis. Joannis Filius & Successor Carolus V. mox cæpit repetere suas civitates, & Carolus VII. plerasque sibi per arma reddidit. Nempè ex graviorum malorum metu pax ista processerat, atque ita meritò censebatur nullius ponderis. Juramenta illa fuerunt personalia, ideoque ligare nequiverunt successores. Et maturè videndum est, an sint, aut non sint iniquitatis vinculum. Hinc interim lucet, quod Reges alienas Civitates aut Provincias, injusto bello captas, sibi retinere non possint, & istiusmodi pacificationes esse vanas & marcidas. Quin imò æquum videtur, ut etiam justo bello captas, non teneant, nisi usque ad reparatas injurias, ac refusas belli impensas. Hinc constituta Regna, aliæque supremæ Dynastiæ non sunt sine gravissimis rationibus lanianda.

Etiam pacis articuli, per quos læditur Ecclesiastica Potestas aut Libertas, sunt nullius ponderis. Istiusmodi articulum in inita inter Francorum Regem Philippum Augustum, ac Richardum I. Anglorum Regem, edicit in litteris ad laudatum Radulphum Dicetanum Waltherus Rothomagensis Archiepiscopus, & adjungit: *Tam enormibus contra Dei Ecclesiam perspectis & auditis, illicò in omnes inventores & fautores illius execrabilis Authentici, exceptis duabus tantùm Personis Regum, sententiam excommunicationis tulimus, constanter Authentico contradicentes, & pro nobis, & Ecclesia, Provinciaque nostra Universa appellantes*. Etiam coram Philippo Rege constantissimè locutus est pro Dei testimoniis, & nullis illius clamoribus se permisit terreri aut inflecti. Et fugit spontaneus exul è Regno. Cameracum abiit cum unico Clerico & unicò Famulo. Ejus verò Episcopalem Epistolam, legendam ab omnibus Ecclesiasticæ libertatis Defensoribus, Radulphus inseruit suæ Historiæ. Hæc bene notanda sunt nostris temporibus, quæ quosdam Catholicos, quosdam Reges ac Dynastas habent Hæreticos. Serio curandum est, ut per eorum pacificationes non lædatur Christiana Religio. Istiusmodi Articulos cassare spectat ad Episcopum, præsertim Romanum.

ANTIQUA ECCLESIÆ AC REIPUBLICÆ IN PELAGIANAM HÆRESIM DECRETA,

Breviter elucidata Scholiis Chronologicis.

LECTORI.

INter Ecclesiasticæ antiquitatis monimenta vix quidquam ita involutum est atque confusum, uti Concilia Africana; Nescio quis illa nobis labyrinthum fecit, immò & chaos. A multis tentatum exitum nemo usque huc invenit. Adversùm Pelagianos istic & alibi celebrata redire in suos annos & canones conati hic sumus: Definitionis enim mentem qui aliter videas? Usi sumus Compendio, quod solis discipulis monstremus obscuri itineris exordia, & majus lumen accipere malimus, quàm demonstrandum tentare.

SYNODUS CARTHAGINENSIS,

AB AURELIO ARCHI-EPISCOPO HABITA ADVERSUS CELESTIUM.

ANNo Domini quadringentesimo decimo Roma capta est à Gothis, & Romanorum plurimi fugerunt in Africam. Eadem tempestas Pelagium & Celestium, gyrovagos, felicis culinæ sequaces, & multi erroris seminatores Monachos inde portavit Carthaginem. Effræni magis lingua blaterantem istic de originali peccato Celestium Paulinus Ecclesiæ Carthaginensis Diaconus Aurelio Episcopo suo, totius Africanæ Diœceseos Primati, detulit, obtinuitque præsentem Provinciæ Proconsularis Synodum, cujus hæc sola fragmenta exstant apud Sancti Augustini Librum de peccato originali. Habita fuit anno quadringentesimo duodecimo. Ei Augustinus, utpotè Numidiæ Provinciæ Episcopus, non adfuit: Postmodò tamen recensuit, & comprobavit.

Fuisse istic Celestium, *plurimis Episcopis judicantibus, proditum, auditum, convictum, confessum, detestatumque ab Ecclesia ex Africa profugisse*, scribit in suo adversùs Pelagium apologetico libro Paulus Orosius. Et hæc adversùm Pelagianos est omninò prima Synodus & Censura. Nec in Carmine de Ingratis adversatur Sanctus Prosper: *Pestem subeuntem prima recidit Sedes Romana Petri*. Laudat enim Siricii & Anastasii Pontificum Decreta nupera adversùs Jovinianum ac Ruffinum, in quibus, uti in Patribus filii, Pelagius & Celestius fuere prædamnati.

FRAGMENTA SYNODALIA.

Aurelius Episcopus dixit: Sequentia recitentur. Et recitatum est: *Quod peccatum Adæ ipsi soli obfuerit, & non generi humano*. Et cùm recitatum esset, Celestius dixit: *Dixi de traduce peccati me dubium esse; ita tamen ut cui donavit Deus gratiam peritiæ consentiam, quia diversa ab eis audivi, qui utique in Ecclesia Catholica constituti sunt Presbyteri*.

Paulinus Diaconus dixit: Dic nobis nomina ipsorum. Celestius dixit: *Sanctus Presbyter Ruffinus, Romæ qui mansit cum Sancto Pammachio. Ego audivi illum dicentem, quia tradux peccati non sit*.

Paulinus Diaconus dixit: Est aliquis alius? Celestius dixit: *Audivi & plures dicere*. Paulinus Diaconus dixit: Dic nomina ipsorum. Celestius dixit: *Non tibi sufficit unus Sacerdos?* Et post aliqua alio loco Aurelius Episcopus dixit: Reliqua libelli legantur. Et recitatum est: *Quod infantes, qui nascuntur, in eo statu sint, in quo fuit Adam ante transgressionem*. Usque in finem libelli minoris superiùs inserti.

Aurelius Episcopus dixit: Docuisti, Celesti, aliquando, ut dixit Diaconus Paulinus, *quod infantes, qui nascuntur, in eo statu sint, in quo fuit Adam ante transgressionem?* Paulinus Diaconus dixit: Tu nega hoc te docuisse. Unum est ex duobus, aut neget se docuisse, aut jam damnet istud.

Celestius dixit: *Jam dixi, exponat quomodo dixit, Ante transgressionem*. Paulinus Diaconus dixit: Negas te illa docuisse? Aurelius Episcopus dixit: Rogo, quid collegerim ego ex hujusmodi objectione. Dico, Adam constitutus in paradiso, quod antè dicatur inexterminabilis factus, posteà per transgressionem præcepti factus sit corruptibilis. Hoc dicis frater Pauline? Paulinus Diaconus dixit: Hoc, Domine. Aurelius Episcopus dixit: Status certè infantium hodie baptizandorum, utrùm talis sit, qualis fuit ante transgressionem Adæ, an certè de eadem origine peccati, de qua nascitur, transgressionis culpam trahat? Hoc vult Paulinus Diaconus audire. Paulinus Diaconus dixit: Utrùm docuit hoc, an non, neget. Celestius dixit: *Jam de traduce peccati dixi: quia intra Catholicam constitutos plures audivi destruere, nec non & alios astruere, licèt que-*

quæstionis res sit ista, non hæresis. Infantes semper dixi egere baptismo, ac debere baptizari. Quid quæris aliud? Infantes autem debere baptizari in remissionem peccatorum secundùm regulam universalis Ecclesiæ, & secundùm Evangelii sententiam confitemur: quia Dominus statuit regnum Cælorum non nisi baptizatis posse conferri; quod quia vires naturæ non habent, conferri necesse est per gratiæ libertatem.

Etiam cum aliis hunc articulum, *Homo potest sine peccato esse, si velit, & facilè omnia Dei mandata servare*, ab hac Synodo fuisse damnatum testantur Orosii Apologia, & sexta Actio Synodi Diospolitanæ.

SYNODUS DIOSPOLITANA.

Ex Africa pulsi, & in occidentali undique à Barbaris periclitante Imperio delicias suas nancisci metuentes, Pelagius & Celestius abiere versùs Orientem. Hic in Rhodum & Siciliam, ille in Syriam: & ubique virus suum constanter vomuerunt. Heros Arelatensis, & Lazarus Aquensis Episcopus æmula factione pulsi è Galliis, sese tunc ad sancta Hierosolymæ loca contulerant solatii gratia, atque ita noti sibi Pelagii nugas detulerunt ad Eulogium Episcopum Cæsareensem, primæ Palæstinæ Metropolitam: Quod ipsum è Sicilia de Celestio apud Sanctum Augustinum per litteras fecit nescio quis Hilarius. Sanctus ac eruditus fuit Eulogius, ideoque quatuordecim è tribus Palæstinis Episcoporum Synodum convocavit in Civitatem Lidensem, natalibus Jonæ Prophetæ, Apostoli Petri miraculis, Sancti Georgii martyrio, Sede Episcopali, ac Justiniani Augusti ædificiis posteà claram: Ea est Palæstinæ Diospolis.

Etiam hic se damnandum & fugandum videns Pelagius, non ad dolosas, cunctis semper hæreticis familiares, mentis restrictiones, sed conversus est ad hanc Priscilliani regulam: *Jura, perjura secretum prodere noli.* Omnes & singulos errores suos subjecit anathemati, unquam à se traditos pernegavit, atque ita à circumscriptis Episcopis fuit absolutus, & judicatus orthodoxus. Nempe ejus accusatores Heros & Lazarus, quod alter lecto decumberet, adesse nequierant, & latini sermonis ignara Synodus versutum Scotum audierat per interpretem: Sic fuit circumventa. Hinc ipsam, præsens, & impostorem optimè noscens Sanctus Hieronymus titulavit *Miserabilem*, & ab ejus defensoribus caninam facundiam est expertus. Et ejus sanè auctoritatem, & suam ex ipsa integritatem ubique ebuccinavit Pelagius, ac multos fefellit. Quod ipsam etiam Romanam Ecclesiam fallere, sed frustra tentarit, adfirmat in Libro de peccato originali Sanctus Augustinus. Norat illa hominem, ideòque & istam Synodum non probavit. Eam tamen quoad Fidei judicium probavit, insigni illustravit Commentario, & plurimis in locis laudavit Sanctus Augustinus, cujus judicium admiserunt omnis Africa, in Libro contra Collatorem Sanctus Prosper, Facundus Hermianensis Episcopus, in Bibliotheca Photius, & omnis tandem Ecclesia. *Illos Palæstinos Episcopos*, inquit laudatus Facundus, *hæreticos non credit Ecclesia, quia de hæreticis bene senserunt, sed potiùs pro merito fidei suæ Catholicos judicat & honorat, quoniam non debet crimini deputari simplicium non intellecta versutia malignorum*. Nam & similem à Marcello Ancyræ Episcopo dolum atque injuriam passa fuit magna Synodus Sardicensis.

Acta fuit hæc Synodus mense Decembri, anno Domini quadringentesimo decimo quarto. Ejus Acta videntur fuisse ampla: Integram Actionem producit in Libro de peccato originali Sanctus Augustinus, reliquarum compendia in variis locis, præsertim in Libro de Gestis Palæstinis. Ex hocce ipsa tibi damus.

ACTA SYNODALIA.

A S. Augustino ducta in compendium.

ACTIO PRIMA.

Recitata sunt objecta Pelagio. Illud est primum: Quod in Libro suo quodam scribit, non posse esse sine peccato, nisi qui Legis scientiam habuerit. Quo recitato, Synodus dixit: Tu hoc edidisti, Pelagi? At ille respondit: Ego quidem dixi, sed non sicut illi intelligunt. Non dixi non posse peccare qui scientiam Legis habuerit, sed adjuvari per Legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est: *Legem in adjutorium dedit illis*. Hoc audito, Synodus dixit: Non sunt aliena ab Ecclesia, quæ dicta sunt à Pelagio.

ACTIO SECUNDA.

Adjecit Episcopalis Synodus, & ait: Legatur aliud Capitulum. Et lectum est in eodem libro suo posuisse Pelagium, omnes voluntate propria regi. Quo lecto, Pelagius respondit: Et hoc dixi propter liberum arbitrium, cui Deus adjutor est eligenti bona, homo verò peccans ipse in culpa est, quasi liberi arbitrii. Quo audito, Episcopi dixerunt: Neque hoc alienum est ab Ecclesiastica doctrina.

ACTIO TERTIA.

Objectum est & illud Pelagio, tamquam in suo Libro scripserit malum nec in cogitationem venire. Respondit autem: Hoc non ita posuimus, sed diximus debere studere Christianum, ne male cogitet. Quod, sicut decuit, Episcopi approbarunt.

ACTIO QUARTA.

Recitatum est & aliud, quod in suo Libello scripsit: Regnum cœlorum etiam in veteri Testamento promissum. Ad quod Pelagius: Hoc & per Scripturas probari possibile est; Hæretici autem in injuriam veteris Testamenti id negant. Ego verò Scripturarum auctoritatem secutus, dixi quoniam in Propheta Daniele scriptum est: *Et accipient Sancti Regnum Altissimi*. Qua ejus accepta responsione, Synodus dixit: Neque hoc alienum est à Fide Ecclesiastica.

ACTIO

ACTIO QUINTA.

Post hæc objectum est, quod Pelagius in eodem Libro suo posse hominem, si velit, esse sine peccato posuerit. Et quod scribens ad Viduam adulatoriè dixerit: *Inveniat apud te pietas, quæ nusquam invenit, locum; inveniat, ubique peregrinans; te sedem Justitia; Veritas, quam jam nemo cognoscit, domestica tibi & amica fiat; & Lex Dei, quæ ab omnibus propè hominibus contemnitur, à te sola honoretur*. Et iterum ad ipsam: *O te felicem & beatam, si Justitia, quæ in cælo tantùm esse credenda est, apud te solam invenitur in terris*. Et in alio ad ipsam Libro, post orationem Domini & Salvatoris nostri, docens quemadmodum debeant Sancti orare, ait: *Ille ad Deum dignè elevat manus, ille orationem debita conscientia effundit, qui potest dicere; Tu nosti, quàm sanctæ & innocentes, & mundæ sint ab omni malitia, & iniquitate, & raptu, quas ad te extendo manus; quemadmodum justa & munda labia, & ab omni mendacio libera, quibus offero tibi deprecationem, ut mihi miserearis*. Ad hoc autem Pelagius respondens ait: Posse quidem hominem sine peccato esse, & Dei mandata custodire si velit, diximus. Hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non autem diximus, quod inveniatur aliquis ab infantia usque ad senectam, qui numquam peccaverit, sed quoniam à peccatis conversus, proprio labore & Dei gratia possit esse sine peccato, nec per hoc tamen in posterum inconversibilis. Reliqua verò, quæ subjecerunt neque in libris nostris sunt, neque talia unquam diximus. His auditis, Synodus dixit: Quoniam negas te talia scripsisse, anathematiza illos qui sic tenent. Pelagius respondit: Anathematizo quasi stultos, non quasi hæreticos, siquidem non est dogma. Deinde judicaverunt Episcopi dicentes: Nunc quoniam anathematizavit Pelagius insertum stultiloquium, rectè respondens hominem cum adjutorio Dei & gratia posse esse sine peccato, respondeat & ad alia capitula.

ACTIO SEXTA.

Hic sequuntur objecta Pelagio, quæ in doctrina Celestii discipuli ejus referuntur inventa. Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit, & non genus humanum. Quoniam Lex sic mittit ad regnum, quemadmodum Evangelium. Ante adventum Christi fuerunt homines sine peccato. Quoniam infantes nuper nati in illo statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quoniam neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per Resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. Hæc ita objecta sunt, ut etiam apud Carthaginem ab Aurelio & aliis Episcopis dicerentur audita atque damnata.

Deinde objecta sunt & alia quædam, commemoratione beati Augustini interposita, quæ illi de Sicilia missa fuerant, cùm ibi Fratres Catholici hujusmodi quæstionibus turbarentur. Ista sunt autem: Posse hominem sine peccato, si velit, esse. Infantes, etsi non baptizentur, habere vitam æternam. Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni nisi fuerint facere, non reputari illis, neque regnum Dei posse illos habere.

Ad hæc sibi objecta Pelagius ita respondit: Posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est superiùs. De eo autem quod fuerunt ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus & nos, quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sanctè & justè, secundùm Scripturarum sanctarum traditionem. Reliqua verò à me dicta non sunt, pro quibus ego satisfacere non debeo, sed tamen ad satisfactionem sanctæ Synodi, anathematizo illos, qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. Post hanc ejus responsionem Synodus dixit: Ad hæc dicta capitula sufficienter & rectè satisfecit præsens Pelagius, anathematizans ea, quæ non erant ejus.

Actio hæc extat integra in Libro de peccato originali.

Synodus dixit: Nunc quoniam anathematizavit Pelagius insertum stultiloquium, rectè respondens hominem cum adjutorio Dei & gratia posse esse *anamarteton*, id est, sine peccato, respondeat & ad alia Capitula. Aliud Capitulum in doctrina Celestii, discipuli Pelagii, ex eis quæ Carthagine à sancto Aurelio Carthaginensi Episcopo cum aliis Episcopis audita sunt, & commemorata: Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset.

Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit, & non genus humanum.

Quoniam Lex sic mittat ad regnum, quemadmodum & Evangelium.

Quoniam ante adventum Christi fuerunt homines sine peccato.

Quod infantes nuper nati in eo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem.

Quoniam neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus humanum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurget.

Quoniam sanctus Episcopus Augustinus adversùm discipulos ejus in Sicilia respondit Hilario ad subjecta capitula scribens Librum, in quo ista continentur: Posse hominem sine peccato esse, si velit.

Infantes, etsi non baptizentur, habere vitam æternam.

Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni nisi fuerint facere, non reputari illis, neque regnum Dei posse illos habere.

Pelagius dixit: De posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est superiùs. De eo autem, quod fuerint homines ante adventum Domini sine peccato, dicimus & nos, Quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sanctè & justè, secundùm Scripturarum sanctarum traditionem. Reliqua verò & secundùm ipsorum, *Herotis utique & Lazari*, testimonium, quia ista non sunt pro quibus ego satisfacere debeam, sed tamen

tamen ad ſatisfactionem ſanctæ Synodi anathematizo eos, qui ſic tenent, aut aliquando tenuerunt.

ACTIO SEPTIMA.

Objectum eſt Pelagio, quod diceret Eccleſiam hic eſſe ſine macula & ruga. Sed ad hoc objectum vigilanti circumſpectione reſpondit: Dictum eſt à nobis ſcilicet ita, quoniam lavacro ab omni macula & ruga purgatur Eccleſia, quam velit Dominus ita permanere. Ad quod Synodus dixit: Hoc & nobis placet.

ACTIO OCTAVA.

Deinde objecta ſunt de Libro Celeſtii, quid in unoquoque capitulo contineat, magis ſecundùm ſenſum, quàm ſecundùm verba, quæ quidem ille latiùs exequitur, ſed tunc ſubjicere omnia illi, qui Libellum adversùs Pelagium dederant, ſe non potuiſſe dixerunt. Ergo in primo capitulo Libri Celeſtii hoc ſcriptum eſſe poſuerunt. Quoniam plus facimus, quàm in Lege & Evangelio juſſum eſt. Ad quod Pelagius reſpondit: Hoc quaſi noſtrum poſuerunt, dictum eſt verò à nobis ſecundùm Apoſtolum de Virginitate, de qua Paulus dicit, *Præceptum Domini non habeo*. Synodus dixit: Hoc & Eccleſia recipit.

ACTIO NONA.

Hinc jam objiciuntur Pelagio alia Celeſtii capitula capitalia, & ſine dubitatione damnanda, quæ niſi anathematizaſſet, cum his ſine dubio damnaretur. In tertio capitulo ſcripſiſſe Celeſtium, gratiam Dei & adjutorium non ad ſingulos actus dari, ſed in libero arbitrio eſſe, vel in lege ac doctrina. Et iterùm, Dei gratiam ſecundùm merita noſtra dari, quia ſi peccatoribus illam det, videtur eſſe iniquus. Et his verbis intuliſſe, propterea & ipſa gratia in mea voluntate eſt poſita, ſive ut dignus fierem, ſive indignus. Si enim per gratiam omnia facimus, quando vincimur à tentatione, non nos vincimur, ſed Dei gratia, quæ voluit nos adjuvare omnimodò, & non potuit. Et iterùm ait: Si gratia Dei eſt, quando vincimus peccata, ergò ipſe eſt in culpa, quando à peccato vincimur, quia omninò nos cuſtodire aut non potuit, aut noluit. Ad iſta Pelagius reſpondit: Hæc utrùm Celeſtii ſint, ipſi viderint qui dicunt ea Celeſtii eſſe; ego verò numquam ſic tenui, ſed anathematizo qui ſic tenent. Synodus dixit: Recipit te ſancta Synodus, ita verba reproba condemnantem.

De quinto Capitulo libro Celeſtii fuit objectum, Quod affirmet unumquemque hominem omnes virtutes poſſe habere & gratias, & auferat diverſitatem gratiarum, quam Apoſtolus docet.

Pelagius reſpondit: Dictnm eſt à nobis, ſed malignè & imperitè reprehenderunt. Non enim auferimus gratiarum diverſitatem, ſed dicimus donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere omnes gratias, ſicut Apoſtolo Paulo donavit. Ad hoc Synodus dixit: conſequenter; & Eccleſiaſtico ſenſu & ipſe ſenſiſti de dono gratiarum, quæ in ſancto Apoſtolo continentur.

Quibuſdam autem Epiſcopis non ſuſcipientibus, & ſuſurrantibus quod ſine gratia Dei diceret hoc poſſe fieri, id eſt, quod ſuperius dixerat, eſſe poſſe hominem ſine peccato, dixit Pelagius: Et ego ſic credo. Anathema ſit, qui dicit abſque adjutorio Dei poſſe hominem ad profectum omnium venire virtutum.

ACTIO DECIMA.

In ſexto capitulo Celeſtii libri poſitum objectum eſt, filios Dei non poſſe vocari, niſi omnimodo abſque peccato fuerint effecti. Undè ſecundùm ipſum dictum eſt neque Apoſtolum Paulum eſſe filium Dei, qui dixit: *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus ſim*.

In ſeptimo, oblivionem & ignorantiam non ſubjacere peccato, quoniam non ſecundùm voluntatem eveniunt, ſed ſecundùm neceſſitatem. Cùm David dicat: *Delicta juventutis meæ ne memineris, & ignorantias*. Et cùm in Lege ſacrificia pro ignorantia, ſicut pro peccato offerantur.

Et in decimo Capitulo, non eſſe liberum arbitrium, ſi Dei indigeat auxilio, quoniam in propria voluntate habet unuſquiſque aut facere aliquid, aut non facere.

In duodecimo Capitulo. Victoriam noſtram non ex Dei eſſe adjutorio, ſed ex libero arbitrio, quod inferre dictus eſt his verbis: Noſtra eſt victoria, quoniam propria voluntate arma ſuſcepimus; ſicut è contrario noſtrum eſt quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempſimus.

Et de Apoſtolo Petro poſuit teſtimonium, Divinæ nos eſſe conſortes naturæ. Et ſyllogiſmum facere dicitur: Quoniam ſi anima non poteſt eſſe ſine peccato, ergò & Deus ſubjacet peccato, cujus pars, hoc eſt, anima peccato obnoxia eſt.

In tertio decimo Capitulo dicit, Quoniam pœnitentibus venia non datur ſecundùm gratiam & miſericordiam Dei, ſed ſecundùm merita & laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint miſericordia.

His recitatis, Synodus dixit: Quid ad hæc, quæ lecta ſunt, capitula dicit præſens Pelagius Monachus? Hoc enim reprobat ſancta Synodus, ſancta Dei Eccleſia.

Pelagius reſpondit: Iterùm dico, quia hoc eſt ſecundùm ipſorum teſtimonium. Non ſunt mea, pro quibus ſatisfactionem non debeo. Quæ verò mea eſſe confeſſus ſum, hæc recta eſse affirmo; quæ autem dixi non eſse mea, ſecundùm judicium ſanctæ Eccleſiæ reprobo, Anathema dicens omni contravenienti, & contradicenti ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ doctrinis. Ego enim in unius ſubſtantiæ Trinitatem credo, & omnia ſecundùm doctrinam ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ. Si quis verò aliena ab hac ſapit, Anathema ſit.

Synodus dixit: Nunc quoniam ſatisfactum eſt nobis

nobis prosecutionibus præsentis Pelagii Monachi, qui quidem piis doctrinis consensit, contraria verò Ecclesiæ fidei reprobat & anathematizat, communionis Ecclesiæ eum esse Catholicæ confitemur.

Articulorum ab hac Synodo damnatorum recapitulatio.

In hoc tota hæresis ista consistit,

Exceptis ergo illis, quæ in adulatione nescio cujus viduæ in libris ejus posuisse dictus est, quæ ille neque in libris suis esse, neque talia unquam se dixisse respondit, & eos qui talia saperent, non tanquam hæreticos, sed tanquam stultos anathematizavit; hæc sunt quibus hæresim illius quotidiè pullulare, imò jam sylvescere dolebamus.

Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset.

Quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, & non genus humanum.

Quod lex sic mittat ad regnum, quemadmodum & Evangelium.

Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem.

Quod neque per mortem, vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per Resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat.

Quod Infantes, etsi non baptizentur, habent vitam æternam.

Quod divites baptizati, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni nisi fuerint facere, non eis reputetur, neque regnum Dei possint habere.

Quod gratia Dei & adjutorium non ad singulos actus detur, sed in libero arbitrio sit, & in lege atque doctrina.

Quod Dei gratia secundùm merita nostra detur, & propterea & ipsa gratia in hominis sit posita voluntate, sive dignus fiat, sive indignus.

Quod filii Dei non possunt vocari, nisi omninò absque peccato fuerint effecti.

Quod oblivio, & ignorantia non subjacent peccato, quoniam non eveniant secundùm voluntatem, sed secundùm necessitatem.

Quod non sit liberum arbitrium, si indigeat auxilio Dei, quoniam propriam voluntatem habeat unusquisque aut facere aliquid, aut non facere.

Quod victoria nostra ex Dei non sit adjutorio.

Quod ex illo, quod ait Petrus, Divinæ nos esse consortes naturæ, consequens sit, ut ita possit esse anima sine peccato, quemadmodùm Deus.

Hoc in undecimo capitulo Libri, non quidem habentis auctoris sui titulum, sed qui perhibetur esse Celestii, his verbis positum ipse legi.

Quomodo quisquam, inquit, illius rei consortium suscepit, à cujus statu & virtute esse extraneus definitur? Ideò Fratres, qui hæc objecerunt, sic eum intellexerunt, tanquam ejusdem naturæ animam & Deum, & partem Dei dixerit animam. Sic enim acceperunt, Quod ejusdem status atque virtutis eam esse cum Deo senserit.

In extremo autem objectorum positum est, Quod pœnitentibus venia non detur secundùm gratiam & misericordiam Dei, sed secundùm meritum & laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia.

DIOSPOLITANÆ SYNODI COMPENDIUM,

Quod ex Cresconii Cardinalis Collectione publicavit Cæsar Cardinalis Baronius.

INcipiunt capitula excepta ex gestis habitis contra Pelagium hæreticum, & alia de libellis ejus, quæ in Palæstina Synodo sibi objecta damnare compulsus est.

Quod ad Hierusalem volentem colligere filios suos Dominus clamat, hoc nos clamamus adversùs eos, qui volentes filios Ecclesiæ colligi nolunt; nec saltem post judicium, quod de ipso Pelagio factum est, collegerunt: De quo damnatus exjisset, nisi objecta contra Dei gratiam dicta, quæ observare non potuit, ipse damnasset. Præter illa enim, quæ quoquo modo potuit, ausus est qualicumque ratione defendere, objecta sunt quædam, quæ nisi remota omni tergiversatione anathematizaret, ipse anathema esset factus.

Primo, objectum est, quod diceret Adam mortalem factum; qui sive peccasset, sive non, mortuus esset.

Secundo, quod peccatum ipsius ipsum solum læserit, & non genus humanum.

Tertio, & quod infantes nuper nati in illo statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem.

Quarto, & quod per mortem vel prævaricationem Adæ, non omne genus humanum moriatur, & quod per resurrectionem Christi non omne genus humanum resurgat.

Quinto, infantes, etiamsi non baptizentur, vitam æternam habere possunt.

Sexto, & divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni nisi fuerint facere, non reputari illis, nec eos habere posse regnum Dei.

Septimo, & gratiam Dei atque adjutorium non ad singulos actus donari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina.

Octavo, & gratiam Dei secundùm merita nostra dari.

Nono, & filios Dei non posse vocari, nisi omni modo absque omni peccato fuerint effecti.

Decimo, & non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio: Quoniam in propria voluntate habet unusquisque facere aliquid, vel non facere.

Undecimo, & victoriam nostram non esse ex Dei adjutorio, sed ex libero arbitrio.

Duodecimo, & quod pœnitentibus venia non detur secundum gratiam & misericordiam Dei, sed secundùm merita & laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia.

Hæc omnia Pelagius sic anathematizavit (quod satis gesta ipsa testantur) ut nihil ad ea quoquo modo defendenda disputationis attulerit. Unde fit consequens, ut quisquis sequitur Episcopalis authoritatem judicii, & ex ipsius Pelagii confessione tenere debeat, quæ tenuit Catholica Ecclesia.

Sequitur Catholica Pelagii confessio post recensita ex libello Adversariorum capita in eum objecta, quæ omnia confutavit.

Primò, quod Adam, nisi peccasset, non fuisset moriturus.

Secundò, quod peccatum ejus non ipsum solum læserit, sed & genus humanum.

Tertiò, quod infantes nuper nati, non sint in illo statu, in quo fuit Adam ante prævaricationem.

Quartò, quod ad ipsos etiam pertineat, quod breviter ait Apostolus: *Per unum hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum, & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.*

Quinto, quod infantes non baptizati non solùm regnum cœlorum, verùm etiam vitam æternam habere non possint.

Sexto, ut confiteatur divites baptizatos, etiamsi divitiis suis non careant, & sint tales, quales ad Timotheum describit Apostolus, dicens: *Præcipe divitibus hujus mundi non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum suarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum. Divites sint in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant vitam æternam.* Non eos regno Dei posse privari.

Septimo, ut fateatur gratiam Dei & adjutorium etiam ad singulos actus dari, eamque non dari secundùm merita nostra.

Octavo, ut revera sit gratia, id est, gratis data per ejus misericordiam, qui dixit: *Miserebor cujus misertus ero, & misericordiam præstabo, cui misertus fuero.*

Nono, ut fateatur filios Dei vocari posse illos, qui quotidie dicunt: *Dimitte nobis debita nostra.* Quod utique non veraciter dicerent, si essent omnino absque peccato.

Decimo, ut fateatur esse liberum arbitrium, etiamsi divino indigeat adjutorio.

Undecimo, ut fateatur, quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, non ex propria voluntate, sed ex adjutorio Dei provenire victoriam. Non enim aliter verum est, quod Apostolus ait: *Non volentis, non currentis, sed miserentis est Dei.*

Duodecimo, ut fateatur secundùm gratiam & misericordiam Dei veniam pœnitentibus dari, non secundùm merita eorum, quemadmodùm etiam ipsam pœnitentiam donum Dei dixit Apostolus, ubi ait: *Ne fortè det illis Deus pœnitentiam.* Hæc omnia sine ullis fateatur ambagibus.

Si quis contra auctoritatem Catholicam, & ipsius Pelagii expressa Ecclesiasticis gestis verba consentit, atque in illa, quæ his sunt contraria, veraciter credit, anathema esse credendus est, nisi quæ illis contraria sunt, fido corde teneantur, & aperta confessione promantur.

SECUNDA SYNODUS CARTHAGINENSIS.

HUjus Synodi occasionem exponit ejus ad Innocentium Pontificem Relatio: *Cùm ex more ad Carthaginensem Ecclesiam solemniter veniremus, atque ex diversis causis congregata ex nobis Synodus haberetur, Compresbyter noster Orosius nobis litteras sanctorum Fratrum & Consacerdotum nostrorum dedit Herotis & Lazari. His ergo lectis, Pelagium & Celestium Auctores prorsus nefarii & ab omnibus anathematizandi erroris advertimus.* Paulus Orosius, Presbyter Hispanus, pro variarum circa Priscilliani & Origenis dogma quæstionum enodatione à suis Episcopis Legatus ad Sanctum Augustinum, ab hocce ad Sanctum Hieronymum, utpotè Origenianæ fabulæ callentissimum, fuit transmissus in Palæstinam, atque ita omnes Pelagii in Diospolitana Synodo strophas viderat testis oculatus. Ei per Africam ad suos redituro Acta ista Synodalia, & suas de ipsis ad Aurelium Carthaginensem Episcopum & Sanctum Augustinum literas dedere Herotes & Lazarus, Pelagii accusatores, & adversùs miserandam hanc tragœdiam postularunt medicinam. Norant Pelagium utrique notum, & ejus congerronem Celestium à paucis istic annis synodaliter damnatum. Et quidem Aurelium Provinciæ suæ Synodo ex more præsidentem reperit Orosius, atque ita temporis opportunitas ipsum insigniter adjuvit.

Pergit synodalis Epistola: *Undè factum est, ut recensendum peteremus quid ante ferè quinquennium super Celestii nomine hic apud Ecclesiam Carthaginensem fuerit agitatum.* Ea est superiùs adducta Synodus, in qua Celestium Paulinus Diaconus accusavit & convicit. Papale ad hasce literas responsum habet ad latus: *Quinto Calendas.* Et ad Milevitanæ, eodem tempore celebratæ, Synodi literas Responsum: *Datum sexto Calendas Februarias, Honorio & Constantio, viris clarissimis, Consulibus.* Hic est Domini annus quadringentesimus decimus-septimus, adeoque hæc Synodus facta est anni quadringentesimi decimi-sexti mense Septembri aut Octobri; Hoc enim tempus Provinciarum Synodis præfixit Synodus Nicæna. Habuit sexaginta octo Episcopos, ejusque Acta latent, aut perierunt. Inter sancti tamen Augustini Epistolas superest ejus ad Innocentium Pontificem Relatio, ex qua damus compendium Actorum.

Primò, Pelagium & Celestium tamquam novæ hæreseos Auctores, eorumque omnes Diospoli damnatos articulos Synodus anathematizat, rogatque judicium hoc confirmari.

Deindè, stabilitur victrix & liberatrix Jesu-Christi gratia, *qua & ipsum nostræ voluntatis arbitrium*

bitrium verè fit liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur.

Tertiò, damnatur hic articulus: Gratia Dei in eo deputanda est, quod talem hominis creavit naturam, quæ & naturalem & positivam legem possit per propriam voluntatem adimplere.

Quartò, damnatur & hic: *Humana natura ad vincenda peccata, & Dei mandata facienda potest sibi sufficere.*

Quintò, damnatur & hic: Lex, quia illam Deus dedit hominibus in adjutorium, spectat ad Christi gratiam.

Sextò, ad bene operandum definitur necessaria esse illa gratia, quæ dat nobis victoriam per Jesum Christum, & sine qua nihil possit vel cogitari.

Septimò, ex Pelagii adsertionibus adfirmatur sequi, quod orare non debeamus ne intremus in tentationem; Docet enim ille *negari liberum arbitrium, si hoc à Deo poscitur, quod in nostra est potestate.*

Octavò, damnatur hic articulus: *Virtute corroborari, si volumus, possumus ex possibilitate naturæ, quam nunc non accipimus, sed cum crearemur accepimus.*

Nonò, definitur quod Pelagii adsertiones contradicant solemnibus Ecclesiæ orationibus & Sacerdotum benedictionibus, quibus Deo Opt. Max. supplicant, ut ipsorum populi rectè & piè vivant.

Decimò, damnatur error, quo Pelagius & Celestius ajunt in parvulis nihil esse viciatum, nihil teneri sub diaboli potestate captivum, nullum esse originale peccatum, adeoque illos licèt non baptizentur, futuros in vita æterna.

Undecimò, notatur vel contradictio vel dolus Celestii, utpotè qui nuper in prima Carthaginensi Synodo confessus fuerit per Baptisma fieri redemptionem etiam parvulorum.

Duodecimò, adferuntur errores hi acriter serpere, & à multis Pelagii & Celestii discipulis pertinaciter prædicari.

Decimo-tertiò, non solius Celestii, sed & Pelagii conversio vocatur in dubium: Utpotè qui sua cuncta & Dicta & Scripta inficientur esse sua, ideoque de mendacio fiat palàm suspecti.

Decimo-quartò, eodem ex fundamento Diospolitanæ etiam Synodi judicium vocatur in dubium: De obreptione & circumscriptione est suspectum. Rogatur Pontifex, ut ipsum discutiat, ac Pelagii absolutionem confirmet aut exsufflet.

INNOCENTII PRIMI PONTIFICIS.

De hac Synodo judicium.

OMnis circa fidem quæstio semper fuit de majoribus Ecclesiæ causis; ejusque decisio adeò privatè spectavit ad Sedem Apostolicam, ut nec ulla Patriarchalis Synodus sine facta ad ipsam relatione potuerit definire. Hinc & præsens Synodus non solùm per literas, sed & per Legatum Julium Episcopum retulit. Ejus omnia Acta probavit Innocentius Pontifex, ita inchoans: *Quid de his rectum mentibus existimemus, qui sibi se putant debere quod boni sunt, nec illum considerant, cujus quotidie gratiam consequuntur?* Dogma istud barbarum ac totius religionis ignarum, ac ejus adsertores ait ab omni Divina Gratia vacuos esse ac extorres. Gratiam adfirmat esse non naturam, aut ullam ejus possibilitatem seu vires, immò nec remissionem peccatorum, aut justitiam habitualem, sed quotidianum ad singulos actus necessarium adjutorium, & concludit: *Necesse est, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.*

Pelagio & Celestio inflictam excommunicationem etiam confirmat, & de ipsis, si forsan ex animo pœnitere contigerit, subjungit: *Veris se sanandos Conciliis tribuant atque submittant. Quod si fecerint, erit in potestate Pontificum istis aliquatenùs subvenire, & talibus aliquam curam præstare vulneribus, quam solet lapsis, cùm resipuerint, Ecclesia non negare.* Diospolitanam, quæ adeò miserè se passa esset deludi, Synodum, ideòque etiam Pelagii atque Celestii innocentiam & absolutionem pro non veris habet, ipsos tamen, si ex animo contigerit corrigi, per quamvis Synodum indulget in Laicam communionem reparari. Hæresiarcharum Reconciliatio semper fuit reservata Apostolicæ Sedi, atque ita istud Indultum fuit gratia magna. Etiam in suo ad quinque Episcoporum Conventum Rescripto Diospolitanam Synodum, non veram, sed à Pelagio fictam atque suppositam, aut sanè miserabiliter circumscriptam existimavit.

SYNODUS MILEVITANA.

SUam Diospolitanam victoriam abuccinavit ubique Pelagius. Etenim ad amicum, à quò anteà de cavenda hæresi & non turbanda Ecclesia admonitus, nescio quem Presbyterum de suis capitalibus erroribus ita scripsit: *Quatuordecim Episcoporum sententia definitio nostra comprobata est. Quæ sententia contradictionis os confusione perfudit, & omnem in malum conspirantium societatem ab invicem separavit.* Etiam Synodalium, & quidem insigniter viciatorum Actorum Compendium composuit, per asseclas dispersit quaquàversùm, atque ita multos firmavit in errore, immò & in ipsum induxit. Etiam Sancti Augustini ad se amicas litteras produxerat in ipsa Synodo, clamans vel ejus solam communionem esse firmum suæ rectæ fidei argumentum. Pelagii enim ingenium, eruditionem, ac probabiles in vita monastica mores frequenter Augustinus laudarat. Quæ omnia cum Herotis, & Lazari literis etiam Sancto Augustino exposuit Paulus Orosius, atque ita Sylvanum Summensem Episcopum, Numidiæ Primatem, induxit ad hanc Provinciæ suæ Synodum, scribentem ad Innocentium Pontificem: *Hæc ad Sanctitatem tuam de Numidiæ Concilio Scripta direximus, imitantes Carthaginensis Provinciæ Coepiscopos nostros, quos ad Sedem Apostolicam de hac causa scripsisse comperimus.* Facta ergo fuit statim post Synodum Carthaginensem. Habuit Episcopos

sexaginta & unum. Acta latent, aut perierunt. Inter Sancti Augustini Epistolas superest ejus ad Pontificem Relatio, cujus ecce compendium.

Primò, queritur grassari novam hæresim, quæ nobis radat duas Dominicæ Orationis petitiones; *Dimitte nobis debita nostra*; *Ne nos inducas in tentationem*. Docet enim hominem per liberum sine Dei gratia arbitrium pertingere posse ad tantam justitiæ perfectionem, ut sit absque omni penitùs peccato. Etiam superandis tentationibus docet ipsam non esse necessariam.

Præterea, negat parvulis inesse originale peccatum, ideoque ipsos, licèt sine Christi Baptismo discedant, futuros in vita æterna.

Secundò, erroris hujus Auctores Relatio dicit esse Pelagium & Celestium: Et hunc, à paucis annis damnatum Carthagine, jam Presbyterum degere in Asia; illum hærere Hierosolymis, fallere istic quosdam, & à multis, sancto præsertim Hieronymo, impugnari.

Tertiò, nec Pelagium nec Celestium damnat, nec ullam Diospolitanæ Synodi memoriam facit, sed illos per ipsum Pontificem rogat corripi & moneri, credens Apostolicæ auctoritati planè cessuros.

Quartò, rogat damnari saltem jam dictos errores, ut sic, licèt non ipsi auctores, saltem ab ipsis circumscripti Fideles revocentur.

Exponitur Pontificis Responsum.

HUjus, uti & Carthaginensis, Synodi Relationem Julius Episcopus unà Romam detulit, simul obtulit Pontifici, atque ita utramque Synodum lucet eodem tempore celebratam. Et hujus, novam hæresim non damnantis, sed ad Petri Apostoli judicium referentis, modestiam Pontifex laudavit plurimùm, adfirmans hunc esse vetustum Ecclesiæ morem & canonem, ab omnibus utique Synodis servandum. Istius in Diospolitanam quoque Synodum modestiæ auctor omninò fuit sanctus Augustinus. Acta omnia probavit Pontifex, primò dicens hæresi hac nihil in Deum posse fingi acerbius, utpotè quæ casset divina adjutoria, dicendæ in dies Dominicæ Orationis necessitatem auferat, dicatque: *Quid mihi opus Deo?*

Secundò, definit tantam esse divinæ ad singulos actus gratiæ necessitatem, *ut ipsa privatum necesse sit Diaboli laqueis irretitum occumbere. Celestibus enim auxiliis destituta voluntas nihil potest.*

Tertiò, eam definit necessariam *etiam restituta nobis pristini status libertate*. Id est, etiam post acceptam remissionem peccatorum.

Quartò, stabilit originale peccatum, sancitque etiam parvulos sine Baptismo non posse habere vitam æternam, eò quòd scriptum sit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Quintò, Pelagium & Celestium, tamquam novos Hæresiarchas, quousque resipiscant, privat omni Ecclesiæ communione.

Sexto, resipiscentibus, & prævaricationem suam solemni professione damnantibus, promittit *solitam* Ecclesiæ *medicinam*, id est, laicam dumtaxat communionem. Hæresiarchis enim aliud eò usque non permiserat Ecclesiæ disciplina.

Porrò, per Innocentium laudata Dominici Corporis & Sanguinis sumptio fit per susceptam in Baptismo fidem.

Quod Sacramentalem Eucharistiæ sumptionem dogmatizarit parvulis necessariam, iniquissimè quidam blaterant: Apostolicæ Sedis auctoritatem evertunt.

AFRICANUS
QUINQUE EPISCOPORUM
CONVENTUS.

POst Diospolitanam Synodum permansit in Palæstina, quasi victor, Pelagius, seducens & seductus. Suæ etiam adversùs sanctum Augustinum audaciæ protectorem habuit Joannem Episcopum Hierosolymitanum. Coram hoc enim contigit famosa illa concertatio de hisce propositionibus: *Homo potest esse sine peccato, & Dei mandata facilè custodire, si velit. Homo nec cum Dei adjutorio potest esse sine peccato*. Istam, Dei tamen adjutorium à se addens subintelligi, Pelagius, hanc defendit Paulus Orosius. Nec malè. Intellexit enim de consueto hujus vitæ adjutorio, quod numquam est tantum seu adeò plenum, ut à venialibus etiam lapsibus servet hominem. Hanc interim doctrinam adeò aversatus fuit dictus Joannes, ut Orosium quasi blasphemum & divinæ gratiæ detractorem rejecerit, & secum in Sacrificio noluerit procedere. Post multa, ab utraque parte compromissum & quasi appellatum fuit ad Innocentium Papam. Latiùs hæc in Apologetico suo libro exponit Orosius.

An ante, an post Diospolitanam Synodum hæc gesta sint, non plenè constat: In isto tamen Apologetico, & in sancti Augustini de Palæstinis gestis libro sunt aliqua quæ suadeant ante Synodum, tamquam præludia & præparamenta, contigisse. Quidquid sit, Pelagii patrocinium Joannes etiam post Synodum adeò non reliquit, ut de Pelagianis in sancti Hieronymi Monasterium violentiis, aut sanè de nimia in ipsas conniventia fuerit & Romæ suspectus apud Sedem Apostolicam. Insignes item ad ipsum literas scripsit Augustinus, quibus eum de Pelagii Scriptis, moribus, dolis instruit, rogatque sic ipsum diligi, ut veritas non offendatur. Etiam queritur ad alias suas literas à Joanne non fuisse responsum. Et hæ literæ sunt Synodo lucidè posteriores.

Etiam Romæ ante Gothicam captivitatem dudum vixerat Pelagius, & acriter impugnarat hanc sancti Augustini jaculatoriam orationem: *Domine, da quod jubes, & jube quod vis*. Multos illic infecerat, & etiamnum habebat tot sequaces, ut etiam Sixtus Romanæ Ecclesiæ Presbyter, posteà Pontifex, erroris ac erronis fautor palàm audiret. Quin & ipse Innocentius Pontifex hinc inde erat ejusdem famæ. Diospolitanæ item

item Synodo plurimùm deferebant Romani multi, credentes Pelagium falsò diffamari.

Quæ omnia & Aurelius & Augustinus videntur non nisi post Carthaginensem ac Milevitanam Synodum intellexisse. Hinc Synodis istis non contenti cum Alipio Tagastensi, Possidio Calamensi, & Evodio Uzalensi, doctissimis Episcopis, fecere novum extra-synodalem Conventum, & ab Innocentio Pontifice postularunt sequentia.

Sanctissimum Monachum simulabat, ad monasticæ vitæ silentium cunctos adhortabatur, & sub hoc melle virus suum astutè Pelagius instillabat. Ita apud Afros Timasio ac Jacobo, ingenuis adolescentibus, & hæresim persuasit & monasterium, eis pro instructione relinquens librum suum *de Natura*, erroribus plenum. Gratiæ necessitatem illic penitùs exsufflat, & omnem justitiam nostram transcribit in possibilitatem seu vires naturæ. H sce ergo ab adolescentibus, omne Pelagii mysterium enuntiantibus, acceptum Librum laudati Episcopi miserunt Romam.

Deindè, Diospolitanam Synodum non excusant solùm, sed & laudant; Utpotè quæ licèt de Pelagii persona, non tamen de Ecclesiæ dogmate errasset. Dei enim gratiam professus illic fuerat dolosus histrio, atque ita *Catholici Antistites nullam aliam intelligere potuerant, nisi quàm in libris Dei legere, & Dei populis prædicare consueverant. Quapropter culpandi non erant Judices, quia Ecclesiastica consuetudine nomen gratiæ audierant, nescientes quid hujusmodi homines vel in suæ doctrinæ libris, vel in suorum solerent auribus spargere*. Mentales Pelagii restrictiones ajunt ab illis innoxiè non fuisse intellectas.

Tertiò, Pelagium rogant Romam evocari, *diligenter interrogandum, quam dicat gratiam, qua fateatur ad non peccandum, justeque vivendum homines adjuvari. Aut hoc ipsum cum eo agendum per literas, & cùm inventus fuerit hanc dicere, quam docet Ecclesiastica & Apostolica veritas, tunc sine ullo Ecclesiæ scrupulo absolvendus est, & reverà de ejus purgatione gaudendum*.

Quartò, dictum librum examinari rogant ac damnari, cogique Pelagium & ut ipse eum anathematizet, aut doceat non esse suum.

Quinto, à Paulo Orosio & Joanne Hierosolymæ Episcopo motam quæstionem exponunt: Joannis adsertionem fatentur & ab aliis quibusdam Catholicis sustineri; Orosii tamen sensum adfirmant verisimiliorem, & Apostolicum de his postulant judicium.

Ex quibus omnibus insigniter lucet Romanæ Ecclesiæ Primatus, Pelagius enim in Antiocheno hærens Patriarchatu; suadetur Romam evocandus, atque ita Patriarchatus ille non potest tunc Sedi Apostolicæ non subfuisse.

Exponit Pontificis Responsum.

HAsce per laudatum Episcopum Julium delatas literas plurimùm laudavit Innocentius Pontifex, ac respondit sequentia.

Primò, urbem esse vastam & populosam ideoque illic facile latere Errores, ejusmodi tamen blaterationes impunè non permitti.

Deinde, Clerum suum discussit. Tunc enim Xistus Presbyter Pelagianis erroribus dixit publicum anathema, per singulas ad Carthaginensem ac Milevitanam Synodos, & ad præsentem Conventum literas expurgavit se, quin & librum scripsit adversùm eosdem, atque ita omnem Ecclesiam mirè lætificavit. Et exinde Pelagiana factio fuit Romæ plurimùm compressa.

Tertiò, de Diospolitana Synodo hæsit Pontifex: Eam aut fictam credidit, aut certè Pelagii æquivocationibus miserè delusam, ideoque illum, licèt *Gestorum judicio* non tamen *corde converso* esse purgatum.

Quartò, hæc ait de evocando Pelagio: *Qui si confidit, novitque non nostra dignum esse damnatione, quod dicat jam se totum hoc refutare quod dixerat, non à nobis accersiri, sed ipse potiùs debet festinare ut possit absolvi. Nam si adhuc taliter sentit, quomodo se nostro judicio, quibusvis acceptis literis, cùm sciat damnandum esse, committet?* Alludit ad ejus Magistrum Ruffinum, à quo per Anastasium Pontificem evocato Romam plùs quàm barbaricam captivitatem fuisse formidatam, scribit sanctus Hieronymus.

Quintò, transmissum librum, utpotè blasphemia plenum, sancit ab omnibus damnandum atque calcandum.

Sextò, de defensa ab Orosio adversùs Joannem Episcopum Propositione nullam facit memoriam, ideòque illa etiamnum probabilior dumtaxat manet, in fidei regulam non recepta. Ejus oppositum omninò docuit Sanctus Ambrosius.

ROMANA ZOZYMI PONTIFICIS SYNODUS.

ACTIO PRIMA.

AMara hæc, & quidem per Apostolicam Sedem confirmata, judicia Pelagium & Celestium acritèr pupugerunt. Laudatam Sedem, quasi ab Afris circumscriptam appellarunt, ipsi tentantes circumscribere. Cœperunt linguæ suæ vela vertere, & non qualemcumque, sed & Jesu-Christi gratiam, ejusque ad singulos actus necessitatem buccinare tanta mentiendi arte, ut de ipsorum recta mente ipse, technarum plenè conscius, Sanctus Augustinus quasi hæsitaret. Et quidem Presbyteratu jam donatus, ideòque audacior Celestius accessit Romam, accusatorem Paulinum Diaconum, juxta appellationis leges, postulans etiam evocari. Nec hunc solùm, sed & Herotem ac Lazarum, à quibus accusatus per literas, quin & ipsam Carthaginensem Synodum traducens de multis, Sancti Innocentii literis parere professus, obtulit fidei suæ libellum, cujus hæc fuit conclusio: *Si fortè ut hominibus quispiam ignorantiæ error obrepserit, vestra sententia corrigatur*. Etiam *omnia, quæ Sedes illa damnaturum se promisit*. Et à Pon-

tifice rogatus, *Illa omnia damnas quæ jactata sunt de nomine tuo*, respondit: *Damno, secundùm sententiam beatæ memoriæ Prædecessoris tui Innocentii*,

His promissis, & acri hominis ingenio delectatus Zozymus admisit appellationem, ac in Sancti Clementis Ecclesia indixit Synodum, à qua Celestii Libellum fuisse probatum Catholicum testatur in secundo ad Bonifacium Pontificem Libro Sanctus Augustinus: *Cum originale peccatum Celestius in suo libello posuisset inter illa dumtaxat, de quibus se adhuc dubitare, & instrui velle confessus est, in homine acerrimi ingenii, qui profectò, si corrigeretur, plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus ejus Catholicus dictus est, quia & hoc Catholicæ mentis est, si qua fortè aliter sapit, quàm veritas exigit, non ea certissimè definire, sed detecta ac demonstrata respuere.* Non ejus errorem, immò nec ejus dubium, sed humilem solam ejus obedientiam ait, uti Catholicam, fuisse probatam. Nempè non dubium, immò nec error, sed sola pertinacia à Catholica communione excludit.

Varia rogatus fuit Celestius, verùm Acta perierunt. Rogatus fuit, Quomodò originale peccatum negans dixisset parvulos baptizandos in remissionem peccatorum, ejusque ad hæc Responsum producit in libro de peccato originali S. Augustinus: *In remissionem peccatorum baptizandos infantes non idcircò dicimus, ut peccatum traduce firmare videamur, quod longè à Catholico sensu alienum est, quia peccatum non cùm homine nascitur, quod postmodùm exercetur ab homine, quia non naturæ delictum, sed voluntatis esse monstratur. Et illud ergo confiteri congruum, ne diversa baptismatis genera facere videamur, & hoc prænuntiare necessarium, ne per mysterii occasionem, ad Creatoris injuriam, malum, antequam fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturam.*

Effrons & aperta fuit ista erroris professio, ideòque Pontificis de ipsa judicium exponit ibidem Augustinus: *Multùm misericors Apostolicæ Sedis Antistes, ubi Celestium vidit ferri tanta præsumptione præcipitem, tamquam furentem, donec, si posset, resipisceret, maluit eum sensim suis interrogationibus, & illius responsionibus colligare, quàm districta feriendo sententia in illud abruptum, quo jam propendere videbatur, impellere.* Ejus præfatis professionibus & submissionibus Zozymus confidebat.

Pergit Augustinus: *Hanc ejus prælocutionem venerabilis Papa Zozymus tenens, egit cum homine, quem falsæ doctrinæ ventus inflaverat, ut ea, quæ illi à Diacono Paulino fuerant objecta, damnaret, atque ut Sedis Apostolicæ literis, quæ à sanctæ memoriæ suo Prædecessore manaverant, præberet adsensum. At ille noluit quidem Diaconi objecta damnare, sed beatæ memoriæ Papæ Innocentii literis non est ausus obsistere, immò se omnia, quæ Sedes illa damnaret, damnaturum esse promisit.* Ejusmodi fucis Pontificem assiduè circumduxit.

In secundo ad Pontificem Bonifacium libro Dictum Apostolicum, *Quotquot perfecti, hoc sapiamus, & si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis revelabit*, laudat Augustinus, & pergit de Celestio: *Hoc in illo factum esse put[illegible], quando se literis beatæ memoriæ Innocentii l[illegible], quibus de hac re dubitatio tota sublata est, [illegible]sentire respondit.* Et in sequenti capite: *Z[illegible]mi Pontificis interrogationibus, & suis responsionibus, quibus se Papæ Innocentii literis consentire professus est, qui non videat quemadmodùm Celestius sit colligatus, & vinculo saluberrimo obstrictus, ne ulterius defendere auderet in Baptismate parvulorum non dimitti originale peccatum?* Etenim Innocentii literis consentire, & Paulini objecta non damnare, palàm repugnabant: Hinc priori professione correctum credidit benignus Pontifex, ideòque & pepercit.

In libro de originis peccato rursum Augustinus: *Velut Phreneticus, ut requiesceret, tamquam leniter fotus, à vinculis tamen excommunicationis nondùm est creditus esse absolvendus.* Et jure merito. Latam enim, & quidem à quinquennio, excommunicationem subsecuta appellatio non suspendit, sed dumtaxat devolvit, ideòque ante ejus relaxationem Paulinus accusator, Aurelius judex, & omnis processus erant audiendi.

Pergit Augustinus: *Interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, resipiscendi ei locus sub quadam medicinali sententiæ lenitate concessus est.* Apostolicæ ad Afros literæ Celestium & ejus acta laudant, Herotem autem & Lazarum ob varia in Galliis crimina ajunt & suo ipsorum proprio & Apostolico judicio degradatos, ideoque & ad accusandum fuisse ineptos; primam Carthaginensem Synodum arguunt præcipitantiæ & obscuritatis, & concludunt: *Quare intra secundum mensem aut veniant qui præsentem Celestium redarguant aliter sentire, quàm libellis & confessione contexuit, aut nullum post hæc tam aperta & manifesta, quæ protulit, dubium Sanctitas vestra resedisse cognoscat.* Appellatio priorem judicem transmutat in reum aut accusatorem. Hinc Afros ad hocce officium evocat Zozymus, idque intrà duos menses, eis lapsis minatus exsufflandum ipsorum judicium, & Celestium integritati suæ reddendum. Ejus mendaciis erat adeo circumscriptus.

Et quidem non à sola prima aut secunda Carthaginensi, sed etiam à Milevitana Synodo appellarat Celestius, ideoque ad Aurelium & universos Africæ Episcopos literæ Papales fuerunt directæ. Datæ sunt undecimo Consulatu Honorii Augusti, id est, Christi Domini anno quadringentesimo decimo septimo, primo Zozymi Pontificis. Tunc ergo habita fuit hæc Synodus. Adfuerunt diversarum regionum Episcopi. Papæ altera pro Pelagio ad Afros Epistola data est undecimo Calendas Octobris: Hoc enim est tempus Provincialium Synodorum.

ACTIO SECUNDA.

Pelagius in Palæstina mansit, dumtaxat per literas est appellationem prosecutus. Et imprimis Herotem & Lazarum de horrendis traduxit criminibus, ajens hunc esse vetustum calumniato-

niatorem, ob ficta in Sanctum Brixium Turonensem Episcopum mendacia à Proculo Massiliensi Episcopo degradatum in Synodo Taurinensi. Etiam Thimasium & Jacobum traduxit tamquam adolescentes ex Monachis dissolutos. Addidit & litteras, quibus & de originalis peccati, & de Divinæ gratiæ impugnatione expurgavit se dolosissimè in hunc modum: *Apud Beatitudinem Tuam Epistola ista me purget, in qua purè & simpliciter ad peccandum & non peccandum, integrum liberum arbitrium habere non dicimus, quod in omnibus bonis operibus Divino semper adjuvatur auxilio.* Periit Epistola, ejus quædam fragmenta exstant in Sancti Augustini Libro de Gratia Christi. Insuper adjunxit fidei suæ professionem, adeò dolosam, ut ipsam viri docti olim adscripserint Sancto Hieronymo, immò & Sancto Augustino. Accessit & Praylii, proximi post Joannem Hierosolymitani Episcopi, commendatio, adfirmans ipsum germanè orthodoxum, ac Diospoli legitimè absolutum.

Hæc omnia directa fuere ad Innocentium Pontificem, at ipsum repererunt mortuum, ideoque Zozymo successori sunt tradita. Ea ab omni fuco & pravæ interpretationis insidiis aliena hic credidit, legi jussit ad præsentem Synodum, scripsitque ad Episcopos Africanos: *Utinam ullus vestrum recitationi interesse potuisset. Quod sanctorum virorum, qui aderant, gaudium fuit, quæ admiratio singulorum? Vix fletu quidam & lacrymis temperabant. Tales etiam absolutæ fidei infamari potuisse?* Et Celestii & Pelagii rectam fidem mire extollit, admirans & indignans tantos viros ad nescio quorum adolescentum, & Herotis & Lazari, *erubescendorum nominum*, delationem fuisse damnatos. Oportuisse ait, ut Herotes & Lazarus qui recuperandi Episcopatus libidine totum pervagarentur orbem, non in Palæstina aut Africa per litteras, sed Romæ præsentes accusarent. Etiam arguit de absentibus ac inauditis fuisse judicatum, & concludit: *Misimus ad Dilectionem vestram exemplaria scripturarum, quas Pelagius misit, quarum lectione non ambigimus parem vobis de absoluta ejus fide fore in Domino lætitiam.* Ex pravorum hominum testimonio damnatos vult, ex suo ac suæ Synodi testimonio absolvi.

TERTIA

CARTHAGINENSIS SYNODUS.

NOtanda est Sancti Augustini posterior ad Valentinum Adrumetini Monasterii Abbatem Epistola, Milevitanam ac secundam Carthaginensem Synodum laudat, & pergit: *Item Papæ Zozymo de Africano Concilio scriptum est, ejusque rescriptum ad universos totius orbis Episcopos missum, & quod posteriori Concilio plenario totius Africæ contra ipsum errorem breviter constituimus.* Unicum sub Pontifice Zozymo Africanum adversùs Pelagianos Concilium laudant passim moderni Scriptores: verùm duo, plenarium aliud, aliud non plenarium fuisse, Augustinus hic lucide adfirmat.

Præsens Synodus fuit non plenaria. Acta perierunt, eorum tamen compendium habemus ex laudati Pontificis ad ipsam Rescripto: *Missæ per Marcellinum Subdiaconum vestrum Epistolæ omne volumen volvimus, quo aliquanto perlecto, ita totum litterarum comprehendistis textum, quasi nos Celestio commodaverimus in omnibus fidem, verbisque ejus non discussis ad omnem syllabam præbuerimus adsensum.* Et ex secundo Augustini ad Pontificem Bonifacium libro. Apostoli locum, *Quotquot perfecti, hoc sapiamus, & si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis revelabit*, rursùm laudat Sanctus Augustinus, & concludit: *Hoc ut pleniùs & manifestiùs in Celestio fieret, exspectabatur venturis ex Africa litteris, in qua Provincia ejus aliquantò calliditas evidentius innotuerat. Quæ Romam litteræ posteaquàm venerunt, id continentes, non sufficere hominibus tardioribus & solicitioribus, quod se generaliter Innocentii Episcopi litteris consentire fatebatur, sed apertè eum debere anathematizare quæ in suo libello prava posuerat, ne si id non fecisset, multi parùm intelligentes, magis in libello ejus illa fidei venena à Sede Apostolica crederent approbata, propterea quod ab illa dictum erat ejus libellum, esse catholicum, quam emendata propter illud quod se Papæ Innocentii litteris consentire ipse responderat.*

Hæc, inquam, Synodus Pelagii & Celestii Scripta omnia, sua in prima & secunda Carthaginensi, atque in Milevitana Synodo adversùm ipsos sancita, aliaque ipsorum hæreses & dolos concernentia documenta collegit, misit Romam per Marcellinum Carthaginensis Ecclesiæ Subdiaconum, duobus gyrovagis Erronibus tantam adversus tantas Synodos fidem adhiberi questa est: Questa est in dolosis ipsorum professionibus ac libellis non sensum, sed syllabas dumtaxat fuisse attentas. Celestii libellum fuisse judicatum Catholicum, & Paulini Diaconi objecta non damnata, tulit iniquissimè, damnari hæc institit, & suum judicium firmari.

Quot Episcopi interfuerint, ignoro. Et Milevitanæ & secundæ Carthaginensis Synodi Episcopos plerosque non dubitem adfuisse. Papale Rescriptum datum est duodecimo Honorii Consulatu, anno Domini quadringentesimo decimo octavo, duodecimo Calendas Apriles, redditum autem tertiò Calendas Majas; atque ita Synodus præteriti anni Autumno videtur celebrata.

ROMANÆ SUB ZOZYMO PONTIFICE

SYNODI

ACTIO TERTIA.

LAudata Afrorum Episcoporum Rescripta legi huic Actioni jussit Pontifex, & in secundo ad Pontificem Bonifacium libro pergit Sanctus Augustinus: *Tunc ergo cùm Celestii præsentia posceretur, ut certis ac dilucidis responsionibus vel astutia hominis vel correctio dilucesceret, & nulli ambigua remaneret, se subtraxit & negavit examini. Nec differendum jam fuerat, sicut factum est, quod aliis prodesset, si nimiru[m] p[er]verso-*

versorum pertinaciæ, dementiæque non posset. Et in capite sequenti: *Si objecta Paulini, secundùm sententiam Beati Papæ Innocentii veraci corde atque ore damnaret, quid ei remaneret deinceps, unde contenderet nullum esse ex præterita primi hominis transgressione in parvulis vitium, quod per novæ Regenerationis purificationem sacro Baptismate purgaretur? Sed illud respondisse fallaciter, novissimo exitu ostendit, cùm se subtraxit examini, ne secundùm Africana Rescripta, ipsa omninò de hac quæstione verba commemorare & anathematizare, quæ in libello suo posuit, cogeretur.*

Pergit in libro de peccato originali: *Attendit etiam Beatissimus Papa Zozimus, quid de Pelagio sentiret prædicanda in Domino Romanorum fides, quorum adversùs ejus errorem pro veritate Catholica studia consonantia flagrare cernebat, inter quos ille diu vixerat, & quos ejus dogmata latere non poterant, qui Celestium ejus esse discipulum sic noverant, ut fidelissimum & firmissimum de hac re possent testimonium perbibere.* Adversùs fugitivum ergò Celestium, uti convictum hæreticum, omnis Roma conclamavit. Hinc in libro ad Bonifacium Pontificem pergit Augustinus: *Quod à Zozymo posteà Celestius & Pelagius repetita auctoritate damnati sunt, paululùm intermissæ, sed necessariò proferendæ ratio severitatis fuit.* Etiam alibi frequenter dicit Innocentii de Pelagio & Celestio judicium fuisse à Zozymo confirmatum.

Excessisse se vidit in Africanos Episcopos Zozymus. Hinc insignem ad ipsos dedit Epistolam, inculcans Romanam Ecclesiam esse omnium afflictorum asylum, nullius appellationem posse repelli, etiam Celestium ac Pelagium fuisse audiendos, Carthagine & Milevi data in ipsos judicia non cassata fuisse, sed suspensa dumtaxat, aliaque id genus. Exinde in Episcopos istos, Sanctum præsertim Augustinum, istarum Synodorum auctorem, adeò propensus fuit, ut illum Apostolica ad Cæsareensem Mauritaniam legatione honorarit, per ipsum Augustinum laudata in litteris ad Optatum Episcopum, & in libris de Doctrina Christiana.

Tres laudati Zozymi ad Afros Epistolas, è Vaticana Bibliotheca nuper vulgavit Cardinalis Cæsar Baronius, at ipsas quidam uti suppostitias aversantur. Sine fundamento. Eas enim patenter in secundo ad Bonifacium libro Sanctus Augustinus laudat, adfirmans, inter Afros Episcopos & Apostolicam Sedem, non tantum sub Innocentio, sed etiam sub Zozymo, varia Scripta & Ecclesiastica Gesta cucurrisse & recurrisse. Easdem in septimo suo libro palàm laudat Facundus Episcopus Hermianensis.

PAULINI

CARTHAGINENSIS DIACONI EPISTOLA,

Qua Zozymo Pontifici de suæ accusationis in Celestium firmato judicio agit gratias.

APostolicas, quibus & Paulinus Diaconus, primus Celestii accusator, & Milevitanæ ac secundæ Carthaginensis Synodorum, quæ illum cum Pelagio damnarant, Vicarii seu Procuratores Appellatorio Romanæ Synodi judicio adesse intra duos menses jubebantur, detulit ac reddidit Basiliscus Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus: Quin & istud Papale mandatum Paulino exposuit viva voce. Hic Romam tunc accedere ex causis non potuit: Excusatorium tamen libellum transmisit, unaque liquidas instructiones, quibus dolosum Celestium dignaretur Pontifex suaviter ac fortiter ad mentis abyssum retegendam traducere. Quod si nec sic vulpes caperetur, promisit adesse ipse venaturus. Verùm capta illa fuit: jam audivimus successum. Hinc Zozymo solemnes gratias egit Paulinus per novas Epistolas, quarum solarum, quod priores non reperiantur, hic damus copiam.

PAULUS DIACONUS ZOZYMO PONTIFICI.

BEatitudinis tuæ justitiam obsecro, Domine Zozyme Papa venerabilis. Numquam fides vera turbatur, & maximè in Ecclesia Apostolica, in qua pravæ fidei Doctores, ut deprehenduntur facilè, ita veraciter puniuntur, ut moriantur in illis, nisi correxit quod deteriùs perpetrarant; ut in illis vera sit fides, quam Apostoli docuerunt, & Romana cum omnibus Catholicæ Fidei Doctoribus tenet Ecclesia. Quod si ut cæteri auctores hæreseos, qui jam dudùm ab Apostolica Sede, vel à Patribus judicati, & extra sinum matris Catholicæ Ecclesiæ effecti, perpetua morte pereunt, etiam hi, qui nunc deprehensi sunt, vel deprehenduntur, in perfidia sua permanent, spirituali gladio, quo interimantur, tradantur. Ut nunc Pelagius Celestiusque, qui à beatæ memoriæ Prædecessore Tuæ Beatitudinis Papa Innocentio (si rectam respuant fidem, & in sua perversa doctrina perdurent) damnati sunt. Cujus sententiam secuta Beatitudo Tua, Celestio, cùm à Sede Apostolica audiretur, inter cætera præcepit his verbis:

Damnas ergò illa omnia, quæ in libello Paulini continentur, hoc est, de quæstionibus? Et in alio loco: Cognovisti quales litteras dederit Sedes Apostolica ad Fratres & Coepiscopos Africanæ Provinciæ? Et adjectum: Damnas illa omnia quæ damnavimus, & tenes quæ tenemus? Et iterum: Illa omnia damnas, quæ jactata sunt de nomine tuo? Et iterùm: Vel ea, quæ in libello suo exposuit Paulinus? Et cum me diceret posse ex his, quæ illi objecta sunt, hæreticum approbari; Sancto repletus Spiritu, Apostolica authoritate respuisti insanientis & calumniantis verba, hujusmodi proferendo sententiam, qua ipse Catholicus approbaretur; illum, si sanari vellet, curares. Quæ hujusmodi est: Nolo nos circuitu ducas: Damnas ea omnia, quæ tibi objecta à Paulino, sive per famam jactata sunt? Cui non sufficit ista sententia? Quis hanc tam salubrem, tam amplectibilem, tam piam respueret alius, nisi qui à fide devius est? Et ille, qui superiùs professus fuerat se quæcumque illi objecta fuerant, si contra fidem vindicares,

cares, esse damnaturum, audit, Damna, & non solum non damnat, sed ad injuriam tantis Sedæ contendit. Unde non ignorat jam Ecclesia Romana reum suum, qui tam audaci spiritu ausus est contradicere, & non damnare, quæ Beatitudo tua damnari decrevit.

Ego tamen Deo & Christo Domino gratias ago, quod Ecclesiæ suæ causam ita agi voluit, ut Sedes Apostolica, à qua oportuit ore duorum Pontificum hæresim condemnari, ea damnanda præceperit, quæ a me Celestio fuerant objecta; cujus ego non damnationem, sed correctionem semper optavi & opto; cui nunc jam non meeum, sed cum universa Dei Ecclesia causa est, sicut data ad Beatitudinem tuam Scripta testantur, cùm contra Apostolicam sententiam venire nititur, negando originale peccatum quod in omnes homines pertransiit, & usque ad finem mundi tenet hæreditatem Adæ illius, qui primus peccavit; quod in infantibus nisi per Sacramentum Baptismi dimittitur, vitam æternam & regnum cœlorum habere non possunt. Contra quæ etiam Magister suus litigat Pelagius, qui illa ipsa damnavit in judicio Orientali, quæ iste in Sedis Apostolicæ cœtu conatur adstruere. Habet adversùm se etiam veteres Ecclesiarum Doctores Catholicos plurimos, Orientales & Occidentales, Meridianæ partis & Septentrionalis, qui in libris suis illum de originali peccato (si sanari desiderat) possunt docere.

Habet B. Cyprianum Martyrem, B. Ambrosium Confessorem, Gregorium Nazianzenum, B. Papam Innocentium. Habet etiam nunc, qui in corpore sibi colluctentur, si ille tamen hos tanto certamini habiles judicat, aut certe qui vos sequi debeat, qui vult magis recta discere, quàm prava docere. Habet (quod primum est) Beatitudinem tuam, cujus illum oportuerat obedire sententiæ, cùm audiret: Damna. Habet postremò ipsos lactantes, quibus misereri debeat, si sibi non vult; quibus (ut Martyris verbis utar) non propria, sed aliena dimittuntur peccata. Unde oro beatum Apostolatum tuum, ut hunc meum libellum suscipi jubeas, quo gratias referam tantæ Sedi, & sententiis justissimis pro parte mea latis: Quem idcircò direxi, quia licet sermone Basiliscus Subdiaconus a tua Beatitudine cum gestis Sedis Apostolicæ directis, Carthagine convenit quarto Nonas Novembris die, ut adessem ad Apostolicam Sedem & Tuæ judicio sanctitatis, ad quam me fugisse suggestum est, nec defuturum fore, promittere, si adversum me, & non pro me fuisset lata sententia. Ubi tunc igitur nihil agere potui, quia is, qui ad Sedem Apostolicam provocaverat, defuit, quem oportuerat utique merita suæ appellationis adstruere; maximè cum nil agente appellatore, secundum etiam humanas leges, superior est semper ille, qui vicit. Quid enim jam mea intererat, ut etiam apud Vestram Reverentiam pravæ ejus doctrinæ adstipulator existerem, de quo congaudere possem, si damnatis his, quæ illi à me objecta fuerant, sic ea per Apostolicæ Sedis judicium roborari, meruisset absolvi, nec priùs se ordinari, quàm purgari pateretur? Sed vulpecula fraudibus suis semper studens ingenium suum mutare nescit. Non se credidit posse deprehendi, quoniam confidentiam semper in foveis habuit, in quibus demersum caput conscientiæ suæ nititur occultare. Quod jam diutiùs latere non potuit, sed manifestiùs publicatum, spirituali per tuam Beatitudinem gladio resecatur, ne ampliùs ferinis dentibus grex Domini secetur in partes, quem Pastor bonus solicita & pervigili cautela custodis. Hunc autem libellum direxi Beatitudini tuæ per Marcellinum Subdiaconum Ecclesiæ Carthaginensis. Datum sexto Idus Novembris.

QUARTA

CARTHAGINENSIS SYNODUS.

HÆc est plenaria & famosissima totius Africanæ Diœceseos Synodus, de qua ad duodecimum Honorii & octavum Theodosii Consulatum, Domini annum quadringentesimum decimum nonum, Sanctus Prosper in Chronico: *Concilio apud Carthaginem habito ducentorum quatuordecim Episcoporum, ad Papam Zozymum Synodalia Decreta perlata sunt, quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est*. Fuisse tot Episcopos adfirmat etiam in libro contra Collatorem. Et hinc hicce in carmine de Ingratis versus. *Et tercentenis Patrum fuit edita linguis*, mendosus videtur vitis doctis, legendumque: *Et bis centenis*. Vitioso item codice usus fuit Hermannus Contractus, scribens fuisse Episcopos septemdecim & ducentos. Male etiam in Bibliotheca Photius vult fuisse ducentos quatuor & viginti. Habitam addit in Ecclesia Primatiali, quam Acta Synodalia vocant Basilicam Fausti: Hanc enim fuisse Cathedralem, multis Sanctorum reliquiis opulentam, adfirmat Synodalis Relatio ad Papam Agapetum.

Pergit Photius: *Damnat hæc Synodus anathemate eos, qui adsererent Adam mortalem esse conditum, non autem prævaricationis causa morte mulctatum. Similiter & eos, qui recens natos infantes Baptismo minimè indigere dicerent, quod illos peccato originis ex Adamo non putarent obnoxios. Eos quoque, qui adfirmarent medio quodam loco Paradisum inter & inferos non baptizatos infantes beatè vivere. Sex item alia his adfinia capita, quæ à Pelagianistis, & Celestianis traduntur, anathemate Patres jugulant*. Hæc sunt omninò Capitula illa, quæ moderna Conciliorum collectio perperàm adscribit Concilio Milevitano. Ea enim non Milevi, sed Carthagine edita per generalem Synodum, in literis ad Gallicanos Episcopos disertè adfirmat S. Pontifex Celestinus.

Africani igitur Episcopi, de deducto per suas literas ad rectum de Pelagio & Celestio sensum Zozymo, suisque in istos judiciis per ipsum confirmatis læti, crescentem in dies hæresim censuerunt radicitùs evellendam. Non solùm suæ Proconsularis atque Numidiæ, sed etiam Byzacenæ & Tripolitanæ Provinciæ, item Cæsareensis & Sitifensis Mauritaniæ, nec non & Tingitanæ,

tanæ, ad Hispanicam Diœcesim spectantis, regionis Episcopos convocavit Aurelius, quorum omnium ipsus primatem ac Præsidem, sanctum verò Augustinum fuisse ingenium scribit in laudato Carmine sanctus Prosper. Et hinc in suis ad Rufum Thessalonicensem Episcopum literis clamavit Julianus: *Augustini dicta, inimici nostri, in veritatis odium susceperunt.* Acta fuisse brevia testatur in posteriori ad Valentinum Adrumeti Abbatem Epistola laudatus Augustinus.

ACTA SYNODALIA.

HOnorio Augusto duodecies Consule, Kalend. Maiis, Carthagine in Basilica Fausti, cùm Aurelius Episcopus simul cum Donatiano Teleptensi, primæ Sedis Episcopo Provinciæ Byzacenæ, & aliis ducentis tribus Coepiscopis suis, tam ex Provincia Byzacena, quàm Mauritania Sitifensi, Tripolitana, Numidia, Mauritania Cæsareensi, & Hispania, in Concilio consedisset, adstantibus, Diaconibus, &c.

CAPITULUM I.

Placuit omnibus in sancta Synodo Carthaginensis Ecclesiæ constitutis, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita ut sive peccaret sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.

CAPITULUM II.

Item placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur, unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis, *In remissionem peccatorum*, non verè, sed falsè intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt*; Nisi quemadmodum Ecclesia Catholica, ubique diffusa, semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam parvuli, qui nihil peccatorum in se ipsis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

CAPITULUM III.

Item placuit, ut quicumque dixerit Gratiam Dei, in qua justificamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.

CAPITULUM IV.

Item, quisquis dixerit, eandem Gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit.

Cùm enim dicat Apostolus, *Scienta inflat, caritas verò ædificat*, valdè impium est, ut credamus ad eam, quæ inflat, nos habere gratiam Christi, ad eam, quæ ædificat, non habere; Cùm sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus; ut ædificante charitate, scientia non possit inflare. Sicut enim de Deo scriptum. *Qui docet hominem scientiam*, ita etiam scriptum est, *Charitas ex Deo est*.

CAPITULUM V.

Item placuit, ut quicumque dixerit ideò nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs possimus implere per gratiam, tamquam etiamsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit.

De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficilius potestis facere, sed ait: *Sine me nihil potestis facere*.

CAPITULUM VI.

Item placuit, quod ait S. Joannes Apostolus, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos-ipsos seducimus, & veritas in nobis non est*; Quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem oportere dici, non habere peccatum, non quia verè ita est, anathema sit.

Sequitur enim Apostolus & adjungit: *Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & justus, qui remittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate*.

Ubi satis apparet, hoc non tantùm humiliter, sed etiam veraciter dici. Poterat enim Apostolus dicere: Si dixerimus, quia non habemus peccatum, nos-ipsos extollimus, & humilitas in nobis non est. Sed cùm ait, *Nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est*, satis ostendit eum, qui se dixerit non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.

CAPITULUM VII.

Item placuit, ut quicumque dixerit, in Oratione Dominica ideò dicere Sanctos, *Dimitte nobis debita nostra*, ut non pro se ipsis hoc dicant, quia non est eis necessaria ista petitio, sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores; & ideò non dicere unumquemque Sanctorum, Dimitte mihi debita mea, sed, *Dimitte nobis debita*

bita nostra, ut pro aliis potiùs, quàm pro se justus petere intelligatur, anathema sit.

Sanctus enim & justus erat Apostolus Jacobus, cùm dicebat: *In multis enim offendimus omnes.* Nam quare est, *Omnes*, nisi ut ista sententia conveniret & Psalmo, ubi legitur: *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Et in oratione sapientissimi Salomonis: *Non est homo qui non peccet.* Et in libro Job: *In manu omnis hominis signat, ut sciat omnis homo infirmitatem suam.* Unde etiam Daniel sanctus & justus, cùm in oratione pluraliter diceret, *Peccavimus, iniquitatem fecimus*, & cætera, quæ ibi veraciter & humiliter confitetur, ne putaretur, quemadmodùm quidam sentiunt, hæc non de suis, sed de populi sui potiùs dixisse peccatis, posteà dicit: *Cùm orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Domino Deo nostro*: noluit dicere, *Peccata nostra*, sed & populi sui dixit, & sua, quia futuros istos, qui tam malè intelligerent, tamquam Propheta prævidit.

CAPITULUM VIII.

Item placuit, ut quicumque verba ipsa Dominicæ Orationis, ubi dicimus, *Dimitte nobis debita nostra*, ita volunt à Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur, se debita non habere?

RELATIO SYNODI ET CONFIRMATIO.

AN & qui morum Canones sint editi ab hac Synodo, est alia quæstio. Lucet interim fidei Capitula esse truncata. Photii enim codex habuit novem, nobis sunt solùm octo. Nempè tertium de Parvulorum inter Paradisum & Inferos medio loco est sublatum. Etiam Synodalis ad Pontificem Relatio nos latet. Ejus fragmentum exstat apud sanctum Prosperum in Libro contra Collatorem: *Constituimus in Pelagium atque Celestium per venerabilem Episcopum Innocentium de beatissimi Apostoli Petri Sede prolatam manere sententiam, donec apertissima confessione fateatur Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non solùm ad cognoscendam, verùm etiam ad faciendam justitiam, nos per actus singulos adjuvari, ita ut sine illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* Et hæc in Pelagium & Celestium iterata sententia nobis etiam deest.

Et hanc Synodum à Zozimo fuisse confirmatam, jam & à Photio audivimus & à S. Prospero. Quod ipsum in literis ad Gallicanos Episcopos testatur disertè S. Celestinus Pontifex, & frequenter S. Augustinus. Et quidem confirmatio fuit insigniter singularis: Utpotè facta per Encyclicam ad universos sub cœlo Episcopos Epistolam, qua singulos erroris articulos expressim damnavit. Grandi Ecclesiæ damno illa latet, eam tamen frequenter laudat S. Augustinus, & insigne ejus fragmentum suis ad Optatum Episcopum literis inseruit: *Fidelis Dominus in verbis suis, eisque Baptismus re & verbis, id est, opere, confessione, ac remissione vera peccatorum, in omni sexu, ætate, & conditione generis humani eandem plenitudinem tenet. Nullus enim, nisi qui peccati servus est, liber efficitur, nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatum ante fuerit captivus, &c.* Eisdem Sacramenti verbis & parvulos & majores baptizandos Pelagius in suo libello, per Baptisma fieri etiam parvulorum redemptionem dixerat dolosè apud Carthaginem Celestius. Has fraudes damnat Pontifex, sanciens Baptisma & in parvulis & in majoribus fieri non solùm eisdem verbis, sed & eodem effectu: Nullum item posse redimi, nisi sub peccato captivum.

Articulum, quo sine animarum traduce peccati traducem stare non posse blaterabat Pelagius, fuisse hic etiam damnatum, ibidem Augustinus adfirmat. Alia ejus fragmenta habes in Celestini ad Galliæ Antistites Epistola, & in Sancti Prosperi libro adversùs Collatorem.

Hæc est Epistola, adversùs quam Pelagianorum Goliath Julianus scripsit ad Rufum Episcopum Thessalonicensem: *Romam clerici jussionis terrore perculsi, non erubuerunt prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem sententiam suam, qua Gestis Catholico dogmati adsuerant, posteà pronuntiarent malam hominum esse naturam.* Terrorem illum evenisse vult à jussione Papali, cui non tantummodo in suum Clerum, sed & in suam etiam Patriarchalem Synodum fuit semper plena atque irrefragabilis potestas, admodum exosa Pelagianis. Epistolæ Clerus subscripserat: Quod enim sine Dominis Cardinalibus Pontifex nihil sanciat, est antiquissima Romanæ Ecclesiæ consuetudo.

Acta hæc sunt modico ante Zozymi mortem tempore. Hinc in istius prævaricationis pœnam Julianus blateravit Bonifacii successoris electioni obvenisse schisma Eulalianum. Augustinus verò respondit: *Quænam tandem Epistola venerandæ memoriæ Papæ Zozymi, quæ interlocutio reperitur, ubi præciperet credi oportere sine ullo vitio peccati originalis homines nasci? Nusquam prorsus hoc dixit, nusquàm omninò conscripsit.* Locis in variis istud ipsum inculcat. Adseverat & in libro contra Collatorem Sanctus Prosper. De sola dolosi Celestii persona; non de Ecclesiæ dogmate Pontificem fuisse circumscriptum, facundè in septimo suo libro demonstrat Facundus Episcopus Hermianensis.

Prima Honorii ac Theodosii Augustorum adversùm Pelagianos Lex.

PElagianæ perfidiæ sectatores adeò fuerunt multiplicati per Ecclesiam, ut ad Innocentium Pontificem scripserit sanctus Augustinus: *Illis undequaque plena sunt omnia.* Etiam Romæ fuisse plures docuit eventus. Laudatis enim Zozymi literis hi offensi provocarunt ad Honorium Augustum, Ravennam abiere ad Comitatum, Romanam fidem esse læsam sunt questi, & Augusti brachii postularunt medicinam: Zozymum auctoritate Augusta ad retractandum & recantandum hocce judicium cogi flagitant.

Lucent hæc & Zozymi literis ad Clerum Ecclesiæ Ravennatis. Verùm preces non successerunt. Etenim ab Archidamo, Romanæ Ecclesiæ Presbytero ac Legato, instructus Princeps ad Palladium Italico Prætorio Præfectum scripsit germane orthodoxam legem, qua Zozymi de originis peccato, necnon & de Celestio ac Pelagio firmavit judicium, hosce cum suis sequacibus proscripsit ad Hæreticos, & perpetuò ab alma urbe exilio damnavit. Eam immortale hujus Lovaniensis scholæ decus, & Ecclesiasticæ antiquitatis Doctor peritissimus, Henricus Gravius è Vedastini apud Atrebates Monasterii Bibliotheca eruit, & dum sub Xixti V. ac XIV. Gregorii Pontificatu degeret Romæ, Cardinali Cæsari Baronio communicavit inserendam ejus Annalibus, ex quibus ipsam hic damus.

Imperatores Honorius & Theodosius Augusti Palladio Præfecto Prætorio.

AD conturbandam catholicæ simplicitatis lucem, puro semper splendore radiantem, dolosæ artis ingenio, novam subitò emicuisse versutiam, pervulgata opinione cognovimus: Quæ fallaciis scientiæ obumbrata mendaciis, & furiosò tantùm debacchata luctamine, stabilem quietem cœlestis conatur attrectare fidei, dum novi acuminis commendata vento, insignem notam plebeiæ æstimat vilitatis, sentire cum cunctis, ac prudentiæ singularis palmam fore, communiter approbata destruere. Cujus impiæ commentationis auctores Pelagium Celestiùmque percrebuit exstitisse. Hi parenti cunctarum rerum, Deo, præcipuæque semper Majestati, & ter Omnipotenti ultra omne principium transeunti tam trucem inclementiam sævæ voluntatis assignant, ut cum formandi Mundi opificem curam sumeret, qualitatemque hominis struendi profunda spiritus conceptione libraret, fundati muneris fidei anteferret exordium, & mortem præmitteret nascituro, non hanc insidiis vetiti fluxisse peccati, sed exegisse penitùs legem immutabilis constituti: Ad declinandum lethi exitialis incursum nihil prodesse abstinentiam delinquendi, cujus ita vis putatur adstricta, ut non possit aboleri deinceps: Primitivi hominis errorem, in quem captæ mentis inops rationis cœcitas irruisset, dilapsum ad posteros non fuisse, tantùmque apud eum, quem malæ suadæ gratiæ infelix rapuisset illecebra, transgressionem interdicti extitisse & discriminis: Cùm evidens Catholicæ legis omnifaria testetur authoritas, illum interitus omnium fuisse vestibulum, quem divinæ præceptionis sedulum liqueat corripuisse mandatum. Aliaque quàm plurima, quæ sermo respuit, lex refutat, quæ perpetuò cum sit recordari etiam sub dispositione plectendi: Quæ maturato remedio & celeritate festina oporteat intercipi, ne corroborato usu nequitiæ adolescentes vix valeant coerceri: Siquidem aures Mansuetudinis nostræ recens fama perstrinxerat, intra sacratissimam urbem nostram, aliaque loca hoc pestiferum virus quorundam inolevisse pectoribus, ut interrupto directo credulitatis tramite, scissis in partes studiis disserendi monstra implacatæ dissensionis inducta sint, novoque scandali fomite concitato, beatissimæ Ecclesiæ hactenus nutet intentata tranquillitas, aliis iter aliud ancipiti interpretatione sectantibus.

At absoluta Sanctorum apicum claritas, ac dilucidè quod universitas sequi debeat, explanans pro captu versipellis ingenii profanam novorum more anserùm moventibus quæstionem, Palladi Parens Charissime atque amantissime.

Ob quam rem illustris Tua Auctoritas victura in omne ævum lege nos statuisse cognoscat, ut pulsis ex urbe primitùs capitibus dogmatis execrandi, Celestio atque Pelagio, si qui hujus de cætero sacrilegii sectatores quibuscumque locis potuerint reperiri, aut de pravitate damnata aliquem rursùs proferre sermonem, à quocumque correpti, ad competentem judicem pertrahantur: Quos, sive Clericus, sive Laicus fuerit, deferendi habeat potestatem, & sine præscriptione aliqua perurgendi, quos relicta communis sententiæ luce, novæ disputationis tenebras introferre deprehenderit, contra Apostolicam scilicet disciplinam, Evangelicamque claram & sine errore sententiam, vafra rudis sectæ calliditate pugnantes, involventesque splendentem fidem veri, ambagibus differendo.

Hos ergo repertos ubicumque de hoc tam nefando scelere conferentes à quibuscumque jubemus corripi, deductosque ad audientiam publicam, promiscuè ab omnibus accusari, ita ut probationem convicti criminis stylus publicus insequatur, ipsis inexorati exilii deportatione damnatis: Decet enim originem vitii à conventu publico sequestrari, nec in communi eos celebritate consistere, qui non solùm facto nefario detestandi, verùm etiam exemplo venenati spiritus sunt cavendi. Juvat autem per omne penè Imperium nostrum, quà mundus extenditur, hujusmodi promulgata diffundi: Ne scientiæ fortassis dissimulatio pastum præstet errori, atque impunè se quisque putet audire, quod condemnatum vigore publico, sese finxerit ignorare. Data pridie Kalendas Maias, Ravennæ, DD. NN. Honorio XII. & Theodosio VIII. AA. Conss.

CONSTANTINOPOLITANA

ATTICI EPISCOPI SYNODUS.

HAnc Synodum in prioris adversùs Julianum operis tertio libro laudat sanctus Augustinus: *Christi exercitus apud Carthaginem debellavit Celestium, & rursùs Constantinopoli, tam longè à regionibus Africanis.* Et in carmine de Ingratis S. Prosper: *Quid loquar & curam, magna quam gessit in urbe Constantinopoli docto bonus ore Sacerdos Atticus, antiquà Legatos Hæreticorum confutando fide? De qua tunc impia corda, quamvis se obducta tegerent velamine forma, Judicii & tacitæ tulerant tormenta repulsa.* Et in literis ad Nestorium Constantinopolitanum Episcopum, jam delirare incipientem, sanctus Pontifex Celestinus: *Aliquantis diebus vitæ nostræ, post nefandum & sæpè damnatum dogma Pelagii atque Celestii, Catholica*

Fi-

Fides quietem habuit, quando eos cum suæ opinionis sequacibus, telis unitæ sententiæ Oriens Occidensque percussit. Denique sanctæ recordationis Atticus, Catholicæ Magister Fidei, & verè Beati Joannis Chrysostomi etiam ad ista successor, ita eos persecutus est pro Rege communi, ut iis nec standi quidem illic copia præstaretur. Et infrà: *Legimus quàm benè teneas originale peccatum, qualiter ipsam naturam adseras debitricem, & ejus debitum merito reddere, qui descendit de genere debitoris. Quid tecum faciunt qui sunt hæc negando damnati. Numquam ea sine suspicione, quæ sibi sunt adversa, conveniunt. Ejicerentur, si tibi quoque similiter displicerent. Cur tamen ea, quæ in hos tunc sunt acta, quæruntur, cùm certum sit illinc ad nos à Catholico Antistite Attico Gesta directa?*

Pelagianam Sectam tunc diligebant multi etiam in Italia Episcopi, quos inter fuit Julianus, Memorii Capuani Episcopi filius, quem in virorum illustrium catalogo Gennadius Massiliensis scribit etiam fuisse Episcopum Capuanum: Quidam mendum putant, ac legendum: *Episcopus Campanus*. Varii variam illi in Campania adscribunt sedem. Erat juvenis, ingenio acer, eloquio germanè Romanus, Græcè ac Latinè doctus, tantusque amator pauperum, ut de ipso pergat Gennadius: *Julianus tempore famis & angustiæ, indigentibus omnibus suis prerogatis, multos miserationis specie, nobilium præcipuè Religiosorum, illiciens, hæresi suæ sociavit.*

Pelagii & Celestii causam per laudatas Zozymi Encyclicas literas ac Honorii legem videns Romæ desperatam, ipsique reparandæ nec hujus, utpotè simplicis Monachi, nec istius, utpotè pauperis Presbyteri, sufficere humeros, suos suppofuit: A laudatis literis ad generalem appelavit Synodum. Verùm ad istam, utpotè totius mundi commotricem, Romanus Pontifex non nisi sacra Augusti Principis jussione compelli poterat. Hinc Constantinopolim ad Theodosium Augustum Julianus Legatos misit, in Romanam & Africanam Ecclesiam criminationibus onustos, dictam Synodum postulaturos. Legatorum unus videtur ipse fuisse Celestius.

Porrò in secreta, quam suis ad Anastasium Augustum Legatis dedit, instructione scribit Hormisda Pontifex: *Est consuetudo per Episcopum Constantinopolitanum omnes Imperatori* advenas *Episcopos*, adeoque & Clericos *præsentari*. Advenas Episcopos & Clericos discutiebat Constantinopolitanus Episcopus, & sacras Principis aures incongruis precibus molestari non permittebat. Hinc Juliani Legatos discussit Atticus, eorum suspectas preces deduxit ad suam Synodum, damnavit dogmata, Apostolicæ Sedis firmavit judicium, ipsos removit à Principis aure, & uti manifestos ac turbulentos hæreticos Regia civitate ejecit. Acta periere.

Tunc in rabiem actus Julianus omnes facundæ suæ maledicentiæ laxavit habenas, tunc famosas illas ad Rufum Thessalonicensem Episcopum, Apostolicæ Sedis in Illyrico Vicarium emisit literas, quibus non Africanam tantùm, sed & Romanam Ecclesiam ab Augustino, vilis in Africa oppiduli Episcopo, in horrendos errores & prævaricationis crimen esse circumscriptam vociferatus est. Vociferatus est catholicam veritatem opprimi, denegari Synodalem audientiam, palàm prædicari Manicheismum, ideòque omnes ubique Episcopos obtestatus est, ut à contagiosa istorum Prævaricatorum communione se secernerent, servarentque immaculatos.

Et tunc factum est, quod in libro contra Collatorem scribit S. Prosper: *Bonifacius Papa Zozymi successor, cum esset ipse doctissimus, adversùs libros tamen Pelagianorum Beati Augustini Episcopi Responsa poscebat.* Ex ejus jussu literas justas quatuor libris revicit Augustinus, ostendens post definitivum Romanæ Ecclesiæ judicium non esse postulandam audientiam, sed solam restare pœnitentiam: Nec ex victoriæ fiducia, sed ex sola nominis libidine peti illam à Juliano, ut saltem de commoto Romano orbe gloriari posset, & juvenilem suam animositatem isto fumo consolari. Romanam Ecclesiam in dirimendis fidei quæstionibus esse infallibilem, lucidè & constanter docuit Augustinus. Hinc & unanimem Sanctorum Patrum consensum mirè in libris adversùs Julianum exaltat: Ejus, adeòque & Apostolicæ Sedis, ex ipso definire consuetæ, auctoritatem ostendit omni generali Synodo esse firmiorem.

Hinc item intelliges ea, quæ in laudatis ad Nestorium literis prosequitur Celestinus: Romanam Ecclesiam de Attici defuncti successore dicit fuisse admodum solicitam, gavisamque successisse Sisinnium, virum quidem simplicem, ejusdem tamen fidei & zeli. Ne quis fortè Constantinopolitanus Episcopus Pelagianos induceret ad Principem, & ipsum ad generalem Synodum indulgendam circumscriberet, metuebat Apostolica Sedes, ideoque de bono Sisinnio fuit læta. Generalem enim Synodum esse motum totius mundi, ideòque sine extrema necessitate non oportere concedi, ad Gratianum Augustum rectè scripsit sanctus Ambrosius.

Honorii & Theodosii Augustorum secunda Lex adversùs Pelagianos.

EOdem tempore factum est, de quo rursùm laudatus Prosper: *Papa Bonifacius piissimorum Imperatorum devotione gaudebat, & contra inimicos gratiæ non solùm Apostolicis, sed etiam Regiis utebatur Edictis.* Superiùs laudata adversùm Pelagii & Celestii personas ac sectatores lex providebat soli Romani Urbe & locis suburbicariis, atque ita aliæ Provinciæ videbantur ejus beneficio non posse uti. Hinc Alipium Tagastensem in Numidia Episcopum Aurelius primas Carthaginensis legavit Romam ad sacrum Comitatum, quo lex illa etiam ad Africam, Pelagianis Laicis, Clericis, immò & Episcopis infelicem, extenderetur. Legationem suam Alipius juxta Sardicensem Canonem exposuit Pontifici, atque ita ab illo adjutus impetravit præsentem legem, qua Aurelius Primas quosvis Pelagianos Episcopos possit uti hæreticos degradare, ac in ipsorum sedes consecrare alios. Et hæc est lex, quam in sancti Augustini vita laudat Possidius, ac in Bibliotheca Photius. Data est Monaxio & Plintha Consulibus, anno Domini quadringentesimo decimo nono,

nono, Bonifacii Pontificis primo. Eam per omnes Africæ Provincias publicavit Aurelius: Edictum item hinc damus. Quæ omnia debemus etiam eximio Henrico Gravio.

Imperatores Honorius & Theodosius Augusti Aurelio Episcopo salutem.

DUdum quidem fuerat constitutum, ut Pelagius & Celestius, nefandi dogmatis repertores, ab urbe Roma, veluti quædam catholicæ veritatis contagia, pellerentur, ne ignorantium mentes sæva persuasione pervetterent. In quo Clementia nostra secuta est judicium Sanctitatis tuæ, quo constat eos ab universis justæ sententiæ examinatione esse damnatos. Sed quia obstinati criminis pertinax malum, ut constitutio geminaretur, cogit, recenti quoque sanctione decrevimus, ut si quis eos in quacumque Provinciarum parte latitare non nesciens aut propellere, aut prodere distulisset, præscriptæ pœnæ velut particeps subjaceret. Præcipuè tamen ad quorundam Episcoporum pertinaciam corrigendam, qui pravas eorum disputationes tacito consensu asserunt, vel publica oppugnatione non destruunt (Pater Charissime atque Amantissime) Sanctitatis tuæ authoritate moneri conveniet, quatenùs in abolitione præposteræ hæresis, omnium devotio Christianorum consentiat. Religio itaque tua competentibus Scriptis universos faciat admoneri, scituros definitione testimonii tui, hanc sibi definitionem esse præscriptam, ut quicumque damnationi supra memoratorum (quo pateat mens pura) subscribere impia obstinatione neglexerint, Episcopatus amissione mulctati, interdicta in perpetuum, expulsi civitatibus, communione priventur. Nam cùm ipsi nos juxta Synodum Nicænam confessione sincera Conditorem rerum omnium Deum, Imperiique nostri veneremur Auctorem, non patietur Sanctitas tua sectæ detestabilis homines, in injuriam religionis, nova & inusitata meditantes secretis tractatibus occultare sacrilegium, publica semet authoritate damnatum. Una enim eademque culpa est eorum, qui aut dissimulando conniventiam, aut non damnando favorem noxium præstiterint. *Et aliâ manu*. Divinitas te per multos annos servet incolumen, Pater charissime atque amantissime Data quinto Idus Junias, Ravennæ, Monaxio, & Plintha Conss.

Sequebantur hæc in codice: Eodem tenore etiam ad S. Augustinum Episcopum datum Rescriptum.

His acceptis, Aurelius Carthaginensis Episcopus ad Episcopos sibi subditos dedit Epistolam, cui hujusmodi legebatur in codice inscriptus titulus.

Epistola S. Aurelii Carthaginensis Episcopi ad omnes Episcopos per Byzacenam & Azuritanam Provinciam constitutos de damnatione Pelagii & Celestii hæreticorum.

DIlectissimis ac desiderabilissimis Fratribus ac Consacerdotibus, Donatiano primæ Sedis, Januario, Felici Palatino, Primiano, Gajano, & aliis Gajano, Januario, Victorino, & cæteris per tractum Provinciæ Byzacenæ & Azuritanæ constitutis, Aurelius Episcopus.

Super Celestii & Pelagii damnatione, eorumque dogmatibus, participem sanctam Dei Dilectionem vestram in plenario Concilio fuisse commemini, Dilectissimi ac desiderabilissimi Fratres. Sed quoniam pro honore Dei, in cujus manu cor Regis est constitutum, gloriosissimorum Principum Christianorum, fidem rectam & Catholicam custodientium, accessit auctoritas, quam per Humilitatem meam universis Coepiscopis meis voluit intimari: Idcircò honorabilem Fraternitatem Vestram, missis exemplaribus, instruere festinavi, ne quid mali in aliqua parte Provinciæ ex supradictorum serpentina persuasione, ab universali Ecclesia totius orbis exclusa, fortasse subrepat. Ob hoc ergo tam necessaria concertatio Christianorum Principum Charitatem Vestram latere non debuit, & ad me ab his datæ literæ: Quarum simul exemplaribus lectis, quemadmodum subscribere unusquisque vestrum debeat, Dilectio vestra cognoscat, sive quorum Synodalibus gestis subscriptio jam tenetur, sive qui non potuistis eidem plenario totius Africæ interesse Concilio. Quo cùm in supradictorum hæreticorum damnatione omnium vestrum fuerit integra subscriptio, nihil omninò sit, unde ullius dissimulationis, vel negligentiæ, vel occultæ forsitan pravitatis aliqua videatur meritò remansisse suspicio. *Et alia manu*: Opto, Fratres, benè vivatis mei memores. Data Kalend. Augusti, Carthagine, Monaxio & Plintha Cõsulibus.

Constantii Augusti Lex adversùs Pelagianos.

PErgit Photius: *Etiam Constantius, Placidiæ conjux, Valentiniani minoris Pater, de Celestio hæretico in exilium pellendo scripsit Decretum ad Volusianum urbis Præfectum. Qui quidem Volusianus, Sanctæ Melaniæ Patruus, cum Gentilibus tuncsentiebat, at dum eum mors Legatum Constantinopoli agentem invaserat, ad Orthodoxam fidem transiit, baptizatusque est à S. Proclo Constantinopolitano.* Hic est nobilissimus ille Volusianus, ad quem varias de fide nostra Epistolas dedit S. Augustinus. Et hanc legem è tenebris eruit eximius Henricus Gravius. Data est Theodosii nono, tertio Constantii Consulatu, anno Domini quadringentesimo vigesimo; Tunc enim Constantius è Cæsare exaltatus fuit in Augustum.

Quidam per Aurelium Primatem degradati Episcopi & Clerici, nec non & ipse Celestius, denuò accessere Constantinopolim, à novo Principe Constantio sperantes Synodi generalis solatium: Novus enim Princeps solet in supplicantes esse pronior. Etiam Volusianus, utpotè gentilis ideòque originale peccatum, ac ejus medicinalem JESU-CHRISTI gratiam non penetrans, videtur negligentior, immò & indulgentior in ipsos fuisse. Hinc ab Attico Episcopo monitus, & avitæ pietatis memor Constantius, rigidissimam in ipsos edixit legem, omnem ejus prævaricationem sanciens esse capitalem. Et hæc quidem in Hæreticos capitalis lex est omnium Romanorum prima.

An-

Antiqua Gratiani Imperatoris lex degradatum Episcopum, quo turbas ciere non valeat, mandat ad centum à sua civitate milliaria relegari. Hæc lex quemvis Pelagianum totidem milliaribus abesse mandat à civitate Constantinopolitana. Ita omnem illis eradicat spem ac viam generalis Synodi deinceps postulandæ.

Regiæ urbis Præfectus Divales leges solebat publicandas mittere ad Prætoriorum Præfectos, hi ad Provinciarum Rectores. Amborum programmata seu Edicta hic item habes.

Imperator Constantius Volusiano Urbis Præfecto.

CUm tùm præteritæ superstitionis, tùm recentis plena vanitatis jam dudum corrigi jusserimus, quotidianis insinuationibus major fieri denunciatur. Et quoniam discordia animas commovet populorum, ea quæ jam dudum jusseramus, præcepimus iterari. Undè his lectis, Eximietas Tua, omnes qui Dei invident pietati, diligenter inquirat, & eos faciat statim muris urbis expelli, ita tamen, ut ne intra centesimum quidem lapidem habeant licentiam consistendi. Celestium quoque magis ac magis ex urbe expelli mandamus. Constat enim, iisdem è medio sublatis, gratiam & concordiam tenere veterem firmitatem. Sanè deinceps si tale quippiam fuerit nunciatum, officium Præstantiæ Tuæ capitali sententiæ subdendum esse cognoscat. Non enim patimur impunitum esse, præcepta nostra executionis negligentia protelari. Vale Parens charissime & amantissime. *Et adjecta subscriptio.* Impleatur quod jussimus, quia hoc famæ tuæ expedit.

Volusianus Præfectus Urbis dixit.

HActenùs Celestium, divinæ fidei & quietis publicæ turbatorem, judiciis amica reis secreta subduxerunt. Jam leges etiam Edicti persequentur absentem. Cui, quod primum est, æternæ urbis negatur habitatio: ut si vel in proximis fuerit diversatus, debitum non evadat exitium. Pro merito etiam temeritatis atque ausus sui, cunctos hujus Edicti cautione præmonemus, ne quis iniquus noxio latebram putet esse præbendam, ne cum hujusmodi sit posita pœna, supplicium ac stylum necesse sit proscriptionis incurrere, quisquis reum divinis humanisque legibus apud se putaverit occultandum.

Junius Quartus, Palladius, Monaxius & Agricola, iterùm Præfecti Prætorio dixerunt.

ADversùs Pelagium atque Celestium, catholici dogmatis fidem sævis tractatibus destruentes, sententia principalis invaluit, ut venerabili urbe summoti bonorum consortio mulctarentur. Hoc igitur omnes admoneri oportet Edicto, ne quis sinistræ persuasionis erroribus credulum præstet assensum. Et si ille sit plebeius, aut Clericus, qui in caliginis hujus obscæna reciderit, à quocumque tractus ad Judicem, sine accusatricis discretione personæ, facultatum publicatione nudatus, irrevocabile patietur exilium. Nam superna Majestas ut colligit ex secreti ignoratione reverentiam, ita & ineptæ disputationi injuriam eximit per Edictum.

Duodecim Articuli, quos in hac materia esse fidei Regulas judicavit Sanctus Augustinus.

VItalis quidam, Ecclesiæ Carthaginensis nescio an Laicus, an Clericus, Semi-pelagianæ factionis fuit primus præcursor & auctor. Ejus errorem laudatus Augustinus exponit in hæc verba: *Te audio dicere, ut rectè credamus in Deum, & Evangelio consentiamus, non esse donum Dei, sed hoc nobis esse à nobis, id est, & propria voluntate, quam nobis in nostro corde non operatus est ipse. Et ad hoc, cum audieris: Quid est ergo quod ait Apostolus:* Deus in nobis operatur & perficere, *respondes, per legem suam, per scripturas suas Deum operari ut velimus, quas vel legimus vel audimus, sed eis consentire vel non consentire ita nostrum est, ut si velimus fiat, si autem nolimus, nihil in nobis operationem Dei valere faciamus. Operatur quippè ille, dicis, quantum in ipso est, ut velimus, cùm nobis nota fiunt ejus eloquia; sed si eis acquiescere nolumus, nos ut operatio ejus nihil in nobis prosit, efficimus.* De solo fidei ac bonæ voluntatis primo exordio errabat Vitalis, qui posteà fuit etiam ex erroribus Massiliensium. Eum lucidè revicit Augustinus in Epistola centesima septima, & homini firmando fixit hæc duodecim materiæ hujus fundamentalis capita.

CAPITULUM I.

1. QUoniam, propitio Christo, Christiani Catholici sumus, scimus nondùm natos nihil egisse in vita proprii boni seu mali, nec secundùm merita prioris alicujus vitæ, quæ nulla propria singuli habere potuerunt, in hujus vitæ venire miserias; sed tamen secundùm Adam carnaliter natos contagium mortis antiquæ prima nativitate contrahere, nec liberari supplicio mortis æternæ, quod trahit ex uno in omnes transiens justa damnatio, nisi per gratiam renascantur in Christo.

2. Scimus gratiam Dei nec parvulis nec majoribus secundùm merita nostra dari.

3. Scimus majoribus ad singulos actus dari.

4. Scimus non omnibus hominibus dari, & quibus datur, non solùm secundùm merita operum non dari, sed non secundùm merita voluntatis eorum quibus datur, quod maximè apparet in parvulis.

5. Scimus eis quibus datur, misericordia Dei gratuita dari.

6. Scimus eis quibus non datur, justo judicio Dei non dari.

7. Scimus quod omnes astabimus ante tribunal Christi, ut ferat unusquisque secundùm ea quæ per corpus gessit, non secundùm ea quæ si diutiùs viveret gesturus fuit, sive bonum sive malum.

8. Scimus etiam parvulos secundùm ea quæ per corpus gesserunt, recepturos vel bonum vel malum. Gesserunt autem non per seipsos, sed per eos quibus pro illis respondentibus & renun-

tiare diabolo dicuntur, & credere in Deum, unde & in numero fidelium computantur, pertinentes ad sententiam Domini dicentis: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Propter quod & illis, qui hoc Sacramentum non accipiunt, contingit quod sequitur: *Qui autem non crediderit, condemnabitur.* Undè & ipsi, sicut dixi, si in illa parva ætate moriuntur, utique secundùm ea quæ per corpus gesserunt; id est, tempore quo in corpore fuerunt, quando per corda & ora gestantium crediderunt vel non crediderunt, quando baptizati vel non baptizati sunt, quando carnem Christi manducaverunt vel non manducaverunt, quando & sanguinem biberunt vel non biberunt, secundùm hæc ergò quæ per corpus gesserunt, non secundùm ea quæ si diu hic viverent gesturi fuerant, judicantur.

8. Simul felices esse mortuos, qui in Domino moriuntur, nec ad eos pertinere quidquid acturi fuerant, si tempore diuturniore vixissent.

10 Scimus eos qui corde proprio credunt in Dominum, sua id facere voluntate ac libero arbitrio.

11. Scimus pro eis qui nolunt credere, nos qui jam credimus, recta fide agere cùm Deum oramus ut velint.

12. Scimus pro eis qui ex illis crediderunt, tanquam de beneficiis rectè atque veraciter & debere nos Deo agere gratias & solere.

Valentiniani tertii Imperatoris adversùm Pelagianos Lex.

ETiam Gallicanam Ecclesiam, & quosdam ejus Episcopos invasit hæc lues, ideoque Patroclus Arelatensis Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis per Galliam Vicarius, Domini anno quadringentesimo vigesimoquinto impetravit à Valentiniano tertio legem, cujus hæc est pars.

Imperatores Theodosius Augustus, & Valentinianus Cæsar Armatio, viro illustri, Præfecto Prætorio Galliarum.

DIversos Episcopos, nefarium Pelagiani & Celestiani dogmatis errorem sequentes, per Patroclum sacrosanctæ legis Antistitem præcipimus conveniri. Quos quia confidimus emendari, nisi intra viginti dies ex conventionis tempore, intra quos deliberandi tribuimus facultatem, errata correxerint, seque Catholicæ Fidei reddiderint, Gallicanis regionibus expelli, atque in eorum loco Sacerdotum fidelis subrogari, quatenùs præsentis erroris macula de populorum animis tergatur, & futuræ bonum disciplinæ restituatur. Data VII. Idus Julias Aquilejæ. Conss. D. N. Theodosio Aug. XI. & Valentiniano Cæs. Conss.

ROMANA S. CELESTINI PONTIFICIS SYNODUS.

HAnc Synodum laudat in libro contra Collatorem S. Prosper: *Venerabilis memoriæ Pontifex Celestinus, sciens damnatis non examen judicii, sed solum pœnitentiæ remedium esse præstandum, Celestium, quasi non discusso negotio audientiam postulantem, totius Italiæ finibus jussit extrudi. Adeo & Præcessorum suorum Statuta, & Decreta Synodalia inviolabiliter servanda censebat, ut quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari. Nec verò segniori cura ab hoc eodem morbo Britannias liberavit, quando quosdam inimicos gratiæ solum suæ originis occupantes, etiam ab illo secreto exclusit Oceani, & ordinato Scotis Episcopo, dum Romanam insulam studet servare Catholicam etiam barbaram fecit Christianam.* Quæ cuncta eadem Synodo videntur gesta. Eam ejusdem Prosperi Chronicon quadringentesimo trigesimo, Hermannus Contractus adscribit anno quadringentesimo vigesimo nono.

ACTIO PRIMA.

PER laudatam Constantii legem ad centum à Regia urbe millia extrusus Celestius rediit in Italiam, causam sine examine decisam blaterare, & provocare ad Synodum perrexit, & cum Collegis Episcopis egit turbas. Hinc ipsum regradavit Pontifex, proscripsit ab Italia, & ubicumque proscribi mandavit.

Nec solùm ipsum, sed etiam Julianum, Florum, Fabium, Orentium, Marcellinum, Persidium, & similes nescio quarum in Italia Sedium dejecit Episcopos: Nec tantùm juxta Gratiani legem ad centum ab ipsorum civitate millia, sed extra omnem item Italiam abjecit.

Hinc & ipsi resumpsere appellationem, intrarunt Constantinopolim, à Nestorio ejusdem commatis Episcopo fuere introducti ad Principem, ut orthodoxis temporibus passi persecutionem, quin & Celestino Pontifici commendati. Verùm hic rescripsit Atticum fuisse imitandum, & effrontes hæreticos juxta Principum leges intra Regiam civitatem nec admittendos. Amborum literas habes in prima parte Concilii Ephesini.

Hac item Actione factum est, quod ad Julianum, Collegæ sui Turbantii virtutes extollentem, in primo novissimi operis libro scribit sanctus Augustinus: *Utinam imiteris Turbantium, à vestro errore liberatum.* Regradari ac deportari hic metuens, hac in Synodo valedixit Pelagio, atque ita ex dispensatoria Catholicæ Matris gratia Episcopus mansit.

ACTIO SECUNDA.

HAnc actionem ad quadringentesimum trigesimum Domini annum laudat S. Prosperi Chronicon: *Agricola Pelagianus, Severiani Pelagiani Episcopi filius, Ecclesias Britanniæ dogmatis sui in-*

insinuatione corrumpit. Sed actione Palladii Diaconi Papa Celestinus Germanum Antisiodorensem Episcopum vice sua mittit, ut deturbatis hæreticis, Britannos ad Catholicam fidem dirigat. Pelagium ex Cambrensi apud Britannos Monacho fuisse Bannachorensis ibidem Cœnobii ac Gymnasii Præfectum, ipsique Romam digresso successisse Leporium Agricolam, adferunt vetusti Britonum Annales. Damnatis item Pelagianis iteratas toties sententias non suffecisse, sed remotas etiam Provincias & gentes fuisse ab ipsis infestatas, scribit ad Maximianum, degradati Nestorii in Constantinopolitano Episcopatu successorem, noster Pontifex Celestinus. Hinc quidam suum etiam natale solum invaserunt, corrupere laudatum Cœnobium, & Apostolicam Sedem ad hanc Synodum coegerunt.

ACTIO TERTIA.

UTraque Scotia erat tunc adeò barbara, ut humanas adhuc carnes voraret. Ita adfirmat S. Hieronymus. Vicinæ Britanniæ adflictio eam duxit in Synodi hujus memoriam, atque ita factum est, quod in Chronico laudat S. Prosper: *Ad Scotos in Christum credentes ordinatur à Papa Celestino Palladius, & primus Episcopus mittitur*. Sic barbara Insula profecit in Christianam.

GALLICANA INCERTI LOCI SYNODUS.

HAnc Synodum laudat in primo Anglicanæ historiæ libro venerabilis Beda: *Hæresis Pelagiana, per Agricolam illata Severiani Episcopi Pelagiani filium, fidem Britannorum fœda peste commaculaverat. Verùm Britanni, cùm neque suscipere perversum dogma gratiam Christi blasphemando, ullatenùs vellent, neque versutiam nefariæ persuasionis refutare verbis certando sufficerent, inveniunt salubre consilium, ut à Gallicanis Antistitibus auxilium belli spiritualis inquirant. Quam ob causam collecta magna Synodo, quærebant in commune, qui illuc ad succurrendum fidei mitti deberent, atque omnium judicio eligebantur Apostolici Sacerdotes, Germanus Antisiodorensis, & Lupus Tricassinæ Civitatis Episcopus, qui ad confirmandam fidem gratiæ cœlestis Britannias venirent*. Quod ipsum in Sancti Germani vita Constantius Presbyter, ac in Eutropii supplemento adfirmat Paulus Diaconus.

Postulatum à Romana Ecclesia auxilium Britonibus visum fuit moras nectere, ideoque ad vicinos Galliæ Collegas habuere refugium: & hi magna collecta Synodo, Apostolicam Sancti Germani legationem probarunt, & Sanctum Lupum adjunxerunt. Annum ignoro. Quin utraque in Synodo Pelagiani errores denuò damnati fuerint, non est ambigendum.

GENERALIS EPHESINÆ SYNODI ADVERSUS PELAGIANOS ACTA.

IN apertam ac pertinacem hæreseos prædicationem lapso Nestorio præcepit Celestinus Pontifex, ut intra decem dies meliora saperet ac solemniter profiteretur, alioquin eo ipso Episcopatum amitteret & Christianam communionem. Amici varii, præsertim Joannes Patriarcha Antiochenus, ipsum ad obediendum, & multa Ecclesiæ mala redimenda sunt seriò adhortati; verùm Julianus ac alii præfati Pelagianorum Episcopi ad generalem provocare Synodum ei persuaserunt, in turbida hac aqua spetantes & ipsi aliquid piscari.

Synodus hæc habuit tres Primates Episcopos: Sanctum Cyrillum, Alexandriæ Patriarcham, Celestini Papæ Vicarium, Joannem Patriarcham Antiochenum, ac ipsum Nestorium. Hinc & dolosi isti in tres se divisere classes, & quidam huic, quidam istis adhæsere, turbarum ansam ubique venantes. Et è Joannis Patriarchæ Episcopis aliquos omninò seduxerunt. Lucet ex Synodali in ipsos sententia: *Quidam ex ipsis Celestii sententias sequi sunt deprehensi.* Et in sua ad Rufum Thessalonicensem Episcopum relatione idem Joannes accusavit Sanctum Cyrillum, quod adhærentes haberet homines ob hæresim degradatos, Enthusiastas ac Pelagianos. Quin & Divalis sacra, quam per Joannem sacrarum largitionum Comitem Theodosius Augustus misit ad Synodum, non solis legitimis, sed & hisce Pelagianis Episcopis fuit inscripta. Aliud enim isti non egerunt, quam ut hujus Synodi & Nestorianæ appellationis aliqua portio crederentur.

Miserandam scissuram passa fuit hæc Synodus. Multi enim Sanctum Cyrillum, multi Episcopi secuti sunt Joannem Antiochenum: Adversas fecere Synodos, ac degradationis elogio invicem fœdarunt. Pelagiani videntur tunc tertium agitasse conventiculum, & conflasse illa Pseudo-Acta, quibus damnatur originale peccatum, & Catholica doctrina traducitur ut Manichæa; & quæ uti legitima ad sanctum Gregorium magnum misit Joannes Neustetta, Patriarcha Constantinopolitanus. Ejusmodi fucis hæreses passim promoventur.

Adversùs illius Divalis inscriptionem omnis Synodus fuit protestata. In eximia item illa, quam pro omni Africana Ecclesia per Bassulam Diaconum misit Capreolus Carthaginensis Episcopus. Epistola obtestatur Synodum, ne damnatis hæresibus alteras indulgeat disputationes, quibus lucida veritas denuò inquietetur. Palam loquitur adversùs Pelagianos. Et ita omninò jubebat facta per Apostolicam Sedem decisionis auctoritas.

Istorum tamen importunitas aliud extorsit. Lucet ex Synodali ad Celestinum Pontificem Relatione: *Porrò perlectis in sancta Synodo commentariis Actorum in depositione impiorum Pelagianorum & Celestianorum, Celestii, Pelagii, Juliani, Persidii, Flori, Marcellini, Orentii, & eadem cum illis sentientium, quæ à Pietate Tua de ipsis decreta & constituta sunt, judicavimus & nos ea solida, firmaque permanere debere, & idem omnes Tecum statuimus, eos pro depositis habentes*. Ipsorum ergò causa istic retractata fuit, ac iterum damnata. Eam damnarunt Canon primus & quartus.

Et hinc in Bibliotheca rectè scribit Photius: *Pelagiana hæresis anathemate damnata est in sacra Ephesina Synodo*. Et in Carmine de Ingratis S. Pros-

Prosper: *Præterea, quantò fuerit bene mota tumultu clara Ephesus, non passa suis consistere tectis vasa iræ, & morbi flatus, & semina mortis*. Laudare videtur tumultum, quo Joannem Patriarcham Antiochenum, & ejus asseclas Episcopos, à suarum Basilicarum ingressu prohibuit, ac lapidibus impetiit Ephesinus Populus, populari in hanc etiam hæresim odio videtur zelum istum adscribere.

Sancti Celestini Pontificis Apologetica pro Sancto Augustino ad Gallorum Antistites Epistola.

PEr Patroclum Arelatensem Episcopum ac laudatam Valentiniani legem correcti in Gallia Episcopi reliquere discipulos eruditione ac pietate illustres, verùm qui Pelagianis erroribus sic valedicerent, ut tamen in Sancti Augustini adversùm illos Scriptis quædam improbarent. *Propositum ac prædestinationem Dei secundùm* initialis fidei ac finalis perseverantiæ *præscientiam recipiebant*. Prima fidei exordia ac finalem in ipsa perseverantiam esse Dei dona, & Divinam electionem sine quovis humanæ voluntatis prævisso merito fieri aversabantur, credentes tali gratia everti liberum arbitrium, hominem in disperationem, agi ut torpidam securitatem, frangi virtutum studia, ac fatalem induci necessitatem. *Obstinationem suam vetustate defendebant*: Augustini sensa adserebant hesterna, *& à nonnullo Ecclesiasticorum ita intellecta*. Ea tanquam fidei articulos tradi ab Augustino, capiebant pessimè, censentes a Divinis Scripturis nihil hic lucidè decisum. Quin & illum arguebant inconstantiæ: Utpotè qui in prioribus suis Scriptis oppositum docuisset.

Eodem nuper in luto hæserant Adrumetini in Byzacena Africa Monachi, eosque per editos de Gratia ac libero arbitrio, & de Correptione & Gratia libros Augustinus extraxerat. Prior liber necdum erat in Gallia, hinc solum posteriorem produxit Sanctus Prosper, sperans eumdem fructum. Quosdam ille sanavit, alios autem pejores fecit, adeò ut ipsorum potiùs Monachorum, immò & ipsius Juliani, quam Augustini de hisce quæstionibus Dicta clamarent recipienda. Quæ omnia in suis ad Ruffinum ac Sanctum Augustinum literis exponunt latiùs laudatus Prosper, & nescio quis Hilarius.

Ad hæc componenda librum de Sanctorum Prædestinatione, ac de Perseverantiæ dono alium Augustinus edidit: ac crevit malum. Præsertim post brevi secutam Augustini mortem. Omnem tunc modestiam quidam exuerunt. Lerinensis enim Monachus Vincentius, quidam Massilienses Clerici Galli adhuc alii, & Genuenses, ex ejus libris fabricarunt fœdos istos articulos, ex quibus profluxit calumnia hæresis Prædestinatianæ. Non enim tunc fuit ista hæresis, sed ipsam adfricare Augustino tentarunt quidam, atque ita ejus necessaria Ecclesiæ Scripta exsufflare.

Ea Sanctus Prosper, ac ille nescio quis laudatus Hilarius generosè tutati sunt, verùm canina Confratrum facundia ipsos adeò exercuit, ut Gallia excedere, & accedere Romam coacti sint, sepultæ hæresis imminentem resurrectionem nunciaturi, ac postulaturi medicinam.

Ad ipsorum ergò relationem & preces Celestinus Pontifex priores suas ad Tuentium Episcopum firmavit, & has pro Augustini Scriptis apologeticas addidit litteras, edicens ipsum fuisse semper optimum Ecclesiæ magistrum insigniter orthodoxum, ac in hisce etiam materiis nihil tradidisse quod non probarit Ecclesia Romana.

Adversarios admodùm perstrinxit istud fulmen. Dogmaticam Romani Episcopi Epistolam vel in lapsus dubium devocare, nec in cogitationem venit. Quod enim de ejus in decidendis fidei quæstionibus infallibili auctoritate usque ad Joannis Gersonis tempora nunquam titubarit Gallicana Ecclesia, ex firmis fundamentis docet Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis. Hinc opus fuit lucida Epistolæ verba detorquere in sensum alienum, & successorem Xistum tertium ad ejus exsufflationem tentare.

Præsertim oderant librum de Gratia & libero Arbitrio, librum de Correptione & Gratia, librum de Prædestinatione Sanctorum, librum de Dono perseverantiæ, & libros novissimos contra Julianum. Eos dixere litteris Apostolicis non expressos, ideoque nec ipsos, nec ipsorum sensa, sed reliquam dumtaxat Augustini doctrinam esse approbatam.

Librum contra Collatorem sub laudato Xixto scripsit etiam Beatus Prosper. Hinc ejus in fine laudat præsentem Epistolam, & adversùm jam dictas nugas pergit: *Contra istam clarissimæ laudationis tubam, contra istam sacratissimi testimonii dignitatem, audet quisquam malignæ interpretationis murmur emittere, & perspicuæ, syncerissimæque sententiæ nubem obliquæ ambiguitatis obtendere? Ut scilicet quia in Epistola Papæ librorum, pro quibus actum est, non expressus est titulus, hinc eos appareat non probatos, & istam in Sanctum Augustinum laudationem pro anteriorum Scriptorum meritis fuisse collatam*. Et in prioribus, quos probabant, & in posterioribus, quos improbabant Adversarii, adversùm Pelagianos libris demonstrat eamdem penitùs tradi doctrinam, atque ita utrosque à Celestino firmatos, immò & ipsa Romanæ Ecclesiæ auctoritate donatos. Ita enim de libro de Prædestinatione Sanctorum, ac de libro de Dono Perseverantiæ testatur in litteris ad Possessorem Africanum Episcopum Pontifex Hormisda.

Adversùm istas *Hypocritarum insidias* Sanctus Prosper concludit: *Confidimus Domini protectione præstandum, ut quod operatus est in Innocentio, Zozymo, Bonifacio, Celestino, operetur & in Xixto*. Astutissimarum fraudum, quibus Xixtum ad exsufflandam ac revocandam Celestini Epistolam circumscribere conabantur istæ vulpes, colligata orgia sperat divinitùs dissipanda, & ab Antecessorum suorum toties iterato judicio Xixtum in nullo movendum.

Et spem non fuisse vanam, statim nos docebit eventus. Nam in Petro Apostolo, dum ejus fidem non deficere impetravit Dominus, omnino erat & Xixtus. Quin immo præsentem Epistolam non sola latina, sed & Græca in plenam auctoritatem admisit Ecclesia: Eam quippè duplici elogio Photius in sua Bibliotheca exornat.

Dik-

Dilectissimis Fratribus Venerio, Marino, Leontio, Auxonio, Arcadio, Sillucio, & cæteris Galliarum Episcopis
Celestinus.

APostolici verba præcepti sunt, apud Judæos atque Gentiles sine offensione nos esse debere. Hoc quisquis Christianus est, tota animi virtute custodit. Quod cùm ita sit, non parum periculi illi manere poterit ante Deum, qui hoc detrectat etiam fidelibus exhibere. Nam qualiter nos, qui neminem perire volumus, ista contristent, quæ auctoribus Christianis percellunt animos Christianos, Dominicus in Evangelio sermo testatur. Ait enim ipse Salvator, quòd expediat scandalizanti unum de pusillis, in maris profundum demergi. Ideò quæ sit jam ejus pœna quæramus, cui tale supplicium legimus expedire.

CAPITULUM I.

FIlii nostri præsentes Prosper & Hilarius, quorum circa Deum nostrum solicitudo laudanda est, tantum nescio quibus Presbyteris illic licere, qui dissensioni Ecclesiarum studeant, sunt apud nos prosecuti, ut indisciplinatas quæstiones vocantes in medium, pertinaciter eos dicant prædicare adversantia veritati. Sed vestræ Dilectioni justiùs imputamus, quando illi supra vos habent copiam disputandi. Legimus super magistrum non esse discipulum, hoc est, non sibi debere quemquam ad injuriam Doctorum vendicare doctrinam. Nam & hos ipsos à Deo nostro positos novimus ad docendum, cum sit dicente Apostolo eis tertius locus intra Ecclesiam deputandus. Quid illic spei est, ubi magistris tacentibus hi loquuntur, qui si ita est, eorum discipuli non fuerunt? Timeo ne connivere sit hoc tacere. Timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis taliter loqui. In talibus causis non caret suspicione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas displiceret. Meritò namque causa nos respicit, si silentio faveamus errori. Ergò corripiantur hujusmodi. Non sit his liberum habere pro voluntate sermonem. Desinat, si ita res sunt, incessere novitas vetustatem, desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Conantur sæpè naufragio mergere, quos intra portum stantes statio facit fida securos. Fida quippè est omnium statio, quorum perfectis gressibus vestigia non moventur. Recurrerunt ad Apostolicam prædicti Sedem, hæc ipsa nobis quæ tentat perturbatio conquerentes. Habetote, Fratres charissimi, pro Catholicæ plebis pace tractatum. Sciant se, si tamen censeantur Presbyterii dignitate, vobis esse subjectos. Sciant omnes qui malè docent, quod sibi discere magis ac magis competat, quam docere. Nam quid in Ecclesiis vos agitis, si illi summam teneant prædicandi? Nisi fortè illud obsistat, quod non auctoritate, non adhuc ratione colligitur, ut aliqui è Fratrum numero, nuper de Laicorum consortio in Collegium nostrum fortasse admissi, nesciant quid sibi debeant vendicare. Super his multa jam dicta sunt eo tempore, quo ad Fratris Tuentii dedimus Scripta Responsum. Nunc tamen repetentes sæpiùs admonemus ut vitentur hujusmodi, qui laborant per terras aliud, quam ille noster jussit Agricola, seminare. Nec tamen mirari possumus, si hæc erga viventes hi nunc tentare audent, qui nituntur etiam quiescientium fratrum memoriam dissipare.

CAPITULUM II.

AUgustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor adspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam ante à meis decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt; utpotè qui ubique cunctis & amori fuerit, & honori. Unde resistatur talibus, quos malè crescere videmus. Nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, quia membra nostra sunt, nos quoque convenit macerari: Quamvis maneat hos beatitudo promissa, quicumque probantur persecutionem propter justitiam sustinere. Quibus quid promittat Dominus in futurum, sequens sermo declarat. Non est agentium causa solorum, quando universalis Ecclesia quacumque novitate pulsatur. Intelligamus hæc ipsa vobis, quæ nobis non placent, displicere. Quod ita demum probare poterimus, si imposito improbis silentio de tali re imposterum querela cessaverit. Dominus incolumes vos custodiat, Fratres charissimi.

Sanctorum Prosperi ac Hilarii per Celestini Epistolam confirmata Capitula.

QUæstio est, An undecim, quæ Celestini Epistolæ adnecti passim solent, Capitula sint etiam Celestini? Petrus Diaconus, Orientalis Ecclesiæ ad Apostolicam Sedem Legatus in libello de Gratia & Incarnatione, quem sancto Fulgentio, & aliis Afrorum Episcopis obtulit, lucidè adfirmat. Adducit varia Romanorum Pontificum Decreta, & pergit: *His congruè Beatissimus Celestinus in Epistola ad Gallos data.* Adducit octavum & nonum Capitulum. Ejusdem sententiæ fuit in libro adversùs Joannem Erigenam Florus Ecclesiæ Lugdunensis Diaconus, ejus item Episcopus Sanctus Remigius in libro de tribus Epistolis, & in libro de tenenda sacræ Scripturæ veritate: Hincmarus item Remensis Metropolita doctissimus, Cardinalis Cresconius, & Sanctus Ivo Episcopus Carnutensis. Et antiquissimi codices Celestini Epistolam, & hæc Capitula in unum libellum passim jungunt.

Verùm verba, hæc Epistolæ, *Dominus incolumes vos custodiat, Fratres charissimi*, aliud omninò edicunt. Sunt lucidus Epistolæ finis: Plura istud ipsum omnibus Eruditis jam pridem persuasere. Et hinc rectè in Annalibus scribit Cardinalis Baronius: *Putantur ista Capita esse Prosperi, qui, ut profiteri videtur, ea collegit ex Decretis Romanorum Pontificum, simulque Conciliis Africanis.* Quidam existimant ea libello, quem Sedi Apostolicæ obtulerunt Prosper & Hilarius, fuisse adnexa, ab illis impetratam istam Celestini Epistolam,

lam, atque ita ipsa esse per eam confirmata. Et id non caret fundamento.

Quæstio est, Ex quo fonte prodierit tanta erroris antiquitas? Etenim laudatus Petrus Diaconus fuit Celestino Pontifici ferè coævus. Respondeo non esse errorem. Prosper quippè & Hilarius sua illa Capitula laudatis literis mox adjunxere, & vulgarunt non uti sua ampliùs, sed uti sancti Celestini: quoniam quod confirmat Romanus Pontifex, facit esse suum. Et hinc de eisdem ad Possessorem Episcopum scripsit Hormisda Pontifex: *De Arbitrio libero & Gratia Dei in scriniis Ecclesiasticis expressa Capitula continentur*. Ea non dicit esse Romanæ Ecclesiæ, sed uti per ipsam confirmata in ejus scriniis custodiri.

CAPITULORUM PRÆFATIO.

QUia nonnulli, qui Catholico nomine gloriantur, id damnatis hæreticorum sensibus, seu pravitate, seu imperitia demorantes, piissimis disputatoribus obviare præsumunt; & cùm Pelagium atque Celestium anathematizare non dubitent, magistris tamen nostris, tanquam necessarium modum excesserint, obloquuntur, eaque tantummodo sequi & probare profitentur, quæ sacratissima beati Apostoli Sedes Petri contra inimicos gratiæ Dei per ministerium Præsulum suorum sanxit & docuit: Necessarium igitur fuit diligenter inquirere, quid Rectores Romanæ Ecclesiæ de hæresi, quæ eorum temporibus exorta fuerat, judicaverint, & contra nocentissimos liberi arbitrii defensores quid de gratia Dei sentiendum esse censuerint, ita ut etiam Africanorum Conciliorum quasdam sententias jungeremus, quas utique suas fecerunt Apostolici Antistites, cùm probarunt. Ut ergo pleniùs qui in aliquo dubitant instruantur, constitutiones Sanctorum Patrum compendioso manifestemus indiculo. Quod si quis non nimium est contentiosus, agnoscat omnium disputationum connexionem ex hac subditarum auctoritatum brevitate pendere, nullamque sibi contradictionis superesse rationem, si cum Catholicis credat & dicat.

CAPITULUM PRIMUM.

Quòd Adam omnes homines læserit, nec quemquam nisi gratia posse salvari.

IN prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit, pronuntiante beatæ memoriæ Innocentio Papa, atque dicente in Epistola ad Carthaginense Concilium: *Liberum enim arbitrium olim ille perpessus, dum suis inconsultiùs utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus est, & nihil quemadmodum exindè resurgere posset invenit, suaque in æternum libertate deceptus, huic ruinæ subjacuisset oppressus, nisi eum postea Christi per suam gratiam revelasset adventus, qui per novæ regenerationis purificationem præteritum omne vitium sui baptismatis lavacro purgavit.*

II.

Quòd nemo sit bonus suis viribus, nisi participatione ejus qui solus est bonus.

NEminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille donet, qui solus est bonus, Quod in eisdem Scriptis ejusdem Pontificis sententia protestatur, dicens: *Nam quid nos de eorum post hæc rectum mentibus æstimemus, qui sibi se putant debere quòd boni sunt, nec illum considerant, cujus quotidie gratiam consequuntur, qui sine illo tantum se assequi posse confidunt?*

III.

Quòd nisi gratia Dei continua juvemur, insidias Diaboli superare non possumus.

NEminem etiam baptismatis gratia renovatum, idoneum esse ad superandas Diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit. Quod ejusdem Antistitis in eisdem paginis doctrina confirmat, dicens: *Nam quamvis hominem redemisset à præteritis ille peccatis, tamen sciens iterùm posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodùm posset illum & post ista corrigere, multa servavit, quotidiana præstans illi remedia, quibus nisi freti confisique nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.*

IV.

Quòd per Christum libero benè utamur arbitrio.

QUòd nemo nisi per Christum libero bene utatur arbitrio, idem magister in Epistola ad Milevitanum Concilium data prædicat, dicens: *Adverte tandem, ò pravissimarum mentium perversa doctrina, quòd primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentiùs frænis ejus utitur, in prævaricationis præsumptionem conciderit. Nec ex hac potuit erui, nisi providentia ei regenerationis statum pristinæ libertatis Christi Domini reformasset adventus.*

V.

Quòd omnia Sanctorum merita dona sint Dei.

QUòd omnia studia, & omnia opera ac merita Sanctorum, ad Dei gloriam laudemque referenda sunt, quia nemo aliundè ei placet, nisi ex eo quod ipse donaverit. In quam nos sententiam dirigit beatæ recordationis Papæ Zozymi regularis auctoritas, cùm scribens ad totius Orbis Episcopos ait: *Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt, undè nascuntur) ad Fratrum & Coepiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus.* Hunc autem

sermo-

sermonem, sinceriffimæ veritatis luce radiantem, tanto Afri Episcopi honore venerati sunt, ut ita ad eundem virum rescriberent: *Illud verò quod in litteris, quas ad universas Provincias curasti esse mittendas, posuisti dicens*, Nos tamen instinctu Dei, &c. *Sic accipimus dictum, ut illos qui contra Dei adjutorium extollunt humani arbitrii libertatem, districto gladio veritatis, velut cursim transiens, amputares. Quid enim tam libero fecisti arbitrio, quàm quod universa in nostræ humilitatis conscientiam retulisti? Et tamen instinctu Dei factum esse fideliter sapienterque vidisti, veraciter fidenterque dixisti. Ideò utique, quia præparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt: Ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.*

V I.

Quòd omnis sancta cogitatio, & motus piæ voluntatis ex Deo sit.

QUòd ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Ad hanc enim nos professionem idem Doctor instituit, qui cùm ad totius orbis Episcopos de divinæ gratiæ opitulatione loqueretur, *Quod ergò tempus*, ait, *intervenit, quo ejus non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus est. Superbum est enim, ut quicquam sibi humana natura præsumat, clamante Apostolo*, Non est nobis colluctatio adversùs carnem & sanguinem, sed contra principes & potestates aeris hujus, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. *Et sicut ipse iterùm dicit*: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per JESUM CHRISTUM Dominum nostrum. *Et iterùm:* Gratia Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus laboravi. Non ego autem, sed gratia Dei mecum.

V I I.

Quòd gratia Dei non solùm peccata dimittat, sed etiam adjuvat ne committantur, & præstat ut lex impleatur, non sicut ait Pelagius, facilè, quasi sine gratia Dei difficiliùs possit impleri.

ILlud etiam, quod intra Carthaginensis Synodi Decreta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ Sedis Decretum amplectimur, quod scilicet tertio Capitulo definitum est: *Ut quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.* Et iterùm Capitulo quarto: *Ut si quis dixerit gratiam Dei per Jesum Christum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, & quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit. Cùm enim dicat Apostolus*, Scientia inflat, charitas verò ædificat, *Valdè impium est, ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi, & ad eam quæ ædificat non habere; cùm sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut ædificante charitate scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est*, Qui docet hominem scientiam, *ita etiam scriptum est*, Charitas ex Deo est. Item quinto Capitulo: *Ut quisquis dixerit, ideò nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium jubemur, faciliùs possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illa divina implere mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficiliùs potestis facere, sed ait*, Sine me nihil potestis facere.

V I I I.

Quòd præter statuta Sedis Apostolicæ, omnes orationes Ecclesiæ Christi gratiam resonant, qua genus humanum ab æterna damnatione reparatur.

PRæter eas autem Beatissimæ & Apostolicæ Sedis inviolabiles sanctiones, quibus nos piissimi Patres, pestiferæ novitatis elatione dejecta, & bonæ voluntatis exordia, & incrementa probabilium studiorum, & in eis usque in finem perseverantiam, ad Christi gratiam referre docuerunt, obsecrationum quoque Sacerdotalium Sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo tradita, atque in omni Ecclesia Catholica uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat supplicandi. Cùm enim sanctarum plebium Præsules mandata sibimet legatione fungantur, apud divinam Clementiam humani generis agunt causam, & tota secum congemiscente Ecclesia postulant & precantur, ut Infidelibus donetur fides, ut Idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, ut Judæis ablato cordis velamine lux veritatis appareat, ut Hæretici Catholicæ Fidei perceptione resipiscant, ut Schismatici spiritum redivivæ charitatis accipiant, ut Lapsis pœnitentiæ remedium conferatur, ut denique Catechumenis ad regenerationis Sacramenta perductis, cœlestis aula misericordiæ reseretur. Hæc autem non perfunctoriè neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus: Quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum transferas in regnum Filii charitatis suæ, & ex vasis iræ faciat vasa misericordiæ. Quod adeò totum divini operis esse sentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum semper actio, laudisque confessio pro illuminatione talium vel correctione referatur.

IX. Quòd

IX.

Quòd gratiam Dei etiam baptizandorum testetur instituta purgatio, cùm exorcismis & exsufflatione Spiritus ab eis abiguntur.

ILlud etiam, quod circa baptizandos in universo mundo sancta Ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplemur intuitu: Cùm sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non priùs fontem vitæ adeunt, quàm exorcismis & exsufflationibus Clericorum Spiritus ab eis immundus abigatur; ut tunc verè appareat, quomodo princeps mundi hujùs mittatur foras, & quomodo priùs alligetur Fortis, & deinceps vasa ejus diripiantur, in possessionem translata victoris, qui captivam duxit captivitatem, & dat dona hominibus. His ergo Ecclesiasticis regulis, & ex divina sumptis auctoritate documentis, ita adjuvante Domino conformati sumus, ut omnium bonorum affectuum atque operum, & omnium studiorum omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum fateamur Auctorem, & non dubitemus ab ipsius gratia hominis merita præveniri, per quem fit, ut aliquid boni & velle incipiamus & facere. Quo utique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur; ut de tenebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudente fit providum. Tanta enim erga omnes homines est bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona, & pro his quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus. Agit quippe in nobis, ut quod vult & velimus & agamus. Nec otiosa in nobis esse patitur, quæ exercenda, non negligenda donavit, ut & nos cooperatores simus gratiæ Dei, ac si quid in nobis ex nostra viderimus remissione languescere, ad illum sollicitè recurramus, qui sanat omnes languores nostros, & redimit de interitu vitam nostram, & cui quotidie dicimus, *Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.*

X.

Quòd profundiores quæstiones nec contemnendæ sint, nec penitùs asserendæ.

PRrofundiores, difficilioresque partes incurrentium quæstionum quas latius pertractarunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere: Quia ad confitendum gratiam Dei, cujus operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus, quicquid secundum prædictas regulas Apostolicæ Sedis nos Scripta docuerunt, ut prorsus non opinemur Catholicum quod apparuerit præfixis sententiis esse contrarium.

ROMANA XIXTI TERTII PONTIFICIS SYNODUS.

OMnem in Nestorianos ac Pelagianos clementiam Ephesino Concilio commendarat Celestinus Pontifex. *Habent*, inquit, *si resipiscant, copiam revertendi. Quod bis solis non permittitur, quos propria cum auctoribus hæreseos omnium Fratrum constat subscriptione damnatos. Per Dei enim misericordiam aliquos ex eorum numero ad nos jam rediisse gaudemus.* Quæ Romana clementia animavit etiam Julianum, de quo S. Prosper in Chronico: *Hac tempestate Julianus Heclanensis Episcopus, jactantissimus Pelagiani erroris adsertor, quem dudum amissi Episcopatus intemperans cupido exagitabat, multimoda arte fallendi correctionis speciem præferens, molitus est in Ecclesiæ communionem subrepere. Sed his insidiis Xixtus Papa, Diaconi Leonis hortatu, vigilanter occurrens, nullum aditum pestiferis conatibus patere permisit. Et ita omnes Catholicos dejectione fallacis bestiæ gaudere fecit, quasi tunc primùm superbissimam hæresim apostolicus gladius detruncasset.* Non Laicam, sed Episcopalem dumtaxat communionem denegavit: Quod nempè Julianus esset & unus ex Sectæ auctoribus, & omnium Episcoporum subscriptione apud Ephesum damnatus.

Et tunc adimpleta fuit spes illa, quam de laudato Pontifice habuit adversùm Hypocritarum insidias S. Prosper: Quod in Innocentio, Zozymo, Bonifacio, Celestino operatus fuerat, Dominus operatus est & in Xixto, *& in custodia Dominici gregis, hæc fuit pars gloriæ reservata huic Pastori, ut sicut illi lupos abegere manifestos, ita hic depelleret occultos.* Factum id fuit anno Domini quadringentesimo quadragesimo.

In libro cui titulus, *Dimidium temporis*, laudatus Prosper, aut alius quis ejus auctor pergit; *Nobis apud Campaniam constitutis, Venerabilis Papa Leo Manichæos subvertit, & contrivit Pelagianos, & maximè Julianum.* Repulsam à Xixto passus Julianus abjit in natalem Campaniam, nec à turbis cessavit. Hinc eò accessisse videtur Successor Leo, & suprà laudatam Gratiani Augusti legem esse in ipsum executus. Quare desperatus ille dicitur transfretasse ad Siculos, omnium rerum inopia fuisse istic compulsus ad pueris tradenda prima literarum elementa, miserabilis ibidem senuisse, & objisse. Ibidem objerat & Pelagii magister Ruffinus.

AQUILEJENSIS SYNODUS.

PEr omnes vagari Provincias, & sibi ab Ephesino Concilio indultæ reparationis gratiam venari ab incautis Episcopis, non desiit Pelagiana factio, *hunc maximè expetens fructum, ut sub velamento communionis plures domos adeat, & per falsi nominis scientiam multorum corda corrumpat.* Et reperit Nicetam Aquilejensem Episcopum, Venetiarum Metropolitam, à quo non Laicos tantùm, sed & plures Presbyteros, Diaconos, aliosque Clericos fuisse sine professione in gradum receptos, permissosque liberè vagari, apud S. Leonem Magnum questus est Septimius Episcopus Altinensis.

Nicetam Pontifex corripuit, jussitque fieri Provincialem Synodum, decreturam sequentia. Primò, ut nullus deinceps, seu Laicus seu Clericus, Pelagianus in communionem admittatur aut gradum, nisi *apertis professionibus damnent sui*

superbi

superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum universalis Ecclesia exhorruit detestentur, omniaque Decreta Synodalia, quæ ad excisionem hujus hæreseos Apostolicæ Sedis confirmavit authoritas, complecti se, & in omnibus approbare, plenis & apertis, ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur.

Secundò, ut omnes huc usque sine tali professione suscepti evocentur ad ipsam coram Synodo faciendam, & data ipsis reparatio sit eòusque suspensa. Nullum enim Hæreticum aliter recipi mandat antiquissima Patrum disciplina.

Tertiò, ut nullus, ex Pelagianis præsertim, Clericus permittatur vagari, sed cuncti ad fixum sui tituli ministerium cogantur. Ita enim mandat Apostolicus Canon, firmatus per Synodum Nicænam.

Latiùs hæc habes in laudatis Pontificis literis ad præfatos Septimium ac Nicetam. Episcopatum hic iniit anno Domini quadringentesimo quadragesimo nono. Synodi annus ignoratur.

S. GELASII PONTIFICIS DECRETA.

E Venetorum Provincia ejecti Pelagiani abiere ad Dalmatas, recidiva illic seminarunt zizania, corrupere multos, rursus appellarunt ad generalem Synodum, instantes causam suam retractari. Superbissimi erroris primum auctorem fuisse ipsum in cœlo Luciferum, ac ex illo ipsum rebellasse in Divinam Majestatem, eique voluisse esse similem, insigniter in literis ad Demetriadem ostendit S. Prosper. Hinc ejus sequaces post tot Patrum Synodos, etiam post Ephesinam generalem, post tot Apostolicæ Sedis Decreta, post tot Augustorum Principum leges, appellasse adhuc, & perstitisse rebelles, ne admireris. Ea interim omnia per graves ad Honorium Salonitanum Episcopum, Dalmatiæ Metropolitam, querelas & literas ursit S. Papa Gelasius, multis ostendens damnatæ toties blasphemiæ non posse indulgeri examen novum, & adjungens. *An fortasse nescitis hanc hæresim & ab Apostolica dudum Sede per beatæ memoriæ Innocentium, ac deindè Zozymum, Bonifacium, Celestinum, Xixtum, Leonem, continuis & incessabilibus sententiis fuisse prostratam? Nec tantùm Ecclesiæ Catholicæ legibus, sed Principum quoque Romanorum eo tenore damnatam, ut nusquam terrarum vivendi locum Sectatores ejus habere sinerentur.* Data est Epistola quinto Kalendas Augusti, Albino Consule, Domini anno quadringentesimo nonagesimo tertio.

Eo tempore Gothi, Ariani & Barbari, vexabant Italiam, atque ita languebat istic Ecclesiastica disciplina. Apud Picenos nescio quis *miserabilis senex, Seneca nomine*, ordine Presbyter, *totius eruditionis ignarus*, Pelagiano in cœno fœtebat totus, docuitque sequentia.

Primò, *in matrum uteris opere Divino creari infantes, ideoque justum non videri, quod factura Dei sine ullis propriis actionibus cuiquam peccato gignatur obnoxia.*

Secundò, Decedentes sine Baptismo infantes non intrare quidem Dei Regnum, attamen non mitti in damnationem, sed admitti ad vitam æternam.

Tertiò. *Quòd homo per liberum arbitrium, bona suffragante natura, beatus*, seu justus *efficiatur.*

Quarto, *beatæ memoriæ Hieronymum & Augustinum, Ecclesiasticorum lumina Magistrorum, in Sacerdotum præsentia lacerabat.*

Hæc omnia Episcoporum socordiæ ad cripsit Gelasius, ac eruditis literis singulos damnavit errores. Originale peccatum ostendit esse ex primo Protoplastorum verso in naturam delicto contagium, ideoque Divinæ justitiæ per omnia conforme. Ecclesiæ fidem variè firmat.

Ad secundum, ait à parvulis istis manducatam non fuisse Filii hominis Carnem, nec bibitum Sanguinem, ideoque ipsos excludi etiam à vita æterna, & concludit: *Tollant de medio nescio quem tertium, quem decipiendis parvulis faciunt, locum.*

Capitulum tertium dicit esse *toti mundi cognita atque convicta Pelagianorum deliramenta*. Ait *liberum*, id est operandæ justitiæ validum, *arbitrium* primo peccato esse *corruptum, fœdatum, perditum*, ideoque reparari oportere, & reparari non posse, nisi per gratiam ejus, qui dixit: *Cùm vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.*

Etiam *istud peculiare, olimque detritum Pelagianorum virus, quo putant gratiam Dei secundùm merita hominum posse conferri*, iterùm damnat, sanciens etiam primum fidei exordium esse Dei donum.

Sanctos Hieronymum & Augustinum à moritura musca lacerari dicit esse scelus summum, & ab Episcopis non tolerandum. Data est Epistola eodem Consule, verùm Kalendis Novembris.

Anno sequenti Romanam septuaginta Episcoporum Synodum fecit idem Pontifex, in qua authenticorum & prohibendorum librorum condidit catalogum, & in primo hæc posuit: *Opuscula sancti Augustini, Item Opuscula Prosperi.* In secundo hæc: *Opuscula Cassiani Presbyteri. Opuscula Fausti Rejensis.* Ea sancit apocrypha. Sancit adversùs Gennadii Massiliensis Catalogum, qui Fausti opuscula plurimùm laudans putatur Pontifici nostro fuisse inscriptus.

ARAUSICANA SYNODUS.

FAustus, ex Lerinensi Monacho Episcopus Rejensis, tres edidit Epistolas. Primam ad Lucidum Presbyterum, Prædestinationæ hæresis sectatorem, in qua singulos hujus erroris articulos edicit, & Erronem ad ipsorum ejurationem seriò hortatur. Altera est ipsius Lucidi ad Synodum Arelatensem: Hac Fausto ille obedit, & Synodo se plenè submittit. Tertia est rursùm Fausti ad sanctum Leontium Arelatensem Archi-Episcopum, & ipsi in Lugdunensi Synodo adsidentes Collegas, qua Synodalium apud Arelatum Actorum digestionem sibi gloriatur delegatam, & adjungit: *In quo quidem opusculo post Arelatensis Synodi subscriptionem, novis erroribus deprehensis, adjici aliqua Synodus Lugdunensis exegit.* Quæ, quales, quo tempore fuerint istæ Synodi, dudùm quæsierunt Eruditi, & necdum invenerunt. Nec mirum. Quod enim non est, quomodò reperias? Quò Augustinianam, à Romana Ecclesia tunc sæpius vindicatam, doctrinam Prædestinatianæ fabulæ

fabulæ calumnia denuò macularet, Lucidum Presbyterum finxisse creditur Faustus, duasque de ipso Synodos, suum istic probatum opusculum, & datum mandatum ipsi adversùm novos errores aliqua addendi. Quam imposturam eruditus Vir nuper demonstravit lucidè, ac revicit.

Ex isto interim imaginario mandato Faustus edidit duos libros de Gratia & Libero arbitrio, atque ita omnem rursùs, Gallicanam præsertim, Ecclesiam gravissimè inquietavit. Operis enim istius patrocinium susceperunt Gennadius Presbyter Massiliensis, Sidonius Apollinaris Episcopus Arvernensis, aliique viri clari: Etiam Constantinopoli ob gentis suæ negotia apud Justinum Augustum degens Possessor Africanus Episcopus, addens tamen à se lecta octo solùm priora Capita, ideòque de toto corpore se non judicare. Et reverà virus maximè latet in Capitibus posterioribus. Ista etiam in urbe fuisse graves de his libris motus, testatur Possessor in literis ad Pontificem Horsmisdam.

Eos verò ad apocrypha proscripsit Sanctus Papa Gelasius, septem libris revicit Sanctus Fulgentius Ruspensis in Byzacena Africa Episcopus, & Gelasii judicium in suo ad Possessorem Rescripto firmavit laudatus Hormisda. Verùm Joanni Maxentio, suspecto licèt de occulta Eutychetis perfidia, erudito tamen apud Thracum Schytas Monacho, censura ista visa est nimiùm gratiosa, ideòque & Papale Rescriptum, uti suppositirium, invasit Scythico impetu, lucidè ostendens Fausti Opus non dumtaxat apocryphum esse, sed plenè hæreticum, & Augustinianæ de Gratia doctrinæ capitaliter adversum. Ei se junxit in libello de Gratia ac Incarnatione, Africanis Episcopis oblato, alter Scythiæ Monachus Petrus Diaconus, Orientalis Ecclesiæ ad Romanam Legatus.

Adversùm eosdem libros, ac ex ipsis perseverantes in Gallia motus S. Cæsarius, è Lerinensi item Monacho Arelatensis Archi-Episcopus, scripsit librum illum, de quo in virorum illustrium Catalogo præfatus Gennadius: *Cæsarius de Gratia & Libero arbitrio edidit testimonia Divinarum Scripturarum, & SS. Patrum judiciis munita, ubi docet hominem de proprio nihil boni agere, nisi eum Divina Gratia præveniat.* Palmaris enim cum Fausto & omnibus Semi Pelagianis quæstio erat de primo fidei & bonæ voluntatis exordio, seu de Gratia præveniente. Pergit Gennadius: *Quod opus etiam Papa Felix per suam Epistolam roboravit, & in latius promulgavit.* Fuit is Felix quartus.

Verùm neque sic motus cessarunt. Illustris vir, Patricius ac Galliarum Prætorio Præfectus, Liberius in Arausicana Civitate exstruxerat novam Basilicam, & ad ejus dedicationem non solùm S. Cæsarium, sed & omnes vicinos invitavit Episcopos: Ita tunc erat in more. Augustinianæ non tantùm doctrinæ, sed & personæ amantissimus erat Cæsarius: Nam & illo, quo Augustinus obierat, proximo die mori & ipse petiit à Deo, ac impetravit. Authentica de Gratia Dei & Libero arbitrio Capitula in Romanæ Ecclesiæ scriniis servari didicerat ex Hormisdæ ad Possessorem Epistola; Ipsa sibi à laudato Papa Felice transmitti flagitavit, ex laudatæ dedicationis occasione facturus Synodum, & motum omnem compositurus. Alii volunt non ad ejus preces, sed proprio Pontificis motu transmissa. Non constat: Et non refert.

Quæstio prima est, An hæc Capitula sint ea ipsa, quæ in literis ad Possessorem laudavit Hormisda? Respondeo esse incertum. Eruditorum verior opinio censet laudata per Hormisdam Capitula esse illa, quæ sibi à Prospero ac Hilario oblata confirmavit S. Celestinus, adeòque ab his diversa: Illa enim sunt solùm undecim, hæc viginti quinque. Alii putant à Prospero, dum Sancto Leoni Magno fuit à conscribendis Epistolis, collecta & Romanæ Ecclesiæ archivis indita fuisse è S. Augustini libris longè plura Capitula: Quò etiam ad futuros Semi-Pelagianorum motus Apostolicam Sedem armaret. Alii volunt collecta ab ipso Papa Felice. Quidquid sit ex Augustini partim libris, partim ex Prosperi sententiis sunt deflorata, fuere viginti quinque, & ipsa per hanc Synodum admitti jussit Cæsarius, ac probari.

Altera quæstio est, Quo tempore fuerit celebrata hæc Synodus? Majores nostri celebratam credidere circa tempora Sancti Leonis. Verùm adpositus Consul evincit aliud. Habita est Consulatu Decii Junioris, qui est Christi Domini annus quingentesimus vigesimus nonus, Felicis quarti tertius, tertius item Augusti Justiniani. Et Sanctum Cæsarium à quingentesimo secundo usque ad ejusdem sæculi quadragesimum tertium annum sedisse Episcopum, docent tabulæ Ecclesiæ Arelatensis. Nec à S. Leone, aut ejus successore Hilaro, sed à Felicis quarti successore Bonifacio secundo Synodus nostra fuit confirmata.

Apostolica confirmatio non erat necessaria. E Romanæ enim Ecclesiæ scriniis transmissa Capitula hic dumtaxat fuerant acceptata. Confirmationis causam edicunt in S. Cæsarii vita Annales Lerinenses: *Multi æmuli* adversùs Cæsarium & hanc ejus Synodum *insurrexerunt, qui ejus resisterent doctrinæ de Gratia, & mala interpretatione quorumdam oboritur in Gallicanis partibus contra prædicationem hominis Dei sinistra suspicio.* Quod prima etiam fidei ac bonæ voluntatis exordia esse Dei dona definisset hæc Synodus, omninò aversabantur. Hinc ad nuper defuncti Felicis successorem Bonifacium retulit omnia Cæsarius, suæque Synodi obtinuit novam confirmationem, de qua Fossatensis ac Laudunensis Cœnobiorum antiquus ad Jacobum Sirmondum Codex: *In hoc Codice continetur Synodus Arausicana, quam per auctoritatem S. Bonifacius Papa confirmavit, & ideò quicumque aliter de Gratia & Libero arbitrio crediderit, quàm vel ista auctoritas continet, vel in ista Synodo constitutum est, contrarium se Sedi Apostolicæ, & universæ per totum mundum Ecclesiæ esse cognoscat.* Confirmatricem, quæ dudùm latuit, Epistolam hic etiam damus.

At ecce necdum quies. Etenim quidam laudatæ confirmationis ignari Episcopi in Valentina Gallorum Civitate fecerunt Synodum, suum de primo fidei ac bonæ voluntatis exordio errorem adversùs nostram Synodum firmaturi. Æger Cæsarius eo accedere non potuit, ideòque vice

sua

sua legavit de suæ Provinciæ Episcopis & Clericis viros præstantissimos, quorum os erat Cyprianus Tolonensis Episcopus, de quo laudati Annales Lerinenses: Errantium Episcoporum *intentionibus Vir Dei Cyprianus dedit veram & evidentem ex traditione Apostolica rationem. Nam bonæ memoriæ Bonifacius, Romanæ Ecclesiæ Papa, eadem colluctatione cognita, calcata intentione jurgantium, prosecutionem S. Cæsarii Apostolica auctoritate firmavit. Ita donante Christo, paulatim Ecclesiarum Antistites receperunt, quod optaverat Diabolus repentina animositate cessare.*

ACTORUM SYNODALIUM PRÆFATIO.

CUm ad dedicationem Basilicæ, quam Illustrissimus Præfectus & Patricius filius noster Liberius in Arausica Civitate fidelissima devotione construxit, Deo propitiante, & ipso invitante convenissemus, & de rebus quæ ad Ecclesiasticam regulam pertinent, inter nos spiritalis fuisset oborta conlatio; pervenit ad nos esse aliquos, qui de Gratia & Libero arbitrio per simplicitatem minùs cautè, & non secundùm Fidei Catholicæ regulam sentire velint. Unde id nobis, secundùm admonitionem & auctoritatem Sedis Apostolicæ, justum ac rationabile visum est, ut pauca Capitula ab Apostolica nobis Sede transmissa, quæ ab antiquis Patribus de Sanctarum Scripturarum voluminibus in hac præcipuè causa collecta sunt, ad docendos eos qui aliter quàm oportet sentiunt, ab omnibus observanda proferre, & manibus nostris subscribere deberemus. Quibus lectis, qui hucusque non sicut oportebat de Gratia & Libero arbitrio credidit, ad ea quæ fidei Catholicæ conveniunt, animum suum inclinare non differat.

CAPITULUM PRIMUM.

Quòd per peccatum Adæ non solùm corpus, sed anima etiam læsa fuerat.

SI quis per offensam prævaricationis Adæ, non totum, id est, secundùm corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum, sed animæ libertate illæsa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus, adversatur Scripturæ dicenti: *Anima quæ peccaverit ipsa morietur*. Et, *Nescitis, quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus cui obeditis?* Et, *A quo quis superatur, ejus & servus addicitur*.

I I.

Quòd peccatum Adæ non ipsi solùm nocuit, sed ad posteros quoque transiit.

Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non & ejus propagini, asserit nocuisse, aut certè mortem tantùm corporis, quæ pœna peccati est, non autem & peccatum, quod mors est animæ, per unum hominem in omne genus humanum transisse testatur, injustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*.

I I I.

Quòd Gratia Dei non ad invocationem detur, sed ipsa faciat ut invocetur.

Si quis ad invocationem humanam Gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut invocentur à nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ, vel Apostolo idem dicenti: *Inventus sum, à non quærentibus me; palàm apparui his, qui me non interrogabant*.

I V.

Quòd Deus, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectet, sed præparet.

Si quis ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem & operationem in nos fieri confitetur, resistit ipsis Spiritui sancto per Salomonem dicenti: *Præparatur voluntas à Domino*. Et Apostolo salubriter prædicanti: *Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate sua*.

V.

Quòd initium fidei non ex nobis, sed ex gratia Dei sit.

Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium, & ad regenerationem sacri Baptismatis pervenimus, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, beato Paulo dicente: *Confidimus, quia qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri Jesu Christi*. Et illud: *Vobis datum est pro Christo non solùm ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini*. Et, *Gratia salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est*. Qui enim fidem, qua in Deum credimus, dicunt esse naturalem, omnes eos qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodo fideles esse definiunt.

V I.

Quòd sine gratia Dei, credentibus & petentibus misericordia non conferatur, cùm gratia ipsa faciat, ut credamus & petamus.

Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri divinitùs, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus,

per infusionem & inspirationem sancti Spiritus in nobis fieri confitetur, & aut humilitati, aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti: *Quid habes quod non accepisti?* Et, *Gratia Dei sum id quod sum.*

V I I.

Quòd viribus naturæ bonum aliquid, quod ad salutem pertineat, cogitare aut eligere sine gratia non possimus.

Si quis per naturæ vigorem bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, Evangelicæ prædicationi consentire posse confirmat absque illuminatione & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem consentiendo & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: *Sine me nihil potestis facere.* Et illud Apostoli: *Non quod idonei simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

V I I I.

Quòd per liberum arbitrium ad gratiam Baptismi nullus pervenire possit.

Si quis alios misericordia, alios verò per liberum arbitrium, quod in omnibus, qui de prævaricatione primi hominis nati sunt, constat esse vitiatum, ad gratiam Baptismi posse venire contendit, à recta fide probatur alienus. Is enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis asserit infirmatum; aut certè ita læsum putat, ut tamen quidam valeant sine revelatione Dei mysterium salutis æternæ per semetipsos posse conquirere. Quod quàm sit contrarium, ipse Dominus probat, qui non aliquos, sed neminem ad se posse venire testatur, nisi quem Pater attraxerit. Sicut & Petro dicit: *Beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est.* Et Apostolus: *Nemo potest dicere Dominum Jesum nisi in Spiritu Sancto.*

I X.

De adjutorio Dei, per quod bona operamur.

Divini est muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate & injustitia continemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur operatur.

X.

De adjutorio Dei omnibus semper implorando.

Adjutorium Dei etiam renatis ac Sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.

X I.

De obligatione votorum.

Nemo quicquam Domino rectè voverit, nisi ab ipso acceperit quod voveret, sicut legitur: *Quæ de manu tua accepimus, damus tibi.*

X I I.

Quales nos diligat Deus.

Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito.

X I I I.

De reparatione liberi arbitrii.

Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam Baptismi, non potest reparari: quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Undè veritas ipsa dicit: *Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.*

X I V.

Quòd ut liberemur à miseria, misericordia Dei prævenimur.

Nullus miser de quacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prævenitur, sicut dicit Psalmista: *Citò anticipet nos misericordia tua Domine.* Et illud: *Deus meus, misericordia ejus præveniet me.*

X V.

Quòd per gratiam Dei in melius mutatur fidelis.

Ab eo quod formavit Deus mutatus est Adam, sed in pejus per iniquitatem suam, ab eo quod operata est iniquitas mutatur fidelis, sed in melius per gratiam Dei. Illa ergo mutatio fuit prævaricatoris primi; hæc secundùm Psalmistam, *Mutatio est dexteræ Excelsi.*

X V I.

Quòd ex eo quod habemus non sit gloriandum, cùm ex Deo sit.

Nemo ex eo quod videtur habere, glorietur, tanquam non acceperit, aut ideò se putet accepisse, quia litera extrinsecùs, vel ut legeretur apparuit, vel ut audiretur sonuit. Nam sicut Apostolus dicit: *Si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est. Porrò autem si non gratis mortuus est, ascendens in altum captivavit captivitatem, dedit dona hominibus.* Inde habet quicumque habet. Quisquis autem se inde habere negat, aut verè non habet, aut id quod videtur habere, auferetur ab eo.

X V I I.

De Fortitudine Christiana.

Fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit; quæ diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium quod est in nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

X V I I I.

Nullis meritis gratiam præveniri.

Nullis meritis gratiam prævenientibus, debetur merces bonis operibus si fiant, sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.

X I X.

Neminem nisi Deo miserante salvari.

Natura humana, etiamsi in illa integritate, in

in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret. Undè cùm sine Dei gratia salutem non possit custodire quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit?

XX.

Nihil boni hominem posse sine Deo.

Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo; nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstat ut faciat homo.

XXI.

De natura & gratia.

Sicut eis qui volentes in lege justificari, & à gratia exciderunt, verissimè dicit Apostolus, *Si ex lege justitia est, ergo Christus gratìs mortuus est*; sic eis qui gratiam, quam commendat & percipit fides Christi, putant esse naturam, verissimè dicitur, *Si per naturam justitia est, ergò Christus gratìs mortuus est*. Jam hic enim erat lex, & non justificabat: jam hic erat & natura, & non justificabat. Ideò Christus non gratìs mortuus est, ut & lex per illum impleretur qui dixit, *Non veni legem solvere, sed adimplere*: Et natura per Adam perdita per illum repararetur, qui dixit venisse se quærere & salvare quod perierat.

XXII.

De his quæ hominum propria sunt.

Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum. Si quid autem habet homo veritatis atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati non deficiamus in via.

XXIII.

De voluntate Dei & hominis.

Suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt quod Deo displicet. Quando autem id faciunt quod volunt ut divinæ serviant voluntati, quamvis volentes agant quod agunt, illius tamen voluntas est, à quo & præparatur & jubetur quod volunt.

XXIV.

De palmitibus vitis.

Ita sunt in vite palmites, ut viti nihil conferant, sed inde accipiant undè vivant. Sic quippe vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipuli prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare. Qui autem præcisus est, sine radice non potest vivere.

XXV.

De dilectione qua diligimus Deum.

Prorsùs donum Dei est diligere Deum. Ipse ut diligeretur dedit, qui non dilectus diligit. Displicentes amati sumus, ut fieret in nobis unde placeremus. Diffudit enim charitatem in cordibus nostris Spiritus Patris & Filii, quem cum Patre amamus & Filio.

Ac sic secundùm suprascriptas sanctarum Scripturarum sententias, vel antiquorum Patrum definitiones, hoc Deo propitiante & prædicare debemus & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum est possit, nisi eum gratia misericordiæ divinæ prævenerit. Unde & Abel justo, & Noe, & Abrahæ, & Isaac, & Jacob, & omni antiquorum Patrum multitudini, illam præclaram Fidem, quam in ipsorum laude prædicat Apostolus Paulus, non per bonum naturæ, quod priùs in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei credimus fuisse collatam. Quam gratiam, etiam post adventum Christi Domini, omnibus qui baptizari desiderant, non in libero arbitrio haberi, sed Christi novimus simul & credimus largitate conferri; secundùm illud quod sæpè jam dictum est, & quod prædicat Paulus Apostolus: *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Et illud: *Deus qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri Jesu-Christi.* Et illud: *Gratia salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum est.* Et quod de seipso ait Apostolus: *Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem.* Non dixit, *Quia eram*, sed *ut essem.* Et illud: *Quid habes quod non accepisti?* Et illud: *Omne datum bonum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum.* Et illud: *Nemo habet quicquam, nisi illi datum fuerit desuper.* Innumerabilia sunt sacrarum Scripturarum testimonia, quæ possunt ad probandam gratiam proferri; sed brevitatis studio prætermissa sunt, quia & revera cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt. Hoc etiam secundùm fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum divina potestate prædestinatos esse non solùm non credimus, sed etiam si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus. Hoc etiam salubriter profitemur & credimus, quod in omni opere bono non nos incipimus, & posteà per Dei misericordiam adjuvamur; sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem sui priùs inspirat, ut & baptismi Sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum cum ipsius adjutorio, ea quæ sibi sunt placita implere possimus. Undè manifestissimè credendum est quod & illius latronis, quem Dominus ad paradisi patriam revocavit, & Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zacchæi, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed divinæ largitatis donum. Et quia definitionem antiquorum Patrum, nostramque, quæ suprascripta est, non solùm Religiosis, sed etiam Laicis medicamentum esse, & desideramus & cupimus; placuit ut eam etiam & illustres ac magnifici viri, qui nobiscum ad præ-

præfatam festivitatem convenerunt, propria manu subscriberent.

r *Dilectissimo Fratri Cæsario* Bonifacius.

PEr filium nostrum Armenium Presbyterum & Abbatem literas Tuæ Fraternitatis accepimus, quas ad nos sub ea qua in Deo tenemur charitate direxeras, quibus credideras postulandum, ut id quod à beatæ recordationis Decessore nostro Papa Felice pro Catholicæ fidei poposceras firmitate, mea explicaretur instantia. Sed quia id voluntas superna disposuit, ut quod per nos ab illo speraveras, à nobis potiùs impetrares; petitioni tuæ, quam laudabili fidei sollicitudine concepisti, Catholicum non distulimus dare responsum. Indicans enim, quod aliqui Episcopi Galliarum, cùm cætera jam bona ex Dei acquieverint gratia provenire, fidem tantùm quà in Christo credimus, naturæ esse velint, non gratiæ, & hominibus ex Adam, quod dici nefas est, in libero arbitrio remansisse, non etiam nunc in singulis misericordiæ divinæ largitate conferri: Postulans, ut pro ambiguitate tollenda, confessionem vestram, qua vos è diverso fidem rectam in Christo, totiusque bonæ voluntatis initium, juxta catholicam veritatem, per prævenientem Dei gratiam singulorum definitis sensibus inspirari, authoritate Sedis Apostolicæ firmaremus. Atque ideò, cùm de hac re multi Patres, & præ cæteris beatæ recordationis Augustinus Episcopus, sed & majores nostri Apostolicæ Sedis Antistites, ita ratione probentur disseruisse latissima, ut nulli ulterius deberet esse ambiguum, fidem quoque nobis ipsam venire de gratia, supersedendum duximus responsione multiplici, maximè cùm secundùm eas, quas ex Apostolo direxisti sententias, quibus dicit, *Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem;* Et alibi, *Vobis datum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, verùm etiam ut pro eo patiamini*; evidenter appareat fidem, qua in Christo credimus, sicut & omnia bona, singulis hominibus ex dono supernæ venire gratiæ, non ex humanæ potestate naturæ. Quod etiam Fraternitatem Tuam, habita conlatione cum quibusdam Sacerdotibus Galliarum, juxta fidem gaudemus sensisse Catholicam: In his scilicet, in quibus uno, sicut indicasti, consensu definierunt fidem, quà in Christo credimus, gratia divinitatis præveniente conferri: adjicientes etiam, nihil esse prorsus secundùm Deum boni, quod sine Dei quis gratia aut velle, aut incipere, aut operari, aut perficere possit, dicente ipso Salvatore nostro, *Sine me nihil potestis facere*. Certum est enim, atque Catholicum, quia in omnibus bonis, quorum caput est fides, nolentes nos misericordia divina præveniat, ut in fide duremus, sicut David Propheta dicit: *Deus meus misericordia ejus præveniet me*. Et iterùm: *Misericordia mea cum ipso est*. Et alibi: *Misericordia ejus subsequetur me*. Similiter & Beatus Paulus dicit: *Aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Unde nimis eos qui contra sentiunt, admiramur usque eo vetusti erroris adhuc reliquiis prægravari, ut ad Christum non credant Dei beneficio, sed naturæ perveniri; & ipsius naturæ bonum, quod Adæ peccato noscitur depravatum, auctorem nostræ fidei dicant magis esse quàm Christum, nec intelligant se Dominicæ reclamare sententiæ dicenti: *Nemo venit ad me, nisi datum fuerit illi à Patre meo*. Sed & Beato Paulo simul obsistere clamanti ad Hebræos: *Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei consummatorem Jesum Christum*. Quæ cum ita sint, invenire non possumus quid ad credendum in Christo, sine Dei gratia humanæ deputent voluntati, cùm Christus auctor consummatorque sit fidei. Quapropter affectu congruo salutantes, suprascriptam confessionem vestram consentaneam catholicis Patrum regulis adprobamus. Illos autem, qui præcedente fide, cætera, sicut indicas, volunt gratiæ deputare, sua professione constringimus, ut multò magis dono gratiæ etiam fidem cogantur adscribere, præter quam nihil est boni, quod secundùm Deum quilibet valeat operari, sicut Beatus Apostolus dicit: *Omne quod ex fide non est, peccatum est*. Quod cùm ita sit, aut nullum bonum gratiæ deputabunt, si ei fidem subtrahere moliuntur; aut si quod bonum esse dicunt de gratia, ipsa necessariò fides erit gratiæ deputanda. Si enim nihil boni est sine fide, fides autem ipsa venire negetur ex gratia, nullum, quod absit, bonum erit gratiæ deputandum. Ait enim Jacobus Apostolus: *Omne donum bonum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum*. Et ipsi fatentur, ut dicis, dona cætera donari per gratiam; ipsa autem bona fide subsistere non ambigunt. Universa ergo necessariò fides erit gratiæ deputanda, à qua bonum quod gratiæ tribuunt, separare non possunt. His itaque breviter adsignatis, contra reliquas Pelagiani erroris ineptias, quas illa videtur Epistola continere, quàm à quodam tibi mandasti Sacerdote transmissam, respondendum non duximus, quia speramus de misericordia divina, quod ita per ministerium Tuæ Fraternitatis atque doctrinam, in omnium quos dissentire mandasti, dignabitur cordibus operari, ut ex hoc omnem bonam voluntatem non ex se, sed ex divina credant gratia proficisci, cùm se senserint id jam velle defendere, quod nitebantur pertinaciter impugnare. Scriptum est enim: *Præparatur voluntas à Domino*. Et alibi: *Scio quia non possum esse continens, nisi Deus dederit, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset donum*. Deus te incolumen custodiat, Frater charissime. Data viij. Kalend. Februarias, Lampadio & Oreste VV. CC. Consulibus.

CARISIACA SYNODUS.

POst dictam Valentinam Synodum omnes de Gratia ac libero arbitrio quæstiones per duo sæcula siluerunt usque ad tempora Severini Pontificis. Tunc enim apud Hibernos resurgere malum tentavit. Lucet ex literis, quas successor Joannes IV. scripsit ad istius Ecclesiæ Clerum: *Cognovimus quod virus Pelagianæ hæreseos apud vos denuò reviviscit.* Eam dicit à ducentis annis abolitam,

tam, & Romæ adhuc in dies damnari & concludit: *Hortamur ne quorum arma combusta sunt, apud vos eorum cineres resuscitentur.*

Successere Hispanorum lites de duplici Prædestinatione, de quibus inter Adriani primi Pontificis Acta exstat Epigraphe litterarum, quibus *Egilam in Hispania Episcopum* dicitur *monuisse de Prædestinatione hominis, sive ad bonum, sive ad malum*. Eandem modico post tempore quæstionem acerrimè movit Godescalcus, Orbacensis apud Svessiones Cœnobii Monachus, adseverans non solùm ad vitam æternam, sed ad gehennas à Deo prædestinari homines: Ad istam gratis, ad has ex prævisis meritis. Etiam alia, vera quidem, sed crudiori stylo docuit, ob quæ à Rabano Moguntino, Hincmaro Remensi, aliisque istius sæculi clarissimis Episcopis damnatus, carceratus, punitus fuit, tamquam Hæreticus Prædestinatianus. Alii illum operosissimè expurgant. Videatur eruditum opus Gilberti Manguin. Quidquid sit, acerbissimè usque ad mortem tractatus, ideoque *Monachus miserabilis* fuit meritò dictus. Anno octingentesimo quinquagesimo tertio præfatus Hincmarus in Carisiaco Regum Galliæ Palatio fecit Synodum, & adversùs Godescalci doctrinam edidit quatuor Capitula, de quibus Bertiniani Francorum Annales: *Carolus* Calvus Francorum *Rex Carisiacum veniens, cum quibusdam Episcopis & Abbatibus monasticis, quatuor Capitula edidit, & propria subscriptione roboravit.*

CAPITULUM PRIMUM.

Quòd una tantùm sit Prædestinatio Dei.

DEus omnipotens hominem sine peccato rectum cum libero arbitrio condidit, & in paradiso posuit, quem in sanctitate justitiæ permanere voluit. Homo libero arbitrio malè utens peccavit & cecidit, & factus est massa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus & justus elegit ex eadem massa perditionis secundùm præscientiam suam, quos per gratiam prædestinavit ad vitam, & vitam illis prædestinavit æternam; cæteros autem, quos justitiæ judicio in massa perditionis reliquit, perituros præscivit, sed non ut perirent prædestinavit, pœnam autem illis, quia justus est, prædestinavit, æternam. Ac per hoc unam Dei prædestinationem tantummodò dicimus, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem justitiæ.

II.

Quòd liberum hominis arbitrium per gratiam sanetur.

Libertatem arbitrii in primo homine perdidimus, quam per Christum Dominum nostrum recepimus: Et habemus liberum arbitrium ad bonum, præventum & adjutum gratia; & habemus liberum arbitrium ad malum, desertum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto sanatum.

III.

Quòd Deus omnes homines velit salvos fieri.

Deus omnipotens omnes homines sine exceptione vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quòd autem quidam salvantur, salvantis est donum; quòd autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.

IV.

Quod Christus pro omnibus hominibus mortuus sit.

CHRISTUS JESUS Dominus noster, sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cujus natura in illo adsumpta non fuerit, ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit, licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur. Quòd verò omnes passionis mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem & pretii copiositatem, sed ad infidelium, & ad non credentium ea fide, quæ per dilectionem operatur, respicit partem, quia poculum humanæ salutis, quod confectum est infirmitate nostra, & virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur.

VALENTINA SYNODUS.

CApitula hæc graviter displicuerunt Sancto Remigio Archi-Episcopo Lugdunensi. Et ipsius & ejus Clerus varii ipsa libris impugnavit, ac tandem anno octingentesimo quinquagesimo quinto fecit hanc è suæ Lugdunensis, Viennensis, ac Arelatensis Provinciarum Episcopis Synodum, & edidit hæc sex adversa Capitula.

CAPITULUM PRIMUM.

Quod novitates vocum omni studio vitandæ sint.

QUia Doctorem gentium in fide & veritate fideliter commonentem obedienterque audimus: *O Timothee, Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Et iterùm: *Profana autem & inaniloquia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit.* Et iterùm: *Stultas autem & sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant lites; Servum autem Domini non oportet litigare.* Et iterùm; *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam.* Paci, quantum Deus dederit, & charitati studere cupientes, attendentes pium ejusdem Apostoli consilium, *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis*, novitates vocum, & præsumptivas garrulitates, undè potiùs inter fratres contentionum & scandalorum fomes excitari potest, quàm ædificatio ulla timoris Dei succrescere, cum studio omni devitamus. Indubitanter autem Doctoribus piè & rectè tractantibus verbum veritatis, ipsisque sacræ Scripturæ lucidissimis expositoribus, id est Cypriano, Hilario, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, cæterisque in catholica pietate quiescentibus, reverenter auditum, & obtemperanter intellectum submittimus, & pro viribus quæ ad salutem nostram scripserunt amplectimur. Nam de præscientia Dei, & de prædestinatione, & de quæstionibus aliis, in quibus Fratrum animi non parum scandalizati probantur, illud tantùm firmissimè tenendum esse credimus, quod ex ma-

ternis Ecclesiæ visceribus nos hausisse gaudemus.

I I.

De æterna Dei præscientia bonorum & malorum.

Deum præscire & præscisse æternaliter, & bona quæ boni erant facturi, & mala quæ mali sunt gesturi, quia vocem Scripturæ dicentis habemus, *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant*, fideliter tenemus, & placet tenere, bonos præscisse omninò per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos; malos præscisse per propriam malitiam malos futuros, & per suam justitiam æterna ultione damnandos, ut secundùm Psalmistam, *Quia potestas Dei est, & Domini misericordia, reddat unicuique secundùm opera sua*. Et sicut Apostolica Doctrina se habet: *His quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam; his autem qui ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum*. In eodem sensu idem alibi: *In revelatione*, inquit, *Domini Jesu Christi de cælo cum Angelis virtutis ejus, in igne flammæ dantis vindictam his qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas, cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt*. Nec prorsùs ulli malo præscientiam Dei imposuisse necessitatem ut aliud esse non posset, sed quod ille futurus erat ex propria voluntate, ille sicuti Deus, qui novit omnia antequam fiant, præsciit ex sua omnipotenti & incommutabili majestate. Nec ex præjudicio ejus aliquem, sed ex merito propriæ iniquitatis credimus condemnari. Nec ipsos malos ideò perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanserunt.

I I I.

De Prædestinatione Dei, electorum ad vitam, & impiorum ad mortem.

Sed & de prædestinatione Dei placuit, juxta auctoritatem Apostolicam, quæ dicit: *An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Ubi & statim subjungit: *Quod si volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata, sive præparata in interitum, ut ostenderet divitias gratiæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam*. Fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem: In electione tamen salvandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum; in damnatione autem periturorum meritum malum præcedere justum Dei judicium. Prædestinatione autem Deum ea tantùm statuisse, quæ ipse vel gratuita misericordia, vel justo judicio facturus erat, secundùm Scripturam dicentem: *Qui fecit quæ futura sunt*. In malis verò ipsorum malitiam præscisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse, quia ex illo non est. Pœnam sanè malum meritum eorum sequentem, uti Deum, qui omnia prospicit, præscivisse, & prædestinasse, quia justus est, apud quem est, ut sanctus Augustinus ait, de omnibus omninò rebus tam fixa sententia, quàm certa præscientia. Ad hoc siquidem facit Sapientis dictum: *Parata sunt derisoribus judicia, & mallei percutientes stultorum corporibus*. De hac immobilitate præscientiæ & prædestinationis Dei, per quam apud eum futura jam facta sunt, etiam apud Ecclesiastem bene intelligitur dictum: *Cognovi quod omnia opera quæ fecit Deus perseverent in perpetuum*. Non possumus his addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur. Verùm aliquos ad malum prædestinatos esse divina potestate, videlicet ut quasi aliud esse non possint, non solùm non credimus, sed etiam si sunt qui tantum mali credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausica Synodus, illis anathema dicimus.

I V.

De redemptione Sanguinis Christi, & de quatuor & novemdecim Capitulis.

Item de redemptione Sanguinis Christi, propter nimium errorem qui de hac causa exortus est, ita ut quidam, sicut eorum scripta indicant, etiam pro illis impiis, qui à mundi exordio usque ad passionem Domini in sua impietate mortui æterna damnatione puniti sunt, effusum eum definiant, contra illud Propheticum, *Ero mors tua ò mors, ero morsus tuus inferne*; illud nobis simpliciter & fideliter tenendum ac docendum placet, juxta Evangelicam & Apostolicam veritatem, quod pro illis hoc datum pretium teneamus, de quibus ipse Dominus noster dicit: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Et Apostolus: *Christus*, inquit, *semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*. Porrò Capitula quatuor, quæ à Concilio Fratrum nostrorum minùs prospectè suscepta sunt, propter inutilitatem, vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati, sed & alia XIX. syllogismis ineptissimè conclusa, & licet jactetur, nulla sæculari literatura nitentia, in quibus commentum Diaboli potius, quàm argumentum aliquod fidei deprehenditur, à pio auditu fidelium penitùs explodimus, & ut talia & similia caveantur, per omnia auctoritate Spiritus sancti interdicimus, novarum etiam rerum introductores, ne districtiùs feriantur, castigandos esse censemus.

V.

Quod omnes regenerati à peccatis abluti sint, non tamen omnes salvi fiant.

Item firmissimè tenendum credimus, quod omnis multitudo Fidelium ex aqua & Spiritu sancto

ſto regenerata, ac per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & juxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in ejus ſanguine ſit à peccatis ſuis abluta: Quia nec in eis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cùm in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium, ſed prorsùs totum verum, & ipſa ſui veritate ac ſinceritate ſubnixum. Ex ipſa tamen multitudine Fidelium & redemptorum, alios ſalvari æterna ſalute, quia per gratiam Dei in redemptione ſua fideliter permanent, ipſius Domini ſui vocem in corde ferentes, *Qui perſeveraverit uſque in finem hic ſalvus erit*; alios quia noluerunt permanere in ſalute fidei, quam initio acceperunt, redemptioniſque gratiam potiùs irritam facere prava doctrina vel vita, quam ſervare elegerunt, ad plenitudinem ſalutis, & ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire. In utroque ſi quidem doctrinam pii Doctoris habemus: *Quicumque baptizati ſumus in* CHRISTO JESU, *in morte ipſius baptizati ſumus*: Et: *Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*. Et iterùm: *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem*. Et iterùm: *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia*. Et iterùm: *Irritam quis faciens legem Moyſis, ſine ulla miſeratione duobus aut tribus teſtibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?*

VI.

De Gratia & libero Arbitrio.

Item de Gratia, per quam ſalvantur credentes, & ſine qua rationalis creatura nunquam beatè vixit, & de libero arbitrio per peccatum in primo homine infirmato, ſed per gratiam Domini Jeſu fidelibus ejus redintegrato & ſanato, idipſum conſtantiſſimè & fide plena fatemur, quod SS. Patres auctoritate ſacrarum Scripturarum nobis tenendum reliquerunt; quod Africana, quod Arauſica Synodus profeſſa eſt, quod beatiſſimi Pontifices Apoſtolicæ Sedis Catholica fide tenuerunt: Sed & de natura & gratia, in aliam partem nullo modo declinare præſumentes. Ineptas autem quæſtiunculas, & aniles penè fabulas, Scotorumque pultes, puritati fidei nauſeam inferentes, quæ periculoſiſſimis & graviſſimis temporibus, ad cumulum laborum noſtrorum, uſque ad ſciſſionem charitatis miſerabiliter & lacrymabiliter ſuccreverunt, ne mentes Chriſtianæ inde corrumpantur, & excidant à ſimplicitate & caſtitate fidei, quæ eſt in Chriſto Jeſu, penitùs reſpuimus, & ut fraterna charitas cavendo à talibus auditum caſtiget, Domini Chriſti amore monemus. Recordetur Fraternitas malis mundi graviſſimis ſe urgeri, meſſe nimia iniquorum & paleis levium hominum ſe duriſſimè ſuffocari. Hæc vincere ferveat, hæc corrigere laboret, & ſuperfluis cœtum piè dolentium & gementium non oneret; ſed potiùs certa & vera fide, quod à Sanctis Patribus de his & ſimilibus ſufficienter proſecutum eſt, amplectatur.

SANCTI NICOLAI PRIMI PONTIFICIS

De his quæſtionibus Decretum.

REmigius & Hincmarus erant grandes in Gallia Epiſcopi: Arietarunt ſeſe invicem, adeoque & omnem iſtic Eccleſiam & Regnum. Finem dedit Sanctus Pontifex Nicolaus, anno dicti ſæculi quinquageſimo nono emittens Decretum, cujus huc uſque magno Chriſtianæ eruditionis damno latentis Compendium habes apud memoratos Annales Bertinianos: *Nicolaus Pontifex Romanus de Gratia Dei & libero arbitrio, de veritate geminæ Prædeſtinationis, & Sanguine Chriſti, ut pro credentibus omnibus fuſus ſit, fideliter confirmat, & catholicè decernit*. Valentinæ Synodi Decreta firmavit. Quæ ipſa verba ſuis, memoratis ab Hincmaro in litteris ad Egilonem Archiepiſcopum Senonenſem Annalibus inſeruit etiam Sanctus Prudentius Epiſcopus Trecenſis. Peſſimæ lites ſic iterum ſiluerunt: Quod nempè de Apoſtolicæ deciſionis infallibilitate nemo tunc in Gallia dubitaret.

DISSERTATIO DOGMATICA

DE GERMANO AC AVITO SENSU

SANCTORUM PATRUM,

UNIVERSÆ SEMPER ECCLESIÆ,

AC

SACROSANCTÆ PRÆSERTIM

TRIDENTINÆ SYNODI

CIRCA CHRISTIANAM

CONTRITIONEM

ET

ATTRITIONEM.

ADMODUM REVERENDIS, AMPLISSIMIS,

NOBILIBUS DOMINIS,

DOMINIS,

PRÆPOSITO,

DECANO,

CANONICIS,

Exemptæ Ecclesiæ Cathedralis sancti Bavonis Gandavensis.

ADM. REVERENDI, AMPLISSIMI, NOBILES DOMINI,

Enerales Ecclesiæ Synodos in deviæ suæ mentis patrocinium detorquere, atque ita incrustare calumniis, est antiqua Errantium machina & conatus. Etenim Apollinarius Laodicensis in prima Syria Episcopus, dum ex Nicænæ fidei verbis, *Consubstantialem Patri*: humanæ ac Divinæ in Christo Domino naturarum confusionem stabilit, magnum Athanasium in literis ad Epictetum Corinthiorum Episcopum coegit cum stomacho exclamare: *Quis infernus ista eructavit*? Neque enim adsumptum hominem, sed adsumens Verbum esse Patri consubstantiale definierat sacrosancta Synodus Nicæna. Longè majorem injuriam passa sunt gloriosa Sancti Cyrilli, Patriarchæ Alexandrini, adversùs Hæresiarcham Nestorium Capitula, eorumque comprobatrix & confirmatrix sacrosancta Ephesina Synodus, dum ipsa non Errones aut Hæretici, nec solus cum cætera Joannis Antiocheni Patriarchæ inquieta Factione Theodoretus Cyrensis in Eufratesia Provincia Episcopus, sed etiam cum magnis in Orthodoxo dogmate & pace Collegis S. Gennadius, Patriarcha Constantinopolitanus, adsertæ in Christo Domino confusionis infamavit, atque ita & Arianis & Apollinaristis præbuit fomenta, Oecumenicam Synodum reddidit suspectam prævaricationis, ac semetipsum statuit ejusdem inimicum & defensorem. Eumdem hodie impetum patitur sacrosancta Synodus Tridentina. Castam Dei dilectionem esse unicum novi à vetere Testamenti discrimen, unicam Christianæ vitæ regulam, unicum legis & Prophetarum finem, unicum Dominici Sanguinis & Passionis fructum, unicam Justitiæ & peccatorum remissionis obtinendæ januam, cujus servilis gehennæ aut aliarum pœnarum metus sit quidem quandoque utile, quandoque necessarium, semper tamen extrinsecum dumtaxat exordium, ex Apostolica & perpetua omnium sub cœlo Ecclesiarum traditione docet laudata Synodus, & declarat disertissimè; & ecce à quibusdam, simplicitate aut imperitia circumscriptis, in Ecclesiæ nobis pace dilectis Fratribus dicitur & proclamatur solum servilem gehennarum metum, adeòque solum judaicæ servitutis spiritum, quem Apostolus ac ipse in Evangelio Dominus contestantur infirmum, impetrandæ per mortuorum Sacramenta Justitiæ adse-

rere sufficientem: Adserere, quod ipsa adversùm Martini Lutheri calumnias nunquam sensisse aut docuisse palam protestata est, peccatores sine bono conversæ mentis, seu castæ in Deum dilectionis motu per Pœnitentiæ Sacramentum justificari. Non est quæstio de tribus capellis, aut de lana caprina. Solo namque servili metu actos peccatores esse marsurpia vacua, ac vivificantibus Domini nostri Jesu Christi Signaculis perperàm insigniri, olim ad sanctum Petrum, Ecclesiæ Alexandrinæ Patriarcham & Martyrem, istiusmodi Catechumenos ex caussis baptizantem, clamavit à sancto Sophronio, Patriarcha Hiesolymitano, in Prato spirituali laudatus Angelus: *Quamdiu huc mittitis marsupia ista, signata quidem, inania autem prorsus, vacua, & nihil intùs habentia?* Et quidem hunc; quandoquidem evenire oportuerit, simplicitatis lapsum, *Viri Adm. Reverendi* gaudeo in creditam vobis Ecclesiam irruisse. Hæc enim non super arenam, sed super solidissimam Evangelicæ Prædicationis & vestri Apostolici Pectoris petram ædificata circumferri non metuit omni vento doctrinæ: Nullus motus, nullus fluctus, nullus impetus, nulla inferorum porta speret adversùs ipsam prævalere. Hæc est Ecclesia, quæ Francorum olim sub Carolo magno & ejus pio Filio Ludovico Episcopis, sacras imagines definito per septimam Synodum cultu partim spoliantibus, partim cum Claudio Taurinensi damnantibus uti idola, & frangentibus, constantissima restitit, laudatasque Synodum ac imagines multorum suorum Clericorum & Monachorum sanguine defendit. Quæ Philippi primi Burgundiæ Ducis, Principis sui, & Philippi secundi Tornacensis sui Episcopi, Pseudo-Clementis septimi Factionem & Schisma sequentium, maculosam communionem abjecit intrepida, & proprium sibi Episcopum, Urbani sexti legitimi Pontificis & Pastoris verba audientem, elegit & consecravit. Quæ inter varias fœdissimarum hæreseon in Flandria procellas semper stetit illæsa, Romanæque communioni ac fidei immota adhæsit. Absit ut talis, quam spiritus unctione doctam lucet, Ecclesia egeat literis foris sonantibus. Quocirca quorumdam dumtaxat circumscriptæ simplicitati instruendæ, & sacrosanctæ Tridentinæ Synodo à pravis ipsorum suspicionibus liberandæ conflavi Scriptum hoc ex antiquis Ecclesiæ Patribus, de quibus ad neotericos sui temporis Doctores comparatis insigniter scripsit ad Pharitium, Habendonensis Cœnobii Abbatem, in literis apud Lucam Dacherium exstantibus, Theobaldus Stampensis: "*De nativitate sententiarum „hoc solum vobis respondeo, quia multò magis gratulor imitari non errabunda priorum „Doctorum vigilantium vestigia, quam modernorum dormitantium sequi falsas opinio„nes & somnia. Quod enim veteres Doctores vix pertingere potuerunt vigilando, hoc „quoque juniores docere præsumunt dormitando. Vigilantes autem Doctores dicuntur, qui „sanè referunt quod à Sanctis Patribus rationabiliter audierunt. Doctores verò dormitan„tes appellantur, qui ex parte sua semper aliquid novitatis adferre laborant. Undè Hi„larius Pictaviensis ait in libro, quem de Trinitate composuit:* Optimus quidem Le„ctor est qui refert. *Sciatis igitur me, non de asserentibus, sed de referentibus esse; & „quamdiu vita comes fuerit in hoc diligenter perseverare.* „ Studium hoc meum boni consulere, & comprobare dignemini, *Viri Amplissimi & Admodum Reverendi*, quos Deus opt. max. ad Ecclesiæ tutelam & lumen dudum custodiat. *Dabam Lovanii, Kalendis Juniis, Anno Domini* 1666.

Minimus vester in Domino famulus,

Fr. CHRISTIANUS LUPUS.

DISSERTATIO DOGMATICA
DE CHRISTIANA
CONTRITIONE
ET
ATTRITIONE.

CAPUT PRIMUM.

Sess. 14. cap. 4. Exponitur definitio Contritionis generatim sumptæ, tradita per sacrosanctam Synodum Tridentinam: *Contritio est dolor animi ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

INiqui cordis Pœnitentiam & conversionem ad Deum, quam nos Latini passim Contritionem, Græci Metanojam vocant, Martinus Lutherus aliud non esse vult quàm novam vitam, juxta vocem popularem: *Optima Pœnitentia est nova vita*. Sensum suum edicit in sermone de Pœnitentia: *Plus tibi discutiendum confessuro, quantùm diligas Justitiam, quàm quantum odias peccatum, multoque majore, immò solo hoc labore tibi cogitandum est, quomodò futuram vitam agas bonam, quàm quomodò odias aut desteras præterita mala. Verissimum est enim proverbium, & omni doctrina huc usque de Contritionibus tradita præstantiùs: OPTIMA POENITENTIA EST NOVA VITA*. Et in suorum à Leone X. Pontifice damnatorum articulorum Apologia scribit in suos adversarios: *Mirum, quid illis acciderit, ut contra omnium sensum & sententiam audeant damnare* jam dictam totius mundi parœmiam. Fluctuat tamen, & in omne se versat latus, modò adferens veram Contritionem non esse aliud quàm novam vitam, modò ipsam dumtaxat non posse esse sine nova vita, id est, sine veterem hominem innovante ac reformante charitate. *Planè*, inquit, *Apostolus docet omnia vana esse, nisi simus nova creatura in Christo: At pœnitentia, quæ sine amore Justitiæ agitur, vetus adhuc est creatura, non plus valens quàm circumcisio aut præputium*. Errorem verò resorbet in suarum resolutionum prima conclusione: *Non ergo in usu Scripturæ Pœnitentia dolor dicitur, sed mutatio mentis & consilii*.

(Error Lutheri de Contritione. — Art. 7.)

Hoc ergo novæ doctrinæ monstrum eversura sacrosancta Tridentina Synodus sancit Contritionem generatim sumptam non tantùm cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum ac inchoationem, sed veteris etiam odium & detestationem esse, atque ita incipit ejus definitionem: *Contritio est dolor animi*. Loquitur cum Tertulliano in libro de Pœnitentia: *Exomologesis pro sternendi & humilificandi hominis disciplina est, mandat animum mœroribus dejicere, illa quæ peccavit tristi tractatione mutare*. Ejus opus esse dicit *ingemiscere, lacrymari, mugire dies noctesque ad Dominum Deum suum*. Quod ipsum in moralium sententiarum regulis tradit magnus Basilius ex facto Apostoli Petri, qui post negatum Dominum statim exivit foras ex atrio Pontificis, & pœnitens flevit amarè. Palmaris item, quam in incestuoso Corinthio excitare conatus est Paulus Apostolus, Pœnitentiæ pars fuit mentis tristitia, & quidem tanta, ut timuerit idem Apostolus, ne ipsa ille absorberetur. Nihil frequentiùs ac ferventiùs quàm lacrymas, & mœrorem Divina Scriptura peccatoribus inculcat. Apud omnes olim sub cœlo Ecclesias prima Pœnitentium ac Pœnitentiæ classis fuit Flentium ac dolorosus Fletus. Et hinc in libris de Pœnitentia scribit sanctus Ambrosius: *Qui agit Pœnitentiam, diluere lacrymis debet peccatum suum. Ergo lapsus nostros mundemus fletibus, ut audiat nos Dominus noster ingemiscentes*. Et in literis ad Comitem Bonifacium sanctus Augustinus: *Nisi egeris Pœnitentiam, salvus esse non poteris. Quomodò enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas fuisse perversum?* Et infrà: *Habeant Donatistæ de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendaci timore, amarum dolorem*. Et Severo Milevitano Episcopo, qui Lutherano dogmati quid in speciem simile inconsideratus scripserat, respondet: *Quasi non sint dolenda quæ malè gesta sunt, etiamsi quantùm possunt postea corrigantur*. Paradoxum & tot verbis indignum est istud Lutheri dogma: Nam & ipsi hodie Lutherani illud abominantur.

(Contritio debet esse dolor. — Cap. 9. — Reg. 1. cap. 3. — Lib. 2. c. 5. — Ep. 50. — Ep. 240. Et odiũ peccati.)

Pergit sancta Synodus: *Et detestatio*. Alibi dicit: *Odium & detestatio peccati*. Rursùm loquitur cum Tertulliano in libro de Pœnitentia: *Pœniteat errorum reperta veritate; pœniteat amasse quæ Deus non amat, quando ne nos quidem ipsi servulis nostris ea, quibus offendimus, non odisse permittimus*. Consonat in regulis brevioribus magnus Basilius *Primùm anima malè ante actam vitam suam odisse debet*,

(Sess. 6. cap. 6. — Cap. 4.)

debet, ejusque memoriam abhorrere & deteſtari. Loqui ſe adſirmat ex Regio Propheta: *Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum*. Et in literis ad Rusticum Monachum ſanctus Hieronymus: *Niſi oderimus malum, bonum amare non poſſumus*. Et quidem mali odium & boni amor gaudent correlativorum privilegio, ſeſe mutuò ponunt & tollunt, remittunt & intendunt, atque ita in unum præ alio exaltare Martinus Lutherus eſt fruſtrà conatus.

Reg. 11.

Epiſt. 4.

Proſequitur ſacroſancta Synodus: *De peccato*. Etenim peccatum eſt unicum & adæquatum veræ pœnitentiæ objectum, & actam de boni operis officio pœnitentiam eſſe peſſimam rei & nominis prævaricationem, rectè ſcribit in libro de pœnitentia Tertullianus, declamans in Gentiles: *Quam in Pœnitentiæ actu irrationabiliter diverſentur, vel uno iſto ſatis erit expedire, cùm illam etiam in bonis factis ſuis adhibent Pœnitet fidei, amoris, ſimplicitatis, patientiæ, miſericordiæ: Prout quid in ingratiam accidit, ſemetipſos execrantur quia benefecerunt, eamque maximè pœnitentiæ ſpeciem, quæ optimis operibus irrogatur, in corde figunt, meminiſſe curantes ne quid boni rurſùm præſtent; contra pœnitentiæ malorum lævius incubant*. Etiam in ſequenti capite eleganter oſtendit nequaquam de bono, ſed de ſolo malo opere, ſeu peccato eſſe pœnitendum. Noto interim hæc verba, *Seipſos execrantur*; Adſirmat pœnitentiam debere eſſe odium ac deteſtationem.

Cap. 2.

Addit ſacroſancta Synodus: *De peccato commiſſo*. Etiam hic cum Tertulliano loquitur in libro de Pudicitia: *Contendunt* Pſychici *non competere Ethnicis pœnitentiæ denunciationem, quorum delicta obnoxia ei non ſunt, ignorantiæ ſcilicet imputanda, quam ſola natura ream Deo faciat. Porrò nec remedia ſapere quibus pericula ipſa non ſapiant, illic autem conſtare Pœnitentiæ rationem, ubi conſcientia & voluntate delinquitur, ubi & culpa ſapiat & gratia; illum lugere, illum volutari, qui ſciat & quid omiſerit, & quid ſit recuperaturus, ſi pœnitentiam Deo immolarit, utique eam magis filiis offerenti quàm extraneis*. Orthodoxos calumnioſè appellat pſychicos ſeu animales, perperam de erroneo taxat dogmate, rectè tamen adſeverat de naturalibus ſeu originalibus, ideoque non voluntaria actione commiſſis, ſed neceſſariò contagio contractis peccatis non eſſe veram pœnitentiam ſeu Contritionem. Quod ipſum apud ſanctum Auguſtinum multis eleganter tradit Auctor libri de vera & falſa pœnitentia, aiens originalis peccati contagium dolendum omninò ac deteſtandum, at dolore qui ex intentata in noſmet-ipſos & proprium noſtrum opus vindicta non procedat, adeoque non ſpectet ad ſolius proprii facti deteſtatricem & deſtructricem pœnitentiam. In libro de Correptione & Gratia idem docet etiam ipſe ſanctus Auguſtinus. Ex hiſce fontibus ſacroſancta Tridentina Synodus ſanxit Contritionem oportere eſſe dolorem ac deteſtationem de peccato, non quovis, ſed commiſſo.

Eſſe debet odiũ peccati actualis.

Cap. 10.

Cap. 8.

Cap. 6. 14. 16.

Contritio debet eſſe propoſitum deinceps non peccandi.

Concludit definitionem: *Cùm propoſito non peccandi de cætero*. Loquitur ex avito Eccleſiarum ritu, quo ipſi ſancti Apoſtoli Baptizandos ac reconciliandos juſſerunt coram electis teſtibus ſolemniter diabolo, ejuſque cultui, pompis, & operibus renunciare, ac plenam ſub Deo & Chriſto ejus obedientiam atque ſubjectionem profiteri. Eſſe Apoſtolicum inſtitutum adſirmat disertè in libro de Spiritu Sancto magnus Baſilius, ac in libro de Corona Militis Tertullianus. Diaboli cultum & pompas eſſe idololatriam ac ſpectacula ſcribit in prima myſtagogica catecheſi ſanctus Cyrillus Hieroſolymæ Epiſcopus, & addit de operibus: *Opera Satbanæ ſunt cujuſvis generis peccata, quibus te renunciare neceſſe eſt, ut cùm aliquis fugit tyrannum, arma quoque illius vitare ſtudet. Omne igitur genus peccati ſub hoc operum diaboli nomine comprehenditur*. Eſſe noſtram cum Deo confœderationem, verba tremenda, horrendæ initiationis leges, pacta jurata, eiſque ejerari Epiſcoporum etiam vanitates, verba & cantica impudica, omne peccati genus & ſpeciem declamat frequenter S. Joannes Chryſoſtomus, & pergit in vigeſimaprima Homilia ad populum Antiochenum: *Sicut ſervos ementes, ipſos qui venduntur priùs interrogamus, an nobis ſervire velint, ita facit & Chriſtus, quando debet te in ſervitutem capere. Priùs interrogat, an velis illum crudelem tyrannum dimittere: Et adfœdera ſuſcipit*. In oratione de Chriſti Domini Baptiſmo addit ſanctus Gregorius Epiſcopus Nyſſenus: *Pactum in traditione myſterii cum Deo homo facit, cùm omnem pœnam, cruciatum, & voluntatem pro illius dilectione ſe neglecturum eſſe promittit*. Hæc igitur renunciatio aliud non eſt quàm firma promiſſio, & ſtipulatorium cum Deo optimo maximo propoſitum deinceps ex nulla penitùs cauſa, & in nullo penitùs genere peccandi. Porrò ipſam non in ſolo Regenerationis, ſed & in Reconciliationis Sacramento olim fuiſſe adhibitam, lucet ex regula, quam ſuis Canonicis ſcripſit ſanctus Crodogangus Epiſcopus Metenſis. Ejus, in Baptiſmo præſertìm adhibitæ, cauſa cunctos fidelium lapſus nova & ſingulari malitia augeri adſirmant paſſim Patres, inſigniterque oſtendit in libris de laicali inſtitutione Ionas Epiſcopus Aurelianenſis.

Cap. 27.

Baptiſmales Renunciationes exponuntur.

Olim fiebant etiam ante Reconciliationem.

Cap. 32.

L. 1. c. 3.

Hinc item Eccleſiæ Patres paſſim adſeverant utrumque jam à Tridentina Synodo laudatum actum omninò requiri ad Contritionem. In oratione de Sancto Philogonio Patriarcha Antiocheno ſanctus Joannes Chryſoſtomus: *Diſcede, utique per gemitus & fletus, à malo, deſiſte à pravitate, pollicere te poſt hac iſta non commiſſurum. Ego teſtificor & fide jubeo fore, ut ſi quis recedens à priſtinis malis, ex animo promittat Deo ſe nunquam ad illa rediturum, nihil aliud requirat Deus ad excuſationem majorem*. Et in libro de fide & operibus ſanctus Auguſtinus multis probat ad Pœnitentiam requiri veteris expoliationem ſeu deteſtationem, ac novæ vitæ indumentum, ſeu *diſceſſionem à peccatis, quam baptizandi profitentur*. Et in Homilia ſuper Evangelia Gregorius magnus: *Pœnitentiam verè agere eſt perpetrata mala plangere, & plangenda*, ſaltem promiſſione & propoſito, *deinceps non perpetrare*. Quem locum ſuis de laica inſtitutione libris, & ſuis ad Henricum Senonenſem Archi-Epiſcopum literis inſeruerunt, & inſigniter exponunt Jonas Aurelianenſis Epiſcopus, & ſanctus Bernardus. Quare eorum, qui de uno dumtaxat è pluribus commiſſis peccato dolent,

Etiam Patres adCõtritionem requirũt dolorem de peccatis, & propoſitum emendationis C. 9. 11.

Hom. 34.

Ep. 42.

fra-

fraternum odium in corde retinent, aut quovis alio ex capite plenum deinceps non peccandi propositum non habent, Pœnitentiam uti falsam meritò damnarunt in quinta & septima sua Romana Synodo Gregorius VII. Pontifex, in Synodis Melphitana, Placentina, & Claromontana Urbanus II. & Innocentius II. in Synodo sua Lateranensi. Et hinc rectè dicit Tridentina Synodus de Contritione: *Voluntatem peccandi excludat*. Et iterùm: *Ac propterea moventur adversùs peccata sua per odium aliquod & detestationem*. Declarat Contritionem esse oportere, non de uno dumtaxat aut altero, sed de cunctis commissis mortalibus peccatis. Dico, *Mortalibus*: Agitur enim hic de sola illius, quæ Sacramenti Pœnitentiæ est essentialis pars, Contritionis necessaria materia, quam constat esse sola mortalia peccata.

Sess. 14. c. 4. Sess. 6. c. 6.

Propositum illud esse debet de solis peccatis mortalibus. Excludere debet affectum omnis peccati mortalis.

Porrò de mortalium peccatorum detestatione & odio scribit in libris de nuptiis & concupiscentia sanctus Augustinus: *Multùm fallitur homo, qui consentiens concupiscentiæ carnis suæ, & quod illa desiderat decernens facere & statuens, putat sibi esse dicendum*, NON EGO OPEROR ILLUD, *etiamsi oderit quia consentit. Simul enim est utrumque: Et ipse odit quod malum esse novit, & ipse facit quia facere statuit*. Et tales pravæ suæ voluntatis & operationis osores novimus multos. Verùm ista detestatio, illudque odium nequaquam sufficiunt ad Contritionem. *Multùm interest*, inquit in libris de Sermone Domini in monte laudatus Augustinus, *quali Pœnitentiæ ignoscat Deus*. Eorum, qui statim se peccasse fatentur, & ita sibi succensent ut peccasse se vehementer nollent, & tamen quampiam iniquitatis suæ affectionem retinent, pœnitentiam damnat gravissimè, esse dicens non fidelis Christiani, sed Judæ proditoris. Quod ipsum alii Patres inculcant frequentissimè, atque ex eadem regula requirit etiam Tridentina Synodus, ut germana Contritio peccatum mortale non dumtaxat oderit, sed & excludat omnem ejus affectum.

L. 1. c. 22.

Non omnis peccati venialis.

Dico rursùs, *Affectum peccati mortalis*. Quod enim charitas illa, quæ nobis Christum Dominum ponit in fundamento, ideoque & ad justificationem omninò sufficit, ligna, fœnum, stipulas, id est, leviores creaturæ amores & ad venialia peccata affectus sibi compatiatur, manifesta est Apostoli in prioribus ad Corinthios literis doctrina. Quis non solùm Catechumenus aut Pœnitens, sed & electus fidelis semet-ipsum, propriam vitam aut famam, uxorem, filios, possessiones, aut alium quemvis humanum diem adfixiva etiam, quæ sine dolore frustrari non possit, cupiditate non diligit? Nec perfecta hujus vitæ charitas possit omnem istum, saltem volaticum, adsensum excludere, adeoque si ea exclusio sit de Contritionis essentia, omnes adhuc sumus in peccatis nostris, nullusque aut certè rarissimus adultus per Regenerationis ac Reconciliationis Sacramenta justificatur. Et hinc in libro de decem chordis declamat S. Augustinus: *Quotidiana peccata non possunt non surrepere in animam propter fragilitatem humanam. Aliud est ubi mutes, aliud ubi toleres vitam. Illa mutanda est, si eras mœchus, noli esse mœchus, &c.* A quovis mortali purgandum, in quibusdam venialibus amoribus ac peccatis di-

Cap. 11.

cit vitam patienter tolerandam, istudque esse notabile inter ista peccata discrimen. Porrò patientia non est sine odio & dolore. Et hinc venialibus istis amoribus omninò debemus istud ipsum, quod involuntariis libidinum motibus nos debere scribit in libris de nuptiis & concupiscentia idem Augustinus: *Ut nec ipsi sint velle debemus, etiamsi in corpore mortis hujus id obtinere non possimus*. Motus istos debemus detestari, & in illos clamare cum Apostolo: *Quod odi illud facio, Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et hinc Contritio esse omninò debet etiam de venialibus peccatis & ad illa affectibus dolor, detestatio, odium, sed quod ipsos excludi solummodò optet & exposcat, cunctos non excludat. Item eorumdem omnium cavendorum nobis esse nequit efficax propositum, sed desiderium solummodò & votum. Et hinc Græci illis, dum sola subjiciuntur clavibus, non sacramentalem Absolutionem, sed solam admonitionem impendunt: Quod nempè ipsa aliis etiam præter Absolutionem vis remitti Dominus concesserit, & concepta de illis Contritio ex jam dictis causis quandoque vacillet. Quare nos Latini Sacerdotes, dum ipsa sola nobis aperiuntur, sedulò agamus ut adsit firma Contritio, firmum ipsa deinceps vitandi propositum, plenaque cuncti ad ipsa affectus exclusio: Hæc enim omnia spectant ad Contritionis essentiam, ideoque & ad essentiam Pœnitentialis Sacramenti.

L. 1. c. 11.

Græci peccatis venialibus non impendunt absolutionem.

Quomodo sit à Latinis impendenda.

CAPUT II.

Exponuntur Contritionis necessitas, & virtutes adnexæ.

UNdecimus Martini Lutheri per Leonem decimum Pontificem damnatus articulus est hic; *Nullo modo confidas te absolvi propter tuam Contritionem, sed propter Verbum Christi*, QUODCUMQUE SOLVERIS. *Hoc, inquam, confide, si Sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te esse absolutum, & absolutus verè eris, quidquid sit de Contritione*. Hinc quidam existimant quod ad obtinendam peccatorum remissionem negarit Contritionem esse necessariam. Falluntur. Lucet ex articulo duodecimo: *Si per impossibile confessus non esset contritus, si tamen credat sese absolutum, verissimè est absolutus*. Exponit articulum ipse Lutherus in Apologia. *Dixi, Per impossibile. Quia satis supra dictum est fidem sine Contritione esse non posse, cùm gratia non infundatur sine magna concussione animæ. Volui enim fidei virtutem declarare, quoniam sola faciat remissionem peccatorum. Quod dico, ne quis me putet Contritionem seu turbationem illam cordis in cogitatione peccatorum suscitatam negare. Volo eam, sed dico eam non operari justificationem seu remissionem peccatorum. Fides enim seu Verbum Dei justificat & purgat*. Ecce in justificationis opere necessitatem Contritionis nequaquam negat, sed solam caussalitatem, hanc plenè adtribuens soli fidei, qua Divinæ, per hæc verba, *Quodcumque solveris*, factæ promissionis fidis, & ejus vigore credis te absolutum. Hinc & Leonis Pontificis diploma arguit, quod *doceat super arenam ædificare, & abjecta fide, super*

Error Martini Lutheri.

Et Joannis Calvini L. 3 cap. 4. *Contritionem, opus hominis, plusquam super Dei Verbum confidere.* Adstipulatur in Institutionum libris etiam Joannes Calvinus: *Dicimus & nos quodam loco cum pœnitentia obvenire remissionem peccatorum, sed simul addidimus pœnitentiam non esse caussam remissionis peccatorum.*

Sess. 14. cap. 4. Ambotum errorem Synodus damnat. Adversùm ambos Errores edixit sacrosancta Synodus Tridentina: *Fuit quovis tempore ad impetrandum veniam peccatorum hic Contritionis motus necessarius.* Definit non quovis modo, sed ad impetrandam, utique incongruè meritorii ac disponentis principii genere, peccatorum veniam semper fuisse necessariam, ideoque ejus non solam necessitatem, sed & caussalitatem spectare ad immobile dogma Christianum. Ejus dignitatem ac meritoriam caussalitatem exponit eleganter in libro de Pœnitentia Tertullianus:

Contritio est caussa justificationis. c. 6. *Quàm ineptum, quàm iniquum, pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum sustinere? hoc est, pretium non exhibere, & ad mercem manum emittere. Hoc enim pretio Dominus veniam addicere instituit, hac pœnitentiæ compensatione redimendam proponit impunitatem. Si ergo qui venditant, prius nummum, quo paciscuntur, examinant, ne scalptus, neve rasus, ne adulter, etiam Dominum credimus Pœnitentiæ probationem priùs inire, tantam nobis mercem, perennis scilicet vitæ, concessurum.* Nequaquam de Pœnitentium satisfactione agit, sed de Catechumenorum Contritione. Quod ipsum in libro de Æthiopis Baptismo tradit sanctus Fulgentius, aiens ad peccatorum veniam requiri & Contritionem & Baptisma, & hoc illius esse mercedem:

Cap. 5. *Ideò quisque dignus Baptismo judicatur, quando præcedit fidei confessionisque meritum, cui tanquam in mercedem sancti Baptismatis debeat tribui Sacramentum.* Et iterùm: *Qua*

Cap. 14. *ille Justitia, qui credulitatis & confessionis persolvit officium, non consequeretur sanctæ Regenerationis effectum?* Quæ omnia adeo clara sunt, ut in libro de duabus animabus scribat sanctus Augustinus: *Vox est ista naturæ, nullum stultum rei hujus notitia deseruit. Hoc nobis etiam nisi penitùs insitum esset, periremus. Potest aliquis dicere se non peccare, non autem sibi esse, si peccaverit, pœnitendum, nulla Barbaries dicere audebit.*

Contritio debet procedere ex fide. Sess. 6. cap. 6. Porò Contritioni huic, ut ad peccatorum remissionem præparet, sacrosancta Synodus mandat adesse varias virtutes. Prima est *concepta ex auditu fides*, qua credamus *vera esse quæ Divinitus revelata sunt & promissa, atque illud in primis, à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Licet istic de sola Cathecumenorum Contritione loquatur, eamdem tamen fidem in Pœnitentibus palàm supponit. Loquitur adversùs Martinum Lutherum, blaterantem à nobis abjici fidem ac Dei verbum, confidi in humano Contritionis opere, ideoque super arenam ædificari. Ait fidem esse primum Contritionis exordium & imum fundamentum, proindeque nec istam à nobis abjici, nec hanc esse arenam humani operis, sed cordibus nostris per Jesum-Christum à Deo infixam petram solidissimè charitatis.

Et habere adjunctam spem. Altera Contritionis comes debet esse spes veniæ, & Divinæ misericordiæ fiducia, qua fidamus *Deum propter Christum fore nobis propitium.* Loquitur Synodus ex prima ad Corinthios Epistola, ubi Apostolus linguarum, Prophetiæ, virtutum, aliorumque id genùs charismatum gratias gratis datas adseverat esse dumtaxat usque ad firmè plantatam ac radicatam Ecclesiam temporales, ideoque suo tempore cessaturas, at verò fidem, spem, charitatem esse excellentiorem, perpetuam, & immobilem totius Ecclesiæ viam, quæ semper maneant, & sine quibus nec acquiri valeat justitia, aut peccatorum remissio, nec conservari. Et hinc ad impetrandam peccatorum veniam, non solam pœnitentiam requirit in libro de fide & operibus sanctus Augustinus, sed & illam de Divina bonitate fiduciam, qua *omnium omnino præteritorum remissionem in Baptismo non dubites te accepturum.* Ejus absentia fratricidæ Cain & Judæ proditoris Pœnitentiam demutavit in intolerabilem conscientiæ torturam, & laqueum temporalis ac sempiternæ damnationis. Hinc Fletui, primo Pœnitentiæ gradui, solemnem deprecationem veniæ, firmamque in Deum & Ecclesiam spei professionem primitivus Patrum Canon meritò adjunxit. Sess. 6. cap. 6. Cap. 20.

Et votum Sacramenti. Tertia Contritionis comes debet esse propositum servandi omnia Dei mandata. Tertia Contritionis comes debet esse *votum præstandi reliqua, quæ ad ritè suscipiendum* Pœnitentiæ seu etiam Baptismatis *Sacramentum requiruntur.* Utique dum & Catechumeni & Pœnitentes *proponunt inchoare vitam novam, & servare Divina mandata.* Loquitur Synodus ex sancti Matthæi Evangelio, ubi Dominus mandat Apostolis, ut baptizandos doceant omnia sua præcepta. Et hinc quod antiqua baptizandorum professio non solùm hæc, *Renuncio Diabolo, omnibusque ejus pompis & operibus*, sed & hæc contineret verba, *Et conjungor Christo*, testatur in pluribus locis sanctus Joannes Chrysostomus. Omnem Christi legem plenè servandam solenni pacto ac stipulatione spondebant. Et hinc quasdam Ecclesias, professionem istam non plenè exigentes, de Sancto canibus dato & grandi Apostolicæ disciplinæ neglectu culpat graviter & meritò in libro de fide & operibus sanctus Augustinus. Ex eodem principio Contritionem passim appellat conversionem cordis, quod nempe per ipsam mens nostra à creaturæ dilectione transferri debeat, non solùm ad peccati dolorem, odium, detestationem, & melioris vitæ desiderium, sed etiam ad puram Dei charitatem, & firmam de ejus mandatis exequendis contestationem & votum, de quo scribit in literis ad sanctum Paulinum. *Nostrum votum maximum est, quo nos novimus in Christo esse mansuros.* Ep. 59. quæst. 5.

Quarta est desiderium Sacramenti. Quarta tandem Contritionis comes esse debet firma voluntas & ardens desiderium suscipiendi Baptismatis, aut Reconciliationis, de quo sacrosancta Synodus: Cathecumeni *proponunt suscipere Baptismum.* Et lapsorum Pœnitentia *continet non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum, & humiliatum, verùm etiam eorundem sacramentalem Confessionem, saltem in voto, & suo tempore faciendam & Sacerdotalem absolutionem.* Loquitur ex sancti Augustini ad Vitalem Carthaginensem Epistola, laudante Ecclesiam orantem solemniter pro Catechumenis, *ut eis Regenerationis desiderium*, atque ita inchoatæ Contritionis plenitudinē *inspiret*. Et in libris de Baptismo adversùm Donatistas scribit idem Augustinus: *Baptis-* Sess. 6. cap. 6. Sess. 14. cap. 4. Ep. 107. Lib. 4. cap. 25.

ptismus potest inesse ubi conversio cordis defuerit; conversio autem cordis potest inesse non percepto Baptismo, sed contempto non potest. Neque enim ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cum Dei Sacramentum contemnitur, id est, negligitur, ac non de-
Psal. 41. fideratur. Et ad Regii Prophetæ verbum, *Quemadmodùm desiderat cervus ad fontes aquarum*, scribit in explanationibus Psalmorum: *Non male intelligitur vox esse eorum, qui cùm sint Catechumeni, ad gratiam sancti lavacri festinant. Unde & solemniter*, utique in Sabbatho Sancto ad regenerantis fontis consecrationem, *cantatur hic Psalmus, ut ita desiderent remissionem peccatorum, quemadmodùm desiderat cervus ad fontes aquarum*. Hocce desiderium adeò necessarium semper judicavit Ecclesia, ut supremam Catechumenorum classem ex Apostolico instituto vocarit *Competentes*, id est, unum aliquid simul petentes, de quo laudatus
Serm. 8. cap. 1. Augustinus in Sermonibus de diversis: *Quid est illud unum, quod petunt vel concupiscunt? Baptismi Sacramenta: Ut qui erant vasa Diaboli, mereantur esse vasa Christi*. Parem semper de Reconciliationis Sacramento fuisse rationem, lucet ex Sancto Cypriano, multis in locis adseverante ipsum nulli lapsorum posse impendi, nisi qui ejus dispensatricem & custodem Ecclesiam ferventer ac frequenter pulsasset. Rationem dant in libro de Baptismo Tertullianus, & in laudatis de eodem Sacramento libris laudatus Augustinus, adserentes Regenerationis, adeoque & Reconciliationis Sacramenta ex Christi Domini instituto esse fidei & Contritionis vestem, subsidiarium auxilium, & necessariam nostræ justificationis concausam, adeoque fine ejus saltem voto & desiderio nullum posse esse Contritioni effectum, nullam veram Contritionem.

CAPUT III.

Sess. 6. cap. 6. Exponitur Contritionis actus fundamentalis, de quo sacrosancta Tridentina Synodus: *Deum tamquam omnis Justitiæ fontem diligere incipiunt*, &c.

Omnis Contritio essentialiter est Dei dilectio.

OMnem veram, licet imperfectam, quæ passim Attritio dicitur, Contritionem esse essentialiter puram Dei charitatem, lucidè edicunt verba ista. Et licet de sola Catechumenorum contritione loquantur, eandem tamen esse de Pœnitentium Contritione rationem, lucet ex ejusdem
Sess. 14. cap. 4. Synodi de ipsa verbis: *Continet cessationem a peccatis, & eorum detestationem*. Utique detestationem ortam ex justitiæ dilectione. Item ex hisce verbis: *Quamvis fine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit*. Utique proximè & sufficienter. At verò proximam, & licet non nisi cum Sacramen-
Sess. 6. Can. 3. to sufficientem istiusmodi dispositionem debere esse charitatem definit alibi eadem Synodus: *Si quis dixerit fine prævenienete Spiritus Sancti inspiratione atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit*. Voces, *Sicut oportet*, desumptæ sunt ex Sancti Augustini Enchyridio: *Omnis Præcepti finis est charitas, id est, ad charitatem refertur omne Præceptum. Quod vero ita sit vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus nostris, nondum fit quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur*. Eundem in sensum exponit easdem voces Cap. 25.
in libro adversùs sermonem Arianorum. Quocirca quemadmodum oportet pœnitere est ex fide & charitate peccatum odisse ac detestari, quod quicumque necdum fecerit, justificationis gratia necdum est dignus. Dicit namque Sanctus Joannes Apostolus: *Qui non diligit, manet in morte*.

Probatur ex Scripturis.

Contritionem omnem esse essentialiter Dei dilectionem clamant Scripturæ omnes Canonicæ, omnes Ecclesiæ Patres, omnes Synodi, quorum omnium cuncta testimonia si velim adducere, opportebit grandia volumina complere. Et in re lucida piget & memetipsum & Lectorem quasi frustra fatigari. Nonne Propheta dicit voculam; *Dilige*, esse breve verbum, in quo omnem legis suæ amplitudinem Deus conclusit? Hinc frequentissimè edicit Augustinus: *Dilige & fac quod vis*. Eandem fuisse Sancti Joannis Apostoli adsiduam atque extremam vocem adfirmat Sanctus Hieronymus in commentariis Epistolæ ad Galatas. Et ipse Dominus dicit: *Qui non diligit, sermones meos non servat*. Dei & proximi dilectionem ait esse unicum suum Præceptum, unicum suæ prædicationis & passionis finem & fructum, unicum suarum ovium ab hædis discrimen, & in illo omnem pendere Legem ac Prophetas. Et Apostolus Paulus: *Plenitudo legis est dilectio. Qui diligit, legem implevit. Non accepistis spiritum servitutis iterùm in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus*, ABBA, PATER. Quæ plurima istiusmodi loca considerans Tertullianus scribit in libro de Patientia: *Dilectio summum fidei Sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quem Apostolus totis viribus Sancti Spiritus commendat*. Sine hac nullam impleri legem, nullum servari Domini mandatum, nullum mentis nostræ opus aut motum esse quemadmodum oportet bonum clamat adsiduè Sanctus Augustinus. Cùm Apostolo adfirmat antiqui & novi Testamenti palmare discrimen esse timorem & amorem, ideoque cunctos, qui Deum adhuc uti Dominum dumtaxat metuunt, & non uti Patrem castè diligunt, etiamnum errare & hærere in veteri testamento, ac esse carnales minatum servos, à Divinæ, quæ sola dilectione acquiritur, adoptionis & filiationis, seu Christianæ justificationis gratia multum alienos. Et hinc Dominicam, *Pater noster*, quam laudata Apostoli verba, *Abba Pater*, omnino respiciunt orationem non fuisse in veteri Testamento, & à solis Deum castè diligentibus posse veraciter dici, frequenter leges apud Sanctum Joannem Chrysostomum. Proindè & per timorem non solum citra charitatem de peccatis concepta Contritio est Contritionis fucus, non est quemadmodum oportet, Evangelicæ Pœnitentiæ legem non adimplet, est dolor servilis & judaicus, non filialis & Christianus.

Et quia omnia Dei lex est de charitate.

Cap. 12.

Probatur ex Baptismali professione.

Quod Baptismatis effectum fine casta Dei dilectione non posse accipi docuerint constanter Apostoli, lucet ex Baptismalibus per ipsos institu-

tis professionibus, per quas omnis baptizandus solenniter profiteri debet se credere, non tantummodò Deum, aut Deo, sed etiam in Deum, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Professionem illam frequenter laudat & exponit Sanctus Augustinus: *Credere in Deum plus est quam credere Deo. Nam & homini cuilibet plerumque credendum est, quamvis in eum non sit credendum. Hoc est ergò credere in Deum, credendo adhærere ad benè operandum operanti Deo*, QUIA SINE ME, *inquit*, NIHIL POTESTIS FACERE. Et iterùm: *Omnes qui credunt in Christum, sic credunt ut diligant. Hoc est enim credere in Christum, diligere Christum, non quomodò dæmones credebant, sed non diligebant, & ideò, quamvis crederent*, QUID NOBIS ET TIBI, FILI DEI. Hinc etiam scribit de carnali Judæorum populo: *Credidit Deo, sed non credidit in Deum*. Et in tractatibus super Sancti Joannis Evangelium: *Dei opus est ut credatis in eum, quem Deus misit, Ut credatis in eum, non ut credatis ei. Sed si creditis in eum, creditis ei, non autem continuò qui credit ei, credit in eum. Nam & dæmones credebant ei, & non credebant in eum. Rursùs etiam de Apostolis ipsius possumus dicere, Credimus Paulo, sed non credimus in Paulum: Credimus Petro, sed non credimus in Petrum. Quid est ergo credere in eum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari Ipsa est fides, quam de nobis exigit Deus, & non invenit quod exigat, nisi donaverit quod inveniat. Non qualiscumque fides, sed quæ per dilectionem operatur*. Et in Sermonibus de verbis Domini: *Multùm interest, utrùm quis credat ipsum esse Christum, & utrùm credat in Christum. Nam ipsum esse Christum & dæmones crediderunt, nec tamen in Christum crediderunt. Ille enim credit in Christum, qui & sperat in Christum & diligit Christum. Nam si fidem habet sine spe ac sine dilectione, Christum esse credit, non in Christum credit. Qui ergo in Christum credit, credendo in Christum venit in Christum, & quòdam modo unitur in eum, & membrum in ejus corpore efficitur. Quod fieri non potest, nisi & spes accedat & charitas*. Ex quibus lucidè vides eos, qui Baptizandis sine Dei dilectione promittunt remissionem peccatorum, longissimè abire à doctrina Patrum atque Apostolorum, qui suo à cunctis Cathecumenis ante Baptismum reddendo Symbolo dedere hoc caput: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Eadem est ratio Contritionis ad Reconciliationis Sacramentum requisitæ: Quod enim etiam hoc præcedere olim consuerit similis fidei professio, nobis suprà dixit Sanctus Episcopus Crodogangus.

Psal. 77. Psal. 33. Psal. 77. Tract. 29. Serm. 60. cap. 2.

Et ex natura Sacramenti Pœnitentiæ. Serm. 8. cap. 1.

Quod ipsum lucidissimè patet ex natura istius Sacramenti, ex natura præsertim sacramentalis confessionis & absolutionis, quam præfiguravit Dominus, dum sua virtute suscitatum è mortuis Lazarum Discipulis tradidit à cadaverinis institis & ligamentis solvendum. Confessionem à solo jam per Deum vivificato ac suscitato peccatore fieri posse tradit Sanctus Augustinus in Sermonibus de verbis Domini: *Quare jam confiteris in accusatione peccati tui, nisi quia ex mortuo vivus factus? Scriptura quippè ait*: A MORTUO, QUASI QUI NON SIT PERIT CONFESSIO. *Si perit à mortuo confessio, qui confitetur, vivit. Et si peccatum confitetur, utique a morte revixit. Si peccati confessione revixit à morte, quis eum suscitavit? Spiritu mortuum quis suscitavit, nisi qui remoto lapide clamavit*, LAZARE VENI FORAS? *Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat foras prodere? Qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non posset, nisi resuscitatus esset*. Et in explicatione Psalmorum: *Dominus Lazarum voce de sepulchro suscitavit, ipse clamando animam reddidit, ipse terrenam molem terreno sepulchro impositam vicit, & processit ille vinctus. Fit hoc in corde Pœnitentis. Cùm audis hominem pœnitere peccatorum suorum, jam revixit: Cum audis hominem confitendo proferre conscientiam, jam de sepulchro eductus est, sed nondum solutus est*. Et in alio de Domini Verbis sermone: *Vide genus resuscitationis. Processit Lazarus de monumento vivus, & ambulare non poterat Et Dominus ad discipulos*: SOLVITE EUM, ET SINITE ABIRE. *Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum*. Pergit de quibusque Pœnitentibus: *Resurrexerunt jam isti. Revixerunt quibus displicet quod fuerunt. Sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc sunt vincula ipsius reatus. Opùs est ergo ut qui revixit solvatur, ut abire permittatur. Hoc officium Discipulis dedit quibus ait*, QUÆ SOLVERITIS IN TERRA, SOLUTA ERUNT IN CŒLO. Quæ est frequentissima & constantissima Sancti Augustini doctrina. Eandem in litteris ad Franconem Tungrensem Episcopum sequitur Nicolaus primus Pontifex: *Postquam vivificante gratia te foras vivificatum per confessionem exeuntem adspicimus, quem introrsus labe mortuum putabamus, incomparabiliter exultamus*. Et in litteris ad Lotharingiæ Episcopos: *Waldrada*, Lotharii II. Regis pellex, *meritò inter mortuos reputata est, quæ nimirum neque ut viva vocem prædicantium audit, neque in suis penetralibus occultata, immò jam fœtida jacens, per confessionem foras egreditur*. Apud Baldricum Noviomensem Episcopum in Ecclesiæ Cameracensis historia exstat eruditissima Epistola, qua Gerardus Cameracensis Episcopus scribit ad Archi-Diaconos Ecclesiæ Leodiensis: *Tunc vera est absolutio Præsidentis, cum interni arbitrium sequitur Judicis. Quod benè quatriduani mortui resuscitatio illa significat, quæ videlicet monstrat, quia priùs mortuum Dominus vocavit & vivificavit dicens*, LAZARE VENI FORAS, *& postmodum qui vivus egressus fuerat, à Discipulis est solutus. Illum porrò Discipuli viventem solvunt, quem Magister resuscitavit mortuum. Si enim Discipuli Lazarum mortuum solverent, fœtorem magis ostenderent quam virtutem. Ex qua consideratione intuendum est, quod illos nos debemus per pastoralem auctoritatem solvere, quos Auctorem nostrum cognoscimus per resuscitantem gratiam vivificare. Quò contra considerandum est nostro non posse arbitrio solvi, quos internus arbiter nullo spiritu satisfactionis animavit*. De verbo ad verbum hæc desumpsit ex undecima Sancti Eligii Noviomensis seu Tornacensis Episcopi ad Pœnitentes homilia, quæ & ipse Eligius adfirmat se à Sancto Gregorio Magno mutuatum. Quoad substantiam extant apud Gregorium in morali expositione Prophetæ Job, de verbo autem ad verbum in Sancti Paterii Collectaneis super Evangelium Sancti Joannis. Eodem exemplo & doctrina utuntur in libris de

Ps. 102. Ser. 44. cap. 6. Ep. 43. Ep. 65. Lib. 3. cap. 28. Lib. 1. cap. 6. Lib. 21. cap. 9.

Lib. 2. de Lotharii Regis divortio etiam Hincmarus Me-
cap. 16. tropolita Remensis, & in litteris ad Gouherium Bonæ Spei Presbyterum Sanctus Ivo Episcopus
Ep. 228. Carnutensis. Hanc à solo Domino resuscitati,
Lib. 2. & per Apostolos soluti Lazari allegoriam esse et-
cap. 7. iam Sancti Ambrosii in libris de Pœnitentia, ab omni semper Ecclesia fuisse probatam, ideoque
C. 143. hæreticas Joannis Wicleffi nugas etiam ab ipsa
144. efficaciter expugnari, insigniter & amplè ostendit in opere de Sacramentis Thomas Waldensis. At verò vitam illam, quam non Discipuli per Ecclesiæ claves, sed secreto suæ Majestatis opere solus in Pœnitentibus operatur Deus, esse castam Divinæ justitiæ dilectionem, natamque inde peccati detestationem & odium, tradit in
Psal. 54. Psalmorum Commentariis Sanctus Augustinus: *Vita nostra dilectio est*. Adsidua & nimiùm ma-
Cap. 8. nifesta est, hæc ejus doctrina, desumpta ex Sancto Joanne Apostolo: *Qui non diligit, manet in morte*. Qui ergò diligit, jam vivere cæpit. In tractatu de utilitate jejunii dicit id esse adeò lucidum, ut etiam diabolus sciat *& sentiat vitam nostram esse charitatem*. Hanc doctrinam non penetravit auctor aut conflator horum à Pio V. Pontifice justissimè proscriptorum, articulorum: *In peccato sunt duo, actus & reatus. Transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam. Undè in Sacramento Baptismi aut Sacerdotis absolutione propriè reatus peccati dumtaxat tollitur, & Ministerium Sacerdotum solum liberat à reatu. Peccator Pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui Pœnitentiam suggerens & inspirans vivificat eum & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solus reatus tollitur*. Vera animæ nostræ vita est illi & per actualem charitatem, & per habitualem gratiam unitus Deus: Habitualis gratia, quia non à solis pœnæ, sed etiam à culpæ reatibus liberat, plenamque confert remissionem peccatorum, est unio, inhabitatio, & vita principalior; atque ita peccator, quod illa per Sacramentum diffundatur in nostris cordibus, nequaquam vivificatur à solo Deo, sed etiam à ministerio Sacerdotum. Solus sine adsumpto in ministeriale adjutorium Sacramento Deus solam actualem suæ dilectionis & contriti cordis vitam peccatoribus inspirat, recipiendæ jam laudatæ habituali vitæ dispositionem penitùs necessariam: Atque ita lucet sine hac ad istam nemini patere ingressum.

Probatur rursùm ex Tridentino Concilio. Eamdem veritatem palàm prædicat sacrosancta Tridentina Synodus, definiens Contritionem esse dolorem, odium, & detestationem de peccato commisso. Esse debet non de incurso peccati supplicio, aut ejus reatu, sed de ipso peccato, adeoque Dei ac Justitiæ dilectio. Etenim odium infamiæ ex dilectione famæ, morbi odium ex sanitatis dilectione, odium captivitatis aut servitutis ex dilectione libertatis, & generatim quodvis cujusvis mali odium nascitur ex dilectione oppositi boni. At verò bonum commisso peccato directè adversum est Divina justitia, seu animam nostram sua inhabitatione justificans Deus, adeoque iniquitatis detestatio & odium nasci non possunt, nisi ex ipsius casto amore. Et hinc ad nescio quem Anastasium scribit beatus Augusti-
Ep. 144. nus: *Inimicus Justitiæ est qui pœnæ timore non peccat, amicus autem erit, si ejus amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit*. Est Regii Prophetæ Philosophia: *Iniquitatem odio habui, & abominatus sum, legem autem tuam dilexi*. Pergit Augustinus: *Tantùm peccatum odit, quantùm Justitiam diligit*. Et in libris de Dei Civitate scribit: *Quod quis sine illiciente amore non habuit, sine urente dolore non perdit. Ex ejus* Lib. 21.
amissione tantùm necesse est ut urat dolor, quantùm cap. 16.
hæserat amor. Et de fidelibus Romanis, qui in Gothica urbis deprædatione amiserant sua omnia, ait in alio ejusdem operis libro: *Quantùm hæc* Lib. 1.
amando peccaverint, perdendo senserunt. Tantùm cap. 10.
quippè doluerunt, quantùm se doloribus inseruerunt. Loquitur ex Apostolo: *Omnium malorum radix est cupiditas, quam quidam appetentes inseruerunt se doloribus multis*. Dolor & odium sunt proprius, parenti inseparabiliter nexus, & adæquatè semper commensuratus, dilectionis fœtus, ideoque commissæ iniquitatis dolorem, detestationem, & odium ex Justitiæ dilectione & nasci oportet, & ejusdem cum ipsa esse modi, ponderis, mensuræ. Adeò fundata est definitio Tridentina. Quod sola Dei dilectio Domini Discipulos & filios à mundi seu diaboli discipulis ac filiis discernat, quod sola ab hædorum sinistra ad ovium dextram transferat, quod sola nobis Sacramenta prodesse faciat, atque ita illam esse palmarem & fundamentalem Contritionis & pœnitentiæ actum, incessanter Augustinus, Patres omnes, ac res ipsa clamant; verùm in re lucida nolim ego Lectorem pluribus fatigare.

CAPUT IV.

Sacræ Synodi verba, *Deum tamquam omnis Justitiæ fontem diligere incipiunt*, largiùs exponuntur.

Omnibus fidelibus immò omnibus hominibus Ep. 221.
nihil magis in voto est quàm Deum opti- 221.
mum maximum, licet non intueri, saltèm apprehendere, & nihil nobis est magis impossibile. Hanc infirmitatem adjuturus S. Augustinus, ne- Deus est
scio cui fratri Consentio suadet priùs concipere suprema.
Justitiam, & ad ejus tunc speciem seu similitudi- Justitia.
nem concipere Deum. At ecce hinc novus error. *Mihi*, respondit ille, *qui subtilitatem disputationis tepido percipere corde vix possum, videbatur nihil vivum secundùm substantiam inesse Justitiæ, ideoque non possum adhuc Deum, id est, viventem naturam, Justitiæ similem cogitare, quia Justitia non in se, sed in nobis vivit, nisi fortè non hujus humanæ æquitatis, sed illa, quæ Deus est, sola asseratur esse Justitia*. Existimavit Justitiam non esse vivam atque incommutabilem substantiam, sed inhærens nobis accidens & mobilem qualitatem, ideoque illi cum Deo nihil esse similitudinis aut paritatis. Reposuit verò S. Augustinus aliam esse participatam & cuivis homini propriam, aliam supremam & omni homini communem Justitiam, cujus æquali aut inæquali participatione æqualiter aut inæqualiter justi aut justa sint justi omnes & justa omnia: Eam esse incom-

commutabilem, ac mente nostra longè superiorem omnium justorum regulam, de qua nemo possit, & secundùm quam omnes debeant judicare. *Est planè*, inquit, *ille summus Deus vera Justitia, vel ille verus Deus summa Justitia, quam profectò esurire & sitire, ea est nostra in hac peregrinatione Justitia, & qua posteà saturari, ea nostra est in æternitate plena Justitia*. Esse dicit & vitam quandam, quæ essentialiter vivat, & sui participatione vivere faciat viva omnia, quæ sit omnis vitæ fons & vita vitarum. Dari item quandam supremam, substantialem, atque incommutabilem bonitatem, pietatem, veritatem, temperantiam, castitatem, sanctitatem, pulchritudinem, cujus participatione & dono sint bona, pia, vera, temperantia, casta, sancta, pulchra, quæcumque sunt talia, & de quibus nemo judicet, sed secundùm quas judicari oporteat de istis omnibus, est sublimis & constans sancti Augustini Theologia. Eam non intellexerunt etiam Sophistæ illi, qui apud Matthæum Parisiensem docuerunt *multas ab æterno fuisse veritates, quæ non sunt Deus*. Propositionum, quas Dialectici vocant æternæ veritatis, multitudo dedit ansam errori. Rectè verò reposuerunt synodaliter adunati Episcopi: *Hunc errorem prohibemus, & assertores ejus ac defensores excommunicamus. Firmiter enim credimus & adserimus, quod una sola veritas fuit ab æterno, quæ Deus est, & nulla quæ non sit Deus*. Ea est incommutabilis ac suprema veritas, quæ omnes laudatas propositiones sui participatione facit ab æterno veras.

Deus est suprema vita, & omnis virtus.

Et suprema veritas. Anno 1243.

Cap. 50. Omittere nolim quædam sancti Augustini verba in libro de vera Religione: *Quærendum est cur nos offendat, si duabus fenestris non super invicem, sed juxta invicem locatis, una earum major minorve sit, cùm æquales esse potuerint, si verò super invicem fuerint, ambæque de medio quamvis impares, non ita offendat ista inæqualitas, & cur non multùm curemus, quantò sit una earum aut major aut minor, quia duæ sunt. In tribus autem sensus videtur expetere, ut aut impares non sint, aut inter maximam & minimam ita sit media, ut tantò præcedat minorem, quantò à majore præceditur*. Plures adducit ædificiorum ac fabricarum figuras & proportiones, quarum congruitate aut incongruitate ipse statim sensus delectatur aut offenditur, judicatque rectas esse aut vitiosas. Judicari id dicit ex quadam suprema supra omnem intellectualem creaturam lucente regula & arte, de qua concludit:

Cap. 31. *Ambigendum non est incommutabilem naturam, quæ supra rationalem animam sit, Deum esse, & ibi esse primam vitam, & primam essentiam, ubi est prima sapientia. Nam hæc est illa incommutabilis veritas, quæ lex omnium artium rectè dicitur, & ars omnipotentis artificis*. Hanc artem, hanc veritatem, hanc justitiam, hanc castitatem, hanc quamvis regulam adeò nulla humana iniquitas aut machina possit evertere, ut etiam grandes in propriis oculis Theologi, dum quidquam adversùm illas conantur facere probabile, revincantur à simplicibus rusticis & imperitis cerdonibus, utique per lumen istud, de quo scriptum est: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*. Quocirca Deum optimum maximum tamquam omnis justitiæ fontem diligere est lumine isto adflari, suprema justitiæ & bonorum operum regula delectari, amplecti, & sequendam decernere, omniaque adversùs illam facta à nobis flagitia seu facinora odisse, & detestari. Hoc, inquam, est Deum Patrem diligere, ejusque cum Spiritu Sancto Divinum Verbum, de quo ad Corinthios scribit Apostolus: *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, sanctificatio, & redemptio*. Epist. 1. cap. 1.

Quid sit diligere Deum ut omnis justitiæ fontem.

Hanc esse veram & germanam Dei dilectionem tradit frequentissimè laudatus Augustinus. In libris ad sanctum Pontificem Bonifacium: *Quid est boni cupiditas, nisi charitas!* Et in libris de sanctissima Trinitate: *Quid est dilectio vel charitas, quam tantoperè Scriptura commendat, nisi boni amor?* utique non boni Angeli, boni hominis, bonæ animæ, aut cujusvis alterius privati, sed generalis & supremi boni, de quo pergit, *Amandus est Deus, non hoc vel illud bonum, sed ipsum bonum. Quærendum enim bonum animæ, non cui supervolet judicando, sed cui hæreat amando. Et quid hoc nisi Deus? Non bonus animus, non bonus Angelus, aut bonum cælum, sed bonum bonum*. Hoc est, ipsum supremum & incommutabile bonum, fontem omnis boni & bonitatis. Hunc amorem alibi vocat dilectionem & suavitatem justitiæ, bonam voluntatem, amorem honesti, dilectionem gratis amplectendæ pulchritudinis, veri concupiscentiam, amplexum castitatis. Omnia sunt ejusdem rei varia dumtaxat nomina: Sunt vera & casta Dei dilectio, at secundùm aliud & aliud ejus attributum seu perfectionem. Opera nostra, ut bona sint & Dei legem impleant, ex fontium istorum quopiam debent omninò procedere.

Ea est vera Dei dilectio. L. 2. c. 9. L. 8. ca. 10. Cap. 3.

Sufficit & requiritur ad implendam Dei legem.

Quæstio est, An talis dilectio sufficiat etiam ad Contritionem? Quæro, *Ad Contritionem?* Quod enim ad cuncta extra Contritionem bona opera, Divinarumque de ipsis legum adimpletionem sufficiat, non possum hærere vel dubitare. Et hinc eos, qui expressam Dei sub explicita Dei ratione dilectionem requirunt, existimo falli. Eorum unus fuit Joannes de Rockyzana, Hussitarum in Bohemia Princeps, ajens hominem omni temporis momento, incessanter & sine interpolatione, sub præcepto teneri ad Deum elicito & expresso actu contemplandum ac diligendum. Eamdem Divinæ contemplationis ac dilectionis perpetuitatem in literis apud Lucam Dacherium exstantibus admodùm commendat Odo, vir insigniter eruditus & sanctus, nescio cuius in Gallia cœnobii Clericus Regularis, scribitque: *Hoc quod dico senserunt esse verissimum, qui dixerunt fornicationem esse momentaneum à Christi contemplatione recessum. Perfecti etenim viri internæ dulcedini tanto dilectionis ardore per contemplationem adhærent, ut cùm per desidiam, seu per negligentiam, vel modicum ab ea recesserint, fornicatos se judicent*. Scribit ex Divina S. Augustini Patris sui doctrina, rectèque adjungit: *Sed hujusmodi castitatem tenere fragilitati nostræ est valdè difficile, & penè impossibile*. Eam hac in vita esse dicit rem optationis & voti, non nostrarum virium, aut Divini Præcepti. Joanni item Rockyzanæ in Synodo Basileensi rectè respondit Fr. Joannes Ragusinus, Ordinis Prædicatorum tunc Procurator generalis, postea Basileensis

Sufficit licet non sit expressa.

Tom. 2.

Epist. 1.

leensis Episcopus, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis: *Hoc est proprium Angelorum & Comprehensorum in patria*. Sufficere adserit supremi justi aut boni dilectionem virtualem, quæ quid sit exponi non possit uno verbo, nec est hujus loci. Expressam tamen Dei dilectionem requiri adfirmo ad Contritionem. Requiritur enim expressa professio, qua Catechumenus credere se contestetur in Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum; qua expresse contestetur se conjungi Christo, & legem ejus in perpetuum servare; qua tamquam filius prodigus revertatur ad Patrem. Et hinc diserte ait sacrosancta Tridentina Synodus: *Deum diligere incipiunt*.

Ad Contritionē requiritur expressa Dei dilectio.

Psal. 53.

Verùm quare addit, *Tanquam omnis justitiæ fontem*? Respondeo quod velit dilectionem illam esse gratuitam & castam, de qua in Psalmorum commentario sanctus Augustinus: *Deus noster laudetur voluntate, ametur charitate. Gratuitum sit & quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? Ipse propter se, & non propter aliud. Si enim laudas Deum, ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubesceres, si te uxor tua propter divitias amaret, & fortè, si tibi paupertas contingeret, de adulterio cogitaret. Cùm ergo te à conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es à Deo, o avare? Non tibi terram, sed seipsum servat, qui fecit cœlum & terram*. Quis Judæus, quis Samaritanus, quis Platonicus, quis Marcionista non amat Deum? Verùm de judaico amore dicit Regius Propheta: *Velut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum*. Exponit in libris de Dei civitate laudatus Augustinus: *Velut pecus, seu jumentum, dicit, utique non intelligens. Ea quippe à te desiderare debui, quæ mihi cum impiis non possunt esse communia. Tamen ego semper tecum, quia etiam in carnalium rerum desiderio Deos alienos non quæsivi*. Canis dominum adeò diligit, ut ipsi non solùm adsit semper & adhæreat fidelissimè, sed & invasores pro ipso pugnet usque ad sanguinem. Nempe offam sibi diligit, & à domino sperat, ideòque illum non diligit, sed seipsum. Eodem modo idola fugit, & apud Domini altare fidus manlit carnalis Judæus: Ut pecus ob terrena gaudia & semetipsum, non ut homo ob bona rationalia & ipsum Deum, quem proinde tractabat non uti supremum suum Dominum, sed uti satellitem suarum cupiditatum. Eodem modo illum diligunt Platonici, Marcionitæ, immò & Calvinistæ, Lutherani, & cuncti generatim hæretici, qui sanctorum Angelorum in futuro sæculo æqualitatem, & alia spiritalia bona ab ipso quidem sperant, verùm ad illam formam, de qua in libris de libero arbitrio sanctus Augustinus: *Qui æqualitatem Angelorum desiderant propter inanem gloriam suam, non ideò volunt esse æquales Angelis, sed Angelos sibi. Itaque in tali voluntate perseverantes æquabuntur supplicio prævaricatoribus Angelis, potestatem potiùs suam, quam Dei omnipotentis diligentibus. Talibus enim ad sinistram constitutis, quia non quæsierunt Deum per humilitatis januam, & immisericorditer superbèque vixerunt, dicetur*: ITE IN IGNEM ÆTERNUM, QUI PRÆPARATUS EST DIABOLO ET ANGELIS EJUS. Æqualitatem istam ambiunt, non ut Deo, in quem rebelles & blasphemi sunt, per ipsam plenè subjiciantur & serviant, sed ut curiosæ ac elatæ suæ mentis libidinem expleant, ideòque semetipsos diligunt, non Dominum Deum, eumque & ipsi demutare conantur in ministrum & executorem suarum cupiditatum. Non castam benevolentiam, sed impurissimam avaritiam & concupiscentiam esse istiusmodi dilectionem ostendit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius: *Qui amicum propter commodum quodlibet amat, non amicum amare convincitur, sed commodum. Et ideò Deus, quo nihil est majus aut melius, propter quid diligitur? Propter seipsum perfectè diligitur. Si verò saltem propter illa, quæ præstat, amatur, non utique gratis amatur, quia jam illud, propter quod diligitur, es, quod dictu quoque nefas est, antefertur*. Quam germane Christianam doctrinam in litteris ad fratres Carthusienses multùm prædicat, & insigniter elucidat etiam S. Bernardus. Hinc ergo sacrosancta Tridentina Synodus illum diligendum definit, non propter nostrum temporale vel æternum commodum, sed propter illum metipsum, tamquam omnis Justitiæ fontem, tamquam supremam & incommutabilem, cui nos plene subjiciamus & perpetuum servire profiteamur, disciplinæ & vitæ humanæ regulam, & ex hac dilectione concipiendum commissorum peccatorum odium & detestationem: Hæc est pœnitentia, quam agi oportet ante Baptismum.

Deum ut omnis justitiæ fontem diligere & ipsum diligere gratis.

Carnalis & judaica Dei dilectio exponitur.

Etiam vita æterna potest carnaliter diligi.

L. 3. c. 9.

L. 3. c. 25.

Ep. 11.

CAPUT V.

Exponuntur varii Divinæ dilectionis gradus seu species.

Varias Divinæ dilectionis classes seu gradus distinguit in libro de natura & gratia sanctus Augustinus, dicens aliam charitatem esse inchoatam, aliam provectam, aliam magnam, aliam perfectam. In quinto & sexto super Joannis Apostoli literas tractatu distinguit charitatem natam, nutritam, adultam, robustam, & perfectam. Adultam, robustam, ac perfectam laudat in literis ad Anastasium: Nunc hanc, nunc illam laudat ubique passim. Etiam nata seu inchoata charitas est illi duplex; Nempè & prima, qua legi Dei secundùm interiorem hominem condelectari incipimus, charitatis scintilla, seu prima & adhuc bonæ voluntatis exordia; nec non & prima Divinæ bonitatis super omnia, non quoad vires, & effectum, sed quoad solum affectum dilectio. Grande est inter hasce charitates discrimen, utramque tamen quandoque ex aliis & aliis principiis vocat natam dumtaxat & inchoatam. Priorem subindè etiam vocat solummodò conceptam.

Dei item super omnia charitatem in eam, quæ & viribus & effectu, & in eam quæ solo adfectu talis sit, distinguit admodùm frequenter, præsertim in libro de gratia & libero arbitrio: *Qui vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam; poterit autem, cùm magnam habuerit*

Cap. 70. Diversi Divinæ dilectionis gradus.

Ep. 144.

Alia quo ad vires & effectum, alia quoad solum affectum est super omnia.

ac ro-

ac robustam. Quando enim Martyres magna illa mandata fecerunt, magna utique voluntate, hoc est, magna charitate fecerunt, de qua charitate ipse Dominus ait: MAJOREM HAC CHARITATEM NEMO HABET, QUAM UT ANIMAM SUAM PONAT PRO AMICIS SUIS. *Ipsam charitatem Apostolus Petrus nondum habuit, quando temerè ter Dominum negavit. Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino:* ANIMAM MEAM PRO TE PONAM. *Putabat se posse quod se velle sentiebat.*

Quid sit Dei super omnia dilectio quoad solum adfectum. Dei super omnia quoad solum adfectum dilectio est illa qua Deo servire, obedire ejus mandatis, & mori potiùs quàm in eorum prævaricationem labi volumus & spondemus; qua item ad solum mandata illa, dum nulla fortioris tentationis illecebra aut violentia nos pulsat, omninò adimplemus, verùm tentationum istarum vincendarum vires necdum habemus. Aptissimum ad hæc exponenda est sancti Petri Apostoli exemplum. Etenim in novissima cœna, dum pedes seu leviores delictorum restantium reliquias à Domino ablutus spondebat cum eodem in carcerem & in mortem ire, Dominum super omnia omninò diligebat; verùm adfectu tantùm, necdum viribus & effectu: Quod enim quæ volebat ac spondebat necdum posset seu valeret, ostiaria judaici Pontificis ancilla ostendit. Eandem distinctionem sanctus Augustinus laudat in libro de Pastoribus: *Attendite illos homines volentes benè vivere, jam statuentes benè vivere, & minùs idoneos mala pati, sicut parati sunt bona facere.* Et de sancti Petri promissione rursùm dicit in sermonibus de tempore: *Petrus necdum vires acceperat, quibus impleret promissum.* Et iterum in alio sermone: *Fuit quidem* Domini dilectio *in voluntate, sed non fuit in virtute, sicut ipse Dominus dixit,* SPIRITUS QUIDEM PROMPTUS EST, CARO AUTEM INFIRMA. Etiam apud sanctum Paulum Apostolum alia velle dumtaxat, alia gratia in nobis operatur & perficere; alius adhuc infirmus est in fide, alius autem adhuc robustus & firmus, ut neque mors, neque vita, neque infernus, neque Angelus, neque Potestas, neque ullius creaturæ amor aut metus separare possit à charitate, quæ est in Christo Jesu. Et hinc sacrosancta Tridentina Synodus rectissimè in fidei Canonem recepit hæc Augustini verba: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.* Hæc charitatis distinctio est benè notanda.

Cap. 6.

Serm. 149. cap. 2.

Ser. 127.

Quid sit adulta charitas, quid robusta. Quas nutritæ charitati vires sanctus Augustinus præcisè adscribat, longa est discussio, & nostro proposito non necessaria. Adultam verò & robustam charitatem patenter exponit in literis ad Anastasium Episcopum, de Apostoli verbis: *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad immunditiam, ita nunc exhibite membra vestra diservire justitiæ ad sanctificationem,* scribens in hunc modum: *Quid est sicut illud, ita & hoc, nisi quemadmodùm ad peccandum nullus vos cogebat timor, sed ipsius libido, voluptasque peccati, sic ad justè vivendum non vos supplicii metus urgeat, sed ducat delectatio charitasque justitiæ. Et hæc quidem, quantùm mihi videtur, nondum est perfecta, sed quodammodò adulta justitia.* De verbis, *Humanum dico*, pergit: *Non frustrà præmitteret Apostolus*, HUMANUM DICO PROPTER INFIRMITATEM CARNIS VESTRÆ, *nisi quia plus aliquid dicendum fuit, si jam illi*, Romani, fideles, *ferre potuissent. Plus quippe servitutis debetur justitiæ, quam peccato soleant homines exhibere. Nam pœna corporis, etsi non à voluntate, tamen revocat ab opere peccati. Nec facilè quisquam est qui committat quo immundam percipiat voluptatem, si cruciatus vindictæ certum est continuò secuturos. Justitia verò sic amanda est, ut ab ejus operibus etiam pœnæ corporales nos cohibere non debeant, atque inter manus crudelium inimicorum luceant opera nostra coram hominibus, ut quibus placere possunt, glorificent Patrem nostrum, qui in cœlis est. Sicut ergò ille est nequissimus, quæ nec pœnæ corporales deterrent ab immundis operibus sordidæ voluptatis, ita ille justissimus, qui nec pœnarum corporalium terrore revocatur à sanctis operibus luminosissimæ charitatis.* Eam, quæ solas mundi suaves libidines, adultam; quæ insuper tormentorum quorumvis atque ipsius etiam mortis terrores & violentias superare possit, ait esse charitatem robustam. Densissima & lucidissima est hæc Augustini doctrina, cujus testimonia omnia qui describere voluerit, implebit grande volumen. Et hanc charitatem habuere Martyres omnes, habereque debent Ecclesiæ Pastores, utpotè quorum sit pro fratribus animas ponere, & habere non vana martyrii desideria, sed fidem Martyre dignam.

Ep. 144.

Subindè inter se variè commiscentur. Nostro in corpore robusta ætas semper supponit ac includit adultam, nemoque est plenè validus, nisi plenè adultus: Non sic in charitate. Plures enim esse ac fuisse mulieres, quæ martyres esse possint, & tamen nequeant Virgines permanere, advertit in libro de bono conjugali, & in libro de sancta virginitate B. Augustinus. Quosdam item in equuleo, ungulis, catasta, & aliis exquisitis gentilium tormentis fuisse constantissimos, ad Regii autem fisci minas, & inde secuturam suarum prolium perpetuam paupertatem defecisse à Divini nominis confessione, authentica Martyrum Acta testantur. Et adversùs Dioscorum, qui Orthodoxos Episcopos sub impositæ hæresis fuco tamquam Orthodoxiæ Præses damnarat in Ephesino latrocinio, in Synodo Chalcedonensi exclamavit Basilius Seleuciensis Episcopus, Isaurorum Metropolita: *Si apud Judices habuissem, martyrium sustinuissem.* Quod ipsum ad Constantinm Augustum dixit Sanctus Hilarius Episcopus Pictaviensis. Maluissent à gentilibus tyrannis tamquam Christiani trucidari, quam à simulantibus Orthodoxiam Episcopis aut Regibus tamquam hæretici damnari: Vita quam fama iniquè spoliari. Ejusmodì varias adultæ & robustæ charitatis permixtiones in humanis mentibus figit ex occultis suæ providentiæ rationibus Divina Majestas, scribitque de illis in libro de Sancta Virginitate Beatus Augustinus: *Latent ista in facultatibus animorum, tentatione panduntur, experientia propalantur.*

cap. 23. cap. 44. 47.

Act. 1.

cap. 47.

Quid sit perfecta charitas. Perfectam hujus vitæ charitatem exponit idem doctor in tractatibus super Epistolam sancti Joannis Apostoli: *Sunt homines qui cum patientia*

Tract. 9.

tia moriuntur, sunt autem quidam perfecti, qui cum patientia vivunt. Quid dixi? Qui adhuc desiderat istam vitam, quando illi venerit dies mortis, patienter tolerat mortem. Luctatur adversùm se, ut sequatur voluntatem Dei, & hoc potiùs agit animo quod eligit Deus, non quod eligit voluntas humana. Ex desiderio vitæ præsentis fit lucta cum morte, & adhibet patientiam & fortitudinem, ut æquo animo moriatur. Iste patienter moritur. Qui autem desiderat, sicut dicit Apostolus, dissolvi & esse cum Christo, non patienter moritur, sed patienter vivit, & delectabiliter moritur. Et in libro de Pastoribus: *Numquid frumenta timent ne mittantur in horreum? Immò optant vehementer ac desiderant. Nunquid oves timent ne ponantur ad dexteram? Immò nihil eis tam tardum est, quam donec fiat.* Et in commentariis Psalmorum: *Si veniat tentatio martyrii ducendi.* Perfecti *quid dicunt ex hac opportunitate? Bonum est mihi dissolvi, & esse cum Christo. Alacres currunt, aut nihil aut modicè de terrena fragilitate contristantur.* Loquitur ex Apostolo loquente ad Philippenses: *Desiderium habeo dissolvi, & esse cum Christo multò magis melius, permanere autem in carne necessarium propter vos.* Et hæc charitas tam adultam quam robustam semper includit. Etenim qui omnia mundi delectabilia & terribilia cum delectatione & desiderio perdit ac subit, nulla eorum cupiditate aut metu possit à Dei dilectione superari.

cap. 6.

Psal. 80.

cap. 4. Idem in libro Apologetico tradit Tertullianus: *Nos* Christiani per quævis mundi hujus
cap. 18. mala *nullo modo lædimur, quia nihil nostra refert in hoc mundo, nisi de eo celeriter excedere.* Et in libro de spectaculis: *Mori cum voluptate debemus. Nam quid est aliud votum nostrum, quam quod & Apostoli, exire de sæculo, & recipi ad Dominum?* Et hinc primitivos fideles, quod admiranda hac flamma passim arderent, à gentilibus appellatos fuisse dicit *Expeditum mortis genus*. Integras sanè civitates quandoque ad martyrium se obtulisse, & quasi ad solennes epulas gaudenter properasse, scribit in libro ad Scapulam, & plures alii authentici Scriptores confirmant. Christi Domini Sanguis in ipsorum præcordiis tunc bulliebat: ideoque cum Apostolis gaudebant, quoniam digni habebantur pro nomine Jesu contumelias, carceres, mortem pati. Abstrusum istud & admirabile gaudium animalis homo non percipit: Solus expertus potest credere quid sit Jesum diligere. Quod item in terræ motibus, horrenda mortis caussa, parentes nostri non timerent, ideoque gentilibus admirationi essent, adferit in secunda Apologia Martyr Justinus. Defunctum fratrem suum Satyrum, ut sese brevi ad Dominum sequi impetret, obtestatur S. Ambrosius. Et ad Ecclesiæ Thessalonicensis Clerum de defuncto nuper eorum Episcopo S. Acholio scribit: *Cupiebat Apostolico Spiritu jam dudùm terras relinquere, sed tenebatur votis universorum, sicut de Apostolo legimus, quia remorari eum diutius in carne erat Ecclesiæ necessarium.* Et in literis ad Horontianum Episcopum: *Ubi perfecta charitas, ibi omnis fides, omnis spes. Hanc charitatem habens, nihil timet. Non potest timere martyrium.* Insigniter id ostendit.

Epist. 22.

Epist. 44.

Patienter vivere est ad ipsam omninò necessarium: Futuræ vitæ desiderium debet ista patientia, quam patenter requirit & Apostolus, esse omninò temperatum. Et hinc ad sanctum Antonium, cælestis regni longè cupidissimum, apud sanctum Hieronymum dixit S. Paulus Eremita: *Non debes quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena. Expedit quidem tibi, sarcina carnis abjecta, Agnum sequi; sed & cæteris expedit fratribus, ut tuo instituantur exemplo.* Et ad Ancyranam Ecclesiam de defuncto ejus Episcopo Athanasio scribit Basilius magnus: *O quoties animum meum non nihil contra hunc virum indignationis subiit, quod totus hoc desiderio tenebatur, ut dissolveretur & esset cum Christo, nec hoc pluris faciebat, ut diutius propter nos in carne maneret.* Et hinc ad lacrymosas filiorum voces. *Cur nos Pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? Salva sunt tibi præmia, nostri potius miserere quos deseris,* respondit jam cœlo vicinus sanctus Martinus: *Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua.* Juxta Apostolum charitas patiens est, & omnia suffert, ideoque nimium Christi Domini & futuræ vitæ sine laudata jam patientia desiderium nescio quid vitii aut imperfectionis habet. Quærit quæ sua sunt, & oritur ex proprio sui amore, qui est venenum charitatis. Esse nos oportet imitatores sancti Salvii Albigensis Episcopi, quem defunctum è cœli gaudiis ad Gallicanas, quod illis à sanctis Angelis judicaretur necessarius, Ecclesias ac vitæ præsentis ærumnas prompte rediisse laudat in Francorum historia sanctus Gregorius Episcopus Turonensis. Esse item imitatores Apostoli, qui pro fratribus suis judæis paratus erat separari à futura in perpetuum beatitudine, & à Christo esse anathema: Ita locum istum, adseverans fuisse excessivam charitatem, sanctus Joannes Chrysostomus adsiduè exponit. Perfecta charitas est perfecta sub Deo obedientia, ideoque ad omnem ejus nutum debet esse expedita.

Patienter vivere omninò requiritur ad perfectam charitatem. Epist. 61.

Lib. 7. cap. 1.

Omnem adfixivum creaturæ amorem non solummodò vincere, sed etiam excludere à nobis debet atque exstinguere. Adfixivum porrò amorem exponit sanctus Augustinus in libris de doctrina Christiana: *Frui est amore alicui rei inhærere propter seipsam.* Et in trigesima septima homilia. *Ad usum adsumenda sunt* bona temporalia, *non eis vinculo amoris quasi glutino inhærendum. Non faciat tibi membra, quæ cum cœperint præcidi, dolebis atque cruciaberis.* Et in libris de libero arbitrio: *Inhæremus ac implicamur subditis eis rebus, quas nobis subditas esse oportet, quia eis conglutinamur, atque velut membra animi facimus, quod fit amando.* Adfixivus ergo amor est ille, quo possessis seu speratis temporalibus rebus, contra Regii Prophetæ mandatum, cor apponimus, quo eas menti nostræ adglutinamus, & quasi membra facimus, ideoque perdere aut non adipisci non possumus sine dolore. Ejusmodi rerum amissio est quasi animæ ex abscisso membro vulnus, ideoque illa statim gemitus aut lacrymas fundit quasi suum sanguinem, atque ita indiget medicina officiosæ consolationis. Est Apostoli ad Corinthios doctrina, amores istos eleganter vocantis ligna, fœnum, stipulas. Divino nostro fundamento superædificata seu adfixa, ideoque per pœnalem nati ex ipsorum amissione doloris ignem exurenda. Istiusmodi amo-

Perfecta charitas excludit omnem adfixivum creaturæ amorem.

Lib. 1. cap. 4.

Quid sit amor adfixivus.

cap. 4.

Lib. 1. cap. 15.

amores omnes perfectæ charitati repugnare, & ab ipsa, ut perfecta sit, debere absumi, non solus Augustinus docet, aut Apostolus Paulus, sed res ipsa clamat: Ea namque charitas debet delectabiliter mori, ideòque non solùm aurum, argentum, uxorem, filios, possessiones, sed & propriam vitam cum gaudio & desiderio deponere, quod fieri non possit, nisi extinctus sit omnis amor adfixivus.

Perfecta charitas expellere debet omnem timorem servilem. cap. 33. Et hinc in prima sua Epistola scribit etiam sanctus Joannes Apostolus: *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Bonorum ac malorum temporalium timorem, de quo Augustinus in libro de Agone Christiano: *Perfecta charitas nec cupiditatem habet sæculi, nec timorem, id est, nec cupiditatem ut acquirat res temporales, nec timorem ne amittat. Per quas duas januas intrat & regnat inimicus, qui priùs Dei timore; deinde charitate pellendus est.* Notanda sunt verba, *Priùs Dei timore, deinde charitate pellendus est.* Per Dei quippe timorem intelligunt servilem gehennarum metum, adfirmantque etiam illum pelli à perfecta charitate. Tract. 9. Quod ipsum lucidiùs idem Augustinus adseverat in tractatibus supra laudatam S. Joannis Epistolam, & adjungit causam: *Perfecta charitas facit perfectam justitiam, & non habet quare timeat, immò habet quare desideret, ut transeat iniquitas, & Regnum Dei.* Dat omnium peccatorum remissionem, ideoque & bonam ac securam conscientiam, cui firma sit in Deum fiducia, proindeque nullus metus servilis gehennarum. Est porrò alius timor castus, quem in sæculum sæculi permanere adfirmat Regius Propheta: Est charitatis non minister, sed propria germana proles, ideoque ab illa nequaquam pellitur aut evacuatur.

Volaticos creaturæ amores non excludit. Dixi solos rerum temporalium adfixivos amores pelli à perfecta hujus vitæ charitate. Volaticos enim, quorum objecta sine doloris sensu amittimus, illa non pellit. Quis enim hujus vitæ justus necessariam alimentorum mensuram quandoque non excedit? Quis amæna aura, eleganti fabrica, picto prato, aliisque elegantissimis Dei operibus, quandoque non delectatur? Nemo adeò sanctus est, qui vario venialium peccatorum pulvere in dies non maculetur, & singulis momentis ad cœlestem Patrem gemere non debeat: *Dimitte nobis debita nostra.* Etiam in bono nos immobiliter & indeclinabiliter non figit hìc perfecta dilectio, ideoque qui per ipsam stat, adsiduus vigilare debet ne cadat; cùm timore & tremore operari salutem suam, ne quando irascatur Dominus, & pereamus de via justa. Et hinc ad præsentem vitam redituro sancto Salvio Dominus meritò promisit & fecit mali istius securitatem: *Ego sum custos tuus, donec reducam te in hunc locum.* Inter nostram, licèt perfectam, & vitæ futuræ charitatem est grandissima distantia: Hæc nos non solùm à volaticis etiam amoribus, seu ingeneratæ nobis concupiscentiæ adsensibus levissimis, sed insuper ab ejus motibus integrè liberabit, ideoque erit plenissima ex toto penitùs corde. Adeò firmè nos Deo ac ejus legibus adfiget, ut ipsas infringere nec volituri simus, nec valituri. Et has & alias utriusque charitatis differentias insigniter & amplè illustrant Sanctus Augustinus, sanctusque Bernardus. Verùm hæc necessaria non sunt proposito præsenti.

CAPUT VI.

Quanta & qualis charitas requiratur ad Contritionem generatim sumptam.

QUidam requirunt charitatem robustam. Fundare se possint in Sancti Joannis Chrysostomi ad populum Antiochenum homiliis, dicentis de prærequisita ad Baptismum Pœnitentia: *Pœnitentiam agens non eadem ampliùs attingit negotia, quorum pœnituit, ideòque jubemur dicere,* ABRENUNCIO TIBI SATHANA, *ne amplius ad eum revertamur.* Per Baptismum deleri dicit sola peccata seu culparum reatus, nequaquam vitia aut vitiosas consuetudines, ideoque illas longa virtutum ante Baptismum exercitatione delendas, parandasque vires, quibus percipiendam in Baptismo gratiam & vestem nuptialem custodire valeamus. Easdem vires in homilia de non contemnenda Dei Ecclesia ac Divinis Misteriis requirit ad legitimè percipiendam Eucharistiam, utpotè ignem cœlestem & arcanam flammam, de qua pergit in homilia de sancto Philogonio Patriarcha Antiocheno. *Ne igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non fœnum, ne augeat incendium, exurasque animam, sed accedens feras lapides pretiosos, aurum, argentum, quo puriorem reddas materiam; multoque cum lucro discedas.* Et in homiliis supra primam ad Corinthios Epistolam mandat communicationem esse à cupiditatibus immunem. At verò à ligno, fœno, stipulis, seu adfixivis creaturæ amoribus immunis, soloque bonorum operum auro, argento, & pretiosis lapidibus ornata charitas est patenter ad minus robusta. Et ipsa profectò naturalis ratio portandum in vase fictili thesaurum nemini credat, nisi qui habuerit prudentiam & vires illius ab omni periculo conservandi. Et hinc Regi, qui volens committere bellum adversùs alium Regem, sedens priùs computat sumptus necessarios, si possit cum decem millibus occurrere millibus viginti, ne fœdam postea pacem cogatur supplicare. Baptizandum comparat in Evangelio Dominus, mandatque illi ad pugnandum cum diabolo & ejus Angelos expugnandos adesse non solummodo voluntatem & adfectum; sed etiam robur & vires. Parabolam istam Sancti Ecclesiæ Patres ita passim exponunt, & nominatim in literis ad Hilarium Syracusanum Sanctus Augustinus. Hinc item Cathecumenos & Pœnitentes multis per annos probationibus exercuit olim & scrutata est Ecclesia, ut nempè illis validam, qua percipiendum donum custodirent, charitatem conciliaret. Hinc item proximè ante doni impartitionem illos Sathanæ & ejus operibus renuntiare, & cum Deo Patre ac Filio ejus JESU-CHRISTO solenniter coram multis testibus stipulari jussit, non solum de prompta ad Evangelicæ vitæ custodiam voluntate, sed & de futura ejus sub horrendis reatibus custodia. Quæ stipulatio palàm videtur supponere sufficientes vires. Quis enim stipuletur rem, cujus sibi non spe-

Aliqui ad Contritionem requirunt charitatem robustam. Homil. 21. Tom. 7. Epist. 89. quæst. 4.

speret adesse potestatem? Et hinc illos, qui postea lapsi declararunt laudatas vires sibi stipulantibus defuisse, Sanctus Cyprianus & alii Patres passim dicunt solis verbis, & non factis, adeoque dolosè & mendaciter renuntiasse. Hinc item Godescalcus, monachus miserabilis, sacratissima & verissima Exorcismi, Baptismi, Chrismatis, Eucharistiæ, & manus impositionis Sacramenta illis, qui post eorum perceptionem pereunt, dixit frustratoriè & perfunctoriè fuisse data, ipsosque per illa nec justificatos, nec redemptos. Ita eum adseruisse scribit in litteris per Jacobum Sirmondum publicatis Sanctus Amulo Archi-Episcopus Lugdunensis. Et apud Sanctum Augustinum incognitus, vetustus tamen, de salutaribus documentis libri Auctor scribit: *Charitas, quæ deseri potest, non fuit vera*. Exponit in litteris ad Henricum Senonensem Archi-Episcopum Sanctus Bernardus: distinguens fidem mortuam, seu vivificantis dilectionis anima orbam; probatam, seu in bonis operibus finaliter perseverantem, & fictam de qua pergit: *Fictam ego arbitror illam vocari fidem, quæ suscepta quidem ex charitate moveri vita incipit ad operandum, sed non perseverans deficit ac moritur tamquam abortiva. Eo utique sensu fictam dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus fictitia, non quia utilia non sint quamdiu durant, sed quia fragilia cùm sint, diu minimè durant. De hac fidei fictione puto illos notari, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt*. Ex hoc principio scribit in Præscriptionum libro Tertullianus: *Nemo Christianus, nisi qui ad finem usque perseveraverit*. Fragilis ergo, licet adfectu ad omnem Dei legem prompta, sine viribus & robore charitas est etiam ficta, & nunquam videtur fuisse vera, id est, sufficiens ad effectum Sacramenti.

cap. 7.

Ep. 42.

cap. 3.

Sufficit quævis licet solo adfectu, Dei super omnia charitas.

Respondeo tamen omnino sufficere. Etenim Sanctum Petrum Apostolum, dum cum Domino in carcerem & mortem ire spondebat, & pedes ablutus Eucharistiam à Domino perceperat, quis dubitet fuisse in vera charitate, & ejus virtute in Baptismo justificatum? Quod tamen fragilis, parva, infirma, & solo adfectu, non robore & viribus super omnia fuerit, supra audivimus à Sancto Augustino, adfirmatque ipse Dominus; *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Eidem infirmitati omnes usque ad acceptum in Pentecoste Spiritum Sanctum fuisse subjectos Apostolos, constantissimè laudatus Augustinus tradit, & vario documento possit lucidè ostendi. Non solis aurum, argentum, ac lapides pretiosos, sed & ligna, fœnum, stipulas superædificantibus, variæque adhuc infirmam charitatem habentibus, Christum Dominum esse fundamentum, id est, justitiæ & sempiternæ vitæ per Sacramenta sua impartitorem, scribit ad Corinthios Apostolus Paulus. Et Regius Propheta cantat: *Imperfectum meum viderunt oculi tui & in libro tuo omnes scribentur*. Exponit in libris de Baptismo laudatus Augustinus: *Sicut in Sacramentis veteris Testamenti vivebant quidam spiritales, ad novum scilicet testamentum, quod tunc occultabatur, occulte pertinentes; sic & nunc in Sacramento novi Testamenti, quod jam revelatum est plerique vivunt animales. Qui proficere si nolunt ad percipienda quæ sunt Spiritus Dei, ad vetus Testamentum pertinebunt. Si autem proficiunt, & antequam capiant ipso profectu & accessu ad novum pertinent, etsi priùs, quam spirituales fiant, ex hac vita rapiantur, custoditi per Sacramenti sanctitatem in terra viventium computantur, ubi est spes nostra & portio Dominus. Nec invenio, quid verius intelligatur in eo, quod scriptum est*, IMPERFECTUM MEUM VIDERUNT OCULI TUI, ET IN LIBRO TUO OMNES SCRIBENTUR. Solum proficiendi studium & promptum adfectum requirit, non robur aut actualem profectum. Istud verò proficiendi studium & charitatis adfectum esse Baptizandis ac Reconciliandis penitùs necessarium affirmat palam & in hoc ipso loco, & in aliis infinitis. Eandem semper fuisse universalis Ecclesiæ immobilem fidem edicunt ac evincunt Baptismales Renuntiationes, quas ex casto in Deum & ejus legem adfectu oportere, ac semper oportuisse fieri, nemo Christianus ausit vel ambigere, longè minùs inficiari. Et hinc de Cathecumenis dicit sacrosancta Synodus Tridentina: *Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversùs peccata*, utique omnia, *per odium aliquod & detestationem*. Hanc dicit esse pœnitentiam, quam ante Baptismum oportet agi.

Lib. 1. cap. 15.

Et omnino requiritur.

Sancti Joannis Chrysostomi in oppositam partem adducta testimonia continent consilium, non præceptum. Loquitur ex illis principiis, ex quibus parvulorum & Clinicorum Baptisma non plenè probavit, quod ambo passim tepidè viverent postmodò, & à percepta gratia frequenter laberentur, utique ob non peracta Catechumenatus exercitia, præceptumque Sacramentum ante roboratam ac valde radicatam Dei ac Divinæ legis dilectionem. Et quidem Clinicos eodem ex fundamento suspectos olim habuit omnis sub cœlo Ecclesia, ideoque irregulares censuit, & arcuit à Clero. Eveniebat enim passim ipsis, quod evenire hodie videmus illis monachis, quibuscum dispensatur in tempore aut rigore Novitiatus. Eos tamen fuisse, licet cum infirma & quoad solum adfectum super omnia charitate, fructuosè Baptizatos ac Reconciliatos, donatosque pleno utriusque Sacramenti effectu, palam agnoscit laudatus Chrysostomus, multis ostendit in litteris ad Magnum Episcopum Sanctus Cyprianus, creditique semper Ecclesia universa. Memoratum Chrysostomi consilium quidam hodie Pœnitentiales Presbyteri æmulantes, grandes peccatores sibi confessos ad Reconciliationis, ac præsertim ad Eucharistiæ gratiam non statim admittunt, sed prius in meliori vita roborari, à semetipsis in isto robore probari, & tunc ad suas aures & manûs reverti jubent. Quæ disciplina est omninò probanda: Opùs tamen omnino est etiam spiritu discretionis.

Sanctus Joannes Chrysostomus exponitur.

Et ab hoc consilio & sensu, longè absuit miserabilis monachus Godescalcus, redargutus graviter à laudato Amulone Archi-Episcopo Lugdunensi. Redargutus fuit delirare cum impuro Joviniano, adversùs quem scribit Sanctus Hieronymus: *Secunda Joviniani propositio est, eos,*

Et Godescalcus.

eos, qui fuerunt baptizati, à diabolo non posse tentari. Et ne hoc stultè dicere videretur, adjecit: Quicumque autem tentati fuerint, ostendi eos aqua, & non spiritu baptizatos. Quod & in Simone mago legimus. Fundamentum ejus erat malè intellectus Sanctus Joannes Apostolus: *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet; & peccare non potest, quia ex Deo natus est*. Quem errorem Joviniano adscribit in libro de hæresibus etiam Sanctus Augustinus. Eos ergo, qui post Baptisma tentantur & cadunt, non solùm robusta, sed omni penitùs charitate & justitia caruisse semper, homo imperitus deliravit. Et hinc Sancti Augustini de victrice Dei gratia & efficaci Prædestinatione doctrinam de eodem errore infamare nitens Semi-Pelagiana Gallorum factio, ei apud Sanctum Prosperum impegit hunc articulum: *Quod ab eis, qui non sunt prædestinati ad vitam æternam, non auferat percepta Baptismi gratia originale peccatum*. Eandem infamiam quin & omnem tunc nati Prædestinatiani erroris fabulam, Augustini discipulis improperare perrexit ejusdem factionis progenies, atque hinc aliqui impactam volunt etiam miserabili Godescalco. Est quæstio inter eruditum Gilbertum Manguinium & Ludovicum Cellotium acriter agitata. Ex ipsa quicumque illorum vincat, nihil educi possit adversùs meam adsertionem.

CAPUT VII.

Exponuntur verba sacrosancti Tridentini Concilii: *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contigat, hominemque Deo reconciliare priusquam Pœnitentiæ Sacramentum actu suscipiatur, ipsa nihilominùs Reconciliatio ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non est adscribenda.*

AN sola sine actuali Sacramento contritio quandoque justificet, donetque Catechumeno aut Pœnitenti remissionem peccatorum, est antiqua quæstio, de qua in generali totius mundi historia scribit, de Valentiniano II. Imperatore agens, Otto Episcopus Frisingensis: *Hic est Valentinianus, qui à Sancto Ambrosio Cate-* (Lib. 4. cap. 18.) *chumenus factus, antequam gratiam Baptismi perciperet, morte præventus est. Qua de re prædictus Episcopus Epistolam lugubrem dictavit. In qua ab eodem reperitur dictum*: QUIA QUEM IN CHRISTO REGENERATURUS ERAM, AMISI, IPSE VERO GRATIAM, QUAM POPOSCERAT, NON AMISIT. *Ex qua auctoritate quidam nostri temporis Theologi divinantur post promulgatam sententiam Evangelii qua dicitur*, NISI QUIS RENATUS FUERIT &c. *aliquos sine Sacramento Baptismi, vel effusione Sanguinis ob testimonium Passionis Christi, vel attestatione Dominica posse salvari, sic ratiocinantes, quod non alligavit Dominus Sacramentis potentiam suam. Non benè considerantes quid secundùm quid loquantur auctores, quid opinando, quid asserendo, quid ex magnitudine doloris semet consolando. Quod tamen etsi verum sit, Dei potentiam regulis Ecclesiasticis vel Sacramentis non cohiberi, mihi tamen, qui Christiana regula stringor, necessarium erit credere, præter hoc neminem posse salvari. Quare quamvis Deo, tamquam omnipotenti, judæum vel gentilem, vel non baptizatum sine effusione sanguinis vel attestatione propria possibile, & ita Divina potentia in talibus, non sibi, sed mihi alligatur. Et mirum, si hoc pietate ducti dicunt, quare non eodem pietate hoc de parvulis sentiunt. Quod si objiciant, quod isti tamquam adulti credere possunt, quod non illi; audiant quod illi solo delicto originali obligati tenentur, quod non isti. Restat ergo ut nos cum illis, & illi nobiscum Divinam admiremur in talibus, non discutiamus potentiam, exclamantes cum Apostolo* O ALTITUDO. Loquitur adversùs Sanctum Bernardum, qui ex laudato Sancti Ambrosii sermone, & Sancti Augustini de Baptismo libris, tamquam ex duabus Christiani dogmatis immobilibus columnis, oppositam sententiam in litteris ad Hugonem de Sancto Victore constanter defendit. (Otto impugnat Sanctum Bernardum Ep. 78.) Verum uterque Doctor de solo mortis articulo, & obtinenda tunc per solam sine actuali Sacramento Contritionem justificatione disputat, atque ita & anterioribus & posterioribus temporibus mota fuit & alia quæstio, An detur quæpiam adeo perfecta Contritio, quæ sola sine Sacramento ex stata Dei lege justificet, donetque remissionem peccatorum.

(Error variorum hæreticorum.) Apud Tertullianum in libro de Baptismo Caiani, apud Sanctum Augustinum Manichæi, & apud Theodoretum in quarto hæreticarum fabularum libro Messaliani sacrosanctum Aquæ Sacramentum exsufflarunt uti superfluum, salvari nos & justificari volentes sola fide & charitate. Errorem resumpsit Almaricus, Theologus Parisiensis, qui tria tempora, primum veterum, secundum novorum Sacramentorum, sine Sacramentis tertium distinguens, suis diebus dixit currere tertium, ideoque Baptismum, Confessionem, Eucharistiam, aliaque externa salutis adjutoria cessare, & homines justificari per solam charitatem. Ita in Philippi Augusti, Francorum Regis, vita scribit Rigordus. (A. 1209.) Et septimus Joannis Wiclessi per Synodum Constantiensem damnatus articulus est: *Si homo debitè fuerit contritus, omnis confessio exterior est superflua & inutilis*. Errorem latiùs exponit Thomas Waldensis. (C. 147.) Etiam Petrus Osma, per Xixtum IV. Pontificem damnatus, sacramentalem peccatorum confessionem garriit esse humani dumtaxat juris, ideoque solam Contritionem justificare. Et ab hisce fabulis Martinus Lutherus & Joannes Calvinus admodùm modicè recedunt: Baptismi enim & Pœnitentiæ Sacramenta omni in nostram justificationem causalitate spoliare conantur, eamque transcribere solam fidem.

(Opinio quorundam Theologorum.) Quidam porrò hodie in Ecclesia Theologi, licet laudata Sacramenta profiteantur media necessaria, Cathecumenos tamen ac Pœnitentes quavis, quæ Dei dilectionem adfectu super omnia & suscipiendi suo tempore Sacramenti votum includat, Contritione existimant stata atque infallibili lege justificari, & hanc esse quam sacrosancta Tridentina Synodus dicit esse charitate perfectam. Fundant se in variis Divinæ Scripturæ testimoniis. In Regii Prophetæ pœnitentiali voce, *Peccavi Domino*, cui statim Propheta

Nathan

Nathan subjunxit: *Dominus transtulit peccatum tuum*. Et trigesimo primo Psalmo: *Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino, & tu remisisti iniquitatem peccati mei*. Ex Esaja Propheta
Cap. 18. juxta septuaginta editionem: *Si reversus ingemueris, tunc salvus eris*. Ex Propheta Ezechiele:
Cap. 30. *Si impius averterit se ab injustitia sua, iniquitatum ejus non recordabor amplius*. Ex Proverbiis:
Cap. 8. *Ego diligentes me diligo*. Ex Sancto Petro Apostolo: *Universa delicta operit charitas*: Ex Sancti
Epist. 1. cap. 4. Joannis Apostoli litteris: *Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Ex Domini verbo apud Sanctum Lucam Evangelistam: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm*. Ex alio ejus apud Sanctum Joannem
Cap. 7. verbo: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo*. Adducunt loca similia plura, atque ex illis sibi persuadent nullam esse veram Dei super omnia charitatem, cui statim Deus non retribuat remissionem peccatorum.

Quędam Dei charitas sine Sacramento omninò justificat.

Dari talem charitatem, omninò profiteor. Disertè enim sacrosancta Tridentina Synodus docet definitam à se Contritionem aliquando esse charitate perfectam, hominemque per ipsam Deo reconciliari, priusquam Pœnitentiæ Sacramentum actu suscipiatur. Notanda est vox, *Aliquando*: Edicit perfectionem istam non semper Contritioni, seu non omni, quæ veram tamen Dei super omniam charitatem includere debet, Contritioni adesse. Dei super omnia quoad affectum dilectio inesse debet ac semper inest etiam imperfectæ ex gehennarum aut aliarum pœnarum servili metu conceptæ Contritioni, quam tamen sine Sacramento non justificare, eadem Synodus disertè definit. Et quod aliquando dumtaxat fit: rarò fit. Quæ omnis doctrina est Sancti Augustini.

Non omnis id facit

Etenim in libris de Baptismo adversùm Donatistas dicit quosdam Catechumenos esse *Divina charitate flagrantes*; in libro de fide & operibus scri-
Lib. 4. cap. 21. bit plerosque diebus illis, quibus catechizantur, exorcizantur, scrutinia subeunt, & præsertim quibus sacrum Fontem competunt, esse vigilantissimos, charitatis studio fervere, omni cura pendere ab ore Sacerdotum; in Confessionum libris collegam suum Alipium laudat tanta Divinæ dilectionis flamma caluisse, ut juvenis nobilis & Afer, frigoris per naturam impatiens, glaciatum Mediolanensis territorii solum per omnem Quadragesimam ausu insolito calcaret & ambularet nudis pedibus; etiam seipsum adfirmat fuisse amarissima cordis Contritione donatum, sagittatum Dei charitate, liberatum fœdis cupiditatibus, & anteà tenaciter dilectas suavitates cum gaudio di-
Cap. 19. misisse; in sexto adversùs Julianum Pelagianistam libro ait Cathecumenos plures esse correctos à vitiis & rectè vivere; in quarto super Sanctis Joannis Evangelium tractatu adseverat quosdam abstinere ab omni concubitu, vale facere sæculo, renunciare possessionibus in pauperes distributis, esse insigni Ecclesiasticorum dogmatum peritia instructos, & multis fidelibus per omnia meliores: Multos etiam cum Catechumenatu etiam monachismum percepisse, & eumdem cum Christianitate fuisse professos in Baptismo, laudati Augustini, Paulini Nolensis Episcopi, & aliorum exempla demonstrant. Quin & plures certasse usque ad mortem pro Christo Domino, fuissetque gloriosos, ac in Dei dilectione non solùm adultos, sed & robustos Martyres quis Theologus ignoret? Et tamen de hisce cunctis in adducto super Sancti Joannis Evangelium tractatu pergit laudatus Augustinus: *Omnia peccata super illos sunt, & nisi venerint ad salutarem Baptismum, ubi peccata solvuntur, cum omni sua excellentia non possent intrare in regnum cœlorum*. Et in tertio decimo tractatu: *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, non illi dimittitur, nisi venerit ad Baptismum*. Et in laudato adversùs Julianum libro pergit de Catechumeno: *Necdum per remissionem peccatorum est liberatus*. Et in libris de Lib. 1.
Symbolo ad Catechumenos: *Catechumeni quamdiu sunt, super illos sunt omnia peccata illorum*. Etiam semetipsum, quem divina dilectione & peccatorum Contritione insigniter arsisse jam audivimus, non nisi in Baptismo fuisse à peccatorum maculis seu reatibus liberatum, palàm profitetur in cap. 8.
libris Confessionum. Lucida sunt ejus verba: *Ea per superiùs laudatam charitatem operans fides me securum non faciebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptismum tuum remissa nondum erant*. Et iterùm: *Nonne & hoc peccatum cum cæteris horrendis & funereis in Aqua sancta ignovisti, & remisisti mihi?* Et rursùm: *Baptizati sumus, & fugit à nobis sollicitudo vitæ præteritæ*. Utique Lib. 9. cap. 4.
propter illic primitùs perceptam remissionem peccatorum. Hic est enim magnus Baptismi effe- Cap. 2.
ctus, quem etiam Reconciliationis Sacramento adscribit Sacrosancta Tridentina Synodus: *Res & effectus hujus Sacramenti est reconciliatio cum Deo, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conscientiæ pax & securitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet*. Pergit Augustinus in quarto super Sancti Sess. 14. cap. 3.
Joannis Evangelium tractatu: *Quomodo non caruit populus Israel populo Ægyptiorum, nisi cùm venisset ad mare rubrum, ita pressuris peccatorum nemo caret, nisi cùm ad Sanctum Baptisma pervenerit*. Et in libro de fide & operibus: *Non sufficit professio recessionis à peccatis mortalibus, nisi etiam lavacro Regenerationis cuncta præterita, quæ velut persequuntur, peccata deleantur: sicut non suffecit Israelitis recedere ab Ægypto, nisi ea, quæ insequebatur, hostium multitudo ejusdem maris fluctibus interiret, qui Dei populo transituro, liberandoque patuerunt*. Qua allegoria frequentissimè utitur non solus ipse, sed omnis Sanctorum Patrum chorus, constanter adseverans Catechumenorum reatus, ad Ægyptiorum persequentium exemplar, nonnisi in aquis mori & suffocari. Cap. 11.

Ostenditur ex D. Augustino.

Datur ratio à priori.

Palmare hujus veritatis fundamentum producit Sanctus Augustinus in libris de Baptismo adversùm Donatistas adserens cordis conversionem & Baptismatis Sacramentum esse duas invicem necessarias humanæ justificationis concausas, & adjungens: *Alterum sine altero parum est, utrumque perficit æternæ possessionis hæredem*. Et in libris adversùs Petilianum Constan- Lib. 4.
tinensem Donatistarum Episcopum: *Alterum sine altero non perducit ad regnum cœlorum*. Et in cap. 21.
libro de unitate Ecclesiæ: *Utrumque necessarium est ad Dei regnum capessendum, & Baptismus & Justitia*. Ambas concausas ait esse Evangelicam Lib. 3. cap. 56. Cap. 22.

Divinæ Majestatis legem, ideoque fine juncto utriusque concursu neminem regulariter justificari. Et jure merito. Etenim qui dixit. *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum*, etiam dixit, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Quo argumento assiduè utitur sanctus Augustinus. Quod ipsum adversùs Cajanos, garrientes, hominem sola fide justificari tradit in libro de Baptismo Tertullianus: *Ubi fides aucta est credendi in Nativitatem, Passionem, Resurrectionemque* Christi Domini, *addita est ampliatio Sacramento, obsignatio Baptismi, vestimentum quodammodò fidei, quæ retrò* in antiquo Testamento *erat nuda, nec potest jam* justificare *sine sua* additi Baptismi *lege*. Et in libro de Spiritu Sancto magnus Basilius: *Fides ac Baptisma sunt duo modi parandæ salutis, inter se cognati & inseparabiles. Nam fides perficitur per Baptismum, Baptismus verò fundamento fidei nititur, & utraque res per Evangelicas* trium Divinarum Personarum invocatrices *voces impletur*. Et in tertia catechesi sanctus Cyrillus Hierosolymæ Episcopus: *Neque si quis aqua baptizatur atque Spiritu, perfectam habet gratiam, neque si quis etiam benè compositis probisque sit moribus, non recipiat autem signaculum per aquam, intrabit in Regnum cœlorum. Audax est hic sermo, sed non meus: Jesus enim est, qui hanc tulit sententiam.* Vario id Divino testimonio confirmat. Et illis qui adolescentem Æthiopem, non per Baptismatis Sacramentum, sed per prævia Catechumenorum mysteria, seu cæremonias volebant fuisse justificatum, respondit Ferrandus Ecclesiæ Carthaginensis Diaconus: *Magna sequitur absurditas, ut putetur, illis tantum mysteriis sufficientibus & plenam salutem conferentibus, aqua fontis æterni non renasciturum suscipere, sed renatum.* Adolescens ille plenè cathechizatus, ac insigniter contritus, antequam ad sacrum Fontem perveniret, ex morbi violentia incidit in mentis impotentiam, in ipsa fuit baptizatus, & defunctus. Hincquidam, Baptisma in amente operari non posse rati, illum per laudatos Catechumenorum mysteriosos ritus opinati sunt justificatum. Necessariam Baptismi causalitatem crediderunt ab his suppletam. At credulitatem istam uti absurdam, utputè quæ non renasciturum, sed jam renatum suscipi à sacro fonte doceret, abjecit Ferrandus, istamque abjectionem sanctus Fulgentius omninò probavit: *Ea mysteria, quæ ante Baptismum in Ecclesia geruntur, concipi spiritualem hominem faciunt, non renasci. Hinc est quod pervenire ad salutem, si quem secunda nativitas educet ad lucem. Ad quam lucem illis homo mysteriis præparatur, sed Baptismatis Sacramento perducitur. Hoc est, quod superiùs dixi, illis mysteriis esse salutis officium, in Baptismate salutis effectum.* Actualis Sacramenti causalitatem impetrandæ justificationi docet adeò necessarium, ut à nullo Vicario possit suppleri. Et hinc parvulorum, qui per solùm sine propria fide & charitate Baptismum, & quorumdam agonizantium adultorum, qui per solam sine Baptismo aut reconciliatoria Absolutione Contritionem justificantur ob extremam necessitatem, justificationem esse quasi heteroclytam, irregularem, privilegiatam, & singularem gratiam, multis in laudato adversùm Donatistas libro ostendit S. Augustinus. Et hanc esse avitam & unanimen omnium sub cœlo Ecclesiarum doctrinam, possit etiam ex aliis lucidis principiis demonstrari.

Cap. 13. (Tertullianus) — Cap. 12. (Basilius) — Cap. 9. (Fulgentius)

Sola perfecta charitas justificat sine Sacramento.

Quocirca charitas, quæ etiam sine actuali Sacramento hominem Catechumenum aut Pœnitentem infallibili legi donet remissionem peccatorum, easque vires etiam Contritioni communicet, est sola charitas perfecta, qui vivit patienter, delectabiliter moritur, & omnem rerum creatarum adfixivum amorem in nobis exstinguit. Hanc enim solam patenter laudat sacrosancta Tridentina Synodus, audiens Contritionem aliquando esse charitatem non solum adultam aut robustam, sed etiam perfectam, ideoque tunc hominem Deo, etiam ante susceptum Sacramentum reconciliare. Loquitur ex Sancto Augustino in commentario sexti Psalmi: *Perfecta nostra conversio paratum invenit Deum, sicut Propheta dicit*, TAMQUAM DILUCULUM PARATUM INVENIMUS EUM. *Dum enim nos convertimur, id est, mutatione veteris vitæ resculpimus spiritum nostrum, durum sentimus & laboriosum ad serenitatem & tranquillitatem Divinæ lucis à terrenarum cupiditatum caligine retorqueri, & in tali difficultate dicimus*, CONVERTERE DOMINE, *id est, adjuva nos, ut perficiatur in nobis conversio, quæ te paratum invenit, & fruendum te præbet dilectoribus tuis. Et ideò postquam dixit Propheta*, CONVERTERE DOMINE, *addidit*: ET ERUE ANIMAM MEAM, *tamquam inhærentem perplexitatibus hujus sæculi, & spinas quasdam dilacerantium desideriorum in ipsa conversione patientem*. Aliam, quæ Deum ad nobis donata peccatorum remissione & reddito suæ fruitionis jure miserandum faciat, aliam cordis conversionem seu Contritionem, quæ illum ad gratias istas mox impartiendas non inveniat aut faciat paratum, palàm distinguit Augustinus, & istam dicit esse solam conversionem perfectam, quę animam eruat ab omni adfixiva cupiditate. Quousque ad gradum istum non pertingit anima, quamvis gemebunda & contrita ad peccatorum remissionem anhelet, addit Deum, licet non donet, non esse crudelem, quod nondum anima tam perfectè oret, ut ei dicat: *Adhuc loquente te, dicam, Ecce adsum*. In nono super sancti Joannis Apostoli literas tractatu dicit non ab inchoata, sed à sola perfecta charitate pelli omnem, etiam gehennarum & futuri Divini judicii timorem, & dat causam: *Perfecta charitas perfectam facit justitiam, & non habet quare timeat, immò habet quare desideret, ut transeat iniquitas, & veniat regnum Dei. Perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor tormentum habet. Torquet cor conscientia peccatorum? Nondum facta est justificatio. Est ibi quod titillet, quod pungat. Ideò in Psalmo de ipsa perfectione justitiæ quid dicit?* CONVERTISTI LUCTUM MEUM IN GAUDIUM MIHI: CONSCIDISTI SACCUM MEUM, ET CINXISTI ME LÆTITIA, UT CANTET TIBI GLORIA MEA, ET NON COMPUNGAR. *Quid est*, NON COMPUNGAR? *Non sit quod stimulet conscientiam meam*. Peccatorum remissionem stata atque infallibili lege semper dari Contritioni perfectè non possit lucidiùs pronunciare. Perfe-

fectam charitatem esse perfectam justitiam adfirmat etiam in libro de natura & gratia, item frequenter aliis in libris adversùm Pelagianos.

Cap. 70. Eamdem esse dicit laudatam à Sancto Petro Apostolo *bonam conscientiam, & spem in Deum*, id est; conscientiam ab omni peccatorum reatu liberam, quæ cum fiducia expectet à Domino vitam æternam. Ex eodem principio Dominicam orationem, non à Catechumenis aut Competentibus, sed à solis iam per sanctam Aquam regeneratis dici permisit antiqua Ecclesia. Quod nempe articulus, *Adveniat regnum tuum*, summum perfectæ charitatis votum, securè dici non possit, nisi à Donatis remissione peccatorum. Et hinc articulos varios, qui perfectam charitatem seu Contritionem sine peccatorum remissione, seu cum peccatorum reatu adhærebant posse consistere, optimo jure Pius quintus Pontifex damnavit, abolevit, circumscripsit.

Perfecta Contritio, ut justificet, requirit Sacramenti votum

Rectè verò sacrosancta Tridentina Synodus addit: *Ipsam nihilominùs reconciliationem ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam*. Loquitur rursùm ex sancto Augustino in libris de Baptismo adversùm Donatistas:

L. 6. c. 25.

Deus sanctificat Sacramentum suum, ut homo, sive antequam baptizetur, sivè cum baptizatur, sive postea quandocumque ad se veraciter converso idipsum valeat ad salutem, quod ad perniciem, nisi converteretur, valeret. Cordis conversionem & Baptismatis, adeoque & Reconciliationis Sacramentum dicit esse duas justificationis nostræ necessarias concausas, istamque mutuam necessitatem esse tantam: ut etiam illi, qui ante aut post susceptum Sacramentum justificantur, justificentur per ipsum quod necdum est aut jam præteriit: Quia nempe nulla cordis conversio quidquam prodest sine ipsius voto. Hocce adseverat esse adeò necessarium, ut etiam bono latroni non possit defuisse. An actu baptizatus ille fuerit, fatetur ambiguum, definit tamen *sine Sacramenti sanctitate non fuisse, quia non ejus accipiendæ voluntas defuit, sed non accipiendæ forsan necessitas adfuit.*

L. 4. c. 23.

Baptismi susceptio est solemnis ac Divinitùs instituta Dominicæ Passionis profitendæ formula, ideòque ejus saltem votum omni penitùs Contritioni, uti nobilis portio, debet esse inclusum. Etiam Contritioni Catechumenorum Martyrum. Hinc enim ad sanctam aquam, tamquam cervi ad fontes, semper ardentissime anhelarunt, & ipsam sibi per summa licet discrimina impendi procurarunt etiam intra carceres: Plurimis exemplis id possit ostendi. Martyrium non est nisi Baptismi Vicarium, ideoque ejus per votum adjutorio habet omnino opus. Vicarium sine Principalis influxu nequit operari.

CAPUT VIII.

Quæstiones quædam circa justificationem per solam sine actuali Sacramento Contritionem.

Contritio imperfecta sine Sacramento quandoque justificat.

Prima quæstio est, An imperfecta Contritio nunquam ante susceptum actualiter Sacramentum conferat remissionem peccatorum? Respondeo affirmativè. Etenim Sacramentorum effectus quandoque sine ipsorum concursu dari à solo Deo, multis tradit in quæstionibus super Numerorum librum, in libris adversùs Parmenianum, & in libris adversùs Petilianum, qui sola Pontificiæ manus impositione dixerat Spiritum Sanctum inferi, Sanctus Augustinus. Factum id adfirmat & in veteri, & in novo Testamento. Et singulariter de peccatorum remissione dicit in libro Homiliarum: *Qui dimittit per hominem potest dimittere & præter hominem. Neque enim minùs idoneus est per se dare, quam per alium*. Et ita frequenter, immò semper adultis factum fuit in veteri Testamento: *Retrò*, inquit in libro de Baptismo Tertullianus, *erat salvus per nudam fidem ante Domini Passionem*. Per hanc addit fidei, utique per dilectionem operanti, accessisse Sacramentum tanquam vestimentum: Vestimentum efficax, quod fidei ad hominem Christo Domino induendum ac ejus justitia vestiendum infirmæ atque insufficienti præberet adjutorium ex opere operato. Antiqui ergo ante Domini in carne adventum homines erant in statu illo, in quo Pœnitentes quosdam posuit in libro de Pudicitia lapsus *ad* Montanum Tertullianus: *Et nos pœnitentiam deberi agnoscimus, sed veniam Deo reservamus*. Debebant de peccatis per charitatem & varia satisfactionis opera conteri, at nullus erat in terris Sacerdos, nullum Sacramentum aut Sacrificium, quod eis daret veniam, quam sibi soli Deus reservabat. Perfecta per statam legem, imperfecta Contritio eos per arbitrariam, cujus consilia nemo hominum penetrat, Divinæ Bonitatis gratiam justificabat, uti factum existimo in Rege David, homicida & adultero, quem in charitate perfectum non fuisse plures existimant, nec sine fundamento. Et peccati translatio, & translationis factæ revelatio fuerunt illi Dei beneficium singulare. Et hinc novi, quod infirmæ nostræ contritioni Baptismi, & Reconciliationis Sacramenta, obtinendæ justificationis efficacia & infallibilia adjutoria providit; per JESUM CHRISTUM Testamenti gratia est incomparabiliter magna.

Quæst. 84. L. 2. c. 15. L. 2. c. 35. Hom. 23. c. 10. Frequenter id fecit in antiquo Testamento. Cap. 13. Cap. 19.

Quandoque etiam in novo.

Quæstio secunda est, An aliqui etiam in novo Testamento fuerint per solam sine actuali Sacramento Contritionem, imperfectam justificati? Respondeo adfirmativè. Quidam id probant ex muliere Samaritana, Zacchæo, Maria Magdalena, bono latrone, & aliis id genùs, quos Dominus omninò videtur sine Sacramento justificasse. Res tamen incerta est, & in utramque contradictionis partem ab antiquis Ecclesiæ Patribus disputatur. Quidquid sit, ad propositum nostrum non faciunt exempla ista, duas ob causas. Primò, quod Pœnitentium istorum Contritioni, licèt non alicujus Sacramenti, tamen Divinæ vocis, *Hodie mecum eris in Paradiso*; *Remittuntur tibi peccata tua*, adjutorium accesserit, omninò æquivalens Sacramento. Deindè, necdum tunc, uti in libris adversùs Parmenianum sanctus Augustinus advertit, erat *constitutus ordo Ecclesiæ:* Ex arbitrio, non ex regula Dominus Jesus agebat. Quocirca quærendum est, an post institutum istum ordinem, fixosque nobis

L. 2. c. 15.

bis novorum Sacramentorum Divinos Canones aliqui unquam fuerint justificati per solam fine Sacramento actuali imperfectam Contritionem? Et respondeo adfirmative. Pergit enim laudatis adversùs Parmenianum libris S. Augustinus: *Constituto jam ordine Ecclesiæ, Centurionem Cornelium ante ipsum Baptismum, ante impositionem manus, cum eis qui secum aderant, Spiritu sancto repletum Petrus ipse miratus est.* In Cornelio hoc distinguenda sunt duo tempora; primum à prima ejus fide usque ad accersitum & præsentem Apostolum Petrum, secundum à præsente Apostolo usque ad actualem Baptismum: Nequaquam in primo, sed ad secundi dumtaxat temporis exordium fuisse peccatorum remissione donatum, est constans doctrina sancti Augustini. Et tamen non sine fundamento donum istud Petrus Apostolus & omnis cum illo novella Ecclesia sunt admirati: Quod nempe extraordinarium, & Divini novelli Canonis dispensatorium esset, tantæque dispensationis causas & laudata Ecclesia, & ipse etiam Apostolus ignorarent. Nullus usque tunc incircumcisus fuerat donatus Baptismo, & è fidelibus Judæis plures circumcisionem esse necessariam ad Baptisma viam opinabantur, ideoque errorem sanaturus Deus optimus maximus Cornelio cuncta Christianitatis charismata impartivit ante Baptismum, atque ita ostendit circumcisionem illi non debere præmitti. Hanc fuisse germanam istius dispensationis causam lu-
Lib. 15. cidè tradit in libris de sanctissima Trinitate,
c. 19. in commentario Psalmi nonagesimi sexti, & in
Cap. 12. vigesima tertia Homilia laudatus Augustinus, eique alii Patres constanter adstipulantur, atque ita adseverant ab ipso Deo factam Divini Canonis ex tanta totius Ecclesiæ communi causa dispensationem non posse à nobis in regulam verti. Nihilominùs Dominum Deum hac dispensatione fuisse etiam ex minoribus quandoque caussis usum suadent varia per varios gravissimos Scriptores laudata exempla, quibus alibi producendis ego nec velim nec ausim refragari. Domini miserationes sunt super omnia opera ejus. Sunt interim dispensationes atque exceptiones, atque ita laudatam superiùs Evangelii regulam stabiliunt ac firmant. Et hinc in eruditis ad Theodosium Episcopum de Pythonissa literis rectè scribit sanctus Gregorius Episcopus Nyssenus:
Tom. 2. *Postremum caput propositarum quæstionum, quomodo Spiritus ante Baptismum adveniat, ampliori indiget disquisitione atque consideratione.* Quod nempe non regulare, sed dispensatorium sit opus istud, ideoque non fiat passim, sed raró ex gravibus caussis.

Tertia quæstio est, An in mortis articulo pius Dominus Deus per specialem quandoque misericordiam suppleat necessariam causalitatem sine culpa nostra deficientis Sacramenti, nosque justificet & salvet ex sola imperfecta Contritione? Antiquissima est hæc quæstio, orta vel potiùs aucta insigniter ex errore sancti Cypriani, volentis datum in hæresi Baptisma esse irritum & exsufflandum, ac insuper fatentis quod exsufflandi ac repetendi mos ab Agrippino Antecessore suo per Tertullianum, qui Presbyter ejus fuisse existimatur, persuaso & circumscripto originem duxisset. Hinc enim quæstio Jubajani Episcopi: *Quid fiet de his, qui in prætéritum de hæresi ad Ecclesiam venientes sine Baptismo admissi sunt?* Damnatos esse & periisse videntur in erronea Cypriani Synodo docuisse Nemesianus Tubunensis, Sedatus Tuburbensis, & Secundianus Episcopus Tambeensis, utique ex Evangelica regula, quæ cordis conversionem & Baptismatis Sacramentum sanxit esse necessarias ac individuas humanæ justificationis causas. Ad eandem sententiam ex eodem fundamento accedit in oratione adversùm morosos Baptismi in vitæ finem dilatores sanctus Gregorius Nyssenus Episcopus, argumentum ipsorum, quo susceptum in viridi ætate Sacramentum à se lapsibus maculandum formidare allegabant, refutans: *In electione malorum magis est eligendum, ut salutare lavacrum adsecuti, rursùm sit in peccato, quam ut gratiæ expers vitam finiat. Nam peccatum quidem veniam fortasse consequetur aut clementiam, cujus magna est spes apud bonos; alteri autem est omninò vetita salus ex certa & definita sententia. Nam cùm audiero vocem, quæ non mentitur, dicentem,* AMEN, AMEN, DICO VOBIS, NISI QUIS NATUS FUERIT DESUPER, NON POTEST VIDERE REGNUM DEI, *nihil boni possum exspectare eis, qui mysteriis non sunt initiati. Quamnam enim reverà veniam æquum est impartiri eis, qui Regis gratiam adfecerunt contumelia, æris alieni non admittentes recissionem, nec amplectentes libertatem, quæ sua sponte ad eos è cœlo descendit, per doni autem contemptum, eum qui donavit probro & dedecore adfecit? Animam minimè illuminatam, & Regenerationis gratia non ornatam, nescio an Angeli suscipiant, postquam fuerit separata à corpore. Quomodo enim, cùm non sit obsignata, nec ullum ferat signum sui Domini, quam est verisimile per aerem ferri errantem & vagantem, & minimè quæsitam, ut quæ Domino careat quærentem quietem & locum in quo maneat, & non invenientem, frustra deflentem, & inutiliter pœnitentem, non secùs atque divitem qui induebatur purpura & bysso, quemque lautus & delicatus omnis generis cibus alebat, materiam ignis, qui non potest extingui.* Agit in nobilem virum & strenuum militem Archiam, natum apud Ponticos in civitate Comanorum, qui Catechumenus ex inita adversùm Scythas Nomadas pugna læthaliter læsus pro communi patriæ salute, & in extremis clamans, *Montes & sylvæ baptizate, arbores & rupes date gratiam* sine Baptismi gratia fuerat defunctus. Et adjungit Gregorius: *Quas miserabiles voces cùm rescisset Comana, pro cujus salute pugnabat, civitas eas magis deflevit, quam casum belli.* Quod nempe crederet Archiam per solam Contritionem suam, licèt ardenti Baptismatis desiderio vestitam, non potuisse in extremo mortis articulo salvari. Pergit Gregorius: *Huic similes sunt ii quoque, qui à morbis repentè opprimuntur,* qui oppressi sanctam Aquam, Sacerdotem, aliaque ad Baptismum necessaria inclamantes sine ipso exstinguuntur. Hinc ut omnes illuminationis Sacramentum sani accipiant suo tempore, concludit & seriò hortatur. Favet item in libro de adolescentis Æthiopis, qui post peractos exorcismos, scrutinia, catechismum, post acceptum cum Dominica Oratione Symbolum, adeoque

adeoque & post competitum Sacramentum subito ex infirmitate obmutuerat, amiserat sensum, atque ita baptizatus obierat; in libro, inquam, de hujus adolescentis Baptismo favet sanctus Fulgentius, Ferrando Ecclesiæ Carthaginensis Diacono roganti. *Ergo salvus esset*, per propriam utique Contritionem & peractos in ipso laudatos ritus Sacramentales, *Si nec ad ipsam corporis tinctionem pervenisset*, respondens: *Ne quis dicat quod ille salvus esset, si nec ad ipsam tinctionem corporis pervenisset, cùm utique non dicamus illum sine Baptismi Sacramento sola confessione potuisse salvari.* QUI ENIM CREDIDERIT ET BAPTIZATUS FUERIT, SALVUS ERIT. *Illum utique adolescentem, quia credidisse & confessum fuisse novimus, ideò per Sacramentum Baptismatis salvum fuisse firmamus. Qui si non baptizaretur, non solùm nesciens, sed etiam sciens, nullatenùs salvaretur. Via enim salutis fuit in confessione, salus in Baptismate.* Et in libro de fide ad Petrum scribit: *Firmissimè tene, & nullatenùs dubites, exceptis illis qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis fuerit per fidem pœnitentiamque conversus, & per Sacramentum fidei & pœnitentiæ*, id est, Baptismum, *liberatus*. Eandem sententiam tutatus est ille, de quo ad Hugonem de Sancto Victore rescripsit sanctus Bernardus: *Scribis quemdam adserere, ex quo primùm dictum à Domino legitur*, NISI QUIS RENATUS FUERIT EX AQUA & SPIRITU SANCTO, NON INTRABIT IN REGNUM CÆLORUM, *ex eo neminem absque eodem actualiter percepto Sacramento, vel ejus vice martyrio, ullatenùs potuisse salvari. Sed etsi fortè illud quispiam cum vera fide & Contritione cordis expeteret, sed præventus mortis articulo adsequi quod cuperet, non valeret, tamen omninò damnari.* Doctor ille videtur fuisse Otto Episcopus Frisingensis, à quo notatum fuisse sanctum Bernardum, est suprà dictum. Ambo fuerunt Cistertiensis Ordinis grandia luminaria, at non per omnia concordes. Et videtur Otto Catechumenis aut Pœnitentibus, cum sola imperfecta Contritione sine actuali Sacramento morientibus, æternam salutem definitivè non negasse, sed uti de re incerta & intra Divinæ miserationis secretissimos thesauros occultata dumtaxat hæsitasse. Duram tamen à sancto Bernardo memoratam opinionem videntur omninò tenuisse nescio qui Doctores, quos in literis ad Cremonensem Episcopum, apud Gregorium IX. exstantibus, Innocentius III. Pontifex reprehendit.

Cap. 8.

Cap. 30.

Ep. 77.

Lib. 3. tit. 43. cap. 2.

Imperfecta Contritio sine actuali Sacramento justificat in articulo mortis.

Ad nostram ergo, etiam sibi propositam à dicto Episcopo, quæstionem respondet laudatus Innocentius adfirmativè: *Presbyterum, quem sine unda Baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ Matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveravit, ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudia esse adeptum adserimus incunctanter. Lege super octavo libro Augustinum de Civitate Dei, ubi inter cætera legitur.* BAPTISMUS INVISIBILITER MINISTRATUR, QUEM NON CONTEMPTUS RELIGIONIS, SED TERMINUS NECESSITATIS EXCLUDIT. *Librum etiam sancti Ambrosii de obitu Valentiniani, idem adserentis evolve. Sopitis igitur quæstionibus Doctorum, Patrum sententias, & in Ecclesia tua juges preces hostiasque Deo offerri jubeas pro Presbytero memorato.* Circa Augustini locum, qui non in libris de Dei civitate, sed in libris de Baptismo adversùm Donatistas exstat, eruditissimus Pontifex fuit memoria lapsus. Ejus autem definitioni non solus Augustinus & Ambrosius adstipulantur, sed & sanctus Cyprianus, Jubajani Episcopi. Quid de hæreticis pœnitentibus, & sine Baptismo usque ad Agrippini Episcopatum in Ecclesiam admissis credendum esset, interrogationi respondens: *Potens est Dominus misericordia sua indulgentiam dare, & eos qui simpliciter admissi in Ecclesia dormierunt, ab Ecclesiæ suæ muneribus, non separare.* Quod Responsum magnis encomiis sanctus Augustinus in sui adversùm Donatistas Scriptis frequenter exornat. Laudat & aliam sancti Cypriani doctrinam, qua ex boni latronis, cui non baptizato dictum est, *Hodie mecum eris in Paradiso*, salute conclusit Baptismi vicem aliquando suppleri à martyrio, & adjungit in laudatis de Baptismo libris: *Quod etiam atque etiam considerans, invenio non tantùm passionem pro nomine Christi id, quod ex Baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem conversionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest.* Latronem illum nequaquam Martyrem, sed dumtaxat Confessorem fuisse ostendit insigniter, & pergit: *Sed tunc impletur invisibiliter, cùm ministerium Baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.* Eadem Evangelica lex, quæ Contritionem & Baptismum sancit esse duas humanæ salutis necessarias concausas, per solum sine propria Contritione Baptismum dignatur salvare parvulos, & hanc exceptionem statuit in aliam legem. Hinc similem etiam miserationem impendi imperfectè contritis, & Sacramenti copiam non habentibus moribundis adultis solidè Augustinus concludit. Amborum justificationem fieri dicit aliquid necesarium per singularem misericordiam *complente Deo*, atque ita esse privilegiatam quasi irregularem, aut certè factam ex regula speciali. Quam omnem doctrinam in laudatis ad Hugonem Victorinum literis eximiè illustrat & confirmat sanctus Bernardus.

Lib. 4. cap. 23.

Lib. 4. cap. 22.

Epist. 77.

Confirmat & quarta Synodus Carthaginensis: *Pœnitentes, qui attentè leges Pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis subveniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.* Et prima Vasensis: *Pro his, qui Pœnitentia accepta in bonæ vitæ cursu satisfactoria compunctione viventes, sine communione inopinato nonnumquam transitu in agris aut itineribus præveniuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera ac deinceps memoriam Ecclesiastico affectu prosequendam.* Et secunda Aurelianensis: *Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interempti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus intulisse.* Quales Canones adduci possunt multi. Quod istud in substantia ipsum pro Catechumenis defunctis fieri possit, & rectè fiat, circa Valentinianum II. Imperatorem docuit S. Ambrosius verbo & exemplo. Neque adversatur prima Bracarensis Synodus: *Placuit ut Catechumenis sine Baptismi*

Cap. 79.

Cap. 2.

Cap. 15.

Cap. 3.

ptifmi redemptione defunctis neque oblationis commemoratio, neque psallendi impendatur officium. Nam & hoc per ignorantiam usurpatum est. Nequaquam pro illis sacrificia aut alia Ecclesiæ suffragia vetat, sed dumtaxat ipsorum nomina, quod certum adversari antiquo Canoni, recitari. Neque id existimo factum à sancto Ambrosio. Nec item pro Presbytero non baptizato fieri jussum ab Innocentio III. Etenim etiam hodie ipsum non facit Ecclesia Romana. Alia est Catechumenorum causa, alia Pœnitentium. Hi quandoque obtulerunt, perceperunt Eucharistiam, & plena communione fuere gavisi, ideoque tamquam in eamdem per extremam in vitæ extremo Contritionem, & à Divina miseratione adjunctum deficientis Sacramenti supplementum restitui, possint facta ad recitatum ipsorum nomen oblatione honorari; at verò Catechumeni morientes, licet eadem via justitiam acquirant, non acquirunt characterem Baptismalem, omnium Sacramentorum januam, ideoque pro ipsis offerri non licet, seu ipsorum nomen in sacrificio recitari. Quidquid sit, adducti Canones lucidè confirmant nostram hic adsertionem.

Effectus hic videtur non dari infallibiliter. Quarta quæstio est, An istud deficientis Sacramenti supplementum Divina miseratio per statam atque infallibilem legem faciat omni Contritioni imperfectæ, cunctisque Catechumenis ac Pœnitentibus, licèt tantùm imperfectè, contritis? Hæc est quæstio inter Ottonem Frisingensem Episcopum & sanctum Bernardum mota præsertim, cujus hic adfirmativam partem tenuit, ille negativam. Nec aliud sensisse existimo S. Fulgentium, aut sanctum Gregorium Nyssenum. Agit enim hic adversùm morosos Baptismi ultra consuetum Catechumenatus terminum dilatores, & de ipsorum dumtaxat, licèt converso ad Deum corde Sacerdotem & Sacramentum moribundi inclament, salute se multùm dubitare dicit, ipsam eis disertè non abjudicat. Et quomodò sanctus Fulgentius, cujus tamen verba duriora fateor, possit à sancto Augustino discordare? Sanctus quippe Augustinus pro solis illis, quos non contemptus seu gravis neglectus, sed mera citra culpam necessitas Sacramento spoliat, in suprà adductis locis definit, adeoque de negligentibus, licèt in extremis negligentiam purgent, & ex animo ad Dominum clament, videri possit etiam ipse dubitasse. Sanè in literis ad Honoratum Thabennensem Episcopum docet hostilis incursionis tempore, quo plurimi Contritione ad Deum conversi Regenerationem aut Reconciliationem, omnes consolationem solent exposcere, Sacerdotes ac alios Ecclesiæ Ministros non posse fugere, Ep. 180. & adjungit causam: *Si Ministri desint, quantùm exitium sequitur eos, qui de isto sæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? Quantus est etiam luctus fidelium suorum, qui eos secum in vitæ æternæ requie non habebunt?* Eos à vita æterna non excludit, sed ad Divinæ miserationis incertum dumtaxat suspendit. Etiam in literis ad Theodorum Forojuliensem Episcopum scribit de infirmis Pœnitentiæ actionem & Reconciliationis gratiam simul poscentibus, & ante hujus perceptionem defun-Ep. 91. ctis, S. Leo Magnus: *Non necesse est nos eorum, qui sic obierint, merita actusque discutere, cùm Dominus Deus noster, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ Justitiæ reservaverit, ita potestatem suam timeri volens, ut hic error omnibus prosit, & quod quibusdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multùm enim utile ac necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur.* In Synodalibus item ad sanctum Cornelium Papam literis omnes lapsos instante nova persecutione reparandos & reconciliandos censuit sanctus Cyprianus, addiditque causam: *Si quis relictis omnibus rebus suis fugerit, & in latebris atque solitudine constitutus in latrones fortè incurrerit, aut in febribus aut in languore decesserit, nonne nobis imputabitur, quod tam bonus miles, qui omnia sua dereliquit, & contempta domo, & parentibus, ac liberis, sequi Dominum maluit, sine pace & sine communicatione discessit?* Ep. 54. Acriter urget ejusmodi Confessores, licet insigni charitate contritos, mori cum damnationis periculo, ideoque eorum, qui forsàn perierint, animas à durioribus, Reconciliationis Sacramentum illis opportunè denegantibus, Episcopis in Divino Judicio requirendas. Neque refert quod in aliis ad Thibaritanam Ecclesiam literis adfirmet fugitivos Ep. 59. istos Confessores, ac in fuga morientes, esse verè ac plenè Martyres: Loquitur enim de fugitivis integris, quibus Reconciliatione non sit opùs. Quare videtur incerta esse hæc res, neque profunde nimis inquirenda. Omni cura faragere nos oportet, ut neque sine necessario Sacramento ad Dominum abeamus ipsi, & nemo per nostram negligentiam abire cogatur.

Attamen apud Lucam Dacherium exstat Theobaldi Stampensis, qui sub Paschali II. Pontifice floruit, ad Lincolniensem Episcopum non inerudita Epistola, cujus hoc exordium: *Si quis prædicat, & prædicando temerè diffiniat aliquem non posse salvari, quacumque hora manus suas Pœnitentiæ dederit fallitur, nec Catholicè sentit.* De consequenda per solam sine Sacramento in extremo vitæ spiritu Contritionem salute palàm agit, suamque adsertionem vult esse certam, & adeò universalem, ut adjungat: *Augustinus de Sodomitis in lacu submersis tractans dicit, quod quidam ex illis salvati sunt, per bonam compunctionem, & verum cordis gemitum, quia non solùm superfluæ cogitationes, sed etiam pravæ actiones ante vim compunctionis fugiunt.* Verùm non memini me istud in Augustino legisse. Multò interim Patrum testimonio omnia hæc confirmat Theobaldus, & concludit: *Patet quod quicumque bonam voluntatem habebit in terris, pacem indubitanter & gloriam consequetur in cœlis. Amen. Si quis hanc Epistolam improbare voluerit, & hos præfatos Doctores Catholicos recipere noluerit, lapide percutiatur, percussus comminuatur, comminutus in pulverem redigatur.* Eandem sententiam in opusculo de forma sacramentalis Absolutionis tradit Joannes Gerson, & in suprà laudatis ad Cremonensem Episcopum literis Innocentius III. Pontifex videtur supponere. Quidquid sit, pium hunc de Divina in nos peccatores clementia sensum passim omnes hodie tenemus.

Imperfecta Contritio in mortis articulo semper justificat. Tom. 3

CAPUT IX.

Discutitur doctrina Eminentissimi Domini Cardinalis Roberti Bellarmini.

Exponitur sententia Cardinalis Bellarmini.

DOminus Cardinalis Robertus Bellarminus, Ecclesiasticæ non solùm dignitatis, sed etiam eruditionis ac omnis scientiæ eminentissimo gradu illustrissimus, nostræ, qua solam charitate perfectam contritionem sine suscepto actualiter Sacramento justificare dicimus infallibili extra Martyrii etiam aut extremæ necessitatis articulum lege, adsertioni plenè concordat, agens adversùs Martinum Kemnitium, hominem Lutheranum, & nescio quem alium in Catholica Ecclesia Doctorem ante annos paucos, *qui in libro, quem de charitate conscripsit, adversùs communem sententiam docuit Catechumenis & Pœnitentibus, quamvis perfectè conversis, & charitate flagrantibus, non remitti peccata, sive reatum mortis æternæ, nisi cùm vel baptizantur, vel reconciliantur ministerio Sacerdotum, nisi fortè in articulo mortis.* Etiam nos improbamus Doctorem istum, ejusque dogma detestamur, atque ideò cum Domino Cardinali plenè convenimus. Quia tamen inter veram, flagrantem, & perfectam, seu inter natam, nutritam, adultam, robustam, & perfectam charitatem, varioque isto ejus gradu variè formatam Contritionem laudatus Antistes apertè & disertè non distinxit, sed ex quibusdam verbis videri possit confudisse, labendi quasi ansam quibusdam præbuit, ideoque omninò opùs est, ut ejus argumenta, quæ ad lapsum illum purgandum pondere & fundamento non penitùs carent, adducam, enodem, aut potiùs exponam, ostendamque Dominum Cardinalem solis verbis, non sensu mihi adversari.

Exponitur Augustini locus ex 13. tractatu super Joannem.

Tom. 3. Centr. 4. l2. c.14.

Ad productum ergo S. Augustini ex tertio decimo super sancti Joannis Evangelium tractatu locum respondet Dominus Cardinalis: *Dico Augustinum loqui de eis Catechumenis, qui negligunt ad Baptismum accedere. Tales enim, quantumvis proficiant, nunquam sunt verè justificati cùm nec in re, nec in voto Sacramentum Baptismi habeant, nec vera charitate flagrent. Vera enim charitas, & verum Baptismi votum non permittunt hominem esse negligentem, aut Baptismi contemptorem. Quare locum Augustini*, QUANTUMQUE CATECHUMENUS PROFICIAT, ADHUC SARCINAM INIQUITATIS SUÆ PORTAT, NON EI DIMITTITUR, NISI CUM VENERIT AD BAPTISMUM, *intellige de re aut ardenti & vero desiderio. Nam apud Deum animus pro facto reputatur. Quare idem Augustinus scribit latronem, qui cum Christo crucifixus fuit, non caruisse Baptismo, quia non ejus accipiendi voluntas defuit, sed non accipiendi necessitas adfuit.*

Aug. l. 1. de orig. anim. c. 9.

Respondeo latronis illius: *de quo nonnumquam præjudicium captatur, sive tentatur contra Baptismatis Sacramentum*, Baptisma esse incertum: Variat non solus Augustinus, sed Patres passim omnes. Ut ut sit, non facit ad rem præsentem. Ejus enim, qui in Dominum Crucis maledicto adfixum, & omni ludibrio expositum credidit, fidem mirè & meritò extulit semper omnis Ecclesia, credidit perfectam fuisse, ideòque aptam justificato sine Sacramento. Deindè, Domini ad illum gratiosa vox, *Hoc die mecum eris in Paradiso*, Sacramenti vicem possit omninò supplevisse. Præterea, necdum tunc erat constitutus ordo Ecclesiæ, ideòque nec Baptisma obligabat. Addo de Baptismi contemptoribus aut neglectoribus Augustinum nequaquam loqui: Loquitur enim de Catechumenis Divina charitate flagrantibus, in operum justitia insigniter proficientibus, & multos fideles præcedentibus, quorum justitia jam superet Scribarum ac Pharisæorum justitiam, & cui ad capessendum regnum cœlorum desit solum Sacramentum. At vero *in contemptore Baptismi*, inquit in libro de unitate Ecclesiæ, *non potest esse Justitia*. Et in quæstionibus super Exodum: *Contemptor Sacramenti invisibiliter sanctificari nullo modo potest*. Nequit habere charitatem, aut veram Contritionem: Quod ei Sacramenti votum sit omninò pars essentialis. Longè minùs possit charitate flagrans esse, aut in operum justitia fideles superare. Immò Augustinus loquitur etiam de Competentibus, quos novimus tamquam cervos ad sanctum Fontem anhelare. Et boni operis votum, non nisi dum facti deest facultas, pro facto reputatur. Notanda sunt Augustini verba, *Quantumcumque Catechumenus proficiat*: Ajunt solam, quæ necdum perfecta sit, tendentem adhuc & proficientem charitatem sine actuali Sacramento passim non justificare.

Cap. 22.

Q. 84.

Psal. 54.

Exponitur Augustini locus ex libris de Baptismo.

Pergit Dominus Cardinalis de aliis sancti Augustini locis: *Ad secundum dico Catechumenum charitate flagrantem non carere remissione peccatorum. Quod autem desit illi Baptismi susceptio ad capessendum regnum cœlorum, non ideò est quia non habeat remissionem peccatorum, sed quia tenetur Baptismum suscipere, nisi necessitate aliqua excludatur. Et si contempserit vel neglexerit accipere, reus est, & damnabitur, non quia nunquam habuerit remissionem peccatorum, sed quia Sacramentum contempsit, in cujus virtute & voto justificatus erat. Ita Augustinus ibidem inquit:* VERUNTAMEN CORNELIUS, SI ETIAM SPIRITU SANCTO ACCEPTO BAPTIZARI NOLUISSET, CONTEMPTI TANTI SACRAMENTI REUS FIERET. Respondeo Catechumeno peccatorum remissionem habenti nihil deesse ad capessendum Dei regnum. Sola enim peccata separant inter hominem & Deum, & ab ejus regno excludunt. Profiteor Baptisma esse ab ipso suscipiendum, & sine grandi crimine non posse negligi, longè minùs contemni, verùm antequam ita delinquat, & quamdiu charitate flagrat, quid ei, si peccatorum remissionem habeat, ad capessendum Dei regnum possit deesse? Aliquid tamen Baptismo acquirendum deesse adfirmat constanter sanctus Augustinus: Utique remissionem peccatorum. Quare hæc Augustini verba: *Catechumenum charitate flagrantem*, rectiùs exposuerunt nostri olim Scholiastæ Lovanienses: *Augustinus charitatem generatim accipit pro dilectione, qua Deum tamquam omnis Justitiæ fontem, summumque bonum diligimus, cujusmodi & ante justificationem requirit Concilium Tridentinum. Eamdem tamen à charitate distinguens, ut quæ sit amicitia cum Deo, qua eum puro corde in nobis jam habitantem, ut Patrem nostrum, summumque ac beatificum bonum diligimus. Hæc justorum tantùm est & filiorum Dei,*

Ad l. 4. de Bapt. c. 21.

Dei, quosque jam tota Trinitas inhabitat. Non ergo ante justificationem reperiri potest vel in Pœnitente, vel in Catechumeno, cui ad capessendum regnum cœlorum deest adhuc peccatorum remissio, Absolutione vel Baptismo conferenda. Habitualem & actualem charitatem distinguunt, & hanc licet flagret, dummodò adulta dumtaxat aut robusta, & nondùm perfecta sit, adfirmant in Pœnitente aut Catechumeno esse ante & circa remissionem peccatorum.

Ad adducta Sancti Augustini è Confessionum libris loca Dominus Cardinalis hæc scribit: *Ad locum ex Confessionibus dico, meritò Augustinum ante Baptisma nunquam fuisse securum, quia non certò sciebat severam charitatem & Contritionem habere. Nec fecerat totum quod poterat ad remissionem peccatorum accipiendam. Cùm autem dicit* PECCATA MEA NONDUM REMISERAS, *loquitur secundùm suam conscientiam: Ipse enim ita existimabat, nec poterat homo pius & humilis aliter existimare. Non tamen propterea sequitur id verum fuisse. Nam & plerique Sanctorum dicunt se maximos peccatores esse, & dignos gehenna. Et licèt mendaces non sint, quia dicunt quod sentiunt, falsum tamen sine dubio dicunt.* Respondeo Augustinum de vera sua charitate &
Cap. 12. Contritione fuisse omninò certum. Adfirmat id ipse in octavo Confessionum libro: *Dicebam hæc,*
Cap. 2. *& flebam amarissima Contritione cordis mei.* Et in sequenti libro: *Sagittaveras tu cor meum charitate*
Cap. 6. *tua:* Et in libro de fide & operibus: *An usque adeò dissimulamus à sensibus nostris, ut vel nos ipsos non recordemur, quam fuerimus attenti atque soliciti, quid nobis præciperent à quibus catechizabamur, cùm Fontis illius Sacramenta peteremus, atque ob id* COMPETENTES *etiam vocaremur?* Et in soliloquiorum Catechumenatus tempore scriptis libris, illustrate Divinitùs rationi ajenti,
Lib. 1. *Multùm profecisti*, reponit: *Quamquam tibi res-*
cap. 11. *pondere non possim, nunquam tamen mihi persuadebis, ut hac affectione mentis, qua nunc me esse sentio, nihil me profecisse arbitrer.* De sua igitur vera in Deum charitate & Contritione erat certus ac securus. Quocirca dum peccata sua ante Baptismi susceptionem sibi necdum fuisse remissa, scripsit postea Episcopus, nequaquam ex errante olim privata conscientia, sed ex communi totius Ecclesiæ sensu scripsit, ex quo & prædicavit: *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, non ei remittitur, nisi dum venerit ad Baptismum.* Et sanè, fletus, cilicia, cineres, nudi pedes & cervices, substrationes, scrutinia, manus impositiones, & istiusmodi varia plurium annorum durissima paratura, quam uti necessariam peccatorum remissioni accipiendæ præparationem, & justum tantæ mercis pretium exegit & à Catechumenis & à Pœnitentibus olim Ecclesia, lucidè evincunt, quod tantum donum ad quemvis imperfectæ charitatis seu Contritionis actum dari ipsa non censuerit, adeoque & Augustini conscientia nunquam errarit. Hinc & suprà laudatam cum semetipsa pacem, quam esse effectum remissionis peccatorum definit Sacrosancta Tridentina Synodus, illa non sensit, nisi post egressum è salutaribus aquis.

CAPUT X.

Examinantur alia Domini Cardinalis fundamenta

Palmare Domini Cardinalis fundamentum sunt superiùs adducta, & alia plura similia Divinarum literarum testimonia, quæ ad conversum peccatorem adfirmant statim converti etiam Divinam misericordiam, & omnem veraciter pœnitentem ac diligentem rediligi mox à Domino Deo, adeòque & donari remissionem peccatorum. Respondeo omnia ejusmodi loca exponi à sancto Leone Magno in literis ad Theodorum Forojuliensem Episcopum: *His, qui in tem-* Epist.
pore necessitatis, & in periculi urgentis instantia, 91. c. 3.
præsidium Pœnitentiæ & mox Reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec Reconciliatio deneganda, quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio. Nullas patitur veniæ moras, non ut ipsa per semetipsam statim consequatur remissionem peccatorum, sed ut in supremæ necessitatis gratiam mox vestiatur Sacramento, per quod ista remissio detur. Omnia, inquam, Divinarum Scripturarum, contritis & ad Deum diligendum conversis peccatoribus dandam mox peccatorum veniam promittentium adducta testimonia soli, si quidem imperfecta sit, Evangelicis novorum Sacramentorum vestibus adjutæ charitati & Contritioni promittunt: Ea quippè sola est quemadmodum in novo Testamento oportet. Aliam expositionem in libro de gratia & libero arbitrio adversùm Pelagianos, hocce Divino testimonio, *Si volueris conservabis mandata*, ad errorem suum abutentes, tradit sanctus Augustinus: Per Jesu Christi gratiam fit, *Ut bona voluntas, quæ jam esse cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere Divina mandata quæ voluerit, cùm plenè perfecteque voluerit. Ad hoc enim valet, quod scriptum est,* SI VOLUERIS CONSERVABIS MANDATA, *ut homo, qui voluerit & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat, & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Certum est enim nos mandata servare si volumus, sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantùm sufficit, & volendo faciamus.* Sola robustissima ac plena voluntas est valida ad omnes Dei leges. Etenim montium translatio, & alia fidei per Dominum Jesum promissa charismata fieri non possunt, nisi ab ampla illa quam in sæculi fine vix inveniendam idem Dominus prædixit. Ita & peccatorum remissio est fructus & effectus nudæ etiam charitatis & Contritionis; non cujuscumque, sed solius perfectæ: Imperfecta omnis etiam adulta & robusta, eget adjutorio actualis Sacramenti. Solius nobilioris speciei dignitatem in totum genus transcribere est genus probatissimæ locutionis.

Laudatam sancti Leonis Epistolam, hæc præsertim ejus verba, *Nullas patitur veniæ moras vera conversio*, adducit etiam pro se Dominus Cardinalis. Respondeo antiquum, qui Pœnitentiæ pro gravibus peccatis actionem seu satisfactionem non unà cum data Absolutione imponi postea

ſtea adimplendam, ſed ante ipſam plenè expleri juſſit, Eccleſiæ rigorem fuiſſe quoad moribundos mitigatum à tertio decimo Canone Nicæno, mandante nullum deinceps neceſſario, quod tribus antea peccatis fuerat uſque tunc negatum in quibuſdam Eccleſiis, poſtulatæ Reconciliationis viatico deinceps fruſtrari. Verùm rigidiores quidam Epiſcopi mandati dixerunt de ſolis Pœnitentibus, qui ſani maternam Eccleſiæ pietatem imploraránt, Pœnitentiam acceperant, & diligenter peregerant uſque ad infirmitatis adventum, ideòque ad alios, quos ſolus mortis timor ad Dominum coegerat, Lapſos gratiam iſtam non poſſe extendi: Eis Pœnitentiæ actionem & Reconciliationis donum non poſſe ſimul impendi, ſed quædam interſtitia etiam ab his eſſe ſervanda. Fundabant ſe in ſancto Cypriano, qui pacem Lapſis moribundis dum dandam ſanxit, ſanxit de ſolis qui vivi Eccleſiæ fores ad miſericordiam pulſarant flentes, addens in Epiſtola ad Antonianum Epiſcopum de cæteris: *Non eſt dignus in morte accipere ſolatium, qui dum vixit non cogitavit ſe moriturum*. Hanc duritiem improbat & proſcribit ſanctus Leo, dicens veræ, quæ etiam in taliter Pœnitentibus præſumi debet aut ſperari, converſioni nullas à Deo optimo maximo fieri veniæ moras, non ut ipſa per ſemetipſam ſine Sacramento accipiat veniam, ſed ut ſatisfactionis & Reconciliationis, à quibus illam accipiat, Sacramento & adjutorio veſtiatur. Veſtimentum illud & adjutorium ait illi eſſe adeò neceſſarium, ut dum non per contemptum aut gravem negligentiam, sed per improviſam neceſſitatem adhiberi non potuerit, laudatæ converſionis fructus & ſucceſſus ſit nobis incertus, & Divino Judicio reſervatus. Proindè ſanctus Leo palam eſt nobiſcum.

Etiam totius Eccleſiæ conſenſum producit Dominus Cardinalis, & ſcribit: *In Eccleſia ſæpè concedunt a Pontificibus indulgentiæ habentibus Contritionem peccatorum ſuorum cum propoſito Confeſſionis Sacramentalis ſuo tempore faciendæ. Et eædem Indulgentiæ à fidelibus toto orbe libenter & cum gratiarum actione ſuſcipiuntur. At certum eſt indulgentias hoc requirere, ut qui eas ſumit jam ſit in ſtatu gratiæ, & liber à reatu mortis æternæ, & ſolum pro temporalibus pœnis ſatisfacere teneatur. Indulgentiæ enim à temporalibus pœnis homines liberant, ſi tamen prius ab æternarum reatu liberati fuerint. Quare univerſa Eccleſia credit per Contritionem cum voto confeſſionis à reatu peccato mortalis hominem liberari, atque in gratiam cum Deo redire.* Reſpondeo aliud eſſe indulgentiam, aliud ejus fructum ſeu effectum. Eam poſſe in ſtatu peccati mortalis donari atque acceptari, nemo dubitavit unquam: Eam enim ante Reconciliationem paſſim dedit Eccleſia antiqua Sacramentales ſatisfactiones uti paſſim ante Reconciliationem impoſuit atque expleri juſſit, ita quoque induſſit & relaxavit. Verùm tam expletionis quam relaxationis fructus ſeu effectus non niſi poſt remotum reatus ſeu peccati obicem in Reconciliatione, & per ipſam dato gratiæ ſtatu ſumebatur. Eodem modo fit etiam in laudatis per Dominum Cardinalem indulgentiis.

Dominus Cardinalis adducit etiam varia ſancti Auguſtini loca, ſimilia huic in quinto ſuper ſancti Joannis Apoſtoli literas tractatu: *Si quis in corde ſuo invenerit charitatem, ſecurus ſit quia jam tranſiit a morte ad vitam, jam in dextera eſt.* Et adjungit: *At num in dextera eſſe dici poteſt, qui adhuc reus eſt gehennæ & filius iræ ac perditionis?* Adducit & alium ex laudato tractatu locum: *Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei & filios diaboli*. Et hæc omninò adſidua eſt ſancti Auguſtini doctrina. Reſpondeo primum cum aliis ſimilibus locum intelligendum & de perfecta charitate, & de imperfecta. Quod enim, quævis etiam hæc, præſertim ſi adfectu ſit ſuper omnia, peccatorem reſuſcitet, vivere faciat, adeòque & à morte ad vitam tranſferat, ſuper ex authenticis teſtimoniis oſtendi. Transfert à morte, non quidem ad habitualem remiſſionis peccatorum, tamen ad actualem fidei & boni operis vitam. Eadem, licet non ſola, tamen per Sacramentum, quod Auguſtinus nequaquam excludit, adjuta, omninò transfert à ſiniſtra ad dexteram. Poſſit tamen & ſolam perfectam charitatem ſanctus Auguſtinus in iſtis verbis reſpicere: Quod enim perfectæ charitatis laudes & vires toti generi frequenter adſcribat probariſſimum Canonicæ etiam locutionis genus, dixi jam ſupra, & eſt manifeſtum. Alium à Domino Cardinali adductum locum exponit frequenter ac patenter ipſe Auguſtinus, dicens Dei filios à diaboli filiis nec per Sacramenta, nec per Eccleſiaſticas dignitates, nec per gratis data chariſmata, ſed diſtingui per ſolam charitatem, quod nempe alia omnia ſine hac ſint inutilia, & non proſint. Quocirca exinde non probes quamvis ſolam ſine Sacramento charitatem juſtificare, ſed ſine charitate neminem ab ullo juſtificari Sacramento, quod hoc in Scripto præſertim nitor perſuadere.

Pergit & urget Dominus Cardinalis: *Qui charitatem habet, legem implet, ut Auguſtinus oſtendit ex verbis Apoſtoli,* PLENITUDO LEGIS EST DILECTIO. *At nemo rectè vivere, & legem implere poteſt, niſi regeneratus, & juſtificatus, & filius Dei effectus, dicente Auguſtino:* NON BENE VIVUNT HOMINES, NISI EFFECTI FILII DEI. *Sequitur igitur, ut qui charitatem habent, liberi fiant à peccato, quandoquidem ſancti ſint, & legem impleant, quod nemo poteſt, niſi à peccato juſtificatus*. Reſpondeo hæc Apoſtoli verba: *Qui diligit, legem implevit, Plenitudo legis eſt dilectio*, eſſe non cujuſcumque, ſed ſolius, utpotè quæ ſola totius legis adimplendæ vires habeat, perfectæ charitatis encomium. Etenim Divina, quam in hac vita à nobis completam oportet, lex eſt, *Poſt concupiſcentias tuas non eas*, ſeu nulli cupiditati adſenſum, adfixivum præſertim, præbeas: Quod lucet fieri non poſſe, niſi per perfectam charitatem, quæ ſit patiens, fortis, benigna, non agat perperam, non cogitet malum, omnia ſufferat, credat, ſperet, & quam neque mors, neque vita, nec ulla creaturæ dilectio poſſit à Chriſto Jeſu ſeparare. Quare omninò profiteor legem adimpleri, ſeu integrè obſervari non poſſe, niſi à regeneratis ac juſtificatis. Quiſquis enim legem adimplet, jam perfectam charitatem habet, adeoque eſt juſtificatus. Verùm quod longè aliud ſit legem adimple-

re,

re, seu totius legis adimplendæ viribus pollere, aliud rectè vivere, suprà abundè ostensum est, & res ipsa clamat. Petrus quippe Apostolus, licet viribus istis nondum instructus, usque ad ancillæ ostiariæ interrogationem & metum rectè omninò vixit. Quinimmò plurimi, quos nempe à tentationibus infirma sua charitate fortioribus custodit Divina protectio, usque ad extremum spiritum rectè sine illis agunt, sanctè moriuntur, feliciterque decedunt, licet non plenè puri, tamen purgandi, ad Dominum Deum & ejus regnum. Et de illis ait Augustinus in libris adversùs Julianum: Potest homo *esse correctus, & rectè vivere, necdum tamen remissione peccatorum liberatus*. Quosdam Catechumenos multis fidelibus vivere sanctiùs, apertè docet in nonagesimi Psalmi commentario, in quarto tractatu super sancti Joannis Evangelium, ac aliis in locis, & adjungit: *Et tamen omnia peccata super illos sunt, & nisi venerint ad salutarem Baptismum, ubi peccata solvuntur; cum omni* vitæ & morum *excellentia sua non possint intrare in regnum cœlorum*. Quod nempe ista excellentia sit dumtaxat bona citra justam de gravibus lapsibus querelam vita, necdum totius legis adimpletio, seu perfectio charitatis. Et talis jam est filius Dei: Non per peccatorum remissionem, sed per actualis exordia charitatis. Varia apud antiquos Ecclesiæ Patres est Dei filiatio, variique ipsius gradus: Nam & hæretici sunt illis filii Dei, sed rebelles:

Lib. 6. cap. 19.

Audiamus & ultimum Domini Cardinalis argumentum: *Postremò opponimus id, quod etiam adversarius*, suprà memoratus nescio quis Doctor Catholicus, *admittit, in articulo mortis, si non adsit qui reconciliet Pœnitentem vel baptizet Catechumenum, posse eos per veram Contritionem cum desiderio Sacramentum percipiendi, non solùm justificari, sed etiam continuò ad æternam gloriam pervenire. At certè non est articulus mortis, qui homines justificat, sed vera conversio & cordis contritio cum desiderio Sacramenti percipiendi. Articulus enim mortis à prævaricatione præcepti excusat, & facit ut non sit reus Sacramenti non percepti, qui ideò Sacramentum non habuit, quia noluit, sed quia non potuit. Ergo ubicumque eadem caussa reperietur, id est, vera contritio cum voto Sacramenti suscipiendi, idem etiam continuò sequetur effectus*. Respondeo necessitatis articulum nec plenam esse, nec partialem nostræ justificationis caussam, sed esse occasionem seu rationem Divinæ dispensationis & gratiæ, qua nostrum figmentum miseratus Deus optimus maximus legi suæ quasi deroget, suppleatque Sacramenti per necessitatem sine culpa nostra deficientis caussalitatem. Deus enim, uti providus familiæ Pater, in Evangelicis suis legibus non solet sine competenti caussa dispensare. Egregia & omni laude dignissima est hæc Domini Cardinalis Confessio: *Multæ sunt objectiones & graves adversùm ea, quæ disputata sunt.* Sunt omninò gravissimæ atque irrefragabiles; verùm quæ per adductos variæ charitatis gradus, vires, seu species facillimè concilientur. Gradus istos quisquis cum Augustino benè distinxerit, non potest nobiscum non sentire.

CAPUT XI.

Elucidantur quædam per Dominum Cardinalem adducta loca sacrosancti Concilii Tridentini.

Dominus Cardinalis adsertionem suam fundat etiam in tribus locis sacrosanctæ Synodi Tridentinæ. Primus est ex Sessionis sextæ capite quarto: *Concilium Tridentinum declarat post Evangelium promulgatum neminem justificari sine Baptismo aut ejus voto; quo loco admittit posse hominem per veram Pœnitentiam cum voto Baptismi Deo reconciliari antequam Baptismum corpore recipiat*. Respondeo id omninò posse fieri, & actu fieri in casu martyrii, in extremæ necessitatis casu, in casu perfectæ charitatis, & in quibusdam etiam casibus charitatis imperfectæ. Extra istos dico votum non sufficere, sed actuali Baptismatis aut Reconciliationis Sacramento esse omninò opus. Actuale Sacramentum cunctis imperfectè contritis judicatum olim semper fuit adeò necessarium, ut de laudata per sanctum Jacobum Apostolum, *Confitemini alterutrum peccata vestra*, Sacramentali oris Confessione scribat ad Lincolniensem Episcopum etiam Theobaldus Stampensis: *Hac auctoritate, sicut quidam putant, non lædimur, quia hoc tantùm sanè de valentibus & confiteri nolentibus intelligitur. Quia nimirùm si aliquis pro aliqua infirmitate, sive etiam ab ipsa nativitate confiteri ore impotens efficiatur, cùm bonam & discretam confitendi ore habeat voluntatem, si corde confiteatur, discretorum judicio prorsùs alienus à salute non judicatur*. Notanda sunt verba, *sicut quidam putant*: Agunt in illos, qui laudatam confessionem homini lapso in quovis penitùs eventu & statu censebant indispensabiliter necessariam, solosque naturalis impotentiæ aut extremæ necessitatis casus audet Theobaldus facere exemptos. Et dat rationem ex sancto Hieronymo: *Quidquid vis, & non potes, Deus factum computat. Sicut enim deliberatio cum molimine vitiorum damnatur, sic quoque bona voluntas, cùm deest copia agendi, remuneratur; quia non secundùm hoc, quod quisque non potuit, vel non licuit, sed secundùm hoc, quod fuit, & propofuit ex conscientia, accusatur vel defenditur, cùm Deus judicabit occulta hominum*. Hoc est, nequaquam semper, sed dumtaxat ubi faciendi copia deest, votum & voluntas æquivalent facto. Et sacrosancta Tridentina Synodus dicens, *Sine Baptismo aut ejus voto*, nequaquam inducit alternativam, aut locum facit electioni, sed definit adversùs Cajanam & Wicleffiticam à Martino Luthero resuscitatam hæresim, hunc præsertim ejus à Joanne Cochlæo memoratum articulum: *Baptismus neminem justificat, nec ulli prodest, sed fides in verbum promissionis, cui additur Baptismus*. A. 1521. Definit ac firmat antiquam Ecclesiæ fidem, quæ actuale Baptisma in ordinariis, ejus autem votum in extraordinariis eventibus credidit semper & docuit esse Contritioni necessarium auxilium, & concaussam ad impetrandam à Domino remissionem peccatorum.

Alter à Domino Cardinali adductus locus est in quartæ decimæ Sessionis quarto capite: *Concilium disertis verbis docet Contritionem charitate perfectam*

fectam reconciliare hominem Deo, antequam Sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur. Respondeo locum hunc esse nostræ adsertionis palmare fundamentum. Istam enim sine actuali Sacramento reconciliandi virtutem nequaquam natæ, nutritæ, adultæ, aut robustæ, sed soli per charitatem perfectæ Contritioni adscribit Synodus disertis verbis, quos charitatis gradus seu species, earumque distinctionem quisquis non callet aut advertit in hac materia, non potest non cespitare, immò & labi. Et ex sola perfecta plenam & perfectam, ex quavis autem imperfecta, licèt adulta aut robusta, charitate imperfectam dumtaxat Contritionem seu Attritionem nasci, quis non videat? Ipsa vocabula id clamant. Attritio enim carnale veteris aut lapsi hominis cor, regnantesque in illo adfixivas cupiditates dumtaxat atterit, frangit, ac vincit; Contritio conterit, redigit in nihilum, & exstinguit: Quod sine perfecta charitate fieri non posse novit omnis qui perfectæ charitatis ingenium & naturam novit. Porrò nullam imperfectam Contritionem sine actuali Sacramento justificare definit disertis verbis Tridentina Synodus, ideoque definit nostram adsertionem.

Tertius à Domino Cardinali adductus locus est in tertiæ decimæ Sessionis capite septimo: *Concilium declarat ad præparationem Eucharistiæ confessionem Sacramentalem esse necessariam iis, qui conscientiam habent peccati lethalis, & simul excipit eos, qui fortè Missam celebrare tenentur, nec habent Sacerdotem cui peccata sua confiteantur. Eis enim Contritionem cum proposito confessionis ad Eucharistiam non indignè suscipiendam sufficere judicavit. Itaque Concilium illud credidit per veram Contritionem, etiam ante Sacerdotis absolutionem, & citra mortis articulum, peccata remitti. Neque enim suspicari fas est, in illo casu Catholicum Concilium permissurum fuisse, ut cum conscientia peccati mortalis ad Sacramentum Eucharistiæ accederetur*. Respondeo etiam locum istum patenter facere pro nobis. Istam quippè sine prævia Confessione & Absolutione celebrationem in solo illius, qua curatus Sacerdos, Confessorem non habens ad manum, ex officio celebrare tenetur, necessitatis articulo permittit sacrosancta Synodus, in alio quovis eventu disertè ac severè vetat: *Quantumcumque se contritum homo existimet*. Quia nempe censet à sola imperfecta Contritione passim non dari remissionem peccatorum. Eadem de caussa curato Presbytero, qui ex dicta necessitate sine prævia Confessione & Absolutione celebrarit, rigide mandat ut quamprimùm confiteatur. Ut Confessarii occursum non exspectat, sed illum quærat statim, & accedat. Optimo jure Beatissimus Pater noster Alexander septimus per hosce dies damnavit duos hosce libertinæ moralis Theologiæ articulos: *Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quam primum, est consilium, non præceptum. Illa particula*, QUAM PRIMUM, *intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur*. In perpetua apud omnes sub cœlo Ecclesias benedictione erit laudatus, & nunquam satis laudandus Pater noster Beatissimus, qui Evangelicam Christianæ vitæ, Ecclesiasticam præsertim, disciplinam ab injectis per libertina & sordidis hominibus placere gestientia ingenia pessimis maculis ac rugis insigniter purgare jam cœpit, & adhuc pergit. Sacrosancta, inquam, Synodus curato Sacerdoti ob dictam necessitatem sine prævia confessione & Absolutione celebrare permittit, non quia illum sola sua Contritione imperfecta justificatum censeat, sed quod fidelem populum ob Pastoris sui culpam & defectum credat necessario sibi sacrificio non privandum. Divinam, quæ percipiendæ Eucharistiæ præviam peccatorum confessionem & Absolutionem requirit, legem censet & sancit isto casu per epikeiam in fidelis populi gratiam non obligare. Hinc addidit, ut ejusmodi Sacerdos statim confiteatur. Utique juxta antiquum Ecclesiæ Canonem, ex quo quæstioni huic, *Si puellus Catechumenus, utpote septem annorum, vel homo etiam perfectus, dum fieret oblatio, opportunè adfuerit, ejusque nescius particeps sit factus, quid debeat de eo fieri*, respondit Timotheus Patriarcha Alexandrinus: *Debet illuminari. A Deo enim vocatus est*. Eucharistiam enim adeò venerandam jubet Divina JESU-CHRISTI Lex, ut necessaria per acceptam in Baptismo aut Reconciliatione peccatorum remissionem præparatio, dum ex casu vel caussis præmissa non fuerit, statim subjungatur. Et hinc illorum, qui Tridentinam de statim confitendo legem solis jam dictis Sacerdotibus, non autem aliis extra istam necessitatem sine prævia confessione & Absolutione, ideoque palàm indignè communicantibus imponi existimant, opinionem erroneam arbitror & minimè tutam. Hosce ad quam primùm confitendum existimo longè strictiùs obligari. Carent enim etiam fuco illo, ex quo Sacerdotes istos castigati per Beatissimum Patrem nostrum Alexandrum VII. Theologi voluerunt non obligari. Eos, quod legitimè & sine peccato celebrasent, dixerunt à sacrosancta Eucharistia justificatos, ac peccatorum remissione donatos per accidens, ideoque in primam opportunitatem posse ab ipsis confessionem differri.

Hæc enim est omninò ratio, ex qua Sacerdotes istos sine prævia confessione & Absolutione in dicta necessitate celebrare sacrosancta Synodus permisit. Eos nequaquam per suam imperfectam Contritionem, sed per sumendam Eucharistiam speravit in tali casu justificandos. Quod enim vivorum Sacramenta, Eucharistia præsertim, legitimè quandoque sumantur à peccatoribus, & primam gratiam conferant per accidens, est antiquissima Theologia. Etenim Serapioni, civi Alexandrino, nuper in persecutione lapso, Pœnitentiam & alia extrema Sacramenta rogantus media nocte Parochialis Presbyter, quod per infirmitatem lecto adfixus non posset accedere, Eucharistiam misit per puerum, mandans ut madefactam Serapioni in os infunderet: Quod & puer fecit. Atque ita Serapion est piè in Domino defunctus. De ipso enim ad Fabium Antiochiæ Patriarcham scribit apud Eusebium Cæsareensem Episcopum in Ecclesiastica historia sanctus Dyonisius Patriarcha Alexandrinus: *An non igitur satis constat Serapionem fuisse reservatum, & usque eo in vita mansisse, quoad esset penitùs culpæ vinculis solutus, & ita labe, qua erat idolis immolando adspersus, omninò deleta, posset pro multis bonis,*

[Margin: Eucharistia dat primam gratiam per accidens.]

[Margin: Lib. 6. cap. 36.]

bonis, quæ gessisset in vita, in numerum Confessorum referri. Palàm adseverat eum per Eucharistiam sine prævia confessione & absolutione fuisse donatum remissione peccatorum. Et de sancto Maximiano Monacho, Syracusæ postmodùm Episcopo, ejusque variis sociis, Monachis & sæcularibus, quos inter haud dubiè quidam erant maculosi, in mari Adriatico horrendè periclitantibus, in Dialogorum libris scribit sanctus Gregorius magnus: *Tunc in eadem nave residentes sibimet pacem dederunt, Corpus & Sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes, ut eorum animas*, remissione peccatorum donatas *benignè susciperet, quorum corpora in tam pavenda morte tradiderat.* Et ad quinquagesimum Canonem Trullanum scribit de nobis peregrinantibus Theodorus Balsamon: *Latini Azyma adsiduè in sinu ferentes, etiamsi sint laici, ea non solùm sibi ut Sacramenta impertiunt, sed etiam aliis.* Et antiquus adversùm Græcos Tractatus, repertus in Constantinopolitano Conventu Patrum Prædicatorum: *Latini sanctam Eucharistiam negligentissimè spectant. Nam qui castra sequuntur, in marsupio ponunt, portant in vestibus, in pileis.* Eam ita portabant adversùs mortis periculum, ut in Sacerdotis absentia ipsi sibi tunc darent, atque ita à Deo acciperent remissionem peccatorum. Notanda sunt Theodori Balsamonis verba, *Azyma ut Sacramenta impertiunt*: Homo schismaticus spernit & damnat nostram in Azymo Eucharistiam, vultque non esse verum Sacramentum. Istam igitur antiquam Patrum Theologiam sequitur sacrosancta Tridentina Synodus, jam memoratum necessitatis articulum censet esse sufficientem, ut in fidelis populi gratiam curatus tunc Sacerdos sine prævia mortalium peccatorum Confessione & Absolutione celebret, ipsumque speret Eucharistia tunc justificandum.

Lib. 3. Cap. 36.

Verùm unus ex hujus Decreti conditoribus Melchior Canus, ex sacro Prædicatorum Ordine Episcopus Canariensis, in eruditissimo de locis Theologicis opere rectè tradit omnia & singula generalium Synodorum Decreta non semper esse necessaria ac firma fidei dogmata, & pergit: *In Concilio Tridentino, Sessione habita undecimo Octobris, anni millesimi quingentesimi quinquagesimi primi de Eucharistiæ Sacramento definitum est, Confessionem Sacramentalem Eucharistiæ præmittendam esse, si conscientia peccati mortalis gravat. Et protinùs,* SI QUIS, *ait Synodus*, CONTRARIUM DOCERE, PRÆDICARE, VEL PERTINACITER ASSERERE, SEU ETIAM PUBLICE DISPUTANDO DEFENDERE PRÆSUMPSERIT, EO IPSO EXCOMMUNICATUS EXISTAT. *Sed hoc propter periculum cautum est. Erat enim opinio contraria perniciosa: Ideoque excommunicatio illa ad publicam doctrinam vel maximè refertur. Nam quod sententia Cajetani non fuerit pro hæretica condemnata, & nos testes sumus, qui Concilio interfuimus, & contextus ipse demonstrat. Habet enim Canon undecimus, idemque postremus in hunc modum:* SI QUIS DIXERIT SOLAM FIDEM ESSE SUFFICIENTEM PRÆPARATIONEM AD SUMENDUM SANCTISSIMÆ EUCHARISTIÆ SACRAMENTUM, ANATHEMA SIT. *E vestigio autem adduntur, mutata dicendi forma, hæc verba:* ET NE TANTUM SACRAMENTUM INDIGNE, ATQUE ADEO IN MORTEM ET CONDEMNATIONEM SUMATUR, STATUIT ATQUE DECLARAT IPSA SANCTA SYNODUS, ILLIS QUOS CONSCIENTIA PECCATI MORTALIS GRAVAT, QUANTUMCUMQUE ETIAM SE CONTRITOS EXISTIMENT, HABITA COPIA CONFESSORIS NECESSARIO PRÆMITTENDAM ESSE CONFESSIONEM SACRAMENTALEM. SI QUIS AUTEM CONTRARIUM DOCERE, PRÆDICARE, VEL PERTINACITER ASSERERE, SEU ETIAM PUBLICE DISPUTANDO DEFENDERE PRÆSUMPSERIT, EO IPSO EXCOMMUNICATUS EXISTAT. *Ubi vides Cajetani sententiæ Anathema non dici, sed quoniam non solùm falsa, sed noxia etiam erat reprobari, & propter periculum publicam præsertim prædicationem & disputationem interdici.* Thomas de Vio, Cajetanus, è sacro Prædicatorum Ordine sanctæ Romanæ Ecclesiæ ad sanctum Xixtum Presbyter Cardinalis, docuerat quavis vera Dei super omnia charitate, & nata hinc Contritione justificari hominem, ideoque taliter contritum peccatorum sine prævia Confessione & Absolutione posse & communicare & celebrare. Hanc sententiam, licèt non uti hæreticam damnet, tamen uti falsam, noxiam, atque perniciosam reprobat & proscribit sacrosancta Synodus, atque ita nostram adsertionem uti necessariam ac penitùs veram manifestè confirmat. Nullum mortalis peccati reum vult deinceps sine prævia confessione & Absolutione communicare, nisi solum curatum, qui ex officio celebrare tenetur, & Confessoris copiam non habet, Sacerdotem: Non quod illum sua tunc Contritione, sed sumpta Eucharistia speret justificandum. Dico, *Speret:* Neque enim id definit, sed ex antiqua Patrum Theologia uti rem probatam, aut certè probabilissimam supponit. Quia tamen omninò certissima non sit, ejusmodi Sacerdoti rigidè mandat ut quam primum confiteatur. Palàm ergò censet nos à quavis Contritione, & quovis Sacramenti voto non semper justificari.

Lib. 5. cap. 5.

CAPUT XII.

Exponitur servilis gehennarum timor.

PEtrus Lombardus, Petrus Pictaviensis, ac sanctus Thomas timorem dividunt in quatuor membra: In timorem mundanum, servilem, filialem, atque initialem. Sanctus Augustinus & seniores ejus discipuli proximè dividunt in duo dumtaxat membra: In timorem castum seu filialem, ac in servilem. Quidam addunt & mercenarium. Rectè verò laudati Doctores Scholastici servilem pœnæ, filialem timorem dicunt esse culpæ. *Timor servilis*, inquit Petrus Pictaviensis, *est quando aliquis cessat à peccato tantum propter timorem gehennæ, & non propter amorem Dei. Filialis est quando homo cessat à peccato tantùm propter amorem Dei.* Loquitur ex sancto Augustino in tractatibus super sancti Joannis Evangelium: *Est timor servilis, est & castus. Est timor ne patiaris pœnam, est alius ne amittas justitiam. Timor ille, ne patiaris pœnam,*

Varia timoris species.

Quid servilis timor quid filialis.

nam, servilis est. Quid magnum est timere pœnam? Hoc nequissimus servus, hoc & crudelissimus latro. Non est magnum timere pœnam, sed magnum est amare justitiam. Qui ergo amat justitiam, nihil timet? Timet planè: Non ne incidat pœnam, sed ne amittat justitiam. Amat aliquis vestrum pecuniam; ex hoc ipso quod amat, intelligit quod dico. Timet damnum. Quare timet damnum? Quia pecuniam diligit. Quantum amat pecuniam, tantùm timet ne perdat pecuniam. Ergo invenitur aliquis amator justitiæ, qui plus in corde pertimescat damnum, qui plus extimeat spoliari justitia, quam tu pecunia. Hosce timores adsiduè penes culpam & pœnam, uti penes objecta eorum materialia, distinguit, sed non penes ipsa sola distinguit, etiam penes servilitatem quam castus sanet & extinguat, servilis timor compescat solummodò & frænet, ideoque uti dolosum in sinu anguem permittat in cordis intimo latitare. Distinguit, inquam, penes fœdum animum, quo quis à conspicuis peccatis ob adnexi illis mali pœnalis metum abstinet, malens tamen & optans non fore justitiam, quæ peccata ista vetaret aut certè puniret. Hunc animum meritò appellamus servilitatem: Est enim servilis mentis vilitas, qua solent servi, non ex animo & bona voluntate, sed subdolè servire suis dominis & coacti, optantes sui juris esse, & non servire.

Hic anguis omninò latet etiam sub timore gehennæ. Latet voluntas longe nequior, qua mallet homo non esse vetitum quod sibi sentit esse libitum, ideoque Divinæ legis ac justitiæ, quam apud hominum oculos observat, in cordis sui secreto est osor & inimicus. Eleganter hoc Augustinus docet in litteris ad Anastasium: *Inaniter putat victorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccat. Quia etsi foris non impletur negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intùs est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, si subtrahas quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet fieri, sed ideò non facit, quia impunè non potest fieri. Nam quantùm in ipso est, mallet non esse justitiam peccata prohibentem atque punientem. Et utique si mallet non esse justitiam, quis dubitaverit, quod eam si posset, auferret? Ac per hoc quomodò justus est talis justitiæ inimicus, ut eam, si potestas detur, auferat, ne comminantem vel judicantem ferat? Inimicus ergo justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit, si ejus amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit.* Et in sermonibus de verbis Apostoli: *Hoc interest inter timorem tuum, & timorem latronis, quod latro timet leges hominum, & ideò facit latrocinium, quia se sperat fallere leges hominum; tu autem leges ejus times, quem fallere non potes. Nam si fallere posses, quid non fecisses? Ergo & concupiscentiam tuam malam non amor tollit, sed timor premit.* In nono super Sancti Joannis Epistolam tractatu elucidat hęc per castę & adulterę uxoris exemplum: *Non potest meliùs explicari, quid intersit inter duos istos timores, ut si penes duas mulieres maritatas, quarum unam ita constituas volentem facere adulterium, delectari nequitia, sed timere ne damnetur a marito. Timet maritum, sed quia adhuc amat nequitiam, ideò timet maritum. Hinc non grata, sed morosa est mariti præsentia. Et si fortè vivit nequiter, timet maritum, ne veniat. Tales sunt, qui timent, ne veniat dies judicii. Fac alteram amare maritum, debere illi castos amplexus, nulla se adulterii immunditia maculare: Optat viri præsentiam. Et quomodò discernuntur isti timores? Timet illa, timet & illa: Interroga, quasi unum respondent.* Ambæ enim rogatæ, An virum timeant, respondent se timere. *Una vox est, sed diversus animus. Jam ergo interrogentur, Quare? Illa dicit, Timeo virum, ne veniat & damnet; illa dicit, Timeo virum, ne discedat.* Casto animo altera pudicitiæ & viri offensam; altera lasciviam diligit, velit esse nullas pudicitiæ leges, viroque nullam vindicandi voluntatem aut potestatem. Licet fortè castum corpus habeat, habet mentem adulteram atque impuram. Ita & gehennarum serviliter fugax animus velit esse nullas virtutum leges, nullas peccatis pœnas, nullam ipsarum intentatricem justitiam, ideoque hujus, id est, ipsius Dei optimi maximi est occultus inimicus & osor. Quocirca Petrus Lombardus, Sanctus Thomas, aliique Doctores Scholastici, dum servilem ac filialem metum per pœnam & culpam definiunt ac distinguunt, intelligi debent hoc sensu: Servilis est solius pœnæ, filialis metus est etiam culpæ. Etenim & bonus filius pœnas, etiam temporales, omninò timet, sed ex alio animi fonte. Utique ex charitate, quæ non solum Dominum Deum, sed & ab illo institutum in creatura, rationali præsertim, ordinem diligit, ideoque ipsum etiam odit ac metuit, uti per peccata, ita & per pœnas lædi aut turbari.

Ep. 144.

Serm. 18. c. 6.

Timorem Sanctus Augustinus etiam dividit in vanum & non vanum, utique ex Evangelico Domini verbo: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, sed potiùs eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehenna.* At malorum temporalium, præsertim mortis, qui rectos in Paradiso Protoplastos à peccato deterruit, metum quomodo Dominus dixit esse vanum? Quod ea peccatricis nostræ voluntatis potestati subtracta jam timendo evitare non possimus, ideoque vanè & inutiliter, casso studio & nullo fructu nos adversùm illa muniamus, ac si abluamus æthiopem. At verò gehennas inviti non possumus incurrere, sed eas evadere est nostræ voluntatis opus, ideoque noster de illis timor aut labor non est inanis. Eorumdem metus est omninò utilis temporalium verò malorum metum, quod ejus impulsu frequenter in lapsum agamur, noxium Sanctus Augustinus passim appellat. Dico, *frequenter*. Nam frequenter etiam ad bonum cogit: Quis enim ignoret per patibuli, Regii ensis, Regiarum pœnalium legum, infamiæ, degradationis, aliorumque temporalium malorum metu frequenter homines à pessimis viis non solùm coerceri, sed & emendari? Æquivocum pro vario intentantis hominis fine effectum habent ista omnia: A Decio aut Diocletiano, Ecclesiam ad lapsum, à Constantino aut Theodosio intentata Arianos, Donatistas, & alios hæreticos cogebant ad fugendum & standum: Gehenna igitur, ut potè à Deo optimo maximo semper incussa, temporalia mala quandoque dumtaxat compellunt ad bonum. Et hanc doctrinam firmat sacrosancta Tridentina Synodus, di-

Quis sit metus vanus, quis non vanus.

dicens de metu gehennarum : Catechumeni *Divinæ Justitiæ timore utiliter concutiuntur*. Et iterùm: *Per gehennæ metum ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus ? vel à peccando abstinemus*. Et de utroque timore simul : *Attritio ex gehennæ, & pœnarum*, utique temporalium, *metu concipitur*. Et de solo temporalium malorum metu : *Hoc timore utiliter concussi Ninivitæ, ad Jonæ prædicationem Pœnitentiam egerunt*. Eos solo temporalium malorum per Regem intentato metu fuisse concussos docet adsiduè Sanctus Augustinus. Et hic est germanus ac proprius fructus, quem per adjectos Decalogo terrores extortum carnalibus Judæis voluit olim Divina Majestas : Eos voluit concussos, atque ita ad ejus omnipotentem, sine qua legi adimplendæ se agnoscerent invalidos, misericordiam compelli & accelerare. Est magnus ille fructus, ex quo Apostolus legem ait fuisse nostrum, qui terroribus ad Christum Dominum & Justitiæ directionem cogeret, pædagogum.

Sess. 6. c. 6. Can. 8.

Sess. 14. c. 4.

Et hinc patet ad famosam quæstionem, An servilitas à timoris servilis substantia distinguatur ac separari possit, optimum esse Angelici Doctoris Responsum : *Si servilitas esset de ratione timoris servilis, oporteret quod timor servilis esset simpliciter malus. Sed prædicta servilitas non pertinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis, & ideò timor servilis secundùm suam substantiam bonus est, sed servilitas ejus est mala*. Servilitas est fædus ille animi adfectus, quo quis in bono opere tenetur invitus, quo cupiditates suas vellet nec prohiberi nec puniri, quo omnia sibi libita vellet & licita. Est motus à timore non solùm diversus, sed & adversus: Alter enim concupiscit & pugnat in alterum ; alter alterum, licèt non extinguat, compescit tamen & frænat. Quapropter servilitas à servili timore & separari omninò potest, & per charitatem plenè separatur. Quare rectè Sanctus Thomas servilem timorem ait esse non dumtaxat utilem sed & substantia bonum. Loquitur cum Sancto Augustino in enarratione Psalmorum : *Bonus est iste timor*. Et in sermonibus de verbis Apostoli docet gehennas nec vanè nec malè timeri, & concludit : *Planè time, nihil melius times, nihil est quod magis timere debeas*. Et in Encheridio adfirmat hominem primum, in quo nullus fuit non rectus motus, à Deo sic muneratum fuisse libero arbitrio, ut tamen regeretur imperio, ac tam primæ quam secundæ mortis exitio terreretur. Et hinc illum non solum fide, spe & charitate fuisse per peccatum, sed & gehennarum metu spoliatum scribit disertè Sanctus Prosper in libro adversùs Collatorem. Attamen hic timor non fuit servilis, ideoque ejus bonitas non plenè juvat rem præsentem.

Ps. 127.

Ser. 18. c. 8.

Cap. 25.

Cap. 19.

Exponitur timor initialis.

Audienda hic item sunt mens S. Thomæ & verba de timore initiali : *Timor initialis ex eo dicitur, quod est initium. Sed cùm & timor servilis & timor filialis sint aliquo modo initium sapientiæ, uterque potest aliquo modo dici initialis. Sed sic non accipitur initialis secundùm quod distinguitur à timore servili & filiali, sed accipitur secundùm quod competit statui incipientium, in quibus inchoatur quidam timor per inchoationem charitatis. Non tamen inest eis timor filialis perfectè, quia nondum pervenerunt ad perfectionem charitatis. Et ideò timor initialis hoc modo se habet ad filialem, sicut charitas perfecta ad imperfectam. Charitas autem perfecta & imperfecta non differunt secundùm essentiam, sed solùm secundùm statum. Et ideò dicendum est, quod etiam timor initialis, prout hic sumitur, non differt secundùm essentiam à timore filiali*. Compendiosiùs exponit Petrus Pictaviensis ; *Initialis timor est, quando homo cessat à peccato partim virtutis amore, partim formidine pœnæ*. Est ergo quid ex servili ac filiali mixtum : Est servilis, qui charitatem imperfectam, unaque ab illa inseparabilem, & adæquatè semper commensuratum filialem timorem introduxit. Est timor per introductam sapientiam seu charitatem à servilitate purgatus. Hoc locutionis genus in Christianas scholas introduxit Petrus Lombardus : Ante ipsum nemo istam ex duplici timore mixturam videtur vocasse timorem initialem.

L. 3. c. 17.

CAPUT XIII.

Exponitur varia utilitas timoris servilis.

PRimam servilis timoris utilitatem jam audivimus à sacrosancta Tridentina Synodo. *Per gehennæ metum à peccando abstinemus*. A peccatis externis *Timor iste*, inquit in sermonibus de Apostoli verbis sanctus Augustinus, *quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animum interiorem non finit. Est enim quidam custos timor, quasi pædagogus legis*, qui debet puerum non dumtaxat ad magistrum ducere, sed & ejus carnalem animum ab adimplendis cupiditatibus cohibere. Latiùs hæc elucidat in eodem sermone : *Et latro timet malum, & ubi non potest, non facit, & tamen latro est. Deus cor interrogat, non manum. Lupus venit ad ovile ovium, quærit invadere, jugulare, devorare. Vigilant Pastores, latrant canes, nihil poterit, nihil aufert, non occidit ; sed tamen lupus venit, lupus redit. Nunquid quia ovem non tulit, ideò lupus venit, & ovis redit ? Lupus venit fremens, lupus redit tremens, lupus est tamen & fremens & tremens*. Eandem ad formam in quinto decimo sermone utitur exemplo leonis. Gehennarum metum dicit esse catenas, cataractas, ferreos compedes, quibus pravæ, Regum præsertim ac Magnatum humanas leges aut vindictas non metuentium, cupiditates intra cordis claustra, tanquam intra suas caveas aut fossas lupi, leones, tumultuantes aquæ coercentur. *Pœnarum timor*, inquit eleganter in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius, *peccare volentes deterret à malo, & invitos tenet in bono*.

Sess. 6. Can. 8. Serm. 18. c. 8. Gehennæ timor coercet à peccatis externis. Cap. 8. 9.

Cap. 6.

L. 3. c. 41.

Altera servilis timoris utilitas est, quod non solùm externa peccata, sed & inveteratas etiam, sub quibus tamquam sub grandi lapide homo sepultus jacet & fœtet ipsorum consuetudines auferat ac eradicet. Etenim de temporalium malorum timore scribit ad Vincentium Rogatistarum Cortennensem in Mauritania Episcopum sanctus Augustinus : *Homines salubriter excutit, ut tamquam de somno lethargico emergant, & in salutem evigilent*. Per eum dicit plurimos Donatistas ab inveterata & quasi incorrigibili facinorosi schismatis pertinacia evigilasse, & vivos ad Matrem Ecclesiam rediisse. Gehennarum timor est longè

Gehennæ timor aufert malas consuetudines. Ep. 48.

longè validior. Est quasi Domini clamor ad quatriduanum Lazarum: *Veni foras*. Hoc clamore Serm. 28. c. 12. non solùm mortuos, sed & sepultos excitari scribit idem Augustinus in sermonibus de verbis Ser. 28. c. 9. Domini, etiam sese à pessima ac veternosa ad singula verba jurandi consuetudine resurrexisse adfirmat in sermonibus de verbis Apostoli, & adjungit modum: *Ex quo Deo servire cæpimus, & quantum malum sit in proximo vidimus, timuimus vehementer & veternosissimam consuetudinem timore frænavimus. Frænata restringitur, restricta languescit, languescens moritur, & malæ consuetudini bona succedit.* Quomodò ex nimio immaturarum uvarum esu quassati, & ad manducandum panem stupefacti dentes, reparantur pedetentim & reformantur per solam à dictis uvis abstinentiam, ita & ex nimio cupiditatum usu ad justitiam, veram suam escam, diligendam enervatus animus, per solam à peccatis externis Ps. 42. com. 2. abstinentiam pedetentim revigoratur. Amplè hanc similitudinem in Psalmorum commentario Augustinus exponit.

Et cogit ad bonam voluntatem. Tertia servilis timoris utilitas est, quod sit necessitas cogens ad bonum, de qua adagium populare: *Oportet de necessitate facere virtutem*. Exponit eleganter in libris de vita contempla- L. 3. c. 7. tiva Julianus Pomerius: *Licet voluntate impudicus sit qui necessitate pudicus est, tamen si & ille, quem timor in bono pudicitiæ tenet, vivere pudicè consuescat, in virtutem plerumque de necessitate proficit, & paulatim ipsius pudicitiæ delectatione crescente pudicus veraciter fit, & ipsa proficit, ut jam non sermone, sed virtute sordes impudicitiæ detestans, non timore pœnæ carnalibus incentivis obsistat, quod est incipientium proprium, sed execratione peccati compescat inquietos carnis affectus, quod est castitatis consummatæ fastigium.* Gehennæ metum esse non minùs, quàm Evangelici verbi prædicationem, cui Deus non rarò donet germanæ justitiæ incrementum Divinæ legis in mente nostra plantationem ac rigationem, in libris de vo- L. 2. c. 17. catione gentium sanctus Prosper demonstrat. Est validissima illa justitiæ plantatio, quam laudat in Evangelio Dominus: *Compelle intrare*. Ejus modum in libris adversùs Petilianum, pœnalium legum, quibus Donatistæ ad Ecclesiam cogebantur à Romanis Imperatoribus, pessimum osorem, insigniter exponit sanctus Augustinus, L. 2. c. 84. ajens per laudatas leges ac pœnas admoneri hominem. *Ut cogitet quare patiatur: Ut si pro justitia se pati perspexerit, idipsum bonum eligat pro justitia talia sustinere; si autem viderit iniquitatem esse, pro qua patitur, se infructuosissimè laborare atque cruciari considerans, mutet in melius voluntatem, simulque careat & molestia sterili, & ipsa iniquitate.* Quod istam voluntatis mutationem extorqueat longè potentiùs etiam gehennæ timor, docet in innumeris locis. *Facit*, inquit in L. 9. c. 19. libris ad Pollentium, *ut quod erat necessitate cæptum, fiat charitate perfectum*. Et hæ sunt utilitates & fructus, ob quos timorem esse sapientiæ seu charitatis, quam quasi seta filum introducit, initium adfirmat Regius Propheta.

Adjuvat imperfectam charitatem. Porrò sicuti prædicatio justitiam non solùm plantat, sed & plantatam rigat, ita etiam timor: introductæ à se atque initiatæ sapientiæ seu charitatis infirmitatem adversùs tentationes illa fortiores roborat, à lapsu custodit, ad easdem superandas adjuvat, facitque victricem. Et hæc est quarta ejus utilitas, quam in Confessionum L. 8. c. 11. libris laudat sanctus Augustinus, de semetipso quibusdam adhuc cupiditatum reliquiis ligato dicens ad Dominum: *Tenebar, & instabas tu Domine in occultis meis severa misericordia flagella ingeminans timoris & pudoris, ne rursùs cessarem, & non abrumperetur idipsum exiguum & tenue quod remanserat & revalesceret iterùm, & me robustius alligaret.* Et in secunda super Psalmum sexagesimum secundùm concione scribit de quibusdam infirmæ adhuc charitatis Martyribus: *Majore timore minora contemnimus. Quis non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum?* Ad Martyrium passim robusta, qua saltem patienter mortem acceptemus, charitas requiritur, certumque etiam est & cum adulta, immò & cum nutrita aut nata dumtaxat charitate quosdam ad gloriam istam pervenisse. Modum Augustinus exponit in commentario Psalmi vigesimi tertii. *Quomodò si videas avem jam cadere in muscipulam, facis majorem strepitum, & volat de muscipula. Sic & Martyrum jam fortè aliqui intendebant collum in dulcedinem hujus vitæ: Dominus, qui erat in illis, fecit strepitum gehennarum, & erutus est passer de muscipula venantium.* Per Domini clamorem: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam:* Gehennarum timor non est invalidior vanæ gloriæ cupiditate, per quam acceptari & superari posse crudelissima etiam tormenta ac mortem, & martyrii, licèt non veritatem, certè fucum consummari, plura nos Hæreticorum & Schismaticorum exempla docuerunt. Quæ omnia eleganti compendio in monasticarum institutionum libris complectitur Joannes Cassianus: L. 4. c. 39. *Principium nostræ salutis, eisdemque custodia, timor Domini est. Per hunc enim & initium conversionis, & vitiorum purgatio, & virtutum custodia his, qui imbuuntur ad viam perfectionis.* Hinc custos iste hominem non deserit. *Quousque perve-* Aug. l. de Catechis. rudib. c. 17. *niat ad talem animum, ut plus amet Dominum, quam timeat gehennam, ut etiamsi dicat ei Deus, utere deliciis carnalibus sempiternis, & quantùm potes, pecca, nec morieris, nec in gehennam mitteris, sed mecum tantummodò non eris, exhorrescat, & omninò non peccet, non jam ut in illud, quod timebat, non incidat, sed ne illum, quem amat, offendat.* Hoc est, donec in illo fiat charitas perfecta, à qua sola timorem uti superfluum pelli sanctus Joannes Apostolus adfirmat.

CAPUT XIV.

Exponitur varia imperfectio servilis timoris.

Servilem gehennarum metum de imperfectione frequenter notat sanctus Augustinus. In sermonibus de verbis Apostoli: *Cùm ideò adul-* Servilis timor est imperfectus. *ter non esse cæperis, quia times ardere in igne sempiterno, nondùm laudandus es. Non quidem ita dolendus ut ante, sed tamen necdum laudandus. Quid magnum est timere pœnam? Magnum est amare justi-* Serm. 18. c. 7. 9. *tiam;* Et in alio sermone: *Si timore gehennæ non facis malum, nondum es perfectus. Est quidem in te fides: Gaudeo fidei tuæ, sed adhuc timeo malitiæ tuæ.*

Ser. 19. c. 9. Oritur ex amore sui.

tuæ. Utique malitiæ servilitatis. Habet timor iste imperfectiones varias. Primam laudatus Augustinus adsignat in eisdem sermonibus: *Qui adhuc ideò benè agit, quia pœnam timet, Deum non amat, necdum est inter filios*. Et in alio sermone: *Si timore gehennæ non facis malum, non amore justitiæ facis bonum*. Et in sermonibus de tempore: *Ille timor, quem charitas foras mittit, propterea pungit animam, ne amittatur aliquid quod in creatura diligitur, vel ipsa salus & requies corporalis, aut aliquid tale post mortem. Propterea enim & apud inferos timentur pœnæ, & dolores, & tormenta gehennarum*. Prima, inquam, hujus timoris imperfectio est imperfectio, seu vitium radicis: Oritur enim, non ex casto Dei seu justitiæ, sed ex mercenario amore sui ipsius, quo homo sibi ipsi bene vult esse, non solum in hac vita, sed etiam in futura. Porrò sui ipsius amorem, quo homo non in Deo, sed in se ipsum diligit, esse fontem impurum, & omnis distorti adfectus primam radicem, est unum è fundamentis doctrinæ Catholicæ & Augustinianæ.

Serm. 13. c. 13. Serm. 19. c. 19. Serm. 214. c. 3.

Cap. 69. Dei legem non facit levem.

Alteram timoris imperfectionem producit in libro de natura & gratia sanctus Augustinus, hanc Domini, *Jugum meum suave est, & onus meum leve*, & hanc Regii Prophetæ, *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras*, de Divinis mandatis quasi invicem adversantes voces exponens & concordans: *Utrumque verum est: duræ sunt* Domini leges seu viæ *timori*, *leves amori*. Amor meus, pondus meum; illo feror, quocumque feror, etiam per asperrima atque durissima, & quidem sine labore, immò cùm voluptate. Plenæ enim, quam amor donat, vel potiùs quæ est amor, voluntati nihil est difficile; at verò timor, quia originalem nostram, cui soli, non autem naturæ rectæ, Divina lex est onerosa, infirmitatem non tollit, sed invitam compellit ad ejus custodiam, laborem habet & difficultatem durissimam. Nihil durius aut difficilius opere, quod facis compulsa & renitente voluntate. Et hanc timoris imperfectionem non soli Patres inculcant frequentissimè, sed & ipse sanctus Joannes Apostolus: *Timor tormentum habet*.

Timor non adimplet legem.

Tertia imperfectio est, quod per servilem timorem Divina lex non plenè adimpleatur. Lucidè id Augustinus tradit in libro de fide & operibus: *Lex non timore pœnæ, sed amore justitiæ completur*. Et in libro de spiritu & litera: *Mandatum si fit timore pœnæ, non amore justitiæ, serviliter fit, non liberaliter, & ideò non fit. Non enim fructus est bonus, qui de radice charitatis non surgit*. Et in Encheridio: *Quod ita fit timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus nostris, nondum fit quemadmodum fieri oportet, quantumvis fieri videatur*. Et apud sancti Prosperi sententias: *Quantùm ad opera attinet, quæ forinsecùs aguntur, & qui timet pœnam, & qui amat justitiam, non facit contra mandatum, & ideò pares quidem sunt manu, sed dispares corde. Similes actione, dissimiles voluntate*. Et in quæstionibus supra Deuteronomium: *Si forinsecùs ea, quæ Deus jubet, manibus fiant, corde non fiant, nemo est tam insulsus qui præcepta arbitretur impleri*. Deus enim optimus maximus non solo corpore, sed & corde, utique casto supremi atque incommutabilis recti, quod ipse est, amore fieri mandat suæ legis opus; fieri mandat liberaliter, filialiter, prompta & spontanea voluntate. At verò qui ex timore facit, facit voluntate invita & aversa, cor ejus non est rectum cum Deo, est ex illis de quibus Regius Propheta: *Non custodierunt testamentum Domini, & in lege ejus noluerunt ambulare*. Non dicit, *Non ambularunt*, *sed*, *Noluerunt ambulare*. Supponit ambulasse, & tamen adjungit ambulare noluisse. Rationem dat in Psalmi istius commentario sanctus Augustinus: *Poterat putari lex operum quasi sufficere ad justificationem, cum ea, quæ præcipiuntur, forinsecùs fiunt ab eis hominibus, qui mallent non præcipi, quæ non ex corde faciunt, & tamen faciunt, & per hoc quasi videntur ambulare in lege Dei, sed nolunt ambulare. Non enim ex corde faciunt. Ex corde enim nullo modo fieri potest, quod fit formidine pœnæ, non amore justitiæ*. Eos esse dicit pravam illam generationem, quæ quidem externa opera, sed *cor suum non direxit*; quæ dimidiatum dumtaxat legis opus fecit, ideoque ipsam non complevit. Et ex isto commentario laudatam suam sententiam, paucis mutatis verbis sanctus Prosper desumpsit.

Cap. 21. Cap. 14. C. 121. C. 243. Q. 54. Ps. 77.

Timor non excludit peccandi voluntatem. Ep. 144.

Quarta istius timoris imperfectio est, quod adjunctam sibi servilitatem, seu latentem in corde cupiditatem & peccandi adfectum non extinguat & sanet, sed compescat solummodò & frænet. Tradit hoc sanctus Augustinus in literis ad Anastasium: *Inaniter putat victorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccat, quia etsi foris non impletur negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult facere quod vetatur, si subtrahas quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet fieri, sed ideò non facit quia impunè non potest fieri*. Et in libro de natura & gratia: *Sub lege est qui timore supplicii, non amore justitiæ se sensit abstinere ab opere peccati, nondum liber, nec alienus à voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus, qua mallet, si fieri posset, non esse quod timeat, ut liberè faciat quod occultè delectat*. Quod gehennarum metus solam manum & alia membra compescat, non cor à pravis cupiditatibus expurget, sed ipsas intra illius claustrum dumtaxat liget, est suprà abundè ostensum. Quod desideria ista solo Dei amore exstinguantur, est etiam constantissima sancti Augustini doctrina. Etenim scribit in libro contra legis & Prophetarum adversarium: *Desiderium peccandi non exstinguitur, nisi contrario desiderio rectè faciendi, ubi fides per dilectionem operatur*. Et in libro de gratia Christi: *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, nisi diffundat Spiritus charitatem*. Et in libro de Spiritu & litera: *Ubi sanctus non adjuvat Spiritus, inspirans pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam, hoc est, charitatem diffundens in cordibus nostris, profectò lex, quamvis bona, auget peccandi desiderium*. Et in Encheridio: *Regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas*. Et in literis ad Horontianum Episcopum sanctus Ambrosius: *Charitas peccandi excludit adfectum*. Vocem, *Sola*, licèt non exprimatur, certum & clarum est à sancto Doctore omninò subaudiri. Laudatam

Cap. 57. Eam extinguit solus Dei amor. L. 3. c. 7. Cap. 6. Cap. 4. C. 117. Epist. 44.

tam à Regio Propheta legem, *Lex Domini immaculata convertens animas*, esse charitatem adfirmat in literis ad fratres Carthusienses sanctus Bernar-
Ep. 11. dus, & adjungit: *Quod sola videlicet sit, quae ab amore sui & mundi avertere possit animum, & in Deum dirigere. Nec timor quippe, nec amor privatus convertit animam. Mutant interdùm vultum*, seu actum externum, *affectum nunquam*. Veritatem istam insigniter & copiosè demonstrat.

S.Augustini locus in speciem contrarius. Obstare videtur in sermonibus de Apostoli verbis sanctus Augustinus, de homine sub lege posito, seu per legis timorem benè agente, scribens: *Non furatur, non adulterat, non dicit falsum testimonium, non facit homicidium, non concupiscit rem proximi. Potest hoc, potest fortassis. Unde? Timore*
Ser. 15. cap. 6. *pœnae*. Lucidè dicit nos per gehennae timorem, non solùm ab externo opere, sed & ab interna
Tract. 9. peccati concupiscentia liberari. Etiam in tractatibus super sancti Joannis Epistolam ait; *Homo timendo corrigit se, vigilat adversùm hostes suos, id est, adversùs peccata sua. Incipit reviviscere interiùs, & mortificare membra sua, quae sunt super terram*. Quid est interiùs reviviscere, nisi non concupiscere? Consonat in libris de vita contempla-
L. 13. c. 11. tiva insignis beati Augustini Discipulus, Julianus Pomerius: *Ad pœnam, quae peccanti debetur, mens, antequam peccet, adspiciat, & nihil eam peccati oblectat, nec ad peccandum ulla delectatio corporalis inclinat. Si eo tempore, quo quis peccare deliberat, sana mente consideret, quae pœna exspectet in suis facinoribus ac flagitiis deprehensos, nescio an possit quibuslibet vitiis accommodare consensum*. Palàm adseverare videtur per gehennae metum evacuari internam peccati delectationem & consensum.

Exponitur. Respondeo in primo sancti Augustini loco producendum esse totum contextum. Sequitur enim: *Quamquam qui timore pœnae concupiscit, puto quia concupiscit*. Quid est, *Non concupiscit*, &, *Puto quia concupiscit*? Distinguenda est duplex peccati cupiditas. Alia patens, & posita quasi in cordis superficie; alia latens, & in cordis profundo ac intimo recessu occultata. Patens cupiditas est mentis imperium seu Decretum, quo quis consentit & statuit furari, mœchari, in pravis cogitationibus aut operibus volutari. Et haec cupiditas per servilem timorem, non solùm in hominibus, sed etiam in lupis ac leonibus, omninò evacuatur. Per hujusmodi metum quodvis animal ab externo opere abstinet, ideoque & ab imperio seu Decreto in ipsum prorumpendi. At verò latens peccati cupiditas est intima & secreta mentis praeparatio, qua homo servili gehennarum metu fraenatus mallet esse licitum, quod dolet vetitum, qua velit non esse legem peccata prohibentem aut certè punientem, qua optet non esse gehennas, quibus à cupiditatum suarum sequela & adimpletione retardetur. Et haec est cupiditas, quam Patres adsiduè dicunt per solam charitatem evacuari. Lucet ex pluribus huc usque adductis sancti Augustini locis. Homo timore actus dividitur in duas invicem pugnantes voluntates: Alteram à metu extortam, qua decernit agere, & agit quidquid agit; alteram metu priorem, & ab ipso superveniente fraenatam & compressam, qua mallet aliud agere, si posset impunè. Et hinc ex metu factum est ex voluntario & involuntario mixtum, absolutè tamen voluntarium, quia extorta per metum voluntas est validior, aliamque sibi adversam compescit, ligat, ac in intimo cordis penetrali cogit latitare & silere. Et hinc eleganter dicit Augustinus: *Qui timore pœnae non concupiscit, puto quia concupiscit*. Non concupiscit patenter, latenter verò concupiscit. Alter Augustini locus expositione non eget. Etenim homo per servilem metum incipit intùs reviviscere, quomodò incipit sapere: Quia nempe *initium*, extrinsecum tamen, *sapientiae est timor Domini*. Eosdem in sensus est Julianus Pomerius exponendus.

Et hinc oritur quaestio, An latens ista cupiditas sit ex genere suo peccatum mortale? Ratio- Latens sub timore cupiditas est ex suo genere peccatū mortale. nem dubitandi praebet in libro de spiritu & litera sanctus Augustinus, inter venialia fidelium peccata ponens etiam hoc: *Si quis in ipso corde aliquid ita cogitet, ut mallet licitum quod malè delectat, & per praeceptum scitur illicitum. Etiam ista quippe consensio ad peccatum est, quae utique fieret, nisi pœna terreret*. Respondeo tamen adfirmativè. Di- Cap. 36. sertis verbis id tradit in Apostolica ad Romanos Homil. 5. Epistolae commentario sanctus Joannes Chrysostomus: *Tam miserè animati, adfectique sumus, ut nisi gehennae timor esset, ne propositum quidem nobis sit bono aliquo opere defungi. Quapropter si nullam aliam ob caussam, certè ob hanc unam gehenna digni sumus, quod videlicet plus gehennam, quam ipsum Christum timeamus*. Gehennae metus ex proprio sui ipsius amore nascitur, adeoque qui ob illam solam, & non Christum Dominum à gravi peccato abstinet, non solummodò plus illam timet, sed & seipsum supra Dominum diligit: Quod esse etiam cogitatu horrendùm suprà nobis Julianus Pomerius dixit. Gehennae metus malè agendi cupiditatem dumtaxat compescit & fraenat: Quod autem fraenata & laxata cupiditas sint ferè ejusdem faeditatis & noxae, tradit Augustinus frequenter, exponitque patenti exemplo leonis aut lupi: Ait lupum terrore pastorum à vorandis ovibus fraenatum esse adhuc lupum, & tam trementis quàm frementis lupi animum esse ferocia penitùs eundem. In litteris ad Anastasium ait à latente ista cupiditate constitui justitiae osorem ac inimicum, & quidem tantum, ut eam, si posset, auferret. Qui fratrem suum odit, & ablatum velit, homicida est, reusque peccati mortalis: Quantò magis tant s supremae ac incommutabilis justitiae, id est, ipsius Divinae Majestatis adversarius & hostis? Adductus in contrarium locus agit de venialibus justorum peccatis, de adfixivis, levioribus tamen, creaturae amoribus, qui solo, quod imperfecta charitas ipsos non exstinguat, servili timore pressi, in similes cogitationes & adfectus, ob materiae levitatem dumtaxat veniales, non possunt aliquando non ebullire.

Quinta tandem timoris hujus imperfectio est, quod sit quidem sapientiae initium, sed extrinsecum. Etenim sapientia ista aliud non est quam justitia nostra, & supremae incommutabilis justitiae casta dilectio, cujus partem intrinsecam non esse gehennae servilem metum clamat res ipsa, & lucidè tradit sanctus Augustinus in libris ad sanctum

ctum Pontificem Bonifacium: *Tunc bonum concupisci incipit, quando dulcescere incipit; quando autem timore pœnæ, non amore justitiæ fit bonum, nondum benè fit bonum*, adeoque intrinseca justitiæ exordia necdum cæperunt. Divinæ justitiæ metus servilis, ejusdemque justitiæ seu supremi & incommutabilis boni casta dilectio sunt extrema veterem finientia, & novum hominem inchoantis confinia, ideoque neutrum possit alteri esse intrinsecum, aut ad ipsum uti pars pertinere. Quæ est assidua Augustini doctrina, insigniter elucidata per Petrum Pictaviensem: *Servilis timor aliter dicitur initium sapientiæ, aliter timor initialis. Quia timor servilis est initium sapientiæ, id est, ad sapientiam; initialis verò est initium sapientiæ, id est, in sapientia, quia est quasi pars sapientiæ, qui habetur cum charitate. Sed timor servilis est quasi seta, quæ ducit filum per foramen, quia ipse præcedit charitatem*. Loquitur ex magistro suo Petro Lombardo, qui & ipse servilem ac initialem timorem docens aliter & aliter esse sapientiæ exordium, pergit: *Servilis ideò dicitur initium sapientiæ, quia præparat locum sapientiæ, & ducit ad sapientiam; initialis verò dicitur initium sapientiæ, quia est inchoata sapientia: Quem cùm quis habere incipit, sapientiam & charitatem habere incipit*.

L. 3. c. 19.

Lib. 3. Dist. 34.

CAPUT XV.

An ob istas imperfectiones servilis gehennarum metus sit peccatum?

DE timore mundano scribit Petrus Pictaviensis: *Nulli dubium est, quin sit malus. De servili autem dubitatio est, & ubi est dubitatio, constituenda est disputatio. Ideò de isto agendum est*. Adserere videtur quosdam suo tempore, fallacibus argumentis nixos, pro parte adfirmativa stetisse. Quidquid sit, fallacia cum nato ex ipsis errore argumenta pertinacissimè in dogma adsumpsit Martinus Lutherus. Favere videtur in libris de vita contemplativa Julianus Pomerius, qui post insigniter exposita servilis ac filialis timoris discrimina, adversùm Stoicos, omnem omninò timorem de vitio damnantes, adjungit: *Non omnis timor haberi debet in vitio, sed ille tantùm, de quo scriptum est*, QUIA TIMOR TORMENTUM HABET. Hoc est, timor servilis gehennarum. Fundat se Martinus Lutherus in sancto Augustino, palàm adserente servilem gehennarum metum esse proprii, lucidè vitiosi, amoris fœtum, ideoque vult illum non posse non esse vitiosum. Neque hic sterit hominis temeritas. Etenim sextus ejus per Leonem X. Pontificem damnatus articulus est hic: *Contritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum; qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & acquisitionem æternæ damnationis. Hæc Contritio facit hypocritam, immò magis peccatorem*. Non solùm gehennæ metum, sed & conceptam ex illo Contritionem imperfectam, seu Attritionem blaterat esse peccatum. Et in sua adversùs laudati Pontificis Bullam apologia mordacissimè id defendit.

Lib. 3. c. 18.

Lib. 3. cap. 31.

Adversùs primum errorem statuit sacrosancta Tridentina Synodus: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit*. Quidam non de purè servili, sed de initiali seu mixto, adeoque & ab adjuncta servilitate purgato metu existimant statui à Synodo: Et opinio non caret fundamentis. Ego credo statui etiam de purè servili. Eum quippe esse non solummodò utilem, sed etiam bonum audivimus suprà à sancto Thoma & sancto Augustino, qui omninò nusquam eum dixit peccatum, malum, vanum, aut vitiosum. Et hinc Juliani Pomerii pro suis de vita contemplativa libris verba, *Sanctum Augustinum pro possibilitate secutus sum*, de solo sensu, non de sententia seu loquendi formulis sunt accipienda. Eos concordat Petrus Pictaviensis: *Bonum multipliciter dicimus. Bonum meritorium, bonum utile, bonum de genere bonorum. Servilis autem timor bonus est, id est, utilis, quia introductorius est ad charitatem. Sed non est bonus, id est, meritorius*. Dicit etiam esse bonum de genere bonorum, id est, officio, seu ut sanctus Thomas suprà locutus est, substantia bonum. Est similis charitati illi, de qua in populari sermone sanctus Augustinus: *Licita est humana charitas, qua uxor diligitur*. Et qua filii & alii consanguinei diliguntur. *Humana est, sed licita. Non solùm ita licita est, ut concedatur, sed ita licita est, ut si defuerit reprehendatur. Sed videtis istam charitatem posse esse & impiorum, id est, Paganorum, Judæorum, Hæreticorum. Quis enim eorum non diligit uxorem, filios, fratres? Hæc ergo humana est*. Addit eam *non reprehendi*. Est tamen humana, seu humani arbitrii opus, non Divina, seu infusum Dei donum, *quod nos perducat ad regnum*. Et hinc in alio sermone dicit eam esse carnalem, & necdum laudandam. *Non enim laudandus est qui amat filios, sed detestandus qui non amat*. Quod ipsum in vigesima septima super Evangeliis Homilia tradit Gregorius magnus: *Sunt nonnulli qui diligunt proximos, sed per affectionem cognationis & carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis Dominicis ex charitate debetur obedientiæ. Hi nimirùm & proximum diligunt, & tamen illa sublimia dilectionis præmia non adsequuntur: Quia amorem suum, non spiritaliter, sed carnaliter impendunt*. Est amor licitus, bonus, irreprehensibilis, at solo officio & substantia, non fine & radice. Nec enim est propter Deum, sed propter proprium sanguinem; neque ex casto Dei, sed ex privato sui amore procedit. Hinc humanus & carnalis est, non Divinus & spiritalis, nec meritorius regni. Radix seu origo ista est omninò aliquid vitii, sed quod nequeat inficere, aut malum reddere ipsum officium, sed substantiam actus. Et hinc Julianus Pomerius, servilem gehennæ metum dicens esse in vitio, non est benè locutus.

Gehennæ metus non est peccatum. Sess. 6. Can. 8.

Lib. 3. cap. 31.

Lib. 3. cap. 15.

Ser. 52. de temp. c. 1. 2.

Homil. 38. c. 1.

Hinc item laudatus timor, licèt infusum ac supernaturalem fidei actum frequenter præsupponat, non est tamen ipse actus infusus aut supernaturalis. Quod fidem istam frequenter supponat, disertè tradit sanctus Augustinus in sermonibus de verbis Apostoli: *Si timore gehennæ non facis*

Supponit fidem.

Ser. 19. cap. 9.

facis malum, est in te fides, quia times futurum esse Dei judicium. Gaudeo fidei tuæ, sed adhuc timeo malitiæ, seu servilitati *tuæ*. (Ser. 4. cap. 1.) Et in sermonibus de verbis Domini: *Evangelium eos solos terret, qui fidem habent, eos autem non terret, qui fidem non habent*. (Tract. 9.) Et in tractatibus super sancti Joannis Epistolam: *Capit aliquis credere diem judicii. Si capit credere, capit & timere.* Et in libro contra Collatorem sanctus Prosper lapsos in Paradiso Protoplastos dicit fuisse spoliatos non sola fide, spe, & charitate, sed nec gehennarum illis mansisse metum, (Cap. 19.) *Ut ab interdictis vel metu caverent pœnæ, qui abstinebant amore justitiæ*. Quod nempe sine aliqua fide timor iste non possit esse. Et hinc de Catechumenis dicit sacrosancta Tridentina Synodus: (Sess. 6. Cap. 6.) *Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati Divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, & dum peccatores se esse intelligentes, Divinæ Justitiæ timore utiliter concutiuntur*. Palàm dicit infusam fidem à timore præsupponi.

Non sẽper supponit fidem infusam. Dico timorem hunc non posse esse *sine aliqua fide*, & fidem infusam ab ipso *frequenter supponi*. Hæc enim non semper supponitur. Etenim Hæretici etiam, quin & quidam Pagani, à quibus remotissima est infusa fides, gehennam omninò timent & timuerunt. Sufficit ergo animalis fides, & quævis humana credulitas aut persuasio, qualem carnalibus Judæis infuisse scribit in libro de spiritu & litera sanctus Augustinus. (Cap. 32.) Addo etiam illum, qui fidem infusam præsupponit, non esse infusum aut supernaturalem. (Nec ipse est actus infusus. Est tantùm incussus.) Quod enim non ex speciali Dei per Jesum Christum dono, sed ex proprio sui amore, adeoque ex puro libero arbitrio nascatur, est suprà ostensum ex sancto Augustino. Et res ipsa clamat. Nam qui æque de infligenda peccatis suis per justum & optimum Deum gehenna, ac de infligendo per hominem Regem capitali supplicio non dubitat, utrumque malum non potest non æqualiter, immò istud longè magis fugere & horrere. Licet porrò timor ille non sit infusus, est tamen à Deo incussus actus, quarum Divinarum causalitatum differentiam exponere non spectat ad quæstionem præsentem. Gehennæ metum, uti sanctum & Dei donum, laudari vario sancti Augustini & aliorum Patrum testimonio novi. Nempe non omnis istius mali metus est servilis; aliquis etiam castus est, qualis fuit in Adamo ante lapsum, & in multis postea Sanctis, timentibus illud, non quia ipsis durum sit, sed quia intellectualis creaturæ à naturali ejus fine separativum.

(Contritio imperfecta non est peccatū. Est Dei donum. Sess. 14. cap. 4.) Adversùs alterum Martini Lutheri errorem sacrosancta Tridentina Synodus emisit hoc Decretum: *Illam Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat* sacrosancta Synodus *non solùm non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verùmetiam Dei donum esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo Pœnitens adjutus sibi viam ad justitiam parat*. (Cap. 5.) Et hunc Canonem: *Si quis dixerit eam Contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum ac utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demùm illum esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium: Anathema sit*. Distinguit duplicem pœnitentis animi motum: Gehennæ ac aliarum pœnarum servilem, ex quo imperfecta Pœnitentium Contritio communiter concipitur, metum, & ex ipso conceptam Attritionem: Hanc definit esse motum, non dumtaxat utilem, sed & licèt non perfectam, tamen veram Contritionem, Spiritus sancti donum ac impulsum, actum non incussum, sed infusum, impetrandæ peccatorum remissioni præparationem cum Sacramento aptam & omninò sufficientem. Quæ omnia cæcè ac impiè Lutherus impugnarat. Laudatos inter motus est grande discrimen, statim exponendum.

CAPUT XVI.

Quæstiones aliquot circa servilem gehennæ metum.

Quæstio prima est, An sacrosancta Tridentina Synodus rectè dicat, quod servilis gehennarum metus non solummodò peccatum non sit, sed nec hominem faciat magis peccatorem? (Gehennæ metus non facit magis peccatorem.) Respondeo adfirmativè. Etenim loquitur cum S. Augustino in sermonibus de verbis Apostoli: (Ser. 18. cap. 7.) *Cùm ideò adulter non esse cœperis, quia times ardere in igne sempiterno, necdum laudandus es. Non quidem ita dolendus ut antea, sed tamen nondum laudandus*. Quare non ita ut antea dolendus? Certè non alia de causa, nisi quia minor es quàm antea peccator. (Cap. 26.) Et in libro de patientia idem Augustinus scribit: *Si quis non habens charitatem, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes timore gehennarum & ignis æterni, nullo modo ista culpanda est, immò verò & hæc laudanda patientia. Non enim dicere poterimus, meliùs ei fuisset, ut Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo, sed existimandum fortasse ei tolerabilius futurum judicium, quam si Christum negando cuncta illa vitaret; ut illud, quod ait Apostolus*, SI TRADIDERO CORPUS MEUM ITA UT ARDEAM, CHARITATEM AUTEM NON HABEAM, NIHIL MIHI PRODEST, *nihil prodesse intelligatur ad regnum cœlorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius supplicium subeundum*. Quia nempe iste gehennarum timor facit minùs peccatorem. Licèt non interna, externa tamen peccata vitat, atque ita mediam Divinæ legis partem explet: Quod quis non videt esse peccatum minùs plena prævaricatione?

(Lutheri argumẽtum solvitur.) Verùm in sua adversùs Leonis X. Pontificis Bullam apologia Martinus Lutherus objicit: Apostolus dicit legem fuisse gratia prævaricationis positam, & ut abundaret delictum; at verò per legem idem Apostolus intelligit palmarem ac ferè unicum legis effectum, ab ipsa incussum gehennæ ac aliarum pœnarum metum; ergo etiam hic ad delicti abundantiam nobis incutitur, facitque nos magis peccatores. Respondeo falsam esse minorem. Etenim lex duos habet palmares effe-

effectus: Cognitionem peccati, & incussum pœnæ metum. Hinc peccatum & minuit & auget. Per datam ignoti antea peccati notitiam, ablatamque ignorantiam, ex simplici delicto facit prævaricationem, & quasi intensivè auget; per incussum pœnæ metum grassantes in vetere animo concupiscentias, licet non auferat, tamen compescit ab externis operibus & frænat, ex media parte legem observat, peccati per multa extensionem truncat & contrahit, atque ita palàm nos facit minùs peccatores. Cognitionis effectum dolosè in metum Martinus Lutherus transtulit, atque ita pessimè erravit.

Exponitur Canon Tridentinus

Altera quæstio est, cur sacrosancta Synodus Canoni suo addiderit hæc verba. *Per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus?* Respondeo verba ista esse combinanda cum his, *Si quis dixerit gehennæ metum peccatum esse.* Et hinc quidam gravissimi Doctores existimant Synodum, non de purè servili, sed definire de metu initiali, quem præsertim infamarat Martinus Lutherus. Nec loquuntur sine fundamento. Etenim sacrosancta Synodus definitas priùs in suo fidei Decreto veritates rursùm postea suis in Canonibus seu Anathematismis passim repetit & confirmat, atque ita adducta octavi Anathematismi verba omninò correspondent hisce, de initiali timore palàm agentibus, in sexto capite Decreti: *A Divinæ Justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes sibi Deum, propter Christum, propitium fore, illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversùs peccata sua per odium aliquid & detestationem, hoc est, per eam Pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* Purum ac plenum, cui adhuc adnexa servilitas, servilem metum peccati quidem accusavit, de ipso tamen vix expressè disputavit Martinus Lutherus, ideoque & sancta Synodus videtur de ipso nihil definisse. Fundata & probabilis est hæc opinio. Quod tamen adductus Anathematismus etiam de plenè servili, & necdum purgato metu possit intelligi, & suprà dixi, & rursùm hìc adfirmo.

Exponitur alia Synodi verba.
Cap. 4.

Quæstio tertia est, Cur sacrosancta Tridentina Synodus Canoni adjunxerit etiam hæc verba, *Vel à peccando abstinemus?* Respondeo ista verba esse combinanda cum his: *Si quis dixerit gehennæ metum peccatores pejores facere.* Eorum rationem adsignat in libro de spiritu & litera sanctus Augustinus: *Ubi sanctus non adjuvat Spiritus, lex, quam vis bona, auget prohibendo desiderium malum, sicut aquæ impetus, si in eam partem non cesset influere, vehementior fit obice opposito, cujus molem cùm evicerit, majori cumulo præcipitatus, violentius per prona provolvitur.* Et in literis ad Anastasium: *Pœnæ corporis, etsi non à voluntate, tamen revocat ab opere peccati. Nec facilè quisquam est qui committat, quo illicitam & immundam percipiat voluptatem, si cruciatus vindictæ certum est continuò secuturos. Hinc ille est nequissimus, quem nec pœnæ corporales deterrent ab operibus sordidæ voluptatis.* Et in sermonibus de verbis Apostoli: *Minor erat concupiscentia, quando ante legem securus peccabas, nunc autem oppositis obicibus legis fluvius concupiscentiæ quasi frænatus est paulùlum, non siccatus. Sed crescente impetu, qui te ducebat obicibus nullis, obruit te obicibus ruptis. Concupiscentia tum minor erat, quado tuam movebat libidinem; omnis est, quando transcendit & legem. Vis nosce quam magna sit? Vide quid ruperit* NON CONCUPISCES. *Non homo dixit, Deus dixit.* Servilis ergo gehennæ aut aliarum pœnarum metus, dum grassantem in veteri corde libidinem frænare & cohibere non potest, omninò facit, dumtaxat tamen occasionaliter, aut potiùs ostendit nos magis peccatores. Hinc addidit sacrosancta Synodus: *Vel à peccando abstinemus.* Notanda est disjunctio, *vel*: Definit duplicem gehennæ metum, & illum quo de peccatis dolendo ad Dei misericordiam confugimus, & illum quo à peccando abstinemus, nec peccatum esse, nec facere magis peccatores. At verò ille, quo ad Dei misericordiam de peccatis dolendo necdum confugimus, sed ab externis peccatis dumtaxat abstinemus, necdum est initialis, sed palàm adhuc plenè servilis: Ergo etiam hunc sacrosancta Synodus definit non esse peccatum.

Ep. 144.

Ser. 4. cap. 5.

Lib. 2. cap. 84.

Quarta quæstio est, Cur sacrosancta Synodus conceptam ex servili pœnarum metu Contritionem laudans dicat? *Si quis dixerit esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium Anathema sit?* Respondeo dicere adversùs Martinum Lutherum, in sua memorata Apologia, ac in sermone de Pœnitentia pessimas istas Donatistarum nugas sine fronte resuscitantem. Conceptam ex servili metu Contritionem cum ipso metu ac ejus servilitate confundit homo cœcus & dolosus, ideoque & hujus & istius, quorum externa bona opera & à peccatis externis abstinentia sunt veraciter compulsa & secundùm quid involuntaria, imperfectiones & vitia in illam nequiter & Donatistè transcribit. Resuscitat à sancto Augustino memoratum errorem Petiliani, Constantinensis seu Cirthensis Episcopi Donatistæ: *Dixit Dominus Christus,* NEMO VENIT AD ME, NISI QUEM PATER ATTRAXERIT. *Cur vos non liberum arbitrium unicuique sequi permittitis?* Agit Petilianus adversùm leges imperiales, gravibus temporalium malorum terroribus Donatistas ad matrem Ecclesiam redire cogentes: Ejusmodi reditum garrit non esse liberum ac voluntarium, sed coactum. Eandem fuisse Gaudentii Thamugadensis Episcopi, Cresconii Grammatici, ac totius Factionis opinionem, possit facilè ostendi. Magistros suos Lutherus agnoscat. Petiliano autem respondit S. Augustinus: *Sicut fieri potest, ut quos in libero dimisit arbitrio, attrahat tamen ad Filium Pater, sic fieri potest, ut ea, quæ legum coercitionibus admonentur, non auferant liberum arbitrium. Quidquid enim homo durum ac molestum patitur, admonetur ut cogitet quare patiatur: Ut si pro Justitia se pati perspexerit, id ipsum bonum eligat pro Justitia talia sustinere; si autem viderit iniquitatem esse, pro qua patitur, se infructuosissimè laborare atque cruciari considerans, mutet in melius voluntatem, simulque careat & molestia sterili, & ipsa iniquitate.* Quod ipsum aliis & aliis verbis scribit etiam in libris adversùs Gaudentium, in literis ad Vincentium Rogatistarum Episcopum Cartennensem; in libris adversùs Cresconium, in literis ad Donatum Presbyterum Donatistam, in literis ad Dulcitium Notariorum Tribunum, & alibi frequenter. In homine per servi-

Lib. 2. c. 84.
Lib. 1. c. 15.
Ep. 48.
Lib. 3. c. 51.
Ep. 204.
Ep. 61.

ſervilem metum ad correctionem & Contritionem perducto diſtinguenda ſunt duo tempora. Primum, dum ſolo timore movetur; ſecundum, dum timor jam concepit ſapientiam ac peperit charitatem. Priori tempore fateor hominem eſſe invitum ac involuntarium. Quia enim timor veteres in ipſo cupiditates ſolùm ligat & frænat, ejus voluntas adversùs ſemetipſam eſt in timorem & cupiditatem in invicem pugnantes diviſa, hinc volens effugere peccati pœnam, hinc ejus ſuavitatem ſectari, ideòque quidquid agit, agit invitus, quia contra alteram iſtarum invicem compugnantium voluntatum. Poſteriori autem tempore eſt plenè liber ac voluntarius. Tunc enim introducta eſt timorem adjuvans charitas, & expulſa timori repugnans cupiditas, omniſque prior neceſſitas verſa eſt in virtutem ac liberam electionem. Neque enim uti frænans timor & frænata cupiditas, ita introducens timor ac introducta charitas in invicem pugnant, animam trahunt in partes adverſas, aut eam faciunt idem objectum velle ſimul & nolle. Trahunt diverſa vi, timor odio pœnæ, charitas ſeu Contritio dilectione juſtitiæ, trahunt tamen in eandem partem, ideòque nihil habent, quo hominem involuntarium faciant aut invitum. Lutherus & Donatiſtæ confuderunt hæc duo tempora: Hinc purum Evangelicæ prædicationis vinum miſcuerunt & inquinarunt fætida aqua ſuarum fabularum.

Imperfecta Contritio non facit hypocritam.

Conceptam ex ſervili metu Contritionem ſacroſancta Tridentina Synodus *declarat non facere hominem hypocritam aut magis peccatorem*. Et rurſùm dicit: *Si quis dixerit facere hominem hypocritam, aut magis peccatorem, anathema ſit*. Hinc quinta quæſtio hæc. Quo hæc tendant? Reſpondeo tendere in Martinum Lutherum, in ſermone de Pœnitentia & in jam ſæpius memorata Apologia errores iſtos, non ſolùm de ſervili timore aut ejus ſervilitate, ſed & de concepta per iſtum Contritione garrientem, edicentemque ſua fundamenta & cauſas: *Ego hypocritam aliter definire non poſſum, quam eum, qui id, quod facit, non ex animo & ſincero corde facit. Animum autem talem & cor non dat natura, nec collectio peccatorum, ſed ſola charitas Spiritus*. Hypocriſis, inquam ego, non eſt aliud, quàm ſimulatio juſtitiæ, ſeu juſtitia ſimulata; & hypocrita non eſt aliud, quàm juſtitiæ ſimulator, ſimulatus juſtus, ſeu perſonatus juſtitiæ hiſtrio, & ſepulchrum dealbatum. Ita res ipſa clamat, plurimiſque in locis tradit ſanctus Auguſtinus. Quapropter vitium iſtud importat duo: Juſtitiæ carentiam, & ipſius mendacium ſeu fictionem. Eſt omninò, licèt non oris, tamen operis genuinum mendacium, ideòque una ex ejus eſſentialibus partibus eſt voluntas fallendi. Et huic ſacroſancta Synodus voci, *Hypocritam*, ſemper addit, *magis peccatorem*. Loquitur ex ſancto Auguſtino, qui in libris de Baptiſmo adversùm Donatiſtas occultum Hæreticum aut Schiſmaticum dicit eſſe *tantò ſceleratiorem, quantò magis* hæreſeos aut ſchiſmatis [gr]avitati *fallaciam ſimulationis adjungit*. Et in ſecundo ſermone de communi Clericorum vita occultos proprietarios Clericos aut Monachos dicit mortuos, manifeſtos autem apoſtatas eſſe dumtaxat cœcos aut claudos. Omnem fictum juſtitiæ ſimulatorem eſſe mortuum ſcribit in libris adversùs Creſconium Donatiſtam. Aperta enim iniquitas eſt unicum dumtaxat peccatum, at verò hypocriſis internæ iniquitati addit externam fictionem juſtitiæ, ideòque eſt peccatum duplex, & facit magis peccatorem. Porrò ex pœnarum metu concepta Contritio neque carentiam neque ſimulationem includit juſtitiæ: Eſt enim, licèt imperfecta, omninò tamen vera operis juſtitia, & germana ſpiritus charitas, operatur ex animo & ſincero corde, proindeque ex ipſis Lutheri principiis eſt remotiſſima ab hypocriſeos labe. Concipientem metum & conceptam Attritionem non diſtinxit cœcus & doloſus Lutherus, atque hinc adeò groſsè eſt lapſus.

L. 4. c. 16. — L. 2. c. 16.

Nec item ſervilis timor.

Sexta tandem quæſtio eſt, Cur ſacroſancta Tridentina Synodus, ſervilem gehennarum metum, quo à peccando ceſſamus, definiens non eſſe peccatum, nec magis peccatorem facere, non addiderit, quod de concepta per ipſum Attritione dixit, etiam non facere hypocritam? Quidam exiſtimant aliam concipientis timoris, aliam conceptæ Attritionis eſſe hac in parte rationem: Facta ex ſervili ante introductam charitatem timore bona opera exiſtimant hypocritica, & hanc eſſe radicem diverſæ iſtius locutionis. Hic namque timor hominem quidem formoſis exteriorum operum foliis ornat, at fœdum boni & recti odium, doloſam ſervilitatem & multam cupiditatem in corde relinquit, ideòque ſimulatam ſolummodò inducit juſtitiam, & facit ſepulchrum dealbatum. Et hinc eos, qui ſuam cum carnalibus judæis, ex ſervili timore bona operantibus, juſtitiam ſtatuunt, in libris ad S. Bonifacium Pontificem S. Auguſtinus vocat fallaciter juſtos. Reſpondeo tamen nos à ſervili, cui adjuncta ſervilitas, timore non conſtitui hypocritas. Hypocriſis enim non quemvis internæ juſtitiæ defectum, ſed importat poſitivum operis mendacium, & hiſtrionicam ſimulationem, qua certum eſt omnem illum, qui ex ſolo timore operatur bona, non ſemper laborare. Rectè enim in libro de patientia ſcribit ſanctus Auguſtinus: *Eccleſia tenet pias fidem, non eam, quæ per elationem aut timorem, ſed eam, quæ per dilectionem operatur*. Diſtinguit triplicem bona operandi modum: Per Dei dilectionem, per timorem, per elationem, qua utique homo vult ſuam conſtituere juſtitiam, & apud homines juſtus apparere & glorioſus. Hæc quæſtio videtur ad firmum ac immobile Eccleſiæ dogma non pertinere, ideòque ab illa definienda ſanctum Concilium abſtinuit.

L. 3. c. 7.

Cap. 28.

CAPUT XVII.

Exponitur eſſentia Attritionis, ſeu Contritionis imperfectæ.

L. 4 Diſt. 16. §. 9.

Attritionis vocabulum eſt novum.

Attritionis nomen, inquit Gulielmus Eſtius, *Scripturæ & Patribus incognitum, à Scholæ Doctoribus, diſtinctionis & doctrinæ gratia, fuit excogitatum, ad ſignificandum dolorem de peccato, ſeu pœnitentiam quamdam imperfectam. Sicut enim in corporalibus attritum dicitur, quod aliquo modo, nempè forinſecùs tantùm, læſus eſt aut comminutum, contritum verò, quod totum intùs & foris fractione in minima reſolutum eſt; ita in ſpiritualibus Attritio ab illis dicta eſt quædam imperfecta, & aliquouſque tan-*

Augustinus illud novit. *tantùm progressa Pœnitentia, Contritio verò Pœnitentia intima & perfecta*. Hæc tamen nominum distinctio videtur antiquis non plenè fuisse ignota. Etenim *cordis obtritionem*, quæ videtur esse L. 1. c. 22. ipsissima Attritio, laudat sanctus Augustinus in libris de sermone Domini in monte. Quidquid sit, hic non de servili gehennæ aut aliarum pœnarum metu, sed de concepta exinde Contritione agimus, quæ planum est insigniter distingui. Epist. 108. Ejusmodi porrò Contritionem laudat sanctus Augustinus frequentissimè. In literis ad Honoratum Thabennensem Episcopum scribit barbarica incursione concussas urbes turmatim currere ad Ecclesiam: Alios Baptismum petere, alios Reconciliationem, alios actionem pœnitentiæ, omnes consolationem, Sacramentorumque con- Cap. 6. fessionem ac erogationem. Et in sermone de excidio Romanæ urbis. *Omnes ad Ecclesiam confugiunt, non cepit multitudinem locus, Baptismum extorquet quisque à quo potest. Non solùm in Ecclesia, sed etiam per domos, per vicos ac plateas salus Sacramenti exigitur, ut fugiatur ira, non præsens utique, sed futura*. Et in libro de catechizandis Cap. 17. rudibus ait plurimos velle fieri Christianos, *Ut non eant in ignem æternum cum diabolo, sed in regnum æternum cum Christo*. Per quendam terræ motum innumeros ad Baptisma partim, partim ad Pœnitentiam fuisse conversos scribit etiam ac laudat sanctus Joannes Chrysostomus. Tom. 9. f. 360. 361. Et in libris de vocatione gentium sanctus Prosper: *Quam multos, qui in tranquillitate pacis Sacramentum Baptismatis suscipere differebant, ad* L. 2. c. 33. *aquam Regenerationis confugere instantis periculi metus impulit, & lentis tepidisque animis, quod diu exhortatio quieta non suasit, minax subitò terror extorsit*. L. 1. c. 25. L. 21. c. 24. Ep. 99. Et hinc similem Ninivitarum pœnitentiam sacrosancta Tridentina Synodus ex laudati Augustini libris adversùs Gaudentium Donatistam, libris de civitate Dei, & literis ad sanctum Evodium Uzalensem Episcopum, meritò canonizat.

Est legitima ac vera. Et hinc conceptam ex metu servili Contritionem esse legitimam, sanctam, ac veram, non est ambigendum. Ante Martini Lutheri tempora negarunt id cum Donatistis, volentibus solo amore, non timore duci homines, Pelagiani, L. 1. oper. imperf. cap. 95. quorum Dux & Goliath Julianus edixit: *Ab intentione propria* mala *non debet homo ulla necessitate revocari*. Respondit verò sanctus Augustinus: *Cur Apostolus adhuc Saulus cædem spirans, & sanguinem sitiens, violenta corporis cæcitate, & terribili desuper voce à sua pessima intentione revocatur, & ex persecutore prostrato illius Evangelii, quod oppugnabat, laboriosior cæteris futurus Prædicator exigitur?* Quo argumento etiam in literis ad Bonifacium Comitem utitur adversùm Donatistas, Epist. 50. & adjungit: *Melius est quidem, quis dubitaverit, ad Deum colendum homines doctrina duci, quam pœnæ timore vel dolore compelli: Sed non quia isti meliores sunt, ideò illi, qui tales non sunt, negligendi sunt. Multis enim profuit priùs timore vel dolore cogi, ut postea possent doceri, aut quod jam verbis didicerant opere sectari*. Multis ostendit hominem per timorem cogi, ac pedetentim introduci in justitiam & charitatem. Addit quod Apostolum Paulum deduxerit etiam ad charitatem perfectam. Ex metu conceptam in mortis lecto Contritionem & ipse & alii Patres frequenter habent suspectam: Hinc enim Clinicos seu Grabatarios antiqua Ecclesia censuit irregulares. Quod tamen ipsorum Contritionem, Baptisma, ac Reconciliationem rata ac formata posse esse censuerit eadem Ecclesia, lucidum est, neque spectat ad rem præsentem.

Et hæc Attritio seu imperfecta Contritio, ut vera sit, omninò esse debet germana, & quidem adfectu saltem super omnia, Dei dilectio. Lucidè id in secundæ ad Corinthios Epistolæ commentariis tradit sanctus Joannes Chrysostomus: *Cùm peccaveris ingemisce. Non quod pœnas daturus sis, nihil enim hoc est; sed quod Deum tuum offenderis, tam benignum, tam te amantem, tam denique saluti tuæ appensum, ut Filium quoque suum tua caussa tradiderit*. Conceptam ex pœnarum metu Contritionem nullo pacto damnat: Ait solum timorem servilem non sufficere, sed opus omninò esse, ut ex ipso concipiatur casta dilectio, quà Deum optimum maximum, tamquam summum Bonum & Justum, omnisque justitiæ & bonitatis fontem diligamus, ac ideò peccata nostra oderimus, detestemur, de ipsis pœniteamus & conteramur. Etenim imperfecta ex metu concepta Contritio est germana species sumptæ generatim, & superiùs per sacrosanctam Synodum definitæ Contritionis, quam sine laudata charitate non posse esse, est suprà abundè ostensum. Addit de ipsa sanctum Concilium: *Si voluntatem peccandi excludat*. Hoc est, si ejus, à quo introducta est, timoris excludat servilitatem. Exclusionem hanc sancit esse de Contritionis essentia. Porrò voluntatem seu servilitatem istam excludi non posse, nisi per veram, adfectu saltem super omnia, charitatem, etiam supra demonstratum est. Debet esse Dei super omnia dilectio. Hom. 4.

Ecclesia aliud nunquam docuit. Pergit sacrosancta Synodus: *Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre. Quod numquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit*. Agit adversùs Martinum Lutherum, qui in sua adversùs Leonis X. Pontificis Bullam apologia multis blaterat & calumniatur Contritionem, quæ solo pœnarum timore, aut solo naturali Dei amore constet citra infusam ac supernaturalem charitatem, à nobis prædicari uti sufficientem cum Sacramento ad justitiam, & adjungit: *Quasi si dixerint se loqui de Contritione in charitate facta, jam articulus*, à Leone Pontifice damnatus, *nihil ad me. Non enim unquam sic docui, immò qui ut meum damnant, de Contritione naturali & impia extra fidem loqui eos oportet, quam esse hypocrisin, satis jam ex dictis constare puto*. Maledicus & contumax Hæreticorum spiritus semper accusat Ecclesiam: ei imponit fœda & probrosa dogmata, ipsa impugnat, expugnatque aliquando, atque ita non de nobis, sed de suis calumniosis phantasmatibus stultè & nugaciter triumphat. Quod ipsum hic egit Martinus Lutherus, ideoque meritò se purgat Ecclesia, synodaliter edicens se nunquam ita credidisse aut docuisse. Semper defendit & constanter tenuit hanc sancti Joannis Apostoli sententiam: *Qui non diligit*,

ma-

manet in morte. Semper docuit sine Dei super omnia charitate neminem posse justificari, ideòque & semper docuit conceptam ex servili metu Attritionem charitate, licèt non perfectam, oportere tamen esse formatam. Quocirca quicumque aliud hodie in Ecclesia forsitan cogitant, cogitant Martini Lutheri de Ecclesia verificare calumnias, & sacrosanctam Synodum reddere mendacem.

Et hoc sufficienter expressit. Verùm inquies, Quare sacrosancta Synodus disertè non expressit ad imperfectam etiam Contritionem requiri Dei dilectionem super omnia, atque ita omnem hodiernis quæstionibus ingressum non præclusit? Respondeo illud ipsum, quod olim Francorum Episcopis, de Synodo prima Constantinopolitana, cur suo Symbolo hanc vocem, *Filioque*, non addidisset, atque ita plurimas & miserandas Ecclesiarum lites non præfocasset, postulantibus respondit olim Pontifex Leo III. *Sicut non audeo dicere non benè fecisse* laudatæ Synodi Patres, *si fecissent, quia procul dubio sicut cætera, quæ vel omiserunt, scientes utique, & non tam humana, quam Divina illuminati sapientia fecerunt; ita quoque non audeo dicere istud eos nobis minus intellexisse, aut perpendisse, cur dimiserint*. Quin immò sacrosancta Tridentina Synodus non dimisit. Etenim imperfectæ Catechumenorum Contritioni disertè dixit necessariam atque essentialem esse eam charitatem, qua Deum uti omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ideoque peccata sua oderunt & detestantur. Hominem quemvis, ut ei justificationis gratia conferatur, dixit debere *credere, sperare, diligere, pœnitere, sicut oportet*. Hoc est, ex vera in Deum fide, spe, & charitate pœnitere. Generatim sumptam Pœnitentium Contritionem dicit esse peccati detestationem & odium cum proposito non peccandi de cætero: Quæ omnia certum est non posse fieri sine vera dilectione. Perfectam Contritionem dicit esse charitate perfectam, hoc est, illam quæ includat perfectam charitatem, & ex ipsa procedat: Atque ita palàm supponit tot esse Contritionis, quot charitatis classes seu species, & hanc in omni illa debere semper includi.

CAPUT XVIII.

Quæstiones aliquot de imperfecta Contritione.

QUæstio prima est, Quomodò imperfecta Contritio concipiatur ex servili pœnarum metu, per imperium ac emanationem, an per voluntatis conversionem? Inter voluntatis actus & motus est varia subordinatio & caussalitas. Alius ex alio quandoque concipitur & nascitur per physicum effluxum, tamquam rivus è fonte; quandoque per effluxum dumtaxat occasionalem, tamquam de termino à quo conversionis. Uti lignum in ignem, & ligni forma in formam ignis transmutatur, adeòque hæc ex illa concipitur & procedit; ita quoque voluntas in voluntatem vertitur, adeòque una ex altera concipitur, tamquam ex termino istius conversionis. Et ita dico charitatem aut Contritionem concipi & procedere ex servili metu pœnarum. Disertè id tradit in litteris ad Bonifacium Comitem sanctus Augustinus, dicens de Apostolo Paulo: *Quem timor coegit ad charitatem, ejus perfecta charitas foras misit timorem*. Istæ introducentis ad introducti ingressum exitus & cessio est evidens judicium conversionis, seu conceptionis per conversionem. Ad rivi namque fluxum non siccatur fons, ad frondium & florum germinationem non exarescit radix, nullus effectus emanans possit perimere aut pellere caussam: Quin immò potissim ab ipsa in conservari dependet. At verò charitate intrante incipit exire timor; illa crescens hunc diminuit, perfecta omnem pellit, adeoque lucet illius hunc non genuinam caussam esse, sed dumtaxat occasionem. Etiam imperfectam, quæ utique aliud non est quam imperfecta charitas. Contritionem ita nasci tradit Augustinus in sermonibus de tempore, dicens *nos à timore cogi, ut transeamus ad dilectionem*. Et in libris de adulterinis conjugiis ait *Deo terrente & hortante; convertente & implente, humanum in melius mutari adfectum*. Et in libris adversùs Petilianum adfirmat incussum à legibus imperialibus metum esse ansam, *Ut homo in melius mutet voluntatem*. Et hinc Catechumenos à Divinæ justitiæ timore ad considerandam Dei misericordiam, de ipsa sperandum, & diligendam justitiam converti dicit disertè Synodus Tridentina. Gehennarum metus & justitiæ dilectio sunt duo veteris ac novi hominis extrema confinia; ab isto in hoc transire est de necessitate in virtutem proficere, quod fieri non potest nisi per voluntatis transitum & conversionem.

Contritio ex metu concipitur, non emanat. Epist. 50. Serm: 7. L. 2. c. 19. L. 2. c. 84.

Catechumenorum pœnitentia semper, pœnitentium Contritio communiter concipitur ex metu. Laudata sacrosancta Synodus dicit de imperfecta Pœnitentium Contritione: *Ex gehennæ aut pœnarum metu communiter concipitur*. At verò de Catechumenorum Pœnitentia generaliter atque indefinitè dicit: *Peccatores se esse intelligentes, à Divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertunt*. Et hinc nascitur quæstio secunda, Cur Pœnitentium Contritio dumtaxat communiter, Catechumenorum autem Pœnitentia adferatur semper concipi ex timore servili? Respondeo rationem dari à Sapiente: *Qui sine timore est, non potest justificari*. Exponit in Psalmorum commentariis sanctus Augustinus: *Nisi timore incipiat homo Deum colere, non perveniet ad amorem*. Et in libro de catechizandis rudibus: *Rarissimè accidit, immò verò nunquam, ut quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo Dei timore perculsus*. Et in tractatibus super sancti Joannis Epistolam: *Si nullus timor, non est qua charitas intret*. Et de Pœnitentibus Ninivitis scribit in libris adversùs Gaudentium: *Nec curarent, nec crederent prædicta Divina, nisi terrui Regis sui potestate terrena*. Homo vetus in parente Adamo amisit, fidem, spem, charitatem. Dei dona omnia; quin ab illo apostatavit adeo longè, ut nec ipsum servilem Divinæ justitiæ metum retinuerit, neque vires ad Deo vel serviliter obediendum. Hinc uti excisa arbor, ita & excisa justitia, non subitò, sed gradatim ac pedetentim debet recrescere in suam plenitudinem, incipiendo à primis rudimentis, seu à primo sapientiæ exordio, quod est Divinæ justitiæ timor servilis. Hinc introducendæ sapientiæ & charitati præparat locum. Et hunc nostræ reparationis modum adeò constanter

Ps. 149. C. 17. Tract. 9. L. 2. c. 25.

ter servat Divina providentia, ut nec Apostolum Paulum, vas singularissimæ electionis, censuerit ab illo eximendum. Idem in Apostolicæ ad Philippenses Epistolæ commentariis tradit S. Joannes Chrysostomus: *Si quæ ad vitam hanc pertinent, sine timore rectè acquiri non possunt, multò minùs spiritualia. Cedo enim, quis literas sine timore didicit? Quis artem tenuit sine timore? Quod si ubi non imminet diabolus, sed sola negligentia impedimento est, tanto opus est labore, ut solam illam naturalem negligentiam vincamus, ubi tantum impendet bellum, tanta impedimenta, qui fieri unquam poterit, ut sine timore salutem consequamur?* Et in monastica doctrina Archi-Mandrita Dorotheus: *Fieri nequit ullo pacto, ut perfectus* seu filialis *timor aliter, quam per Isagogicum* seu servilem *introducatur*. Et iterum: *Perfectus timor nullo modo haberi potest, nisi Isagogicus præcesserit*. Porrò filialis timor est proprius ac individuus charitatis fœtus & comes, ideoque sicut ipse, ita nec ista sine quasi obstreticante servilis timoris ministerio non potest introduci.

Homil. 8.

Cap. 4.

At verò fideles lapsi passim in plenam originalis nostræ iniquitatis vetustatem non recidunt, sed ipsorum multi sunt similes Apostolo Petro, de quo in negationis peccatum lapso scribit in sermonibus de Dominica Passione sanctus Leo magnus: *Vidit in te Dominus, non fidem fictam, non dilectionem aversam, sed constantiam fuisse turbatam*. Ejus, qua pro Christo Domino mori & carcerari spoponderat, charitatem ait fuisse, non extinctam, sed à superveniente fortioris timoris cupiditate dumtaxat superatam & suppressam. Ejusmodi lapsos, quod fidem, spem, ipsamque etiam actualem charitatem retineant, in Epistola ad Antonianum Episcopum sanctus Cyprianus vocat, non plenè mortuos, sed semineces ac semivivos. In libro de Ecclesiæ unitate sanctus Augustinus appellat ramos infructuosos, necdum tamen præcisos. Has magnas amissæ justificationis & Divinæ gratiæ reliquias quandoque contingit statim à miserante Deo respici, & citra timoris servilis cooperationem ac excitationem in insignem & lacrymosam pœnitentiam resurgere ac ebullire. Etenim Petrum mox à lapsu respexit Dominus, atque hinc ille foras statim egressus flevit amarè. Plurimos olim in gentilium persecutionibus per tormentorum violentiam lapsos fuisse mox à Deo respectos, ideoque sese statim ad Ecclesiarum valvas & omnium stantium fidelium pedes projecisse in solennem Pœnitentiæ fletum, docent testes irrefragabiles, præsertim sanctus Cyprianus. Et talia Pœnitentium exempla nostris etiam temporibus per Dei gratiam non desunt. Hinc igitur Catechumenorum semper, Pœnitentium autem Contritionem duntaxat communiter ex servili timore concipi, rectè dicit sacrosancta Synodus Tridentina. Hocce Catechumenorum & Pœnitentium grande discrimen non intellexit marginalis Scholiastes ad superiùs adducta verba Archi-Mandritæ Dorothei: *Caute lege. Nam innuit nullo pacto haberi posse timorem filialem, quin præcesserit servilis. Ordinariè quidem ita evenit in peccatoris justificatione extra Sacramenta, ut habetur capite sexto Concilii Tridentini; at contingit interdum aliter, cùm quis per Sacramenta justificatur, & in subitaneis & miraculosis justificationibus*. Respondeo Tridentinæ Synodi laudatum locum nequaquam de danda extra, sed omninò intra Baptismatis Sacramentum danda justificatione palàm agere: Eam non quandoque, sed indefinitè, ideoque universaliter & semper inchoari dicit à servili timore. Conversiones subitaneas & miraculosas fateor posse esse extra regulam; addo tamen etiam S. Apostoli Pauli, quæ penitùs subitanea & omnium miraculosissima fuit, conversionem omninò cœpisse à timore.

Ser. 9. cap. 4.

Cap. 25.

De imperfecta Pœnitentium Contritione sacrosanctum Concilium rectè dicit: *Communiter*. Etenim Abrahæ semen, seu Catholica Jesu Christi Ecclesia, non solùm ut stellæ cœli, sed etiam ut arena maris, ex Divina promissione multiplicatum est. Spiritales, seu in justitia perfectos, qui ex casto Dei amore agant omnia, & cadant rarissimè, plurimos; animales tamen & imperfectos, qui ex adjuto per timorem servilem imperfecto amore operantur justa, & frequenter labantur, habet longè plures. Porro eisdem animi viribus, quibus stetit in justitia, quisque passim à lapsu resurgit ac pœnitet, ideoque solo castæ dilectionis impetu excitantur ad resurgendum pauci, plurimi egent impulsu & adjutorio timoris. Hinc dicit sacrosancta Synodus imperfectam Pœnitentium Contritionem communiter concipi ex servili metu. Dicit in Martinum Lutherum, in memorata sua apologia erroris sui fundamenta subvertentem, garrientemque solis crassis, induratis, impiis, & omni conscientia exutis, aut ipsam necdum nactis peccatoribus esse opùs isto adjutorio ac impulsu, ideoque non communiter, sed rarissimè ita concipi Contritionem. Dico, *Erroris sui fundamenta subvertentem*: Fatetur enim, licèt rarissimè, tamen quandoque servilem metum esse utilem, & ex ipso puram Dei dilectionem, veramque pœnitentiam generari. Quod ejus priori dogmati palàm adversatur. Ex timore isto subindè, non tantùm per successiva gradatim incrementa, sed & unico pleni germinis subito impetu procedit etiam perfecta charitas, perfectaque Contritio: Ita enim evenisse Apostolo Paulo omnes credimus, diserteque in literis ad Bonifacium Comitem affirmat sanctus Augustinus. Ast rarissimum est istud, uti in libris de vocatione gentium beatus Prosper rectè advertit, Dei donum: Hinc sacrosancta Synodus solam imperfectam Contritionem adserit nasci communiter ex timore.

Cur dicatur communiter concipi.

Lib. 2. cap. 22.

Quæstio tertia est, quare eadem sacrosancta Synodus imperfectam Pœnitentium Contritionem dicat communiter concipi, non solùm ex servili gehennarum, sed etiam ex aliarum pœnarum metu, ex considerata item peccatorum turpitudine, numero, gravitate? Respondeo rationem dari à sancto Augustino, agente de Ninivitis, ad pœnalia Regis sui Edicta Pœnitentibus, in libris adversùs Gaudentium, Donatistarum Episcopum Thamugadensem: *Quid opùs erat Regis imperio, ut humiliter supplicaretur Deo, qui non intuetur ora, sed corda, nisi quia erant in eis quidam, qui nec curarent, nec crederent prædicta Divina, nisi territi potestate humana? Ista igitur jussione Regiæ potestatis multis ad salutem præstatur occasio, quia etsi violenter ducuntur ad cœnam tanti Patris familias, & compelluntur intrare, intùs tamen inveniunt unde se lætentur*

Concipitur etiam ex metu malorum temporalium.

Lib. 1. cap. 25.

tentur intrasse. Eorum enim Contritionem uti veram ac Divinitùs infusam ipsa sacrosancta Synodus laudat. Quis nesciat etiam Apostoli Pauli conversionem & pœnitentiam, non ex gehennarum, sed ex fulminis ac inde imminentis temporariæ mortis metu fuisse conceptam? Ex intentatarum à legibus imperialibus pœnarum metu plurimos item Donatistas ad veram Pœnitentiam fuisse traductos, frequentissimè prædicat S. Augustinus. Eadem via è pessimis Judæis bonos fideles fecerunt quandoqne Catholici Hispaniarum Reges, Reges Galliæ, Leo Isaurus imperator, nec non & sanctus Pontifex Gregorius magnus. Et hinc de omni, quæ nobis per temporalia mala à Domino Deo præsertim irrogatur, disciplina pulchrè in Hieremiæ Prophetæ commentariis scribit
Cap. 6. Theodoretus: *Pœnitentiæ mater est*. Quocirca qui solum servilem gehennarum metum sine introducta per ipsum charitate laudari uti impetrandæ peccatorum remissioni cùm Sacramento sufficientem existimant à sacrosancta Tridentina Synodo profiteri coguntur etiam patibuli aut Regii gladii metum eadem dignitate & viribus pollere.

Etiam ex pudore humano. Quod vera Contritio etiam ex considerata peccatorum turpitudine, seu ex humanæ confusionis dolore aut metu quandoque concipiatur, docet Regius Propheta: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine*. Et Ecclesiasticus:
Cap. 4. *Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gratiam & gloriam*. Exponit in literis ad Vincentium Rogatistarum Cartennensem in Mauri-
Ep. 48. tania Episcopum S. Augustinus: *Confusio adducit peccatum, cùm erubescit quisque pravam mutare sententiam, ne inconstans putetur, aut diversus à seipso Judice teneatur. Confusio autem adducit gratiam & gloriam cum erubescit quisque de propria iniquitate, & pœnitendo in melius mutatur*. Et in Psalmorum Ps. 82.
commentario: *In sæculum sæculi non conturbantur, qui quærunt nomen Domini, sed respicientes ignominiam peccatorum suorum, ad hoc conturbantur ut quærant nomen Domini, per quod non conturbantur. Hi ad hoc confunduntur, ne confundantur in æternum*. Quod ipsum tradit in prima Concione super Psalmum trigesimum. Eleganter item per ipsa fermè Tridentinæ Synodi verba jam pridem tradidit in literis ad Lincolniensem Episcopum, exstantibus in Spicilegio Lucæ Dacherii, Theobaldus Stampensis: *Qui in se fremit, bona Dei & mala quæ ipse* Tom. 3.
reddidit computando, & in corde gemit seipsum de peccatis increpando, meliùs sine voce loquitur, quàm si voce sine istis loqueretur. Adfirmat & ostendit istam esse veram Contritionem. Considerata peccatorum turpitudo facit hominem sibi ipsi displicere & fætere, cæcatos aut tenebratos mentis oculos aperit, sternit viam sapientiæ, justitiæ pulchritudinem facit diligi & appeti, atque ita iniquitatem odio haberi. Etiam hic adversus Martinum Lutherum, huic item Contritionis origini nequiter & cæcè infensum, sacrosancta Synodus est locuta. Et hæc quidem de Christiana Contritione breviter dicenda duxi, quam ab omnibus hominibus plenè cognosci, & perfectam haberi donet Deus optimus maximus, præsertim à me peccatore infimo omnium Christianorum.

FINIS.

EPISTOLA FAMILIARIS

AD REVERENDUM AC EXIMIUM PATREM

HENRICUM NORIS,

VERONENSEM,

Ordinis Eremitarum Sancti AUGUSTINI, Sacræ Theologiæ Doctorem ac Professorem,

QUA

F. CHRISTIANUS LUPUS,

Eodem in Ordine S. Theol. Doctor & Professor,

QUIBUSDAM AD NONNULLA NUPERÆ SUÆ

DE CHRISTIANA CONTRITIONE

DISSERTATIONIS CAPITA HÆSITANTIBUS;

Juxta Apostoli Mandatum; humiliter conatur dare rationes.

ADMODUM REVERENDO ET EXIMIO PATRI

P. HENRICO NORIS, VERONENSI,

ORDINIS EREMIT. S. AUGUSTINI,

S. Theologiæ Doctori ac Professori, &c.

F. CHRISTIANUS LUPUS,

Ejusdem Augustinianæ Familiæ Alumnus inutilis,

Et sola Dei patientia in Alma Lovaniensi Universitate Doctor S. Th. ac Professor, S. P. D.

ADMODUM REVERENDE AC EXIMIE CONFRATER,

Eccl. 6. *Micus fidelis, protectio fortis: Qui autem invenit illum, invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio: Et non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis: Et qui metuunt Dominum, inveniunt illum.* Tali Amico, in cujus charitatem, præsertim sæculi scandalis sese fatigatum, cum cunctis suis cogitationibus & consiliis totum projiceret, securè illic quieturus, indiguisse fatetur etiam sanctus Augustinus. Ego peccatorum meorum victrici gratiæ deputo, non dumtaxat quod Dominum Deum timere ac diligere sim conatus huc usque, sed & quod te, Clarissimi Parentis tui, nec non Eruditissimi conterranei tui Onufrii Panvinii vestigiis insigniter inhærentem, ideoque non solùm scholastica atque dogmatica Theologia, sed & profana ac sacra antiquitate instructum eximiè, talem invenerim thesaurum. O quoties, primates almæ Urbis Basilicas adeundo, de avitis & Reipublicæ & Ecclesiæ illic actis instruebas eruditissimè? Certè quod in S. Hieronymo per Gallicanam & Græcam, in me per Italicam peregrinationem Divina Clementia est operata. Reperi illic plures Gregorios Nazianzenos. Quæ omnia dum memoria revolvo, mente reportor in Italiam, acerbè dolens necdum adesse illam beati corporis dotem, quam in libris de Civitate Dei laudat S. Augustinus:
Lib. 22. cap. 30. *Ubi volet spiritus, ibi potiùs erit & corpus*. Quod ergo lingua nequeat, res nostrates ambit hæc tibi Epistola notificare.

CAPUT PRIMUM.

Exponitur disputationis, nec non & hujus Epistolæ scribendæ ratio.

QUòd Apostolica Sedes, & Dominus noster Rex Catholicus numerosissimos adhuc & ferventissimos Fideles in Belgio habeant post nuperum Lutheranæ & Calvinianæ hæreseos diluvium, est adoranda solius Dei in nos Clementia, insigniter uti dignata ministerio hujus Almæ Scholæ Lovaniensis. Hæc enim utrique turbini adeò generosè restitit, ut relatis à se ac impugnatis orthodoxis dogmatibus Lutherus passim adscriberet hunc marginalem sarcasmum: *Lovanialiter*. Ita sperabat Majorum nostrorum ictus illudere. Et hinc utraque ista crudelissima factio, dum colligata omnes fermè Belgii Civitates vastavit ac profanavit Ecclesias, hoc Lovaniense, cui nullum humani munimenti robur, nunquam oppidum valuit pervadere: Quod Divina Clementia misereri adhuc vellet genti nostræ, atque ita reparandæ Fidei scholam hanc servaret. Quæ Patrum corda adhuc vivunt in Filiis: Quidquid zizaniorum Dominico apud nos agro inimicus homo superseminavit hactenùs, aut superseminaturus est, feliciter eradicarunt parentes nostri, speramusque ab omnipotente Dei gratia subministrandas etiam nobis & nostris usque ad sæculi finem posteris vires, quibus eradicemus.

Duram nobis luctam nuper fecit Thomas Tamburinus, cujus *expedita*, uti inscribitur, *Decalogi explicatio* huc deportata fuit, & typis vulgata apud Insulas, oppidum Diœcesis Tornacensis. Est compedita, non expedita explicatio: Humanum genus non à multo, uti tentat, Divina-

Divinarum ac humanarum legum jugo, sed in miserandum ipsarum contemptum ac libertinam prævaricationem expedit, nec unum de minimis, sed multa etiam de maximis mandatis solvit, & sic docet homines, atque ita Authorem suum cum omnibus in ejus errorem seductis facit esse minimos in regno cœlorum. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, est summum ac primum, adeoque rigidum æternæ legis mandatum, ut mens nostra, quæ ad instar cordis semper sine feriis est in motu, ejus virtualem, quem mentis habitum ac animi præparationem sanctus Augustinus passim appellat, actum nec ad unum temporis instans, siquidem antiquis Doctoribus credimus, possit interpolare. Quoties mentis supra ipsum reflexio obliget, est antiqua scholæ quæstio: Quorundam singulis dumtaxat Dominicis diebus obligare opinantium sententia à multis meritò judicatur nimis laxa. At verò dictus Tamburinus nec in rationis ingressu, nec in mortis exitu, nulloque vitæ tempore asserit ipsum Divinæ Dilectionis actum esse necessarium: Ait *Præceptum Charitatis impositum fuisse ob Justificationem impii; solùm igitur obligare, quando impius, quia Sacramentum Pœnitentiæ non est in promptu, non habet aliam viam, qua se justificet, nisi eliciat actum Contritionis, quæ semper aliquo tandem modo actum amoris Dei super omnia dilecti involvit. Consequenter igitur & indirectè, ratione suæ Justificationis, ad actum Charitatis fideles obligantur.* Eam quæ nec in mortis exitu nos ad Deum diligendum obliget, sententiam asseverat esse *probabilem & tutissimam.*

Part. 2. cap. 3. para. 2.

Lib. 3. Ep. 12.

Ad istas Siciliæ merces in memoriam nobis venit S. Gregorii Magni ad sanctum Maximianum Syracusæ Antistitem epistola: *Tanta nobis subindè mala, quæ aguntur in ista Provincia, nunciantur, ut peccatis facientibus, quod evertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus.* A viro, omnia *ad majorem Dei gloriam* agere professo, prodire tam monstrosum dogma plurimi sunt admirati. Hinc & ipsum constanter invaserunt, adjuvitque divinitùs inspirata beatissimi Patris nostri, cui det Deus annos de nostris, Alexandri VII. sollicitudo pastoralis, anno 1665. damnans hunc articulum: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, Charitatis, ex vi Præceptorum Divinorum ad eas virtutes spectantium.*

Ex eadem pharetra prodiit apud nos & Flandricus puerorum Catechismus, affirmans purum putum gehennarum servilem metum, eoque solo tinctum & formatum de peccatis dolorem esse cum Christianæ Regenerationis, ac præsertim Reconciliationis Sacramentum dispositionem & caussam sufficientem ad obtinendam Divinæ misericordiæ gratiam ac remissionem peccatorum. In opusculo de Regia Institutione Jonas, qui sub Ludovici Pii Imperio floruit, Aurelianensis Ecclesiæ doctissimus Episcopus scribit charitatem esse *decus Christianitatis, totiusque fidei nostræ Summam, multorum in cordibus non regnare lamentatur*, & post multa ejus encomia adjungit: *Miserabiliter planè decipiuntur plerique, qui sine charitate aut Deo placere, aut ad eum se putant pervenire.* Hinc scabiosus ille, quod pueris cœpisset tradi, Catechismus gravia apud quosdam litigia peperit, tandemque fuit merito abolitus & circumscriptus. Nulla enim circa fidem corruptela est facilior ac pejor, quàm puerorum. Hæc tamen circumscriptio non frænavit quorundam Concionatorum linguas: Adversùs Dei charitatem perrexerunt declamare, & infirmas Christianæ Plebis conscientias duro scandalo percusserunt. Quid ad hæc cum tripudio dicant vicini & permixti nobis hæretici, perpendat vestra Prudentia. Paucorum nugas derivant in cunctos: Ab omni Papistica Ecclesia existimant inferri bellum Divinæ, qua sola Magister Deus veros suos discipulos discrevit à falsis, charitati. Jam pridem mihi placet quod sancto Augustino scripsit sanctus Hieronymus: *Si tuam vis vel exercere vel ostentare doctrinam, quære juvenes & disertos, qui possint & audeant tecum congredi.* Aliud non ambio, quam latitare in monasterio, & antequam ad supremum evocer Tribunal, malè impensos adolescentiæ ac juventutis meæ dies plangere, ac totius vitæ peccata in silentio deplorare. Et quis hodie grassantem, etiam in Christiani dogmatis elucidatione, verborum pugnam & caninam facundiam non aversetur? Ne tamen Matri Ecclesiæ deesse, & acceptum à Domino talentum in terra aut sub modio abscondere viderer, magnorum Virorum consiliis cedens scripsi dogmaticam Dissertatiunculam, dictum dicti Catechismi articulum ostendere conatus profanum, & unanimi SS. Patrum confessioni, Apostolicæque traditioni penitùs adversum Doctoris ministerium honorificare studui, & non recedere ab hocce monito S. Nili Abbatis: *Satiùs est temerè mittere lapidem, quàm verbum.* Et multorum in cordibus laudatur Deus dedisse aliquod incrementum.

Verum uti palato non sano pœna est panis, ita ægro mentis oculo odiosa est veritatis lux. Hinc quidam pauca mea folia acerbè lacerarunt, spondentes brevi per Sedem Apostolicam damnanda. Et sponsionem adimplere fuerint omninò conati. Verùm nosti à Synodo Chalcedonensi factas S. Pontifici Leoni Magno acclamationes: *Petrus per Leonem locutus est, Leoni vita, Leoni multos annos.* Eundem in modum Beatissimo Patri nostro Alexandro VII. qui multos moralis Pseudo-theologiæ libertinos, & Christianæ disciplinæ corruptivos articulos proscripsit, & adhuc pergit proscribere, acclamat nunc universa Ecclesia, ab omni ejusmodi macula & ruga confidens se brevi liberandam. Acclamat & Eminentissimo Principi ac Reverendissimo Patri Francisco Cardinali Barberino, Ecclesiæ Hostiensis Episcopo, & sacri Collegii Decano, qui variis per D. Lucam Holstenium nuper collectis & vulgatis antiquarum Synodorum, Apostolicarum Litterarum, & sacrorum Canonum monumentis præfigere dignatus est hocce elogium: *Concors opinio est, multa in hac collectione reperiri, quæ orthodoxum dogma sanciant, quæ Jura vetera Sedis Apostolicæ illustrent, quæ laxitatem obrepentem hodiernis moribus cinctu quasi severioris disciplinæ veteris adstringant, quæ denique plerisque inquieti hujus & fallosi sæculi malis, maximè autem prurigini novitatum, quæ cæterarum ferè pestium fons est, aptissimum remedium esse possint.* Absit ut ea,

Cap. 9.

quibus

quibus Apostolicum Christianitatis dogma & avitam disciplinam ex authenticis Evangelici Depositi archivis producimus, & adversùm novos inquietorum ingeniorum pruritus defendimus, sub tanto Pontifice ac tanto sacri Collegii Primate damnari, aut de damnatione periclitari metuamus.

Et hæc quorundam desperatio peperit nobis spectaculum, quale in Carthaginensi amphitheatro visum à se testatur in libro apologetico Septi-
Cap. 16. mius Tertullianus: *Nova jam Dei nostri in ista civitate editio publicata est, ex quo quidam frustrandis bestiis mercenarius noxius picturam proposuit cum ejusmodi inscriptione*, DEUS CHRISTIANORUM ONOCHOETES. *Is erat auribus asininis, altero pede ungulatus, librum gestans, & togatus. Risimus & nomen & formam*. Quis vel qualis, quod sine statutis & imaginibus coleretur, esset Christianorum Deus, ignorabat, ideoque & vivum & verum non arbitrata, spernebat cœca Gentilitas. Hinc in tantas blasphemias prorupit. Pessima blasphemia est postmodùm per hæreticos à Domino Deo in ejus Evangelicum dogma, fidosque ejus defensores traducta. Nonne enim Pelagianorum Goliath Julianus orthodoxum Ecclesiæ de originis peccato dogma pessimis de damnatis nuptiis, de reducta duplicis Divinitatis fabula, de Deo authore peccati, de everso libero arbitrio, de carnali animarum traduce, pluribusque ejusmodi calumniis circumvolvit, atque ita projecit in vulgus, clamans: *Ecce dogma Romanorum*! Nonnè ejus defensorem S. Augustinum ubique buccinavit esse Traducianum, Manichæum, Venustianum? Calumniæ spiritum cunctis semper infuisse hæreticis, possit lucidè ostendi. Quod superbus & contumax hæreticorum spiritus semper Ecclesiam accuset, alicubi rectè scripsit Facundus Episcopus Hermianensis. Quin pessimam scabiem affricuerunt hæretici etiam Catholicis, de quibus in Præfatione ad objectiones Vincentianas sanctus Prosper Episcopus Rejensis: *Quidam Christianæ ac fraternæ charitatis obliti, in tantum existimationem nostram quoquo modo student lædere, ut suam se evertere nocendi cupiditate non videant. Contexunt enim, & qualibus possunt sententiis comprehendunt ineptissimarum quarundam blasphemiarum prodigiosa mendacia, eaque ostendenda & ingerenda multis publicè privatimque circumferunt, asserentes talia in nostro esse sensu, qualia diabolico continentur indiculo, quæ falsò in nos ad excitandam invidiam jactitari, facilè & sufficienter subscriptione unius probaremus anathematis, nisi malignitas eorum, qui se gravari putant, si de nobis benè sentiatur, ipsam subscriptionis nostræ brevitatem suspectam esset habitura*. Impii in circuitu ambulant: Impiorum præsertim caput diabolus, miserum humanum genus conatus semper circumducere in eosdem gyros erroris aut malæ voluntatis.

Meam nescio quis de Christiana Contritione Dissertatiunculam multis circumvestivit fœdorum errorum & calumniarum pannis, atque ita projecit in vulgus, vociferans me sentire cum Cornelio Jansenio, Iprensium nuper Episcopo, immò & cum Martino Luthero: Quod dicam Christianam Attritionem, seu imperfectam Contritionem, ut vera sit, formari oportere ac procedere ex Dei Charitate, quæ licet non viribus, tamen affectu sit super omnia; quod talem Contritionem affirmem esse necessariam etiam per Baptismatis aut Pœnitentiæ Sacramenta adipiscendæ Justificationis dispositionem & caussam, adeoque sine illa nullam esse spem salutis. Certè etiam S. Joannes Apostolus scribit nos, utique per Christianæ Regenerationis Sacramentum, esse *translatos de morte ad vitam, quoniam diligimus Fratres*. Hæc est definitiva ejusdem sententia: *Qui non diligit manet in morte*. Et Seſſ. 6.
sanctus Paulus Apostolus prædicat charitatem Can. 3.
omni charismate esse excellentiorem, sine qua nec Angelicæ linguæ donum, nec Prophetia, nec largissima eleemosyna, nec ullum Sacramentum, nec ipsum etiam Martyrium possit prodesse. Et ipse Magister Deus clamat: *Qui non diligit sermones meos non servat*. Et ipsa Martini Lutheri damnatrix Tridentina Synodus statuit: *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei Justificationis gratia conferatur, anathema sit*. Quid ergo superest, nisi ut quis rixator etiam hos omnes dicat fuisse Jansenistas ac Lutheranos? Novi sui à vetere Testamento palmare discrimen Dominus JESUS sanxit esse servilem timorem ac filialem amorem; Quisquis nos solo timore justificandos promittit, benedicti Sanguinis exsufflat pretium, suadetque nos è Christianis fieri Judæos.

Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperàm, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum. Exagitantis stili libido est *amari zeli* fœtus, cujus elogia non à me, sed à sancto Jacobo Apostolo malim audiri. *Desursum sapientia est pudica, pacifica, modesta, suasibilis, plena misericordia, non judicans*: Longè Cap. 3.
minùs maledicens. Et hinc ad Remensis Provinciæ Episcopos, qui in nescio qua quæstione Suessionensis Ecclesiæ Clericos hæresis aut sacrilegii notarunt, rectè scribit S. Ivo Episcopus Ep. 83.
Carnutensis: *Habetis in Heptatico, quia in contentione duorum qui ad alterius pudenda manum miserit, lapidibus obruatur. Quod quid est aliud dicere, nisi qui in aliqua disceptatione in aliquem convitiosa verba protulerit, ab omnibus duriter arguatur*. Certè inter crimina, ob quæ sanctum Joannem Chrysostomum damnavit Synodus ad Quercum, fuit & hoc: *Quod sanctum Epiphanium*, utique in disputatione, *delirum, & parvum dæmonium appellasset*. Joannem Ravennatis Ecclesiæ Metropolitam, quod vel famulos suos inconcinnis titularet elogiis, gravissimè increpavit sanctus Gregorius magnus. Nos interim Theologi Docto- Lib. 4.
res gaudemus illo Episcoporum privilegio, de Ep. 15.
quo idem Pontifex ad Constantium Archi-Episcopum Mediolanensem: *In corporali prælio fieri* Lib. 6.
solet, ut is, qui in certamine vexillum portat, ipsum hostis vehementer impetat, quatenùs si ipse, Ep. 14.
qui à cæteris attenditur, vulnus acceperit, multitudo omnis citiùs dispersa capiatur. Sumus signum ad sagittam, patemus multis invidiæ jaculis, & ad Emergardem Augustam de diabolo scribit Lib. 3.
apud Flodoardum Hincmarus Metropolita Re- cap. 27.
mensis:

mensis; *Si non possit in alio in hoc vult* etiam piorum hominum *intentionem fuscare, ut eam faciat in indebita* de Sacerdotibus, quibus in ministerii ac onerum partem & subsidium Ecclesia adjunxit publicos sacræ Paginæ Professores, *opinione ambulare*. Nobis figere, & adimplere debemus germanè Christianam legem, exstantem in Codice Theodosiano, quam sibi ipsis ad Ruffinum, Orientalis Prætorii Præfectum, scripserunt totius orbis Domini Augusti, Theodosius, Arcadius, & Honorius: *Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum fuerit, eum pœnæ nolumus subjugari, neque durum aliquid nec asperum sustinere. Quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est; si ex insania, miseratione dignissimum; si ab injuria, remittendum.* Ita viri, uti non operatur Justitiam, ita nec videt veritatem. Ad sanctum Augustinum, & Pascentium Comitem Arianum, de dogmate conlaturos, rectè præfatus est clarissimus vir Laurentius: *De Deo disputans animus debet serenior inveniri, quia repulsis animositatis caliginibus, menti sese puræ ad intelligendam naturæ suæ magnitudinem faciliùs sese offert.* Mentis nostræ oculus *ad contemplanda Divina infirmus ex contentione fit etiam turbulentus.* Rectè tamen in primo adversùs sanctum Hieronymum libro scripsit Presbyter Ruffinus: *Quamvis Christiano cætera crimina silendo depellere, exemplo Domini, sit gloriosum; sed tamen hoc in fide si fiat, maximum scandalum generat.* Et ad suum & Collegarum in Ephesino latrocinio lapsum excusandum dixit in Chalcedonensi Synodo Theodorus, Claudiopolitanus in Isauria Episcopus: *Unusquisque verebatur, ne ut hæreticus dejectus perderet quos baptizaverat. Et non ei solùm erat periculum, sed baptizatis, & his qui in Christo crediderant. Et non oportuit quidem tunc tacere.* Etiam Doctor eruditionis suæ filios maculosi nominis scandalo non potest perdere, nec sustinere ut credatur fideles animas stuprasse Lutheranismo. Possim tamen ego cecidisse in culpam illam, de qua in literis ad sanctum Hieronymum accusat semetipsum mansuetissimus Pater noster, sanctus Augustinus: *Potiùs culpanda est negligentia mea, quia hoc*, quædam sensui necessaria verba: *non addidi, quam objurgatio tua.* Possim & ego sensa mea non satis declarasse. Justus in misericordia arguit: juxta magnum Gregorium falsa justitia dedignationem habet, vera compassionem, ideoque nec manu percutit, nec lingua. Peccata mea meruere medicinam duriorem, ex cujus regulis ad sanctum Hieronymum scripsit sanctus Augustinus: *Utiliores esse plerumque inimicos jurgantes, quàm amicos objurgare metuentes. Illi enim, dum rixantur, dicunt aliquando vera, quæ corrigantur; illi autem minorem, quàm oportet, exhibent Justitiæ libertatem, dum amicitiæ timent exasperare dulcedinem.* Hinc de obortis suspicionibus cogor me in mansuetudinis spiritu expurgare breviter, addens tamen cum Facundo Episcopo Hermianensi: *Quoniam non est eadem quæstionis responsionisque conditio, nec quod breviter accusatur, etiam breviter excusari potest, sicut nec tanta maculandi & vulnerandi est difficultas, quanta nos in abluendo medendoque consequitur; necesse est nobis aliquantò impensiùs agere, maximè scientes quàm difficilè rejiciant obstinati, quod semel adsumserunt.* Quare vestra in me Benignitas & boni consulere hanc verbosam Epistolam, & meam miserari dignetur infelicitatem, qui ejusmodi in causa compellor *tempus expendere, cujus nemo potest recuperare jacturam.* Epistolæ sortem prosperet Divina Clementia, tantum donans fructum, quantum ex ejus compulsa scriptitatione sentio laborem.

[Margin notes: L. 9. tit. 4. cap. 1. — Ep. 178. — Ep. 174. — Act. 1. — Lib. 10. cap. 1.]

CAPUT II.

Lutheranus de Christiana Contritione error largiùs exponitur.

De Contritione, quam à Pœnitentia distinguit & ejus alteram facit partem, in duodecimi sui per Leonem X. Pontificem damnati articuli apologia scribit Martinus Lutherus: *Satis dictum est fidem sine Contritione esse non posse, cùm gratia non infundatur sine magna concussione animæ. Volui enim fidei virtutem declarare, quoniam sola faciat ad remissionem peccatorum. Quod dico, ne quis me putet Contritionem, seu turbationem illam cordis in cogitatione peccatorum suscitatam negare.* Notandæ sunt voces: *Cùm gratia non infundatur sine magna concussione animæ.* Et voces: *Contritionem seu turbationem illam cordis in cogitatione peccatorum suscitatam.* Prima & originalis Augustana Confessio exponit: *Constat Pœnitentia propriè duabus partibus. Altera est Contritio, seu terrores incussi, agnito peccato; altera fides, quæ concipitur ex Evangelio seu Absolutione, & credit propter Christum remitti peccata, & consolatur conscientiam, & ex terroribus liberat.* Et anno 1540. mutata ac meliorata Confessio: *Constat Pœnitentia seu impii conversio duabus partibus. Altera est Contritio, hoc est, terrores incussi conscientiæ, agnito peccato, in quibus & iram Dei agnoscimus, & dolemus nos peccasse, & peccata detestamur ac fugimus. Altera pars est fides, quæ concipitur ex Evangelio seu Absolutione, & credit propter Christum rectè remitti peccata, & consolatur conscientiam, & ex terroribus liberat. Damnant illos, qui non docent remissionem peccatorum per fidem gratis propter Christum contingere, sed contendunt contingere propter dignitatem Contritionis, dilectionis, aut aliorum operum, & jubent dubitare conscientias in Pœnitentia, an consequantur remissionem, & adfirmant hanc dubitationem non esse peccatum.* Et Confessio Wirtembergensis: *Contritionem vocamus sensum Divinæ iræ, seu dolorem aut pavorem animi ex agnitione magnitudinis peccatorum, & gravitatis iræ Dei ortum. Talem Contritionem arbitramur, quidem necessariam esse in vera Pœnitentia, quam Contritionem lex Dei in homine excitare solet. Sed docere eam mereri remissionem peccatorum coram Deo, existimamus ab Apostolica doctrina alienum esse.* Impetrandæ Justificationis meritum omne adscribunt soli fidei, de qua pergunt: *In agenda vera Pœnitentia nihil certiùs, nihil firmiùs judicamus, quàm quòd omninò necessaria sit fides, videlicet ut quod Evangelium Christi adnuntiat, credamus certò nobis remitti & condonari peccata gratis propter Christum Dominum nostrum. Non ignoramus quidem, quod si opera nostra respicimus, non tantùm nobis dubitandum, verùm etiam de salute no-*

[Margin notes: Act. 12. — Act. 12.]

te nostra desperandum sit: Quippè quòd nostra opera, quantumvis bona videantur, non possint coram severo tribunali Dei consistere. Nec obscurum nobis est, quod carni nostræ in hac corporali vita semper adhæreat dubitatio de misericordia & clementia Dei; sed cùm Deus promittit nobis gratuitam suam clementiam propter Christum Filium suum, & exigit ut Evangelio Filii ejus obedienter credamus, exigit etiam eo ipso, ut dubitationem carnis nostræ mortificemus, ac certissimam de misericordia sua fiduciam concipiamus, ne nos ejus promissionem tanti mendacii accusemus, quantam de ea dubitationem habeamus. Et ut possimus certam fiduciam concipere, collocavit salutem nostram, non in meritis nostræ justitiæ, quæ est imperfecta, sed tantùm in meritis Filii sui, Domini nostri, Jesu Christi, cujus Justitia, ut est perfectissima, ita & in Dei Judicio firmissima & constantissima.

Inter Pœnitentiam & Contritionem est omninò grande discrimen. Etenim Pœnitentia etiam satisfactionis comprehendit opera, quæ adimplenda promittit & suscipit Contritio: Ista passim vocamus Pœnitentiæ actionem. Hoc in discrimine omnia ferè jam dicta fundavit etiam Lutherus. Ejus dictum, *Optima Pœnitentia est nova vita*, non minùs in satisfactiones, quàm in Contritionem videtur processisse. Quidquid sit, & in ejus verbis, & in adductis Confessionibus varii miscentur errores. Primò, quòd fidem adserat esse Pœnitentiæ partem. Esse Pœnitentiæ, & omnis Christianæ Justitiæ dumtaxat exordium, radicem, & fundamentum docuit semper omnis sub cœlo Ecclesia, cum qua ad istud Augustanæ confessionis caput Dominus tunc noster Clementissimus Imperator Carolus V. & orthodoxi Germaniæ Principes, rectè responderunt: *Hæc*, duas tantùm partes adsignans Pœnitentiæ, *articuli pars admitti nequaquam potest, sicut nec ea, quæ asserit fidem esse alteram partem Pœnitentiæ, cùm omnibus compertum sit fidem esse præviam Pœnitentiæ*. Alter error est, quod fidem, ex qua Pœnitens purgatur & justus vivit, garriat esse vanam istam & pertinacem de Domini Jesu Christi meritis, non fiduciam, sed præsumptionem. De Jesu Christi meritis etiam nos sine hæsitatione confidimus, & ab ipsis non solam peccatorum remissionem, sed & omnes tam præsentis quàm futuræ vitæ promissiones exspectamus: Ad omnem precem, ad omnem gratiarum actionem adsiduè supplicat & clamat Ecclesia, *Per Dominum nostrum Jesum Christum*. Verùm nostras, à Deo Patre per eumdem Dominum donatas, bonas voluntates, & ex ipsis profecta opera bona à dispositiva ac præparativa in Justificationem caussalitate excludere, & de solis alienis benedicti Domini meritis sine hæsitatione confidere, est præsumptio omninò pertinax & vana.

Error omnium pessimus, & pessimè calumniosus est, quòd adseverent Lutherani Contritionem esse solos ex agnito peccato incussos conscientiæ terrores, aut certè solùm ex ejusmodi terroribus natum & formatum de peccatis dolorem. Adversùs illam statuit sacrosancta Synodus Tridentina:
Sess. 14. *Si quis dixerit duas tantùm esse Pœnitentiæ partes,*
Can. 24. *terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Evangelio vel Absolutione, qua*
Cap. 4. *credit quis per Christum remissa peccata, Anathema sit*. Et rursùs: *Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ, absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit*. Pronuntiat adversùs ipsum Martinum Lutherum, nec non adversùs melioratæ Augustanæ Confessionis Apologum, Philippum Melanchthonem, cujus hæc sunt verba: *Intelligunt omnes boni viri utiliter & piè reprehensam esse doctrinam Sophistarum, & Canonistarum de Pœnitentia. Nam hæc dogmata apertè falsa sunt, & non solùm aliena à Scripturis, sed etiam ab Ecclesiasticis Patribus. Quòd per Attritionem mereamur gratiam. Quod susceptio Sacramenti Pœnitentiæ ex opere operato, sine bono motu utentis, hoc est, sine fide in Christum, consequatur gratiam*. A Canonistis & Scholasticis Theologis traditam Attritionem errant aut imponunt esse solum gehennarum servilem metum, aut ex ipso solo natum de peccatis dolorem: Eam rectè addunt motum esse salutariter non bonum, ideoque istius doctrinæ probratricem Papisticam Ecclesiam garriunt deviasse à Scripturis Canonicis & antiquis Patribus, utpotè quæ doceat Pœnitentem sine fide in Deum per solam operati in Sacramento operis virtutem Deo reconciliari. Et hisce principiis nititur duodecimus per Leonem X. Pontificem damnatus articulus: *Si per impossibile confessus non esset contritus, si tamen credat se esse absolutum, verissimè est absolutus*. Quòd nempe à Luthero garriatur Contritio esse solus servilis gehennarum metus, motus supernaturaliter non bonus, ideoque justificantis gratiæ infusionem comitari aut præcedere quidem possit, at nullo caussalitatis modo prævenire.

Quod dogma est varia lepra maculosum. Prima est jam dicta calumnia Dei namque Ecclesia, ac per ipsam probati, seu recentiores, seu antiqui Doctores de Attritione nihil tale umquam docuere. Altera lepra est, quod incussum conscientiæ metum velint esse ipsam Contritionem, ac sine ipso fieri non posse infusionem gratiæ: Est enim solum, & quidem extrinsecum, Contritionis exordium, ex quo ista sapientia, licèt semper in Catechumenis, in Pœnitentibus tamen dumtaxat communiter concipitur ac paratur. Nullo modo est pars Pœnitentiæ. Tertia lepra est, quòd per fidem in Christum, non casta ejus dilectione formatum ac fœcundatum Christianè credendi actum intelligant, sed pertinaciam vanæ suæ præsumptionis: Quo in puncto quantùm discedant ab avito Patrum sensu, est in Dissertatione ostensum. Quartam lepram exponit memorata Confessio Wirtenbergensis: *Demus operam, ut generalis peccatorum Confessio, quantùm fieri potest & licet, in Ecclesiis nostris conservetur, idque duabus de caussis. Altera, ut hac occasione privatim audiatur Evangelium Christi de remissione peccatorum, quod Evangelium est vera clavis regni cœlorum, & Absolutio à peccatis: Et ut per auditum Evangelii seu Absolutionis fides, vel concipiatur, vel confirmetur*. Confessionem vel Absolutionem negant esse verum, operis operati virtute validum, novi Testamenti Sacramentum, sed pium dumtaxat Pœnitentis cum Ecclesiæ Ministro colloquium, iterùm parturiens aut plantans peccato sopitam fidem in Christum, id est, memoratam vanæ præsumptionis

nis pertinaciam, qua sola impetratur remissio peccatorum.

Et ab ista pessima calumnia non solùm Tridentinum Concilium, sed & ipso priores aut coævi Scriptores Catholici Ecclesiam constantissimè expurgarunt. Etenim ad hæc Wirtembergensis Confessionis verba, *Contritionem vocamus sensum Divinæ iræ, seu dolorem & pavorem animi ex agnitione magnitudinis peccatorum*, in Catholicis suis Scholiis scribit magnum Ordinis Prædicatorum & totius Ecclesiæ lumen, Caroli V. Augusti Confessarius, Petrus à Soto: *Adde*, ET EX VERA DEI DILECTIONE, IPSUM SUPER OMNIA BONA ÆSTIMANTE. *Sine hac verò, de qua dictum est*, DIMISSA SUNT EI PECCATA MULTA, QUIA DILEXIT MULTUM, *Contritio non est vera*. Et ad hæc verba, *Contritionem lex Dei in homine excitare solet*, pergit: *Immò reverà sola gratia concedere, juxta illud Pauli*, NEQUANDO DEUS DET ILLIS POENITENTIAM. *Sed hic ostendunt isti Doctores se non intelligere neque quæ loquuntur neque de quibus adfirmant. Primò non intelligunt Catholicam doctrinam de Contritione, quam nos intelligimus veram illam conversionem cordis à peccato, quam petit sibi dari à Deo, qui dicit*, CONVERTE ME DOMINE, ET CONVERTAR, *Et tam frequenter in Psalmis*: CONVERTE NOS DEUS SALUTARIS NOSTER. *Ipsi verò Contritionem, vel certè dolorem huic conjunctum, humanum quoddam opus humanarum virium putantes, primùm indignè sentiunt de illa, quæ tam prædicata est, & tam necessaria. Deindè magni adsertores gratiæ non docent, gratiam quærere tunc, cùm maximè necessaria est peccatori, scilicet cupienti remissionem obtinere peccati*. Et in Catholica Confessione, *Contritionem vocat Catholica Ecclesia perfectum animi dolorem de peccato, voluntati illi, qua peccare libuit, oppositum, frangentemque duritiam illam cordis, qua peccatores Divinis Præceptis & bonitati resistimus. Dolor quidem imperfectus est, ex quantacumque & qualicumque fide procedens, & quantascumque lacrymas & sensum doloris habeat, quousque ex Dei charitate, quæ veram fidem prærequirit, sine qua impossibile est placere Deo; charitate, inquam, dilectioneque illius super omnia bona & amabilia procedat, atque ita peccata, tamquam Deo opposita, super omnia, quæ odio habet, idque verè in Divinis oculis detestetur. Hæc Contritio semper, & ante legem, & sub lege, & revelatæ gratiæ tempore, ad remissionem lethalis peccati necessaria est in adultis*. Istud ipsum, quod ego in Dissertatione dixi, adserit esse Catholicam totius Ecclesiæ Confessionem. Servilis gehennarum metus, ac ex ipso solo natus de peccatis dolor reverà per comminantem Dei legem excitatur in homine, est carnalis & Judaica legis justitia, opus humanarum virium. Ejusmodi Contritionis fucum à recentioribus Scholarum Magistris tradi aut erravit aut finxit maledicus Lutherus; atque omnem in ipsis Ecclesiam pessima calumnia fœdare tentavit.

Ejusdem nobis per Augustanam Confessionem impactæ calumniæ secundum articulum eodem modo purgat strenuus Franciscanæ familiæ Theologus Joannes à Daventria: *Haud impari mendacio nugantur tradidisse Catholicos, quod susceptio Sacramenti Pœnitentiæ ex opere operato, sine bono motu utentis, hoc est sine fide in Christum, consequatur gratiam. Sic autem tradiderunt, & quidem catholicè, quod Sacramenta dent gratiam his, qui non ponunt obicem. Qui enim non credit, qui non statuit secum vitam & mores corrigere, qui ex imo pectore non quærit gratiam, magnum planè gratiæ obicem ponit. Videant hic illustres Principes, & omnes cordati viri, istorum Cretensium Mæcenates, qui fortè his evidentissimis mendaciis inescati sunt, & à Catholico sensu alienati, quam periculosè stent, quàm insecurè vivant, cum mendaciis nituntur*. Quæ saluberrima admonitio meis etiam Cretensibus utinam inserviat. Quisquis enim Christum Dominum animæ suæ per castam dilectionem non ponit in fundamentum, super arenam ædificat, periculosè stat ac insecurè vivit.

Pergit laudatus Joannes etiam ad primum articulum: *Quod per Attritionem mereamur gratiam, si rectè intelligatur, certissimum est, multoque clarissimum. Baptisma cum fide & dolore de peccatis, & cum Proposito melioris vitæ, justificat & salvat. Sic & Sacramentum Pœnitentiæ, perpetuum in necessitate Baptismum, accipientibus Christus promittit remissionem peccatorum. Pœnitentia verò, si tamen vera Pœnitentia est, non fit sine Attritione. Attritio verò, ubi charitatem & gratiam acceperit, facit contritum*. Verùm quæ & qualis charitas & gratia faciunt ex Attrito Contritum? Habituali sanctificanti gratiæ prævia actualis adfectum saltem super omnia charitas, de qua prosequitur laudatus Joannes: *Adversarii ante hac, licèt solam fidem sufficere dicerent ad remissionem peccatorum sine omni opere jam tamen in hoc aliquantulum se corrigunt. Nam aliquod opus a peccatore exigunt, videlicet dolorem, quem sive ex* Dei *charitate, sive ex* pœnarum *odio nascatur, dicunt sufficere ad justificationem, modò sibi credat peccata dimitti. Catholici verò certissimi, quod nunquam remittantur peccata, nisi per justificantem gratiam, & per fidem charitate formatam, adserunt gratiam gratum facientem & charitatem esse necessariam ad reconciliationem. Nunquam inimicus reconciliatur, nisi priùs diligat eum, quem priùs odio prosequebatur. Numquam ingratus agnoscit beneficium, nisi priùs malè affectum animum exuat, id est, inimicus & ingratus non justificatur, nisi charitate & gratia intervenientibus. Ideò tradunt non sufficere ad peccati remissionem, si tantùm timeat, & peccatorum remissionem speret, sed quod oporteat eum ex toto corde dolere, & converti ad Deum, ità ut non tantùm timeat, sed & diligat Deum*. Dilectionis necessitatem nervosè exaggerat ac declarat.

Notanda sunt verba: *Adversarii antehac, &c.* Attestantur omnibus Hæreticis familiarem doctrinæ instabilitatem etiam Lutheranis infuisse. Etenim primæva Augustana Confessio cum suo Pseudo-Duce Martino Luthero adfirmat Contritionem non esse aliud, quàm ex agnito peccato incussos conscientiæ terrores. Et adversùs istam fabulam olim à Carolo V. Imperatore rogata pronuntiavit sacra nostra Facultas: *Contritio est dolor de peccatis propter Dei offensam susceptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi, non autem*

com-

ut quidam hoc sæculo perniciosè dicunt, terror conscientiæ propter apprehensum gehennæ supplicium. Confirmavit Tridentina Synodus, definiens terrorem istum non esse partem Pœnitentiæ, hoc est, non esse Contritionem. At verò apud Augustam meliorata Lutherana Confessio fatetur Contritionem esse non nudos ejusmodi terrores, sed *in quibus dolemus non peccasse, & peccata detestamur ac fugimus.* Ut nobis impacta de utili citra bonum utentium motum, seu citra fidem in Christum, Pœnitentiæ Sacramento calumnia, maneat firma, adfirmat Contritionem nobis esse ex solo servili gehennarum metu natum ac formatum de peccatis dolorem, & pergit: *Damnant & istos, qui non docent remissionem peccatorum per fidem gratis propter Christum contingere, sed contendunt contingere propter dignitatem Contritionis, dilectionis, aut aliorum operum, & jubent dubitare conscientias in Pœnitentia, an consequantur remissionem, & adfirmant hanc dubitationem non esse peccatum.* Seriis & adsiduis parentum nostrorum, veram Attritionem non ex solo servili metu, sed ex casta Dei dilectione constare, formari, & nasci oportere clamantium instantissimè, apologiis moti tandem admiserunt nostræ purgationis aliquid, persistentes interim in pessima vanæ suæ de Christi Domini merito præsumptionis pertinacia, pristinaque, non nihil tamen transfigurata, in nos calumnia, & adseverantes non laudatam Contritionem, sed solam istam fidem esse adæquatè præparatoriam caussam remissionis peccatorum. Audi calumniæ transfigurationem: *Adversarii dicunt peccatum ita remitti, quia contritus elicit actum Contritionis Dei, per hunc actum meretur accipere remissionem omnium peccatorum. Hoc nihil est nisi legem docere deleto Evangelio, & abolita promissione de Christo. Tantùm enim requirunt legem & nostra opera: Quia lex exigit dilectionem.* Ex servili gehennarum metu conceptam imperfectam Contritionem de hypocrisi & peccati augmento accusare non audent, degradare tamen & circumscribere nituntur ex alio principio: Esse dumtaxat ex lege justitiam, ideòque non infusum Dei donum, & supernaturaliter bonum motum volunt adeò contumaciter, ut etiam idipsum garrire non erubescant de ejus formatrice & genetrice casta Dei dilectione. Eam esse volunt, quod etiam Lutherus dixit, dumtaxat naturalem, revera legis effectum, & opus merè humanum. Audi fundamentum: *Non priùs* supernaturalis & casta *Dei dilectio adest, quam sit fide reconciliatio facta. Lex enim non fit sine Christo, juxta illud:* PER CHRISTUM HABEMUS ACCESSUM AD DEUM. Omnia ante justificationem opera volunt esse peccata, ideoque veram & castam, quæ non agit perperam, Dei dilectionem ante illam adserunt non posse inesse. Ita nos gratis per solam de Christi Domini merito fiduciam, circa quamvis nostram cooperationem, volunt justificari. *Contritionis* præsertim *dignitatem* volunt nullo pacto cooperari: Ut Martinus Lutherus, qui nos super eam, uti super alteram impetrandæ justificationis caussam, ædificantes blateravit ædificare super arenam, mendax non reperiatur. Adversùs quod dogmatis monstrum rectè exclamat laudatus Joannes Daventriensis: *Audisti absurda, audi nunc absurdiora. Adversarii sine charitate adserunt peccatorem justificari, quia dilectio, ut eorum verbis dicamus, non adest, nisi priùs facta sit reconciliatio. Non video, an quidquam dici possit ineptiùs.*

Quæ omnia considerans, & inter se conferens laudatus Frater Joannes, rectè adjungit: *Facilè inter Adversarios & Catholicos lis componeretur, si vellent illi sibi ipsis constare, & Scripturis credere. Fidem faciunt alteram Pœnitentiæ partem, quam non ex consensu Scripturarum esse Pœnitentiæ caussam probavimus. Nota hic quod dicunt de fide in Christum, & deindè quod decernit sanctus Augustinus, aliud esse credere Deo, aliud in Deum, quodque illud multorum etiam dæmonum, illud paucorum sit, eorum scilicet qui fide in Deum tendunt. Fide autem tendere in Deum nihil aliud est, quàm benefaciendo, obsecrando reconciliationem & unionem cum Deo quærere toto pectore, quod tunc demùm continget, cum pœnitentibus & petentibus dabitur Spiritus Sanctus, per quem & charitas diffunditur in cordibus eorum.* Circa quæstionem hanc adfirmat nos & Lutheranos distare modico intervallo: Omnem litem esse de significato harum vocum, *Fides in Christum.* Illi pertinacem vanæ de solo Domini meritò præsumptionis fiduciam, nos esse volumus castam Dei dilectionem, seu fidem tali dilectione formatam ac fœcundam. Hanc & ipsi admittant significari istis vocibus, ac esse palmarem, & obtinendæ peccatorum remissioni quàm maximè necessariam necessariæ Contritionis partem, erimusque populus labii unius & sermonum eorumdem. Erit pax etiam inter me & meos Accusatores. Ex huc usque dictis interim vides ab opinione illa, quæ Christianam Contritionem in solo per solum servilem metum nato & formato de peccatis dolorem sistens, adserit Pœnitentem sine casta Dei adfectu saltem super omnia dilectione posse reconciliari, impingi in Lutheranum Augustanæ Confessionis dogma, & pessimam ab ipsa nobis adfrictam calumniam manifestè verificari. Imitor sanctum Patrem nostrum Augustinum, qui à Juliano Pelagianista, ipsum accusante de Manichæismo, demonstravit Manichæum insigniter adjuvari.

CAPUT III.

Quod casta Dei adfectu saltem super omnia dilectio sit Christianæ Contritionis pars essentialis & præcipua, demonstratur ex orthodoxis Doctoribus, per quorum Scripta de Martino Luthero Ecclesia usque hodie triumphat.

Sine casta Dei adfectu saltem super omnia dilectione esse non posse veram Contritionem, abundè nobis dixerunt Joannes Daventriensis, & Petrus à Soto, addens adsertionem hanc esse unum ex immobilibus fidei Christianæ fundamentis. Eximias hujus Petri laudes, ejusque numquam satis prædicanda in omnem Ecclesiam merita videre possis in Nicolai Sanderi opere de schismate Anglicano. Eisdem adstipulatur per Hermannum Archi Episcopum celebrata adversùs Lutherum Coloniensis Synodus: *Prima Pœnitentiæ pars est Contritio, quam Ecclesia vocat*

vehementem animi amaritudinem, & intimum dolorem conscientiæ, quæ Deum peccatis irasci sentit, & se peccasse graviter dolet, cum voto vitæ in melius commutandæ. Eam ex servili gehennarum metu, ex considerata peccatorum fœditate ac multitudine, aut ex aliis ejusmodi principiis dicit
F. 122. concipi, & prosequitur: *Neque tamen putandum*
123. *est hunc timorem servilem, qui ex metu supplicii du-*
124. *cit originem, & horrorem incutit peccatorum, Pœnitentiam totam absolvere. Quin potiùs is solus adeò non sufficit, ut & exitialis sit, quod desperationem gignat, nisi proficiat ad spem per contemplationem misericordiæ Divinæ, & succedat fides illa secundùm tertiam credendi rationem, quæ accedens demùm facit, ut timorem servilem comitetur timor Filio dignus, cui commissa displicent, non jam quod pertrahant ad gehennam, sed quod Patrem optimum, & sic de nobis meritum offendant, quale videre est in filiis, qui graviter in parentes deliquerunt. Primùm enim ex metu pœnæ seu plagarum oderunt peccatum, deindè paternæ pietatis memoria subeunte, ubi fiduciam reditus in gratiam cæperint, etiam ex amore præterita commissa detestantur, sic ut etsi nullus deinceps immineat pœnæ metus, tamen scientes rursùs admittere nolunt, quod parentes illorum offendat.* Adversùs Lutheri, nos sola in Christum fide justificari quasi ex Apostolo blaterantis insanias, triplicem, qua Deum, Deo, ac in Deum credimus, fidem distinguit ex sancto Augustino, & adjungit: *Prima credendi ratio seu fides, si solam accipias, infirma est, & velut adhuc mortua. Altera, qua Deo tantum credimus, necdum tamen erga Deum religiosa pietate adficimur, manca! Sed tertia, qua in Deum credimus, pioque adfectu in ipsum tendimus, ea demùm vivida atque integra fides est.* Primam & secundam consistere in intellectu, & spiritalis ædificii adfirmat esse exordia, pergitque de fide tertia: *Secundùm tertiam credendi rationem etiam in voluntate est, quod actio fidei sic acceptæ, quod est credere, fidere, & adhærere Deo, non solo intellectu, quem fides illuminat, sed & voluntate, quam accedente charitate inflammat, perficiatur. Jam etsi fides, spes, & charitas sint tria dona Spiritus, & singula suas distinctas habeant rationes, tamen hoc constat, eam fidem, qua in Deum credimus, quæ sola efficax, sincera, integra, & salutifera est, nec infundi, nec accipi sine charitate.* Multis hæc confirmat. Et hanc tertiæ rationis fidem esse Contritioni essentialem adseverat, atque prosequitur: *Hæc ergo fides, cum timore filiali conjuncta, veram Pœnitentiam à falsa separat, & discrimen facit inter Contritionem impii, & verè pœnitentis. Impius enim concepto timore servili ex metu supplicii, atque ibi consistens, in desperationem adigitur, quod videre est in Cain, Pharaone, Saul, Achab, & Juda traditore. Sed quos in hoc dolore constitutos Deum clementer respicit, hi cùm ex timore per fiduciam misericordiæ ad timorem filialem fecerint gradum, tum demùm ad veram Pœnitentiam contristantur. Vides ergo, quemadmodum consideratis justitiæ & Judicii Divini, accedente fide historica,* qua Deum credimus, *Pœnitentiam inchoet, consideratio verò bonitatis Divinæ, ex amoris adfectu procedens cum fiducia misericordiæ, Pœnitentiam formet.* Adversùm Lutheri, ex servili metu conceptam Contritionem de hypocrisi & peccati augmento damnantis, fabulas adjungit: *Haud inficiamur sanctiorem esse Pœnitentiam, quàm timor filialis, in bonitatem Dei respiciens, incboat & format; sed quoniam hæc est fragilitas & imperfectio nostra, ut non facilè ad bonitatem Dei oculos nostros attollamus, nisi priùs iram senserimus, idcirco sanctis Patribus rectè placuit Pœnitentiæ doctrinam à timore servili non ineptè ordiri.* Ex servili metu castam Dei dilectionem concipi, veramque ab ipsa formatam Contritionem esse impetrandæ justificationi penitùs necessariam, ex Sanctis Augustino, Ambrosio, Basilio magno, magno Gregorio, Hieronymo, & Cassiodoro ostendit insigniter, & concludit: *Breviter in hanc sententiam omnes pii descendunt.* Eam solam fideli populo prædicari mandat: ejusmodi Contritionem ait esse infundendum à Deo donum, ideoque perseveranti precum & lacrymarum ad Divinæ clementiæ januam pulsu postulandum per solo adhuc servili metu concussos peccatores. Ante ejus obtentum nemini vult Divinæ Reconciliationis Sacramenta impendi. Et his omnibus non contenta Synodus resumit doctrinam suam, contrahitque in anacephalæosin: *Hunc articulum, qui de Contritione est, semel absolvamus. Multa sunt quæ ad veram Contritionem requiruntur. Primò, necesse est ut homo concipiat odium peccatorum, non hujus vel illius, sed omnium quæ Deum offendunt. Secundò, Contritionem amarulentam & gemebundam esse oportet, qualis fuit pœnitentia David. Tertiò, non oportet leviter transmittere peccata præterita, sed eadem agnoscere, & memoriam eorum perseveranter retinere. Quartò, ad Contritionem pertinet votum vitæ in meliùs commutandæ. Quintò, postquam de omnibus peccatis tuis graviter & ex animo dolueris, diesque tuos in amaritudine animæ tuæ recognoveris, ac firmiter in corde tuo statueris desinere a malo & facere bonum, tum fides accedere debet Contritioni.* Tertiæ rationis fides, *qua fiducia Divinæ misericordiæ rursùm erigaris, & consolationem accipias, confisus tibi sic adfecto peccata tua propter Christum remissum iri. Nam hæc fides Contritionem perficit, atque discrimen facit inter Contritionem pii & impii, Petri & Judæ.* Ex solo servili gehennarum metu citra fidem in Deum, seu castam Dei super omnia dilectionem formata Contritio apud hanc venerandam Synodum est Judæ Contritio, non Petri.

Quòd ipsum in Catholico adversùs Lutherum Catechismo constanter & nervosè docet laudatissimus fidei orthodoxæ pugil Michael, Episcopus Merseburgensis. Alios pœnarum metu, alios considerata peccatorum fœditate, alios pio in Deum aut ejus opera adfectu, alios aliis viis ostendit excitari ad veram ac salutarem Pœnitentiam, atque adjungit; *Hic quidem foret modus optimus ex Dei amore à peccatis desistere, ac proindè foret optandum, omnes nos ea potiùs nomine horrere & vitare peccata, quod ex amore Deum nolimus offendere; quàm pœnæ formidine à peccato abstinere. Utinam omnium hominum animi amore ejusmodi flagrarent, possentque ex animo dicere, quod quidam Deo devotus & integer Christianus quandoque dixit ad Deum:* PRÆSTA MIHI DOMINE DEUS, UT DILIGAM TE, ATQUE SIC, ETIAMSI DAMNANDUS SIM, POENAM IPSAM MINUS MOLESTE FERAM. *Verùm non omnium*

um animi sunt ita constituti, ut ex amore Dei resipiscentiam & conversionem auspicentur, magisque se peccasse doleant, eò quòd Deum peccatis suis offenderint, quam quòd supplicium pertimescant. Hoc itaque rarum & infrequens est conversionis & pænitentiæ genus, ea autem usitatissima ratio est Pœnitentiam seu Contritionem obtinendi, ut seriò quis perpendat multitudinem & enormitatem suorum peccatorum, & simul in memoriam sibi redigat minas gravissimas, quas variis Scripturæ locis intentat Deus impiis & peccatoribus. Consideret quoque severum illud & formidabile Dei Judicium, quas calamitates & terrores impii in suis sentient conscientiis, ubi terribilis illa & irrevocabilis Christi sententia in eos fuerit prolata: ITE MALEDICTI IN IGNEM ÆTERNUM, QUI PARATUS EST DIABOLO ET ANGELIS EIUS. *Ex hujusmodi consideratione utique necessarium est timorem in animis hominum insistere: A timore autem concipitur Pœnitentia, ut Augustinus ait. Et sapiens inquit:* QUI SINE TIMORE EST, NON POTEST, JUSTIFICARI. *Cæterùm hic timor; qui ex peccatorum & supplicii consideratione hauritur, necdum est vera illa Contritio, quæ Deo accepta est, & qua ad misericordiam commovetur, quæque impetrat remissionem peccatorum. Nihilominùs tamen est instar ministri veræ Contritionis, utpotè ad veram Pœnitentiam deserviens ac perducens. Nam hic servilis timor primùm reprimit in nobis peccata, facitque cessare à vitiis, qui est gradus ad veram Pœnitentiam & Contritionem.* Ex servili timore ait tandem concipi de peccatis dolorem & pergit: *Nec jam solùm ea de caussa dolet, quod pœnam peccando commeruerit, sed multò magis eo nomine, quòd Deum offenderit. Immò jam de pœna tantoperè sollicitus non est, cùm ultrò se obtulerit ad perferenda quæ ipsi Deus pro peccatis imposuerit, tantùm ut favorem & amicitiam Dei queat recuperare. Atque hic est verus & castus timor, cùm ex amore Deum timere incipimus, exoriturque hinc vera illa Contritio, quam Deus vult valere ad veniam peccatorum.* Veram Contritionem sine casta Dei dilectione esse non posse, & hanc ex servili metu, & aliis ejusmodi humilibus obstetricationibus posse concipi & parari adfirmat adversùs Lutherum, & concludit: *Hunc Contritionis obtinendæ modum omnes Catholici Patres tradiderunt.* Fuisse à Tertulliano, Sanctis Basilio & Chrysostomo, immò & sanctis Prophetis atque Apostolis traditum demonstrat, pergitque in Catechesi sequenti: *Sola formidine terreri ob peccata, furum flagitiosorumque est Pœnitentia, nec meretur gratiam aut remissionem à Deo.*

Adstipulatur & alter doctissimus ac sanctissimus novellarum apud nos hæreseon debellator, ex Ruremondensis primo secundus Gandavensis Ecclesiæ Episcopus, Guilielmus Lindanus: *Facessat novum istud novæ Contritionis figmentum, quod meros animi terrores & conscientiæ carnificinas somniat, quasi verò hisce rebus perficiatur Contritio, non inchoetur tantùm. Quare dum Adversarii istos horrores omnibus Scripturæ locis adfingunt, & suis semper subtrudunt, quid aliud quàm ad servilem eos metum adligant? Proindè Catholici rectiùs Augustini doctrinam secuti, aliorumque item cæterorum veterum, hoc contriti cordis sacrificium à perhorrenda tremendi illius Judicii severitate exorsi mores veteres in meliùs jubent commutare.* At verò & juxta hunc, qui circa e- In Panopl.

positam à multis Contritionem noluit copiosiùs scribere, magnum Episcopum, & juxta ejus Magistrum sanctum Augustinum, mutatio morum est mutatio amorum: Opùs est mentis transitu à mundi fornicario ad amorem Dei castum. *Non faciunt*, inquit in literis ad Comitem Macedonium sanctus Augustinus, *Bonos vel malos mores, nisi boni vel mali amores.* Similibus hujus veritatis testibus producendis nolim fatigare Lectorem: Sunt innumeri. Quibus fidem quicumque abrogat, Martinum Lutherum, quòd adversùm sancti Augustini Accusatores de Pelagiana hæresi dixit etiam sanctus Prosper, adfirmat malè devictum, & falsis huc usque victoriis de ipso Ecclesiam triumphasse. Ep. 32.

Præterire tamen nolim Pii V. Pontificis jussu pro Tridentini Concilii intellectu compositum atque vulgatum Catechismum Romanum. Ad Pœnitentiæ virtutis, quæ Contritioni est omninò essentialis pars, actum adfirmat concurrere motus varios: Fidem, servilem gehennæ metum, veniæ spem à Divina misericordia, melioris vitæ Propositum, ac tandem *corda nostra accendentem charitatem, de qua liberalis ille timor, probis ac ingenuis filiis dignus oritur, atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei Majestatem lædamus, peccandi consuetudinem omninò deserimus.* Essentialem Contritioni dolorem adfirmat illum, *quo* non ex incursu gehennarum reatu, sed *ex amissa Dei gratia & innocentia*, quod palàm est castæ dilectionis, *adficimur.* Pergit: *Summum & maximum dolorem ex peccatis, quæ commissa sunt, suscipiendum esse, ita ut nullus major excogitari possit, facilè erit hisce rationibus demonstrare. Nam cùm perfecta Contritio sit charitatis actus, quæ ab eo amore, quæ filiorum est, proficiscitur, patet eundem Contritionis & charitatis modum statuendum esse. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit ut Contritio vehementissimum animi dolorem conjunctum habeat. Ut enim maximè diligendus est Deus, ita quæ nos à Deo alienant, maximè detestari debemus.* Charitatis & Contritionis magnitudinem eodem loquendi genere significari in sacris literis, rectè observat: Ut namque Deum ex toto corde diligere, ita ex toto corde ad ipsum jubemur per Pœnitentiam converti. Uti Divinæ charitati, juxta S. Bernardum, *Nullus est finis, aut modus, sed Dei diligendi modus est diligere sine modo*; ita *peccatorum detestationi* adfirmat *nullum modum definiendum.* Esse jubet *non solùm maximam, sed & vehementissimam, atque adeò perfectam, omnemque ab ipsa ignaviam & socordiam excludi.* Loquitur non de quavis, sed de sola Contritione perfecta, *quam statim & ut mentibus nostris conceperimus, tribuitur nobis à Deo remissio peccatorum*: Quam sacrosancta Tridentina Synodus definit etiam ante actualem Sacramenti susceptionem justificare. Hinc iterùm Catechismus: *Si id minùs consequi nobis liceat, ut perfecta sit, vera tamen & efficax Contritio esse potest.* Contritionem & Dei dilectionem rectissimè adserit ambulare eisdem magnitudinis & quantitatis passibus, ideoque esse Contritionis species seu classes, quot sunt dilectionis. Quare uti hæc, ita & illa alia nata, quædam nutrita, alia adulta, robusta alia, alia perfecta. Et hæc esse debet sine fine & modo, ex toto corde, vehementissima, maxima, excludere omnem

Part. 2. cap. 5. n. 1. Num. 26. Num. 30. Num. 27.

omnem socordiam atque ignaviam, id est, omnem adfixivum cupiditatis adsensum.

CAPUT IV.

Servilis Attritio ostenditur esse duntaxàt hesternum commentum.

ADversùs Praxeæ, hesterni tunc hæretici, novellitatem scribit Septimius Tertullianus :
Cap. 2. *Adversùm universas hæreses jam hinc præjudicatum*
Cap. 31. *sit id esse verum, quodcumque primum; id esse adulte-*
35. *rum, quodcumque posterius*. Posteritatem mendacio deputandam demonstrat item in libro Præscriptio-
Cap. 1. num. Et in libro adversùs Hermogenem : *Solemus hæreses compendii gratia de posteritate præscribere*. Ex hac regula & Paulum Apostolum, ad fidei & prædicationi suæ conciliandam auctoritatem Antecessorum, apud Hierosolymam degentes Primates Apostolos accessisse, & cum illis contulisse
Cap. 2. scribit in quarto libro adversùs Marcionem. Non opùs est multis testimoniis : Vocum novitatem ipse laudatus Apostolus damnat & proscribit. Adeò firma est hæc præscriptio, ut antiquitatis, æternæ nostræ veritatis ignari Gentiles adversùm
L. 2. nos dixerint apud Arnobium : *Ante quadringentos annos Religio vestra non fuit*. At verò formatæ per solum servilem gehennarum metum Attritionis opinio est adeò nova, ut de ipsa dici fermè queat, quod de novis suo tempore doctrinis scripsit laudatus Tertullianus: *Earum homines adhuc ambulant*. Testem adduco in suis ad Robertum Cardinalem Pullum Scholiis virum doctissimum Hugonem
Part. 5. c. 31. Matthoud. Hæc sunt verba Pulli : *Pœnitentiam plerumque parit timor in illo, qui timet ardere, non peccare. Vir certè malus : Quoniam vir bonus plus horret culpam, quàm gehennam. Ille prævidens pœnam reprimit culpam : Si impunè liceret, repressam exerceret. Nec potest bonus esse, quisquis illicita vellet, si auderet. Quodam enim modo id cujusque voluntas affectat, quidquid solùm ex necessitate recusat. Nam quod coactus facit, id te facere verum est, id te velle falsum est. Qui ergò ex timore pœnitet, adhuc est servus, quoniam flagra formidat; nondum filius, qui patrem amans sperat hæreditatem. Quamobrem quisquis, dum pœnitet, solùm timore angitur, nondum per Pœnitentiam veniam meretur. Verùm qui largitur timorem, ut ex timore pœnitendi necessitatem incutiat, is cum Pœnitentia largietur amorem, ut sit Pœnitens venia dignus*. Omnem meæ Dissertationis doctrinam compendio tradit, & ad ista verba scribit laudatus Hugo : *Ex his Roberti verbis, & ex aliis suprà relatis liquidò constat Attritionem ex solo gehennæ metu conceptam, ut veram Sacramenti partem, nec voce tenùs nec significato, veteribus & Pullo coætaneis Authoribus innotuisse, ut meritò in conscientiæ Instructorio scripserit Lopez illius opinionis parentes fuisse Melchiorem Canum, & Henricum quemdam Salamanticensis Academiæ Doctorem, qui putam dolorem illum, quo solo metu inferni peccator concutitur, etiam sic cognitum, nec altiùs elevatum, sufficientem esse dispositionem, ut accedente Sacramento justificantem gratiam consequatur. Sed ut nova hæc opinio, sic periculosa, & tantùm Scripturæ detrahens, quantùm Sacramento concedere putat*.

Ludovici Lopez, avitam Ecclesiæ de Contritione sententiam antea complexi, hæc sunt verba : *Sed jam præcedente lumine Concilii Tridentini, & quia industria Doctorum aliquæ veritates magis illustratæ sunt, audeo & hanc statuere conclusionem; Probabile est, & non parùm veritati & Tridentino Concilio consona opinio adfirmativa, scilicet quod ad justitiam & remissionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ satis est Attritio cognita, etiamsi Pœnitens non existimet probabiliter eam esse Contritionem*. Ad quæ verba in doctissimo de Pœnitentia opere scribit vir eruditissimus Joannes Morinus : *Hanc sententiam asserere probabilem, tum illi visum est aliquid insolitum* Lib. 4. c. 18.
audere. Et addit causam : *Hæc quæstio planè nova est, & omnibus Scholasticis ante hoc sæculum incognita, ut rectè adnotavit Alexander Pesantius, videlicet, An Attritio ex sola formidine pœnæ concepta, & Sacramento conjuncta, dilectionem suppleat, ita ut hoc modo habitualiter justificatus dilectionem illam, salutis obtinendæ causa elicere nullo unquam temporis momento teneatur. Melchior Canus primus hanc quæstionem excivit, & cum propria formula proposuit. Dominicus Soto, & Andreas Vega eam paulò antè subobscurè attigerant. Nunc autem, & ab aliquot annis Scholas omnes pervasit*. Et rursùm : *Antiqui Scholastici omnes usque ad annum millesimum quingentesimum, ut Patres præteream, longè expressius, liberalius, & magnificentiùs de obligatione dilectionis Divinæ statuerunt, ut vel ex ipsis recentioribus colligitur, dum eos refutant*. Adfirmat servilem Attritionem ab istorum nullo fuisse etiam cum Sacramento judicatam obtinendæ justificationi sufficientem.

Hæc sua verba, *An Attritio dilectionem Dei suppleat*, etiam exponit : *Sententia ista videtur necessariò sibi supponere, velut fundamentum, hanc doctrinam. Posse hominem solo habitu gratiæ, sine ullo dilectionis Dei motu, in hac vita non modò justificari, sed etiam recipi in cœlum*. Et infrà : *Ex isto justificationis modo consequi probabiliter videtur homines adultos, qui per actus proprios se à Deo averterunt, justificari tantùm habitualiter, more infantum, sine conversione ad Deum. Qui enim Deum actu odit, non videtur conversus, nisi actu amaverit*. Quòd servilis Attritio non sit Pœnitentis ad Deum, sed ad semetipsum conversio, ipsi primi ejus Dogmatistæ fatentur, ideoque ipsam adseverant per Sacramentum proficere in Contritionem, vel potiùs in Contritionis effectum, remissionem peccatorum. Adseverant Pœnitentiæ Sacramentum ac ejus operatum opus esse tantæ virtutis, ut habitualem laudatæ remissionis justitiam, uti Baptisma facit in parvulis, det sine justitia operum : Etenim servilis Attritio non est per Jesum Christum justitia, sed ex lege. Sola casta justitiæ dilectio est justitia Christiana. Et adversùs portentosum hocce dogma dixit Hugo Matthoud : *Nova hæc opinio tantùm Scripturæ sacræ detrahit, quantùm Sacramento concedere putat*. Nihil enim lucidiùs ac frequentiùs inculcant Propheticæ, Evangelicæ, ac Apostolicæ Scripturæ, quam neminem adultum sine vera cordis per castam Dei dilectionem conversione justificari. De Martino Luthero, qui anno millesimo quingentesimo decimo septimo cœpit blaterare, in plenam necdum insaniam lapso scribit in Citizensis Ecclesiæ Chronico Paulus Langius, ejus talis qualis

Symmi-

A. 1254. Symmista: *Martinus Lutherus, Theologus consummatus, profundus, ac incomparabilis, sacram Theologiam ad fontalem dignitatem, primævamque puritatem, nec non Evangelicam, sinceram, simplamque suam innocentiam & integritatem, omni prorsùs Philosophia sæculari explosa, reducere conatur.* Agebat Lutherus in novellos tunc Scholasticos, quos post annum millesimum quingentesimum cœpisse in Divinæ dilectionis obligationem esse iniquiores ac laxiores audivimus à Joanne Morino. In plenam insaniam seductus paucorum scabiem adfricare cœpit cunctis, atque ita omnem Ecclesiam, quasi Pœnitentes, sine bono mentis motu, per solum Sacramenti operatum opus justificari traderet, est pessimè calumniatus. Et hanc calumniam novellum Melchioris Cani dogma manifestè confirmat. De Fortunatiano Aquilejensi Archi-Episcopo, cujus quædam opera memorat, addit in Ecclesiasticorum Scriptorum catalogo
Cap. 29. sanctus Hieronymus: *Fortunatianus in hoc habetur detestabilis, quòd Liberium, Romanæ urbis Episcopum, pro fide ad exilium pergentem, primus sollicitavit ac fregit, & ad subscriptionem hæreseos compulit.* Hoc ipsum ego ob intrusas in Ecclesiam has vocum novitates dicere haud verear de viro doctissimo Melchiore Cano. Lutheranam enim de Ecclesia calumniam verificare non est leve crimen.

Authenticum dogma edere debet suorum natalium origines, Doctorum suorum ordinem usque ad ipsos Apostolos, atque ita ex decurrentibus ab initio successionibus demonstrare legitimam suam cum Evangelio consanguinitatem. Authenticum dogma nos à nostris Episcopis, hi à suis Majoribus, illi acceperunt ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo. Omne posterius quid est aliud, nisi filius sine Patre, tiro sine Principe, discipulus sine Magistro? De omni novo dogmate dici possit ac debeat, quod de Gnosticorum fabulis per ironiam scripsit in Præscriptionum libro Tertullianus. *Aliquos Marcionitas aut Valentinianos liberanda veritas exspectabat. Intereà perperàm evangelizabatur, perperàm credebatur.* Et hinc Beatissimo Patri nostro Alexandro VII. qui à pessima Christianum hominem ne semel quidem in vita ad Deum expressè diligendum adstringi gariente, quorundam Theologorum fabula, tamquam fœdissima ruga, liberavit Ecclesiam, libet rursùs adclamare ex animo: *Annos de nostris.* Etiam à libero servilis Attritionis per simplices animas discursu confidimus liberandam. Malum enim proficit in pejus. Sunt qui etiam putatam dumtaxat attritionem putent cum Sacramento ad justificationem sufficere, de quibus laudatus Joannes Morinus: *Video hodiernos Doctores hanc sententiam passim refutare. Ut nunc tamen sunt homines, periculum est, ne tandem apud multos obtineat, si celebris aliquis Doctor illius defensionem semel amplectatur. Homines enim ut plurimum in caussa relaxationis disciplinæ, & severitatis morum minuendæ, ita comparati sunt, ut qua data porta, statim ruant.* Pauci anni sunt, ex quibus quispiam in Iprensis Ecclesiæ Seminario Theologaster nullum penitùs, ne quidem naturalem, dolorem tradidit requiri ad Pœnitentialis Sacramenti valorem, sola peccatoris Confessione & Sacerdotis Absolutione garriens compleri. Et quosdam in errorem seduxerat, multos in dubitationem. Æternâ memoria dignus est D. Judocus Bouckart, laudatæ Ecclesiæ tunc Episcopus, qui impressas istas conclusiones defendi vetuit, atque damnavit.

Pergit Joannes Morinus: *Nondùm omninò certum est & exploratum, Attritionem illam cum Sacramento ad impii justificationem sufficere, cùm hactenùs nullo Ecclesiæ Decreto hoc declaratum fuerit.* Pœnitentialis Administrationis Historicum, nullius fermè conclusionis adsertorem agit vir prudens ac eruditus, ideoque nullam, licèt in animo suo damnatissimam, opinionem verbis apertis damnat: Adserit tamen *antipitem esse sic justificati salutem.* Quod ipsum, de taliter præsertim in mortis articulo justificatis, adfirmat Franciscus Suarez, Joannes Sanchez, Paulus Comitolus, aliique plures ipsius etiam servilis Attritionis defensores. Adeò per ipsam ajunt nullum moribundum justificari, ut etiam velint novo omnem talem maculari mortali peccato. In ipsis suorum patronorum oculis tam monstrosa est hæc Attritio. Nec sine fundamento. Etenim de Catechumeno apud Ecclesiam Catholicam, an apud Donatistas baptizari hæsitante, & Baptismum in ista rectè suscipi habente certum, ambigente autem an & apud hosce rectè suscipiatur, in libris de Baptismo scribit sanctus Augustinus: *Si dubium haberet non illic rectè accipi, quod in Catholica rectè accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quod certis incerta præponat.* Et infrà in eodem libro: *Accipere in parte Donati si incertum est, esse peccatum, quis dubitet certum esse peccatum non ibi potiùs accipere, ubi certum est non esse peccatum?* Necessitatis præsertim Sacramento incertam & dubiam, certa relicta, adhibere materiam, formam, aut Ministrum, dicit esse mortale peccatum: Cui Doctor Angelicus, Scholastici omnes, & ipsum naturæ lumen adstipulantur. Ergo non in solo mortis, sed in quovis articulo quisquis cum sola servili Attritione cognita Baptismatis aut pœnitentiæ Sacramentum suscipit, & animam suam & ipsum Sacramentum exponit periculo, atque ita in ipso perit. Adeò monstrosa Pœnitentia est ista servilis Attritio. Ejus patrocinium Hugo Matthoud rectè dixit esse, uti novum, ita & periculosum.

Lib. 1. c. 3.

Cap. 5.

CAPUT V.

Edita nuper Dissertatio à variis Accusationis capitibus expurgatur.

ANtiquam formandæ & prosequendæ accusationis regulam exponit nobis septima Synodus Carthaginensis: *Quotiescumque Clericis ab Accusatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex his, de quo priùs egerint, probare non valuerint, ad cætera* probanda *jam non admittantur.* Ex ipsa & ego agere velim adversùm meos Accusatores: Aliquot purgare articulos, reliquos Divino Judicio, & benigno Lectoris animo commendare. Cap. 3.

Prima Accusatio diluitur.

PRimum accusationis caput est, quòd voce, *Attritio*, abutar adversùs communem intellectum, affirmans, ut vera sit, debere esse germanam Dei, & quidem affectu saltem super omnia dilectionem. A quorundam hodie laxonum cogitationibus me recedere crediderim facilè; verùm ab avito Sanctorum Patrum intellectu & phrasi scio me non deviasse. Etenim de perfecta Contritione scribit in secundi Psalmi commentario sanctus Hilarius Episcopus Pictaviensis: *Contritio illa sive confractio est, quæ in nobis corporeas voluptates, & sæcularium vitiorum incentiva comminuit, dignosque nos dignatione Domini præstabit, & secundùm dictum Prophetæ, cor contribulatum & humiliatum Deus non spernet.* Et in vigesimi tertii Psalmi Commentario S. Basilius Magnus: *Contritio cordis demolitio est, & suppressio humanarum cogitationum. Quicumque enim præsentia despexerit, seque Verbo Dei addixerit, & suam ipsius mentem iis contradiderit intelligendis, quæ supra hominem & longè diviniora sunt, hic demum est qui tribulato sive contrito est corde, quippe sacrificium obtulit quod minimè contemnitur apud Dominum:* Et in suis de rectè instituenda vita doctrinis B. Archiman-
Doct.21. drita Dorothæus: *Contritio cordis est, si id vagari non permittas in alienis & vanis cogitationibus.* Etiam vestræ Venetiæ sanctissimum Patriarcham Laurentium Justinianum nolim præterire: *Primum Sacrificium, propter quod homo ad perfectam proficit justitiam, est sacrificium contriti cordis pro perpetratione scelerum suorum. Nam Contritio sola est, quæ facit animam abhorrere purpuram, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum, & veram sectari justitiam.* Et in centesimi quadragesimi sexti Psalmi enarratione S. Augustinus scribit Contritionem duris ac distortis cordibus esse propriam, ipsaque per eam Divinæ legi, tanquam æquali pavimento distorta ligna, coaptari. Perfecta Contritio perfectam involvit charitatem, ex ipsa procedit, ac per ipsam formatur, ideoque omnes originalis libidinis, licet non motus, tamen affixivos assensus excludere non tantùm debet, sed & superasse: Esse debet super omnia ista, non solo affectu, sed viribus insuper & effectu. Hinc omnes ab illa corporeas voluptates & sæcularium vitiorum incentiva, omnes alienas ac vanas cogitationes, purpuram & quosvis sæculi honores comminui, supprimi, sanari, abhorreri, & mentem nostram plenè, quantùm fert præsens vita, Divinis complanari Regulis, laudati Patres affirmant. Eam esse scribunt primum & palmare sacrificium: Quòd omne fœnum lignum, scoria, & stipulæ per ipsam exurantur, nosque in purum, juxta præsentis justitiæ modulum, argentum emundemur & aurum. Esse ajunt sacrificium quod apud Dominum minimè contemnatur: Quòd per ipsam stata lege, etiam ante Baptismatis aut Pœnitentiæ actualem susceptionem, fiat reconciliatio peccatoris, deturque remissio delictorum. Ex istorum Patrum,
Lib. de charit. c. 6. sancti præsertim Augustini, authoritate, hocce definivit sacrosancta Synodus Tridentina. Magnus Basilius ac B. Dorothæus utuntur voce, λογισμοῖς, non quamvis cogitationem, sed accuratam considerationem seu ratiocinationem significante: Eam ad profectas ex istiusmodi alienis & vanis cogitationibus, palàm affixivas, cupiditates significandas usurpant, adeoque has omnes & solas à perfecta Contritione volunt supprimi & avelli. Et solam hujusmodi Contritionem è sanctis Patribus multi laudaverunt. Quod enim gravioribus peccatis Sacramentale Reconciliationis beneficium lapsis non nisi semel impenderet antiqua Ecclesia, multorum annorum, imò & tot ius quandoque vitæ præmisit in cinere, sacco, & omni humilitatis genere Pœnitentiam, quæ omnem affixivæ cupiditatis scoriam plenè decoqueret, ac peccatorem transmutaret in virum perfectum, qui recipiendæ justificationis stolam ab omni deinceps graviori macula speraretur usque ad exitum custoditurus. Verùm paternæ disciplinæ fuit hæc rigida sanctitas, non Evangelicæ necessitatis. Et omnis germana Contritio non est tantæ virtutis. Uti non quævis charitas, ita non quævis Contritio est perfecta. Alia est dumtaxat nata, alia dumtaxat nutrita, alia dumtaxat adulta, alia dumtaxat robusta. Et hasce species seu classes, quod in distorto seu durato per peccata corde non quasvis, sed grossiores dumtaxat affixivas cupiditates frangant, posterior ætas vocavit Attritionem. *Inter fractionem & comminutionem seu Contritionem*, inquit Angelicæ Quæst. 1. art. 1.
Summæ supplementum, *in rebus materialibus, undè hæc nomina ad spiritualia transferuntur, hoc interest, quòd frangi dicuntur aliqua, quando in magnas partes dividuntur; sed comminui vel conteri, quando ad partes minimas reducitur hoc, quod in se solidum erat.* Nimia Christiani populi multitudo, & multa Romani Imperii, adeoque & Ecclesiæ calamitas primævam charitatis perfectionem refrigerarunt, laxaruntque avitum disciplinæ nervum: Hinc lapsi nostri non solùm citra plenam, qua in perfectionem istam parturientur aut reformentur, sed & citra omnem antè actam satisfactionem jam pridem donantur gratia sacramentalis Reconciliationis. Ista quidem ante imponitur, sed non nisi post hanc adimpletur. Ad hujus moris exordia Majores nostri perfectæ ac imperfectæ charitatis divisiones & species extenderunt etiam ad Contritionem, & quamvis Contritionem imperfectam, quod pravam mentem non plenè comminuat, sed tantùm frangat in partes grossiores, rectè vocarunt Attritionem. Introducendi vocabuli caussas largè exponit Joannes Morinus, & adjungit de tempore: *Vocabulo* Lib. 8.
ut jam in Scholis vulgato utuntur Alexander Halensis, Guilielmus Parisiensis, & Albertus magnus. Posteriorum nemo illud præteriit. Nonnulli tamen eodem tempore illud aut non agnoverunt, aut neglexerunt. Sed Auctorum, qui hos antecesserunt, nullus mihi cognitus Attritionem commemoravit; licèt easdem cum his quæstiones agitarent. Itaque nomen illud in scholis vulgari cœpit post annum 1220. *centum & paucissimis annis post natam Scholasticam.* An per gehennæ aut pœnarum metum, an per humanum pudorem aut quodvis id genus instrumentum introducatur Attritio, parum refert: Extrinseca sunt hæc: nec ad ejus spectant interiora. Essentiale utriusque Contritionis discrimen consistit

sistit in sola varia lapsi & distorti animi fractura. Hoc Patrum meorum sensu locutus sum, & video me benè locutum.

Diluitur secunda Accusatio.

Fol. 6. INsignem accusationem continent hæc verba: *Hæc est Attritio, de qua hic disputatio instituitur, in qua reperiuntur jam dicta, non interveniente tamen perfectæ charitatis seu Dei propter se dilecti*
Fol. 22. *motivo*. Eadem forma etiam infrà scribit: *Pater Lupus fatetur Davidem, Magdalenam, aliosque non videri habuisse actum veræ Contritionis*. Nec dixi id unquam, & spero, Deo me custodiente, numquam dicere. Quisquis simile quid dixerit, anathema sit. Inter veram & perfectam, uti charitatem, ita & Contritionem est grande intervallum. Ad Attritionem nunquam requisivi perfectam, sed veram dumtaxat charitatem. Quin Regius Propheta ac Maria Magdalena ex vera charitate pœnituerint, solus negare possit antiquorum Sanctorum & veteris legis blasphemus Osor Marcion aut Manes. Verùm an perfecta illis fuerit charitas, est antiqua inter Orthodoxos Patres & Doctores quæstio, meæ Dissertationis scopo non necessaria, ideoque non decisa. Davidem interim ac Mariam Magdalenam fuisse dumtaxat imperfectè contritos, Guilielmus Estius & Franciscus Sylvius adfirmant. Etiam S. Petro Apostolo, dum cum Domino in carcerem & mortem ire spopondit in cœna, charitatem fuisse veram ac germanam, nullus ambigere possit orthodoxus,
Cap. 17. fuisse tamen *parvam ac invalidam* constanter in libro de gratia & libero arbitrio asseverat S. Augustinus. Die post Domini Resurrectionem quinquagesimo missus in linguis igneis Spiritus sanctus & Petrum & omnes Apostolos primùm in charitate perficit. Ita cum S. Augustino omnes passim tradunt Ecclesiæ Patres. Et hinc mea verba, *Per timorem solum citra charitatem de peccatis concepta Contritio est contritionis fucus*, recta sunt & vera. Desumpta sunt ex viro summo, Theologo eximiè Orthodoxo, laudato superiùs Fratre Petro à Soto: *Sine Dei dilectione, de qua dictum est, Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multùm, Contritio non est vera*. Et ex Richardo de Sancto Victore in libro de solvendi ac ligandi potestate: *Qui veraciter de suis criminibus pœnitent, pro certo jam charitatem habent*. Et ex Doctore Angelico, scribente ad veram Pœnitentiam concurrere actum fidei, servilis timoris, spei in Deum, ac tandem charitatis, *qua alicui pecca-*
Part. 3. q. 85. art. 5. 6. *tum displicet secundùm seipsum, & non jam propter supplicia*. Proximum ac immediatum veræ Pœnitentiæ principium scribit esse timorem filialem. Quæ usque ad Melchiorem Canum fuit sententia omnium Christianorum.

Diluitur tertia Accusatio.

ALiud accusationis punctum est quod dicam latentem in corde cupiditatem servili gehennarum metu frænati dumtaxat & compesci à
Fol. 7. peccatis externis, non sanari & evacuari. *Hæc opinio*, inquit, *Paradoxa est*. Addit eam esse Cornelii Jansenii ac Martini Lutheri. Respondeo non quidquid Jansenius ac Lutherus dixere Jansenianum esse aut Lutheranum. Hæresis à Christo Domino nostro lepra vocata fuit, quod Evangelicum dogma dumtaxat hinc indè maculet, non totum evertat. Nonne enim Septimii Tertulliani, Adamantii Origenis, Joannis Cassiani, Facundi Hermianensis Episcopi, aliosque plures hæreticorum aut schismaticorum devios libros, uti pretiosissimum multæ veritatis thesaurum, Mater Ecclesia custodit? Etiam hic ipse Accusator Hilari, Orthodoxi primùm in Romana Ecclesia, dein in Luciferiano schismate solius sine ullo Episcopo aut Presbytero contumacissimi Diaconi, leprosa in S. Pauli Apostoli Epistolas commentaria honorat tamquam S. Ambrosii, atque ex illis firmare conatur suas cogitationes. Uti in hoc Ambrosiastro varia, ita in Martini Lutheri sterquilinio possit hinc inde aliqua latitare gemma veritatis. Quidquid interim Lutherus de hoc puncto aut Jansenius senserint, ego patenter sensi cum Hugone de S. Victore in libris Miscellaneorum: *Triformis est odor vitæ. Non delinquere: Quod agit timor servilis. Nolle delinquere: Quod operatur filialis. Non posse delinquere: Quod confert gloria perennis. Primi sunt servi, secundi filii, tertii beati.* L. 4. cap. 77. Loquitur ex Regio Propheta, de Judæis per solum servilem timorem in divina Regula ambulantibus scribente: *In lege ejus noluerunt ambulare*. Ps. 77. Causam in Psalmi istius commentario dat S. Augustinus: *Ex corde fieri nullo modo potest, quod fit formidine pœnæ, non amore Justitiæ*. Largè id illic exponit.

Quod ipsum facit etiam in literis ad Anastasium: *Innaniter putat victorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccat. Quia etsi non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, si subtrahas quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui* Ep. 144. *vult facere quod non licet fieri, sed ideo non facit, quia impunè non potest fieri. Nam quantum in ipso est, mallet non esse justitiam peccata prohibentem atque punientem. Et utique si mallet non esse justitiam, quis dubitaverit quod eam, si posset, auferret, ac per hoc quomodo justus est justitiæ talis inimicus, ut eam, si potestas detur, præcipientem auferat, ne comminantem vel judicantem ferat? Inimicus ergo justitiæ est qui pœnæ timore non peccat. Amicus autem erit, si ejus amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit*. Ejusmodi plura Latinorum & Græcorum Patrum testimonia Eruditio vestra novit.

Adductum sancti Augustini locum desumptamque ex ipso doctrinam insigniter in libro de humani generis captivitate ac redemptione illustrat magnus olim hujus Academiæ Doctor, & adversùs Lutherum acerrimus pugil, Joannes Driedo: *Ad id, quod ultra in primo argumento adsumitur, eum qui solo metu gehennæ ignis aut temporalis pœnæ* Fol. 108. *facit Præceptum, videtur adhuc odio habere Præceptum aut punientem justitiam, respondeo quod is, qui solo metu gehennæ ignis coercet se ab opere malo, Præceptum quidem odit secundùm amorem quemdam habitualem, seu radicem intùs latentem, nondum renovatus Spiritu amoris justitiæ, sed non semper est odium in actu, non semper actu concupiscit destructam*

esse justitiam punientem. Nam dum quis concussus timore Divini Judicii incipit cessare à consensibus nefarii operis, & fugere stupra, adulteria, cæterasque ignominiæ passiones, cavet interim ne extendat membra in opus, viva tamen semper manet in eo peccandi voluntas, donec fuerit renovata Spiritu amoris justitiæ. Proindè & sic subjectus servili timori quodammodo non vult peccare, & quodammodò vult peccare. Vult quidem, quia in eo vivit latens quædam peccandi voluntas, non actualis quidem semper in actu peccandi, sed habitualis, secundùm quam necdum amicus justitiæ semper manet præparatus peccare, suæque libidini servire, si esset impunitas. Non vult autem peccare, quia jam concussus timore Divini Judicii, sciens Deum esse cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur, & quem nullum latet secretum, incipit exire de sæculo. Et idcircò non quemadmodùm fur vel adultera exspectat opportunitatem loci & temporis ad perpetrandum nefarium opus, sed intra cogitationis claustra coercere & comprimere studet, ne pravis cupiditatibus præstet adsensum. Rectè propterea & Divus Bernardus sub hoc statu timentium timore Divini Judicii dicit esse exitum de sæculo, & introitum quemdam vitæ & legis. Per latentem intra cogitationis claustra pravam cupiditatem, & habituale punientis justitiæ odium nullo pacto relictum ex priori patente voluntate vitium, maculam, aut reatum, sed cum sancto Augustino intelligit stabilem distortæ mentis adfectum ac præparationem, à Scholasticis Doctoribus jam pridem cœptam vocari voluntatem virtualem, quam esse verum, sed secretum, quia ab intellectus super ipsum reflexione separatum, voluntatis motum, ideoque per ipsum, dum parvus est, hominem continuari ac permanere actu peccatorem, ex laudato Augustino possit lucidè ostendi, & res ipsa clamat. Nonnè professi usurarii, meretrices, latrones, licèt actu de professione non cogitent, ob paratam tamen semper in prava opera mentem sordent in continua voluntate fœnerandi, scortandi, rapiendi? Captivus, exul, spoliatus, licèt aliud agant & animo volvant, in adsiduo hærent desiderio recuperandæ rei, patriæ, libertatis. Ea mentis habitudo non est aliud, quam voluntatis ab intellectus suprà ipsum reflexione spoliatus motus: Latet & quasi dormit, ideoque à quibusdam existimatur non esse actus, sed dumtaxat quæpiam ejus præteriti vicaria virtus. Ex reflexionis spolio latere intellectum potest, & tamen esse. Quidquid sit de ista scholæ controversia, cum laudato Driedone scripsi in
Fol. 71. Dissertatione: *Latens peccati cupiditas est intima & secreta mentis præparatio, qua homo servili gehennarum metu frœnatus mallet esse licitum quod dolet vetitum, qua velit non esse legem peccata probibentem, aut certè punientem, qua optat non esse gehennas, quibus à cupiditatum suarum sequela & adimpletione retardetur. Et hæc est cupiditas, quam Patres adsiduè dicunt per solam charitatem evacuari.*

Hoc ipsum docet Guilielmus Estius. Duas proponit quæstiones. Prima est: *An qui solo timore pœnæ, seu temporalis, seu æternæ, vel opus legis facit, vel à peccatis abstinet, peccet?* Altera est: *Utrum omne opus ex solo timore pœnæ procedens sit peccatum?* Posteriorem disputat ac tuetur problematicè, & post adducta in partis adfirmativæ pro-

Lib. 3. Dist. 34. §. 8.

bationem varia sanctorum Augustini & Prosperi loca, concludit de priore: *Ex his igitur hoc saltem consequens videtur, omnem eum peccare, qui solo timore abstinet à peccato. Utcumque enim se habeat opus externum, & sive illud propter debitæ circumstantiæ defectum debeat dici peccatum, sive possit aliquo modo à peccato excusari, de quo videre licet sanctum Bonaventuram & Durandum, certè omninò fatendum est id, quod Patres adfirmant, eum qui serviliter timet, & ex eo timore aliquid facit vel omittit, ipsa voluntate intus atque in animo reum esse, dum mallet quod jubetur omittere, vel quod probibetur facere, si liceret impunè. Præsertim si actualem bujusmodi in ipso opere habeat voluntatem.* Hocce casu adfirmat non solummodò peccare ex timore operantem, sed & ipsum tunc timorem, factumque ex ipso opus esse peccatum. Et inferiùs: *Quæ postremo* pro adfirmante secundæ quæstionis parte *ex Patribus proferuntur, non aliud convincunt, quam eum peccare vel actu vel habitu, qui solo timore pœnæ ab opere peccati abstinet, quia videlicet voluntatem gerit adhuc justitiæ inimicam, & legi Dei contrariam, cum quo nihilominus consistit, ut nec timor ipse, nec opus ex timore profectum sit peccatum, si nulla ipsum vitiet circumstantia.* Peccare habitu etiam huic sancti Augustini discipulo est secreta mentis in peccatum præparatio: Eam dicit non sanari per metum, ideoque solo metu actum animum esse adhuc justitiæ & legis inimicum.

Addo hanc propositionem, *Servilis gehennarum metus compescit & aufert sola peccata externa*, esse mali commatis, nec unquam à me adsertam. Eleganter hoc tradit in superiùs laudato opere Joannes Driedo, servilis timoris utilitates exponens, atque adjungens: *Unde timor Dei, etiam servilis,* Fol.108.
expellit peccatum, id est, actionem peccandi, dum cohibet & ipsam voluntatem ab executionis imperio, & ipsa membra ab executione. Et ita timor Domini expellit peccatum, sive quod jam admissum est, inquit Bernardus, pœnitendo, sive quod intrare tentat, resistendo. Proinde quamvis timor sit cum peccato in eo, qui necdum amat justitiam, is tamen qui timet gehennam ignis aut justum Dei judicium, neque peccat, neque Deum offendit in eo quod sic timet, sed magis humiliatur sub potenti manu Dei, suo spiritu vehementi concutientis desertum, & confringentis cedros Libani, hoc est, superbas & animosas peccandi audacias. Nonne executionis imperium, seu pravi operis patrandi efficax Decretum, quod per servilem metum auferri audis, est peccatum internum? Sola in ima cordis abysso, qua quis velit licitum quod novit vetitum, latens cupiditas, ac servilis animi vilitas servili timore non evacuantur. Et hinc cum sancto Augustino dixi: *Qui timore pœnæ non concupiscit, puto quia concupiscit.* Ejusdem Augustini definitiva est apud sanctum Prosperum sententia: *Eam Deus innocentiam probat, qua homo* C. 117.
non metu pœnæ fit innocens, sed amore justitiæ. Nam qui timore non peccat, quamvis non noceat, cui nocere vult, sibi tamen plurimum nocet: Et abstinens ab opere malo, sola tamen reus est voluntate. Quod ipsum lucidè docet sanctus Thomas. Addit in Miscellaneorum libris Hugo de sancto Victore: *Frænum carnis est timor. Cum enim ad delectationem præ-* 2. 2. qu. 19. art. 4.
cipitem impellit desiderium culpæ, cohibet à delectatione timentem providentia pœnæ. In hoc enim quod l. 1. cap. 119.

cernit

ternit quod post culpam pœna sequatur, sive in correctione, sive in damnatione, refrænatur culpa sive in opere, sive in delectatione. Timor ergo frænum: Ipse timor cohibet & stringit effluentem animum, & sistit eum ad tolerantiam, ostendens faciliùs malam concupiscentiam vincere, quam malam conscientiam tolerare; Et eligit durum, ut durius evadat. Ecce non solùm adimplendæ cupiditatis Decretum, sed & natam ex ipsa delectationem timor aufert. Uti effectu frustrata, ita timore frænata cupiditas infert dolorem adeò acrem, ut eum sanctus Joannes Apostolus appellet tormentum. Solam igitur illam intimam, qua serviliter timens malit licitum quod sentit vetitum, cupiditatem, tormenti istius matrem & fontem, non sanat neque aufert metus. Ille est mentis ad malum præparatio, qua sancti Augustinus & Prosper adfirmant hominem relinqui & permanere justitiæ & legis osorem.

Quarta Accusatio diluitur.

UTi actualem & patentem, ita virtualem ac latentem cupiditatem, qua quis malit non esse prohibentem ac punientem peccata justitiam, qua illam si posset auferret, qua fit ejus inimicus, si quidem circa rem mortaliter vetitam versetur, quis ambigat ex genere suo esse peccatum mortale? Disertè id affirmantem sanctum Joannem Chrysostomum adduxi in dissertatione. Quod ipsum disertè docet antiquus Scholasticus, Petri
Part. 3. Lombardi discipulus, Petrus Pictaviensis: *Servi-*
Cap. 18. *lis timor facit hominem cessare à peccato, sed non ab omni peccato. Etsi enim cesset hic per timorem servilem à malo opere, non tamen à mala voluntate, quæ mortale peccatum est. Voluntatem enim habet peccandi, sed cessat tantùm propter pœnam*. Et Doctor
2. 2. qu. 19. Art. 4. Angelicus: *Objectum timoris servilis est pœna, cui accidit quod bonum, cui contrariatur pœna, ametur tamquam finis ultimus, & per consequens pœna timeatur tamquam principale malum, quod contingit in non habente charitatem*. Per charitatem non sanata servilitas proprium commodum diligit uti finem ultimum: Quòd quis dubitet esse mortale peccatum? Ex hac tamen doctrina Accusator af-
Fol. 11. firmat *legitimè sequi, quòd is, qui ante Baptismum mortaliter deliquit, nunquam possit justificationem obtinere, nisi novum peccatum mortale committat; baptizatus verò, si peccet mortaliter, non nisi in rarissimo casu justificari possit, nisi novo mortali admisso*. Et infrà: *Egregia profectò hæc est scelerum Pœnitentia, quæ non nisi tum novo scelere peragi potest*. Ejusmodi Pœnitentiam esse monstrosam & ipse profiteor. At ejus assertionem mihi imponi est majus monstrum. Aliud est quempiam ad incussum gehennarum metum, & ex ipso solo formatum de peccato dolorem in peccati istius priori cupiditate persistere, aliud per ejusmodi dolorem & metum committi novum peccatum. Primum dixi, fretus authoritate S. Joannis Apostoli: *Qui non diligit, manet in* pravæ suæ cupiditatis, natique ex ipsa reatus *morte*. Homo cupiditates suas sequens & adimplens per divinitùs incussum gehennæ metum compescitur & revocatur ab iisdem adimplendis & imperandis, adeoque tantùm abest novum ab illo committi peccatum, ut à multa peccati sui portione omninò liberetur. Nihilominùs *inaniter putat victorem se esse* totius *peccati, quia etsi non impleatur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intùs est hostis*. Quod ab hoste hoc non nisi per diffusam à Spiritu sancto actualem charitatem liberentur corda nostra, est unum ex immobilibus fidei Christianæ fundamentis.

Quinta Accusatio diluitur.

PErgit Accusator: *Ex eadem doctrina sequitur peccatorem, dum Attritionem elicit, fieri hypocritam hoc sensu, quòd exteriùs à peccato abstineat, latente interiùs peccaminosa voluntate, adeoque quòd exteriùs facit non faciat ex animo & syncero corde*. Fol. 12.
Factam ex solo metu justitiam, licèt non mihi, tamen Luthero adfirmat ac ostendit esse hypocrisin, & concludit: *Atqui attritus ex metu gehennæ verè fit hypocrita hoc* Martini Lutheri *sensu juxta P. Lupum; ergò juxta eundem rectè & catholicè quoad hoc sensit Lutherus, nec fuit censuræ obnoxius*. Respondeo inferendum fuisse: *Ergò pravè sensit, fuitque obnoxius censuræ*. Duo hic convolvuntur. Primum est, quod facta per solum servilem metum bona opera sint non Christiana ex Divinæ infusionis dono, sed judaica ex lege justitia. Alterum, quod talis justitia sit semper hypocrisis, faciatque hypocritam. Primum omninò dixi. Est enim immobile fidei Christianæ fundamentum. Et propter ejus adsertionem nec damnatus est Lutherus, nec potuit damnari. De secundo scribit in sancti Prosperi sententiis sanctus Augustinus: *Simulata innocentia non est innocentia. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplicatur peccatum, in quo est iniquitas & simulatio*. Et in opu- C. 19.
sculo de fructibus carnis & spiritus Hugo Victorinus: *Hypocrisis est virtutum simulatione clausum vitium ex arte palliare*. Ab ea fieri de medicina languorem, & virtutem verti in vitium scribit in tertio libro Miscellaneorum. Secunda igitur à me disertè damnata propositio, quòd hypocrisis esse debeat justitiæ histrionatus & simulandi studium, est penitùs falsa, ipsam pessimè blateravit Lutherus, ejusque caussa potuit omninò damnari.

Sexta Accusatio diluitur.

DEnuò Accusator: *Ex iisdem principiis sequitur, quòd qui atteritur, constituatur magis peccator. Addit enim veteribus peccatum novum, quod est simpliciter & propriè constitui magis peccatorem. Et in hoc sensu passim loquitur Lutherus, dum dicit fieri magis peccatorem*. Ejus verba adducit, & Fol. 13.
prosequitur: *Dixerat Lutherus peccari, dum à timore incohatur Pœnitentia, quod ipsum asserit P. Lupus. Id explicat Eckius per facere magis peccatorem, adeò apud ipsos hæc duo idem significabant*. Et rursùm: *Etiam juxta P. Lupum qui dolet ex timore, constituitur osor Dei*. Respondeat pro me Joannes Driedo: *Quisquis ex recogitatione gehennæ ignis, aut recordatione Divini Judicii concussus, timore incipit odio habere peccata, suasque frænare concupiscentias, & abhorrere ac fugere adulteria, stupra, & id genùs alia, non peccat in eo quod sic timet, aut sese continet coercens sua membra à nefariis operibus, sic timore Divini Judicii concussus. Dixi signanter*: NON PECCAT IN EO QUOD SIC SESE CONTINET. Fol. 109.

TINET. *Siquidem caussa hujusmodi timoris est spiritus timoris Domini, supprimentis hoc pacto audaciam peccandi. Tamen aliundè peccabit, si simul adsit in actu vel à carne vel à spiritu nequaquam alius quispiam motus pravus voluntatis, vel desiderantis non esse ullam legem prohibentem, & non esse Deum punientem, vel tristantis de hoc quod sibi non liceat impunè peccare, vel magis odio habentis pœnam & justitiam, quam culpam. Quamvis igitur stantibus hujusmodi motibus simul, anima quidem à Deo se elongat, non tamen in eo quod timet gehennam: Non in eo quod ex hujusmodi timoribus continet & coercet sese, sed in eo quod odit justitiam Dei legem dantis, & transgressorem punientis. Proindè & concurrentibus motibus illis pravis, minùs peccabit coercens sese à nefariis operibus, quam si cum eisdem motibus prorueret in illa. Solo igitur timore gehennæ sua membra cohibens ab opere, non magis, sed minùs potiùs se elongat à Deo, quam illa movens in opus, modò sint cætera paria. Quamquam in timore servili ipsa servilitas, seu peccandi voluntas, quæ intùs latet, non sit Spiritus sancti opus, utique tamen timor Divini Judicii, cum sit opus fidei, procedit ex dono Dei. Proindè verum quidem est apud eos, qui solo servili metu solius pœnæ obediunt Præceptis, abstinentes ab illicitis, neque esse curam pudoris, neque honestatis, virtutis, & castitatis amorem, eosque timore reprimi, non emendari; attamen ipsi neque tantùm nocent, neque tantùm offendunt, quàm qui, prout libido fert animi, grassantur non repressi ullius superioris legis pudore & metu.* Aliud est per servilem Attritionem, aut per servilem Pœnitentiæ inchoativum metum peccati, aut hominem constitui peccatorem & osorem justitiæ, aliud sub tali aut post talem Attritionem & metum adhuc peccari, seu perseverari in priori quapiam mala voluntate, hominemque per ipsam continuari osorem justitiæ & peccatorem. Summum inter hæc duo est chaos firmatum. Primum, ex quo hominem per servilem metum fieri magis peccatorem sequitur, blateravit Lutherus, ideoque meritò est damnatus Tridenti. Ego cum Joanne Driedone dixi posteriùs: Est enim orthodoxi dogmatis immobile fundamentum. Post acceptum, inquam, solius servilis timoris spiritum carnalis homo perseverat peccator & osor justitiæ: Non per ipsum timorem, sed per timore isto non evacuatam latentem peccandi cupiditatem. Quia tamen & à peccatis externis, & ab ipsorum patrandorum efficacibus imperiis ac delectationibus liberatur per eumdem timorem, nequaquam major, sed longè minor per ipsum fit & constituitur peccator. Rursus dico: Per ipsum homo à multa peccatorum parte liberatur.

Diluitur septima Accusatio.

SErvilis timoris dixi esse varias utilitates. Dixi ab illo non solùm cum sui patrandi internis imperiis ac Decretis externa peccata, & inveteratas ipsorum auferri consuetudines; Dixi ipsum esse necessitatem compulsivam ad bonum; esse germanam plantationem ac rigationem, cui Deus non raro det justitiæ incrementum; esse justitiæ plantationem validissimam, à Domino laudatam in Evangelio, *Compelle intrare*. Ar ecce hinc nova Accusatio: *Per timorem fit consuetudo peccandi ex sententia P. Lupi, nempe peccato interno, unde omnis peccati externi origo & radix*. Et iterùm; *Juxta P. Lupum timor servilis auget & roborat consuetudinem malorum in corde*. Rursùm cum Joanne Driedone respondeo aliud esse internorum peccatorum consuetudinem per servilem gehennarum metum fieri, augeri, aut roborari; aliud ipsam cùm & sub tali timore adhuc perseverare, seu per ipsum non eradicari. Absit ut primum vel cogitarim. Ne quidem dixi secundum. Dixi patentes animæ cupiditates, seu efficacia patrandorum pravorum operum imperia per servilem metum evacuari, addens ipsum esse Divinæ gratiæ præcursorem, & sapientiæ initium: Utique Divinæ charitatis, quæ etiam latentes in corde cupiditates sanet atque evertat. Locutus sum cùm S. Augustini ad Honoratum Catechumenum Epistola: *Præmissus timor in cor nostrum pellit indè consuetudinem malorum operum, & servat charitati locum*. Et in centesimi vigesimi septimi Psalmi Commentario: *Timent quidam, sed non amant justitiam. Cùm autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ, & incipit quod durum erat amari, & dulcescit Deus. Et jam incipit homo justè vivere, propterea non quòd timet pœnam, sed quia amat æternitatem*. Et in tractatibus super Joannis Epistolam: *Cœpit homo timere diem judicii, timendo corrigit se. Vigilat adversùs hostes suos, id est, adversùs peccata sua. Incipit reviviscere interiùs, & mortificare membra sua, quæ sunt super terram. Quantùm autem mortificat membra sua super terram*, utique pravas suas cupiditates, *tantùm surgunt & corroborantur membra cœlestia, opera bona*. Hinc addit servilem metum, licet sanitas non sit, esse tamen medicamentum. Qui igitur ego dixisse possim aut cogitasse peccata interna, ipsorumque consuetudinem per ipsum fieri, augeri, roborari? Servilis Attritio, si non nisi ejusmodi Accusationum artibus possit fulciri, palàm est eradicanda plantatio, quæ non est à Patre.

Epist. 120. cap. 17.

Tract. 9.

Accusatio octava diluitur.

SErvilem gehennæ metum, licet officio & substantia bonum, dixi laborare vitio radicis. *Oritur enim non ex casto Dei seu justitiæ, sed ex mercenario amore sui ipsius, quo homo sibi benè vult, non solùm in hac vita, sed etiam in futura. Porrò sui ipsius amorem, quo homo non in Deo, sed in ipso seipsum diligit, esse fontem impurum, & omnis distorti adfectus primam radicem, est unum è fundamentis doctrinæ Catholicæ & Augustinianæ*. Ad quæ Accusator: *Atqui actus, de cujus bonitate hic disputamus, est is qui sistit in timore, adeoque cui ex suis extrinsecis convenit, quod pro suo motivo habeat amorem sui, & non Dei propter se dilecti; ergò juxta P. Lupum ille actus secundùm se & sua intrinseca consideratus habet impurum motivum, estque adfectus distortus & malus*. Respondeo me docuisse ex sancto Thoma: *Timor servilis ex amore sui caussatur, quia est timor pœnæ, quæ est detrimentum proprii boni*. Et iterùm: *Quamquam timoris servilitas mala sit, ipse tamen timor servilis secundùm suam substantiam est bonus*. De Hæreticis & Schismaticis, pro Christo Domino aut aliqua ejus orthodoxa veritate mortem aut tormenta ex servili gehennarum metu sustinen-

2. 2. qu. 19. art. 6.

ſtinentibus apud alios Hæreticos aut Paganos, ſcribit in libro de Patientia ſanctus Auguſtinus: *Nullo modo iſta culpanda ſunt, immò verò & hæc laudanda patientia eſt*. Et infra in ſequenti capite: *Sicut negandum non eſt hoc etiam eſſe donum Dei, ita intelligendum, alia eſſe Dei dona filiorum illius Hieruſalem, quæ ſurſum eſt libera mater noſtra*. Hæretici & Schiſmatici nequaquam Deum aut ſeſe in ipſo caſtè, ſed ſeipſos in ſeipſis impurè diligunt: Et tamen ex tali per ſervilem gehennarum metum fonte natam patientiam, ſeu patiendi voluntatem audis nullo modo culpandam, immò & laudandam. Utique quoad ſubſtantiam, non quoad radicem. Idem ego ex laudato Auguſtino dixi de ſervili gehennarum timore.

De eodem rursùm dixi: *Gehennæ metus ex proprio ſui ipſius amore naſcitur, adeoque qui ob illam ſolam, & non Chriſtum Dominum à gravi peccato abſtinet, non ſolummodò plus illam timet, ſed & ſeipſum ſupra Dominum diligit, quod eſſe etiam cogitatu horrendum, nobis Julianus Pomerius dixit*. Ad quæ verba iterùm Accuſator: *Atqui naſci ex amore ſui ipſius eſſentiale eſt actui, de quo diſputamus, ergò hic actus juxta P. Lupum ex ſuis intrinſecis non tantùm malus eſt, ſed & inſigniter malus*, Reſpondeo
q. 2. me etiam hic cum Sancto Thoma fuiſſe locutum:
au. 19. *Objectum ſervilis timoris eſt pœna, cui accidit quod*
art. 4. *bonum, cui contrariatur pœna, ametur tamquam finis ultimus & per conſequens pœna timeatur tamquam malum principale, quod contingit in non habente charitatem. Vel quod ordinetur in Deum ſicut in finem, & per conſequens pœna non timeatur tamquam principale malum, quod contingit in habente charitatem*. Ab illo, qui ex ſolo ſervili citra Dei charitatem metu operatur, in ſui ipſius, cui pœna contrariatur, commodo proprio conſtitui finem ultimum, ideoque plus ſeipſum quàm Deum diligi, lucidè adfirmat Doctor Angelicus. Seipſum, inquam, ſuprà Deum diligit taliter timens, non per ipſum timorem, ſed per timori adhuc adnexam, & à ſola Dei charitate ſeparandam ſervilitatem.

Quare errorem continent hæc Accuſatoris verba: *Naſci ex amore ſui ipſius eſſentiale eſt actui, de quo diſputamus*. Utique ſervili gehennarum metui. Hæc item verba: *Et ex ſuis intrinſecis convenit, quod pro motivo habeat amorem ſui, & non Dei propter ſe dilecti*. Etenim longè aliter ſenſit ſanctus Thomas, ſcribens ſervilitatem, eſſentialiter pravam, non eſſe de timoris ſervilis eſſentia, & adjungens jam laudata verba, lucidè adfirmantia eumdem numero timoris actum modò poſſe in proprio timentis commodo hærere & ſiſti, modo referri in Deum ut finem principalem. Quod natales mutare, & modò ex impuro, quo ſemetipſum in ſemetipſo, modò ex caſto, quo ſeipſum in Deo diligit homo, naſci poſſit ſucceſſivè etiam numero eadem timoris ſubſtantia, docet in arti-
Art. 6. culo ſubſequenti. Servilis metus officium in Apoſtolicæ ad Romanos Epiſtolæ elucidatoriis quæſtionibus inſigniter exponit Hugo de ſancto
q. 194. Victore: *De quo*, utique ſervili gehennarum metu: *poteſt quæri, an ſit donum Spiritus ſancti? Quod ſi eſt, bonus eſt. Sed videtur malus, cùm propter pœnam faciat ſervire. Solutio: Iſte bonus eſt, bo-*
Part. 3. *num habens effectum, ſcilicet cohibere à malo opere.*
c. 18. *Hoc autem, quòd mala voluntas remanet, non eſt ex ipſo, ſed ex hominis vitio*. Et Petrus Pictavienſis: *Ideò dicunt quidam quod ſerviliter timere malum eſt, nec eſt uſus ſervilis timoris ſerviliter timere, nam ille bonus eſt, & hoc eſt malum; ſed potiùs timere pœnam & retrahere à peccato, quorumque utrumque bonum eſt*. Sive ex caſto, ſive ex impuro ſui amore naſcatur, utroque hocce officio ille omninò fungitur, ideoque paſſim ac meritò à Doctoribus ſcribitur eſſe ſemper etiam ſubſtantia bonus. Quòd non ſola exteriora opera, ſed & quædam internæ voluntates ſint quoad ſpeciem indifferentes, ac individualem bonitatem ac malitiam ex varia imperantis ac dirigentis intentionis qualitate quandoque alternent, ex ſancto etiam Auguſtino poſſit admodùm probabiliter ſuaderi.

Dixi de ſervili metu: *Paſſim dicitur eſſe etiam ſubſtantia bonus*. Inter ejus quippè officium & ſubſtantiam aliqui diſtinguunt, iſtud ſolum bonum, hanc malam profeſſi internos intellectus & voluntatis motus non à ſolis objectis, ſed & à tendendi modo dividi in variam ſubſtantiæ ſpeciem: A pœnarum metu, dum ex proprio timentis, & dum ex Dei amore naſcitur, exiſtimant alio & alio modo tendi in pœnas, ideoque eundem numero metum non poſſe nunc ex hoc, nunc ex iſto procedere fonte. Eſt Scholaſtica quæſtio, cujus adfirmativam partem in libris de vita contemplativa omninò ſecutus fuit Julianus Pomerius, de quo Accuſator: *Cum ſuo Juliano pronuntiat P.* L. 3.
Lupus. Nempe quis ſit hic Julianus, homo igno- c. 31.
rat. Eſt non mei ſolius, ſed totius Doctor Eccle- Fol. 43.
ſiæ, cujus inſignes de vita contemplativa libros plurimi jam pridem exiſtimarunt eſſe ſancti Proſperi. Eos enim ut tales laudant in Canonico- Cap. 4.
rum Regula ſanctus, qui ſub Pippino Francorum Rege floruit, Crodogangus Epiſcopus Metenſis, in libris de laicali inſtitutione Jonas Aurelianenſis Epiſcopus, Aquiſgranenſis ſub Ludovico Pio Synodus, Fontanellenſis Cœnobii Chronicon, & alii antiqui plures. Verùm in ſuis ad laudatum Jonam marginalibus ſcholiis eruditus Lucas Dacherius rectè affirmat eſſe opus Juliani. Etenim in Eccleſiaſticorum Scriptorum catalogo ſcribit ſanctus Iſidorus Archi-Epiſcopus Hiſpalenſis. *Julianus cognomento Pomerius edidit tres libros de futuræ vitæ contemplatione, vel actuali converſatione, nec non etiam de vitiis atque virtutibus*. Fuit vir Afer ex Provinciis Mauritaniæ: Quòd in Gallia primùm Rhetor, deinde Presbyter & Arelatenſis Abbas floruerit, lucet ex vita ſancti Cæſarii ibidem Epiſcopi, & ex Ruritii Lemovicenſis Epiſcopi litteris ad ipſum Julianum. Andegavenſis Canonum codex vocat ſanctum Pomerium: Quæ omnia in ſuis ad memoratam Aquiſgranenſem Synodum notis confirmat Jacobus Sirmondus. Hæc breviter adducta volui, ne quis tantum virum etiam damnet de Lutheraniſmo.

Eandem ſententiam manifeſtè probavit etiam Hugo de ſancto Victore. Quatuor paſſim diſtinguit timores: Servilem, mundanum, initialem, ac filialem. Servilem paſſim eſſe vult illum, quo ob infligendas per hominem pœnas ceſſamus à malo opere, ſed non à mala voluntate, & in Theologica de Sacramentis Eruditione adjungit: *Ex* L. 10.
his quatuor timoribus duo mali ſunt, id eſt, ſervilis c. 5.
& mundanus; duo verò boni, id eſt, initialis & filialis.

L. 4. c. 17. *lialis*. Et rursùm in alio ejusdem operis loco: *Est præterea timor Divinus, timere Deum propter pœnam, vel præsentem, vel gehennalem. Si tantùm timet Deum propter pœnam sine dilectione boni, languor est, & pœnæ tormentum habet, quòd scilicet malorum est, & servilis est timor*. Hoc est, malus est ad instar alterius servilis. Quibusdam sua ætate Doctoribus, quorum adducit & solvit argumenta, eandem fuisse mentem testatur Petrus Pictaviensis.

Sess. 6. Can. 8. Et de hac quæstione sacrosancta Tridentina Synodus videtur nihil definivisse. Hinc ejus Canonem. *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere anathema sit*: Hunc, inquam, Canonem laudatissimi & gravissimi hoc tempore Theologi intelligunt de timore initiali. Sentiunt de Sacrosancto hoc Concilio, quod de Sacrosancto Jesu-Christi Evangelio scripsit in laudata Eruditione laudatus Hugo: *Servilem & mundanum timorem prohibet Christus dicens*, NOLITE TIMERE EOS, QUI OCCIDUNT CORPUS TANTUM, ANIMÆ VERO NON HABENT QUID FACIANT. *Post de initiali timore subjungit dicens*; SED EUM TIMETE, QUI POTEST ANIMAM ET CORPUS IN GEHENNAM MITTERE. *Quem non præciperet, nisi in eo charitas, tametsi nondum perfecta esset*. A laudatis Doctoribus creditur etiam Tridentina Synodus pro alio timore non fuisse definitura. Et sanè voces, *Per quem ad misericordiam Dei confugimus, De peccatis dolendo, A peccando abstinemus*, omninò laudant initialem, timore gehennali introductam, charitatem. Non enim dicit, *De pœna dolendo*, sed *de peccatis*. Oppositam sententiam ex rationibus sui amplexus in Dissertatione: Et istam tamen nec damnavi, nec possim damnare. Ei Accusator sine fundamento imponit Lutheranismum. Est enim quæstio Scholastica, circa quam possit unusquisque in suo sensu abundare. De puro puto servili gehennarum metu nihil liquidò definivit Sacrosancta Synodus, nisi ipsum non esse pœnitentiæ seu veræ Contritionis partem: Cujus anathematis fulmine ictus omninò est Accusator. Attritionem enim purè putè servilem docet, adeoque & servilem gehennarum metum adfirmat esse ejus partem. A Scholasticarum quæstionum pugna ego naturaliter abhorreo, & orthodoxum Christianæ Contritionis dogma à Lutheranæ scabiei calumnia dumtaxat venio hic expurgatum. Quare Accusator de servilis timoris fonte & origine, contractoque per ipsum vitio sentiat quod vult, dummodò nullam Contritionem sine casta Dei dilectione fateatur esse veram & Christianam, est pax atque plena oblivio omnium improperiorum. Ego numquam pro servili timore, sed pro sola Christiana Contritione statui disputare.

Errorem alterum continent hæc Accusatoris verba; *Quam à S. Augustino diffideat P. Lupus, dum actum, quem fatetur solo officio bonum esse, non autem fine, appellandum nihilominus censet bonum, ex ipso Augustino discamus*. Adducit quarti adversùs Julianum Pelagianistam libri tertium caput, ubi bonorum operum officia & fines distinguit sanctus Augustinus, & concludit: *Quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, ipso non recto fine peccatum est*. Respondeo attendendum esse laudati capitis finem: *Breviter accipe, ne fortè, cùm in rebus ipsis tantùm erres, quantùm errari plurimùm potest, videar tecum certare de verbis. Aut ergo intellige quod ait Dominus*, SI OCULUS TUUS NEQUAM EST, TOTUM CORPUS TUUM TENEBROSUM ERIT, SI AUTEM OCULUS TUUS SIMPLEX EST, TOTUM CORPUS TUUM LUCIDUM ERIT. *Et hunc oculum agnosce intentionem, qua facit quisque, quod facit. Et per hoc disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod ex illis, quasi membris, operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum*. Suam, qua bona infidelium officia esse justa & sancta opera, & tamen ob legitimi finis defectum non rectè fieri, sed esse peccata dixerat doctrinam sibi ipsi quasi adversam, ideoque à Juliano non plenè perceptam elucidat hac distinctione: In laudatis infidelium operibus discernit officium, finem, & conflatum ex utroque. Ipsa officia persistit titulare bona opera, at istud compositum ob recti finis defectum esse dicit tenebrosum atque peccatum. Effectus enim atque Composita sequuntur caussam suam & partem debiliorem. Hinc ergo, & servilis gehennarum metus, si cum impuro suo proprii amoris fonte componas in opus unum, tenebrosus est atque peccatum, si abstractim ipsum in seipso solum consideres, lucidum est officium, actusque, licèt in auctoris sui iniquitate detentos, attamen rectus, utilis, bonus. At rursum dico spectare hæc ad scholæ quæstiones, & me pro sola ad veram Contritionem necessaria charitate semper disputasse.

Istud interim sancti Augustini caput produci adversùm nos & laudari quis non admiretur, quis Deo optimo maximo non agat gratias? Accusator non poterat fortiori adversùs semetipsum brachio adjuvare veritatem. Etenim in omni officio, & omni prorsùs opere, quod non *fit intentione bonæ fidei, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur*, licèt bonum sit & sanctum, peccari ob legitimi finis defectum, & integrum hujusmodi opus esse tenebrosum, immò peccatorum nigredine plenum, docet illic lucidissimè, & multis adversùm alia Pelagianorum somnia sanctus Augustinus confirmat. At verò similem suam Attritionem Accusator vult ex casta Dei dilectione non procedere: Ergò, juxta inconcussa sancti Augustini dogmata, peccatur in tali Attritione, & cum suo, ex quo oritur, proprio hominis in semetipso amore in unum conflata opus est omninò peccatum. Ex laudata istic & frequenter per eundem Augustinum inculcata Apostoli Regula, *Quidquid non est ex fide*, qua non tantùm Deo, sed & in Deum credimus, *peccatum est*. Quod ad Dei charitatem necdum elevatus homo seipsum in seipso, & propriũ commodum tamquam ultimum finem diligat, & gehennam timeat uti malum principale, ideoque & mortaliter peccet, suprà audivimus à sancto Thoma. Hinc non vera distorti cordis conversio, sed metus dumtaxat conversionis fucus est ista Attritio

tio servilis. Quis hominem, qui in Deum non credit, credat à Deo justificari? Est illud ipsum à Tridentina Synodo proscriptum calumniæ monstrum, quod sibi imaginati sunt Lutherus & Augustanæ Confessionis Auctores, & Scholasticis istorum temporum Doctoribus sunt adfricare conati.

Accusatio octava diluitur.

SErvilem gehennarum metum à me fuisse peccati damnatum Accusator vult per fas & nefas. En aliud ejus fundamentum: *Examinemus*
Fol. 44. *quænam in hoc puncto sit mens Patris Lupi. Ac primo quidem dolorem ex solo metu gehennæ ab eo reprobari ratione actus necessario & inseparabiliter conjuncti, quatenùs adest voluntas malè agendi, si pœna abesset, patet ex dictis. Atque adeò admittit malum esse talem metum quasi extrinsecè, ratione actus mali adjuncti, quod ut vidimus, asserit Lutherus.* Respondeo Marthinum Lutherum, quo justum in quovis opere bono probaret saltem venialiter peccare, eandem fidem ac reverentiam impendisse huic loco sancti Augustini: *Virtus est charitas, qua id, quod diligendum est diligitur. Hæc in aliis major est, in aliis minor, in aliis nulla. Plenissima verò, quæ jam non possit augeri, quamdiu hic homo vivit, est in nemine. Quamdiu autem augeri potest, profectò, illud, quod minùs est quàm debet, ex vitio*
Ep. 29. *est. Ex quo vitio non est justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Sancto Augustino defectum illum volenti esse vitium lapsi hominis, Lutherus imposuit quod dixerit esse vitium imperfectæ charitatis. Hinc omnem imperfectam charitatem garrivit esse vitiosam ac peccaminosam saltem venialiter, proindèque & omne ex ipsa profectum opus bonum esse tale. Etiam ego sub solo legis ac gehennæ citra justitiæ dilectionem metu constitutum hominem dixi adhuc esse pravum & peccatorem: Et ecce hic accusator vult peccati & pravitatis ipsum à me damnari timorem. Etiam hac in re utile per inutilè adeò non vitiatur, ut adversùm gentiles Philosophos Apostolus scripserit ad Romanos: *Revelatur ira Dei de Cœlo super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in justitia detinent.* Ab eorum impietate ac injustitia non divinam, quæ illic tanquam in sterquilinio gemma latuit, sed ipsos dumtaxat detentores affirmat fuisse maculatos. Ex eadem igitur regula servilis pravas cupiditates frænans timor, licet ipsas non sanet aut eradicet, per eas tamen non ipse, sed solus homo maculatur.

Addo sententiam, quæ servilem, necdum à servilitate liberatum, metum istius pravæ appendicis caussa affirmat vitium & peccatum, nullo
Lib 3. dist. 34 §. 5. modo esse Lutheranam. Eam quippè docet vir insigniter Catholicus Guilielmus Estius: *Servilis timor est, cùm quis non amore justitiæ, sed solo metu gehennæ, vel etiam temporalis pœnæ, à malo opere abstinet, & quod legis est operatur. Est autem & hic timor vitiosus, non quidem ex se, id est, quatenus timor pœnæ est, sed quatenus servilis, id est, quatenus malum semper habet conjunctum: Nempè latens in animo peccandi desiderium. Quod quidem malum in eo significatur, quod servilis dicitur. Servile enim*
§. 8. *est solo timere pœnæ abstinere à malo, & malum, quod velis, præ timore non facere.* Et rursùm infrà: *Hoc*

usque adeò verùm est, ut etiam ipse actualis timor, & opus externum ab hujusmodi timore procedens, vitium contrahat, & verè peccatum fiat ex illa circumstantia, qua quis dolet talem pœnam peccato appositam esse, & cuperet, si impunè permitteretur, peccatum perpetrare, quemadmodum apertè docent sanctus Bonaventura, & Durandus. Qui loquendi modus, licèt mihi non probetur, fundamentum habet etiam in sancto Thoma: *Timor servilis ex parte servilitatis habet, quod sit malus.* Ecce, quantos Christianæ Doctrinæ gigantes accusator faciat Lutheranos. Dictam servilitatem esse actum servili gehennarum metui *necessariò conjunctum* ego ubi dixi? Ab- 2. 2. q.
sit ut recessèrim à sancto Thoma: *Servilitas non* 19. art. 4.
pertinet ad speciem timoris servilis.

Diluitur nona Accusatio.

A Tridentinæ Synodi, ex servili metu aut alio id genus fonte conceptam attritionem laudantis, decreto dixi laudari duos actus: Metum introducentem, & introductam charitatem seu charitate formatum dolorem, & in hoc solo sitam esse essentiam attritionis. Dixi metum esse dumtaxat extrinsecum istius sapientiæ exordium. Dixi Martinum Lutherum sensisse cum Donatistis, non dumtaxat introducentem metum, sed & introductam charitatem errantibus esse pravam, peccatum, hypocrisim, legis prævaricationem. Hanc doctrinam accusator affirmat novam, gratis excogitatam ad evadendam vim Concilii, & à nemine hucusque clarè expressam. Respondeo eam clarè exprimi à Senonensi, per Antonium à Prato, ejusdem Sedis Metropolitam, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, Synodo damnante hunc Martini Lutheri articulum: *Non licet indu-* Anno
cere homines ad Pœnitentiam per timorem gehennæ. 1528.
Quod ipsum in sexti per Leonem Decimum Pontificem damnati articuli refutatione confirmat gloriosus Martyr Joannes Ficherus, Roffensis Episcopus, frequenter querens actus disparatissimos hic à Luthero dolosè confundi. Hoc item adsiduè clamant laudata sub Hermanno Archi-Episcopo Coloniensis Synodus, Michael Episcopus Merseburgensis, Petrus à Soto, Joannes Daventriensis, & quoquot olim Lutherum impugnaverunt. Hinc & ad Caroli Quinti Imperatoris sacram jussionem etiam sacra nostra Facultas in Lutherum edidit hunc articulum: *Contritio est dolor de peccatis propter Dei offensam susceptus, cùm proposito confitendi & satisfaciendi. Non autem, ut quidam hoc sæculo perversè docent, terror conscientiæ propter apprehensum gehennæ supplicium peccatis debitum. Præparat tamen hic terror & gehennæ metus ad veram animi contritionem.* Hunc enim timorem dixit Propheta esse initium sapientiæ, idest, Christianæ conversionis, pœnitentiæ, & charitatis. Et quis vel ex solis Leonini diplomatis, vel ex sacrosancti Concilii verbis non videat imperfectam pœnitentium contritionem à servili metu, aut aliis id genus, per quas parari & communiter concipi dicitur, viis palam & plurimùm distingui? Quis non videat non istas vias, sed solam per ipsas paratam & conceptam contritionem de sufficienti ad percipiendam in pœnitentiæ Sacramento justificationem hominis paratura laudari? Quin imò non solam ex simili fonte conceptam attritionem, sed om-

omnem imperfectam charitatem Lutherus de vitio & peccato infamavit. Hinc Joannis Cassiani, sancti Joannis Chrysostomi, sancti Gregorii magni, aliorumque feram in vitæ exitu, omnemque ex servili metu conceptam pœnitentiam non plenis laudibus prosequentium Patrum authoritate frequenter utitur: Quam hi quandoque timent non fuisse, ille affirmat nunquam esse veram. Patrum sensum in quarto distinctionum libro insigniter exponit antiquus & laudatissimus Scholarum Doctor Bandinus: *Illa pœnitentia maximè laudabilis est, quæ non tantùm habet timorem, sed & libertatem. Undè Augustinus: Nullus expectet quando peccare non potest. Arbitrii libertatem quærit pœnitentia, ut possit delere commissa, non necessitatem: Sed charitatem, non tantùm timorem, quia non in solo timore vivit homo: Illa ergò, quæ in extremis agitur, non sic laudabilis est, quia ex timore magis quam ex charitate esse videtur.* Introductam charitatem, datamque ab illa libertatem, ab introducente metu & injecta per ipsum necessitate palam distinguit, per talem etiam obstetricem vult nasci, & uti necessariam, ita quoque sufficientem affirmat ad veram, licèt imperfectam pœnitentiam. Quibusdam Patrum verbis deceptus vel abusus Lutherus vult non sufficere. Ejus frater Joannes Calvinus nobis longè aliam in institutionum libris imponit calumniam: *Scholastici Sophistæ contritionem, primam obtinendæ veniæ partem faciunt, eamque debitam exigunt, hoc est, justam & plenam.* Perfectam ac divinæ offensæ æqualem Contritionem ait à nobis etiam in Sacramento exigi, ideoque Christi populum, quod laudabilis quidem & optanda sit ista contritio, sed *ipsa nunquam defungi possit peccator*, ad simulationem à nobis cogi vel desperationem. Hinc ad justificationem vult aliud non requiri quam fidem & fiduciam in sanguinem Redemptoris. Ambos errores sacrosancta Tridentina Synodus eodem confixit verbo, definiens etiam imperfectam, licet ex gehennæ aut aliarum pœnarum metu, seu aliis ignobilibus ejusmodi viis paratam & conceptam contritionem, dummodò à Christianæ reconciliationis Sacramento adjuvetur, omninò sufficere ad justificationem. Hæc est constans Ecclesiæ doctrinæ per Tridentinos Patres meritò confirmata.

Dist. 20

Cap. 3. c. 4.

Decima Accusatio diluitur.

RIsu, immò miseratione dignum est, quod me, ubi servilem gehennarum metum esse quidem à Deo incussum motum, non tamen supernaturale ac infusum gratiæ donum scripsi, accusator dicat esse Jansenistam ac Lutheranum. Fore video, ut si cum Jansenio aut Luthero Apostolicum Symbolum vel Dominicam Orationem fuero professus, protinùs de ipsorum scabie apud istum judicem sim reus. Quod enim servilis gehennarum metus sit Judaica ex lege, non Christiana ex divinæ infusionis dono justitia, est Christiani dogmatis fundamentum adeò immobile, ut nullus orthodoxus usque huc legatur de ipso vel dubitasse. *Timor servilis*, inquit sanctus Thomas, *non est numerandus inter dona Spiritus Sancti, licèt sit à Spiritu Sancto.* Non enim est aliud, quam per legis minas à Deo incussus spiritus servitutis. Aliud est hic ipse timor, aliud ex ipso concepta, licèt imperfectæ, veræ tamen contritionis sapientia. Hanc solam, quod ille non nisi extrinsecum sit ejus initium, esse germanum divinæ per Jesum Christum gratiæ donum semper Ecclesia sensit. Nec aliud voluit, quem sibi accusator advocat in patronum, Guilielmus Estius, Apostoli dictum, *Non iterùm accepisti spiritum servitutis in timore*, exponens; *Apostolus satis significat & à Spiritu Sancto hunc timorem proficisci, & ab eo quibusdam aliquando datum fuisse, nempe populo veteris testamenti in ipsa legis acceptione.* Verùm hæc omnia parerga sunt, & quæsita à principalis quæstionis examine diverticula. Principalis quæstio est, an peccator sine fide in Deum, seu sine casta adfectu saltem super omnia Dei dilectione possit divinæ Majestati reconciliari? Partem adfirmativam constanter adsevero esse immobilem fidei Romanæ articulum, de quo usque ad Melchiorem Canum nemo fidelis dubitavit. Cur accusator pro suæ servilis attritionis ad justificationem sufficientia nullum adducit Prophetam, nullum Evangelistam, nullum Apostolum, nullum Ecclesiæ Patrem. Christianæ sapientiæ, quam pacificam esse atque sensibilem, mandat sanctus Jacobus Apostolus, semper ex Dei miserante gratia sperem esse obediens ac studiosus: Ubi pro ista attritione authenticos testes audiero, discam libenter, & beneficio gratias dabo. Certè Tridentina Synodus ab avita Patrum, Prophetarum, & Apostolorum doctrina non potest recedisse.

Fol. 52.

2. 2. q. 19. art. 9.

L. 3. Dist. 34. §. 7.

Accusatio undecima diluitur.

PErfectam charitatem scripsi esse illam, qua homo patienter vivit ac delectabiliter moritur, quæque nos à cunctis ingeneratæ libidinis adhæsivis afsensibus solvit ac purgat. Ejus vires abundè exposui, rectè adjungens. *Expertus potest credere, quid sit Jesum diligere.* Hasce enim vires video etiam non capi ab Accusatore, in me pergente: *Sensus hujus Authoris est, quod peccator, quomodocumque demùm ex amore Dei, & quantumcumque de peccatis doleat, non possit tamen sine actualis Sacramenti consortio justificari, si erga rem quampiam creatam sic afficiatur, ut illam cum aliquo doloris sensu amitteret, vel non consequeretur. Hinc si conjunx morti vicinus optet vitam sibi à Deo prolongari, quo res familiæ suæ componat, quo uxori & liberis subveniat, quibus videt alioquin defore necessaria, nihilominùs mortem juxta Dei beneplacitum paratus sit acceptare, cum aliquo tamen dolore & gemitu, non poterit talis elicere Contritionem, quæ impetrandæ justificationi per se sufficiens sit, ac proindè si sit in peccato mortali, ac desit copia Confessarii, actum est de æterna illius salute.* Verùm imperfectam charitatem & Contritionem ubi ego dixi in mortis exitu non posse sine actuali Sacramento justificare? Non solùm robustam & adultam, sed nutritam etiam atque dumtaxat natam justificare omninò asserui, & multis ostendi.

Divi Augustini auctoritas defenditur.

ETiam sanctum Augustinum impetit Accusator. Grandem hunc Ecclesiæ solem esse per Apostolicas in Cornelium Jansenium Constitutiones eclypsatum, & utriusque de victrice Dei gratiam doctrinam ictu uno damnatam à Sede Apo-

postolica, piorum in Belgio aures, cum offensione & scandalo frequenter audiverunt. Effrœnem dicacitatem compescuit beatissimus Pater noster Alexander VII. dato ad sacram nostram facultatem Brevi avitum Apostolicæ Sedis affectum innovans in sanctum Augustinum, declaransque ejus dogmata esse tutissima, inconcussa, veneranda ab omnibus, ac tenenda. Quod fulmen æmulorum oculos adeò perstrinxit, ut quis eorum veritus non fuerit scribere laudatum Breve per diabolicam machinam fuisse impetratum. Ex eadem radice non adversùs solum, ex quo Tridentinam Synodum dixi multa definivisse, S. Augustinum, sed generatim adversùm omnes Ecclesiæ Patres scripsit etiam Accusator: *Ego verò contradicendum autumo, nempe dum Conciliorum dictis consentientia reperiuntur in Augustino, præcipuum robur Augustino à Conciliis accedere, suam verò Conciliorum*
Fol. 13. *definitionibus veritatem ac firmitatem integram stare, sive idem dixerit Augustinus, sive oppositum. Quod obiter contra tales loquendi modos volui indicatum.*

Verùm longè aliter sensit magna Synodus Chalcedonensis. Etenim à Marciano Augusto admoniti Episcopi, quatenùs læsam ab Eutychete fidem, non tantùm juxta tres priores generales Synodos, sed & juxta Gregorii, Basilii, Athanasii, Hilarii, Ambrosii, Cyrilli, aliorumque Patrum traditionem firmarent, una voce responderunt:
Act. 1. & 2. *Docuerunt Patres, & in scriptis custodierunt quæ ab eis sunt exposita, & citra ea dicere non possumus.* Et gloriosissimis Judicibus fidei definitionem tandem condi urgentibus, denuò responderunt: *Si jubetis nobis dar inducias, petimus Patres simul perscrutari.* Et edita tandem fidei definitio hoc habuit exordium: *Inerrabilem Patrum renovavimus fidem.* Et rursùm: *Sequentes igitur sanctos Patres.* Nulla unquam dogmatica Romani Pontificis Epistola plures & acriores ab hæreticis passa fuit contradictionis impetus, quam ab Eutychianis Augustiniana illa, qua primam de Eutychete sententiam confirmavit, & Chalcedonensem posteà Synodum instruxit, uti sui Apostolici suffragii prærogativa, sanctus Leo magnus. Plures pro ipsa scripsit Apologias, quarum omnium summam habes in literis ad Episcopos Palæstinos: *In nullo à sanctorum*
Ep. 93. c. 1. *Patrum confessione discessi.* Eadem ex regula dixit de ipsa in Chalcedonensi Synodo, omnium Episcoporum nomine, Diogenes Cyzicenus Episcopus,
Act. 4. Hellesponti Metropolita: *Omnes consensimus Epistolæ, consequenter habenti expositioni SS. Patrum.* Et sextæ generalis Synodi ad Constantinum Augustum sermo acclamatorius: *Paternas traditiones secuti sumus, & nihil dissonum aut discrepans ab eorum informatione adinvenimus.* Et ad Marcum Ephesiorum Metropolitam dixit in Florentina Sy-
Sess. 19. nodo Frater Joannes de Monte nigro: *Sanctus Basilius & hujusmodi Doctores sunt fundamenta nostræ fidei.* Et infra: *Ego dixi vobis illud, in quod ultimo sancti Patres generalium Conciliorum omnia resolvebant, semper fuisse SS. Patrum testimonia, ita ut in unaquaque definitione fidei decretum edituri proferrent Patrum testimonia, & omnes acquiescerent.* Sanctos Patres semper fuisse generalium Synodorum regulam, insigniter ostendit in dogmatica ad suos, unionis suasoria, oratione Bessarion
Cap. 2. Metropolita Nicænus. Ejusmodi plurima adduci possint authentica testimonia. Generales enim Synodi, licèt à Spiritu sancto dirigantur, novas tamen revelationes non accipiunt, nec novos fidei articulos possint condere: Christianum dumtaxat dogma, Erronum litigiis obscuratum aut arietatum, dumtaxat elucidant ac exponunt ex authenticis Evangelici atque Apostolici Depositi Archivis, qui sunt sancti Ecclesiæ Patres. Quæcunque ex ipsis non deprompsit Synodus, erratica fuit, aut etiam latrocinalis. Proindè generalia Ecclesiæ Concilia & sancti Ecclesiæ Patres sunt duo Seraphim, qui ultro citròque cantant honorem Deo, ac sese invicem inerrabili authoritate impartiuntur. Et inter hosce Patres quis ambigat esse, in Divinæ præsertim gratiæ ac humanæ justificationis Mysterio, S. Augustinum?

CAPUT VI.

Quædam alterius Accusatoris capita exponuntur.

Dissertationi meæ accessit & alter Adversarius, adeò obscurus, aut certè subtilis, ut ego per planas sacrarum literarum & Ecclesiasticæ traditionis vias dumtaxat ambulare consuetus, in sublimes adeò cogitationes non sperem ascendere, nisi forsàn pacificam & modestam sapientiam necdùm complexus animus faciat & stylum cespitare. Luminosa charitas, uti non cogitationis, ita longè minùs habenas calami permittit in proximum laxari.

Exponitur ac defenditur Joannes Driedo.

Ante omnia admiror à profundo hoc Scriptore Joannem Driedonem trahi in servilis Attritionis patrocinium. Aliter in Baptismi, aliter in Pœnitentiæ Sacramento nos Deo reconciliari, ideòque majorem Pœnitentibus quàm Catechumenis esse necessariam Contritionem docet Driedo, & adjungit: *Hic si dixeris, Uterque tam is videlicet, qui baptizatur, quam is qui relapsus recon-* Fol. 80.
ciliatur, justificatur, dum displicentia totius veteris vitæ major est, quam displicentia quælibet de alio temporali damno aut incommodo, prodiens etiam ex tali erga Deum dilectione, quæ vincit omnem vitæ hujus amorem. Non videtur igitur relapso pro sui justificatione necessarium, neque vehementiùs intùs pœnitere & ingemiscere, neque foris subire graviora Pœnitentiæ opera, cum sufficiat utrobique fides cum ea mensura dilectionis in Deum, odioque in peccatum, quæ vincat omnium temporalium rerum affectum. Respondeo. Deus operatur gratiam & remissionem peccatorum, non propter quemlibet motum liberi arbitrii nostri, aut dilectionis, aut interioris Pœnitentiæ, tamquam videlicet motus illi secundùm tales vel tales graduum mensuras mereantur gratiam, sed propter suam misericordiam. Nostra enim dilectio, qua diligimus Deum etiam propter ipsum, displicentiaque secundùm quàm odimus peccatum, non est digna justificatione, neque meritoriæ gratiæ, sed Deus pro sua misericordia, ubi voluerit, largitur illam, quam si negaret etiam sic dispositis, non foret injustum. Non ergo ratione caret sententia illorum, qui dicunt ex Attrito fieri Contritum etiam motu interioris Pœnitentiæ non adaucto. Eorum, qui parem per omnia, sine quovis interni aut externi operis additamento, Contritionem volunt Pœnitenti æquèut Catechumeno ad justificationem sufficere, sententiam Driedo adfirmat probabilem, de servili Attritione probanda ne vel somniavit. Ex Dei super omnia dilectione forma-

tam Contritionem lucidissimè & constantissimè in hoc ipso etiam loco requirit. Eadem fide tractantur Joannes à Daventria, & alii adducti Doctores.

Quorumdam Articulorum à Pio quinto Pontifice facta damnatio exponitur.

PRimum Accusationis caput Dissertationi imponit quosdam à Pio quinto Pontifice damnatos & circumscriptos Articulos: *Charitas perfectæ & syncera, quæ est ex corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis quam in Poenitentibus potest esse sine remissione peccatorum. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum. Catechumenus rectè & sanctè vivit, & mandata Dei observat, & legem implet per charitatem, ante remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demùm percipitur. Per Contritionem etiam cum charitate perfectam, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis & Martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.*

Respondeo istarum propositionum Auctorem fuisse suspectum aut reum doctrinæ, quam Ecclesiæ Catholicæ per calumniam imponit in suis Institutionum libris Joannes Calvinus: *De Contritione & Attritione multus apud eos*, Papistas, *sermo; multis scrupulis animas torquent, & plurimùm molestiæ & anxietatis ingerunt*. Et statim infra: *Contritionem faciunt primam obtinendæ veniæ partem, eamque debitam exigunt, hoc est, justam & plenam. Sed interim non constituunt, quando securus aliquis esse possit se hac Contritione ad justum modum esse defunctum. Equidem sedulò & acriter instandum esse fateor, ut quisque amare deflendo peccata sua, se ad eorum displicentiam & odium magis acuat. Hæc enim est non poenitenda tristitia, quæ Poenitentiam gignit in salutem. Sed ubi exigitur doloris acerbitas, quæ culpæ magnitudini respondeat, & quæ in trutina appendatur cum spe veniæ, hic verò miseræ conscientiæ miris modis torquentur & exagitatur, dum sibi debitam peccatorum Contritionem imponi vident, nec adsequuntur debiti mensuram, ut secum decernere possint se persolvisse quod debebant.* Condignam & commissæ in Divinam Majestatem injuriæ adæquatam Contritionem exigere à Pœnitentibus est omninò antiquissima Ecclesiasticæ disciplinæ Regula, quam multis sanctorum Patrum & Synodorum testimoniis demonstrat in opere de Pœnitentia Joannes Morinus. Illius injuriæ portio palmaris est nostra à Deo optimo maximo, quem ex toto corde & totis animæ viribus diligere oportuit, ad creaturas apostasia, quæ plenè reparari non possit nisi per veram ex toto corde dilectionem, ac ex ipsa formatum peccati odium, lacrymas, gemitus, depravati pectoris tunsiones, & totius animæ Contritionem. Verùm solius consilii est ista res, non rigidæ necessitatis. Minoris Contritionis, ac minoris in Deum dilectionis ac fidei Pœnitentes ad Reconciliationis donum semper admisit Ecclesia, duriora illis ac longiora satisfactionis opera imponens, atque ita compensans omnem Contritionis à plenitudine recessum. Pro varia ostensæ Contritionis mensura & modo fuisse semper mitiùs aut duriùs tractatos atque tractandos Pœnitentes, clamant omnes antiqui Canones & Patres. Præfatorum igitur Articulorum Auctor ad impetrandam peccatorum etiam in Sacramento veniam requisivit Contritionem plenam, atque perfectam charitatem, quæ fit ex corde à cunctis saltem adfixivis cupiditatibus puro, & bona omnem servilem gehennæ metum excludente conscientia; quæ sit plenitudo legis, & mandata Dei non solùm observet & faciat, sed & impleat atque perficiat; quæ sit non solùm vera, sed insuper perfecta: Eam sine actuali Sacramento non justificare dixit, atque ita isti ejus articuli meritò fuerunt circumscripti atque damnati.

L. 3. c. 4.

L. 1. c. 14. 15. 16.

Postremus tamen articulus est plurimùm ab aliis diversus. Conjungi debet cum his: *In peccato sunt duo, actus & reatus. Transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus, seu obligatio ad pœnam. Undè in Sacramento Baptismi aut Sacerdotis Absolutione propriè reatus peccati dumtaxat tollitur, & Ministerium Sacerdotum solùm liberat à reatu. Peccator Pœnitens non vivificatur Ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui Pœnitentiam suggerens & inspirans vivificat eum & resuscitat, Ministerio autem Sacerdotis solus reatus tollitur.* Exponenda hic est primævorum Scholasticorum de Baptismalis ac Pœnitentialis Sacramentorum, & per ipsa operati operis virtute opinio, quos inter est Robertus Cardinalis Pullus: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Is nimirùm peccata dimittit, qui virtutes dimissioni superponit, qui vitam æternam retribuit. Quid ergo apud homines est peccata remittere, aut à peccato absolvere, nisi Sacramentum Remissionis & Absolutionis celebrare? Ex quo quis pœnitet, Deus remittit, peccata postmodùm confitenti Minister Dei absolvendo remittit, nisi quod Sacramentum Remissionis & Absolutionis facit? Absolutio, quæ peracta Confessione super Pœnitentem à Sacerdote fit; Sacramentum est, quoniam sacræ rei signum est. Et cujus sacræ rei signum est, nisi Remissionis & Absolutionis? Nimirùm Confitentibus à Sacerdote facta à peccatis Absolutio remissionem peccatorum, quam anteà peperit cordis Contritio, designat. A peccatis ergo Presbyter solvit, non utique quòd peccata dimittat, sed quòd dimissa Sacramento pandat. Et quid est opus pandi, nisi ut consolatio fiat Pœnitenti?* Contractæ ex peccato maculæ expurgationem, veram peccati remissionem, seu à peccati morte resuscitationem sola Contritione fieri, Sacerdotis Absolutione solum æternæ pœnæ reatum auferri vult, aut certè in temporalem commutari. Hinc Lazari, à solo Domino resuscitati, actum ad sola cadaverina Judaici mortis ligamenta solvenda traditi Apostolis, exemplo passim abutitur, rectè adfirmans nostram in Pœnitentiæ Sacramento Reconciliationem fuisse istic præfiguratam. Quod ipsum docet de Sacramento Baptismi: *Quemadmodum post compunctionem, ubi ab ipso Domino suscitatus Lazarus, necessaria est Confessio, ubi officio Ministrorum ligamentis mortis, idest, corpore peccati absolvitur; ita post fidem, qua mors propellitur, succedit Baptisma, ut vita vegetetur. Et quomodò quolibet tempore charitas operit multitudinem peccatorum, ne sint ultrà ad damnationem, compunctio verò, quam charitas parit, atque satisfactio, quam impertit compunctio, eadem operit, nè ultra exigantur ad pœnam; ita homini peccata remittit fides, ne damnetur, Baptismus, ne puniatur. Quòd fides facit, Baptismus ostendit. Fides peccata delet, Baptismus* de-

Par. 6. c. 61.

Part. 5. cap. 13.

deleta docet; *undè Sacramentum dicitur*.

Eandem sententiam tutati sunt Hugo & Riardus de sancto Victore, Petrus Abaelardus, Gilbertus Porretanus, Petrus Lombardus, Petrus Pictaviensis, & alii tunc Magistri ferè omnes. Palmarem difficultatis nodum, quomodò quis & à peccati macula mundatus, & simul adhuc æternæ damnationis reus esse possit, in Tractatu de solvendi ac ligandi potestate solvere conatur laudatus Richar-

Cap. 19. dus: *Ad ea, quæ superiùs dicta sunt, quidam opponunt & dicunt, qui veraciter de suis criminibus pœnitent, pro certo jam charitatem habent. Alioquin quod scribitur, quomodò in eis rectè intelligitur*, QUACUMQUE HORA PECCATOR INGEMUERIT, SALVUS ERIT? *Nemo enim, qui charitatis capax est, sine charitate salvari potest. Sed, ut putant, qui charitatem habent, debito damnationis æternæ teneri non valent. Quomodò ergo Sacerdos cum ab ejusmodi debito absolvit, si ante Sacerdotalem Absolutionem, charitate interveniente, absolvi jam meruit? Sed absque ulla dubitatione Patriarchæ & Prophetæ charitatem habuere, & tamen tenebantur vinculo damnationis æternæ: alioquin nec ad inferna descenderent, nec ullâ redemptione egerent.* Ex sanctorum in Limbo degentium Patrum apud inferos captivitate ostensum putat quempiam posse esse justificatum à peccatis, & tamen æternæ adhuc damnationis reum, atque ita post primum à Deo solutum vinculum posse restare secundum, solvendum Ministerio Sacerdotis.

Part. 3. c. 16. Quæ doctrina rectè displicuit Petro Pictaviensi: *Dicunt quod Deus peccatum solvit quantùm ad reatum, & posteà Sacerdos illud solvit quantum ad pœnam in Confessione, & liberat hominem a pœna æterna. Quod nos una sola ratione falsum ostendimus sic: Deus solvit istum à peccato: ergo iste est in charitate, ergo est dignus vita æterna, ergo non est dignus pœna æterna, sed fuit ea dignus, ergo solutus est à pœna illa, sed à nullo, ergo Deus illum solvit, non ergo Sacerdos. Sacerdos autem non solvit peccatum, nec quantùm ad poenam, nec quantùm ad reatum, sed solvit & dimittit, id est, ostendit esse solutum & dimissum à Deo quantùm ad reatum. Quia verò nescit ipsum esse dimissum quantùm ad poenam, injungit ei temporalem poenam.* Sacerdotale per claves Ministerium Petrus cum Magistro suo Petro Lombardo esse voluit merè declaratorium; Ri-

Cap. 19. chardus autem judiciale, ideoque & pergit: *Exstat quorumdam sententia tam frivola, ut ridenda potiùs quàm refellenda videatur. Putant enim Sacerdotes non habere potestatem solvendi, sed ostendendi solutos.*

Hinc item aliqui eò usque prolapsi sunt, ut factam Sacerdoti Cōfessionem adsererent impetrandæ justificationis non esse necessariam, & suis de Pœnitentia Distinctionibus Gratianus inseruerit

Dist. 1. q. 3. hanc quæstionem. *Utrùm sola cordis Contritione, & secreta satisfactione, absque oris Confessione, quisque possit Deo satisfacere? Sunt enim qui dicunt quemlibet criminis veniam sine Confessione facta Ecclesiæ & Sacerdotali Judicio posse promereri.* Æternæ damnationis reatum cum culpæ facta remissione videbant esse incompatibilem; ideoque legitima ac vera, quę plenè delebat culpam, contritione etiam remitti dictum reatum existimabant, atque ita confessione non esse opus. Gratiani verbis adjungit Glossa: *Alii autem negant. Dicunt enim, quòd sicut tribus modis Deum offendimus, scilicet corde, ore, & opere, ita tribus modis illi satisfaciendum est. Undè dicunt tria hæc esse necessaria: Cordis Contritionem, oris Confessionem, & operis satisfactionem. Auctoritates autem, quæ dicunt peccatum dimitti sola cordis Contritione, adserunt intelligendas esse, cùm articulus necessitatis excludit oris Confessionem, scilicèt cum aliquis conteritur & morte prævenitur, vel alio aliquo justo impedimento hoc facere impeditur. Alii dicunt, inter quos est Petrus Manducator, conditionalem fieri remissionem per Contritionem.* Nempe sub conditione: *Si suo tempore confitearis*. Esse putant remissionem ad reincidentiam. Et jam à Roberto Pullo audivimus: *Quid est opus pandi peccata, nisi ut consolatio fiat Pœnitenti?* Quod ferè ipsum hoc sæculo docent Lutherani. Diversas & in speciem quasi adversas pro utraque istius quæstionis parte auctoritates conglomeravit Gratianus, atque ita utrumque judicavit probabilem.

Ex eodem fonte manavit opinio adfirmans Confessionem esse juris dumtaxat humani. Rationes prodit Petrus Pictaviensis: *Alii dicunt quòd Confessio non est Sacramentum, sed Sacramentale, sicut aqua benedicta, & panis benedictus.* Ex quo fortè hausit & Joannes Calvinus Confessionem esse humanum commentum. Dicti Petri sententia non est multò melior: *Veriùs videtur quòd Confessio sit Sacramentum. Dicimus quòd Confessio præcepta fuit ibi*; ITE OSTENDITE VOS SACERDOTIBUS. *Sciendum est quòd Confessio est Sacramentum veteris Testamenti, nec efficit quòd figurat, sicut nec conjugium.* Et infrà: *Veriùs videtur, quod Confessio Sacramentum sit, & non est Sacramentum novi Testamenti. Quod etiam sic ostenditur: Quia Confessio non est opus Dei, sed hominis, nec habet aliquam vim, nisi ex charitate, ergo Confessio non est Sacramentum novi Testamenti.* Ei nullam operati operis, sed solam, ex qua fit operantis charitatis virtutem adscribit, & hinc infert: *Est certùm, quod remissio peccati præcedit Confessionem. Undè David*: CONFITEBOR, ET TU REMISISTI. *Non dicit*: REMITTES. Distinctam peccatorum Confessionem fuisse etiam Judæis in usu, & præcepto, lucidè ostendit Joannes Morinus ex vetustissimis ipsorum Ritualibus: Ex eisdem Petrus Pictaviensis vult illam esse solius antiqui Testamenti Sacramentum. Circa prima fidei Christianæ fundamenta prima illi Scholastici fuerunt adeò fœdè hallucinati, ac inter se collisi.

Part. 3. 13.

Et hinc inter errores, anno 1226. damnatos à Stephano Parisiensi Episcopo, fuit & hic: *Non est Confessio facienda, nisi ad apparentiam.* Fuit item inter errores, quorum caussa Gualterus de sancto Victore librum scripsit adversùm quatuor Galliæ Labyrinthos: Petrum Abaelardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum, & Petrum Pictaviensem. Et in suis ad Robertum Pullum scholiis habet Hugo Matthoud: *Sciendum eo sæculo, in quod Scholasticæ Theologiæ cunas rejicimus, plures fuisse qui neglecto solidioris, & sacratioris doctrinæ poenu, soli ferè genio rationis indulsere, & ut spinarum ferax incultus ager, alienam pertæsi manum, nec fructibus delectati nisi spontè nascentibus, non mirum si pleraque dederint aut agrestia, aut languida succi, nec benè proba.* Eos fuisse docet lapsus primorum Scholasticorum. Cunctis suis posteris, humanæ subtilitatis libertatem amantibus, dedere hocce Monitum: *Felix quem faciunt aliena pericula cautum.* Et sanè quisquis neglecta sacrarum literarum & sanctorum Patrum lectione atque doctrina, ex solo suo colligit ca-

Part. 5. c. 13.

caducos humanæ rationis flosculos, non potest non cespitare. Præsentium ergo Articulorum Auctor istam jam dudum proscriptam Theologiam venit reparatum, æternæ damnationis reatum cum perfecta etiam charitate, & facta peccatorum quoad maculam remissione dixit compatibilem, ipsumque solum remitti per Sacramentale Sacerdotis Ministerium. Hinc meritò aboliti & circumscripti sunt ejus Articuli, à quibus mea adsertio est longissimè remota.

Utinam longè absint & mei Accusatores. Quisquis enim per quamlibet, licèt imperfectam, adfectu super omnia Dei charitatem, natamque & formatam ex ipsa Contritionem vult quasi stata lege peccatorem justificari, licèt vivificantium Sacramentorum necessitatem non plenè exsufflet, nec ad solum consolationis effectum, aut solam pœnarum condonationem restringat, insigniter tamen humiliat: Opinio, quæ primos Scholasticos in adeò fædos de Pœnitentiæ Sacramento errores circumscripsit, non potest non esse malæ notæ, & insigniter periculosa. Si quævis charitas, aut quævis per ipsam formata Contritio justificet, modica est Sacramenti necessitas: Contracta est ad solum dati per Contritionem doni augmentum. Longè aliud sensit antiqua Ecclesia, Catechumenos, licèt charitate flagrantes, jubens & cogens anhelare ad Regenerationis Sacramentum, tamquam cervos ad fontes aquarum. Utique ex hac per sanctum Augustinum ad nos traducta Patrum regula: *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, non ei dimittitur, nisi dum venerit ad aquas*. Uti cæcitatis squammæ ex oculis corporis, ita & peccatorum maculæ ex anima non ceciderunt Apostolo Paulo, nisi post receptum ab Anania Damascenorum Episcopo Baptismum. Et Cornelio Centurioni infusum ante actuale Baptisma Spiritum sanctum sanctus Petrus Apostolus, ipsique adstans Ecclesia sunt plurimùm admirati, quod nempe salutis & justificationis donum non illi, qui tantùm crederet, sed qui insuper baptizaretur, scirent à Domino promissum. Hujus regulæ dispensationem sunt admirati. Ex eadem regula non solum Baptisma, sed & conscientiæ bonæ interrogationem, seu charitatem in Deum requirit idem Apostolus: Adeò non sine fundamento in Dissertatione scripsi hanc charitatis necessitatem esse Evangelicam ac Apostolicam prædicationem. Hinc cordis conversionem & Sacramentum esse duas, quarum altera sine altera parum fit, humanæ justificationis regulares concaussas clamant unanimiter antiqui Patres. Attamen quandoque ex caussis dari regulæ dispensatione, in libris de Baptismo adversùm Donatistas disertè scribit sanctus Augustinus. *Sicut*, inquit, *in illo*, qui crucifixus in fine pœnituit, *latrone quod ex Baptismi Sacramento defuerat, complevit omnipotentis benignitas, quia non superbia vel contemptu, sed necessitate defuerat; sic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia Omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia nec corde credere ad justitiam possint, nec ad salutem confiteri*. Et infrà in sequenti capite: *Quibus rebus omnibus ostenditur aliud esse Sacramentum Baptismi, aliud conversionem cordis, sed salutem hominis ex utroque compleri. Nec si unum horum defuerit, ideò putare debemus consequens esse, ut & alterum desit, quia & illud sine hoc esse potest in infante, & hoc sine illo esse potuit in latrone, complente Deo sive in illo, sive in isto, quod non ex voluntate defuisset; cum verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi*. Uti infantium sine propria Contritione, ita adultorum ob Ministri defectum sine Sacramento morientium justificationem adfirmat fieri *complente Deo*, seu per factam regulæ dispensationem. Et hinc ad verba ista Majores nostri Doctores Lovanienses posuerunt hoc marginale Scholion: *Supplet Dei benignitas quod necessitas excluserit*. Quæ omnia maturè considerans posterior & melior Schola istum, quem usque ad Præpositivi tempora grassatum testatur Hugo Mathoud, errorem pessimum eliminavit, Pœnitentiæ ac Baptismi necessitatem restituit, constanterque docuit justificationis extra ipsa donum obtineri regulariter non posse, nisi per solam Contritionem perfectam. Quam veritatem Tridentina Synodus omninò confirmavit. Quæ autem & qualis Contritio justificaret antiqui Testamenti tempore, ignoro. Sensa mea exposui in Dissertatione. Est quæstio Theologica, in qua unumquemque in suo abundare sensu libens permitto. Pro sola veræ charitatis ad Contritionem & justificationem necessitate laboro.

Lib. 4. c. 24.

Diversi charitatis & Contritionis gradus defenduntur.

ETiam quæ de diversis charitatis gradibus seu classibus dixi ex S. Augustino, hic Scriptor impugnat. Summi tamen ponderis est ista distinctio. Eam laudat & Petrus Pictaviensis, ac rectè adjungit: *Quæritur utrùm idem sit ædificare lignum, fœnum, stipulam, & peccare venialiter?* Utramque contradictionis partem ornat argumentis, & concludit: *Dicendum est quòd non est idem ædificare lignum, fenum, stipulam, quod peccare venialiter. est enim ædificare lignum, fenum, stipulam, habere carnalem adfectum circa temporalia, sed Deum præponere. Omnis ergo, qui ædificat lignum, fenum, stipulam, peccat venialiter, sed non convertitur. Ædificare autem aurum, argentum, lapides pretiosos, est Deum perfectè diligere, & omnia terrena despicere. Omnis ergò talis Deum diligit, sed omnis, qui diligit Deum, non est talis. Illi ergo, qui ædificant aurum, argentum, lapides pretiosos, peccant quandoque venialiter, non tamen ædificant lignum, fenum, stipulas, quia statim deletur veniale peccatum in eis. Tantùm enim habent fervorem charitatis, quod statim exstinguitur in eis veniale peccatum, sicut gutta aquæ in camino*. Cordibus nostris in fundamentum posito Christo Domino super ædificata lignum, fænum, stipulas adfirmat esse adfixivos, quibus tamen Deum non postponimus, creaturæ amores: Eos excludi dicit à sola charitate perfecta, & meæ Dissertationis doctrinam insigniter confirmat.

Part. 3. c. 5. 25.

Laudanda sunt & hæc ejus verba: *Quia variis modis loquitur Scriptura de perfectione, ad tollendam aliquam ambiguitatem adhibenda est distinctio. Scriptura ergo interdùm perfectionem vocat sufficientiam. Secundùm quod dicitur: Perfecta Pœnitentia est, quæ commissa delet. Id est, sufficiens. Et est perfectio comparationis, de qua dicitur: Noe perfectus*

erat

erat in generationibus suis. Scilicet comparatione aliorum. Harum perfectionum utraque, id est, & sufficiens, & per comparationem, potest haberi exemplum charitatis imperfectæ. Hoc est, & per sufficientiam, & per comparationem perfecta charitas esse potest imperfecta: Utique facta relatione ad perfectionem absolutam. Ita omnis Dei, licet solo adfectu, super omnia dilectio, omnisque per ipsam formata Contritio hodie à multis Scholasticis vocantur dilectio & Contritio perfecta. Verùm per solam sufficientiam, ideoque sunt dilectio & Contritio imperfecta. Antiquissima est ista phrasis: Et nequaquam per Scholasticos in Ecclesiam Inducta. Etenim suis de vita contemplativa libris Julianus Pomerius inseruit hunc titulum: *De differentia* carnalium & animalium *amorum, & quantùm ab eis differat perfecta*, id est, quævis casta Dei seu in Deo *dilectio*. Et illos, qui idola nec adorarunt nec tolerarunt, Judæ & Beniamin Reges etiam sacra Scriptura vocat perfectos: utique quoad salutis sufficientiam. Ego vocem in sensu isto non accipio: Solam absolutè perfectam dilectionem & Contritionem isto titulo honoro. Antiquos Patres sum imitatus: Et istius distinctionis non animadversio facit Accusatores meos de meo sensu falli aut hæsitare.

Lib. 3. c. 25.

Eadem charitatis clafses seu gradus ex sancto Augustino laudat in secunda secundæ etiam Doctor Angelicus. Perfectam ac imperfectam charitatem lucidè distinguit, & pergit in alia quæstione: *Augustinus dicit super primam Canonicam Joannis, Charitas, cùm fuerit roborata, perficitur. Cùm autem ad perfectionem venerit, dicit, Cupio dissolvi, & esse cum Christo*. Hoc est, delectabiliter moritur & vivit patienter. Ad solvendam quæstionem, *Utrùm charitas in hac vita possit esse perfecta*, aliam ex objecti diligibilis, aliam ex subjecti diligentis parte distinguit perfectionem. Priorem, quod infinita ac Divinæ bonitati æqualis esse debeat, adfirmat nobis impossibilem etiam in futura vita, & pergit de secunda; *Ex parte diligentis tunc est charitas perfecta, quando diligit tantùm, quantùm potest. Quod quidem contingit tripliciter. Uno modo sic, quod totum cor hominis actualiter semper feratur in Deum. Et hæc est perfectio charitatis patriæ, quæ non est possibilis in hac vita, in qua impossibile est propter humanæ vitæ infirmitatem semper actu cogitare de Deo, & moveri dilectione in ipsum*. Nec semper dumtaxat expressa, sed ex toto penitùs corde esse, seu omnes cupiditatis non tantùm adsensus etiam volaticos, sed & motus debet excludere: Quod in hac vita non dari per ordinarias Divinæ gratiæ ac providentiæ regulas, ipsa nos experientia docet. *Alio modo, ut homo studium deputet ad vacandum Deo & rebus Divinis, prætermissis aliis, nisi quantùm necessitas præsentis vitæ exquirit. Et ista est perfectio charitatis, quæ est possibilis in via. Non tamen est communis omnibus habentibus charitatem. Tertio modo ita, quod habitualiter aliquis totum cor suum ponat in Deo: Ita scilicet quòd nihil cogitet vel velit, quod dilectioni sit contrarium. Et hæc perfectio est communis omnibus habentibus charitatem*. Hæc est quoad solum adfectum super omnia, & quoad solam sufficientiam perfecta; illa est perfecta absolutè, & etiam quoad vires super omnia: Etenim hominem solis Divinis

Qu. 19. art. 8. Qu. 24. art. 8.

rebus stude e facit & adfigit, adeoque excludit omnem adfixivum creaturæ amorem.

Etiam ad sequentis articuli quæstionem. *Utrum convenienter distinguantur tres gradus charitatis, incipiens, proficiens, & perfecta*, ob sancti Augustini auctoritatem respondet adfirmativè: *Augustinus dicit super primam Canonicam Joannis, Charitas, cùm fuerit nata, nutritur, quod pertinet ad incipientes; cùm fuerit nutrita, roboratur, quod pertinet ad proficientes; cùm fuerit roborata, perficitur, quod pertinet ad Perfectos. Ergo est triplex gradus charitatis*. Eximiis rationibus eandem conclusionem confirmat, & concludit de charitate perfecta: *Tertium studium est, ut homo ad hoc principaliter intendat ut Deo inhæreat, & eo fruatur. Et hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt dissolvi, & esse cum Christo*. Quod sola, quæ omnem servilem gehennarum metum, omnemque adfixivum creaturæ amorem foràs pepulit, bonæ ac in Deum securæ conscientiæ charitas cupiat dissolvi & esse cum Christo, adeoque & sola perfecta sit, utcumque ostendi in Dissertatione, innumeris sanctorum Patrum testimoniis possit firmari, & ipsa experientia convincit. Creaturas, quibus quis per amorem adfigitur, deserere non potest sine dolore, adeoque & dumtaxat patienter queat mori. Quinque charitatis classes distinguit sanctus Augustinus, sanctus Thomas contrahit ad tres: Uti natam & nutritam, ita adultam & robustam conflat in unam, ob rationes suo loco exponendas.

Easdem classes laudat etiam in tertia parte: *Charitas proficiens vel perfecta est major quàm charitas incipiens. Sed quandoque aliquis cadit à charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente*. Et iterùm: *Ad tertium dicendum, quod una & eadem gratia major est proficiens quàm incipiens. Sed in diversis hoc non est necesse. Unus enim incipit à majore gratia, quàm alius habeat in statu profectus, sicut Gregorius dicit in libro Dialogorum: Quatenus & præsentes & secuturi omnes agnoscerent, Benedictus puer conversationis gratiam à quanta perfectione cœpisset*. Etiam in libris de gentium vocatione sanctus Prosper humanæ justificationis exordia dicit in variis esse diversa: *Hujus præparationis non unus semper profectus, nec una mensura est. Quoniam multis modis & innumerabilibus differentiis gratiæ opera & dona variantur, inque ipsis singulis generibus munerum dissimiles sunt gradus & impares quantitates. Sicut enim in germinibus herbarum atque lignorum, quæ terra producit, non una species, nec unum in omnibus est, sed singula quæque in sui seminis forma, & in suæ stirpis qualitate gignuntur, plenum autem decorem non statim ut eduntur accipiunt, sed certis & inordinatis provehuntur augmentis, donec ad perfectam sui habitus quantitatem per succedentia sibi incrementa perveniant; ita & semina Charismatum, plantæque virtutum, non in omni agro cordis humani eorum hoc pariter quod sunt futura nascuntur: Nec facilè reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio. Exerit quidem frequenter potens & misericors Deus mirabiles istos suæ operationis effectus, & quibusdam mentibus, non expectata profectuum mora, totum simul, quidquid collaturus est, invehit*. Regularem humanæ justificationis processum successivo plantarum incremento esse similem, ideoque per modica & quasi insen-

Qu. 89. art. 2.

Lib. 2. c. 11.

sibilia paulatim additamenta adfirmat perfici; Plerosque nos non à nata, quæ saltem adfectu sit super omnia, charitate, sed à longè dilutioribus rudimentis incipi & concipi in hominem novum; qui à perfecta, robusta, adulta, nutrita, aut etiam nata charitate inchoentur, adseverat esse rarissimos, aut admodum paucos. Hanc doctrinam probat hic Doctor Angelicus. Ex istis paucis sanctus Gregorius adfirmat fuisse sanctum Benedictum. Episcopis, Clericis, Monachis, acquisitam vel acquirendam interioris hominis perfectionem ac plenam reformationem professis, & cunctæ Christianæ Theologiæ Magistris, accurata laudatorum graduum notitia est summè necessaria. Sine ipsa quisquis humanæ justificationis Sacramentum scutari tentarit, non poterit non cespitare periculosissimè: immo & labi. Etenim definitiva sancti Augustini in libro de natura & gratia est sententia: *Charitas inchoata, inchoata justitia est; charitas provecta, provecta justitia est; charitas magna, magna justitia est; charitas perfecta, perfecta justitia est.* Quæ omnia latiùs exquirunt examen.

Lib. 1. cap. 2. — Cap. 70.

Mortalis peccati conscientiam habenti Ministro, antequam Sacramentorum Administrationi sese ingerat, qualiter sit agendum?

ALiud Accusationis caput est ex Dissertationis doctrina sequi, aut Sacramentorum in novo Testamento Ministri, si forsan mortalis peccati remorsu graventur, sine prævia Sacramentali Confessione non possint suo Ministerio fungi, atque ita ruralium præsertim Ecclesiarum Rectores conjiciantur in multam & duram conscientiæ anxietatem. Respondeo quæstionem hanc per solos Scholarum Doctores, per nullum Ecclesiæ antiquum Patrem esse lucidè motam ac decisam, ideoque dubiam & implexam. De substantiali per iniquos datorum aut acceptorum Sacramentorum validitate disputans adversùm Donatistas sanctus Augustinus, ejusdem multos, & Clericos & laicos, fatetur esse in Ecclesia, solumque arguit, quòd *corde non mutato baptizarentur & baptizarent*, aut alia darent aut acciperent Sacramenta. Et infrà: *Baptismo Ecclesiæ baptizare possunt, quod nec ipsis prodest nec accipientibus, nisi intrinsecùs vera conversione mutentur.* Et Pseudo-Apostolos, ex pessimo in Paulum Apostolum livore prædicantes Evangelium, ideoque in peccati mortalis reatu hærentes, non de statu illo, sed de solo conversi cordis defectu arguit ipse Paulus: Quòd *non castè* evangelizarent. *Procul dubio*, inquit in libris adversùs Cresconium Donatistam sanctus Augustinus, *Idipsum illi adnunciabant quòd Paulus, non tamen eo animo, non ea voluntate, non ex charitate, sed ex invidia & ex contentione.* Et in libris adversùs Parmenianum Donatistam: *Spiritus sanctus in Ecclesiæ Præposito vel Ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spiritus sanctus, & ad ejus mercedem in salutem sempiternam, & eorum Regenerationem vel ædificationem, qui per eum sic consecrantur sive evangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissimè scriptum est*, SPIRITUS SANCTUS DISCIPLINÆ EFFIGIET FICTUM, *deest quidem saluti ejus, ut auferat se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, Ministerium tamen ejus non deserit, ut per eum operetur salutem aliorum.* Sacramenti ac verbi Ministrum jubet dumtaxat veracem esse, & non fictum: Fictum esse addit, non eum qui in reatu sit peccati mortalis, sed qui non casta ministret voluntate. Et quis veram contriti cordis conversionem adfirmet non esse voluntatem castam? Quis esse dicit sine intellectu cogitationes, à quibus se auferat Spiritus Sanctus? Eandem doctrinam aliis etiam in locis sanctus Augustinus inculcat, atque ita lucet castum seu recti, seu conversi cordis finem ad legitimum Sacramenti ac verbi Ministerium omninò requiri. An sufficiat, & sanctificantis gratiæ statum non oporteat adjungi, nec Augustinus, nec quis alius Ecclesiæ Pater lucidè expressit. Doctores Scholastici passim volunt statum illum necessarium, at de necessitatis caussa & fundamento sunt admodum divisi, & acriter digladiantur. Alii solam Contritionem, alii actualem etiam Confessionem exigunt à peccatore Ministraturo: prout aliam & aliam justificandi virtutem Contritioni adscribunt. A primis, apud quos quævis vera charitas & Contritio fixa lege justificabat sine Sacramento, Scholasticæ Theologiæ Auctoribus moveri cœpit hæc quæstio, atque ita illis certum fuit ac esse debuit gratiæ statum in Ministro requiri. Sanctissimos & Doctores & Discipulos semper habuit Scholastica Theologia, ideoque adimpleta illi est hæc Divina per Apostolum promissio: *Si quid aliter sapitis, vobis Deus revelabit.* Quòd quævis Contritio non justificet sine Sacramento, jam pridem ei revelatum est, mansit tamen dubium, de quo in tertia Parte sanctus Thomas: *Ad tertium dicendum, quod ille, qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat Sacramenta dispensare. Quia potest pœnitere de peccato suo, & licitè ministrare. Non est autem inconveniens, quòd sit perplexus supposito quodam, scilicèt quòd velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando in casu, in quo etiam laicus posset baptizare. Sic enim patet, quod non exhiberet se Ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti. Secus est autem in aliis Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, ut Baptismus.* Distinguit duplicem facti speciem, in qua ordinarius, peccati mortalis conscientiam habens, Minister cogatur aliquod Sacramentum ex officio ministrare. Item inter necessitatis & solius utilitatis Sacramenta distinguit. Prima facti species est, dum necessitas non est tanta, quin patiatur Sacramentum dari solenniter, & Sacerdotem agere ut publicum Christi Domini & Ecclesiæ Ministrum. Altera est summa necessitas, cui festinatione opus sit, ideoque Sacerdos tamquam laicus cogatur sine solennibus rituum ornamentis nudum Baptismum dare. Neutro in casu actualem Confessionem, & in solo primo Contritionem exigit sanctus Doctor. Ejus solius, qui in peccato mortali permanere velit, Sacerdotis solenne Ministerium damnat peccati mortalis. Ita eum Sylvester, & alii passim Thomistæ exponunt. Agit de solo ordinario Ministro, de quo & statuit Sacrosancta Synodus Tridentina: *Nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumcumque sibi contri-*

Lib. 4 Bapt. c. 2. 3. — Cap. 1. cap. 7. — Lib. 1. Cap. 11. — Quæst. 64. art. 9.

tus

tus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debet. Quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit, modò non desit illis copia Confessoris. Quod si necessitate urgente, Sacerdos absque prævia Confessione celebravit, quam primùm confiteatur. Nullum Sacramentum, nullum Ecclesiæ Ministerium est Sacrosancta Eucharistia, ejusque confessione & celebratione sanctius, ideoque nulla humana actio majorem in suo agente requirit sanctitatem: A peccatore requirit justificationem certam, quæ fiat per Sacramentalem Reconciliationem. Unicum exceptum casum declarat laudata Synodus: Dum Curatus Sacerdos ex officio celebrare debet, nec habet copiam Confessoris. De qua exceptione rectè ad tertiæ partis supplementum scribit Franciscus Sylvius: *Non dicitur* à Tridentino Concilio, *quod illi*, taliter sine Confessione celebrantes Curati Sacerdotes, *sint* per Contritionem *justificati, sed declaratur quod ab incursione novi peccati excusentur, etiamsi celebrent aut communicent. Verisimile autem est quod peccatorum remissionem accipiant in devota communione.* Quæ eadem docui in Dissertatione. Eamdem exceptionem obtinere existimo in cunctis aliis Sacramentis. Quivis, inqnam, in peccato existens Sacerdos, antequam sacro Ministerio se misceat, confiteri debet; Curatus tamen, si Confessor non sit ad manum, debitæ erga Dominum Deum ac ejus Sacramentum reverentiæ per solam Contritionem satisfacit: Et hic est, licèt per Ecclesiam lucidè necdum definitus, communis sensus meliorum Magistrorum. Et Romanum, Pauli Quinti Pontificis jussu editum, Pastorum Rituale habet: *Sacerdos*, utique Curatus, *si fuerit peccati mortalis sibi conscius, quod absit, ad Sacramentorum Administrationem non audeat accedere, nisi priùs corde pœniteat. Sed si habeat copiam Confessarii, & temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.* Quin immò de quovis peccati mortalis sibi conscio Sacerdote scribit laudatus Sylvius: *Ad evitationem peccati, saltem mortalis, sufficit quod Minister ita peccati adfectum deposuerit, ut per veram Pœnitentiam se ad justitiam & sanctitatem disponat.* Et hæc est ejus generalis conclusio: *Quamvis*, talem Sacerdotem ad Sacramentalem Confessionem obligans, *sententia magnam habeat probabilitatem, & sit securior, sufficere tamen videtur, si Minister sibi de mortali peccato conscius veram Pœnitentiam habeat, priusquam aliquod Sacramentum ministret.* Et ipsum per Contritionem non justificari habet pro certo. Hinc rursùm scribit: *Præmittendum est, eum censeri in peccato mortali ministrare, qui alicujus talis est sibi conscius, neque tamen sincerè pœnitet, veram animi detestationem & dolorem concipiens.* Verùm hæc omnia requirunt longiùs examen.

Quæst. 5. art. 1.

Qu. 64. art. 6.

CAPUT VII.

Exponitur Sanctorum Thomæ Aquinatis, Thomæ de Villa-Nova, Francisci Salesii, ac Bernardini Senensis de Contritione sententia.

Sanctorum Ecclesiæ Patrum de Contritione sensum in Dissertatione utcumque exposui. Post ipsos adducere nequeam testes majores, quam quos irrefragabili & omnis exceptionis immuni auctoritate ornavit Beatissimus Pater noster Alexander VII. immò per ipsum Spiritus sanctus. Primus sit sanctus Thomas Aquinas, non solùm apud Romanam ac omnem Latinam, sed & apud Orientalem Ecclesiam plenè authenticus, cujus dogmata laudatus Pater noster, juxta Antecessorum suorum Apostolica oracula, declaravit tutissima, inconcussa, veneranda ab omnibus atque tenenda.

In tertia Angelicæ suæ Summæ parte docet peccatum actuale mortale sine Pœnitentia non posse remitti, probatque hoc modo: *Offensa peccati mortalis procedit ex hoc, quòd voluntas hominis est aversa à Deo per conversionem ad aliquod bonum commutabile. Undè requiritur ad remissionem Divinæ offensæ, quòd voluntas hominis sic immutetur, ut convertatur ad Deum cum detestatione conversionis prædictæ & Proposito emendæ, quod pertinet ad rationem Pœnitentiæ prout est virtus.* At verò voluntatem nostram per solum sine casta Dei dilectione servilem timorem, aut ipso solo formatum ac tinctum de peccatis dolorem converti ad Deum est adeò impossibile & paradoxum, ut omnis solo illo timore actus & agens homo pœnam uti malum principale timeat, & in proprio commodo finem ponat ultimum, ideoque perseveret in mortaliter prava voluntate. *Quod contingit*, inquit S. Doctor, *in non habentibus charitatem.* Quæst. 86. art. 2. 2. 2. qu. 19. art. 4.

Pergit in articulo sequenti: *Peccatum mortale non potest sine vera Pœnitentia remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, in quantum est contra Deum.* Non quia nos æternis addixit gehennis, sed quia Divinam Majestatem offendit & læsit. Et infrà in responsione ad quartum argumentum: *Debitum culpæ contrariatur amicitiæ*, ideoque remitti non potest nisi reparetur nostra ad Divinam Majestatem amicitia, castusque amor, de quo pergit in articulo sexto: *Ad secundum dicendum, quod in justificatione impii non solùm est actus Pœnitentiæ, sed etiam actus fidei. Et ideò remissio culpæ non ponitur effectus solùm Pœnitentiæ virtutis, sed principaliùs fidei & charitatis.* Art. 6.

Quòd vera Pœnitentia ex fide & charitate nasci & formari debeat, disertè tradit in alia ejusdem partis quæstione: *Ad secundum dicendum, quod ex quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides, & misericordia non liberant hominem à peccato sine Pœnitentia. Requirit enim charitas, quòd homo doleat de offensa in amicum commissa, & quod amico studeat satisfacere.* Impetrandæ peccatorum remissioni adfirmat charitatem esse penitùs necessariam, addens non quamvis sufficere, sed eam solam, quæ in Pœnitentiæ vultum formetur & affectum. Et iterùm: *Si in actu Pœnitentiæ consideretur sola displicentia peccati præteriti, hoc immediatè ad charitatem pertinet, sicut & gaudere de bonis præteritis. Sed intentio operandi ad detestationem peccati præteriti requirit specialem virtutem sub charitate.* Germanæ Pœnitentiæ actum dicit esse complexum, ac in ipso reperiri etiam proprium charitatis motum, de quo iterum scribit: *Ad quartum dicendum, quòd Pœnitentia, licet sit species justitiæ, comprehendat tamen quodammodo ea, quæ pertinent ad omnes virtutes. In quantum enim est justitia quædam hominis ad Deum,* Qu. 84. art. 5. Qu. 85. art. 2.

oportet

oportet quod participet ea quæ sunt virtutum Theologicarum, quæ habent Deum pro objecto. Unde Pœnitentia est cum fide Passionis Christi, & cum spe veniæ, & cum odio vitiorum, quod pertinet ad charitatem.

Art. 3. Germanæ Pœnitentiæ actum esse ex variis complexum adfirmat ex professo in quinto ejusdem quæstionis articulo, singulosque edicit; *Quorum actuum primum principium est Dei operatio convertentis cor. Secundus actus est motus fidei. Tertius est motus timoris servilis, quo quis timore suppliciorum a peccatis retrahitur. Quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ adsumit Propositum emendandi. Quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet secundùm seipsum, & non tam propter supplicia.* Loquitur ex sancti Augustini ad Anastasium Epistola; *Qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit.* Et ex isto articulo sextum sextæ suæ sessionis caput manifestè desumpsit sacrosancta Synodus Tridentina.

Quæst. 3. a. 1. Eamdem veritatem docere pergit in supplemento. *Secundum Augustinum*, inquit argumentum sed contrà, *omnis dolor in amore fundatur: Sed amor charitatis, in quo fundatur dolor Contritionis est maximus: Ergo & dolor Contritionis est maximus.* Quod ipsum confirmat articuli corpus, alium sensualem, alium rationalem in Contritione distinguens dolorem, & pergens de posteriori: *Hic est essentialiter ipsa Contritio, qui nihil est aliud, quam displicentia præteriti peccati, & talis dolor in Contritione excedit omnes alios dolores. Quia quantùm aliquid placet, tantum contrarium ejus displicet; finis autem ultimus super omnia placet, cum omnia propter ipsum desiderentur: Et ideò peccatum, quod a fine ultimo avertit, super omnia displicere debet.* Peccati displicentia seu odium adfirmat nasci oportere ex complacentia & amore finis ultimi, qui est Deus in sæcula benedictus. Et rursùs in alia quæstione: *Ad tertium dicendum, quod dolor Contritionis, quamvis sit finitum quantùm ad intentionem, habet tamen infinitam virtutem ex charitate, qua informatur, & secundum hoc potest valere ad dilectionem culpæ, & poenæ.*

Quæst. 5. a. 2.

Omnino notanda est doctrina articuli sequentis, duplicem rursùs in Contritione dolorem distinguẽs, & pergens de rationali. *Hic est displicentia peccati commissi. Et potest esse adeò parvus, quod non sufficiat ad rationem Contritionis. Ut si minùs displicet peccatum, quam debeat displicere separatio à fine. Sicut etiam amor potest esse ita remissus, quod non sufficit ad rationem charitatis.* Loquitur ex sancto Augustino, scribente de æterna atque incommutabili, quæ Deus est, justitia: *Dum justi*, operum justitia, *non sumus, minùs eam diligimus quam ut justi esse valeamus.* Dilutum istum justitiæ amorem latius exponit in libris Confessionum. Post à sancto Simpliciano auditam Victorini Rethoris conversionem ait incommutabilem Christianæ justitiæ veritatem & pulchritudinem fuisse à se & cognitas & dilectas, verùm dilectione nimium diluta, & pergit: *Veritatis perceptio jam certa erat, ego autem adhuc terra obligatus militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est. Ita sarcina sæculi, velut somno adsolet, dulciter premebat: Et cogitationes,*

L. 8. de Trinit. c. 6.

quibus meditabor in te, similes erant conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur. Et sicut nemo est qui dormire semper velit, omniumque sano judicio vigilare præstat, differt tamen plerumque homo somnum excutere, cum gravis torpor in membris est, eumque displicentem carpit libentius, quamvis surgendi tempus advenerit; ita certum habebam esse melius tuæ charitati me dedere, quam meæ cupiditati cedere. Sed illud placebat & vincebat. Non enim erat quod tibi responderem dicenti mihi, SURGE QUI DORMIS, ET EXURGE A MORTUIS, ET ILLUMINABIT TE CHRISTUS. *Et undique ostendenti vera te dicere, non erat omnino quod responderem veritati convictus, nisi tantùm verba lenta & somnolenta,* MODO, ECCE MODO, SINE PAULULUM. *Sed modò & modò non habebant modum: Et sine paululùm ibat in longum:* Hæc est illa charitas, qua adhuc adolescens orarat ad Dominum: *Da mihi castitatem & continentiam, sed non modò. Timebat ne citò ipsum exaudiret Deus, & citò sanaret a morbo concupiscentiæ, quam malebat expleri, quam exstingui.* Est vera supremæ justitiæ dilectio, verùm adeò modica & diluta, ut nequidem adfectu Deum diligat super omnia, sed ipsi quasdam præferat cupiditates. Eam Augustinus passim vocat primam charitatis scintillam, exordia, & rudimenta: Ad Contritionem & justificationem non sufficere rectè adfirmat sanctus Thomas. Cap. 7.

Eodem in supplemento ad quæstionem, an majorem de Dei offensa, quam de æterna gehenna displicentiam debeat involvere vera Contritio, respondet: *Ad quartum dicendum, quod quantitas displicentiæ de aliqua re debet esse secundum quantitatem malitiæ ipsius: Malitia autem in culpa mortali mensuratur ex eo qui peccat, in quantum est ei indigna; & eo qui peccat, in quantùm est ei nociva. Et quia homo debet magis Deum quam seipsum diligere, plus debet odire culpam, in quantum est offensa Dei, quam in quantùm est nociva sibi.* Loquitur ex Theodoreti, Cyrensis in Eufratesia Provincia Episcopi, commentario in Apostolicam ad Romanos Epistolam: *Non est propter bona promissa amandus Deus, sed illa propter ipsum expetenda. Neque enim qui sincerè in aliquem divitem adfectus est, eum propter opes & facultates diligit, sed propter suum in eum adfectum res etiam, quæ ad ipsum pertinent, diligit. Ita etiam divinus Apostolus, nollem, inquit, habere Regnum Coelorum, & omnia quæ videntur, & quæ intelligibilia percipiuntur, & tot tantaque alia bis & ter sine dilectione in Christum. Si quis mihi tum præsentia, tum futura molesta & aspera proposuerit, & temporalem atque æternam mortem, & longissimum in gehenna supplicium, unà cùm dilectione in ipsum libentiùs & alacrius hoc susciperem, quam illa magna & præclara, & quæ verbis exprimi nequeunt, Dei dilectione frustratus.* Et de sancto Anselmo Cantuarienti Archi-Episcopo scribit Henricus Cnychtonus: *Anselmus frequenter dicere solebat se malle esse sine peccato in inferno, quam in cœlo cum peccato.* Quòd vera Pœnitentia peccatum sicut gehennas odisse debeat, jam frequenter audivimus à S. Augustino. Eãdem doctrinam hic confirmat Doctor Angelicus, & ex tali charitate adfirmat formãdam verã Contritionem. Definitiva est hæc ejus ibidem sententia: *Dolor Contritionis à charitate caussatur,*

Quæst. 3. a. 1.

Cap. 1.

Lib. 2. c. 8.

Sa-

Quæst. 4. a. 1. Sacrosancti Tridentini Concilii Patribus cur non adnumeremus sanctumThomã de Villa-Nova, Valentinum in Hispania Archi-Episcopum? Licèt Synodum ex caussis non accesserit, omninò tamen de ipso dici debeat, quod de sancto Cypriano & Nicæna Synodo scribit sanctus Augustinus: *Spiritu interfuit*. Suos enim Hispaniæ Collegas, in marino ad Tridentinam urbem itinere periclitatos liberavit à naufragio, & cunctos ibidem Patres suis verè Episcopalibus literis & consiliis insigniter adjuvit. Eum publicis Sanctorum tabulis inscripsit, insigni apud Gondulfi Castellum Ecclesia ornavit Beatissimus Pater Alexander VII. & nocturnò ejus officio inseruit hocce Encomion: *Scientiam à Domino vehementissimè postulavit*. Hic ergo tantus Doctor & Pastor in Dominicæ Passionis Dominica hanc populo suo tradidit de Contritione doctrinam: *Contritio, juxta Theologorum sententiam, est dolor voluntariè adsumptus pro peccato, cum proposito confitendi & satisfaciendi. Potest addi: Et iterùm non peccandi*. Cum Doctore Angelico dolorem illum affirmat oportere esse rationalem, & pergit: *Dicitur voluntariè adsumptus, propter quod & Pœnitentia in morte suscepta aliquo modo suscepta est, quia non voluntate libera, sed magis timore fit, & quasi quadam violentia instantis periculi*. Quo principio abusus Martinus Lutherus omnem ex timore servili conceptam Pœnitentiam, dixit esse hypocrisin, iuvoluntariam, fictam, & coactam. Pergit gloriosus Episcopus, ac etiam definitionis vocem, *Pro peccato*, exponit: *Non de damno, vel de pœna, vel de infamia, vel de turpitudine & vilitate peccati, sed dolendum est de peccato, prout offensa Dei, sic ut etiamsi nullum incommodum de peccato proveniret, neque esset infernus, aut judicium, neque aliquis sciret, etiam displiceret peccatum, quia Deus fuit offensus. Vera Contritio ex amore Dei debet procedere, non ex timore, aut ex amore sui. Undè Augustinus: Oportet Pœnitentem non solum Deum timere Judicem, sed & justum diligere*. Et infrà: *Ex hac definitione possumus elicere quinque conditiones, quas debet habere dolor, ut sit perfecta & consummata Contritio*. Ut quoad solam sufficientiam sit perfecta. *Prima quod sit purus, id est, propter Deum totaliter, vel principaliter, non propter damnum*. Absolutè perfecta est totaliter, quoad solam sufficientiam perfecta saltem principaliter debet esse propter Deum. *Secunda conditio est, quod sit pius, idest, non furiosus: Ut faciunt quidam, qui seipsos diris devovent, & conqueruntur de Deo, & peccatis addunt blasphemiam. Tertia conditio est, quod sit maximus, appretiativè scilicet, non intensivè: Ut plus doleat de peccato, quam de quovis infortunio, vel morte uxoris, aut filiorum. Non intensivè: Nam sensibilia mala magis movent nos. Sed appretiativè, & in æstimatione: Nam si daretur optio, potiùs eligeres pati quodcumque infortunium, & mortem filiorum, & tuam, immò & infernum, & annihilationem tuam, quam eligere peccatum. Quarta conditio est, quod sit perpetuus: Nam Pœnitentia cum vita finienda est. Quinta conditio est, quod sit particularis de quovis peccato mortali, quod est in memoria. Non quòd debeas habere tot dolores particulares, quot peccata recordaris, ut quidam volunt; sed sufficit quod habeas unum dolorem extensum, qui se extendat ad omnia peccata mortalia in particulari, quæ recordaris te fecisse. Non enim sufficit, si in confuso doleas de omnibus & in generali quia es peccator magnus, & quia offendisti multùm, sicut dolent Sancti, sed quod doleas de homicidio, de adulterio, de fornicatione, de furto, si commisisti in speciali: Ad quod non opus est habere multos dolores, sed sufficit unus intensus de omnibus in particulari considerans. Has conditiones debet habere dolor, ut sit* quoad sufficientiam *perfecta Contritio*.

Sancti Francisci Salesii, Gebennensis Episcopi, doctrinam & sanctimoniam quis ignorat? Et jam hunc in Ecclesiasticas Sanctorum tabulas retulit laudatus Pater noster, ejusque Canonico officio indidit hocce elogium: *Franciscus suis Scriptis, cœlesti doctrina refertis, Ecclesiam illustravit, quibus iter ad Christianam perfectionem tutum & planum demonstrat*. In sanctissimis de Divino amore libris hanc ponit de Contritione doctrinam: *La repentance, qui ne rejette pas l' amour de Dieu, quoy qu'elle soit encore sans iceluy, est une bonne & desirable repentance, mais imparfaite, & qui ne nous peut donner le salut, jusques à ce qu'elle atteint à l' amour, & qu' elle soit meslée avec iceluy. Si que, comme le grand Apostre a dit, s'il donnoit son corps, & tous ses biens aux pauvres, sans avoir la charité, cela luy seroit inutile: Aussi pouvons nous dire en verité, que quand nostre penitence seroit si grande, que sa douleur fit fondre nos yeux en larmes, & fondre nos cœurs de regret, si nous n' avons le saint amour de Dieu, tout cela ne nous serviroit de rien pour la vie eternelle*.

Ejusdem sententiæ fuit in suis ad populum Quadragesimalibus concionibus magnum Ecclesiæ lumen, cujus publicum Festum Romano Breviario imposuit Beatissimus Pater noster, sanctus Bernardus Senensis: *Ex his apertè elici potest, quod qui conteritur principaliter propter timorem inferni, & nõ propter amorem Dei, non est in statu salutis, quia non dolet amore Dei, sed amore sui, ut si cessaret damnatio, ex perpetrata culpa, cessaret & Contritio illa. Sed secundùm Scotum, licet ad veram Contritionem concurrat timor humilians, debet tamen concurrere amor inflammans. Undè etsi in peccatore initiet timor poenæ, superveniens tamen amor talem timorem debet repellere*.

Omittere nolim laudatissimos Fratris Didaci Stellæ in sancti Lucæ Evangelium Commentarios: Cap. 6. *Si tantum dolorem & Pœnitentiam tuorum peccatorum habueris; & illorum caussa tot lacrymas fuderis, quot sunt guttæ aquæ in mari, si hanc poenitentiam & dolorem habueris, solùm vel præcipuè id caveas ne in infernum eas, certissimè scias te hac sola ratione damnandum fore. Nam in peccato duo considerare debes. Alterum offensam quam adversùs Dominum tuum commisisti; alterum verò malum, quod tibi ipsi comparasti, quia teipsum ad æternam poenam obligasti. Si igitur te peccati tui potius poenitet propter inferni cruciatum, quàm quod Deum offenderis, manifestum est te potiùs id cavere & fugere quod contra te est quàm quod adversùs Deum. Undè fit ut teipsum plusquam Deum diligas, ideòque numquam peccatum tibi remittetur, quantumvis gravissimum dolorem habeas, nisi te poenituerit Deum offendisse. Hunc dolorem vocãt Scholastici Attritionem, quæ filia est amoris proprii, ut Contritio filia est amoris Divini*. Innumera adduci possunt ejusmodi testimonia. Verùm quibus hæc non suffecerint, nec si quis ad prædicandam hanc veritatem à mortuis surrexerit, credent.

CA-

CAPUT VIII.

Epistolæ Epilogus.

Opponi nobis possit Martini Lutheri sermo de Pœnitentia: *Contritio, sic enim cœpit vocari vera Pœnitentia interior, duplici via paratur. Primò, per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, qua quis, ut dicunt, recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, damnum, fœditatem, multitudinem; deindè amissionem æternæ beatitudinis ac æternæ damnationis acquisitionem: Et alia quæ possunt tristitiam ac dolorem excitare. Hæc autem tristitia facit hypocritam, immò magis peccatorem: Quia solùm timore Præcepti & dolore id facit. Et tales omnes indignè absolvuntur & communicantur. Et si liberè deberent, remoto Præcepto & minis pœnarum, confiteri, certè dicerent sibi non displicere vitam præteritam, quam sic coguntur displicere confiteri. Immò quò magis timore Pœnæ & dolore damni sic convertuntur, eò magis peccant, & afficiuntur suis peccatis, quæ coguntur, non autem volunt odisse. Siquidem lex & cognitio peccati magis abundare facit peccatum. Et hæc est illa Contritio, quam ipsi vocant extra charitatem non meritoriam. Alii vocant Attritionem disponentem ad Contritionem. Sic enim ipsi opinantur. Quam opinionem, errorem ego judico. Secundò paratur Contritio per intuitum & contemplationem speciosissimæ justitiæ, &c.* Servilem sine omni charitate Attritionem manifestè damnat, ideoque ipsam prior meus Accusator vult à Sacrosancta Tridentina Synodo in fidei Canonem esse admissam. *Quæro*, inquit, *an ullus negare posset Concilium hic primum illum Contritionis modum tueri ac retinere, quem Lutherus rejiciebat, eisdem ferè verbis descriptum? Profectò si unquam ex Conciliorum verbis colligere licuit quos hæreticos, quosve horum errores damnarint, hic manifestissimè patet adstrui veritatem Catholicam eo sensu, quo impugnarat Lutherus.* Hoc esse palmare servilis Attritionis fundamentum adserunt aliqui, ideoque petierunt subverti.

Respondeo Monothelitas, Iconoclastas, ac Felicianos, non solùm ob inductas vocum novitates, sed & ob vitiata sanctorum Patrum testimonia fuisse à sexta, septima, & Francofordiensi Synodis meritò damnatos. Est enim grassatio facinorosa. Etiam ab hæreticorum dictis quandoque pendet recti dogmatis aut Synodalis decisionis notitia, adeoque & in ipsa grassari possit esse facinus. Et talis omninò est adductus contextus Martini Lutheri. Cur ergo Accusator hisce verbis, *Alii vocant Attritionem disponentem ad Contritionem*, adjecit vocem, *proximè*? An enim ad veram Contritionem servilis Attritio proximè disponat, est non modica quæstio, ejusque negativa pars non caret fundamentis. Longè majus est quod verbis, *Sic enim cœpit vocari vera Pœnitentia interior*, substraxerit vocem, *vera*. Quidam Lutheri tempore Scholastici Doctores Contritionem & Attritionem non more antiquo penès perfectam ac imperfectam duri ac distorti cordis trituram, sed penès inclusam charitatem distinguebant. Omnis vera, ex Dei amore formata, interior Pœnitentia erat illis Contritio, solam Attritionem servilem donabant toto vocabulo Attritionis. Hinc de voce *Contritio*, dicit Lutherus: *Sic cœpit vocari vera Pœnitentia interior*. Utique apud Scholasticos Doctores. Hi enim etiam veram, veraque Dei dilectione formatam Pœnitentiam ex servili pœnarum metu, & aliis per Lutherum adductis exordiis frequenter, immò communiter concipi semper ex antiquis Ecclesiæ Patribus & Canonicis literis docuerunt. Laudatorum Patrum, dicto modo conceptam Pœnitentiam de veritate ac libertate suspectam quandoque habentium, testimoniis abusus Lutherus, lucidam veritatem obscurare & subvertere tentavit, cùm Donatistis & Pelagianis blaterans nullam ita conceptam Pœnitentiam esse veram, adeoque nec esse Contritionem, sed dumtaxat servilem sine charitate Attritionem, quæ nullo modo, etiam juxta ipsos istos Doctores, ad impetrandam peccatorum in Sacramento veniam disponeret, sed solummodò ad Contritionem. Fassus est eam uti Contritionem & veram Pœnitentiam tradi à Catholicis, & addidit tradi inconsequenter: Quod per timorem concepta & quasi extorta voluntas ipsi videretur non posse esse libera & vera. Eam garrivit esse motum non bonum, ideoque citra ejusmodi motum à nobis justificationem promitti per solum Sacramentum. Hunc ejus fuisse sensum, supra abundè ostensum est, confirmatque Ruardus Tapperus. Eundem errorem damnat Tridentina Synodus, definiens ex istis etiam ignobilibus exordiis conceptam Contritionem esse veram, Dei donum, liberam, sufficientem ad impetrandam in Sacramento justitiam, adeoque hominem per ipsam non fieri hypocritam, aut magis peccatorem. Quo circa servilis Attritio nequaquam est probata per Synodum, sed tamquam Lutherana in orthodoxos Doctores calumnia damnata & proscripta. Quod Lutherus in solam servilem Attritionem debacchatus, adeoque & ipsam probasse videretur Tridentina Synodus, Accusator expunxit vocem *vera*.

Per hæc, Eximie Confrater, abunde me purgatum confido, & te Judice absolvendum ab objectis erroribus. Quod varia, omni charitati & Contritioni subitam peccatorum veniam quasi promittentia, sacrarum litterarum testimonia aut de sola perfecta, aut de sola per Sacramentum adjuta imperfecta dilectione loquantur, utcumque ostendi. Errasse possim. Et ex corde amplector quod de suis Scriptis ad Sabinum, Placentinæ Ecclesiæ Episcopum, scripsit sanctus Ambrosius: *Nescio quo modo, præter imprudentiæ caliginem quæ me circumfundit, unumquemque fallunt sua scripta, & aurem prætereunt, atque filii etiam deformes delectant; sic etiam Scriptorem sermones indecores sui palpant. Incautiùs plerumque aliud promitur, aliquid accipitur malevolentiùs, aliquid exit ambiguum: Tum quia alieno examinanda judicio, non pro nostra debemus magis, quam pro aliena opinione trutinare, & discutere omnes scrupulos malevolentiæ.* Ep. 63. al. 40. Alienus item semper esse studui à pessimo vitio, quod in Juliano Pelagianista notat, & evellendum suadet sanctus Augustinus: *Quando animositatem, qua teneris, viceris,* Lib. 6. c. 26.

tunc

tunc veritatem poteris tenere, qua vinceris. Quam victoriam & mihi ipsi, & meis Accusatoribus ex corde exopto.

Per S. Fulgentii concludo & cum ipso apud Sardos exulantium Afrorum Episcoporum Synodalia in simili negotio verba: *Vos itaque, dilectissimi Fratres, per gratiam Dei estote stabiles & immobiles, ac tenentes veram fidem, exhibete Fratribus aliter sentientibus charitatem, nec de aliquo desperetis, quia qui hodie veritatem in aliquo non agnoscit, potest cras Deo revelante cognoscere. Deo enim subest, cùm volet, posse. Oremus ergo pro eis, ut Dominus operetur in eis. Exhibeamus eis bonam voluntatem, de qua nos possimus habere mercedem, scientes quoniam in conspectu Dei quisquis de numero prædestinatorum fuerit, non peribit, & in omnibus voluntas Omnipotentis implebitur, ut per gratiam salvi fiant, & agnitionem veritatis, Domino illuminante, percipiant*. Quod dum fiat, memoriam nostram non deserat S. Thalassii Abbatis ad Paulum Presbyterum scripta parænesis: *Ut in cœno aromata non inveniuntur, ita neque charitatis suaveolentia in anima injuriarum memori*. Per Fratrum nostrorum in nos pusillanimitatem, tamquam per sinistra justitiæ arma, læti ambulemus, & legendis aut evellendis aculeatis ipsorum spinis bonas, rebus seriis debitas, horas deinceps non perdamus. Hæc sunt quæ de nostratibus rebus significata volui, Deum Optim. Max. rogans, ut etiam his novissimis, in quos peccata nostra nos reservarunt, malorum temporum diebus Ecclesiam suam purgare & conservare dignetur ab omni scandalo iniquitatis. Optimam illam, quam ab Eutychio avo suo didicit, & quotidie recitare consuevit sanctus Eutychius Patriarcha Constantinopolitanus, orationem video mihi necessariam: *Domine bonam mentem mihi elargire, & libera me de meis adversariis*. Hanc orationem ut pro me fundere dignetur & vestra Benignitas, ex corde precor. Vale.

Lib. 1. cap. 16.

EXHIBITIO SACRORUM CANONUM CIRCA IUS REGULARIUM ECCLESIARUM, QUOAD PRÆDICATIONEM DIVINI VERBI.

CAPUT PRIMUM.

Examinantur fundamenta per hunc Scriptorem adducta pro jure Ecclesiarum Parochialium.

Scriptor profitetur alta nomina. Audiendi divini verbi in Parochiali Ecclesia obligationem affirmat fundari in antiquissimis Ecclesiæ Canonibus, adeoque esse institutum Apostolicum. Verùm partim pro autenthicis Canonibus obtrudit nobis stramina & paleas, partim autenthicorum Canonum stramineas interpretationes.

Primus istiusmodi Canon est S. Dionysii Pontificis Decretum in litteris ad Severum Episcopum Cordubensem: *Ecclesias singulas singulis Presbyteris dedimus, Parochias & cœmeteria eis divisimus, & unicuique jus proprium habere statuimus, ita videlicet, ut nullus alterius Parochiæ terras, terminos, aut jus invadat, sed unusquisque suis terminis sit contentus.* Ita se nuper egisse affirmat in Romana Ecclesia, ac istud ipsum fieri suadet etiam in Provincia Cordubensi.

Respondeo epistolam esse stramineam: est enim è famosis Isidori Mercatoris nundinis, quas esse spuria octavi sæculi figmenta, est apud omnes Eruditos jam pridem exploratum. Et hanc nominatim epistolam esse fictam evincunt multa. Primò quod dicat Parochias primùm dividi cœptas à S. Dionysio. Quod ipsi Apostoli istud cœperint, posset lucidè demonstrari. Secundò quod Romano Episcopatui assignet forenses Parochias. Quod enim ille extra Urbis muros nullam unquam Parochiam habuerit, est nimis manifestum. Tertiò quod Cordubensi Ecclesiæ adscribat Provinciam. Ista enim Sedes numquam fuit Metropolitana. Et gratis demus Epistolam esse legitimam, quid inde educitur? eo tempore necdum erant Monasteria, ideoque non Parochias adversùm illa, sed dumtaxat Parochiam adversùs Parochiam possit illa defendisse.

Secundum fundamentum est septimus Canon primæ Carthaginensis Synodi. *Unusquisque Clericus vel Laicus non communicet in aliena plebe sine licentia Episcopi sui.* Respondeo hunc Canonem ab isto Scriptore numquam fuisse visum, nisi forsan in aliquo *Dormi securè*. Etenim voces, *vel Laicus*, ejus proposito maximè utiles, infelix prætermisit. Interim nec integer, nec mutilus Canon ejus scopo ullatenus congruit. Agit enim adversùm vagantes sine formatis sui Episcopi litteris Clericos & Laicos, eosque mandat ab alienarum, ad quas diverterint, Ecclesiarum aut Plebium Episcopis aut Presbyteris non admitti ad Communionem integram, sed donari sola peregrina. Innovat Apostolicum de ista materia Canonem, qui olim ligavit, ac etiamnum hodie ligat & Monasteria. Nam & hodie Monasteriorum Præfecti ignotos Clericos ad Ministerium admittere non possunt sine Formatæ testimonio. Verùm quid hæc ad Dei Verbum, seu ad audiendum sacram Concionem? Apud Afros olim quivis Ecclesiæ Rector ad suam Concionem admittebat etiam hæreticos, Judæos, ac Paganos, adeoque & vagantes sine formatis litteris Clericos, aut Laicos. Proinde non de Concione, sed de Communione agit Canon. At quid in ipso vox, *communio*, significet, video à Scriptore isto non intelligi. Et isto tempore Monasteria necdum erant apud Afros: hinc adversùm illa Canon non potest sanxisse.

Tertium istius Scriptoris fundamentum est apud Burchardi decretum exstans constituto S. Eutichiani Pontificis: *In unaquaque plebe Decani sint per villas constituti, viri veraces, & Dominum timentes, qui cæteros admoneant, ut ad Ecclesiam pergant, ad Matutinas, ad Missam, & ad Vesperam. Et nihil operis in diebus festis faciant. Et si horum quisquam transgressus fuerit statim Presbytero annuntient.* Clarus Demonstrator advertit per Ecclesiam intelligi Parochialem. Respondeo hominem cespitare in tenebris. Etenim istam constitutionem S. Jvo Carnutensis Episcopus integram inseruit sexto sui Decreti libro, & affirmat esse Ca. 310. Novum Canonem Synodi Rotomagensis. Quod ipsum in secundo de Ecclesiasticis disciplinis libro facit & affirmat Regino Abbas Prumiensis. Ca. 390. Quo sæculo sit celebrata ista Synodus, ignoro: & non facit ad rem præsentem. Existimo esse noni sæculi. En quales Canones clarus Demonstrator adscribat S. Eutichiano. En ex quali Canone nobis demonstret disciplinam Apostolici temporis. Et cur Eutichiani Canonem postposuit primæ Carthaginensi Synodo celebratæ per Gratum Archiepiscopum, sub S. Julii Papatu? Autumo quod illum censuerit hac juniorem. Adeo est peritus temporum. Et Canon, licet S. Eutichiani esset, quid edicit adversùm Conciones in monasteriis?

Quartum ejus fundamentum sunt Apostolicæ Constitutiones collectæ per S. Clementem Romanum, in quibus S. Matthæus ac S. Joannes dicunt ad Episcopum: *Episcope, jube & hortare populum, Ecclesiam frequentare mane ac vespere quotidie. Verùm in die Dominico diligentius convenite. Nam quam excusationem adferre potest Deo, qui hac die non convenit ad audiendum salutarem de Resurrectione sermonem?* Respondeo clarum Demonstratorem hic variè labi. Primò, quod istas Constitutiones credat esse veraciter Apostolicas, & ipsarum Collectorem fuisse S. Papam Clementem. Est opus quarti sæculi; & infectum manifestis erroribus. At clarus Demonstrator nescit distinguere triticum à palea: omnia illi æqua-

æqualiter sapiunt. Deinde istarum Constitutionum Codicem numquam inspexit. Lucet ex marginali annotatione: *Capite sexagesimo tertio Constitutionum Apostolicarum*. Credit esse unicum librum. Et adducta verba in nullo sexagesimo tertio habentur, sed in secundi libri capite quinquagesimo nono. Præterea clarus Demonstrator loquitur in semetipsum. Ista namque Constitutio non ad Parochiales Presbyteros, sed ad solos dirigitur Episcopos: his solis credit munus docendi. Etiam in alio ejusdem libri loco habet.

Cap. 57. *Deinde hortentur populum Presbyteri, non omnes simul, sed singulatim, & postremus omnium Episcopus*. Nequaquam Parochiales, sed intelligit solos Cathedrales Presbyteros. Quod concionandi munus nequaquam ad istos, sed ad solos Episcopos olim spectaverit, statim ostendetur. Hanc disciplinam confirmat adducta Constitutio, ideoque clarum Demonstratorem non adjuvat, sed evertit.

Quintum ejus fundamentum est Canon vigesimus quartus quartæ Carthaginensis Synodi, ab ipso lectus in Gratiani Decreto, *Sacerdote Verbum in Ecclesia faciente, qui egressus ab Auditorio fuerit, excommunicetur*. Hinc infert, Dominicales ac festivales Conciones non posse fieri in Monasteriis. Verùm quæ est hæc consequentia? Respondeo esse similem huic: S. Archangelus Michael est Princeps ac Protector Ecclesiæ; ergo Clarus Demonstrator nugatur.

Sextum ejus argumentum est Namnetensis Canon: *Dominicis & festis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero, ibi Missam velit audire. Quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant, & ad suam Parochiam abire compellant*. Ex his fundamentis clarus Demonstrator concludit: *Ecclesia igitur jam tum ab exordio sui ejusmodi sollicitudinis fructu gaudebat secura. Totiusque gregis atque curæ Pastoralis distributioni non minus ipsi Regulares, teste Hieronymo, quam cæteri quoque subdebantur fideles, nullusque in alienam messem falcem immittebat, donec posterioribus sæculis, datis quodammodo libertati habenis, prædictorum jurium vincula disrupta videntur*. Ex Namnetensi Canone demonstrat Apostolicam, aut certe avitam Ecclesiæ disciplinam. Respondeo esse miserabilem demonstrationem. Hanc enim Synodum, licet Petrus Delalande adscribat septimo sæculo, Jacobus tamen Sirmondus censet spectare ad decimum. Quidquid sit, illa est longè junior, quam ut ex ipsa demonstretur Apostolici temporis disciplina. Demonstrator eam non legit, nisi in Gratiani Decreto: hinc putat antiquissimam. Et quid illa habet adversum Conciones in Monasteriis? Etenim non de Concione agit, sed de Parochiali Missa. Neque pro Parochiis adversum Monasteria, sed sanxit pro Parochiis adversus Parochias. Neque omnem alienum Parochianum mandat inquiri & expelli, sed tantum proprii Sacerdotis contemptorem.

Cap. 1.

Septimum demonstratoris fundamentum est authoritas S. Hieronymi: & quidem in epistola ad Heliodorum, libro 2. folio 6. Verùm secundus S. Hieronymi liber seu tomus nullam habet epistolam ad Heliodorum. Primus tomus habet duas. In priori tunc necdum Presbyter Hieronymus hæc scribit: *Alia Monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt Oves, ego pascor. Illi de Altario vivunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad Altare non defero*. Ex his verbis clarus demonstrator concludit, non solam plebem, sed & Monachos Parochialibus Presbyteris subfuisse. Respondeo subfuisse Episcopis. At quali subjectionis genere subfuerint, est longa quæstio non pertinens ad rem præsentem. Quod etiam Parochialibus Presbyteris subfuerint, nemo ostenderit. Sed neque hoc ad rem nostram facit. Isti namque Monachi erant Laici. Nos de consecratis in Presbyteros, & per Apostolicam sedem ad sacrum Ministerium assumptis Monachis agimus: his docendi munus olim competiisse, statim audies ab ipso etiam S. Hieronymo.

CAPUT II.

An catechizare sit primum officium Parochialium Presbyterorum?

Clarus Demonstrator affirmat. Hæc est ejus constans assertio: *Pastores sunt veri & proprii Magistri rudimentorum Fidei*. Et per Pastores intelligit Parochiales Presbyteros. Hi enim ab aliquo tempore cœperunt apud vulgum vocari Pastores. Hinc existimant sibi jure competentem titulum: & ex ipso adversum Regulares Ecclesias multa sibi spondent ac venantur.

Exstat Capitulare Sonnatii Remensis Archiepiscopi, qui septimo sæculo rexit illam Ecclesiam: & istud post Remensem Flodoardi Historiam nuper vulgavit Georgius Colvenerius: & addidit hoc scholion: *Sunt in his quædam, quæ non videntur redolere tantam antiquitatem. Ut quod titulum Pastoris tribuant Parochis, quo ætate Sonnatii, & multò post, Presbyteri tantum aut Sacerdotes solent appellari*. Quod est omnino verum. Ita decimus tertius Canon Neocæsariensis habet: *Presbyteri Ruris*. Gentianus Hervetus vertit: *Presbyteri Vicani*. Et octavus Canon Antiochenus: *Presbyteri qui sunt in agris*. Et de Diodoride Pago Sanctus Epiphanius *Triphon loci illius Presbyter*. Et in suis litteris magnus Basilius: *Illius regionis & villæ Presbyter*. Quæ appellatio apud omnes, & Latinos & Græcos Patres atque Canones est antiquissima ac frequentissima. Hæresi 66. cap. 11. Ep. 228.

Eadem constans permansit apud media Evangelii sæcula. Etenim Hincmarus Remensium Metropolita illos appellavit *Presbyteros Parochiarum*. Ticinensis sub Leone IV. Synodus *Custodes titulorum*. Antiqua acta de Willeberti Catalaunensis Electi examine appellant *Presbyteros Parochianos*. Antiqua Episcoporum Capitularia numquam diriguntur ad Pastores, sed semper ad Presbyteros. Ep. 33. Cap. 4.

Ad noni sæculi finem Walterus Aurelianensis Episcopus edidit Capitulare, in quo inter varia suæ Diœcesios Parochianis Presbyteris mandat & hoc: *Jejunia à Pastoribus injuncta diligenter observent*. Qui locus altè clamat solum Episcopum tunc habuisse titulum Pastoris. Rationem habes in vulgari Canone Apostolico: *Presbyteri & Diaconi* Cap. 40.

coni præter Episcopum nihil agere prætentent. *Nam Domini populus illi commissus est, & pro animabus eorum hic redditurus est rationem*. Canon asserit omnem animarum curam esse solum penes Episcopum, ideoque ipsum solum esse Pastorem. Quod ipsum demonstrari possit plurimis aliis testimoniis. Et est omninò Constitutum Apostolicum. Etenim sanctus Paulus per Pastores & Doctores palam intellexit solos Episcopos. An Pastoratus & Doctoratus fuerint distincti in antiqua Ecclesia gradus, est multa quæstio. Quidquid sit, certum est per Pastores ab Apostolo intelligi solos Episcopos.

Et hinc Parochiales olim Presbyteri nil sacri poterant agere sine mandato ac beneplacito Episcopi. Erant ejusdumtaxat Vicarii. Porrò inter omnia Pastoralia officia primarium est evangelizare: seu catechizando, seu altiora concionando. Hinc enim dicit S. Paulus: *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare*. Unde & primitiva Ecclesia istud officium passim reservavit Episcopis. Dico *Passim*. Catholica enim Ecclesia est Regina circumamicta varietatibus, ideoque in variis gentibus habuit varios mores. Hinc apud quasdam ex singulari Episcoporum beneficio Presbyteri prædicarunt.

Quod catechizandi officium olim spectaverit ad solos passim Episcopos, demonstrant plurimi sanctorum Patrum Sermones qui Catechumenis exponunt Symbolum. Omnes sunt Episcoporum, vix ullus Presbyteri. Presbyter quidem Ruffinus Symbolum etiam exposuit, at non per Sermones, sed per librum. Hinc ad Sororem suam Marcellinam scribit S. Ambrosius: *Symbolum quibusdam competentibus in Baptisterii tradebam Basilica*. Et generatim de cunctis Episcopis scribit in Sancti Sophoniæ Commentario Sanctus Hieronymus: *Dant baptismum, Catechumenos erudiunt*. Et magnus Leo Campaniæ, Samnitum, ac Piceni Episcopos arguit, quod extra consueta baptizarent tempora, ac sine *Spiritualium præparationum eruditionibus*. Quod nempe ad ipsos solos spectaret & baptizare & catechizare. Et hinc in data ad Francorum Legatos Constantinopolim proficiscentes epistola, qua Datium Mediolanensem Episcopum sibi restitui postulabat, scripsit Italiæ Clerus: *Postulate, ut Imperator Justinianus Datium ad suam Ecclesiam redire concedat, quia cum omnes pene Episcopi, quos ordinare solet, mortui sint, immensa populi multitudo sine baptismo moritur*. Quod nempe per omnem Mediolanensem Provinciam soli Episcopi & baptizarent & catechizarent: & quod etiam vacante per plures annos Sede nullus aut civitatensis, aut forensis Presbyter id posset attentare. Quem morem viguisse olim per omnem Italiam, docet antiqua raritas Baptisteriorum. Quævis Diœcesis non habebat nisi unicum. Etiamnum hodie dumtaxat unicum habent multæ civitates. Eandem formam viguisse in pluribus per omnem orbem Ecclesiis, est Eruditis notum.

Cap. 3.
Ep. 80.

Verùm quoniam propter innumeram Baptizandorum multitudinem quandoque unus toti catechismo non sufficiebat homo, quidam Episcopi assumebant Vicarium & suffraganeum Catechistam. Ita ad suum Clerum scripsit exul S. Cyprianus: *Optatum inter Lectores Doctorem Audientium constituimus*. Et Sancti Augustini tempore Deogratias, tempore S. Fulgentii Ferrandus, uterque Diaconus, erant Catechistæ Ecclesiæ Carthaginensis. Et Constantinopolitana Ecclesia in antiquo suarum dignitatum catalogo habet & *Catechistam*. Utique pro tota Diœcesi. Quare tunc non ad Parochialem Presbyterum, sed ad solum Episcopum spectabat istud munus, ideoque ille ex suo arbitrio Vicarium eligebat. Et jure merito. Etenim Catechista debet Initiandis infigere firma Christianitatis fundamenta, ideoque non cuilibet imperito Clerico, sed solis Ecclesiarum Doctoribus Episcopis, aut per ipsos electis personis fuit istud opus credendum. Ep. 24.

Eadem est ratio Concionis. Quod usque ad S. Augustini tempora nullus præsente Episcopo Presbyter potuerit concionari, lucet ex S. Possidio testante quod primus suo Presbytero Augustino istud delegaverit S. Valerius Episcopus Hipponensis. Eumdem morem viguisse, licet improbet, in aliis Ecclesiis affirmat Sanctus Hieronymus: *Pessimæ consuetudinis est in quibusdam Ecclesiis tacere Presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui*. Alexandria, quod esset numerosissima, & Christianissima civitas, ad instar almæ Urbis, fuit olim divisa in plures titulares Basilicas, & harum quælibet habebat suum Presbyterum, & Parochialis populus ab illo docebatur. Horum Presbyterorum unus fuit sceleratus Arius, ideoque scribit Hermias Zozomenus: *Apud Alexandrinos docet solus civitatis Episcopus. Ajunt hanc consuetudinem non prius inolevisse, quam ex quo Arius Presbyter de Doctrina differens, insolitam introduceret*. Hinc magnarum civitatum Episcopi, dum gratiam aut vires concionandi non haberent, sibi subrogabant Vicarium. Ita Antiochiæ pro Flaviano Patriarcha S. Joannes Chrysostomus adhuc Presbyter, fuit concionatus. Plurima sunt istiusmodi exempla. Ep. 2.

Et de hac forma scribit in Scholio ad decimum nonum Trullanum Canonem Theodorus Balsamon: *Nota ex hoc Canone, quod populum docere sit datum solis Episcopis. Et magnæ Ecclesiæ Doctores Patriarchæ jure docent*. Affirmant hunc morem suo adhuc tempore viguisse. Suo etiam tempore viguisse in Gallia scripsit ad Carolum Magnum Regem B. Alcuinus Flaccus: *Audio per Ecclesias Christi quandam consuetudinem non satis laudabilem, ut quod facere non volunt Presbyteri, suis injiciant Episcopis. Nam dicunt ab Episcopis interdictum esse Presbyteris & Diaconis prædicare in Ecclesiis*. Etiam in Ecclesiis pagensibus. Mos revera non fuit bonus isto sæculo. Ipsum tamen Alcuinus non exstinxit. Liquet ex privilegio, quod Besujensi Monasterio dedit Bruno Episcopus Lingonensis: *Cum Concilio totius Capituli Lingonensis statui, ut de Ecclesiis à sex leucis, vel infra à Besua, tempore Rogationum, tam viri quàm mulieres, cum oblationibus ad sanctorum Apostolorum Petri & Pauli limina conveniant. Illud quoque non otiosè mecum reputans, quia cum tempore eodem Lingonas venire deberent, alii longitudine viæ, alii imbecillitate corporis, seu aliquibus aliis occasionibus retardati, pabulo divini Verbi, & peccatorum remissione, quam ibi deberent accipere, frustrabantur*. Diploma fuit datum Ep. 6.

anno

anno millesimo octavo. Extat apud Joannem Monachum in antiquo Chronico Besuensis Monasterii. Ad ista usque tempora concionandi munus adeo spectabat ad solos Episcopos, ut certis anni diebus, omnis per sex in circuitu leucas rusticana Christianitas teneretur Cathedralem Basilicam ad Episcopi verbum accedere. Nullus forensis Presbyter poterat tunc concionari. Erat durum populi onus. Adeo tamen suum jus dilexerunt Episcopi, ut illud nollent Parochiali pagorum officio annectere, sed dumtaxat alicui Monasterio per privilegium delegare. Ex eodem jure Episcopi olim debebant frequenter visitare suas Parochias, ad illic concionandum. Parochiales Presbyteri non nisi per Manuales eorum vices poterant prædicare.

CAPUT III.

Monachi Presbyteri in suis etiam Monasteriis olim potuerunt catechizare & concionari.

Quod olim Monachi Presbyteri in suis Monasteriis potuerint liberè quoslibet catechizare, lucidè affirmat in litteris ad Pammachium, scriptis adversùm Joannis Hierosolymitani Episcopi insolentias, S. Hieronymus, istum
Ep. 61. c. 16. Joannem hoc modo alloquens: *Nos scindimus Ecclesiam, qui ante paucos menses circa Pentecostem quadraginta diversæ ætatis & sexus Presbyteris tuis obtulimus baptizandos, & certè quinque Presbyteri erant in Monasterio, qui suo jure poterant baptizare, sed noluerunt quidquam contra stomachum tuum facere. An non tu potius scindis Ecclesiam, qui præcepisti Bethlehem Presbyteris tuis, ne Competentibus nostris in Pascha Baptismum traderent, quos nos Diospolim ad Confessorem & Episcopum Dionysium misimus baptizandos? Ecclesiam scindere dicimur, qui extra cellulas nostras Ecclesiæ locum non habemus?* Hinc discimus plura. Primò, quod sancti Hieronymi apud Bethlehem Monasterium habuerit Competentes. Et quidem quadraginta simul, etiam in Pentecoste. De his & supra scribit in eadem Epistola:
Cap. 4. *Consuetudo apud nos istiusmodi est, ut iis, qui baptizandi sunt, per quadraginta dies publicè tradamus sanctam & adorandam Trinitatem.* Secundò discimus, quod Monachi Presbyteri, licet ad solum in Monasterio honorem consecrati, tunc habuerint jus non tantum catechizandi, sed & baptizandi, & jus catechizandi publicè. Tertiò, quod tamen passim catechizarent solummodò, & suos baptizatos transmitterent aut Episcopo, aut certè loci Presbytero baptizandos causa honoris & reverentiæ. Quartò, quod Episcopo aut Presbytero baptizare recusante, suos Catechumenos transmitterent ad quemvis Episcopum. Hoc est antiquissimum privilegium Monasteriorum.

Et ista potestate Syri Monachi fuerunt semper gavisi. Etenim Monachismum isthuc ex Ægypto transtulit, ac primus plantavit S. Hilarion, de quo à semetipso scribit in S. Epiphanii Vita Joannes Monachus: *Mansimus tres dies in Mo-*
C. 11. *nasterio Hilarionis. Rogavitque Epiphanius magnum Hilarionem, ut mihi daret in Christo signaculum,* utique Baptismum. *Quandoquidem acceperat Hilarion gradum Presbyteratus. Cum me autem magnus accepisset Hilarion, & omnem docuisset consequentiam, baptizavit me in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Etiam de nescio quo per S. Epiphanium adhuc Monachum baptizato Philosopho scribit *Rogavit Epiphanium Philosophus, ut daret ei id, quod est in Christo, signaculum. Ipsum ergo & me accepit Epiphanius, & ivimus ad magnum Hilarionem, qui eum baptizavit. Et egimus viginti dies in Monasterio magni Hilarionis.* Ex more; ad plenam Neophiti instructionem. Ecce quosvis adventantes in suo Monasterio non tantùm catechizabat, sed & baptizabat primus apud Syros Monachus Hilarion; nec transmittebat ad Episcopum aut Parochialem Presbyterum. Et hunc morem traduxit ad suos posteros. Ipsum à primo omnium Cœnobitarum Auctore S. Antonio haud dubiè hauserat una cum regula monastica; adeoque ille mos etiam in Ægypto vigebat. Cœpit cum ipso Monachismo: Et sanè quod ipse S. Antonius, licet Laicus, Alexandriæ contra Arianos prædicaverit, scribit in ejus vita S. Athanasius.

C. 25.

Et ita per omnem Antiochenum Patriarchatum fuit custoditum usque ad Chalcedonensem Synodum, & Pontificatum magni Leonis. Pleraque tunc Syriæ monasteria admiserunt Eutichianam Hæresim, atque ita non dumtaxat docuerunt prava, sed & suis Episcopis facinorosè rebellarunt. Hinc ad Maximum Antiochiæ Patriarcham scripsit præfatus Pontifex: *Illud dilectionem tuam convenit præcavere, ut præter eos,* Ep. 62. c. 6.
qui sunt Domini Sacerdotes, nullus sibi jus docendi & prædicandi audeat vindicare, sive ille sit Monachus, sive sit Laicus, qui alicujus scientiæ nomine gloriatur. Quia etsi optandum est, ut omnes filii, quæ recta sunt sapiant, non tamen permittendum est, ut quisquam extra Sacerdotalem Ordinem constitutus gradum sibi Prædicatoris assumat, cum in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conveniat, ut in uno Christi corpore, & excellentiora membra suum officium impleant, & inferiora superioribus non resultent. Lucidiùs se exponit in litteris ad Theodoretum Cyrensem in ejusdem Patriarchatus Euphratesia Provincia Episcopum: *Adjicimus, & illud quod nobis propter improbitatem* Ep. 63.
Monachorum quorumdam vestræ regionis verbo man- c. 6.
dastis per Vicarios nostros, & hoc specialiter statuimus, ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare. Per Sacerdotes palam intelligit solos Episcopos. Et hoc suum Decretum jussit augusta Martiani Imperatoris lege firmari. Hanc habes in tertia parte Concilii Chalcedonensis. Et Decretum fuit adeo rigidum, ut Syrorum Monachorum ad prædicandum approbatio fuerit reservata Sedi Apostolicæ. Hinc enim Thalassium, non qualemcumque, sed Cæsariensem Episcopum, primæ Cappadociæ Metropolitam, ac totius Ponticæ Diœcesios Primatem, idem Pontifex durè increpavit, quòd nescio cui Monacho Georgio fecisset facultatem prædicandi. Ita habes in ejus litteris ad Julianum Coensem Episcopum, ipsius in Regia urbe Legatum. Hinc Ep. 82.
interim lucet Presbyteros Syriæ Monachos usque

ad

ad illa tẽpora liberè in suis Monasteriis prędicasse.

Verùm isthæc dura novitas adstrinxit solos Syriæ Monachos. Avita forma alibi permansit, præsertim apud nos Latinos. Permansisse in Anglicana Ecclesia demonstrat in ejusdem Historia Venerabilis Beda. Scribit, quod S. Fursæus ex Scotia in Angliam venerit, prædicaverit diversis in locis, nobile Monasterium extruxerit

L. 3. c. 19. & adjungit: *Curabat autem Fursæus semper, sicut & antea consueverat, omnibus opus virtutum & exemplis ostendere, & sermonibus prædicare*. Utique in suo Monasterio. Et in alio ejusdem operis loco scribit generatim de Lindisfarnensi Monasterio:

C. 26. *Si quid pecuniæ à divitibus accipiebant Fratres, mox pauperibus dabant. Nam neque ad susceptionem Potentum sæculi vel pecunias colligi, vel domos provideri necesse fuit, qui numquam ad Ecclesiam, nisi Orationis tantum, & audiendi Verbi Domini causa, veniebant*. At istud Monasterium fuit Cathedrale, ideòque hoc testimonium est exceptioni obnoxium. Beda vero adjungit de istius Provinciæ populis: *Diebus Dominicis ad Ecclesiam, sive ad Monasteria certatim, non reficiendi corporis, sed audiendi Sermonis Dei gratia confluebant*.

L. 4. c. 14. In alio ejusdem operis libro laudat permodicum paucorum Fratrum apud Australes Saxones Monasterium, & addit: *Sed populorum nullus eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat audire*. Adjungit, quod S. wilfridus Eboracensis Archiepiscopus illic exstruxerit majus Monaste-

Cap. 27. rium. Utique ad prædicationem. Etiam de S. Cutberti, qui postmodum fuit Lindisfarnensis Episcopus, Monasterio scribit: *Cuthertus non solum ipsi monasterio regularis vitæ monita simul & exempla præbebat, sed & vulgus circumpositum longè lateque à vita stultæ consuetudinis ad cœlestium gaudiorum convertere curabat amorem*. Utique prædicando, & in suo monasterio, & per pagos. Prædicationis fructus idem Beda exponit ibidem, ac præsertim in Vita S. Cutberti. Ex his liquet, quod apud Anglos Monasteria & Parochiales Ecclesiæ circa prædicandum Dei Verbum gauderent æquali jure: quod obligato ad ipsum audiendum populo esset libertas electionis. Pro beneplacito poterant vel Ecclesiam, vel Monasterium accedere. Quem morem haud dubiè illic plantavit S. Augustinus, adeoque & magnus Papa Gregorius.

L. 3. c. 19. Idem venerabilis Doctor affirmat eamdem formam viguisse apud Scotos, seu Hibernos. Etenim suæ historiæ inseruit insignem Joannis IV. Pontificis Epistolam ad Scotiæ Abbates, cui est hæc superscriptio: *Dilectissimis & Sanctissimis, Tomiano, Columbano, Chromano, Dimano, & Bathano Episcopis; Chromano, Hermannoque, Laustrano, Stellano, & Segiano Presbyteris; Sarano cæterisque Doctoribus, seu Abbatibus Scotis*. Scotorum Abbates, non minùs quàm Episcopus, vocat ipsorum Doctores. Quod nempe æquali jure illic prædicarint. Quin imo majori. Antiqui enim Scotorum Episcopi non habebant Sedes, sed degebant in Monasteriis; Abbatibus subjiciebantur, & ab his ad prædicandum mittebantur & intra & extra Insulam. Istiusmodi Episcopi fuerunt S. Rumoldus, S. Livinus, aliique plures prædicantes per omnem Galliam. Et similium Episcoporum fit aliquoties non satis honorifica memoria in Synodis Gallicanis. Et certè ista forma palam deviabat à Christianæ Hierarchiæ regulis. Interim lucet, quod Scotorum tunc Monasteria, quoad Divini verbi prædicationem, gauderent pleno jure Parochialis Ecclesiæ.

Et hoc jus isti Scotorum Episcopi omnino plantarunt etiam in Gallia. Nam quod S. Fursæus ex Anglia in Galliam migraverit, ac illic prope Parisios fundarit Latiniacense Monasterium, affirmat idem Ven. Beda. Quis igitur ambigat ipsum in Gallia egisse eo ipso modo, quo egerat in Anglia? Prædicasse & intra & extra suum Monasterium? Erat Presbyter, non Episcopus. Quis dubitet istud ipsum non dumtaxat fecisse, sed & in fundatis per omnem Galliam Monasteriis faciendum sanxisse Scotos Episcopos? L. 3. c. 19.

Et Scotorum olim Monasteria fuisse per Gallias admodum multa est eruditis manifestum. Et istum morem Gallicani Episcopi in suis Synodis omninò probarunt & confirmarunt. Etiam Moguntina, sub Magni Caroli Imperio celebrata Synodus rigidè mandat ab omnibus disci ac memoria teneri Apostolicum Symbolum & Dominicam Orationem, atque prosequitur: *Propterea dignum est, ut filios suos donent ad scholam, sive ad Monasteria, sive foras Presbyteris, ut fidem Catholicam rectè discant & Orationem Dominicam, ut domi alios docere valeant*. Monasteria ponit ante forenses Presbyteros; quod fidelium filios malit in istis, quam ab his catechizari. Et hunc Canonem, ut per omnem Francorum Monarchiam servaretur, præfatus Carolus ac ejus filius ac successor Ludovicus inseruerunt suis Capitularibus. Sanxerunt ipsum esse non dumtaxat Canonem, sed etiam Legem. Canone 45. Lib. 5. c. 95.

Nec tantummodo catechizare, sed insuper baptizare potuerunt tunc Monasteria. Hinc enim etiam diu postea ad Hugonem Cluniacensis Monasterii Abbatem scripsit Theobaldus Comes Blesensis: *Ego Theobaldus, & uxor mea Adelaidis, sanctitatis & Religionis, quæ penes vestrum S. Collegium nostris temporibus, Divina gratia largiente, potior celebriorque habetur, fide & devotione permoti, imo Dei inspiratione commoniti, Odonem filium nostrum Sacræ Regenerationis Mysteriis innovandum à vestra Paternitate destinamus*. Non ex singulari privilegio, longè minus ex prævaricatione, sed ex consueto tunc more id se it religiosissimus Theobaldus. Epistola extat apud Lucam Dacherium in sexto tomo Spicilegii.

Quæ omnia insigniter confirmantur ex Dingolvingana Bavariæ Synodo, ubi post multas Episcoporum & Abbatum disceptationes Thassilo Bavariæ Dux emisit hoc edictum: *Inter tot Collegia Sacerdotum, devolutis Episcoporum & Abbatum in præsentia paginis, regularis Ordines vitæ, atque Canonum normas, vel Decreto Patrum, nullis comprobare quiverant testimoniis, ut Monachis Parochiæ commendari deberent, vel publica Baptismatis obsequia, nisi fortè pro periculo mortis, & nihil eorum implerent commorandi negotio, excepto vicissitudinis villarum propriarum singulis annis obedientialibus curis commissio ab Abbate proprio fuerit determinata. Unde ab universis Abbatibus facta professio, ut minimè titulis popularibus*

bus se ingerere depellerentur, sed hæc omnia, cui commissæ sunt plebes, sub potestate Episcoporum permaneant. Extat edictum ad calcem Codicis Bavarici.

Ex ipso discimus plura. Primò, quod illo tempore Monachi regerent Parochias. Secundò, quod non tantùm in suis Monasteriis, sed ubicumque baptizarent. Tertiò, quod hæc displicuerint Episcopis, ideoque facta sit Synodus, quæ decrevit sequentes Articulos. Primò, ut Monachi deinceps non regerent Parochias. Deinde, ut in quibuscumque Parochiis non baptizarent, nisi ob mortis periculum. Tertiò, ut etiam in propriis Parochiis ad istud officium non habitarent. Quartò, ut istud in his explere possent, dum illuc quotannis ad earum necessitates ab Abbate legarentur. De ipsis Monasteriis nulla est facta mentio: quod illic antiqua baptizandi, adeoque & catechizandi consuetudo permaneret. Et ita fuit per omnem Germaniam. Quare Romani Pontifices antiqua Regularium privilegia, dum ad Mendicantes Ordines extenderunt, non ampliarunt, sed insigniter decurtarunt. Etenim Mendicantes Ordines in suis Monasteriis non possunt baptizare.

Nec tantummodò in suis Monasteriis ex ordinario Jure, sed etiam per Apostolicum privilegium Monachi olim prædicarunt. Qui ista privilegia censent in Ordinibus Mendicantibus inchoata, ideòque tamquam recentiora Romanorum Pontificum attentata audent sugillare, infeliciter hallucinantur. Etenim quod S. Equitio Monacho per omnem Valeriæ Provinciam prædicandi facultatem dederit Pelagius II. Pontifex, testatur & laudat in primo dialogorum libro Magnus Gre-
C. 1. gorius. Et privilegio, quod Fuldensi Monasterio dedit Gregorius IV. indidit hæc verba ad Rabanum Maurum Abbatem: *Concedimus etiam tibi, quem bene eruditum, & bene eloquentem virum esse novimus, prædicare verbum Dei, auctoritate S. Petri, & nostra*. Diploma hoc est primum inter varia, quæ vulgavit Jacobus Gretzerus. Eandem potestatem venerabili Geruino Centulensis Monasterii Abbati per omnem Flandriam, Galliam, atque Hungariam dedit S. Leo IX. Rem multis refert Hariulphus Monachus in quarto libro
C. 27. Chronici Centulensis. Et utrique sanctissimo Monacho recalcitrantes Clericos uterque Pontifex insigniter compescuit: Sunt plura similia exempla.

CAPUT IV.

Exponuntur diversæ Clericorum adversùm Monachos de hac materia lites, in quibus hi semper fuere victores.

Clerici, licèt ex officio obligentur tueri Monachos, passim fuerunt illis duriores ex nescio qua invidia. Exempla sunt plurima, quæ sepelire malim, quam memorare. Secunda super Christiani verbi ac Sacramenti administratione inter ipsos lis fuit sæculo undecimo, ac illam exponit in litteris ad Clericos & Canonicos S. Pe-
L. 5. Ep. 19. trus Damiani: *Contra vos multum conquerimur, quia quidam vestrorum ausus fuit temerario ore dicere, à Monachis nullo modo Communionem esse recipiendam. Insuper etiam suscipientes excommunicavit. Et in opprobrium nostrum imo & condemnationem suam & illorum, recommunicare præcepit*. Hoc est, pœnitentes à Monachis reconciliatos jussit denuò confiteri, & reconciliari. Datam à Monachis absolutionem dixit irritam & nullam. Pergit: *Sed quid contra illum? Scimus quia penè Idiota est, & multorum criminum reus; ideoque juxta Salomonem: vitamus stulto respondere juxta stultitiam suam, ne similes ei efficiamur. Sed ne videamur succubuisse, respondere volumus stulto, ut idem Salomon admonet, juxta stultitiam suam, ne sapiens sibi esse videatur*. Clarus Demonstrator hæc bene notet.

Imperitum ac invidum errorem S. Petrus multis refutat, & ad plenè refutandum suis litteris subnectit Decretum Bonifacii Pontificis: *Sunt nonnulli, nullo dogmate fulti, audacissimè quidem, zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes Monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo vivunt, Sacerdotalis officii potentia indignos, neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absolvere posse per sacerdotalis officii divinitùs sibi injunctam potestatem. Sed omninò labuntur. Nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ compar Sedis Beatissimus Gregorius, Monachico cultu pollens, ad summum nullatenus apicem conscenderet, cui quidem hæc ligandi solvendique potestas à Deo summa conceditur. Augustinus quoque, ejusdem sanctissimi Gregorii Discipulus, Anglorum Prædicator egregius, & Pannoniensis Martinus Beatissimus .... alii quoque quam plurimi viri sanctissimi, pretiosissimo Monachorum habitu fulgentes, neque Annulo Pontificali subarrharentur, sed quia Monachi fuerunt prædictis uti prohibentur. Neque enim B. Benedictus Monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit Interdictor, sed eos sæcularium negotiorum edixit expertes fore tantummodò.... Nos verò tantorum Patrum instituti exemplis, quibus est periculosissimum refragari, credimus à Sacerdotibus Monachis ligandi solvendique officium, Deo operante, dignè administrari, si eos dignè contigerit hoc ministerio sublimari. Quod incunctanter affirmat, quisquis statum Monachorum, & habitum, potestatemque evidenter considerat*. Affirmat Monachos ad Episcopatum, imò & ad ipsum Papatum legitimè evehi, ideoque & Sacerdotio intra claustrum insignitos legitimè illic fungi ministerio verbi & Sacramenti.

Quis Pontifex fit istius Decreti, seu datæ pro Monachis adversum Clericos sententiæ Auctor, quidam dubitant. Certum est esse Bonifacium IV. Ita disertè affirmat Sigibertus Gemblacensis. Anno
Quod ipsum scribit Joannes Bromptonus Abbas 618.
Jornalensis, dicens de S. Mellito Episcopo Lundinensi: *Mellitus Concilio Bonifacii Papæ interfuit, in quo de vita & quiete Monachorum tractavit*. Consonat Gratianus. Et in antiquo Populeti apud Hispanos Monasterio vetustum Decreti exemplar habet hunc titulum: Ex Concilio Bonifacii Papæ, qui quartus à B. Gregorio: *Quomodo Monachis liceat cum Sacerdotali officio ubi & ubi ministrare*. Consentit in septimo sui Decreti libro S. Ivo Episcopus Carnutensis. Quapropter primum con- C. 21.
tra Monachos à Parochialibus Clericis bellum fuit sub quartò Bonifacio. Adeo antiqua est hæc invidia. Et certè quod suo tēpore Clerici arietarēt Monachos, in variis epistolis testatur & corrigit etiam S. Gregorius. Notāda sunt verba dicti ātiqui Codicis:

cis: *Ubi & ubi ministrare*. Innuunt, quod etiam isti Clerici noluerint Monachos prædicare in propriis Monasteriis. Porro hæc est quarti Bonifacii Synodalis Sententia: *Decertantes igitur Monasticæ Professionis Presbyteros Sacerdotalis potentiæ arceri efficio, omni modo præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausibus reprimantur imposterum, quia quanto quisque est celsior, tanto est & in his potentior*. Clarus Demonstrator attendat verba: *Ab hujusmodi nefandis ausibus*.

Porrò memoratam à S. Petro Damiani litem definivit in Nemausensi Concilio Urbanus secundus. Definivit innovando ac plenè referendo præfatum judicium quarti Bonifacii. Sententiam expressit mutatis parumper verbis: *Decertantes contra Monachos in hac re Sacerdotalis potentiæ officio præcipimus arceri, ut ab hujuscemodi infandis ausibus imposterum reprimantur, quod quanto quisque excelsior, tanto & illis erit potentior*. Lectionis varietas est modica. Provenit ex variis codicibus, olim per varios consuetis describi.

Et ista sententia Urbanus non fuit contentus: Adjunxit hæc, quæ aureis litteris deberent inscribi cunctis Regularium Ecclesiarum valvis, verba sequentia: *Oportet eos, qui sæculum reliquerunt, majorem sollicitudinem habere pro peccatis hominum orare, & plus valere eorum peccata solvere, quam Presbyteros sæculares. Quoniam illi secundùm Regulam Apostolorum vivunt, & eorum sequentes vestigia communem vitam ducunt, juxta quod in actibus eorum scriptum est ..... Ideoque videtur nobis, ut iis qui sua relinquunt pro Deo, digniùs liceat baptizare, dare Communionem, pœnitentias imponere, nec non peccata solvere. Unde considerare nos oportet, quantæ virtutis apud Deum sint, qui sæculum relinquentes Domini obediunt præcepto, dicentis:* RELINQUE OMNIA QUÆ HABES, ET VENI, SEQUERE ME. *Unde censemus eos, qui Apostolorum figuram tenent, prædicare, baptizare, Communionem dare, suscipere pœnitentes, peccata solvere*. Est non solius Urbani Pontificis, sed totius Synodi Decretum. Et quidem Synodi Gallicanæ. Ipsam habes apud Lucam Dacherium in 4. Tomo Spicilegii.

Et in ipsa habes tria bene notanda. Primò, quod tunc Monachi Sacramenta administrarint in suis Monasteriis, ac etiam prædicarint pari jure, quo & Parochiales Presbyteri in suis Ecclesiis. Secundo, quod etiam baptizarint. Tertiò, quod sanctiùs atque utiliùs sit Dei Verbum audire, & Sacramenta accipere à Monachis, quam à Presbyteris sæcularibus. Ego conductus non sum ad ulli maledicendum aut detrahendum. Quid interim de sæcularis Cleri statu ac Professione censeat Catholica Ecclesia, videri possit apud S. Petrum Damiani, Stephanum Tornacensem Episcopum, Arnulphum Episcopum Lexoviensem, ac similes Scriptores. Divina Clementia nostris temporibus reddat sanctum Rigobertum Remensem, S. Ledradum Lugdunensem, S. Crodogangum Metensem Episcopum, ac plures istiusmodi Patres, qui Clerum denuo cogant ad communem in claustro sub Episcopi oculis vitam, atque ita reddant doctissimum ac sanctissimum.

Tertiam hujusmodi litem habemus apud Ven. Rupertum Abbatem Tuitiensem. Uti nunc Clarus Demonstrator de Parochiali Missa, & Paschali annua Confessione tacet, agitque de solo catechizandi ac prædicandi jure; ita tunc nescio quis similis Antimonachus de Sacramentis tacuit, & istud ipsum dumtaxat jus tentavit Monachis efestucare. Contra illum dictus Venerabilis Abbas scripsit dialogum sub hoc titulo: *Altercatio Monachi & Clerici, quod liceat Monacho prædicare*. Et Monachus incipit: *Iniquè agis, resistens mihi in faciem, & opprimens os meum, ut non audeam aperire os in medio Ecclesiæ, & Verbum Dei annunciare. Dic tandem, qua te authoritate posse putas os meum oplare?* Et Clericus respondet: *Dicam, & me non iniquè agere æquitatis ratione convincam*. Omnia Clerici argumenta Rupertus eruditè ac nervosè solvit, & demonstrat consuetudinem, ex qua etiam tunc Monachi prædicabant in suis Ecclesiis, sacris Canonibus & moribus per omnia quadrare. Integer Dialogus est legendus. Rupertus eadem compendio firmat in 4. libro supra Regulam S. Benedicti. Cap. 4. Ex isto dialogo videbis Clarum Demonstratorem contra res à sæculis judicatas imperitè & contumaciter rebellare.

CAPUT V.

Exponuntur similes lites motæ contra Ordines Mendicantes, in quibus & hi semper fuere Victores.

PRæcipua Fratrum Mendicantium professio est catechizare & prædicare. Hunc in finem Divina Providentia ipsos posuit in Ecclesia. Et anterioribus Monachis fuerunt longè diligentiores. Hinc & majores ac frequentiores passi sunt Clericalis invidiæ impetus.

Prima adversum illos lis fuit à quibusdam Parisiensis Universitatis Doctoribus, quorum Dux fuit Guilielmus à Sancto Amore Doctor, Canonicus & Theologus Belluacensis Ecclesiæ. Lis habuit varios articulos: Quos omnes exponere, quid juvet? Ipsos videre possis apud Matthæum Parisiensem. Eorum interim munus fuit potestas evangelizandi. Litis exitum edidit in suo Chronico Nicolaus Trivettus: *Alexander IV. Papa, Magistrum Wilhelmum de S. Amore, Canonicum Belluacensem, suumque Capellanum, propter persecutionem injustè commotam contra Religiosos Mendicantes, & præcipuè Prædicatores, Anagniæ condemnavit, privans eum Capellania sua, & omni Ecclesiastico beneficio habito & habendo. Libellum etiam, quem de mundi periculis intitulavit, in quo contra Ordines Pauperum multipliciter invehitur, reprobans; in Ecclesia Cathedrali comburi fecit, excommunicans omnes qui retinerent librum illum. Cæteros etiam Magistros, per dictum Wilhelmum concitatos, coegit Fratres ad pacem recipere, & secundùm legem charitatis tractare*. Anno 1253. 1255. 1256. Anno 1256. Etiam infra habet idem Nicolaus: *Alexander Papa reprobavit duos libros pestiferos, quorum unus dicebat, quod Religiosi etiam Verbum Dei prædicantes, de eleemosynis viventes salvari non possint*. Anno 1261. Consonat in suo Chronico Guilielmus Nangiancensis. *Parisiis orta est turbatio inter Clericos & Religiosos ibidem studentes, propter quemdam librum, quem Magister Guilielmus de Sancto Amore, Canonicus Belluacensis, composuerat, de mundi periculis intitulatum. Sed ipso Magistro propter hoc ad Romanam Curiam acceden-* Anno 1252.

accedente, dicta est discordia per Papam Innocentium IV. consopita. Et infrà prosequitur: *Discordia, quæ fuerat inter Fratres Prædicatores, Minores, ac alios Religiosos Parisiis studentes, contra M. Guilielmum de S. Amore, Canonicum Belluacensem, super Librum, quem de mundi periculis intitulatum composuerat, recidivavit. Propter quam sedandam & pacificandam misit Rex Franciæ Ludovicus duos ad Romanam Curiam Clericos, ut per Papam Alexandrum finem debitum sortiretur. Tandem hinc inde multis propositis, damnatus & combustus extitit liber ille apud Anagniam coram Papa in Ecclesia Cathedrali. Non propter hæresim, ut dicedant aliqui, quam contineret, sed quia contra præfatos Religiosos seditionem videbatur & scandalum excitare*. Sceleratus liber inter alia garriebat Fratres Mendicantes esse illos, quos insectatur
Lib. 4. famosa prophetia S. Hildelgardis. Ita testatur in
cap. 16. sui Senoniensis Cœnobii Chronico unus è Guilielmi Amatoribus Richerius Monachus. Hinc & in vita S. Engelberti, gloriosi Martyris, & Coloniensis Archiepiscopi, qui Prædicatores & Minores in istam civitatem amisit, ita scribit Cæsa-
Lib. 1. rius Heisterbacensis: *Cùm venissent Coloniam Fra-*
Cap. 7. *tres de novo Ordine Prædicatorum, nec non & Fratres qui dicuntur Minores, & graves quidam eis essent ex Clero, eisque coram Archiepiscopo Engelberto diversa objicerent, illos accusando, Engelbertus respondit. Quamdiu res in bono statu est, stare finite. Cumque instarent tam Primores, quam Plebani, & dicerent, timemus ne isti sint illi, de quibus Spiritus Sanctus per os B. Hildegardis prophetavit, per quos Clerus affligetur, & Civitas periclitabitur, verbum notabile respondit: Si divinitus prophetatum est, necesse est ut impleatur. Quo verbo compescuit omnes*. Adeo inveteratum est in quibusdam Clericis odium erga Fratres Mendicantes. Et ad istum Cæsarii locum rectè scribit Ægidius Gelenius: *Viderint nunc quam probè agant, quotquot Societati Jesu, aliisque Religiosis, hac ætate nostra eandem occinunt contumeliam*.

Et de ista Doctoris Guilielmi lite omnis adversaria nobis factio adeo erubuit postmodum, ut Henricus Knychtonus Leycestrensis Ecclesiæ
Anno Canonicus in 5. suorum Annalium libro, velit
1382. Guilielmum non scripsisse contra Ordines Mendicantes, sed contra futuros tunc Wicleffistas prophetasse. Grandia mala, quæ nova sacrarum Litterarum in Anglicanam linguam translatione creavit Joannes Wicleffus. Exponit atque adjungit: *Et sic adimpletum est, quod prædixit Wilhelmus de S. Amore longo antè tempore*. Et infra omnes in damnato Guilielmi libro contentas de nobis calumnias enumerat, ac pergit: *Hæc quidam applicant ad Fratres Mendicantes, magis tamen congruuntur istis novis populis Lolardis*. Id est Wicleffistis. Sunt insignes nugæ. Etenim Guilielmus de S. Amore est centum & amplius annis senior Lolardis: quomodo igitur possit in ipsos scripsisse? Neque prophetavit. Cur enim prophetiam damnasset & exussisset Romana Ecclesia? Ergo certum ac manifestum est, Guilielmum contra Mendicantes Ordines, quos tamquam ultimum militantis Ecclesiæ subsidium venerata semper est omnis Christianitas, furibundo ore & calamo insaniisse.

Omittere nolim insignem, quæ rem præsentem tangit, ac veram historiam: *Conrardus Portuensis Episcopus, cum vidisset Fratres Ordinis Prædicatorum, qui de novo Parisios advenerant, visitavit eos. Dubium autem quid gerens de eis in corde, oravit Dominum, ut sibi, ad quod Ordo iste venisset, ostendere dignaretur. Neque mora. Oblato & aperto libro, ad quid Ordo Prædicatorum venisset, responsum est cogitationi*: LAUDARE, BENEDICERE, ET PRÆDICARE. *Qui statim effusus in laudem Christi coram omnibus dixit: Licèt alterius professionis sim habitu, Frater tamen vester ero, quamdiu in vita subsistam. Neque umquam ulla adversitate à vobis divellar*. Erat tunc Legatus Honorii III. *Proindè idem Cardinalis postea tempore Gregorii IX. verbum memorabile respondisse fertur cuidam in Colonia Sacerdoti. Illi enim Synodo præsidenti, quidam Sacerdos Parochialis conquestus est dicens: Ecce Fratres Ordinis Prædicatorum, qui in nostrum damnum Coloniam intraverunt, falcem mittunt in messem alienam, subditorum nostrorum Confessiones audiunt, & per hoc in suum favorem attrahunt. Cui mox Conrardus Legatus respondit: Quis est numerus hominum in Parochia tibi subditorum? & ille inquit novem millia. Tunc consignans se Cruce Legatus dixit: Quis es tu, miserrime, qui tot millibus solus sufficias, debitam gubernationis curam impendere? Nescis, hominum perditissime, quia debes in illo tremendo judicio ante tribunal Christi de his omnibus respondere? & tu tales habens Vicarios querularis, qui onus tuum gratis relevent? Quia igitur ex hac querela indignum te omnimodè cura indicasti, ideo privo te omni beneficio pastorali. Hoc dicto publicavit autoritatem, qua à Sede Apostolica Fratribus Ordinis Prædicatorum specialibus privilegiis prædicare populis, & Confessiones audire per SS. Patres, Honorium III. & Dominum Gregorium IX. est commissum & injunctum*. Non dumtaxat permissum, sed commissum atque injunctum. Et nota titulos: *Miserrime, hominum perditissime*.

Secunda adversùm Ordines Mendicantes famosa lis fuit mota à Joanne de Poliaco, Doctore item Parisiensi. Verùm illa non Conciones, sed solam administrandæ Sacramentalis Pœnitentiæ potestatem impetiit, ideoque non facit ad rem præsentem. Ejus igitur in locum pono horrendam persecutionem, de qua in suo Chronico Continuator Guilielmi Nangiacensis: *Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo insurrexerunt Domni Cardinales & Prælati alii multi cum magna multitudine Curatorum contra Religiosos Mendicantes in Curia Romana, volentes & petentes à Domno Papa Clemente VI eorum annullationem, & quod deficerent in se. Episcopi allegantes fortiter in Consistorio, quod ipsi Mendicantes non erant ab Ecclesia vocati & electi, & quod eis non incumbebat fidelibus prædicare, neque Confessiones audire, sed neque Sepulturas recipere alienas. Unde requirebant dicti Prælati cum Curatis, quod ipsi Mendicantes cassarentur, vel quod saltem cessarent à præmissis, aut ad minus, quod non solùm quarta portio de Sepulturis alienis daretur, sed totum emolumentum ipsis Curatis ex integro redderetur: Quia nimis erant ditati ipsi Mendicantes de talibus sepulturis, prout dicebant ipsi Prælati & Curati. Hæc & similia Prælati & Curati allegabant contra Mendicantes, & multò*

plura,

plura, magno de hoc Sermone contra ipsos facto per Dominum Cardinalem, & præfatis Mendicantibus ibidem præsentibus, & nihil ad objecta respondentibus, sed potius cogitantibus illud, quod scriptum est: ESTOTE IN PACE, ET DOMINUS PUGNABIT PRO VOBIS. *Quod statim ibidem factum fuit: Nam finitis dictis Allegationibus, contra ipsos Domnus Papa, statim pro Mendicantibus verbum sumpsit, allegans pro parte Mendicantium, eleganter ostendens per multa jura & Scripturas, dictos Mendicantes non esse sic spernendos, ut illi dixerant, nec cassandos probans eos à Deo & Ecclesia fore vocatos ad auxilium regiminis Ecclesiæ, licèt tardius quam de multis, etiam eos inter alios vocatos debere meritò computari, probans hoc inter cætera exemplo Beati Pauli Apostoli, qui cum non fuisset à principio de numero duodecim Apostolorum, sed potius esset magnus Ecclesiæ persecutor, postea tamen fuit à Christo inspiratus, vocatus, & vas Electionis factus, & inter Apostolos excellentior commendatus. Objecit etiam Domnus Papa ipsis Prælatis & Curatis; de quo, si ipsi Mendicantes tacerent, ipsi populo prædicarent? Quia si de humilitate prædicaveritis: Vos, inquit Domnus Papa, super omnes mundi status estis magni, superbi, & elati, & pomposi; & in equitaturis, & in aliis. Si de paupertate; vos estis magis tenaces & cupidi: Unde vobis non sufficiunt omnes Præbendæ, ac Beneficia mundi. Si prædictis prædicetis de castitate; de hoc, inquit, Nos tacemus, quia Deus scit qualiter quilibet agit, & qualiter quam plurimi in deliciis nutriunt corpus suum. Addidit autem Domnus Papa, quod idcirco multi Prælati & Curati odio habebant Mendicantes, & eis claudebant portas suas, pro tanto ne viderent vitas eorum; sed bene Lenonibus, & Truffatoribus, & non Mendicantibus bona temporalia sæpius ministrabant. Dicens iterum eis, quod dolere non debebant, si Mendicantes aliqua bona tempore mortalitatis, quæ nuper fuerat, receperant in Visitationibus Mendicantium, & curam, quam dicti Mendicantes, fugientibus Curatis, multis solemniter exercuerant circa decedentes. Etsi de dictis temporalibus aliqua ædificia construxerant, non erat dolendum, cum hoc totum esset, ut dicebat Domnus Papa, in suis ædificiis appositum ad decorem totius universalis sanctæ Dei Ecclesiæ, non in voluptatibus & actibus impudicis. Et quia non sic facitis, nec fecistis, ideo sic doletis, quia totum non habetis, ut omnia exponatis ad usus vestros tales quales. Et idcirco ipsos Mendicantes acriter accusatis, qui tamen, ut de pluribus vestrum vera loquamur, dixit Domnus Papa, non nisi ad vana & temporalia vacatis sæpius, & studetis: Et modo huc contra Mendicantes venistis, sicut una Congregatio taurorum in Vaccis populorum, ut excludatis eos, qui probati sunt argento. Tandem dixit eis Domnus Papa, Quæ & qualia mala, & quanta emergebant Ecclesiæ si ea quæ ipsi Prælati petebant, contra Mendicantes finaliter obtinerent. Dixit tamen eis: Quod si aliqua haberent contra ipsos Religiosos, ponerent in scriptis, & alii è converso, & ipse Domnus Papa daret eis optimos Auditores. Et sic vacui recesserunt dolentes & confusi, Religiosis gaudentibus, & laudantibus Deum verum.*

Sub Clemente VI. grassata fuerat illa horrenda lues, quæ non solummodo pagos integros vel oppida, sed & grandes absumpserat civitates. Ex decem hominibus dicitur vix unus evasisse. Ista crudelis bellua Parochiales Presbyteros egit in fugam: Fratres autem Mendicantes pro Christi Fidelibus exposuerunt suas animas, & plurimi posuerunt. At verò grati Fideles, spiritualia in tanta necessitate per castam charitatem seminantibus, reddiderunt temporalia, atque ita Fratres Mendicantes sua repararunt ac ornarunt Monasteria, & nova à variis civitatibus & oppidis invitati exstruxerunt. Hæc res feriit invidos Clericorum oculos. Hinc postulatum, ut Mendicantes cassarentur, atque deinceps ita non prædicarent: vel saltem, ut non solùm quarta portio funeralium oblationum, sed integra massa Curatis redderetur: Ibi posuit vim.

Tertiam litem habes apud eumdem Guilielmi Nangiacensis continuatorem: *Archiepiscopus Armachanus, Primas Hiberniæ, transivit ad Curiam Romanam, prædicaturus contra Religiosos Mendicantes, contra illos faciens libellos & tractatus, fortissimè allegans ipsos ab Ecclesia non debere sustineri; & dicens inter cætera & asserens: quod Christus & Apostoli, licèt essent viri pauperes, non fuerint Mendicantes. Allegat autem multa jura, & Scripturas, ut ab Ecclesia deleantur, vel saltem auxilio privilegiorum pro Prædicationibus, Confessionibus, Sepulturis ac exemptionibus priventur. E contra autem Religiosi præfati non amplius quam sex articulos hæreticos ipsi objiciunt & opponunt. Sed qui prævalebunt, in fine liquidiùs apparebit.* Iste Continuator exitum non scripsit. Ipsum scripsit magnus noster adversarius Thomas Walsingamensis: *Magna controversia coram Summo Pontifice facta est inter Magistrum Richardum Fitzrauf, Primatem Hiberniæ Armachanum videlicet, & Clerum Anglicanum ex una parte, & quatuor Ordines Mendicantium ex altera, super statu & regula eorumdem Fratrum. Qui videlicet Armachanus opiniones suas erga Fratres coram Summo Pontifice diu pluriesque sustinuit, & ipsos manifestè à suis regulis deviasse multis rationibus demonstravit. Sed tandem proh dolor! Clero Anglicano sibi subtrahente promissa, & exuberante in Curia Fratrum satis magna pecunia, adhuc lite pendente, Fratres sua privilegia, sicut ante, sub data nova obtinuerunt.* De damnatis per Episcopales Synodos Hæreticis ac quibuscumque Erronibus rectè scripsit in Synodali suæ Provinciæ, ac Chalcedonensis Concilii Decreta defendit, epistola ad Leonem Augustum S. Seleucus Amasenus Episcopus, Helenoponti Metropolita: *Novimus quia omnes hæretici sanctas Synodos eorum malas sectas destruentes, accusant.* Eodem spiritu iste Thomas accusat Romanam Ecclesiam, & tandem concludit: *Quo quidem tempore ad præceptum Domini Papæ quievit controversia inter Clerum & Ordines Mendicantium.*

Anno 1357.

Anno 1358.

Anno 1360.

Eamdem litem suis Annalibus inseruit Henricus Knyghtonus, Leycestrensis Ecclesiæ Canonicus: *Eodem tempore orta est discordia inter Clerum & Fratres Minores de quibusdam opinionibus; & utraque pars appellavit ad Curiam Romanam. Unde Magister Richardus Episcopus Armachanus transivit cum plurimis aliis Clericis ad Curiam in defensionem Cleri. Et idem Richardus Armachanus habuit subsidium de Clero, & Abbas Sancti Albani erat Procurator ejus. Et quia Papa semper favebat Francis, & eos fovebat in quantum potuit, contra Anglos.* Hiberniæ Primas, Abbas S. Albani, & universus Angliæ Clerus

Lib. 4. Anno 1357.

rus erant formidabiles adversarii: hinc Mendicantium Ordini victoria fuit gloriosissima. Et quia ad ipsam obnubilandam fictum à Thoma walsingamensi mendacium non suffecit, Henricus Knyghtonus adinvenit aliud. At est manifestè nugax. Etenim Angliæ Clerus non adversùm Francos, sed adversùm Anglos Regulares habuit litem, atque ita Innocentius VI. Pontifex nequiit hic Francis favere. Henricus adjungit: *Eodem anno obiit Magister Richardus Fitz-Rauf Episcopus Armachanus, qui causam manutenuerat, contra Fratres Mendicantes in Curia Romana apud Avenionem*. Adeò dilexit istum infelicem malæ causæ Advocatum.

Anno 1361.

Eamdem litem memorat & alius Mendicantium Ordinum adversarius Henricus Rebdorfsiensis: *Eodem anno Richardus Archiepiscopus ordinatus est Primas totius Hiberniæ. Contra Ordinem Mendicantium proponit in Consistorio publicè coram Papa & Cardinalibus graves excessus, quos in sua Provincia & alibi per universam Ecclesiam contra Prælatos, & Rectores Parochialium Ecclesiarum in prædicationibus, pœnitentiis injungendis, & tumulandis parapharnalibus commiserunt. Et quod privilegium eis indultum ex constitutione Bonifacii VIII. quæ habetur in Clementina* DUDUM, DE SEPULTURIS *excederent, & privilegio abuterentur. Cujus causæ auditionem & definitionem Dominus Papa commisit quibusdam Cardinalibus*. Richardus primas fuit conquestus, quod Fratres eadem cum Presbyteris Parochialibus hora prædicarent, adeoque populum à Parochiali Ecclesia diverterent: Quod populum in Pœnitentiæ Sacramento tractarent suavius. Quod ipsorum Ecclesiæ essent opulentæ omni genere ornamentorum. Est hodierna querimonia, per Innocentium VI. tunc abundè retusa. At ecce post tot sententias nescio quis Tenebrio non vult tacere: & quidem post sententias datas à Romana Ecclesia, cujus judicium ipsi Accusatores elegerant. Certè de Donatistis bino dumtaxat judicio damnatis scribit ad nobilem Virum Festum S. Augustinus: *Puto quod ipse diabolus, si authoritate Judicis, quem ultro elegerat, toties vinceretur, non esset tam impudens, ut in ea causa persisteret*.

Anno 1352.

Ep. 167.

CAPUT VI.

Harum Sententiarum justitia demonstratur ex scopo, ob quem Catholica Mater Ecclesia instituit Mendicantes Ordines.

QUod una causarum, ex quibus Ordines Mendicantes instituit ac probavit Romana Ecclesia, fuerit Albigensium hæreticorum sperata per illos, & postmodum obtenta extinctio, Eruditi noverunt. Porrò istius hæresis originem aperit in Avenionensi Synodo Hugo Rhegiensis Episcopus, Innocentii III. per Galliam Legatus: *Propter formidandam & puniendam negligentiam Prælatorum, qui existentes potius mercenarii quam Pastores, se murum pro domo Israel non opponunt, nec populis suæ gubernationi commissis evangelizant Evangelicam disciplinam, in his partibus diversæ & damnatissimæ hæreses pullularunt*. Hinc mandat, ut omnes Episcopi deinceps, frequentiùs & Catholicam Fidem prædicent, & disciplinam. Exstat Synodus apud Lucam Dacherium in 2. tomo Spicilegii. Hoc ipsum confirmat, & istud prædicandi præceptum ad Parochiales etiam Presbyteros extendit in Adbiensi Synodo Zoenus Avenionensis Episcopus, ac Innocentii IV. Legatus. Erat tunc in Episcopis & Parochialibus Presbyteris tanta prædicandi negligentia, quantam undecimo etiam sæculo viguisse omnes novimus & dolemus: Et tunc suo Socio apparuit, nescio quis, damnatus, & ipsi porrexit infernales litteras, in quibus Matthæus Parisiensis affirmat scripta fuisse hæc sequentia: *Satanas & omne infernorum contubernium omni Ecclesiastico Cœtui gratias emittit, quod cum in nullo suis voluptatibus deessent, tantum numerum subditarum sibi animarum, suæ prædicationis incuria, paterentur ad inferna descendere, quantùm sæcula numquam retro acta viderunt*. Cap. 6.

Ad istam ergo desidiam excutiendam, nec non ad lapsam ex ipsa disciplinam reparandam Romana Ecclesia induxit Ordines Mendicantes. Eis prædicare non dumtaxat permisit, sed & præcepit. Eos in hoc ministerio æquavit Parochialibus Presbyteris. Amborum item Ecclesias fecit æquales. Altissima voce id clamat vel solus primarii Ordinis titulus: Ordo Prædicatorum. Romana Ecclesia hos quatuor Ordines suffecit in avitum munus omnium antea Monachorum, quorum Prædicationes esse sæcularium Presbyterorum prędicationibus sanctiores ac utiliores, supra audivimus à Concilio Nemausensi. Et hinc illi statim fecerunt, quod de sanctis Apostolis Domini scribit S. Marcus: *Illi autem prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & Sermonem confirmante sequentibus signis*. Mox omnem non tantummodo Europam, sed & Asiam, & Africam Evangelio repleverunt. Et postmodum omnem Americam, utramque Indiam, Persidem, cunctas Antipodum vastissimas regiones. Et in libro de corrupto Ecclesiæ statu Nicolaus Clemangis, Bajocensis Ecclesiæ Archidiaconus, scribit de grassantibus suo tempore vitiis inter Episcopos: *Si quis fortasse Pastor surrexit, qui salutari exhortationi vel prædicatione animas lucrifacere studeat, & plus in lege Domini, quam in legibus hominum meditetur, exemplò in morsum ipsius omnium dentes acuentur: Illum prorsus ineptum, nec dignum Sacerdotio clamitabunt. Quippe qui legum humanarum nescius, jura sua defendere non est idoneus, nihilque aliud didicerit, nisi inerti otio aut sermocinationi incumbere, quæ officia Mendicantium palam esse astruunt, nulla temporali cura, vel administratione, quæ utiliori occupatione suos animos teneat, fungentium*. Et infrà: *Jam illud egregium & præclarissimum prædicandi Officium, solis quondam Pastoribus attributum, eisque maximè debitum, ita apud quosdam Episcopos viluit, ut nihil magis indignum, aut suæ dignitati magis erubescendum existiment*. Proinde Mendicantes Ordines injunctum sibi prædicationis officium adeo strenuè atque utiliter expleverunt, ut plures Episcopi suas prædicationes censuerint deinceps superfluas, atque ita duxerint sibi tacendum. Gravissimè errarunt isti Episcopi: attamen Cap. 16.

ipso-

ipsorum error altissimè clamat prædicandi officium semper competiisse Ordinibus Mendicantibus, & fuisse ab ipsis fidelissimè ac diligentissimè expletum.

Istud horum Ordinum Officium idem pius ac eruditus Nicolaus infra ex professo exponit: *Venio nunc ad Mendicantes, qui ex Professione arctissimæ paupertatis veros se Christi Discipulos, verosque imitatores esse jactant atque gloriantur: Quippe qui considerantes, ut ipsi ajunt, illud Evangelicum*: SI VIS PERFECTUS ESSE, VADE ET VENDE OMNIA QUÆ HABES, ET SEQUERE ME; *Omnium possessionum suarum, rerumque temporalium spreta sarcina, onereque gravissimo, qui eruditi præterea in Divinis Litteris, quibus pene soli hodie insudant, poculum verbi Dei, quo populi reficiuntur, assidua prædicatione ministrant: Viam eis salutis æternæ, quam nemo alius docet, aperiunt, justorum digna præmia, impiorumque supplicia demonstrant. Sicque animas ab interitu sempiterno per veram pœnitentiam revocatas ad Deum converti faciunt. Denique soli ipsi, ut asserunt, cæterorum omnium Ecclesiæ segniter dormientium officia peragunt, exercent, eorumque delicta, ignorantias, & nigligentias supplent*. Quæ omnia rursum altissimè exclamant, quod Divini Verbi in Parochiali Ecclesia audiendi obligatio, tunc non excluserit Ecclesias Ordinum Mendicantium: quod talis cogitatio tunc nemini vel occurrerit. Porro Nicolaus non malè dicit: *Jactant atque gloriantur. Ut ipsi ajunt. Ut asserunt*. Etenim demonstrat, ac ex animo lamentatur omne tunc Ecclesiæ statum fuisse in disciplina corruptum, ideoque etiam Mendicantes Ordines eguisse tunc disciplina. Quod fuit omnino verum. Eorum tunc morbos vides in eodem libro.

Quod Fidelis populus, etiam in maximis totius anni Festivitatibus, potuerit in Ordinum Mendicantium, non minùs quam in Parochialibus, Ecclesiis Dei Verbum audire, insigniter patet ex responso, quod Græcorum Episcopis Ferrariam advectis ad Synodum, dederunt Eugenius IV. Pontifex, ac Episcopus Ferrariensis. Instabat tunc Paschalis solemnitas, atque ita in Florentini Concilii historia scribit Sylvester Sguropulus, Cruciger Diaconus Constantinopolitanæ Ecclesiæ: *Patriarcha à Papa poposcit templum ex uno Monasteriorum augustum & spatiosum, quo solemnia Paschatis jam præ foribus cum suis perageret*. Poposcit aliquam Ecclesiam Ordinum Mendicantium. Hi enim soli Ferrariæ inter Monachos habent Ecclesias augustas & amplas. *At Papa respondit: Quod petiit Patriarcha ad se minimè pertinere, sed ad Episcopum Ferrariensem, quare quo debeat, postulatum transferat. Quod ut præstitit Patriarcha, hoc ab Episcopo responsum tulit: In grandiora Monachorum sacraria non soli Monachi, sed quam plurimi Magnates, & ingens multitudo populorum ad Divina Officia confluunt. In solemnibus verò feriis multa frequentiora, adeò ut nec ipsi Monachi suis Liturgiis, hymnis, & Cantionibus careant, aut alium habeant locum, quo ea perficiant, ne qui extra Monasterium vivunt in civitate, suis solitis Concionum & Missarum solatiis destituantur*. Ecce quid tunc de

L. 4. c. 31.

audita, etiam in ipso Paschali Festo, apud Ordines Mendicantes Concione senserint Ferrariensis Episcopus, ac Papa Eugenius. Et quidem ille Episcopus non fuit ex communi numero. Fuit enim beatus Joannes de Cossiniano, vir longè sanctissimus, & clarissimus miraculis. Ita docent tabulæ Ferdinandi Ughelli.

Et hanc Ordinum Mendicantium potestatem prædicat & laudat in sui Florentini Concilii adversùm Marci Ephesini Archiepiscopi calumnias Apologia Gregorius Proto Syncellus: *Utinam nobis tot essent Concionatores in Ecclesia diebus festis ac Dominicis populum docentes, quod summa felicitate visuntur in Latina Ecclesia, quotque Monachi extremam amplexi paupertatem*. Etiam hic Gregorius non fuit talis qualis. Etenim ejus Apologiæ Paulus V. Pontifex jussit præfigi hoc encomium: *Gregorius Hiero-Monachus, magnus Proto-syncellus, & à Confessionibus, qui postmodum creatus est Patriarcha, & Romæ sepultus coruscavit miraculis*. Dum Græci, excutiendo factam in Florentina Synodo unionem, compleverunt sua peccata, & Divina Justitia parabat ipsos in Turcicam captivitatem tradere, hic Gregorius è Constantinopoli, tamquam alter Loth è Sodomis, subtractus est: reliquit Deo ac Ecclesiæ rebellem populum & Clerum, Romam abiit, istic defunctus est sanctissimè, & post mortem miraculis coruscavit. Tantus Ecclesiæ Antistes & Doctor Mendicantes Regularium Ordines, ipsorumque in sacro verbi ministerio diligentiam gratulatur Latinæ Ecclesiæ, eamdemque felicitatem exoptat suæ Græcæ. Et ecce hic Tenebrio garrit istas Conciones diebus Dominicis ac festis frequentari non posse, adeoque & Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ judicium non erubescit damnare.

CAPUT VII.

Præfatarum sententiarum justitia demonstratur etiam ex Apostolicis privilegiis.

NOlim omnia Mendicantibus Ordinibus ad Dei verbum prædicandum data per Apostolicam Sedem privilegia hic exponere. Est immensum opus. Adducam dumtaxat illa, quæ sunt clausa in Corpore Juris, adeòque adversùm quæ nullus possit grunnire. Nam & ipsa nostri Catholici Reges frequenter sanxerunt inviolabiliter observari. Eis addiderunt & vim legis. Præmittere tamen volo primævum Ordinum Mendicantium pro Dei verbo prædicando, privilegium, ipsumque paucis dilucidare. Honorius ergo III. & Gregorius IX. Patribus Prædicatoribus fecerunt auctoritatem prædicandi ubique, non solummodo in propriis, sed etiam in Parochialibus & Cathedralibus Ecclesiis: etiam invitis istarum Ecclesiarum Rectoribus. Eis Apostolica Sedes inhibebat, ne prædicare volentem præsumerent impedire. Eodem jure & modo Prædicatores ubique locorum poterant excipere Fidelium Confessiones, & quævis peccata absolvere. Hæc gratia quibusdam Episcopis, ac Parochialibus præsertim Presbyteris gravissimè displicuit, ideoque passa est duros obices. Et hinc præfatus Gregorius ad omnes sub cœlo Episcopos, Prælatos, ac Presbyteros adjecit hanc Encyclicam epistolam: *Quoniam abundavit iniquitas, & refriguit charitas* plu-

plurimorum, ecce Ordinem dilectorum Filiorum Fratrum Prædicatorum Dominus suscitavit, qui non quæ sua sunt, sed quæ JESU-CHRISTI *quærentes; tam contra profligandas hæreses, quam contra pestes alias mortiferas extirpandas, se dedicaverunt Evangelizationi Verbi Dei, in abjectione voluntariæ paupertatis. Nos igitur eorum sanctum propositum & necessarium ministerium favore benevolo prosequentes, Universitati vestræ ipsos affectuosè duximus commendandos, Charitatem vestram rogantes, & exorantes in Domino; ac per Apostolica vobis scripta mandantes, dilectos Filios, Fratres Ordinis memorati, pro reverentia divina, ad officium prædicandi, ad quod deputati sunt, recipiatis benignè, ac populos vobis commissos, ut ex ore ipsorum Verbi Dei semen devotè suscipiant, & confiteantur eisdem, cum ipsis authoritate nostra liceat Confessiones audire, ac pœnitentias injungere, sedulo admonentes pro Nostra & Apostolicæ Sedis reverentia, in suis eis necessitatibus liberaliter assistatis, quatenus ad prædicta suscipienda vestris exhortationibus populi præparati, tanquam bona & fructifera terra, pro vitiorum tribulis incipiant segetem germinare virtutum.* Diploma fuit datum anno primo Pontificatus. Exstat apud magnum nostrum adversarium Matthæum Parisiensem.

Anno 1246.

Et Episcopis, Parochialibus Presbyteris hæc item epistola gravissimè displicuit. Eorum sensum exponit dictus Matthæus: *Eodem tempore Fratres Prædicatores limites paupertatis, quam professi sunt nuper egressi, jam ad superos gradus ascendere, venerari & timeri à Prælatis Ecclesiasticis affectabant. Et jam non tantum Prædicatores, sed etiam esse Confessores contendebant, usurpantes sibi officium Ordinariorum, & haberi eos contemptui procurantes, quasi scientia & potestate insufficientes populum Dei regere, & Eclesiæ lora moderari. Unde multis discretis videbantur Ordinem universalis Ecclesiæ, per sanctos Apostolos & Sacros Doctores nostros Antecessores, de quorum Sanctitate toti mundo constat, sancitum, nimis enormiter perturbare. Testificatum est etiam, quod Ordo S. Benedicti, vel Ordo B. Augustini, per multorum spatium sæculorum tantum non deliravit, quantum eorum, qui nondum in Anglia per triginta annorum spatium radicum propagines transplantarunt. Impetrato igitur à Papa Gregorio, qui specialiter eorum fautor erat paucis evolutis annis inaudito privilegio, hoc etiam his temporibus novum, ad primum roborandum, non sine Ordinariorum jactura & præjudicio à Domino Papa sunt adepti.*

Hi pertinaces Patrum Prædicatorum adversarii fuerunt præsertim in Anglia: Hinc Innocentius IV. Episcopis Vintoniensi, Vigornensi, ac Norvicensi scripsit has litteras: *Quia nonnulli sic in malitia delectantur, ut voluntatis libito, abstinentiæ ruptis habenis, ad illicita relaxato, Personas Religiosas, Dei timore postposito, multipliciter molestare præsumant, consuevit pia Mater Ecclesia personis ipsis contra pravitatem talium defensionis remedio misericorditer subvenire; per quod molestatorum ipsorum compescatur temeritas, eædem personæ tutæ permaneant, & aliis aditus committendi similia præcludatur. Cum itaque dilecti filii, Prior Provincialis, & Fratres Ordinis Prædicatorum, in Provincia Anglicana constituti (sicut ex eorum parte nobis exstitit intimatum, a nonnullis, qui Nomen Domini in vacuum recipere non formidant) molestias multiplices patiantur: Nos volentes eisdem contra insolentiam & conatus malignantium providere, Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus; quatenus memoratis Priori & Fratribus contra perversorum audaciam efficaciter favoris præsidio assistentes, non permittatis ipsos contra indulta privilegiorum Apostolicæ Sedis ab aliquibus indebitè molestari, Molestatores hujusmodi per Censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo.* Adeò duros & validos in ipsis nostris exordiis habuimus adversarios. Quid miramur eorum traducem etiam hodie non nobis deesse? Notent Innocentii IV. verba: *Abstinentiæ ruptis habenis. Voluntatis libito ad illicita relaxato. Contra pravitatem talium, Molestatorum temeritas. Insolentiam & conatus malignantium. Perversorum audaciam.* Et quidem Episcopi, qui Patres Prædicatores ad prædicandum in suis Ecclesiis nolebant admittere, ista elogia meruerunt.

Nihilominus his etiam litteris quidam Episcopi & Parochiales Presbyteri perrexerunt contumaciter obgannire. Fucos, quos celeberrimi ad S. Albanum in Anglia Cœnobii Archidiaconus adduxit, habes apud præfatum ejusdem Cœnobii Matthæum. Verùm isti solam Paschalem Patribus Prædicatoribus faciendam Confessionem impugnabant, non ab eis faciendas in ipsis etiam Cathedralibus Ecclesiis Conciones. Factas in eorum Monasteriis Conciones cuncti probabant, optabant, commendabant.

Et quidem tam noni Gregorii, quàm quarti Innocentii privilegium loquebatur de solis Patribus Prædicatoribus. Nec mirum. Etenim S. Pater Franciscus suis Filiis mandat in Regula, ut non concionentur, nisi de beneplacito Episcoporum. Hoc paternum frænum Romana Ecclesia noluit laxare. Postmodum tamen in Diplomate, quod varia Regulæ dubia exponit & moderatur, statuit Nicolaus III. Pontifex: *Verùm quia expressè continetur in Regula, quod Fratres non prædicent in Episcopatu alicujus Episcopi, cùm ab eo fuerit illis contradictum: Nos in hoc & deferentes Regulæ, & nihilominùs authoritatem Apostolicæ plenitudinis conservantes dicimus, quod prædictum Verbum ad litteram, sicut Regula ipsa prohibet, observetur, nisi per Sedem Apostolicam circa hoc pro utilitate populi Christiani sit concessum vel ordinatum aliud, vel imposterum concedatur, seu etiam ordinetur.* Et hoc Tit. 12.
Diploma Bonifacius VIII. inseruit quinto libro c. 3.
sui Codicis, & esse sanxit authenticum totius Ecclesiæ Canonem. Et dictum frænum Romana Ecclesia non solummodò laxavit, sed penitus abstulit. Et hinc rursus gravissima Episcoporum & Parochialium Presbyterorum murmura. Et ad ipsa plenè obturanda Martinus IV. liberæ prædicationis potestatem, aliaque Ordinum Mendicantium privilegia denuo innovavit, & validissimè confirmavit.

Verùm inquieta ingenia nesciunt sibi ipsis imperare silentium. Hinc de hac privilegiorum innovatione scribit à Philippo Labbeo publicatum Chronicon Ecclesiæ Rothomagensis: *Fratres Minores impetrarunt à Domino Papa, ut possent audire* Anno 1287.
Con-

Confessiones & absolvere, Prælatis minimè requisitis. Propter quod orta fuit magna contentio inter Prælatos Regni Franciæ & Fratres prædictos. Istud privilegium fuisse etiam de potestate prædicandi, ac iterùm Prædicatoribus confirmatum, affirmat horum Chronicon Colmariense; quod ipsum affirmat, & latius in suo Chronico exponit Henricus
Anno 1287. Stero, Monachus Althanensis: *Eodem anno mota est discordia inter omnes Archiepiscopos, Episcopos, Prælatos, & totum Clerum Regni Franciæ ex una parte, & Fratres Prædicatores & Minores ex altera, super privilegio dato eis à Domino Papa Martino. Dicebant enim ipsi Prædicatores & Minores de dicto privilegio, quod confessi ipsis non tenerentur suis Parochialibus Presbyteris eadem numero peccata iterum confiteri. Cujus contrarium Archiepiscopi & Episcopi asserebant per idem privilegium, & per Decretalem Extravag. de pœnitentiis & remissionibus,* OMNIS UTRIUSQUE SEXUS, *cujus in eodem privilegio mentio facta fuit. Quæ quæstio per Doctores ac Magistros Theologiæ & Juris Canonici fuit multipliciter disputata Parisiis, & validissimis ostensum rationibus fuit, præcipuè tamen per Magistrum Henricum de Gandavo; quod eadem peccata numero quæ aliquis confessus fuerit Prædicatori vel Minori, teneretur saltem semel in anno confiteri suo proprio Sacerdoti. Quod tamen cùm ipsi Fratres multis rationibus destruere niterentur, consilium datum fuit per Magistros Parisienses Sæcularibus, quod suis propriis Sacerdotibus confiterentur, quia de his nullum est dubium, quando jurisdictionem absolvendi habent, & semel eis prædicta peccata confessa non sit necesse iterum confiteri. Super hac autem controversia dissolvenda ex parte Episcoporum & Cleri Regni Franciæ missi fuerunt ad Curiam Romanam duo Episcopi de Francia: quibus in subsidium omnes Archiepiscopi, Episcopi, Prælati & totus Clerus,* CENTESIMAM PARTEM OMNIUM SUORUM ECCLESIASTICORUM REDITUUM MINISTRAVERUNT. *Dominus tamen Nicolaus Papa IV. qui de Ordine Fratrum Minorum extitit, natione Lombardus, de Marchia Antonii Cardinalis, de Esculo civitate, fuit electus in Ecclesia S. Petri. Et eãdem causam pro neutra parte adhuc hodie determinavit, sed permisit in dubio depẽdere.*

Anno 1287. Eadem de re scribit cum stomacho Thomas Walsingamensis: *Papa Honorius IV. moritur. Succedit Nicolaus IV. natione Romanus, prius dictus Frater Hieronymus, de Ordine Minorum. Hic idolum, ut dicitur, Fratrum ejusdem Ordinis, multa privatim statuit, quæ faciunt non solum superbire Minores, sed etiam insanire.* Est mendacissima calumnia. Etenim longè aliter scribit præfatus Stero: *Succedit Frater Hieronymus de Ordine Minorum Fratrum, & vocatus est Nicolaus. De quo non intellexi, quod Fratribus quondam sui Ordinis aliquas fecerit gratias speciales. Et tempore suo noluit discutere quæstiones, quas Fratres Prędicatores & Minores contra Episcopos habuerunt, ut per ipsum neutra pars gravaretur.* Attamen Francos garrire permisit & Fratres Mendicantes manere firmos in privilegio Martini IV. Erat terribile bellum. Habebat validos nervos: Opes totius cleri Gallicani; & tamen pauperes triumpharunt: nempè erant armati justitia. Et quidem potentissimus ille Clerus solam Paschalem Confessionem studuit sibi reddere, de Parochiali Concione penitus tacuit, quod nosset hic sibi esse nec fucum alicujus Juris.

Istius belli exitum exponit præfatus Henricus Anno 1299.
Stero: *Bonifacius Papa VIII. Controversias & materias quæstionum inter Episcopos, Prælatos & Clerum ex una parte, & Fratres Prædicatores ac Minores ex altera, quæ jam per plures annos, suscitatæ duraverant, decidit, ut etiam patet in quadam littera incipiente, Bonifacius Episcopus, Servus Servorum Dei,* SUPER CATHEDRAM EMINENTIÆ. Et ad hanc constitutionem Episcopi & Clerici mirificè exultarunt. Etenim scribit Henricus Rebdorffiensis: Anno 1313. *Bonifacius Papa fecit unam Constitutionem valde utilem Clero sæculari, & maximè Rectoribus Ecclesiarum Parochialium, sed restringentem authoritatem Fratrum Prædicatorum & Minorum, à Martino IV. Papa concessam, & ipsis Ordinibus Mendicantium odiosam, ut patet in quadam Constitutione, quæ incipit:* SUPER CATHEDRAM. *Quam Constitutionem Benedictus Papa Successor suus revocavit. Sed Clemens Papa quintus revocationem Benedicti cassavit, & prædictam Constitutionem Bonifacii, tamquam utilem, approbavit, ut videtur hodie in Constitutione Clementina de Sepulchris, Capitulo,* DUDUM. Adjungit de Benedicto Papa undecimo; *Hic priùs de Ordine Fratrum Prædicatorum Constitutionem Antecessoris sui Bonifacii, suis Fratribus & aliis Mendicantibus non placabilem, sed utilem Clero sæculari, cassavit.* Et pergit de Clemente V. *Hic Constitutionem Bonifacii, utilem Clero sæculari contra Ordines Mendicantium, revocavit, revocans constitutionem contrariam sui proximi Antecessoris.*

Porrò Benedicti Constitutio in pleno vigore mansit usque ad Joannem XXII Pontificem; qui ejus à Clemente V. factam abrogationem, licèt ipsa Viennensis Concilii esse jam passim dicatur, existimant esse ab isto Concilio, ideòque & tunc statim obtinuisse insigniter hallucinantur. Rationem dat Continuator Guilielmi Nangiacensis scribens de Decretis istius Concilii. Anno 1312. *Porrò etsi de aliquibus statum vel reformationem universalis Ecclesiæ tangentibus, quod erat tertium principali Synodi intentum, aliqua prolocuta fuerint, & eorum ordinatio, seu provisio, seu decisio à Prælatis & aliis, quorum interat, priusquam Concilium solveretur, & instanter & pluries à Papa peteretur, de quibus etiam ipse Papa, ut dixerunt aliqui, Decretales quasdam prætereà Constitutiones edidit & statuta: numquam tamen in dicto Concilio fuerunt publicè promulgata, sed penitùs Judicio Apostolico fuerunt liberè reservata, & ad plenum dimissa.* Et hinc ipse Clemens suas istas Constitutiones non tantummodo suspendit, sed & improbavit. Liquet ex ejus edicto, quod adversùs quosdam habentes istarum Constitutionum copiam, ideòque & ipsas in praxim ducere conantes, edidit. Inter hos haud dubiè fuerunt Episcopi & Parochiales Presbyteri.

Audiamus rem ab eodem Continuatore: *Cardinalis Nicolaus sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ, authoritate Apostolica districtè inhibuit, ne quis Constitutionibus novis, quas aliqui post tempus Generalis Concilii emanasse de Curia, & earum copiam se habere dicebant, uti præsumeret in judiciis, aut scholis; cum de conscientia Summi Pontificis minimè processissent, & alias super hoc intenderet provi-* Anno 1313.

dere. Et ista Constitutio suppressa mansit usque ad Joannem XXII. de quo idem Continuator pergit: *Constitutiones, quæ Clementinæ communi vocabulo nuncupantur, eò quod per Dominum Clementem Summum Pontificem in Concilio Viennensi editæ fuissent, cum propter multas latas Excommunicationis, Suspensionis, & cæteras Juris pœnas in ipsis contentas nimis rigidæ viderentur, ad tempus suspensas Joannes Papa XXII. fecit Parisius, & in aliis studiis solemnibus sub Bulla publicari, & eas sub pœnis contentis præcepit observari*. Quod ipsum scribit Henricus Stero: *Mense Novembri fecit Papa Joannes XXII. publicari, & ad studia transmisit Constitutiones Clementinas*. Concinit, cum aliqua tamen varietate, Henricus Knyghtonus: *Clemens Papa V. septimum librum Decretalium, quæ Constitutiones Clementinæ vocantur, ordinavit. Sed citò post in Concilio, quod apud Viennam celebrat, eumdem librum revocavit. Quem tamen Successor suus Papa Joannes innovavit, incorporavit, publicavit*. Affirmat istas Constitutiones à Viennensi Synodo nec probatas, nec permissas fuisse, sed revocatas. Videatur etiam Magnum Belgii Chronicum.

Anno 1317.

Anno 1317.

Lib. 3. c. 5.

Anno. 1289.

Et hinc liquet istas constitutiones non esse Generalis Concilii. Licèt à Clemente nomen & structuram habeant, suam tamen authoritatem habent à solo Papa Joanne. Notanda sunt sæpius repetita harum Constitutionum verba: *Instante & approbante Sacro Concilio*. Non de præstita per Synodum re, sed de Clementis V. spe sunt accipienda. Ipsa Joannes Pontifex judicavit non radenda. Interim Glossator insigniter errat: *Multoties dixi, quod Concilia fieri privilegiatis vel exemptis non convenit. Quod collige ex hoc Viennensi Concilio*. Existimavit Bonifacianam à Clemente resuscitatam constitutionem fuisse à Synodo probatam ac firmatam.

Ista Constitutio fuit Episcopis & Parochialibus Presbyteris adeo grata, ut de ipsa scribat Guilelmus Nangiacensis: *Privilegium datum Prædicatoribus & Minoribus de Confessionibus audiendis à Papa Bonifacio irritatur. Et decrevit idem Papa, ut confessus eisdem Fratribus confiteatur eadem peccata proprio Sacerdoti*. Manifestè errat. Nec enim id Bonifacio vel in cogitationem venit. Ejus tamen Constitutio fuit istis Ordinibus dura admodùm, atque acerba. Et hinc ad ejus executionis facilitandam viam, & Bonifacius Conditor, & Joannes Promulgator fecerunt, quod hic habet in sua Decretali de Judiciis: *Intelleximus, quod plerumque Prædicatorum & Minorum, necnon Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum Ordinum Fratribus, in cujus Ordinis dictorum Eremitarum personis prædecessor Bonifacius Constitutionem, in qua tantùm de ipsis Prædicatorum & Minorum cavebatur Ordinibus, per omnia voluit postmodum integraliter & inconcussè servari. Et ad quem prædictorum Carmelitarum Fratrum Ordinem nos subsequenter constitutionem eamdem, quoad omnia in ea contenta duximus extendendam, ab Episcopis, Prælatis, Rectoribus, Curatis, & Sacerdotibus, contra tenorem constitutionis prædictæ, graves injuriæ atque molestiæ in diversis partibus inferuntur*. Primitivum atque amplissimum Honorii III. Gregorii IX. Innocentii IV. ac IV. Martini privilegium erat datum solis Prædicatoribus ac Minoribus. Hinc ut ejus invidiam minuerent apud Fratres, & ejus favorem fortificarent adversùm Episcopos & Parochiales Presbyteros Bonifacius ad Augustinenses, Joannes extendit ad Carmelitas. Ita factum est, ut licèt quidam dolerent, alii tamen fuerint gavisi, & ut residua gratia habuerit plures defensores. Quod & Bonifacius & Joannes primævum privilegium repugnanti animo mutilaverint, est ex multis argumentis manifestum. Quosdam Episcopos isti privilegio implacabiliter recalcitrantes pacificandi amor, illos compulit. At reperitur certum hominum genus, quibuscum benefeceris, fiunt pejores. Et ita hic evenit. Ex his interim lucet, eos, qui dictæ Bonifacianæ constitutionis favores hodie negant obtinere in Augustinensibus & Carmelitis, palàm hallucinari. Rationes, ex quibus Bonifacius Fratres Augustinenses dilexit, habes in Chronico Cisterciensis Monasterii, quod appellatur Aula Regia.

L. Extravag. comm. Tit. 1.

CAPUT VIII.

Bonifacii VIII. Constitutio exponitur.

BOnifacius scandalosas Episcoporum ac Parochialium Presbyterorum cum Patribus Prædicatoribus ac Minoribus lites exponit, affirmat versatas circa prædicationes Fidelium populis faciendas, Fraternæ inter sæcularem & regularem Clerum pacis bona commendat, atque prosequitur: *Statuimus & ordinamus, ut dictorum Ordinum Fratres in Ecclesiis & locis eorum, ac in plateis communibus liberè valeant clero & populo prædicare, ac proponere Verbum Dei, hora illa dumtaxat excepta, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, coram se facere solemniter prædicari, in qua prædicare cessabunt, præterquam si aliud de Prælatorum ipsorum voluntate processerit ac licentia speciali. In studiis autem generalibus, ubi Sermones ad Clerum ex more fieri solent diebus illis, quibus prædicari solemniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus sive peculiaribus eorumdem Fratrum, possint eidem Fratres, & liceat eis liberè prædicare. Nisi fortè hora illa, qua solet ad Clerum in prædictis locis Dei Verbum proponi, Episcopus vel Prælatus Superior Clerum ad se generaliter convocarit, aut ex aliqua ratione vel causa urgente Clerum ipsum duceret congregandum. In Ecclesiis autem Parochialibus Fratres illi nullatenus audeant vel debeant prædicare, vel proponere Verbum Dei, nisi Fratres prædicti à Parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint vel vocati. Et de ipsorum beneplacito & assensu, seu petita licentia fuerit, & obtenta. Nisi Episcopus vel Prælatus Superior per eosdem Fratres prædicari mandaret*.

Sancit varia. Primò, quod Prædicatores ac Minores in Cathedralibus aut Parochialibus Ecclesiis deinceps prædicari non possint, nisi ex beneplacito Episcoporum aut Parochialium Presbyterorum, Ita primævum privilegium gravissimè mutilavit. Et ad hunc præsertim articulum Episcopi, & Parochiales Presbyteri exultarunt atque cantarunt. Secundò sancit, quod dicti Patres liberè possent in suis Ecclesiis ad suum beneplacitum, quavis hora prædicare. Tertiò, quod istud

ipsum

ipsum possent etiam in publicis plateis. Quod ad istas Conciones possent convocare populum. Episcopis ac Parochialibus Presbyteris invitis facta per Patres Mendicantes in istorum Ecclesiis prædicatio erat res dura, ac Episcopali præsertim potestati satis adversa. Hinc Bonifacius censuit circumscribendam. Attamen intra solas Monasteriorum Ecclesias circumscribi voluit; voluit manere liberam in plateis. Regulares Ecclesias hoc in puncto voluit esse Parochialibus & Cathedralibus æquales. Imo potiores. Etenim Fideles in aliena Parochia nequeunt audire Divina. Bonifacius concessit, ut quivis cujusvis Parochiæ Fidelis posset illa audire in quavis Mendicanti Ecclesia.

Excepit unicum dumtaxat casum: *hora illa dumtaxat excepta, in qua locorum Prælati*, utique Episcopus, Metropolita, aut Primas, *prædicare voluerint, vel coram se facere solemniter prædicari*. Proinde Patres Mendicantes eadem, qua Parochialis Presbyter, hora prædicare; & populum invitare possunt, & invitatus populus potest accedere, ideoque non obligatur Dei Verbum in Parochia audire. Hæc enim obligatio, si foret, non permitteret tunc in Regularium Ecclesiis prædicari. Est res manifesta. Nec cum solo Parochiali Presbytero, sed etiam cum Archidiacono, cum Capituli Cathedralis, aut Collegiati Decano atque Præposito Regulares possunt concurrere. Excipiuntur soli Episcopi, ac Prælati Superiores. Et hæc exceptio non est plena. Habet hanc exceptionem: *Præterquam si aliud de Prælatorum ipsorum voluntate processerit*. Et hanc: *In studiis generalibus, ubi sermones ad Clerum ex more fieri solent diebus illis, quibus prædicari solemniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus, sive peculiaribus eorumdem Fratrum; possint eidem Fratres, & liceat eis liberè prædicare*. His casibus potest eorum Concio in eamdem horam concurrere etiam cum solemni Concione Episcopi. Est tamen iterum sub exceptio: *Nisi forte illa bora qua solet ad Clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus vel Prælatus Superior Clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione vel causa urgente Clerum ipsum duceret congregandum*. Cum Parochiali Concione Patrum Mendicantium Concio potest semper in eamdem horam concurrere: etiam in die Paschatis, ac in Dedicatione Parochialis Ecclesiæ. Nulla hic est exceptio.

Papa Bonifacius ex pacis amore descendit ad ista Patrum Mendicantium vulnera. Etiam Papa Joannes. Verùm neuter plenam pacem est consecutus. In extravaganti de privilegiis insigniter hoc dicit Benedictus XI. *Pro ea, quam Bonifacius intendebat, quiete, turbatio nata est, pro concordia sunt oborta dissidia, & pullulatæ inquietudines pro tranquillitate noscuntur. Sicque dum ansam solvisse se credidit, nodum ligasse videtur: Et septem, uno amputato Hydræ capite, suscitasse. Nec mirum, quia plerumque pariunt novitates discordiam, præsertim dum ab eo, quod diu æquum visum est, per novam Constitutionem receditur, nec quare recedatur, utilitas evidens vel alia causa subest*. Bonifacii Constitutionem variè culpat. Et hæc ejus Constitutio non est revocata. Etiamnum fulget in sacri Juris Corpore.

Per Bonifacii Constitutionem inflati Episcopi ac Parochiales Presbyteri cœperunt vario modo insolescere, ipsam pravè interpretari. Hinc Benedictus emisit hanc solemnem & authenticam interpretationem: *Ideo cupientes, ut ipsi gregi cura nostra ac plenior impendatur, quod amplior in agro Dominico operariorum numerus operetur, super egenum intendentes & pauperem, ac novitatem removentes per eandem Constitutionem inductam, statuimus de Fratrum nostrorum Consilio, ut priorum Ordinum Fratres, qui ad hoc deputati fuerint, in Ecclesiis ac locis ipsorum quæ impræsentiarum habent, & imposterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis liberè absque Diœcesanorum ac aliorum Prælatorum petita licentia valeant Clero & populo prædicare, eique proponere verbum Dei. Caveant tamen omnino, ne bora, in qua Diœcesani prædicti prædicarent, vel coram se facerent prædicari, prædicent iidem Fratres. Putamus etenim dignum, ut majori minor, & superiori inferior deferat in hac parte. Nisi forsan aliud circa hoc facerent de voluntate Diœcesanorum ipsorum, aut in studiis generalibus prædicarent diebus illis dumtaxat, quibus sermones ad Clerum fieri solent, & solemniter prædicari, seu mortuorum funeribus, vel eorumdem Fratrum festis specialibus seu peculiaribus. Quia in his casibus cum Diœcesanis in Prædicatione concurrere poterunt: Ubi verò iidem Diœcesani vocarent generaliter ad se Clerum aliqua ratione, vel urgente causa illum ducerent congregandum, ea bora in studiis memoratis diebus sæpe dicti Fratres ab ejusmodi prædicatione cessabunt. In Ecclesiis autem Parochialibus Fratres ipsi, invitis eorum Rectoribus seu Sacerdotibus, nisi jussi à Superioribus eorumdem, non audeant prædicare*. Per egenum & pauperem intelliguntur Ordines Mendicantes. Hos in relictis à Bonifacio privilegiorum reliquiis Benedictus stabilit: & Urbanum II. imitatus commendat ipsorum Conciones.

Verùm neque hæc Benedictina, licèt universalis Ecclesiæ Codici inserta, Constitutio compescuit quorundam Episcoporum & Clericorum zelum atque invidiam. Similes motus postmodò etiam fuerunt sub Joanne XXII. Etenim sæcularis Clerus & dicti Patres post publicatas Clementinas Constitutiones sunt gravissimè questi de se invicem, quod neutra istas Constitutiones observaret, sed utraque pars in alterius injuriam variè prævaricaretur. Hinc Joannes Bonifacianam Constitutionem fuit compulsus confirmare per novas Decretales litteras, quas habes in Extravagantibus communibus sub titulo de Judiciis. Utrique parti seriò interdicit mutuas injurias. Episcopi tamen quidam & Clerici videntur tunc potius contra factam ad Augustinenses & Carmelitas extensionem, quam contra mutilata Prædicatorum ac Minorum privilegia calcitrasse. Interim quod quidam adversus omnia calcitrarint, demonstrant seditiosa Ingenia, quæ à Clemente sexto, ac à sexto Innocentio postularunt omnes Mendicantes Ordines extingui.

Similia Ingenia revixerunt sub Sixto IV. præsertim in Eslingensi oppido Diœcesis Constantiensis. Garriverunt ex Mendicantibus Ordinibus hæreses processisse, adeoque ipsos Ecclesiæ non dumtaxat inutiles esse, sed & noxios. Et noluerunt

runt eos eadem cum Parochianis Presbyteris hora prædicare. Voluerunt populum obligari ad Parochialem Concionem. At vero Sixtus ante omnia rescripsit, istiusmodi quæstiones suscitari ab illo, qui tamquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret, & tunc ad singula respondit: *Animadvertimus quod hodiernis temporibus, hominum crescente malitia, nisi ager Dominicus Cultoribus idoneis, buccinatoribus Sancti Spiritus, & Præconibus Verbi Dei (qui præter cæteros in Ordinibus Fratrum Mendicantium, gratia assistente Divina, in copioso numero reperiuntur) assiduè coleretur, vepribus malorum, & sentibus vitiorum omnium celeriter obrueretur, &c.* Hanc causam Sixtus delegarat quatuor Cardinalibus, & hæc fuit ipsorum definitiva sententia: *Quod Parochiani Sacerdotes de cætero non dicant à Mendicantibus hæreses processisse, cum in veritate Fides nostra sit illuminata, & Ecclesia exaltata per eosdem, & præsertim per Ordines Prædicatorum & Minorum, ut Jura testantur.* Et post quædam circa Parochialem Missam & Paschalem Confessionem interjecta prosequitur: *Quod etiam de cætero inter ipsos Fratres Mendicantes & Curatos quoad effectum prædicandi, horas cantandi, campanas pulsandi, servetur consuetudo antiqua, quæ temporibus antiquis servata fuit in oppido Eslingensi. Et casu quo veniat aliqua occasio sive necessitas, non fiat commutatio temporis vel horæ in ipsis prædicationibus fiendis, nisi de consensu partium.* Et hanc sententiam Sixtus Apostolica authoritate confirmavit. Et ejus Decretum Romana Ecclesia inseruit suo Canonum Codici.

Res ita cucurrit usque ad sacrosanctum Tridentinum Concilium. Egenus quidem & pauper fuit per quosdam Episcopos ac Parochiales Presbyteros frequenter invasus & percussus, verùm S. Petrus Apostolus constanter intellexit super illum. Romæ fuit ipsi propitius, & suos ibi Successores promovit ad Fratres Mendicantes in suo toties per Apostolicam Sedem probato & firmato, nec non Catholicæ Matri utilissimo ministerio defendendos ac stabiliendos. Demonstrari id possit ex innumeris Romanorum Pontificum Diplomatibus. At nolim Lectorem fatigare. Dum quis exegerit, erunt ad manum.

CAPUT IX.

Tridentini Concilii, in quo unico hodie se fundant Adversarii, Decretum exponitur.

SAcrosancta Tridentina Synodus in 5. sessione innovat & confirmat antiquos Ecclesiæ Canones, qui Episcopis & Parochialibus Presbyteris sub gravi reatu mandant, ut suo tempore concionentur, ac populum doceant. Idem Decretum innovat ac denuò firmat XXIV. Sessionis caput quartum, atque adjungit: *Moneatque Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Quidam hodie Parochiales Presbyteri pertinaciter censent, & ad ravim usque clamant omnia Mendicantium Ordinum ad Dei verbum prædicandum jura esse paucis istis verbis excusa, eversa, exsufflata.

Respondeo esse insignem petulantiam, adversùs quam queritur Beatus Pius Papa V. *Aliqui Episcopi singulis Dominicis diebus in suos Parochianos ad sonum campanæ Excommunicationem promulgant, ut non possint interesse Missis, Concionibus, & divinis officiis, nisi in propria Parochia .... Alii verò sub excommunicationis latæ sententiæ, & exilii per decennium à Diœcesi, pœna inhibuerunt, ne Missæ in eorum Ecclesiis celebrentur in diebus festivis, antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit. Alii etiam nolunt, ut dum prædicatio in Ecclesia Cathedrali habetur, alibi prædicetur.* Adversùm hæc sanctissimus ac doctissimus Pontifex sanxit: *Nos motu proprio, non ad alicujus instantiam, sed de mera deliberatione & ex certa scientia nostris, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus Canonem Sessionis vigesimæ quartæ capite quarto Tridentini Concilii, per quem omnibus Regularibus, etiam in suorum Ordinum Ecclesiis contradicente Episcopo, prædicationis officium interdicitur, Mendicantium Ordinum Fratres hujusmodi, quando à suis Generalibus, vel eorum Ministris Provincialibus ad id deputati fuerint, non comprehendere, neque eos afficere posse. Imo volumus, quod in suis Ecclesiis quando eis placuerit, licitè & absque ullo impedimento vel contradictione, etiam Episcopi, nisi ipse prædicaverit, prædicare possint.* Et infra: *Insuper Sessionis XXII. Decretum, quod populum sæpe ad suas Ecclesias, saltem Dominicis & majoribus festivis diebus convenire debere monet, insequendo volumus, quod Fratribus Mendicantibus hujusmodi non solùm prohiberi non possit, ne Missas & alia Divina Officia faciant in eorum Ecclesiis, verùm etiam in quibuscumque aliis, ubi celebrari Missas solitum est, etiam ipsis non vocatis, seu ad id requisitis, celebrare valeant. At etiam quod Conciones, & Lectiones S. Scripturæ, & Sermones pro mortuis, etiam in Ecclesiis facere, ac Eleemosynas pro hujusmodi Missis celebrandis, & aliis Divinis Officiis peragendis, si eis illas donari aut relinqui contingat, recipere, nec non Missas & Divina Officia hujusmodi, etiam in diebus Dominicis vel Festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare & facere, & quando eis videtur, etiam si tunc in Ecclesia Cathedrali prædicetur, prædicare, ac etiam quicumque utriusque sexus Christi Fideles, totius anni tempore, illas & illa in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint. Ipsi Christi Fideles ullatenus desuper molestari, aut impediri per locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum, aut alios quoscumque, ullo pacto, causa, vel occasione non valeant seu debeant; sed præfati Christi Fideles audiendo Missas & alia Divina Officia in Ecclesia Fratrum hujusmodi, diebus Dominicis aut Festivis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur.* Constitutione 41.

Sancit adversùm quosdam Gallicanos Episcopos, sacrosancta Tridentina Synodo palàm abusos, atque ita de errore in errorem cespitando ausos similia. Et nota erroris inconstantiam ex perlecto Synodi integro contextu: *Moneatque Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei. Nullus autem Secularis sive Regularis, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente Episcopo prædicare præsumat.* Memorati Episcopi sua devia Decreta & Edicta

Edicta fundarunt in verbis posterioribus: in Episcopi licentia, etiam Regularibus ad prædicandum necessaria. Hinc illos censuerunt ad quodvis suum beneplacitum debere in suis etiam ipsorum Ecclesiis tacere. At verò clarus cum suis Congerronibus Demonstrator fundat se in verbis prioribus: Existimat fidelem populum per illa mitti ad Parochialem Ecclesiam, atque ita prohiberi à Monasteriis. Nempè nostrorum Adversariorum in nos testimonia non conveniunt. Beatus Pius evertit solos istos Episcopos. Declaravit Regulares, dummodo per suos Superiores sint probati, juxta Bonifacianam constitutionem posse prædicare in suis Ecclesiis; Debere Episcopo dumtaxat præsentari, ab ipso petere Benedictionem, & nulla ejus negatione aut contradictione tunc posse impediri. Clari Demonstratoris fundamentum tunc istis Episcopis, nec in mentem venit. Adeo deviat à mente Synodi.

Verùm nostri adversarii assumunt jam aliud scutum. Affirmant omnem istam Beati Pii Constitutionem esse à proximo Successore Gregorio XIII. circumductam. Etenim Gregorius in nona sua Constitutione demonstrat Beatum Pium in suis circa Regularium privilegia Constitutionibus fuisse varium, & prosequitur: *Nos hac tanta varietate cognita, quæ etiam ex multiplici litterarum & constitutionum editione procedit, præsentibus & futuris discriminibus occurrere volentes, de Nobis attributæ potestatis plenitudine statuimus & ordinamus de prædictis & aliis omnibus litteris & Constitutionibus, quæ ab eodem prædecessore nostro eisdem de rebus pro quorumcumque Regularium, etiam Mendicantium, Ordinibus & Congregationibus quomodolibet emanarunt, ac omnibus & quibuscumque in eis contentis, eam deinceps dispositionem atque decisionem pro subjecta materia futuram esse, quæ sive ex jure veteri, sive ex Sacris Tridentini Concilii Decretis, sive aliàs legitimè ante dictarum litterarum & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quam dispositionem & decisionem, suumque pristinum ac integrum statum ac terminum illa omnia reducimus.*

Respondeo Constitutionem omnem beati Pii nec circumductam esse, nec potuisse circumduci. Est dumtaxat circumscripta seu limitata ad antiquos communis juris terminos. Egit enim duo. Primò, quædam Tridentinæ Synodi circa Mendicantes Ordines obscura, aut in quæstionem devocata loca est interpretatus. Secundò, quædam eorumdem Ordinum per eandem Synodum mutilata aut contracta privilegia reddidit priori amplitudini, atque ita Synodo derogavit. Prior Constitutionis actus nec circumduci potuit per successorem, nec circumscribi. Etenim fuit actus Cathedræ, spectans ad disciplinam universalis Ecclesiæ, ideoque est infallibilis ac irretractabilis. Absit ut Gregorius Pontifex duxerit aut crediderit beatum Pium in Synodi interpretatione errasse. Istiusmodi enim error est horrenda prævaricatio. Porro inter articulos, quos Pius est interpretatus, sunt articuli de Parochiali Missa, de Parochiali Concione, & de Fratrum Mendicantium potestate, ad prædicandum in propriis Ecclesiis. De his enim dixit: *Declaramus*. Quod ipsum postmodò de Parochiali Missa declararunt Clemens VIII. & Alexander VII.

Et non solùm hi, sed etiam B. Pius optimè declaravit. Exposuit verò Synodi sensum. Pro quo notandum est rectè dici etiam à Gregorio, quod de Ordinum Mendicantium privilegiis sit deinceps juxta Jus vetus, juxta Tridentinæ Synodi Decreta, & juxta alia, utique Apostolicæ Sedis Statuta, judicandum. Vetus Jus manere integrum quoad omnia, quibus sacra Synodus non derogavit. Antiquum porro à Bonifacio VIII. inductum, & per Joannem XXII. Sixtum IV. ac alios Pontifices frequenter innovatum & stabilitum, Ordinibus Mendicantibus permittit, ut omni die & hora prædicare in suis Ecclesiis, & ad istas Conciones possint invitare Fidelem populum, dempta sola hora, in qua ipse Episcopus prædicaverit. Ut ita prædicare possint Fratres per sui Ordinis Superiores approbati. Circa primum punctum S. Synodus plenè tacuit, ad secundum adjunxit: *Nullus Regularis etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente Episcopo prædicare præsumat.* Sancit deinceps Regulari ad propria etiam in Ecclesia prædicandum non sufficere solius Regularis Prælati authoritatem; sed insuper esse opus facultate Episcopi, aut saltem ut ab ipso non contradicatur. Et hanc antiqui juris correctionem, à quibusdam pravè intellectam, Pius V. est interpretatus.

Porrò qualis requiratur Episcopi facultas, postmodo etiam declaravit in dato ad Cardinalem Baltazarem de Sandoval diplomate Urbanus VIII. *Quod dicitur Regulares non posse Verbum Dei prædicare sine Episcopi licentia, id locum sibi vindicat in his tantum Ecclesiis, quæ sui Ordinis non sunt, cum in aliis Ecclesiis sui Ordinis, sufficiat Episcopi Benedictio petita, licet non obtenta, ita tamen ut si Episcopus non modo Benedictionem simpliciter non concesserit, verùm etiam Regularibus prohibuerit, quo minus prædicent, tunc illo contradicente in sui quidem Ordinis Ecclesiis liceat illis prædicare, quemadmodum S. Concilii Tridentini decretis salubriter est cautum.* Quare Episcopus Regulares ad concionandum sibi præsentatos non potest examinare. Istud Urbani Diploma exstat apud Ascanium Tamburinum in 2. tomo de Jure Abbatum, Disp. 6.
& in Augustini Barbosæ Collectaneis, ad titu- q. 12.
lum *Episcopus Prædicator*.

Pii V. Constitutionem non quoad S. Synodi interpretationes, sed quoad solas ejus derogationes fuisse limitatam à Gregorio, & ad Synodi terminos reductam clamat res ipsa, & non solùm gravissimi Doctores ita sentiunt, sed & ipsa Romana Ecclesia. Etenim septimo hujus sæculi anno orta apud Mexicanos est inter Eremitas Sancti Augustini & Parochiales Presbyteros quæstio de Quarta funerali. *Presbyteri exigebant majorem Eleemosynam ab iis, qui in Ecclesiis dicti Ordinis sepeliebantur, quam si in propriis Ecclesiis sepelirentur, ita ut Fideles, qui in Ecclesiis Ordinis hujusmodi sepeliri desiderabant, parem ad minus Parochialibus Ecclesiis Elemmosynam relinquere deberent, ratione eorum sepulturæ, quam Ecclesiis Ordinis relinquebant.* Et ad Prioris apud Mexicanos Provincialis querimonias Paulus V. rescripsit. *Interdicimus & prohibemus, ne, sub Excommunicationis majoris* Constit. 32.

juris latæ sententiæ pœna, à qua non nisi à Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo, absolvi poterunt, ex nunc deinceps perpetuis futuris temporibus majorem Eleemosynam ab iis, qui in domorum Eremitarum S. Augustini Ecclesiis sepelientur, ea quam illis præscribit Concilium Tridentinum sessione vigesima quinta, cap. decimo tertio juxta explicationem à fel. record. Pio Papa quinto prædecessore nostro emanatam ..... Quovis prætextu aut &c. exigere valeant, seu præsumant. Ejusdem sæculi anno octavo eadem quæstio apud Indos surrexit à Parochialibus Presbyteris contra Fratres Minores: & Paulus V. iterum in eadem verba respondit. Ad eamdem anno vigesimo quarto inter easdem partes resuscitatam quæstionem rescripsit per eadem verba Urbanus VIII. Quod nempe constitutio Pii V. quoad partem, quæ Concilium Trident. interpretatur, semper fuerit firma atque integra. Et ita à sacra etiam Dominorum Cardinalium Congregatione fuisse declaratum, testatur Laurentius de Peyreinis.

Constit. 47.

Constit. 23.

Et in secundo Regularium quæstionum tomo, quem & suæ Sanctitatis Vicemgerens & Apostolici Palatii Magister approbarunt, scribit Lezana: *Dicendum est Gregorium XIII. solùm revocasse Constitutionem Pii, quatenus per ipsam conceditur aliquid contrarium Decretis, Concilii Tridentini, non tamen quatenus conceditur aliquid non contrarium ipsis. Ita enim dicitur à Sacra Congregatione approbatum*. Et sanè libri, qui Romæ approbantur & vulgantur, omnino continent doctrinam probatam à Romana Ecclesia. Consonat in fundamentis Ordinis S. Francisci Petrus Marchantius: *Cùm Pontifex Pius V. ut ipse testatur, potissimùm sit Declarator terminorum Concilii, tamquam Ecclesiæ Caput ex officio, & terminorum Concilii declaratio authoritate S. Sedis facta pro genuino intellectu Concilii sit habenda, Gregorius XIII. omnia ad terminos Juris communis & Tridentini Concilii reducens, nec voluit, nec potuit derogare Bullæ Pii V. in iis, quæ Decretorum Concilii sunt declarativa, quale est Decretum sessione 24. capite 4. quod non comprehendisse Mendicantes asserit*.

CAPUT X.

Tridentini Concilii Constitutio largiùs exponitur.

ADversarii pergunt opponere hæc S. Synodi verba: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei*. Hunc locum nobis occlamitant usque ad ravim. Respondeo, locum non facere ad propositum. Nec enim Ecclesiæ Parochialis jus firmat contra Mendicantes Ordines, sed contra alias Parochiales Ecclesias, ac præsertim contra Oratoria seu Capellas. Renovat antiquum, quem & in vetusto Romanæ Ecclesiæ Ordine, & in Leonis IV. Pontificis ad Parochiales Presbyteros Synodali sermone habes, Canonem: *Nullus alterius Parochianum, in itinere, vel si ibi placitum fuerit, ad Missam recipiat*. Eumdem & Namnetensis Synodus, & aliæ plures olim cofirmarunt. Et rectè. Quisque enim Parochialis Presbyter debet esse contentus suis ovibus & finibus, illis pleno animo intendere, aliena nec rapere, nec ambire. At verò Ordinum Mendicantium Ecclesiæ sunt omnibus communes, sunt Vicariæ atque appendices Romanæ Ecclesiæ, ideoque quisque Fidelis potest illic liberrimè quælibet divina audire. Hoc avitum ipsorum jus truncare nec in mentem venit sacrosancto Concilio.

Hunc esse Synodi sensum, sacra Dominorum Cardinalium Congregatio aliquoties palàm declaravit. Testem adduco in prima parte de Parochi officio ac potestate Augustinum Barbosam: *Parochus admonere debet populum, ut diebus Dominicis ac Festis majoribus frequentet suas Parochias. Excommunicandus tamen non est, si monitioni non paruerit, ut à S. Congregatione decisum fuisse testantur Armendarius & alii.. Nec etiam Ordinarius potest mulctis & pœnis cogere populum ire ad audiendam sacram Concionem & Missam in Ecclesia Parochiali, ut pariter decisum referunt Zerola, & Hieronymus Rodericus*, Declaravit hæc contra quosdam Episcopos ac Parochiales Presbyteros, Mendicantium Ordinibus adversantes, ideoque & declaravit pro solis istorum Ordinum Ecclesiis. Etenim quod Episcopus suos subditos possit non solummodò per mitiores pœnas, sed etiam per excommunicationem cogere ad abstinendum ab aliena Parochia, est nimis manifestum. Est quam maximè consentaneum antiquæ disciplinæ. Quocirca dum illam Episcoporum potestatem circumscripsit & ligavit S. Congregatio, respexit solas privilegiatas Ordinum Mendicantium Ecclesias; has censuit Parochiis æquales, ideoque ab ipsis frequentandis neminem posse per Episcopum prohiberi. Et hinc magnus Parochialium Ecclesiarum Defensor Augustinus Barbosa Tridentinum Decretum versat in omne latus, plurium commenta adducit, & tandem in præfato loco invitus concludit: *Hodie usus observat, ut quisque extra Parochiam suam Concionem audire valeat*. Verùm an iste usus se extendat etiam ad alias Parochias, & præsertim ad Oratoria & Capellas, ignoro. Si se extendat, debet retrahi, & reponi antiqua disciplina. Cur porrò Dei Verbum apud Regulares audiri semper permiserit Ecclesia, suprà audivimus ab Urbano II. & Synodo Nemausensi.

Cap. 14.

Istum suum sensum ipsa S. Synodus palàm edicit in quinta sessione: *Regulares cujuscumque Ordinis, nisi à suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, prædicare non possint, cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis Benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant*. Ad quæ verba denuò scribit Augustin. Barbosa: *Regulares, in Ecclesiis suorum Ordinum prædicare volentes, non teneantur ab Episcopo licentiam obtinere; sed tantùm à suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinari & approbari debent, ac ab eis habere licentiam, & cum ea se personaliter coram Episcopo præsentare, ab eoque petere Benedictionem, tametsi eam minimè obtinuerint*. Et adjungit: *Adverto Decretum Concilii de non prædicando, contradicente Episcopo, quoad Regulares, intelligendum esse ad limitandum de illo tempore, & hora, qua Episcopus prædicare voluerit, aut coram se facere*

Cap. 2.

facere solemniter prædicari, non verò alias, ne contrariari videatur textui, in præsenti concedenti Prædicatoribus Regularibus in Ecclesiis suorum Ordinum cum sola Episcoporum Benedictione posse prædicare, etiam non habita expressa licentia. Palàm profitetur Bonifacii VIII. constitutionem plenè adhuc vivere, ideòque Regulares posse ad suum beneplacitum quavis die & hora prædicare in suis Ecclesiis, adeòque & populum convocare. Regularium Ecclesias in hoc esse Parochialibus æquales.

Et hunc unanimem Ecclesiæ sensum nuper in contradictorio judicio stabilivit Curia Archiepiscopalis Neapolitana. Etenim apud Aloysium Riccium, ejusdem Ecclesiæ Canonicum & Curiæ
Parte 1. decis. 152. Consultorem, exstat hæc decisio: *Parochiani cujusdam Parochiæ habuerunt recursum ad Curiam Archiepiscopalem, de quadam prohibitione & præcepto facto à quodam Ordinario, qui statuerat ut omnes Missam & Concionem non alibi, quam in Parochia propria audirent. Fuit dubitatum, si de jure fieri potuisset. Dicebat unus ex Dominis affirmando per textum expressum in Capitulo,* UT DOMINICIS DE PAROCHIS; *ubi habetur: Presbyteros Parochiarum Dominicis & Festivis diebus Parochianos alienos ad Missam admittere non debere. Ex quo patet posse cogi audire Missam in propria Parochia. Supradictis accedebat, quod in casu absentiæ licita est Missæ auditio in aliena Parochia, cap.* EPISCOPI *7. q. 1. Ubi ex justa causa bene potest audire Divina in Ecclesia, ad quam venerit. Ergo Regula videtur in contrarium. Sed fuit resolutum contrarium vigore Declarationis S. Congregationis, de qua per Victorellum. Cujus tenor est: Parochianos cogi non posse ab Episcopis ad Missam Concionemve in Parochia audiendam, neque ad addiscenda ibidem Christianæ pietatis fundamenta.* Ecce etiam hæc alia Curia asseverat Tridentinum Decretum fuisse à S. Congregatione interpretatum pro Ecclesiis Regularium contra Parochiales.

Et licèt gratis permittamus Synodum pro Parochialibus Ecclesiis sancire etiam adversùm Ecclesias Ordinis Mendicantium, non ideò harum jus exsufflatur aut truncatur. Etenim sic intellecta sancio est patenter desumpta ex Decretali Extravagante Xysti IV. *Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum Parochiis diebus Festivis & Dominicis, cum jure sit cautum, illis diebus Parochianos teneri audire Missam in eorum Parochiali Ecclesia, nisi forsitan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarint. Etiam ipsi Mendicantes desistant prædicare, quod Parochiani non sint obligati, saltem in Paschate, proprio confiteri Sacerdoti. Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censeantur exclusi quo minùs secundùm juris communis & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem, Confessionem audire, & pœnitentias injungere valeant.* Duplex ratio vetat talia prædicari per Ordines Mendicantium. Primò, quia istorum ministerium non ad destruendas, aut delendas, sed ad adjuvandas Parochiales Ecclesias est introductum, ideòque illi nequeunt Fidelem populum ab istis Ecclesiis avocare. Deinde, antiqui de parochiali Missa & Paschali Confessione Canones per eorum ministerium non sunt circumducti, sed omninò adhuc vigent, nempè in Parochia adversùs Parochiam. Interim Regulares Mendicantium Ecclesiæ possunt cum illis concurrere: idque non dumtaxat per privilegia, sed & per jus commune. Utique per VIII. Bonifacii constitutionem, à Joanne XXII. insertam Romanæ Ecclesiæ Codici, & per plures Pontifices confirmatam. Fidelis populus habet electionem: aut propriam Parochiam, aut quamvis cujusvis Mendicantis Ordinis Ecclesiam adire potest æquo jure, & illic percipere Dominicalis Missæ, Paschalis Confessionis, & Dominicalis Concionis officia. De hac re nemo tunc vel dubitavit. Et privilegium & commune jus ambas Ecclesias quoad ista tria tunc æquabat. Eodem modo Tridentina Synodus statuit: *Moneat Episcopus diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei.* Est manifestè ipsissimum Xysti Decretum.

Et meritò Synodus ita potuerit statuisse. Etenim quidam Mendicantium Ordinum Fratres licet Xysti IV. mandatum prædicando non lædant, habent tamen alias artes traducendi ad suas & à Parochialibus Ecclesiis avertendi populi, quas Ecclesia non probat, & vix possit impedire. Sunt non ipsorum Ordinum vitia, sed singularium personarum inconditus zelus. Adversùm illum S. Synodus edidit præfatum Decretum. Fidelis namque populus omnino tenetur Dei Verbum audire in Parochia. *De jure Parochianus ad id tenetur.* Hinc ipsum audire, nisi ex causa, non potest in aliena Parochia. Liberrimè tamen potest in quavis Ordinum Mendicantium Ecclesia. Quia nempe hic etiam locum habet Xysti Pontificis verbum: *Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censentur exclusi, quò minùs secundùm juris communis & privilegiorum eis concessorum dispositionem possint in suis Ecclesiis prædicare, & à populo audiri.* Ex quo iterum patet, quod Synodus non sanxerit, nisi pro Parochia adversùs Parochiam. Nec ideo ista Episcopalis monitio est vacua. Etenim in memoriam reducit avitum Parochialium Ecclesiarum jus, suadetque ipsum, licèt Regularibus Ecclesiis communicatum, non esse universaliter negligendum.

CAPUT XI.

Exponitur nuperum Alexandri VII. Pontificis Rescriptum ad Relationem Henrici Episcopi Andegavensis.

HEnricus Arnaud, Andegavensis Ecclesiæ Episcopus, non ita pridem Alexandro VII. retulit & judicari poposcit has propositiones: *Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad Missas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, Divinam legem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catechesibus annunciantur & docentur.* Et Pontifex rescripsit hoc judicium: *Quoad primam & secundam partem simpliciter accepta, est erronea, & temeraria. Suppositis verò privilegiis Apostolicis, nullam meretur censuram. Et quoad tertiam partem de Auditione Verbi Dei, servetur dispositio S. Concilii Tridentini.*

Ad

Ad hæc clarus Demonstrator exultat : *Potuitne aliquid ulterius desiderari, si qua tamen fuit causa dubitandi, ad hujus quæstionis dilucidationem? Duo vero hic potissimum adverte. Primum quidem, quoad illam partem posterioris propositionis, quæ de Missa est, tamquam erroneam & temerariam damnet Pontifex: quoad verò tertiam remittat tantummodò ad observationem Concilii. Et quid sibi hac ratione voluit, nisi claram utrimque proferre sententiam? Nimirum quia Concilium Trid. Sessione 22. Nullum obligandi verbum adhibuerat quoad Missam in Parochia audiendam, opus erat non se referre ad Verba Concilii, ne pristinum remaneret dubium, sed istiusmodi terminos adhibere, quibus hujus doctrinæ falsitas liquidò appareret. Sepositis igitur privilegiis Apostolicis*, ERRONEAM *dicit esse &* TEMERARIAM. *At verò non minùs claram profert sententiam, omnemque aufert ambigendi deinceps materiam, ubi tertiæ partis intuitu, docentes*, NEMINEM IN CONSCIENTIA TENERI AUDIRE VERBUM DEI IN PAROCHIA, *ad observationem Concilii remittit, remittendoque plus satis contrarium insinuat:* TENERI *scilicet* UNUMQUEMQUE PAROCHIÆ SUÆ INTERESSE, UBI ID COMMODE FIERI POTEST, AD AUDIENDUM VERBUM DEI. *Secundum est: cum sua Sanctitas mentionem facit privilegiorum circa Missæ Parochialis obligationem, nullam verò respectu Verbi Dei, quod tacitè innuat neutiquam omninò reperiri ejusmodi, quoad audiendum Verbum Dei in Ecclesiis Regularium privilegia, saltem cum relaxatione vinculi Parochialis, seu cum satisfactione obligationis in conscientia eorum, qui ejusmodi prædicationes extra Parochiam audire, & ab ea abesse præsumpserint.*

Ante omnia, respondeo fabulam sibi ipsi non cohærere. Etenim clarus Demonstrator in quinto suarum nugarum capite pertinaciter affirmat, omnia Ordinum Mendicantium privilegia esse per Trid. Concilium extincta, hic vero profitetur illa adhuc superesse quoad parochialem Missam & Paschalem Confessionem. Quod Sacro sancta Synodus ista privilegia, licèt in paucis hinc inde articulis non nihil sit moderata, nequaquam abstulerit aut circumduxerit, est res meridiana luce clarior, neque mihi libet aut licet bonas horas in ipsas expendere. Et quidem in præsenti articulo facta non est moderatio alia, nisi quod Fratres Mendicantes ad prædicandum in propriis Ecclesiis hodie debeant ab Episcopo benedictionem, licet non impetrare, tamen postulare. Prædicare possunt omni die, & omni hora, excepto dumtaxat illa, in qua ipsemet Episcopus prædicaverit. Et ad istas suas Conciones possunt convocare populum.

Porrò ab Andegavensi Episcopo relatæ ad septimum Alexandrum quæstiones fuerunt eædem ipsæ, quas olim ad Sixtum IV. retulit Clerus oppidi Elsingensis: Nempe de Parochiali Missa, de Paschali Confessione, & de Parochiali Concione. Et Alexander suum Rescriptum palàm deprompsit ex Rescripto Xysti. Duas priores quæstionis partes Sixtus respondit esse juri adversas, ideoque erroneas, atque adjunxit : *Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censeantur exclusi*, Quia nempe ipsorum Ecclesiæ sunt Parochialibus Ecclesiis accumulatæ, & per omnia æquatæ. Hinc & Alexander dixit: *Suppositis privilegiis, nullam meretur censuram*. Quoad tertiam, Xystus respondit. *Quod de cætero inter ipsos Fratres Mendicantes & Curatos quoad effectum prædicandi, horas cantandi, campanas pulsandi, servetur consuetudo antiqua, quæ temporibus antiquis servata fuit in ipso oppido Elsigensi. Et casu quo veniat aliqua occasio, vel necessitas, non fiat commutatio temporis vel horæ in ipsis Prædicationibus fiendis, nisi de consensu partium.* Antiquum inter Clerum & Elsigenses Mendicantes de hac re concordatum confirmat, ideoque à neutra parte vult violari. Inter Clerum Andegavensem & Mendicantes non fuit istiusmodi concordatum, adeoque per Alexandrum Pontificem confirmari non potuit: hinc prudentissimo ille compendio partes remisit ad dispositionem Trid. Concilii. Hæc autem, licèt per se lucida, est jam abundè exposita. Et nostræ expositionis comprobationem veritas claro Demonstratori extorsit. *Saltem cum relaxatione vinculi Parochialis*. Hoc & nos profitemur. Profitemur istud vinculum non esse laxatum, aut circumductum, sed Regularibus Ecclesiis dumtaxat accumulatum. Et hinc palam deviant sequentia clari Demonstratoris verba: *Seu cum satisfactione obligationis in conscientia eorum, qui ejusmodi prædicatione extra Parochiam audire, & ab ea abesse præsumpserint*. Etenim ista accumulatio Fidelibus facit liberrimam potestatem audiendi Divini Verbi vel in Parochia, vel in Mendicantium Fratrum Ecclesia. Quæ omnia clarissimè lucent etiam ex quinta per dictum Episcopum facta relatione: *Talem legem in hac materia nec Episcopi, nec Concilia Provinciarum, vel nationum sancire, nec delinquentes aliquibus pœnis, aut Ecclesiasticis censuris mulctare possunt*. Utique Legem, quæ Fidelem populum à Mendicantium Ecclesiis cogat ad Parochiales Ecclesias: ad illic Missam & Dei Verbum audienda. Illi enim relationi Alexander respondit: *Suppositis ibidem privilegiis Apostolicis, nullam meretur censuram. Verùm ista non est prædicanda, nec publicè docenda, prout nec præcedens quarta*. Palàm affirmat ac definit Episcopis ac ipsorum Provincialibus aut Nationalibus Synodis non esse ejusmodi potestatem, adeoque Fideli populo esse plenissimam libertatem, frequentandæ hujus aut istius Ecclesiæ. Alexander respondit juxta supra adductas Tridentini Concilii interpretationes, factas frequenter à Dominis Cardinalibus. Hinc tertiam quartæ relationis partem remisit ad Trid. Concilium: utique satis lucidam & ex semetipso & ex dictis declarationibus. Has omnes Declarationes Alexander manifestè innovat & confirmat. Verùm cur clarus Demonstrator quintum Relationis articulum prætermisit? Dolosè. Quod nempè palàm edicat, Fidelem populum per Episcopos, ac ipsorum Synodos non posse compelli ad Regulares deferendas, & frequentandas Parochiales Ecclesias, ideoque ambas, quoad ista Divina ministeria esse pares. Hoc Alexandri Decretum, quia radere non potuit, voluit suo Lectori occultatum. Adjecta clausula, *Verùm ista non est prædicanda; nec pu-*

blicè docenda, etiam docenda est ex rescripto Xysti IV. Ejus jam dedi rationes. Proindè manifestum est, clarum Demonstratorem, dum istud Alexandri Decretum buccinat, latrare contra lunam.

CAPUT XII.

Examinatur Doctrina Joannis Frontonis circa potestatem Sedis Apostolicæ.

DUM hæc scribo, è Gallicana Larva prodiit aliud in nos telum: sub nomine Joannis Frontonis Regularis ad S. Genovefam Parisiis Clerici, breve quidem scriptum, sed amarulentum. Verborum fuco comptum, sententia imperitum. Item insigniter temerarium. Non ex pusillo animo, sed ex ejus merito ita appello. Etenim Apostolicæ Sedis divina privilegia, adeoque omnem Ecclesiæ Hierarchiam invadit, & ponit schismaticarum discordiarum fundamenta atque fomenta. Dolosè quidem: at novimus istiusmodi vulpium versutias. Volo hæc breviter demonstrare.

Habet ille hæc verba: *Ajunt aliqui: Si ipse Episcopus errat, si veritatis ab Apostolis & à Christo traditæ adulter est ipse & seplasiarius, quid facto opus? Sed verò habent & ipsi Episcopi Viros supra se, apud quos conveniri possunt. Habent potissimùm Concilia, in quibus accusari debent*. Est propositio sancto Petro Apostolo injuriosissima. Etenim S. Dionysium Alexandriæ Patriarcham, dum ex nimia in Sabellum acrimonia visus est in aliud latus cespitare, nonne Pentapolitana Ecclesia accusavit apud Romanam Cathedram? Nonne cespitantem Origenem, licèt dumtaxat Presbyterum, Episcopi Ægyptii detulerunt, non apud sui Patriarchæ Synodum, sed apud S. Pontificem Fabianum? Nonne Hæresiarcham Pelagium Laicum Monachum in Antiocheno Patriarchatu blaterantem, S. Augustinus suasit non ad ullam Synodum, sed deferendum ad S. Papam Innocentium? Nonne in Chalcedonensi Synodo gloriosissimi Judices, quosdam circa S. Leonis Tomum tergiversantes Episcopos, minati sunt, non à tanta Synodo judicandos, sed Romam transportandos ad Tribunal istiusmet Pontificis? Omne de hæresi ac hæreticis judicium Apostolicus Canon nulli credidit Synodo, sed constanter reservavit Sedi Apostolicæ. Synodus possit facti speciem investigare, non se immiscere judicio. Omnis causa est Romam referenda. Circa fidem lapsus Episcopus possit accusari etiam apud suam Synodum, sed non potissimè. Est res luce clarior.

Novus hic dogmatistes sequitur Petrum de Marca, Archiepiscopum Parisiensem, qui sibi persuasit Provincialium Synodorum judicia ex Apostolico Canone, & avito Ecclesiarum more, esse suprema, appellari non posse ad Sedem Apostolicam, ideoque & per ipsam retractari non posse, aut reformari. Est Eusebianæ factionis in Philippopolitano conventiculo commentum: prima non totius Orientalis Ecclesiæ, sed istius dumtaxat factionis, adversus Romanam Cathedram rebellio & schisma. Et quidem Petrus de Marca sola civilia aut criminalia Provincialium Synodorum judicia censuit inappellabilia; hic novus Doctor errorem protrudit etiam ad judicia dogmatica. Nempe qui vera Evangelii petra stare detrectant, semper proficiunt in pejus.

Non ita pridem in Parisiensi Sorbona Theologicas Theses sub Illustrissimi Domini Ludovici Henrici de Goudrin Archiepiscopi Senonensis patrocinio defendit Sapientissimus Magister noster Jacobus Boileau, sacræ facultatis Doctor Theologus, Socius Sorbonicus, Primatialis ac Metropolitanæ Senonensis Ecclesiæ Canonicus & Ecclesiastes. Istarum prima enuntiat mysterium: *Sacra facultas numquam probavit aut probat positiones ullas Christianissimi Regis authoritati, aut germanis Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus, & receptis in Regno Canonibus contrariat. E. G. Quod summus Pontifex possit deponere Episcopos adversum eosdem Canones*. Utique adversum Canones, de quibus in causa Rothandi Suessionensis Episcopi Hincmarus Metropolita Remensis disceptavit cum S. Nicolao I. Pontifice.

An Sorbonæ facultas eos umquam probarit, parum refert. Attamen si Gallicanæ Ecclesiæ sana pars sit aut fuerit, omnino probavit & probat. Etenim ipse Hincmarus in Tricassina Joannis VIII. Pontificis Synodo cantavit solemnissimam palinodiam suæ audaciæ. Et istam Synodum, ac istam singulariter palinodiam Gallicana Ecclesia semper venerata fuit, & vera ejus membra adhuc venerantur. Temerariam Thesim, nescio quis inquietus spiritus, denuo curavit imprimi Lovanii. Verùm Rex Catholicus insigniter castigavit Typographum, atque ita compescuit petulantiam.

Novus Dogmatistes pergit de Episcopis: *Soli audiendi sunt tota in Diœcesi*. Hæc omnino dicuntur ad exclusionem Romani Pontificis. Non indulgeo meis suspicionibus. Loquor ex ejusdem fortis homine, nuperrimo quorumdam Fasciculorum Authore. Fasciculus tertius hæc habet: *Sed esto, Breve Clementis VIII. loquatur de Missa aliàs non libera, quid inde exurgebunt isti? Unum nihil grandissimum; quia hujusmodi Bullis non abrogatur Conciliis, nec Conciliaribus Canonibus. Idque sive spectes praxim sanctæ Sedis, sive Curiæ Romanæ. Utrumque ostensum imus*. Adducit quædam Romanorum Pontificum, se ac suam Apostolicam Cathedram à Sacrorum Canonum prævaricatione abhorrere profitentium, testimonia, atque concludit: *Ex his, & infinitis penè aliis idem valentibus, quæ possemus in medium producere, undequaque evidens est, sanctam Sedem adeò Religiosè Concilia & Conciliares Canones olim observasse, ut piaculum arbitrata sit illis vel in atomo contravenire*. Dogmatizat Romanam Ecclesiam agere non posse adversus Generalium Synodorum Canones, antiquos Pontifices numquam egisse, ideoque Honorium III. Gregorium IX. eorumque Successores, etiam Clementem VIII qui Mendicantibus Ordinibus dederunt privilegia, esse prævaricatores, ideoque nec curandos.

Idem egregium dogma profitetur in suis per Catholicam Majestatem percussis Thesibus Magister noster Jacobus Boileau: *Magnam in oves sibi à Christo traditas habent authoritatem Parochi. Veri quippe earum sunt Pastores & Medici, à quibus Oves sine salutis suæ periculo extra causas Juris recedere non debent, & ad alienos confugere. Agnoscant ergo proprium Pastorem, eumque consulant in dubiis, ut legitimum Doctorem. Adeant* in

in morbis, ut verum Medicum. Audiant in verbi Divini Interpretatione, ut Angelum Domini. Undè à Missis Parochialibus, in quibus agnoscunt eum, & ipse agnoscit suas, semper aut frequenter abesse non leve peccatum est. Si quæ sunt enim Confraternitates, quæ ita ab Ecclesia Parochial. avertant, ab his Fideles avertere necesse est. Idemque servandus modus circa illas, quæ falsis & apocryphis nituntur. Qualia sunt ea, quæ sacra facultas expunxit.

Tot errata, quot verba. Primò, privilegia, quibus Mendicantium Ecclesias honoravit Apostolica Sedes, appellat falsa & apocrypha. Quia nempè Apostolica Sedes, Generalium Synodorum Canonibus, ideò & per ipsos institutis aut stabilitis Parochialium Ecclesiarum Juribus non potest derogare. Hinc addit: *Ad alienos confugere*. Utique ad religiosos Mendicantes, aut ipsorum Ecclesias. Quia nempè Romana Ecclesia non possit aliarum à sua Provinciarum oves delegare istis Regularibus Presbyteris, atque ita ipsos illis facere proprios Dispensatores Evangelici Sacramenti. Qui est secundus error, manifestè Schismaticus, imò & hæreticus. Tertius error est, quod Christus Dominus oves suas tradiderit Presbyteris Parochialibus. Etenim
Act. 20. ad solos Episcopos dictum est: *Attendite Vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Emphasim habent verba: *Et universo gregi*. Altè clamant omnem animarum curam esse à Christo Domino datam solis Episcopis. Ipse enim posuit in Ecclesia *Pastores & Doctores*. Per pastores palàm intelliguntur soli Episcopi. Presbyteros Christus Dominus noluit ponere in præfectura, ponendos permisit ac tradidit Episcopis. Et hinc sine Episcopo non potest esse Ecclesia. Ecclesiam Martyr Ignatius, S. Cyprianus, atque alii Ecclesiæ Patres affirmant esse populum Episcopo adunatum. Et hinc Parochiales Presbyteri nequaquam à Christo Domino authoritatem habent in suam plebem, sed ab Episcopis.

Hinc sequitur quartus error, quod Parochiales Presbyteri sint Dominicarum ovium Pastores. Quod hic eminens titulus solis Episcopis debeatur & quadret, est suprà demonstratum, & insuper plurimis possit demonstrari. Etiamnum hodie Romana Ecclesia parochiales Presbyteros non appellat, nisi *Parochialium Ecclesiarum Rectores*. Quintus error est in his verbis *ut legitimum Doctorem*. Est solius Episcopi titulus. Et hinc formula, per quam Gallicanus olim populus, aut à Domino Rege, aut à Domino Metropolita postulabat Episcopum, passim habebat hujusmodi verba: *Rogamus nobis dari Doctorem*. Omninò nullus Parochialem Presbyterum, plurimi Canones Episcopum appellant, ac mandant esse Doctorem. Quanti Doctores sint Gallicarum, Forensium præsertim, Parochiarum quidam Rectores Presbyteri, utinam nesciremus. Sextus error est in his verbis: *ut Angelum Domini*. Hic titulus est adeo eminens, ut & Christus Dominus sit dictus *Magni Consilii Angelus*. Eum in Apocalypsi Sanctus Joannes Apostolus communicat etiam Episcopis. Authenticum Scriptorem, qui ipsum Parochialibus Presbyteris communicaverit, non memini.

Non sine fundamento dixi secundum errorem esse Schismaticum, imò & hæreticum. Etenim Eusebiana Arianorum factio, in Sardicensi Synodo restitutum à S. Julio Pontifice Magnum Athanasium noluit agnoscere ut Episcopum, nec admittere ad suffragium, nec ipsi considere. Clamavit degradatos ab Orientali Synodo Episcopos non posse reparari per Romanam Ecclesiam: hanc alienorum Patriarchatuum negotiis non posse misceri. Et in Philippopolitano Conventiculo firmavit hæc solemni Decreto. Et istud Decretum omnis Ecclesia judicavit Hæreticum. Jure merito. Etenim Ecclesiasticam Hierarchiam, quam Christus Dominus fundavit Monarchicam, factio tentavit transformare in Aristocraticam. Et habebat aliquid fuci, aliquid coloris. Quia nempè quisque Patriarcha fit caput suæ Diœcesios. Iste fucus est palmare fundamentum etiam Photiani Schismatis. Quin Romanus Pontifex per omnem suum Patriarchatum habeat plenissimam exhibendi ac delegandi authoritatem, Græcorum Schismaticorum nemo vel dubitat. Et ecce nunc, nescio qui, volunt videri Catholici, & garriunt Romanæ Ecclesiæ aliquas sui Patriarchatus Provincias ac Parochias esse alienas, ideoque illic per Pontificem non posse delegari animas, nec dari privilegia.

Iniquitas sibi ipsi mentitur. Etenim si Romana Ecclesia Ordinibus Mendicantibus non possit Parochialis Officii partem delegare, nec ipsos istarum Ecclesiarum Rectoribus accumulare Adjutores; longè minus Adjutores accumulare poterit Episcopis & Metropolitis. Longè minus poterit hos aliqua potestatis, quam per Apostolicos Canones habent, portione truncare. Ex quo igitur cælo lapsus est Primatus Ecclesiæ Senonensis? Ex quo pelago emersit Primatus Lugdunensis, Viennensis, Bituricensis? Certè isti Primatus manifestè lædunt sextum Nicænum Canonem: & ipsos nemo erexit, nisi Romana Ecclesia. Cur istarum Sedium Episcopi pro ipsis pugnant, ut pro Aris & focis? Cur ipsos non censent apocryphos atque fictitios? Cur istos Nicænæ Synodi prævaricatorios titulos non deponunt?

Et quidem per hos Primatus subjectis Episcopis, præsertim Metropolitis, non solummodo accumulantur Adjutores, sed insuper truncatur originalis authoritas atque dignitas. Quod enim Metropolitam sibi Prælatum habeat, quod sine ejus examine & placito consecrari non possit à Comprovincialibus, nec ipsos consecrare, quod ab ipso evocari possit, quod fratrem debeat accipere in patrem; est non modica authoritatis ac dignitatis decurtatio.

Quid generalium Synodorum Canonibus magis adversum, quam nominationes ad Sacerdotia? Sunt enim gratiæ expectativæ, quas nuperrime, & quidem acriter, proscripsit etiam Trident. Synodus. Quid ejusdem Regulis magis adversum, quid DD. Episcopis magis durum, quam ipsos per istas Nominationes gravari, etiam in propriis mensibus? Cur isti Sanctorum Canonum Protectores ad hæc ab Apostolico Throno extorquenda omnem aerem implent, & cælos tundunt altis clamoribus?

Quia

Quia placet Donatistarum Regula : *Quod volumus sanctum est*.

CAPUT XIII.

Aperiuntur ac revincuntur quidam alii istius Scriptoris errores.

PRimus error est in his verbis : *Cùm unum in locum convenirent omnes , Præside Episcopo , à quo uno Divinum Verbum audierunt &c.* Et infra : *Ibi aderant omnes , & ex urbe , & ex agris . Et si quidam vitam Monasticam profiterentur.* Affirmat tria. Primò, quod in primitiva Ecclesia solus concionaretur Episcopus. Secundo,quod ad Episcopi Sermonem convenirent Fideles omnes, & Urbani, & agrestes. Quod certe non subsistit. Etenim non pagi ad Episcopum, sed Episcopus ibat ad Pagos. Et hinc sæculo nono, dum Pagenses in Gallia Presbyteri vixdum concionarentur,
Lib. I. cap. 31. statuit sexta Parisiensis Synodus : *Unusquisque Episcopus tempore congruo Parochiam suam circumeat*. Utique causa Prædicationis. Ut Episcopi *Prædicationi studeant*, mandat etiam Meldensis Synodus, atque adjungit : *Aut Parochias cum officii efficacia circumeant ; aut cum Religione in suis civitatibus degant*. De pago in pagum prædicare erat Episcopis difficile. Hinc in Tholosanis Capitulis statuit Rex Carolus Calvus, ut ad Episcopum in uno pago concionantem conveniant quatuor Limitanei. Plena Diœcesis ad Episcopi verbum convenire non consuevit, nisi in majoribus Festivitatibus, & tunc per solos ac paucos suos Primores. Gallicani hac de re Canones sunt notissimi. Exponunt nobis disciplinam primitivæ Ecclesiæ.

Iste Scriptor in adductis verbis affirmat tertiò, quod etiam Monachi olim ad Episcopi Sermonem convenirent : Ita studet Monachos in Laicalem Ordinem redigere. Et probat hæc ex Tertulliano, ac S. Clemente Alexandrino. Verum est vacua ac imperita probatio. Etenim ex Tertulliani & S.Cypriani tempore, & dudum postmodo Africana Ecclesia penitus ignoravit Cœnobitas. Est eruditis exploratissimum. Eos primùm in Italia vidit S. Augustinus, illorum Institutum suscepit in Baptismo, ac ita primus portavit ad suos Afros. Vocem, *Monasterium*, esse apud Afros novam testatur in tractatibus super S. Joannis Evangelium.
Tract. 97. Etiam sibi, dum Romæ doceret Rhetoricam, fuisse ignotam istam vocem, & prius auditam à Potitiano, affirmat in libris Confessionum. Et hinc
L. 8.c.6 Augustino offensissimi Donatistæ passim blaterabant : *Quid sibi vult nomen Monachorum? Ubi est scriptum? In Psal.* 132. Quod Monachos, uti nova monstra induxisset in Africam, ipsi improperat Constantinensium Donatistarum Episcopus Petilianus. Proinde per voluntarios nostros spadones Tertullianus non intelligit Monachos, sed viros in propria domo professos perpetuam continentiam. An horum aliqui Anachoreticam tunc vitam duxerint, est alia quæstio.

Eadem est ratio ac mens Sancti Clementis Alexandrini. Quod enim Cœnobia sint S. Antonii institutum, & ipsa usque ad illum ignoraverit omnis Ecclesia, est cunctis exploratum. An S. Clemens Anachoretas in Ægypto viderit, est multa quæstio. Si viderit, certè illi non frequentabant Concionem Episcopi. Nam quod illi in nemoribus vixerint cum solo Domino Deo & ejus feris animalibus, quod perplures etiam annos nec Sacrificium viderint, quod Episcopi ad ipsorum quandoque cellas oblaturi ideo accesserint, quis Ecclesiasticæ antiquitatis peritus possit ignorare ?

Quod primi Cœnobitæ ad Episcopale Sacrificium ac Verbum accesserint, affirmant Apostolicarum Constitutionum Author, & coævus illi ac eruditus Scriptor, quem passim appellant S. Dionysium Areopagitam. Verùm ille mos non fuit universalis, ne quidem apud Græcos. Nec esse potuit. Nam prima Cœnobia fuerunt in montibus, silvis, aut remotioribus agris. Et ipsa etiam primitiva habuerunt suum Presbyterum. Et quod non loci Ordinario, sed à se electo, licet remotissimo, Episcopo subfuerint, lucet ex famosa Synodo S. Bonifacii Archiepiscopi Carthaginensis. Chalcedonensis Synodus ex causis istud mutavit. Verùm ejus Canones dudum non admisit Latina Ecclesia.

Antiquum Gallicanæ Ecclesiæ sensum manifestat Theodori Forojuliensis Episcopi adversus Faustum Lerinensis Monasterii Abbatem quoad directricem Monachorum potestatem quæstio, quam tertia Arelatensis Synodus definivit in hunc modum : *Clerici atque altaris Ministri à nullo, nisi à Theodoro Episcopo ordinentur, Monasterii verò omnis Laica multitudo ad curam Abbatis pertineat.* Et addidit sui judicii causam : *Hoc enim & rationis & Religionis plenum est, ut Clerici ad Ordinationem Episcopi debita subjectione respiciant, Laica verò omnis Monasterii Congregatio ad solam ac liberam Abbatis proprii Ordinationem, dispositionemque pertineat.* Voces : *Solam ac liberam*, manifestè excludunt Episcopum. Proinde Laica multitudo non Episcopi, sed audiebat verbum Abbatis, vel delegati ab ipso Presbyteri.

Et neque Clerici cogebantur Episcopi verbum accedere. Istud exigenti Episcopo respondere poterant, quod de se Presbytero, ac Presbytero item Vincentio ad similem Joannis Jerosolymitani Episcopi prætensionem reposuit S. Hieronymus : *Ob* Ep. 61.
id & ego Antiochenam & ille Constantinopolim, Urbes c. 16.
celeberrimas deseruimus, non ut te in populis prædicantem laudaremus, sed ut in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deflentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus. Et quod tunc in Presbyteros consecrati Monachi liberrimè possent prædicare, & omnia usque ad Baptismum Sacramenta Fidelibus populis ministrare, est supra demonstratum.

Alter istius Scriptoris error est in his verbis de antiquis Monachis : *Qui acquisitionibus omnibus renunciaverant, imò sua vendiderant, Sacerdotum manu & cura indigentibus distribuenda*. Est nugacissima fabula. Quis enim Canon, quæ lex jussit aut suasit istiusmodi distributionem ? S. Antonium primum Monasteriorum Authorem fuisse Patricio genere natum scribit Hermias Zozomenus, atque adjungit : *Omnibus relictis, agros* Lib. I.
paternos, natalis *pagi incolis donavit : reliquarum* cap. 13.
facultatum divenditarum pretium pauperibus distribuit. Utique proprio arbitrio & manu. Et de ipsius Discipulo, qui Monachismum ex Ægypto pri-

primus in Palæstinam transtulit, scribit in ejus vita S. Hieronymus: *Parentibus jam defunctis, partem substantiæ Fratribus, partem pauperibus largitus est, nil omnino sibi reservans*. Nempe imitatus Antonium. Apud eundem Hieronymum dicit de semetipso Cœnobita Malchus: *Incidit mihi desiderium, ut venumdata possessiuncula, partem erogarem pauperibus, partem Monasterio constituerem. Quid erubesco confiteri infidelitatem meam? Partim in sumptuum meorum solatia reservarem?* Et S. Monachus Zeno in extremo vitæ articulo sanctum Alexandrum Antiochiæ Patriarcham advocavit, & est affatus: *Adesdum Venerandum mihi Caput; esto istarum quoque pecuniarum optimus Dispensator, eas juxta Dei voluntatem distribuens, tamquam ipsi Judici rationem redditurus. Aliàs enim mea ipse manu, quam optimè visum est, dispensavi, & reliquas similiter dispensare animus erat. Sed quoniam abire ex hac vita jubeor, harum te Dispensatorem instituo*. Et certè quid Episcopis cum patrimonio renunciantium? Ita habet Theodoretus in Monastica Historia. Ita fecerunt S. Epiphanius, S. Paulinus, S. Augustinus, omnes antiqui Monachi.

Cap. 12.

Tertius error est in his verbis: *Cujus est nobis Apostolicam tradere Doctrinam, nisi ejus qui Apostolorum Sedem obtinet? qui itaque volunt veritatem haurire puram & inviolatam, studeant illam percipere ab iis, qui pro Episcopo agunt, ex ejus mente loquuntur*. Dolosè rursum instillat iste Scriptor Romanum Pontificem non esse omnium Ecclesiarum Episcopum, ideoque ab ipso ad prædicandum missos ac delegatos Regulares non renunciare proprii Episcopi verba, non loqui ex ejus mente. Et quis Regulares etiam ex singularis Episcopi, cujus populum docent, non loqui sensu & corde? Sanctus Irenæus inter cætera Catholicæ Matris adversum quosvis Hæreticos firmamenta ponit, quod illa sub omni cælo sit quasi unicam domum inhabitans familia, habeat unam animam, & unum cor, & quod sit unum os possidens. Quod apud cunctas diversissimorum cordium & sermonum gentes loquatur eodem ore, eadem lingua, eodem corde, eadem mente. Et ecce hic Scriptor dat illi diversas mentes: alia parochiales Presbyteros, alia mente garrit loqui Prædicatores Regulares. Quia nempe hi loquuntur ex mente & ore Romani Pontificis.

Lib. 1. cap. 3.

Quartus error est in his verbis: *Licèt Parochiæ eadem in urbe, aut in una Diœcesi distinctæ sint, tamen unaquæque illarum, Ecclesiam totam Diœcesis nobis repræsentat: ita ut omnes non sint, nisi una Episcopi Ecclesia. Quia in earum singulis & omnibus una consecratur Eucharistia, unum offertur Sacrificium, unus est Sacerdos communis, unus spiritus*. Palàm garrit aliam in Parochialibus, aliam in Regularibus Ecclesiis consecrari Eucharistiam, aliud offerri Sacrificium, alium esse Sacerdotem, alium spiritum. Et meritò non addidit: *Sanctus*. Palàm ista garrit, atque ita manifestè lacerat Ecclesiam. Etenim si ista omnia sint in ambabus Ecclesiis eadem, non dumtaxat istarum, sed ambarum unaquæque, si quidem ejus deviis principiis inhæreamus, nobis repræsentat totam Diœcesis Ecclesiam. Verùm quod quævis Parochialis Ecclesia repræsentet totam Diœcesis Ecclesiam, est devium principium, phrasis paradoxa.

Eumdem errorem manifestè tradunt hæc verba: *Evangelistæ omnes, Parochos intelligo, unus sunt Evangelista. Quippe ab uno spiritu missi, eodem spiritu pleni, eadem authoritate roborati*. Manifestè blaterat alium spiritum, aliamque prædicandi authoritatem Parochialibus, alium & aliam esse Presbyteris Regularibus. Ab alio & alio spiritu illos mitti & impleri. Et utinam omnes Parochiales Presbyteri sint pleni Spiritu sancto! Dico cum Propheta Moyse; *Utinam omnes prophetent!*

Pergit iste Scriptor: *Et quemadmodum frustra quis ad Deum se recipere vellet nisi per Christum, sic frustra quivis Christianus ad Christum, nisi per Episcopum contendat*. Palàm intelligit singularium Diœcesium Episcopos. Proinde garrit quosvis exemptos, Romano Pontifici sine medio subjectos, nec ad Christum posse accedere, nec ad Dominum Deum. Palàm insanit Apostolicas exemptiones adversari Evangelio. Hic enim est Antimonachalis hodie Factionis scopus.

Pergit hic Scriptor de Ecclesiis Parochialibus: *Addamus eis, illic esse quoque Apparitionem devotam, ut loquitur Tertullianus, quæ tutandæ etiam veritatis sanctitati sapienter admodum ab Ecclesia instituta est*. Egregia Tertulliani interpretatio. Horrenda in Regulares Ecclesias contumelia. In præscriptionum libro Tertullianus Ecclesiæ Regulam affirmat sanctam, ac per omnia ædificativam, Hæreticorum verò conversationem esse futilem, terrenam, humanam, sine gravitate, authoritate, disciplina. Ex fœda vita concludit fœdum dogma. Et inter laudatos Ecclesiæ mores ponit: *Apparitio devota*. Fidelis populi in publico conventu coram Divina Majestate apparitura. Ejus devotionem affirmat deesse Gnosticis, ideoque esse Ecclesias apud Marcionitas, uti sunt Favi apud Vespas. Futilis Scriptor hæc transfert ad Regularium Ecclesias, atque ita ipsas æquiparat conventiculis Gnosticorum. Nempe eas ab Episcopo separat, atque ita proscribit ad Parasynagogas. At verò an in Parochialibus, an autem in Regularibus Ecclesiis sit *Devota Apparitio*, Christianus populus quam optimè novit.

Laicas primitivorum Fidelium familias affirmat fuisse sanctissimas idem ille Scriptor, similes hodiernis, licèt optimæ disciplinæ, Monasteriis. Et rectè. Eas quippe etiam Apostolus appellat Domesticam Ecclesiam. Et Monasteria non sunt aliud, quàm familiæ erectæ ad reparandam & custodiendam primitivam Christianorum sanctimoniam. Et ille adjungit de istis familiis: *Dempto quod altare non habuerunt. Sed & hoc non nisi serò Monachis concessum fuit*. Quod primitivi Anachoretæ non habuerint domesticum Sacrificii altare, & ipse profiteor. Hic agimus de Cœnobiis, quorum primus Auctor fuit S. Antonius. Et omnibus notum est, quod illa Sacrificii altare statim habuerint. Etenim quod S. Hilarion S. Antonii Discipulus, & primus Monachismi apud Palæstinos Auctor, fuerit Presbyter, ac in suo Monasterio obtulerit, prædicarit, ac baptizarit, est supra demonstratum. Et in Lausiaca historia Palladius Helenopolita-

politanus Episcopus laudat Ægyptiaca in Nitriæ Monte Cœnobia, affirmat illis esse suam, & quidem maximam Ecclesiam cum suis Divinis Officiis, atque adjungit: *Sunt autem octo Presbyteri, qui præsunt huic Ecclesiæ. In qua quamdiu vivit primus Presbyter, nullus alius offert, nec judicat, nec habet Sermonem, sed tacitè solùm cum eo sedent. Hic magnus Arsisius, & alii multi cum eo senes, quos nos vidimus, fuerunt tempore æquales Magno Antonio*. Inter istos Monachos & in ista Ecclesia fuisse multos Sacerdotes ac Levitas testatur in Literis ad Eustochium S. item Hieronymus. Etiam S. Epiphanium ante Episcopatum fuisse sui in Palæstina Cœnobii Presbyterum scribit in litteris ad Pammachium. Antiquissimas primorum Cænobitarum Ecclesias ac Presbyteros frequenter laudat etiam Joannes Cassianus. Nempe istæ Ecclesiæ cum ipsis Cœnobiis per S. Antonium cœperunt. Quod in sancti etiam Pachomii Cœnobiis semper fuerint, lucet in ejusdem Patris Regula. Et antiquissimi Canones hæc omnia statim probarunt. Arabici, quos constat esse insigniter canos, Monasteriorum Presbyteros, appellant Monarchas.

Cap. 6.

Ep. 27. cap. 7.

Ep. 61. cap. 2.

Quin imo magnæ plurium Cœnobiorum solitudines statim à sui exordio habuerunt non dumtaxat Presbyteros ac Levitas, sed & Episcopum. Etenim de Lazaro, Ephrem, ac Eulogio, Syriæ ac Mesopotamiæ Monachis, scribit Hermias Zozomenus: *Creabantur Episcopi non urbis alicujus, sed honoris causa qui veluti vitæ anteactæ compensatio illis deferebatur in propriis monasteriis*. Creabantur Episcopi suorum monasteriorum. Eos floruisse addit sub Constantii imperio. Erant igitur ex primis S. Antonii discipulis, atque adeo iste mos est natus cum ipsis cœnobiis. Et ipsum postmodo ratum habuit, & firmavit sextus Canon Chalcedonensis: Ejusdem moris antiquitati attestatur S. Hieronymus. Etenim S. Isidorum fuisse Cœnobiorum in Nitriæ monte Episcopum habes in præfata ejus ad Eustochium Epistola. Ejus Successorem Dioscorum prædicat in Dialogo cum Theodoro Romanæ Ecclesiæ Diacono præfatus Palladius, Macarium Monachorum in monte Sina Episcopum laudat Imperator Martianus in litteris ad Synodum Palæstinam. Exstant illæ in tertia parte Synodi Chalcedonensis. Eundem Episcopatum memorant Martini Crusii Turcogræcia, & in Orientalis Ecclesiæ historia Jacobus Cardinalis de Vitriaco. Et Monothelitarum Princeps Theodorus Pharanitanus erat Episcopus Monachorum in monte Pharam. Quod quædam illustria Constantinopolitani etiam Patriarchatus Cœnobia suos habuerunt Episcopos, testatur in litteris ad Constantinopolitanam Ecclesiam Venerabilis Stylianus, in Eufratesia Provincia Episcopus Neocæsariensis. Exstat epistola post octavum Concilium. Parisiensis olim, & alii, in quorum Parochiis Sancti Dionysii Cœnobium habet altaria, Gallicani Episcopi recalcitrabant Apostolicis ejus privilegiis: hinc illi proprium Episcopum, & in ipso Cœnobio, & in cunctis ejus altaribus peracturum Pontificalia, dedit Adrianus I. Pontifex, & appellavit Episcopum S. Dionysii. Ita fregit istorum Episcoporum animos. Et quis nesciat Lobbiensis apud nos Cœnobii primos Abbates fuisse Episcopos? Similem Episcopum habuit etiam Turonense Cœnobium S. Martini. Quæ, & alia plura exempla demonstrant hunc Scriptorem esse rerum Monasticarum penitùs imperitum.

Lib. 6. cap. 34.

Cap. 7.

Cap. 15.

Fol. 262.

Cap. 56.

Idem Scriptor advertit, quod primitiva Ecclesia lapsos in crimen Fideles proscriberet à Consistentia & à publicarum Orationum Communione, seu à Missæ Sacrificio, atque adjungit: *Qui fit ergo, ut quod olim scelerosis & peccatoribus loco pœnæ fuit, nunc propria sponte Christiani usurpent, dum seipsos ab oratione communi excludunt? Quod olim supplicium fuit, quod damnatio, nunc ut privilegium, ut gratia quædam & favor habeatur? Quod erat ignominiæ, quod probro, quod dedecori, extra nempe consortium & societatem Fratrum suorum orare, nunc gloriæ & honori vertatur? Denique ut quod olim peccati ac sceleris alicujus perpetrati signum fuit evidens, nunc virtutis cujusdam specialis (si Superis placet) nota fit?* Et infra: *Oratoria illa, ad quæ nos recipimus, suffurantes nos cœtibus Ecclesiasticis & communibus, atque oculis Matris nostræ nos subducentes, &c.* Affirmat Fideles, qui Regulares frequentant Ecclesias, esse in eo statu, in quo olim erant proscripti à Consistentia. Esse à semetipsis extra Sanctorum Communionem relegatos. Quod semetipsos suffurentur Ecclesiasticæ Apparituræ, atque ita frequentent Parasynagogas. Quod istæ Ecclesiæ sint Parasynagogæ. Quod sint extra Communionem Episcopi. Nempe apud istum Dogmatisten Romanus Pontifex nequit Regulares Ecclesias eximere, nec Christi Domini oves ipsis delegare, atque ita quicumque istas exemptiones atque delegationes prætendunt, secernunt se à Communione sui Orthodoxi Episcopi, & sunt Parasynagogæ. Est assertio manifestè schismatica.

Et quidem modica istius scriptitatoris charta scatet istiusmodi ineptiis. Et quid juvet singulas adducere? Bonas horas debemus rebus melioribus. Hæc abundè sufficiunt, ut Fidelis populus noverit hominem, atque ita ejus schismaticos laqueos fugiat ac detestetur. Scriptitator iste aliud non habet, quam lenocinantem Latini sermonis fucum, de quo in secundo Stromatum libro sanctus Clemens Alexandrinus: *Oportet eum, qui curam gerit veritatis, non insidiosè, captoque consilio, & cura adhibita dictionem componere, sed conari tantùm id, quod vult, quomodo potest, exponere. Eos enim, qui hærent dictionibus, & in eis sunt occupati, res ipsæ effugiunt*: Qui eis prava dogmata obvelant, sunt lupi in vestimentis ovium, sepulchra dealbata, pompossæ meretrices.

Vidit NICOLAUS DU BOIS,
S. T. Professor Regius, Librorum Censor.

EXHIBITIO SACRORUM CANONUM CIRCA JUS REGULARIUM ECCLESIARUM, QUOAD PRÆDICATIONEM DIVINI VERBI, ADVERSUS LARVATI CHRISTOPHORI PHILALETIS RESPONSIONEM STABILITA, SEU CONFIRMATA.

CAPUT PRIMUM.

Purgantur illa, quæ Demonstrator rodit in secundo suæ Responsionis capite.

Emonstrator *Exhibitionem* rodit, quod vulgò adscriptum S. Dionysio Pontifici Canonem dicat esse stramineum. Et adducit varios Scriptores, qui omnem Isidori Mercatoris Collectionem affirmant authenticam. Verùm omisit longè potentiores istius Codicis Patronos. Nempè S. Nicolaum primum Pontificem, Adrianum II. Joannem VIII. ac ejus Tricassinam Synodum. Etenim hæc Hincmarum Remensem Metropolitam, durum istius Codicis Adversarium, coegit ad Palinodiam, & in istos Canones profiteri. Et Hincmarum obedivisse testatur in Remensis Ecclesiæ historia Presbyter Flodoardus. Eisdem Canonibus usi sunt non solummodò S. Petrus Damiani, S. Ivo Carnutensis Episcopus, aliique similes dignitatis Doctores, sed etiam S. Leo IX. S. Gregorius VII. Urbanus II. aliique plures Romani Pontifices. Ecce, adjuvo *Demonstrationem*. Nihilominùs constanter assevero istos Canones esse stramineos. Rogo *Demonstratorem* non offendi vocis acrimonia. Eam enim didici à Gratiano Monacho, qui istiusmodi supposita figmenta appellat paleam. Aut certè ita appellat ejus antiquus Scholiastes. Porrò istas epistolas sprevit etiam Abbas Dionysius Exiguus. Suum Palium Decretorum Codicem inchoavit à Decretali Epistola Pontificis Siricii. Et ejus judicium jam constantissimè probant & firmant omnes Eruditi, & Catholici & Hæretici. Quisquis earum Natales jam credit legitimos atque authenticos, censetur nugas vendere & fabulas: Et hoc unanime omnium Eruditorum judicium figitur firmissimis anchoris.

At ecce Demonstrator inter istarum Epistolarum Patronos numerat etiam Dominum Antonium Augustinum, Eruditissimum Archiepiscopum Tarraconensem. Est commiseratione dignus. Etenim in opere de Sacerdotii & Imperii concordia Dominus Petrus de Marca, eruditus Parisiensium Archiepiscopus Dionysii Exigui de istis epistolis judicium probat ac laudat, atque

Lib. 3. cap. 5. prosequitur: *Fortiùs vero urget Antonii Augustini Archiepiscopi Tarraconensis observatio, qui primus adnotavit ipsa legum Imperatoriarum verba, & quæ sub Aniani nomine exstant ad Codicem Theodosianum scholia in illis epistolis usurpata fuisse, quamvis Pontifices, quibus epistolæ tribuuntur, duobus & tribus sæculis Codicis Theodosiani editionem præcesserint*. Adeò Antonius Augustinus censuit istas epistolas non esse authenticas.

Idem Petrus de Marca eruditissimorum Cardinalium Roberti Bellarmini & Cæsaris Baronii de istis epistolis judicium exponit, ac prosequitur: *Bellarmini & Baronii authoritate fultis liberum erit venerandos Pontificum veterum titulos epistolis illis detrahere, præsertim cum eruditissimi Viri industria ab aliquot annis eò processerit, ut sententiæ & verba ipsa, ex quibus epistolæ contextæ sint, à quibus Authoribus petita sint, accuratissimè demonstraverit. Cui tamen in eo suffragari non possim, quod atrocioribus verbis epistolas dilacerat, quas è sententiis & verbis Legum, Canonum antiquorum, & Sanctorum Patrum, qui quarto & quinto sæculo floruerunt, si pauca demas, concinnatas esse constat*. Laudat Davidem Blondellum, licet Hæreticum, attamen Virum eruditissimum. Potuerat laudare & Catholicos, Jacobum Sirmondum, Dionysium Petavium, aliosque plures, qui istud ipsum demonstraverunt.

Apocrypha Scripta sunt duplicia: Alia ab Hæreticis ad erroris stabilimentum, alia à Catholicis ficta ad firmandam veritatem. Etiam hæc posteriora sunt semper grassata per Ecclesias. Et ipsa omnis Christianitas semper fuit detestata. Lucet ex facto S. Joannis Apost. de quo in illustrium Virorùm catalogo S. Hieronymus, agens de Apocryphis periodis S. Pauli & S. Theclæ. *Tertullianus, vicinus eorum temporum, refert Presbyterum quemdam in Asia, spoudasten Apostoli Pauli, convictum à Joanne quod author esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id loco excidisse*. Tertullianus id refert in libro de Baptismo. Cap. 17. Et degradatio fuit justissima. Etenim istiusmodi in Divinæ gloriæ officium ficta mendacia esse omnium perniciosissima, rectè docet S. Augustinus. Et similium damnationum habemus plurima exempla. Porrò ista Isidori Mercatoris Collectio à Riculphi, qui post sanctum Apostolum Bonifacium fuit tertius Moguntinensis Episcopus, tempore ambulavit per Galliam ac omnem Europam, & multos juvit ad firmandum Primatum Romanæ Ecclesiæ. At verò non ita pridem Centuriatores Magdeburgenses, & alii nostrorum temporum Sectarii cœperunt istas merces scrutari usque ad fundum, ostenderunt caducas, blaterarunt ipsas esse palmare Romani Primatus fundamentum, atque ita illum fundari in arena. Quod illæ epistolæ sint palmare illius Primatus fundamentum est nugacissima fabula. Habemus solidissimos istius Monarchiæ lapides, non egemus palea & luto. Hinc eruditi & orthodoxi viri etiam cœperunt istas epistolas discutere, repererunt spurias, atque ita unanimi suffragio ad paleam proscripserunt. Quæ omnia si non capiat *Demonstrator*, dicat de istis epistolis: DIRUTA SUNT ALIIS, UNI MIHI PERGAMA RESTANT.

Et quidem S. Dionysio Pontifici adscripta epi-

stola

ſtola per ſibi intextos errores altiſſimè clamat ſe eſſe ſpuriam. Errorum quoſdam *Exhibitio* adduxit. Cur ipſos *Demonſtrator* non expungit? quia nemo poſſit. Eadem eſt ratio de epiſtola adſcripta S. Eutychiano.

CAPUT II.

Refelluntur illa, quæ Demonſtrator adducit pro Apoſtolicis Conſtitutionibus.

DEmonſtrator ab iſtis epiſtolis pergit ad Apoſtolicas Conſtitutiones, quas multi olim adſcripſerunt S. Clementi Pontifici Romano. Arguit *Exhibitionem*, quod ipſas dicat ſpurias, natas quarto ſæculo. Et pro ſe adducit Eminentiſſimum, Reverendiſſimum, ac Eruditiſſimum Virum, Dominum Joannem Bona, S. R. E. Presbyterum Cardinalem, qui cenſet ipſas eſſe antiquiores Nicæna Synodo, ideoque prodiiſſe tertio ſæculo. Et *Demonſtrator* de Domino Cardinale adjungit: *Nec tamen negat ipſum Clementem fuiſſe earumdem Authorem*. Reſpondeo *Demonſtratorem* hallucinari. Etenim D. Cardinalis Conſtitutiones, quas affirmat eſſe tertii ſæculi, quomodo non neget eſſe S. Clementis? S. Clementem eſſe ſub Trajani Imperio affectum glorioſa morte affirmat Martyrol. Rom. quomodo igitur ille poſſit tertio ſæculo congeſſiſſe iſtas Conſtitutiones, aut compoſuiſſe?

An hæ ſint tertii, an quarti ſæculi, omninò nihil refert ad *Exhibitionis* propoſitum. Illa dumtaxat evincere voluit ipſas non eſſe Sancti Clementis, ideoque primitivam Eccleſiæ ſub Apoſtolis diſciplinam non poſſe ex ipſis demonſtrari. Abſit à me, ut refrager tanto Eccleſiæ Principi, cui obſtringor ex multis & magnis titulis. Si tamen mea Dicta ſtabiliam, certus ſum optimo ac eruditiſſimo Prælato non diſpliciturum.

Exiſtimo igitur iſtas Conſtitutiones eſſe quarti ſæculi. Etenim Apoſtolicarum Conſtitutionum & vulgarium Apoſtolicorum Canonum Collector eſt unus & idem. At verò Canonum Collectorem eſſe quarti ſæculi, manifeſtum eſt ex quadrageſimo nono Canone: *Si quis Epiſcopus vel Presbyter non tria unius myſterii Baptiſmata perfecerit, ſed unum Baptiſma, quod datur in mortem Domini, deponatur*. Canon manifeſtè agit in Hæreſiarcham Eunomium. Hic enim primus & unicus cœpit per unicum Baptiſma, id eſt, per unicam immerſionem, in mortem Domini baptizare. At verò quis ignoret Eunomium blateraſſe ſæculo quarto?

Mea aſſertio lucet ex multis etiam locis in ipſo conſtitutionum corpore. Adduco paucula.
Cap. 14. Secundus liber mandat: *Recipe Pœnitentem, nihil addubitans, &c.* Multis confirmat ſuum iſtud mandatum. Et agit præſertim de mortis articulo.
Cap. 15. Adjungit à Domino nullum ſuſpicionis locum relinqui illis, *qui durè & inclementer judicare volunt, & peccantes penitus repellere, & nolunt communicare cum ipſis*. Et denuò repetit: *Deum pro-*
Cap. 24. *vocant ad iram, qui non recipiunt Pœnitentes*. Antiqua diſciplina quibuſdam gravioribus peccatis Sacramentalis reconciliationis pacem negavit, non dumtaxat hominibus ſanis, ſed etiam in mortis exitu. Rigorem mitigavit tertius-decimus Canon Nicænus. Et plures Epiſcopi noluerunt clementiam admittere. Adversùm illos agit iſta Conſtitutio, ideoque palàm eſt ſæculi quarti. Hoc firmant etiam hæc verba: *Ne eum, qui ſemel* Cap. 40.
& iterum lapſus ſit, averſeris. Agit in illos Epiſcopos, qui ex laudati Canonis reverentia admittebant ſemel lapſum fidelem, bis lapſum averſabantur.

Quintus liber inter generalia totius Chriſtianitatis Feſta numerat Dominicam Nativitatem, Cap. 12.
affirmat ipſam celebrari die vigeſimo quinto Decembris, ac diſtinguit à Feſto Epiphaniæ. Verùm longè aliud ſcribit S. Joannes Chryſoſtomus. Tom. 5.
Etenim in illius Feſti homilia diſertè affirmat ipſum apud Occidentales & Thraces eſſe quidem Apoſtolicum inſtitutum, at verò in Antiochena Eccleſia non cœpiſſe, niſi à decem annis. Apoſtolicarum Conſtitutionum author eſt manifeſtè homo Græcus, & omninò ſcripſit apud Orientalem Eccleſiam, atque ita non ſcripſit niſi circa ævum laudati Chryſoſtomi. In ſuis ad Georgium Codinum ſcholiis Jacobus Greizerus cenſet iſtam homiliam eſſe ſpuriam: At certum eſt ipſum labi. De qua re vide Franciſcum Combefis in Notis ad Joannis Archiepiſcopi Nicæni Orationem de Domini Nativitate.

Quintus item liber habet hæc verba: *Oportet* Cap. 17.
ergo Fratres, ut qui pretioſo Chriſti ſanguine redempti eſtis, dies Feſtos Paſchæ accurate, & omni diligentia poſt æquinoctium celebretis, ut neque unius Paſſionis bis per annum memoriam renovetis, ſed potius ſemel quotannis memoriam mortui item ſemel celebretis. Neque amplius cum Judæis tempus celebrandi Paſcha obſervetis. Quis non videat hæc omnia eſſe mutuata ex Nicæno Decreto? Eſt res meridiana luce clarior. Et longè aliud ſanciunt Apoſtolicæ Conſtitutiones, quas in Panario adducit S. Epiphanius. Videatur eruditus Vir Dionyſius Petavius. Multa inſuper alia palàm evincunt iſtas Conſtitutiones eſſe quarti ſæculi. Hæreſ. 70. c. 10.

Porrò quod in ſacrarum litterarum ſynopſi S. etiam Athanaſius laudet Apoſtolicas Conſtitutiones, eſt omninò verum. At an iſta ſynopſis ſit legitimus magni Athanaſii fœtus, eſt multa quæſtio. Quidquid ſit, Author ille laudat iſtas ipſas Conſtitutiones, quas laudat, & quarum verba adducit præfatus Epiphanius. Et hæc non reperiuntur in noſtris hodiernis. In eiſdem non reperitur Apoſtolica S. Jacobi Conſtitutio, quam in Oratione de Domini Nativitate adducit Joannes Archiepiſcopus Nicænus. Et noſtræ hodiernæ damnant atque exſufflant Baptiſma datum ab hæretico. Quare quiſquis ipſas vult eſſe Apoſtolicas, probare debet errorem ſancti Firmiliani Cæſarænſis in Cappadocia Archiepiſcopi, qui ad S. Cyprianum in ſuo errore firmandum ſcripſit Eccleſiam Ponticam ſemper poſt Hæreticos rebaptizaſſe, ita edoctam à ſanctis Apoſtolis. Plura de harum Conſtitutionum authore, tempore, ac qualitate diſcutere non eſt præſentis propoſiti.

Demonſtrator etiam indignatur, quod *Exhibitio* dicat iſtas Conſtitutiones ab ipſo malè citari, ideoque & numquam viſas. Reſpondeo me vera dixiſſe. Etenim in octo libros diſtinctum opus confu-

confudit in unum, & à pluribus annis per Franciscum Turrianum, ac nuperrimè per Philippum Labbæum facta correctio & editio adductum à *Demonstratore* testimonium habent in secundi libri quinquagesimo nono capite, non in sexagesimo tertio. An vetusta Coloniensis apud Joannem Birchmannum editio aliter distribuerit capita, quoniam esse possit, nolim rimari. Interim certum est, quod octo libros non confuderit in unum.

Adducta Constitutionum verba dixi non de Pagensibus aut quibuscumque parochialibus Presbyteris agere, sed de Cathedralibus. Etiamnum dico. Est res manifesta. Demonstrator me arguit, quod Cathedrales Presbyteros, ut tales, nesciam à Parochialibus distinguere. Et verum dicit. Profiteor enim istiusmodi dialecticas tricas, quas ignoravit ac improbavit omnis antiqua Christianitas, etiam à me sperni & ignorari. Interim quod in multis olim Ecclesiis nec Parochiales, nec Cathedrales Presbyteri potuerint docere populum, & grande istud munus spectaverit ad solos Episcopos, persevero dicere. Et dico verum. Et abundè ostendi. Attamen Ecclesiæ variæ habuerunt varios mores.

CAPUT III.

Stabiliuntur quædam alia Exhibitionis Dicta.

Demonstrator profitetur Regularibus Ecclesiis esse jus concionandi, & ad suas conciones convocandi populum. Et graviter queritur se ab *Exhibitione* perperam traduci. Respondeo *Expositionem* agere de concionibus faciendis eadem hora, qua fit parochialis Presbyteri concio. Affirmat Regulares Ecclesias, nulli nisi soli Episcopo, debere concionandi horam cedere. Hinc infert ipsas, quoad istud jus, esse pares Parochialibus. Et loquitur ex Constitutione Bonifacii VIII. quam certum est à nulla Generali Synodo aut Romano Pontifice esse circumductam. *Demonstrator* hoc profiteatur, & erit pax: Uno spiritu Dei Verbum prædicabimus.

De Expositione est & hæc querimonia: *Pari modo falsum est, quod ex solo Concilio Nannetensi demonstrem Apostolicam & avitam disciplinam*. Respondeo Expositionem esse innoxiam. Non de solo egit Nannetensi Concilio. Dixit Ecclesiasticam Apostolici temporis disciplinam, uti non ex Papalibus Isidorianæ Collectionis epistolis, ita nec ex ista Synodo posse monstrari. Et rectè dixit. Etenim ista omnia sunt octavi aut noni sæculi.

Demonstrator item queritur, quod *Exhibitio* dicat etiam S. Hieronymi epistolam ab ipso malè citari. Respondeo ipsam vera dixisse. Dixit quod in secundo suarum epistolarum libro S. Hieronymus nullam habeat epistolam ad Heliodorum. Est res certa & manifesta. Verum Demonstrator recurrit ad selectas S. Hieronymi epistolas, atque ita fatetur se ex pleno Hieronymiani operis corpore non citasse, adeoque nec ipsum legisse. Selectæ epistolæ legi consueverunt à Sacræ Theologiæ Tyronibus. Spero fore, ut Demonstrator pedetentim adscendat altiùs, atque ita istiusmodi meis suspicionibus deinceps non præbeat ansam.

Demonstrator pergit: *Rectè colligo* ex iis, S. Hieronymi litteris, *Monachos Clericis subfuisse*. Et firmat ex authoritate Joannis Morini. Respondeo de Laicis Monachis me consentire Etenim quis Laicus non subsit Episcopo atque Presbytero? Est tamen opus sano intellectu. Primitiva olim Monasteria non Diœcesano, sed à se electo Episcopo suberant. Eligere poterant quemcumque Episcopum, etiam remotissimum. Hic illis dabat Presbyterum & omnia Ecclesiastica Sacramenta. Est apud omnes Ecclesiasticæ antiquitatis peritos res notissima. Et lucidè patet ex Synodo Bonifacii Archiepiscopi Carthaginensis. Ex quo vides Monachorum à loci Episcopo exemptionem esse antiquissimam, & vetustis Ecclesiæ Canonibus non adversari. Ita fuit in Oriente usque ad Chalcedonensem Synodum. In Occidente autem, qui istius Synodi Canones diu non admisit, ista forma permansit longè diutiùs.

Demonstrator denuò queritur se falsò traduci, quod improbet Regularium Ecclesiarum Conciones, & neget ipsas posse frequentari. Affirmat ipsas à se commendari. Proclamat ad Tridentinam Synodum, ab *Expositione* adulterari thema, ac pergit: *Ego de audiendi Verbum Dei & rudimenta fidei in Parochiis obligatione pertractabam, ille septem capitibus hoc agit, ut potissimùm historiis, sed & quibusdam etiam privilegiis probet antiquissimam concionandi & catechizandi tantùm in suis Ecclesiis libertatem. Dico*, Tantùm: *Nam nulla istiusmodi historiarum, privilegiorumque evincit audiendo in eorum Ecclesiis Verbum Dei, Præcepti satisfactionem*.

Respondeo non tantùm Privilegia & historias esse adducta, sed etiam generales & authenticos Ecclesiæ Canones. In Chalcedonensi Synodo ad Anastasium Nicænum in Bithynia Episcopum, prætendentem jus Metropoliticum in Basilinopolitanam Ecclesiam, dixerunt gloriosissimi Judices: *Quomodò te monstrare promittis Basilinopolis sanctissimam Ecclesiam sub Nicæna esse, utrum secundum Canones, an ex aliqua consuetudine?* Supposuerunt utrumque principium esse per se sufficiens ad victoriam. Et hinc Anastasii Adversarius Eunomius Nicomediensis Episcopus, istius Provinciæ Metropolita, in exhibitis Imperatori Marciano, ac præfatæ Synodo precibus asseruit sibi favere & Canones & consuetudinem. Ego perambulavi per ejus vestigia. Per septem *Exhibitionis* capita demonstravi Regularium Conciones & Catechismos fuisse semper probata à Catholica Matre ac ejus disciplina. Nec tantùm Conciones & Catechismos, sed olim etiam Baptisma. Ex magno authenticorum exemplorum numero consuetudinem, ex variis Synodorum ac Romanorum Pontificum Decretis ostendi nobis favere Canones. Istud jus non esse novellum Ordinum Mendicantium Privilegium, sed avitam regulam Monasticæ Professionis. Ostendi ex antiquis Monachis per Apostolicam Sedem esse traductam ad istos Ordines. Et quod suæ Obligationi fideles in istis Ecclesiis semper satisfecerint, ex adductis Canonibus atque exemplis est plus quam manifestum. Certè sicut apud Monachos olim baptizati non debuerunt

Act. 13.

rebapti-

rebaptizari, ita nec ibidem catechismo aut alia doctrina instructi debuerunt iterum per Episcopum instrui, longè minùs per Presbyterum Parochialem. Demonstravi & pro antiquis Monachis, & pro Ordinibus Mendicantibus esse in contradictorio judicio frequenter definitum ac pronunciatum. Et addidi S. Augustini contra Donatistas, nulli judicio volentes acquiescere,
Ep. 167. elogium: *Puto quod ipse Diabolus, si authoritate judicis, quem ultro elegerat, toties vinceretur,*
C. 4. *non esse tam impudens ut in ea causa persisteret.* Et hæc omnia *Demonstrator*, utpotè historias præterit, & negligit rodere? forsan imitatur Glossam: *Est græcum; non legitur.*

CAPUT IV.

Examinatur Parochialis apud Oppidum Bethlehemeticum cura S. Hieronymi.

D*Emonstrator* ex istis historiis tentat aliquid rodere. Affirmat sanctum Hieronymum fuisse non simplicem Hiero-Monachum, sed insuper parochialem Presbyterum Oppidi Bethlemitici, & ex isto titulo catechizasse, baptizasse, & prædicasse. Et probat ex primo Dialogo S. Sulpicii Severi. *Bethlehem Oppidum per-*
Cap. 4. *veni. Ecclesiam loci illius Hieronymus Presbyter regit. Nam Parochia est Episcopi, qui Hierosolymam tenet.* Adjungit authoritatem libri de hæresibus, qui à Jacobo Sirmondo inscribitur *Prædestinatus*: Hic S. Hieronymum appellat *Presbyterum Bethlehemitem*. Demonstrator insuper advocat hæc Stephani Baluzii verba in Commentario ad S. Lupum servatum: *Hoc dicere voluit Severus, Ecclesiam Parochialem Bethlehemiticam esse in Parochia, id est, Diœcesi Episcopi Hierosolymitani: Undè sequitur Hieronymum Ecclesiam Parochialem Urbis Bethlehemiticæ tenuisse ab Episcopo Hierosolymitano, contra quam visum est Ludovico Cellotio.*

Respondeo hac in re nemini esse potius credendum, quam ipsi S. Hieronymo. Hic autem de suis cum Joanne Hierosolymæ Episcopo quæstionibus scribit ad nobilem Vi-
Ep. 61. rum Pammachium: *Porro quod dicis te petiisse,*
c. 16. *ut subjicerentur Ecclesiæ Dei, & non scinderent eam, neque proprium sibi facerent Principatum, de quibus dicas, non satis intelligo. Si de me & de Presbytero Vincentio, satis multò dormisti tempore, qui post tredecim annos excitatus hæc loqueris. Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim, Urbes celeberrimas, deseruimus, non ut te prædicantem in populis laudaremus, sed ut in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deflentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus.* Inter varias Joannis cum Hieronymo quæstiones una erat de subjectione atque obedientia. Joannes ægerrimè ferebat Hieronymum, Vincentium, aliosque in isto monasterio Presbyteros habitare intra suam Parochiam, seu Diœcesim, & sibi non subesse. Et Hieronymus avita ac per omnem Ecclesiam probata Monasteriorum ac Monachorum libertate seu exemptione fretus, noluit subesse. Et in isto proposito permansit inconcussus. Proindè nequit Bethlehemitici Oppidi fuisse parochialis Presbyter. Hic enim ab Episcopo non possit fuisse exemptus.

Altera Joannis de S. Hieronymi Monasterio querimonia erat, quod in ipso S. Epiphanius, extraneus Salaminæ in Cypro Episcopus, S. Hieronymi Fratrem Paulinianum consecrasset in Presbyterum. Et quod Paulinianus, licet Presbyter, nollet Diœcesano Episcopo subesse. Et ad posteriorem hanc querimoniam Hieronymus in eadem Epistola respondit: *Fac à te ordinatum, idem ab eo audies, quod à me misello homine sanctæ Mem. Episcopus Paulinus audivit; Num rogavi ut ordinarer? Si sic Presbyterium tribuas, ut Monachum nobis non auferas, tu videris de tuo judicio; sin autem sub nomine Presbyteri tollis mihi propter quod sæculum dereliqui, ego habeo, quod semper habui, nullum dispendium in Ordinatione passus es.* Affirmat se à S. Paulino Antiochiæ Patriarcha ordinatum ea lege, ut Monachum non perderet, ut nulli titulo aut Ecclesiæ inscriberetur, ut ordinaretur absolutè. Et istam libertatem Hieronymus constantissimè semper tenuit, atque ita non plus fuit Bethlehemitici Oppidi Parochus, quam fuerit Cardinalis Presbyter Ecclesiæ Romanæ. Uti nunc è Monacho consecratus Episcopus exuit Monachalem statum, ita tunc ipsum exuebat omnis e Monacho promotus in Clerum. Hinc Hieronymus dixit se noluisse ita sacrari in Presbyterum, ut Monachum amitteret. Noluit ad certum cardinem alligari.

Hæc omnia patentissimè confirmantur per verba sequentia: *Quis scindit Ecclesiam? Nos quorum omnis domus Bethlehem in Ecclesia communicat, an tu, qui aut benè credis, & suspectus de fide taces; aut malè & verè scindis Ecclesiam? Nos scindimus Ecclesiam, qui antè paucos menses circa diem Pentecostes, cum obscurato sole omnis mundus jam jamque venturum judicem formidaret, quadraginta diversæ ætatis & sexus Presbyteris tuis obtulimus baptizandos? Et certè quinque Presbyteri erant in Monasterio, qui suo jure poterant baptizare, sed noluerunt quidquam contra tuum stomachum facere, ne & hæc tibi de fide reticendi daretur occasio. An non tu potius scindis Ecclesiam, qui præcepisti Bethlehem Presbyteris tuis, ne Competentibus nostris in Pascha traderent Baptismum, quos nos Diospolim ad Confessorem & Episcopum misimus Dionysium baptizandos? Ecclesiam scindere dicimur, qui extra Cellulas nostras locum Ecclesiæ non habemus.*

Affirmat varia. Primò, se ac suos quatuor in Monasterio Collegas Hiero-Monachos distinguit à Joannis Episcopi Presbyteris, atque adeò asserit se & illos non fuisse de ejus Clero. Secundo, quod catechizatos & præparatos à se Competentes, ne Joannis stomachum offenderent, noluisse baptizare, sed misisse ad Joannis Presbyteros: Et Joannem his, ne istos, initiarent, vetuisse. Quæ omnia altè clamant Hieronymum istic non fuisse Parochialem Presbyterum. Etenim Parochialis istic Presbyter non poterat non esse Joannis Episcopi Presbyter, & citra ipsius offensam poterat, imò debebat baptizare.

Tertiò Hieronymus affirmat, quod omnis ejus domus communicaret Ecclesiæ Bethlehem. Hæc

aliqui

aliqui intelligunt de Sacramenti ac Verbi perceptione. Existimant omne S. Hieronymi Cœnobium, istius perceptionis causa, accessisse ad Parochialem Ecclesiam. Et ita, licet quid aliud tentent emungere, fatentur ipsum non fuisse Rectorem Parochiæ. At penitùs deviant. Etenim quid vox, *Communio* apud istius ævi fideles significaverit norunt Eruditi. Videantur Observationes Gabrielis Albaspinei, Episcopi Aurelianensis. Laudata igitur Hieronymi verba edicunt omne ejus Monasterium, licet Joanni Episcopo subesse nollet, communicasse Ecclesiæ Bethlehemitici Oppidi: Fraternitatem & alia Catholicæ Communionis jura contesserasse, atque ita non lacerasse Ecclesiam. Quod iterum altè clamat Hieronymum non fuisse istic Parochialem Presbyterum. Ejus Monasterium degebat apud Bethlehem, uti nunc Mendicantium Cœnobia in quibusvis civitatibus.

S. Hieronymus dicit quartò, quod extra suas Cellulas nullam haberet Ecclesiam. Hoc est, quod tamquam Monachus in Monasterio degeret ac lateret, ac in ejus Oratorio sua Divina cum suis Confratribus perageret. Hic enim est avitus ac perpetuus mos Cœnobitarum. Quod iterum alte testatur ipsum non fuisse Parochum. Quintò dicit, quod in Monasterio, essent quinque Presbyteri, & omnes suo jure possent baptizare.

Sextò, quod ob Episcopale Joannis Mandatum abstinuerint ab isto ministerio, noluerint sui juris usu illum offendere, ideoque suos Competentes ad ejus, utique Parochiales, Presbyteros miserint.

Septimò, quod tamen ob istud Episcopi Mandatum noluerint à Catechismo cessare. Quæ omnia insigniter firmant antiqua jura Hiero. Monachorum, ac Ecclesiarum Regularium.

Quod S. Hieronymus à stipulatis cum suo Ordinatore Paulino conditionibus numquam recesserit, adeòque semper Monachum, numquam Curatum Presbyterum vixerit, manifestum est ex toto vitæ ipsius decursu. Ex Christianæ eruditionis amore noluit intra unius Oppidi, Civitatis, aut Episcopalis Parochiæ titulum aut limites circumscribi. Voluit liber quosvis Nobiliores Christianorum Doctores accedere, videre, audire. Hinc vixit Romæ, Constantinopoli, Antiochiæ, Hierosolymis, Alexandriæ. Omnem item lustravit Galliam. Etiam dum Bethlehemiticis Cœnobiis præfuit, sui Videntis Didymi amore accessit Alexandriam, & cuncta Syriæ sacra loca est perscrutatus. Et annos impendit. Quod Parocho non licuisset. Et jam apud Bethlehem senex in præfatione ad septimum suum librum super Ezechielem Prophetam scripsit ad S. Virginem Eustochium: *Nulla hora, nullumque momentum est, in quo non Fratrum occurramus turbis, & Monasterii solitudinem hospitum frequentia commutemus*. Et in litteris ad S. Augustinum: *Me autem ætatis ultimæ, & penè decrepitum, ac Monasterii ac ruris Secreta sectantem, parvi pendunt*. Palàm profitetur se apud Bethlehem fuisse Monachum ac Eremitam, nullatenus Parochialem Presbyterum.

Restat quæstio, Quomodò S. Sulpitius Severus scripserit de Bethlehem Oppido: *Loci illius Ecclesiam Hieronymus Presbyter regit?* Respondeo ac repeto jam laudata senis Hieronymi verba: *Monasterii ac ruris Secreta sectantem*. Proindè Hieronymus non in ipso Bethlehemitico habitavit Oppido, sed in ejus secreto rure. In suo istic Monasterio. Istiusmodi, non autem urbanum situm passim fuisse antiquis Cœnobiis, norunt Periti rerum Monasticarum. S. Hieronymi Cœnobium fuit ad suburbanam ac sacrosanctam specum, in qua Deus Verbum è Sacra Virgine caro prodiit, & apud quam S. Angeli bonæ voluntatis pacem omni humano generi occinuerunt. Istic illustris ac opulenta Romanorum Matrona Paula ædificavit quatuor Cœnobia, & quatuor Xenodochia: Tria sacrarum Virginum Cœnobia, quartum Virorum. Et hæc sanctitas adeò profecit, ut incolis & advenis non sufficeret. Hinc S. Hieronymus ex vendito per fratrem suum Paulinianum patrimonio addidit quintum: Et Cœnobium & Xenodochium. Pro viris. Et hæc omnia ipse rexit. Rexit loci illius Ecclesiam. Hic est sensus Sulpitii Severi. Etenim quod antiqua, quandoque unum singulare, quandoque plura simul juncta, Cœnobia habuerint suam propriam Ecclesiam, suum Presbyterum, suum Clerum, imò & suum Episcopum, abundè monstravi adversum Joannem Frontonem. Est res notissima Peritis rerum Monasticarum.

Ejusmodi Monachales Ecclesias laudat etiam Ephesina Synodus. Etenim ad Pragmaticum Edictum, quo Imperator Theodosius damnavit libros Nestorii, subjunxit hanc subnotationem: *Lecta sunt hæc in Ecclesia Monachorum, in Desertis degentium.* Easdem laudat in Prato spirituali S. Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, atque affirmat plura. Primò, quod ipsas non solummodò adjuncti Cœnobii Fratres frequentarint, sed etiam vicini Anachoretæ. Secundò, quod istæ Ecclesiæ regerentur à Presbytero Monasterii. Tertiò, quod haberent suos Parochiales limites. Quartò, quod ipsos nemo novus aut extraneus Anachoreta inhabitandos intrare posset, nisi à Presbytero admissus, & Cellam accipiens. Quintò, quod advenæ istam admissionem flexis genibus à Presbytero supplicarint.

L. 3. c. 48.

C. 86, 177.

Et de S. Sabba Abbate scribit in ejus vita Cyrillus Monachus: *Cum vidisset Monachos magna undique premi inopia, quod neque haberent, qui eorum curam gereret, neque eis vicinum esset Templum ad orandum, sed in Propheticam Ædem quæ est Thecuis, singulis adscenderent Dominicis, participaturi Divina Sacramenta, & inde eos deinde inter se decertare, implerique tumultu & perturbatione, quod essent sine duce, & nulli parerent Rectori & Præfecto, refert omnia ad Patriarcham, & vehementer rogat, ut eos congreget & conciliet, & eis omnia præbeat, quibus indigent. Ille verò datis Sabbæ septuaginta aureis, ei concedit Dominium & res Monachorum. Is autem cum rerum, quæ illic erant, sic factus esset Dominus, primum quidem eis provider res necessarias, ut nihil eis deficeret, sed omnia suppeterent. Deinde Templum quoque eis magnificè ædificat.*

Agit de nescio quibus in Syria apud Thecuam Anachoretis, & scribit varia. Primò, quod singuli essent Acephali, & non haberent communem Præfectum. Secundò, quod nec ulli Cœnobio essent uniti. Tertiò, quod laborarent inopia

atque discordia. Quartò, quod nec propriam haberent Ecclesiam. Quintò, quod ideò Parochialem deberent frequentare Ecclesiam. Sextò, quod Hierosolymæ Patriarcha ipsos posuerit sub potestate Sancti Sabbæ. Septimò, quod æs dederit ad eos deducendos in consuetam aliorum Anachoretarum formam. Octavò, quod S. Sabbas ipsis statim ædificaverit propriam Ecclesiam. Et quidem magnificam. Et haud dubiè isti Ecclesiæ dedit ex Monachis Presbyterum & Clerum, recturos istam Monachalem Parochiam. Et istiusmodi Parochiam rexit etiam S. Hieronymus. Proinde istum Stephani Baluzii commentarium adnumerabis aliis ejus Scriptis, de quibus nuperrimè edixit Sanctissimus Dominus noster Clemens X. *Ex dialogis Antonii Augustini Archiepiscopi Tarraconensis de emendatione Gratiani deleatur Stephani Baluzii Tutelensis præfatio ad Lectorem. Deleantur pariter Notæ omnes & novæ emendationes ad Gratianum, adjecta ab eodem Baluzio: Quæ Notæ & additiones cum prædicta præfatione omnino prohibentur*. Clemens Pontifex hæc edixit in isto ipso judicio, quo proscripsit Salutaria Monita, ac famosam instructionem ad Tyronem.

Et hinc vides, quod sub Justiniani Imperio non soli Cœnobitæ, sed etiam Anachoretæ habuerint suas Ecclesias, & quidem magnificas. Et hæ erant ipsorum Parochiæ. Etenim S. Sabbas fuit Justiniano coætaneus. Et iste ipse Imperator id disertè affirmat in sua septima Novella. Nec aliud ad quintam ejus Novellam asserit Jacobus Cujacius. Etenim affirmat istius temporis Monachis non fuisse Ecclesiam obstrictam publicæ fidelis populi Apparituræ. Hinc item vides, quod etiam Anachoretæ Parochiales Laicorum non frequentarent Ecclesias. Quod Cœnobitæ ab ipso sui exordio illas numquam, aut saltem rarissimè frequentaverint, lucidè demonstravit *Exhibitio*.

Et demus de Parochiali S. Hieronymi Officio fabulam subsistere: Num ideò cadet mea assertio? Nullo modo. Etenim S. Epiphanius, ac S. Hilarion fuerunt simplices Hiero-Monachi, nequaquam Parochiales Presbyteri, & tamen in suis Monasteriis catechizarunt, baptizarunt, prædicarunt. Et plura alia adduxi exempla. Cur ista Demonstrator non rodit? Etiam Vincentius, & alii quatuor in S. Hieronymi Monasterio Hiero-Monachi non fuerunt Parochiales Presbyteri. Et tamen de istis jam dixit laudatus Hieronymus: *Suo jure poterant baptizare*. Non privilegio, sed *suo jure*.

CAPUT V.

Examinatur Titulus Pastoris.

Ad mea circa titulum istum dicta *Demonstrator* nihil etiam potest rodere. Audi anxium ejus spiritum: *Nihil igitur ad rem nostram, quid Canon Neocæsaræensis, quid Antiochenus, quid Epiphanius, quid Basilius, quid Hincmarus Remensium Metropolita, quid Synodus Ticinensis, nominis aut appellationis eis dent, quod Pastores sæculum nostrum appellat. De re, non de nomine est quæstio nostra*. Affirmat nostrum sæculum, non unanimen SS. Patrum, ac antiquarum Synodorum sensum & phrasim esse attendenda. Lepidum documentum. Nec hæc est quæstio de solo nomine, sed etiam de nominis nucleo, supremo fastigio Ecclesiasticæ Hierarchiæ. Nam & hinc sanctus Gregorius VII. suo Dictatui inseruit hoc Capitulum: *Papa est unicum nomen in mundo*. Vetuit Papæ titulum dari Episcopis. Et nequaquam censuit se sancire de nomine. Proindè certum est *Pastoris* titulum Parochis non quadrare. Undè & ipsum hodie numquam illis impertit Romana Ecclesia.

Demonstrator conatur reddere Talionem. Affirmat Mendicantium Ordinum Professoribus non competere *Patris* titulum, sed *Fratris*. Et ita nos passim appellari in Apostolicis Diplomatibus. Respondeo Demonstratorem vera asserere. De *Fratris* titulo non erubescimus, sed gloriamur. Nec alium prætendimus. Est primitivus Christianorum titulus, omnibus nobis datus atque præceptus à Christo Domino, & plurimis sanctorum Apostolorum encomiis commendatus. Ejus mysteria exponunt Minutius Felix, Tertulliani liber Apologeticus, & alii antiqui Christianæ Religionis adversus Gentilium convicia Defensores. Primævæ Christianitatis Sanctitas jam pridem contracta est ad sola Monasteria: Eam sectari obligamus, & studemus. Hinc & *Fratris* titulum pleno animo amplectimur, ac profitemur. Quo tamen sensu possimus & Patres appellari, L. 3. c. apud Carthaginensem collationem disci possit ex 242. Responso S. Augustini ad similem quæstionem Petiliani ac Montani Episcoporum Donatistarum.

Demonstrator adducit hæc mea verba: *Inter omnia Pastoralia Officia primarium est evangelizare, seu catechizando, seu altiora concionando. Primitiva Ecclesia istud Officium passim reservavit Episcopis*. Hinc infert: *Non solam id nominis*, utique Pastoris titulum: *denegat Pastoribus, sed rem quoque Author noster*. Respondeo non ita esse. Quod enim jam non dumtaxat civitatensium aut oppidanarum, sed etiam pagensium Parochiarum Rectores concionari & possint & debeant, novit omnis Christianitas. Dixi in primitiva Ecclesia circa istud punctum fuisse varios variarum gentium mores. Et dixi verum. Et demonstravi: Et omnem istam varietatem adeò non improbarunt antiqui Patres, ut propter ipsam dixerint Ecclesiam esse Reginam circumamictam varietatibus.

Quæstio est, an S. Hieronymus improbaverit Divini Verbi prædicationem reservari solis Episcopis? Demonstrator affirmat & probat ex ejus per me laudatis verbis: *Pessimæ consuetudinis est in qui-* Ep. 2. *busdam Ecclesiis tacere Presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui*. Respondeo Demonstratorem falli, & Hieronymi verba ipsi non suffragari. Eorum sensus hauriri possit ex nescio cujus incogniti Scriptoris in S. Hieronymi appendice ad nescio quem Hilarium Naraonensem Antistitem epistola: *Nulla in conficiendo Corpore Christi ac Sanguine* Ep. 13. *inter Presbyteros & Episcopos credenda distantia est. Et Eucharistiam jam pridem per Presbyteros benedictam, si usus exegerit, Episcopi accipere debent, ac se Christo & plenitudini ejus communicare cognoscere. Nam si quis ad injuriam revocet, aut putet se accipere non debere Eucharistiam, quam Presbyter benedixit, is profectò perversus est, credens Dominum duo corpora habuisse, unum majus, &*

unum

unum minus, *Majus*, *quod Episcopus conficit*; *minus*, *quod Presbyter*. Ex eodem principio quidam olim Episcopi suos Presbyteros non absolutè, sed coram se nolebant concionari. Censebant omnem auditorem esse concionatoris discipulum, ideoque istud suæ dignitati derogare. Et istam opinionem improbavit Sanctus Hieronymus. Optimo jure. An & morem, qui nullam concionem permittebat Presbyteris, improbaverit, est alia quæstio. Non facit ad præsens propositum.

CAPUT VI.

Stabiliuntur quædam alia Asserta circa Hiero-Monachorum Prædicationem in Ægypto, Syria, Anglia, Hibernia.

DEmonstrator affirmat, quod Episcopalem Dignitatem injuriosè tractem, eo quod scripserim Scotorum Abbates eodem, imò & majori, quam Episcopos jure prædicasse. Et quod dixerim Scotorum Episcopos olim non habuisse sedes, sed commoratos in Monasteriis, Abbatibus subjectos, & ab his ad prædicandum fuisse missos, & intra & extra Insulam. Quod item dixerim Scotorum Monasteriis quoad Divini Verbi prædicationem fuisse jus Ecclesiarum parochialium. Audite *Demonstratorem*: *Respondeo Angliæ Monachos plurium Parochiarum habuisse curam*, &c. Ego de Scotis, id est, de Hibernis locutus sum, ille respondet de Anglis. Et ego vera scripsi. Etenim de istis Episcopis statuit Vermeriensis Synodus: *Ut ab Episcopis ambulantibus per Patrias ordinatio Presbyterorum non fiat. Si autem boni sint illi Presbyteri, iterum consecrentur*. Et
C. 43. secunda Cabilonensis: *Sunt in quibusdam locis Scoti, qui se dicunt Episcopos esse, & multos negligentes absque licentia Dominorum suorum, sive Magistrorum, Presbyteros & Diaconos ordinant, quorum ordinationem, quia plerumque in Simoniacam incidit hæresim, & multis erroribus subjacet, modis omnibus irritam fieri debere, om-*
C. 75. *nes uno consensu decrevimus*. Et in suis selectis Capitulis S. Theodorus Archiepiscopus Cantuariensis: *Qui ordinati sunt à Scotorum Episcopis, iterum ab Episcopo Catholico manus impositione confirmentur*. Quod istiusmodi Episcopi & Clerici per omnem olim Europam prædicantes & consecrantes discurrerint testantur Sigibertus Gemblacensis, Siffridus Presbyter, Theodoricus à Niem, & alii authentici Scriptores. Et quod suo adhuc tempore quivis ferè Hibernorum pagus haberet suum Episcopum, in sancti Malachiæ vita testatur sanctus Bernardus. De qua re vide apud eruditum, licet Hæreticum, Joannem Seldenum in præfatione ad nuper editos Anglicarum rerum Scriptores. Ego illam Hierarchiæ formam non probavi, dumtaxat dixi fuisse: Non in Anglia, sed in Hibernia. Et dixi verissima. Quid igitur deliqui in Episcopalem dignitatem?

Ægypti ac Syriæ Hiero-Monachis scripsi olim fuisse jus catechizandi, baptizandi, ac prædicandi in suis Monasteriis, & probavi per exempla S. Hieronymi, S. Epiphanii, ac S. Hilarionis. Et quia S. Hilarion fuit magni Antonii discipulus, ac ejus Cœnobiticum institutum ex Egypto portavit in Syriam, conclusi istum morem esse natum sub S. Antonio. Etiam hoc *Demonstrator* rodit. At istorum exemplorum authoritatem, ac item S. Hieronymi testimonia nescit evertere. Ejus verba sunt lucida: *Certè quinque Presbyteri erant in Monasterio, qui suo jure poterant baptizare*. Non quia Parochi erant, sed quia Hiero-Monachi. Et ista Hieronymus in Syria scripsit. Et de S. Hiero-Monacho ac Ægypti Abbate Joanne scribit in vigesima prima Collatione Joannes Cassianus: *Joannes Abbat, meritò sanctitatis* C. 1.
electus, Diaconiæ præsidebat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate, aut ambitione provehitur, sed is quem cunctorum Seniorum cœtus, ætatis prærogativæ & fidei atque virtutum testimonio excellentiorem omnibus, sublimioremque censuerit. Ad hunc beatum Joannem cum piæ devotionis studio juvenis Theonas advenisset, deferens religiosa munera inter cæteros possessores, qui certatim Decimas & Primitias frugum suarum memorato Seni de suis substantiis afferebant, videretque eos Senes cum multis ad se muneribus confluxisse, & devotioni eorum vicissitudine cuperet compensare, cœpit eis secundùm Apostolum spiritualia seminare, quorum metebat carnalia. Addit Joanni Eliam, Eliæ istum Theonam in Diaconiæ munus successisse. Cur Monasticæ Diaconiæ Præfecto omnes certatim possessores deferebant suarum frugum ac aliarum substantiarum Decimas ac Primitias, atque alia amplissima munera? Quod illic in Monastica Ecclesia acciperent omnia Divina Sacramenta & Ecclesiastica Ministeria. Hoc est unicum fundamentum Decimarum & Primitiarum. Tunc enim nondum apparuerat Carolus Martellus, cujus in Ecclesias violentia postmodò aperuit portas, ex quibus ista Ecclesiastici Ministerii jura cœperunt in alienas sibi solis viventium Monachorum & Clericorum manus deviare. Et ista acta sunt in Ægypto, In Monasteriis S. Antonii. Nempè statim à primo Cœnobiorum exordio omnis Hiero-Monachus habuit cuncta Presbyteri jura. Potuit in suo Monasterio catechizare, baptizare, prædicare.

Dixi istum morem in Syria viguisse usque ad Pontificatum magni Leonis. Etiam hoc Demonstrator rodit. *Itaque falsum est, quod Author, ut est subtilis consequentiarum Architectus, subjungit*. Et addit morem, qui solis Episcopis permisit prædicationis munus, in sola Africa viguisse. Respondeo mea Dicta esse certissima. Etenim cur magnus Leo istum Monachalis prædicationis morem circumscripsit & abolevit, si usque tunc nunc viguerit? Nulla lex circumscribit aut abolet, nisi mores præsentes. Si quis alius Pontifex, aut quæ post Sanctorum Hieronymi ac Epiphanii tempora Synodus istum morem invaserit, adducatur.

Æquè falsum est, quod mos, solis Episcopis permittens Divini Verbi prædicationem, viguerit in sola Africa. Etenim de Alexandrina, totius Ægyptiacæ Diœcesios Patriarchali Ecclesia L. 7. c.
scribit Hermias Zozomenus: *Apud Alexandrinos do-* 19.

ret solus civitatis Episcopus. Aiunt tamen hanc consuetudinem non prius invaluisse, quam ex quo Arius Presbyter de doctrina differens, insolitam introduceret. Quod idem mos fuerit in aliis Ecclesiis, *Exhibitio* demonstravit. Et non refert ad præsens propositum.

Nec item refert, ex qua causa Magnus Leo istum morem apud Syros aboleverit. Constat abolevisse. Imò constat abolevisse ex ipsa illa causa, ex qua abolevit & S. Alexandriæ Patriarcha Alexander. Quod apud Syros Presbyteri sint olim concionati, absit ut negaverim. Quis enim ignoret Sancti Joannis Chrysostomi adhuc Presbyteri Homilias ad populum Antiochenum? An Magnus Leo, uti Alexandriæ Magnus Alexander, istud munus non solis Hiero-Monachis, sed etiam Ecclesiasticæ tabulæ Presbyteris abstulerit, atque ita contraxerit ad solos Antistites, est non vana quæstio. Verùm his omnibus, quæ ad præsentem rem non sunt necessaria, elucidandis non permittor pretiosas horas expendere. Quis enim Doctor horas non habeat in summo pretio?

Pergit Demonstrator: *Nec minus inepta sunt, quæ de Prædicationibus S. Furcæi, aliorumque in Anglia narrat, ut vel Dupondius facilè videat illa ad rem nostram non pertinere.* Respondeo istas ineptias esse haustas ex Ven. Beda. Ejus verbis nec addidi, nec detraxi. Et spero quod ipsa nec detorserim. Cur igitur ego solus benedicor, & honoror elogio Dupondii? Honoretur & V. Beda. Honoretur & vulgatus per RR. PP. Joannem Bollandum & Godefridum Henschenium Author, qui Anglicanum S. Furcæi Cœnobium laudat in libro de ejus Miraculis, & adjungit: *Furcæus honorabilior cæteris effectus, cunctis prædicabat remedium pœnitentiæ, & cunctos ab erroribus salvabat.* Utique intra suum Monasterium. Et quod ista forma etiam in Belgio ac omni Gallia olim viguerit, demonstravi per authentica exempla ac testimonia, quæ Demonstrator nescit rodere.

Cap. 4. Addo nunc & Bonogelensem in Meldensi agro Synodum celebratam septimo sæculo: *Ut intra Septa Monasterii non baptizetur, nec Missæ Defunctorum sæcularium celebrentur, nec sæcularium corpora ibidem sepeliantur. Forsitan permissu Pontificis.* Istum morem Canon non abolet, sed solummodò circumscribit, sanciens deinceps ista non fieri, nisi de consensu Episcopi. Textus est mutilus. Et hoc modo supplendus: *Nisi forsitan permissu Pontificis.* Et quod Episcopi deinceps consenserint, docent exhibita à me testimonia.

CAPUT VII.

Bonifacii IV. Decretum, Epistola Sancti Petri Damiani, & Nemausensis Synodus Urbani II. Pontificis ostenduntur esse authentica.

ACcipio hic nova elogia: *Debebat hic vir criticus, & antiquitatis, quem se venditat, studiosus non ignorasse.* De Pythagora in primo Stromatum libro scribit S. Clemens Alexandrinus: *Pythagoras seipsum primus appellavit Philosophum.* Eum laudat. Quod nempè suorum Antecessorum, qui se Sapientes scripserant, derelicto fastu, se appellaverit Sapientiæ dilectorem ac studiosum. Hinc in tertio Christiani Pædagogi libro idem Clemens demonstrat Christianam vitam esse veram Philosophiam, ideoque *Philosophi* elogium à nullo Christiano renuendum, sed de ipso, ut de Christiano nomine, gloriandum. Igitur si me Ecclesiasticæ antiquitatis non peritum, sed studiosum venditem, quid patro criminis? Utinam omnes per Ecclesiam Magistri nostri istud studium amplectantur. Ecclesiastica Disciplina aliam brevi habebit faciem. Attamen absit, ut me jactitem, aut venditem. Studio degere ac latere in Monasterio, uti in sepulchro. Et nisi à Supremis Ecclesiæ Principibus graviter jussus, non scriberem. Loquor in insipientia.

Fol 300.

Audi verò, quid debuerim non ignorare: *Quam cum injuria Cleri refert S. Petri Damiani Epistolam, cui spurium aliquod Bonifacii Decretum subnectitur, inter Eruditos convenit non esse ipsius, sed à quodam Anti Clerosfal ò huic Doctori affictam. Continet enim errores manifestos, discrepat stylo & sententiis ab aliis Damiani locis, uti de quibusdam adhuc aliis hujus Viri istiusmodi epistolis testatur Bellarminus.* Respondeo aliud esse S. Petri Damiani epistolam, aliud Bonifacii IV. Decretum. Et hujus præsertim authoritate fui usus. Et qui sunt isti eruditi, inter quos convenit ipsum esse spurium? Ego illos ignoro. Istud esse authenticum demonstravi testimoniis Sigeberti Gemblacensis, Joannis Bromptoni Abbatis Jornalensis, Sancti Ivonis Carnutensis Episcopi, & antiqui Codicis exstantis apud Hispanos in Monasterio Populeti.

Insuper accedit irrefragabilis authoritas Apostolicæ Bibliothecæ Vaticanæ, Eminentissimi ac Eruditissimi D. Francisci Cardinalis Barberini, ac Illustrissimi atque Eruditissimi D. Lucæ Holstenii, non ita pridem Præfecti laudatæ Bibliothecæ. Hic istud Decretum ex illo authentico thesauro protulit, paravit vulgandum, & adjunxit ejusdem quarti Bonifacii litteras, ab ejusdem Decreti Conditrice Synodo scriptas ad Athelredum Regem Anglorum. Epistola habet inter cætera: *Quapropter gloriose Fili, quod ab Apostolica Sede per Coepiscopum nostrum Mellitum postulastis, libenti animo concedimus. Id est, ut vestra Benignitas in Monasterio in Dorovernensi civitate constituto, quod sanctus Doctor vester Augustinus, B. Mem. Gregorii Discipulus, sancti Salvatoris nomini consecravit, cui ad præsens præesse dignoscitur dilectissimus Frater noster Laurentius, licenter per omnia Monachorum regulariter viventium habitationem statuat, Apostolica authoritate decernentes, ut ipsi vestræ Salutis Prædicatores Monachi Monachorum gregem sibi associent, & eorum vitam sanctam tum moribus exornent. Quæ omnia Decreta si quis Successorum vestrorum Regum, sive Episcoporum, Clericorum, sive Laicorum, irrita facere tentaverit, à Principe Apostolorum Petro Anathematis vinculo subjaceat.*

Sanctissimus Anglorum Apostolus Augustinus, omnesque ejus Collegæ erant Monachi ex S. Benedicti Ordine. Et ut in Episcopos consecrati

Mona-

Monasticam vitam non exuerent, eis mandaverat Magnus Gregorius: Et non exuerunt. In ipsa etiam Cantuariensi, omnium Metropolitana, Ecclesia non Clericale Collegium erexerunt, sed Cathedrale Monasterium. Quæ omnia probavit ac firmavit laudatus Gregorius. Verùm post ejus mortem natæ sunt hinc quæstiones. Quidam Clerici & Laici, ac præsertim libertini Britonum Episcopi hæc improbarunt, blaterarunt Monachos non esse Episcopos aut Clericos, non posse prædicare, aut alia Divina ministrare. Hæc omnia privativè spectare ad Clerum. Non blaterarunt Episcopos aut Clericos non posse assumi è Monachis, sed perseverantes in sua professione Monachos non posse stare in istis dignitatibus aut functionibus. Neophytam Anglorum Ecclesiam graviter inquietarunt. Hinc Athelbertus Rex sanctum Mellitum, Orientalis Saxoniæ Episcopum, legavit ad Sedem Apostolicam, exquirens quarti Bonifacii oraculum. Et Pontifex Synodaliter respondit duo. Primò, quod Cantuariensis, per S. Augustinum erecta, & tunc per ejus Successorem S. Laurentium directa, Ecclesia posset esse Regularis ac Monachalis. Deindè, quod ista forma posset ac deberet servari in perpetuum. Audi causam: *Ipsi vestræ salutis Prædicatores Monachi*, &c. Et adjecit à me adductum Decretum. Contra Monachalis Episcopatus, Prædicationis, ac cujusvis alterius Ministerii obtrectatores.

Illustrissimus ac Eruditissimus D. Lucas Holstenius, antequam has litteras & hoc Decretum vulgaret, evocatus est ad meliorem vitam. Hinc ipsa vulgavit, ac optimæ Mem. Pontifici Alexandro VII. inscripsit Eminentissimus ac Eruditissimus D. Franciscus Cardinalis Barberinus. Ipsa scripsit esse *Ecclesiasticæ antiquitatis monumenta pretiosa*, adjunxit & alia ipsorum encomia, & conclusit: *Verùm de utilitate ac præstantia horum Actorum non aliud requirendum testimonium est post gravissimum Tuæ Sapientiæ præjudicium, quo illa tanti habuisti, ut Ære tuo in editionis pretium liberaliter effuso, publicationem eorum urgendam duxeris.* Et ecce nescio quis adversùm tanta testimonia non veretur effutire Decretum istud esse spurium, & ita sentire omnes eruditos.

Et Decretum & epistolam laudant, & novis Ecclesiasticarum Synodorum tomis inseruerunt Viri etiam eruditissimi, Philippus Labbæus, & Gabriel Cossartius. Et prior dedit Decreto hoc Scholion: *Illud enim Decretum Synodale à Bonifacio Papa IV. promulgatum in Concilio Romano, anno sexcentesimo decimo, jam pridem descripsimus ex vetere Codice S. Symphoriani Metensis, qui modò visitur in Bibliotheca Viri Clarissimi Claudii Hardii, Parisiensis Senatoris Eruditissimi. Quod cum ab Holsteniano in quibusdam plurimùm differre animadverterem, ambigendum mihi non putavi, quin illud etiam tibi Lector offerrem.* Differentia tamen est modica. Idem Philippus epistolæ dat hoc marginale Scholion: *Ex vetere scheda membranacea, quæ apud me est.*

Etiam à me adducta S. Petri Damiani epistola est omninò authentica. Eam enim uti legitimam reliquis sancti Doctoris operibus adjunxit Vir eruditus Constantinus Cajetanus. Ex antiquis & authenticis archivis Ecclesiæ. Et qui sunt epistolæ errores? Quæ puncta diversi styli? &c. quo in loco Dominus Robertus Cardinalis Bellarminus scribit aut Bonifacii Decretum, aut sancti Petri epistolam esse spuria? Demonstrator ignoranti Lectori vendit fumum. Dominus Cardinalis Bellarminus è cunctis sancti Petri Damiani epistolis, licet quarumdam quas assertiones notet, nullam arguit de spuriis natalibus. Huic nostræ nihil penitùs infigit Censuræ.

Demonstratorem nihil æquè torquet ac Nemausensis Synodus Urbani II. Etenim à me adductus Canon habet hanc Epigraphen: *Quod Monachi Sacerdotali Ministerio rectiùs fungi possint quam Presbyteri sæculares.* Hanc ei dant eruditissimi Viri, Philippus Labbæus, ac Gabriel Cossartius. Et Canon disertè sanxit de prædicandi Ministerio. O acerbum Canonem! Est tamen non solius Urbani Pontificis, sed insuper totius Gallicanæ Ecclesiæ. Audi *Demonstratorem* rodentem: *Quæ de Nemausensi* Synodo & Urbani *sententia adferuntur, redolent Pseudo-Damiani epistolam. Neque dubium est, in Spicilegiis Dacherianis multos simul tribulos esse collectos, cujus proindè Compilatoris nolo authoritate premi.* Quis non videat ac miseretur hominis angustias?

Errat variè. Primò, quod Nemausensis Synodus laudet S. Petri Damiani epistolam, aut ab ipsa pendeat. Laudat ac firmat adductum Decretum quarti Bonifacii. Secundò Demonstrator errat, quod eruditissimus Lucas Dacherius simul cum spicis collegerit tribulos. Sic non soli mihi, sed etiam tanto Viro benedicit. Certè de illo longè aliud sentit omnis Ecclesia. Illum numerat inter purissima nostri sæculi luminaria. Deo laus, quod Demonstrator non audeat Nemausensem Synodum pertinaciter abnegare. Interim tertiò errat, quod de ejus veritate non vereatur dubitare.

Etenim hanc Synodum laudat in authentico instrumento Calixtus II. Pontifex: *Ego in Concilio Nemausensi, in quo Dominus Papa Urbanus præfuit, cum multis aliis interfui.* Calixtus erat tunc Guido Archiepiscopus Viennensis. Istud Instrumentum exstat apud Catellum in Commentariis Septimaniæ. Eamdem Synodum laudat in litteris ad Hugonem Lugdunensis Ecclesiæ Primatem S. Ivo Carnutensis Episcopus: *Causam Belluacensis Electi nuper apud Nemausum coram Domino Papa familiariter ventilari vestra Paternitas audivit.* Eamdem laudat Malleacense Chronicon: *Reversus est Urbanus Santonas, & celebravit ibi sanctum Pascha, & indè remeavit Romam, & in eundo remeavit Nemausum civitatem, ubi item Concilium tenuit, & reconciliavit Philippum Regem Francorum, excommunicatum ob pravas nuptias.* Et Bertholdi Constantiensis Presbyteri Chronicon: *Philippus Galliarum Rex jam dudum pro adulterio excommunicatus, tandem Papæ, dum adhuc in Galliis moraretur, satis humiliter ad satisfactionem venit, & abjurata adultera in gratiam receptus est.* Ex quo lucet errare illos, qui Philippi Regis reconciliationem censent factam in Synodo Turonensi. Eodem interim anno facta fuit utraque Synodus. Istius meminit item ipse Urbanus Pontifex in litteris ad Richerium Senonensem, & alios Francorum

Lib. 5. Fol. 878.

Ep. 55.

Anno. 1096.

Ep. 20. corum Episcopos: *De cætero universos vos Arelatem in Octavas Apostolorum Petri & Pauli ad Concilium omni sepofita occasione invitamus*. Philippus Labbæus addit marginale Scholion: *Nemausi celebratum fuit mense Julio*. Et rectè. Ex quo vides Synodi locum posse mutari per solum Pontificem. Alia hujus Synodi Acta producit Dominus Lucas Dacherius in sexto tomo Spicilegii. Eamdem laudat, & Dominum Lucam fideliter vulgasse scribit in Notis ad Petrum de Marca Stephanus Baluzius. Lib. 6. Cap. 34.

CAPUT VIII.

Elucidantur magni Gregorii testimonia, quæ publicas Missas vetant celebrari in Monasteriis.

MOrem, quo Anglicana Ecclesia Regulares Basilicas olim æquavit Parochialibus, dixi esse natum à Magno Papa Gregorio, ac ejus Legato S. Augustino. *Demonstrator* etiam hoc rodit: *Exhibitor conticescet spero, si Eminentissimum Italiæ sidus, Cardinalem Bona, planè opposita de Gregorio confitentem audiverit*. Respondeo *Demonstratorem* variè iterum labi. Primò, quod per Eminentissimum Dominum laudata, & qualitercumque intellecta S. Gregorii loca adversùm me faciant. Etenim ego scripsi de sola Anglicana Ecclesia, at verò Magnus Gregorius scripsit de sola Ecclesia Italica. Scripsit enim ad Episcopos Ariminensem, Pisaurensem, Lunensem, Firmanum, ac Neapolitanum. At verò quis nesciat Ecclesiam esse Reginam circumamictam varietatibus? Hinc ab antiquo unius gentis more nequit trahi argumentum ad antiquum morem gentis alterius. Porrò quod Magnus Gregorius & S. Augustinus istum morem in Anglia plantaverint, evincunt perpetua illius apud Anglos continuatio, ac jam laudatum atque expositum Decretum Bonifacii IV. Hoc enim emanavit ad instantiam Laurentii ac Melliti Collegarum S. Augustini.

Deinde Sancti Gregorii testimonia non faciunt ad propositum. Hæc enim non ipsis Monasteriis interdicunt publicas Missas, sed nolunt ipsas invitis Monachis istic celebrari per Episcopos. Etenim primus Romanorum Pontifex, qui post Chalcedonense Concilium cœpit Monasteria ab Episcoporum potestate eximere, & Apostolicæ Sedi sine medio supponere, fuit Magnus Gregorius. Et licet hanc gratiam non fecerit cunctis Monasteriis, multis tamen dedit varias & amplas Libertates. Harum una fuit Libertas ab Episcoporum Cathedra & publica Missa. Hujus potestatem non Monasteriis abstulit, sed Episcopis. Ante omnia audiamus singula nobis objecta testimonia.

Primum agit de Ariminensi Monasterio SS. Andreæ & Thomæ. Luminosus Abbas fuerat questus de variis excessibus Castorii Episcopi. Quod regendis ac dispensandis Monasterii facultatibus se ingereret. Quod Fratrum electione spreta, ipse designaret ac intruderet Abbatem. Et quod illic publicas Missas celebraret. Omnia tria illi interdidit Pontifex, præsertim tertium: *Missas autem illic publicas per Episcopum fieri omninò prohibemus, ne in Servorum Dei secessibus, popularibus occasio præbeatur ulla Conventibus*. Gregorius illa appellat *vexationes & gravamina*, ideoque mandat removeri. Lib. 4. Ep. 43.

Secundum testimonium est de novo apud Pisaurenses Monasterio, erecto ac fundato per nescio quem Joannem, qui ejus Consecrationem non ab Episcopo, sed per Pontificem rogaverat fieri. Hinc illam Pontifex delegavit Episcopo, & hic in executione excessit mandati limites. Audiamus verba Pontificis: *Dum in nostro Præcepto inter alia mandatum sit, ut locum ipsum absque Missis publicis dedicares, ut ad nos pervenit, Cathedra posita sacra illic publicè Missarum Solemnia celebrantur. Quod si verum est, bis vos hortamur affatibus, ut omni excusatione cessante, Cathedram vestram exindè amoveri modis omnibus faciatis, nec denuò illic Missas publicas peragatis. Sed & sicut consuetudo, & præcepti tenor eloquitur, si Missas ibidem sibi celebrari voluerint, à te Presbyter dirigatur*. Lib. 5. Ep. 46.

Pisaurensis Episcopus novi Monasterii exemptione offensus, Cathedram suam in ipso fixerat, celebraverat, illic publicas Synaxes, atque ita tentarat sibi subjicere Monasterium. Hinc ipsi & sacrum Calicem abstulerat. Quo monstraret sibi esse plenam in omnia potestatem. Hinc ad fratrum preces intercessit Pontifex, & ipsorum libertatem noluit per Episcopum violari. Et adjunxit: *Sed & sicut consuetudo, & præcepti tenor eloquitur, si Missas ibidem sibi celebrari voluerint, à te Presbyter dirigatur*. Quod nempè omnes Fratres essent Laici. Etenim Monasterii Presbyter, & quivis in Cœnobio Hiero-Monachus poterant suo jure celebrare. Horum defectum Gregorius noluit per ipsum suppleri Episcopum, sed per Presbyterum: Utique ne Episcopus haberet ansam rodendi libertatem Monasterii, ac pedetentim exsufflandi. Tertium de Sanctimonialium Monasterio, quartum & quintum testimonium agunt de privatis Sacellis, ideoque ad Eminentissimi Domini Propositum faciunt, non ad nostrum. Quod Monasteria, quotum omnes Fratres erant Laici, Missas agere aut prædicare non potuerint, libenter profiteor. Lib. 7. Indict. 1. Ep. 6. Indict. 2. Ep. 72. Lib. 8. Ep. 3.

Porrò quod Italiæ Monasteria in suis Ecclesiis potuerint per suos Hiero-Monachos celebrare Missas, sepelire mortuos, & obire alia Ministeria insigniter lucet ex magni Gregorii litteris ad Joannem Urbis veteris Episcopum: *Agapetus, Abbas Monasterii S. Gregorii, insinuavit nobis plurima se à vestra Sanctitate gravamina sustinere, & non solùm in his, quæ necessitatis tempore aliquod Monasterio possint inferre subsidium, verùm etiam quod in eodem Monasterio Missas prohibeas celebrari. Sepelire etiam ibidem mortuos interdicas. Quod si ita est, à tali vos hortamur inhumanitate suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Missas, nulla ulteriùs habita contradictione permittas, ne denuò querelam de iis, quæ dicta sunt, prædictus Vir venerabilis Agapetus deponere compellatur*. Non solorum parochialium Presbyterorum, sed etiam nonnullorum Episcoporum inhumanitas, qua Divina apud Monachos Ministeria tentabant violenter opprimere, est adeò antiqua.

Hoc

Hoc ipsum lucet ex alia Magni Gregorii ad Stephanum Chartularium Epistola: *Abbas Monasterii S. Laurentii in Massa, quæ dicitur Maratho, asserit Presbyterum prædictæ Massæ novas Monasterio ipsi velle imponere consuetudines, quæ ex tempore conditi Monasterii per triennale tempus hactenùs non fuerunt. Siquidem si quid Deo illic munificentiæ gratia à fidelibus Viris oblatum fuerit, portionem asserit se debere percipere. Quod Magnitudo vestra studeat diligenter agnoscere. Et si hoc ita ab initio non fuit, etiam labentibus temporibus aliud noviter imponi non concedat. Quia maximè exiguæ substantiæ, & Monasterium pauperum esse didicimus, & Abbatem ipsum hospitalem omninò esse, multorum attestatione didicimus.* Palàm agit de Oblationibus fieri consuetis in Divinorum Administratione. Proindè hæc fiebat in Ecclesia Monasterii. Lib. 12. Ep. 10.

Et quid opus multis? Assertionem meam firmissimè stabiliunt antiquæ Romanorum Stationes. Altissimè clamant publicas Missas potuisse fieri, & fuisse factas etiam in Monasteriis. Quis enim ignoret Romanas Stationes nec factas fuisse, nec potuisse fieri sine publico Sacrificio? Quis item ignoret istius Ecclesiæ Stationes non dumtaxat in Titulis ac Diaconiis fuisse celebratas, sed etiam in Monasteriis? Proindè publicas Missas tunc illic agebat Pontifex, aut ejus vices gerens Episcopus. Nempè omnia S. Petro Apostolo ac ejus Successoribus subsunt, ideoque hi possunt, quod aliis interdicunt Episcopis, in omni Monasterio suam erigere Cathedram, & publicam Episcopalem, quæ sine ista erectione fieri non potest, Missam celebrare. Quare adducta magni Gregorii Testimonia sunt pro nobis, non contra nos.

CAPUT IX.

Sancti Gregorii sententia largiùs exponitur.

OMittere nolim optimi Gregorii litteras ad Respectam Abbatissam Massiliensis Monasterii apud S. Cassianum: *Die Natalis vel Dedicationis Monasterii Episcopus illic Missarum Sacra conveniat solemnia celebrare, à quo tamen ita est hoc officium exsolvendum, ut Cathedra ejus, nisi prædictis diebus, dum illic Missarum solemnia celebrat, non ponatur. Quod decedente, similiter etiam Cathedra illius de eodem Oratorio auferatur. Cæteris verò diebus per Presbyterum, qui ab eodem Episcopo fuerit deputatus, Missarum Officia peragantur.* Lib. 6. Ep. 12.

Hinc discimus variis Monasteriis fuisse tunc libertatem variam. Etenim in Pisaurensi, ac etiam Ariminensi Monasterio Episcopus numquam poterat erigere suam Cathedram, aut publicam Missam celebrare. Nec in ipso die Dedicationis. At verò in Massiliensi, licet Sanctimonialium Cœnobio, Episcopus id poterat in quovis Dedicationis Anniversario. Et tunc cogebatur suam Cathedram mox auferre. Erant alia Monasteria, in quibus Episcopus id poterat ad suum arbitrium. Dominus Papa istud poterat toto orbe terrarum. Proindè non Episcopalem ac publicam Missam, sed Episcoporum Dominatum Gregorius censuit adversari Monasteriis, adeoque hunc, non illam voluit ab illis exclusum. Aliter à privatis Oratoriis, aliter istam exclusit à quibusdam Monasteriis: Ab illis ob defectum dignitatis in loco, ab his ob loci libertatem. Græci etiamnum hodie solemnem Episcopi Missam non permittunt fieri in privatis Oratoriis.

Hæc omnia confirmantur ex variis libertatibus & privilegiis, quæ variis Monasteriis varii dederunt. Antiquissimo apud Anglos Glasconiensi Monasterio dedit Imperator Henricus II. *Sed nec aliquis omninò hominum in Ecclesia Glasconiæ aut in Insulis, vel Ecclesiis, aut Capellis suis, quacumque ex causa præsumat Cathedram Episcopalem statuere.* Diploma exstat apud Nicolaum Harpsfeldium, Cantuariensem Archi-Diaconum, in historia Anglicanæ Ecclesiæ. P. I. c. 2. Et de scandalosa inter Rudolphum Turonensem Archi-Episcopum ac Guilielmum Majoris Monasterii Abbatem lite scripsit ad Paschalem II. Pontificem S. Ivo Episcopus Carnutensis: P. 108. *Denique si causam hujus accusationis inspicitis, manifestè scitis non aliundè exarsisse istam malevolentiam, nisi indè, quod interdicente Sedis Apostolicæ Decreto non potest Turonensis Archi-Episcopus in Majori Monasterio publicas Missas celebrare.* Istud Apostolicæ Sedis Decretum exponit in istius litis Commentario vetustus ac Anonymus istius Cœnobii Monachus: *Dominus Papa autborizavit privilegium nostrum, scilicet ut nullus Episcoporum, juxta quod beatus Gregorius probibet, in domo Majoris Monasterii publicam stationem celebrare audeat, propter servorum Dei inquietudinem.* Ecce publica Missa confunditur cum publica statione. Istud opusculum Franciscus Juretus affirmat exstare in Bibliotheca Laurentii Bouchelli, Advocati Parisiensis. Eodem in cardine pependit Lis inter Pictaviensem Episcopum ac S. Hilarii Monasterium, decisa per Gregorium VII. Lib. 1. Ep. 54. Et Privilegio, quod Carosensi Monasterio dedit Innocentius III. inseruit hunc articulum: Lib. 2. Ep. 18. *Ne Diœcesis Episcopus, nisi ab Abbate invitatus fuerit, in eodem Monasterio Missas publicas agat.* Non vetat Missas istas fieri in Monasterio, sed non fieri invito Abbate. Et antiquus ille Majoris Cœnobii Monachus affirmat hunc fuisse sensum magni Gregorii. Vide plura apud laudatum Juretum, & apud Franciscum Bosquettum, montis Pessuli Episcopum, in scholiis ad Regestum Innocentii III.

At inquies, cur Abbates, ac ipsis favens Magnus Gregorius noluerunt Episcopis esse publicæ Missæ in Monasteriis potestatem? Respondeo, ob publicæ Episcopalis Missæ naturam, quam in sui Capitularis Appendice exponit S. Theodulphus Episcopus Aurelianensis: *Statutum est, ut in civitate, in qua Episcopus constitutus est, omnes Presbyteri & populi, tam civitatis quam & suburbani, revestiti in ipsa Missa usque ad Benedictionem Episcopi & communionem devota mente stare debeant, & posteà, si voluerint, cum licentia ad suos Titulos, Benedictione accepta, revertantur.* Nullus abesse poterat, licet anteà privatam Missam audisset. Hunc numerosum, adeoque & inquietudini obnoxium fidelis Cleri & populi cœtum Abbates noluerunt sibi invitis obtrudi. Ob similem ad S. Laurentii Reliquias ac miracula concursum Leodiensis ad laudatum Martyrem Abbas illi interdixit ulteriorem miraculorum patrationem. Et gloriosus

Martyr,

Martyr, fratrum quieti studens, mandato obedivit. Ita scribit in suæ Ecclesiæ historia Venerabilis Anselmus, Canonicus Leodiensis. Itaque antiqui Abbates in suis Monasteriis semper habuerunt publicas Missas, verum noluerunt istas numerosissimas. Hinc è suis Ecclesiis excluserunt Episcoporum Cathedras ac Stationes, ac publicas Missas per se aut suos Hiero-Monachos celebrarunt. Nam Presbyteros ad Monasterii titulos ordinari, permisit etiam Synodus Chalcedonensis.

CAPUT X.

Exponitur Canon Calixti II. Pontificis.

DEmonstrator nobis opponit Lateranensem Canonem Calixti II. *Interdicimus Abbatibus & Monachis publicas pœnitentias dare, & infirmos visitare, unctiones facere, & publicas Missas cantare.* Respondeo, per Missam publicam intelligi Missam Episcopalem, seu Pontificalem. Hæc est propria istarum vocum significatio. Lucet ex adductis Magni Gregorii, Innocentii III. S. Theodulphi, S. Ivonis, Henrici II. & aliorum testimoniis. Parochialem Parochialis Presbyteri Missam antiqui Scriptores rarissimè appellarunt publicam. Quod ipsum patet ex secunda Carthaginensi Synodo: *Reconciliare quemquam in publica Missa Presbytero non licet.* Per Missam publicam intelligi solemnem ac Episcopalem in Dominica Cœna Missam. Hac enim in sola olim potuerunt pœnitentes reconciliari. Et ista est quidem prima mentio vocis, *Missa publica*. Etiam de Joanne Portuensi Episcopo, ac S. Agathonis Papæ ad sextam Synodum Legato, scribit in laudati Pontificis vita Anastasius Cardinalis Bibliothecarius: *Tanta gratia Divina Omnipotentis Dei concessa est Missis Sedis Apostolicæ, ut ad lætitiam populi, vel S. Concilii, qui in Regia Urbe erant, Joannes Episcopus Portuensis Dominico die Octavarum Paschæ, in Ecclesia S. Sophiæ, Missas publicas latinè celebraret coram Principe & Patriarcha, ut omnes unanimiter in laudes & victorias piissimorum Imperatorum eo die latinis vocibus acclamarent.* Et in Tullensi Synodo Carolus Calvus Francorum Rex Wenilonem Senonensem Episcopum accusavit, quod in Attiniaco palatio coram Fratre suo Ludovico Germaniæ Rege, ac ejus excommunicatis Proceribus publicam Missam celebrasset. Palàm intelligit Missam Pontificalem. Proindè publica Missa est Pontificalis Missa, ad quam omnis Clerus & populus invitatur & convenit.

Cap. 3.

Porrò ad undecimum Christi Domini sæculum Romana Ecclesia cœpit Abbatibus indulgere usum Mitræ, & aliorum Pontificalium Ornamentorum. Et plures Episcopi ardentissimè intercesserunt. Etenim Bernardum Augiensis Cœnobii Abbatem, quod à Joanne XIII. ista accepisset, de suæ Dignitatis pervasione accusavit apud Conradum Imperatorem Warmannus Constantiensis Episcopus, & compulit ad solemnem Apostolici Diplomatis exustionem. Ita habes apud Hermannum Contractum. Habemus plurimas istiusmodi lites. Ista Abbatum Ornamenta adeo aversatus fuit Petrus Blesensis, ut ad Guilielmum Mathinensis Cœnobii Abbatem scripserit illa esse *Superbiam Luciferi*. Optimo Viro tantos injecit scrupulos, ut ipsum, qui ista ornamenta non poterat projicere, perduxerit ad deponendam Abbatiam. Et certè quidam Abbates per ista Insignia fuerunt inflati, induerunt vanos spiritus, spreverunt Episcopos, & ipsorum dignitates & functiones invaserunt. Censuerunt harum potestatem consequi ad ista ornamenta. Ita Bononiensis Parochiæ Abbates invaserunt pœnitentiam, Remissionem peccatorum, Reconciliationem, Decimas, Ecclesias. Et ipsos ad Victoris Episcopi querimonias compescuit Paschalis II. Alios hinc indè Abbates, quod de Matrimonialibus causis cognoscerent, publicas injungerent pœnitentias, Indulgentiarum litteras darent, & ad plura alia Episcopalis Dignitatis jura manus extenderent, in sua Lateranensi Synodo compescuit Innocentius III. Plura sunt hujusmodi exempla. Sub secundi igitur Calixti Papatu quidam Abbates, quoniam poterant in Pontificalibus ornamentis celebrare, cœperunt etiam advocare omnem Clerum & populum, publicas Missas agere, in ipsarum fine solemniter benedicere, atque ita se quasi Episcopos ostentare. Et quidem isto tempore, licet plures haberent Pontificalia Ornamenta, pauci tamen Abbates habebant privilegium solemnis Benedictionis. Quidam existimant istis excessibus fuisse injectum obicem à secundo Calixto.

Anno 1037. Ep. 90. Cap. 60.

Verùm Calixtus istis Abbatibus non solam Episcopalem Benedictionem interdixit, sed omnem penitùs publicam seu Episcopalem Missam. Et hinc gravis quæstio. Etenim quomodò illis, qui Pontificalia Ornamenta habebant ab ipsa Sede Apostolica, potuit istam Missam interdixisse? Istorum ornamentorum palmaris scopus est ista Missa, Calixtus debuerat circumduxisse omnia ista privilegia. Deindè, quod aliqui tunc Abbates omnem civitatis, oppidi, vel Parochiæ Clerum ac populum ad suas Missas Episcopaliter evocaverint, nullo nititur fundamento. Quis istius sæculi Scriptor prodit vel accusat istiusmodi Attentata? Quare certum est Calixti Lateranensem, cui multi interfuerunt Abbates, Synodum contra alium excessum sanxisse.

Calixti II. post secundi Gelasii unicum annum Antecessor fuit Paschalis II. & hujus Cardinales ac in Gallia Legati Joannes ac Benedictus in sua Pictaviensi Synodo ediderunt hunc Canonem: *Ut nullus Abbatum chirotecis utatur, & sandaliis, & annulo, nisi cui fuerit per privilegium à Romana Ecclesia concessum.* Item Guido Cardinalis, & Clementis IV. in Gallia Legatus statuit in sua Viennensi Synodo: *Probibemus Abbatibus, ne Calices, nec patenas, seu sacras Vestes benedicere vel consecrare, aut alia Episcopalia officia exercere præsumant, nisi super hoc à Sede Apostolica privilegium habuerint speciale.* Et sub Gregorii X. Papatu Fredericus Salisburgensis Archiepiscopus in suæ Provinciæ Synodo rursùm statuit: *Sunt quidam Abbates, qui Indulgentiis & Remissionibus faciendis, in Mitris, Annulis, Sandaliis deferendis, nec non in Benedictione Sacrarum Vestium & Ecclesiasticorum Vasorum, & cæteris, quæ ordinem & officium Ecclesiæ requirunt, sibi Pontificum potestates usurpant. His districtè* Can. 14.

præ-

præcipiendo mandamus, ut de cætero talia non attentent, aut in proximo Provinciali Concilio fidem Nobis faciant privilegiorum, quibus sibi talem vindicant potestatem. Etiam supra laudatus Innocentii III. in Lateranensi Synodo Canon eadem ista
Can. 60. interdicit Abbatibus, & subnectit: *Præsenti Decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, nisi fortè quisquam eorum speciali concessione vel alia legitima causa super hujusmodi valeat se tueri*. Ad duodecimum Christi Domini sæculum ista Abbatum privilegia cœperunt invalescere: Romani Pontifices, utpotè omnes ferè assumpti ex S. Benedicti Ordine, fuerunt in Abbatum honorem liberales. Hinc quidam Abbates censuerunt ista privilegia esse jam sibi commune jus, & deinceps singulari indultu non esse opus. Cunctos Abbates censuerunt esse Abbates. Et isti Attentato primi obviarunt Cardinales Paschalis II. At ipsum non extinxerunt. Hinc opus fuit novis Decretis, non dumtaxat à Provinciali Salisburgensi, aut Diœcesana Viennensi, sed etiam à Patriarchali secundi Calixti, ac etiam ab œcumenica Synodo Innocentii III. Proindè Calixtus non quibuscumque Abbatibus interdixit Missas publicas, sed solis illis, qui non haberent singularem privilegium. Privilegiatis, nisi circumducto privilegio, non potuit interdicere.

CAPUT XI.

Antiquum Hiero-Monachorum in prædicando jus stabilitur aliis adhuc testimoniis.

EXcedere nolim testimonia Gallicanæ Ecclesiæ. Hæc circa septimi sæculi medium statuit Synodaliter apud Bonogelensem Meldensis
Can. 4. agri villam: *Ut intra Septa Monasterii non baptizetur, nec Missa defunctorum sæcularium celebrentur, nec sæcularium corpora ibidem sepeliantur. Forsitan permissu Pontificis*. Textus est mutilus. Existimo supplendum: *Nisi forsitan permissu Pontificis*. Proindè Monasteria anteà agebant ista suo arbitrio. Et Synodus non abolet, sed mandat deinceps non agi, nisi de consensu Episcoporum. Et rectè mandavit.

Ad nonum sæculum statuit in suo Capitulari S. Theodulphus Episcopus Aurelianensis: *Sancitum ut Missæ, quæ per dies Dominicos, peculiares à Sacerdotibus fiunt, ne ita in publico fiant, ut populus eas audire queat, & proptereà à publicis Missarum Solemniis, quæ hora tertia Canonicè fiunt, se abstrahant. Non pessimum usum quidam in hoc habent, quando in diebus Dominicis, sive in aliis solemnibus diebus Missas, licet pro defunctis, sive alias quascumque, qua familiariter à Sacerdotibus fiunt, audire respiciunt, & à primo mane per totum diem ebrietatibus, commessationibus, atque vaniloquiis potiùs, quam Deo deserviunt. Propterea providendum est ut omnes ad publicam Sanctam Matrem Ecclesiam, ac Missarum solemnia, & prædicationem audituri conveniant. Simul & hoc statutum est, ut in civitate, in qua Episcopus constitutus est, omnes Presbyteri & populi, tam civitatis, quam & suburbani, revestiti in ipsa Missa usque ad benedictionem Episcopi & Communionem devota mente stare debeant, & posteà si voluerint, cum licentia ad suos titulos, Benedictione & Communione percepta, revertantur. Et hoc summoperè cavendum est Sacerdotibus, ut per Oratoria, neque per suburbana Monasteria, vel Ecclesias suburbanas, Missas nequaquam, nisi tam cautè antè secundam horam, foribusque reseratis, celebrare præsumant, ut populus à publicis solemnitatibus, tali occasione accepta, à Missa sive à prædicatione Episcopi se minimè subtrahere possit, sed omnes, tam Sacerdotes suburbani, quam in Urbe constituti, & populus cunctus unà cum illis ad publicam Missarum celebrationem conveniant, & nulli extra parvulos & infirmos, licet Missam auditam habeant, tam in civitatibus, quàm & in Parochiis edere & bibere præsumant ante publicum peractum officium.*

Prima de Parochiali, secunda Canonis pars agit de Episcopali Concione & Missa. Et prima pars solis Sacerdotibus, utique aut Oratoriorum, aut ipsarum etiam Parochialium Ecclesiarum Titularibus, non autem Monasteriis mandat, ut ante horam tertiam nullas aut pro defunctis, aut alia ex causa peculiares Missas dicant in publico: at verò secunda pars se extendit non dumtaxat ad suburbana Oratoria, aut suburbanas Ecclesias, sed etiam ad suburbana Monasteria. Mandat ut & ipsa ante horam tertiam nonnisi clausis januis dicant Missam, atque ita populus ab Episcopi Sacrificio & Verbo non distrahatur. Permittit Monasteria concurrere cum Parochialibus Presbyteris, & vult solis Episcopis cedere. Nec mireris: Etenim Theodulphus ex Floriacensis Cœnobii Monacho est factus Episcopus, & fuit unus è Moguntini Concilii Patribus, qui aut in Parochiali Ecclesia, aut in Monasteriis jusserunt catechizari & prædicari. Nec istius Synodi sancita, nec proprii Monasterii jura Theodulphus potuit aut voluit violare. Et hinc vides Bonifacii VIII. Decretum, qno Fratres Mendicantes sanxit cum Parochialibus Presbyteris posse concurrere, & soli concionanti Episcopo debere cedere, niti antiquis & firmis anchoris. Etiam Episcopum germanè egit Theodulphus. Etenim omnes suos subditos strenuè hortatus est ad frequentandam Parochiam. Et ex similibus Patrum exemplis Trid. Synodus hausit suum Decretum.

Antiquæ Monachorum per omnem Europam Ecclesiæ fuerunt celeberrimæ: Æquales Cathedralibus, imò & ampliores. Nec opus est testimoniis. Plures adhuc restant, ac semet-ipsas repræsentant. Æquè clarum est, quod Divina Officia semper in ipsis fuerint celeberrima. Longè celebriora, quam in Parochialibus Ecclesiis. Istum in finem fuerunt exstructæ. Et solemnis ipsarum Missa, etiam diebus Dominicis ac Festis, omninò fiebat hora tertia, juxta Canones. Et ipsam nec omitti, nec clausis januis fieri jussit S. Theodulphus, nisi dum civitatis Episcopus publicam Missam celebraret. Aliis temporibus censuit istas Ecclesias non solis Parochialibus, sed ipsis etiam Cathedralibus esse pares. Et censuit ex communi sensu Gallicanæ Ecclesiæ.

Ejusdem mentis fuit Theodulpho coætaneus Venerabilis Amulo Archiepiscopus Lugdunensis

sis. Ejus tempore quædam Monachales Ecclesiæ habuerunt varias Sanctorum Reliquias coruscantes magnis miraculis. Hinc omnis fere populus deflexit à Parochiis, & frequentavit Divina Officia Monasteriorum. Et quidam Monachi videntur populum per non bonas artes attraxisse. Hinc insignem Pastoralem epistolam vulgavit Amulo, artes detexit, populum rettahere studuit ad Parochias, & scripsit inter cætera. *Unaquæque plebs in Parochiis & Ecclesiis, quibus attributa est, quieta consistat, ubi sacrum Baptisma accipit, ubi Corpus & Sanguinem Domini percipit, ubi Missarum solemnia audire consuevit, ubi à Sacerdote suo pœnitentiam de reatu, visitationem in infirmitate, sepulturam in morte consequitur, ubi etiam Decimas & Primitias suas offerre præcipitur, ubi filios suos Baptismatis gratia initiari gratulatur, ubi verbum Dei assidue audit, & agenda & non agenda cognoscit.* Notanda sunt verba: *Decimas & Primitias offerre præcipitur*. Verbum, *præcipitur*, Amulo nulli alteri adjungit. Quod omnes nempè laudatæ functiones passim, non semper in Parochiis perciperentur, & adversùm Monasteria non esset stricta obligatio. Hinc & Amulo commendavit ex pectore, non præcepit.

Et adjunxit: *Quòd si votum & desiderium est populorum fidelium, diversorum Martyrum & cæterorum Sanctorum limina suppliciter frequentare, sunt dies certi & legitimi, quibus id juxta antiquam Ecclesiæ observantiam devotè exercere conveniat, tempore videlicet generalium Rogationum, & pro diversis tribulationibus ac necessitatibus indictarum Litaniarum, seu Quadragesimalium jejuniorum, sive etiam in Vigiliis & Natalitiis Martyrum. Quæ omnia & ex universali Ecclesiæ lege descendunt, & Sacerdotum prædicatione, ac demonstratione commendantur, & omnium fidelium obedientia & pietate attentiùs observanda sunt. Quamquam & cæteris diebus cum silentio & puritate devotionis, non in ostentatione & tumultu, sacra loca probabiliter visitentur.* Istis omnibus diebus affirmat expedire, ut frequententur Monachorum Ecclesiæ. Et istam esse antiquam Christianitatis disciplinam.

Antiqua disciplina sanxit omnem cunctis Dominicis & Festis diebus populum adesse parochiali Sacrificio & verbo; cunctis majoribus Festivitatibus omnem adesse verbo & Sacrificio Episcopali. Adesse omnia oppida & pagos per suos Primates ac Legatos. Istis diebus Domino Deo apparere omnem simul Ecclesiam, quæ non est aliud, quam suo Episcopo adunatus populus. Erat sanctissima vitæ forma, quam utinam videam reparari! Est res magis voti, quam operis. Etenim postquam fidelis populus cœpit supra numerum multiplicari, adimpleta est Scriptura: *Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam.* Numerus coegit rigorem mitescere. Antiqui Monachi studuerunt adjuvare, at quidam: & ex arbitrio citra debitum. Hinc qualis sub Merovingiorum Regum desidia usque ad magni Caroli Principatum, & denuò post extinctum ipsius genus, & patrata in Formosum Pontificem scandala usque ad Mendicantium Ordinum exordia fuerit Occidentalis Ecclesia, cur velim edicere? Legantur Acta S. Leonis IX. S. Gregorii VII. & aliorum tunc Pontificum. Hinc Romana Ecclesia intromisit, & variis privilegiis donavit istos Ordines, & sperato ab ipsis fructu non fuit fraudata. Quæ benè ordinata sunt, quæ fructum fecerunt, & adhuc faciunt, non moveamus.

CAPUT XII.

Exponuntur quædam circa extinctionem Regularium Ordinum, & circa Parochialem Præfecturam Clericorum Regularium.

Communem Cleri sub Episcopi oculis in claustro vitam laudavi. Et meritò. Etenim istud S. Rigoberti ex S. Benedicti Ordine Rhemensis Archiepiscopi institutum omnis olim probavit & fovit Ecclesia. At etiamnum probat ac fovet. Et Clerus numquam fuit doctior aut sanctior. Dum Rhemensis Ecclesia commune Refectorium & commune Dormitorium, istius sanctimoniæ reliquias, abolebat, acerrimas ad ipsum litteras scripsit Vener. Tornacensium Antistes Stephanus, ac exclamavit: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus!* Hunc colo- Ep. 160.
rem & istud aurum ego à Divina Clementia oro restitui. Et spero istam orationem mihi non posse verti in peccatum.

Interim ipsam *Demonstrator* non probat, & reponit. *Scilicet his temporibus, quibus Romani Pontifices, Innocentius X. & Alexander VII. aliique de plurium Monasteriorum exstinctione solliciti, ipsa quoque varia exstincta Clericali Ordini, sine claustrali vita degenti, attribuere.* Respondeo hæc à me non planè intelligi. *Demonstrator* videtur non dumtaxat communem Clericorum vitam, sed ipsam etiam monasticam Professionem singularis seu sæcularis Clericatus professioni postponere. Loquatur apertè. At sana loquatur. Et graviter errat de optimo Pontifice Alexandro VII. Hic enim nullum extinxit Monasterium, sed plura per suum Antecesorem extincta reposuit ac reparavit. Et inter cætera celeberrimum S. Pancratii in Romano Suburbano Monasterium. Istam olim Ecclesiam negligentibus Clericis eripuit, & in Monasterium vertit magnus Gregorius. Ejus factum circumduci non sustinuit optimus Alexander, ideoque istud ipsum à suo Antecesore in Clericos translatum tradidit Excalceatis Carmelitis. Et an Decimus Innocentius non fuerit passus istud ipsum, quod à servo suo Siba circa possessiones Miphiboseth fuit passus Rex & Propheta David, est quæstio meo captu altior.

Interim Monasteria non dumtaxat posse, sed etiam quandoque debere exstingui, profitetur omnis Ecclesia. Etenim de magno Monachorum Institutore ac Patriarcha S. Pachomio habet in ejus vita Authenticus Scriptor apud Simeonem Metaphrasten: *Pachomius vidit multitudinem Fratrum in valle profundissima & sicca, & multos quidem ex eis volentes adscendere ex ipsa, & non posse, cum sibi invicem adversi occurrerent, neque profundissimas tenebras evadere. Alios autem lapsos præ imbecillitate versari apud Inferos. Alios clamantes voce miserabili. Paucos verò ex ipsis vix cum magno labore potuisse adscendere. Quibus, postquam adscendissent, lux occurrit. Cumque ad se rediisset, Domino egit gratias. Tunc cognovit Beatus ea, quæ verè erant eventura Fratribus in ultimis diebus, & quæ*

in

in ipsis futura erat, negligentiam, & magnam eorum cæcitatem & errorem, & bonorum defectum, & quod vincent qui sunt negligentiores, propter inopiam ejus, quæ illis minimè placeat, multitudinis, solusque erit locus in iis posteà, adeò ut improbi imperent fratribus, & qui nesciunt cognitionem, in Monasteriis Dominatum obtineant, & de Principatu decertent. Et mali persequantur eos, qui sunt meliores, & boni non habeant dicendi libertatem, & Divina, ut dicitur, in humana convertantur. Et exclamans dixit Domino cum fletu: Domine omnipotens, si ita futurum est, qua de causa permisisti, ut fierent omnia hæc Cœnobia? Si illi, qui imposterum sunt præfuturi Fratribus, erunt mali, quales futuri sunt, qui ab eis pascentur? Nam si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt. Temerè & frustrà laboravi. Memento, Domine, præclarorum quos ipse peregisti, laborum, & servorum tuorum, qui nunc toto animo vitæ rectè agendæ dant operam. Memento Testamenti, quod te tuis servis servaturum es pollicitus usque ad consummationem.

Pachomius non frustrà laboravit. Bonum & magnum opus fecit in Ecclesia. Nec frustrà ejus plantatio est eradicata. Etenim Divina Justitia, sicut de gente in gentem regna transfert propter iniquitatem, ita & Judæis dixit: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.* Et ipsum suum Evangelium etiam facit de gente ambulare in gentem. Quot sanctissimæ olim Ecclesiæ nunc degenerarunt in Apostaticas Diaboli Synagogas? O infelicem, & sanguineis lachrymis deflendam lapsi humani generis inconstantiam! Hæc ipsa evenit non singularibus dumtaxat Cœnobiis, sed integris Ordinibus. Monasteria, in quibus disciplinæ studium reponi non possit, laborant incurabili cancro, & postulant exstingui. Cancer iste ab ambitione incipit: Omne virtutis aurum pedetentim mutat in scoriam, omne vinum in aquam. Oranda est Divina Miseratio, ut omnes in Monasteriis ambitiosos dignetur supprimere. Quod dum à Divina gratia impetrare non possumus, istiusmodi Monasteria non possunt non ire in ruinam. Ita factum est Pachomianis, Templariis, Humilitatis, & pluribus aliis. Nec ideò Monasticus Ordo decrescit. Non plus quam vitis, dum aridi rami præciduntur. Mendicantes Ordines speramus esse perpetuos, & à Divina Gratia numquam deserendos. Adversùm hæreses & pravos mores gloriosa usque huc gesserunt certamina: Speramus fore ut eadem gerant & conficiant etiam adversùs Anti-Christum.

Demonstrator pergit: *Quibus temporibus plurima Monachorum millia per Orbem habitant extra claustra in Capellis, in Parochiis, aliisque locis, sine ea, quam Author intendit, communis vitæ norma aut disciplina, contra quoque quam pro ipsis tantùm Monachis, non pro Clericis sanciunt SS. Canones.* Et firmat hæc ex quibusdam capitulis sub titulo de Capellis Monachorum. Affirmat Monachos, qui Parochias regunt, & soli in ipsis habitant, vivere ac impingere in Canones. Et hujus prævaricationis arguit plurima per Orbem millia.

Respondeo esse acerbam censuram. Et ipsam graviter deviare. Etenim laborat errore Gulielmi Lemovicensis Episcopi, de quo ad Gualterum, Regularium in Stirpensi Ecclesia Clericorum Præpositum, scripsit S. Ivo Episcopus Carnutensis: *Graviter fert vestra Fraternitas, quod Lemovicensis Episcopus, in Synodo agens, interdixit omnibus Regularibus Clericis & regimen Parochiarum & Confessionem Pœnitentium. Qui rectius quidem fecisset, si omnes Sacerdotes ad Regularem vitam invitasset, quam regulariter viventes à Dominicarum ovium custodia penitùs removisset, quibus tantò plus displicet aliena malitia, quantò longiùs discesserunt à sua.* Ep. 96. Affirmat istud Guilielmi Synodale Decretum fuisse *indignam Canonici Ordinis injuriam*. Mecum exoptat, ut omnis Clerus ad communem in claustro vitam invitetur, & tunc ex ipso Presbyteri in Parochias destinentur. Dominicæ oves sic habebunt longè optimos Duces atque Custodes.

Rationem dat in litteris ad Lundensem in Dania Archiepiscopum Ven. Stephanus Episcopus Tornacensis, scribens de Petro, Nobili Dano, professo in Gallia vitam Canonicam: *Petrus sacræ Paginæ studens scholas veritatis in Auditorio, scholas virtutis frequentat in Claustro, cum neque hic sine veritate virtutem, neque ibi sine virtute combibat veritatem. Duo sugens ubera citò poterit impinguari, ut tamquam saginatus vitulus, vel fortis aries, aut filius arietum de grege Domini ad Altare ipsius & ipse immolari possit, & quando Vobis placuerit, pro aliis immolare.* Ep. 129. Hi Dominicorum Arietum filii in monasterio per plures annos vitiis mortificantur, & saginantur virtutibus: mortificati ac saginati emittuntur in Parochias, futuri Arietes gregum Duces. Et fiunt longè optimi. Ita faciunt etiamnum omnes Regulares Clerici, præsertim Præmonstratenses. Omnem Clerum opto esse ipsis similem. Opto cum S. Ivone, & multis aliis Ecclesiæ columnis, quarum aliquas laudavit *Exhibitio*.

Proindè *Demonstrator* debebat inter Monachos & Regulares Clericos discernere. Isti ad perpetuum Claustrum, hi educantur ad Ecclesiæ Præfecturam, & curam animarum. Utinam Ecclesiæ sint ipsorum plurima millia! Attamen eorum Prælati in dirigendis ad Parochias suis filiis, dignentur sequi Regulam, in laudata epistola præscriptam à S. Ivone: *Clerici Regulares ab hoc* parochialis Præfecturæ *officio nec penitus sunt removendi, nec indiscretè admovendi. Nam si penitus removentur, Canonico Ordini indigna fit injuria, cui tantò securius est credenda correctio vitæ alienæ, quantò majorem diligentiam adhibuit vitæ suæ corrigendæ. Si verò indiscretè Regularibus Clericis hoc onus imponitur, in quibusdam Ecclesiastica disciplina frangitur, & ipsi fratres, qui in Claustris, tamquam in castris, contra tentatores fortiter stabant & vincebant, cum soli ad pugnam prodeunt, in tentationibus facilè superantur.* Emittere non debent, nisi vitiis mortificatos, virtutibus saginatos, atque armatos.

CAPUT XIII.

Revincuntur quidam Demonstratoris errores.

INter alios, qui Fratribus Mendicantibus tentarunt prædicandi munus efestucare, posui Guilielmum de S. Amore, Sorbonicæ Scholæ Doctorem Theologum, & Canonicum Ecclesiæ Belluacensis. Demonstrator etiam hic amat rodere, & scribit: *Lis cum Guilielmo à S. Amore non fuit de subjecta hic materia, seu Verbi Dei prædicatione.* Adducit quædam Nicolai Trivetti verba, atque prosequitur: *Guilielmus hic non tam negabat eos posse prædicare, quam de eleemosynis viventes posse salvari. Volebat vel ipsum prædicationis obsequium, dummodò de eleemosynis viverent, non esse salvationis remedium. Et hac de causa depositus est.*

Respondeo hæc sibi ipsis non constare. Quid enim est, *Non tam negabat?* Qui non tam hoc negat quam istud, omninò negat utrumque. Interim istam Guilielmi purgationem, at sine veritatis præjudicio, admittamus, non refragabor. Admitto, quod Guilielmus admiserit Fratribus Mendicantibus competere Prędicationis officium. Porrò Fratres Prædicatores tunc non dumtaxat in suis Ecclesiis aut publicis plateis, sed etiam in Parochialibus atque Cathedralibus Basilicis poterant prædicare omni die, & omni hora. Etiam invitis Parochis atque Episcopis. Et hoc *Demonstrator* profitetur à tanto Ordinum Mendicantium hoste non fuisse improbatum aut impugnatum. Proindè Fratrum Prædicatorum jura debuerunt esse ferrea aut adamantina, quæ iste Guilielmus suis venenatis dentibus non præsumpsit attingere. Hodierna Fratrum Mendicantium jura sunt residua istorum portio: Ergò & ipsa sunt ejusdem materiæ, adeoque nec Guilielmus auderet rodere. Ecce, dum me rodit *Demonstrator*, semetipsum evertit. At hæc dixi sine veritatis præjudicio. Etenim quod iste Guilielmus etiam prædicandi munus nobis inviderit, est longè certissimum. Exstant ejus opera.

Inter articulos, de quibus sacer Prædicatorum Ordo apud Sedem Apostolicam accusavit Guilielmum de S. Amore, fuerunt hi: *Qui prædicant, & non sunt Episcopi, qui sunt Successores Apostolorum; vel Sacerdotes & Curati, qui sunt Successores aliorum Discipulorum; vel nisi vocentur à Presbyteris Curatis, sunt Pseudo-Apostoli, non facientes mentionem de commissione Episcoporum, vel Papæ, vel Legatorum ejus. Signum falsorum Apostolorum est, quod vadunt prædicare, ubi Christus fuit prædicatus vel prædicatur ab aliis: Quia Apostolus dixit de se, quod ipse prædicavit, ubi Christus non fuit prædicatus. Signum falsorum Prædicatorum est, quod de injuriis sibi factis recurrunt ad Dominum Papam, & impetrant litteras. Signum falsorum Prædicatorum est, quia volunt recipi in aliqua civitate, vel castro, vel societate, contradicentibus illis de communitate vel societate.* Hi omnes articuli nonne manifestè arietant prædicandi officium? Arietant præsertim Apostolicum privilegium, quo Fratres Prædicatores poterant, etiam invitis Episcopis, ubique locorum & temporum prædicare. Hinc Guilielmus cuidam suo libro dedit sceleratum hunc titulum: *Collectiones Catholicæ & Canonicæ Scripturæ ad defensionem Ecclesiasticæ Hierarchiæ, ad instructionem & præparationem simplicium fidelium Christi contra pericula imminentia Ecclesiæ generali per hypocritas Pseudo-Prædicatores, & penetrantes domos, & Otiosos, & Curiosos, & Gyrovagos.* Impudenter blaterat contra sacrum Prædicatorum Ordinem. Blaterat per delegatum ipsis prædicationis officium lædi Ecclesiasticam Hierarchiam.

Pergit *Demonstrator*, & ponit hunc titulum: *Ostenditur frequentandæ Parochiæ obligationem ad audiendum verbum Dei fuisse jam tum à tempore Apostolorum, quidquid sit interim de antiquis Regularium litibus circa eorum in Ecclesiis suis concionandi tantùm libertatem.* Et ad primam tituli partem firmandam conglomerat multa Decreta Romanorum Pontificum, Generalium ac Provincialium Synodorum, & plurium Episcoporum. Nostras autem de variis per Clerum attentatis litibus victorias, & gloriosas sententias nec rodit: Adeo sunt lucidæ ac firmæ. Et certè jam pridem transierunt in rem judicatam.

Et quidem quod Catholicæ Ecclesiæ in tres Patriarchales, ac tres Autocephalas Diœceses, harum Diœcesium in plures Metropoles ac Provincias, Provinciarum in Episcopales Parochias, & harum in plures Presbyterales aut Diaconales Districtus distributio sit Institutum Apostolicum, ego plenè profiteor, nemo Orthodoxus possit negare. Et hinc etiam lucet epistolas illas, quæ istam posteriorem distributionem adscribunt S. Dionysio Papæ, esse spurias atque stramineas. Quod item obligatio, qua Christianus populus adstringitur in sua Episcopali aut Presbyterali Parochia audire Dei verbum, atque alia divina, sit Apostolica lex, est æquè certum, & nemo possit inficiari. Quare Demonstrator chartam & tempus expendit sine necessitate, sine fructu. Omnis quæstio est de Parochialium Ecclesiarum in Regulares, præsertim Ordinum Mendicantium, Ecclesias accumulato jure. Hoc debet non dumtaxat rodi, sed everti.

Canonum Exhibitio, nescio ubi, dicit Demonstratorem esse imperitum antiquitatis Ecclesiasticæ. Est calami ex veritatis zelo impetus. Interim Demonstratoris stomachum acriter movit. Hinc doleo me non satis meminisse regulæ, quæ non minorem exquirit providentiam in emittendo Verbo, quam in jaciendo lapide. Et nihil magis ambio, quam ut omnes prophetent, & mereantur laudem. Gravissimè doleo, me non posse laudare. Etenim suam fundamentalem assertionem firmat per caduca testimonia, atque ita infirmat. Cogor paucis ostendere.

Presbyteralium erectionem Parochiarum esse Apostolicum opus, firmare incipit ex Apostolica ad Titum epistola: *Reliqui te Cretæ, ut constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Et addit Commentarium Theophylacti: *Volebat Paulus unamquamque civitatem habere suum Pastorem. Sic enim labor est brevior, & cura exactior.* Respondeo & S. Paulum & Theophylactum agere non de presbyteralibus, sed de Episcopalibus Parochiis: Apostolum per Presbyteros intelligere Episcopos. Ita censent omnes Patres,

tres, & Latini & Græci. Etiam Theophylactus, quem certè (dolens scribo) *Demonstrator* videtur nec inspexisse. Etiam hæc sunt ejus verba: *Episcopos hic*, ait Apostolus, *quemadmodum in Epistola ad Timotheum. Noluit enim universam insulam uni esse commissam, sed quamlibet Urbem proprium habere Pastorem. Sic enim & labor levior esset, & cura exactior*. Et quis est Theophylactus, ut inter testes, qui nos de Apostolico Instituto doceant, habeat ducatum, & agmen ducat? Est vir undecimi sæculi, & Michaelis Cerularii Schismaticus Sectator, adeoque ab Apostolico & tempore & spiritu plurimùm remotus.

Secundus *Demonstratoris* testis est S. Clemens Pontifex in Epistola tertia ad Jacobum Fratrem Domini, Hierosolymæ Episcopum. Adducit ille hujus verba, atque prosequitur: *Verba sunt obligationem denotantia. Sed Author mihi occurret quod suprà, eas constitutiones non esse veraciter Apostolicas, nec earum Collectorem esse Clementem Papam. Gratis tamen. Nec enim probat*. Respondeo distincta à *Demonstratore* confundi. Etenim aliud sunt Apostolicæ Constitutiones, aliud est ista epistola. Et hæc esse, illæ possint non esse Clementis. Interim etiam affirmo hanc epistolam esse spuriam. Ita asseverant omnes hodie eruditi. Est res clara. Etenim de S. Jacobo scribit in Virorum Illustrium Catalogo S. Hieronymus: *Jacobus triginta annos Hierosolymis rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est*. Est Christi Domini annus sexagesimus tertius. Pergit Hieronymus de S. Clemente: *Clemens IV. post Petrum Romæ Episcopus. Siquidem secundus Linus fuit, tertius Cletus. Obiit tertio Trajani anno*. Est Christi Domini centesimus secundus. Proindè ut Clemens possit ad S. Jacobum scripsisse, debuisset in S. Petri Cathedra sedisse per quadraginta annos, atque ita Petri tempus insigniter excessisse. Et ad duodecimum Domitiani annum scribit in Chronico Eusebius Cæsareensis: *Tertius Romanæ Ecclesiæ Episcopus præfuit Clemens annis octo*. Est Christi Domini annus nonagesimus tertius. Proindè triginta annis Jacobus obiit ante Episcopatum S. Clementis. Hinc rectè dixi istam epistolam esse spuriam. Quod ipsum demonstrare possim ex multis aliis.

Demonstrator agit Chronologum, & Parochialium Ecclesiarum jura studet firmare per paterna omnium sæculorum testimonia. Et laudo diligentem curam antiquitatis. At doleo, quod è primo sæculo nullum produxerit testem, nisi istam spuriam epistolam. Cur non protulit litteras S. Ignatii? Pro secundo sæculo adducit S. Justini Martyris secundam Apologiam, & librum
Cap. 7. Apologeticum Septimii Tertulliani. Hunc adducit infeliciter. Etenim Tertullianus primum ad Nationes librum affirmat à se scriptum circa Domini annum ducentesimum quinquagesimum: At verò Apologeticus liber est istorum librorum compendium, adeoque & posterior. Proindè est tertii sæculi, non secundi. An ista testimonia Parochiis faveant, ego nolim decertare. Etenim opto ut faveant. Attamen quod suo adhuc tempore multi per Africam pagi nullam haberent Ecclesiam, testatur in litteris ad quosdam Donatistarum Episcopos S. Augustinus. Quod ipsum de suis pagis affirmat Joannes Chrysostomus. Ep. 136.

Demonstrator ex Gratiani Decreto adducit & S. Augustinum: *Et hoc attendendum est, ut Missæ peculiares, quæ per dies solemnes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter eas populus à publicis Missarum solemnibus, quæ hora tertia Canonicè fiunt, abstrahatur*. Esse genuinum Augustini locum firmat authoritate Gratiani, Cardinalis Anselmi, Burchardi, ac S. Ivonis Carnutensis. Et adjungit: *Quem tamen aliqui referunt ad Synodum Agathensem*. Et gloriatur se hæc scripsisse in festo S. Augustini. Respondeo locum nec Augustini esse, nec Agathensis Concilii. Quo in libro, qua in epistola, quo in sermone ista Augustinus scripsit? Vocem, *Missa peculiaris*, nec in Augustino reperies, nec in Synodis Africanis. Adductus locus est S. Theodulphi Aurelianensis Episcopi, cujus integer contextus est suprà adductus.

CAPUT XIII.

Tridentini Decreti data per Exhibitionem *expositio stabilitur ac elucidatur*.

FAmoso sacrosancti Concilii Trid. Decreto dedi hunc Commentarium: *Synodus Ecclesiæ Parochialis jus non firmat contra Mendicantes Ordines, sed contra alias Parochiales Ecclesias, ac præsertim contra Oratoria, seu Capellas*. Demonstrator dicit esse *interpretationem insulsam*. Et adæquationem, quam Parochiales inter ac Regulares demonstravi Ecclesias, addit esse *imaginariam*. Et prosequitur: *Septem integris capitibus Chronologum egerat Author noster, sed istiusmodi, ut vano delectu ex omnigenis historiarum fragmentis larvam concinnarit, qua obvelare queat hanc* utique frequentandæ Parochiæ, *obligationem, ne à Fideli populo agnoscatur*. Scribit alia id genus plura, quæ irato boni viri calamo libens ignosco.

Lectorem remitto ad septem ista capita: Videat & judicet, an insulsa, imaginaria, & larvatica docuerim. Interim sine fundamento accusor obligationem, qua fidelis populus adstringitur suæ Parochiæ, obvelare. Est non leve crimen. Etenim cunctis Regularibus, ne contra Parochiales Ecclesias prædicent, interdicunt SS. Canones. Proindè ego aliud non docui, quam Regulares Mendicantium Ordinum Ecclesias esse Romanæ Sedis Appendices atque Vicarias, & quoad quasdam sacras functiones æquari Parochialibus.

Et quod S. Tridentina Synodus pro Parochiis non contra Regulares istas Ecclesias, sed contra alias Parochiales, præsertim contra Oratoria seu Capellas decreverit, volo iterum paucis demonstrare. Istam interpretationem non finxi ex meo arbitrio, sed didici à Gallicana Ecclesia. Etenim inter primates Tridentini Concilii Patres fuit Dominus Carolus Cardinalis à Lotharingia, Archiepiscopus Remensis. A Synodo redux mox ad ejus executionem celebravit suæ Provinciæ Concilium, & in ipsius duodecima sessione retulit hanc quæstionem: *Se libenter auditurum à Doctoribus, quid sit faciendum de eo, qui ad rem Divinam & Deum colendum numquam venit in suam Ecclesiam parochialem*. Nota benè: *Qui numquam venit*. Dominus Cardinalis quæsivit, an deberet aut posset excommunicari?

Et decima tertia sessio respondit: *Decreto de Divino cultu esse addendum, quod Laici tertio quoque Dominico intersint Missæ sacrificio in sua Parœcia.* Nota bene: *Tertio quoque Dominico.* Proindè ista Sessio censuit duobus Dominicis posse frequentari Regulares Ecclesias, & à Parochia non posse exigi, nisi unam tertiam. Et ad istud judicium firmandum Robertus Furius, S. Theol. Doctor, ac Ambianensis Episcopi Procurator, in septima decima sessione adduxit epistolam Leonis Papæ, qua populus jubetur convenire ad majorem Missam. Quæ, qualis, & cujus Leonis sit ista epistola, Furius non edixit. Est verò epistola ac Edictum IV. Leonis ad parochiales Presbyteros: *Nullus alterius Parochianum, nisi in itinere, si ibi placitum fuerit, ad Missam recipiat.* Singulas ferè suas Sanctiones Dominus Cardinalis illic firmat ex Tridentino Concilio, hic autem nihil decidere audet, sed anxius quærit, & Doctor Robertus nequit aliud adducere fundamentum, quam Canonem quarti Leonis. Quia nempè omnis ista veneranda Synodus noverat sacrosanctam Tridentinam non adversùm Monasteria sanxisse, sed pro Parochiis adversùm Parochias. Et hoc ipsum sanxit quartus Leo. Et ejus Edictum est Trid. Decreto lucidius. Hinc ipsum Doctor Robertus maluit adducere.

Domini Caroli Cardinalis in Remensem Cathedram Succesfor Dominus Ludovicus Cardinalis à Guysia Tridentinorum Decretorum fuit peritissimus, & tamen in suæ Provinciæ Synodo emisit hæc Edicta: *Diebus Dominicis ac Festivis in suas Parœcias populus conveniat, & Missæ, Concioni, ac Vesperis intersit. Nemini à propria Parœcia liceat abesse sanctissimis diebus Paschæ, Pentecostes, & Natalis Domini, nisi quem infirmitas, vel alia legitima causa, cum Parochi licentia excuset. Fraternitatis Societates ne diebus Dominicis, hora Missæ Parochialis, quæ competenti hora celebratur, fiant. Nevè in iisdem panis aut aqua benedicatur à Sacerdote sub pœna Suspensionis.*

Primus Canon est simplex admonitio. Secundus videtur respicere Decretum Tridentinum. Etenim mandat, ut tribus istis Festivitatibus omnes adsint Parochiæ, nisi legitima causa excuset, hoc est, dum potest commodè fieri. Reponit & antiquam Gallicanæ Ecclesiæ disciplinam, quæ omnem Diœcesis populum jubebat saltem per singulorum oppidorum & pagorum Primores in præfatis Festivitatibus adesse Sacrificio ac Verbo Episcopi. Ita mandant Synodus Agathensis, Epaonensis, Arvernensis, prima Matisconensis, quarta Aurelianensis. Et prima Aurelianensis sanxit.
Can. 25. *Nulli Civium Paschæ, Natalis Domini, vel Quinquagesimæ Solemnitatem in Villa licet celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.* Quod ipsum sanxit & Agathensis. Dominus Cardinalis voluit Parochiis hanc saltem fieri reverentiam. Censuit istos Canones à Tridentino Decreto non fuisse infirmatos. Verùm cur istos tres solos dies adstrixit ad Parochiam? Quod nosset à laudato Decreto nihil actum contra Regulares Ecclesias.

Quod ipsum clarissimè lucet ex tertio ejus Canone, Hic enim non nostris Ecclesiis, sed solis piarum Confraternitatum Oratoriis aut Sacellis mandat, ne Parochialis Missæ tempore celebrent suam Missam, ne benedicant Eulogiam, ne quævis alia faciant Officia, atque ita populum divertant à parochialibus Ecclesiis. Nempè Dominus Cardinalis noverat nostras Ecclesias esse Parochialibus pares, & Tridentinos Patres non adversùm illas, sed dumtaxat adversùm alias Parochias, ac præsertim Sacella sanxisse. Et hanc Remensem Synodum, elapsi sæculi anno octogesimo quarto celebratam, Gregorius XIII. Trid. Concilii Zelosus Observator ac Executor confirmavit.

Nostra assertio clarè liquet item ex Provinciali Synodo Domini Cardinalis Caroli Borbonii Archiepiscopi Rothomagensis. Parochialis Missæ & Concionis obligationem illa strenuè exaggerat, Tridentinum Decretum palam exequitur, atque adjungit: *Ne populus distrahatur à Missa parochiali, & ab auditione mandatorum Dei & Ecclesiæ, optamus ne in Capellis, ab antiquo etiam Episcoporum authoritate fundatis, aliæ Missæ celebrentur, quam illæ, quæ de fundatione existunt. Prohibemus quoque in quibusdam Ecclesiis, quæ simul Collegiatæ sunt & Parœciales, eadem hora cantari Missas Canonicorum & Parœcianorum; sed sub pœna Excommunicationis stari in his judicio Episcopi.* Solas Capellas & quædam Clericorum Collegia compescit, nequaquam Monasteria Ordinum Mendicantium. Quod nempè adversùm illa sola, non adversùm hæc Tridentini Patres sanxissent.

Eadem mente istos Patres intellexit in suæ Provinciæ Synodo Dominus Franciscus Cardinalis de Joyosa, Archiepiscopus Tholosanus. Laudat Trid. Decretum, atque adjungit: *Quo tempore Dominicis Festisque diebus Divina Officia recitantur, Sacra Missarum solemni cantu celebrantur, Concionesque in Cathedrali aut Parochiali Ecclesia publicè habentur, eo tempore nullæ in Confraternitatibus ceremoniæ, nulla Sacra peragantur.* Nec unum iota habet de Ecclesiis Ordinum Mendicantium.

Istæ Parochiarum contra Capellas aut Oratoria quæstiones sunt veteres, in Gallicana præsertim Ecclesia. Etenim similis olim lis fuit inter Parochialem Caletensem Ecclesiam & Leprosorii ibidem Capellam. Et inter initæ tandem pacis articulos fuerunt hi: *Leprosorii Capellanus aliquid usurpare non poterit, quod pertineat ad jus Parochiale. Et si quis Parochianorum ibi sæpè ad Missam venerit, admonitus à Presbytero suo, si hoc non emendaverit, publicè excommunicetur.* Hujus pacificationis instrumentum nuperrimè vulgavit Stephanus Baluzius in appendice ad Capitulare Reginonis Abbatis Prumiensis.

Istiusmodi olim lis etiam fuit inter Lambertum, primum Atrebatensis Ecclesiæ Episcopum, & S. Mauritii istic Capellam, cui ad Divina in Dominicis ac Festis diebus solemniter celebranda erat antiquum privilegium. Et ipsum tunc celebrata Trecensis Synodus ratum habuit. Attamen ad Lamberti intercessionem excepit Paschale festum, Pentecosten, & Dominicam Nativitatem. Antiquam Gallicanæ Ecclesiæ disciplinam voluit privilegia prævalere. Verùm Capella provocavit ad Sedem Apostolicam, & Paschalis II. Pontifex Lamberto rescripsit: *Nuper frivolam inter vos quæstionem ortam audivimus, de populo videlicet Capellæ sancti Mauritii: quod in præcipuis*

tipuis Festivitatibus in Capella ipsi Dominici Corporis & Sanguinis non debeant percipere Sacramenta. Quod profectò frivolum atque irrationabile omninò videtur, ut populus, qui ad Divina Officia in loco ipso per totum annum admittitur, in solemnibus diebus à Communione Dominici Corporis & Sanguinis excludatur. Judicavit pro Capella. Et voluit prævalere privilegium. Extant hæc in Chronico Belgico Ferreoli Locrii.

Similes quæstiones Ecclesia frequenter vidit inter Parochiales Presbyteros. Hinc enim in suo Capitulari statuit S. Theodulphus Episcopus Aurelianensis: *Nullus Presbyter fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ de alterius Presbyteri Parochia persuadeat, ut ad suam Ecclesiam concurrant, relicta propria Ecclesia, & suas Decimas sibi dent. Sed unusquisque sua Ecclesia & populo contentus, quod sibi non vult fieri, alteri nequaquam faciat.* Et malum adeò invaluerat, ut dutis Presbyteris debuerit comminari degradationem, aut certè diuturnum carcerem. Etiam Venerabilis Herardus Turonensis Archiepiscopus sanxit in suo Capitulari: *Ut nullus Presbyter alterius Parœcianum, nisi in itinere fuerit, vel Placitum ibi habuerit, absque licentia sui Presbyteri ad Missam recipiat, vel sollicitare præsumat.* Istiusmodi quæstiones nulli sæculo defuerunt. Et adversùm illas, nequaquam adversùm nostras Ecclesias decrevit Synodus Tridentina.

Cap. 14.

Cap. 29.

Sacrosanctam Synodum semper ita intellexit etiam nostra Belgica Ecclesia. Lucet ex Provinciali Synodo Domini Matthæi Hovii, Archiepiscopi Mechliniensis. *Quia unusquisque juxta Concilium Trid. Parochiæ suæ interesse tenetur ad audiendum verbum Dei: ubi commodè id fieri potest, quo tempore illud in Parochiali Ecclesia annunciatur, nemo in Capellis, quæ Parochiæ finibus continentur, concionari aut Missam celebrare præsumat sub pœna arbitraria. Et similiter nemo in eadem Ecclesia sub Concione Missam etiam privatam celebret.* Disertè affirmat istum esse sensum Trid. Concilii.

CAPUT XV.

Exponitur S. Caroli Borromæi mens circa Tridentinum Decretum.

Quidam assiduè inclamant S. Carolum Borromæum. Et censent ab ipso affirmari, quod Trid. Synodus decreverit in Regulares Ecclesias. Et probant ex ejus sexta Synodo. At doleo istud Synodale Decretum à Demonstratore non produci integrum. Ipsum est meæ assertioni firmissimus murus, ideoque volo integrum exhibere. Parochialium Ecclesiarum frequentationem ex pectore commendat, & prosequitur: *His igitur Trid. Synodi Decretis, & veteri salutarique exemplo adducti, cùm populum urbis, Diœcesis, Provinciæque Mediolanensis nostræ, rebus ad salutem necessariis instructum, per bona opera ad præmium sempiternum perducere summoperè in Domino cupiamus, hac nostra mon tione eos universos & singulos cohortamur, ac per viscera misericordiæ* JESU-CHRISTI *obsecramus atque obtestamur, ut quamvis in suis Vicinlis, Oppidis, & Suburbiis, Oratoria, Capellas, aliasque Ecclesias habeant, ubi sanctissimo Missæ sacrificio interesse possint, frequenter tamen Dominicis saltem, aliisque solemnibus Festis diebus ad suam quisque Parochialem Ecclesiam conveniant, ubi à Parocho, cui cura commissa est, verbo Dei pascantur, Fidei Christianæ rudimentis, aliisque animarum saluti necessariis præceptis erudiantur, ad sanctissima Sacramenta religiosiùs percipienda instruantur, ad eorumdemque frequentem usum, ut illa sancta Synodus optat paternis ejus exhortationibus in dies magis inflammentur.*

Notanda sunt verba: *Cohortamur, obsecramus, obtestamur.* Non mandat S. Caroli Synodus, sed dumtaxat hortatur ac monet. Notanda item verba: *Frequenter saltem Dominicis, aliisque solemnibus Festis diebus*: Hortantur ac monent non per singulas Dominicas ac festivitates, sed dumtaxat frequenter adiri Parochialem Ecclesiam. Notanda præsertim sunt hæc palmaria verba: *Oratoria, Capellas, aliasque Ecclesias.* Altè prædicant Trid. Synodi Decretum, uti à me, ita & à S. Carolo, atque ipsi assidentibus Episcopis fuisse intellectum. Istud ipsum clamant hæc verba: *Ad suam quisque Parochialem Ecclesiam.* Clamant Trid. Synodum non adversum Regulares Ecclesias, sed pro Parochiis adversum Parochias, ac præsertim adversùm Oratoria & Capellas sanxisse.

S. Carolus sanxit præsertim pro Rusticis Fidelibus, & pro ipsorum Pagensibus Ecclesiis. Lucet ex his verbis: *Quamvis in suis Vicinlis, Oppidis, & Suburbiis.* Nullam facit mentionem de civitatibus. Item ex his verbis: *Nec quemquam aliquod, quod vel ex Parochialis Ecclesiæ aliqua distantia, vel ex pluvia, frigore aestu, temporisve vicissitudine existit, incommodum ab hoc officio deterreat.* Mediolanensis Provinciæ Rustici ac Oppidani sequebantur hanc Gallicanis olim Rusticis ac Oppidanis factam à secunda Matisconensi Synodo indulgentia: *Si quis vestrum proximam habet Ecclesiam, properet ad eandem, & ibi Dominico die semetipsum precibus, lacrymisque afficiat.* Nec solam viciniorem Parochialem Ecclesiam, sed etiam Agraria Oratoria frequentari à Rusticis permisit Gallicana olim Ecclesia. Lucet ex Synodo Agathensi: *Si quis etiam extra Parochias, in quibus legitimum est, ordinariusque conventus, Oratorium in agro habere voluerit, reliquis festivitatibus, ut ibi Missas teneat propter fatigationem Familiæ, justa ordinatione permittimus. Pascha verò, Natale Domini, Epiphaniam, Adscensionem Domini, Pentecosten, & Natalem S. Joannis Baptistæ, vel si qui maximi dies in festivitatibus habentur, non nisi in civitatibus, aut in Parochiis teneant.* Can. 1. Can. 21.

Eadem igitur Indulgentia obtinebat in Provincia Mediolanensi, ideoque S. Carolus istum Agathensem Canonem resumpsit, imò & insigniter ampliavit. Sanxit ista Oratoria frequenter deseri, diebus Dominicis ac solemnibus Festis frequenter accedi Parochialem Ecclesiam, & neminem ob defatigationem aut istiusmodi causam debere deterreri.

Quæ omnia lucidissimè patent ex his etiam Synodalibus S. Caroli verbis: *Fuit olim tanti apud antiquos Patres ille frequens ad Ecclesiam propriam Pa-*

Parochialem Fidelium conventus, ut ad hanc disciplinam, populi Christiani Institutioni valdè accommodatam, retinendam certis Decretis cautio aliqua adhibita fit. Primò enim hoc jussum est, ut Dominicis Festisque diebus Parochi, antequam Missam celebrent plebem interrogent, an alterius Parochiæ fidelis adsit, qui contempto Presbytero ibi Missam audire velit; quem si invenerint, statim indè ejiciant, & in Parochialem suam Ecclesiam ad Missam audiendam redire compellant. Deindè, illud planè vetitum fuit alienæ Parochiæ fidelem à Parocho ad Missam recipi, nisi in itinere fuerit, aut Placitum ibi habuerit. S. Caroli Synodus disertè affirmat à Trid. Conc. fuisse innovata & firmata Nannetensis Synodi, & quarti Leonis Decreta, quæ palàm agunt non adversùm Regulares Ecclesias, sed pro Parochiis adversùm Parochias, ac præsertim adversùm Oratoria ac Capellas.

Pergit S. Caroli Synodus: *Cujus veteris disciplinæ restituendæ, in usumque revocandæ desiderio flagrans olim summus Pontifex Urbanus VI. eo de genere Apostolica Sanctione diligentissimè cavit.* Quod sextus Urbanus de hac re cogitaverit aut sanxerit, fateor me ignorare. Et sanè horrendis schismatum, & indè natorum in omni Europa bellorum motibus ille distractus videtur ista pristino statui permisisse. Quare pro Urbano VI. fortè legendus sit Urbanus V. Etenim hic per Petrum Narbonensem & Goffredum Tholosanum Archiepiscopos indixit & celebravit Vavrensem
Can. 84 Synodum, in qua editus est hic Canon: *Ut honor debitus Parochialibus Ecclesiis observetur, & animarum periculis obvietur, salubriter duximus statuendum, quod Parochiani diebus Dominicis & festivis ad suam Parochialem Ecclesiam veniant, Missas integras audituri. Et si per duos Dominicos dies continuos Missas in dictis Ecclesiis, legitima caussa cessante, non audiant, ex tunc habebunt Parochiales Presbyteri commonere non venientes, se revelaturos in Ecclesiis nominatos, posteà excommunicandos.* Hanc Synodum cum aliis Narbonensis Galliæ Conciliis nuper vulgavit Stephanus Baluzius.

Respondeo istum Canonem esse ejusdem generis, ideoque nobis non obesse. Agit de Pagensibus præsertim, ac Oppidanis Parochiis. Etenim Urbanus quintus successit Innocentio sexto, & sexto Clementi, coram quibus Mendicantes Ordines de suis potentissimis Adversariis gloriosissimè triumpharunt. Absit ut Urbanus ista judicia circumduxerit. Fuit e S. Benedicti Ordine evectus ad S. Petri Cathedram, & cunctis Regularibus longè amicissimus. Et singulariter Ordinibus Mendicantibus. Etenim è sacro Prædicatorum Ordine Guilielmum Sudre Lemovicensem, ex S. Francisci familia Marcum Viterbiensem, & ex Venerando Carmelitarum Ordine Bernardum Ambasiensem promovit ad eminentissimam purpuram Romanæ Ecclesiæ. Eodem tempore Prædicatorum Ordo Hugonem de Vitonio, Gerardum Domarum, Joannem Morlandinum, & Nicolaum Rosellum, Franciscana Familia Pastorem de Albernaco, Eliam de Hannibaldis, Guilielmum Farinerium, & Fortanerium Vasselli, noster S. Augustini Ordo habebat in S. Collegio Guilielmum Cremonensem. Absit ut tanti Ecclesiæ Principes viderint suorum Ordinum jura castrari.

Quid opus multis? Praxis est optima interpres legum. Belgarum plurimi visitarunt Italiam, & Mediolanensis Provinciæ tam Metropolim, quam suffraganeas civitates lustrarunt. Viderunt earum mores & Ecclesiasticam disciplinam. Viderunt Ordinum Mendicantium Ecclesias non minùs, quam Parochiales, imò & longè ampliùs frequentari. Noverunt nullum Episcopum aut Parochialem Presbyterum contradicere isti frequentationi, imò bono operi congaudere. Istiusmodi quæstiones istic ignorantur. Paradoxa ingenia illic norunt sibi capistrum statim non defuturum. Et ista omnia S. Carolus illic invenit, probavit, & stabilivit. Fuit quorumdam Ordinum Cardinalis Protector. Et in ipsis non minùs ipsorum jura, quam Monasticam disciplinam dilexit, fovit, protexit, auxit. Quarè quicumque S. Antistitem student nobis Adversarium suadere, sunt non dumtaxat in nos, sed etiam in ipsum insigniter injuriosi. Prodicatur vel unum verbum, quo S. Carolus Trid. Decretum dicat emissum in Regulares Ecclesias, cantabo solemnem palinodiam. Et mei erroris veniam ab omni Ecclesia supplex deprecabor. Firmus loquor, quia certus sum neminem, nisi errando, posse contra hæc disputare.

CAPUT XVI.

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ circa Tridentinum Decretum sensus exponitur ac stabilitur.

QUod Romana Ecclesia censeat Trid. Decretum non adversùm Regulares Ordinum Mendicantium Ecclesias, sed pro Parochiis adversùm Parochias, ac præsertim adversùm Oratoria & Sacella sanxisse, firmavi ex authentico judicio, quo Eminentissimi DD. declararunt Fideles à suis Episcopis non posse per Censuras aut alias pœnas compelli ad deferendas Regularium Ecclesias. Addidi sic posse compelli ad deferendas alienas Parochias, ideoque Synodum pro Parochiis adversùm Parochias sanxisse. Et spero quod scripserim vera ac recta. Aliud tamen censet *Demonstrator*: En ejus verba: *Quod possit Episcopus suos subditos magis cogere per pœnas aut Excommunicationes ad abstinendum ab alienis Parochiis, quam à Regularium Ecclesiis, falsum est. Nam nec hoc dicit Declaratio, nec aliundè potest manifestum fieri.*

Respondeo esse manifestum. Etenim ista sacra Declaratio non induxit novam reservationem, nec Dominos Episcopos noviter spoliavit potestate, quam semper habuerùnt in Ecclesia, & qua semper fuerunt usi. At verò istiusmodi est potestas suos subditos per Censuras & pœnas, etiam per excommunicationem cogendi ad abstinendum ab alienis Parochiis, Oratoriis, & Capellis. Etenim superius laudata Vavrensis Synodus in eos, qui duabus Dominicis suam non accederent Parochiam, disertè edixit: *Ex tunc habeant Parochiales Presbyteri commonere non venientes, se revelaturos in Ecclesiis nominatos, posteà excommunicandos.* Et superiùs adducta inter Caleiensem Parochiam, & ejusdem Oppidi Leprosorium concordia habet: *Si quis Parochianorum ibi*, in Leprosorio, *sæpè ad Missam venerit, admonitus à Presbytero suo, si id non emendaverit, publicè excommunicabitur.* Et Sonnatii Remensis Archiepiscopi Synodalia Statuta habent: *Curet Pastor ovem suam, & non*

& non negligat. Et injungat interesse Missæ Sacrificio diebus solemnibus & Dominicis. Agnoscat ejus faciem. Et si bis absit in anno, prohibeatur eidem Ecclesiæ ingressus, & careat Pastorali sepultura, & consolatione. Et Franciscus Cardinalis de Pisanis, ac Narbonensis Archiepiscopus, ad quinquagesimum primum elapsi sæculi annum sanxit in suæ Pro-

Cap. 4. vinciæ Synodo: *Præcipimus Parochis omnibus, eorumque vicem gerentibus, è Suggestu seu Pronao Parochianos monere, Excommunicationis sententiam minitantes, ut unusquisque ad Missam Parochialem veniat, diebus præsertim Dominicis, & domesticos omnes secum ducat. Neque exeant (ut fit) aut Concione habita, aut elevato Corpore Christi, sed exspectabunt quousque Sacerdos Auditoribus benedixit: Ne in excommunicationis sententiam incidant.* Synodus excommunicat non solùm Parochialis Sacrificii at verbi neglectores, sed etiam ipsorum necdum completorum Desertores.

Hæc omnia sanciuntur pro Parochiis adversum Parochias ac Oratoria. Et sunt plurima istiusmodi exempla atque Decreta. Et sanè Parochiæ frequentandæ lex est antiquus & magnus Ecclesiæ Canon, ideoque ejus prævaricatio est grave crimen, dignum compesci & puniri per Ecclesiæ Censuras. At verò Ecclesiarum Regularium Frequentatores Episcopus non potest censurare, nec per ullam pœnam cogere ad frequentandum Parochiam. Nec ulla potest id Synodus Episcopalis. Dominus Carolus Cardinalis à Lotharingia, Remensis Archiepiscopus, etiam illos, qui toto anno Parochiam nec semel accedebant, non præsumpsit per Censuras invadere. Quare certum & manifestum est, quod Regulares Ecclesiæ sint æquales Parochialibus, & quod nullatenus adversum ipsas sanxerit Tridentina Synodus.

Hanc meam assertionem firmavi etiam ex quadragesima prima Constitutione Beati Pii V. Pontificis. Scripsi Sanctissimum Pontificem è Tridentinis circa Regulares Decretis fuisse quædam interpretatum seu declarasse, quædam fuisse moderatum. Scripsi ex alia ejus Constitutione, cujus

Constit. 133. hæc sunt verba: *Nuper quasdam Declarationes & Moderationes circa nonnulla Concilii Tridentini Decreta, Regulares personas Ordinum Mendicantium, eorumque Instituta concernentia, edidimus & promulgavimus.* Tridentino de frequentandis Parochiis Decreto dixi esse adhibitam non moderationem, sed Declarationem. Et adduxi lucida Pontificis verba. Adjunxi similes Declarationes esse Actus Apostolicæ Cathedræ, adeòque infallibiles, qui per Successorem non possint circumduci. Et quod vera ac recta dixerim, evincunt antiquæ ac famosæ quæstiones circa tria Capitula Concilii Chalcedonensis.

Interim *Demonstrator* hæc etiam rodit; affirmat proprias istiusmodi Declarationes fuisse ab ipso Pio circumductas, ideoque & circumduci potuisse per Gregorium XIII. Et probat ex vigesi-

Cap. 15. mæ tertiæ Sessionis Decreto: *Decernit S. Synodus, nullum, etiam Regularem*, utique Presbyterum, *posse Confessiones Sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi ab Episcopis per examen, si ipsis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem obtineat.* Decretum hoc Beatus Pius fuit hoc modo interpretatus: *Declaramus, quod circa Confessiones à Regularibus audiendas statuitur, hoc etiam Mendicantium Ordinum Fratres, à suis Generalibus vel Ministris Provincialibus ad audiendas Confessiones utriusque sexus Christi Fidelium approbatos, minimè comprehendat.* Declaravit sub vocibus, *Etiam Regularem*, non comprehendi Fratres Ordinum Mendicantium. Et istam fuisse mentem sacrosancti Concilii. Et benè declaravit. Ex quo lucet, quod in odiosa materia nos non comprehendamur sub generali nomine *Regularium*. Et hinc Apostolica Diplomata, dum nos comprehensos volunt, passim adjungunt: *Etiam Mendicantes.* Quod est bene notandum.

Et Beatum Pium istic non fuisse moderatum, sed declarasse Demonstrator fatetur: Verùm adjungit istam Declarationem fuisse ab ipso Pio circumductam, ideoque istiusmodi Declarationes non esse infallibiles atque immobiles. Et probat ex laudata ejus posteriori Constitutione: *Quia illarum*, Declarationum & Moderationum, *vigore Sacerdotes Regulares* Mendicantium *Ordinum quandoque minùs idonei & inhabiles Confessionibus Sæcularium audiendis ab eorum Superioribus præpositi absque aliqua Episcoporum, sed sola Magistri Ordinis Provincialium Ministrorum approbatione admittuntur; nos super his pro debito pastoralis Officii salubriter providere volentes, tenore præsentium hac nostra Constitutione perpetua sancimus, & declaramus Decretum Concilii Tridentini de Approbatione Regularium, audiendis Confessionibus sæcularium præpositorum, ab Episcopis facienda observari debere etiam in omnibus Regularibus quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium.*

Respondeo notanda esse verba: *Sancimus & declaramus observari debere.* Sensus est: Sancimus, & declaramus hujus sanctionis virtute debere observari. Proindè sanctissimus Pontifex suam priorem Declarationem non circumduxit sed stabilivit. Attamen Tridentinum Decretum ad personas, quas non comprehendebat, ob rationes extendit. Nec simpliciter dixit, *Sancimus*, sed adjungit, *Hac nostra Constitutione perpetua.* Alta voce prædicat Tridentinum Decretum à se non declarari noviter, sed extendi. Eadem de causa addit: *Etiam Mendicantium.* Utique Synodali Decreto non comprehensorum. Quare Apostolicas, quas ex Cathedra facit Pontifex, Synodalium Decretorum Declarationes esse infallibiles atque immobiles, sit fixum atque inconcussum.

At verò quod Beatus Papa Pius Tridentinum de frequentandis Parochiis Decretum sit non moderatus, sed declarans interpretatus nec Demonstrator negat. Quare Successor Gregorius istam Declarationem non tetigit, sed reliquit intactam. Et quod alii insuper Successores idem censuerint, demonstravi pluribus testimoniis ac exemplis. Et hæc *Demonstrator* non scit rodere, nisi dicendo esse historias Mexicanas. At an quia Mexicanæ, ideò non Christianæ? Interim adduxi & alias. Porrò Pius quintus lucidè declaravit Tridentinum Decretum esse pro Parochiis contra Parochias, non contra Ecclesias Regulares. Et ex dictis vides, quod Romana Ecclesia, dum ita placuerit, ejusdem Pontifi-

cis de Episcopali Fratrum Mendicantium examine Constitutionem circumducere poterit sine vulnere Tridentini Decreti.

His insuper confirmandis adduxi verba Aug. Barbosæ: *Hodiè usus observat, ut quisque extra Parochiam suam Concionem audire valeat*. Ad hæc Demonstrator: *Rursum hoc falsum imponit Barbosæ. Nam non est ejus hæc conclusio, sed teste ipso, Theophili Parochiani*. Et pergit: *Non imus quidem inficias, eum esse usum in multis locis, seu corruptelam potius, Canonibus & Decretis Pontificum, ut jam ostendimus, contrariam*.

Respondeo me non falsò imposuisse. Inspiciatur textus Augustini Barbosæ. Quod autem etiam Parochialis Theophilus eamdem conclusionem habeat, est nobis gratulandum. Etenim iste Theophilus est quis pertinax, Fratris Capuccini larvam indutus, Ordinum Mendicantium Adversarius, ideòque istud ipsi à manifesta veritate extortum pro nobis testimonium non est parvi faciendum. Et ubi Aug. Barbosam rursum falsò adduxi? Qui Canones, quæ Apostolicæ Sedis Decreta affirmant istum morem esse sibi adversam corruptelam? Aniles calumniæ & fabulæ.

Ad laudatum ab Augustino Barbosa & Parochiali Theophilo morem adjunxi: *Verùm an iste usus se extendat ad alias Parochias, & præsertim ad Oratoria & Capellas, ignoro. Si se extendat, debet retrahi, & reponi antiqua disciplina*. Demonstrator etiam hæc rodit. *Promiscuus est iste usus tam pro Parochiis adversùm Parochias, quam pro Mendicantium Ecclesiis, adversùsque easdem, quæ tamen non patitur Author, nempè eatenus possessor boni proprii, ut simul sit æmulus alieni*.

Qualia stipendia magnus Papa Leo ab Hilario Arelatensi Archiepiscopo, dum ipsum ab invadendis aliarum Provinciarum Episcopalibus Consecrationibus compescuit, retulerit, edicit ipse in litteris ad Episcopos Provinciæ Viennen-
Ep. 98. sis: *Non enim nobis Ordinationes vestrarum Pro-*
cap. 6. *vinciarum defendimus, quod poterit forsitan ad depravandos vestræ Sanctitatis animos Hilarius pro suo more mentiri; sed vobis per nostram sollicitudinem vindicamus, ne quid ulteriùs liceat novitati, nec Præsumptori locus ultrà jam pateat vestræ cassandi*. Ego etiam Parochialium Ecclesiarum jura defendi, & dicor aliena bona æmulari. Certè si de Parochia adversùs Parochiam, & præsertim adversùs Oratoria & Capellas agamus, iste mos est admodùm obnoxius periculo corruptelæ. Etenim Nannetensis Canon, quarti Leonis Capitulare, & multa alia Ecclesiæ authentica Decreta alienum Parochianum mandant ejici ex aliena Parochia, & ad propriam compelli etiam per excommunicationem, Oratoria & Capellas interdicunt rigidissimè. Et hosce Canones esse à S. Trid. Synodo innovatos affirmat in sua sexta Synodo, eosdemque ipse ibidem innovat atque exequitur S. Carolus Borromæus. Proindè non tantùm Oratoria & Capellæ, sed etiam Parochiales Ecclesiæ debent observare istos Canones, aut certè ipsorum mortem demonstrare. Verùm ipsi omninò vivunt, ideòque citra gravem prævaricationem non possunt non observari. Ecce ego aliena bona non æmulor, sed Parochialium Ecclesiarum jura defendo.

Demonstrator pergit rodere: *Enimverò quasi & Ecclesia circa disciplinam plusculum aliquid sanctius speraret à Mendicantium Ordinum, quam ab alterius cujuscumque Parochiæ Ministerio*. Respondeo hanc quæstionem jam dudum esse decisam ab Urbano II. Pontifice, & omni Gallicana Ecclesia in Concilio Nemausensi. Ista sententia à sæculis transivit in rem judicatam, & ejus continua non cessat executio.

CAPUT XVII.

Alexandri VII. Pontificis in causa Andegavensi Decretum exponitur ac stabilitur.

Alexandri VII. Pontificis, qui motas quæstiones inter Andegavensem Episcopum & Ordines Mendicantes composuit, Rescriptum scripsi esse haustum ex simili Rescripto Xixti quarti, assumpti ad Pontificatum ex S. Ordine sancti Francisci. Hinc quædam ejus verba adduxi. Et quia nostri miserandi temporis faciem refert, volo nunc integrum adducere.

Nos igitur attendentes, quod sacrosancta Romana Ecclesia ab ejus fundatione primæva in Ordine Sacerdotali, quem Petrus Apostolus & ejus Successores observarunt, instituta, & per viros providos & Sacerdotes virtuosos adaucta, & longissimis temporibus feliciter conservata extitit. Rursusque animadvertens quod hodiernis temporibus hominum crescente malitia, nisi ager Dominicus cultoribus idoneis, buccinatoribus Spiritus sancti, & præconibus Verbi Dei (qui præter cæteros in Ordinibus Fratrum Mendicantium gratia assistente Divina in copioso numero reperiuntur) assiduè coleretur, vepribus malorum, & sentibus vitiorum omnium celeriter obrueretur: Non potuimus non nisi ab intimis cordis nostri dolere, quod inter tales viros, qui se mutua charitate diligere, & alter alterius, juxta Apostolum, onera portare deberent, discordiæ seminarium excitaretur. Undè cum vellemus super his ea, qua decet, maturitate consulere, Venerabilibus Fratribus nostris Gulielmo Hostiensi, & Angelo Prænestino Episcopis, dilectis filiis nostris Juliano tituli sancti Petri ad Vincula, ac Petro tituli sancti Sixti Presbyteris Cardinalibus, vivæ vocis oraculo commisimus & mandavimus, ut à singulis partibus prædictis, vel eorum Procuratoribus legitimis, auditis hinc indè propositis, inter eas concordiam tractarent. Qui quidem Episcopi & Cardinales, statutis loco & tempore, convocatis, auditis & intellectis partibus prædictis (ut præfertur) & in præmissis graviter & consultè procedentes, partes ipsas de communi earumdem consensu ad concordiam infrascriptam perduxerunt. Videlicet, quod ipsi Parochiani Sacerdotes de cætero non dicant à Mendicantibus hæreses processisse, cum in veritate fides nostra sit illuminata, & Ecclesia exaltata per eosdem, & præsertim per Ordines Prædicatorum & Minorum, ut jura testantur. Quodque Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum Parochiis diebus Festivis & Dominicis, cum jure sit cautum illis diebus Parochianos teneri audire Missam in eorum Parochiali

Eccle-

Ecclesia; nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent. Quodque etiam nec Fratres, nec Curati inducant aliquo modo Laicos ad eligendum sepulturam apud eos, & benè caveant propter pœnas, quas imponunt Canones, cum sit libera. Quod etiam ipsi Mendicantes desistant prædicare, quod Parochiani non sint obligati saltem in Paschate proprio confiteri Sacerdoti, quia de jure tenetur Parochianus saltem in Paschate proprio confiteri Sacerdoti. Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censeantur exclusi, quò minùs secundùm juris communis & Privilegiorum eisdem concessorum dispositionem, Confessiones audire & pœnitentias injungere valeant. Quod etiam de cætero inter ipsos Fratres Mendicantes & Curatos quoad effectum prædicandi, horas cantandi, campanas pulsandi, servetur consuetudo antiqua, quæ temporibus antiquis servata fuit in ipso Oppido Eslingensi. Et casu quo veniat aliqua occasio sive necessitas, non fiat commutatio temporis vel horæ in ipsis prædicationibus fiendis, nisi de consensu partium. Quodque etiam ipsi Fratres in sermonibus eorum non detrabant Prælatis & Rectoribus parochialium Ecclesiarum. Nec etiam populos à suarum Ecclesiarum parochialium frequentia & accessu abstrabant sive retrabant quoquo modo. Et vice versa ipsi Rectores & Prælati aliquo modo non detrabant Mendicantibus, sed illum favorem quem possunt, eis impendant, & in omnibus & per omnia præstent, ita ut vera unitas & perfecta charitas inter eos ostendatur.

Est ipsissima prorsùs contentio. Nempè *Impii in circuitu ambulant*. Hoc est, impiorum Princeps & Dux diabolus, ut humanum genus in suos casses circumscribat, antiquas ac sepultas, dum novas non valet obtrudere, discordias exhumat, spargit per mundum, ambulat in istis gyris, & quærit ad sibi congyrandum apta ingenia. Xixtus Pontifex disertè dicit: *Cum jure cautum sit illis diebus Parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia*. Non in aliqua Parochia, sed & ipsorum propria. Et adjungit: *Per hoc tamen Fratres Mendicantes non censeantur exclusi*. Disertè affirmat antiquum de frequentanda parochia Canonem esse jam circumseptum moderamine, ut pro Parochia adversùm Parochiam sanciat, non adversùm Ecclesias Ordinum Mendicantium. Et non tacet moderaminis radicem. *Quò minùs secundùm juris communis & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem*, &c. Per jus commune omninò intelligit octavi Bonifacii Constitutionem, quæ & tunc exstabat in Clementinarum Codice, adeoque erat jus commune. Et ex isto Xixtino Diplomate dixi esse haustum non dumtaxat septimi Alexandri Rescriptum, sed etiam Decretum Tridentini Concilii. Quid deliqui? Nonnè avitus generalium etiam Synodorum mos est suos Canones ex prioribus fontibus sumere? Earum munus est paternam disciplinam stabilire.

Canonum Exhibitio laudavit hæc verba: *Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censeantur exclusi*. Et prætermisit hæc: *Quò minùs secundùm Juris communis & privilegiorum eis concessorum dispositionem Confessiones audire, & pœnitentias imponere valeant*. Hoc *Demonstrator* rodit: *Exhibitio omisit duplici de causa. Primò, ne appareat ex bis falsitas rationis, quam subjungit*: Quia nempè Mendicantium Ecclesiæ sunt parochialibus Ecclesiis per omnia adæquatæ. *Non enim aliter hic adæquantur, si tamen adæquantur, quam quoad Confessiones audiendas, & pœnitentias imponendas. Secundò, quia Xixtus, uti quoque Alexander, dum circa auditionem verbi Dei privilegiorum non faciunt mentionem, innuebant ejusmodi nulla reperiri. Adeò fuit artificiosa hæc ab Authore Verborum omissio.*

Respondeo nullam intercessisse artem. Prætermisi verba illa, quod non tangant præsentem quæstionem. Hic enim non de Paschali Confessione disceptatur, sed de Dominicali ac Festivali Concione. Nolui parerga adducere. Nec ista omissio assertam à me inter parochiales ac Regulares Ecclesias æqualitatem adjuvat, sed potiùs minuit ac infirmat. Etenim hæc verba, *Quò minùs secundùm juris communis & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem, Confessiones audire, & pœnitentias injungere valeant*, adversativam clausulam, *per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censeantur exclusi*, non contrahunt, sed ampliant, hoc sensu: Quò minùs valeant etiam Confessiones audire, & pœnitentias injungere. Erat quæstio de tribus: De parochiali Missa, de electa Sepultura, ac de Confessione Paschali. De hac erat palmaris quæstio. Etenim isto etiam tempore quidam Sorbonæ Magistri sustinebant, istam apud Fratres Mendicantes factam Confessionem non esse validam, ideoque coram parochiali Presbytero repetendam. Hinc Xistus Pontifex hunc articulum censuit singulariter exprimendum.

Et quomodò possit Xixtus jus commune & Fratrum Mendicantium etiam circa Dei verbum privilegia non agnoscere? Etenim è S. Francisci Familia adscendit S. Petri Apostolicam Cathedram, & Monasticæ Professionis fuit semper amantissimus. De antiquo Romanorum Pontificum habitu scribit in libro contra Gerardum Engolesmensem Episcopum Venerabilis Arnulphus, tunc Sagiensis Archi-Diaconus, postmodò Episcopus Lexoviensis: *Quibus in præsentiarum vestibus inducatur Romanus Pontifex, jam non ex ipsius pendet arbitrio, sed Sanctorum Patrum antiqua Constitutione decretum est*. Eandem Constitutionem laudat Windeshemensis Capituli Chronicum, atque adjungit: *Nisi ad Papatum de regalis Sanctorum Benedicti aut Francisci quis fuerit assumptus. Tunc enim vestem Ordini suo congruam solitus est deferre*. Hujus pietatis Xixtus fuit tenacissimus. Et in suo Ordine fuerat zelosissimus Concionator. Proindè noverat Octavi Bonifacii Constitutionem, quæ nos omni hora & omni die concionari permittit, non tantùm in nostris Ecclesiis, sed etiam in publicis plateis: Et ob nullius, nisi ob solius ista hora concionantis Episcopi reverentiam vult nos silere. Hoc commune Jus, item & alia privilegia Xixtus plenissimè noverat.

Cap. 4.

Et istud ipsum altissimè clamat præsens ejus Diploma. Adduco verba: *Quod etiam de cætero inter ipsos Fratres Mendicantes & Curatos, quoad effectum prædicandi, horas cantandi, campanas pulsandi servetur consuetudo antiqua, quæ temporibus antiquis servata fuit in ipso Oppido Eslingensi.*

Et

Et casu quo veniat aliqua occasio sive necessitas, non fiat commutatio temporis vel horæ in ipsis prædicationibus fiendis, nisi de consensu partium. Parochiales istius Oppidi & Mendicantium Ordinum Regulares istic Ecclesias manifestè æquat, & ambas manere jubet in sua consuetudine aut Concordato. Ex hoc possit illa duxisse originem. Pontifex mandat istarum Ecclesiarum Conciones esse paris fructus & dignitatis, & alteram ab altera non impediri.

Porrò cur septimus Alexander in sua Andegavensium quæstionum decisione partes non ad privilegia aut antiquum Octavi Bonifacii jus remiserit, abunde dixi: Quia nempè clarum est Trid. Synodum non adversùm Regulares Ecclesias, sed pro Parochiis adversùm Parochias sanxisse. Licet occidat miseros crambe repetita magistros, denuò audiamus optimi Pontificis Verba. Inter damnatas ab ista Gallicana ad Andegavensis Episcopi instantiam Synodo propositiones quarta fuit hæc: *Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad annuam Confessionem, nec ad Missas parochiales, nec ad audiendum Verbum Dei, Divinam legem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catechesibus annunciantur & docentur*. Et septimus Alexander respondit: *Quoad primam & secundam partem simpliciter accepta est erronea & temeraria; suppositis verò Apostolicis privilegiis, nullam meretur Censuram. Et quoad tertiam partem de auditione Verbi Dei servetur dispositio Sancti Concilii Tridentini*. Inter damnatos articulos proximus est hic: *Talem legem*, nempe ad frequentandam ob istos fines Parochiam, *nec Episcopi, nec Concilia Provinciarum vel Nationum sancire, nec delinquentes aliquibus pœnis aut Ecclesiasticis Censuris mulctare possunt*. Et Pontifex respondit: *Suppositis iisdem privilegiis Apost. nullam meretur Censuram. Verùm ista non est prædicanda, nec publicè docenda, prout nec præcedens quarta*.

Quod suos subditos ad propriam frequentandam, & ad alienas Parochias deserendas, non sola Provinciarum aut Nationum Concilia, sed etiam quivis Episcopi possint per leges & censuras compellere, est abundè demonstratum. At verò pro Parochiis adversùm Regulares Ordinum Mendicantium Ecclesias rogatus septimus Alexander respondit talem legem aut censuram non dumtaxat à quovis Episcopo, sed nec à totius Nationis Synodo posse sanciri. Quia nempè ambæ istæ Ecclesiæ sunt inter se æqualis juris, quoad tria. Parochialem Missam, Parochialem Concionem, & Paschalem Confessionem. Est antiqua Romanæ Ecclesiæ ad Trid. Decretum declaratio. Quam etiam in sua Remensi Synodo probavit Dominus Carolus Cardinalis à Lotharingia. Et est lucidus sensus laudati Decreti. Et hinc septimus Alexander adjunxit: *Prout nec præcedens quarta*. Hujus tertia pars est de auditione Divini Verbi: *Servetur dispositio S. Trid. Concilii*. Istam etiam partem Pontifex vetat à Regularibus prædicari. Quia nempè sacrosancta Synodus pro ipsis sanxit, non contra ipsos. Quare parochiales Presbyteri, dum istud Decretum urgent, evertunt semetipsos. Apostolicæ decisionis mentem ego optimè calleo: etenim seriò fui circa ipsam consultus ab Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Emanuele Vizzanio, tunc Sancti Officii Assessore.

Possem longè plura adducere, sed spero hæc sufficere ad Canonum Expositionem liberandam à Demonstratoris rationibus. Uti suum librum de Pœnitentia Septimius Tertullianus clausit, ita & ego longè potiori jure claudo hanc meam Apologiam: *Peccator omnium notarum sum, nec ulli rei nisi pœnitentiæ natus*. Et quia propriis lachrymis nequeo mea peccata ex integro mundare, Divinæ Clementiæ ago summas gratias, quod mihi dederit hunc Alexandrum, cui voluptè est me variis elogiis conspuere & consputare. Hæc enim sputa plurimùm adjuvant infirmitatem mearum lachrymarum. Quin & ipsam veritatem adjuvant. Etenim hæc est quasi crocus: Quò magis tunditur, eò magis ampliatur, & meliores diffundit odores.

DISSERTATIO
DE SANCTISSIMI SACRAMENTI
PUBLICA EXPOSITIONE,
ET DE
SACRIS PROCESSIONIBUS.
In quibus circumfertur cum Sacris Sanctorum Reliquiis & Imaginibus.
VENERABILE ALTARIS SACRAMENTUM.

DISSERTATIO
DE SACRIS
PROCESSIONIBUS
In quibus circumfertur Sacro-sanctum Eucharistiæ Sacramentum.

CAPUT PRIMUM.

Compendio exponitur origo Sacrarum Processionum.

Sacræ Processiones originem trahunt ex antiquo Testamento. Etenim sacræ Arcæ ad Urbem Hierichontinam circumductio fuerat vera Processio, & nobis demonstravit sacrarum Processionum virtutem atque effectus. Etenim & nostræ Processiones Cœlum clamoribus tundunt, & inimicos nostris animabus muros compellunt ad lapsum. Etiam Rex & Propheta David laudatam Arcam cum solemnissima Processione transtulit in novum tabernaculum. Antiquus Dei populus in Paschate & quibusdam aliis festivitatibus debebat Templum accedere. Erat sacrum iter. Et illis, qui longè distabant à sancta Civitate, non modicum. Et propter universalem concursum non poterant non turmatim procedere. Hinc probata Hebræorum traditio affirmat psalmum centesimum decimum octavum esse à Regio Propheta compositum, ut à procedentibus turmis per viam decantaretur. Ista de caussa toties in ipso iteratur viæ memoria: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt. Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas.* Ista namque via præfigurabat futuram novi populi viam, sempiternam Dei Civitatem, ideoque erat sacratissima Processio. Et fieri non poterat sine Divinis laudibus.

Quapropter sacræ Processiones etiam in novo Testamento sunt antiquissimæ. Institutæ ab ipsis Apostolis. Eas à Synagoga mutuatas Apostoli traduxerunt in Ecclesiam. Quod enim solemnes nostri Sacrificii Ritus sint tanto Mysterio data ab Apostolis ornamenta, est longè certissimum. Certè Sancti Jacobi Apostoli liturgia habet antiquissimos testes, atque authenticos. Quicquid sit, de istis Ritibus scribit in Officiorum libris sanctus Ambrosius sibi fuisse duos non bonæ notæ Clericos, quos numquam permisit secum ad sacra Missarum solemnia procedere. Et Magnus Leo de Possidonio Alexandrinæ Ecclesiæ Presbytero scribit ad novellum ejus Patriarcham Dioscorum: *Filius noster Possidonius Presbyter nostris Processionibus frequenter interfuit.* Epist. 11. c. 3. Etenim Possidonius, adhuc Diaconus, grassante Nestoriana lue, à Sancto Patriarcha Cyrillo Legatus, frequenter Romam venerat: Haud dubiè in istius Ministerii præmium ab eodem provectus in Presbyterum. Et in Nestorianæ ac Eutychianæ hæresis Breviario Liberatus Carthaginensis Ecclesiæ Archidiaconus, scribit quod Acacius Patriarcha Constantinopolitanus Vitalem ac Misenum, Felicis III. Cap. 18. Pontificis Legatos Episcopos, fecerit secum procedere. Eandem Processionem frequenter laudat Magnus Gregorius. Est solemnis Missæ introitus, quo gloriosè ornatus Episcopus cum multo Clero procedit ex Ecclesiæ Vestiario ad Altare. Patriarchæ procedunt cum Episcopis, Presbyteris, Clericis omnium graduum. Repræsentant speciosum forma præ filiis hominum, qui multis Angelorum millibus comitatus è secretissimo paternæ Majestatis sinu processit in hunc Mundum, ac tandem in Crucis patibulum. Hanc igitur Processionem instituerunt Apostoli.

Præsens quæstio est præsertim de Sacris Processionibus, quæ cum populo & Clero fiunt extra Ecclesiam: per Civitates, aut agros. Quæstio est, an illæ fuerint sub Gentilibus Romanorum Principibus, antè datam à Magno Constantino pacem Ecclesiis? Affirmare videtur Magnus Basilius in literis ad Clerum Neocæsaræensis Ecclesiæ. Adversùs varias Sabellianorum & Marcellianorum calumnias defendit suæ Ecclesiæ Psalmodiam, & adjungit: *Sed ista dicitis tempore Magni Gregorii non fuisse. Verùm neque Litaniæ, quas vos in usu habetis, illius tempore fuerunt. Quod non reprehendendi gratia dixerim. Optarem enim vos om-*

nes

nes in lacbrymis & jugi Pœnitentia vivere, quandoquidem & nos nihil aliud facimus quam quod pro peccatorum nostrorum remissione supplicamus, dempto eo quod non humanis verbis, quemadmodum vos soletis, sed Oraculis Spiritus Deum nostrum placamus. Per Magn. Gregorium intelligit Thaumaturgum, fundatorem & primum Episcopum Neocæsaræensis Ecclesiæ. Docet varia. Primò, quod Litaniæ tunc essent in usu non solius suæ Cæsaræensis, sed etiam istius Neocæsaræensis Ecclesiæ. Secundò, quod inter istarum Ecclesiarum Litanias esset aliquid differentiæ. Cæsaræensis Divinis Oraculis, Neocæsaræensis utebatur humanis verbis. Per aliquem Episcopum compositis formulis. Tertiò, quod Litaniæ sint pœnitentiæ & lachrymarum opera ac voces, quibus à Deo supplicamus peccatorum indulgentiam. Quartò, quod eas sub Magno Gregorio Neocæsaræensis Ecclesia non habuerit. Quintò, quod istud non dicat improperandi aut reprehendendi studio. Quare palam affirmat ipsas Gregorii tempore fuisse apud Cæsaræenses, ac alias Ecclesias. Respondeo hæc omnia esse verissima: Litanias esse antiquissimas. Verùm quæstio est, An intra solas Basilicas cantarentur ante Magni Constantini tempora, an etiam in publicis per Civitates Processionibus? Et crediderim non fuisse. Etenim sub gentili Imperio nostra Sacra erant clandestina. Et ita tunc oportebat ex variis rationibus.

Post datam Ecclesiis à Magno Constantino pacem publicæ Processiones mox cœperunt: solemnissimæ ac frequentissimæ. Etenim in Paschalis festivitatis die S. Gregorius Nazianzenus dixit ad populum Constantinopolitanum: *Præclara quidem nobis fuit hesterna facium ac luminum gestatio, quam privatim juxta ac publicè peregimus, omne genus hominum fermè, atque omnes Magistratu ac dignitate insignes, largo igne noctem illustrantes, magnumque illud lumen referens, quod vel Cœlum, Universum Orbem siderum suorum pulchritudine illustrans, superne nobis trajicit, vel supercœleste est, cum in Angelis, tum in ipsa Trinitate, à qua lumen omne productum ab indivisibili lumine divisum atque honoratum*. (Orat. 42.) Laudat Paschalis noctis Processionem, quam omnes etiam Imperii Magnates, accensam facem gestantes, pompose comitabantur, & quam omnes Domus accensis variis luminaribus illustrabant ac honorabant. Affirmat istam Processionem fuisse æmulum stellati Firmamenti, quandam imitationem Sanctorum Angelorum, immò quandam participationem supremi Divini luminis. Eandem Processionem laudat in oratione ad novam Dominicam: *Prima Dominica encænium erat quæ sacratissimam illam noctem, & luminum gestationem excepit*. (Orat. 43.) Est Magni Constantini Institutum, de quo Eusebius Cæsaræensis Episcopus in illius vita. *Constantinus Paschalis festi per vigilationem tam claram reddidit, quàm diurnam lucem, accensis tota Urbe per certos homines, quibus hoc munus delegatum fuit, quàm celsissimis cereis candelis, quam lampadibus igneis omnes latebras collustrantibus, ut illa mystica pernoctatio longè clarior ipsa Solis luce redderetur*. (Lib. 4. c. 22.) Isto triumpho Constantinus honorabat, quæ circa mediam noctem facta est, Christi Domini resurrectionem. Ista Paschalis Supplicatio fuit paulatim admissa apud omnes Ecclesias. Et ornata multis ac magnis solemnitatibus. Gallicanæ Ecclesiæ solemnitates describit in Francorum historia S. Gregorius Episcopus Turonensis. Exponit plenam Francorum Procerum cum suo Rege Clodovæo conversionem, & prosequitur: *S. Remigius, gaudio magno repletus, jussit lavacrum præparari. Velis depictis adumbrantur plateæ, Ecclesiæ cortinis albentibus adornantur, Baptisterium componitur, Balsama diffunduntur, micant fragrantes odore Cerei, totumque Templum Baptisterii divino respergitur odore. Talemque ibi gratiam adstantibus Deus tribuit, ut putarent se Paradisi odoribus conlocari*. (Lib. 2. c. 31.) Etenim tanti ornatus pompam conspiciens Rex barbarus Remigium percunctatus est, an hoc esset cœleste Regnum, quod ipsi in Catechismo promiserat. Ita scribit in Remensis Ecclesiæ Histor. Presbyter Flodoardus. (Lib. 1. c. 31.) Ecclesiæ hanc Processionem passim celebrabant post expletum Christianæ regenerationis Ministerium. Neophitos Christo Domino, resuscitato mortis Victori, ducebant ac offerebant in triumphum. Hujus Processionis apud Patres, & Latinos & Græcos, est frequens memoria. Nec dubitandum, quin & ipsam S. Remigius celebraverit. Ad honorandum Regem duxit iterandam, & celebrandam etiam ante Baptismum.

Neque hæc sola, sed & plurimæ Processiones aliæ sunt antiquissimæ. Etenim S. Joannes Chrysostomus, dum Theophilus Alexandriæ Patriarcha in turbida ad hortos Ruffinianos Synodo tractaret ejus damnationem, declamavit ad suum Populum: *Si Deus hoc vult fieri, fiat. Nemo vos conturbet, aut ullum cieat tumultum. Orationibus incumbite. Hasce motorias turbellas excitavit Diabolus, ut interciperet, ac prorsùs abrogaret studium, quod sedulò impendebatur Supplicationibus, sed enim nihil proficit. Invenimus vos solito alacriores ac ferventiores. Cras unà vobiscum proficiscar ad Supplicationes*. Regiæ Civitatis Populus videtur quotidiè cum ipso supplicasse. Etiam Antiochenæ Ecclesiæ Presbyter, dum ob eversas Imperatoris Theodosii Statuas imminebant toti Civitati supplicia, Populum permovit ad quotidiè procedendum ac supplicandum. Nec tantummodo in terra, sed etiam per naviculas in Mari docuit exerceri istam pietatem.

De eodem Joanne, Constantinopolitanam regente Ecclesiam, scribit Hermias Zozomenus: *Ariani, Theodosio imperante, urbanis Ecclesiis apud Constantinopolim privati, cum ante mœnia Conventus agerent, noctu primùm in publicis porticibus congregabantur, & Cœtus distributi alternatim canebant ad Responsorium modum, & Corollaria adjiciebant in sectæ suæ gratiam. Sub auroram verò ac publicè modulantes, in eum locum abibant, in quo convenire solebant, atque hoc quidem faciebant tum in Festis solemnibus, tum in prima & ultima die cujusque septimanæ*. (Lib. 8.) Uti hodie Lutherani, ita tunc Ariani dulcissimè canebant. Quod ipsum in Donatistis notat S. Augu-

gustinus. *Joannes igitur veritus, ne qui fortè ex sua Ecclesia pellicerentur, populum suum ad consimilem canendi modum exsuscitavit. Et hi brevi tempore illustriores facti, adversæ hæresis Sectatores tum frequentia tum apparatu superabant. Siquidem argentea Crucis Signa accensis facibus eos præcedebant. Et Eunuchus Imperatricis in hoc præfectus erat, ut & sumptus his rebus necessarios, & hymnos procuraret.* Eunuchi nomen erat Brison. Eadem apud Photii Bibliothecam scribit in S. Joannis vita Georgius Patriarcha Alexandrinus. His igitur sanctissimis Joannis operibus ac institutionibus invidens Diabolus Theophilum Alexandriæ Patriarcham permovit ad ipsum persequendum, & hostiliter degradandum. Etiam inflammavit Arianos ad Brisonem Eunuchum trucidandum, & creandum Martyrem. Eadem pietas olim viguit in plurimis Ecclesiis. Præsertim in Romana. Abundè hoc lucet vel ex solis actis & scriptis Magni Gregorii. Et certè singulas singularum principalium Ecclesiarum Processiones distinctiùs enucleare non esset labor sine fructu. Non spectat ad nostrum propositum.

CAPUT II.

An antiqua Ecclesia aliquando fecerit Processiones cum Sacrosancto Venerabilis Eucharistiæ Sacramento.

Respondeo publicas istiusmodi Processiones non cohæsisse, cum disciplina antiquæ Ecclesiæ. Ista namque disciplina Sacrosanctam Eucharistiam rigidissimè abscondebat, non Judæis dumtaxat ac Gentilibus, sed etiam Catechumenis ac pœnitentibus. Isti infideles à nostris Apostatis, aut ab indiscretis quandoque Fidelibus audiebant à nobis manducari Carnem Filii Hominis, ac bibi ejus Sanguinem, ideoque erant curiosissimi, quid essent ista, & qualiter gererentur. Statim in Evangelii exordio facinorosi Judæi nos accusarunt de Thyesteis epulis, & multis Gentilibus calumniam persuaserunt. Hinc apud multos habiti fuimus tanquam pestifera humani generis monstra: Nostrorum plurimi ob istius facinoris calumniam fuerunt trucidati, & coronati Martyrio. Ex eodem principio tunc vulgò jactabatur. *Pluvia defecit, Tiberis exundavit, evenit fames; caussa Christiani.* Nempè ob sparsas istas, & alias calumnias. Joannem Calvinum pudeat inficiari istam Carnem, quam tot Martyres suo sanguine sigillarunt. Attamen prudentiores Gentiles non credebant fabulæ. Etenim non solus Plinius secundus, Bithyniæ Proconsul, sed & alii plures Romanorum Provinciarum Rectores in ipsam sedulò etiam per tormenta inquisierunt, & invenerunt esse imposturam sine fundamento. Erant tamen certi à nobis Carnem manducari, & bibi Sanguinem. In nostris Synaxibus. Hinc summa curiositas. Etenim de S. Tharsitio, Romanæ Ecclesiæ Acolytho, ad quintam decimam diem Augusti scribit Romanum Martyrologium: *Tharsitium Acolythum cum Pagani invenissent Corporis Christi Sacramenta portantem, cœperunt disquirere quid gereret. At ille indignum judicans porcis prodere margaritas, tamdiu ab illis mactatus est fustibus & lapidibus, donec exhalaret spiritum. Et revoluto ejus corpore sacrilegi discussores nihil Sacramentorum Christi in manibus, aut in vestibus invenerunt.* Aliud nolebant, quam istud Carnis prodigium videre. Et Tharsitius trucidari maluit, quam explere curiositatem. Et Divina Clementia constantiam comprobavit miraculo: Sacrosancta Sacramenta subtraxit & occultavit.

Eadem curiositas invasit, licet Gentilem, nobis tamen amicum, Imperatorem Numerianum. Hinc apud Antiochiam voluit interesse nostro Sacrificio. Et quoniam S. Babylas Patriarcha obsistebat, clausas Basilicæ portas invasit, ac violenter irrupit. Verùm Babylas se demonstravit Episcopum, Romanum Imperatorem violenter extrusit. Hinc ille offensus evasit in Tyrannum: Nihilominus Babylas trucidari maluit, & suo sanguine nostra Sacra sigillare, quàm ipsa prodendo, vitam redimere. Eandem curiositatem in Gentilibus Fidelium Uxorum maritis, ac in Gentilibus Fidelium Dominorum famulis viguisse, in libris ad Nationes, ac in libro Apologetico testatur Tertullianus.

Antiqua disciplina hoc incomprehensibile Mysterium religiosissimè abscondebat non solis Infidelium, Catechumenorum, ac Pœnitentium oculis, sed etiam auribus. Hinc in suis ad populum sermonibus antiqui Patres de ipso sunt rarissimè locuti. Et numquam apertè. Dum enim circumstantia coegit ad aliquam mentionem, sunt involutè locuti, & addiderunt: *Norunt Fideles.* Græci passim addebant: *Norunt Initiati.* Quod nempe post datam Ecclesiis à Magno Constantino pacem etiam Judæi ac Gentiles ad nostras Conciones admitterentur. Easdem tamen formulas habemus in Origenis ad populum declamationibus. Nempe propter præsentes Catechumenos.

Quod etiam Pœnitentes Eucharistiam olim videre non potuerint, docent plurima Patrum testimonia. Et demonstrat Gradus consistentiæ. Erat gradus Communicantium, sed sine Oblatione. Audiebant & videbant Missæ Sacrificium, sed offerre non poterant, ideoque nec communicare de Sanctis. Dicebantur Consistentes, quod olim staretur ad Sacrificium. Et ad istum Gradum è substrationis Gradu, transmittebantur Sacramentalis Reconciliatio. Nec enim soli flentes aut audientes, sed etiam substrati ejiçebantur ante Offertorium, claudebantur tunc Basilicarum portæ. Atque ita soli Consistentes atque Perfecti Sacrificium audiebant. Et audire poterant. Hæc igitur Disciplina nullatenus patiebatur Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum publicè exponi in apertis Basilicis aut Oratoriis, longè minus circumferri per plateas. Plateæ enim tunc erant plenæ oculorum & aurium, quæ hæc sacrosancta nec videre poterant, nec audire. In omni civitate erant Gentiles, Judæi, Catechumeni, Pœnitentes.

Attamen sacræ nostræ Processiones non destituuntur omni Antiquitatis adjutorio. Habent in ipsa fundamentum. Etenim in prima pro Christianis Apologia Justinus Martyr affirmat Eucharistiam, dum conficiebatur, ex Ecclesia fuisse per Diaconos transmissam ad absentes, juxta exemplum Christi Domini. Etenim dum ipse

ipse illam confecit in novissima Cœna, erat solum cum duodecim Apostolis: Virgo Mater non aderat. Quod eam ad ipsam transmiserit, Græcorum Patres testantur. Et de nescio quo Alexandrinæ Ecclesiæ Presbytero, à quo infirmus Civis Serapion Viaticum postulabat, ejusdem Ecclesiæ Patriarcha Dionysius scripsit ad Fabium Antiochiæ Patriarcham: *Presbyter modo vexatus accedere ad eum non poterat. Puero exiguam quandam Eucharistiæ partem dedit præcipiens ut eam madefactam in os senis infunderet.* Exstat epistola apud Ecclesiasticam historiam Eusebii Cæsaræensis Episcopi.

Lib. 6. cap. 36. Discimus hinc plura. Primò quod Parochialium Ecclesiarum Rectores Eucharistiam pro Infirmis semper servaverint. Secundò, quod ipsam tunc domi suæ servarent. Nam istud ipsum tunc faciebant integri Laici. Etiam fœminæ. Nempe propter pericula à Gentilium persecutionibus & curiositate. Tertiò, quod moribundi ipsam sub sola specie panis sumerent. Quartò, quod lapsi ipsam in domo sua habere non potuerint. Serapion enim erat lapsus, hinc abstentus, ideoque Sanctum Domini nec aspicere poterat, nec in domo habere. Quintò, quod infirmis lapsis, qui tamen sani postulaverant, Presbyter deferret, aut per Clericum deferri juberet beatum illud Viaticum. Verùm erat secreta delatio. Istiusmodi enim Delator omninò fuit S. Tharsitius. Nempè propter Gentilium indignitatem: Nihilominus non erat sine omni honore. Rectè enim in secundo suo Apologetici tomo scribit Venerabilis Guilielmus Lindanus Episcopus Ruremondensis: *Quis adeò momus reprehendat, quod Divi Justini ætate, quæ Apostolos vidit, absentibus è publico Sacrificio Fratribus Christianis per electiorem Episcopi Diaconum Eucharistia fuerit destinata. An nihil honoris inde accessisse putes tremendo illi Sacramento, quod non per quemvis è plebe, ac ne de Clero quidem, sed per electiorem Episcopi Ministrum Diaconum fuerit delata* Fratribus? Delator omninò videtur habuisse aliquod signum honoris. Ex illo enim curiosi Gentiles agnoverunt, aut conjecturarunt, quod Tharsitius portaret ista mysteria. Circa deferentis personam fuerunt variæ consuetudines.

Aliam antiquæ delationis speciem docet nos S. Irenæus, Lugdunensis Episcopus, in litteris ad S. Papam Victorem: *Presbyteri ante Soterem, qui Ecclesiæ, cui tu jam præes, præficiebantur, Anicetum dico, Pium, Hyginum, Telesphorum, Sixtum; Episcopis ad se accedentibus Eucharistiam miserunt.* In symbolum communionis & honoris. In isto quippè Sacramento omnes Orthodoxi sumus unum. Exstat epistola

Lib. 5. c. 24. apud historiam præfati Eusebii. S. Irenæus scripsit: Ἔπεμπον. Wolfangus Musculus transtulit simpliciter *miserunt*. Atque rectè scripsit laudatus Ruremondensium Episcopus. *Certè honorem, & quandam veluti pompam vox illa D. Irenæi apud Eusebium sonat: Episcopis Romam peregrè adventantibus S. Eucharistiam Romani Pontifices non solùm miserunt, ut vertit Mus ille Noricus, passim arrodens quod suo malè sapit insulso palato; Sed uti Ruffinus, solemniter transmiserunt, ac sua quadam Ecclesiastica ornatam pompa honorificè destinaverunt. Siquidem Eusebii, aut potius D. Irenæi vox Latinis quamdam sonat Pompam, quæ ab illa Græca derivata est, quæ & apud Platonem in primo de Republica libro est simili significatione pro Pompaticè deducere. Quamquam hæc non fuerit, qualis nunc temporis de more exhibetur, non tam magnifica, non tam publica, non tam augusta; fuerit tamen honorifica pro illorum temporum ratione oportet, quæ magis animi devotione, quam externis ritibus præstabatur propter sæculi malitiam, Tyrannorumque impotentiam, sive Theomachorum inclementiam. Quare si tunc per Tyrannos licuisset, quis obsecro damnaret, si Diaconus Romanus accensa tæda aut sublustri cereo suum Dominum Christum Jesum honorasset? Quod enim in templo licebat, cur non & publicè? Si in ara, quidni precor & in platea?*

Tertiam antiquæ delationis speciem habemus in Synodo Laodicensi: *Quod Sancta nullo modo, caussa Eulogiarum, tempore Paschalis Festi debeant destinari.* Per sancta omninò intelligitur Sacrosancta Eucharistia. Eam enim Tertullianus, S. Cyprianus, aliique antiqui Patres passim appellant *Sanctum*. Nempè ipsum supremum ac substantiale Sanctum. Proindè ipsum Episcopus cunctis olim diebus Dominicis, excepta Paschali, transmittebat ad omnes suas Parochias. Apud Orientales Ecclesias. Et transmittebat cum honore. Canon enim utitur isto ipso verbo, quo fuit usus S. Irenæus. Hunc morem in Latinam Ecclesiam traduxit S. Papa Melchiades. Pontificalis enim liber scribit: *Hic fecit ut Oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.* Hoc est, habet istud ipsum officium inter Ecclesias, quod fermentum in pane. Est vinculum unitatis. Idem liber scribit de Pontifice Siricio: *Hic constituit ut nullus Presbyter per omnem hebdomadam Missas celebraret, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum.* De eadem transmissione Innocentius I. plura scribit in litteris ad Decentium Eugubinum Episcopum. Addit consuetam fieri per Acolythos. Quin Christianis temporibus facta fuerit cum reverenti pompa, non est dubitandum.

Quartam antiquæ delationis, ac veræ & pompaticæ Processionis speciem habemus in vetustis ritibus Græcorum. Etenim illi consecrata Elementa cum solemni Processione circumferunt per Ecclesiæ gremium. Et omnes adorant. In Florentino namque Concilio Latini circa Græcorum ritus habuerunt plura dubia, quorum hoc fuit secundum: *Cur inclinamus capita cùm de minori Altari in majus nondum consecrata deferuntur sacra munera?* Agit de magno introitu, in quo benedicta Elementa cum solemni Processione & pompa transferuntur ex Diaconico in Altare. Illa Græci inclinato capite venerantur, ideoque Latinorum quidam fuerunt suspicati, quod adorarent. Verum Dorotheus Metropolita Mitylenensis canonicè & legitimè dissolvit. Quare manifestum est, quod consecrata Elementa Græci omninò adorent, ac semper adoraverint. Sed ista Processio fiebat clausis janius intra Basilicam coram solis Perfectis & Consistentibus.

Habemus tamen etiã solemnis extra Ecclesiam

Pro-

Processionis ac delationis antiqua exempla. Etenim qnarta Bracarensis Synodus ad septimi sæculi medium sanxit: *Agnovimus quosdam de Episcopis, quod in solemnitatibus Martyrum ad Ecclesiam progressuri, Reliquias collo suo imponant, & ut majoris fastus apud homines gloria intumescant, quasi sint ipsi Reliquiarum Arca, Levitæ albis induti in sellulis eos deportant. Quæ detestanda præsumptio abrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata vanitas sola prævaleat, si modum suum uniuscujusque Ordinis reverentia non agnoscat. Et ideò antiqua in hac parte & solemnis consuetudo servabitur, ut in Festis quibusque Arcam Dei cum Reliquiis non Episcopi, sed Levitæ gestent in humeris, quibus & in veteri lege onus id & impositum legimus, & præceptum. Quod si etiam Episcopus Reliquias per se deportare elegerit, non ipse à Diaconis in sellulis vectabitur, sed potiùs pedissequo eo cum populi progressione procedente, ad conventicula Sanctarum Ecclesiarum Sanctæ Dei Reliquiæ per eundem Episcopum portabuntur.*

Per hasce Reliquias, quidquid aliqui in contrarium censeant, certum est intelligi Sacrosanctam Eucharistiam. Etenim ipsam Episcopi olim ad collum gestabant in suo Encolpio. Lucet ex Philippo-Politani Conventiculi in Marcellum Ancyræ Metropolitam sententia: *Marcellus, quod cum lacbrymis & luctu est dicendum, consecratum Domini Corpus, ad Sacerdotum colla suspensum, palàm & publicè profanabat.* Nempè Marcellus nescio quibus hæreticis in Galatia Episcopis, Metropolitica potestate usus, Encolpium detraxerat, & ipsi inclusam Eucharistiam, utpotè ab hæreticis consecratam, contumeliosè abjecerat. Hinc illum Eusebiana Factio degradavit. Ex quo non vanè colligimus degradatos à Marcello Episcopos fuisse Arianos. Item addiscimus degradatis Episcopis olim consuevisse auferri Encolpium. Archiepiscopali Pallio, ad S. Berinum Anglorum Apostolum transmisso, Honorius I. Pontifex inclusit Sacrosanctam Eucharistiam: Quod Berinus ipsam semper ad collum gestaverit; testatur in suis Chronicis Joannes Bromptonus Abbas Tornalensis. Etiam S. Thomas Cantuariensis, dum adversus Henricum Regem pugnaturus & judicandus pro-
Lib. 1. cessit, secum detulit Sacrosanctam Eucharistiam.
cap. 30. Hæc fuit ejus armatura. Ita in ejus vita testatur Heribertus Boschamensis. Eundem igitur morem olim habuerunt Hispaniarum Episcopi. Et hæ sunt omninò Reliquiæ quas laudat Bracarensis Synodus. Hinc ipsas non appellat Sanctorum Reliquias, sed *sanctas Dei Reliquias* Et ipsam Thecam appellat *Arcam Dei cum Reliquiis*. Et Canonis præfatio habet: *Bona quidem res est Divina Sacerdotibus contrectare Mysteria, sed cavendum valdè est, ne hoc quoque ad pravitatis suæ usum intorqueant.* Quis non videat hæc esse sublimiora Sanctorum Reliquiis, & pleno jure quadrare in Sacrosanctam Eucharistiam?

Adductus Canon nos docet plura. Primò quod apud omnes Hispaniarum Ecclesias olim viguerit antiqua & solemnis consuetudo, ut in Sanctorum Martyrum solemnitatibus Sacrosancta Eucharistia ex Episcopali Palatio deportaretur ad Ecclesiam. Et quidem cum solemni Processione. Fiebat enim *procedente Episcopo cum populi progressione*. Secundò, quod Eucharistia deportaretur in sacra Arca. Tertiò, quod hanc Arcam Levitæ portarent in humeris ad majorem splendorem. Quartò, quod quidam Episcopi morem hunc immutaverint. Sacrosanctum Sacramentum appendebant suo collo, atque ita semetipsos transformabant in Dei Arcam, & se in sellulis jubebant solemniter deportari super humeros Albatorum Diaconorum. Quintò, quod istud fecerint ex gravi vanitate. Forsitan ut unà cum glorioso Mysterio adorarentur à populis. Sextò, quod Synodus hanc novitatem abstulerit, & reduxerit antiquam consuetudinem. Septimò, quod tamen permiserit Eucharistiam deportari ab Episcopis: Verùm peditantibus. Et ex his lucet istam cum Sacrosancta Eucharistia Processionem esse antiquissimam apud Hispanos. Et tunc fuisse frequentissimam. Utique in omnibus Martyrum festivitatibus. Attamen Eucharistia non videbatur, clausa intra Arcam. Attamen hoc dico ex mea suspicione. Non possum demonstrare. Consuetudo ista videtur apud Hispanos viguisse ante plenum totius Gentilitatis ingressum in Ecclesiam, ideoque Sacrosanctum Mysterium non potuisse deferri apertum omnium oculis. Quidquid sit, istum Canonem, vel certè stabilitam ab ipso pietatem respexit beatus Pontifex Pius V. dum fecit quod in suo Historiali Commentario refert Laurentius Surius: *Pius in Festo Sacrosanctæ Eucharistiæ, licet fractis esset viribus, & Medicorum opera uteretur, attamen verè Pius Pontifex non sella pro more gestatus, & non Corona Pontificia ornatus, sed cum maxima populi ædificatione pedibus ingrediens, illud præstantissimum Corporis Christi voluit circumferre Sacramentum.*

Aliud antiquum similis Processionis exemplum nobis demonstrat Paulus III. Pontifex in Apostolico Brevi ad Achillem Carcajum, Familiarem suum & Camerarium. Laudatus Pontifex bis Roma exivit. Elapsi sæculi anno trigesimo octavo ivit Nicæam, pacem conciliaturus inter Carolum V. Imperatorem & Franciscum I. Regem Christianissimum; Anno autem quadragesimo primo adiit Lucam, de pace & aliis Ecclesiæ rebus iterum tractaturus cum laudato Imperatore. Hinc igitur ad Urbem rediturus præfato Achilli dedit hoc Breve: *Dilecte fili salutem. Cùm nos, concedente Domino, versus nostram Civitatem Bononiæ profecturi simus, & indè ad Almam Urbem nostram reverti intendamus, volentes ut Sanctissimum Domini nostri Jesu Christi Corpus, quod de more præmitti consuevit, honorificè & religiosè, ut par est, ubique recondatur, & personæ illud adsociantes commodè hospitentur, Te, de cujus diligentia summè confidimus, Commissarium nostrum ad præmissa facienda deputamus. Datum Lucæ, decima quarta Septembris.* Est antiquissima ac piissima Romanorum Pontificum consuetudo. Admodum laudandus est Paulus III. quod ipsam continuaverit. Verùm & in ista Processione Sacrosanctum Sacramentum erat coopertum.

Est ritus antiquus. Etenim Gregorius XI. Roma profecturus Anagniam, in Lateranensi Basi-

lica Missam celebravit, & duas consecravit Hostias: alteram sumendam, alteram quæ foret Dux itineris, & protectrix. *Primo mane Junii Corpus Christi omnibus viam patefecit*. Amplè hæc describit Petrus Amelius, ex Augustinensi familia, Senogalliensis Episcopus, sub eodem Pontifice Præfectus Apostolici Sacrarii. Et de Benedicto
Lib. 10. XIII. Antipapa, per Constantiense Concilium degradato, & tamen dignitatem recusante deponere, scripsit in Francorum Historia Paulus Æmilius: *Metu ignominiaque permotus, ne à quoquam violaretur, Sacrosanctum Domini Corpus præ se ferens, in Cathaloniam ad Natales suos Tarraconenses concessit*. Et de semetipso Mantuam proficiscente scribit in Commentariis Pius II. *His arcula jungebatur aurea, equo albo recta, & multis luminaribus circumdata, in qua condita fuit Eucharistia, id est, Hostia Salvatoris sacrata, & sericum desuper umbraculum*. Alexander VI. ad Var-
Diar. 2. ronis Oppidum profectus fuit, acturus cum Alphonso II. Rege Neapolis. Quod ante ipsum Sacrosancta Eucharistia in albo equo deportata fuerit, testatur Brocardus in suis Diariis. Eundem ritum servatum legimus à Julio II. Leone X. Clemente VII. Clemente VIII. ac aliis Pontificibus. Quin immò de Septimo Clemente & Carolo V. Imperatore, post Augustam Coronationem solemniter equitantibus per Civitatem Bononiensem scribit Paulus Jovius: *Non multum inde succedebat Eucharistia sub aurea umbella, loculo chrystallino inclusa, & sellæ generosi, sed tamen pacati equi superimposita. Lucerna ingens ante, & circum dena funalia ferebantur*. De eodem Clemente, proficiscente Massiliam, scribit ex Blasii Cæsenatis Diario Angelus Rocca, Tagastensis Episcopus, ac Apostolici Sacrarii Præfectus: *Amburno Massiliam usque Clemens navigavit, Sanctissimo Sacramento cum universa Societate in alia triremi, quam Ducissam vocitabant, ante Summum Pontificem delato. Massiliam denique solemnissimo apparatu cum Sacratissima Eucharistia ingressus est*. Est res antiquissima. Etenim omnes olim Fideles habebant istum sui itineris Sacrosanctum Comitem, Solatium, & Custodem. Et in terra & in mari. Nec est dubitandum, quin Episcopi, præsertim Romanus, ei adjunxerint singularem reverentiam atque ornatum. Olim in solemni etiam processione qua noviter consecratus Pontifex ex Vaticana Basilica deducitur ad Lateranensem, ante ipsum deportabatur Eucharistia. Omnem horum rituum seriem largè exponit laudatus Angelus Rocca in singulari opusculo de Sacrosancto Christi Corpore Romanis Pontificibus iter conficientibus, præferendo.

Etiam S. Lanfrancus Cantuariensis Episcopus, totius Anglicanæ Ecclesiæ Primas, suppeditat exemplum. Et magis appositum. Magnus Gregorius omnes Cathedrales Anglorum Ecclesias voluit esse Monachales sub Regula S. Benedicti. Hinc ex variis causis lapsam Disciplinam restauraturus Lanfrancus, qui post acquisitum à Nortmannis Regnum primus gubernavit Anglicanam Ecclesiam, edidit Decreta seu Constituta, per S. Benedicti Filios observanda tam in Ecclesiis, quàm in Monasteriis. Inter cætera pulcherrimè ordinavit processionem Dominicæ in palmis, & statuit: *Cantore incipiente Antiphonam, Occurunt turbæ, exeant duo Sacerdotes albis induti, qui portent feretrum, quod parum ante diem ab eis Sacerdotibus illuc debet esse delatum, in quo & Corpus Christi debet esse reconditum. Ad quod Feretrum præcedant statim, qui vexilla portant, & Cruces & cætera, quæ superiùs dicta sunt*. Sancit ipsum gestari per omnem processionem: Et honorari piissimis ceremoniis. Quò etiam referri potest processio, quæ cum Dominico Corpore fit feria quinta, & feria sexta majoris hebdomadæ. Apud Latinas Ecclesias est antiquissima.

Aliud antiquum exemplum habemus apud Joannem, Hugustaldensis Monasterii Priorem, in supplemento ad Anglicanam Historiam Simeonis Monachi Dunelmensis. Exponit Davidis Scotorum Regis injustum in Stephani Anglorum Regis fines insultum, enumerat fideles Anglicani Regni in confiniis Barones, & prosequitur: *Qui omnes precedentes secus Altertan in campo quodam de feudo S. Cutberti, Standart, id est, malum navis erexerunt, vexillum S. Petri, & S. Joannis de Beverlaco, & S. Wulfridi Ripum in eo suspendentes, & Corpus Domini superimponentes, ut esset signifer & Dux Prælii eorum. Misit ergo cum eis Archiepiscopus Turstinus Radulphum Novellum, Episcopum suffraganeum suum, & viros disciplinatos, qui ad pœnitentiam susciperent, & ut de spe futuræ vitæ per satisfactionem instruerent. Ipse Archiepiscopus à Principibus ab hac profectione ad pugnam consultius revocatus, orationibus & obsecrationibus in afflictione magna & contritione cordis instabat cum suis Clericis, donec renunciatum ei fuit, quantam ereptionis gratiam Populo suo præstitit Deus. Igitur in Octavis Assumptionis S. Mariæ, undecimo Kalendas Septembris, feria secunda universus Exercitus circa Standart convenit, ne quis de fuga præsumeret, equis procul amotis. Omnes autem mori, aut vivere pro Patria unanimiter decernentes*. Turstinus ille fuit Eboracensis Archiepiscopus, vir clarus scientia & vitæ sanctimonia. Anglorum Scriptores bellum istud appellant bellum Standardicum. Ipsum amplè describunt Richardus Prior Hugustaldensis, & Ailredus Abbas Rievalensis. Hic suo in opere nobis reliquit etiam veram Standardi effigiem. Sacrosancta Eucharistia fuit aperta in istius fastigio, sine omni velamine. Et Dominus Deus isti piissimo bello dedit plenam victoriam.

CAPUT III.

Exponitur origo sacrarum Processionum cum Venerabili Sacramento.

MAtthias Felisius & Gregorius de Valentia censent solemnes cum Sacrosancto Eucharistiæ Sacramento Processiones esse coævas Hæresiarchæ Berengarii erroribus, utpotè institutas ad ipsorum confutationem & victoriam. Verùm antiquæ adeò institutionis nullus est testis, nulla memoria, nullum exemplum. Quapropter prima istius pietatis origo est Urbanus IV. Pontifex, qui ex magnis rationibus instituit Sacrosancti

sancti Dominici Corporis festivitatem, quotannis celebrandam feria quinta post Festum SS. Trinitatis. Ipsum Leodiensis Ecclesiæ Archidiaconum suis per Venerabilem Hugonem Cardinalem, tunc Priorem Provincialem Patrum Prædicatorum, ac alios eximios Magistros probatis revelationibus moverat Beata Juliana, ibidem in leprosorio Sanctimonialis, postea verò Romanum Pontificem permovit Miraculum, de quo Onuphrius Panvinus: *Miraculum hoc tempore Vulsiniis, in Diœcesi & Ditione Urbe-Vetana, in Ecclesia S. Christianæ accidit. Nam dum Sacerdos quispiam sacra Missarum solemnia celebraret, Sacramento jam confecto, de panis & vini transsubstantiatione & Christi Corpore dubitavit. Unde statim dictu & auditu mirum, ex sanctissima, quam in manibus tenebat, Hostia vivus Sanguis manare cœpit, & totam mappam, quam Corporale vocant, tinxit. Quo Miraculo attonitus Pontifex Urbanus IV. Corporale primum ad se ab Episcopo loci cum Processione in Urbem-veterem transferri voluit, & illud solemnitate instituta, in Ecclesia Urbe-Vetana recondidit*. Saraceni, à facinoroso Manfredo Siculorum Tyranno evocati, tunc infestabant, ac devastabant superiorem Italiam, ideoque Urbanus cum suo Clero residebat in Urbe-veteri. Hoc ipsum, cum aliqua tamen circa celebrantem Sacerdotem differentia, in sua Historia refert S. Antoninus Archiepiscopus Florentinorum.

Distinctè rem exponit in singulari Opusculo Joannes Trithemius: *Quoniam, quemadmodum Beata Juliana dicere sæpè consueverat, hæc solemnitas fuerat in abscondito consilio Summæ Trinitatis, placuit Altissimo illis diebus manifestum signum facere, quod ad sui Vicarii, hoc est, Apostolicæ Sedis Præsulis, & omnium adstantium notitiam proveniret. Igitur Sacerdos veniens Bolsenam, quod est Oppidum non longè distans ab Urbe-veteri, dum celebraret Missam, dubius in Fide, vidit carneis oculis Hostiam in forma pietatis, & de ea Sanguinem fluere in Calicem. Quo territus, dum conaretur occultare, & cooperire de Corporali, apparuit mox forma pietatis in singulis partibus Corporalis, & ita coactus est populo assistenti Miraculum patefacere. Quod ubi populus comperit, ad Urbem-veterem properans Pontifici nuntiavit mirabilia & stupenda, quæ viderat. Stupente autem curia per Summum Pontificem, qui necdum oblivioni tradiderat, quæ in Leodio approbaverat, dum adhuc apud S. Lambertum resideret, interveniente consilio & assensu Dominorum Cardinalium, deliberatum est, quod Festum Corporis Christi per universam Ecclesiam semel in anno solemniter, feria quinta post Octavas Pentecostes, in toto terrarum Orbe celebraretur. Et vocato Beato Thoma de Aquino, qui tum præsens aderat, præceptum fuit, ut Officium de tali festo secundum usum omnium Ecclesiarum componeret. Thomas autem, Divinarum armarium Scripturarum, cujus mentem obedientiæ & omnium virtutum decor collustraverat, præceptum hoc libenter, breviter, atque insignissimè complevit. In cujus rei testimonium in foribus Ecclesiæ Bolsenæ depictum est Miraculum Sacerdotis celebrantis; depictus est Beatus Thomas, sedens & scribens, tanquam Doctor in Cathedra, circumstante Curia, hujus Sacramenti Officium dictans; depictus est etiam Crucifixus, alloquens S. Thomam, coram se super genua adorantem, & dicens: Bene de me scripsisti Thoma*.

Quæstio est, an Urbanus IV. non solùm Festum instituerit, sed etiam solemnem cum ipso Sacramento Processionem? plures negant, etenim ex Donati Bossii Chronico scribit Gilbertus Genebrardus: *Centum annis* post Festi institutionem *Papiæ cœpit lustratio Sacramenti, qua Corpus Christi in circulum fertur. Atque tunc ad reliquas Occidentis partes manavit, præsertim Andegavum, ubi Berengarius fuerat Archidiaconus, & Sacramentariam impietatem sparserat, ut Corporis Christi præsentia preces sint ardentiores, Fidei publica fiat Professio contra Sacramentarios, debitus cultus Christo exhibeatur, qui nobiscum corporaliter versari dignatur*. Hæc sunt Donati Bossii verba: *Anno Domini millesimo quadringentesimo quarto, vigesima Maii, die Jovis, Corpus Christi solemniter, ut postea factitatum est, per Papiam Urbem circumferri cœptum*. Et certè in diplomate, quo Urbanus festivitatem instituit, nulla fit processionis mentio. Etiam S. Thomas Aquinas in Canonico Officio, quod ex Urbani jussu composuit, omnia festivitatem ac ejus institutionem concernentia distinctè digessit, ac de processione penitùs tacuit.

Respondeo rem lucidè exponi à Joanne Trithemio: *Verùm quamquam Apostolica mandata omnibus Ecclesiis directa fuissent super celebranda nova de Venerabili Sacramento solemnitate, omnes tamen Ecclesiæ obedire dissimulaverunt præter Ecclesiam Leodiensem, quæ ubi Apostolicum Nuncium cum Bullis, Decretalibus, ac Officio apportatis honorificè suscepit, tanquam devota filia mox quàm celerrimè obedivit, rejecto officio quod Virgo Juliana confici fecerat, utens illo Officio quod B. Thomas Aquinas confecerat. Itaque ab adventu præfatarum Bullarum tota & sola Leodiensis Diœcesis præfatam solemnitatem singulis celebravit annis usque ad tempora Domini Papæ Joannis XXII. qui* 1315. *omnes constitutiones Clementis publicavit, & ad universalia Studia transmisit. Et ultra illas ordinationes Urbani IV. Clementinis Constitutionibus insertas, novas Indulgentias concessit, atquè Processionem ordinavit. Ex tunc igitur & deinceps Solemnitas hæc per totius Orbis Ecclesias devotissimè acceptata est ad honorem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen*. Joannes igitur Pontifex institutum ab Urbano Festum innovavit, & misit in generalem executionem. Hinc de ipso scribit Thomas Walsinghamensis: *Hoc anno Do-* 1317. *minus Papa instituit festum solemnitatis Corporis Christi, quod ab Urbano Papa IV. sumpsit exordium*. Et adjecit solemnem Processionem.

Ad eundem annum scribit in Aurelianensis Ecclesiæ historia Carolus Sauslæus: *Rursus idem Episcopus*, Milo de Thailly, *haud ita multo post Concilium Viennense in quo calculis omnium Patrum laudatum fuerat, & votis omnium conspirantibus susceptum festum Corporis Christi, ab Urbano IV. institutum feria quinta post octavam Pentecostes, injunxit omnibus & singulis Prioribus, Ca-*

pitulis, Curatis, cæterisque Rectoribus Civitatis & Suburbii, ut virtute obedientiæ sibi debitæ, singulis annis cum suis Processionibus, ad pulsationem Tertiæ, convenirent ad Ecclesiam S. Crucis, ituri inde cum Processione dictæ Ecclesiæ ad Ecclesiam S. Petri Virorum, nec à Processione recessuri, nisi post sermonem, qui ad populum faciendus est post reditum Processionis, quo completo unusquisque ad Ecclesiam suam sit reversurus, ad Divinum Officium ibidem peragendum. Actum Magduni, die lunæ post octavam Pentecostes, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo. Videntur quædam, etiam intra Galliam, Ecclesiæ Joannis item Ordinationibus non statim obedivisse. Hinc aliquot post ipsas annis Milo Episcopus eas debuit tam rigidis Mandatis mittere in executionem. Ex eodem principio Papiensis Ecclesia non nisi quinti decimi sæculi quarto anno cœpit hanc Processionem admittere. Haud dubiè & plures Italorum Ecclesiæ non statim admiserunt. Etenim Romanus Pontifex cum suo Clero tunc residebat in Gallia, ideoque Italia ad ejus Sanctiones erat ex caussis morosior. Omnes Latinæ Ecclesiæ & festivitatem & Processionem jam pridem admiserunt.

Proinde Urbanus IV. solemnem hanc Processionem videtur omninò instituisse. Etenim Onuphrius Panuinus disertè scribit: Quo miraculo, Volsiniis facto circa Sacrosanctam Eucharistiam, *attonitus Pontifex ad se ab Episcopo loci cum Processione Urbem-veterem transferri voluit* Sanguinolentum Corporale, *& illud Solemnitate instituta in Ecclesia Urbe-Vetana recondidit*. Et post quædam prosequitur: *In cujus posteà rei memoriam Cives Urbe-Vetani Nobilissimum Templum Deo & Beatæ Virgini Mariæ à fundamentis construere cœperunt, tanta mole, apparatu, & impensarum magnitudine celebre, ut nullum in toto terrarum Orbe tunc ei potuerit comparari. Cæterum hoc non nisi vigesimo quinto anno, post Christi verò millesimo ducentesimo nonagesimo factum fuit, Nicolao IV. Pontifice maximo, qui eodem anno, die decima tertia Novembris, primum lapidem in maximi & Augustissimi Templi fundamentis, Cardinalibus cum omni Romana Curia, multis peregrinis Prælatis, Episcopo Civitatis, Clero; Magistratibus, Nobilibus, & universo Populo Urbe-Vetano adstantibus post celebres Supplicationes habitas, solemniter posuit, maximasque singulis annis ipso die Ecclesiam illam visitantibus Indulgentias largitus est, ab aliis posteà Pontificibus confirmatas & auctas. In quo celeberrimo Templo cum perfectum penè fuisset, posteà Sanctum Corporale collocatum est, quod singulis annis in die Corporis Christi in celebri illa Supplicatione devotissimè circumfertur, finitimis omnibus populis eò illa die ad videndum confluentibus.* Urbanus igitur quartus omninò videtur Processionem instituisse ac inchoasse, & Urbis-veteris Ecclesia videtur semper continuasse. Et certè hoc innuunt Urbani, quo festivitas instituitur, diplomatis verba, *tam Clerici quàm Populi gaudentes in cantica laudum surgant. Tunc omnium corda & vota, ora & labia hymnos persolvant lætitiæ salutaris.* Attamen Processionem non præcepit, nec imposuit toti Ecclesiæ.

Hanc nostram Doctrinam insigniter illustrat in secundo sui Apologetici Tomo Venerabilis Guillielmus Lindanus. Lutherani non solummodò cum Calvinistis, sed etiam inter sese sunt Cadmæi fratres. Quidam Venerabilis Sacramenti & festivitatem & Processionem, quidam improbant solam Processionem. Hi igitur inquiunt: *Certum est Festum Venerabilis Sacramenti non ad circumgestationem institutum esse, sed ad celebriorem Conventum, & ut homines sese illo die ad Sanctam Communionem veneranter suscipiendam præpararent.* His igitur Venerabilis ille ac eruditus Ruremondensium Episcopus respondet: *sed unde, obsecro, certum est solemni Piorum Communioni ab Urbano non fuisse adjunctam solemnem, etiam Venerabilis Sacramenti circumgestationem? Certè qui occasionem atque scopum illius festi ab Urbano IV. instituti prudenter juxta illorum temporum Historias perpendunt, videbunt, opinor, non pro absurdo habendum, si quis ad illius Festi originem pertinere dicat istam solemnem circumgestationem, quæ stato die tam solemniter toto Christiano Orbe celebratur. Quo enim Reliquias Sacramentariæ hæresios, per Berengarianos & Albigenses hæreticos passim per Gallias & alibi tunc temporis grassantes, Urbanus semel aboleret; Festum illud sub annum Domini millesimum ducentesimum sexagesimum sextum instituit. Quo die omni honoris pompa, & publica omnium Christianorum lætitia, Venerabile istud Sacramentum voluit omnibus prosequendum. Jam quis Piorum negaverit eximios Christo Domino honores, si unquam aliàs, publica hac Processione exhiberi? Quos nullus dixerit immodicos, nisi qui suæ salutis oblitus, Christo Domino reperiatur invidus.* Proinde Urbanus IV. Processionem, licèt non præceperit, omninò tamen probavit ac inchoavit.

Etiam impositum à Joanne XXII. præceptum successores Pontifices confirmarunt atque honorarunt. Etenim ad quinti decimi sæculi exordium scribit S. Antoninus: *Curia Florentiæ residente., Martinus Papa V. multa auxit ad celebrationem Festi. Et primò, quod statuit eo die interdictum in omnibus Ecclesiis, ubi fuisset positum, ipso jure relaxari, sicut in Resurrectione Dominica, die Natali, Pentecostes, & Assumptionis B. Mariæ. Secundò, duplicavit Indulgentias concessas Interessentibus Divinis Officiis ab Urbano IV. Tertiò, addidit & novas Jejunantibus Vigiliam Festi. Ac etiam Communicantibus in ipso centum dies concessit. Et similiter Adsociantibus Processionem, quæ fit de mane cum Sacramento. Associantibus etiam Sacerdotem, cum defert Sacramentum infirmis, aliquot dies Indulgentiarum contulit. Sed & successor ejus Eugenius IV. Florentiæ manens cum Curia, duplicavit dictas Indulgentias concessas à Martino V. Et mandavit per extravagantem, quod in Dominica præcedente ipsum festum Prælati faciant in prædicationibus hoc populis intimari. Et quod debeant hæc inter lectiones, quæ dicentur infra Octavam Festi, scribi & legi, seu cantari, sicut & aliæ lectio-*

lectiones. Dum Hispaniarum Reges cum Romana Ecclesia disceptarunt de Regno Siciliæ, ad ipsos in obedientiam promovendos Romani Pontifices omnia ipsorum in Hispaniis Regna supposuerunt Ecclesiastico interdicto. Verùm ipsi spreverunt omnia. Censebant suum Jus niti firmis & lucidis fundamentis. Quare Catholicissimæ istæ Provinciæ pluribus annis permanserunt sine publico Divinæ Majestatis officio. Hinc post relaxatum vinculum plurimi Adolescentes & Juvenes istius Officii externam paraturam, quoniam nunquam viderant, riserunt, & quasi spreverunt. Durissimum hoc fuit Bonifacio VIII. Pontifici, & toti Romanæ Ecclesiæ. Hinc sanxit, ut Generale Interdictum semper adnexam haberet exceptionem quatuor Festorum, Paschatis, Pentecostes, Dominicæ Nativitatis, & Assumptæ Virginis. Ità in suis Annalibus scribit Albertus Argentinensis. Facta est ista gratia, quo Divinorum Officiorum solemnitas deinceps ex tali caussa non caderet in oblivionem fidelium. Martinus V. extendit ad Festum Dominici Corporis, Calixtus III. postmodò extendit ad Festum Dominicæ Transfigurationis. Ita testatur Magnum Chronicum Belgarum. Anno 1267.

Dominici Corporis Festivitatem ac Processionem laudat & confirmat, ipsarumque in Ecclesias introductarum rationem exponit etiam Sacrosancta Synodus Tridentina: *Declarat Synodus piè & religiosè admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam & Festo die præcelsum hoc & Venerabile Sacramentum singulari veneratione ac solemnitate celebraretur, utque in Processionibus reverenter & honorificè illud per vias & loca publica circumferretur. Æquissimum est enim sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari & rara quadam significatione gratos & memores testantur animos erga communem Dominum & Redemptorem pro tam ineffabili & planè Divino Beneficio, in quo mortis ejus victoria & Triumphus repræsentatur. Atque sic quidem oportuit victricem de mendacio & hæresi triumphum agere, ut ejus Adversarii in conspectu tanti splendoris, & in tanta Universæ Ecclesiæ lætitia positi vel debilitati & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusi aliquando resipiscant*. Et iterùm: *Si quis dixerit in Sancto Eucharistiæ Sacramento Christum Unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ, etiam externo, adorandum, atque adeò nec Festiva peculiari Celebritate venerandum, neque in Processionibus, secundum laudabilem & universalem Ecclesiæ ritum & consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publicè, ut adoretur, Populo proponendum, & ejus Adoratores esse Idololatras, anathema sit*. Ista igitur Processio est quasi solemnis Christi Domini triumphus de Berengario, wicleffo, Luthero, Calvino, & cunctis ipsorum sectatoribus. Quarti Urbani tempore Paganismus erat apud nos plenè extinctus. In Latina Ecclesia nullus Paganus supererat. Nec ullus Catechumenus. Etenim à pluribus jam sæculis omnes baptizamur in prima infantia. Proindè etiam tunc nullus erat obex, ex quo Sacrosancta Eucharistia non posset publicè exponi, & circumferri.

Sess. 13. c. 15.

Can. 6.

Tridentina Synodus omninò respexit ad solemnem illam, elapsi sæculi anno trigesimo factam in Augusta Vindelicorum Civitate, & Lutheranorum injuriis affectam Processionem, de qua Laurentius Surius in historiali Commentario scribens de Imperatore Carolo V. veniente in præfatam Civitatem ipsa vigilia Venerabilis Sacramenti: *Intra Urbem excepit eum Augustanus Episcopus cum Clero, & sub Umbella ad summam ædem perduxit. Ejusdem diei vespera, & manè sequenti multum egit per suos cum Saxone & aliis Lutheranis Principibus, ut interessent Processioni publicæ, quæ gestanda erat Sacrosancta Eucharistia. Sed hoc ab eis impetrare non potuit, cum ferè ad meridiem cum illis egisset. Persuaserunt enim illis ipsorum Concionatores Idololatriæ crimen admitti ab iis, qui Eucharistiam adorarent. Negant Christum in Eucharistia esse extra tempus sumptionis. Fuit ea horrenda blasphemia, sed illi in sua sententia, tamquam in magna luce, permanserunt. At verò Cæsar Religiosissimus, cum Hispanis quoque & Belgicæ Proceribus, illi Processioni cum quadam eximia in Deum pietate, & haud vulgari splendore interfuit. Eucharistiam gestabat Cardinalis Moguntinus, à dextris Rege Ferdinando, à sinistris Joachimo Brandemburgico Principe eum deducentibus. Ante Eucharistiam præcedebant Principes sæculares, itemque Cleris cum aliis permultis. Post eam sequebatur Carolus Imperator nudo semper capite, tametsi Sol esset ardentissimus, in manu ferens quadrifidam facem ardentem. Quod idem voluit fieri à cunctis Proceribus & Principibus. Imperatorem sequebantur omnes Archi-Episcopi & Episcopi. Umbellam ipsam, sub qua portabatur Sacrosancta Eucharistia, vicissim gestabant seni Principes Sæculares. Porrò longissima Processione diversi generis Musici concinebant in laudem Dei. Omnibus ritè peractis, Cæsar valdè acerbè tulit Lutheranorum Principum detrectationem, jussitque ut quamprimùm altera die, cum fide publica, Augusta excederent. Sed Principum Catholicorum precibus se ab ea sententia deduci passus est*. Ad Christum Dominum contra similes Lutheranorum & Calvinistarum contumelias vindicandum prodierunt laudata Decreta Tridentini Concilii.

Fol. 150.

CAPUT IV,

Exponitur istius Processionis ac Pietatis extensio ad alias etiam Festivitates.

Ista per Urbanum IV. inchoata, & per Joannem XXII. Præcepto confirmata, circumferendæ Eucharistiæ pietas adeò placuit omnibus fidelibus, ut statim extendi cœperit ad plures alias Processiones ac Festivitates, Et ista extensio intra modicum tempus admissa fuit apud omnes Latinas Ecclesias. Etenim ad quarti decimi sæculi annum octuagesimum ...onum scribit Thomas walsinghamensis. *Per idem tempus Cantabrigiæ in Festo Commemorationis S. Pauli occurrebat & Festum Dedicationis S. Mariæ ibidem. Ad quod Festum ampliùs honoran-* Fol. 339.

norandum in Processione per Parochiam deferebatur Corpus Dominicum super humeros duorum Sacerdotum in Feretro, non ponderoso, sed tam levi, ut à septenni puero sine vexatione portari tota machina potuisset. Procedebat igitur, & praecedebant isti Presbyteri, supportantes Corpus Domini per dictam Villam, donec venirent ad locum Fratrum Augustinensium, qui situati sunt circa Mercatum Villae, ubi repente Feretrum, quod aequaliter utriusque humeris accline erat, se suberigens nitebatur quasi quadam virtute imperceptibili ab eorum humeris resilire, efficiebaturque adeò ponderosum, ut Sacerdotes vix neque possent sufferre tantum pondus, neque Feretri fines humeris iterùm retrahere & applicare. Torquentur proindè, & sudant, & anhelant prae labore nimio, Laicorum auxilium flagitantes. Accurrunt Laici, manus super ponunt; sed quod mirabile fuit, nihil ponderis persenserunt. Cumque pertransissent omnem loci situm dictorum Fratrum, Feretrum igitur repente super illorum humeros aequaliter requievit, sed tunc quidam ineptus, & verè miser, incomposito motu corporis caepit saltare, sive tripudiare coram Eucharistia, quem incontinenter apprehendit terribilis valdè vindicta. Nam inter jocandum repentè corruit, & post pusillum, spiritum exhalavit. Horum causa mirabilium à multis multipliciter est interpretata, quam judicare nos praetermittimus, malentes aliis judicium derelinquere, quam de incognitis inconsultò aliqua definire. Hoc tantùm audemus adjicere, quod magna & formidabilis pestilentia extemplò subsecuta est Cantabrigiae, qua homines subitò, pro ut dicebatur, sospites, correpti mentis frenesi, moriebantur sine Viatico, sine sensu.

Quibus addiscimus varia. Primò, quod isto tempore in sacris Anglorum Processionibus Eucharistia deferretur non manu unius, sed humeris duorum Sacerdotum. In Feretro. Erat mos antiquissimus Gentis. Nam & S. Lanfrancus ità gestari jusserat in Processione Dominicae Palmarum. Quare certum videtur, quod apertam Euchatistiam circumferri jusserit sine omni velamine. Eodem modo olim in Sanctorum Martyrum Festivitatibus delata fuit ab Hispanis. Sed per Diaconos. Lucet ex superius laudato Canone Braccarensis Concilii. An aperta, an velata fuerit, non possim definire. Secundò discimus, quod sacrosancta Eucharistia apud Anglos videatur totam Processionem tunc praecessisse ac duxisse. Et erat fundatum in rationibus. Tertiò, quod Anglicana tunc Ecclesia sacrosanctum Sacramentum non in sola ejus Festivitate, sed etiam circumferret in Civitatum ac Oppidorum Dedicationibus. Etenim quod Cantabrigia tunc faciebat, faciebant & aliae Civitates ac Oppida. Et iste annus non erat istius circumgestationis exordium, sed illa tunc fiebat ex more Majorum, & antiqua Consuetudine. Oportet morem coepisse statim post Diploma Joannis Pontificis.

Alium deferendi morem ex Brundusina Joannis Caroli Verani Historia adducit, in laudato superiùs opusculo Angelus Rocca: *Brundusii in hanc usque diem mos observatus obtinuit, ut singulo quoque anno in solemnitate Corporis Christi Sanctissimum Sacramentum equo albo, nec non mansueto, ac pulcherrimè phalerato, per Civitatem deferatur. Quare Archi-Episcopus hac die, Sacerdotalibus vestibus, pluvialique interea indutus, taliquè equo insidens, Sanctissimum Sacramentum à duobus Acolythis assiduè incensatum, in Supplicatione maximè solemni, sub Umbella à sex Canonicis delata, gestare solet, duobus Civitatis Primariis, Gubernatore scilicet & Regio Assessore, equi frenum tenentibus, ipsumque ducentibus.* Et adjungit ritus caussam atque originem. Eucharistia, quae Summum Pontificem praecedit, quandoque etiam ab albo equo, quandoque deportatum duobus albis mulis. Et magna illis impenditur gratia. Etenim postmodo sunt liberi ab omni opere. Nec mirum. Nam & Corinthii civis equus, qui Joannem Pontificem portarat, nullum deinceps est passus insessorem. An iste mos etiam hodie tenetur apud Brundusium, ignoro. Quidquid sit, est alibi abrogatus. Etenim sacra Dominorum Cardinalium Congregatio sanxit Eucharistiam deinceps in Solemni Processione non de ortari nisi per manus Sacerdotis. Ita testatur Bartholomaeus Gavantus.

Pietas assiduè crevit, extensa ad alias etiam Festivitates ac Processiones. Etenim ad decimi sexti saeculi quinquagesimum octavum annum scribit in Aurelianensis Ecclesiae Historia Carolus Saussejus, Decanus ejusdem Ecclesiae: *Maturinus die decima nona Octobris laudat Indulgentias à Reverendissimo Cardinale Trivultio, Pauli IV. Papa à Latere ad Serenissimum Regem Henricum Legato, Confraternitati SS. Sacramenti, in Eccles. S. Petri in semita laeta hujus Civitatis institutae collatas, ejusque Institutum summo studio approbat, per quod singulis primis diebus Dominicis cujuslibet mensis anni, post Vesperarum expletum Officium, fit praedicatio solemnis de Eucharistiae Sacramento.* Qua facta, *ut acta loquuntur*, processionaliter defertur Eucharistiae Sacramentum per circuitum Ecclesiae intra illam, in qua magna populi multitudo cum taedis, cereis & candelis magna devotione confluit. Datum Moreti, Dioecesis Lenonensis, nono Kalendas Aprilis. *Quae annotare libuit, ut nos qui indè in alias Paraecias similis observationis inolevit per Urbem & Dioecesim, laudatus ab Apostolica Sede, & à nostris Episcopis comprobatus, Adversantium calumniis superior augescat majori in dies erga Augustissimum Eucharistiae Sacramentum devotione, & ad posteros felicissimè transferatur.* Haec scribit ad laudes Venerabilis Joannis Morvilliers, qui isti Ecclesiae fuit X. Episcopus illius nominis. Etiam de proximo ejus Antecessore Petro Castellano, quarto istius nominis scribit: *Invenimus eum laudasse Indulgentias à Summo Pontifice Confratribus Sanctissimi Sacramenti concessas in Ecclesia S. Pauli Aurelianensi.* Ex quo lucet hanc pietatem in Ecclesia Aurelianensi ac omni Gallicana Ecclesia esse antiquam. Carolus Decanus rectè adjungit: *Adversantium calumniis superior augescat, &c.* Videtur prophetasse.

Lib. 15. Cap. 3.

Lib. 14. C. 35.

Eadem

Eadem pietas jam pridem viget in omni Italia. Etenim in quarta sua Synodo ad titulum de pertinentibus ad sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum sanxit S. Carolus Borromæus: *Canonici singuli, & qui Dignitates obtinent, cum processiones publicas, illam præsertim solemnem, quæ in celebritate sacræ Diei Corporis Domini agitur, atque alias item in portando sanctissimo Sacramento singulis mensibus constitutas obeunt, intortitium accensum in manibus, capite aperto, ferant*. Istas menstruas processiones non instituit, sed palàm supponit jam pridem institutas. Per omnem Provinciam suæ Metropoleos. Eandem pietatem observat Ecclesia ac Provincia Bononiensis. Etenim istius Ecclesiæ Archiepiscopus, Dominus Gabriel Palleotus, probavit sanctissimi Sacramenti Confraternitates, ipsas obstrinxit ad similem omni mense Processionem, & istud vinculum perpetuò statuto stabilivit in libro Rituali laudatæ Ecclesiæ: *Infra annum singulis mensibus Confraternitates has processiones celebrabunt in unaquaque Parochia aut Ecclesia, in qua erecta sint; prima Dominica cujuslibet mensis, aut aliis Dominicis diebus, dummodo quolibet mense ea celebrent, eo cultu & veneratione, ut sanctissimum Sacramentum majori præter solitum luminum numero reverenter & devotè deferatur*. Eadem pietas observatur in Romana Ecclesia. Etenim Vaticana Basilica habet similem Confraternitatem, & omni mense similem Processionem. Eadem pietas magno cum fructu jam à sæculis viget in quatuor Ordinibus Fratrum Mendicantium. Et pietatem Apostolica Sedes probat & commendat pluribus Indulgentiis. Eadem pietas statim post Joannis Pontificis Decreta implevit omnem etiam Germaniam. Coloniensis Ecclesia Sacrosanctum Sacramentum, non in solo ejus festo circumfert, sed etiam solemnissimè feria sexta post Pascha, quem diem jam à multis temporibus appellat Festum Theophoriæ. Istud ipsum facit etiam in aliis Festivitatibus. Nunc per hujus, nunc per istius Basilicæ Clerum ac populum. Hinc ejus Archiepiscopus Adolphus, quadragesimo nono anno elapsi sæculi, ex mandato Imperatoris Caroli V. ad vetusta Ecclesiæ Dogmata contra Lutheranas novitates stabilienda celebravit suæ Provinciæ Synodum, & emisit hunc Canonem: *Ecclesia de thesauro Corporis Christi exultans, circumfert longis processionibus extra sacras Ædes Hostiam illam salutarem, videlicet simul repræsentans itineris Christi historiam, qui dum quæreret salutem nostram, in medio populi versatus est, & universam Judæam perambulavit comitantibus discipulis*. Marginalis scholiastes adjungit: *Patres dant & alias rationes, quarum præcipua est. Fideles, quando prælata Cruce procedunt extra Ecclesiam, & ad eam revertuntur, admoneri imitationis Christi, qui de summo cælo egressus in mundum per Crucem regressus in gloriam Patris*. Utraque ratio est congrua. Verùm posterior in processiones fidelis populi, prior quadrat in Processiones ipsius Christi Domini. Nempè in illas, quæ sacrum ejus Corpus solemniter circumferunt. Hanc pietatem vigere per omnem Germaniam, testantur in suis Opusculis de Sacris Processionibus Nicolaus Serarius ac Jacobus Gretzerus.

Joannis Pontificis præceptum fuit à Germanis adeo dilectum, ut processionum pietas creverit in excessum, ac sisti debuerit. Etenim in sua Metropoli, seu in Ecclesiastica Saxoniæ historia scribit Albertus Crantzius, Decanus Hamburgensis Ecclesiæ: *His temporibus memorandus diu vir, Dominus Nicolaus de Cusa, Cardinalis de Latere Legatus, venit in Germaniam, & multa in Provinciis constituit, quæ si observarentur, meliùs se in plerisque res haberent. Literæ servantur in Archivis Ecclesiarum: Hoc satis esse putant. Cæterum in executione operis nihil apparet. Fertur idem inter alia salubria constituisse de Venerabili Eucharistia, cujus erat tunc, ut nunc, quidam abusus, cum in publicum deferretur in diebus Jovis per anni circulum. Res, ut prima fronte prætenditur, devotioni parata, sed ut evidenter claruit, per crebram ejus ostentationem vilescente, quæ semper ardens & summa esse debuit, reverentia. Constituit ergò ut non in publicum efferretur, nisi infra octavam festivitatis institutæ ad honorem SS. Eucharistiæ. Præsertim quia usus ejus à cælesti Magistro institutus est ad esum, non ad ostentationem. Sunt enim pleraque inter homines, quorum initia salutaria sunt, sed progressus non ita*. Revera processio ista non expedit omni quintæ feriæ. Hæc tamen verba, *Non ad ostentationem*, non benè olent. Sunt unum ex argumentis Lutheranorum & Calvinistarum. Antidoton habes in secundò Apologetici Tomo Venerabilis Guilielmi Lindani, Episcopi Ruremondensis. Lib. 11. c. 39.

Hanc Germanicam pietatem debemus Serenissimæ & Christianissimæ Domui Austriacæ, de cujus nobilissimo Ramo, aut potius radice, Rodulpho I. Imperatore, apud Nicolaum Serarium in Moguntinæ Ecclesiæ historia scribit manuscriptus Codex incogniti Fratris Minoris: *Rudolphus Comes in Habspurg juxta Brug in Hergovv, vir timens Deum, die quodam, optimo sedens equo, trans campum equitans cum quodam servo Sacerdotem quemdam Sacramentum Eucharistiæ ad infirmum portantem, præcedente Ministro, obvium habuit. Cui Comes ait: cur bone Domine, tam digna sarcina onerate, asperum & lubricum iter non equitatis? Et ille inquit: Non habeo præbendam valoris tanti, ut possim equum comparare. Et Comes: Accipite hunc meum equum, & eo deinceps pro Dei honore utamini. Compunctus in hoc facto socius itineris, & ipse suum caballum dedit Sacerdotis Ministro. Cumque venissent ad quandam inclusam, cui Deus hæc revelaverat, inter alia audierunt ab ea: Domine Rudolphe, vos hodie honorastis Deum in equo, ecce Deus largus Remunerator infra triginta annos vos honorabit, & ad magnum honorem ascendetis. Factus est enim posteà Imperator, post viginti duos annos*. Hoc ipsum referunt Chronicon Domus Austriacæ, & Chronicum Helveticorum. Rudolphus Imperium accepit decimi tertii sæculi anno septuagesimo tertiò, novem annis post institutum Festum Sacrosancti Mysterii. Hinc

igitur

igitur Domino Deo, qui ex parvo maximum fecerat, studens non esse ingratus, festivitatem & processionem zelosissimè promovit per omnem Germaniam. Et ipse, & ejus Successores.

CAPUT V.

An in sacris Processionibus, quæ Sacrosanctum Sacramentum circùm-ferunt, rectè circùmferantur etiam sacræ Sanctorum Reliquiæ aut Imagines?

QUidam hodie negant. Et edunt strepitus ac motus. Et adjungunt rationem: *Nec aliquas Sanctorum venerandas Reliquias aut Imagines, etiam B. Mariæ Virginis, cum ipso sanctissimo Sacramento conferant, aut circumferri permittant, ut populi non distrahatur ad plura devotio, & ut uni soli Deo, cui debetur in solidum, suus reddatur bonor & gloria*. Respondeo tamen longe aliud censuisse ac sanxisse laudatam Adolphi Coloniensis Archiepiscopi Synodum. Etenim postrema sua verba, *comitantibus discipulis*, commentans prosequitur: *Quamobrem & SS. Reliquias, & Imagines eorum, qui vestigia ejus secuti sunt, simul circumferimus, significantes illos nunc cum ipso regnare & triumphare in cœlis. Quæ memoria debet piis esse jucunda & læta*. Affirmat varia. Primò, quod in sacris processionibus rectè circumferatur Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum. Sanxit enim in Lutheranorum impietatem, quam Augustæ patratam suprà audivimus. Sanxit ex mandato Imperatoris Caroli V. ista impietate gravissima offensi. Secundò affirmat, quod ista circumgestatio nobis repræsentet varia Christi Domini pro nostra salute itinera. Tertiò, quod Sacramento passim & rectè adjungantur venerandæ SS. Reliquiæ ac Imagines. Quartò, quod ista adjunctio non careat rationibus. Etenim nobis repræsentat Christi Domini discipulos, ipsum olim comitatos in præfatis itineribus, & jam comitantes, ac per omnem æternitatem comitaturos in sempiterna gloria. Quæ memoria omnibus piis est veraciter jucunda ac læta; Piissima ac jucundissima per omnem processionem meditatio.

Et hinc Synodus rectissimè adjunxit: *Nihil propè tam sanctum est, quod sæcularium hominum vanitas non trabat in abusum*. Et ista evenit circa istam piam ac jucundam memoriam. *Hinc sæcularis stultorum bominum vanitas irrepsit, & adhibentur etiam ludi propbani, & scurriles magno strepitu, & quasi ad bellum procedendum esset, tympana pulsantur, & otiosa spectacula eduntur, rebus istis non congruentia, quibus populus delectatus à rebus quæ processione aguntur, avocatur. Mandamus idcirco, ut juxta Sacræ Cæsareæ Majestatis reformationem, quidquid non valet ad devotionem excitandam, à processionibus removeatur, sed sint processiones compositæ, graves, modestæ. Absint risus, joci, confabulationes. Et orent homines, aut suaviter corde & voce modulentur*. Hæreant in ista pia & jucunda memoria: Ex ipsa orent aut psallant. Absint omnia, quæ ipsam possint distrahere aut turbare.

Synodus pergit. *Nec B. Virginis, aut cujuslibet alterius Sancti, plures quam imago una uniuscujusque circùm-feratur, ne videamur magnas & parvas, cultas & incultas statuas suspicere, & non sursum mente in cœlum subducta rem significatam potiùs cogitare*. Sancta Coloniensis Ecclesia in sua sacra Theophoria circùmfert omnes, sacris thecis iuclusas & ornatas, Sanctorum Reliquias. Quævis Collegialis Basilica, quævis Parochialis Ecclesia, omne Monasterium defert suas. Piissimum & jucundissimum spectaculum. Non ita tamen circùmfert omnes Sanctorum Imagines. Cujuslibet non nisi unicam. Et rectè. Plures enim ejusdem Sancti in eadem processione Imagines, licet non nostro simplici populo, tamen Lutheranis dare possint ansam malignarum cogitationum. Lutherani enim hærent carnaliter in signis, nequeunt mentem ad significata attollere. Deindè aliquando audivimus ipsos Catholicos de similium Imaginum prærogativa animaliter disceptantes, cum Adversariorum risu & scandalo pusillorum. Plures tamen Ecclesiæ pergunt circumferre ejusdem etiam Sancti plures Imagines. Quod nempè ignorent præfata incommoda. Ecclesia Catholica est Regina circumamicta varietatibus: Et pacifica charitas permittit unumquemque in suo sensu abundare. Sacrarum Reliquiarum ac Imaginum simul cum sacrosancta Eucharistia circumlatio est antiqua pietas totius Germaniæ. Etenim de Domino Joanne Adamo, Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopo, scribit in ejusdem Ecclesiæ historia Nicolaus Serarius: *Die postero, Augusti decimo quarto, Urbana processio à Clero toto peracta. Intererat Reverendissimus, & prisco more Variæ SS. Reliquiæ & Protomæ, quæ diu latuerant, cum Augustissimo Eucharistiæ Sacramento circumlatæ sunt*. Lucidè dicit: *Prisco more*. Laudat non solemnem in laudati mysterii Festivitate processionem, sed votivam & singularem, factam ob Indulgentias datas à Clemente VIII. Pontifice. Idem Scriptor in Opusculo de Sacris Processionibus enumerat omnia, quibus Germanica Ecclesia consuevit solemnem Dominici Corporis circumlationem in ejus festo honorare. Et inter alia ponit varia Dominicæ Passionis instrumenta. Affirmat ipsa simul circumferri. Et adducit causam: *Ut per sensus ipsos excitentur omnium ad salutarem illius recordationem, ipsiusque qui passus est, amorem, laudem, & cultum*. Germani semetipsos ita excitant ad explendum Domini Mandatum: *Hoc facite in meam commemorationem*.

Lib. 5. c. 20

Eadem pietas semper viguit in Gallicana Ecclesia. Etenim ad elapsi sæculi annum trigesimum quintum scribit Continuator Eminentissimi Domini Cardinalis Cæsaris Baronii: *Laudabile valde est, quod anni principio Franciscus Galliæ Rex præstitit in Sacramentarios Hæreticos, quorum Ante-signanus & præcipuus innovator fuit Calvinus. Eorum nonnulli, cum mense Octobri præterito infames libellos adversùs Sacram Eucharistiam, & receptos antiquos Christianorum ritus*

Lute-

Lutetiæ sparsissent, & publicis locis, ipsique etiam Regio Palatio affixissent, re comperta ejusdem criminis reos diligenter perquiri, & comprehendi jussit. Ipse Rex Parisiis præsens, placandi sacri Numinis gratia, præsenti anno, decimo Kalendas Februarii, die Jovis, celeberrimam peregit supplicationem ab Ecclesia S. Germani ad Beatissimæ Virginis, cum Venerandissimæ Eucharistiæ per Joannem Bellajum Episcopum Parisiensem, & Reliquiarum Sacrosanctæ Capellæ, aliarumque præcipuarum Civitatis gestatione. Cui cum uxore & liberis, atque Regni Principibus, & externorum Legatis, multis Cardinalibus, Episcopis, & Prælatis, cum cæteris Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quàm Regularibus, interfuit, facem ardentem capite detecto gestans, umbellamque supra Sacratissimam Eucharistiam ferentibus, Delphino, Ducibus Aurelianensi & Engolismensi, filiis Regis, & Duce Vindocinensi, primo Regii sanguinis Principe. Gravemque inde Rex orationem habuit, qua palàm testatus est suum quoque brachium se excisurum, si ex ea peste infectum foret, atque id ipsum in proprios filios præstiturum. Eandem processionem refert ac laudat in suis Annalibus Venerabilis Henricus Spondanus, Episcopus Apamæensis. Ex ipsa clarè docemur avitam consuetudinem Gallicanæ Ecclesiæ.

Eadem pietas semper viguit in Belgica Ecclesia. Habet tres Metropolitanas Sedes, quarum nulla est Primatialis, sed omnes tres sunt sorores, ideoque consecratione senior Episcopus habet Prærogativam loci & honoris. Hæc est antiquissima forma istius Ecclesiæ. Si tamen Episcopatus originem spectes, Cameracensis est prior & dignior. Quod autem in omni ejus Diœcesi Sacrosanctum Sacramentum circumferatur cum numerosa sacrarum Imaginum ac Reliquiarum pompa, est omnium oculis exploratissimum. Idem servatum pridem fuit in Diœcesi ac Provincia Mechliniensi. Catholica apud Belgas fidei ac sapientiæ sedes est Alma Universitas Lovaniensis: Etiam ipsa in pluribus processionibus semper circumtulit, & constanter circumferre pergit cum sublimi isto Mysterio sacras Imagines. Eremitæ Augustinenses ibidem à tribus sæculis habent Sacram Carnem, in quam apud Zelandiæ Middelburgum conversa fuit Sacrosancta Historia. Et ipsam quotannis circumferunt cum solemni ac devota processione. Ipsam probavit & confirmavit magnus ille Cardinalis Julianus Cæsarinus, à Latere Eugenii IV. Pontificis tunc Legatus per omnem Germaniam, & Præses Concilii Basiliensis, adhuc legitimi. Quod ipsum fecit Joannes, tunc Leodiensis Episcopus. Lovanium enim tunc erat istius Diœcesis. Originalia Diplomata exstant in Archivo præfati Lovaniensis Monasterii. Confirmarunt ac probarunt hanc solemnem Sacramenti processionem cum expresso mandato, ut Sanctorum Reliquiæ unà circumgestarentur. Juvat adjungere majorem Diplomatum partem.

Julianus miseratione divina Sanctæ Romanæ Ecclesiæ S. Angeli Diaconus Cardinalis in Germania Apostolicæ Sedis Legatus. Dilectis nobis in Christo inclytam Fraternitatem Corporis Christi Conventus Fratrum Eremitarum S. Augustini Oppidi Lovanien. Leodiens. Diœcesis repræsentantibus salutem in Dom. Ad ea quæ Christi Fidelium salutem respiciunt libenter intendimus, illaque prosequimur favoribus opportunis. Exhibita siquidem nobis pro parte vestræ Fraternitatis petitio continebat, quod cum in dicto Conventu Monasterii Fratrum Eremitarum Sancti Augustini Domus Lovaniensis reperiatur Corpus Domini Nostri Jesu Christi transmutatum & transsubstantiatum in verum Corpus, & Sanguinem ejusdem, cui in exhibitionem debiti honoris ac reverentiæ eadem Fraternitas in qua utriusque sexus Christi Fideles, Clerici, Laici, & Presbyteri simul in devotione uniti & astricti existant unà cum Fratribus dicti Conventus, aliisque devotis Presbyteris & personis soliti sunt Solemnem processionem cum Corpore Dominico sic transsubstantiato facere & continuare in Parochia Sancti Petri ejusdem Oppidi Lovaniensis .... Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, plerisque temporibus in dicto loco ex divina operatione visa sunt Miracula fieri prout fiunt in dies, propter quod devotio Populi magis accrescit, corpusque Dominicum in tanta majori habeatur reverentia. Nobis fuit humiliter supplicatum, ut ea, quæ ad augmentum divini Cultus, & Dominici Corporis in honorem ac reverentiam gesta sunt, rata atque grata habere, Fraternitati vestræ deinceps supra hujusmodi processione continuanda licentiam & auctoritatem impartiri atque concedere, & in præmissis opportunè providere de benignitate nostra dignaremur. Nos igitur qui in partem solicitudinis deputati salutem Christi Fidelium intensis desideriis affectamus, volentes etiam divinum Cultum, quantum in nobis est, ampliare, vestris supplicationibus in hac parte tamquam rationabilibus inclinati, ea omnia & singula quæ per vestram Fraternitatem in Divini Cultus augmentum ac Corporis Dominici reverentiam & honorem sicut præfertur gesta sunt, rata habentes, atque grata, prædictæ vestræ Confraternitati de cætero singulis annis ...... per totum Oppidum Lovaniense hujusmodi processionem cum Corpore Dominico ac Sanctarum Reliquiarum deportatione, *aliisque ceremoniis & solemnitatibus in talibus fieri consuetis, faciendi & continuandi..... tenore præsentium plenam & omnimodam concedimus facultatem, contradictione quacumque in contrarium non obstante. Datum Basileæ die decima mensis Julii anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo tertio, indictione undecima Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Eugenii divina providentia Papæ IV. anno tertio.*

Joannes Dei & Apostolicæ Sedis gratia Leodiensis Episcopus, universis Christi Fidelibus ad quos præsentes ...... Salutem in vero omnium Salutari. Inter varias solicitudines quibus assiduè ex debito Pastoralis officii ...... immeriti præsidemus noster undique circumseptus est animus. Illa præsertim insidet cordi nostro ut ea ...... obsequuntur operibus, & ad Divini cultus ac Christi Fidelium devotionis augmentum prospiciunt nedum nostris ...... sed & futuris aucta temporibus

bus illibata persistant. Fide digna siquidem relatione suscepimus, quod cum in Monasterio ...... Eremitarum Sancti Augustini Oppidi Lovaniensis vivificum Corporis Domini nostri Jesu Christi Sacramentum honorificè conservetur, cujus reverentiam & honorem inducentibus ad hoc plerisque manifestis miraculis, quæ Divina Majestas ibidem per hujusmodi Sacramentum & illius virtute per suam Omnipotentiam in dies operatur, Christi fideliùm dicti loci pia devotio unà cum Fratribus dicti Monasterii seu Conventus, ac iidem Fratres eum ipsi certam ac devotam habentes inter se Fraternitatem, singulis annis ...... solemnem cum dicto Corpore Dominico in Parochia Sancti Petri dicti Oppidi consueverunt facere processionem, exindeque quam plurimum ipsorum devotio Christi fidelium adaugetur ...... Divinum cultum nostris cupientes augmentari temporibus ea omnia & singula quæ ad Dominici Corporis reverentiam & honorem esse gesta noscuntur rata habentes, dictam faciendi ac continuandi processionem auctoritate nostra ordinaria favorabiliter elargimur. Dum tamen hujusmodi processio fiat etiam cum Sacratissimi Corporis Christi sub consueta panis specie Sacramenti aliarumque sacrarum Reliquiarum deportatione, *cæteris ad hoc adhibitis solemnitatibus prout Christifidelium devotioni congruit solitis & consuetis. In quorum testimonium ad perpetuam rei memoriam has præsentes litteras Sigilli nostri ad causas appensione jussimus communiri, &c.*

Et hinc clarè discimus istam pietatem esse antiquam consuetudinem Romanæ Ecclesiæ. Etenim tantus Cardinalis, præsertim Legati authoritate fungens, nihil mandaret, nisi ex disciplina Romana. Harum processionum pietas originem duxit apud Urbem Veterem, & nascendi ansam ipsi præbuit Miraculum patratum in sacro Corporali. Et ad hocce Religiosè recondendum, esse publico præfatæ Civitatis Ære exstructam insignem Basilicam scribit Onuphrius Panvinus, atque adjungit: *In quo celeberrimo templo sanctum Corporale collocatum est, quod singulis annis in festo Corporis Christi, in celebri illa Supplicatione devotissimè circumfertur, finitimis omnibus populis eò illa die ad id visendum confluentibus.* Circumfertur simul cum sacrosancto Sacramento. Eadem piissima consuetudo viget per omnem Italiam. Neapolitana Ecclesia circumfert Caput & Sanguinem S. Episcopi & Martyris Januarii. Quod eadem pietas apud Mediolanensem Ecclesiam vigeat, & probata sit per S. Carolum Borromæum, infrà demonstrabitur. Quid opus multis? omnes sub cœlo Ecclesiæ in sacris processionibus, etiam Sacrosanctam Eucharistiam circumferentibus, pro Duce habent sanctam Imaginem Dominicæ Crucis. Sine ipsa non fit processio. Eadem pietas viget in Polonia, in Hispaniis, ac in omnibus Christianis Latinorum Gentibus. Græci carent istiusmodi processionibus.

Juvat adjungere testimonium ac judicium Sacræ Theologicæ Facultatis Coloniensis: *Nos Decanus, Senior, aliique Sacram Facultatem Theologicam in alma ac celeberrima Universitate Generalis Studii Coloniensis Regentes, sacrosanctæ Theologiæ Doctores & Professores Ordinarii, dum more nostro legitime & collegialiter congregati, debitè requireremur, ut in sanctæ & ingenuæ veritatis subsidium, quoad infra scriptos articulos congruum perhiberemus testimonium, collatis ad invicem votis, seclusa omni amoris vel odii passione, ac quovis humano respectu, solumque Deum præ oculis habentes, unanimi suffragio decrevimus, coram omnibus & singulis quorum interest aliquam de veritate sequentium articulorum habere notitiam, testari & fidem facere de articulis sequentibus, prout harum serie testamur, & fidem facimus.*

Primò, ab immemoriali tempore in hac fidei Romano Catholicæ addictissima Civitate Imperiali Colonia Agrippina, quæ se S. Romanæ Ecclesiæ fidelem esse filiam haud immeritò gloriatur, laudabilem hanc semper viguisse, & etiamnum vigere consuetudinem: Quod videlicet in Ecclesiis, tam Collegiatis quàm Parochialibus & Regularibus, singulis diebus Dominicis, & Festis, de præcepto in foro feriali solitis, exponatur Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum. Immò in multis ejusdem Urbis Ecclesiis eandem consuetudinem vigere pro singulis feriis quintis: idque potissimum ex pia & antiqua piorum fidelium fundatione.

Secundò, quod in plerisque, quæ intra eandem hanc Civitatem instituuntur, processionibus solemnibus idem Sanctissimum Sacramentum cum debita reverentia & honore circumferri consueverit. Immò in processionibus Parochialibus, iis præsertim quæ semel in anno, præcipuè in die Sanctissimi Corporis Christi, & infrà Octavam illius institui solent, variæ quoque diversorum Sanctorum, præcipuè verò Beatissimæ Virginis Mariæ, debita cum devotione & reverentia, circumferuntur Imagines.

Tertiò, quod idem Sanctissimum Sacramentum in dictis Ecclesiis tum vel maximè exponatur, quando in aliqua illarum Plenariæ sunt Indulgentiæ, vel quadraginta horarum preces peraguntur.

Quartò, quod pro exstimulando Populo ad frequentiam Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ, variæ in prædictis Ecclesiis institutæ sint sub titulo diversorum Sanctorum, & notanter Beatissimæ Virginis, sub variis titulis Fraternitates, in quibus varia peraguntur à Confratribus Christianæ pietatis exercitia.

Quintò, hæc omnia pro conservanda Fide Catholica & expugnandis hæresibus, quæ in hisce Partibus circa Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, invocationem Sanctorum, & cultum Imaginum præcedente sæculo grassatæ sunt, & in locis vicinis etiamnum vigent, fuerunt, & adhuc sunt utilissima. Immò ex hac tam frequenti Sanctissimi Sacramenti publica expositione, & circumlatione, non solùm nihil reverentiæ aut honoris illi debiti derogatur, multò minus apud Fideles vilescit aut contemnitur, quin potiùs Fidelibus ad majorem devotionem & reverentiam stimulum addit, adeò efficacem, ut nullibi in Ecclesiis major sit fidelis Populi concursus, quàm ubi Sanctissimum Sacramentum publicè exponi omnibus est manifestum.

Sextò,

Sextò, verum est, quod non solùm nulla ha-ctenus adversùs laudabilem hanc Sanctissimum Sacramentum publico Cultui exponendi consuetudinem in hac Archi-Diœcesi innotuerit, sive à Summis Pontificibus, sive à sacris Dominorum Cardinalium Congregationibus emanata prohibitio; verùm etiam id in hisce Partibus, ubi vel cum hæreticis sumus permixti, vel ab iisdem circumvicinis cingimur, absque ingenti hæreticorum plausu & exultatione, nec non in hæresi sua majori obfirmatione, Catholicorum verò perplexitate, consternatione, & animorum perturbatione vix fieri possit. In quorum omnium & singulorum fidem, & contestatæ veritatis confirmationem, præsentibus Sacræ Facultatis nostræ sigillum sub imprimi jussimus Coloniæ Agrippinæ in Aula nostra Theologica, die 24. mensis Julii, anno partæ salutis humanæ suprà millesimum & sexcentesimum septuagesimo quinto. Judicium hoc confirmat non dumtaxat jam dicta, sed etiam inferiùs dicenda. Duxi tamen non dividendum, ideoquè integrum posui.

CAPUT VI.

Discutiuntur Adversariorum Argumenta.

PAlmare Adversariorum argumentum est: *Ut Populi non distrabatur ad plura devotio, & uni soli Deo, qui debetur in solidum, suus reddatur honor & gloria*. Respondeo hoc argumentum esse mali odoris. Quis enim Orthodoxus unquam audivit per impensam Sanctis reverentiam distrahi Populi devotionem, & per ipsam effici, ut soli Deo suus, cui debetur in solidum, honor & gloria non reddatur? Longè aliud in libris de Orthodoxa fide docet S. Joannes Damascenus: *Honor erga gratos & benignos Conservos, benevolentia erga communem Dominum indicium est. Hi promptuarium Dei, & pura habitacula facti sunt. Quomodò igitur non honoranda sunt Templa Dei animata, & animata Tabernacula?* Lapidea Dei Templa non sunt nisi figuræ & Imagines verorum Templorum, de quibus Apostolus: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*. At verò qui Divinam Majestatem adoraturus adit lapidea Templa, devotionem suam non distrahit, sed colligit; debitum Dei honorem non dividit: longè igitur potiori ratione istud non patrat, qui accedit Templa viva & vera. Idem sanctissimus Doctor in tertia oratione de sacris Imaginibus distinguit varias adorationum & rerum adorandarum species, & pergit: *Primùm adorantur, in quibus requievit Deus, qui solus est Sanctus & in Sanctis conquiescit. Ut in S. Dei Genitrice & in omnibus Sanctis, qui totis viribus operam dederunt ut Deo similes evaderent*. Addit in ipsis habitare Dominum Deum, uti ignem in ferro ignito. Quarè qui ignitum ferrum tangit, tangit ignem, nec ejus tactus extra ignem distrahitur; ità evenit & istis, qui Sanctos venerantur. Idem Joannes in prima Oratione hæc confirmat ex S. Leontio, Neapolitano apud Cyprios Episcopo, discipulo sancti Epiphanii: *Qui Martyrem colit, Deum colit cujus ille amore Martyrium pertulit. Qui Christi adorat Apostolum, adorat eum, cujus ille Apostolus est. Et qui supplex accedit ad Christi Matrem, is nimirùm filio ejus honorem habet. Nullus enim Deus præter unum, qui in Trinitate agnoscitur & adoratur*. Certè Sanctorum veneratio, si nos à Deo distrahit & efficiat ne ei honor reddatur in solidum, est devia & proscribenda. Est unum ex argumentis Iconoclastarum.

Secundum argumentum est, quod fidelis Populus in multis sit animalis, & ista non intelligat, ideoque in Processionibus plus veneretur Sanctorum Statuas, quàm ipsum sacrosanctum Sacramentum. Etenim quotidiè videmus plures faces gestàri, & majorem fieri concursum circa istas, quàm circa hoc. Respondeo hic variè excedi. Primo, simplex Christi Domini Populus gravatur temerariis suspicionibus. Etenim quod plurium luminarium gestatio non arguat majorem venerationem, demonstrat Romana Ecclesia in Basilica Vaticana Principum Apostolorum. Ibi longè plura luminaria videmus ad dictorum Apostolorum Confessionem & Reliquias, quàm ad Altare & Tabernaculum gloriosi Sacramenti. Ea pluralitas habet spiritales rationes. Et Urbis Veteris Populus pro miraculosi Corporalis custodia exstruxit magnificum Templum, & magnificentissimum Tabernaculum: longè magnificentius, quàm pro Eucharistia. Et Nicolaus IV. Pontifex omnia comprobavit. In pluribus Regionibus ac Ecclesiis videmus esse magnificentiores Capsas & custodias sacris Reliquiis, quàm Dominico Corpori. Omnia sunt ad supremum honorem solius Divinæ Majestatis. Si tamen quis Populus circà istam luminarium gestationem declinet à recto, Episcopi demonstrent se Pastores ac Doctores.

Secundo, periclitamur hic de erroribus Sereni Massiliensis Episcopi: ad quem scripsit Magnus Gregorius: *Indico dudum ad nos pervenisse, quod Fraternitas vestra quosdam Imaginum* Lib. 7. *Adoratores adspiciens, easdem Ecclesiæ Imagines* Indic. 2. *confregit atque projecit. Et quidem zelum vos, ne* Ep. 110. *quid manufactum adorari posset, habuisse laudamus, sed frangere easdem Imagines non debuisse judicamus. Idcircò enim Pictura in Ecclesiis adhibetur, ut hi qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in Codicibus non valent. Tua ergò Fraternitas & illas servare, & ab earum adoratu Populum prohibere debuit: Quatenùs & litterarum inscii haberent unde scientiam historiæ colligerent, & Populus in picturæ Adoratione minimè peccaret*. Serenus fuit suæ opinionis ac operis adeò tenax, ut istas literas non sancti Gregorii, sed sibi submissum à nescio quo figmentum esse crederet, ideoque Pontifex fuit compulsus iterùm scribere: *Perlatum ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent,* Lib. 9. *confregeris. Et quidem quia eas adorari vetuisses,* Ep. 9. *omninò laudavimus: fregisse verò reprehendimus. Dic Frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? si non aliud, vel illud te non debuit revocare, ne despectis aliis Fratribus, solum te Sanctum, & esse crederes sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis* præ-

præstat Pictura cernentibus: Quia in ipsa etiam ignorantes vident quid sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt. Undè & præcipuè Gentibus pro lectionibus pictura est. Quod magnoperè à te, qui inter Gentes habitas, attendi debuerat: Ne dum recto Zelo incautè succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi verò non debuit, quod non adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodò mentes nescientium fuit collocatum. Et quia in locis Venerabilibus Sanctorum depingi historias non sine ratione Vetustas admisit, si zelum discretione condisses, sine dubio & ea, quæ intendebas, salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potiùs dispersum poteras congregare: Ut Pastoris in te meritum non excelleret, non culpa dispersoris incumberet. Hæc autem dum in hoc animi tui incautè nimis motu exequeris, ità tuos scandalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars à tua se communione suspenderet.

Istum ipsum fructum, quem sacræ Imagines habent in Ecclesiis, habent etiam in sacris Processionibus. Habent & alium. Insuper enim sunt Palatini Proceres & sacri Principes honorantes Solemnem Christi Domini triumphum de prostrata impietate Sacramentaria. Quarè neque hinc sunt propter Populi imperitiam auferendæ. Hujusmodi zelus non est secundum scientiam. Veri zeli est docere Populum, & ab imperitia liberatum stabilire in spirituali intelligentia. Similis Populi Episcopus pleno pectore debet exequi Mandatum S. Pauli: *Insta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina.* Sacri Canones mandant; ut Episcopus quotannis circumeat omnem suam Diœcesim, non solius Christianæ Confirmationis, sed præsertim gratia Doctrinæ & Instructionis. Obligatur etiam rusticanam plebem per semet-ipsum docere. Est enim *debitor sapientibus ac insipientibus*. Primis etiam post datam Ecclesiæ à Magno Constantino pacem annis, aliquæ Basilicæ permanserunt sine Imaginibus. Et si quæ Ecclesia usque ad nostra tempora circa contemptum aut errorem conservasset istam Consuetudinem, damnari non posset: Sine rationibus compelli non deberet ad Imagines introducendas. Et usque hodie plures Ecclesiæ Sacras Processiones celebrant sine ipsis. Excipe tamen sacrosanctæ Crucis Imaginem. Et à nullo condemnantur. At verò jam admissas & stabilitas, vel ab Ecclesiis vel à Sacris Processionibus noviter excludere, non potest non esse peccatum. Præsertim si in aliqua gente, aut in aliqua Provincia fiat ab uno dumtaxat Episcopo. Est peccatum Sereni Massiliensis, ac in talem Episcopum omnino possit dici: *Dic Frater, à quo factum aliquando Sacerdote auditum est, quod fecisti? si non aliud, vel illud te debuit revocare, ne despectis aliis fratribus solum te sanctum & esse crederes sapientem?* Etiam fidelis populi offensio, quoniam justa, est Episcopo metuenda. Etiam circumvicinorum hæreticorum scandalum. Per istiusmodi mutationes credunt & clamant nostros Episcopos declinare in suos errores.

Tertium argumentum est, quod Christianorum animi sint avocandi à signis, & erigendi in solum Dominum Deum. Respondeo hunc esse scopum istorum, qui hodie appellantur Doctores & Sectatores *Alti sensus*. Est olidum fundamentum. Palmare firmamentum erroris Iconoclastici, adversus quod in prima pro sacris Imaginibus Oratione insigniter scribit S. Joannes Damascenus: *Quod si dixeris mente atque intelligentia tantùm Deo conjungi nos oportere, res omnes corporeas tolle, luminum splendorem, thuris suavitatem, preces quas voce proferimus, Mysteria ipsa Divina quæ conficiuntur ex materia, panem, vinum, Unctionis Oleum, Crucis signum.* Eximiè hæc illustrat & concludit: *Quandoquidem duplex creatus sim, & videns veneror id quod videtur, non ut Deum, sed ut rei venerandæ venerabile simulacrum. Tu quidem fortè sublimior es, & à materia remotior, & supra corpus incedens, & carne quodammodo carens, despicis quidquid sub aspectum cadit. Ego verò, ut qui homo sim, & corpore circumdatus, cupio cum eis, quæ sancta sunt, corpore versari, eaque oculis contueri. Tu qui sublimis es, submissius te gerens, ignosce mei sensus humilitati, ut sublimitatem tuam conserves.* Libens fateor optandum esse, ut omnes tota & sola mente, sine signorum ductu & Ministerio, Domino Deo adhæreamus. Profiteor esse rem sanctissimam. Verùm addo esse, & maximam. Est cibus Grandium. Immò Maximorum. Insuper adjungo esse rem periculosissimam. Ex ejus præsumptione Iconomachi ceciderunt in ipsam abyssum impietatis. Adhæreamus sacris signis, & ipsorum Ministerio reverenter utamur.

Quartum argumentum est authoritas S. Caroli Borromæi, in quarta sua Synodo ad titulum de pertinentibus ad sanctam Eucharistiam sancientis: *In solemni illa Processione, in qua sanctissimum Domini Corpus per Urbem Religioso Cultu defertur, ne Reliquiæ ullæ, sed illud solùm; ut veteris instituti, Ecclesiæque Romanæ Matris Consuetudinis est, pio Religiosoque apparatu, solemnique celebritate feratur.* Respondeo S. Carolum sanxisse de sola ista unica Processione, non de aliis. Exceptio enim firmat Regulam in contrarium. Lucet ex præcedenti ejusdem tituli Decreto: *In Ecclesia Cathedrali, quoties oratio quadraginta horarum vel inchoatur, vel peracto in aliis Ecclesiis illius cursu, in eadem iteratur, aliave ratione Sanctissima Eucharistia exponitur, indiciturvè, omnis ratio suadet, ne splendidiori luminum apparatu, & majori Cleri frequentia, majorique Populi concursu habeatur atque celebretur. Quarè illius orationis initio, quod in ea Ecclesia fit, rursusque in ejusdem fine, ut Episcopo videbitur, cum illius Ecclesiæ Clerus, Populusque, si quem pro Parochiæ ratione peculiarem habet, tum etiam universus Urbis Clerus, tam sæcularis quàm Regularis, qui supplicationibus publicis interesse solet, ac Sodalitates omnes, & cunctus præterea Populus, suis Parochialibus Sanctorum insignibus distinctus, in illam Matricem Ecclesiam generatim ac universè ad Orationis celebritatem conveniat.* Quadraginta horarum Orationem, dum in Cathedrali fit Ecclesia, mandat semper inchoari ac finiri per generalem cum Sanctissimo

Sacra-

Sacramento Processionem, & ad ipsam convenire omnes Parochias, omnia Monasteria, omnesque Sodalitates cum insignibus suorum Sanctorum Patronorum.

Quod S. Carolus sacras etiam Reliquias nequaquam censuerit à Sacrosancta Eucharistia dimovendas, lucidissimè patet ex eadem ipsius Synodo ad titulum de cultu Sanctorum: *sacris Reliquiis, si Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento non ita propè quidem eæ collocatæ sint, ut illius lampade harum cultui satisfiat, lampas propria assiduè præluceat, nisi hanc impensam nimia & Ecclesiæ & Populi egestas Episcopi Judicio non patitur.*

Permittit Reliquias Sacrosancto Sacramento esse adeò vicinas, ut eadem lampade honorentur. Porrò de solemni, quæ in Dominici Corporis festivitate fit, Processione aliud censuit ob duas rationes. Primò ob veterem morem Mediolanensis Ecclesiæ. Deinde ob similem morem Ecclesiæ Romanæ. Quidam apud Mediolanum cœperant istam Processionem honorare sacris Reliquiis. At sanctus Carolus intercessit, & retinendam voluit antiquam Consuetudinem. Secutus est consilium S. Hieronymi, suadentis ut quævis Ecclesia antiquas suas Consuetudines veneretur ac tueatur, tanquam traditiones Apostolicas. Et S. Bernardus inter Lugdunensis Ecclesiæ laudes ponit: *Lugdunensis Ecclesia non admittit novitates*. Et istam in solemni illa Processione Consuetudinem servant plures Ecclesiæ. Attamen diversam suarum sororum Consuetudinem non damnant aut improbant. Etenim meritò audirent, quod circa similem sacri Ritus speciem scripsit in libris de Sacramentis S. Ambrosius: *Et nos homines sensum habemus*. Omnis Ecclesia retineat suum morem. Etenim Catholica Mater nostra est Regina circumamicta varietatibus.

Lib. 3. cap. 5.

Quintum argumentum est authoritas Domini Nicolai Godau, Venciensis in Gallia Episcopi, qui in suis Synodalibus Instructionibus *Reliquias cum Venerabili deferri non admittit*. Accedit nescio quæ ordinatio Ecclesiæ Narmurcensis: *In Processionibus Dedicationum, ad quas Populus magis accurrit spectandi gratia, quam devotionis, non deferatur Venerabile Sacramentum. Et quando contigerit deferri, nullæ aliæ Reliquiæ vel Imagines Sanctorum deferantur.* Aliqui respondent similia quorundam hinc inde Episcoporum Decreta esse devia, non minùs quàm Decretum & factum Sereni Episcopi Massiliensis. Adversantur enim Pietati ac moribus omninm sub cœlo Ecclesiarum. Item adversantur Decreto Juliani Cardinalis Cæsarini, & Consuetudini Ecclesiæ Urbi-Vetanæ, isthic plantatæ per Urbanum IV. Pontificem. Adversatur etiam moribus Gallicanæ Ecclesiæ, manifestè demonstratis in Solemnissima illa Processione, quam celebravit Rex Franciscus Primus.

Absit tamen, ut ego taliter respondeam. Etenim versamur in materia, de qua S. Augustinus rectè scripsit ad Januarium: *Miror sanè, quid ità volueris, ut de his quæ vario per diversa loca observantur, tibi aliqua conscriberem, cum & non sit necessarium, & una in his saluberrima Regula retinenda sit, ut quæ non sunt contra fidem, neque contrà bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicumque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solùm non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum sit. Si enim eo modo impediat, ut majorum studiorum lucra speranda sint, quam calumniantium detrimenta metuenda, sine dubitatione faciendum est, maximè illud, quod etiam de scripturis defendi potest.* Et infrà: *Quod autem instituitur præter Consuetudinem, ut quasi observatio Sacramenti sit, approbare non possum. Etiamsi multa hujusmodi propter nonnullarum, vel Sanctarum, vel turbulentarum personarum scandala devitanda liberiùs improbare non audeo. Sed hoc nimis doleo, quia multa, quæ in Divinis libris saluberrimè præcepta sunt, minùs curantur, & tam multis præsumptionibus sic plena sunt omnia, ut graviùs corripiatur, qui per Octavas suas terram nudo pede tetigerit, quàm qui mentem vinolentia sepelierit. Omnia itaque talia, quæ neque Sanctarum Scripturarum authoritatibus continentur, nec in Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nec Consuetudine universæ Ecclesiæ roborata sunt, sed diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix aut omnino nunquam inveniri possint caussæ, quas in eis instituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione resecanda existimo.*

Epist. 119. c. 18.

At verò Processionalis sacrarum Reliquiarum aut Imaginum cum sacrosancta Eucharistia circumgestatio non est contra fidem, nec contra bonos mores, & habet aliquid ad exhortationem vitæ melioris. Ergò juxta saluberrimam regulam, ubicumque instituta cognoscitur, non solùm non est improbanda, sed laudanda, retinenda atque sectanda. Etiam aliquorum infirmitas non ita impedit, ut majus detrimentum sit. Etenim nulla hic esse possit talis infirmitas, nisi imperitia simplicis Populi. At verò per Episcopos est docenda & sananda, nequaquam verò vetustus ac probatus propriæ Ecclesiæ ritus propter ipsam auferendus. Præthereà hæc Pietas, licèt forsitan non in sacris Scripturis, tamen in Episcoporum Synodis, ac in universæ Ecclesiæ moribus habet fundamentum, ideòque nullatenus est resecanda. Nec introducenda consuetudo contraria. Similiter diversus aliquarum hinc inde, quæ Imagines aut Reliquias circumferre non solent, Ecclesiarum mos est damnandus. Servanda est Apostoli Regula: *Is qui manducat, non manducantem non spernat; & qui manducat, manducantem non judicet.* Adversùs spernentem aut judicantem dici poterit cum laudato superius Ambrosio: *In omnibus cupio sequi Romanam Ecclesiam, sed tamen & nos homines sensum habemus. Ideò quod alibi rectiùs servatur, & nos rectè custodimus.* Longè potiori Jure dici hoc possit Namurcensi aut Venciensi Ecclesiæ. Namurcensis sanctionis rationes ignoro. Ejus Metropolis Cameracensis per omnem Diœcesim servat contrarium.

Eadem de re S. Augustinus rectissimè scribit in alia

in alia Epistola ad eundem Januarium: *De illo tertio* Ecclesiasticarum Consuetudinum *genere, quod per loca Regionesque variatur, faciat quisque quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit. Non enim quidquam eorum contra Fidem fit, aut contra mores hinc vel inde meliores. His enim causis, id est, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet quod perperam fiebat, vel institui quod non fiebat. Ipsa quoque mutatio Consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat. Quapropter quæ utilis non est, perturbatione infructuosa consequenter noxia est.* Hæc saluberrima Regula omninò obtinet circa usum Sacrarum Imaginum: præsertim in Regionibus, quæ Lutheranos & Calvinistas habent admixtos aut vicinos. Ipsarum à sacris Processionibus contra priorem Consuetudinem proscriptio simplici isthic Populo scandalum, istis autem Erronibus præbet materiam & ansam calumniarum. Et certè plura Divina Præcepta hodie minus curantur à Christiano Populo: In ejus moribus grassantur plura graviora vitia. Permovendi sunt Episcopi, ut hisce
Can. 25. eradicandis omnem impendant operam, ac desinant ciere quæstiones de rebus Adiaphoris.

CAPUT VII.

Expediuntur aliquot quæstiones circa præfatas Processiones.

QUæstio prima est, An sacræ cum Sanctissimo Sacramento Processiones expediat esse raras, an frequentes? Respondeo hanc etiam pietatem per loca terrarum & Regiones variari, ideoque in ipsam congruere Regulam, quam ad præfatum Januarium circa raram & frequentem Eucharistiæ Oblationem & perceptionem scripsit laudatus Augustinus: *Alii quotidiè communicant Corpori & Sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt. Alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur, alibi sabbatho tantùm & dominico, alibi tantùm Dominico. Totum hoc genus rerum liberas habet observationes. Nec Disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quam fortè devenerit. Quod enim neque contra fidem neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos vivitur, societate servandum.* Præcipua & gravior quæstio erat de quotidiana communione. Et utraque pars fulciebatur rationibus. Hinc Augustinus rescripsit: *Rectius fortassè inter eos quispiam diriment litem, qui monet ut præcipuè in Christi pace permaneant. Faciat autem unusquisque quod secundùm fidem suam piè credit esse faciendum. Neuter enim eorum inhonorat Corpus & Sanguinem Domini, si saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam eorum se alteri præposuit, Zachæus & ille Centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam, susceperit Dominum, alter dixerit:* Non sum dignus, ut intres sub tectum meum. *Ambo Salvatorem honorificantes, diverso & quasi contrario modo.* Idem ergò per omnia dixerim de frequentibus & raris sacrosancti Sacamenti circumgestationibus.

Et quidem si omnes Christiani essent in tali statu, ut nullus ad flentes, audientes, aut substratos mereretur proscribi, sed omnes digni essent perfectionis, aut saltem Consistentiæ gradu, suaderem sublime istud Mysterium quotidiè exponi, & circumferri. Ei namque debetur omnis honor & gloria. Et tunc quotidianam à nobis acciperet reverentiam. Verùm nos sumus in statu alio. Ecclesia militans numquam fuit sine macula aut ruga: Et nos devoluti sumus in periculosa novissimorum dierum tempora, in quibus abundat iniquitas, & refrigescit charitas multorum. Hinc penitus probo synodale Decretum Domini Antonii Granvellani, Presbyteri Cardinalis ad S. Bartholomæum in Insula, & primi Mechliniensium Archiepiscopi: *Sacrosancta Eucharistia piè & utiliter ad populi devotionem interdum in publicis Supplicationibus defertur, potissimum verò in festo sacro Christi Corpori consecrato, ejusque Octava. Sed ne nimia frequentia minuat reverentiam, rariùs extra prædicta tempora id fiat, & non nisi in arduis causis pacis, & publicæ necessitatis, vel utilitatis. In illis autem Processionibus, ad quas populus consuevit non tam orandi, quàm spectandi gratia confluere, abstineatur. In communibus autem supplicationibus circumgestari poterunt Sanctorum Reliquiæ.* Decretum synodaliter confirmavit ac innovavit laudati Archiepiscopi successor, Venerabilis Matthias Hovius. Etiam probo Decretum Domini Nicolai Cardinalis Cusani, qui istiusmodi Processiones judicavit non faciendas in omni quinta feria.

Perplacet sententia S. Caroli Borromæi, Eminentissimi Cardinalis Gabrielis Paleotti, Joannis Aurelianensis Episcopi, & similium Patrum, qui censuerunt istiusmodi processiones celebrandas semel in omni mense. Quod ipsum censet & in Vaticana Basilica observat Romana Ecclesia. Eandem pietatem jam pridem probavit in quatuor Ordinibus Fratrum Mendicantium, confirmans Constitutiones, quæ menstruam istiusmodi processionem præcipiunt. Et ipsa observatur per omnem sub cœlo Ecclesiam cum summo fructu. Ab hac probatissima ac universalissima Regula & praxi nullatenus est recedendum. Et ipsis non obstat Antonii Cardinalis Granvellani Decretum. Sancit enim de Generalibus totius Cleri & Populi processionibus. Et omninò verum est quod has fieri non expediat, nisi ex causa publica. Decretum præsertim agit adversùs Belgicarum Dedicationum processiones, quas ex variis rationibus non expedit comitari à Sanctissimo Sacramento. Hinc sanctus Carolus Borromæus etiam generales cum SS. comitatu Processiones fieri sanxit semel in mense. Præsertim in publicis quadraginta horarum intra Cathedralem Basilicam Orationibus. Quam pietatem exercent etiam quædam Cathedrales Belgarum. Quod nempè publica Belgii necessitas à multo tempore sit continua, ideoque continuis ad Divinam Clementiam Supplicationibus mitiganda, ac tandem aliquando divertenda. Hæc est antiquissima Ecclesiæ forma.

Ità

Ità audivimus suprà à S. Joanne Chrysostomo. Eandem in suis Capitularibus confirmarunt Carolus Magnus, Ludovicus Pius, aliique similis disciplinæ Principes. Porrò nulla apud Deum Supplicatio est potentior, quàm ista, cui substantialiter adest ille, de quo in omni oratione clamamus: *Per Dominum nostrum Jes. Christ. Filium tuum.*

Dominus Cardinalis Granvellanus suo decreto rectè addidit: *Vel utilitatis.* Utique quoniam ita semper observavit Ecclesia. Etenim Anglia ita fecit in Civitatum Dedicationibus. Christianissimus Galliarum Rex Franciscus Primus idem solemnissimè fecit, dum Regni sui constantissimam contrà Calvinianarum blasphemiarum novitates fidem voluit toti mundo demonstrare, ac prædicare. Moguntina Ecclesia istud ipsum servat in Jubilæis, ac in aliis plenariis apud Cathedralem Basilicam Indulgentiis. Istud ipsum omni mense servat ex Sancti Caroli instituto Mediolanensis Ecclesia. Eadem omnia servantur apud Belgas, numquam impetita, aut improbata per laudatum Cardinalem Granvellanum, aut ullum ipsius in Mechliniensi Throno Successorem. Insuper Cathedrales Basilicæ, Parochiales Ecclesiæ, ac pleraque Monasteria passim habent suorum Patronorum solemnia Festa cum numeroso & pio concursu populi: & pietatem non parum auget processionaliter gestata Eucharistia. Istiusmodi processiones, licet non semper ob publicam necessitatem fiant, semper tamen fiunt cum insigni utilitate. Ad ipsas igitur stabiliendas Cardinalis Archiepiscopus præfatas voces addidit. Joannes Aureliæ Episcopus menstruam istam processionem voluit non per plateas, sed fieri intrà Ecclesiarum gremium. Quod ipsum agit Vaticana Ecclesia. Etiam Regulares Mendicantes passim tunc non procedunt, nisi intra sua Claustra, aut certè intra limites Monasterii.

Secunda quæstio est, An expediat istiusmodi processiones fieri diebus ferialibus? Respondeo passim non expedire. Hinc enim Dominus Nicolaus Cardinalis Cusanus ipsas fieri noluit in omnibus quintis feriis. Uti ad Eucharistiæ consecrationem aut sumptionem, ità etiam ad ejusdem processionalem circumgestationem certa & varia præparamenta sunt necessaria: Etiam hic locum habet Mandatum Apostoli: *Probet autem se ipsum homo.* Ad tanti Principis transitum adhibenda sunt plura ornamenta. Quanta reverentia nostri olim Majores Domesticam Eucharistiam in secretis etiam cubiculis tractaverunt, demonstrant authentica Acta S. Lucæ Anachoretæ & Taumaturgi. Etenim Corinthiorum Archiepiscopo circa ejus sumendæ modum proposuit hanc quæstionem: *Amabo, ò Domine, qua ratione nos, qui propter multa peccata nostra colimus montes & solitudines, horrenda Mysteria possimus percipere? Vides enim, ut ne dum Collecta, sed neque Sacerdos suppetat.* Et Archiepiscopus respondit: *Bene Pater, ac de bona re & maxima interrogasti. Nam bonum quoque, ut ajunt, non bonum est, si non bene fieri contingat. Primò igitur ac principaliter Sacerdotem adesse decet. Quod si ille necessaria omninò ratione absit, imponendum sacræ Mensæ Præsanctificatorum vasculum, si quidem est Oratorium, sin autem cella, scamno mundissimo. Tum explicans velum minus, propones in eo sacras Particulas, accensoque Thimiamate, Typicorum Psalmos, aut Hymnum,* Ter Sanctus, *cantabis cum symbolo fidei, trinaque genu-flexione adorans, manus quidem contrahes, ore autem sacrum pretiosi Christi ac Dei nostri Corpus sumes.* Et de Eucharistiæ ad infirmos delatione sanxit in sua Octava apud Pisco-Bambam celebrata Synodo Venerabilis Thoribius Alphonsus Mogroveius Archiepiscopus Limensis: *Cum corda contrita & humiliata Deo sint placita, & creaturarum erga Creatorem devota gratitudo, omnes Clerici Parochialium Ecclesiarum hujus nostri Archiepiscopatus, cum SS. Sacramentum ad infirmorum Viaticum deferetur, quisque in sua Parochia, vel qui etiam in aliena præsentes fuerint, ipsum superpelliciis induti reverenter comitabuntur, vel sustentabunt Conopeum quo tegitur.* Proindè solemnis ac processionalis delatio fieri debet cum longè majori humilitate contritione ac reverentia: Interna atque externa. Externam describit Ceremonialis liber Episcoporum: *Omnia decenter & diligenter præparentur & prævideantur. Nempè ut viæ, per quas processio transire debebit, mundentur & ornentur auleis, pannis, picturis, floribus, frondibusque virentibus secundùm posse & qualitatem loci.* At verò diebus ferialibus populus & in suis Officinis, & plateis distrahitur ad alia. Etiam plateæ tunc habere non possint præfata ornamenta. Nihil est dispositum ad transitum supremi Principis. Cap. 13.

Excipe tamen ferias octavas Sacrosancti Sacramenti. Tunc enim ex antiqua pietate populus & semet-ipsum, & suas domos, & plateas componit, aut certè debet componere. Spectat ad providentiam Episcopi. Hinc easdem ferias Dominus Nicolaus Cardinalis Cusanus excepit. Si quis Episcopus aliis etiam Feriis has processiones fieri permittat aut velit, etiam debebit debita hominum ac platearum præparamenta providere. Ecclesia Iprensis 29. hujus sæculi anno edidit salutare decretum: *Consuetudinem quorumdam locorum, deferendi passim in omnibus processionibus Venerabile Sacramentum, abrogari cupimus. Nec id fieri, nisi diebus solemnioribus vel publicæ necessitatis causa.* Sancit tria. Primò tales processiones fieri permittit non in solo Dominici Corporis festo, sed in omnibus diebus solemnioribus. Secundò ipsas fieri prohibet diebus ferialibus: Excipit tamen illas quæ fiunt ex causa publicæ necessitatis. Rectissimè. Etenim publica necessitas etiam diebus feriatis cogit ad devotam mentis collectionem, ideoque aptam istis processionibus. Hæc exceptio est tertia sanctio laudati Decreti.

Quæstio tertia est, An hæ processiones congruè fiant etiam post meridiem? Præsertim diebus Dominicis aut Festis. Quidam negant. Respondeo tamen affirmativè. Etenim supra laudatus Joannes Aurelianensis Episcopus mandat ipsas fieri post meridiem. Nec sine rationibus. Etenim Christianus populus multis in locis consuevit post meridianas Dominicorum aut Festorum dierum horas ludicris ac vanis impendere: quandoque etiam noxiis. Præsertim versùs Septemtrionem, ubi solet grassari ebrietas. At verò sacræ cum Sanctissimo Sacramento processiones hæc impediunt ac divertunt. Plurimos permovent ad ornandas plateas, ad erigenda Altaria, ad comparandum

cum face, aliaque id genus. Plurimorum mentes à terrenis erigunt ad Dominum Deum. Quare videntur isti etiam tempori insigniter convenire. Et plurimæ per omnem Europam Ecclesiæ etiam infra Sacramenti Octavas procedunt post meridiem. Ita procedit Vaticana Romanæ Ecclesiæ Basilica, honorata comitatu plurium Eminentissimorum Dominorum Cardinalium. Et ita suadet Ceremoniale Episcoporum: *Solita est etiam octava die hujus Festi post Vesperas fieri processio ad reponendum Sanctissimum Sacramentum, quæ non tam solemnis, & longa via, ut prima, sed vel per Ecclesiam, vel parùm circa extra eam fieri debet.*

Plurimorum item mos est processionem, quam matutini imbres impediunt, celebrare post meridiem.

Quæstio quarta est, quænam singulariter conducant ad reverentiam ac pietatem harum processionum? Respondeo esse varia. Primum edicit in prima sua Synodo sub titulo de pertinentibus ad Sacramentum S. Eucharistiæ S. Carolus Borromæus: *Die Festo Corporis Christi Domini, cum sacrosancta Eucharistia in solemni Supplicatione gestatur, si adfuerit Episcopus, is eo ferendæ Eucharistiæ officio fungatur. Si non adfuerit, id munus exequatur solus is Presbyter, qui secundùm Episcopum, pro loci ejus consuetudine, honore cæteris præstat. Nisi ex privilegio aut consuetudine ad alium Presbyterum ea cura pertineat.* Quibusdam enim in locis pia fundatio istud munus adstruxit certo beneficio. Etiam expedit, ut populi per sacrosanctum Sacramentum Benedictio semper detur ab Episcopo, aut certè à digniori Presbytero. Et ita omninò observatur in rectæ disciplinæ Monasteriis.

Alterum congruæ devotionis articulum edicit idem S. Carolus in eadem Synodo ad titulum de Processionibus ac Supplicationibus: *Videant Episcopi, ut in Supplicationibus ac Processionibus quibuscumque præsertim cum sanctissima Eucharistia circumfertur, & cum frequenter Populus ad Ecclesias, Indulgentiæ, Festi diei, sacræ Concionis gratia, vel alia de causa convenire solet, ea modestia & reverentia adhibeatur, quæ Piis & Religiosis hujusmodi Actionibus maximè debetur. Ne inter viam inaniter spectandi gratia subsistatur. Ne quæ minùs deceant, spectacula adhibeantur. Ne actiones pro foribus ædium, aut in via repræsententur.* Ubi vides quod S. Carolus in Ecclesiis, apud quas est Indulgentia aut singulare Festum, permittat exponi sanctissimumSacramentum,& processionaliter circumferri.

Istam pietatem elucidat & adjuvat in prima sua Limensi Synodo laudatus ejusdem Civitatis Archi-Episcopus: *Quo tempore ab Ecclesia solemnes sanctissimi Christi Corporis Processiones aguntur, nulla fæminarum discooperto vultu per vias publicas inambulet, vel de fenestris prospiciat. Sed quæ omnes observent, ne levitate fœminea à Cultu Dei populum avocent, sed Religioso potiùs modestoque habitu & gestu internam fidem, pietatemque sectentur. Magistratus quoque ac Reipublicæ Ministros monemus atque hortamur in Domino, ut eædem sanctius Supplicationes agantur, dent sedulò operam, ne viri fœminæque mixtim confuseque incedant, sed præeant viri omnes. Mulieres, juxta Prophetam, seorsim sequantur Dei Ministros.* Litaniarum seu Processionum modus & ordo, quem Romanæ Ecclesiæ dedit Magnus Gregorius, fuit devotissimus ac elegantissimus. Et facilis induci in mores. Certè hæc inductio spectat ad officium Episcoporum.

De indecentibus spectaculis ac inanibus spectatoribus supra audivimus salutare Decretum Domini Adolphi Archi-Episcopi Coloniensis: *Sæcularis stultorum hominum vanitas erepsit, & adhibentur etiam ludi profani & scurriles magno strepitu, & quasi ad bellum procedendum esset, timpana pulsantur, & otiosa spectacula eduntur, rebus istis non congruentia, quibus populus delectatus, à rebus quæ Processione aguntur, avocatur. Mandamus idcircò, ut juxta Sacræ Cæsareæ Majestatis reformationem, quidquid non valet ad devotionem excitandam, à Processionibus removeatur, sed sint Processiones compositæ, graves, modestæ. Absint risus, joci, confabulationes. Et orent homines, aut suaviter corde & ore modulentur.* Adversùs eundem abusum sanxit in sua Synodo Venerabilis Ludovicus à Guisia, Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, ac Remensium Archi-Episcopus: *In solemni Festo, Supplicationeque Corporis Christi observetur exactè Canon de ludicris prohibendis diebus Festis supertus expressus. Nequè larvæ & personati homines adesse permittantur, qui Populum à Religiosa contemplatione & adoratione tanti Mysterii avocent.* Laudatus Canon est hic. *Ludi theatrales, etiam prætextu consuetudinis, exhiberi solitos, & puerilia cætera ludicra, quibus Ecclesiæ inquinatur honestas & sanctitas, in Christi & Sanctorum Festivitatibus omninò prohibemus. Contra nitentes pœnis coerceri volumus à Superioribus.* Coercendos censuerunt etiam Adolphus Archi-Episcopus, & S. Carolus Borromæus.

Ex eodem principio Dominus Antonius Cardinalis Granvellanus, ac Venerabilis Matthias Hovius, Ecclesiæ Mechliniensis Archi-Episcopi, in suis Synodis sanxerunt: *In illis autem Processionibus ad quas Populus non tam orandi, quàm spectandi gratia confluere solet, abstineatur.* Utiquè à circumferenda Eucharistia. Exponit in sua Synodo Dominus Joannes Malderus, Episcopus Antverpiensis: *Quoniam in Processionibus, quas vocant Dedicationum, multas contigit insolentias plerumque committi, & quædam inepta & lasciva immisceri, quæ tamen non esse toleranda decernimus, omninò prohibemus in illis Venerabile Sacramentum circumferri.* Quod ipsum rectissimè statuerunt & aliæ Belgarum Ecclesiæ. Etenim varias, in Dedicationum Processionibus fieri consuetas, sæculares vanitates & petulantias auferre non poterant. Hinc penitùs expedit eis subtrahi Sanctissimum Sacramentum. Eidem principio innititur laudatum Decretum Ecclesiæ Iprensis, mandantis tales Processiones non fieri, nisi diebus solemnioribus, vel ex caussa publicæ necessitatis. Reverà enim istiusmodi Processiones, dum ex sola devotione fiunt, non quadrant, nisi diebus aut in toto Populo, aut in aliqua Ecclesia solemnioribus.

Ad harum Processionum pietatem ac reverentiam conducit etiam hoc S. Caroli Borromæi in quarta Synodo Decretum: *Canonici singuli, & qui Dignitates habent, cum Processiones publicas, illam præsertim solemnem quæ in celebritate sacræ diei Corporis Domini agitur, atque alias item in portando Sanctissimo Sacramento singulis Mensibus constitutas*

tas obeunt, intortitium accensum in manibus, capite aperto, ferant. Capitulum autem decenti magnitudine & crassitudine habeat, quot Canonicorum numero satis sint. Reliqui Chori Ministri cereos item accensos habeant, eosque in forma convenienti. Ad istud ipsum inducantur omnes idonei Laici. Sanctissimus Antistes in ista Synodo præscribit plura pietatis officia, per quæ sacræ cum Venerabili Sacramento processiones evadant devotissimæ ac fructuosissimæ.

Secunda ejusdem Synodus habet & aliud salutare Decretum: *cum Christianæ pietatis rationi illud alienum sit ad ornatum templorum adhiberi ea, quæ non modo Religionem non excitant, sed per quæ intuentium mentes facilè cadunt in fœdas turpesque cogitationes, propterea ne quis ad ea ornanda peristromatis Auleisque utatur, quæ obscœnis figuris intexta sunt, neque item pictas Imagines & signa adhibeant, quæ vel Ethnicorum hominum, vel aliarum rerum loci sanctitati repugnantium, formam & speciem præ se ferant. In omni præterea publicarum Supplicationum aut processionum apparatu, quæ obscœnarum rerum speciem ostendunt, ea non adhibeantur.* Et in Ecclesiis & in processionibus subinde videmus exponi textas aut pictas Gentilium Deorum ac Sacrificiorum, item prophanorum militum ac bellorum Imagines. Etiam circa Altare, in quo est ipsum Sanctissimum. Hæc amoveri debent, non sacræ Reliquiæ, aut Imagines: ista, non hæc amotio spectat ad officium Episcopi.

Apostolicus Canon de non enuntiandis nostris Mysteriis etiamnum omninò obligat. Quare Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum producere nequaquam possumus ad oculos & aures prophanorum hominum. Præsertim Judæorum, qui istud Sanctum blasphemare non cessant, & sceleratissimè tractare. Quarè Ecclesiæ, quæ in sua Civitate, Oppidis, vel Pagis Judæos habent, obligantur ipsos ab istis Processionibus, itemque à nostrarum Basilicarum ingressu omnino prohibere. Disciplinatæ Ecclesiæ illos, dum tales Supplicationes fiunt, solent in suis Domibus concludere. Quod ipsum fieri deberet de Calvinistis. Horum enim in Sacrosanctum Sacramentum perfidia atque blasphemia transcendit omnem cœcitatem ac impietatem Judaicam. In fronte Christiani, in corde sunt plusquam Pagani. Et hinc in istis Civitatibus, quarum ipsi Præfecturam ac Dominatum habent, forsitan expediet abstineri à similibus Processionibus. Certè Clerici illi, qui istiusmodi Præfectos aut alios Nobiles invitant ad suas Processiones aut sacrificia, indigne prævaricantur.

CAPUT VIII.

An sacræ Reliquiæ aut Imagines simul cum sacrosancto Sacramento rectè exponantur in eodem Altari?

Aliqui negant. At certum est deviare. Etenim cum sacrosancto Sacramento adesse in Altari semper debet Imago S. Crucis: sine ipsius præsentia nequit offerri Sacrificium. Insuper Altaria, quæ pictam aut sculptam Sanctorum tabulam non habebant, nulla sunt per omnem Europam, aut certe rarissima. Etiam sine Sanctorum Reliquiis, nullum possit esse Altare, nec offerri Sacrificium. Sine istis nequeunt Altaria consecrari. Quæ illis carent, non sunt Altaria, sed mensæ communes. Et ut in tali mensa offeratur, nos Latini Altare portatile, Græci habere debent Antimensium. Et dum offerimus, præter istas sacro Altaris sepulchro inclusas Reliquias, passim adjungimus publicè alias. Etiam Sanctorum Imagines. Proximè elapso Pentecostes Festo Beatissimus Pater noster Innocentius XI. publicas preces Romano Clero ac Populo indixit in Vaticana Basilica. Et in summa Ara supra Principum Apostolorum Corpora celebravit Missam publicam. Et sacrosanctum Sacramentum erat expositum. At vero stabat inter duodecim argenteas statuas Sanctorum Apostolorum. Antiqua disciplina Sanctorum Imagines adeo dilexit adjungi Sacratissimo Mysterio, ut plures & Græcorum & Latinorum Ecclesiæ ipsum supra Altaria suspenderint in aurea vel argentea columba, symboli ab Imagine Spiritus S. Et secunda Turonensis Synodus sanxit: *Ut Corpus Domini in Altari, non in Imaginario ordine, sed sub Crucis titulo componatur.* Mandat ipsum non in communi sacrarum Imaginum ordine, sed collocari in singulari ac dignissimo loco: In ipso Altaris medio, sub titulo Sanctæ Crucis. Palam supponit simul cum ipso fuisse in eodem Altari sacras Imagines. Supponit apud quasdam Ecclesias fuisse in Imaginario ordine, seu inter sacras Imagines. Et hunc abusum merito improbat ac abolet. Ista sacrarum Imaginum, ac præsertim sacrarum Reliquiarum apud Sanctissimum collocatio est antiquissima consuetudo omnium Ecclesiarum. Eandem hodie probant Rubricæ Romani Missalis. Cap. 2.

Audiamus Adversariorum argumenta. Primum est: *Superioribus sæculis solebat esse in omnibus Ecclesiis tam innixa, profundaque reverentia, ut in eo Altari, ubi de Ordinarii consensu illud videbatur expositum Fidelium venerationi, non liceret celebrare Sacrum Missæ Sacrificium.* Et maximè decens est, *ait Ceremoniale Episcoporum*, ut in Altari, ubi Sanctissimum Sacramentum est, Missæ non celebrentur. Quod antiquitus observatum esse credimus. *Et hujus quidem antiquæ observantiæ ea quibusdam Religiosioribus Eucharistiæ Cultoribus videtur subfuisse ratio, quod alius sit Christi status in Missæ Sacrificio, alius vero dum in Altari eum Solemnitate publicè exponitur adorandus. Iste quasi humiliationis ac mortis, hic vero exaltationis ac gloriæ. Cujus diversitatis meditatio, cum nata sit mentem in diversa distrahere, censuerunt Majores nostri Missam in eo Altari non esse celebrandam, in quo Christi Fidelium adorationi expositum erat Venerabile Sacramentum, cum quadam quasi Cœlestis gloriæ adumbratione, in quam eodem totaliter absorberi quàm maximè est conveniens.*

Respondeo hoc Argumentum esse mixturam varii erroris. Antequam id demonstrem, adverto Authorem palàm recedere à Sancto, quem jure merito veneratur, Carolo Borromæo. Etenim hujus prima Synodus sub titulo de pertinentibus ad Sacramentum Eucharistiæ habet hoc Decretum: *ut oratio, quam vocant quadraginta horarum, coram Sanctissimo Sacramento, quo frequentissimus populus convenire solet, qua pietate*

pietate & Religione instituta est, eadem retineatur & propagetur, decernimus ut Sacramentum in Altari decenter ornato collocetur, vel si temporis ratio patiatur, Missa celebretur. S. Carolus sanxit ex vetusta consuetudine totius, etiam Romanæ Ecclesiæ, quæ jam pridem solet in ipso, in quo expositum est Sanctissimum, Altari Missas celebrare. Et privatas & publicas. Hinc in prima sui Thesauri parte Bartholomæus Gavantus docet etiam illis Altaribus, quæ habent Sanctissimi Tabernaculum, debere adesse S. Crucis effigiem & adjungit caussam: *Sacerdos*, Solemnem Missam celebrans, *remota Cruce, quid incessabit in medio? Non Crucem, quæ non esset ex suppositione. Neque Sacramentum, quod latet. Cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, sed illud incensare, more Romano, non solemus, nisi aperte pateat*. Quid opus authoritate Commentariorum? Romani Missalis Rubricæ palàm ac disertè admittunt offerri Sacrificium super Altare, in quo est Tabernaculum Sanctissimi.

Porrò istius Scriptoris primus error est, quod superiora sæcula in eo Altari, in quo Fidelium venerationi erat expositum Venerabile, non permiserint celebrari Sacrosanctum Missæ Sacrificium. Errat in supposito. Etenim superiora Christianæ Religionis sæcula Sacrosanctum Sacramentum numquàm exponebant publicæ Venerationi, nisi Paschali nocte in gratiam Neophytorum. Quod ipsum fiebat in nocte Pentecostes. Neophyti statim à Baptismo ducebantur ad Altare, adspecturi sublimissimum ac secretissimum Christianæ Religionis Mysterium, ad quod pia ipsorum curiositas dudum anhelaverat. Tunc igitur exponebarur Mysterium in Altari. Quare aut expleta ista curiositate auferebatur, aut in isto ipso Altari offerebatur Sacrificium. Etenim omnes tunc Ecclesiæ non habebant, nisi unicum Altare. Quem bonis anchoris nixum morem Græci etiamnum hodiè constanter observant. Et apud nos Latinos ante Vigilii Pontificis tempora non reperies plura Altaria intra eandem Basilicam. At verò quod antiqua disciplina Eucharistiam, ubi à Neophytis fuerat visa & adorata, mox abstulerit ex Altari, quo probabis testimonio? Penitùs nullo. Proinde penitùs apparens est Eucharistiam Sacrificii tempore isthic permansisse.

Secundus error est sinister intellectus Ceremonialis Episcoporum. Etenim & verba mutilantur, & sensus detorquetur. Hæc sunt verba integra. *Et ideò non incongruum, sed maximè decens est, ut in Altari, ubi Sanctissimum Sacramentum est, Missæ non celebrentur. Quod antiquitus observatum esse videmus*. Pro intellectu notanda sunt plura. Primò, quod Ceremoniale isto loco non agat de publicè ad adorationem exposito, sed de quovis modo super Altare existenti Sacramento, etiam de clauso intra turrim aut Tabernaculum. Secundò, quod agat non de qualibet Missa, sed de sola solemni, celebranda per ipsum Episcopum, aut saltem coram ipso Pontificaliter præsente & assistente. Tertiò, quod etiam talem Missam non prohibeat fieri in Altari, ubi Sanctissimum est publicè expositum. Etenim id permittit in Festo Dominici Corporis. Quartò, quod aliis etiam diebus ista non prohibeat. Solummodò ait non esse incongruum, sed maximè decens, ut Sanctissimum propter talem Missam extrahatur ex suo Tabernaculo, & transferatur in aliud Altare. Et credit antiquitus sic fuisse factum. Et adjungit rationes: *Quod si Sanctissimum in Altari majori, vel alio, in quo celebrandum erit, collocatum reperiatur, ab eo Altari in aliud omninò transferendum est, ne propterea ritus & ordo Ceremoniarum, qui in hujusmodi Missis servandus est, turbetur. Quod utique absque dubio eveniret, si illud ibi remaneret. Siquidem nec Altaris Thurificatio, nec Celebrantis actio, nec Ministrorum operatio rectè fieri aut servari possent: Cum necessè sit, quoties ante illud transimus, genua ad terram flectere, nec debeat celebrantem ante illud stare vel sedere cum Mitra*. Et infra: *Episcopus nunquam sedere, sed* semper *stare* debet *sine Mitra*. Nempe in Missis, quas cantat coram exposito Venerabili. Quocircà Ceremoniale ista omnia suadet, non quia inter expositum Sacramentum & celebrandum Sacrificium sit aliquid incompatibilitatis aut incongruentiæ, sed quia tale aliquid est inter publicè aut occultè præsens Sacramentum & solemnes laudati Sacrificii ceremonias. Hinc ceremoniale Sanctissimi translationem suadet etiam in solemnibus Episcoporum Vesperis. Proinde hæc omnia nihil penitùs faciunt ad Propositum.

Hæc omnia manifestè lucent etiam ex Rubricis Romani Missalis, circa Altaris à celebrante Presbytero faciendam incensationem statuentis inter cætera: *Si in Altari fuerit Tabernaculum SS. Sacramenti; accepto Thuribulo, antequam incipiat incensationem, genuflectit, quod idem facit quotiescumque transit ante medium Altaris*. Rubrica palam admittit ac probat solemnem etiam Missam celebrari in Altari, in quo est Sanctissimum. Nec contrariatur ceremoniali. Absit. Etenim Missale de Presbyterali, ceremoniale sancit de Episcopali Sacrificio, cujus Ritualia ornamenta commodè & plenè excerceri non possint in Sanctissimi Sacramenti præsentia. Hinc licet non mandet, tamen suadet istud non adesse tali Sacrificio.

Et adjungit: *Quod antiquitus observatum esse videmus*. Affirmat duo. Primò, quod Episcopale Sacrificium olim non fieret in præsentia Sanctissimi. Nempè mediis Christianæ Fidei sæculis. Etenim superioribus sæculis omnes etiam Latinæ Ecclesiæ non habebant nisi unicum Altare: Et in isto servabatur Sacrosancta Eucharistia, ideoque nec Episcopus, nec Presbyteri offerre poterant, nisi in istius præsentia. Memoratum à ceremoniali morem, ejusque originem disquirere, non spectat ad nostrum propositum. Et Ceremoniale morem istum non constanter affirmat. Etenim prior ejus sub Clemente VIII. Pontifice editio habebat: *Quod antiquitus observatum esse videmus*. Hodiernus textus habet: *Quod antiquitùs observatum esse credimus*. Quidquid sit Ceremoniale affirmat istum morem jam abjisse in dissuetudinem. Addit tamen, non esse vetitum, aut incongruum, si resumatur ac servetur. Et ita lucet nihil fundamenti hinc subministrari Adversario.

Tertius ejus error est, *quod alius sit Christi Domini status in Missæ Sacrificio, alius verò dum in Altari cum solemnitate publicè exponitur adorandus*.

Iste

Iste quasi humiliationis ac mortis, hic verò exaltationis & gloriæ. Etenim sacrosancta Eucharistia, sive consecretur, sive circumferatur, sive publicè exponatur, sive intra Tabernaculum custodiatur, Dominicam semper Passionem ac mortem nobis repræsentat, numquam ejus resurrectionem aut exaltationem. Semper ei adest Apostoli elogium: *Mortem Domini annuntiabitis donec veniat*. Hinc Collecta, quam pro ejus solemni expositione, & circumgestatione S. Thomas Aquinas composuit, est hujusmodi: *Deus qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuæ memoriam reliquisti, tribue quæsumus, ita nos Corporis & Sanguinis tui sacra Mysteria venerari, ut Redemptionis tuæ*, hoc est tuæ Passionis & Mortis, *fructum sentiamus*. Sacramentales species, ubicumque fuerint, semper nobis repræsentant Corpus divisum à Sanguine, ideoque Domini mortem, non resurrectionem. Dum Sacrosanctum Sacramentum exponimus aut circumferimus adorandum, explemus Domini in Evangelio verbum: *Sicut Moyses exaltavit Serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium Hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam*. Eucharistiam exponimus & circumferimus, ut omnes in Domini nostri mortem adspiciant, atque ità per ipsum liberentur à morsibus spiritalium serpentum.

Quartus error est, quod diversi istius in Christo status meditatio sit nata mentem nostram in diversa distrahere. Nempè meditatio Dominicæ Passionis ac mortis, ac meditatio Dominicæ Resurrectionis. Est paradoxus error. Etenim quæ piæ aures sine gravi offensione sustineant nos mente distrahi in varia, dum attentè ac devotè dicimus in Sacrosancto Sacrificio: *Unde & memores Domine nos servi tui, sed & Plebs tua sancta, ejusdem Christi, Filii tui, tam Beatæ Passionis, nec non ab Inferis resurrectionis, sed & in Cælos gloriosæ Ascensionis, offerimus, &c.* Etiam alibi Ecclesia orat: *Gratiam, quæsumus, Domine mentibus nostris infunde, ut qui, Angelo nunciante, Christi Filii tui Incarnationem cognovimus, per Passionem ejus & Crucem ad resurrectionis gloriam perducamur*. Oratio omnes istos Christi Domini status in unum colligit, ideoque dicitur Collecta. Plures Ecclesiæ orationes sunt istiusmodi. An ergò mentem nostram ad diversa distrahunt? Absit. Sola nostri amoris in Deum & Creaturam divisio est nostræ mentis distractio, ideoque variorum ad adorandam Dominicæ Incarnationis œconomiam spectantium Mysteriorum meditatio ipsam nullo pacto distrahit, sed quàm maximè colligit in istud supremum Unum, de quo ad Martham Dominus: *Martha, Martha, sollicita es & turbaris erga plurima, porrò unum est necessarium*.

Quintus error est, quod Majores nostri ad istam distractionem evitandam noluerint in isto Altari, in quo esset expositum Sanctissimum, celebrari Missæ Sacrificium. Etenim ista variorum Mysteriorum meditatio neque est distractio nostræ mentis, nec possit improbari ab Ecclesia, ideoque ad ipsam evitandam non possit emanasse istiusmodi Decretum. Quin immò istam nostri Mediatoris multifariam meditationem Mater Ecclesia instantissimè commendat. Hinc ex ejus jussu cantamus: *O Sacrum Convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria Passionis ejus, & futuræ gloriæ nobis pignus datur*. Mater Ecclesia mandat, in isto modico verborum compendio meditemur sacrosanctam Eucharistiam esse præsentis Christi Domini, ac datæ per ipsum gratiæ repræsentativum Dominicæ Passionis ac Mortis commemorativum, & gloriosæ nostræ resurrectionis signum ac pignus promissivum. Ecclesia ista ordinavit ex mandato ipsius Domini, qui mentem nostram non distraxit in diversa. Deindè oblata, & exposita Eucharistia, non sunt disparata signa. Est semper & ubique idem ac uniforme Sacramentum, ideoque mentem nostram non ducit in varias meditationes. Porrò qua de caussa quasdam Missas coram sacrosancto Sacramento celebrari dissuadeatur, est suprà declaratum.

Adversarius Scriptor pergit: *Sed nec in hoc solùm, quod in Altari, in quo* Venerabile *erat expositum, nulla omninò soleret antiquitùs Missa celebrari, stetit Majorum nostrorum Religio, & exactior cultus erga idem* Venerabile: *Sed & hoc quod eos observari quoque consueverat, quòd in eo Altari aut processione, in quo vel qua, permittente Ordinario, visebatur* Sanctum Sanctorum, *nullæ adhiberentur sacræ Reliquiæ aut Imagines. Quia sole splendente minora cæli luminaria non apparent. Et Uni soli Deo tunc debetur Cultus latriæ, honor & gloria*.

Addit errores erroribus. Primus est, quòd Majorum nostrorum Religio, & exactior erga Venerabile Cultus in illo, in quo erat expositum Venerabile, Altari non permiserit Missas celebrari. Est acerba in Majores injuria. Secundus, quod eidem nostri Majores in eodem Altari non permiserint simul cum sacrosancto Sacramento esse Sanctorum Imagines aut Reliquias. Est injuria æquè acerba. Nullum exstat simile Decretum. Nec ullius Orthodoxi Episcopi exemplum. Nisi forsitan Sereni Episcopi Massiliensis. Tertius error est, quod Majores nec in processionibus, in quibus visebatur Sanctum Sanctorum, præfatum Comitatum admiserint. Etenim inter istos Majores oportet omninò numerare Urbanum IV. Pontificem, qui in prima istiusmodi, omnium aliarum origine ac matre, apud Urbem veterem processione circumferri jussit miraculosum Corporale. Eosdem inter Majores numerare oportet Venerabilem Julianum Cardinalem Cæsarinum, Joannem Leodiensem Episcopum, Cardinales & Episcopos cum Francisco I. Galliarum Rege procedentes, & alios plurimos, qui sacras Reliquias atque Imagines jusserunt simul circumferri. Istiusmodi circumlationem paucissimi quidam Episcopi abstulerunt à sola processione, quæ fit in festo sanctissimi Sacramenti. Abundarunt in suo sensu. Quinimmò non abstulerunt, sed solummodò priorem, quæ sacrum istum Comitatum usque tunc non adjunxerat, consuetudinem censuerunt non immutandam. Et aliud facientes Ecclesias nullatenus judicarunt. Absit. Devius iste Scriptor pauculorum judicium transcribit in omnem Ecclesiam. Et unius processionis singularem ritum facit omnibus universalem. Quartus error est, quod Sanctum Sanctorum

nec

nec exponi, nec circumferri unquam possit, nisi ex permissu Ordinarii. Etenim istiusmodi Canonem usque huc ignoramus.

Quintus error est in his verbis: *Et uni soli Deo omnis tunc præcipuè debetur Cultus latriæ, honor & gloria*. Quid sibi volunt verba, *tunc præcipuè debetur?* Etenim latriæ Cultus semper & ubique debetur soli Domino Deo. Quid item sibi volunt verba, *Honor & Gloria?* Videntur affirmare, quòd in tremendo nostro Sacrificio nullus præter Dominum Deum possit honorari ac glorificari. Est error paradoxus. Etenim damnat ac evertit Missas, quas omnis sub Cœlo Ecclesia à sancto Apostolorum tempore celebravit cum commemoratione & invocatione Sanctorum. Et totus Missæ Canon, illustrior portio, vix est aliud, quàm Sanctorum commemoratio ac invocatio. Et certè si sanctorum Reliquiæ ac Imagines non possint Sacrificio adesse, quomodò possint commemorari ac invocari ipsorum nomina?

Quidquid Scriptor in istis verbis sentiat, adductus ejus contextus affirmat per impensam sacris Imaginibus aut Reliquiis reverentiam detrahi exposito sanctissimo Sacramento, aut certè ab eo distrahi, ideoque istas esse ab ejus præsentia removendas. Ista assertio certè nimium accedit ad profanum Imperatoris Constantini Caballini Palatio agitatum conventiculum, de quo ad septimam Synodum dixit Reverendissimus Joannes, Presbyter & Monachus, Legatus Orientalium Patriarcharum: *Pseudo-syllogus illud susurravit, quia qui adorat Imaginem, dividit Christum in duo, & qui videt Imagines, & dicit vel superscribit*, Quia hic est Christus, *dividit Christum. Quod est stultissimum*. Hoc est, reverentiam suam dividit ac distrahit partim in Proto-Typon, partim in Imaginem. Est unum ex argumentis, per quæ Icono-clastæ circumscripti ceciderunt in istud barathrum. Errorem ex Magno Basilio insigniter revincit laudatus Joannes, & tandem concludit: *Undè & hic Pater ostendit non duas adorationes, sed unam esse & Imaginis & principalis, cujus Imago est*. Eodem penitùs modo & sacrosancti Sacramenti, & circumstantium Imaginum ac Reliquiarum una est adoratio, una gloria, unus honor. Quomodo Dei ac proximi unica est dilectio. Hinc Romani Missalis Rubricæ etiam in isto Altari, in quo est sacrosancti Sacramenti Tabernaculum, admittunt sanctorum Reliquias ac Imagines, & mandant ipsas singulariter incensari. Et Bartholomæus Gavantus reverentiæ istius ritum rectè fundat in laudato per Venerabilem Hiero-Monachum Joannem testimonio Magni Basilii. Act. 4.

Adversarius Scriptor prosequitur: *Fluxit quoque ex eodem veteri Ecclesiæ instituto & ex sacrarum Ceremoniarum observantia, quod sanctorum Reliquiæ, ab Altaribus remotæ vel absconsæ, honoris accipiunt nihil tunc, quando in iis adsunt Divina Mysteria. Et si fortè contingat ex incuria, vel ad ornatum, vel ex alia simili causa conspicias adesse aliquas Reliquias, licitum non est, incensato supremo Domino, ipsis aliquam incensationem adhiberi. Immò nequidem Imagini ipsius, si adsit, Crucifixi, licet de eo canat Ecclesia: Tuam Crucem adoramus Domine*. Persistit in errore, quo vult à veteris Ecclesiæ Disciplina sacras Imagines ac Reliquias non fuisse in eodem Altari toleratas cum Divinis Mysteriis publicè expositis ad adorationem. Rursùm errat in supposito. Etenim usque ad Urbani IV. Decreta Sanctissimum publicè non exponebatur, nisi in nocte Paschatis ac Pentecostes.

Porro quod intra suum Tabernaculum super Altare existenti sanctissimo passim adfuerint sacræ Imagines, aut Reliquiæ, est longè certissimum. Etenim in libro contra Vigilantium S. Hieronymus laudat Rom. Pontifices, quod supra Principum Apostol. Corpora offerrent Missæ Sacrificium, & ipsorum tumulos haberent pro Christi Altaribus. Quædam olim Gallicanæ Ecclesiæ sacro-sanctam Eucharistiam super Altaribus ponebant in Imaginario ordine, seu inter Sacras Imagines: Secunda autem Turonensis Synodus istud corrigit mandans ipsam poni in Altaris medio, sub titulo S. Crucis. Non mandat auferri Imagines: Nullo modo. Solummodò mandat Christum Dominum constitui in loco dignissimo. Absit ut Christum Dominum spoliare, aut separare voluerit à suo Sanctorum exercitu. Hanc rationem S. Joannes Damascenus laudat in prima ac secunda oratione pro sacris Imaginibus. Et in Constantinopolitana Mennæ Patriarchæ Synodo Antiochenæ Civitatis Archi-Mandritæ suum Pseudo-Patriarcham Severum accusarunt etiam de hoc Articulo: *Eas, quæ in Typum S. Spiritus sunt, aureæ, & argenteæ columbæ, suspensæ supra sacros fontes, & Altaria cum aliis defraudabat*. Pendentes super Altaria columbæ in quibusdam Ecclesiis custodiebant Eucharistiam, & Sacrificii tempore non deponebantur. Et istas Archi-Mandritarum preces comprobavit septima Synodus. Ad eandem Synodum de Ezido Saracenorum Principe dixit laudatus Hiero-Monachus Joannes: *Omnem Imaginalem picturam, sive in tabulis, sive per musiva in parietibus, sive in vasis Sacris, & vestibus Altarium, & quotquot hujusmodi reperiuntur in cunctis Christianorum Ecclesiis, exterminare jussit*. Utique in omnibus Ecclesiis sui Regni. Et in responso ad præfatum Constantini Caballini Conventiculum scripsit S. Stephanus Abbas in monte S. Auxentii: *Sed & in sacris vestibus & Cimeliis Imagines à S. Patribus dipingebantur, & in ipsis incruenta Sacrificia celebrabant*. Sacris nostris Calicibus insculptæ Imagines sunt adeò antiquæ, ut ipsas in libro de pudicitia laudet Tertullianus. Ad confundendos Iconoclastas Græcorum Episcopis suis etiam Epimanichiis, sacræ Eucharistiæ intra Sacrificium viciniſſimis attexere cœperunt sacras Imagines, utique post septimam Synodum. Adduci possunt alia plurima, ex quibus luceat, quod antiqua Ecclesiæ disciplina nullo pacto voluerit sacrosanctam Eucharistiam esse in Altari solam sine sacris Reliquiis, aut Imaginibus. Et hodiernæ, quæ certè non sunt novæ, Romani Missalis Rubricæ ipsas disertè admittunt.

Cap. 3. Act. 5.

Antiqua Patrum disciplina idipsum omnindò censuit de publice ad adorationem exposito Sanctissimo. Etiam Gallicanæ Ecclesiæ, quæ ipsum aut imaginario ordine, aut in altario medio custodie-

ſtodiebant, in ſacra Paſchatis ac Pentecoſtes nocte omninò reſerabant Tabernaculum, & ejus myſteria Neophytis videnda ac adoranda exponebant. At verò numquam credidero, quod ſacras tum Imagines, aut Reliquias abſtulerint, præſertim Imaginem S. Crucis. Nulla tunc Eccleſia auferebat aureas vel argenteas columbas, nec ſacris Imaginibus inſculptos Calices, nec ipſis intertextas Caſulas, aut alia Miniſtrorum aut Altarium ornamenta. Liber Pontificalis laudat Magnum Conſtantinum Imperatorem, quod in Conſtantiniana Baſilica ſupra Altare fecerit faſtigium argenteum, ac in ipſo argenteas ſtatuas Domini Salvatoris, duodecim Apoſtolorum ac Sanctorum Angelorum. Statuas grandes. Et tamen in iſto Altari erat ſanctiſſimum Tabernaculum. Et dum ipſum præfatis noctibus reſerabatur, non auferebantur iſtæ ſtatuæ. Deſinamus tempus expendere, & noſtris Iconoclaſtis præbere materiam, ac fomenta riſus & gaudii.

Secundus error eſt, quod ſacræ Reliquiæ, aut Imagines non fuerint Chriſto Domino in eodem Altari olim adjunctæ, uti modò adjunguntur, niſi per incuriam. Etenim Turonenſis Synodus, dum Dominum noſtrum non inter Imagines, ſed in ipſarum medio locandum voluit, egit Synodaliter, hoc eſt, ex maturo examine. Etiam aureæ & argenteæ columbæ, quæ ſuper Altaria pendebant, & ipſum Sanctiſſimum paſſim conſervabant, nec factæ nec appenſæ fuerunt per incuriam. Omnes Eccleſiæ, dum Sanctiſſimum exponeretur, paſſim adjungebant Imagines Sanctorum Angelorum candelabra geſtantium, incenſantium, aut alio modo adorantium. Qui mos eſt antiquiſſimus, abſit, ut ex incuria ducat originem.

Tertius error eſt, quod ſi exponi poſſint, poſſint non ad reverentiam, ſed ad ſolùm ornatum. Etenim tunc, incenſato ſupremo Domino, nulla eis poteſt adhiberi incenſatio. Reſpondeo à Rubricis Miſſalis Romani ſanciri directè contrarium: *Si verò in Altari fuerint Reliquiæ, ſeu Imagines Sanctorum, incenſata Cruce, & facta ei reverentia, antequam diſcedat à medio Altaris, primum incenſat eas, quæ à dextris ſunt, id eſt, à parte Evangelii prope Crucem, bis ducens thuribulum, & iterum facta Cruci reverentia, ſimiliter incenſat bis alias, quæ ſunt à ſiniſtris, hoc eſt, à parte Epiſtolæ....... Si in Altari fuerit Tabernaculum Sanctiſſimi Sacramenti, accepto thuribulo, antequam incipiat incenſationem genuflectit.* Ob reverentiam, licet intra Tabernaculum clauſi Sacroſancti Sacramenti. Quare tunc ſimul incenſat & Crucem, & Sacramentum. Nec prætermittit incenſare Reliquias, ſeu Imagines. Quod ipſum omninò facit dum Sanctiſſimum patet, publicæ adorationi expoſitum. Quin immo non ſolùm tunc conſpicuas, ſed etiam occultas veneramur, ac venerari obſtringimur Reliquias. Etenim propter ipſas Altari ſepulchro clauſas oſculamur Altare, & humiliter precamur: *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, quorum Reliquiæ hic ſunt, ut indulgere digneris omnia peccata mea.* Certè oſculari non eſt minus quàm incenſari. Eſt vera adoratio, adorare enim eſt os admovere. Fateor tamen S. Crucis ſignum, dum Sanctiſſimum eſt patenter expoſitum, non incenſari. Quia nempè eſt extra celebrantis oculos, aut certè non ſuo loco. Quædam Eccleſiæ non inter candelabra ponunt in loco Reliquiarum aut Imaginum à dextris ſacram Crucem, à ſiniſtris Deiparam Virginem, & tunc omninò incenſatur, ac debet incenſari.

Audiamus iſtius Scriptoris concluſionem. *Expoſitio Venerabilis Sacramenti, gloriæ & Regni Cæleſtis Majeſtatem adumbrat in terris, in quibus, quæ apud nos eſt Eccleſia, almæ Sionis Æmula, etiam Regnum Cælorum nuncupatur In iſto autem regno Cælorum, ſeu in iſta Cæleſti Jeruſalem, quæ ſurſùm eſt, Sancti Deum ſolum & unicum intuentur, ipſum ſolum adorant, deprædicant, nec ceſſant clamare quotidie una voce dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Unde & Joannes in Apocalypſi ſua inquit: Omnes Angeli ſtabant in circuitu Throni, & Seniorum, & quatuor Animalium. Et ceciderunt in conſpectu, non ſeniorum, non quatuor Animalium, ſed Throni, id eſt, ſedentis in Throno, & adoraverunt Deum; dicentes, Amen. Benedictio & claritas, &c. De illis autem, qui erant amicti ſtolis albis, & venerunt ex magna tribulatione & laverunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, ſubditur: Ideò ſunt ante Thronum Dei & ſerviunt ei die ac nocte in Templo ejus, & qui ſedet in Throno habitabit ſuper illos: Non autem cum illis in eodem Throno, in quo ſedet Agnus, qui occiſus eſt.*

Eſt eximia concluſio, inſigne argumentum. Audi ejus compendium & ſcopum: Eccleſia militans in omnibus æmulari debet Eccleſiam triumphantem: At verò triumphans nullam colit Imaginem, nullas Reliquias; nullum S. Angelum, aut hominem, ſed ſolum Dominum Deum. Hæ ſunt præmiſſæ, concluſionem erubeſco proferre. Primus itaque iſtorum verborum error eſt, quod publica ſacroſancti Sacramenti expoſitio adumbret Majeſtatem Cæleſtis Regni & gloriæ. Eſt abundè refutatus in ſuperioribus. Secundus eſt, quod Sancti in cæleſti Regno intueantur ſolum Dominum Deum. Etenim intuentur etiam ſeſe mutuò, ac Sanctos Angelos. Intuitivè. Non ſolum matutina cognitione, ſed etiam veſpertina. Et etiam hæc intuitio ſpectat ad noſtram, accidentalem tamen, beatitudinem. Eſt eximium noſtræ beatitudinis accidens.

Tertius error eſt quod ſolum Deum adorent. Etenim æterna vita eſt plena Juſtitia, ideoque plena expletio ſupremi Mandati: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & Proximum tuum, ſicut teipſum. Proindè ſeſe mutuò diligunt, ideòque etiam venerantur & adorant. Etenim in prima ac tertia oratione pro ſacris Imaginibus Sanctus Joannes Damaſcenus diſtinguit ſeptem adorationis ſpecies, quarum non ſolùm prima & ſuprema in Dominum Deum, ſed etiam quædam aliæ à Sanctis Angelis & hominibus omninò obſervantur in ſeſe invicem. Etenim Sanctorum vita eſt plena perfectio rationalis creaturæ. Sancti Angeli & homines, licet non ſint, aut ſedeant in Dei Throno; ſunt tamen Dei Thronus: & ſinguli per ſemetipſos, & omnis ſimul ipſorum ſanctiſſima

societas & congregatio. Hic est supremus Thronus, in quo sedet cum suo Agno Dominus Deus. In hujus circuitu sic stant S. Angeli, ut sint illius pars & portio. Et in ipso sedentem ita adorant, ut & ipsum Thronum colant & venerentur: sese mutuo propter inhabitantem Dominum Deum. Proindè licet Sanctorum invocatio sit cum nostris, ob quas sit, miseriis finienda; ipsorum tamen veneratio, & ipsis congrua adoratio erit omninò sempiterna. Sacra Apocalypsis plura habet, quæ omninò demonstrant sacras Imagines ac reliquias in eodem Altari rectissimè exponi cum Sanctissimo Sacramento.

CAPUT IX.

Quando inceperit publica Sacro-sancti Sacramenti expositio.

QUod expositio hæc primis Ecclesiæ sæculis non fuerit, est manifestum. Rationem adduxi in superioribus, quod nempè tunc essent plures Gentiles, Judæi, Pœnitentes, & Catechumeni, & quod istis omnibus paterent nostræ Basilicæ; ideoque Sacro-sancta Eucharistia, quæ ab illis videri non poterat, non posset publicè exponi. Prima Ephesinæ Synodi actio ad Sanctum Cælestinum Pontificem retulit: Sanctum Evangelium, quod ipsum Christum nobis præsentem monstrabat, in Throno, qui medium locum obtinebat, propositum fuit. Evangeliorum liber erat supremus Concilii præses utpotè ipsius Jesu-Christi D. Nostri Vicarius ac Legatus. Et ita observatum semper fuit in Generalibus Conciliis. Hinc aliqui quærunt, cur ista suprema Præsidentia non fuerit data Sanctissimo Sacramento? Respondeo ob varias rationes. Primò, quod Synodi Præses debeat loqui & veritatem docere: Hoc autem Sanctissimo Sacramento non quadrat, sed Sacro Evangeliorum Codici. Deinde in Synodis agitantur etiam criminalia judicia: Et quandoque fiunt disputationes turbidæ: Etiam cum clamoribus. Ista autem non quadrant debitæ in Sanctissimum Sacramentum reverentiæ.

Nihilominus ipsum olim fuit aliquandò publicè expositum. Etenim in Paschali Festo dixit ad Neophytos S. Augustinus: *Memor sum promissionis meæ. Promiseram enim vobis, qui baptizati estis sermonem, quo exponerem Dominicæ Mensæ Sacramentum, quod modò etiam videtis; & cujus nocte præterita participes jam facti estis. Debetis scire, quid accepistis, quid accepturi estis, quid quotidie accipere debeatis. Panis ille, quem videtis in Altari, sanctificatus per Verbum Dei, Corpus est Christi. Calix ille, immò quod habet Calix, sanctificatum per Verbum Dei, Sanguis est Christi.* Et infrà: *Non tibi videatur vile, quia vides. Quod vides, transit; sed quod significatur invisibile, non transit, sed permanet. Ecce accipitur, comeditur, consumitur.* Episcopalis sermo apud Afros fiebat intra Missam, statim post cantatum Evangelium: Et adesse poterant non solummodò Pœnitentes & Catechumeni, sed insuper Gentiles & Judæi. Verùm hic sermo fuit ad solos Neophitos. Ex hesterna promissione. Nempè Sabbatho in plura & longa Ecclesiastice Apparituræ Officia distractus Augustinus Eucharistiæ Mysteria exponere ex integro non potuerat; ideoque se obstrinxit explere debitum in ipso die Paschatis. Proindè hic est secundus istius Festi sermo ad solos Neophytos.

Serm. 8.

Paschales S. Augustini Sermones sunt passim perbreves. Quod nempè plerumque duos tum haberet: Primum ad omnes Domesticos & Extraneos, post hoc dimissos secundum ad solos Neophytos, & ad solos Fideles in gratiam Neophytorum.

Hic igitur S. Augustini Sermo est habitus non solummodò ante Consecrationem, sed etiam ante Præfationem & Offertorium. Et tamen dicit: *Quod modo etiam videtis. Panis ille, quem videtis in Altari.* Proindè non tunc consecrata ipsius Sacrificii Eucharistia videbatur, sed præsanctificata, exposita ad videndum & adorandum. Exposita in Altari. Et notanda sunt verba: *Calix iste, immò quod habet Calix.* Palàm edicunt Sacro-sanctam panis speciem non in Ciborio fuisse vase clausam, sed nudam in vase Monstratorio. Hinc Augustinus adjecit: *Non tibi videatur vile, quia vides.* Quale autem Monstratorium in istis temporibus fuerit, fateor me ignorare. Diligens inquisitio possit ad scientiam perducere. Porrò solemnis Baptismus palàm etiam dabatur in Pentecoste. Apud quasdam Ecclesias etiam in Festo Dominicæ Epiphaniæ. Quare etiam tunc Sanctissimum Sacramentum Neophytis exponebatur. Non solummodò in sanctis istis noctibus, sed etiam die, aut diebus sequentibus. Forsitan per totam Octavam. Etenim præsens S. Augustini Sermo est dictus in die Paschali. Et addit: Debetis scire quid accepistis in præterita nocte, quid etiamnum hodie accepturi estis, quid quotidie accipere debetis. Nempè per omnem hanc Octavam. Etenim nullus Africanus Canon obstrinxit ad quotidianam Eucharistiæ Communionem.

Similem sancti Augustini sermonem habemus apud sanctum Fulgentium in fine libri de Baptismo Æthiopis: *Hoc quod videtis in Altari Dei, etiam transacta nocte vidistis. Sed quid esset, quid sibi vellet, quam magnæ rei Sacramentum contineret, nondum audivistis. Quod ergo videtis Panis est & Calix: Quod vobis etiam oculi vestri renuntiant. Quod autem fides vestra postulat instruenda, Panis est Corpus Christi, Calix est Sanguis Christi.* Sacro sancti Sacramenti veritatem, & omnia Mysteria insigniter exponit. Sanctus Fulgentius sermoni dat hunc titulum: *Sermo sancti Augustini Episcopi ante Altare ad Infantes de Sacramento.* Ex quo discimus quod hunc sermonem non ex Ambone, sed ante Altare dixerit. Nempè ante ejectos infideles, Pœnitentes, & Catechumenos Episcopus descendebat ex Ambone, & istis impendebat congrua monita. Exinde non redibat ad Ambonem, sed Neophytos ad Altare ducebat, & exposita istic Sacro-sancta Sacramenta ipsis demonstrabat & exponebat. Publicè expositam utramque Sacramenti speciem.

Primam, quæ in ipsa sacra nocte fiebat, Sacro-sancti Mysterii expositionem & ostensionem lau-

Cap. 2. laudat etiam S. Ambrosius. In tertio de Sacramentis libro exponit, Christianæ quæ statim à sacri Fontis egressu dabatur, Confirmationis Sacramentum, atque prosequitur: *Post hæc quid sequitur? Venire habes ad Altare. Quoniam venisti, videri habes, quæ ante non videbas, hoc est, Mysterium quod legisti in Evangelio. Si tamen non legisti, certè audisti*. Exponit varia circa tremendum Mysterium, ac prætereà Domini Acta & dicta circa illuminatum à nativitate cæcum, præsertim hæc verba: *Vade ad Natatoria Siloe, & lava*. Et pergit: *Isti, lavasti, venisti ad Altare, videre cæpisti quæ ante non videras. Per Fontem Domini & Prædicationem Dominicæ Passionis sunt aperti oculi tui, qui ante corde videbaris esse cæcatus. Cæpisti lumen Sacramentorum*

Cap. 8. *videre*. Etiam in libro de Initiandis scribit baptizatis statim à sacri Fontis egressu imprimi Sacrosanctum signaculum Christianæ Confirmationis, & adjungit. *His abluta plebs dives insignibus, ad Christi contendit Altaria, dicens, Introibo ad Altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam. Venit igitur, videns Sacro sanctum Altare compositum, exclamans ait: Parasti in conspectu meo Mensam. Nunc illud consideremus, ne quis visibilia videns dicat fortè: Judæis Deus Manna pluit, pluit coturnices; Ecclesiæ autem illi dilectæ hæc sunt quæ præparavit, de quibus dictum est, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus eum: Ergo ne quis hoc dicat, summo studio volumus comprobare quod & antiquiora sint Sacramenta Ecclesiæ quàm Synagogæ, & præstantiora quàm est Manna*. Hac de causa Episcopus exposita & demonstrata Mysteria Neophitis plenissimè explicabat. Expositio durabat per omnem Octavam. Erat similis expositionis hodiernæ, nisi quòd fieret clausis Basilicæ januis. Quo nullus prophanus posset obrepere ac adesse. S. Ambrosius scribit Altare fuisse compositum, seu splendidè ornatum. Utique cum luminibus, & haud dubiè etiam cum SS. Reliquiis ac Imaginibus.

Antiqua Ecclesia Sacro-sanctam Eucharistiam exposuit etiam feria quinta & sexta majoris hebdomadæ. In Dominico sepulchro. Omnes isti sanctissimi Ritus sunt antiquissimi. Quod enim feria ista sexta non offeratur Sacrificium, sed ex Præsanctificatis celebretur, affirmat in litteris ad Decentium Eugubinum Episcopum Sanctus Pontifex Innocentius I. adjungens esse traditionem Ecclesiæ, id est, vetustam consuetudinem. Etiam publicæ, quas tunc pro omni hominum genere solemniter facimus, preces sunt antiquissimæ. Has sanctus Augustinus palàm laudat in litteris ad Vitalem Carthaginensem. *Numquid ubi audieris Sacerdotem Dei ad ejus Altare populum hortantem ad Deum orandum, vel ipsum clara voce orantem, ut incredulas gentes ad fidem suam venire compellat, non respondebis*, Amen? Laudat istarum precum verba: *Oremus etiam pro Paganis, Oremus etiam pro perfidis Judæis*. Et ad istas orationes omnis tunc populus respondebat, *Amen*. Easdem orationes palàm laudat in primo libro de vocatione gentium

Cap. 12. Magnus Leo: *Supplicat ubique Ecclesia Deo non solùm pro Sanctis ac in Christo regeneratis, sed etiam pro omnibus Infidelibus, & inimicis Crucis Christi, pro omnibus idolorum cultoribus, pro omnibus qui Christum in suis membris persequuntur, pro Judæis, pro Hæreticis & Schismaticis, qui ab unitate fidei & charitatis alieni sunt*. Palàm affirmat hunc esse morem omnis sub cælo Ecclesiæ, & adjungit ipsum processisse ex Apostoli ad Timotheum, adeoque & ad omnes Episcopo mandato: *Obsecro fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, ac pro his qui in sublimitate sunt*. Isto tempore Infidelibus ac Paganis.

Quod ipsum scribit Author Capitulorum de Divina gratia, quæ passim subnectuntur sancti Cælestini Pontificis Apologeticæ epistolæ pro persona ac doctrina S. Augustini. Ex quibus lucet etiam efformandi istis diebus Dominici sepulchri, ac in ipso Sacro-sanctæ Eucharistiæ exponendæ ritum esse antiquissimum, inductum ab Apostolis. Hæc enim omnia sunt connexa. Quare Patres, licet expositionem disertè non laudent, omninò tamen sub connexis ritibus intelligunt. Attamen & hæc expositio intra clausam Ecclesiam fiebat pro solis perfectis & consistentibus. Et Eucharistia erat velata. Exponebatur tamen ad adorationem. Extra Consecrationem & sumptionem. Quod notent Lutherani & Calvinistæ. Antiqui Fideles habebant Eucharistiam Domesticam. Hinc celebrabant & domesticam ejus expositionem, Insigne exemplum habemus à sancta Gorgonia, de qua Germanus ejus frater sanctus Gregorius Nazianzenus: *Gorgonia adversa corporis valetudine tenebatur, & quidem incurabili. Quid igitur magna illa anima facit? Hic enim arcanum situm est. Desperatis omnibus aliis auxiliis, ad mortalium omnium Medicum confugit, atque intempesta nocte captata cum morbus non nihil remisisset, ad Altare cum fide procumbit, cumque, qui super illud honoratur, cum ingenti clamore invocans, omnibusque nominibus appellans, atque omnia ea, quæ umquam mirificè gesserat, velut in memoriam convocans, tandem pia & præclara quadam impudentia effertur. Eam quæ Christi fimbria sanguinis profluvium compresserat, imitatur. Quidque fecerit, audite. Cùm caput suum pari cum clamore lacrymisque, quibus abundabat, mulierculæ illius instar quæ olim Christi pedes rigavit, Altari admovisset, nec se priùs illud dimissuram esse denuntiasset, quàm sanitatem obtinuisset, ac deinde hoc suo Pharmaco Corpus totum perfudisset, & si quid uspiam Anti-typorum pretiosi Corporis aut Sanguinis manus recondiderat, id lachrymis admiscuisset, O rem admirandam! statim se liberatam morbo sentit*. Domesticam Eucharistiam in Domestico suo Altari exposuit, & Christum Dominum istic adoravit. Ei in memoriam reduxit omnia variis per ipsum præstita sanitatum Miracula, eamque gratiam expostulavit ac impetravit. Et mulierem, quæ sanguinis fluxum patiebatur imitata, non solam Dominici vestimenti fimbriam, nec solùm Domini Altare; sed ipsum ejus Sacro-sanctum Corpus, & Sanguinem tetigit, suo languido Corpori admovit, & suis lachrymis miscuit, atque ita consecuta est plenam sanitatem.

Orat. in laudem foror. Gorgoniæ.

Discimus hinc varia. Primò, quod sancta Gorgonia domi suæ habuerit Sacrosanctam Eucharistiam sub utraque specie: Erat singulare. Ignoro secundum exemplum. Præsertim in fæmina. Omnes enim Laici pro domestica Eucharistia passim habebant solam Panis speciem. Existimo dispen-

satoriè indultum & personæ & generi. Erat enim Sanctissima: Sanctissimi Episcopi Soror, ac Sanctissimi Episcopi Filia. Secundò addiscimus, quod antiqui olim fideles pro domestica Eucharistia habuerint domesticum Altare. Quod ipsum lucet ex Actis S. Lucæ Anachoretæ, & Taumaturgi. Ex Corinthi Metropolitæ Responsis ad ejus quæstiones. Ex eisdem lucet, quod quidam ipso carerent, & ornato scamno uterentur. Tertiò addiscimus, quod iidem fideles in suis necessitatibus ad istud Altare confugerint, præsentem istic Christum Dominum nostrum cum plena fiducia alloquerentur, & postulata per fidem impetrarent. Addiscimus fusas ante Sacrosanctum Sacramentum orationes semper fuisse, etiamnum esse, ac semper fore efficacissimas. Hinc enim etiam de S. Clara Virgine scribit Romanum Breviarium: *Clara, Saracenis Assisium obsidentibus, & Monasterium, cui illa præerat, invadere conantibus, ægra se ad portam adferri voluit, unaque vas, in quo Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum erat inclusum. Ibique oravit in hunc modum: Ne tradas Domine Bestiis animas confitentes tibi, & custodi famulas tuas, quas pretioso Sanguine redemisti. In cujus oratione ea vox audita est: Ego vos semper custodiam. Saraceni autem partim se fugæ mandarunt; partim qui in murum ascenderant, capti oculis, præcipites ceciderunt.*

Eamdem efficaciam novit atque expertus est S. Thomas, Archiepiscopus & Martyr Cantuariensis. Etenim in litteris, quibus Henricum Angliæ Regem graviter, paternè, ac Episcopaliter hortatur ad feriam de suis in Ecclesiæ libertatem violentiis pœnitentiam, adjungit: *Quod si me non audieritis, qui solitus fui ante Majestatem Corporis Christi in abundantia lachrymarum & gemitibus non minimis orare pro vobis, certè ibidem clamabo contra vos, & dicam: Exurge Deus, judica causam tuam, Memor esto improperiorum tuorum & injuriarum, quæ à Rege Anglorum & suis tibi & tuis fiunt tota die.* Notanda sunt verba: *Qui solitus fui.* Laudant, & omnibus imitandam commendant similis orationis consuetudinem. Notanda sunt & hæc verba: *Ibidem clamabo.* Affirmant orationem istam esse potentissimam, & à Divina Clementia passim exaudiri. Etenim & S. Thomas fuit omninò exauditus. Lucet ex amara & vera pœnitentia, quam Henricus Rex egit post ejus mortem. Hæc enim ita adscribenda est ejus pretioso Sanguini, ut tamen istis orationibus non sit abjudicanda.

Lib. 1. Ep. 65.

Hujus efficaciæ radicem sanctus Augustinus aperit in Rescripto ad quæstiones sancti Paulini Nolensis Episcopi. Quinta quæstio erat circa intellectum Apostolicorum verborum in priori ad Timotheum Epistola. *Obsecro primò omnium fieri Obsecrationes, Orationes, Postulationes, gratiarum Actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt.* Quæstio erat, quid per ista quatuor Apostolus intelligeret, & quomodo ipsa inter se intelligerentur? Et sanctus Augustinus post varia respondit: *Multa hinc dici possunt, quæ improbanda non sunt, sed eligo in his verbis hoc intelligere; quod omnis, vel penè omnis frequentat Ecclesia, ut Precationes accipiamus dictas, quas facimus in Celebratione Sacramentorum, antequam illud, quod est in Domini Mensa, incipiat benedici. Orationes, cum benedicitur, & sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur: Quam totam petitionem ferè omnis Ecclesia Dominica Oratione concludit.* Addit non quamvis orationem intelligi ab Apostolo, sed illam, quam facimus ad votum, & concludit: *Voventur autem omnia, quæ offeruntur Deo, maximè S. Altaris Oblatio, quo Sacramento prædicatur nostrum aliud votum maximum, quò nos vovimus in Christo esse mansuros. Utique in Compage Corporis Christi.* Docet orationem, quam vel in consecratione, vel in sumptione, vel in adoratione hujus Sacrosancti Sacramenti facimus, oportere esse talem, qua factam à nobis in Baptismate Professionem repetamus, ac Domino Deo ex pectore voveamus semper in ipso manere, ac esse in Catholica ejus Compage viva membra; Abnegare omnem impietatem ac sæcularia desideria, & sobriè, castè, justè ac piè vivere in hoc sæculo; esse acceptabilem Deo Populum, sectatorem bonorum operum. Hæc oratio, uti sanctissima, ita est & efficacissima. Ipsam docendus est Populus, non Sacrosancti Sacramenti pio aspectu privandus. Etiam hujus Sacramenti causa dixit nobis Dominus: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Ad nostras orationes exaudiendas.

Ep. 59. q. 5. Cap. 2.

Et hunc in finem Latina Ecclesia omnino censuit Sanctissimum Sacramentum publicè exponendum: Quæ forma quando inceperit, fateor me ignorare. Attamen planè existimo esse multo antiquiorem Decretis Urbani IV. Etenim S. Clara, ipsum nequaquam jussisset deportari ad Monasterii portam, nisi consuevisset exponi in Ecclesia. Et forsan extra ipsam etiam deportari. Certum est, quod Sanctissima Fœmina nihil novi circa supremum hoc Mysterium attentarit. Etiam Venerabilis Eboracensis Ecclesiæ Antistes Turstinus, dum ipsum in Standardo seu navis Malo jussit ac permisit circumferri per Anglicana Castra, secutus est priores mores Ecclesiæ. Priorem exponendæ & circumferendæ Eucharistiæ Ritum extendit ad Castra. Quidquid sit, post Urbani IV. Decretum pietas cœpit esse frequentior. Et brevi tempore fuit admissa apud omnes Ecclesias. Præsertim tamen apud Ditiones Augustæ Domus Austriacæ, ac apud Leodiensem Ecclesiam. Eodem tempore quidam cœpisse putant Monstratoria Sacramenti vasa. In variis formis. Sunt dignæ quæstiones, extra nostrum propositum.

CAPUT X.

An frequens Sacrosancti Sacramenti expositio expediat?

RESpondeo hic etiam locum habere Regulam, quam suprà à sancto Augustino in litteris ad Januarium audivimus circa frequentem ejusdem Sacramenti oblationem & sumptionem. Dum istiusmodi expositio rectè fit, certum est frequentem expedire & esse suadendam. Porrò ut rectè fiat, requiruntur varia. Primò, ut fidelis Populus noverit ipsi exhibere debitam reverentiam mentis & corporis. Mentis reverentia est humillima adoratio, & congrua oratio. Ipsam laudavit & Populos docuit Venerabilis Guido, ex Cisterciensi Abbate Prænestinus Episcopus

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, ac Innocentii III. Pontificis in Germaniam Legatus, de quo Cæsarius Hesterbacensis: *Guido Cardinalis cùm missus fuisset Coloniam, bonam illic consuetudinem instituit: Præcepit enim ut ad elevationem Hostiæ omnis Populus in Ecclesia ad sonitum nolæ veniam peteret, sicque ad Calicis Benedictionem prostratus jaceret*. Petens veniam de præteritis, & de futuris spondens rectè vivere. Idque per Dominum nostrum Jesum, cujus istic commemoratur Passio, qui istic est præsens, & qui dixit: *Sine me nihil potestis facere*.

Ab illo igitur optimo Guidone venit, quod fidelis populus etiam hodiè ad Dominici Corporis & Sanguinis in Missæ elevatione profundè incumbat ac inclinet, pectus percutiens, adeoque & petens veniam. Percussio ista est antiquissima: Ex Synagoga migravit in Ecclesiam. Nam & humilis ille, ac pœnitens, quem nobis in exemplum Dominus fixit, Publicanus percutiebat pectus suum, caput usque ad terram deprimens, ac humillimè dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

Exponit in primo apud Photii bibliothecam contra Novatianenses libro S. Eulogius Patriarcha Alexandrinus: *Publicanus ideò percussit, quia, id est receptaculum peccatorum. Ex corde enim veniunt cogitationes malæ, &c. Unde percutit fontem malorum, conscientia victus, ut fluenta peccatorum exsiccet*. Istud ipsum omnes pii faciunt, dum Sacerdos cum exposita Eucharistia dat benedictionem.

Corporis reverentiam exponit idem Cæsarius, addens de eodem Venerabili Guidone: Præcepit etiam idem Cardinalis, ut quoties Sacramentum deferendum esset ad infirmum, Scholarius sive Campanarius Sacerdotem præcedens, per nolam illud proderet, sicque omnis populus, tam in stratis, quàm in domibus Christum adoraret. Retulit eis eodem tempore casum satis miraculosum: Miles quidam in Francumfurt tantæ devotionis, ut quotiescumque Christi Corpus elevari, ac deferri videret, prostratus illud adoraret. Contigit ut die quadam, vestibus suis pretiosis indutus, intraret Civitatem; cumque platea in qua equitabat, nimis esset lutosa, ex improviso obvium habuit Corpus Domini. Quo viso, modicum intra se dubitans, ait: Quid facies modo? Si in tanta profunditate te prostraveris, perdita sunt vestimenta tua hæc delicata; si verò non descenderis, saluberrimæ consuetudinis transgressorem te semper accusabit conscientia. Quid plura? Prævalescente devotione de equo prosiliens in lutum se misit, in quo flexis genibus, elevatis manibus Corpus Domini adoravit. Et quia dulcissimus Dominus honorantes se, non solum in futuro remunerat, immò etiam in præsenti nonnunquam rehonorat, hoc egit sua potentia ut totius luti nec una quidem guttula vestimentis ejus adhæreret. Tunc equum multa cum admiratione reascendit, & ampliùs in fide confortatus Dominum glorificavit. Simile contigit cuidam Religiosæ fœminæ in Provincia nostra. Hæc sunt verba Cæsarii. Agunt de Germania.

Secunda ad publicam expositionem requisita conditio est debitus ornatus Altaris, ac totius Ecclesiæ. Etenim de sancto Ludovico Francorum Rege, ad sacrum Bellum profecto, scribit Gaufredus à Belloloco: *Rex navem adscensurus ex devotione sua fecit poni in navi Corpus Domini nostri Jesu Christi pro communicandis infirmis, & pro se ipso, & pro suis, quando sibi expediens videretur. Et quia alii Peregrini, quantumcumque magni, hoc facere non solebant, obtinuit super hoc à Domino Legato Odone Tusculano Episcopo licentiam specialem. Hunc autem Sacrum Thesaurum in loco navis dignissimo, & convenientissimo fecit poni, & pretiosum Tabernaculum ibi erigi, pannisque sericis & aureis operiri. Fecit insuper ibidem Altare collocari, & decenter ornari, ubi quotidie Divinum Officium solemniter audiebat. Videlicet omnes horas Canonicas, & præter Canonem, quæ pertinebant ad Missam, Sacerdote, Ministris Sacris Vestibus indutis, secundum quod congruebat, dici*.

Discimus hinc varia. Primò quod vialis Eucharistia, seu ipsius per iter conferendæ à Laicis mos tunc plenè desiisset. Hinc enim S. Ludovicus id fecit præter aliorum Principum morem: Et non nisi de singulari venia Apostolici Legati. Secundò, quod ante ipsam S. Ludovicus non solas Canonicas horas quotidiè decantari jusserit, sed insuper Missam Siccam celebrari. Quod nempè integra Missa nequeat celebrari in navibus. Alioquin jussisset celebrari integram. Quia nempè tunc ita fiebat per Gallicanam, immò per omnem Ecclesiam. Porrò Missas Siccas jam pridem abolevit Ecclesia. Tertiò addiscimus Altare, immò & omnem, in quibus exponendum erat Sacrosanctum Mysterium, Ecclesiam consuevisse olim ornari, & etiamnum hodie esse ornanda. Hinc enim S. Ludovicus istud ipsum in navi jussit fieri. Et sanè S. Remigius, dum Clodovæum baptizari oportuit, Baptisterium & omnem Basilicam adeò ornavit, ut admirans Rex barbarus quæreret: An istud esset cœleste Regnum, quod ipsi Episcopus in Catechismo promiserat. Et istum ornatum omnes laudamus. Et meritò. Quid igitur non faciendum est pro Rege Regum Domino nostro Jesu-Christo?

Tertiam legitimæ expositionis conditionem præscribit in sua prima Provinciali Synodo Venerabilis Thoribius Alfonsus Mongrovejus Archi-Episcopus Limensis: *Gloriosissimum Eucharistiæ Sacramentum, tum in die Cœnæ Domini, tum in Festo & Octava Corporis Christi, ac quoties populo adorandum exponitur, à Ministris Ecclesiasticis, cum omni devotione assistentibus adsocietur. Cui officio Prælatus ex Capitularibus & reliquo Clero deputet per vices suas, quos ipsi placuerit*. Eamdem conditionem supponit ac laudat in prima sua Synodo sanctus Carolus Borromæus, sub titulo de spectantibus ad Sacramentum Eucharistiæ, sanciens de Oratione quadraginta horarum, ut Sacramentum in Altari decenter ornato collocetur, quo tempore vel Litaniæ cantentur, vel si temporis ratio patiatur, Missæ celebrentur. Nemini autem eò, præter orantes custodes, orationis caussa, noctu convenire liceat. Sanxit Altare debere esse decenter ornatum. Et Sanctissimum numquam esse solum, sed semper ei adesse, cantantes, celebrantes, aut saltem orantes etiam de nocte. Hinc sub eodem titulo adjungit quarta ejusdem Pasto-

Pastoris Synodus. *Quod si noctu orantes deerunt, Sanctissimum Sacramentum in Tabernaculo reponatur.* Et suprà lucidiùs exponit: *Dum Sanctissimum Sacramentum in Altari propositum est, interdiù Clerici duo, superpelliceo induti, capite aperto ad Altare semper assistant, quorum alter Diaconus saltem sit. Noctu verò saltem unus: Isque in sacro Ordine constitutus.* Quartam conditionem adducit ibidem laudatus Carolus: *Cerei prætereà in Altari accensi ad summum decem, nimirùm verò sex decenti crassitudine & longitudine colluceant. Lampades item ne plures, quàm duodecim, aut tredecim, nec verò pauciores quàm tres. Licebit tamen Episcopo ob causam permittere, ut major luminum numerus aliquando adhibeatur.* Addit & quintam, sanè perlaudabilem, conditionem; *Processio in exponendo Sanctissimo Sacramento per Ecclesiam agatur cum Litaniis, statisque Antiphonis, precibus & orationibus, cum Cereis accensis. Idemque in eo reponendo agatur.* Attamen hæ conditiones non sunt immobiles, nec consistunt in indivisibili. Habenda est ratio Festivitatum, Basilicarum, Consuetudinum. Cathedralis, Collegiata, Parochialis, Regularis, Dives, Pauper, alio & alio modo obligantur ista exequi.

Hæc omnia insigniter confirmat divinæ gratiæ donum, quod in libro de Miraculis à Sacro-sancto Bruxellis editis refert Theodoricus Loer Anno 1529. *Elisabeth à Gerven, Buscoduci uxor Henrici à Beveren, è puerperio tali claudicatione contracta ut nonnisi scipionis aut baculi adminiculo vix aliquò proreperet, Bruxellas profecta est. Postquam in publica Processione, quomodocumque poterat, secuta esset Venerabile Sacramentum, perreptavit tandem & in Templum ad Venerabile Sacramentum à Supplicatione in medio Ecclesiæ in Altari repositum, coram quo magno desiderio, devotione, fiduciaque in genua procumbens ex animo Dominum comprecata est. Inter precandum sensit suas precationes à Domino exauditas esse. Erat illi in loculis nummus offertorius ut appellant: Exurgens igitur alacris & lætabunda, scipiones suos exhibuit Domino Sebastiano Michaeli apud Divam Gudulam Sacellano, ibidem hærenti ad recipiendas oblatiunculas. Heu tu, inquit, Domine mi, hos tibi accipe scipiones, ago Deo gratias, plenè convalui. Sacerdos arbitratus Mulierculam motæ mentis esse, prorsus insanire, inquit: Mulier, dic quæso quid tandem novi tibi accidit? Domine, inquit, ab hinc perpetuum sexennium non licuit absque scipionibus ambulare, at immò, ut ipse coram vides, probè incedo, ambuloque.* Elisabetha coram Sacro-sancto Sacramento imitata est sanctam Gorgoniam, ideoque à Divina Clementia consecuta est eamdem gratiam. Tunc demonstravit, & hodie nobis demonstrat fusas ante Sacro-sanctum Sacramentum preces esse efficacissimas, ideoque & istius expositionem esse utilissimam.

CAPUT XI.

Expenduntur adversa cujusdam alterius Scriptoris argumenta.

PAlmare argumentum desumitur ex antiqua primorum sæculorum Disciplina, quæ à Sacro-sancti Sacramenti conspectu arcebat non solos Judæos ac Gentiles, nec solos Catechumenos, sed insuper Pœnitentes: Etiam substratos. Hi omnes ante donorum illationem ac oblationem expellebantur, & ad Sacrificium consistere non poterant, ideoque nec Sacro-sanctum Mysterium videre. Hæc visio non permittebatur, nisi perfectis & consistentibus Sacramentaliter post expletam substrationem reconciliatis. Rationem dat S. Dionysius, vel quiscumque alius Author Librorum de Ecclesiastica Hierarchia. Quod supremum istud Christianæ Religionis Arcanum videri nequeat ab impuris oculis. Quod ipsum frequenter scribunt S. Joannes Chrysostomus, & alii Patres. At verò hodierna Ecclesia, licet neque Gentiles, neque Catechumenos, nisi paucissimos ex Judæis habeat admixtos, habet tamen plurimos pravos & impuros Christianos, qui licet non redigantur, tamen omninò deberent redigi in publicam pœnitentiam: Non solummodò ad substrationem, aut audientiam, sed etiam in longum & durum fletum. Hi omnes sunt veraciter profani & penitùs indigni videre Mysterium. Propter hos igitur omninò expedit, immò oportet, ut Sacro-sancta Eucharistia numquam, aut certe rarissimè exponatur. Aut sanè dum exponitur, ut illi expellantur.

Respondeo hæc variè impingere. Etenim Canon, qui Pœnitentes à Sacrificii Consistentia, adeoque & ab Eucharistiæ conspectu arcebat, habuit semper varias & magnas exceptiones. Primam adducit in Canonicis ad S. Amphilochium litteris Magnus Basilius: *Adulterio pollutas Mulieres, & confitentes ob pietatem, & quomodocumque convictas, publicare quidem Patres nostri probibuerunt, ne convictis mortis causam præbeamus. Eas autem stare sine communione jusserunt, donec impleretur tempus pœnitentiæ.* Adulterium erat unum ex tribus peculiaribus peccatis, quibus antiqua Disciplina Sacramentalis reconciliationis pacem, ac Viaticum negavit, etiam in exitu. Ei etiam post S. Zephyrini Pontificis, qui ei pacem post expletam pœnitentiam dari jussit, tempora, infligebatur non sola substratio, sed etiam audientia ac fletus. Canones hæc imperabant rigidissimè. Attamen excipiebant fœminas: Eas omnes, non solas confessas, sed etiam in Ecclesiæ judicio convictas, admittebant ad Consistentiam. Stare *sine Communione jusserunt.* Et quidem *donec impleretur tempus Pœnitentiæ.* Istic igitur explebant omnium trium Pœnitentialium stationum tempora. Per multos annos impuris oculis aspiciebant Eucharistiam. Basilius adjecit causam: *Ne convictis mortis causam præbeamus.* Adulterium enim in fœminis per Romanas Leges est capitale peccatum, ideoque illis, ne aut publico Justitiæ gladio, aut furiosis iratorum Conjugum manibus trucidarentur, Majores nostri ipsis fecerunt istam gratiam. Eas statim à confessione, aut etiam convictione admittebant ad consistentiam. Erat levissimæ Pœnitentiæ classis, ad quam quis à perfectione relegabatur etiam ob peccata venialia.

Dico, *Etiam ob peccata venialia.* Quia relegatio ista etiam fiebat ob mortalia peccata. Amplum

plum exemplum habemus in litteris Siricii Papæ ad Himerium Metropolitam Tarraconensem: *De his Dilectio tua non incongruè Sedem Apostolicam credidit consulendam, qui acta pœnitentia, tamquam canes & sues ad vomitus pristinos & volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos de-* Num. 8. *nuò appetivere concubitus. Quorum professam incontinentiam generali post absolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam suffigium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut sola intra Ecclesiam Fidelibus oratione jungantur, sacræ Mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint, à Dominicæ autem Mensæ convivio segregentur, ut hac saltem distinctione correpti & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenùs ab obscænis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, Viatico munere, cùm ad Dominum cæperint proficisci, per Communionis gratiam volumus subveniri. Quam formam & circa Mulieres, quæ se post Pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus.*

Publica olim Pœnitentia, & impensa ipsi Sacramentalis Absolutio, non poterant iterari. Et habebant varios effectus. Arcebant à militiæ cingulo, Ludicris voluptatibus, ac novo conjugio. Et à pluribus aliis. Nihilominùs plurium infirmitas redibat non solummodò ad ista, sed etiam ad pejora, per plures annos solemniter deplorata, carnalia præsertim flagitia: Et divinitùs tacti redire volebant etiam ad pœnitentiam ac ad Dominum Deum. Quare Metropolita Himerius difficilem ac dubiam quæstionem retulit ad Apostolicam Sedem. Et Siricius Papa rescripsit varia. Primò, ipsos iteratò non posse admitti ad Pœnitentiam. Secundò, ipsos non esse deserendos. Utique ne deserti desperarent ac inciperent gentiliter vivere. Tertiò, ipsos esse admittendos, ad solam intra Ecclesiam cum Fidelibus orationem. Hoc est, ad solam Consistentiam. Et hoc, licet non mererentur. Erant enim circumvoluti multo luto turpium peccatorum. Quartò, respondet Pontifex ipsos esse arcendos à Dominicæ Mensæ Convivio. Quatenùs hac saltem distinctione correpti, sua errata ipsi in se castigarent. Agerent voluntariam pœnitentiam: Eò duriorem, quod ipsam Ecclesiæ Claves non adjuvarent. Per Claves injuncta pœnitentia habet operis operati virtutem & adjutorium: Nec solam Sacramentalem reconciliationem, sed etiam istud relapsis denegabat antiqua Disciplina. Eos tandem Pontifex in extremis admittit ad Viaticum. Ex quibus patet, quod antiqua Ecclesia etiam sordidissimos, ac ipsa etiam publica pœnitentia indignos peccatores admitteret ad audiendum Sacro-sanctum Sacrificium, & conspiciendam Sacro-sanctam Eucharistiam.

Hoc ipsum lucet ex quinto Canone Neo-Cæsareensis Synodi: *Si quis mulierem concupiscens proposuerit cum ea procumbere, & cogitatio ejus non perveniat ad effectum, apparet, quod Dei gratia liberatus sit.* Non obligatur ad publicam pœnitentiam, ideoque licet Eucharistiam percipere non possit, potest tamen, quoniam inter Consistentes permanet, aspicere. Eadem est ratio de quibuscumque internis peccatis, quæ certum est esse mortalia.

Et non quibuscumque, sed solis gravioribus flagitiis ac facinoribus avita Disciplina imposuit publicam pœnitentiam: nempè Idololatriæ, Homicidio ac Adulterio, & aliis similibus. Et non nisi per Confessionem aut convictionem publicis. Media sæcula eam non imposuerunt Juvenibus, nec Conjugatis, nec ullis invitis. Quare manifestum est quod Mater Ecclesia variarum specierum peccatores, etiam manifestos, semper admiserit ad Consistentiam, adeoque ad audiendum Sacro-sanctum Sacrificium, & videndam Eucharistiam. Non ita pridem vidi Epistolam cujusdam sublimis Ecclesiasticæ Potestatis apud alium altum Prælatum, graviter lamentantis grassari Novatores, qui dicunt, Fidelem mortalis culpæ sibi conscium sine novo mortali excessu, non posse adesse Sacrificio: Nempè propter adductum suprà argumentum. Se fundant in antiquis Christianæ Disciplinæ Canonibus. At sunt ex numero istorum, de quibus Apostolus: *Conversi sunt* 1. ad *in vaniloquium, volentes esse legis Doctores, non* Tom. 1. *intelligentes, quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.* Ecclesiam, dum reformare ambiunt, turbant ac deformant. Ejusdem formæ sunt S. Athanasii, S. Joannis Chrysostomi, S. Ambrosii, aliorumque Patrum testimonia, ex quibus adducti argumenti Author suadet Sanctissimi Mysterii aspectum improbari ac prohiberi. Etenim omnia agunt de Paganis, Judæis, Catechumenis & publicè pœnitentibus, quibus Ecclesia semper istam interdixit gratiam, & etiamnum hodie debet interdicere. Priores enim non credunt in Jesum, posteriores sunt illi, qui licet in Jesum credant, Jesus tamen non se credit illis. Non sunt ejus Fideles. Et nostri Fideles sunt, non qui nobis fidunt, sed quibus nos fidimus. Præsertim nostra interiora.

Avitam Gallicanæ Ecclesiæ Disciplinam docet nos secunda Vasensis Synodus: *Placuit præterea* Cap. 7. *accusandi licentiam, etiam in vestris Ordinibus, si qua exstitit, lenitate comprimere, quod etsi Episcopus aliquem judicat abstinendum pro humiliatione & correctione Fratris, & assurgitur exorari à cæteris, acquiescat, Fratri, de quo agitur, correptione & communicatione adhibita. Sin autem de crimine aliquem putet esse damnandum, accusatoris vice discutiendum sciat: Fas est enim, ut quæ uni probantur, probentur omnibus. Quod si tantùm Episcopus alieni sceleris se conscium novit, quamdiu probare non potest, nihil proferat, sed cum ipso ad compunctionem ejus, secretis correptionibus elaboret. Quod* Cap. 8. *si correptus pertinacior fuerit, & se Communioni publicæ ingesserit, etiamsi Episcopus in redarguendo illo, quem reum judicat, probatione deficiat, indemnatus licet, ab his qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro persona majoris authoritatis jubeatur, illo, quam diu probare nihil potest, in Communione omnium, præterquam ejus, qui eum reum judicat, permanente.*

Synodus sanxit varia. Primò quod nolit quempiam esse facilem ad accusandum. Nec tantùm in ordine ad publicam vindictam, sed etiam ad Ecclesiasticam pœnam, ad publicam Christianitatis pœnitentiam, ad meram peccantium spiri-

tualem emendationem. Etiam respectu gravium criminum, quæ Canones damnant ad solemnem pœnitentiam. Obtinere id vult in ipso etiam Episcopo.

Secundò sanxit, ut Episcopus subditum suum, quem talis criminis reum novit, aggrediatur secretis correptionibus & comminationibus, atque ita conetur permovere ad suscipiendam publicam pœnitentiam. Tertiò, ut Episcopus, qui quempiam velit invitum eò cogere, sciat se obligari ad Leges Accusantium, ideoque & ad plenam probationem. Etenim fas, seu necessarium est, ut quæ uni probantur, probentur & omnibus. Quartò, quod reus non teneatur semetipsum prodere, sed possit in Communione permanere: Utique in Consistentia. Quintò, quod Episcopo, licet perperàm & temerariè accusanti, debeatur aliquid reverentiæ: Quod reus ille, licet indemnatus debeat ad tempus secedere. Non à Consistentia, sed à sola Perfectione: Hoc est, à sola oblatione ad Episcopi manus, & à publica sumptione Sacrosancti Mysterii.

Canonem ita exponit Magnus Gallicanæ Ecclesiæ Doctor, Gabriel Alba-Spinæus, Episcopus Aurelianensis. Major in Gallia Episcopis fuit reverentia, quàm in Africa. Nam hic secedere, in Africa remanere jubetur Quid autem sit, & quomodo intelligendum, quod eodem tempore secedit, & in Communione permanet? A Sacris & Eucharistia aliquo tempore removebatur, & Episcopi conspectum vitabat: Hoc est secedere. Cæteris tamen Fidelibus, præterquam Episcopo, communicabat, & Christiana *Communione & Societate fruebatur*. Respicit hunc Carthaginensem Canonem: *Si quando Episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, non putet ad injuriam suam Episcopus pertinere, quod illi soli non creditur, etsi scrupulo propriæ conscientiæ se dicit, neganti nolle communicare*. A proprio accusatus, & ad publicam pœnitentiam postulatus Afer, licet reus esset, nec fateri debebat, nec ad momentum à quavis Communione secedere. Per istam agendi contumaciam quandoque peccare poterat, peccare item poterat sine debitis forsan præparamentis suscipiendo Eucharistiam. Attamen citrà crimen poterat consistere, & solus apud Dominum Deum pro suo facinore aut flagitio satisfacere. Proindè antiqua & Gallorum & Afrorum Disciplina occultos peccatores non excludebat ab audiendo Sacrificio & suscipiendo Sacrosancto Mysterio. Nequidem suspectos, immò nec ab Episcopo accusatos excludebat, sed solos convictos aut spontaneè confessos.

Aliud ejusdem Scriptoris Argumentum desumitur ex Sacris Sanctorum Reliquiis, quas antiqua Disciplina nec videri patiebatur, nec tangi. Etenim Constantiæ Imperatrici ad dedicandam novam in Regia Civitate Basilicam postulanti Reliquias, rescripsit Magnus Gregorius: *Sanctæ* (Lib. 3. Ep. 30.) *Memoriæ Decessor meus, ad Corpus S. Laurentii Martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur, ubi Venerabile ipsius Corpus esset collocatum, & effoditur exquirendo, subitò sepulchrum ipsius ignoranter apertum est. Et ii, qui præsentes erant atque laborabant, Monachi & Mansionarii, quia Corpus ejusdem Martyris viderunt, quod minimè tangere præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt, ita ut nullus vitæ superesse potuisset qui sanctum illius Justi Corpus viderat*. Affirmat Sanctorum Corpora non solùm non tangi, sed nec videri posse. Demonstrat hanc Ecclesiæ disciplinam esse à Divina Majestate olim confirmatam, ac etiamnum confirmari multis Miraculis. Et certè plura sunt istiusmodi exempla, & plures Canones sanciunt Sanctorum Corpora aut ossa non exponi nuda in Ecclesiis, sed tecta thecis aut aliis velaminibus. At verò Sacrosancta Eucharistia est omnibus istis longè sanctior: Ergo longè minùs possit tangi aut videri.

Respondeo nos ab isto argumento cogi ad devia, ideoque ipsi non posse non inesse vitium. Etenim Gregorius pergit: *In Romanis vel totius Occidentis Partibus omninò intolerabile est atque sacrilegum, si Sanctorum Corpora tangere quisquam fortasè voluerit. Quod si præsumpserit, certum est quia hæc temeritas impunita nullo modo manebit*. Et ad Carolum Magnum Francorum Regem, aliquod sanctum Corpus ad se transmitti postulantem rescripsit Adrianus Primus Pontifex: *Sed nos, sicut jam dudùm vobis diximus per revelationem territi, nullo modo audemus ex ipsis Sanctorum Corporibus ampliùs quid exagitare*. Nempè antiquam Latinæ Christianitatis pietatem spernentes prophani Longobarbi ceperant extrahere, visuque ac tactu invadere Reliquias, & è Romano Clero quidam assumpserant eamdem fiduciam. Et ipsam sciens Magnus Carolus præfatas preces Romam misit. Verùm Divina Providentia intercessit, & Miraculosis honoribus reparavit avitam in Sacras Reliquias reverentiam. Et per ipsos Adrianus Pontifex optimo Regi satisfecit. Proindè Sanctorum Cadavera olim numquam videri aut tangi poterant. Ex nulla causa. Nec per ipsos Sacrorum Custodes aut Curatores Clericos. Immò nec per Episcopos aut ipsum Papam. Quare si eadem sit Eucharistiæ ratio, vides quò ducamur. At longè alia ipsius, longè alia est ratio sacrarum Reliquiarum. Hæ namque sunt humana cadavera & ossa, ideoque terram aut certè tegumen diligunt, aversatæ omnem visum & tactum. Antiqui Ægyptii cadavera non intrà terram, sed super scamna locabant, exposita oculis: At verò morem istum, ut cadaverum reverentiæ adversum improbavit S. Antonius, ac Magnus Athanasius abolevit. Videri possint S. Athanasius in vita S. Antonii, quinta decima Collatio Joannis Cassiani, S. Sophronii Patriarchæ Hierosolymitani Pratum spirituale, & S. Joannis Damasceni prima Oratio pro sacris Imaginibus. Etiam Capitalium Reorum Cadavera meliores Leges humari mandant. Eorum in patibulis aut rotis derelictio est maxima pœna atque infamia. Aliqui, nec sine fundamentis, censent Barbarum. Isthæc reverentia præsertim debetur Sanctorum Corporibus & Ossibus. Hinc avita Latinorum pietas nec videri ipsa permittebat, nec tangi. Quare nimium inconcinnè hinc ratiocinaris ad Sacrosanctam Eucharistiam.

Dico, *Avita Latinorum Pietas*. Etenim Græci semper habuerunt alium morem. Hinc in laudatis ad Constantinam Imperatricem litteris Magnus

gnus Gregorius adjungit: *Pro qua re Græcorum consuetudinem, qui ossa Sanctorum levare se asserunt, vehementer miramur, & vix credimus*. Censet id à Sanctis non permitti, ideoque esse Græcorum imposturas. Hinc prosequitur: *Nam quidam Monachi Græci huc ante biennium venientes, nocturno silentio juxtà Ecclesiam S. Pauli Corpora Mortuorum, in campo jacentia, effodiebant, atque eorum ossa recondebant, servantes sibi dum recederent. Qui cùm deprehensi, & cur id facerent, diligenter fuissent discussi, confessi sunt quod illa ossa in Græciam essent tamquam Sanctorum Reliquias portaturi. Ex quorum exemplo major nobis dubietas nata est, utrùm verum sit, quod levare veraciter Ossa Sanctorum dicantur*. Attamen Gregorii dubitatio non fuit firma. Etenim Imperatore Justiniano, ad ædificatam à se Basilicam postulante Reliquias S. Laurentii Martyris, ad Hormisdam Pontificem scripserunt ejus apud Orientalem Ecclesiam Legati: *Habuit quidem petitio prædicti Viri secundùm morem Græcorum, & nos contra consuetudinem Sedis Apostolicæ exposuimus. Accepit rationem*. Quare Pontifex ei non Reliquias misit, sed sola Sanctuaria, sive Brandea. Græci igitur SS. Corpora omninò exhumabant, tangebant, aspiciebant, transmittebant. An publico conspectui exponerent, non possum affirmare. Existimo quod non. Etenim S. Joannes Chrysostomus & alii ipsorum Patres sacrarum Reliquiarum Thecas frequenter laudant, ideoque extrà ipsas videntur non fuisse Reliquiæ. Idem Chrysostomus
Hom. 85. in Evang. Joan. morem istum, quo Antiqui cum pretiosis ornamentis humabant Cadavera, atque ita sceleratæ effossioni præbebant ansas, graviter arguit, ita & vetat Cadavera nuda sepeliri. Affirmat esse indecorum. Nempè tegumentum est naturalis Cadaverum reverentia.

CAPUT XII.

An quarumdam Ecclesiarum, Sacrosanctum Sacramentum frequentiùs exponentium consuetudo sit pia, rationabilis, retinenda?

PLures, & scientia, & disciplina eminentes, per Latinum Orbem Ecclesiæ, Sacrosanctum Sacramentum publicæ Fidelium adorationi exponunt singulis diebus Dominicis & Festis, singulis quintis Feriis, & quibusdam aliis singularis pietatis diebus, & cum ipso benedicunt populum. Hæc pietas præsertim viget in Augustæ Austriacæ Domus Provinciis. Et est antiquissima. Eam enim uti antiquam laudat in sua Metropoli Albertus Crantzius. Nec expositionem, sed nimis frequentem extrà Ecclesiam elationem affirmat fuisse improbatam à Venerabili Cardinali Nicolao Cusano, Legato Sedis Apostolicæ.

Respondeo istam consuetudinem esse non dumtaxat rationabilem, sed insuper piissimam ob varios fructus. Primus est, quod fidelem Populum abstrahat à vanis & ludicris, & numerosè deducat ad Ecclesias. Hæc enim Expositio præsertim fit hora quarta aut quinta post meridiem, quo præsertim tempore festivalis otii occasio solet fidelem Populum circumscribere. Apostolica Disciplina, quæ omnem populum & manè & vesperè cogit ad Ecclesiam, apud plurimos dormit, ac propemodùm extincta est. Etiam Dominicis & Festis diebus. Hanc verò resuscitat laudata Expositio. Facit omnem populum ad Ecclesias concurrere. Ecclesias enim, quibus ista deest Expositio, licet in ipsis cantentur Divinæ Laudes, passim videmus vacuas. Secundus fructus est ablatio profanarum in Ecclesiis confabulationum. De hocce vitio gravissimè lamentantur, ac acerbè in ipsum invehuntur plures Ecclesiæ Patres, præsertim S. Joannes Chrysostomus: Et auferre non potuerunt. Istud verò aufert laudata Expositio. Etenim laudatus Joannes illos, qui tremendam, id est Eucharistiæ Consecrationis horam non erubescunt garrulitatibus inquietare, censet facinorosos ac impios: Et jure meritò. At verò nostra Sacrosancta Expositio habetur, & haberi debet in non minori reverentia; atque ita facit omnem, ut in Præscriptionum libro habet Tertullianus, Ecclesiam Collectam. Collecta & unanimi mente & prece elevatur ad Dominum Deum. Nemo Orthodoxus est adeò oblitus sui Baptismatis, & in ipso factæ Professionis, ut tunc præsumat aut semetipsum, aut suos vicinos per fabulas distrahere. Tertius fructus est, quod omnes tunc Fideles permoveantur ad explicitos Theologicarum Virtutum actus, Christum Dominum credunt præsentem, & ipsi exponunt privatas & publicas necessitates, & ejus implorant Benedictionem atque solatium. Suppliciter expostulant peccatorum remissionem, & bonorum operum vires, quibus sobriè, castè, justè ac piè vivant in hoc sæculo, fiant ipsi circumstantialis populus, atque ita tandem Serenum videant Judicem, quem jam læti Redemptorem vident in Altari. Explent Divinum Mandatum: Sicut Moyses exaltavit Serpentem, ita exaltari oportet Filium Hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Plures sunt fructus Sacrosanctæ hujus Expositionis.

Et dum Sacrosanctum Sacramentum exponitur, præsens populus cum ipso passim benedicitur. Græci in suis Sacris Fidelem suum populum frequenter benedicunt, cum Tricerio aut Bicerio. Hic duas Christi Domini naturas in eadem persona, ille in eadem natura repræsentat tres Divinæ Majestatis Personas. Sunt signa supremi & sacrosancti Fontis, ex quo omnis in nos dimanat Benedictio. Sunt Ritus laudabiles & optimi: Verùm quis ambigat, Benedictionem, quæ cum S. Eucharistia datur, esse longè sanctiorem, digniorem, efficaciorem? Ex Sacerdotalibus super populum Benedictionibus sanctus Augustinus frequentissimè firmat necessitatem & virtutem divinæ gratiæ: Hanc istæ Benedictiones nobis impetrant, ideoque sunt utilissimæ, frequenter postulandæ à populo, & à Sacerdotibus numquam denegandæ. Quò sanctiores ac validiores essent, Græci ipsas vestiebant laudatis Symbolis. Nos eas ipso Sacramento vestimus & ornamus, ideoque credimus efficacissimas apud Dominum Deum. Et omninò rectè credimus.

Constanter asserimus has omnes consuetudines esse per omnia sanctissimas ac insuper fundatissimas.

tissimas.

tissimas. Etenim Fidelis populus olim Eucharistiam deportabat domum, & quotidie aspiciebat. Etiam portabat per viam & itineris pericula atque fastidia, per ejus aspectum solabatur, levabat, ac evadebat. Etenim palàm suum Satyrum, è Sardinia reducem, ac in Mari Mediterraneo periclitantem, S. Ambrosius laudat, quod Viaticam Eucharistiam à Comitibus postularit, ipsam Orario involutam ad collum contra Maris impetus alligarit, & quod Catechumenus esset, non præsumpserit aspicere. Nempè Fideles ipsam aspiciebant, atque ita suas calamitates consolabantur. Domi in privato Altari exponebant, adorabant, & pro suis postulationibus exorabant. Hæc Fidelium solatia jam pridem ex causis cessant; Quisquis jam Eucharistiam adorare, & à Christo Domino aliquid istic postulare desiderat, debet accedere Ecclesiam. Cur igitur frequenter exponi, quam Fideles olim videbant quotidiè in propria domo, cur inquam hodie bis aut tertiò per hebdomadam videri, adorari non possit in Ecclesia?

Quin immò, Romana Ecclesia quotidiè exponit. Licet non in omnibus simul Ecclesiis, tamen in aliqua aut aliquibus. Omnes enim illic, & Sæculares & Regulares Ecclesiæ per omnes totius anni dies continuant orationem quadraginta horarum, ideoque quotidiè in quibusdam Ecclesiis Sanctissimum exponitur. Quin immò in Ecclesia S. Mariæ Germanorum exponitur singulis quintis Feriis, ad diei Vesperam cantantur ejus Laudes, & populo per ipsum Venerabile Sacramentum solemniter benedicitur. Est pia, per Apostolicam Sedem firmata, Fundatio: Et plurimum fructuosa. Etiam tunc & populi & pietatis plena semper est ista Ecclesia. Piissimus mos ab omnibus laudatur. Et frequentioris Expositionis improbatio est quasi hesterna. Ejus causa possit esse recens illud in exemptos Regulares, immò in ipsam exemptionem odium. Nuperrimè prodiit Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi Liber Pœnitentialis, cujus Scholiastes effutire & scribere non erubescit, quod omnes Apostolicam Exemptionem prætendentes Clerici aut Monachi, sint rebelles suis Episcopis, atque Schismatici. Est omninò schismatica Assertio. Est Assertio tendens ad Eusebianam Factionem, quæ dum vidit se stare non posse sine uno Capite, coacta fuit Imperatorem Constantium celebrare & venerari ut Episcopum Episcoporum. Ita testatur in lib. de Filio Dei Lucifer Calaritanus Episcopus, & in secunda Apologia Magnus Athanasius.

Quidquid sit, antiqua nostræ Expositionis consuetudo nullatenùs est turbanda, longè minùs abolenda aut circumscribenda. Est pia & laudabilis consuetudo, ideoque ab omnibus veneranda. Etenim de istiusmodi consuetudinibus frequenter dixit Nicæna Synodus: *Servetur antiqua consuetudo*. Et iterùm: *Suis Privilegia serventur Ecclesiis*. Utiquè fundata in consuetudine. De Nicænis Canonibus Magnus Leo, aliique Romani Pontifices & Synodi scripserunt: *Sunt Spiritu Dei conditi, & totius Mundi reverentia consecrati*, ideoque nec per Majorem Synodum abrogabiles aut derogabiles. Et tamen eis derogarunt rationabiles consuetudines. Etenim laudati Canones sanxerunt Cypriam Ecclesiam subesse Antiochenæ Cathedræ, & istius Metropolitam ad hujus Patriarcham accedere, & per ipsum confirmari & consecrari. Et tamen hoc abjudicavit Ephesina Synodus, eò quod Evagrius Solensis Episcopus, aliique testarentur in sua Cypro jam pridem invalescere aliam consuetudinem. Hæc Cypriis post repertum ab ipsis S. Barnabæ Corpus dedit plenam Autocephaliam. Quid magis non solummodò Nicænis, sed insuper Apostolicis Canonibus adversatur, quam plures in eadem persona Episcopatus? Istam tamen pluralitatem propter consuetudinis reverentiam eadem Ephesina Synodus probavit & confirmavit in Europæ apud Thraces Provincia. Etiam Africana Ecclesia plures habuit Canonibus adversas consuetudines; Et tamen omnes Romana Ecclesia frequenter comprobavit. At verò Sacrosancti Sacramenti exponendi consuetudinem nullus Canon improbat. Est consuetudo rationabilis, laudabilis, piè & variè fructuosa. Proindè nullus Episcopus ipsam possit auferre.

ORATIO
PANEGYRICA
IN LAUDEM
SACROSANCTÆ HOSTIÆ
MIRACULOSE IN CARNEM CONVERSÆ
MIDDELBURGI ZELANDORUM
ANNO M. CCC. LXXIV.

ORATIO PANEGYRICA

IN LAUDEM

SACROSANCTÆ HOSTIÆ

MIRACULOSÆ IN CARNEM CONVERSÆ

MIDDELBURGI ZELANDORUM

ANNO M. CCC. LXXIV.

Quæ Lovanii in Ecclesia FF. Eremit. S. P. AUGUSTINI religiose asservatur & colitur.

Dicta in Solemni Tri-sæculari Jubilæo, Anno M.D.CC.LXXIV. die 16. Septemb. quæ erat ejusdem Solemnitatis Octava.

Acrosanctum Eucharistiæ Sacramentum antiqui Ecclesiæ Patres honorant sublimissimis titulis. Ipsum appellant vitam, gratiam, perfectionem, panem cælestem, mysticam ac vivificam benedictionem, cibum Sanctissimum ac Divinissimum, Sacramentum Sacramentorum, Sanctum; hoc est, ipsum supremum & substantiale sanctum, de quo ad sacratissimam Virginem dixit Archangelus Gabriel: *Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei*. Ejus veritas in Evangelio est adeò lucida, ut ipsam ex prima statim, licet obscuriori, Domini prædicatione etiam Judaica & carnalia Discipulorum ingenia intellexerint. Etenim abierunt offensi, & scandalizati dixerunt: *Durus est hic sermo, quis possit illum audire?* Existimabant Schyticam barbariem juberi à Domino. Item tremenda transelementationis sanctitas est æquè lucida. Ipsam sceleratus & mente cœcus Judas etiam intellexit. Quod consecratam à Domino bucellam foras extulerit, perfidis Judæis enuntiaverit omne Mysterium, atque ita Christum Dominum nostrum accusaverit de Paradoxo Dogmate, in Magni Basilii ac sancti Joannis Chrysostomi Liturgia profitetur omnis Ecclesia Orientalis. Istam esse nobis escam, licèt primitiva Christianitas omni studio occultaret, etiam antiqua & persecutrix Gentilitas non ignoravit. Quia per suos Curiosos & Frumentarios audiebat à nobis edi carnem Filii Hominis, & bibi ejus sanguinem, firmissimè credebat Thyesteas epulas & quotidiana infanticidia à nobis facinorosè patrari. Hinc nos ut Romani Imperii & totius humani generis abominandas pestes aversati sunt, & in amphitheatris à Provinciæ aut Prætorii Præfecto, aut ipso etiam Augusto Principe ad Leonem unanimi & frequentissima voce postularunt. Joannem Calvinum pudeat inficiari istam carnem, pro qua tot Christianorum millia Romano olim gladio occubuerunt.

Cœcam calumniam sanctus Justinus, sanctus Quadratus, sanctus Aristides, sanctus Athenagoras, Tertullianus, Origenes, aliique antiqui nostræ Legis Doctores per eruditas apologias tandem purgarunt & plenè abraserunt. Gentilibus persuaserunt à nobis manducari Filium hominis, sed sine infanticidio; potari sanguinem, sed sine cruenta effusione. Et isti audierunt quidem, sed ænigma non intellexerunt. Hinc illius fuerunt curiosissimi. Nobis amicus Imperator Numerianus à sancto Babyla, Antiochiæ Patriarcha, gratiose admitti voluit ad Ecclesiæ Conventum, & istud nostrum Paradoxum intueri. Verùm Babylas rejecit Principem, atque ita ille ex amico demutatus in hostem, occidit Episcopum, & Martyrem effecit. Ex eadem curiositate nescio qui tunc Romani in sanctum Tharsitium Romanæ Ecclesiæ Acolythum patrarunt, quod habet ejusdem Ecclesiæ Martyrologium: *Cum Pagani Tharsitium invenissent Corporis Christi Sacramenta portantem, cœperunt disquirere quid gereret. At ille indignum judicans porcis prodere margaritas, tamdiu ab illis mactatus est fustibus, donec exhalaret spiritum. Et revoluto ejus corpore sacrilegi discussores nihil Sacramentorum Christi in ejus manibus aut vestibus invenerunt.* Aug. 15 Quod sola sacra lintea, in quibus Christiani solent deferre Eucharistiam, invenerint, testatur in tertio contra Berengarium libro S. Guitmundus. Horrendum exemplum habemus in

Actis

Actis sanctæ Eudociæ Samaritanæ, passæ martyrium sub Imperio Trajani. Viatica ejus Eucharistia, dum ipsam curiosus Provinciæ Præses & intueri & tangere parat, transmutata in amplissimas flammas invasit audacem Tyrannum, & extinxit cum omni sua Apparitura. Quæ omnia evincunt primis Evangelii sæculis nec ipsos nostros Gentiles persecutores de nostro circa Eucharistiam sensu dubitasse. Fœdissimos hæreticos habuerunt ista tempora: Et tamen istorum nullus Sacramenti hujus veritatem præsumpsit vel tangere. Primus nono Christi Domini sæculo ipsam invasit Joannes Erigena, homo Scotus. At sine successu. Gallicana Ecclesia frœnavit audaciam, & extinxit. Eam sæculo undecimo resumpsit Sophista Berengarius Archi-Diaconus Andegavensis Ecclesiæ: Sed & ipsum sanctus Lanfrancus Cantuariensis, sanctus Guitmundus Aversanus, Theoduinus Leodiensis, aliique isto ævo doctissimi Episcopi convicerunt, & in mortis lecto fecerunt serio pœnitere, Interim ex ejus pessimo semine zizania devenerunt in Petrum Brussium, Albigenses, wicleffistas, atque Hussitas, ac tandem ad Lutheranos & Calvinistas.

Antiquus ac eruditus, quem passim dicunt Dionysium Areopagitam, Scriptor rectè affirmat Eucharistiam esse Sacramentum Sacramentorum. Hinc ante ejus distributionem Christus Dominus noster Discipulis suis lavit pedes, id est, expurgavit ipsorum omnia peccata, etiam venialia. Demonstravit à fructuosa sumptione exquiri talem animam. Et talem tunc legem fecit. Et in primum prævaricatorem Judam executus est horrendum vindictæ exemplum, de quo sanctus Joannes Apostolus: *Et post buccellam tunc intravit in eum Sathanas.* Exponit sanctus Augustinus: *Non quia malum accepit.* Hinc & *suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera ejus.* Utique à vindicante Eucharistia. Et quod Judas non tam ob Domini traditionem, quàm potiùs ob indignam Eucharistiæ Communionem desperaverit, ac semetipsum suspenderit, disertè scribit in litteris ad Cheremonem sanctus Isidorus Pelusiotes. Et ipsum repetit ac multis demonstrat in Epistola ad Nilamnonem Diaconum. Et adjungit traditionis crimen, si ex pravæ conscientiæ metu se ab Eucharistia temperasset, fuisse remittendum. Ex eadem lege ad istius præparationis neglectores Corinthios scripsit sanctus Paulus Apostolus: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini. Quicumque manducaverit vel biberit indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini.* Laudatus Isidorus urget hæc posteriora verba, & ex ipsis affirmat indignam Eucharistiæ perceptionem esse istud ipsum facinus, quod in Christum Dominum Crucifixores Judæi, & Romanorum milites patrarunt. Esse dignum sexcentis suppliciis. Quod ipsum constanter tradunt & alii Patres, præsertim sanctus Augustinus ac sanctus Joannes Chrysostomus. Quin immò sanctus Optatus Milevitanus Episcopus affirmat esse crimen longè graviùs. Etenim Crucifixores mortale & infirmum, indignè communicantes invadunt Christi Domini Corpus gloriosum, exaltatum ad Patris dexteram. Quod ipsum affirmat gloriosus Martyr Cyprianus in sermone de Lapsis. Et hinc Apostolus subjungit: *Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.* Nempè tunc indignè communicantes Dæmonis incursu, gravi morbo, aut subita etiam morte percutiebantur. Ita testantur sanctus Pacianus Barchinonensis Episcopus, sanctus Anastasius Sinaita, ac præsertim sanctus Joannes Chrysostomus. Divina Clementia, quæ peccata nostra patienter sustinet, & castiganda reservat in futurum sæculum, istud horrendum facinus numquam desiit, & numquam desinet etiam in hac vita ad aliorum terrorem durissimè castigare. Et volo paucis ostendere.

Lib. 1. Epist. 170.

Lib. 3. Epist. 364.

Cap. 11.

Prima ad dignam communionem requisitæ præparationis pars est recta in Deum & hoc mysterium fides. Hujus præsertim defectum solet Divina vindicta invadere. Quod fœminæ Macedonianæ, ausæ de sancti Joannis Chrysostomi manu accipere, Eucharistia fuerit in durissimum ignoti coloris lapidem transmutata, testatur Hermias Zozomenus. Addit lapidem suo adhuc tempore inter Majoris Ecclesiæ cimelia fuisse servatum apud Constantinopolim. Similem Romanam Matronam vidit etiam Gregorius Magnus. Per fusas ad Dominum Deum preces impetravit datam ipsi Eucharistiam mutari in carnem, hanc coram omni populo monstravit mulieri, atque ita ipsam reduxit ad rectam fidem. Et carnem coram omni populo impetravit denuò reduci in Eucharistiam. Ita in ejus vita testatur Joannes Romanorum Diaconus. Et ipsum hæc ex authenticis Romanæ Archivis scripsisse, testatur in tertio contra Berengarium libro sanctus Guitmundus. Et de quodam Judæo, qui Christianorum Eucharistiam exploraturus, se Christianum simulavit, ac in Magni Basilii Sacrificium irrepsit, scribit in istius vita Sanctus Amphilochius Metropolita Iconiensis: *Judæus videt in Basilii manibus puerulum velut membratim incidi. Et cum sumerent omnes, etiam ipse accessit, datumque quod veritate caro esset accepit. Tunc venit ad Calicem, & ipsum plenum sanguine, eoque etiam participavit.* Amphilochius adjungit, quod Judæus reliquias domum detulerit, ostenderit uxori, & omnia Basilio confessus, fit cum tota familia factus Christianus. Et de sancto Odone, ad decimum Christi Domini sæculum Cantuariensi Episcopo, scribit in opere de Anglorum Pontificum Gestis Guilielmus Malmesberiensis Cœnobii Bibliothecarius: *Odo plurimos de veritate Dominici Corporis dubitantes ita roboravit, ut panem Altaris versum in carnem, vinum calicis in sanguinem, palam ostenderet, & denuò in genuinam speciem retorta usui humano conducibilia faceret.* Quod ipsum in opere de Cantuariæ Episcopis scribit Gervasius ejusdem Ecclesiæ Monachus. Isti dubitantes erant residua Joannis Erigenæ, qui Gallia ejectus fugerat ad Anglos. Hæresiarcha Berengarius fuit non parvi nominis Doctor. Hinc & magnos Viros fecit cespitare. Horum unus fuit venerabilis Petrus,

Lib. 8. Cap. 5.

Lib. 8. Cap. 41.

F. 201.

trus, Amalphitanus Archi-Episcopus, & sancti Leonis IX. ad Constantinum Monomachum Imperatorem & Constantinopolitanam Ecclesiam pro componendo Michaelis Cerularii Schismate Legatus. Et isto dubio perseverante præ-
Lib. 2. Epist. 18. sumpsit peragere Sacrificium. Quod tunc sacrosancta Hostia fuerit ipsi in cruentam carnem transversa, testatur in litteris ad Desiderium Cassinensis Monasterii Abbatem sanctus Petrus Damiani, & adjungit: *Ubi notandum est, quam sit immane periculum, indignis manibus attrectare tam terribile Sacramentum.* Eodem tempore scelerata mulier ad patranda in proprium maritum maleficia accepit Eucharistiam. Et de hac etiam ad eundem Desiderium scribit idem Petrus Da-
F. 162. miani: *Dominici Corporis particula inventa est usque ad medietatem in carnem conversa, altera medietas panis speciem non mutavit.* Cur medietas dumtaxat conversa fuerit, Petrus dat insignem rationem. Ad sequentis sæculi medium Coloniæ Agrippinæ evenit quod habet magnum Belgii Chronicon: *Quidam ex Patre Judæo converso communicans in Pascha Corpus Christi in ore deportavit domum festinans. Sed Ecclesiam egressus terretur, & illud in fossa sepelit. Cùm Sacerdos superveniens fossam aperit, infantis formam inveniens, ad Ecclesiam deferre vult. Sed luce cœlitus emissa, è manibus elabens infans cæ-*
Cap. 1. *los petiit.* Quod quidam in Claromontana Diœcesi rusticus, dum prava fide accipit & tractat, Eucharistiam suam, viderit transformari in visibilem puerum, & à suarum apum examine adorari, refert in primo de Miraculis libro Petrus
Lib. 4. Venerabilis, Abbas Cluniacensis. Cuidam no-
Cap. 24. bili in Alsatia Viro, Albigensis Hæresis sectatori, Eucharistiam fuisse versam in flammantem carbonem, atque ita ipsi infelicem mortem intulisse, Richerius Monachus scribit in Chroni.
Lib. 5. co sui Cœnobii Senoniensis. Item nobilis apud
a. 1372. Anglos miles, & durus wicleffista, dum Londini in Patrum Prædicatorum Ecclesia Missam audit, in celebrantis manibus vidit hostiam converti in veram ac sanguinolentam carnem, atque ita ipse ad veram fidem est conversus. Ita in Angliæ Eventibus scribit Henricus Conychtonus, Canonicus Ecclesiæ Leicestrensis.

Doctissimus ac gravissimus Scriptor Robertus Abbas Montensis in sua ad Sigeberti Gemblacensis Chronicon appendice adducit plurima istiusmodi exempla, & volo ejus verba recitare: *In Solemnitate Paschæ apud Castrum, quod dicitur Mons aureus, quædam mulier infamis, cum acciperet Corpus Domini Salvatoris in ore, non glutivit illud, immò tulit, & posuit in arca sua involutum panno lineo. Cum autem quidam Juvenis amasius ejus aperiret eamdem arcam, invenit Hostiam Dominici Corporis transmutatam in effigie carnis & sanguinis. Hoc etiam accidit in quadam Villa Abbatis S. Petri Carnutensis cuidam Sacerdoti, dum teneret Corpus Domini in manibus suis ad Missam. Simile miraculum iterùm accidit in Carnutensi Episcopio, tempore Roberti Episcopi Britanni, quod quidam Rusticus posuit Corpus Domini in ora cappæ suæ, & ibi servavit illud usque ad mortem suam, & tunc ibi inventum est in specie carnis. Idem miraculum accidit cuidam muliercula in Flandria, quod cum posuisset in cista sua, postea invenit in effigie carnis. Similiter evenit in civitate Andegavensi, cum quidam Sacerdos cantaret Missam, puer parvulus interesset Missæ, & vidit idem puer puerum parvum pulcherrimum in manu Sacerdotis sacrantis Corpus Domini, qui protinùs exivit foras Ecclesiam, clamans omnibus quos invenit, & dicens: Venite & videte mirabilia Dei. Et intrantes in Ecclesiam nihil viderunt præter speciem panis. Hoc idem accidit cuidam sanctissimo Presbytero juxta Fiscannum, dum cantaret Missam in die dedicationis Ecclesiæ sanctæ Trinitatis Fiscanni, qui mittens Diaconum suum, vocavit Episcopos, qui ad dedicationem convenerant, & venerunt, & Presbyter tulit in manibus suis in calice ita ut erat revestitus, & posuerunt illud in altari. Hæc fecit pietas Domini ad confirmandam fidem Sacramentorum suorum in nobis, in quos fines sæculorum devenerunt.* Robertus scribit hæc omnia contigisse ad duodecimi sæculi annum octogesimum secundum. Istud de impudica muliere exemplum refert ad eũdem annum Nicolaus Trivettus.

Nec dumtaxat in infidè sumentes, sed etiam quosvis infidè tractantes Divina Majestas consuevit exercere istiusmodi judicia. Etenim de facinorosis hæreticis Donatistis, nostram Eucharistiam ad suos canes projicientibus, scribit S. Optatus Episcopus Milevitanus: *Canes accensi rabie ip-* Lib. 2.
sos Dominos suos, quasi latrones sancti Corporis reos, Fol. 55.
dente vindice tamquam ignotos & alienos laniaverũt. Affirmat fuisse Divinum judicium. Nescio quis Isidorus Melitinensis in secunda Armenia civis, Severianæ hæresis sectator, Catholicam uxorem verberibus violentavit ad acceptam in Ecclesia Eucharistiam evomendam, & evomitam tractavit pessimè. Quod sacrosanctæ species Divino lumi- Cap. 30.
ne circumcinctæ in cœlos evolarint, testatur in spirituali Prato S. Sophronius Patriarcha Hierosolyminitanus. Et adjungit sceleratum militem, qui Christum Dominum Alapa percussit, Isidoro apparuisse in hæc verba: *Ego & tu sumus condemnati in unum simul supplicium.* Verùm Isidorus erat ex Dei Electis. Hinc pœnitens se clausit in monasterio, & omnem vitam in continuo fletu exegit. Nec ad momentum quievit flere. Apud Seleuciam Syriæ Urbem quidam ejusdem hæresis sectator parabat nostram Eucharistiam exurere. Verùm reserato armario *vidit omnes sanctas particulas in culmos & spicas germinasse.* Quare ipsas ejusdem civitatis Episcopus Dionysius cum totius Cleri & populi comitatu ad Ecclesiam detulit, & laudatus Sophronius: *Plurimi ex hoc* Cap. 97.
miraculo credentes, adjecti sunt sanctæ & Catholicæ Ecclesiæ. Nescio cujus Parochialis Ecclesiæ apud wormatiam Rector Eucharistiam ultra præscriptum per sacros Canones tempus neglexerat mutare, atque ita illius species incurrerant corruptionis periculum. Ipsas in veram carnem fuisse conversas scribit ad Damianum, suum ex sorore nepotem, sanctus Petrus Damiani.
Adjungit se id habere ab oculata teste, Domi- Lib. 6.
na Agnete Imperatrice, vidua Henrici IV. A- Epist.
lius apud Comum Presbyter residuas Dominici 21.
Sanguinis Reliquias irreverenter projecit in marmoreum labrum aquæ benedictæ. Laudatus Petrus affirmat omnes labri partes, in quas sacro-

sanctæ guttæ inciderant, mox accepisse sanguineas maculas, & has numquam potuisse deleri. Affirmat se scribere ex testimonio Venerabilis Reynaldi Episcopi Comensis. Sacram Eucharistiæ pixidem, dum a Presbytero projicitur sine reverentia, evolasse in altum aerem, & istic diu pependisse, testatur Glaber Rudolphus. Et adjungit ab illis Monasteriis, quæ tanto Sacramento non impendunt plenam observantiam, aufugere omnem Divinam benedictionem. Quidam Erfurtensis oppidi Parochialis Presbyter, dum infirmam mulierem extremo Viatico donat, Eucharistiæ particulam permisit cadere in pelvim aqua plenam, & istic neglexit. Fuisse versam in cruentam carnem ad terrorem omnium circumstantium, asserit in Sclavorum Chronico venerabilis Arnoldus Abbas Lubecensis. Quemdam in Frisia nobilem, dum Eucharistiam blasphemat, statim horribiliter periisse refert in Cameracensis Ecclesiæ Chronico Baldricus Episcopus Tornacensis. Apud Parisios nequam Judæus emptam a Christiana muliere Eucharistiam pennario suo cultello pupugit, clavis confixit, & crucifixit. Et cum ex ipsa copiosissimus sanguis efflueret, projecit in bullientem cacabum. Istic se sacrosancta Hostia transformavit in hominem Crucifixum, & territum Judæum vertit in fugam atque amentiam. Res est omnibus nota. Facta ad postremum annum sæculi decimi tertii. Ea enim de causa Philippus Pulcher Francorum Rex omnes Judæos proscripsit è Gallia. Ejusdem sæculi anno nonagesimo octavo simile facinus Judæi patrarunt in Franconia. Et tantus emanavit sanguis, ut celari non potuerit. Hinc Herbipoli, Nurembergæ, Rotemburgi, ac per vicina oppida, collecti fideles invaserunt Judæos, & crudeliter occiderunt. Ita in suis Annalibus refert Henricus Stero Monachus Althanensis. Simile Hallensis in Saxonia Judæi facinus refert in Citizensis Ecclesiæ Chronico Paulus Langius. Et Bruxellensis Judæi facinus est nobis omnibus notum. Authenticum est Constantinopolitanum similis Judæi facinus. Filiolum, quod cum Christianis pueris Eucharistiæ reliquias sumpsisset, misit in ardentem fornacem: Et puerum mansisse ac exivisse illæsum testantur Evagrius Epiphaniensis, Georgius Cedrenus, & alii Græcorum Scriptores. Factum fuit sub Imperio Justini II.

Lib. 5. cap. 1. — Lib. 4. c. 14. — Lib. 3. c. 22. — A. 1514.

Altera necessariæ ad fructuosam Eucharistiæ sumptionem præparationis pars est pura & integra, aut certe purgata ac redintegrata mens. Primitiva Ecclesia nonnisi perfectos ad istud perfectionis Sacramentum admisit. Quorumdam graviorum criminum reos, licet multorum annorum dura pœnitentia perfunctos, numquam dimisit: Nec in articulo mortis. Et in hujus præparationis prævaricatores Divina Majestas exercuit dura semper judicia. Etenim de duobus suis subditis, qui sine purgata mente præsumpserant Eucharistiam accipere, scribit in Sermone de Lapsis sanctus Cyprianus: *Cum quædam arcam suam, in qua Sanctum Domini fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Alius qui, Sacrificio a Sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, Sanctum Domini edere & contrectare non potuit, Cinerem se ferre apertis manibus invenit. Documento unius ostensum est, immerentibus ad salutem non prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente, mutetur.* Addit & aliam sumpto Dominico Sanguine fuisse mox angina percussam, palpitantem ac trementem ad suos pedes cecidisse. Quin & innoxium infantem, quem lapsa nutrix pagano sacrificio admoverat, scribit Divinitus fuisse à sacrosancto calice rejectum. Hujus divini operis justitiam exponit sanctus Augustinus in litteris ad Episcopum Bonifacium. Ep. 23. Quod quibusdam indigne communicantibus Eucharistia fuerit in nigrum carbonem conversa, habemus in vitis Patrum. Et de quodam usurario Salernitanæ Ecclesiæ Presbytero scribit ad quemdam sui temporis Episcopum sanctus Petrus Damiani: *Hic aliquando cum Missarum celebraret officium, inter ipsam Dominici Corporis confractionem tres repentè favillæ ignis ex ipso cælesti Sacramento prodeuntes emicuerunt, & in sacrificantis pectus terribiliter impegerunt.* Lib. 4. c. 17. Ad undecimum Christi Domini sæculum Albertus Viromandensium Comes scelerate vixerat, & moribundus accepit Eucharistiam. Verùm ista in ejus stomacho est transversa in ferrum, ideoque ille exclamavit: *Ferrum quod mihi dederunt Clerici, me occidit.* Et fuit mox infelicissimè extinctus. Ita scribit in Cameracensis Ecclesiæ Chronico Baldricus Episcopus Tornacensis. Lib. 3. c. 23. Stephanus Boloniæ Comes Henrici I. Anglorum Regis Regnum, quod hujus filiæ Mathildi debebatur, contra juramenti fidem invasit, & permisit se coronari. Quod ipsi à coronante Episcopo solemniter data Eucharistia subitò in cœlum disparuerit, atque ita perjurus Rex communicare non fuerit à divina vindicta permissus, testantur Joannes Bromptonius Abbas Jornalensis, & Henricus Cnychtonus. Anno Et sub isto Rege Anglia fuit plena calamitatibus. 1135.

Tertia laudatæ præparationis pars est immaculatum corpus. Etenim licet conjugalis thorus sit sanctus & immaculatus, de conjugatis tamen fidelibus scribit ad Corinthios sanctus Paulus: *Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* Per orationem intelligit Christianum sacrificium atque Eucharistiam. Primitiva Christianitas fuit adeò sancta, ut qui vel solus semetipsum per unicam etiam immunditiam fœdasset, omni vita, etiam in mortis articulo, ab Eucharistia arceretur. Ad septimi sæculi exordium Joannes cognomento Jejunator, istius nominis quartus Constantinopolitanus Episcopus emisit canonem mandantem, ut nullus à tali lapsu, nisi post quadraginta dierum abstinentiam ac pœnitentiam, ad Domini Sanctum admitteretur. Et ex isto Canone etiamnum vivit orientalis Ecclesia. Nec desunt qui affirment ipsum esse nimis clementem & laxum. Et sane nullum crimen magis adversatur Domino nostro virgini, filio virginis. Prima Ecclesiæ sæcula quosvis immundos nec ingredi permiserunt Ecclesias. Ita habes in litteris S. Hieronymmi ad Pammachium. Ep. 50. Et istam sanctitatem suo adhuc

tem-

tempore viguisse testatur sanctus Petrus Damiani. Ad plura sæcula omnis in sacro Ordine lapsus fuit perpetuò irregularis, extra omnem gratiæ spem proscriptus à sacro Altari, ejectus ab omni ministerio. Et hujus Canonis prævaricatorem Presbyterum fuisse subito ac incurabili cancro percussum, & ab ipso penitus exesum, scri-
Cap. 20. bit in Lausiaca historia Palladius Episcopus Helenopolitanus. Posterioribus sæculis Ecclesiæ disciplina est clementior, & ista clementia abutentes Clericos Divina justitia frequenter invasit. Etenim post carnis lapsum celebranti Sacerdoti consecrata elementa fuisse in picem transmutata scribit in suæ Ecclesiæ historia Simeon Dunel-
Lib. 3. c. 20. mensis. Simili Sacerdoti Eucharistiam, dum sumere parat, tribus continuis diebus evolasse è manibus, scribit in primo de miraculis libro Petrus
Cap. 2. Venerabilis. Addit eidem post legitimam pœnitentiam celebranti omnes ipsas tres hostias ex alto rediisse. De alio item apud Hispanos simili Presbytero ad decimi tertii sæculi annum undecimum scribit Guilielmus Nangianensis: *Peracto consecrationis Sacramento, Columba cum impetu advolans, rostro misso in calicem, totum absorbuit, & hostiam de Sacerdotis manu abripiens avolavit.* Addidit etiam huic postmodum pœnitenti rediisse columbam, & omnia reddidisse. Magnus Basilius quotiescumque consecrabat Sacrificium, externo symbolo videbat Spiritus sancti in elementa adventum. Quod ipsi ministrans impudici oculi Diaconus eum isto Chrismate privaverit, scribit in ejus vita sanctus Amphilochius.

Uti in indignos tremenda judicia exercet, ita Divina Majestas in dignos Eucharistiæ sumptores & tractatores frequenter effundit amplissima gratiæ beneficia. Magnus Basilius ad sacrosanctam & tremendam Consecrationis horam quandoque videbat auream, quæ supra altare fixa servabat Eucharistiam, columbam moveri à Spiritu sancto, quandoque à cœlesti igne circumcingi to-
Cap. 38. tum altare. De sancto Epiphanio scribit in ejus vita Joannes Monachus: *Epiphanius numquam perficiebat oblationem, nisi visionem vidisset.* Quod Joannes Abbas, postmodo Cæsaræensis in Palæstina Archiepiscopus, numquam consecraverit, nisi Spiritus sancti adventum vidisset, testatur
Cap. 25. in spirituali Prato sanctus Hierosolymæ Patriarcha Sophronius. Quod ipsum scribit de venerabili Mardardo, Ciliciæ Presbytero, ac de Ita-
Cap. 27. & 150. liæ Episcopo Rumellensi. Et de sancto Martino Turonensi Episcopo, solemne sacrificium
Cap. 2. offerente, scribit in secundo Dialogo sanctus Sulpitius Severus: *Globum ignis de capite illius vidimus emicare, ita ut in sublime contendens, longius collum & crinem flamma produceret.* Et istud Martini Charisma Romana Ecclesia laudat in suo Breviario. Pergit in tertio Dialogo Sulpitius de Illustri Præfectorii ordinis viro Arbo-
Cap. 14. rio: *Testatur Arborius vidisse se Martini manum Sacrificium offerentis, vestitam quodammodo nobilissimis gemmis, luce micare purpurea, & ad motum dexteræ collisarum inter se fragorem audisse gemmarum.* Quod etiam supra celebrantis sancti Gregorii VII. Pontificis caput nobilis vir Joannes candidam & auratam columbam viderit, testatur in Cassinensis Cœnobii Chronico Leo Cardinalis Episcopus Gostiensis. Per sanctum Igna- L ib. 3. cap. 54.
tium Patriarcham Constantinopolitanum consecrata hostia erat quasi cœlestis carbo, cœlestes emittebat radios, & ad ejus elevationem posita in altari Crux concutiebatur. Ita in ipsius vita scribit Nicetas Paphlago. De sancto Lupo Senonensi Archiepiscopo habet Romanum Martyrolo- Septembris 1.
gium: *Quadam die, dum præsente Clero sacris Altaribus adstaret, lapsa est cœlitùs gemma in ejus calicem.* Sanctum Carpum, beati Pauli Apostoli discipulum, ac apud Cretenses Episcopum, ante consecrationem semper fuisse simili Chrismate donatum, affirmat in epistola ad Demophilum vulgaris Dionysius Areopagita. De domestico Beneventani Principis Presbytero, devote in dies celebrante, ad Alexandrum II. Pontificem scribit sanctus Petrus Damiani: *Angelus Domini ex* Lib. 1.
consuetudine veniebat, & vidente Principe Sacra- Ep. 10.
mentum Dominici Corporis ex offerentis manibus assumebat. Et certe quod cuilibet Sacrificio plures astent sancti Angeli, semper credidit Catholica Ecclesia. At postmodò carne lapsus iste Presbyter amisit istam gratiam, & dum celebrare præsumit, fuit ab eodem Angelo longe aliter tractatus. Etiam sequentis sæculi venerabilis Parisiensium Antistes Mauritius in extremo morbo nihil sumere poterat, ideoque Eucharistiæ Viaticum postulanti Clerus, vomitationis periculum timens, dedit hostiam non consecratam. At consuetum Charisma non amiserat optimus Episcopus, ideoque respondit: *Non est hoc Salvator meus, quem summo desi-* Cap. 38.
derio postulaveram. Ita refert in Occidentalis Ecclesiæ historia Jacobus Cardinalis de Vitriaco, & adjungit: *Illi vehementer admirantes, Christi Corpus attulerunt. Episcopus verò Christi præsentiam percipiens, cum lacbrymis & devotione, ore tantùm osculando tetigit, & sic Domino spiritum in pace reddidit.* Joannes Brom- Anno
ptonus Abbas Jornalensis, licèt istud in vene- 1135.
rabilem Hugonem de Sancto Victore perperam transcribat, addit adoratam Eucharistiam in cœlos adscendisse. Dominus Cardinalis affirmat idem Charisma fuisse Beatæ Mariæ Ogniacensi. Et simile Charisma veneramur in S. Phi- Cap. 42.
lippo Nerio. Suo tempore fuisse & cuidam Anglicanæ puellæ scribit in opere de Sacramentis magnus Doctor Thomas Waldensis. Et addit ipsam per quindecim annos ex sola Eucharistia vixisse. Habemus plura hujusmodi authentica exempla. Quod sanctus Malachias, Dunensis in Hibernia Episcopus, indigne præsertim ob luxuriam communicantes ex odore cognosceret, testatur in ejus vita sanctus Ber- Anno
nardus. Quod ipsum Charisma in sancto Mo- 1215.
nacho ac Presbytero Eulogio laudat Lausiaca Palladii Historia. Et de Imperatore Othone IV. scribit in Neustriæ Hypodigmate Tho- Cap. 78.
mas walsinghamensis: *Cum instante morte Viaticum recipere, quia nihil retinere poterat, non auderet, tamen Corpus Christi ad instantiam ejus, ut illud videret, allatum humiliter adoravit. Et cum quasi amplexaturus brachiis expansis, nudato corpore appropinquaret, hostia illo in loco, ubi cor latuit, facta apertura intravit, prosiliens de manibus Sacerdotis, & absque omni cicatricis ve-*

fligio reclusus est locus, Et sic recumbens spiritum reddit. Affirmat se scribere ex oculato testimonio Anglicani Nobilis, qui Othoni militaverat. Quod ipsum eisdem verbis refert Nicolaus Trivettus. Divina Clementia pios sui Sacramenti dilectores solet ita honorare & consolari.

Adduci possint & plurima miracula, quorum radix & scopus latet in Divinæ Providentiæ Arcanis, & à nobis ignoratur. Ad duodecimi sæculi annum decimum sextum scribit Chronicon Abbatiæ Vezeliacensis: *In Dolensi cœnobio cuidam Monacho Missas agenti puer super Altare loco hostiæ apparuit antè calicem.* Quod ipsum scribit in suo Chronico Guilielmus Nangiacensis, Et adjungit ad ejusdem sæculi annum nonagesimum octavum; *Apud Rosetum in Calabria in Sacrificio Altaris vinum visibiliter mutatum est in sanguinem, panis in carnem.* Quod ipsum testantur magnum Belgii Chronicon, in vita Philippi Augusti Francorum Regis Rigordus, & Guilielmus Armoricensis. Suo etiam tempore puerum loco hostiæ apparuisse apud Suessionenses, testatur in primo de Sanctorum pignoribus libro venerabilis Guibertus, Abbas sanctæ Mariæ apud Novigentum. Et in Saxonici Belli historia scribit Bruno Presbyter Merseburgensis Ecclesiæ: *Qui-*
Cap. 2. *dam Presbyter in Episcopatu Magdeburgensi, in villa Weddinghe, in neutra parte conversationis egregius, qui nec vitiorum labe, nec virtutum laude clareret eximius, dum in Sacramentorum confectione venisset ad communionem, calice levato, vidit vinum non solum spiritualiter, sed visibiliter conversum in sanguinem, cujus rubore pariter ac*
Fol. 113. *densitate perterritus, nihil inde sumere præsumpsit, sed in Magdeburgi civitatem, ubi adhuc venerabiliter servatur, cum magno timore portavit.* Ma-
Fol. 109. gnum Belgii Chronicon ad duodecimi sæculi annum sexagesimum nonum affirmat similia contigisse apud Aureliam, apud Castrum Caroli, apud Brennense Præmonstratensis Ordinis Cœnobium, ac in civitate Atrebatensi. Addit facta à Domino Deo ad confundendos, qui tunc nascebantur, hæreticos Albigenses. Ad ejusdem sæculi annum nonagesimum septimum affirmat contigisse etiam in territorio Carnutensi. Ad postremum istius sæculi annum habet Chronicon
Fol. 199. Augustensis Ecclesiæ: *Corpus Domini versum est in cruentam carnem in civitate Augusta.* In secundo contra Berengarium libro scribit Sanctus Guitmundus Episcopus Aversanus: *Cùm in Italia Presbyter quidam Missam celebrans, inventam super Altare veram carnem, & verum in calice sanguinem, secundùm propriam carnis & sanguinis speciem, sumere trepidaret, rem protinus suo Episcopo, consilium quæsiturus, aperuit. Episcopus autem cum multis Co-Episcopis ad hoc convocatis calicem illum cum eadem carne & sanguine Domini diligenter opertum in medio Altaris inclusit, pro summis reliquiis perpetuò reservandum.* Et in sa-
Cap. 3. cri Canonis expositorio opusculo scribit venerabilis Hugo de sancto Victore: *Cum in Vivariensi Ecclesia Ordinis Præmonstratensis Missa celebraretur, quidam frater de choro respiciens ad Altare, vidit super illud circulum claritatis immensæ, & columbam nivei candoris supra calicem in eadem claritate.* Et lumen fuit tantum, ut curiosum inspectorem excœcaverit. In Sclavorum Chronico scribit Presbyter Hemboldus: *Sacerdos qui-* Lib. 2. cap. 13.
dam in terra Danorum assistens sacro Altari, cum sublevasset calicem, sumpturus hostiam, ecce visa est in calice species Carnis & Sanguinis. Ille de timore tandem resumpto spiritu, non audens sumere insolitæ visionis speciem, transiit ad Pontificem, ibi in conventu Cleri calicem videndum obtulit. Cum multi dicerent id factum Divinitùs ad confirmandam plebis fidem, Pontifex altiori sensu protestatus est gravem Ecclesiæ imminere tribulationem, & multum Christiani populi sanguinem fundendum. Quoties enim sanguis Martyrum effunditur, Christus denuò in suis membris crucifigitur. Hemboldus adjungit Episcopi prophetiam fuisse veram, impletam per calamitates proximè illatas à barbaris Sclavis. Etiam Bruno Merseburgensis censuit per supra laudatum Magdeburgense miraculum fuisse prænunciatas horrendas calamitates, quas à scelerato Imperatore Henrico IV. tunc Saxonia sustinuit.

At verò in præfato opere Jacobus Cardinalis de Vitriaco Catholicæ Ecclesiæ de sacrosancta Eucharistia fidem insigniter exponit, atque prosequitur: *Quoniam hujus Sacramenti profunditas incomprehensibilis & admirabilis omnem excedit intentionem, credere præcipimur, discutere prohibemur. Propter quod Dominus, ut infirmorum fidem circa hoc Sacramentum hæsitantium roboraret, variis miraculorum argumentis ipsius ostendit veritatem. Etenim similitudo carnis cruentæ in Altaris Sacramento frequenter ostensa est à Domino. Cujusmodi propriis oculis in Monasterio Præmonstratensis Ordinis apud villam, quæ Brenna nominatur in Regno Franciæ, inspeximus.* Adjungit se simile miraculum vidisse in regione Pictaviensi, & pergit: *Longum esset enarrare, quot & quibus modis Dominus hujus Sacramenti veritatem exteriùs ostendendo manifestaverit, vel interiùs afficiendo suavius & secretiùs præsentiæ suæ certitudinem animabus sanctis revelaverit. Ipse enim novus homo venit in mundum, ut nova faceret opera, quæ nullus alius fecit. Quæ si omnia essent ratione comprehensibilia, quomodo essent profunda & inscrutabilia? Neque fides haberet meritum, cui humana ratio præberet experimentum.* Quam doctrinam existimo esse verissimam. Nam & istud Brennense, & alia illius sæculi miracula fuisse facta ad confundendam Albigensium hæresim, & infirmam quorumdam fidem roborandam, jam audivimus à Magno Belgii Chronico. Et hinc Divina Clementia Occidentali potiùs, quàm Orientali Ecclesiæ dedit istiusmodi portenta. Huc usque retuli non pauca, & pleraque sunt apud Occidentem, rarissima apud Orientem. Quia nempe Sacramentariæ hæreses solam Latinam vexarunt Ecclesiam, ideoque hæc sola indiguit istis infirmæ fidei adjumentis. Etiam paucissima, quæ apud Orientem, evenerunt ad istud adjutorium. Eadem de causa pleraque Latina evenire cœperunt ad Christi Domini undecimum sæculum. Quod nempè vanus Berengarius Sacramentariis erroribus tunc portam reseraverit.

Porrò nostrum, cujus hodiè memoriam læti celebramus, miraculum evenit ad prima exordia hæresis Wicleffianæ. Et ad sacrosanctæ Eu-

chari-

chariſtiæ fidem firmandam Divina Clementia tunc edidit plura. Inſigne in Cantuarienſi Ecclеſia ſub Domino Archiepiſcopo Thoma de Arondell factum narrat Thomas Waldenſis. Cap. 63. Nec dubitandum, quin per hoc noſtrum Divina Pietas voluerit non dumtaxat caſtigare indignum ſumptorem, ſed & Belgicæ plebis fidem ſtabilire. Præſertim civitatis Colonienſis, ac hujus almi oppidi Lovanienſis. Non ſine cauſa hujus portenti gratia Middelburgum deſeruit, & elegit Coloniam atque Lovanium. Quod tutelares Sancti ſint ſuarum urbium firmiſſimi conſervatores, rectè ſcribit ad ſuæ civitatis Senatum ſanctus Iſidorus Pelufiotes. Lib. 1. Ep. 228. Et de ſancto Jacobo Niſibenſi ad Perſicos Romani Imperii fines Epiſcopo habet in ſuo Martyrologio ſanctus Ado Antiſtes Viennenſis: Jul. 15. *Sanctus Jacobus Epiſcopus, magnæ virtutis Vir, ita ut ad ejus preces ſæpè urbs diſcrimine fuerit liberata. Intrà urbis ſuæ muros ex præcepto Imperatoris Conſtantini ad tutelam & munimentum ſepultus, poſtea zelo Juliani Apoſtatæ eſt extrà urbem elatus & conditus. Sed mox eadem civitas, tanti Patroni orbata reliquiis, Perſarum ditioni ſuccubuit.* Rei ſeriem pluribus exponit in Virorum Illuſtrium Catalogo Gennadius Maſſilienſis. Cap. 1. Habemus plurima iſtiuſmodi exempla. Et hinc de Imperatore Anaſtaſio, quod Meſopotamiæ Daras exaltans in Anaſtaſiopolim, ac inde ſancti Bartholomæi corpus auferens, ipſam plenè exarmaverit, rectè ſcribit in Collectaneis Theodorus Lector. Lib. 2. Etenim tunc ipſam, antea inſuperabilem, Perſæ mox ſubjugarunt. Etiam varios & horrendos à Deo & Regi rebellibus Calviniſtis, Swecis, Francis, aliiſque hoſtibus inſultus ſuſtinuerunt Colonia & Lovanium: Et omnes vicinæ civitates ſuccubuerunt. Solum cum Colonia Lovanium permanſit orthodoxum, nec ſuum legitimum Principem umquam amiſit. Divinæ Majeſtatis judicia ſunt alta & ſecreta: Quis ſapiens, & intelliget hæc? Et adversùm hoſtilia arma quid eſt Lovanium? Quare Divinam ejus tutelam ſi huic ſacroſancto Theſauro adſcripſerim, non ero temerarius. Dura hodiè patimur. Redacti ſumus in Attilana tempora, de quibus ad ſanctum Exuperium Tholoſæ Epiſcopum ſcripſit ſanctus Hieronymus: *Dives eſt qui habet panem.* Non imitemur antiquos Romanos, ad quos à barbaris Gothis captos & ſpoliatos declamat in libris de Dei civitate ſanctus Auguſtinus: *Perdidiſtis utilitatem calamitatis. Miſerrimi facti eſtis, peſſimi permanſiſtis.* Ex corde redeamus ad Divinam Clementiam, & confidamus in Sapientis verba: *Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos ejus convertet ad pacem.* Humani cordis converſionem eſſe cœli ac terræ creatione majus miraculum affirmant atque demonſtrant ſanctus Auguſtinus ac ſanctus Joannes Chryſoſtomus. Et quod illam per ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacrificium ac Sacramentum operari conſueverit Divina miſeratio, Chriſtiani omnes novimus. Hæc veneremus, his piè & ſanctè utamur & in opportuno tempore reperiemus Divinum auxilium.

FINIS.

Ad majorem Dei & omnium Sanctorum gloriam.

INDEX TRACTATUUM ET CAPITUM.

TRACTATUS PRIMUS.

DISSERTATIO de antiquitate, auctoritate, ac legitimo usu Sententiæ Probabilis.

CAPUT I. *Ostenditur quòd juris naturalis ignorantia sit pars originalis peccati, ideoque durum nostræ animæ vulnus.* Fol. 1
CAP. II. *Quænam sententia sit censenda verè probabilis.* 2. 2
CAP. III. *Ostenditur quòd Ecclesia Catholica circa humanas Leges semper permiserit uti sententia probabili.* 5. 2
CAP. IV. *Ostenditur quòd Catholica Ecclesia etiam circa Divini juris materiam semper nos permiserit uti sententia probabili.* 7. 1
CAP. V. *Præcedens assertio demonstratur per alia insuper exempla.* 8. 2
CAP. VI. *Ostenditur quòd Romani etiam Pontifices sua quandoque Rescripta forment ex istiusmodi probabilibus sententiis.* 11. 2
CAP. VII. *Ostenditur quòd Catholica Ecclesia semper admiserit probabiles sententias etiam circa jus naturale.* 13. 1
CAP. VIII. *Hæc firmantur aliis exemplis.* 16. 1
CAP. IX. *An omnia per naturalis juris ignorantiam patrata iniqua opera sint peccata?* 19. 2
CAP. X. *An per naturalis juris ignorantiam patrata opera sint semper peccata mortalia?* 23. 2
CAP. XI. *An semper & ubique sit observanda hæc Regula;* In dubiis pars tutior est eligenda? 26. 1.
CAP. XII. *Demonstratur quòd inter probabiles sententias vera, quandoque videatur immò & sit minùs tuta.* 28. 2
CAP. XIII. *Resolvuntur aliquot quæstiones.* 32. 1
CAP XIV. *An omnes sanctorum Patrum sententiæ sint verè probabiles?* 34 1

TRACTATUS SECUNDUS.

DISSERTATIO de Simonia Monasteriorum.

CAP. I. *Opulenti olim fideles, suscipientes vitam Monasticam solebant suarum facultatum aliquid largiri Monasterio.* 42. 1
CAP. II. *Exponuntur aliquot antiqui Ecclesiarum ac Monasteriorum abusus.* 44. 1
CAP. III. *Exponitur varia pœna Monasticæ Simoniæ.* 45. 2
CAP. IV. *Ostenditur quòd Religiosæ professioni nullum possit apponi temporale pactum.* 48. 2
CAP. V. *An nullo in casu liceat aliquid ab ingredientibus exigere?* 51. 1
CAP. VI. *Discutitur Doctrina Theodori Balsamonis, Patriarchæ Antiocheni.* 53. 1

CAP. VII. *An*

CAP. VII. *An antiquus Ecclesiæ Canon aut mos omnia professi Monachi bona per professionem devolveret in firmam proprietatem Monasterii?* 57. 1
CAP. VIII. *Exponuntur Imperatoris Justiniani de hac re Leges.* 59. 2
CAP. IX. *Demonstratur quòd hasce Imperatoris Justiniani Leges non sola Orientalis, sed etiam cuncta Occidentalis, Romana præsertim, Ecclesia semper probaverit atque admiserit.* 63. 2
CAP. X. *Demonstratur quòd omnis Ecclesia semper perrexerit laudatas Justiniani leges probare & observare.* 64. 1
CAP. XI. *An Monasticam vitam professuri substantia non solummodò possit, sed etiam debeat devolvi in Monasterium.* 68. 1
CAP. XII. *Exponitur nova quorundam Regnorum consuetudo, quam appellant amortizationem, seu manum mortuam.* 69. 2
CAP. XIII. *Exponuntur vera apud Græcos exordia manus mortuæ, atque amortizationis.* 74. 2
CAP. XIV. *Exponitur mortuæ manus & amortizationis exordium apud nos Latinos.* 78. 2
CAP. XV. *An hodie in regionibus, ubi viget manus mortua, Monasteria validè ac legitimè stipulentur de hæreditatibus debitis professuro apud se Monacho?* 81. 2
CAP. XVI. *Præcedens Assertio stabilitur ex aliis Principiis.* 84. 1
CAP. XVII. *Expediuntur aliquot Quæstiones.* 86. 1
CAP. XVIII. *Quædam supplementa ad Dissertationem de Simonia.* 88. 2

TRACTATUS TERTIUS.

DISSERTATIO de Antiqua Disciplina Christianæ Militiæ.

CAP. I. *Exponitur prima bellorum Origo.* 94. 1
CAP. II. *Exponitur bellorum commoda & incommoda.* 91. 1
CAP. III. *An bellum in Novo Testamento sit licitum?* 100. 2
CAP. IV. *Quid de bellorum justitia senserint Patres, qui Ecclesiam docuerunt sub Christianis Imperatoribus?* 105. 2
CAP. V. *Qua potestate, & quomodo debeat indici bellum.* 110. 1
CAP. VI. *De intentione requisita ad justè bellandum.* 114. 2
CAP. VII. *Rectæ intentionis in milite qualitas ac necessitas demonstrantur ex antiqua forma creandi militis.* 118. 1
CAP. VIII. *Quinam Principem, dum ex probabili dumtaxat causa indicit bellum, obligantur sequi?* 122. 2.
CAP. IX. *Quænam causæ sufficiant ad indicendum bellum?* 125. 1
CAP. X. *Exponitur necessitas militaris disciplinæ.* 129. 1
CAP. XI. *De Militari Clero, custode disciplinæ.* 131. 2
CAP. XII. *Quibus diebus præliari liceat.* 133. 2
CAP. XIII. *De pia Militum ad Prælium præparatione.* 136. 2
CAP. XIV. *Quænam homicidia in bello sint licita.* 142. 1
CAP. XV. *Exponitur varia Christianorum Militum Disciplina.* 144. 2
CAP. XVI. *Exponuntur Militum Stipendia.* 148. 1
CAP. XVII. *Exponuntur Provincialium erga Milites obligatio.* 151.
CAP. XVIII. *Exponuntur justa militum spolia.* 153. 1
CAP. XIX. *De Militum Furtis, Rapinis, aliisque Facinoribus.* 158. 2
CAP. XX. *Quæstiones circa initam à Regibus Pacem.* 160. 2

TRACTATUS QUARTUS.

Antiqua Ecclesiæ ac Reipublicæ in Pelagianam Hæresim Decreta, breviter elucidata Scholiis Chronologicis.

Synodus Carthaginensis, ab Aurelio Archi-Episcopo habita adversùs Celestium. 165. 1
Fragmenta Synodalia. ibid.
Synodus Diospolitana. 166. 1
Acta Synodalia, à S. Augustino ducta in compendium. ibid. 2
Actio prima. ibid.
Actio secunda. ibid.
Actio tertia. ibid.

Actio quarta. 166.
Actio quinta. 167. 1
Actio sexta. ibid.
Actio hæc exstat integra in Libro de peccato originali. ibid. 2
Actio septima. 168. 1
Actio octava. ibid.
Actio nona. ibid.
Actio decima. ibid. 2
Articulorum ab hac Synodo damnatorum recapitulatio. 169. 1
Diospolitanæ Synodi Compendium, quod ex Cresconii Cardinalis Collectione publicavit Cæsar Cardinalis Baronius. ibid. 2
Sequitur Catholica Pelagii confessio post recensita ex libello adversariorum capita in eum objecta, quæ omnia confutavit. 170. 1
Secunda Synodus Carthaginensis. ibid. 2
Innocentii primi Pontificis de hac Synodo judicium. 171. 1
Synodus Milevitana. ibid. 2
Exponitur Pontificis Responsum. 172. 1
Africanus quinque Episcoporum Conventus. ibid. 2
Exponitur Pontificis Responsum. 173. 1
Romana Zozymi Pontificis Synodus. Actio prima. ibid. 2
Actio secunda. 174. 2
Tertia Carthaginensis Synodus. 175. 1
Romanæ sub Zozymo Pontifice Synodi. Actio tertia. ibid. 2
Paulini Carthaginensis Diaconi epistola, quâ Zozymo Pontifici de suæ accusationis in Celestium firmato judicio agit gratias. 176. 1
Paulus Diaconus Zozymo Pontifici. ibid. 2
Quarta Carthaginensis Synodus. 177. 2
Acta Synodalia. 178. 1
Capitulum I. 178. 1. *Capitulum II.* ibid. *Capitulum III.* ibid. *Capitulum IV.* ibid. 2
Capitulum V. ibid. *Capitulum VI.* ibid. *Capitulum VII.* ibid. *Capitulum VIII.* 179. 1
Relatio Synodi, & confirmatio. ibid.
Prima Honorii ac Theodosii Augustorum adversùm Pelagianos Lex. ibid.
Imperatores Honorius & Theodosius Augusti Palladio Præfecto Prætorio. 180. 1
Constantinopolitana Attici Episcopi Synodus. ibid. 2
Honorii & Theodosii Augustorum secunda Lex adversùs Pelagianos. 181. 2
Imperatores Honorius & Theodosius Augusti Aurelio Episcopo salutem. 182. 1
Epistola S. Aurelii Carthaginensis Episcopi ad omnes Episcopos per Byzacenam & Azuritanam Provinciam constitutos de damnatione Pelagii & Celestii hæreticorum. ibid.
Constantii Augusti Lex adversùs Pelagianos. ibid. 2
Imperator Constantius Volusiano Urbis Præfecti. 183. 1
Junius Quartus, Palladius, Monachius, & Agricola, iterùm Præfecti Prætorio dixerunt. ibid.
Duodecim Articuli, quos in hac materia esse fidei regulas judicavit Sanctus Augustinus. ibid. 2
Capitulum primum. ibid.
Valentiniani tertii Imperatoris adversùm Pelagianos Lex. 184. 1
Imperatores Theodosius Augustus, & Valentinianus Cæsar Armatio, viro illustri, Præfecto Prætorio Galliarum. ibid.
Romana S. Celestini Pontificis Synodus. ibid. 2
Actio prima. ibid.
Actio secunda. ibid.
Actio tertia. 185. 1
Gallicana incerti loci Synodus. ibid.
Generalis Ephesinæ Synodi adversùs Pelagianos acta. ibid. 2
S. Celestini Pontificis Apologetica pro S. Augustino ad Gallorum Antistites Epistola. 186. 1
Dilectissimis Fratribus Venerio, Marino, Leontio, Auxonio, Arcadio, Sillucio, & cæteris Galliarum Episcopis Celestinus. 187. 1
Capitulum I. ibid. *Capitulum II.* ibid. 2
Sanctorum Prosperi ac Hilarii per Celestini Epistolam confirmata Capitula. ibid.
Capitulorum præfatio. 188. 1
Capitulum I. *Quòd Adam omnes homines læserit, nec quemquam nisi gratia posse salvari.* ibid.
II. *Quòd nemo sit bonus suis viribus, nisi participatione ejus qui solus est bonus.* ibid. 2
III. *Quòd nisi gratia Dei continua juvemur, insidias Diaboli superare non possumus.* ibid.
IV. *Quòd per Christum libero benè utamur arbitrio.* ibid.
V. *Quòd omnia Sanctorum merita dona sint Dei.* ibid.
VI. *Quòd omnis sancta cogitatio, & motus piæ voluntatis ex Deo sit.* 189. 1
VII. *Quòd gratia Dei non solùm peccata dimittat, sed etiam adjuvat ne committantur, & præstat ut lex impleatur, non sicut ait Pelagius, facilè, quasi sine gratia Dei difficiliùs possit impleri.* ibid.

VIII. *Quòd*

VIII. *Quòd præter statuta Sedis Apostolicæ, omnes orationes Ecclesiæ Christi gratiam resonant, qua genus humanum ab æterna damnatione reparatur.* 189. 2
IX. *Quòd gratiam Dei etiam baptizandorum testetur instituta purgatio, cùm exorcismis & exsufflatione Spiritus ab eis abiguntur.* 190. 1
X. *Quòd profundiores quæstiones nec contemnendæ sint, nec penitùs asserendæ.* ibid.
Romani Xixti Tertii Pontificis Synodus. ibid.
Aquilejensis Synodus. ibid. 2
S. Gelasii Pontificis Decreta. 191. 1
Arausicana Synodus. ibid. 2
Actorum Synodalium Præfatio. 193. 1
Capitulum I. *Quòd per peccatum Adæ non solùm corpus, sed anima etiam læsa fuerit.* ibid.
II. *Quòd peccatum Adæ non ipsi solùm nocuit, sed ad posteros quoque transfit.* ibid.
III. *Quòd gratia Dei non ad invocationem detur, sed ipsa faciat ut invocetur.* ibid. 2
IV. *Quòd Deus, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectet, sed præparet.* ibid.
V. *Quòd initium fidei non ex nobis, sed ex gratia Dei sit.* ibid.
VI. *Quòd sine gratia Dei, credentibus & petentibus misericordia non conferatur, cùm gratia ipsa faciat, ut credamus & petamus.* ibid.
VII. *Quòd viribus naturæ bonum aliquid, quod ad salutem pertineat, cogitare aut eligere sine gratia non possimus.* 194. 1
VIII. *Quòd per liberum arbitrium ad gratiam Baptismi nullus pervenire possit.* ibid.
IX. *De adjutorio Dei, per quod bona operamur.* ibid.
X. *De adjutorio Dei omnibus semper implorando.* ibid.
XI. *De obligatione votorum.* ibid.
XII. *Quales nos diligat Deus.* ibid. 2
XIII *De reparatione liberi arbitrii.* ibid.
XIV. *Quòd ut liberemur à miseria, misericordia Dei prævenimur.* ibid.
XV. *Quòd per gratiam Dei in melius mutatur fidelis.* ibid.
XVI. *Quòd ex eo quod habemus non sit gloriandum, cùm ex Deo sit.* ibid.
XVII. *De Fortitudine Christiana.* ibid.
XVIII. *Nullis meritis gratiam præveniri.* ibid.
XIX. *Neminem nisi Deo miserante salvari.* ibid.
XX. *Nihil boni hominem posse sine Deo.* 195. 1
XXI. *De natura & gratia.* ibid.
XXII. *De his quæ hominum propria sunt.* ibid.
XXIII. *De voluntate Dei & hominis.* ibid.
XXIV. *De palmitibus vitis.* ibid.
XXV. *De dilectione qua diligimus Deum.* ibid.
Dilectissimo Fratri Cæsario Bonifacius. 196. 1
Carisiaca Synodus. ibid. 2
Capitulum I. *Quòd una tantùm sit Prædestinatio Dei.* 197. 1
II. *Quòd liberum hominis arbitrium per gratiam sanetur.* ibid.
III. *Quòd Deus omnes homines velit salvos fieri.* ibid.
IV *Quòd Christus pro omnibus hominibus mortuus sit.* ibid. 2
Valentina Synodus. ibid.
Capitulum I. *Quòd novitates vocum omni studio vitandæ sint.* ibid.
II. *De æterna Dei præscientia bonorum & malorum.* 198. 1
III. *De Prædestinatione Dei, electorum ad vitam, & impiorum ad mortem.* ibid.
IV *De redemptione Sanguinis Christi, & de quatuor, & novemdecim Capitulis.* ibid. 2
V. *Quòd omnes regenerati à peccatis abluti sint, non tamen omnes salvi fiant.* ibid.
VI. *De Gratia & libero arbitrio.* 199. 1
Sancti Nicolai primi Pontificis de his quæstionibus Decretum. ibid. 2

TRACTATUS QUINTUS.

DISSERTATIO DOGMATICA de germano ac avito sensu sanctorum Patrum, universæ semper Ecclesiæ, ac sacrosanctæ præsertim Tridentinæ Synodi circa Christianam Contritionem & Attritionem.

CAP. I. EXponitur *definitio Contritionis generatim sumptæ, tradita per sacrosanctam Synodum Tridentinam:* Contritio est dolor animi, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. 205. 1

CAP. II. Ex-

CAP. II. *Exponuntur Contritionis necessitas, & virtutes adnexæ.* 207. 2
CAP. III. *Exponitur Contritionis actus fundamentalis, de quo sacrosancta Tridentina Synodus:* Deum tamquam omnis Justitiæ fontem diligere incipiunt, &c. 209. 1
CAP. IV. *Sacræ Synodi verba*, Deum tamquam omnis Justitiæ fontem diligere incipiunt, *largiùs exponuntur.* 211. 2
CAP. V. *Exponuntur varii Divinæ dilectionis gradus seu species.* 213. 2
CAP. VI. *Quanta & qualis charitas requiratur ad Contritionem generatim sumptam.* 216. 2
CAP. VII. *Exponuntur verba sacrosancti Tridentini Concilii:* Etsi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam Pœnitentiæ Sacramentum actu suscipiatur, ipsa nihilominùs Reconciliatio ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non est adscribenda. 218. 1.
CAP. VIII. *Quæstiones quædam circa justificationem per solam sine actuali Sacramento Contritionem* 221. 1.
CAP. IX. *Discutitur doctrina Eminentissimi Domini Cardinalis Roberti Bellarmini.* 225. 1
CAP. X. *Examinantur alia Domini Cardinalis fundamenta.* 226. 2
CAP. XI. *Elucidantur quædam per Dominum Cardinalem adducta loca sacrosancti Concilii Tridentini.* 228. 2
CAP. XII. *Exponitur servilis gehennarum timor.* 230. 2
CAP. XIII. *Exponitur varia utilitas timoris servilis.* 232. 2
CAP XIV. *Exponitur varia imperfecta servilis timoris.* 233. 2
CAP. XV. *An ob istas imperfectiones servilis gehennarum metus sit peccatum?* 236. 1
CAP. XVI. *Quæstiones aliquot circa servilem gehennæ metum.* 237. 2
CAP. XVII. *Exponitur essentia Attritionis, seu Contritionis imperfectæ.* 239. 2
CAP. XVIII. *Quæstiones aliquot de imperfecta Contritione.* 241. 1

TRACTATUS SEXTUS.

Epistola familiaris ad Reverendum ac Eximium Patrem Henricum Noris, Veronensem, Ordinis Eremitarum S. Augustini, S. Theologiæ Doctorem ac Professorem. Qua F. Christianus Lupus, eodem in Ordine S. Th. Doctor & Professor, quibusdam ad nonnulla nuperæ suæ de Christiana Contritione Dissertationis capita hæsitantibus, juxta Apostoli Mandatum, humiliter conatur dare rationes.

CAP. I. *Exponitur Dissertationis, necnon & hujus Epistolæ scribendæ ratio.* 247. 1
CAP. II. *Lutheranus de christiana Contritione error largiùs exponitur.* 250. 2
CAP. III. *Quòd casta Dei affectu saltem super omnia dilectio sit Christianæ Contritionis pars essentialis & præcipua, demonstratur ex orthodoxis Doctoribus, per quorum Scripta de Martino Luthero Ecclesia usque hodie triumphat.* 253. 2
CAP. IV. *Servilis Attritio ostenditur esse dumtaxat hesternum commentum.* 256. 1
CAP. V. *Edita nuper Dissertatio à variis Accusationis capitibus expurgatur.* 257. 2
Prima Accusatio diluitur. 258. 1. *Diluitur secunda Accusatio.* 259. 1
Diluitur tertia Accusatio. ibid. *Quarta Accusatio diluitur.* 261. 1
Quinta Accusatio diluitur. ibid. 2. *Sexta Accusatio diluitur.* ibid.
Diluitur septima Accusatio. 262. 1. *Accusatio octava diluitur.* ibid. 2
Accusatio octava diluitur. 265. *Diluitur nona Accusatio.* ibid. 2
Decima Accusatio diluitur. 266. 1. *Accusatio undecima diluitur.* ibid.
Divi Augustini auctoritas defenditur. 266. 2
CAP. VI. *Quædam alterius Accusatoris capita exponuntur.* 267. 2
Exponitur ac defenditur Joannes Driedo. ibid.
Quorumdam Articulorum à Pio quinto Pontifice facta damnatio exponitur. 268. 1
Diversi charitatis & contritionis gradus defenduntur. 270. 2
Mortalis peccati conscientiam habenti Ministro, antequam Sacramentorum Administrationi sese ingerat, qualiter sit agendum? 272. 1
CAP. VII. *Exponitur sanctorum Thomæ Aquinatis, Thomæ de Villa-nova, Francisci Salesii, ac Bernardini Senensis de Contritione sententia.* 273. 1
CAP. VIII. *Epistolæ Epilogus.* 276. 1

TRA-

TRACTATUS SEPTIMUS.

Exhibitio Sacrorum Canonum, circa jus Regularium Ecclesiarum, quoad prædicationem Divini Verbi.

CAP. I. *EXaminantur fundamenta per hunc Scriptorem adducta pro jure Ecclesiarum Parochialium.* 281. 1
CAP. II. *An catechizare sit proprium officium Parochialium Presbyterorum?* 282. 2
CAP. III. *Monachi Presbyteri in suis etiam Monasteriis olim potuerunt catechizare & concionari.* 284. 1.
CAP. IV. *Exponuntur diversæ Clericorum adversùm Monachos de hac materia lites, in quibus hi semper fuere Victores.* 286. 1
CAP. V. *Exponuntur similes lites motæ contra Ordines Mendicantes, in quibus & hi semper fuere Victores.* 287. 2
CAP. VI. *Harum Sententiarum justitia demonstratur ex scopo, ob quem Catholica Mater Ecclesia instituit Mendicantes Ordines.* 290. 1
CAP. VII. *Præfatarum sententiarum justitia demonstratur etiam ex Apostolicis privilegiis.* 291. 2
CAP VIII. *Bonifacii VIII. Constitutio exponitur.* 294. 2
CAP. IX. *Tridentini Concilii, in quo unico hodie se fundant Adversarii, Decretum exponitur.* 296. 1.
CAP. X. *Tridentini Concilii Constitutio largiùs exponitur.* 208. 1
CAP. XI. *Exponitur nuperum Alexandri VII. Pontificis Rescriptum ad Relationem Henrici Episcopi Andegavensis.* 299. 2
CAP. XII. *Examinatur Doctrina Joanni Frontonis circa potestatem Sedis Apostolicæ.* 301. 1
CAP. XIII. *Aperiuntur ac revincuntur quidam alii istius Scriptoris errores.* 303. 1

TRACTATUS OCTAVUS.

Exhibitio Sacrorum Canonum circa Jus Regularium Ecclesiarum, quoad prædicationem Divini Verbi, adversùs Larvati Christophori Pilalethis responsionem stabilita, seu confirmata.

CAP. I *PUrgantur illa, quæ Demonstrator rodit in secundo suæ Responsionis capite.* 309. 1
CAP. II. *Refelluntur illa, quæ Demonstrator adducit pro Apostolicis Constitutionibus.* 310. 1
CAP. III. *Stabiliuntur quædam alia Exhibitionis Dicta.* 311. 1
CAP. IV. *Examinatur Parochialis apud oppidum Bethlehemiticum cura S. Hieronymi.* 312. 1
CAP. V. *Examinatur titulus* Pastoris. 314. 1
CAP. VI. *Stabiliuntur quædam alia Asserta circa Hiero Monachorum prædicationem in Ægypto, Syria, Anglia, Hibernia.* 315. 1
CAP. VII. *Bonifacii IV. Decretum, Epistola sancti Petri Damiani, & Neumausensis Synodus Urbani II Pontificis ostenduntur esse authentica.* 316. 1
CAP VIII. *Elucidantur magni Gregorii testimonia, quæ publicas Missas vetant celebrari in Monasteriis.* 318. 1
CAP. IX. *Sancti Gregorii sententia largiùs exponitur.* 319. 1
CAP. X. *Exponitur Canon Calixti II. Pontificis.* 320. 1
CAP. XI *Antiquum Hiero-Monachorum in prædicando jus stabilitur aliis adhuc testimoniis.* 321. 1
CAP. XII. *Exponuntur quædam circa exstinctionem Regularium Ordinum, & circa Parochialem Præfecturam Clericorum Regularium.* 322. 2
CAP. XIII. *Revincuntur quidam Demonstratoris errores.* 324. 1
CAP. XIV. *Tridentini Decreti data per* Exhibitionem *expositio stabilitur ac elucidatur.* 325. 2
CAP. XV. *Exponitur sancti Caroli Borromæi mens circa Tridentinum Decretum.* 327. 1
CAP. XVI. *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ circa Tridentinum Decretum sensus exponitur ac stabilitur.* 328. 2.
CAP. XVII. *Alexandri VII. Pontificis in causa Andegavensi Decretum exponitur ac stabilitur.* 330. 2.

TRA-

TRACTATUS NONUS.

DISSERTATIO de sanctissimi Sacramenti publica Expositione, & de sacris Processionibus, in quibus circumfertur cum sacris Sanctorum Reliquiis & Imaginibus Venerabile Altaris Sacramentum.

CAP. I. *Compendio exponitur origo sacrarum Processionum.* 335. 1

CAP. II. *An antiqua Ecclesia aliquando fecerit Processiones cum sacrosancto Venerabilis Eucharistiæ Sacramento?* 337. 1

CAP. III. *Exponitur origo sacrarum Processionum cum Venerabili Sacramento.* 340. 2

CAP. IV. *Exponitur istius Processionis ac pietatis extensio ad alias etiam Festivitates.* 343. 2

CAP. V. *An in sacris Processionibus, quæ sacrosanctum Sacramentum circum-ferunt, rectè circumferantur etiam sacræ Sanctorum Reliquiæ aut Imagines?* 346. 1

CAP. VI. *Discutiuntur adversariorum Argumenta.* 349. 1

CAP. VII. *Expediuntur aliquot quæstiones circa præfatas Processiones.* 352. 1

CAP. VIII. *An sacræ Reliquiæ & Imagines simul cum sacrosancto Sacramento rectè exponantur in eodem Altari.* 355. 1

CAP. IX. *Quando inceperit publica sacrosancti Sacramenti expositio.* 360. 1

CAP. X. *An frequens sacrosancti Sacramenti expositio expediat?* 362. 2

CAP. XI. *Expenduntur adversa cujusdam alterius Scriptoris argumenta.* 364. 1

CAP. XII. *An quarumdam Ecclesiarum, sacrosanctum Sacramentum frequentiùs exponentium consuetudo sit pia, rationabilis, retinenda.* 367. 1

Oratio Panegirica. 371

nos an liceat? 108. 1. Negabant Græci. *ibid.* Et Greg. X. *ibid.* & *seqq.* Et alii. 109. 1

Bella censuit militibus illicita esse Tertullianus: ratus Christum exarmasse totam Ecclesiam, dum dixit Petro *qui gladio percusserit*, &c. 101. 2. & *seqq.* Rationes ejus non sunt firmæ. 103. 1

Bellum propter fidem Catholicam offensivum non licet. 98. 2. *seqq.* Defensivum licet. 100. 1

Bellum contra Turcas licet, quia rerum Christianarum raptores sunt. *ibid.*

Bella civilia omnium sunt nefandissima. 97. 2

Bella Christianorum Principum deflenda sanguineis lachrymis. 98. 1

Bellorum commoda & incommoda. 97. 1

Bella qua potestate & modo indici debeant? 110. 1. Primò authoritas legitima requiritur, quæ est alicujus supremi. *ibid.* Romanus Senatus priùs consulebatur, & dein referebatur ad populum. *ibid.* & *seqq.* Regibus Romanis indicere bellum absquè Senatu non licuit. *ibid.* Secùs tentans Tarquinius pulsus est. *ibid.* Reges Catholici Episcopos consulunt. 110. 2. *seqq.* Eorum preces & sententiam exquirunt. 111. 2. Ita censuerunt Galli. *ibid.* & *seqq.* Ita Constantinus Magnus. 113. 2. Requiritur secundò, ut læsus petat reparationem injuriæ; & illa contentus pacem offerat, non bellaturus nisi id recusetur. 114. 1. & *seqq.* Tertiò ut feciales mittantur. *ibid. seqq.* Deniquè recta intentio desideratur. 115. 2

Bella suscipientem Principem quinam comitari debeant? 122. 2 Apud Gallos olim omnes puberes armati; quorum ultimus necabatur. *ibid.* Germani non cogebant invitos; eos verò qui sponte non procedebant, aspernabantur. *ibid.* Similiter Hungari. *ibid.* Item Franci. *ibid.* & *seqq.* Aliique. *ibid.* Præsertim feudales apud omnes. 123. 2. *seqq.*

Belli causa justa quænam & quotuplex. 125. 1. & *seqq.* Virtutis & pietatis protectio sola. *ibid.* Destructio hæresis & schismatis. *ibid.* 2. Etiam reparatio temporalis injuriæ. *ibid.* Ut si malè excepti sint Legati. *ibid.* Debet esse injuria publica. 126. 1. Ut si negetur innoxius transitus. *ibid.*

Bella ob avaritiam indicta injustis cædibus plena sunt & homicidiis. 19. 2

Bellum utrimquè justum esse potest respectu militum, non respectu Principum. 128. 2

Bellum utraque ex parte potest esse injustum. 127. 2. Puta si ex avaritia prælientur, quemadmodùm tres filii Imperatoris Ludovici Pii, qui sibi ob testamentum Patris crudele bellum indixerunt. *ibid.* & *seqq.*

Bello directè occidere innocentem non licet. 142. 1. Varia exempla. *ibid* & *seqq.* Nec quævis homicidia licent. 143. 2. Ne quidem in Bello justo. 144. 1.

Bella quævis Deo providente utilitatem habent. 98. 1. *seqq.*

Bella sunt sæpè occasio propagandi fidem. 98. 2. *seqq.*

Belisarius amans disciplinæ militaris. 131. 2. ejus concio ad milites, ob modica cibaria per militem à Rustico Afro ablata. *ibid.* & *seqq.*

Beneficiorum pluralitas an sit licita? 31. 1. & *seqq.*

Bigamiam quæ impedit susceptionem Ordinum, variè olim accipiebant. 6. 1

Bigamiæ impedimentum respectu Ordinis quidam Patres intellexerunt de successiva tantùm. Et erat sententia tunc probabilis, ab Ecclesia Catholica permissa. 5. 2

Brunia Laurica apud Francos; seu *Mansus* est terra arabilis duodecim jugerum, quam debebat juxta leges habere quilibet feudalis miles. 123. 2

C

CAdaverum crematio est Gentilium desperatio. 102. 2. Christiani sepeliunt ob spem resurrectionis. *ibid.*

Cælestius *Vide* Pelagiana Hæresis.

Cain opinabatur jura Primogeniti translata esse in juniorem Abel. 95. 1. Ita Genesim exponit S. Irenæus, & S. Chrysostomus. *ibid.* Malè hanc expositionem in hæresim transcibit S. Philastrius. *ibid.*

Calvini errores circa contritionem, *Vide* contritio.

Carnalia peccata, *Vide* peccata carnalia.

Carolus Audax, quàm Religiosè procedebat ad bellum. 131. 2. In dies cum Mendicantibus præter Missam celebrabat Officium. *ibid.* & *seqq.*

Castitatis exempla varia. 147. 1. Sub Totila Virginem compresserat miles generosissimus; Pater Virginis conqueritur: omnes deprecantur; Sed Totila stupratorem addicit morti, ejusque bona Virgini. *ibid.*

Cathecumeni non semper ex metu incipiunt. 241. 2.

Charitatis Dei varii gradus. 213. 2. Alia quoad affectum super omnia. *ibid.* Alia quoad affectum. *ibid.* Nata. *ibid.* Robusta. 214 1. Perfecta. *ibid.* 2. Patienter vivit hæc, & delectabiliter moritur. 215. 2. Excludit timorem. *ibid.* Non omnes amores volaticos. 216. 1.

Charitas quædam sine Sacramento justificat. 219 1. Non omnis; quod ostenditur ex Augustino. *ibid.* 2. *seqq.* Datur ratio. *ibid.* Sola nempè perfecta charitas stata lege justificat. 220. 2. Et hæc non nisi cum voto Sacramenti. 221. 1. Attamen contritio imperfecta sine Sacramento quandoque justificat. *ibid.* In testamento antiquo. 221 2. Etiam in novo. *ibid.* Præsertim in articulo mortis. 223. 1. Hoc non est infallibile extra articulum mortis. 224. 1. In Articulo mortis tenendum est. *ibid.* 2. Exponitur Bellarminus fusè. 225. 1.

Christo moriente divinitatem recessisse ab humanitate, ex Evangelii verbis: *Deus meus quare me dereliquisti*, docuerunt S. Hilarius Pictaviensis, S. Ambrosius, aliique. 40. 2. Errarunt, sed sine mortali peccato. 41. 1

Christianorum multitudo tempore Tertulliani. 99. 1. Si voluissent, tyrannos armis superassent,

sent. *ibid.* 2. Sed abstinebant manus, sentientes quòd secundùm disciplinam Christianam *magis occidi* liceret quàm occidere. *ibid.*
Cistertiensium Sanctimonialium, præsertim in Diœcesi Leodiensi præclarum encomium, 46. 1.
Clerus militaris, *Vide* militaris disciplinæ necessitas.
Confessio potest esse informis. 34. 2.
Contritio: De Contritione Dissertatio dogmatica. 201. *seqq.*
De contritione Dissertatio diluitur ab objectionibus suis. 257. 1
Circa contritionem turbæ & motus Lovanienses. 247. 1. *seqq.* Comparantur quæstionibus antiqui temporis. *ibid.*
Contritionis definitio Tridentina exponitur. 205. 1. Dicitur *dolor animi*, contra Lutherum, qui Pœnitentiam dixit non esse nisi novam vitam. *ibid.* 2. Necessarium autem hunc dolorem, probatur ex Patribus. *ibid.* Necessariam quoque esse detestationem. *ibid. seqq.* *Propositum non peccandi* de cætero, itidem ex Patribus probatur. 206. 2. Hæc non subsistunt nisi excludatur peccandi affectus. 207. 1 Non excluditur autem nisi per charitatis actum. 209. 1. Charitatis ergo actus in contritione involvitur. *ibid.* Idque essentialiter. *ibid.* Ex Aug. 210. 2. Et Trid. 211. 1
Contritionem Lutherus negavit necessariam, absolutionis vim reponens in *verbum Christi* per Sacerdotem enuntiatum. 207. 2
Calvinus autem, contritionem requisivit quidem, sed non ut absolutionis causam. 208. 1 Utrumque revincit Trid. *ibid.* Et Patres. *ibid. seqq.*
Contritiones comites, ex mente Tridentini sunt, fides, spes, charitas. 208. 2. Deinde desiderium suscipiendi Sacramentum. *ibid.*
Contriti *Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*, inquit Trid. 211. 2. Quid hoc sit, ex August. ostenditur. 212. 1. *ibid.* Charitas ad contritionem requisita quænam sit? 212. 2. Sufficit quævis, licèt affectu solo, sed super omnia. 217. 1. Et hæc requiritur. *ibid. seqq.* Exponitur desuper S. Joannes Chrysostomus. 217. 2. Et Godeschalchus. *ibid.*
Contritio ex metu quidem concipitur, sed ex metu non emanat. 241. 1. Requirit charitatem super omnia. 240. 1. 2. Et Ecclesia numquam aliud docuit. *ibid.*
De Contritione sententia SS. Thomæ Aquinatis, Thomæ de Villanova, Francisci Salesii, ac Bernardini Senensis. 273. 1. *seqq.*
Constitutiones Apostolicæ non sunt S. Clementis. 310. 1
Convivia celebrabant Christiani in die sui Baptismatis, ex more Romanorum, qui conviviis celebrabant suum nomen. Consuetudinem quidam malè traxerunt in legem; ita ut quidam inopes tardarent Christiani fieri. Consuetudo abrogata est. 49. 2. Immo meliores Episcopi Convivia exhibuerunt Baptizatis. 50. 1
S. Crucis signum variis encomiis celebrat Nicolaus I. 141. 2. Instruit Bulgaros ut pro signo militari, quod habebant caudam equinam, assumerent hoc signum. *ibid.*
Cupiditas latens sub timore servili, est peccatum mortale. 235. 1. Non quòd ipse timor malus sit, vel hoc peccatum, seu hanc malitiam involvat; sed quòd cupiditatem quæ in peccatore supponitur præextitisse (de peccatore enim agitur) per se non auferat. *ibid.* 2. *seqq.* Hinc ille timor peccatum non est 236. 1. *Vide* timor servilis.
S. Cyprianus rebaptizandum credidit quia erat tutius, non quia oppositam doctrinam condemnandam duxit. 29. 1. Ita Patres reordinarunt Chorepiscopos, ordinatosque à Simoniacis. *ibid.* Quod & Romanis Pontificibus accidit. *ibid.*
Cyprianus quibus rationibus ab Augustino excusetur. 7. 2
S. Cyprianus ex causa conversus est quia gentiles bellis scatebant; quæ Christiani sibi illicita dicebant. 105. 1

D

Decimæ fidelissimè solvebantur Ecclesiis, & hinc de Simoniacis exactionibus non erat periculum. 92. 2. Usquè ad Carolum Martellum, qui decimas invasit, & militibus distribuit; ob hoc, damnatus corpore & anima apud inferos. *ibid.*
Dispensare an possit Pontifex in matrimonio rato. *Vide Matrimonio rato.*
Divortium ob adulterium; *Vide* Matrimonium adulterio dirimi.
Doctoris cujuslibet, immò Doctorum plurium sententia non est statim probabilis. 40. 1
Doctor Catholicus practicat sicut sentit; sed oppositam praxim si verè probabilis sit, non condemnabit. 27. 1. 2
Doctores Catholici dum diffident, confidant alios ex amore veritatis procedere, disputent non litigent, quæstiones tractent ut Doctores, non præsumant dirimere quod ad solam Sedem pertinet Apostolicam. 8. 1
Doctores acriter inter se disceptantes excusare potest charitas, licèt error interludat juris naturæ ex ignorantia 22. 2. tamen non excusante à toto. 23. 1. Distinguenda sunt charitatem nasci ex errore, & eamdem nasci ad errorem, primum implicat, secundum familiare est. *ibid.*
Donatistarum error à probabilitate incepit, exordium sumens ab Agrippino Carthaginensi Archiepiscopo, vel forte Tertulliano. 3. 1
Donatistæ negabant valere Baptisma collatum abs Catholicis quos reputabant Hæreticos; Augustinus verò cum Catholicis affirmabat Baptisma suum valere & Donatistarum. Hinc aliqui à Donatistis Baptismum recipere maluerunt utpotè ex utraque sententia validum. Respondet Aug. sed Donatistarum Baptismum certò esse illicitum; & ideò non suscipiendum. 26. 2
Dos Religiosa. *Vide.* Simoniacæ pactiones.

Dubium.

Dubium. In dubiis clementior sententia præfertur severiori, si forum externum spectes, non vero si internum. 26. 2
Dubium practicum seu Academicum est quod relinquit operantem in bivio. Tunc eligenda est pars tutior. 27. 2

E

Episcopi qui Regibus utuntur, ut horum armis fides propagetur Catholica, graviter perstringendi. 100. 1
Error aliud est, aliud ignorantia; omnis error est nobis vitium, varia ignorantia est simplex imperfectio. 2. 1
Eucharistiæ antiquitus varia nomina & encomia. 371. 1. Gentilitas varia de illa suspicata est, quia Religionis erat illam occultare. *ibid.* 2. Erant Gentiles curiosi ut cognoscerent. Sed frustrà. Nam etiam mortem oppetebat Christianus, ne proderet; & Eucharistia miraculosè ablata fuerat. *ibid.* Sic mutata in flammam est aqua. Extinctus est Præsul dum curiosiùs inquisivit. 372. 1
Eucharistia in primitiva Ecclesia Gentilibus & Judæis abscondita. 337. 1. Ideò in Processionibus non circumferebatur. *ibid. seqq.* Etiam pænitentibus abscondebatur. *ibid.* 2
Ex ea sanguis exivit, dum pungebatur. 374. 1
Ad eam necessariæ præparationes, & quales. *ibid. & seqq.*
Eucharistia per accidens confert gratiam primam. 229. 2.
Eucharistia primis seculis publicè non exponebatur, propter Gentiles & Judæos. 360. 2. Exponebatur tamen aliquandò Christianis. 361. 1. Neophitis. *ibid.* Omnibus in hebdomada sancta. 360. 2. *& seqq.*
Eucharistiæ expositio quàm frequens esse debeat. 362. 2. Quomodò. 363. 1. Quis ornatus Altaris, *&c.* *ibid. seqq.*
Eucharistiæ publica expositio, in Sacris Processionibus, etiam cum Sanctorum Reliquiis & Imaginibus. 337. 1. *& seqq.*
Eucharistiam vexillo militari imponi jussit Turstinus Archi-Episcopus Eboracensis, in signum quòd Christus sit verus Dux justi belli. 110. 1.
Eucharistia Laicis domi concedebatur sub specie panis tantùm. 362. 2. S. Gorgonia ex dispensatione habuit etiam sub specie vini. *ibid.* Variæ visiones circa eam dum Sancti Patres consecrabant. 375. 1. Lapsa gemma in Calicem de cœlo. *ibid.*
Eucharistia avolat lumine circumcincta. 373. 2
Iterum. 374. 1.
Ante consecrationem apparet puer ante Calicem. 376. 1
Eucharistiæ magnum lumen circumfulget. 367. 2
Eucharistiam malè sumentes facinus perpetrant crucifixorum Domini, & Judæ. 372. 2
Eucharistiam multi distinxerunt à pane non consecrato, ex Charismate. 375. 2
Eucharistia mutata in lapidem. 372. In puerulum. 372. 2. *& seqq.* Et in sanguinem. 373. 1. Rursus in carnem & sanguinem. *ibid.* Iterùm. *ibid.* Tertiò. *ibid.* In infantem. *ibid.* In carbonem flammantem. *ibid.* Iterùm in carnem. *ibid.* Denuò in carnem. *ibid.* Iterùm. *ibid.*
Eucharistiam Catholicorum dum Donatistæ canibus objiciunt, à canibus lacerantur. 373. 2
Eucharistia in ferrum mutatur in stomacho indigni. 374. 2
Item in carnem. 374. 1
Item in carnem & sanguinem. 376. 1
Iterùm in sanguinem. *ibid.* Iterum. *ibid.* Iterumque. *ibid.* Rursus. *ibid.*
Eucharistia in carnem & sanguinem. 376. 2
Iterùm. *ibid.* Hæc omnia fermè in Occidente; quia in Oriente errores circa veritatem Eucharistiæ non ita viguerunt. 377. 1
Exorcistæ olim in primitiva Ecclesia erant etiam Laici cujuscumque conditionis. 102. 1
Exhibitio Canonum circa jus Regularium quoad prædicationem Verbi Dei. 279

F

Feoffare Anglis idem quod feudum dare. 80. 2.
Fidei articulus pedetentim potest degenerare in sententiam probabilem. 3. 1. 2. Probatur exemplis. *ibid.* S. Cyprianum inter & Stephanum causa, à Patribus multis censebatur disciplinaris, & ideò pro varietate Episcopatuum variè practicabilis. 3. 2. Et ideò Cyprianus non culpavit Stephanum quia Romæ non rebaptizabat, sed quia rebaptizantes alibi minaretur proscribere. *ibid.* Causa est duplex, nimia ignorantia Episcoporum, & nimia subtilizandi audacia Doctorum. 4. 2
Fidem Catholicam liceatnè armis plantare apud Barbaros? 99. 1. Ostenditur id illicitum ex S. Chrysostomo, & Tertulliano. *ibid.* 2. Scilicet *tum suadela, tum ratione, tum mansuetudine hominum salus est concilianda.* *ibid.*

G

Galba expediente adversus Vitellium quidam filius à Galba conscriptus patrem incognitum obtruncat: quem ut agnovit, exclamavit, totaque inde commota acies bellum detestata fuit. 98. 1
Galli bellorum amantes. 91. 2
Gallo-græciam condiderunt Galli. *ibid.*
Gentilium ignorantiæ circa jus naturæ non excusant à mortali. 23. 2. *Vide* ignorantia juris naturæ.
Græci faciles erant ut suos Principes ob peccata deponerent & Monasteriis includerent. 126. 1.
Gratiæ duodecim articuli quos S. Aug. censuit de fide. 183. 2
Gratiam habitualem infundi parvulis fuit Augustino certissima Ecclesiæ doctrina. Hæc tempore Innocentii III. habita est ut probabilis; Tempore Viennensis Concilii ut probabilior;

Tridentino autem Concilio visa est de fide. 4. 1.

H

HÆreticorum in carnalia vitia sceleratus appetitus, necessitatis quæsito colore, studuit libidinem à peccato distinguere. Hoc Simon Magus incepit; secutus est Valentinus cum Gnosticis; Eunomius & Etius successit, usque ad Lutherum. 37. 1

Hæreticorum filii ac nepotes qui in errore permanent seducti, nulla pertinacia fulti, excusantur. 20. 2

Hæretici arcebantur à nobili militia. 124. 1. similiter Constantinus Judæos & infideles arcuit. *ibid.* Arcebantur etiam parvi Christiani. *ibid. & seqq.*

Henricus Imperator salvatus merito calicis in honorem S. Laurentii oblati. 38. 1

S. Hieronymus non fuit Parochus, sed Monachus Presbyter, jure Monachatus gaudens Privilegio Catechizandi & Prædicandi. 302. 1 Etiam invito ordinario Hierosolymitano. *ibid.* 2.

Homicidia quævis, seu per bella seu per sententiam, censuit Tertullianus illicita. *ibid.* 2. *& seqq.*

Homicidium quodvis an induceret irregularitatem olim disputatum. 27. 1. Ecclesia Romana priùs ut irregulares habuit, postea verò amentes, infantes, dormientes, & se cum moderata tutela defendentes exemptos voluit. *ibid.*

Hospitalariorum varia vitia. 46. 1. *seqq.* hinc ferè redacti in nihilum. *ibid.* 2

Hyberni numquam subfuerunt Romano Imperio, hinc ejus leges ignoraverunt. 57. 1

I

IBeri fidem susceperunt per captivam ancillam. 99. 1.

Jejunium quadragesimale imperitè ab hæretico redarguitur. 133. 1

Ignorantiam facti quandoquè excusare ab omni culpa, inficiatur nemo. 39. 2

Ignorantia juris humani excusat ab omni culpa, si fuerit innocua. 20. 1. Etiam juris divini. *ibid.* Ratio est quia antequam obliget, promulgatio necessaria est, quæ sine culpa potest ad aliquos non pervenisse. *ibid.* Excipiuntur Sacerdotes respectu Canonum, quos ignorare nefas. *ibid.*

Ignorantia legum positivarum imperfectio dici potest, non vitium; negatio est, non privatio; abesse naturæ potest, non debet. 2. 1

Ignorantia juris Evangelici, si innocua sit, excusat ab omni culpa. 20. 1

Ignorantiam juris naturæ inter & concupiscentiam hoc interest, quòd per hanc simus bestiis assimilati, per illam verò bestiis inferiores. 2. 1. Rursus: quòd ignorantia in hac vita consumi, concupiscentia non possit, 16. 2.

Ignorantia juris naturalis est essentia peccati originalis. 1. 1

Ignorantia juris naturæ per Baptismа tollitur quoad reatum præteritum. 1. 2

Ignorantia juris naturæ laborarunt sancti Patres, etiam Augustinus, quoad aliquas quæstiones. 2. 2.

Ignorantia juris naturæ numquam excusat à culpa, quemadmodùm numquam excusat concupiscentia. 21. 2. 22. 1. Nulla excusat sententia probabilis, nullus Canon, nullius Patris authoritas, nullius Præpositi mandatum. 14. 1. Occuritur argumentis. *ibid. & seqq.*

Ignorantia juris naturæ quandoque à mortali excusat, non semper. 23. 2. Non excusat gentiles, non hæreticos, non schismaticos, non omnes fideles. *ibid. & seqq.*

Ignorantia juris naturæ excusat quandoque à mortali. 24. 2. Nimirum si interveniat probabilitas fundata in Rescriptis Pontificum, Constitutionibus Synodalibus, magnorumque Patrum placitis. 25. 1

Ignorantiam juris naturæ excusare ab omni peccato docuerunt Pelagiani. 21. 2. Errorem resumpsit Roscelinus Compendiensis. 21. 1 Magistrum hunc secutus est suus discipulus Petrus Abaelardus. *ibid.* Pelagianos revinxit S. Hieronymus, & S. Augustinus. 21. 2. *& seqq.* Roscelinum Ivo Carnutensis, 21. 1. Petrum Abaelardum S. Bernardus. *ibid.*

Infidelitatem purè negativam esse peccatum, meritò damnavit Pius V. 20. 2. Innocua enim juris positivi etiam Evangelici ignorantia excusat a culpa. 20. 1

Innocentem directè occidere in bello non licet. 142. 1. *seqq.* Gehardum Catholicum infideles ad Malum exposuerant gentiles, ut terrerent Godefridum Loth Ducem obsidentem civitatem Assur. *ibid.* Sed neque hic precibus Gehardi licèt obsidis sui motus, perrexit, telis vulneratus Gehardus fuit: res non cessit benè: nam civitatem deserere compulsus est. 142. 2. Et hæc immisericordia vituperata est. *ibid.* supervixit tamen Gehardus, & pro afflictione præmium retulit. 143. 1 Varia similia exempla. *ibid. seqq.*

Imago Christi ad Edgarum missa, juxta Cedrenum in porta Edessæ posita est ab Edgaro usque ad Regnum Nepotis. 141. 1. Dein ab Edesseno Episcopo occultatam usque ad Justiniani Imperium. *ibid.* Tunc Græci ita coluerunt, ut illam in exercitibus præferrent victoriam expectantes. 140. 1. 2

Inferni pœnas aliquando extinguendas, ex Platone Origenes in Ecclesiam inducere studuit. 35. 1. Ruffinus Palæstinos restrinxit ad peccatores Christianos; sed malè. *ibid.* Hieronymus tamen Ruffino huic, sententiæ hujus author extitit. 35. 2. Plures secuti sunt in Gallia & Italia. *ibid.* Quæ sententia multis Græcis placuit, 36. 2 Augustinus verò rejecit. *ibid.* Et cum aliis constanter impugnavit. 39. 2. probabilis. *ibid.*

Joannis Frontonis amarulentum Scriptum de potestate Pontificis contra Mendicantes, discutitur,

titur, refelliturque. 301. 1. Alii ejusdem errores. 303. 1. *seqq.*

Irenæus Metropolita Tyrius fuerat successivè bigamus. 5. 2. Et plures hujusmodi fuerunt ordinati. *ibid.*

Judas cum nuru peccans fornicatus est, non incestuosus ob ignorantiam facti. 19. 2

Judas periit, vindicante SS. Eucharistia quam malè sumpserat. 372. 1

Judex si errat in facto, innocentem damnat sine peccato. 19. 2

Judicium in fine vitæ, ad stateram bonorum & malorum operum, librantibus Angelis bonis & malis. 38. 1. & *seqq.*

Julianus Episcopus Memorii Campani Episcopi filius, per eleemosynas, multos in Pelagianam hæresim trahit. 181. 1. Appellat ad generalem Synodum. *ibid.* Repellitur. *ibid.* Hinc furit in Augustinum vilis civitatis Episcopum, ceu Manichæismum inducentem. *ibid.* Aug. verò ex Præscripto Bonifacii Papæ scripsit quatuor libros ad Bonifacium, quibus concludit, post Pontificis judicium non esse ultra appellandum. *ibid.* 2. *seqq.* Vide *Pelagiana hæresis.*

Juramentum de non suscipiendo Episcopatu an validum, variæ olim erant sententiæ utrimque probabiles. 16. 2. & *seqq.*

Juramentum exigere ab eo quem certò prævides perjuraturum, est grave peccatum. 24. 1

L

LEx Caroli Magni de non Clericando vel Monachando sine Principis Licentia. 44. 1. Justa fuit. 45. 1. Sed contra libertatem Ecclesiæ: quia res hæc ad Episcopos spectabat. *ibid.* Lex verò Mauritii injusta fuit: quia impediebat ne Clerici vel Monachi fierent omninò. *ibid.* Sed neque lex Caroli usu recepta fuit. *ibid. seqq.*

Lex Evangelica non est aliud quàm naturalis Lex vestita paucissimis novi testamenti Sacramentis. 2. 2

Lex de manu mortua, est quasi mortificans manus Ecclesiasticas ad apprehendendas possessiones immobiles. 83. 1. Est justa. *ibid. vid.* Manus mortua.

Lovaniensis urbis protectio, piè confiditur esse Miraculosa Eucharistia apud Patres Augustinianos custodita. 377. 2

Lucretia Augustino visa est non consensisse stupro: *Duo fuerunt, & unus commisit adulterium*, inquit. 45. 1

Lutheri errores circa contritionem, *vide* Contritio.

M

MAnus mortua est duplex. Prima quæ olim viguit erat, cùm Principibus supremis debebatur post mortem Patris familias optimum ejus pignus; aut in ejus defectum abscindebatur manus dextera defuncti, & Dominis tradebatur in signum præteritæ servitutis. 69. 2. 70. 1. Hoc jus extinxit Leodiensis Episcopus Alberon, motus planctu cujusdam mulieris quæ noctu lamentabatur amotam sibi culcitram. 70. 1

Manus mortua secundo modo pro amortizatione accipitur, varia interpretatione. 69. 2. 70. 2. In re nihil est aliud quàm exemptio rerum Monachalium & Ecclesiasticarum immobilium à foro civili. 70. 2. Circa hoc lex lata de non amortizandis bonis, id est, ne Monachi & Ecclesiastici hæreditates adeant; vel donationes. *ibid.* Quandonam apud Græcos id cœperit fieri? 75. 1 Primò incæpit anno 920. A Romano Primo. *ibid.* Secundò à Nicephoro Phoca. *ibid.* Sed has leges damnavit Patriarcha Constantinopolitanus Polyeuchis. 15. 2. Cum sua Synodo. 76. 1. Post mortem Phocæ, Polyeochis noluit coronare successorem Joannem Tremiscem, nisi & hic priores leges damnaret & laceraret. 75. 1. Quod fecit. *ibid.* & leges contrarias promulgavit. 75. 2. Sed postea Isaacus Comnenus cœpit leges Nicephori reducere respectu Monasteriorum. 76. 2. Egit autem pœnitentiam, deposuit Imperium, & Monasterium ingressus est. 77. 1. Post mortem, sepultura ejus plena humoris fuit; quod alii in ultionis signum, alii in sanctitatis interpretati sunt. 76. 2. Sed resumpsit rursus Emmanuel Comnenus. 77. 1. & *seqq* Iterum verò eas sustulit hujus filius Alexius. 78. 1. Rursus leges resumpsit Henricus Imperator; sed Innocentius tertius damnavit. *ibid.* Quandonam cœperint in Galliis? 78. 2 A Chilperico Rege, qui dictus est Herodes & Nero sui temporis. 78. 2. Suntramnus Rex, Chilperici constitutionem cassavit. 79. 1. Ludovicus Sanctus donationes in favorem Ecclesiarum confirmavit. *ibid.* Sed Philippus Augustus iterum assumpsit. Innocentius verò tertius fortiter se opposuit. *ibid.* In Anglia verò incepit per Richardum Archiepiscopum Cantuariensem S. Thomæ Martyri proximum successorem, contra Cistercienses. 79. 2. Res hæc variè cucurrit usque ad Eduardum è Nortmannis primum, qui in Richardi sententiam abiit per legem. 80. 1. Idem præstitit Richardus 80. 2. Vetans ne etiam per interpositas Personas, res immobiles apprehenderentur ab Ecclesiasticis. *ibid.* In Germaniam introductæ sunt istæ leges tempore schismatis quod contra Urbanum VI. suscitavit Robertus Gebennensis Episcopus dictus Clemens VII. 81. 1. Contra quas egit Bonifacius IX. Constantiense, Basiliense, & Carolus IV. 81. 2. Sed tandem querelæ factæ sunt in Conventu Nurenbergensi.

Anno 1522. Præside Fernando Caroli V. Fratre, & Imperii Vicario. Ita scilicet, ut Professis non ampliùs sequerentur bona hæreditaria; ea tamen lege ut eis, à Parentibus & amicis juxta cujusque fortunam & facultates, mediocriter provideri debeat, ut habeant unde commodè in Monasteriis vivere possint. 82. 2. Tantum abest ut per Germaniam lex amortizationis, excludat jus ad dotem, quin econtra illud supposuerit & involverit. *ibid.* Et hanc legem cum ista Modificatio-

ficatione confirmari postularunt ab Adriano VI. 83. 1. Servanda est sub pœna. 83. 2. Ab Ecclesiasticis veneranda. *ibid.*

Matrimonium cum prima secundùm legem est, cum secunda secundùm veniam, cum tertia iniquitas est, cum quarta planè porcinum, ex sententia S. Gregorii Nazianzeni. 13. 2. & aliorum. 14. 1

Matrimonium cum tertia & quarta an esset validum longa inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam Controversia. 14. 2. *& seqq.* Augustinus cum Occidentali stetit à valore. 15. 2. Pax tandem utrique Ecclesiæ reliquit morem suum. *ibid. & seqq.*

Matrimonium cum quarta, Basilius & alii censebant peccatum grandius fornicatione. 14. 1. Quartas nuptias appellabant Patres Belluinas. *ibid.*

Matrimonium cum quarta irritavit Imperator Basilius Macedo. *ibid.* 2

Matrimonium inter fidelem & infidelem ab initio & nunc habitum est juri divino & naturali adversum; tamen tempore Augustini pars opposita fuit tam probabilis, ut non fuerit ausus damnare. 4. 2. Idem de Matrimonio contracto post repudium ob causam adulterii à parte innocenti. *ibid.*

Matrimonium censebant olim plures mutuo consensu solvi. 10. 2

Matrimonium etiam consummatum solvi ingressu Religionis censebat S. Fulbertus Carnotensis Episcopus, secutus Canones. 11. 4. Et sententia erat probabilis excusans à mortali. *ibid*

Matrimonium adulterio dirimi plures olim censuerunt. 9. 2. Variæ de hoc sententiæ. *ibid* Utraque contradictionis pars erat tunc verè probabilis. *ibid.* Eamque sequentes excusabantur à mortali. 10. 1. Idem de lepra. 11. 2.

Matrimonio rato, an possit dispensare Pontifex, quæstio utrimque probabilis, in qua pars utraque excusari possit à peccato lethali. 12. 2 De ea quæstiones sub Paulo IV. 12. 1. Variæ Pontificum sententiæ. *ibid. & seqq.*

Mendicitas Monastica, *vide* Monastica mendicitas.

Mendicantium Ordinum Scopus & Institutum quod ab Ecclesia obtinent, evincunt ipsorum esse in suis templis Catechizare & Prædicare. 290. 1, *seqq.* Quòd confirmatur ex Privilegiis Apostolicis. 291. 2. *seqq.* Bonifacii VIII. Constitutio exponitur. 294. 2. uti & Tridentinum Decretum. 291. 1. *seqq.* usque ad 301

Meretrices publicæ primùm prostituebant se extra urbes, sed personatæ ob verecundiam. Postea pudore posito etiam personas deposuere; tandem verò omni disciplina depravata ausæ sunt subire urbes. 20. 1

Militia Christiana. 93. 1

Milites facti Christiani, ex sententia Patrum militiæ resignare jussi. 103. 2. *seqq.* Aut saltem cavillari, ubi quid injustè præcipiebatur à Gentili Principe; aut tandem mortem oppetere. 104. 1

Miles nil magis fugere debet quàm otium. 145. 1 Deliciæ omnes arcendæ à Castris. 146. 1. Præsertim libidinosæ. *ibid.* 2

Militia si cum castitate bene geratur est sancta, & Ecclesiæ ac Reipublicæ est utilior quàm Monachatus. 106. 1. est autem valde periculosa. 107. 1

Militis creandi forma antiqua. 118. 1. Apud Gentiles incepit. *ibid.* Tum ad Christianos transiit. *ibid.* Ritus, leges, & Privilegia. *ibid. & seqq.* De genere Militum agitur, quos Equites auratos vulgò dicunt. 121. 1.

Miles ad omnia bella paratus & nunc hanc nunc illam partem sequens, est palam sceleratissimus. 124. 1

Militibus in expeditionibus & transitu aliqua à Provincialibus debentur. 151. 1. Nam pro Provincia depugnant. *ibid.* Non ferendum tamen ut Milites aliquid furentur. *ibid.* 2. Ne Gallinam quidem, inquiebat Imperator Aurelianus. *ibid.* Aliique *seqq.* Variæ pœnæ secùs facientium Militum. *ibid.*

Militum furta aliaque facinora. 158. 2. Per leges castigata. 159. 1. *seq.* Et per Canones. 160. 2.

Militum lustratio perquàm necessaria. 148. 1

Militum Spolia. 153. Gentiles horum solo intuitu sæpè præliabantur, *ibid.* Etiam Christiani. *ibid.* 2. Sed malè. *ibid.* Spolia tamen sunt licita; si nimirum primariò intenta justitia, ab hoste victo spolia referantur. *ibid.* Idque ex Gentium jure & consuetudine. 154 1. Varia exempla. *ibid. & seqq.* Templa verò spoliare non licet, etiam iis rebus quæ tamquam ad asylum depositæ sunt. 155. 1. Hoc etiam servarunt Barbari. *ibid.* 2. Captas urbes Catholicas non spoliare licet, sed exemplo Belisarii cum mansuetudine ingredi. *ibid. seqq.* Multò minùs cum deseruntur expoliare, vel incendere. 156. 1. Hoc Turcarum & Barbarorum est, non Christianorum. *ibid.* 2. Bella siquidem non geruntur ad evertendum hunc mundum: sed ad reparandas injurias, *ibid.* Spolia non ex privatis bonis, sed publicis sumenda sunt. *ibid. seqq.* Privati enim sæpè sunt innocentes. *ibid.* Nec Rusticorum pecudes aut bona cedunt in spolia, sed si rapta hoc prætextu fuerint, sunt restituenda. 157. 1. In direptiones pecudum aliorumque ad forensem vitam agentes spectantium bonorum, videntur successisse exactiones, quas *Contributiones* vocant: nec laudandas nec inprobandas. 156. 2. Spolia verò non sunt capientis, sed colligenda in unum sunt, & ex æquo distribuenda. 157. 2

Militum stipendia. 148. 2. Partim in pecunia, partim in annona consistunt, *ibid.* Pro annona Romani dabant laridum, frumentum, buccellam, oleum, vinum, fœnum. *ibidem* Non debent esse superflua. *ibid.* Sed sufficientia. *ibid.* Variæ distributiones olim. *ibid. seqq.*

Militaris disciplinæ necessitas. 129. 1. Commoda ejus

da ejus & incommoda, virtutes & vitia, cum exemplis. *ibid. & feqq.* Illius cuftos eft Clerus militaris. 131. 2. Cum eo preces & facrificia celebrabant antiqui Principes Catholici. 132. 1. Carolus Audax. 131. 2. Conftantinus Magnus. 132. 2. Aliique. *ibid.* 2. *feqq.* Carolus Magnus requifivit Epifcopos. 133. 1. *feq.*

Miracula circa SS. Euchariftiam. *Vide* Euchariftia.

Monachi olim dicti *Renunciantes*, quòd non Dæmoni tantùm & pompis ejus renunciarent in Baptifmo, fed etiam poffeffionibus temporalibus. 42. 1

Monachorum varia genera. Præcipui erant quibus jus natum fufcipiendi Ordines Sacros. 53. 2.

Monafterium aliqui incolebant, ob culpam detrufi. Horum bona debebantur filiis, fi habebant; fin minùs, ad Monafterium devolvebantur fecundùm leges. 65. 2

Monachi aliqui erant folitarii, extra omne Monafteriorum degentes. Et hi habebant proprium; teftabantur; vel ab inteftato fuccedebant eis, non Ecclefia vel Monafterium aliquod, fed propinqui. 64. 1. Tales non vocabantur, nec erant Cœnobitæ, neque Juftinianæis de Monachis legibus erant conftricti. *ibid. & feqq.*

Monachi, à pueritia ad Profeffionem deftinati manum parentes involvebant palla altaris, & fic eum offerebant. 49. 1

Monachi omnes olim vovebant ftabilitatem loci. 153. 2. non transferebantur nifi vel per novam in aliud Monafterium incardinationem feu affiliationem de fe perpetuam; vel per temporalem habitationem; & tunc Abbas à quo folvebat expenfas. *ibid.* Jus hoc ad temporale alimentum poterat vendi. 154. 1. Non verò jus affiliationis perpetuæ. *ibid.*

Monachifmus non eft capitis minutio; fed Monacho etiam poft profeffionem fuccedit hæreditas in Monafterium transferenda. 69. 2

Monafticam vitam profitentes partem bonorum fuorum dabant Monafteriis. 42. 1. *& feqq.* partem erogabant pauperibus. *ibid.* 2. Epiphanius infuper fervavit fibi. 400. Nummos comparandis libris. 42. 2

Monafticam vitam profitens Pater familias, de bonis fuis difponere jubebatur, ita ut filiis legitimam, uxori verò dotem relinqueret. Monafterium autem penitus non excludere, fed ad minimum ut unum ex filiis confiderare. 69. 1

Monachi capaces Dominiorum retinendorum & acquirendorum. 56. 2. Proprietas tamen in aliquibus partibus hoc ipfo cenfebatur tranfire ad Monafterium; non in omnibus partibus. 6.. 1. difponebant de bonis ut volebant. *ibid.* Excepta legitima, fi filios habuerant. 61. 2. Et dote, fi conjuges. 63. 1. De cæteris etiam per teftamentum difponebant. 62. 1. Sed Auguftinus hoc cavit fuo fpeciali Inftituto. 62. 2. Quod poftea leges Juftinianææ comprobarunt. *ibid.* Non tantùm hæ Leges Civiles, fed & Canones Ecclefiaftici. 63. 1. Et omnis Ecclefia. 66. 1

Monafticam vitam profitens Filius familias, non valet renunciare fucceffioni futurorum bonorum; fed ex Legibus Juftinianæis hæc devolventur ad Monafterium. 68. 1

Monafticam vitam profeffi bona omnia ad Monafterium pertinent. 43. 1. Debent autem difpenfari hæc bona partim in ufus pauperum, ex regula S. Bafilii. 42. 2. Et S. P. Auguftini. 43. 1. Regula verò S Cæfarii, S. Ifidori, & S. Benedicti requirit ut profeffurus difponat vel in favorem pauperum vel in favorem Monafterii, ut voluerint qui bona habent, aut id faciant cum eis de jure bona per fucceffionem advenerint. 43. 2. Regula autem Pachomii non patiebatur ut Monafterio conferretur quidpiam; idque ne profeffi inde fuperbirent poftea. *ibid.*

Monachi translati bona pertinent ad Monafterium non *à quo*, fed ad quod transfertur, ex fententia S. Auguftini, contra S. Alipium. 54. 1. 2. Scilicet ea bona de quibus nondum, de confenfu Superioris difpofuerat. 55. 1. Ex caufis tamen S. Auguftinus voluit bona Honorati, taliter translati, inter utrumque Monafterium dividi. *ibid.* Poftea verò ad Monafterium à quo, pertinere juffa funt. 56. 1. Bona acquifita fcilicet, non acquirenda. *ibid.* 2

Monacho morienti, fæpè non Monafterium, fed hæredes fuccedebant. 54. 2

Monachi hiberni equo utebantur, immò & curru, &c. 57. 1

Monachi plures admittendi non funt, quàm ex reditibus Monafteriorum, & confuetis eleemofynis ali poffint. 52. 1. *feqq.* Idem de Clericis viventibus in communi. *ibid.* Aquifgranenfe exponit rationes. *ibid.* Qui ultra has facultates admittuntur, funt fupernumerarii; & ab illis exigi poteft unde alantur. 52. 2. Nec hoc vetuit Tridentinum. *ibid.* Item dum reditus per iniqua tempora minuti funt; poffunt exactiones novæ fieri ab ingredientibus, ne neceffarius numerus minuatur. 53. 1. Exactiones illæ funt velut contractus antenuptiales. Perfonæ admittuntur puræ; & dein de neceffariis agitur ad fpirituale Matrimonium. *ibid.* Exponitur fententia Theodori Balfamonis. *ibid.*

Monachorum jura Catechizandi & Prædicandi in Palæftina. 312. 1. In Ægypto. 315. 2. In Syria. *ibid.* in Anglia & Hibernia. *ibid. & feqq.* Ea generatim demonftrantur variis teftimoniis. 321. 1. Mens S. Caroli Borromæi. 327. 1. Alexandri VII. Decretum in caufa Andegavenfi exponitur. 330. 2.

Monachi Presbyteri in fuis Monafteriis Catechizabant & Prædicabant. 284. 1. Clerici fæpè moverunt eis defuper lites. 286. 1. Sed Monachi femper triumpharunt. *ibid.* 2. *feqq.* Similiter & Mendicantes. 287. 2

Monafteriorum abufus varii circa receptionem candidatorum. 44. 1. Præfertim Avaritia. *ibid.*

Sed

Sed quæ à Clericis incepit. *ibid.* Et dein ad Monachos transiit. *ibid.* 2. Erat & Simonia, sed mentalis. 45. 1
Monasteriis admitti non debent soli divites, neque determinari debet certa Dos omnibus. 86. 2. Non debet tamen recipi copia omnimodò vilium personarum. 88. 1
Monasteria debitè fundata, nihil licitè exigunt à professuris nisi à supernumerariis. *ibid.* 2. Similiter nec Franciscana, propter altissimam, quam laudabiliter profitentur paupertatem. *ibidem*.
Monasteria quæ juxta fundationem solos nobiles admittunt, qualis est Illustris Abbatia S. Gertrudis Lovanii, sunt laudanda, & conservanda. 87. 1
Monasteria Africana suscipiebant regulam S. Augustini. 54. 2
Monastica mendicitas viguit à principio Seculi duodecimi. 44. 1

N

NUptiæ, *Vide* Matrimonium.

O

OBlatus in honorem S. Laurentii Calix Henricum Imperatorem salvat. 38. 1
Orationibus S. Cypriani adjuvari Augustinus desideravit. 7. 2
Ordinem collatum ab hæretico & simoniaco esse validum, fuit olim de fide; posteà tamen in Ecclesiis dubitatum, tandem verò res antiquæ certitudini restituta est. 4. 1
Originale peccatum. *Vide* peccatum Originale.
Oscula ex carnali delectatione fixa, esto absit animus ulterioris fœditatis, est peccatum mortale. 24. 1

P

PActiones de dote Religiosi, *Vide* simoniacæ pactiones.
Paganus apud antiquos Gentiles idem erat quod non miles. 103. 1. Postquàm verò sub pœna capitis, idolorum templa claudi Constantinus jussit; & filius ejus Constantius Mandatum restrinxit ad sola templa intra muros posita, tunc Gentiles coacti ad Pagos recurrere Pagani dicti à Christianis. *ibid.* 2
Parisiensis Universitatis infirmitates pristinæ. 31. 2.
Parthi non reputant gloriosè defunctos nisi in bello mortuos. 97. 2
Pastorum, ut hodiè vocant, sive Parochorum, varia olim nomina. 282. 2. Ipsorum munus proprium non fuit catechizare; sed Episcoporum id fuit. 283. 1. Sed multitudo Baptizandorum causa extitit, ut assumerentur tamquam Vicarii. *ibid.* 2. Nequidem concionabantur usque ad tempora Augustini, nisi jubente & præsente Episcopo. *ibid.*
Pastoris titulus fusiùs examinatur. 314. 1
SS. Patres inducentes sententias erroneas præter intentionem, lapsi sunt venialiter. 40. 1.
Patres errantes circa jus etiam naturæ, non mortalis sed venialis delicti reos facimus. 25. 1 & *seqq.* Delicta illa cooperuit charitas. *ibid.* Hoc inter errores illorum & hæreticorum interest quòd illi ex charitate processerint, hi ex pertinacia. *ibid.* 2. Illi humano more tentati, fuerunt hi spiritualiter fornicati. *ibid.* Habuerunt ergò Patres quantumvis justi, peccata venialia, etiam ignorantiæ, propter quæ rogarunt: *ab occultis meis munda me*. 26. 1.
Patrum ex phrasibus malè intellectis nasci solent hæreses. 203. 1. Sic ex Nicæno *consubstantialem*, Apollinarius sectam instituit, quæ etiam humanitatem Christi Patri consubstantialem statuit. *ibid.*
Pax inter Reges inita cùm fuerit, quid faciendum? 160. 2
Pacificandis Principibus Christianis semper se immiscuit Romanus Pontifex. *ibid.* & *seqq.* Idque de jure. 161. 1. Quidquid dicat Petrus de Marca. *ibid.* Etiam per censuras compellebant irrationabiliter invitos. *ibid.* Quod & fecere Synodi particulares. *ibid.* Non facit autem hoc Pontifex tamquam regiarum causarum judex. *ibid.* Sed tamquam mediator. 161. 2.
Pacis æqua conditio est, ut iniquè ablata restituantur. *ibid.*
Peccatum committitur vel ex ignorantia, vel ex concupiscentia vel ex utraque simul. 2. 1.
Peccata carnalia numquam per ignorantiam excusant à mortali; præsertim quia non sola ignorantia, sed colludit etiam in illis certa concupiscentia. 24. 1. 2
Peccata multa excusat sincera mentis simplicitas. 41. 1
Peccare possumus etiam in bono opere. 22. 2. Contrarium non definivit Synodus Tridentina. 23. 1
Peccati originalis essentia, concupiscentia & juris naturalis ignorantia. 1. Illa in voluntate consistit, hæc in intellectu. 1. 2
Originale enim peccatum totam debuit animam coinquinare. 1. 2. Non quoad pœnam tantùm, sed & reatum. *ibid.*
Pelagii ingenium ac mores frequenter Augustinus laudaverat. 171. 2. Etiam per litteras. *ibid.* Has produxit Pelagius in Synodo Diospolitana, clamans communionem cum Augustino sufficere ad se justificandum. *ibidem* Sed frustra. 172. 1. Is enim diu antè etiam cùm Romæ degeret acriter impugnaverat jaculatoriam Augustini orationem, *da quod jubes & jube quod vis*. 172. 2
Pelagiana hæresis, & antiqua Ecclesiæ in eam Decreta. 165. 1. Cælestius, accusante Paulino Diacono, damnatur in Concilio Carthaginensi anno Christi quadringentesimo duodecimo. *ibid.* *seqq.* Dogmata ejus. *ibid.* Pelagius

lagius approbatur à miserabili Synodo Diospolitana. 166. 1, Pelagius & Cælestius instante Paulo Orosio damnantur in Concilio Carthaginensi, quod acta sua probanda mittit ad Pontificem Innocentium. 170. 1. Pontifex approbat acta, excommunicans Pelagium Cælestiumque, donec resipiscant. 171. 1. Idem quod Synodus Carthaginensis, fecit & Milevitana. *ibid.* 2. Innocentius Papa simile dat responsum. 172. 1. Contra Diospolitanam Synodum, Afri, inter quos S. Aug. celebrant Synodum quinque Episcoporum: concludentes ut Pontifex vel evocet Pelagium, vel per litteras agendum. 172. 1. *seqq.* Pontifex rescribit sufficere quod ipsi & dogmata condemnentur. 173. 2

Cælestius appellationis ergò, Romam venerat, oretenus submittens se judicio sanctæ Sedis. 174. 1. Hinc ejus appellationem admittens Zozymus, Innocentii successor, Carthaginenses evocat. *ibid.* Non tamen cum clausulis suspensivis. *ibid.* Similiter per litteras appellaverat Pelagius. *ibid.* 2. Pontifex pariter admittit appellationem & accusatores evocat. 175. 1

Afri acceptis Pontificis citatorialibus mittunt Marcellinum Subdiaconum cum documentis. *ibid.* 2.

Cælestius à Zozymo ritè interrogatus cespitat. Fugit. 176. 1

Paulinus Diaconus hoc intellecto Pontifici agit gratias. *ibid. seqq.* Tunc plenarium Carthagine celebratur Concilium, quo hæresis universa damnatur. 177. 2. *seqq.* Præcipuum fuit quod promulgent Innocentii Papæ sententiam. 179. 1. Hanc plenariam Synodum confirmavit Zozymus. *ibid.* 2.

Prima lex Honorii & Theodosii Impp. adversùs Pelagianos. *ibid.*

Cælestium condemnaverat Atticus Constantinopolitanus Archi-Episcopus in sua Synodo. 181. 1

Secunda lex Imperatorum adversùs Pelagianos. *ibid.* 2

Aurelius Carthaginensis Archi-Episcopus, omnium notitias mittit ad Episcopos per Byzacenam & Azuritanam Provinciam. 182. 2.

Etiam Constantius Imperator legem fert adversùs Pelagianos. *ibid.*

Legem promulgat Volusianus Carthaginensis Præfectus. 183. 1.

Etiam Valentinianus Tertius adversùs Pelagianos legem fert. 184. 1.

Cælestinus Papa in Romana Synodo Cælestium pellit ex Italia. *ibid. seqq.*

Palladium Diaconum mittit in Britanniam, ut pullulantem illic Pelagianismum extingueret. *ibid.* 2

Synodus Gallicana incerti loci adversùs Pelagianos. 185. 1

Generale Ephesinum damnat Pelagianos. *ibid.* 2. *seq.*

Tum adversùs Augustini authoritatem in Galliis actum. Sed Cælestinus Papa pro Augustino rescribit. 187. 1

Huic Epistolæ adjecta Capitula sunt Prosperi, sed simul cum Epistola Cælestini missa sunt, & probata. *ibid.* 2

Xixtus III. damnat Julianum in sua Synodo. 190. 2.

Aquilejensis Synodus in Pelagianos. 191. 1

S. Gelasii Pontificis Decreta in Semipelagianos. *ibid.* Item Arausicana Synodus. *ibid.* 2

Ejus Capitula. 193. 1.

Item Carisiaca Synodus. 197. 1

Denique Valentina Synodus. 196. 1

Quam confirmavit Nicolaus I. 199. 2

Peregrinatio perpetua fuit olim pœna æqualis Capitali supplicio. 11. 2

Philosophia Gentilium opinio falsa fuit non certa scientia. 32. 1. In quantum scilicet negaverunt fidei necessitatem. *ibid.*

Picturæ, quibus S. Michael depingitur cum statera in manu in die judicii, non sunt reprobandæ. 39. 2

Poltronus, id est pollicè truncus, appellatur ignavus, ab eo qui bellare metuens se pollicè truncavit. 97. 2

Pontifices reordinantes, non definiverunt, sad fecerunt id quod suis temporibus erat tutius. 29. 1. Tutius autem non est semper verius. *ibid. & seqq.*

Pontificis Romani Rescriptum aliud est quàm Sedis Apostolicæ Decretum. *ibid.* 2

Prægnantem cognoscere procul dubio peccatum est. 29. 2. Quod & Plato censuit. 30. 1. S. Clemens Alexandrinus grave delictum esse probat à ratione Physica, à Scripturis antiquis, & lege naturæ. *ibid.* Idem docent alii Patres. *ibid. & seqq.* Augustinus tamen asserit non esse nisi veniale. 29. 2. 30. 2

Præliandum non est omni die. 133. 2. Diem Paschatis interdixit Constantinus M. *ibidem* Posteà nec Festivis nec Dominicis diebus licuit. *ibid.* Rationem ad Bulgaros exponit Nicolaus I. 134. 2. Plures castigati, qui in Paschate præliati sunt. *ibid.* Prælium verò defensivum tunc licet. 135. 1. In Quadragesima non præliandum sine necessitate. *ibid. & seq.* Avita pietas flaccessere cœpit ex uno Indulto quod Gregorius VII concessit adversus Schismaticos. 136. 1. 2. Tandem evanuit. 137. 1. Est omninò restauranda. *ibid.*

Prælium meditantes præparabant se Catholici, jejuniis, pœnitentiis, & Episcopi benedictionibus, totiusque Cleri. Et sic immittebantur in hostes. *ibid.* Varia exempla. *ibid. & seqq.* Vexillum benedicebatur, & Principes illud ab Altari accipiebant tamquam à Deo, & sic procedebant. *ibid.* S. Remigius solebat dare benedictionis suæ signum, lagenam vini benedicti. *ibid.* 2. Dedit unam Ludovico Primo, ex qua bibit hic cum suis toto belli tempore, quod gessit contra Gothos, nec illa imminuta fuit. 137. 1. Varia alia pietatis exempla, præsertim invocationes Sanctorum. *ibid.* 2. Etiam ex Libris Sacris ominabantur, ut quid primò occurreret in libro aperto, sibi usurparent. 139. 1. Ita Clodovæus. *ibid.* Ita Chramnus pessimus Francorum Rex. *ibid.* Ita Merovæus. *ibid. seqq.*

Passim

Passim verò aperiebatur liber Psalmorum, liber alicujus Prophetæ, & liber Evangeliorum, ex quibus quid primò occurrebat successui adaptabant. *ibid.* Inter præparationes verò existimabant omninò sumendam SS. Eucharistiam. *ibid.* Ita S. Imperator Henricus. *ibid.* Ita Carolus Magnus. 139. 2. Ita Stephanus Anglorum Rex. *ibid* Ita Godefridus Bullonienfis expugnaturus Hierosolymam. 140. 1. Ita Arnulphus Imperator sternens Normannos propè Lovanium; ex quo annuè Dominica prima Septembris celebratur Dedicatio Lovaniensis. *ibid.* Græci quoque summa cum pietate se præparabant. *ibid.* Maximi faciebant imaginem Christi ad Edgarum Missam. *ibid.* Et D. Virginis Deiparæ. 141. 1. Constantinus verò spem ponebat in Signo Crucis, *ibid.* 2

Principi, etiamsi infideli, Schismatico aut Hæretico parendum est, non rebellandum. 99. 2

Probabilitas ex ignorantia nascitur. 2. 2. Ab uno frequenter per Scholas, Provincias, & gentes propagatur. *ibid.* Est similis famæ, in certitudinis infirmitate consistens. *ibid.*

Probabilitatis antiquitas, authoritas, ac legitimus usus. 1. 1. Variæ de illa Sententiæ. *ibidem.*

Probabilis Sententiæ ea est necessitas, ut sine illa vivere non possimus. Si tamen veritatem non assequimur, venialiter saltem delinquimus. Utrumque est pœna peccatorum, ignorare & errare. 25 1

Probabilitas vera facit ut sequentes Sententias oppositas, ambo excusentur à mortifero peccato. 8. 2. Varia exempla. *ibid. seq.* Quid de probabilitate sentiat Doctor Angelicus. 31. 2

Probabilis sententia apud S. Augustinum idem est quod sententia *probata*. 5. 1. Probata scilicet per Concilium ut minimùm Regionale. *ibid.* Quod Concilium Regionale procedere debuit ex sacris Litteris, Canonibus, Sanctis Patribus, aliisque locis Theologicis. *ibid.* Errant proinde qui sententiam probabilem definiunt; *quæ certitudinem non habens vel gravi authoritate, vel non modica ratione nititur. Authoritas gravis censeri debet quæ est saltem unius viri docti & probi.* *ibid.* Priori sensu acceptam probabilitatem tractat Author Dissertationis de opinione probabili. *ibid.*

Probabiles sententias contrarias ambas credebat S. Aug. posse in praxim duci, 55. 2. Nisi scandalum obstaret. 56. 1

Probabili aliorum sententiæ sæpe se conformare licet, relicta propria, 33. 2. Probatur exemplis. *ibid.* Non licet autem hoc quando quis quid facturus sit, eligit extra necessitatem. *ibid.* Neque ut vertumnus nunc hac uti licet nunc ista. *ibid.*

Probabilitas in Legibus humanis, ab Ecclesia Catholica semper fuit permissa. 5. 2. *& seq.*

Probabiles sententias etiam circa jus Naturale, Catholica semper admisit Ecclesia. 13. 2

Probabilitas vera in Legibus etiam Divinis excusat à mortali. 7. 1

Probabiles sententias qui sunt secuti, non fuere damnati. 32. 2. Nec authores istarum sententiarum. 33. 1

Probabilitatem excusare à mortali patet ex ipsa voce *probabilis*. 28. 2. Sed quæ bene intelligenda est: Nam probabiles Authores sunt, qui sunt omni exceptione majores. *ibid.*

Probabilem non facit sententiam authoritas Doctoris unius aut plurium. 40. 1.

Probabilem sententiam incipere unus Doctor potest, sed probabilem facere non potest. 2. 2. Contrarium sensit Cælestius, ratus sententiam unius Ruffini Sacerdotis sufficere, ad tuendam quam contra peccatum originale malè tenebat sententiam. 3. 1. Fieri tamen possit ut sententia unius magni Doctoris sit probabilis, sed id est rarissimum. *ibid.*

Probabilis non est omnis sanctorum Patrum sententia, 34. 1

Probabilem non fecit Hieronymi authoritas sententiam, qua tenuit quosdam graves peccatores post pœnas in purgatorio toleratas, quamquam sine pœnitentia decesserint, ex misericordia Dei tandem salvandos esse. 38. 1. *& seqq.*

Probabilistarum & antiprobabilistarum error est, quòd illi probabilitate censeant deleri omnem culpam, illi quòd nullam. 41. 1. Alius error quòd non rectè sentiant quandonam sententia verè probabilis sit. *Vide* Probabilis sententia.

Processiones Sacræ originem ducunt ex antiquo Testamento. 335. 1. Assumptæ posteà ab Apostolis. *ibid.* Celebratæ in primitiva Ecclesia. *ibid.* Publicæ autem cœperunt post datam pacem à Constantino Magno. 336. 1. Variæ Processionum Solemnitates olim. *ibid.* 2. Tam magnæ ut eas aspiciens Rex Clodovæus, interrogaret, an hoc esset promissum à Christianis Regnum Cœlorum. *ibid.* Non deferebant tamen in primitiva Ecclesia Eucharistiam. Nam hanc occultare solebant. 337. 1. Variæ tamen fuerunt Processiones cum Eucharistia, sed non publicæ per plateas. 338. 1. *seqq.* Posteà verò mos solemnis fuit in Hispania. 338. 2. *seq.* Et in aliis Regionibus, 339. 2

Primus Author fuit Urbanus IV. qui instituit Festum Corporis Christi. 341. 2. *seqq.* Pietas assiduè crevit. 344. 2. Exponitur allusio ejus ad alias Festivitates. 344. 1 Cum Eucharistia delatæ Imagines. 346. 1. Et licitè. *ibid. seq.* Refelluntur Argumenta in contrarium. 364. 2

Proprietas Monastica ita est ab Epiphanio servata, ut 400. nummos sibi relinqueret comparandis libris divinis ac utilibus. 42. 2

Professi vel profitentes vitam Monasticam. *Vide* Monasticam vitam profitentes.

Pugna dicta est à pugnis, quibus se homines tuebantur. 95. 1. Donec Nembrod sive Belus instituit usum gladii. *ibid.* 2. *& seqq.*

R Re-

R

Religiosa professio secundus Baptismus. Hinc nata consuetudo celebrandi convivia sicut in Baptismo olim. 50. 1. *Vide*, convivia. Quam consuetudinem exigere Urbanus IV. damnavit de Simonia. *ibid. seqq.* Varii abusus. *ibid.*

Romanorum Pontificum Rescripta, quandoque probabilitatibus nituntur. 11. 2. *seqq.* Erroribus subjecta sunt. 12. 2. Hinc tamen malè concluditur contra infallibilitatem Pontificis procedentis ex Cathedra. Non enim tum nisi ut particularis procedit. Habetque Rescriptum ejus ad summum vim sententiæ interlocutoriæ. 13. 1

Reges qui aliena invadunt quàm graviter peccent, & castigati sint. 126. 2. & *seqq.*

Rigoristæ hypocritæ nitidè descripti. 7. 1

Ruffini fuere tres, omnes Presbyteri, eruditi, sed de fide suspecti; primus Aquilejensis, secundus Palæstinus, tertius Syrus. 35. 1

Russos seu Moscovitas non excusamus à schismate, quia nulla potest eos ignorantia tutos reddere, cùm non sit innocua. 20. 2

S

Sacerdotibus non licet ignorare Canones. 20. 1.

Sacramenta recusare non possumus illis qui sequuntur sententiam verè probabilem, licèt nostræ contrariam. 9. 1

Sanctorum Imagines & Reliquiæ legitimè ponuntur in Altari. 355. 1. Et pariter circumferuntur in Processionibus, etiam cum Sanctissima Eucharistia. *Vide* Processiones.

Seculum quintum fuit omnium seculorum doctissimum. 105. 2

Scoti tempore S. Hieronymi erant adhuc tam barbari, ut carnes humanas vorarent. 185. 1

S. Sergii Reliquiæ milites invulnerabiles faciunt. 122. 1.

Simonia horrendum vitium, multas sæpè in Ecclesiam plagas suscitavit. 42. 1

Simonia est pro administratione Sacramentorum, vel sepultura exigere quidpiam. 89. 1. & *seqq. Præter ea quæ de jure vel consuetudine laudabili conferuntur.* 92. 1. Spontè oblata recipere licet. *ibid.*

Simoniacæ pactiones non sunt, si in istis locis ubi vigent Leges de non amortizandis bonis, Monasterium paciscatur, vel cum parentibus filiifamilias, vel cum hæredibus ejus. 81. 2. Leges enim istæ, tantùm vetant realem apprehensionem rerum immobilium; non extinguunt radicale jus, Monasteriis à natura, & Justinianæis legibus tributum. *ibid.* & *seqq.* Quare similes stipulationes ab omnibus tribunalibus probantur. 82. 1. Similes pactiones sunt antiquæ. Exemplum in Anglia. *ibid.* Confirmatur ex S. Ivone. 84. 1. Ex Sylvestro. *ibid.* 2. Ex D. Thoma. *ibid.* Ex Dominico Soto. 86. 1. Ex Navarro. *ibid.*

Simonia Monasteriorum. 42. 1. & *seqq.*

Simonia Monastica committitur, si præter sponte oblata, committatur pactio. 48. 2. *seq.* Non obstante consuetudine. 49. 1. juxta quam abusivè Abbas pro se exigebat aliquid, vel pro Monasterio. *ibid.* Illicitè, quamvis ad piam aliquam causam. *ibid.*

Simoniæ Monasticæ pœnæ variæ. 45. 2. Lapsus omnis disciplinæ. 46. 1. Paupertas perpetua. *ibid. seqq.*

Simoniæ pœnæ variæ, divinitùs & humanitùs inflictæ. *ibid. seqq.*

Simoniæ pœnæ. *ibid. seq.* Detrusio in Monasterium strictiùs, cum perpetua ibidem pœnitentia. Degradatio Abbatum & Abbatissarum. Irregularitas. *ibid.* Sed respectu Abbatum, Latina Ecclesia non admisit tantum rigorem. 48. 2.

Simoniacè promotus spoliandus est licèt innocens, defectu tituli. 47. 2. Si tamen innocens, restituitur; obtenturus locum juxta tempus restitutionis. *ibid.*

Simoniacè accepta per Monasterium restituenda sunt hæredibus, si innocentes sint, sin minùs pauperibus. 47. 1

Societatis Jesu Clerici per professionem primam non fiunt manus mortua. 84. 1. Bonis suis renuntiare non possent per Leges Justinianæas. *ibid.* Per hodiernos autem Ecclesiæ Latinæ mores communius est quòd possint. *ibid.*

Steriles & effœti an licitè contrahant matrimonium olim disputatum. 31. 1. Permittitur nunc ad remedium incontinentiæ. *ibid.*

Synesius gentilis fidem perfectam suscipiens, præter resurrectionis articulum, baptizatus dicitur; quem agnovit creatus Episcopus. Sed verosimiliter etiam anteà credebat. 40. 1

T

Templa idolorum Constantinus clausit; Theodosius evertit. 100. 2

S. Thomæ sententiæ de occidendo invasore vitæ, servato moderamine inculpatæ tutelæ, item de Famoso judice repugnant S. Aug. qui tamen bona fide illas sequuntur non sunt rei mortalis peccati. 28. 2

Timor servilis alius, alius filialis. 230. 2. Quid sint & in quo differant. *ibid.* Quis vanus. quis non vanus. 231. 2. Timor initialis. 232. 1.

Timor servilis non est peccatum, contra Lutherum. 236. 1. *seqq.* Non est actus infusus, sed incussus. 237. 2. Non facit magis peccatorem, ut malè Lutherus. *ibid.* 2. Exponitur Trid. 238. 1. Non facit hypocritam. 239. 1.

Timor gehennæ cohibet peccata externa. 232. 2. Etiam consuetudines. *ibid.* Immò cogit ad bonam voluntatem. 233. 1. Juvat enim charitatem. *ibid.* Est tamen imperfectus. *ibid.* 2. Cùm oriatur ex amore sui. *ibid.* Legem Dei nec levem facit. 234. 1. Nec adimplet. *ibid.* Non excludit voluntatem peccandi. *ibid.* 2. Hoc scilicet amoris officium est. *ibid.* Est

locus

locus aliquis Augustini in speciem contrarius, 235. 1. Sed is exponitur. *ibid.*
Tutus Lymeni mortaliter peccavit ex ignorantia juris naturæ. 24. 1
Tutum & verum non sunt idem. Quandoque sententia vera est minùs tuta. 29. 1. *seqq.* Semper tamen est tuta. *ibid.* 2
Tutior sententia est eligenda à duabus probabilibus. 9. 2.
Tutior pars in dubiis eligenda. 26. 1. & *seqq.* Ita rescribunt Pontifices. *ibid.* Ita August. *ibid.* 2.
Tutior sententia in dubiis est eligenda; aut aliàs *qui amat periculum peribit in eo*: Si verò sententiæ æquè sint probabiles, potest charitas operantem excusare à tanto, quamquam in iis quæ juris naturæ sunt, non à toto. 27. 2. & *seqq.* Inter duas verè probabiles non sequendum quod tutius, sed quod verius. 28. 1. Hic tamen etiam quandoque venialiter delinquitur. *ibidem.*

V

Veritas pedetentim elucidatur. 40. 2
Veritates æternas fuisse aliquas quæ non sint Deus, error quorumdam Sophistarum, meritò à Parisiensibus damnatus. 212. 1
Vitæ invasorem posse interimi olim utrimque probabiliter disputatum. 17. 2. Augustinus negavit. *ibid.* Item Athenagoras, nec non S. Cyprianus. Quorum regula erat à fortiori: *Innocentibus nec licet nocentem occidere.* Imò & alia est, quod tantum abest ut Christiano liceat Thyestæis epulis satiari, quin *ne justi quidem occidendi hominis supplicium intueri velle aut posse cognoverit.* Si non licebat intueri, multò minùs licuit occidere. *ibid.* Succenturiantur Minutius Felix, & Lactantius Firmianus. *ibid.* Et alii antiqui. *ibid.* Remque Deus comprobavit miraculis. *ibid.* Objiciuntur duo loca Augustini. *ibidem.* Respondetur. *ibid.* 2. Fundamenta tamen contraria faciunt Authores suos probabiles. *ibid.* Sententiam verò Augustini tenuit Gallicana Ecclesia. 18. 1. Hildebertus Turonensis. *ibid.* 2. & Ambrosius. *ibid.* Sub Merovingiis Regibus Lex erat; ut occisores purgarent se juramento. Sed purgatione in foro externo. *ibidem.*
Uxor crudeliter tractata poterat maritum deserere, & illo invito Monasterium petere. 11. 1.
Uxores olim qui mutabant ut vestes, fulti Lege civili quæ comprobabat repudia, ingeniosè carpit Asterius Amasenus Episcopus. 9. 1.

FINIS.